

שבוע חג השבועות - בכל העולם

(24 - 30 May 20)

א' - ז' סיון תש"פ

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֱלֹמֶשֶׁה לְאִמְרוֹ: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יִבְרָכְךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שְׁלוֹם:**

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵין אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַת אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדֶּךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
אַתָּה הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֶרְצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקָשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁעְרְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתְם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וּבִאֲדָתָם מִתְרַה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתְם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֻתָּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִדְּבוּ יְמִיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לְאִמְרוֹ. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדָרְתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרֵאיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקַּבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יִדְּוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ויהפך ל"חרד ובית של צדקה".

קִיט

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פרי"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותיך בוי"ו חולם):

א אֲשֶׁרִי תְּמִימֵי־דָרֶךְ תְּהַלְכִים בְּתוֹרַת יְהוָה: ב אֲשֶׁרִי נִצְרִי עֲדוֹתֶיךָ בְּכָל־לֵב יִדְרָשׁוּהוּ: ג אֵף לֹא־פָעַלְוּ עוֹלָה בְּדַרְכֶיךָ הַלְכוּ: ד אֵתָּה צִוִּיתָה פִּקְדֶיךָ לְשֹׁמֵר מֵאֵד: ה אֲחִלִּי יִפְנוּ דְרָכֶיךָ לְשֹׁמֵר חֻקֶיךָ: ו אֲנִי לֹא־אֲבוֹשׁ בְּהַבִּיטִי אֶל־כָּל־מִצְוֹתֶיךָ: ז אֲוֹדֶךָ בְּיֶשֶׁר לִבִּי בְּלִמּוּדֵי מִשְׁפָּטֶיךָ: ח אֶת־חֻקֶיךָ אֲשֹׁמֵר אֶל־תַּעֲבֹבִי עַד־מָאֵד: ט בְּמֶה יִזְכֶּה־נַּעַר אֶת־אַרְחוֹ לְשֹׁמֵר כְּדִבְרֶךְ: י בְּכָל־לֵבִי דִרְשָׁתִיךָ אֶל־תִּשְׁגֵּנִי מִמִּצְוֹתֶיךָ: יא בְּלִבִּי צִפְנֹתִי אִמְרֹתֶיךָ לְמַעַן לֹא אֲחַטֵּא־לָךְ: יב בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לְמוֹדֵנִי חֻקֶיךָ: יג בְּשִׁפְתֵי סִפְרֹתִי כָל מִשְׁפָּטֶיךָ־פִיךָ: יד בְּדָרֶךְ עֲדוֹתֶיךָ שִׁשְׁתִּי פָעַל כָּל־הַיּוֹם: טו בְּפִקְדוֹתֶיךָ אֲשִׁיחָה וְאֶבְיטָה אֶרְחֹתֶיךָ: טז בְּחֻקֶיךָ אֲשַׁתַּעֲשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח

המשך תהלים בעמוד צ

תחילת זמן קידוש לבנה: מוצאי שבת־קודש ז' סיון

נקודות משיחות קודש – מזמור קיט מתוך "תהילות מנחם"

יט – גר אנכי בארץ אל תסתור ממני מצוותיך

גר בגשמיות ותושב קבע ברוחניות

הפירוש¹ ב"גר אנכי בארץ – הלא אני בארץ כגר הזה שמעט זמן יושב במקום גירותו ושואף הוא אל מקום מולדתו, כן שני חיי מעטים ושואף אני לשוב למקור נשמותי, ולזה אל תסתור ממני פלאי מצוותיך מלהבינם במעט ימי".

ויש לומר שזהו על דרך מ"ש ביעקב אבינו² "עם יעקב לבן גרתי ואחר עד עתה", ופרש"י "גרתי בגימטריא תרי"ג, כלומר, עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים".

כלומר, למרות שהיו לו "שור וחמור צאן ועבד ושפחה"³, ושאר ענינים גשמיים, הנה מכיון שהם היו אצלו באופן של "גרתי" בלבד, דבר זר, לכן "ותר"ג מצוות שמרתי".

והענין בזה, הענינים הגשמיים הם ארעיים וזמניים, ואילו הנשמה שהיא "חלק אלוהה ממעל ממש"⁴, "נשמה שנתת בי טהורה היא"⁵ היא נצחית. וכאשר מתבוננים בזה, אזי לא רק שהענינים הגשמיים אינם מבלבלים לענינים הרוחניים, הנה עוד זאת, מכיון שהם העיקר, נמשך מהם גם בגשמיות, באופן שהגשמיות נעשה רוחניות וקדושה. כפי שאמר יעקב "ויהי לי שור וחמור גו", שהענינים ד"שור וחמור גו", נעשו שייכים "לי" – לעיקר והעצם של יעקב⁶.

המשך בעמוד ריב

(1) מצו"ד כאן.

(2) וישלח לב, ה.

(3) שם, ו.

(4) תניא רפ"ב.

(5) נוסח ברכת השחר.

(6) ראה אוה"ת וישלח רכח, א ואילך.

א) סדר הנחת תפילין	ב	כא) עין יעקב מסכת מגילה	רכה
ב) מזמורי תהלים קיט, קכ	ג	כב) מסכת שבת עם ביאורים	רכו
ג) מאמר ד"ה בשעה שעלה		מדף עט עד דף פה	
ליל א' דחג השבועות (לפנות-בוקר), ה'תשכ"ט	ו	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
ד) מאמר ד"ה וידבר אלקים		כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	
יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ט	יח	אדמו"ר הזקן	רנד
ה) שיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשט"ו	לב	כד) שולחן ערוך הלכות ברכת המזון	
ו) שיחות יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ט	מא	לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רנה
ז) לקוטי-שיחות פרשת נשא חלק יג	מה	כה) לקוטי תורה נשא את ראש בני גרשון	
ח) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח		אדמו"ר הזקן	רנח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	מח	כו) תורת חיים	
ט) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת נשא	נ	אדמו"ר האמצעי	רסג
י) שיעורי חומש יומי לשבוע חג השבועות	נא	כז) מאמרי הצי"צ – דרך מצותיך	
יא) שיעורי תהלים לשבוע חג השבועות	צג	אדמו"ר ה"צמח צדק"	רסג
יב) שיעורים בספר התניא (מוגה)		כח) תורת שמואל תרל"ב	
לשבוע חג השבועות	צד	אדמו"ר מוהר"ש	רסה
יג) לוח "היום יום" לשבוע חג השבועות	קה	כט) קונטרס העבודה	
יד) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	קח	אדמו"ר מוהרש"ב	רסה
שיעורי רמב"ם		ל) ספר המאמרים – תש"ב	
טו) – ג' פרקים ליום לשבוע חג השבועות	קיא	אדמו"ר מוהריי"צ	רסז
טז) – פרק אחד ליום לשבוע חג השבועות	קסח	לא) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק	
יז) – ספר המצוות לשבוע חג השבועות	קפה	אדמו"ר מוהריי"צ	ער
יח) מסכת סוטה עם ביאורים		לב) ספר הזכרונות פרק טז	רעא
מדף מה עד דף מט	קפח	לג) אגרות קודש	
יט) נביאים וכתובים		אדמו"ר מוהריי"צ	עדר
ירמיה פרק לה-ל, דניאל פרק ג	ריג	לד) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	ערה
כ) משניות – מסכת כריתות		לה) לוח זמנים לשבוע חג השבועות	רעז
ביאור קהתי	רטו	לו) עירוב תבשילין	רעח
		לז) סדר מצות הדלקת נרות לימי חג השבועות	
		ושבת קודש	רעט

הוראות כ"ק אדמו"ר שליט"א לחג השבועות

- על פי הוראת חז"ל¹ דמזכירים "ומזרזין . . בשעת מעשה" – כאן המקום להזכיר ולזרז עוד הפעם² אודות הענינים דלקמן שהזמן גרמא:
- (א) ב"תיקון ליל שבועות" – בכל הדפוסים שראיתי – הסיום דספר יצירה הוא: "... נאמנת בפנים . . אחד בפה ואחד בלב".
- ולפי עניות דעתי, אינו נכון. כי (נוסף לזה שחסר סיום בדבר טוב, הרי) נוסח זה אינו מובן כלל. וצריך להיות, כמו שהוא בכמה וכמה הוצאות דספר יצירה הנדפס בפני עצמו: "... נאמנת. ג' רעות ללשון, דיבור רע והמלשין והמדבר אחד בפה ואחד בלב. ג' טובות ללשון, שתיקה ושמירת הלשון ודיבור אמת".
- ומענין לענין: ב"תיקון" שנדפס בסלאוויטא (ועוד) בהעתקת מאמרו של רשב"י: "אנן בחביבותא תליא מילתא דכתיב כו", הובאו רק ב' פסוקים.
- וצ"ל כבזהר: "אנן בחביבותא תליא מילתא דכתיב ואהבת את ה' אלקיך, וכתוב מאהבת ה' אתכם, וכתוב אהבתי אתכם אמר ה'".³
- (ב) כמדובר כמה פעמים – על פי מאמר רז"ל⁴ "אמר הקב"ה לישראל, בני היו קורין את הפרשה הזאת בכל שנה ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה" – כשם שאמירת עשרת הדברות בפעם הראשונה היתה בנוכחות כל עם ישראל, אנשים נשים וטף, גם הקטני קטנים – כדאי להשתדל אשר בעת קריאת הפרשה הזאת בזמן מתן תורה בכל שנה ושנה, כל בני ישראל, גם הקטני קטנים(ות), יהיו בבית הכנסת (לכל הפחות) בעת קריאת עשרת הדברות. ולהעיר אשר מתן תורה הוא על-ידי אשר "בנינו עורכים אותנו".⁵
- (ג) הרגילים בנתינת צדקה בכל יום – בערב חג השבועות זה, יתנו גם בעד שני הימים דחג השבועות. ועל-דרך-זה בכל ערב שבת קודש⁶ וערב יום-טוב כו".

(משיחת יום ב' דחה"ש תשמ"ג)

(5) אף ד"פרש שבתכם לא קאמר" ואצ"ל הכנסת אורחים כביו"ט (זח"ב פח, ב. סידור עם דא"ח רא, א. שם ד"ה יגלה לך – רג, ג ואילך).

(6) ועיין תניא פל"ז (מח, ב).

(1) מכילתא (ורש"י) יתרו יט, כד.

(2) עיין לקוטי לוי"צ הערות לזהר פ' נשא ס"ע שנה ואילך – ביאור ג' פסוקים אלו.

(3) פסיקתא דר"כ פ' בחודש השלישי (הובא ברוקח סרצ"ו).

(4) השש"ר פ"א, ד (א).

המשך ביאור למס' שבת ליום שלישי עמ' ב

⁶ לְאֶרְבָּא – וקשרה את הספינה שלא תוכל לזוז ממקומה, אֶמְרוּ
⁷ אֵינְהוּ מִיִּלְתָּא – אמרו הם דבר על ידי שם טהרה וְשִׁרְיָוִהָא – והתירו
⁸ את הספינה. אֶמְרָה לָהּ, מֵאֵי אֵיִעָבִיד לָכוּ – מה אוכל לעשות לכם,
⁹ שאין אני יכולה להזיק לכם.

¹ שמקנה בחרס. משיבה הגמרא: כִּי הָא – כמו המעשה דְּרַב הַסְּדָא
² וְרַבָּה פֶּר רַב הוּנָא הוּוּ קָא אֹלִי בְּאֶרְבָּא – הפליגו בספינה, אֶמְרָה לָהּ
³ הָיָא מְטָרִינִיתָא – אשה נכרית חשובה, אוֹתָבָן בְּהִדְיָכוּ – הושיבו
⁴ אותי עמכם בספינה, וְלֹא אוֹתָבָהּ – ולא הושיבה. כיון שלא
⁵ הושיבה אֶמְרָה אֵיָּה מִיִּלְתָּא – אמרה היא דבר של כישוף, וְאֶפְרָתָה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 להיות ענין התורה ופעולת כל ה'משכות' ברוחניות למעלה.
 - 2 ואם-כן יקשה ביותר מה השיב משה למלאכים על
 - 3 בקשתם שתנתן להם התורה ברוחניות, "למצרים ירדתם
 - 4 כו' יציר-הרע יש ביניכם" והרי העובדה שלמעלה אין מציאות גשמית
 - 5 איננה מניעה לעיסוק בתורה והמשכת
 - 6 עניני התורה ברוחניות?
 - 7 ולאידך גיסא מצד שני צריך
 - 8 להבין בקשת וטענת המלאכים
 - 9 "תנה הודף על השמים",
 - 10 היינו לתת להם את התורה הרי גם
 - 11 מקדם לכן לפני זמן מתן-תורה
 - 12 היה להם את ענין התורה,
 - 13 כפי שמצינו שישנו למוד
 - 14 התורה למעלה בעולמות הרוחניים
 - 15 במתיבתא דרקייע בית המדרש
 - 16 שבשמים ומתיבתא דקידשא-
 - 17 בריף-הוא⁷ בית המדרש של
 - 18 הקדוש-ברוך-הוא, וענין זה של
 - 19 לימוד התורה למעלה היה גם קדם
 - 20 מתן-תורה. ובפרט שמתן-
 - 21 תורה היה חדוש גדול, שלכן
 - 22 הצריך להיות קולות וברקים
 - 23 כו', כטבעו של חידוש שהוא מעורר
 - 24 התפעלות ויוצר רעש, והחידוש של
 - 25 מתן תורה הוא חידוש גדול ביותר עד
 - 26 כדי כך, שזהו ענין שהיה רק
 - 27 פעם אחת במשך כל
 - 28 הבריאה⁸, וכפי שמובא פעמים
 - 29 רבות בחסידות 'מתן תורה לא יהיה
 - 30 עוד הפעם, וזהו ההתגלות האלוהית
 - 31 בעולם שהיתה בעת מתן תורה היא
 - 32 מעין התגלות האלקות דלעתיד
 - 33 כו'⁹ שהיתה בימות המשיח, ואם-
 - 34 כן מאחר שהתורה כבר היתה למעלה
 - 35 גם לפני מתן תורה למטה מה בקשו
 - 36 המלאכים "תנה הודף על
 - 37 השמים", דלכאורה, איזה
 - 38 חדוש היה בנתינת התורה
 - 39 למעלה והרי, כאמור, רק נתינת
 - 40 התורה למטה היא חידוש?
 - 41 (ב) ויובן על-פי המאמר
- דבור-המתחיל הפותח בפסוק "וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר" שנאמר על ידי אדמו"ר מהר"ש לפני מאה שנה, בשנת תרכ"ט¹⁰, שצריך להבין מה שקטוב בסיום פסוק זה "לאמר", שלכאורה תבת המילה "לאמר" כאן היא מיתרת.
- והינו, כי בדרך כלל, כמו בפסוק "וידבר ה' אל משה לאמר פרוש "לאמר" הוא לומר לאחרים, וכיון שבמתן-תורה נכחו כל הנשמות של כל בני ישראל בכל הדורות, וכמו שקטוב¹¹ בתורה שכריתת הברית של הקדוש-ברוך-הוא עם בני ישראל במתן תורה היתה עם כל עם ישראל "את אשר ישנו פה גו' ונכחו במתן תורה בגופם ואת אשר איננו פה", הם הדורות הבאים שכולם נכחו במתן תורה בנשמותיהם וכדאיתא וכמובא ב'פרקי דרבי אליעזר'¹² שהיו שם במתן תורה הנשמות שהיו כבר בעולם הזה, בדורות הבאים, ואפילו נשמות הגרים שהיו עתידים להתגייר במשך הזמן ממתן תורה והלאה, אם-כן מאחר שנשמות כל הדורות נכחו במתן תורה אינו מובן מהו הלשון "לאמר" במשמעות של לומר לאחרים, והרי כולם נכחו ושמעו את הדברים בעצמם?
- וגם אין לומר שחלקם של בני ישראל שמעו את עשרת הדברות מפי הקב"ה בעצמו, וחלקם שמעו על-ידי ממצע הוא משה רבנו, ולפי זה 'לאמר' משמעו למסור לאלה שלא שמעו מהקדוש-ברוך-הוא בעצמו שהרי אמרו רבותינו ז"ל ב'מילקוט'¹³ במדרש ילקוט שמעוני ב'שהיה הקב"ה מדבר, היה כל אחד מישראל אומר: שהוא חש: עמי הדבור מדבר,

(7) ראה ב"מ פו, א. (8) סה"מ תרמ"ז ע' פז. תרנ"ו ע' שנו. המשך תרס"ו ע' כג. ע' תקמו. המשך תער"ב ח"א ע' שסו. סה"מ תש"ט ע' 57. ועוד. (9) תניא פל"ו. (10) סה"מ תרכ"ט ע' ריב ואילך. (11) נצבים כט, יד. (12) פרק מא. (13) יל"ש יתרו כ, ב (רמז רפו).

בשעה שעלה משה למרום

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כלומר, שדבר ה' מכוון אליו בפרט **שְׁנֵאֲמָר**¹⁴ **אֲנִי הוֹי' אֱלֹקֶיךָ**,
 2 בלשון יחיד **וְלֹא נֹאמַר "אֱלֹקֵינוּ"** בלשון רבים, וכפי ש**מִכְבָּאֵר**
 3 אדמו"ר מהר"ש **בְּמִאמָר** הנזכר, **שְׁמֵמָה שְׁזָה** הדובר 'אנכי ה' אלקיך'
 4 **כְּתוּב בְּלִשׁוֹן יְחִיד, מְשַׁמַּע שְׁנֵתִיחֵד הַדְּבוּר עִם כָּל אֶחָד**
 5 ואחד מבני ישראל בפרט, ואם כן, אין
 6 ליישב את השאלה מדוע כתוב 'לאמר'
 7 בנימוק שהיו כאלה ששמעו את דבר
 8 ה' על ידי ממוצע, שהרי כל אחד חש
 9 שהדיבור נאמר אליו בפרט ו**מוֹסִיף**
 10 **בְּמִאמָר מַה שֶּׁכְּתוּב**
 11 **בְּמִדְרָשׁ¹⁵ שֶׁלְפִי כָחוּ שֶׁל כָּל**
 12 **אֶחָד שֶׁמְעוּ אֶת הַדְּבָרוֹת,**
 13 כלומר, כל אחד שמע וקלט את
 14 הדברים לפי יכולת הקליטה והתפיסה
 15 שלו **הַבְּחוּרִים** הצעירים שמעו
 16 וקלטו **לְפִי כֹחַ, וְהַזְקִינִים** שיש
 17 להם יותר דעת **לְפִי כֹחַ,**
 18 **וְהַזְקִינִים** שיש להם פחות דעת,
 19 **לְפִי כֹחַ, וְהִינוּ, שְׁזָה**
 20 **שְׁנֵתִיחֵד הַדְּבוּר עִם כָּל אֶחָד**
 21 והיתה התחברות והתייחסות לכל אחד
 22 ואחד בפרט **הֵיזָה לֹא רַק מִצַּד**
 23 **הַ'נְּיוֹתָן'** הקדוש-ברוך-הוא, אֵלָּא
 24 **גַּם מִצַּד הַ'מְקַבֵּל'** האדם השומע,
 25 ולכן כל אחד שמע והבין לפי יכלתו כי
 26 היתה התאמה גם מבחינת האדם
 27 ויכולות הקליטה שלו ו**נִמְצָא, שֶׁכָּל**
 28 **אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שִׁמְעָה בְּעֵצָמוֹ**
 29 **אֶת הַדְּבָרוֹת, וְלֹא הָיוּ צְרִיכִים**
 30 **לְמַצְעֵעִים, וְאִם-כֵּן שָׁכַל אֶחָד**
 31 ואחד שמע בעצמו מהקדוש-ברוך-הוא
 32 בעצמו **אִינוּ מוֹכֵן מַה שֶּׁכְּתוּב**
 33 **"לֹאמַר"?**
 34 (ג) **וּלְבָאֵר זֶה, מִבֵּיא אֲדַמְו"ר**
 35 מהר"ש **בְּמִאמָר** הנזכר **מַה**
 36 **שֶׁכְּתוּב בְּתֵהִלִּים קְאָפִיטֵל פֶּרֶק**
 37 **ס"ח¹⁶ (בְּגִימָטְרִיָּא 'חַיִּים'),**
 38 העוסק בעניני מתן תורה, והוא הפרק
 39 המתאים למספר שנותיו של הרבי החל
 40 מִי"א נִסָּן שָׁנָה זו, תשכ"ט, **"רַכֵּב אֱלֹקִים רַבְתִּים אֶלְפִי שִׁנְאָן**
 41 **אֲדַנִּי בָּם סִינִי בִקְדָשׁ"**, כאשר הקדוש-ברוך-הוא נגלה בהר סיני לתת
 42 את התורה לישראל הוא בא עם רכבות מלאכים (הנקראים 'אלפי שנאן' על
- שם שהם שוננים וחדים) ו**אֵיתָא מוֹבָא בְּיִלְקוּט'¹⁷** במדרש ילקוט
 שמעוני **בְּפֶרוֹשׁ** האמור בפסוק זה ביחס למלאכים **"אֲדַנִּי בָּם"**,
 שִׁשְׁמוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה מְשַׁתָּף בְּשִׁמּוֹ שֶׁל כָּל מַלְאָךְ, ולדוגמא
 מִיכָאֵל גְּבִרְיָאֵל רְפָאֵל שִׁישׁ בְּשֵׁמֶם אֵת הָאוֹתִיּוֹת 'אֵל' שהוא שמו
 של הקדוש-ברוך-הוא. ו**מִכְבָּאֵר**
בְּמִאמָר, שֶׁכִּינֵן שֶׁמְשַׁתָּף בָּהֶם
 בשמות המלאכים **שֵׁם אֵל, וְהָרִי**
הַעֲקָר של כל דבר הוא **בְּחִינַת**
הַשֵּׁם שֶׁהוּא הַחַיּוּת שֶׁל הַדְּבָר
הַהוּא כי החיות נמשכת על ידי השם
[פִּיזִיכֵי תוֹרַת הָרֵב הַמְּגִיד¹⁸
 ממעוררית על הפסוק¹⁹ האמור
 בתורה לגבי מעשה בראשית **"וְכָל**
 נְבִיא אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹ הָאֵדָם
 הראשון נִפְשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ",
 ונקודת הדברים היא ששמות כל
 היצורים בשאר לשונות אינם קשורים
 בעצם הדבר אלא רק שם שהוסכם
 עליו כדי להכיר בין דבר לדבר, אבל
 שמו של כל דבר בלשון הקודש קשור
 בשורשו ומתייחס לעצם הדבר, ואדם
 הראשון ידע לקרוא לדברים בשמם כי
 הכיר בכל דבר את שורשו למעלה,
 ו**מִכְבָּאֵר בְּשַׁעַר הַיְחָדוֹד**
וְהָאֲמוּנָה²⁰ שבספר התניא
 לאדמו"ר חזקו **שֶׁשְׁמוֹ** של כל דבר
אֲשֶׁר יִקְרָאוּ לוֹ בְּלִשׁוֹן
הַקֹּדֶשׁ, הוּא חַיּוּתוֹ שֶׁל הַדְּבָר
הַנִּקְרָא בְּשֵׁם זֶה], לִכְן כִּיִּן
 שהחיות של המלאכים נמשכת משמו
 של הקדוש-ברוך-הוא **עוֹמְדִים**
הַמְּלָאכִים בְּתַכְלִית הַבְּטוּל
 לאלקות, **וְעַד** כדי כך הוא הביטול
 של המלאכים לאלקות **שֶׁבְּשַׁעַת**
הַשְּׁלִיחוֹת בשעה שהמלאכים
 ממלאים שליחות מסוימת של הקדוש-
 ברוך-הוא **נִקְרָאִים** הם **בְּשֵׁם**
הַמְּשַׁלָּח, היינו בשם ה' **כְּמוֹ**
שֶׁכְּתוּב²¹ בתורה לגבי הגר שפחת
 שרה, כשהתגלה אליה מלאך לאחר שברחה משרה ו**תִּקְרָא שֵׁם הוֹי'**
הַדּוֹבֵר אֵלֶיהָ, דָּאף שֶׁקָּאֵי עַל הַמְּלָאָךְ ולא על הקדוש-ברוך-הוא
 בעצמו, **מִכְּלִי-מְקוֹם נִקְרָא בְּשֵׁם הוֹי', שְׁזָהוּ מִצַּד הַרְגָּשׁ**

(14) יתרו שם. ואתחנן ה, ו. 15) שמו"ר רפכ"ט. 16) פסוק יח – הקאפיטל שהתחילו לומר ב"א ניסן שנה זו (ראה סה"מ י"א ניסן ח"א ע' 1 ואילך). 17) יתרו רמז רפו. תהלים רמז תשצז. 18) אור תורה ד, סע"ב ואילך. 19) בראשית ב, יט. 20) פ"א. 21) לך-לך טז, יג. וראה תניא אגה"ק סכ"ה (קמא, סע"א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הבטול של המלאך בשעת השליחות, שהוא ביטול גדול עד כדי
 - 2 כך שאינו תופס מקום ואין לו כל ערך וחשיבות כלל מפני החיות
 - 3 האלקית השורה בתוכו והיא המחיה אותו ואליה הוא בטל לגמרי.
 - 4 וממשיך במאמר בדברי ה'לקוט' שם: "ואל תאמר ששם
 - 5 ה' משותף בהם (במלאכים)
 - 6 בלבד, אלא אף כשבא הקדוש
 - 7 ברוך-הוא ליתן תורה לישראל,
 - 8 בלשון ה'זה נתנה, בלשון שבה
 - 9 שיתף את שמו, כפי שממשיך ופתח
 - 10 בסיני אנכי ה' אלקיך",
 - 11 וזהו מה שכתוב בפסוק זה
 - 12 בתהלים "אדני בם סיני
 - 13 בקדש", שפשוט ש"אדני
 - 14 בם", ששמו של הקב"ה
 - 15 משתף במלאכים, כאמור לעיל,
 - 16 כמו-כן "סיני בקדש",
 - 17 שבמתן-תורה שהיה בהר סיני
 - 18 שתף הקב"ה את שמו הקדוש
 - 19 בכל אחד ואחת מישראל,
 - 20 באמרו "אנכי ה' אלקיך"
 - 21 לשון יחיד ובכך שם ה' התייחס לכל
 - 22 אחד ולכל אחת מישראל בפרט.
 - 23 ויתרה מזו, לא זו בלבד שנשמות
 - 24 ישראל שלכל אחת מהן נאמר 'אנכי ה'
 - 25 אלקיך' שוות למלאכים ששם ה' נמצא
 - 26 בהם, אלא שיש מעלה ויתרון
 - 27 בנשמות ישראל על
 - 28 המלאכים, שהרי בנשמות
 - 29 ישראל כתיב²² בתורה, בשירת
 - 30 האזינו כי חלק ה' עמו, כלומר
 - 31 שהם נשמות ישראל נמשכים
 - 32 ושווים ומקורם הוא משם ה',
 - 33 מה שאין-כן המלאכים
 - 34 נמשכים משם אלקים שהוא
 - 35 למטה בדרגה משם ה' [כמבאר
 - 36 ב'אגרת התשובה'²³ שבספר
 - 37 התניא לאדמו"ר הוקן שכל צבא
 - 38 השמים השמש והירח וכו' ואפילו
 - 39 המלאכים שהם נבראים ורחניים
 - 40 נעלים הם נמשכים ומקבלים את
 - 41 החיות שלהם מהאלקות מבחינת
 - 42 חיצונית החיות כו' שנקראת
 - 43 בשם רוח פיו, כמו שכתוב²⁴ בתהלים שהקדוש-ברוך-הוא מחיה
- וברוח פיו כל צבאם, והוא ענין נמשכים על ידי שם אלקים שהוא בחינת חיצוניות האלקות לגבי שם ה' שהוא שם הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, פנימיות האלקות, וממנו נמשכת החיות לנשמות ישראל], אלא שמצד ירידת הנשמה למטה להתלבש בגוף גשמי וחומרי הנמצא בעולם הזה הגשמי (שהיא ירידה גדולה מאד שנמשלה לירידה מאגרא רמה לבירא עמיקתא²⁵ מגג גבוה לבור עמוק) והעלם והסתתר שיש על הנשמה מצד הגוף, שזהו ענין "למצרים ירדתם" שלפי פנימיות הדברים הכוונה לירידה של הנשמה למצרים והמגבלות וההסתתר של הגוף שמשום זה בגלל ההעלם וההסתתר הזה הגה "ציר-הרע יש ביניכם", לכן לא נרגש ולא ניכר בגלוי בהם בנשמות ישראל הבטול לאלקות שבעצם הוא נעלה יותר מהביטול של המלאכים, אף בשעת מתן-תורה שהיה בטול הגזירה, כדברי המדרש שהעדר החיבור בין עולמות עליונים לעולמות תחתונים קודם מתן תורה דומה לגזירת מלך שבני המדינה שלמעלה לא ירדו למדינה שלמטה, ובני המדינה שלמטה לא יעלו למדינה שלמעלה. אבל עם ביטול הגזירה, המצב הוא ש"עליונים האלקות והרחניות ירדו לתחתונים ותהיה השראת השכינה בעולם הזה התחתון ותחתונים הנמצאים בעולם הזה יעלו לעליונים יתעלו ויתקברו לאלקות"²⁶, אזי למרות שלמטה שורר העלם והסתתר שתף הקב"ה שמו בישראל, ושתוף זה של חיבור האלקות עם נשמות ישראל הוא לא רק מצד הנשמה, אלא גם מצד הגוף, שגם הוא, עם היותו מציאות גשמית, נעשה מחובר לאלקות שהרי שתוף זה של הנשמה עם האלקות בא גם-כן כפי שהנשמה מלכשת בגוף, ועל-ידי-זה נעשה גם כפי שהנשמה מלכשת בגוף וממילא הרי זה חל גם על הגוף,

בשעה שעלה משה למרום

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה גַם אֲצִלָּם אצל נשמות ישראל, למרות ההעלם
2 וההסתר של הגוף, עֲנִין הַבְּטוּל לאלקות כְּמוֹ בַּמְּלָאכִים (ולא רק
3 כְּמוֹ בַּמְּלָאכִים) אלא יותר מזה, וּבִאֲפֶן נַעֲלָה יוֹתֵר מִכְּמוֹ שֶׁהוּא
4 בַּמְּלָאכִים, כְּדִלְקָמֶן, וְלָכֵן מפני גודל ועוצם הביטול של נשמות
5 ישראל לאלקות, גם כפי שהן מלוכבות
6 בגוף, מְצִינֵנו בַּמִּשְׁה רבינו שְׁאֲמַר
7 לבני ישראל שאם ישמרו ויקיימו את
8 מצוות התורה, אזי "וְנִתְּתִי מִטֵּר
9 אֶרְצְכֶם גֹּו' וְנִתְּתִי עֵשֶׂב"
10 וְגו',²⁷ ולכאורה נראה שמשה הוא
11 הנותן את המטר אֶף-עַל-פִּי
12 שְׁמִיטֵר' הוּא מְהִדְבְּרִים שֶׁלֹא
13 נִמְסְרוּ לְשִׁלִּיחַ אלא נמצאים ביד
14 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, כְּמֵאֲמַר
15 רַבְּתִינֵנו ז"ל²⁸ בגמרא שֶׁלֹּשָׁה
16 מִפְּתָחוֹת בִּידּוֹ שֶׁל הַקָּב"ה
17 שֶׁלֹא נִמְסְרוּ לִיד שִׁלִּיחַ,
18 וְאֶחָד מֵהֶם הוּא מִפְּתַח שֶׁל
19 גִּשְׁמִים (והשניים האחרים הם מפתח
20 של חיה (יולדת) ומפתח של תחיית
21 המתים), מִכָּל-מְקוֹם אָמַר מִשְׁה
22 "וְנִתְּתִי מִטֵּר אֶרְצְכֶם" גֹּו'
23 ומשמע שהוא הנותן, דִּלְקָאוּרָה,
24 מֵאַחֵר שֶׁבְּמִשְׁנֵה תוֹרָה' חומש
25 דברים הפותח במילים 'אלה הדברים
26 אשר דבר משה' מְדַבֵּר מִשְׁה בְּעַד
27 עֲצֻמוֹ²⁹, בשונה משאר חלקי התורה
28 הכתובים באופן של 'שלישי המדבר'
29 היינו כאילו שמישהו אחר מספר אודות
30 ה' ואודות משה, הִנֵּה-לִיָּה
31 לְמִימַר היה לו (למשה) לומר
32 "וְנִתַּן ה' מִטֵּר" ולמה נאמר
33 "וְנִתְּתִי", אֶף הֵעֵנִין הוּא³⁰, לְפִי
34 שֶׁמִּשְׁה היה בְּטֵל בְּתַכְלִית
35 בביטול מוחלט לְגַבִּי דָבַר הָיָה
36 שְׁדָבַר בו, וְכֵמו שְׁכָתוּב³¹
37 שמשה ואהרן אמרו על עצמם
38 "וְנִחַנְנוּ מֵה", מה אנחנו ואיזה ערך
39 יש לנו, כִּיֹן שֶׁלֹא היה מְצִיאוֹת
40 לְעֲצֻמוֹ כָּלֵל אלא בטל לאלקות
41 בביטול מוחלט. וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה כמו
- במשה רבינו הוא גם בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, אֲלֵא שֶׁבְּפִרְטוּת יוֹתֵר
וּבְגִלּוֹי הָרִי זֶה הביטול לאלקות ניכר ונרגש יותר אֲצֵל מִשְׁה.
(ד) וּמִמְשִׁיךְ אֲדוֹמִי"ר מֵהֵר"ש בַּמִּאֲמָר הַנוֹכַח, שֶׁעַל זֶה הִבְדּוּל בֵּין
הביטול לאלקות של המלאכים לביטול לאלקות של נשמות ישראל נִאֲמַר³²
הכתוב בתורה, בברכת יעקב אבינו
למנשה ואפרים בני יוסף וַיִּדְגּוּ לָרֵב
בְּקֶרֶב הָאָרֶץ, דְּפִרוּשׁ "וַיִּדְגּוּ"
לפי המשמעות הפנימית הֵינּוּ כְּמוֹ
דְּגִים שְׂבִיִּים, דְּקָאֵי וְהִכּוֹנָה עַל
הַמְּלָאכִים שְׁנִקְרָאִים בְּזוּהָר
בְּשֵׁם 'נֹוֹגִי יִמָּא'³³, דְּגִי הִים,
וְהִים' הֵינּוּ בְּחִינַת עֲלִמָּא-
דְּאַתְפְּסִיָּא, עולם מכוסה
שֶׁהַבְּרִואִים שְׂבִי שְׂבוֹ קְשׁוּרִים
ומחוברים במקור חיותם שִׁמְכִסָּה'
עליהם, ולכן הֵם בְּדִגְמַת דְּגִים
שְׂבִיִּים, שֶׁמְרָגִישִׁים בִּידֵיעָה
וְהִכְרָה שֶׁהֵינּוּ הוּא מְקוֹר
חַיּוֹתָם, וּמִיָּד כְּשֶׁפּוֹרְשִׁים
הַדְּגִים מִן הַיָּם נַעֲשֶׂה אֲצִלָּם
הַפֶּךְ הַחַיִּים³⁴, וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה
הוּא בַּמְּלָאכִים שֶׁהֵם נִבְרָאִים
דְּעֲלִמָּא-דְּאַתְפְּסִיָּא, העולם
המכוסה הרוחני, שֶׁהֵם מְרָגִישִׁים
שְׂכָל מְצִיאוֹתָם הִיא מְקוֹרָם
הַאֲלוּקִי הַמְּהִינָה אוֹתָם, מֵה-
שְׂאִינ-כֹּן בְּעֲלִמָּא-דְּאַתְגְּלִיָּא,
העולם הגלוי, שֶׁזֶּהוּ עֲנִין
דְּאָרֶץ', שֶׁלֹא מְרָגֵשׁ אצל
הנבראים ב'עלמא דאתגליא' מְקוֹר
הַחַיּוֹת כפי שרואים בברואי היבשה
שֶׁהֵם שֶׁלֵּהם לֵארוֹן שְׁעִלִּיהֶם
דְּרוֹכִים וּמִמֶּנָּה הֵם מְקַבְּלִים מִזֶּן אֵינּוּ
נִרְאֶה וְנִכְרֵם וְהֵם לֹא 'מְכֻסִּים' בַּמְקוֹר
חַיּוֹתָם. וְעַל זֶה נִאֲמַר "וַיִּדְגּוּ
לָרֵב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ", וְהַפִּירוּשׁ
הַפְּנִימִי שֶׁל הַדְּבָרִים הוּא שֶׁגַּם
נִשְׁמוֹת הַמְּלָכִשׁוֹת בְּגוֹפִים
שֶׁהֵם "בְּקֶרֶב הָאָרֶץ", בְּחִינַת
עֲלִמָּא-דְּאַתְגְּלִיָּא, ובדרך כלל
הביטול שלהם לאלקות אינו נראה

(27) עקב יא, יד-טו. (28) תענית ב, א. (29) ראה הקדמת הרמב"ן לפירושו עה"ת. (30) לקו"ת בחוקותי נ, א. (31) בשלח טז, זח. (32) ויחי מח, טז. וראה גם ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי שבהערה הבאה (מב, ג ואילך). (33) ראה זח"ב מח, ב ובמקדש מלך שם. ובכ"מ. ביאורה"ז לאדהאמ"צ לזהר שם (מא, ג). (34) ראה ע"ז ג, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ויכיר בהם בגלוי, גם הם יהיו בבחינת 'נוג'י ימא', כמו דגים שבים
 - 2 שירגש בהם שכל מציאותם היא המקור האלוהי המהנה
 - 3 אותם.
 - 4 ומביא על זה מאמר רבותינו ז"ל³⁵ בגמרא גבי רבי עקיבא,
 - 5 שבשעת גזרת המלכות שלא
 - 6 ללמוד תורה היה מקהיל קהלות
 - 7 בריבים ועוסק בתורה,
 - 8 וכשאמרו לו "אי אתה
 - 9 מתירא האם אינך מפתח מפני
 - 10 המלכות" שאם יתפסו אותו לומד
 - 11 ומלמד תורה יהרגו אותו, השיב
 - 12 במשל מדגים שבים,
 - 13 ששפופרשים מן הים מיד
 - 14 נעשים הפך החיים, ולכן אינם
 - 15 רוצים לצאת מהים בשום אופן ועל-
 - 16 דרך זה הוא גם בישראל,
 - 17 שכל מציאותם היא התורה,
 - 18 שהיא המקור המחיה את כל
 - 19 המציאות והם קשורים ודבוקים
 - 20 במקורם כמו הדגים בים (ובלשון
 - 21 הגמרא: "תנו רבנן, פעם אחת גזרה
 - 22 מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל
 - 23 בתורה. בא פפוס בן יהודה ומצאו
 - 24 לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהילות
 - 25 בריבים ועוסק בתורה, אמר ליה:
 - 26 עקיבא, אי אתה מתירא מפני מלכות
 - 27 הרשעה, אמר לו: אמשול לך משל
 - 28 למה הרבר דומה. לשועל שהיה מהלך
 - 29 על גב הנהר וראה דגים שהיו
 - 30 מתקבצים ממקום למקום. אמר להם
 - 31 מפני מה אתם בורחים, אמרו לו: מפני
 - 32 רשתות שמביאין עלינו בני אדם. אמר
 - 33 להם: רצונכם שתעלו ליבשה וגדור אני
 - 34 ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם,
 - 35 אמרו לו: אתה הוא שאומרים עליך
 - 36 פקח שבחיות, לא פקח אתה אלא טפש
 - 37 אתה: ומה במקום חיותנו אנו מתיראין,
 - 38 במקום מיתתנו על-אחת-כמה-וכמה,
 - 39 אף אנחנו: עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה, שכתוב בה כי הוא חיין
 - 40 ואורך ימיו, כך, אם אנו הולכים ומבטלים ממנה על-אחת-כמה-וכמה...").
 - 41 ומוסיף אדמו"ר מהר"ש בפאמאר הנוכח לבאר מה שכתוב "וידגו
 - 42 לריב" בתוספת ביאור על האמור לעיל, שהחלוק ההבדל בין 'דגים'
- סָתָם ל"וידגו לריב", הוא על-דרך ההבדל שנתבאר במקום
אחר³⁶ בתורת החסידות בין 'חסד' ל'ריב חסד', ונאמר על כך בווהר
ד"אית חסד ואית רב חסד"³⁷, שיש חסד (סתם, חסד רגיל) ויש
רב חסד (שהוא חסד נעלה יותר) שזהו בחינת 'רב חסד' 'חסד
דאריף-אנפין', חסד של פנים
ארוכות (בחינה בדרגת 'כתר עליון',
הנקראת 'אריך ארץ', להורות על אור
ושפע רב, בשונה מחסד רגיל של מידת
החסד שהיא חלק מזעיר אנפין', פנים
קטנות) ועל-דרך זה בדומה לענין
'רב חסד' הוא ענין 'וידגו
לריב', ששבים עצמו
ומקור חיותם, כמבואר לעיל, הוא
דרגה גבוהה, כי גם בעלמא-
דאתפסיא הרוחני שהים והדגים
שבים הם משל אליו יש חלוקי
מדרגות כו' והביטוי 'וידגו לריב'
מסמל דרגה גבוהה בעלמא דאתכסיא'
עצמו, וכפי שממשיך ומפרט.
והענין בזה, דהנה, אף
שהמלאכים נקראים 'נוג'י
ימא', והטעם שנמשלו לדגי הים
הוא כיון שהם בבחינת עלמא-
דאתפסיא עולם שבו הנבראים
'מכוסים' במקור חיותם ובטלים אליו
בגלוי, מכל-מקום הרי הם המלאכים
נמצאים בעולמות בריאה-
יצירה-עשיה שלוש העולמות
הרוחניים הכלליים שלמטה מעולם
האצילות (פידוע שיש מלאכים
משלושה סוגים שונים ד'בריאה'
ד'יצירה' וד'עשיה'), שעל
זה על עולמות בריאה-יצירה-עשיה
נאמר³⁸ הכתוב המדבר על הנהר
היוצא מעדן "ומשם יפרד",
והמשמעות של ענין הפירוד כאן היא
שזוהי כבר איזו מציאות כו'
בפני עצמה, נפרדת מהמקור האלוהי המהווה ומחיה אותה, מה-שאין-בן
בעולם האצילות שם הביטול לאלקות הוא ביטול מוחלט, ללא שום
נתינת מקום למציאות נפרדת אין מלאכים³⁹, וזהו הטעם הפנימי לכך
שהמלאכים נבראו ביום השני⁴⁰ מששת ימי בראשית, כדברי
חכמינו ז"ל במדרש, מה-שאין-בן ביום הראשון היה הקב"ה

(35) ברכות סא, ב. (36) ראה אוה"ת וירא צ, א ואילך. סה"מ תרכ"ז ע' קצח ואילך. עטר"ת ע' קיה ואילך. ובכ"מ. (37) ראה זח"ג (אד"ר) קלג, ב. קמ, ב. (38) בראשית ב, י. (39) ראה פרדס שער טז (שער אבי"ע) פ"ד. (40) ב"ר פ"א, ג. פ"ג, ח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 יחיד בעולמו⁴¹, ודגמתו בעולמות המקביל לענין 'יחיד' בנבראים
2 הוא עולם האצילות שנקרא עולם האחדות⁴², עולם שבו
3 אחדות ה', העובדה שה' הוא אחד ואין עוד מלבדו, היא בגלוי, שבו אין
4 מלאכים. וגם כפי שהמלאכים הם משרשים בעולם
5 האצילות, כלומר, אמנם כאמור אין
6 מלאכים בעולם האצילות, אבל בעולם
7 האצילות יש שורש ומקור למלאכים,
8 ובכל זאת עדיין אין המלאכים בטלים
9 לאלקות ברמת הביטול העמוק
10 והמוחלט של עולם האצילות כי
11 ראשית הרי שרשם של המלאכים
12 בעולם האצילות הוא רק
13 מה' פלים' שדרכם ובאמצעותם
14 מאיר אור הספירות ועל אף שבעולם
15 האצילות גם הכלים הם בביטול
16 מוחלט לאלקות, מכל-מקום הכלים'
17 הם דרגה יותר נמוכה מה'אורות'
18 עצמם, וגם מה ששייכים
19 המלאכים 'לאור' שלמעלה
20 מהכלים, הרי זה רק להארה
21 השייכת ל'פלים' אבל האורות
22 עצמם הם ענין נעלה יותר שלמלאכים
23 אין שייכות אליו והוא אפילו לא שורש
24 ומקור להם, ולכן נמצא שלמעשה
25 המלאכים הם בעולמות בריאה-יצירה-
26 עשיה שיש בהם פירוד ולא בעולם
27 האצילות שהוא עולם האחדות.
28 ועוד זאת, מלבד האמור לעיל
29 שהמלאכים הם בעולמות בריאה-
30 יצירה-עשיה ולא בעולם האצילות, יש
31 למלאכים חסרון נוסף שמצינו
32 שהמלאכים יש להם גוף⁴³
33 (רוחני, כמובן), ומשום זה⁴⁴ שני
34 כלשון הכתוב באיוב שגם "במלאכיו ישם תהלה"⁴⁵, כתוב 'הן
35 בעבדיו לא יאמין ובמלאכיו ישם תהלה' ולפי פשוטו הכוונה שעבדיו
36 ומלאכיו של הקדוש-ברוך-הוא, עם כל מעלתם, אין לעבדיו אמונה מצד
37 עצמם אלא הם קיימים בכוחו וגם המלאכים אין בהם אור משלהם (תהלה)
38 מלשון אור כמו בכתוב 'בהלו נרי' אלא הכל בא להם מאת ה', ולפי הפירוש
39 הפנימי הכתוב מלמד על חסרון בעינים ותפקידם של המלאכים והינו,
40 שבשעת השליחות שהמלאך ממלא בשליחותו של הקדוש-ברוך-הוא
41 אזי המלאך הוא בטל למשלחו בתכלית, בביטול מוחלט שלכלן
- שניף לקראו בשם הוי' (פנ"ל), כי באותה שעה אין המלאך
מציאות לעצמו אבל שלא בשעת השליחות, הנה הגם שלא
שניף לא יתכן במלאכים העדר מלוי הרצון, כי למלאכים אין יצר
הרע ואין להם בחירה חופשית אלא תמיד עושים רצון קונם מפל-מקום
יכול להיות שיהסר אצלם
בבטול, שלא יהיה הבטול
בתכלית אלא ישאר פרט מסוים
שאנו בטל בביטול מוחלט, ומשום
זה הנה "במלאכיו ישם
תהלה" ומציאות המלאכים איננה
מציאות הבטלה לאלקות בביטול
מוחלט.
ועל-פי המבאר במקום
אחר⁴⁶ בתורת החסידות מובן
שמצד זה שיש להם למלאכים
גוף, שניף שהיה "במלאכיו
ישם תהלה" ויחסר משהו
בביטול של המלאכים לאלקות
אפילו בשעת מילוי השליחות
וזה מדגיש עוד יותר את החסרון של
המלאכים, שהרי לפי המבואר לעיל,
בעת מילוי השליחות יש ביטול מוחלט
וכאן מוסיף שעל פי מקורות אחרים
יתכן חסרון בשלמות הביטול אפילו
תוך כדי מילוי השליחות.
אמנם, על-ידי החדוש המיוחד
במתן-תורה לנשמות ישראל כפי
שהן מלוכשות בגופים, והוא
שנשמות שגופים נעשים
בבחינת הבטול לאלקות, מקור
חיותם כמו דגים שפנים
ה'מכוסים' במקורם ומרגישים את
הקשר שלהם למקורם, הנה על זה
נאמר "וידגו לרב בקרב הארץ", היינו שאין זה דגים סתם אלא
ידגו לרוב' כי מדובר בדרגה יותר נעלית בביטול, כמבואר לעיל, ודיוק הלשון
וידגו לרוב בקרב הארץ' מלמד שהדרגה הכי נעלית בבטול
("וידגו לרב") שבה מדובר כאן, במתן תורה לנשמות ישראל כפי שהן
בגופים, היא "בקרב הארץ" דוקא, כנשמות בגופים בעולם הזה
התחתון שיהיה הבטול במדרגה נעלית יותר מקמו שהוא
במלאכים, וכמבואר לעיל שבביטול של המלאכים יש כמה חסרונות, כי
במובנים ובאופנים מסוימים זהו ביטול שאינו מושלם והינו, דביון

(41) ב"ר שם. פירש"י בראשית א, ה. (42) ראה לקוטי הש"ס להאריז"ל מסכת שבת בתחילתו. ובכ"מ. (43) רמב"ן בסוף שער הגמול. הובא בתו"א בראשית ד, ב. לקו"ת ברכה צח, א. (44) ראה סידור עם דא"ח עג, ד. הובא באוה"ת נ"ך ח"א ע' תרסא. (45) איוב ד, יח. (46) ראה בחיי בראשית ג, ו. וירא יט, יג. אוה"ת נ"ך שם ע' תרס ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁהִנָּשְׂמוֹת נִתְלַבְּשׁוּ בְּגוּפִים גשמיים וחומריים, דבר שלא קיים כלל
- 2 בְּמֵלָאכִים, בְּהִכְרַח שִׁימָשְׁכוּ הנשמות מִמָּקוֹם גְּבוּהָ יוֹתֵר, כִּי כָל
- 3 הַגְּבוּהָ יוֹתֵר, יָכוֹל לְהַשְׁפִּיל אֶת עֲצָמוֹ בְּיוֹתֵר, לַמָּטָה יוֹתֵר מִמָּה
- 4 שִׁיכּוֹל לִרְדֹּת מִי שִׁפְחוֹת גְּבוּהָ (כַּמְשָׁל חֻמּוֹת אֲבָנִים הַנוֹפֵּלֶת שֶׁאֲבָנֵי הַשּׁוֹרוֹת
- 5 הָעֲלִיּוֹנוֹת נּוֹפְלוֹת רַחוּק יוֹתֵר מֵאֲבָנֵי
- 6 הַשּׁוֹרוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת הַנוֹפְלוֹת קְרוֹב
- 7 יוֹתֵר).
- 8 וְזֶהוּ מָה שֶׁפָּתוּב⁴⁷ בְּנִבְּיוֹת
- 9 חֲבִיקוּק כִּי תִרְכַּב עַל סוּסֶיךָ
- 10 מִרְכַּבּוֹתֶיךָ יִשׁוּעָה, דְּקָאֵי
- 11 וְהַחֲנוּנָה הִיא עַל מִתֵּן-תּוֹרָה,
- 12 שֶׁנִּמְשָׁל לְמִרְכַּבָּה שֶׁל סוּסִים
- 13 דְּקָאֵי, שֶׁלְמַעֲלָה שְׁהִיא מִרְכַּבָּה
- 14 חֲשׂוּבָה יוֹתֵר מִבְּחִינַת הַמִּרְכַּבָּה
- 15 ד' "כְּרוֹב קָל" שֶׁל
- 16 הַמִּלָּאכִים³⁴, אֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל
- 17 בְּגִמְרָא שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא 'רוֹכֵב עַל
- 18 כְּרוֹב קָל שְׁלוֹ וְשֵׁט בְּשִׁמּוֹנָה עֶשֶׂר אֵלֶּף
- 19 עוֹלָמוֹת', וְעַל כֵּן מְבֹאֵר כָּאן בְּרִכְיָבָה
- 20 עַל 'סוּסִים' (וּבִנְמִשָּׁל, נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל)
- 21 יֵשׁ יִתְרוֹן לְגַבִּי רִכְיָבָה עַל 'כְּרוֹב קָל'
- 22 (וּבִנְמִשָּׁל, מֵלָאכִים) וְהִנֵּנוּ, כְּמוֹ
- 23 שֶׁאֲנִי רֹאִים בְּרִכְיָבָה עַל סוּסִים
- 24 כְּפִשְׁטוֹ שֶׁהַסּוֹס יָכוֹל לְהוֹבִיל
- 25 אֶת הָאָדָם מִמָּקוֹם נִמּוֹךְ עַל-גַּבִּי
- 26 הַר גְּבוּהָ, וְכִמְזוּן עַל יְדֵי רִכְיָבָה
- 27 עַל סוֹס נִתֵּן לְהוֹרִיד אֶת הָאָדָם
- 28 מִמָּקוֹם גְּבוּהָ לְמָקוֹם נִמּוֹךְ
- 29 מֵאֵד שֶׁהָאָדָם בְּעֲצָמוֹ לֹא סוֹס
- 30 לֹא הָיָה יָכוֹל לָבֵא שָׁם, שֶׁזֶּהוּ
- 31 הַרְכִּיבָה עַל סוֹס הִיא מִשָּׁל עַל עֲנָן
- 32 הַגָּלִילִי הָאֱלֹקִי הַנֶּעֱלָה שְׁהִיָּה
- 33 בְּמִתֵּן-תּוֹרָה, שֶׁ"עֲלִיּוֹנִים
- 34 הָאֱלֹקוֹת יִרְדּוּ לְמָטָה
- 35 וְהַתַּחְתּוֹנִים נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
- 36 הַמְּלוּבָשׁוֹת בְּגוּפִים בְּעוֹלָם הַזֶּה יַעֲלֻ
- 37 לְמַעֲלָה וְיִתְקַרְבוּ לָאֱלֹקוֹת".
- 38 ה) וְעַל-פִּי-זֶה יוֹבֵן מָה
- 39 שֶׁבִקְשׁוּ הַמִּלָּאכִים "תֵּנָּה
- 40 הוֹדֶךְ עַל הַשָּׁמַיִם", וּבַתְּחִלָּת
- 41 הַמֵּאמֵר נִשְׁאָלוּ עַל כֵּךְ כִּמָּה שְׁאֵלוֹת,
- 42 וְהַמֵּעֲנָה הוּא דִּכְיוֹן שֶׁמִּצִּיאֹת
- 43 הַמִּלָּאכִים וְהַתְּהוּוֹתָם הִיא בְּאִפְּן ד' "מִשָּׁם יִפְרֹד", תּוֹךְ פִּירוּד

- 44 מִמָּקוֹרֶם בְּאֵלְקוֹת, וְהַבִּיטוּל שֶׁלָּהֶם לָאֱלֹקוֹת אֵינוּ בִּיטוּל בַּתְּכִלִּית שֶׁלֹּכֵן הֵם
- 45 בְּבָחִינַת מִצִּיאֹת מִרְגָּשָׁת בְּחֹר מִצִּיאֹת נִפְרֶדֶת, וּמִשׁוּם זֶה שִׁיךְ
- 46 שְׁהִיָּה "בְּמִלָּאכִיו יֵשִׁים תִּהְלֶה", כַּמְבֹאֵר לְעִיל בְּאֵרִיכוֹת, לִכֵּן
- 47 בִּקְשׁוֹ הַמִּלָּאכִים מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא "תֵּנָּה הוֹדֶךְ עַל הַשָּׁמַיִם",
- 48 שֶׁתִּתְבַּטֵּל גְּזֵרַת "עֲלִיּוֹנִים לֹא
- 49 יִרְדּוּ לְמָטָה וְתַחְתּוֹנִים לֹא
- 50 יַעֲלֻ לְמַעֲלָה", שְׁהִיָּה עַד מִתֵּן
- 51 תּוֹרָה דִּהְיִנוּ שְׁעוֹלָם הָאֲצִילוֹת
- 52 שֶׁהוּא עוֹלָם הָאֲחֻדוֹת וְכוּ' הַבִּיטוּל
- 53 לָאֱלֹקוֹת הוּא בִּיטוּל מוֹחֲלֵט יִרְד
- 54 לְעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-יִצִּירָה-
- 55 עֲשִׂיָּה שְׂגָם בְּהֵם לֹא יִהְיֶה פִּירוּד אִלָּא
- 56 אֲחֻדוֹת, שֶׁזֶּהוּ עֲנָן מִתֵּן-תּוֹרָה,
- 57 חִבּוּר עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים שֶׁהָיָה
- 58 "אוֹרִיתָא מִחֻכְמָה נִפְקֶת"⁴⁸,
- 59 הַתּוֹרָה "יוֹצֵאת", בָּאָה וְנִמְשַׁכֶּת מִסְפִּירַת
- 60 הַחֲכָמָה הָעֲלִיּוֹנָה וּבְחִינַת הַחֻכְמָה
- 61 בְּעוֹלָמוֹת הִיא בְּחִינַת עוֹלָם
- 62 הָאֲצִילוֹת⁴⁹ כַּמְבֹאֵר בְּקִבְלָה
- 63 וְחִסְדִּית שֶׁאֲרִבֶּעַת הָעוֹלָמוֹת הֵם עֲנָן
- 64 עֶשֶׂר הַסְפִּירוֹת לְפִי הַחֲלֻקָּה הַבָּאָה,
- 65 אֲצִילוֹת - חֲכָמָה, בְּרִיאָה - בִּינָה,
- 66 יִצִּירָה - הַמִּידוֹת, עֲשִׂיָּה - הַמַּלְכוּת
- 67 וְנִמְצָא, שֶׁכָּפֹאֶשׁר תִּתֵּן לָהֶם
- 68 לְמֵלָאכִים הַתּוֹרָה, אֲזִי תִהְיֶה
- 69 הַמִּשְׁכָּת סְפִירַת הַחֲכָמָה שֶׁל עוֹלָם
- 70 הָאֲצִילוֹת לְעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-
- 71 יִצִּירָה-עֲשִׂיָּה, 'עֲלִיּוֹנִים יִרְדּוּ
- 72 לְתַחְתּוֹנִים' וְעַל-יְדֵי-זֶה יִתְקַן
- 73 עֲנָן "בְּמִלָּאכִיו יֵשִׁים תִּהְלֶה"
- 74 וְלֹא יִהְיֶה חֲסִירוֹן בְּבִיטוּל שֶׁל הַמִּלָּאכִים
- 75 הַנִּמְצָאִים בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-יִצִּירָה-
- 76 עֲשִׂיָּה.
- 77 וְעַל זֶה עֲנָה לָהֶם מֹשֶׁה
- 78 "לְמַצְרִים יִרְדָּתָם כֹּו' יִצִּיר-
- 79 הָרַע יֵשׁ בִּינִיכָם", שֶׁהִמְכִּין
- 80 בְּזֶה הַפִּירוּשׁ הַפְּנִמִּי בַּמַּעֲנָה הַזֶּה
- 81 הוּא⁴, שֶׁמִּתֵּן-תּוֹרָה הוּא עֲנָן
- 82 'הַמִּשְׁכָּת הָעֵצִים', הַמִּשְׁכָּה
- 83 וְהַתְּגָלוֹת שֶׁל עֲצָמֵי הָאֱלֹקוֹת וְהִנֵּנוּ,
- 84 שֶׁלֹּא בְּבִקְשָׁת הַמִּלָּאכִים
- 85 "תֵּנָּה הוֹדֶךְ", וְהוּא הֵיכָל הָאֲרָה
- 86 בְּלִבָּד, וְלֹא הָעֵצִים, שֶׁשְׁמֹשׁוֹם זֶה בְּגִלְגַּל שִׁדִּי לָהֶם לְמֵלָאכִים לְקַבֵּל הָאֲרָה

בשעה שעלה משה למרום

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 כנסת ישראל משבתת את הקדוש-ברוך-הוא ואומרת **לְרִיחַ שְׁמִנִּיךָ**
 44 **טוֹבִים שְׁמֵן תּוֹרֶק שְׁמֶךְ, וְאִיתָא מובא בַּמִּדְרָשׁ**⁵⁴ רבה על פסוק
 45 זה **כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁקִּימוּ לְפָנֶיךָ הָאֲבוֹת - רִיחוֹת הָיוּ**, כמו ריח
 46 שאין לו ממשות וכעבור זמן קצר הוא מתגדר **אָבֵל אָנוּ** התורה והמצוות
 47 שלנו, אחרי מתן-תורה - **שְׁמֵן תּוֹרֶק**
 48 **שְׁמֶךְ, כְּאֵדָם הַמְרִיק מִכְּלִי אֶל**
 49 **כְּלִי** והשמן עצמו עובר מהכלי
 50 הראשון אל הכלי השני **הֵינּוּ**
 51 **שֶׁהַמִּצְוֹת שֶׁקִּימוּ הָאֲבוֹת הָיוּ**
 52 **בְּחִינַת רִיחַ בְּלִבָּד, שְׁאִינוּ**
 53 **עֲצָם הַדְּבָר** אלא רק התפשטות
 54 מסוימת והארה מועטת מהעצם,
 55 מה-**שְׁאִין-כֵּן בְּמִתֵּן-תּוֹרָה נִתֵּן**
 56 לבני ישראל **הָעֲצָם** של התורה
 57 הקשורה בעצמיות האלקות, **שֶׁזָּהוּ**
 58 **עֲנִין "שְׁמֵן תּוֹרֶק שְׁמֶךְ",**
 59 **כְּאֵדָם הַמְרִיק שְׁמֵן או דבר אחר**
 60 **מִכְּלִי אֶל כְּלִי, שֶׁנִּמְשָׁךְ עֲצָם**
 61 **הַדְּבָר, וְכִדְאִיתָא** וכפי שמוכא
 62 **בְּזוּרָה**⁵⁵ **עַל הַפֶּסֶק**⁵⁶ האמור
 63 בתורה לגבי המשכן וְיִקְחוּ לִי
 64 תְרוּמָה, **"לִי"** **כְּלוּמַר**
 65 **"אוֹתִי", אוֹתִי אֲתָם**
 66 **לִוְקָחִים**⁵⁷, כלומר, על ידי הקמת
 67 המשכן בני ישראל 'לוקחים', היינו
 68 ממשיכים ומגלים, את עצמיות
 69 האלקות, **דְּהֵינּוּ 'הַמְשַׁכֵּת**
 70 **הָעֲצָם', שֶׁזָּהוּ** אותו ענין **מֵה**
 71 **שֶׁנִּתֵּן** והתגלה לבני ישראל **בְּמִתֵּן-**
 72 **תּוֹרָה, שְׁאֵז בְּטֵלָה גְּזֵרַת**
 73 **"עֲלִיּוֹנִים לֹא יִרְדּוּ לַמָּטָה**
 74 **וְתַחְתּוֹנִים לֹא יַעֲלּוּ לַמַּעְלָה"**
 75 ונפעל חיבור בין 'עליונים', האלקות,
 76 ו'תחתונים' המציאות הגשמית, כי אז
 77 נמשכה עצמיות האלקות למטה, ודבר
 78 זה התחדש במתן תורה ולא היה בקיום
 79 המצוות של האבות, כאמור לעיל וכפי
 80 שממשיך ומבאר.

1 בלבד **יְכוּלִים גַּם הֵם לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, אֲלֹא הַתּוֹרָה**
 2 **נִמְשָׁכָה מִבְּחִינַת הָעֲצָם**, עצמיות האלקות ו**כִּמּוּ שְׁכָתוֹב**⁵⁰ באיוב
 3 שהתורה היא **נִעְלָמָה מִעֵינֵי כָל חַי**, כי היא שייכת לעצמיות האלקות
 4 שלמעלה מהתגלות לנבראים ו**כִּמּוּ שְׁכָתוֹב**⁵¹ במשלי שהתורה אומרת
 5 **וְאֶהְיָ אֲצִלּוֹ גו'** אצל הקדוש-
 6 ברוך-הוא **שֶׁשְׁשׁוּעִים גו'** ועונג,
 7 כביכול, וענין העונג קשור בעצמיות
 8 ולא בהארה בלבד ו**כִּידְעָה**⁵² בתורת
 9 החסידות **שְׁמָה שְׁכָתוֹב**
 10 **"אוֹרִיתָא מִחֻכְמָה נִפְקַת",**
 11 כלומר שהתורה יוצאת ונמשכת
 12 מספירת החכמה העליונה, ולכאורה
 13 אין זה מתיישב עם האמור שהתורה
 14 שייכת ל'עצם', שהרי החכמה היא כוח
 15 פרטי מוגדר (כשם שבאדם כוח
 16 החכמה והשכל הוא כוח פרטי מוגדר
 17 ולא עצם הנפש), אבל לאמתו של דבר
 18 אין זו תמיכה כי האמור שהתורה
 19 נמשכת מהחכמה **הֵינּוּ**
 20 **שֶׁהַתְּגִלּוּתָהּ** של התורה **הִיא**
 21 **בְּחֻכְמָה, "מִחֻכְמָה נִפְקַת"**
 22 **דִּיקָא**, דיוק לשון הוהר 'נפקת'
 23 מלמד שהתורה יוצאת, היינו באה לידי
 24 גילוי, באמצעות ספירת החכמה, **אָבֵל**
 25 **בְּאֲמִתִּית הָעֲנִין** חשור של
 26 התורה גבוה יותר מספירת החכמה,
 27 ולפי האמת **נִמְשָׁכָה הַתּוֹרָה**
 28 **מִהָעֲצָם, מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוּת**
 29 **הַבְּתָר** הדרגה הפנימית והעמוקה של
 30 'כתר עליון' שלמעלה מהחכמה
 31 וקשורה בעצמיות האלקות. וזהו
 32 **שֶׁהַשֵּׁבִי לָהֶם מִשָּׁה "לְמַצְרִים**
 33 **יִרְדָּתָם" כו',** ואמר למלאכים כי
 34 מאחר שלא ירדו 'למצרים', בשונה
 35 מנשמות ישראל שירדו ונתלבשו בגוף
 36 גשמי בעולם הזה הגשמי, הרי בנתינת
 37 התורה למלאכים לא תושלם הכוונה
 38 והמטרה של מתן תורה **כִּי 'הַמְשַׁכֵּת' והתגלות הָעֲצָם** של האלקות,
 39 ולא רק הארה ו'הוד', **הִיא לַמָּטָה בְּיִתְרָה** בעולם הזה התחתון **דִּיקָא**
 40 ולא 'על השמים', כפי שהמלאכים בקשו (**כְּדִלְקָמֶן**).
 41 **וְעַל-פִּי-זֶה תּוֹבֵן גַּם-כֵּן מַעֲלַת מִתֵּן-תּוֹרָה עַל הַמִּצְוֹת**
 42 **שֶׁקִּימוּ הָאֲבוֹת, קודם מתן תורה, דְּהֵנָּה כְּתִיב**⁵³ ב'שיר השירים',

ורב"מ. 50) איוב כח, כא. 51) משלי ח, ל. וראה תניא קו"א קסא, א. 52) ראה לקו"ת במדבר ז, א. ורב"מ. 53) שה"ש א, ג. 54) שה"ש פ"א, ג (א). 55) ח"ב קמ, ב. 56) תרומה כה, ב. 57) ראה שמו"ר פל"ג, א. שם, ו. ויק"ר פ"ל, יג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 יַעֲלֹ לְמַעַלָּה, הַנּוֹכַח לַעֲלִי, שְׂבָכְדִי שְׂיִיכָל לְהִיּוֹת חֲבוּר עֲלִיּוֹן
45 וְתַחְתּוֹן, הָרִי זֶה רַק בְּכַח עֲלִיּוֹן גְּבוּהָ מְאֹד, שְׁשָׁם לִגְבֵי אוֹתוֹ
46 כּוֹחַ עֲלִיּוֹן, 'עֲלִיּוֹנִים' וְ'תַחְתּוֹנִים' הֵם בְּהַשְׁוָאָה, וְלֹא נִיכְרַת מַעַלַּת
47 ה'עֲלִיּוֹנִים' עַל ה'תַּחְתּוֹנִים' שֶׁזֶּהוּ אֲמִתִּית עֲנִין ה'סוֹכֵב', הָאוֹר הָאֱלֹקִי
48 הָאֵין-סוֹף וְכֵל גְּבוּל ה'סוֹכֵב כֹּל עֲלִיּוֹן
49 הַמְאִיר בְּכֹל הָעוֹלָמוֹת, עֲלִיּוֹנִים
50 וְתַחְתּוֹנִים, בְּמִידָה שׁוּה, וְהִיא בְּחִינַת
51 פְּנִימִיּוֹת הַפֶּתֶר, הַדְּרָגָה הַפְּנִימִית
52 וְהַעֲמוּקָה שֶׁל 'כְּתֹר עֲלִיּוֹן' שֶׁהוּא
53 עֲנִין 'אֲנֹכִי' לִשׁוֹן הַמּוֹרָה עַל
54 עֲצֻמִּיּוֹת הָאֱלֹקוֹת.

55 וְזֶהוּ גִם-כֵּן הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי שֶׁל
56 מֶה שְׂפָתוֹב "אֲנֹכִי הוּי"
57 אֱלֹקִיד, דְּבִכְדִי שְׁשָׁם הוּי
58 שֶׁהוּא שֵׁם הַמִּתְיַחֵס לְדִרְגוֹת נַעֲלוֹת
59 בְּאֱלֹקוֹת יִמְשֹׁף לְמִטָּה לְהִיּוֹת
60 "אֱלֹקִיד", כְּחֶף וְחִיּוּתָהּ שֶׁל
61 הָאֵדָם לְמִטָּה, הָרִי זֶה רַק עַל-יְדֵי
62 "אֲנֹכִי", שֶׁהוּא לְמַעַלָּה
63 מְשַׁנִּיחֵם לְמַעַלָּה גַם מִשֵּׁם הוּי וְגַם
64 מִשֵּׁם אֱלֹקִים, כִּי שְׁנֵיהֶם הֵם שְׁמוֹת שֶׁל
65 דְּרָגוֹת שׁוֹנוֹת, וְאֵילוֹ 'אֲנֹכִי' מִתְיַחֵס
66 לַעֲצֵם הָאֱלֹקוֹת שֶׁלְמַעַלָּה מִהַשְׁמוֹת.
67 וְזֶהוּ עֲנִין "שְׁמֵן תּוֹרֵק שְׁמֶךְ"
68 שְׁנֹאֵר עַל הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁל בְּנֵי
69 יִשְׂרָאֵל מִמֶּתֶן תּוֹרָה וְהַלָּא, שְׂבָכְמֶתֶן
70 תּוֹרָה נִמְשָׁף הָעֵצָם, וְעַל-יְדֵי
71 זֶה הָיָה יָכוֹל לְהִיּוֹת
72 שֶׁ"הָעֲלִיּוֹנִים יִרְדּוּ לְמִטָּה
73 וְהַתַּחְתּוֹנִים יַעֲלֹ לְמַעַלָּה" כִּי
74 הָעֵצָם נַעֲלָה הֵן מִהָעֲלִיּוֹנִים וְהֵן
75 מִהַתַּחְתּוֹנִים, כְּמִבּוֹאָר לַעֲלִי בְּאִירִיכּוֹת.
76 וְזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי לִכְךָ שְׂבָכְמֶתֶן
77 תּוֹרָה הִיא לְמִטָּה דְּוָקָא, וְטַעַנֵּת
78 הַמִּלְאכִים 'נִגְה הוֹדֵךְ עַל הַשְּׁמִים' לֹא
79 הַתְּקַבְּלָה לְפִי שֶׁ'הִמְשַׁכַּת
80 הָעֵצָם' יָכוֹלָה לְהִיּוֹת דְּוָקָא
81 לְמִטָּה בְּעוֹלָם-הַזֶּה הַגִּשְׁמִי כִּי דְּוָקָא הַגְּבוּהָ בְּיוֹתֵר, יוֹרֵד לְמִטָּה יוֹתֵר,
82 כְּמִבּוֹאָר לַעֲלִי, וְכַפִּי שִׁיתְבָּאָר עוֹד הַטַּעַם הָעֵמוּק יוֹתֵר לִכְךָ בְּסֻפֵּי הַבַּא, סִיעִיף
83 וְזֶהוּ גִם-כֵּן עֲנִין "וְיִדְּגוּ לְרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ", שְׂדִוְקָא
84 לְמִטָּה "בְּקֶרֶב הָאָרֶץ" בְּדִרְגוֹת הַנְּמוּכוֹת שֶׁל 'עֲלֹמָא דַּתְּגִּלָּא' יָכוֹל
85 לְהִיּוֹת "וְיִדְּגוּ לְרֹב" הַנַּעֲלָה יוֹתֵר מ'יִדְּגוּ' סָתֵם, וְכַפִּי שְׂבָכְמִיכּוֹר לַעֲלִי
86 בְּאִירִיכּוֹת.

1 בְּהִכְרַח לִזְמַר שֶׁזֶהוּ עַל-יְדֵי כַח עֲלִיּוֹן מְאֹד, שְׂלִגְבִּיָּה שְׂבִיחַס
2 לְכוֹחַ הָעֲלִיּוֹן הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן וְהָעֲלִיּוֹן הֵם בְּהַשְׁוָאָה מְמֹשׁ וְלִכְן אֵין
3 פֶּלֶא שֶׁהָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים מִתְּחַבְּרִים, לְמִרּוֹת שְׂמִצָּד עֲצֵמָם הֵם רְחוּקִים מְאֹד
4 זֶה מִזֶּה וְהַחֲבוּר בֵּינֵיהֶם הוּא חִידוּשׁ גְּדוֹל, וְכַפִּי שְׂמִמְשִׁיךְ וּמִבָּאָר.

5 וְיִוְכֵן עַל-פִּי הַמְּבַאָר⁵⁸ בְּתוֹרַת
6 הַחֲסִידוֹת בְּעֲנִין הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי
7 בְּכַתּוּב בְּשִׁירַת חֲנָה בְּסִפְרָה שְׂמוּאֵל א'⁵⁹
8 ל' דְּעוֹת הוּי⁵⁹, וְנֹאמַר עַל כֵּךְ
9 בְּוֹהֵר "דְּעוֹת תְּרִין"⁶⁰, כְּלוֹמַר
10 שֶׁהֵן שְׁתֵּי דְּעוֹת, 'דְּעַת עֲלִיּוֹן' וְ'דְּעַת
11 תַּחְתּוֹן', 'דְּעַת עֲלִיּוֹן' - שְׂלִמְעַלָּה יֵשׁ וְלְמִטָּה
12 אֵין, וְ'דְּעַת תַּחְתּוֹן' - שְׂלִמְעַלָּה יֵשׁ וְלְמִטָּה אֵין,
13 וְעִנִּינֵם בְּעִבּוּדָה הוּא יְחִידָא-עֲלָאָה וְיְחִידָא-
14 תַּתָּאָה, וְכַכְדִּי שְׂיִתְחַבְּרוּ יְחִידוֹ, הָרִי זֶה דְּוָקָא
15 עַל-יְדֵי מְדִרְגָּה כְּזוֹ שֶׁהִיא לְמַעַלָּה לְגַמְרִי מִשְׁתִּי
16 דְּעוֹת אֵלּוּ. וְכְמוֹ-כֵן הוּא גַם בְּעֲנִין "עֲלִיּוֹנִים
17 יִרְדּוּ לְמִטָּה וְתַחְתּוֹנִים יַעֲלֹ לְמַעַלָּה", שְׂבָכְדִי
18 שְׂיִיכָל לְהִיּוֹת חֲבוּר עֲלִיּוֹן וְתַחְתּוֹן, הָרִי זֶה רַק
19 בְּכַח עֲלִיּוֹן גְּבוּהָ מְאֹד, שְׁשָׁם 'עֲלִיּוֹנִים'
20 וְ'תַחְתּוֹנִים' הֵם בְּהַשְׁוָאָה, שֶׁזֶּהוּ אֲמִתִּית עֲנִין
21 ה'סוֹכֵב', בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַפֶּתֶר, שֶׁהוּא עֲנִין
22 "אֲנֹכִי". וְזֶהוּ גִם-כֵּן מֶה שְׂפָתוֹב "אֲנֹכִי הוּי"
23 אֱלֹקִיד, דְּבִכְדִי שְׁשָׁם הוּי יִמְשֹׁף לְמִטָּה לְהִיּוֹת
24 "אֱלֹקִיד", כְּחֶף וְחִיּוּתָהּ שֶׁל בְּנֵי
25 "אֲנֹכִי", שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מְשַׁנִּיחֵם. וְזֶהוּ עֲנִין
26 "שְׁמֵן תּוֹרֵק שְׁמֶךְ", שְׂבָכְמֶתֶן תּוֹרָה נִמְשָׁף הָעֵצָם,
27 וְעַל-יְדֵי-זֶה הָיָה יָכוֹל לְהִיּוֹת שֶׁ"הָעֲלִיּוֹנִים יִרְדּוּ
28 לְמִטָּה וְהַתַּחְתּוֹנִים יַעֲלֹ לְמַעַלָּה". וְזֶהוּ שְׂבָכְמֶתֶן
29 תּוֹרָה הִיא לְמִטָּה דְּוָקָא, לְפִי שֶׁ'הִמְשַׁכַּת הָעֵצָם'
30 יָכוֹלָה לְהִיּוֹת דְּוָקָא לְמִטָּה בְּעוֹלָם-הַזֶּה הַגִּשְׁמִי.
31 וְזֶהוּ גִם-כֵּן עֲנִין "וְיִדְּגוּ לְרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ",
32 שְׂדִוְקָא לְמִטָּה "בְּקֶרֶב הָאָרֶץ" יָכוֹל לְהִיּוֹת
33 "וְיִדְּגוּ לְרֹב".

34 לְמִטָּה בְּעוֹלָם-הַזֶּה הַגִּשְׁמִי כִּי דְּוָקָא הַגְּבוּהָ בְּיוֹתֵר, יוֹרֵד לְמִטָּה יוֹתֵר,
35 כְּמִבּוֹאָר לַעֲלִי, וְכַפִּי שִׁיתְבָּאָר עוֹד הַטַּעַם הָעֵמוּק יוֹתֵר לִכְךָ בְּסֻפֵּי הַבַּא, סִיעִיף
36 וְזֶהוּ גִם-כֵּן עֲנִין "וְיִדְּגוּ לְרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ", שְׂדִוְקָא
37 לְמִטָּה "בְּקֶרֶב הָאָרֶץ" בְּדִרְגוֹת הַנְּמוּכוֹת שֶׁל 'עֲלֹמָא דַּתְּגִּלָּא' יָכוֹל
38 לְהִיּוֹת "וְיִדְּגוּ לְרֹב" הַנַּעֲלָה יוֹתֵר מ'יִדְּגוּ' סָתֵם, וְכַפִּי שְׂבָכְמִיכּוֹר לַעֲלִי
39 בְּאִירִיכּוֹת.

בשעה שעלה משה למרום

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ו) אף עדין צריך להבין, מהו הטעם ש'המשכת העצם' של האלקות היא למטה דוקא, דעם היות שישנו הפלל
2 ש'כל הגבוה ביותר דוקא הוא יורד למטה ביותר'⁶¹, ולכן אור
3 אלוך בדרגות יותר נמוכות מהעצם לא יכול לרדת עד למטה ביותר, אבל
4 בביאור זה לא די, כי מפל-מקום
5 הא גופא זה עצמו צריך להבין, (ו) אף עדין צריך להבין, מהו הטעם
6 למטה הוא פן ולמה באמת רק
7 הגבוה ביותר יורד למטה ביותר?
8 והענין יובן על-פי המבאר
9 בכמה מקומות בתורת החסידות,
10 שדוקא למטה בעולם הזה הגשמי
11 יש ניצוצות של אלקות שירדו
12 וצפלו למטה, ממקורות נעלים
13 וגבוהים ביותר⁶², וזהו גם-כן
14 הטעם הפנימי על מה שאמרו חכמינו
15 ז"ל במדרש ש'נתאנה הקב"ה
16 להיות לו יתברך דירה מקום
17 ראו לגילוי האלקות והשראת השכינה
18 בתחתונים'⁶³ בעולם הזה התחתון
19 דוקא, דהינו והטעם לכך הוא
20 כפי שיהיה ברור הפרדת הטוב
21 מהרע והעלאת ניצוצות אלו
22 למקורם העליון. והפך לזה ליכור
23 הניצוצות שירדו עד למטה ביותר
24 הוא על-ידי 'המשכת העצם'
25 והתגלות העצם למטה דוקא, שזהו
26 ענין "אנכי הו' אלקיך",
27 וכמאמר חכמינו ז"ל בגמרא
28 ש"אנכי" ראשי-תבות אנה
29 נפשי כתבית יתבית⁶⁴, אני את
30 עצמי כתבתי נתתי הינו⁶⁵,
31 שהקב"ה נתן את עצמו
32 בתורה, שזהו ענין 'המשכת
33 העצם' שהיה במתן-תורה ועל
34 ידי זה נפעל 'כירור הניצוצות' ונשלמת
35 הכוונה והתכלית של הבריאה
36 שבתחתונים' תהיה דירה לקדוש-
37 ברוך-הוא.
38 וזהו גם מה שכתוב בפסוק
39

(61) שערי אורה שער הפורים נח, א ואילך. סה, א ואילך. (62) ראה לקו"ת פ' ראה יט, ג. (63) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (64) שבת קה, א (כגירסת עין יעקב). (65) ראה לקו"ת שלח מח, סע"ד ואילך. (66) יתרו כ, א. (67) ראה ד"ה וידבר אלקים את כל הדברים האלה עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' תמח ואילך). (68) ראה סידור עם דא"ח רמז, א-ב. ד"ה ויתן-לך אלקים תשכ"ח (תו"מ סה"מ חשון ע' שלט ואילך). (69) סה"מ שם ע' רכג. (70) ראה תרבא"ר רפ"ח. (71) שמו"ר פ"ל, ט. (72) תהלים קמו, יט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

התעלות גם בחלקים הרוחניים העליונים של הבריאה ובכלל זה המלאכים, ⁴³
וְעֵינֵינוּ זֶה הַחֲכָמָה שֶׁל הַמַּלְאָכִים בְּכָךְ שֶׁהַמִּשְׁכַּת הָעֵצִים צְרִיכָה לִהְיוֹת לְמִטָּה ⁴⁴
וּמִתּוֹךְ כֵּךְ יִתְעַלּוּ גַם הַעֲצָמִים פְּעֵל שְׁתַּמּוּרֵת זֹאת שֶׁבְּתַחֲלִיל הַמַּלְאָכִים טַעְנוּ ⁴⁵
כִּנְגַד מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וְאִמְרוּ שֶׁבְּמִקּוֹם לִתֵּן אֶת הַתּוֹרָה לְמִטָּה, צָרִיךְ לִהְיוֹת 'תֵּנָה' ⁴⁶
הוֹדֵךְ עַל הַשְּׂמִימִים, הָרִי לֵאחֹר שְׂמִשָּׁה ⁴⁷
רַבֵּינוּ הַחֲזִיר לָהֶם תְּשׁוּבָה וְהֵם הִבִּינוּ ⁴⁸
אֵת 'הַמִּשְׁכַּת הָעֵצִים' וְהַעֲלִיּוּ הַנִּפְעֵל עַל ⁴⁹
יָד זֶה, כְּסוּפּוֹ שֶׁל דְּבַר, גַּם בָּהּ, ⁵⁰
הַתְּהַפְּכוּ עַד שֶׁנַּעֲשֶׂוּ הַמַּלְאָכִים ⁵¹
אוֹהֲבִים לְמִשָּׁה רַבֵּינוּ וְ"נִתְּנוּ לוֹ ⁵²
מִתְּנוּת". ⁵³

וְכֵן הוּא כְּבֹא חֵג הַשְּׁבֻעוֹת, זְמַן ⁵⁴
מִתֵּן תּוֹרָה בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, ⁵⁵
שְׁחֻזָּרִים וּמִתְעוֹרְרִים מִחֲדָשׁ ⁵⁶
הָעֵינִינִים שֶׁהֵיוּ בְּמִתֵּן-תּוֹרָה ⁵⁷
בְּהַר סִינִי, וּבִשְׁעָה שִׁישְׁרָאֵל ⁵⁸
מִחְלִיטִים בְּעֶרְכּ יוֹם מִתֵּן- ⁵⁹
תּוֹרָה וּבִלְיָלָה שְׁלֹפְנֵי מִתֵּן- ⁶⁰
תּוֹרָה (שַׁעַת אֲמִירַת הַמֶּאֱמָר שֶׁהִיָּתָה ⁶¹
בְּלֵיל חֵג הַשְּׁבֻעוֹת) וּבִשְׁעַת מִתֵּן- ⁶²
תּוֹרָה, לְקִיָּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, ⁶³
וּבִכְטוּל לְרִצּוֹן ה' דִּ'הֶקְדָּמַת ⁶⁴
נַעֲשֶׂה הַתְּחִיבוּת לְקִיָּם בְּפֹעֵל ⁶⁵
לְנִשְׁמָע' לִפְנֵי תַּנִּית הַצִּיּוּר וּלְפָנֵי ⁶⁶
הַחֲבִנָּה, הִנֵּה עַל-יְדֵי-זֶה הַחֲחֻלָּה ⁶⁷
וְהַבִּיטוּל, כְּאֹמֵר, נַעֲשֶׂה עוֹד פַּעַם ⁶⁸
בְּכָל שָׁנָה וּשְׁנָה מִחֲדָשׁ בְּטוּל ⁶⁹
גְּזֵרַת "עֲלִיּוֹנִים לֹא יֵרְדוּ ⁷⁰
לְמִטָּה וְתַחְתּוֹנִים לֹא יַעֲלוּ ⁷¹
לְמַעְלָה" וּנִפְעַל חִיבּוּר שֶׁל עֲלִיּוֹנִים ⁷²
וְתַחְתּוֹנִים, בְּשָׁנֵי הָעֵינִינִים, הֵן יִירֶדֶת ⁷³
הָעֲלִיּוֹנִים לְמִטָּה וְהֵן עֲלִיית הַתַּחְתּוֹנִים ⁷⁴
לְמַעְלָה, וּבִאֲפֶן דִּ"אֲנִי הַקְדוּשָׁה ⁷⁵
בְּרוּךְ-הוּא הַמִּתְחִיל, כְּמוֹ ⁷⁶
שֶׁכְּתוּב⁷⁵ וַיֵּרֶד הַנֹּחַ ה'עֲלִיּוֹן' ⁷⁷
עַל הַר סִינִי הַתְּחִיבוּ, וְנִמְשָׁכִים ⁷⁸
מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה הַגְּלוּיִים הָאֱלֹקִיִּים ⁷⁹

הַרוּחָנִיִּים שֶׁל מִתֵּן-תּוֹרָה, שֶׁזֶּהוּ מַעֲשֵׂה גִלּוּי הָאֱלֹקִיּוֹת דִּלְעִתִּיד ⁸⁰
שִׁיְהִיָּה בִּימֹת הַמִּשְׁחִית, וְגַם הַמַּלְאָכִים נֹתְנִים מִתְּנוּת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, ⁸¹
וְזֶה כָּל הָאֱמֹר הַמִּתְגַּלָּה וְנִמְשָׁךְ מִחֲדָשׁ בְּמִתֵּן תּוֹרָה בְּכָל שָׁנָה וּשְׁנָה מַעֲמִיד ⁸²
אֶת יִשְׂרָאֵל בְּקֶרֶן אוֹרָה וּבְקֶרֶן בְּרָכָה וּבְקֶרֶן תּוֹרָה⁷⁶ (כְּפִי ⁸³
שֶׁמִּצְוִיָּן בַּעֲזֵרוֹת הַמֹּ"ל כֹּאן – חֲסֵר סִיּוֹם הַמֶּאֱמָר). ⁸⁴

לְיִשְׂרָאֵל, מֶה שֶׁהוּא הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא עוֹשֶׂה בַּעֲצָמוֹ שֶׁהֵם הַחֻקִּים ¹
וְהַמִּשְׁפָּטִים שֶׁלּוֹ הוּא אוֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת, וְהֵינּוּ, וּלְפִי הָאֱמֹר ²
כֹּאן שְׂקִיּוֹם מִצּוּה שֶׁל יְהוּדִי גּוֹרֵם שֶׁהַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא יַעֲשֶׂה מִצּוּה זֹאת, פִּירוּשׁ ³
הַדְּבָרִים הוּא שֶׁמֶה שֶׁ"הוּא - יִתְבָּרֵךְ - עוֹשֶׂה", זֶהוּ עַל-יְדֵי ⁴
שֶׁ"אוֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת" ⁵

כֹּי⁷³ וְכֹאשֶׁר יִשְׂרָאֵל מְקִימִים אֵת ⁶
הַצִּיּוּר וְעוֹשִׂים, זֶה גּוֹרֵם לְקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ- ⁷
הוּא לַעֲשׂוֹת, שֶׁכָּל זֶה הוּא לְפִי ⁸
שֶׁבְּמִתֵּן-תּוֹרָה נִמְשָׁךְ הָעֵצִים ⁹
וְזֶה מֶה שֶׁנִּתְּנוֹת לְיִמּוּד הַתּוֹרָה וּמַעֲשֶׂה ¹⁰
הַמִּצְוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כּוֹחַ כָּל גְּדוּל ¹¹
וְנֹעֲלָה, כִּי יֵשׁ בְּכָךְ אֵת 'הַמִּשְׁכַּת הָעֵצִים' ¹²
(כְּמוֹ שֶׁהִיא בַּעַת מִתֵּן תּוֹרָה). ¹³

וְזֶהוּ הַבְּאֹר הַלְּפִי פְּנִימִיּוֹת ¹⁴
הַדְּבָרִים בְּכָלִּלּוֹת סְפּוֹר טַעֲנָת ¹⁵
הַמַּלְאָכִים וְתִשְׁבּוּת מַלְּשָׁה ¹⁶
קִרְבֵּן מִתֵּן-תּוֹרָה, וְלִכְאוּרָה הִיָּה ¹⁷
מִקּוֹם לְתַמּוּהָ לְשֵׁם מֶה בְּכָלִּל הִיָּה כָּל ¹⁸
הַדִּין בֵּין הַמַּלְאָכִים לְמִשָּׁה רַבֵּנוּ (וְהָרִי ¹⁹
רִצּוֹן ה' הִיָּה לִתֵּן אֶת הַתּוֹרָה לְבְנֵי ²⁰
יִשְׂרָאֵל וְכֵן הִיָּה) אֲלֵא הַחֲסִבֵּר הוּא ²¹
שֶׁהַצֶּרֶךְ בְּזֶה הִנֵּה בְּכָדִי ²²
לְהַסְבִּיר לְמַלְאָכִים אֵת גְּדָל ²³
מַעְלַת הַתּוֹרָה, שֶׁעַל יְדֵי ²⁴
שֶׁהַמַּלְאָכִים יִשְׁמְעוּ אֶת מַעֲנֵה מֹשֶׁה ²⁵
רַבֵּינוּ לְטַעֲנָתוֹ 'תֵּנָה הוֹדֵךְ עַל הַשְּׂמִימִים', ²⁶
שֶׁמִּתֵּן תּוֹרָה צָרִיךְ לִהְיוֹת דּוֹקָא לְמִטָּה ²⁷
(הַמִּקּוֹם שֶׁבּוֹ יֵשׁ 'מִצְרִים' וַיֵּצֵר הָרַע'), ²⁸
גַּם הֵם יִבְיָנוּ וְיִכְדּוּ שְׁנִיתֵינָה ²⁹
הַתּוֹרָה לְמִטָּה הוּא עֵינֵנוּ ³⁰
'הַמִּשְׁכַּת הָעֵצִים' שִׁכּוּל וְצִדִּיק ³¹
לִהְיוֹת נִמְשָׁךְ לְמִטָּה דּוֹקָא, כְּמִבּוֹאֵר ³²
לְעִיל בְּאִרְכּוּת, וְעַל-יְדֵי-זֶה ³³
שִׁיפְעֵלּוּ עֲלֶיהָ לְמִטָּה, ³⁴
וְהַתְּחִיבוּתִים יַעֲלוּ לְעִלְיוֹנִים' הִנֵּה ³⁵
עַל-יְדֵי-זֶה שְׁכָלִלּוֹת הַלְּמִטָּה' ³⁶
מִתְּחִלָּה יִתְעַלּוּ בְּדֶרֶךְ מַמְיָלָה גַּם ³⁷

הַמַּלְאָכִים, וְכִידּוּעָה⁷⁴ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת הַמְּשָׁל שֶׁבְּכָדִי לְהַגְבִּיָּה ³⁸
בְּנִינָה גְבוּהָ שִׁישׁ לוֹ כְּמָה וְכְמָה קוֹמוֹת ³⁹
מִתְּחִיתוֹ, וְעַל-יְדֵי-זֶה שֶׁחֲלָקוֹ הַתְּחִיבוּתוֹ שֶׁל הַבְּנִין עוֹלָה, נִגְבְּהָ ⁴⁰
בְּדֶרֶךְ מַמְיָלָה כָּל הַבְּנִין גַּם הַחֲלָקִים הַגְּבוּהִים שֶׁלּוֹ, וְכֵן גַּם בְּעֵינֵינוּ, ⁴¹
הַתְּעִלוֹת הַחֲלָק הַתְּחִיבוּתוֹ בִּיּוֹתֵר שֶׁל הָעוֹלָם בְּמִתֵּן תּוֹרָה, פּוֹעֵלֶת בְּדֶרֶךְ מַמְיָלָה ⁴²

(73) ראה סה"מ תרכ"ח ע' פז ואילך. (74) תו"א בראשית ד, א. וראה גם סה"מ תרנ"ד ע' רנח. (75) יתרו יט, כ. (76) חסר סיום המאמר (המז"ל).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

34 במעמד הר סיני נתן הכח לכל אחד ואחד מישראל שבכל
35 הדורות, שלמוד התורה שלו בכל זמן ובכל מקום יהיה באפן
36 ד"לאמר", כפי שממשיך ומפרט.

37 ושני פרושים בזה במשמעות של לימוד התורה בצורה של "לאמר".
38 [פרוש אחד] שעל-ידי למוד
39 התורה שלו הוא האדם גורם
40 שהקב"ה יאמר דבורים
41 אלה⁹ של דברי התורה שהאדם
42 לומד, כי כדברי חכמינו ז"ל במדרש
43 "כל הקורא ושונה, בדברי תורה
44 הקב"ה קורא ושונה
45 כנגדו"¹⁰, דעל-פי-זה פרוש
46 "לאמר" (לאמר לאחרים)
47 הוא, שהאדם הלומד תורה
48 אומר להקב"ה¹¹ כפיכול,
49 שיחזור הקדוש-ברוך-הוא על
50 הדבורים בדברי התורה שלו
51 שהאדם אומר. ועוד, שללמוד
52 התורה של האדם יהיה באפן
53 ד"לאמר", לחזר את הדברים
54 שהקב"ה אומר, כמו
55 שכתוב¹² בתהלים שדוד המלך
56 ביקש מהקדוש-ברוך-הוא תען

1 וידבר אליקים את כל הדברים האלה עשרת הדברות האמורות
2 להלן לאמר¹, וידוע הדיוק² השאלה הנובעת מדיוק הלשון במה
3 שכתוב כאן "לאמר", דמאחר שכל ישראל (הנשמות של כל
4 בני ישראל שבכל הדורות³) היו נוכחים במעמד הר סיני,
5 ושמעו את הדברות מהקב"ה
6 בעצמו, כדברי חכמינו ז"ל במדרש
7 מהו פרוש "לאמר", שדורך
8 כלל משמעותו לאמר לאחרים⁴
9 ואילו כאן לא היה צורך בכך שהרי
10 כולם שמעו את הדברים בעצמם?

11 ונקדת הפאור בזה, שבה
12 בתוספת המילה "לאמר" מבאר
13 הכתוב את החידוש דמתן-
14 תורה. דלכאורה יש מקום לחמוה
15 מהו החידוש שהתחדש במתן-תורה
16 הרי גם קדם מתן-תורה למדו
17 כל התורה [במובן גם מזה
18 ש"קדם אברהם אבינו את כל
19 התורה בזה עד שלא
20 נתנה"⁵, כדברי חכמינו ז"ל בגמרא,
21 שבכדי לקיים את התורה
22 צריך ללמוד אותה שהרי ללא
23 הלימוד לא ניתן לדעת מה לעשות,
24 ובודאי⁶ שאברהם שלמד את כל
25 התורה למד את כל התורה
26 בזה ליצחק בנו, ויצחק
27 למדה ליצחק ובניו⁷, ומהו
28 החידוש דמתן-תורה⁸?
29 ומבאר הכתוב, שהחידוש
30 ד"וידבר אליקים את כל
31 הדברים האלה" במתן-תורה
32 הוא, שעל-ידי-זה שהקדוש-
33 ברוך-הוא נתן את התורה לבני ישראל

בס"ד. יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ט*

1 וידבר אליקים את כל הדברים האלה לאמר¹,
2 וידוע הדיוק² במה שכתוב "לאמר",
3 דמאחר שכל ישראל (הנשמות שבכל הדורות³)
4 היו במעמד הר סיני, ושמעו את הדברות
5 מהקב"ה בעצמו, מהו פרוש "לאמר", לאמר
6 לאחרים⁴. ונקדת הפאור בזה, שבה מבאר
7 הכתוב את החידוש דמתן-תורה. דלכאורה הרי
8 גם קדם מתן-תורה למדו כל התורה [במובן גם
9 מזה ש"קדם אברהם אבינו את כל התורה בזה
10 עד שלא נתנה"⁵, שבכדי לקיים את התורה צריך
11 ללמד אותה, ובודאי⁶ שאברהם למד את כל
12 התורה בזה ליצחק בנו, ויצחק למדה ליצחק
13 ובניו⁷], ומהו החידוש דמתן-תורה⁸. ומבאר
14 הכתוב, שהחידוש ד"וידבר אליקים את כל הדברים האלה" במתן-תורה הוא,
15 שעל-ידי-זה נתן הכח לכל אחד ואחד מישראל שבכל הדורות, שללמוד
16 התורה שלו יהיה באפן ד"לאמר". ושני פרושים בזה. [פרוש אחד] שעל-ידי
17 למוד התורה שלו הוא גורם שהקב"ה יאמר דבורים אלה⁹, כי "כל הקורא
18 ושונה, הקב"ה קורא ושונה כנגדו"¹⁰, דעל-פי-זה פרוש "לאמר" (לאמר
19 לאחרים) הוא, שהאדם הלומד תורה אומר להקב"ה¹¹ כפיכול, שיחזור על
20 הדבורים שלו. ועוד, שללמוד התורה של האדם יהיה באפן ד"לאמר", לחזר
21 את הדברים שהקב"ה אומר, כמו שכתוב¹² תען לשוני אמרתך, שדבורי

(*) המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ויצא לאור בקונטרס חג השבועות – תש"נ. (1) יתרו כ, א. (2) תו"א יתרו סז, ב (ועם הגהות – באוה"ת יתרו ע' תשפג ואילך). סה"מ תקס"ז ע' קמט. לקו"ת שה"ש מ, ב. שם מב, סע"א ואילך. תו"ח יתרו שע, סע"א [בהוצאה החדשה – ח"ב רנג, ב]. רד"ה וידבר גו' אנכי תרכ"ט (דלקמן בפנים). ובכ"מ. (3) פדר"א פמ"א. שמו"ר פכ"ח, ו. תנחומא יתרו יא. זח"א צא, א. ובכ"מ. (4) ראה לקו"ש ח"ו ע' 119, ובהנסמן שם הערה 1* (5) יומא כח, ב. קידושין פב, א (במשנה). (6) כ"ה הלשון בתו"א שם סז, ד. (7) ו"ממיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם .. אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה הי' .. יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה הי' (יומא שם). (8) כהדיוק בתו"א שם. לקו"ת במדבר יג, ד. ובכ"מ. (9) ד"ה וידבר גו' אנכי תרכ"ט (דלקמן בפנים) – סה"מ תרכ"ט ע' רג (הובא לקמן סעיף ה). (10) ראה תדא"ר פ"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד. (11) להעיר מחדא"ג מהרש"א שבת (פט, א), דפירוש הכתוב (שלח יד, יז) "כאשר דברת לאמר" הוא "כאשר דברת לי לאמר שאומר אני", היינו שמשה יאמר להקב"ה (יגדל נא כח אד). וע"פ המבואר בכ"מ (ראה סד"ה ועתה יגדל נא גו' ה'תשי"ט (תו"מ סה"מ סיון ס"ע שעח), ובהנסמן שם הערה (47) ד"כאשר דברת לאמר" הוא ע"ד "וידבר גו' לאמר" – מסתבר, שכ"ה גם הפירוש ד"לאמר". (12) תהלים קיט, קעב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

40 השבועות תרכ"ט, מאה שנה לפני אמירת מאמר זה על ידי הרבי בשנת
41 תשכ"ט (לאחר הדיקוק השאלה הנזכרת לעיל בתחילת המאמר
42 שלכאורה תבת המילה "לאמר" הוא מיתר), מביא מה
43 שכתוב ב"לקוט" 19, מדרש ילקוט שמעוני כשהיה הקב"ה מדבר
44 את עשרת הדברות במתן-תורה, היה
45 כל אחד מִיִּשְׂרָאֵל אומר: עמי
46 הדבור מִדְּבַר, כלומר, כל אחד חש
47 שהדיבור מכון אליו בפרט
48 שְׁנֵאֲמַר 20 "אנכי הו'י'
49 אֱלֹקֶיךָ", אלוים שלך, לִשׁוֹן
50 יחיד. ומבאר, דְּזָהוּ מַה
51 דְּאִיתָא מובא במדרש 21 על
52 הפסוק "אנכי הו'י' אֱלֹקֶיךָ",
53 שֶׁהָקוּל שִׁשְׁמָעוּ בני ישראל
54 בַּעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת הָיָה לָפִי
55 כְּחוֹ כוח ויכולת הקליטה שֶׁל כָּל
56 אֶחָד לִפִּי הרמה שלו, הַבְּחוּרִים
57 הצעירים לִפִּי כְּחוֹ וְהַזְקֵנִים
58 שדעתם יותר רחבה ומיושבת לִפִּי
59 כְּחוֹ וְהַקְטָנִים שדעתם קטנה לִפִּי
60 כְּחוֹ והדבר נובע מכך שהדיבור לא
61 נאמר לכלל ישראל באופן כללי אלא
62 לכל אחד ואחד בפרט. וַיֵּשׁ לִזְמַר,
63 דְּמַהֲטָעִמִּים אחת הסיבות על זה
64 שֶׁמִּבִּיא גַם אֶת מֵאֲמַר
65 הַמְּדַרְשׁ שכל אחד קלט את דבר ה'
66 לִפִּי כוחו, הוא, לִפִּי שֶׁעַל-יְדֵי
67 זֶה מוֹכֵן שֶׁהֶעֱנִין דְּעַמִּי
68 הַדְּבֹר מִדְּבַר" (והדיבור האלוקי
69 היה מכון לְכָל אֶחָד וְאֶחָד
70 בַּפְּנֵי-עַצְמוֹ) הוא לא רק
71 בְּנוֹגֵעַ לְנִשְׁמָה בהתאמה אישית
72 למדריגת הנשמה של כל אחד ואחד
73 אֲלָא גַם בְּנוֹגֵעַ לַגּוּף, בהתאם
74 ליכולת התפיסה וההבנה מצד הגוף
75 של כל אחד ואחד שֶׁהָיָה הַחֲלּוּק
76 הַהִבְדּוּלִים דְּ"בַחוּרִים זְקֵנִים
77 וְקְטָנִים" הוא מצד הַגּוּף ולא
78 מצד הנשמה, שלגביה אין הבדל האם האדם הוא צעיר או זקן.

1 לְשׁוֹנֵי אֲמֶרְתָּה, כלומר, שְׁדִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה שֶׁהָאָדָם אומר הם
2 "אֲמֶרְתָּה", דבר ה' ו"לְשׁוֹנֵי תַעֲן" כְּעוֹנָה אַחֵר הַקּוּרָא 13 וחזור
3 אחריו את מה שהוא קורא.
4 וְעוֹד פְּרוּשׁ בְּ"וַיְדַבֵּר גו' "לאמר", שֶׁ"וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֶת כָּל
5 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה", עֲשֶׂרֶת
6 הַדְּבָרוֹת שֶׁהֵם כָּלִלוֹת כָּל
7 הַתּוֹרָה 14, כמובא בפירוש רש"י
8 בסוף פרשת משפטים "כל שש מאות
9 ושלוש עשרה מצוות בכלל עשרת
10 הדברות הן, ורבינו סעדיה פירש
11 באזהרות שיש לכל דבור ודבור מצוות
12 התלויות בו", ולפי זה הפירוש הוא
13 "לאמר", שֶׁעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת
14 (תּוֹרָה שֶׁלְמַעֲלָה מִהָעוֹלָם מצד
15 עצמה, בשורשה ומקורה) יִמָּשְׁכוּ
16 בַּעֲשֶׂרֶת מֵאֲמֶרְתָּה (יהי אור,
17 יהי רקיע וכו') שֶׁבֵּהֶם נִבְרָא 15
18 הָעוֹלָם 16 היינו שהתורה (שמצד
19 עצמה היא למעלה מהעולם) תומשך
20 ותפעל ותאיר בעולם. וְעַל-דִּרְךָ-זֶה
21 בדומה למה שנפעל על ידי אמירת
22 עשרת הדברות על ידי הקדוש-ברוך-
23 הוא בעת מתן-תורה הוא בְּלִמּוֹד
24 הַתּוֹרָה שֶׁל הָאָדָם, כל יהודי,
25 בכל זמן ובכל מקום שֶׁהוּא בָּאֶפֶן
26 דְּ"וַיְדַבֵּר גו' "לאמר",
27 שֶׁמִּדְּבֹר הַתּוֹרָה שֶׁל
28 היהודי הלומד תורה נַעֲשֶׂה
29 אֲמִירָה, הַמְשַׁכֵּת הַהֲשָׁפָעָה
30 של התורה לְמִטָּה 17 בעולם.
31 וְצִרִיף לְהִבִּין מַה הַקָּשֶׁר
32 וְשִׁיכוּת כָּל עֲנִינִים הַנִּל
33 בְּ"לֹאמַר" זה לזה (כי כלל הוא
34 שכאשר יש כמה פירושים לעניין אחד,
35 אף שהם פירושים שונים זה מזה, יש
36 קשר ושייכות בין הפירושים)?
37 (ב) וְהִנֵּה בְּמֵאֲמַר שֶׁל אֲדֹמוֹר
38 מִהַר"ש דְּבִירוֹ-הַמִּתְחִיל הַפּוֹתַח
39 בפסוק הַזֶּה יִדְּבַר אֱלֹקִים... לאמר, שְׁנֵאֲמַר לִפְנֵי מֵאֶה שָׁנָה 18 בחג

(13) תו"א שם סז, ב. תו"ח שם שע, ב [שם רגל, ב] ואילך (וראה שם שעג, ב [שם רגל, ב]). ובכ"מ. ולהעיר, שגם לפירוש זה שהאדם חוזר את הדברים שהקב"ה אומר – מוכן, דוה שהקב"ה אומר את הדברים עכשיו, נעשה זה ע"י לימוד האדם. אבל הפירוש ד"לאמר" הוא (לא שהאדם פועל למעלה, אלא אדרבה) שדיבור האדם הוא כעונה אחר הקורא. (14) ראה ד"ה וידבר גו' אנכי ה'תשכ"ח ס"א (תו"מ סה"מ סיון ע' שכו). וש"נ. (15) אבות פ"ה מ"א. (16) ראה לקו"ת חוקת נז, סע"ג ואילך. וראה גם לקו"ת שה"ש כה, ג. ובכ"מ. (17) לקו"ת שלח לט, סע"ב ואילך. (18) משנת אמירת מאמר זה (תשכ"ט) – נדפס בסה"מ תרכ"ט ע' קצג ואילך. (19) שמעוני עה"פ יתרו כ, ב. (20) יתרו שם. (21) שמו"ר רפכ"ט. יל"ש שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וּמִבְּאֵר אֲדֹמִי"ר מֵהַר"שׁ בְּמִצְרַיִם הַנּוֹכַח הַטַּעַם עַל זֶה שֶׁהַדְּבֹר
2 דְּעִשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת הָיָה בְּאֶפֶן דְּ"עֲמִי הַדְּבֹר מְדַבֵּר",
3 בְּלִשׁוֹן יְחִיד לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּפִנְיֵי-עַצְמוֹ [וְהָגַם שֶׁכָּל צוּיֵי
4 הַתּוֹרָה הֵם לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וּבְכָל הַתּוֹרָה נֶאֱמַר
5 "אֲנִי ה' אֱלֹקֶיכֶם" וְאִם כֵּן
6 הַעֲבֹדָה שֶׁהַצּוּי מְכוּוֹן לְכָל יְחִיד לֹא
7 מַחֲיִיבֵת אֶת אֲמִיתוֹ בְּלִשׁוֹן יְחִיד,
8 וְהַבְּיָאוֹר עַל כֵּךְ שֶׁמִּכְלִי-מִקּוֹם עֶשְׂרֵת
9 הַדְּבָרוֹת כֵּן נֶאֱמָרוּ בְּלִשׁוֹן יְחִיד [וְהָא],
10 עַל-פִּי מֶה דְּאִיתָא מוֹבָא
11 בְּ"לִקוּט" שֶׁם, דְּבִשְׁעַת מִתֵּן-
12 תּוֹרָה שְׁתַּף הַקֶּבֶ"ה אֶת שְׁמוֹ
13 בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל.
14 דְּזָהוּ מֶה שֶׁכְּתוּב²² בַּתְּהִלִּים
15 (בַּפֶּסֶק ס"ח הַמְדַּבֵּר בַּעֲנִינֵי מִתֵּן-תּוֹרָה,
16 וְהוּא הַפֶּרֶק הַמְתַּאִים לַמִּסְפָּר שְׁנוֹתֵי
17 שֶׁל הַרְבֵּי הַחֵל מִ"א נִיֶּסֶן שָׁנָה זו,
18 תִּשְׁכַּח"ט) רָכַב אֱלֹקִים רַבּוֹתִים
19 גּוֹ' אֲדֹנֵי בָּם סִינִי בְּקִדְשׁ.
20 כְּלוּמֹר, כֹּאשֶׁר הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִגְלָה
21 בְּהַר סִינִי לַתֵּת אֶת הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל הוּא
22 בָּא עִם רַבּוֹת מַלְאָכִים, וְעַל כֵּךְ נֶאֱמַר
23 בַּמִּדְבָּר דְּקָמוּ שְׁ"אֲדֹנֵי בָּם"
24 (בְּמַלְאָכִים), שֶׁבִּשְׁמוֹ שֶׁל כָּל
25 מַלְאָךְ מְשַׁתֵּף (בְּסוֹפּוֹ) שְׁמוֹ
26 שֶׁל הַקֶּבֶ"ה, אֶל- (כְּפִי שְׂרָוּאִים
27 בַּשְּׁמוֹת הַמַּלְאָכִים מִיבְּאֵר גְּבִרְיָאֵל
28 רְפָאֵל), כֵּן בְּמִתֵּן-תּוֹרָה, שַׁעַל
29 כֵּךְ אוֹמֵר הַכְּתוּב "סִינִי בְּקִדְשׁ",
30 שְׁתַּף הַקֶּבֶ"ה אֶת שְׁמוֹ בְּכָל
31 אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, "אֲנִי
32 הוֹי" אֱלֹקֶיךָ" וְלֹכֵן נֶאֱמַר הַכְּתוּב
33 בְּלִשׁוֹן יְחִיד, לְהוֹרוֹת שֶׁשֶׁם הוֹי, נִקְרָא
34 עַל שֶׁם כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּפִרְט.
35 וּמִמְשִׁיף בְּמִצְרַיִם, דְּעַל-יְדֵי
36 שֶׁשְׁמוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה מְשַׁתֵּף
37 בְּמַלְאָכִים בְּכֵךְ שִׁישׁ בַּשֶּׁמֶם אֶת
38 הָאוֹתוֹת אֶל, הֵם הַמַּלְאָכִים
- בְּטָלִים לְגַבֵּי שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁמְשַׁתֵּף בָּהֶם וְהַמַּלְאָכִים בְּטָלִים
לְאִלּוּקוֹת. וּכְמוֹ-כֵן הוּא בְּיִשְׂרָאֵל, דְּעַל-יְדֵי שֶׁשְׁתַּף הַקֶּבֶ"ה
אֶת שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל כֹּאמְרוֹ לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל "אֲנִי ה' אֱלֹקֶיךָ", הֵם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּכַטּוּל לְאִלּוּקוֹת, כְּמִבְּאֵר בְּאַרְוֶכָה בְּמִצְרַיִם.
(ג) וְהִנֵּה²³ שְׁמוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה
שֶׁשְׁתַּף בְּיִשְׂרָאֵל, הוּא לְמַעַלָּה יוֹתֵר מִשְׁמוֹ
יוֹתֵר בְּדִרְגָּה גְבוּהָה יוֹתֵר מִשְׁמוֹ שֶׁל
הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שֶׁמְשַׁתֵּף
בְּמַלְאָכִים. דְּכַמְלָאָכִים כְּתִיב
בַּפֶּסֶק הַנּוֹכַח "אֲדֹנֵי בָּם", כְּלוּמֹר
שֶׁם ה' שְׁבַמְלָאָכִים הוּא שֶׁם 'אֲדֹנֵי'
וּכְמִבְּאֵר בַּתְּנִינָא²⁴
שֶׁהַמַּלְאָכִים נִקְרָאִים בְּשֵׁם
'אֱלֹקִים', דְּ"אֱלֹקִים וְאֲדֹנֵי"
הֵם (בְּכָלִלוֹת) שְׁמוֹת קְדוּשִׁים
שֶׁהֵם עֲנִיָּן אֶחָד²⁵, אֲבָל
בְּיִשְׂרָאֵל כְּתִיב²⁶ בְּשִׁירָת
הָאֲזִינוּ כִּי חֵלֶק הוֹי' עִמּוֹ, שְׁבִנִי
יִשְׂרָאֵל הֵם חֵלֶק מִשְׁם הוֹי'²⁷
שֶׁהוּא מְכוּוֹן לְדִרְגָּה בְּאִלּוּקוֹת שְׁלֵמָה
מִהַשְּׁמוֹת 'אֲדֹנֵי' וְ"אֱלֹקִים". וְהָגַם
שֶׁהַעֲנִיָּן דְּ"חֵלֶק הוֹי' עִמּוֹ"
הֵינּוּ שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁיכִים לְשֵׁם הוֹי'
וְהֵם חֵלֶק מִמֶּנּוּ, הָיָה גַּם קִדְּם
מִתֵּן-תּוֹרָה וְאִם כֵּן מֵהוּ הַדְּבַר
בְּשִׁיתוֹף שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּפְעַל וְהַתְחַדֵּשׁ בְּמִתֵּן-
תּוֹרָה, עַל כֵּךְ בָּא הַמַּעֲנָה שְׁקוּדֵם מִתֵּן-
תּוֹרָה עֲנִיָּן 'חֵלֶק ה' עִמּוֹ' אֲמָנָם הִיָּה
אֲבָל לֹא הָאִיר זֶה בְּגִלּוּי (כָּל-
כֵּךְ כְּמוֹ לְאַחַר מִתֵּן-תּוֹרָה), כִּי
הַעֲנִיָּן דְּ"חֵלֶק הוֹי' עִמּוֹ"
הוּא מִצַּד הַנְּשִׁמָּה הָאִלּוּקִית
שְׁבָכַל יְהוּדִי, וּבִירִידַת הַנְּשִׁמָּה
לְמִשָּׁה, הַגּוֹיף מַעֲלִים וּמִסְתִּיר
- וּמִבְּאֵר בְּמִצְרַיִם הַנּוֹכַח הַטַּעַם עַל זֶה שֶׁהַדְּבֹר
דְּעִשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת הָיָה בְּאֶפֶן דְּ"עֲמִי הַדְּבֹר מְדַבֵּר",
בְּלִשׁוֹן יְחִיד לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּפִנְיֵי-עַצְמוֹ [וְהָגַם שֶׁכָּל צוּיֵי
הַתּוֹרָה הֵם לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וּבְכָל הַתּוֹרָה נֶאֱמַר
"אֲנִי ה' אֱלֹקֶיכֶם" וְאִם כֵּן
הַעֲבֹדָה שֶׁהַצּוּי מְכוּוֹן לְכָל יְחִיד לֹא
מַחֲיִיבֵת אֶת אֲמִיתוֹ בְּלִשׁוֹן יְחִיד,
וְהַבְּיָאוֹר עַל כֵּךְ שֶׁמִּכְלִי-מִקּוֹם עֶשְׂרֵת
הַדְּבָרוֹת כֵּן נֶאֱמָרוּ בְּלִשׁוֹן יְחִיד [וְהָא],
עַל-פִּי מֶה דְּאִיתָא מוֹבָא
בְּ"לִקוּט" שֶׁם, דְּבִשְׁעַת מִתֵּן-
תּוֹרָה שְׁתַּף הַקֶּבֶ"ה אֶת שְׁמוֹ
בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל.
דְּזָהוּ מֶה שֶׁכְּתוּב²² בַּתְּהִלִּים
(בַּפֶּסֶק ס"ח הַמְדַּבֵּר בַּעֲנִינֵי מִתֵּן-תּוֹרָה,
וְהוּא הַפֶּרֶק הַמְתַּאִים לַמִּסְפָּר שְׁנוֹתֵי
שֶׁל הַרְבֵּי הַחֵל מִ"א נִיֶּסֶן שָׁנָה זו,
תִּשְׁכַּח"ט) רָכַב אֱלֹקִים רַבּוֹתִים
גּוֹ' אֲדֹנֵי בָּם סִינִי בְּקִדְשׁ.
כְּלוּמֹר, כֹּאשֶׁר הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִגְלָה
בְּהַר סִינִי לַתֵּת אֶת הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל הוּא
בָּא עִם רַבּוֹת מַלְאָכִים, וְעַל כֵּךְ נֶאֱמַר
בַּמִּדְבָּר דְּקָמוּ שְׁ"אֲדֹנֵי בָּם"
(בְּמַלְאָכִים), שֶׁבִּשְׁמוֹ שֶׁל כָּל
מַלְאָךְ מְשַׁתֵּף (בְּסוֹפּוֹ) שְׁמוֹ
שֶׁל הַקֶּבֶ"ה, אֶל- (כְּפִי שְׂרָוּאִים
בַּשְּׁמוֹת הַמַּלְאָכִים מִיבְּאֵר גְּבִרְיָאֵל
רְפָאֵל), כֵּן בְּמִתֵּן-תּוֹרָה, שַׁעַל
כֵּךְ אוֹמֵר הַכְּתוּב "סִינִי בְּקִדְשׁ",
שְׁתַּף הַקֶּבֶ"ה אֶת שְׁמוֹ בְּכָל
אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, "אֲנִי
הוֹי" אֱלֹקֶיךָ" וְלֹכֵן נֶאֱמַר הַכְּתוּב
בְּלִשׁוֹן יְחִיד, לְהוֹרוֹת שֶׁשֶׁם הוֹי, נִקְרָא
עַל שֶׁם כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּפִרְט.
וּמִמְשִׁיף בְּמִצְרַיִם, דְּעַל-יְדֵי
שֶׁשְׁמוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה מְשַׁתֵּף
בְּמַלְאָכִים בְּכֵךְ שִׁישׁ בַּשֶּׁמֶם אֶת
הָאוֹתוֹת אֶל, הֵם הַמַּלְאָכִים
- (ג) וְהִנֵּה²³ שְׁמוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה שֶׁשְׁתַּף בְּיִשְׂרָאֵל,
הוּא לְמַעַלָּה יוֹתֵר מִשְׁמוֹ שֶׁמְשַׁתֵּף
בְּמַלְאָכִים. דְּכַמְלָאָכִים כְּתִיב "אֲדֹנֵי בָּם",
וּכְמִבְּאֵר בַּתְּנִינָא²⁴ שֶׁהַמַּלְאָכִים נִקְרָאִים בְּשֵׁם
'אֱלֹקִים', דְּ"אֱלֹקִים וְאֲדֹנֵי" הֵם (בְּכָלִלוֹת) עֲנִיָּן
אֶחָד²⁵, אֲבָל בְּיִשְׂרָאֵל כְּתִיב²⁶ כִּי חֵלֶק הוֹי' עִמּוֹ,
חֵלֶק מִשְׁם הוֹי'²⁷. וְהָגַם שֶׁהַעֲנִיָּן דְּ"חֵלֶק הוֹי'
עִמּוֹ" הָיָה גַּם קִדְּם מִתֵּן-תּוֹרָה, לֹא הָאִיר זֶה בְּגִלּוּי (כָּל-כֵּךְ), כִּי הַעֲנִיָּן דְּ"חֵלֶק
הוֹי' עִמּוֹ" הוּא מִצַּד הַנְּשִׁמָּה, וּבִירִידַת הַנְּשִׁמָּה לְמִשָּׁה, הַגּוֹיף מַעֲלִים וּמִסְתִּיר

(22) תהלים סח, יח* (23) בהבא לקמן, ראה אוה"ת (יהל אור) לתהלים שם ע' רמ. ד"ה הנ"ל תרכ"ט (סה"מ שם ע' קצד ואילך). (24) אגה"ת פ"ד (צד, א). (25) לקו"ת דרושים לשבת שובה סה, ד. סה"מ צ' להצ"ע ס, א. ובכ"מ. (26) האזינו לב, ט. (27) אגה"ת שם.

(*) ע"פ המנהג לומר בכל יום הקאפיטל תהלים המתאים לשנות חייו (סה"מ י"א ניסן ע' 1 ואילך) – התחילו ב"א ניסן שנה זו (תשכ"ט) אמירת מזמור סח שבתהלים. המו"ל.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 על הנשמה ועל שם ה' שבה, כך שהקשר והשייכות של הנשמה
2 לאלוקות הוא בהעלם ואינו ניכר ונרגש בגלוי ובמתן-תורה על-ידי
3 הדבור "אנכי ה' אלקיך", נמשך קשר זה של הנשמה לשם
4 ה' וניכר ונרגש בגלוי. וכמבאר ב'לקוטי תורה'²⁸ לאדמו"ר הזקן,
5 דפירוש "אנכי" ה' אלקיך
6 הוא, שה' יהיה מאיר
7 ומתגלה בך בכל יהודי בפרט כל-
8 בך עד שיהיה שם ה' נקרא
9 על שמך, אלקיך האלקים שלך
10 בפרט. והכח על "ה'".
11 אלקיך נשגם לאחר
12 שהנשמה מתלבשת בגוף,
13 יהיה ה' בו בכל יהודי, גם
14 בנשמתו וגם בגופו בגלוי, ועד
15 שיהיה נקרא על שמו שיהי'
16 היהודי נקרא על שם ה' הוא
17 מעצמות אור-אין-סוף
18 שלמעלה גם משם ה'. כי
19 שם ה' (מצד עצמו), הגלוי
20 שלו הוא למעלה דוקא אבל
21 למטה הוא נעלם ונסתר, ובכדי
22 שיהיה שם ה' בגלוי לא רק
23 למעלה אלא גם למטה בגוף
24 גשמי, הוא על-ידי שלמטה תהי'
25 המשכת וגילוי עצמות אור-
26 אין-סוף שלמעלה משם
27 ה', כי "כל הגבוה יותר,
28 יורד ומתגלה למטה יותר"²⁹
29 ורק בעצמות (שלמעלה גם משם ה')
30 יש את הכוח לרדת כל כך למטה,
31 לנשמה כפי שהיא מלובשת בגוף גשמי
32 בעולם הזה (כמשל חומת אבנים
33 הנופלת שאבני השורות העליונות
34 נופלות רחוק יותר מאבני השורות
35 התחתונות הנופלות קרוב יותר).
36 וזהו "אנכי ה' אלקיך",
37 שהכח על זה שה' השם
38 הנעלה, שלמעלה מהשמות אדני
39 ואלוקים יהיה "אלקיך" ויאיר
40 בגלוי בכל יהודי כפי שהוא נשמה
41 בגוף למטה, הוא מבחינת
42 "אנכי" המורה על ענין העצמות שלמעלה גם אפילו משם ה'.
- ויש לומר, דכיון ששמו של הקב"ה ששתף בישראל הוא
שם ה' שלמעלה משם אדני ששתף במלאכים כלשון
הכתוב בתהלים אודות המלאכים 'אדני' בם' [ובפירוש שהשרש והמקור
של שתוף שמו של הקדוש-ברוך הוא בישראל הוא מבחינת
"אנכי" שלמעלה גם אפילו
משם ה']. לכן, גם הבטול
לאלוקות ד'ישראל שנעשה נפעל
על-ידי שמו ותכרוך המשתף
בהם, הוא בטול גדול יותר
עמוק יותר ופנימי מבטול
המלאכים לאלוקות שנפעל על ידי
ש'אדני' בם'.
(ד) וענין שם ה' ששכל אחד
מישראל, הנוכח לעיל שנפעל על
ידי אמירת 'אנכי ה' אלקיך' וגורם
לביטול לאלוקות במדרגה נעלית,
מבאר במאמר³⁰ בפרטיות יותר,
שהיו"ד שבשם ה' שבישראל היא בחינת החכמה
שבנפש האלקית, והה' שבשם
ה' היא בחינת הבינה
שבנפש, (כמבאר בחסידות שלנפש
יש עשרה כוחות המקבילים לעשר
הספירות העליונות), וענין הבינה הוא
להבין דבר מתוך דבר³¹ כפי
שממשיך ומפרט. ו"תוף דבר"
הוא דבר ה' שמתלבש
בתוף הנבראים להחיותם
ולקיימם, כפירוש הפעל-שם
טוב³² על הפסוק³³ בתהלים
לעולם ה' דכרך נצב
בשמים (ובלשון אדמו"ר הזקן
ב'שער היחוד והאמונה' שבספר
התניא: "הנה כתיב לעולם ה' דברך
נצב בשמים ופירש הבעל שם טוב ז"ל
כי דברך שאמרת יהי רקיע בתוך המים
וגר', תיבות ואותיות אלו הן נצבות
ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים
ומלובשות בתוך כל הרקיעים לעולם
להחיותם... וכן בכל הברואים שבכל
העולמות עליונים ותחתונים ואפילו
ארץ הלזו הגשמית ובחינת דומם ממש... וזהו שכתב האר"י ז"ל שגם בדומם

(28) ר"פ ראה. (29) ראה בארוכה שערי אורה שער הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות פ"ב (נח, א"ב). שם פל"ב ואילך (סה, א ואילך). וראה בהנסמן בתו"מ סה"מ כסלו ס"ע כד ואילך. (30) ס"ע קצו ואילך. וראה אגה"ת שם (צד, ב ואילך). לקו"ת שם. ובכ"מ. (31) לשון חז"ל – חגיגה יד, א. סנהדרין צג, ב. (32) שעהיה"א בתחילתו. (33) תהלים קיט, פט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ממש כמו אבנים ועפר ומים יש בחינת נפש וחיות רוחנית, דהיינו בחינת
2 התלבשות אותיות הדבור מעשרה מאמרות המחיות ומהוות את הדומם להיות
3 יש מאין ואפס שלפני ששת ימי בראשית..."). ו"דָּבָר" הוא הַדְּבֹר
4 האלוני עֲצָמוֹ שְׁלֹמֶעֱלָה מִהִתְלַבְּשׁוֹת בַּנְּבִיאִים בצורה פנימית
5 אלא מאיר על העולמות 'מלמעלה',
6 דְּבִקְלָלוֹת הוא 'אור הסוכב'
7 האור האלוני האין-סוף ובלי-גבול
8 הנקרא 'סוכב כל עלמין' כי אינו
9 מתלבש בכל נברא בהתאם לעניינו
10 המיוחד אלא מאיר על כל העולמות
11 והנבראים בשווה, וְזֶהוּ "לְהִבִּין"
12 דְּבָר מִתּוֹךְ דְּבָר"³⁴, שְׁעַל-יָדֵי
13 הַהִתְבּוֹנְנוֹת של האדם (באמצעות
14 כוח הבינה שבנפש) בְּדָבָר ה'
15 מְלָכֶשׁ בְּתוֹךְ הַנְּבִיאִים
16 ("תוך דבר") שֶׁהוּא הָאֶרֶץ
17 מועטת ומצומצמת בְּלִבָּד ולא
18 עצמיות האלוניות (בְּדִמּוּכָה מִזֶּה
19 גּוֹפָא עֲצָמוֹ שֶׁהוּא אור מצומצם זה
20 מְלָכֶשׁ בְּתוֹךְ הַנְּבִיאִים שהרי רק
21 הארה מצומצמת מתלבשת בתוך
22 הנבראים המוגבלים) בָּאִים
23 לִידִיעָה שִׁישְׁנוּ "דְּבָר"
24 שְׁלֹמֶעֱלָה מִהִתְלַבְּשׁוֹת
25 בְּעוֹלָם, שֶׁהוּא הַמְקוֹר שִׁמְמָנוּ
26 נִמְשַׁכֵּת הָאֶרֶץ שֶׁבְּהִתְלַבְּשׁוֹת
27 כלומר, האדם מסוגל להתבונן
28 באלוניות המלוכשת בתוך הנבראים,
29 ההארה המועטת ('תוך דבר') אבל
30 ההתבוננות בהארה מובילה להבנה
31 והכרה שיש דרגה נעלית יותר ('דבר')
32 שהיא בלתי מוגבלת והיא המקור של
33 ההארה שכן מלוכשת בתוך הנבראים.
34 וְזֶהוּ האות וא"ו שְׁבִשְׁם הָיִי
35 הנקרא על בני ישראל ומשותף איתם
36 הֵן שֶׁ הַמְדוּת שִׁבְנָפֶשׁ, וְזֶה
37 אות ה"א אַחֲרוֹנָה שְׁבִשְׁם הָיִי
38 הִיא ה'יִרְאָה תַּתְאָה' הדרגה
39 התחתונה ביראה (קְּבִלָּת עַל מַלְכוּת שְׁבִנָּפֶשׁ (בהתאם לכך
40 שבשם הוי' יש את עניין עשר הספירות העליונות, י' - חכמה, ה' - בינה,
41 ו' - המידות חסד וגבורה וכו', ה' - מלכות). וּמִמְשִׁיךְ בַּמֶּאֱמָר,
42 שְׁאֲרַבֵּעַ הָאוֹתִיּוֹת שְׁבִשְׁם הָיִי שְׁבִכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כפי
- 43 שֶׁהֵן מְלֻבָּשׁוֹת בְּכָל אַחַת מִנְשֻׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, הֵם גַּם בְּגוֹף שְׁבוֹ בְּגוֹף
44 האדם, כְּדִלְהֵלֶן, שֶׁהָרָאשׁ של האדם הוּא כְּצִיּוֹר תְּמוּנַת הַיּוֹד,
45 וְהַגּוֹף הארוך יותר מהראש הוּא כְּצִיּוֹר תְּמוּנַת הַיָּא"ו, וְחִמְשׁ
46 אֲצָבָעוֹת שְׁפִיד בִּיד אַחַת וְחִמְשׁ אֲצָבָעוֹת שְׁבִרְגֵל בִּרְגֵל אַחַת
47 הֵן שְׁתֵּי הַיּוֹדִין שְׁהֵי ה'
48 בְּגִמְטְרִיא חֲמֵשׁ.
49 וּמוֹסִיף בַּמֶּאֱמָר, דִּישׁ לֹמַר,
50 דְּהַטַּעַם לפי פנימיות הדברים
51 שִׁישְׁנוֹן עֶשֶׂר אֲצָבָעוֹת בִּידִים
52 וְעֶשֶׂר אֲצָבָעוֹת בִּרְגָלִים הוּא,
53 כִּי בְּשֵׁם הָיִי בְּמִלּוֹי הַיּוֹדִין,
54 לְכָל אוֹת מֵאוֹתוֹת הָאֵב יֵשׁ אוֹתוֹת
55 'מילוי', לְמִשַּׁל אוֹתוֹת ה'מילוי' של
56 האות א' הֵן ל' וָי, וְיֵשׁ אוֹתוֹת
57 שֶׁה'מילוי' שלהן יִכּוֹל לְהוֹיֵת בְּכֻמָּה
58 אוֹפִינִים, לְמִשַּׁל, האות ה' יִכּוֹלָה לְהוֹיֵת
59 בְּמִלּוֹי א', הֵינּוּ ה"א וְהִיא יִכּוֹלָה
60 לְהוֹיֵת גַּם בְּמִלּוֹי ה' הֵינּוּ ה"ה, וְכַאֲשֶׁר
61 שֵׁם הוֹי' הוּא בְּמִלּוֹי ה' אוֹי בְּכָל
62 ה"ה בַּח' רִאשׁוֹנָה שֵׁם הוֹי' וּבַח'
63 אַחֲרוֹנָה שֵׁם הוֹי' יִשְׁנוֹן שְׁתֵּי
64 הַיּוֹדִין וְכָל אַחַת מֵהֵן הִיא בְּגִמְטְרִיא
65 עֶשֶׂר (פַּעֲמִיִּים חֲמֵשׁ) וְלִכּוֹן יֵשׁ עֶשֶׂר
66 אֲצָבָעוֹת הֵן בִּידִים וְהֵן בִּרְגָלִים.
67 וְיֵשׁ לֹמַר דְּעַל-יָדֵי הַהוֹסֵפָה
68 בַּמֶּאֱמָר שֶׁהַמְסַפֵּר עֶשֶׂר
69 אֲצָבָעוֹת הוּא כְּנֶגֶד ה"ה
70 בְּמִלּוּאוֹ, בְּגִמְטְרִיא עֶשֶׂר, מִתּוֹסֵף
71 בְּאוֹר בְּכָלֹת עֲנִין צִיּוֹר שֵׁם
72 הָיִי שְׁבִגּוֹף כְּפִי שֶׁהוּא 'מְלוּבָּשׁ'
73 ו'מְשׁוֹתֵף' בְּגוֹפוֹ שֶׁל הַיְּהוּדִי, כְּפִי
74 שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִפְרֵט.
75 דְּהִנֵּה יָדוּעַ בְּקִבְלָה וְחִסּוּדוֹת
76 בְּעֲנִין הַמְּלוּיִים³⁵, אוֹתוֹת
77 הַמִּלּוֹי שֶׁל אוֹתוֹת הָאֵב שֶׁהַטַּעַם
78 עַל זֶה שֶׁהַמְּלוֹי שֶׁל הָאוֹת
79 הוּא בְּהֶעֱלָם וְאֵינוֹ נִקְרָא וְנִכְתָּב
80 בְּגִלּוֹי [וּכְמוֹ לְמִשַּׁל בָּאוֹת
81 אֶל"ף, שֶׁהָא' עֲצָמוֹ הוּא בְּגִלּוֹי, בְּקִירְאָה וּבְכִתְּבָהּ, וְהֵל' וְהַפ' (שֶׁהֵם הַמְּלוֹי שֶׁלּוֹ)
82 (שֶׁהֵם הַמְּלוֹי שֶׁלּוֹ שֶׁל הָא') פְּלוּלוֹת בּוֹ בְּהֶעֱלָם], הוּא לְפִי
83 שֶׁהַמְּלוֹי הוּא הַפְּנִימִיּוֹת וְהַעֲצָמִיּוֹת שֶׁלּוֹ שֶׁל הָאוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה
84 מְגִלּוֹי וְהַפְּנִימִיּוֹת וְהַעֲצָמִיּוֹת הֵיא נְעִלִית מְכַדִּי לְהַתְגַּלּוֹת. וּבְדִגְמַת אֲדָם

(34) ראה גם תו"א בראשית א, א. הוספות לפ' ויקהל קיג, ג. לקו"ת ואתחנן ו, סע"ג. ראה כה, סע"ב. שבת שובה סז, ד.
ורב"מ. (35) ספהמ"צ להצ"צ קט, ב. אוה"ת שלה ס"ע תקב ואילך. וראה בארוכה ספר הערכים-חב"ד מערכת אותיות
בה"מבוא" ע' יב ואילך. ושו"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁמִדְבַּר אֵיזָה עֲנִין וַיֵּשׁ לוֹ בָּזָה דבר שבו הוא מדבר בָּזָה
2 מסויימת, שְׁהַפְנוֹהָ הִיא בְּהָעֵלֶם ולא באה לידי גילוי דביבורים שלו.
3 וּמִזָּה האמור שהמילוי של האות נעלם כי הוא הפנימיות והעצמות שלה
4 מוכן, דִּזָּה שְׁבָצִיר שֶׁם הָיוּ שְׁבִגוּף (דִּוְקָא מה שאין כן בשם
5 הוי' בעניינים אחרים שם המילוי יכול
6 להיות גם באופן אחר) יֵשׁ גַּם ביטוי
7 לעניין מלוי הַהִי"ן שְׁבָשֶׁם
8 הָיוּ, הוּא לְפִי שְׁבִגוּף דִּוְקָא
9 ולא בהתלבשות והארת שם הוי'
10 בנשמה מִתְגַּלָּה (גַּם) הַפְּנִימִיּוֹת
11 וְהַעֲצָמִיּוֹת שֶׁל שֶׁם הָיוּ. כִּי
12 בְּכָדִי לְהִיּוֹת הַמְּשַׁכֵּת שֶׁם
13 הָיוּ בְּגוּף הַגְּשָׁמִי, הנחות
14 והמוגבל שהיא ירידה גדולה ביותר
15 הוּא דִּוְקָא עַל־יָדֵי פְּנִימִיּוֹת
16 וְעַצְמִיּוֹת שֶׁם הָיוּ שֶׁרַק מדריגה
17 זו, הגבוהה ביותר, יורדת כל כך למטה
18 ביותר. וְעַל־דֶּרֶךְ הַמְּבַאֵר לְעִיל
19 (סעיף ג), שְׁבָכְדִי שֶׁשֶׁם הָיוּ
20 שְׁבִנְשָׁמָה יְהִיָּה בְּגִלּוּי גַּם
21 בְּהַתְלַבְּשׁוּתָהּ בְּגוּף, למרות
22 שהגוף מעלים ומסתיר על הנשמה,
23 הוּא עַל־יָדֵי הַהִמְשָׁכָה
24 ד' "אֲנָכִי" המורה על העצמות
25 שְׁלֹמַעְלָה מִשֶּׁם הָיוּ.
26 וְהַחְלֹק שֶׁבִּין שְׁנֵי הָעֲנִינִים
27 הוּא, בקטע הקודם הוסבר הרמיון
28 בין ציור שם הוי' בגוף להתלבשות שם
29 הוי' בנשמה גם כשהיא מלוכשת בגוף
30 שבשניהם זהו על ידי גילוי העצמיות,
31 בחינת 'אנכי' ובהמשך לזה מבאר כאן
32 את ההבדל בין שני הענינים, והוא
33 שְׁהַחֲדוּשׁ בְּגִלּוּי שֶׁם הָיוּ
34 שְׁבִנְשָׁמָה גַּם בְּהַתְלַבְּשׁוּתָהּ
35 בְּגוּף, למרות שהגוף עצמו מסתיר
36 על הנשמה, הוּא רַק בְּנוֹגֵעַ
37 לְמָקוֹם (גוּף גְּשָׁמִי) שֶׁשֶׁם
38 נִמְשָׁךְ הַגִּלּוּי, וְחִידוּשׁ זה אפשרי
39 מחסיבה הבאה, עַל־יָדֵי שְׁנִמְשָׁךְ
40 בְּשֶׁם הָיוּ מִבְּחִינַת "אֲנָכִי"
41 שְׁלֹמַעְלָה מִשֶּׁם הָיוּ, נִמְשָׁךְ
42 הַגִּלּוּי שֶׁלֹּא לְמִטָּה לְמָקוֹם כֹּה
43 שההמשכה אליו היא חידוש, ואילו
- וּבְדִגְמַת אָדָם שְׁמִדְבַּר אֵיזָה עֲנִין וַיֵּשׁ לוֹ בָּזָה
כֹּנָה, שְׁהַפְנוֹהָ הִיא בְּהָעֵלֶם. וּמִזָּה מוכן, דִּזָּה
שְׁבָצִיר שֶׁם הָיוּ שְׁבִגוּף (דִּוְקָא) יֵשׁ גַּם מְלֹוי
הַהִי"ן שְׁבָשֶׁם הָיוּ, הוּא לְפִי שְׁבִגוּף דִּוְקָא
מִתְגַּלָּה (גַּם) הַפְּנִימִיּוֹת וְהַעֲצָמִיּוֹת שֶׁל שֶׁם הָיוּ.
כִּי בְּכָדִי לְהִיּוֹת הַמְּשַׁכֵּת שֶׁם הָיוּ בְּגוּף הַגְּשָׁמִי,
הוּא דִּוְקָא עַל־יָדֵי פְּנִימִיּוֹת וְעַצְמִיּוֹת שֶׁם הָיוּ.
וְעַל־דֶּרֶךְ הַמְּבַאֵר לְעִיל (סעיף ג), שְׁבָכְדִי שֶׁשֶׁם
הָיוּ שְׁבִנְשָׁמָה יְהִיָּה בְּגִלּוּי גַּם בְּהַתְלַבְּשׁוּתָהּ
בְּגוּף, הוּא עַל־יָדֵי הַהִמְשָׁכָה ד' "אֲנָכִי" שְׁלֹמַעְלָה
מִשֶּׁם הָיוּ. וְהַחְלֹק שֶׁבִּין שְׁנֵי הָעֲנִינִים הוּא,
שְׁהַחֲדוּשׁ בְּגִלּוּי שֶׁם הָיוּ שְׁבִנְשָׁמָה גַּם
בְּהַתְלַבְּשׁוּתָהּ בְּגוּף, הוּא רַק בְּנוֹגֵעַ לְמָקוֹם (גוּף
גְּשָׁמִי) שֶׁשֶׁם נִמְשָׁךְ הַגִּלּוּי, וְעַל־יָדֵי שְׁנִמְשָׁךְ
בְּשֶׁם הָיוּ מִבְּחִינַת "אֲנָכִי" שְׁלֹמַעְלָה מִשֶּׁם הָיוּ,
נִמְשָׁךְ הַגִּלּוּי שֶׁלֹּא לְמִטָּה. וְחִידוּשׁ בְּצִיּוּר שֶׁם
הָיוּ בְּגוּף, הוּא בְּשֶׁם הָיוּ עֲצָמוֹ, כִּי שֶׁם הָיוּ
שְׁלֹמַעְלָה מִהָעוֹלָם) וְגוּף (גְּשָׁמִי) הֵם שְׁנֵי
הַפְּכִים. וְלָכֵן, בְּכָדִי שֶׁשֶׁם הָיוּ יִצְטִיר כְּכִיכּוֹל
בְּצִיּוּר שֶׁל גוּף גְּשָׁמִי, אֵין זֶה עַל־יָדֵי הַמְּשַׁכֵּת
עֲנִין שְׁלֹמַעְלָה מִמְּנוֹ, כִּי הַפְּעוּלָה שְׁנַעֲשִׂית
בְּאֵיזָה דָּבָר עַל־יָדֵי כַח עֲלִיּוֹן הִיא רַק שְׁיִמְשָׁךְ
לְמִטָּה יוֹתֵר וְכִיּוּצָא בָּזָה, אָבֵל לֹא שְׁנֵי בְּדָבָר
עֲצָמוֹ. וּבְכָדִי שֶׁשֶׁם הָיוּ יִצְטִיר כְּכִיכּוֹל בְּצִיּוּר
שֶׁל גוּף גְּשָׁמִי, הוּא עַל־יָדֵי הַמְּשַׁכֵּת וְגִלּוּי
פְּנִימִיּוֹת וְעַצְמִיּוֹת שֶׁם הָיוּ עֲצָמוֹ (הַמְּלֹוי דְּהָיוּ).
שֶׁ(גַּם) שֶׁם הָיוּ עֲצָמוֹ בְּפְנִימִיּוֹתוֹ, אֵינוֹ מְגִדֵּר
בְּגִדֵּר הָרוּחָנִי, וּבִכְלָתוֹ לְהִיּוֹת גַּם בְּצִיּוּר שֶׁל גוּף
גְּשָׁמִי.
(ה) וּמִמְשִׁיף אֲדַמּוּר מֵהַר"ש
בְּמֵאמְרוֹ³⁶ הַנּוֹכַח, דְּפִרּוּשׁ
"וַיִּדְבֵּר גו' לְאִמְרוֹ" הוּא,
כְּדַבְּרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל שְׁבִמְתֵּן־תּוֹרָה
נִתֵּן הַכַּח לְכָל אָחֵד וְאָחֵד מִיִּשְׂרָאֵל שְׁכִשְׁיִקְרָא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁשְׂשִׁיקְרָא וילמד בתורה, יהיה "הקב"ה קורא
- 2 וְשׁוֹנָה כְּנֶגְדּוֹ" ואומר אחריו, כביכול, את דברי התורה שהוא לומד.
- 3 וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא בְּמַצּוֹת, דְּעַל־יְדֵי שְׂאִישׁ יִשְׂרָאֵל כל יהודי
- 4 עוֹשֶׂה מַצָּה, הוּא גֹרֵם וּמַמְשִׁיךְ שֶׁהַקֶּב"ה יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ³⁷
- 5 את המצוה הזו.
- 6 וְהִפַּח שֵׁשׁ בְּכָל אֶחָד 1 בתורה, יהיה "הקב"ה קורא וְשׁוֹנָה כְּנֶגְדּוֹ".
- 7 מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁעַל־יְדֵי לְמוֹד 2 וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא בְּמַצּוֹת, דְּעַל־יְדֵי שְׂאִישׁ
- 8 הַתּוֹרָה שְׁלֹו יְהִי "הַקֶּב"ה 3 יִשְׂרָאֵל עוֹשֶׂה מַצָּה, הוּא גֹרֵם וּמַמְשִׁיךְ
- 9 קוֹרֵא וְשׁוֹנָה כְּנֶגְדּוֹ" וְשַׁעַל־ 4 שֶׁהַקֶּב"ה יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ³⁷. וְהִפַּח שֵׁשׁ בְּכָל אֶחָד
- 10 יְדֵי קִיּוֹם הַמַּצּוֹת שְׁלֹו יְהִי 5 מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁעַל־יְדֵי לְמוֹד הַתּוֹרָה שְׁלֹו יְהִי
- 11 הַקֶּב"ה מְקַיֵּם אֶת הַמַּצּוֹת, 6 "הַקֶּב"ה קוֹרֵא וְשׁוֹנָה כְּנֶגְדּוֹ" וְשַׁעַל־יְדֵי קִיּוֹם
- 12 כַּמּוֹר, הֵנָּה הַכּוֹחַ הַגָּדוֹל וְהַמִּיּוֹחָד הַזֶּה 7 הַמַּצּוֹת שְׁלֹו יְהִי הַקֶּב"ה מְקַיֵּם אֶת הַמַּצּוֹת,
- 13 הוּא עַל־יְדֵי הַדְּבּוּר "אֲנֹכִי 8 הוּא עַל־יְדֵי הַדְּבּוּר "אֲנֹכִי הִנֵּי" אֶלְקִיד" לְשׁוֹן
- 14 הִנֵּי" אֶלְקִיד" לְשׁוֹן יְחִיד, 9 יְחִיד, כְּמִבְּאֵר בְּמִאֲמָר.
- 15 לְהוֹרוֹת שֶׁהַעֲנִיִּן נִסְמַר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד 10 וְיֵשׁ לּוֹמֵר, דְּהַעֲנִיִּים הַמְּבֹאֲרִים בְּמִאֲמָר בְּתוֹר
- 16 מִיִּשְׂרָאֵל בְּפֶרֶט כְּמִבְּאֵר בְּמִאֲמָר. 11 הַקֶּדְמָה לְפִירוּשׁ "לֵאמֹר", שֶׁלְמוֹד הַתּוֹרָה
- 17 וְיֵשׁ לּוֹמֵר, דְּהַעֲנִיִּים הַמְּבֹאֲרִים בְּמִאֲמָר בְּתוֹר 12 דְּהָאֲדָם גֹּרֵם שֶׁיְהִי "הַקֶּב"ה קוֹרֵא וְשׁוֹנָה
- 18 הַקֶּדְמָה לְפִירוּשׁ "לֵאמֹר" 13 כְּנֶגְדּוֹ" – הַבְּטוּל דִּישְׂרָאֵל עַל־יְדֵי שֶׁהַקֶּב"ה
- 19 הַקֶּדְמָה לְפִירוּשׁ "לֵאמֹר" 14 שֶׁתֵּף בָּהֶם אֶת שְׁמוֹ, וְשֶׁהִפַּח שְׁהוֹי" יְהִי
- 20 בְּפֶסוּק זֶה, וְהִינֵנוּ שֶׁ"לֵאמֹר" פִּירוּשׁוֹ 15 "אֶלְקִיד" הוּא מִ"אֲנֹכִי" שֶׁלְמוֹעֵלָה מִשֵּׁם הִנֵּי, כִּי
- 21 שֶׁלְמוֹד הַתּוֹרָה דְּהָאֲדָם גֹּרֵם 16 כָּל שֶׁהַמְּשַׁכָּה הִיא לְמִטָּה יוֹתֵר, הוּא לְפִי
- 22 שִׁיחָה "הַקֶּב"ה קוֹרֵא וְשׁוֹנָה 17 שֶׁשֶׁרְשׁ הַהִמְשָׁכָה הִיא מִמְּקוֹר נֶעֱלָה יוֹתֵר – הֵם
- 23 כְּנֶגְדּוֹ" - וְהַעֲנִיִּים הַמְּבֹאֲרִים 18 דְּגִמַּת שְׁאֵר הַפְּרוּשִׁים בִּ"לֵאמֹר". דְּהַפְּרוּשׁ
- 24 כְּהַקְדָּמָה לְכָן הֵם הַבְּטוּל לְאֻלּוּקוֹת 19 בִּ"לֵאמֹר", שֶׁלְמוֹד הַתּוֹרָה הוּא בְּאֶפֶן דִּ"תַּעֲן
- 25 דִּישְׂרָאֵל עַל־יְדֵי שֶׁהַקֶּב"ה 20 לְשׁוֹנֵי אֲמֶרְתָּךְ, כְּעוֹנָה אַחֵר הַקּוֹרֵא – הוּא
- 26 שֶׁתֵּף בָּהֶם אֶת שְׁמוֹ, כְּמוֹ 21 הַדְּגִשְׁתָּ עֲנִין הַבְּטוּל, וְהַפְּרוּשׁ שֶׁ"וַיְדַבֵּר גוֹ'
- 27 בְּשִׁמּוֹת הַמַּלְאָכִים, וְעוֹד יוֹתֵר, כְּמִבְּוֹאֵר 22 לֵאמֹר" הוּא הַהִמְשָׁכָה דִּ"עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת'
- 28 לְעִיל, וְכֵן הִדְבֵּר הַנוֹסֵף שֶׁמוֹסְבֵּר 23 בִּ"עֲשֶׂרֶת מִאֲמֹרוֹת', מְדַגֵּשׁ אֶת מַעֲלַת הַהִמְשָׁכָה
- 29 בְּמִאֲמָר כְּהַקְדָּמָה לְפִירוּשׁ בִּ"לֵאמֹר", 24 לְמִטָּה. וְזֶה שֶׁשְׁנֵי עֲנִינִים אֵלֶּה בָּאִים בְּמִאֲמָר כְּהַקְדָּמָה לְפִירוּשׁ שֶׁ"לֵאמֹר" הוּא
- 30 וְשֶׁהִפַּח שְׁהוֹי" יְהִי 25 שֶׁעַל־יְדֵי לְמוֹד הַתּוֹרָה דְּהָאֲדָם גֹּרֵם לְהִיּוֹת "הַקֶּב"ה קוֹרֵא וְשׁוֹנָה כְּנֶגְדּוֹ",
- 31 "אֶלְקִיד" שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד 26 הוּא כִּי כָּל הַפְּרוּשִׁים (הַעֲנִינִים) בִּ"לֵאמֹר" שִׁיכִים זֶה לְזֶה³⁸.
- 32 מִיִּשְׂרָאֵל הוּא מִ"אֲנֹכִי" עֲנִין 27 וְיֵשׁ לּוֹמֵר הַבְּאוּר בְּזֶה, דְּבִמְתַּן־תּוֹרָה שְׁלֹשָׁה עֲנִינִים, הַקֶּב"ה "נוֹתֵן
- 33 הַעֲצָמוֹת שֶׁלְמוֹעֵלָה מִשֵּׁם הִנֵּי, 28 הַתּוֹרָה", וְיִשְׂרָאֵל מְקַבְּלִי הַתּוֹרָה, וְהַתּוֹרָה עֲצָמָה³⁹. וְהַחֲדוּשׁ בְּתוֹרָה
- 34 כִּי כָּל שֶׁהַהִמְשָׁכָה הִיא 29 שְׁנִתְּנָה בְּמִתַּן־תּוֹרָה לְגַבִּי הַתּוֹרָה שֶׁלְמוֹדוֹ הָאֲבוֹת לְפָנֵי מִתַּן־תּוֹרָה - הוּא הֵן
- 35 לְמִטָּה יוֹתֵר, הוּא לְפִי שֶׁשֶׁרְשׁ 30 בְּנוֹגֵעַ לְ"נוֹתֵן הַתּוֹרָה", וְהֵן בְּנוֹגֵעַ לְמְקַבְּלִי הַתּוֹרָה וְהֵן בְּנוֹגֵעַ לְתוֹרָה עֲצָמָה.
- 36 הַהִמְשָׁכָה הִיא מִמְּקוֹר נֶעֱלָה 31
- 37 יוֹתֵר, כְּמִבְּוֹאֵר לְעִיל – הֵנָּה עֲנִינִים 32
- 38 אֵלֶּה הֵם דְּגִמַּת שְׁאֵר הַפְּרוּשִׁים 33
- 39 בִּ"לֵאמֹר" כִּי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִפְּרֵט. 34
- 40 דְּהַפְּרוּשׁ בִּ"לֵאמֹר", שֶׁלְמוֹד 35

(37) ראה תו"מ סה"מ כסלו ע' קמה. וש"נ. (38) ובמכש"כ מזה שכל הפירושים שבפסוק אחד שייכים זה לזה, כידוע הראי' לזה מ"שעטנז" (נדה סא, ב) – ראה לקו"ש ח"ג ע' 782. ובכ"מ. (39) ולהעיר שבדרושים שבלקו"ת פרשת במדבר (יב, ג ואילך) המדברים בענין מתן תורה – דרוש הראשון הוא בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע [וגם בדרוש "ענין שניתנה התורה על הר סיני" (טו, סע"ב ואילך) מדובר בענין הביטול וכו' דהאדס]; לאח"ז בא הדרוש "וידבר אלוקים גו'", ולאח"ז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 פסקו הלכה למעשה שלא כדעת הקדוש-ברוך-הוא, אמר הקדוש-ברוך-הוא
43 "נִצְחוֹנִי בְּנִי נִצְחוֹנִי"⁴³.
44 וְהַחֲדוּשׁ בְּנוֹגַעַ לְתוֹרָה עֲצָמָה הוּא שֶׁהַתּוֹרָה שְׁנִתְּנָה בְּמִתְּנָה
45 תּוֹרָה הִיא בְּאֶפֶן שֶׁל צוּי וּגְזֵרָה שְׁפוּעֵל מְשִׁיעַ עַל הָאָדָם
46 וְהַעוֹלָם לְהִיּוֹת לַחִיּוֹת וְלַחֲתָנָה
47 בְּפוּעַל כְּהוֹרָאָה הַתּוֹרָה.
48 וְכַמְבָּאָר ב'לְקוּטֵי תּוֹרָה'⁴⁴
49 לְאִדְמוּ"ר הוֹקֵן בְּנוֹגַעַ לְעֲשָׂרַת
50 הַדְּבָרוֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּמִתְּנָה תּוֹרָה
51 (וּמִתְּכֵן הָעֲנִין שֶׁם מוֹכֵן
52 שְׁעַל-דֶּרֶךְ-זֶה הוּא בְּנוֹגַעַ לְכָל
53 הַצְּוִיִּים שֶׁבַּתּוֹרָה וְלֹא דוּקָא
54 לְגַבִּי עֲשֵׂרַת הַדְּבָרוֹת) שֶׁנֶּאֱמָרוּ
55 בְּלִשׁוֹן שִׁישׁ בּו גַּם מִשְׁמַעוֹת שֶׁל
56 צוּי וְגַם בְּלִשׁוֹן עֲתִיד, וְכִמוֹ
57 "לֹא תִרְצַח" שֶׁהוּא צוּי
58 וְהוּרָא שֶׁלֹּא לִרְצוֹחַ וְגַם הַבְּטָחָה
59 שֶׁלֹּא תִהְיֶה רִצְחָה, כִּי הַדְּבָר
60 הַאֲלוּקִי עֲצָמוֹ גּוֹזֵר עַל הָאָדָם
61 וְהַעוֹלָם⁴⁵ וּפּוֹעֵל מְשִׁיעַ
62 עֲלֵיהֶם לְהִיּוֹת כֵּן בְּהַתָּאם לְצוּי.
63 וְהֵגַם שְׁחֲדוּשׁ זֶה הַחֲחֹרֶן, הֵינּוּ
64 הַחֲדוּשׁ בַּתּוֹרָה הוּא לְכַאֲוֶרָה רַק
65 בְּפַעֲלַת הַתּוֹרָה עַל הָאָדָם
66 וְהַעוֹלָם, וְלֹא בַּתּוֹרָה עֲצָמָה
67 וְלַכּוֹרָה בְּעִינֵי זֶה לֹא נִרְאָה שְׁבַתּוֹרָה
68 עֲצָמָה הַתּוֹרָה בְּמִתְּנָה דְּבַר שֶׁלֹּא
69 הִיָּה בַּה קוֹדֵם לָכֵן, מְכַל-מְקוֹם
70 כִּיּוֹן שֶׁשֵּׁם 'תּוֹרָה' [שֶׁשֵּׁמוֹ
71 שֶׁל כָּל דְּבָר מוֹרָה עַל תְּכֵנוֹ]⁴⁶
72 (כַּמְבָּאָר ב'שַׁעַר הַיְחוד והאמונה'
73 שֶׁבַּסֵּפֶר הַתְּנִיָּא: "... שְׁגַם בְּדוּמָם מִמֶּשׁ
74 כְּמוֹ אֲבָנִים וְעַפְרָ וּמֵי יָם בְּחִינַת נֶפֶשׁ
75 וְחִיּוֹת וְרוּחִית, הֵדִינּוּ בְּחִינַת הַתְּלַבְּשוֹת
76 אוֹתִיּוֹת הַדְּבָר מַעֲשֵׂה מַאֲמָרוֹת
77 הַמְּחִיּוֹת וּמַהוּּוֹת אֶת הָרוּמָם... וְאִף שֶׁלֹּא הוֹזְכָר שֶׁם אֲבָן בְּעֶשְׂרֵה מַאֲמָרוֹת
78 שְׁבַתּוֹרָה, אִף-עַל-פִּי-כֵן נִמְשַׁךְ חִיּוֹת לֹאֲבָן עַל-יְדֵי צִירּוּפִים וְחִלּוּפֵי אוֹתִיּוֹת...
79 שֶׁמִּשְׁתַּלְשֵׁל מַעֲשֵׂה מַאֲמָרוֹת וְנִמְשַׁךְ מִהֵן צִירּוּף שֶׁם אֲבָן, וְהוּא חִיּוֹת שֶׁל
80 הָאֲבָן. וְכֵן בְּכָל הַנִּבְרָאִים שֶׁבְּעוֹלָם, הַשְּׁמוֹת שֶׁנִּקְרָאִים בָּהֶם בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הֵן
81 הֵן אוֹתִיּוֹת הַדְּבָר הַמִּשְׁתַּלְשֵׁל מִמְּדֻרָּה לְמִדְּרָגָה מַעֲשֵׂה מַאֲמָרוֹת שְׁבַתּוֹרָה,
82 עַל-יְדֵי חִלּוּפִים וְתַמְרוּרוֹת אוֹתִיּוֹת... עַד שֶׁמִּגִּיעוֹת וּמִתְּלַבְּשוֹת בְּאוֹתוֹ נִבְרָא

1 מִתְּנָה-תּוֹרָה לְמַה שֶׁהַתּוֹרָה בְּמִתְּנָה תּוֹרָה כִּפִּי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִפְּרֵט. שְׁחֲדוּשׁ
2 בְּנוֹגַעַ ל'נִתְּנָה הַתּוֹרָה' הוּא כְּדֹאִיתָא כְּמוֹכָא בְּגִמְרָא⁴⁰
3 ש'אֲנִכִּי' (הַפְּתִיחָה דְּמִתְּנָה-תּוֹרָה בַּחֲחִלַת עֲשֵׂרַת הַדְּבָרוֹת בְּמִלִּים
4 'אֲנִכִּי ה' אֲלוֹקֶיךָ') הוּא רֹאשֵׁי-תִבְּרוֹת אֲנָא נִפְשִׁי כְּתִבְתִּי יְהִיבִית, אֲנִי
5 אֶת עֲצָמִי כְּתִבְתִּי וְנִתְּנִי ד'אֲנָא
6 (נִפְשִׁי) הוּא עֲצָמוֹתוֹ יְתִבְרָךְ,
7 וּפְרוּשׁ "אֲנָא נִפְשִׁי כְּתִבְתִּי
8 יְהִיבִית" הוּא⁴¹ אֲזַ עַר הָאָט
9 אַרְיִינְגֶּעֶעֶכֶן אֲנִי
10 אַרְיִינְגֶּעֶעֶכֶן זִיף אֲלִיין, שְׁהוּא,
11 הַקֹּדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כְּתִבְתִּי בַּתּוֹרָה
12 וְנִתְּנִי בַּתּוֹרָה אֶת עֲצָמוֹ "אֲנָא
13 נִפְשִׁי" אֲנִי אֶת עֲצָמִי. וְדָבָר זֶה
14 הַתּוֹרָה בְּמִתְּנָה-תּוֹרָה וְלֹא הִיָּה קוֹדֵם
15 מִתְּנָה-תּוֹרָה, וְכִלְשׁוֹן הַמְּדֻרָּה⁴²
16 "מְכַרְתִּי לָכֵם תּוֹרָתִי, כְּכִיכּוֹל
17 נִמְכְּרִתִּי אֲנִי עֲצָמִי עֲמָה" (וְזֶה לִשׁוֹן
18 הַמְּדֻרָּה: "וְיֵשׁ לָךְ מִקַּח שְׁמִי שֶׁמְכַר
19 נִמְכָּר עֲמוֹ, אִמְרֵה-הַקֹּדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
20 לְיִשְׂרָאֵל, מִכְרִיתִי לָכֵם תּוֹרָתִי, כְּכִיכּוֹל
21 נִמְכְּרִיתִי עֲמָה שֶׁנֶּאֱמָר 'וְיִקַּח לִי תְרוּמָה',
22 מִשֵּׁל לְמִלֵּךְ שֶׁהִיָּה לוֹ בַּת יְחִידָה בֹּא אֶחָד
23 מִן הַמְּלָכִים וְנִטְלָה, בִּיקֶשׁ לִילֵךְ לוֹ
24 לְאַרְצוֹ וְיִטְלֹא לְאִשְׁתּוֹ, אִמְרֵה לוֹ בְּתִי
25 שְׁנִתְּנִי לָךְ יְחִידָתִי הִיא, לְפָרוֹשׁ מִמֶּנָּה
26 אֲנִי יְכוּל, לֹמַר לָךְ אֵל תְּטַלֵּה אֲנִי יְכוּל
27 לְפִי שֶׁהִיא אִשְׁתְּךָ אֲלֵא זֶה טוֹבָה עֲשֵׂה לִי
28 שְׁכָל מְקוֹם שֶׁאֵתָה הוֹלֵךְ, קִיטוֹן אֶחָד
29 עֲשֵׂה לִי שְׁאֹדוֹר אֲצִלְכֶּם שְׁאִינִי יְכוּל
30 לְהִנִּיחַ אֶת בְּתִי, כֵּן אִמְרֵה הַקֹּדֶשׁ-בְּרוּךְ-
31 הוּא יִשְׂרָאֵל נִתְּנִי לָכֵם אֶת הַתּוֹרָה,
32 לְפָרוֹשׁ הֵימָנָה אֲנִי יְכוּל לֹמַר לָכֵם אֵל
33 תְּטַלֵּה אֲנִי יְכוּל אֲלֵא בְּכָל מְקוֹם שֶׁאֵתָה
34 הוֹלְכִים בֵּית אֶחָד עֲשׂוֹ לִי שְׁאֹדוֹר בְּתוֹכִי
35 שֶׁנֶּאֱמָר 'וְעֲשׂוֹ לִי מִקְדָּשׁ').
36 וְהַחֲדוּשׁ בְּנוֹגַעַ לְיִשְׂרָאֵל מְכַלִּי הַתּוֹרָה הוּא, שֶׁבְּמִתְּנָה-תּוֹרָה
37 נִתְּנָה הַתּוֹרָה לְכַעֲלוֹת כְּכִיכּוֹל שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּמִתְּנָה-תּוֹרָה בְּנִי
38 יִשְׂרָאֵל הֵם 'בְּעַלִּי הַבֵּית', כְּכִיכּוֹל, עַל הַתּוֹרָה שֶׁהִכָּח לְפָסַק הִלְכּוֹת נִתְּנָה
39 דְּוָקָא לְיִשְׂרָאֵל. ד'אֲיִן מְשַׁגְּחִין בְּבֵת-קוֹל" הַבֵּאָה מִשְׁמִים וְלֹא
40 מִתְּחַשְּׁבִים כִּכֵּן לְגַבִּי פְּסִיקַת הַלְכָה לְמַעֲשֵׂה, וְיִתְּנָה מְזֹד כְּדָבָרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל
41 בְּגִמְרָא שֶׁכֹּאשֶׁר הִיָּתָה מִחֲלּוּקַת בְּהַלְכָה ב'מִתְּבַתָּא דְּרִיקֵי' וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה

הַדְּרוּשׁ וְאֵהִי אֲצִלוֹ אֲמוֹן גו' שְׁקָאֵי עַל תּוֹרָה. (40) שְׁבַת קָה, א (כְּגִירֶסֶת הַע"י). יל"ש שם. (41) לְקוֹרַת שִׁלַּח מֶת, סַע"ד וְאִילָךְ. וְכַכֵּי"מ. (42) שְׁמוֹרָה רַפְלִי"ג. (43) ב"מ נט, ב. (44) בְּמִדְבַר יג, ג. (45) וְיֵשׁ לֹמַר, שֶׁמִּצְדַּד הַבְּרִיאָה, מְכִינֵן שְׁדִיבּוֹר הַתּוֹרָה גּוֹזֵר עַל הָאָדָם וְהַעוֹלָם, מוֹכְרִחִים הֵם לַחֲיּוֹת כְּהוֹרָאָה וְגוֹזִירַת הַתּוֹרָה. וְזֶה שִׁישׁ לְאִדָּם בְּחִירָה חֲפִשִּׁית הוּא שְׁבִיכְלָתוֹ לְבַחֲחֹר לַחֲיּוֹת הַיֶּפֶךְ טַבַּע הַבְּרִיאָה. (46) שְׁעָהִיּוֹה"א בַּתְּחִילָתוֹ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (להחיותו) הוא מלשון הוראה⁴⁷, הרי החדוש באפן הוראת
- 2 התורה שהתחדש במתן-תורה [שהוראת התורה איך שהאדם
- 3 והעולם צריכים להיות, היא באפן שפועלת עליהם]
- 4 ולהראות וציווי התורה אכן יש השפעה על הנהגת האדם והעולם], נוגע
- 5 לתורה עצמה⁴⁸ ונחשב חידוש
- 6 שהתחדש במתן-תורה בתורה עצמה
- 7 ולא רק באופן פעולתה בעולם].
- 8 ועל-דרך-זה בדומה לאמור לעיל
- 9 שבמתן-תורה נפעל חידוש בפעולת
- 10 התורה בעולם הוא גם בלמוד
- 11 התורה הישראלי, כמבאר
- 12 ב'לקוטי תורה' שם, דעל-ידי
- 13 שישאאל לומדים הלכות בתורה
- 14 כמו "אלו טרפות בבמה כו"⁴⁹, נעשה ברור והבדלה
- 15 ואסורות באכילה ואלו כשרות"⁵⁰
- 16 ומותרות באכילה כו"⁴⁹, נעשה
- 17 ברור והבדלה בין טמא
- 18 לטהור והטמא נדחה והטהור
- 19 מתעלה וזאת כתוצאה מההפרדה בין
- 20 הטוב והרע, ובלשון הכתוב בתהלים
- 21 ו"יתפרדו כל פעלי און"⁵⁰,
- 22 היינו שהרע נפרד ונדחה ורק הטוב
- 23 נשאר, ופעולה זו על ידי לימוד התורה
- 24 של בני ישראל היא בדגמת
- 25 הפעולה בעולם המשפיעה על
- 26 ההנהגה בעולם בפועל, כמבאר לעיל,
- 27 שנעשית על-ידי הדברות
- 28 שדבר הקב"ה במתן-תורה
- 29 וזהו אחד החידושים שנתחדשו במתן-
- 30 תורה.
- 31 וילהוסיה, על האמור לעיל אודות
- 32 השפעת ופעולת התורה על ההנהגה
- 33 בעולם, יש להוסיף שהחדוש
- 34 שנעשה בתורה שעל-ידי
- 35 נעשה שנוי בעולם, מדגש
- 36 עוד יותר במצות התורה היינו
- 37 יותר מאשר בלימוד התורה. שעל-ידי קיום מצות התורה שלאחרי כל שלשת הענינים שנתחדשו במתן-תורה האמורים לעיל,

- ממן-תורה, נעשה ברור הפרדת הטוב מהרע וזכוף עידון והעלאה
- בדבר החפץ הגשמי שבו נעשית המצוה, ועד שבכמה
- ענינים נעשה הדבר הגשמי שבו קיימו את המצוה חפצא של
- מצוה, ועד כדי כך שבדברים מסוימים הדבר שבו קיימו את המצוה,
- נעשה אפילו חפצא של
- קדשה⁵¹ וקדושה היא דרגה יותר
- גבוהה מ'מצוה' (ובלשון הגמרא
- במסכת מגילה: "תשמישי מצוה
- נזקין, תשמישי קדושה נגנזין, ואלו הן
- תשמישי מצוה: סוכה, לולב, שופר,
- ציצית, ואלו הן תשמישי קדושה,
- דלוסקמי ספרים (אמתחת או שק
- המיועדים לספר תורה), תפילין,
- ומזוזות ותיק של ספר תורה ונתיק של
- תפילין ורצועותיהן").
- (ז) וזהו שאמרו רבותינו ז"ל⁵² במדרש על הפסוק⁵³
- לרים שמניף טובים שמן
- תורק שמך, "כל השירים⁵⁴
- היינו דברי תורה שאמרו לפניך
- האבות ריחות היו, ונחשבים
- אכל אנו "שמן תורק שמך"
- באדם שמוריק שמן או דבר אחר
- מפלי לכלי שהדבר שהיה בכלי
- הקודם הוא עצמו עובר לכלי השני.
- והנמשל הוא, כל המצות שעשו
- לפניך האבות ריחות היו ולא
- הייתה למעשיהם השפעה על המציאות
- הגשמית, אכל אנו "שמן תורק
- שמך" ומעשה המצוות שלאחר
- מתן-תורה מחדיר קדושה בעולם וכפי
- שמשיך ומבאר. דיש לומר,
- שבמאמר רבותינו ז"ל הנה,
- על ההבדל בין המצוות שקיימו האבות
- לפני מתן-תורה למצוות שמקיימים בני
- ישראל אחרי מתן-תורה מבארים
- לעיל,

(47) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ספר השרשים שלו ערך ירה. גו"א ר"פ בראשית בשם הרד"ק. וראה זח"ג נג, ב. (48) ויש לומר, דזה שהתורה דוקא נקראת בשם תורה מלשון הוראה – אף שבכמה חכמות ישנן לכאורה (גם) הוראות [ולהעיר ממארוז' (איכ"ר פ"ב, יג) "יש חכמה בגוים תאמין .. יש תורה בגוים אל תאמין"] – הוא, כי ההוראות שבכל החכמות הן חלק מהחכמה (שע"פ כללי החכמה צריך האדם להתנהג כך וכך) אבל אינן הוראות להאדם כיון שאין להם פעולה עליו; ודוקא התורה שפועלת על האדם (שביכלתו לבחור היפך הטבע) היא הוראה להאדם. (49) משנה דחולין רפ"ג (מב, א. נד, א). (50) לשון הכתוב – תהלים צב, י. (51) ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 212 ואילך. "הדרן" על הש"ס (תשמ"ט) ס"ה ואילך (תומ"מ – הדרנים על הרמב"ם וש"ס ע' קסג ואילך). (52) שהש"ר פ"א, ג (א). (53) שה"ש א, ג. (54) "שירים" הוא תורה, כמרוז"ל (חגיגה יב, ב) "כל העוסק בתורה כלילה כו' שנאמר כו' ובלילה שירה עמי" (סה"מ ה'תש"ו ע' 102).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 החידוש מצד הקדוש-ברוך-הוא, החידוש מצד בני ישראל והחידוש מצד
2 התורה וכפי שמפרט.
- 3 כי החלוק הבהדל שבין ריח לשמן הוא בהם עצמם, שהריח
4 שהוא רק התפשטות (הארת) השמן ולא השמן עצמו, מורה
5 על החידוש בתורה ובמצות
- 6 (שנתנו במתן-תורה) בנוגע
7 ל"נותן התורה ומצוה
8 המצות", הקדוש-ברוך-הוא.
9 דהתורה כמו שהיא מצד-
10 עצמה קודם מתן-תורה (חכמתו
11 של הקב"ה) היא הארה
12 בלבד ("ריח") מעצמות
13 האלוקות ולא העצמות ממש,
14 ואמתית הענין ד"אוריתא
15 וקודש-א-ברוך-הוא כולא
16 חד" 55 התורה והקדוש-ברוך-הוא
17 הכל אחד, היינו שהקדוש-ברוך-הוא
18 בעצמו, ולא רק הארה ממנו, נמצא
19 בתורה נעשה נפעל והתחדש
20 במתן-תורה, שאז נמשך בה
21 בתורה העצמות ("שמן") ולא רק
22 "ריח".
- 23 ועל-דרך-זה הוא בנוגע
24 למצות, שבמתן-תורה נמשך
25 בהם העצמות של האלוקות,
26 בחינת שמן, בעוד שקודם לכן, בימי
27 האבות, הייתה במצוות רק הארה
28 והתפשטות של האלוקות, בחינת ריח.
29 ועוד חלוק הבהדל נוסף בין ריח
30 השמן שהוא רק הארה והתפשטות
31 מהשמן לשמן עצמו שהוא עצם
32 הדבר, שעל-ידי שמריחים את
33 ריח השמן לא נחסר מאומה
34 מהשמן וכמות השמן נשארת בדיוק
35 כפי שהייתה לפני שהריחו ממנו, מה-
36 שאין-כן בשלוקחים את
37 השמן עצמו הוא נחסר
- במקום שהיה בו תחלה (וכדברי המדרש שמן תורק שמך,
באדם שמוריק מפלי לכלי שאז הדבר כבר איננו בכלי הקודם).
ובנמשל הוא, שעל-ידי נתינת התורה למטה, נטל⁵⁶ נלקח
מהעליונים את הכח לפסק דין ולהורות הלכה למעשה, כי
"תורה לא בשמים היא"⁵⁷
אלא הכוח לפסוק הלכה למעשה נתון
דוקא בידי בני ישראל למטה.
ועוד חלוק הבהדל נוסף בין ריח
לשמן, דהריח הוא הולך
וכלה עם הזמן, ועד שלא נשאר
ממנו מאומה, וגם ההנאה
שהאדם נהנה מהריח,
לאחרי שנפסק הריח עוברת
הנאתו⁵⁸ ולא נשאר ממנה רושם,
מה-שאין-כן המאכל
(שמן⁵⁹), גם לאחרי שנתעכל
המזון במעייו של האדם שאכל את
המזון, נשאר המזון קיים
במציאות, אלא שנהפך לדם
ובשר של האדם, ועל-ידי-זה
הוא פועל באדם ומשפיע עליו
שהתכונות שלו של האדם יהיו
כפי תכונות המאכל⁶⁰ כמובן
ממה שכתבו ראשונים בטעם האיסור
לאכול בעלי חיים דורסים וטורפים, כי
התכונות שלהם עוברות לאדם האוכל
(כמובא כאן בהערה). ובנמשל
הוא, שההמשכה על-ידי
קיום המצות אף על פי שהייתה
באמצעות פעולות גשמיות ומכל-
שכן על-ידי למוד התורה
דהאבות שהיה ענין רוחני, לא
נקבעה בעולם הזה הגשמי ולא
חזרה בו בפנימיותו⁶¹ אלא הלכה

(55) ראה זח"ג עג, א. (56) ראה ד"ה אנכי הוי' אלקיך ה'תשמ"ט הערה 53 (תו"מ סה"מ סיון ע' שיג). (57) וע"פ מ"ש בפנים יומתק שענין "כאדם שחוריק כו" נאמר במדרש גבי שירים (תורה) דוקא. (58) שלכן אין מברכין על הריח ברכה אחרונה (מג"א אור"ח ר"ס רטז). (59) שאפשר לאכלו עם פת או לשתותו ע"י שמעריבין אותו בשאר משקין (סדר ברכת הנהנין לאדה"ז פ"ג ה"א). ולהעיר, שגם כששותין אותו כשהוא בפני עצמו, שאז הוא מזיק להאדם (סדר ברה"נ שם) – ה"ז גופא שמזיק מורה על זה שהמאכל נכנס בפנימיות. (60) כידוע בטעם איסור אכילת בע"ח הדורסים וטורפים (רמב"ן עה"פ שמיני יא, יא. ועוד). וראה גם ברכות מו, ב. (61) ראה לקו"ש ח"ה ע' 395 ואילך שגם המצוות דהאבות פעלו במקצת בדברים הגשמיים שבהם נעשו המצוות (גם לאחרי קיום המצוה), דכיון ש"מעשה אבות סימן ונתנית כח) לבנים" בהכרח שיהי' בהם איזו דוגמא עכ"פ למצוות שלאחרי מ"ת. אלא שהפעולה לא נקבעה בדברים בהם נעשית המצוה בפנימיותם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וחלפה מן העולם כמו ריח שהתנדף. וְעַל-יְדֵי לְמוֹד הַתּוֹרָה שֶׁלֹא חָרִי
2 מִתֵּן תּוֹרָה, לאחר שנפעל חיבור בין התורה לעולם ומִכָּל-שָׁפָן
3 עַל-יְדֵי קִיּוּם הַמַּצּוֹת באמצעות דברים גשמיים, נַעֲשֶׂה שְׁנוֹי
4 בַּעוֹלָם והקדושה של התורה והמצוות באה וחודרת בעולם בַּפְּנִימִיּוּת
5 וּבִקְבִיעוּת ולא רק לזמן קצר.
- 6 (ח) וַיֵּשׁ לּוֹמֵר, דְּבַשְׁלֶשָׁה 1 וְעַל-יְדֵי לְמוֹד הַתּוֹרָה שֶׁלֹא חָרִי מִתֵּן תּוֹרָה,
7 עֲנִינִים הַנִּזְכָּר שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ 2 וּמִכָּל-שָׁפָן עַל-יְדֵי קִיּוּם הַמַּצּוֹת, נַעֲשֶׂה שְׁנוֹי
8 בְּמִתְּנֵי תּוֹרָה, מצד הקדוש-ברוך- 3
9 הוּא, מצד התורה ומצד בני ישראל, 4
10 כמבואר ומפורט לעיל, הַחֲדוּשׁ 5
11 הָעֵקְרִי מבין שלושת החידושים, 6
12 הוּא שֶׁבְּמִתְּנֵי תּוֹרָה נַעֲשֶׂה 7
13 הַמַּשְׁכָּת הַעֲצָמוֹת והמהות של 8
14 הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא בעצמו בַּתּוֹרָה, 9
15 היינו החידוש מצד הקדוש-ברוך-הוא, 10
16 נותן התורה, וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה 11
17 הַחֲדוּשׁ גַּם בַּתּוֹרָה וּבִמְקַבְּלִי 12
18 הַתּוֹרָה. וטעם הדבר, מפני מה עיקר 13
19 החידוש שבמִתְּנֵי תּוֹרָה היא בכך שאז 14
20 נמשכה העצמות בתורה, הוא 15
21 דִּהְיִיתָ מִצַּד עֲצָמָה, כִּיֹּן 16
22 שֶׁהִיא בְּאִיז-עֶרְךָ לְגַמְרִי 17
23 לְהַעוֹלָם והתורה נעלית מהעולם 18
24 לאין שיעור, ללא כל יחס והשוואה, 19
25 אֵין שְׁנוֹי בְּדָבָרִים שֶׁבַּעוֹלָם 20
26 עַל-יְדֵי דִּינֵי הַתּוֹרָה כי מפני 21
27 ריחוק הערך אין לתורה (מצד עצמה) 22
28 השפעה ישירה על העולם, וְעַל- 23
29 דְּרָךְ-זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ לַמַּצּוֹת 24
30 שגם המצוות נעלות מהעולם בריחוק 25
31 שבאין-ערוך ולכן מעשה המצוות, מצד 26
32 עצמו, לא משפיע ישירות על העולם. 27
33 וְהִכָּח שֶׁבְּתּוֹרָה-וּמַצּוֹת שֶׁנִּתְּנוּ 28
34 בְּמִתְּנֵי תּוֹרָה לַפֶּעַל שְׁנוֹי 29
35 בַּעוֹלָם, למרות ריחוק הערך האמור, 30
36 הוּא כִּי בְּמִתְּנֵי תּוֹרָה נִמְשָׁךְ 31
37 הַעֲצָמוֹת של האלוקות בַּתּוֹרָה 32
38 וּמַצּוֹתֶיהָ, וְעַל-יְדֵי-זֶה יֵשׁ 33
39 בָּהֶם בתורה ומצוות הִכָּח לַפֶּעַל 34
40 גַּם בְּדָבָרִים שֶׁבַּעוֹלָם שְׁאִינֵם 35
41 בְּעֶרְךָ לַתּוֹרָה-וּמַצּוֹת, אף על פי 36
42 שמצד עצמם אין בהם כוח לפעול 37
43 זאת, כאמור, כִּי הַעֲצָמוֹת הוּא 38
- בְּכָל מְקוֹם ולגביו ריחוק הערך איננו מניעה לפעול ולהשפיע. 44
וְעַל-דְּרָךְ-זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ לַהִכָּח שֶׁנִּתְּנוּ לְיִשְׂרָאֵל כְּנִשְׁמוֹת בְּנוֹפִים 45
בעולם הזה לַפֶּסֶק הַלְכוּת, וְעַד לֵאפֹן דְּ"קוֹדֶשׁ-אִי-בְּרִיף-הוּא 46
חִיף וְאָמַר נִצְחוֹנִי בְּנֵי נִצְחוֹנִי", ואפילו לפסוק הלכה למעשה בניגוד 47
לדעתו של הקדוש-ברוך-הוא, כביכול, 48
והפסק מתקבל גם על ידי הקדוש- 49
ברוך-הוא ש'חיד' ואמר שבניו, בני 50
ישראל שלמטה, נצחו אותו, דְּכַח זֶה 51
שֶׁבִּישְׂרָאֵל הוּא לְפִי שֶׁשָּׂרֵשׁ 52
הַנִּשְׁמוֹת של בני ישראל הוא 53
בְּעֲצָמוֹתוֹ וְתִבְרָךְ (והעצמות היא 54
למעלה מכל הדרגות, לַמַּעֲלָה גם 55
מִכְמוֹ שֶׁעֲצָמָם אֵת עֲצָמוֹ 56
בַּתָּאֵר "קוֹדֶשׁ-אִי-בְּרִיף-הוּא" 57
ששייך לדרגות שיש להן קשר ושייכות 58
לעולם)⁶². וְגַלּוּי שָׂרֵשׁ הַנִּשְׁמָה 59
(כְּמוֹ שֶׁמִּשְׁרָשֶׁת הַבְּעֲצָמוֹת) 60
בְּנִשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁבָּאָה 61
בְּהַמַּשְׁכָּה, כפי שהנשמה ירדה 62
ונמשכה כמצאיות לעצמה וְעַל- 63
אֶחָת-כְּפֶה-וְכִמְהַ בְּנִשְׁמָה 64
הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּגוּף כך שהעצמות, 65
שורש הנשמה, תאיר בנשמה בגלוי 66
למרות העלם והסתרה הגוף, הוּא עַל- 67
יְדֵי הַתּוֹרָה. כִּי עַל-יְדֵי 68
שֶׁהִפְתִּיחָה דְּמִתְּנֵי תּוֹרָה 69
ההתחלה של עשרת הדברות הִיָּתָה 70
בְּ"אֲנֹכִי" רִאשִׁית-תְּבוֹת "אֲנִי 71
נִפְשִׁי כְּתִבִּית יְהִיבִית", ומשמעות 72
הדברים היא, כאמור, שֶׁהַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ- 73
הוּא הַכֵּנִס כְּבִיכּוֹל אֵת 74
עֲצָמוֹתוֹ בַּתּוֹרָה, עַל-יְדֵי-זֶה 75
נַעֲשֶׂה "אֲנֹכִי (הוֹי) אֶלְקִיד" 76
(לְשׁוֹן יְחִיד), שֶׁל כָּל אֶחָד 77
וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל היינו שעניין 78
העצמות, "אנכי" נמשך ונמצא בכל 79
אחד ואחד מישראל בפרט, וְעַל-יְדֵי 80
עֶסֶק הַתּוֹרָה שֶׁל כָּל אֶחָד 81
ואחד מישראל בְּדָבָרֵי, נִמְשָׁךְ זֶה 82
עניין העצמות בְּגַלּוּי וּמִזֶּה יֵשׁ לְבָנֵי 83
ישראל את הכוח שהתורה ומצוות 84
שלחם יפעלו וישפיעו בעולם ויחדירו 85
אלוקות בבריאה. 86

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וַיֵּשׁ לֹמֶר, שֶׁהֶעֱנִין ד' אֲנָכִי אֱלֹקֶיךָ דִּישְׂרָאֵל, הוּא
2 לְמַעַלְה מִבְּחִינַת "אֲנָכִי" שֶׁבְּתוֹרָה כְּלוּמָר, כִּמְבוּאָר לַעֲלִי,
3 בְּמִתְן־תּוֹרָה הַתְּחַדֵּשׁ עֲנִין הַמִּשְׁכַּת הָעֲצֻמוֹת הֵן בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל וְהֵן בְּתוֹרָה,
4 וּמִכָּל־מָקוֹם בְּהַמִּשְׁכַּת הָעֲצֻמוֹת בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל יֵשׁ מַעֲלָה וַיִּתְּרוֹן עַל הָעֲנִין כִּפִּי
5 שְׁהוּא בְּתוֹרָה. וְכִידּוּעַ⁶³ בְּחִסְדֵּית
- 6 שְׁגָם בְּשֵׁרֶשׁ דְּתוֹרָה וַיִּשְׂרָאֵל
7 כְּמוֹ שֶׁהֵם בְּהַעֲצָמוֹת, כִּמְבוּאָר
8 בְּקַבְלָה וְחִסְדֵּית שְׁנֵיהֶם, גַּם הַתּוֹרָה
9 וְגַם יִשְׂרָאֵל מוֹשְׁרִשִׁים בְּעֲצֻמוֹתוֹ
10 וּמִהוּתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא בְּעֲצֻמוֹ,
11 וּמִכָּל־מָקוֹם הַשֵּׁרֶשׁ דִּישְׂרָאֵל
12 בְּעֲצֻמוֹת הוּא לְמַעַלְה מִשְׁרֶשׁ
13 הַתּוֹרָה אִף שֶׁגַם הוּא בְּעֲצֻמוֹת. וְטַעַם
14 הַדְּבָר הוּא דְּהַתּוֹרָה (גַּם כְּמוֹ
15 שֶׁהִיא לְאַחֲרֵי מִתְּן־תּוֹרָה,
16 הָעֲנִין ד' אֲנָא נַפְשִׁי כְּתִבִּית
17 יְהִיבִית" הֵינִי גַם הַתּוֹרָה לְאַחֵר
18 שֶׁבְּמִתְן־תּוֹרָה נִמְשָׁךְ בַּה עֲנִין
19 הָעֲצֻמוֹת) הִיא בְּשִׁבְלִי יִשְׂרָאֵל⁶⁴
20 וְכִיוּן שֶׁהַתּוֹרָה הִיא כְּמוֹ אֲמִצְעִי
21 לְמִטְרָה שֶׁהֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מוֹכֵן שְׁבִנִי
22 יִשְׂרָאֵל נִעְלִים יוֹתֵר מִהַתּוֹרָה. אֱלָא
23 שֶׁהַגְּלוּי ד' אֲנָכִי אֱלֹקֶיךָ
24 (דִּישְׂרָאֵל) - נִמְשָׁךְ עַל־יְדֵי
25 "אֲנָכִי" שֶׁבְּתוֹרָה מִצַּד הָעֲנִין
26 כְּשֶׁלְעֲצֻמוֹ, בְּהַמִּשְׁכַּת הָעֲצֻמוֹת בִּישְׂרָאֵל
27 יֵשׁ יִתְרוֹן מַעֲלָה עַל הַמִּשְׁכַּת הָעֲצֻמוֹת
28 בְּתוֹרָה וּמִכָּל מָקוֹם מִצַּד שְׁנֵי אֵת גִּילּוּי
29 הָעֲצֻמוֹת בִּישְׂרָאֵל ("אֲנָכִי אֱלֹקֶיךָ")
30 מִקְבָּלִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הַתּוֹרָה ("אֲנָכִי"
31 שֶׁבְּתוֹרָה)].
- 32 וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם שֶׁגַם עַל־יְדֵי
33 לְמוֹד הַתּוֹרָה דִּישְׂרָאֵל הַלּוּמִדִּים
34 תּוֹרָה, מֵאֵז מִתְּן־תּוֹרָה, כִּכֵּל זְמַן וּבְכֵל
35 מָקוֹם נַעֲשֶׂה שְׁנֵי וְחוֹדֶרֶת קְדוּשָׁה
36 בְּפִנִּימוֹת וּבְקִבְעוֹת בְּדָבָרִים
37 שֶׁבְּעוֹלָם, בְּדִגְמַת הַשְּׁנֵי
38 שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּעוֹלָם עַל־יְדֵי
39 עֲשֻׁרֵת הַדְּבָרוֹת שֶׁל הַקֶּבֶ"ה
40 (כִּנ"ל סְעִיף ו' מ' לְקוּטִי
41 תּוֹרָה' שְׁאֵמִירַת עֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת
42 שֶׁהִיטָה בְּלִשׁוֹן צִוּוֹי וּבְלִשׁוֹן עֲתִיד פַּעֲלָה וְהַשְׁפִּיעָה עַל הַמִּצְיָאוֹת בְּעוֹלָם),
- 43 כִּי עַל־יְדֵי שִׁישְׂרָאֵל כֹּל יְהוּדִי עוֹסֵק בְּתוֹרָה נִמְשָׁךְ הַגְּלוּי
44 ד' אֲנָכִי" הַמִּשְׁכַּת הָעֲצֻמוֹת ("אֲנָכִי" שֶׁבְּתוֹרָה, וְגַם "אֲנָכִי
45 אֱלֹקֶיךָ" דִּישְׂרָאֵל, שֶׁלְמַעַלְה מ' אֲנָכִי" שֶׁבְּתוֹרָה כִּמְבוּאָר
46 לַעֲלִי), וְהַדְּבָר (כִּפְכִּיכוֹל) דִּהַעֲצָמוֹת פּוֹעֵל שְׁנֵי בְּעוֹלָם,
47 כִּנ"ל (בְּסִעִף ו' הַנוֹכַח לַעֲלִי).
- 48 (ט) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּאוֹר בְּשִׁיכוֹת הַשְּׁנֵי בְּעוֹלָם
49 הַמְּבוּאָר עַל כֵּךְ לַעֲלִי בְּאִרְכּוֹת
50 בְּשִׁיכוֹת הַשְּׁנֵי בְּעוֹלָם
51 שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל־יְדֵי לְמוֹד הַתּוֹרָה
52 וְקִיּוּם הַמְּצוֹת דְּהָאֲדָם
53 לְהַמְשִׁכַּת הָעֲצָמוֹת בְּתוֹרָה
54 וּמְצוֹת, וְלַעֲלִי נִתְבָּאָר שֶׁהוּבָר
55 אֲפֻשִׁי רַק כְּתוּצָאָה מִהַמִּשְׁכַּת הָעֲצֻמוֹת
56 וְלֹא מִצַּד הַתּוֹרָה עֲצֻמָּה וּמוֹצֵד הַמְּצוֹת
57 עֲצֻמָּן מֵאַחֵר שֶׁהַתּוֹרָה וְהַמְּצוֹת נִעְלִים
58 מִעֲנִינֵי הָעוֹלָם לֹאִין שִׁיעוּר וּבֹאִין
59 עֵרוֹךְ, וְכֹאֵן נִסְפָּה עוֹד בְּבִיאור הַדְּבָר,
60 כִּי כִּכֵּל שֶׁבְּלִמּוֹד (דְּבָרִי)
61 הַתּוֹרָה דְּהָאֲדָם תִּהְיֶה
62 הַמְּשִׁכַּת הַדְּבָרִי הָאֱלֹקִי
63 ד' אֲנָכִי" וְאִכֵּן תִּהְיֶה בְּלִמּוֹד הַתּוֹרָה
64 שֶׁל הָאָדָם הַמִּשְׁכַּת הָעֲצֻמוֹת, הוּא
65 עַל־יְדֵי שֶׁהַלְמוֹד בְּתוֹרָה שְׁלוֹ
66 שֶׁל הָאָדָם הוּא בְּתַכְלִית הַבְּטוּל
67 לְאֱלֹקוֹת, מִבְּלִי כֹל תְּחוּשָׁה שֶׁל יִישׁוּת
68 עֲצֻמִּית. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא
69 בְּנוֹגֵעַ לְקִיּוּם הַמְּצוֹת שֶׁאִף הוּא
70 נַעֲשֶׂה מִתּוֹךְ בִּטּוּל מוֹחֲלֵט. וְאִמְתִּית
71 הַבְּטוּל שֶׁבְּלִמּוֹד הַתּוֹרָה
72 וְקִיּוּם הַמְּצוֹת בָּא מִזֶּה
73 שֶׁבְּתוֹרָה וּמְצוֹת שֶׁנִּתְּנִי
74 בְּמִתְן־תּוֹרָה יִשְׁנָה הַמְּשִׁכַּת
75 הָעֲצָמוֹת וְזֶה הַגּוֹרֵם לִכְךָ שֶׁהַבִּטּוּל
76 יִהְיֶה בִּטּוּל אִמְתִּית, בִּטּוּל מוֹחֲלֵט.
77 דְּלִמּוֹד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמְּצוֹת
78 שֶׁל הָאָבוֹת קִדְּם מִתְּן־תּוֹרָה,
79 כִּיּוֹן שֶׁעֲבוּדַת הָאָבוֹת הִגִּיעָה
80 רַק עַד שְׂרֵשׁ הַנְּבָרָאִים⁶⁵,
81 כְּלוּמָר, מַעֲשֵׂי הָאָבוֹת לְמִטָּה נִנְעו
82 בְּשׁוֹרֵשׁ הָרוּחָנִי שֶׁל הַדְּבָרִים לְמַעַלָּה
83 אֲבָל הַכּוּוֹנָה רַק לְגַבִּי דְּרִגַּת הָאֱלֹקוֹת
84 הַשִּׁיכַת לְנִבְרָאִים וְהִיא שׁוֹרֵשׁ לֵהם וְלֹא לְגַבִּי הָעֲצֻמוֹת, דְּלְגַבִּי שְׂרֵשׁ

(63) ראה תו"מ סה"מ אייר ע' רפח ואילך. וש"נ. (64) להעיר ממד"ל (הובא לעיל סעיף ו) "מכרתי את תורת, כביכול נמכרתי עמה", דיש לומר הפירוש בזה שגם "נותן התורה" נמכר כביכול לישראל מקבלי התורה – שגם הענין ד"אנא נפשי" שבתורה אינו עצמותו ממש, והוא טפל כביכול לישראל ששרשם בעצמותו ממש. (65) סה"מ תש"ג ע' 23. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הנבָרָאִים יֵשׁ תְּפִיסַת מְקוֹם לְנִבְרָאִים וְזו עֲצֻמָּה הַסִּיכָה לִכְך שְׂרָגָה
2 זוּ הִיא שׁוֹרֵשׁ לְנִבְרָאִים, לָכֵן כִּיּוֹן שֶׁעֲבֹדֹת הָאֲבוֹת בְּלִימֹד הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם
3 הַמִּצְוֹת 'מִגִּיעָה' וְנוֹגַעַת' רַק עַד שׁוֹרֵשׁ הַנִּבְרָאִים, הַבְּטוּל שֶׁלָּהֶם לֹא
4 הָיָה בְּטוּל בְּתִכְלִית. וְזֶהוּ עֹבְדָה זוּ הִיא הַסִּיכָה הַפְּנִימִית עַל מָה
5 שֶׁתָּכּוּב בַּתּוֹרָה בְּאַבְרָהָם⁶⁶
6 שֶׁאִמְרוּ עַל עֲצֻמוֹ וְאָנְכִי עֶפֶר
7 וְאֶפֶר, שֶׁגַם "אֶפֶר" הַנּוֹתֵר לְאַחֵר
8 שֶׁדָּבָר נִשְׂרָף בְּאֵשׁ הוּא מִצִּיאֹת⁶⁷
9 מִסּוּיָמָת. וְהַבְּטוּל שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
10 שֶׁעַל-יָדֵי לְמוֹד הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם
11 הַמִּצְוֹת שֶׁלֹּאֲחֵרֵי מִתֵּן-תּוֹרָה
12 כִּיּוֹן שִׁישׁ בּו' 'הַמִּשְׁכַּח הַעֲצֻמוֹת' הוּא
13 בְּטוּל בְּתִכְלִית, בְּדִגְמַת הַבְּטוּל שֶׁל מֹשֶׁה (מְקַבֵּל
14 הַבְּטוּל שֶׁל מֹשֶׁה (מְקַבֵּל
15 הַתּוֹרָה) דְּקָתִיב בִּיה⁶⁸ כִּשְׁתּוּב
16 בּו', בְּמִשָּׁה שֶׁאִמְרוּ עַל עֲצֻמוֹ "וְנִחְנֶנּוּ
17 מָה".
18 וְנִישׁ לֹמֵר, זֶהוּ שֶׁכָּל אֶחָד
19 וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יָכוֹל לְהִגִּיעַ
20 עַל-יָדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת לְבְטוּל
21 דְּמָה', כִּמוֹ הַבְּטוּל שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ
22 הוּא לְפִי שֶׁבְּמִתֵּן-תּוֹרָה נִעְשָׂה
23 "הָיָה אֶלְקִידָה" שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד
24 מִיִּשְׂרָאֵל (כְּכָל סְעִיף ג' וְד')
25 וְהָיָה בְּמִלּוֹי אֶלְפִי"ן
26 בְּגִימָטְרִיָּא מ"ה כִּאֲשֶׁר שֵׁם הָיָה
27 כְּתוּב בְּמִלּוֹי אוֹתִיּוֹת אֶלֶף, הֵינּוּ יו"ד,
28 ה"א, ו"ו, ה"א, הַגִּימָטְרִיָּא שֶׁל
29 הָאוֹתִיּוֹת הֵלְלוּ הִיא מ"ה (45), אֵלָּא
30 שֶׁגַם בְּטוּל זֶה אֵינוֹ הַבְּטוּל הַכִּי נִעְלָה
31 וְהָיָה עֲמוּק, וְהַבְּטוּל שֶׁנִּעְשָׂה
32 עַל-יָדֵי הַמִּשְׁכַּח הַעֲצֻמוֹת
33 ("אָנְכִי" שֶׁלְמַעַל מֹשֶׁה
34 הָיָה) בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, הוּא
35 לְמַעַל גַּם אֶפִּילוֹ מִהַבְּטוּל
36 דְּמָה".
37 יו"ד) וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לֹמֵר
38 שֶׁשְּׁלֹשֶׁת הָעֲנִינִים (פְּרוּשִׁים)
39 דְּ"לֵאמֹר" הָאֲמֹרִים לַעֲלִי (שְׁלִימוֹד
40 הַתּוֹרָה הוּא כְּעֹנָה אַחֵר הַקּוֹרָא,
41 שֶׁהַלּוֹמֵד תּוֹרָה גֹּרֵם שֶׁהַקּוֹדֵשׁ בְּרוּךְ
42 הוּא שׁוֹנֵה כְּנֻגּוֹ, וְשֶׁעֲשֵׂת הַדְּבָרוֹת
43 פּוֹעֲלִים בְּעִשְׂרָה מֵאֲמֹרוֹת הֵם
- בְּהֵתָאֵם לְשֹׁלֶשֶׁת הָעֲנִינִים שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ בְּמִתֵּן-תּוֹרָה מִצֵּד
הַקּוֹדֵשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, מִצֵּד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִצֵּד הַתּוֹרָה כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִפֶּרֶט.
דְּהַפְּרוּשׁ בְּ"לֵאמֹר" שֶׁבְּמִתֵּן-תּוֹרָה נִתְחַדְּשׁוּ שְׁלֹשׁ הַתּוֹרָה
שֶׁל הָאָדָם כָּל יְהוּדִי בְּכָל זְמַן וּבְכָל מְקוֹם יְהִיָּה בְּתִכְלִית הַבְּטוּל
לֵאלּוּקוֹת, בְּאַפֵּן דְּ"תַעֲזֵן לְשׁוֹנֵי
אֲמֵרָתָהּ, כְּעֹנָה אַחֵר הַקּוֹרָא"
וְאֵינוֹ אֵלָּא כַּחֲזוֹר עַל דְּבַר ה', הוּא
מִצֵּד הַחֲדוּשׁ שֶׁנִּעְשָׂה בְּמִתֵּן-
תּוֹרָה בְּנוֹגֵעַ לְ"נוֹתֵן הַתּוֹרָה".
וְכֵּן"ל (סְעִיף ט) שֶׁאַמְתִּית
הַבְּטוּל שֶׁבְּלִימֹד הַתּוֹרָה הוּא
הִיא אֶפִּילוֹ בְּלִימֹד הַתּוֹרָה שֶׁל הָאֲבוֹת
בָּא מִזֶּה שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה
בְּמִתֵּן-תּוֹרָה יִשְׁנָה הַמִּשְׁכַּח
הַעֲצֻמוֹת וְלִכֵּן יְהוּדִי לּוֹמֵד תּוֹרָה
מִתּוֹךְ בְּטוּל מִוֹחַלֵּט.
וְהַפְּרוּשׁ דְּ"לֵאמֹר" שֶׁהָאָדָם
הַלּוֹמֵד תּוֹרָה "אוֹמֵר
לְהַקְבֵּה" שֶׁיִּחְזֹר כְּכָיֹכָל עַל
הַדְּבָר שֶׁלּוֹ", הוּא מִצֵּד
הַחֲדוּשׁ שֶׁנִּעְשָׂה בְּמִתֵּן-תּוֹרָה
בְּנוֹגֵעַ לְיִשְׂרָאֵל מְקַבְּלִי
הַתּוֹרָה, וְלֹא הִיא אֲצֵלֶם קֹדֶם מִתֵּן
תּוֹרָה שֶׁנִּתֵּן לָהֶם הַכֹּחַ לְפַעֵל
כְּכָיֹכָל בְּהַקְבֵּה, וְעַד כִּדִּי כֵךְ
שֶׁהַקּוֹדֵשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אוֹמֵר, עַל הַכּוֹחַ
שֶׁנִּתֵּן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְהוֹרֹת וּלְפַסּוֹק
הַלֵּכָה לְמַעֲשֵׂה "נִצְחֹנִי בְּנֵי
נִצְחֹנִי" הֵינּוּ שְׁבָנֵי יִשְׂרָאֵל פּוֹעֲלִים
וּמִשְׁפִּיעִים עַל הַקּוֹדֵשׁ-בְּרוּךְ-הוּא,
כְּכָיֹכָל.
וְהַפְּרוּשׁ בְּ"לֵאמֹר" שֶׁעֲשֵׂת
הַדְּבָרוֹת נִמְשָׁכִים וּפּוֹעֲלִים
בְּעִשְׂרָה מֵאֲמֹרוֹת, הַפְּעוּלָה
וְהַשְׁפָּעָה שֶׁל הַתּוֹרָה עַל הָעוֹלָם
הוּא מִצֵּד הַחֲדוּשׁ שֶׁנִּעְשָׂה
בְּמִתֵּן-תּוֹרָה בַּתּוֹרָה עֲצֻמָּה,
שֶׁהִיא מוֹשְׁלֵת וְשׁוֹלֶטָה עַל
הָעוֹלָם.

(66) וִירָא יח, כז. (67) בִּאגָּה"ק ס"ט"ו "שֶׁהָאֶפֶר אֵין לוֹ דְּמִיּוֹן וְעַד אֵל מִהוֹת הָעֵץ כּו", אֲבָל אֶפֶר"כ הוּא מִצִּיאֹת. (68) בִּשְׁלַח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וַיֵּשׁ לְקָשֶׁר זֶה עִם מָה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁶⁹ בפרקי אבות
 2 "אֵין לָךְ בֶּן-חֹרִין אֲלָא מִי שֶׁעוֹסֵק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה", דְּכִין
 3 שֶׁהַתּוֹרָה מוֹשְׁלֶת וְשׁוֹלֶטת עַל
 4 הָעוֹלָם, הָרִי כְּשֶׁהוּא עוֹסֵק 1 וַיֵּשׁ לְקָשֶׁר זֶה עִם מָה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁶⁹
 5 בַּתּוֹרָה אֵין שִׁינְךָ שִׁיחָהּ מִי 2 "אֵין לָךְ בֶּן-חֹרִין אֲלָא מִי שֶׁעוֹסֵק
 6 שֶׁהוּא אַחֵר מִלְּבַד הַתּוֹרָה עֲצֻמָּה 3 בְּתַלְמוּד תּוֹרָה", דְּכִין שֶׁהַתּוֹרָה מוֹשְׁלֶת
 7 שׁוֹלֵט עֲלֵיו⁷⁰, דְּאֶדְרְבָּהּ, הוּא 4 וְשׁוֹלֶטת עַל הָעוֹלָם, הָרִי כְּשֶׁהוּא עוֹסֵק בַּתּוֹרָה אֵין שִׁינְךָ שִׁיחָהּ מִי שֶׁהוּא
 8 הִיהוּדִי הַלּוּמֵד תּוֹרָה מוֹשֵׁל וְשׁוֹלֵט 5 שׁוֹלֵט עֲלֵיו⁷⁰, דְּאֶדְרְבָּהּ, הוּא מוֹשֵׁל וְשׁוֹלֵט עַל כָּל הָעוֹלָם. וּמִהֲגָאוּלָּה
 9 עַל כָּל הָעוֹלָם. וּמִהֲגָאוּלָּה 6 (שֶׁעַל-יָדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה נַעֲשֶׂה "בֶּן-חֹרִין") בָּאִים לְגָאוּלָּה הַכְּלִיתִי, שֶׁאֲז תִּהְיֶה
 10 הַפְּרָטִית שֶׁל הִיהוּדִי הַפְּרָטִי הַעוֹסֵק 7 אֲמַתִּית הַחֲרוּת, בְּגָאוּלָּה הָאֲמַתִּית וְהַשְׁלָמָה עַל-יָדֵי מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ.
 11 בַּתּוֹרָה (שֶׁעַל-יָדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה

(69) אבות פ"ו מ"ב. (70) ראה עירובין נד, א: אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות .. אין כל אומה ולשון שולטת בהן, שנאמר חרות, א"ת חרות אלא חירות. וראה שמו"ר פמ"א, ז (בתחילתו).

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז סיון, תשכ"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו בו שואל מדוע גם מחשבה קלה בענינא דעלמא, מתקיים בזה לפעמים קרובות, שחולם אדם מהרהורי לבו, משא"כ מחשבת תורה ומצות ויר"ש ואפילו כשלומדים בעיון.

והביאור בזה מובן גם מהמבואר בספר תניא קדישא פרק כט (ל"ז ע"א) ומצוין [א]ל זהר הק', עיי"ש.

(ב) מהו הטעם שחבריו בנקל עולים למעלה מעלה בתורה ויר"ש משא"כ בהנוגע אליו, ומקשר זה למ"ש בתניא פרק מ"א בנוגע ללימוד התורה, שלפני הלימוד ולאחרי זה בכל שעה צריך להכין עצמו עיי"ש,

והנה בכל כגון זה הובטחנו, אדם מקדש עצמו מעט מלמטה מקדשין אותו הרבה מלמעלה, ובודאי כשיתדל בדבר, יצליח שהרי כן הבטיחנו חז"ל.

ידוע שלא זו הדרך לחפש קושיות ושאלות, כי אם לפרקים רחוקים, והעיקר ללמוד בהתמדה ושקידה בשופי תורתנו הק' תורת חיים הנגלה והחסידות, ועיין הפרטים בזה בהלכות תלמוד תורה לרבנו הזקן.

בטח שומר על שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

בס"ד. שיחת* יום ב' רחג'השבועות, ה'תשט"ו.

בלתי מוגה

- 1 א. לפני עשר שנים, בחג השבועות תש"ה, סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹ אודות ר' פרץ מבעשענקאוויטש,
- 2 מזקני החסידים שהיו עוד אצל כ"ק אדמו"ר מוהר"ש, שפעם, בהיותו ביחידות אצל אדמו"ר מהר"ש,
- 3 אמר ר' פרץ שהוא כלי ריקן מלא בושא וכלימה. וענה לו אדמו"ר מהר"ש, שכדי להרגיש ענין זה יש
- 4 צורך להיות בעל מדריגה, וצוה עליו לומר בכל יום תהלים בבכיות.
- 5 וסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שפעם ראה את ר' פרץ בליובאוויטש כשהוא אומר תיקון ליל שבועות
- 6 מתוך בכיות. וסיים כ"ק מו"ח אדמו"ר דבריו², שלקבלת התורה יש ללכת בשמחה ובטוב לבב.
- 7 — ברשימת השיחה נרשם הלשון "ובתום לבב", אבל כנראה זוהי טעות, וצ"ל "ובטוב לבב". (כ"ק
- 8 אדמו"ר שליט"א אמר בבת-שחוק:) ובכל אופן, כיון ששני הענינים הם טובים, שיהיו שניהם! ... —
- 9 ומטעם זה נהג כ"ק מו"ח אדמו"ר לומר בלשון הברכה לחג השבועות: "קבלת התורה בשמחה
- 10 ובפנימיות". — הוא אמר אמנם גם "בפנימיות", אבל הקדים לזה "בשמחה", שע"י שמחה באים גם
- 11 לפנימיות³.
- 12 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) עומדים אנו עדיין לפני השקיעה. ובמשך מעט הזמן שנותר עדיין עד
- 13 השקיעה, ויתרה מזה, גם במשך הזמן שנותר עד תפלת מעריב, שאז אומרים "אתה חוננתנו", ויתרה
- 14 מזה, במשך כל הזמן שנותר עד שיערכו הבדלה, שגם לזמן זה ישנה שייכות ליו"ט — הרי כל מה שלא
- 15 סיימו לפעול במשך כל היו"ט, אפשר להשלים במשך זמן מועט זה.
- 16 ולכן יש להיות עתה בשמחה, וכשיקבלו את התורה בשמחה — תהי' זו הכנה לקבלת התורה בפנימיות.
- 17 ב. והענין בזה:
- 18 ענין הפנימיות הוא — שהדבר חודר באדם בכל עניניו, שאז, אין אצלו שום שינויים בזה מצד חילוקי
- 19 המקומות והזמנים.
- 20 וזוהי השייכות של ענין הפנימיות לקבלת התורה — שהרי ענינו⁴ של מתן-תורה הוא החיבור דמעלה
- 21 ומטה, כך שכל עניני העולם, בלי הבדל, יהיו מוארים ויחדור בהם אור התורה.
- 22 ובזה יובן מ"ש בגמרא⁵ "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכס": בחג הפסח ובחג הסוכות — יש
- 23 אומרים אשר די בגשמיות בלבד או רוחניות בלבד, אבל בעצרת — הכל מודים דבעינן "לכס", שצריך
- 24 להיות בפנימיות, לחדור בכל עניניו, שלא יישאר רק בחג השבועות עצמו, אלא יפעל על כל השנה כולה,
- 25 ולא רק בשבת ויו"ט, אלא גם בחיי היום-יום⁶.
- 26 ג. הרבי, כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ זי"ע אמר פעם בהתוועדות⁷, שהשעה של לימוד
- 27 החסידות צריך לחלקה ולפזרה ("פאנאנדער-טיילן") על כל כ"ד השעות, שבכל הכ"ד שעות יהי' ניכר
- 28 שזהו יהודי הלומד חסידות.

(4) מכאן עד סוס"ג — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס בלקו"ש ח"ב ע' 560 ואילך. במהדורא זו ניתוספו בשוה"ג כמה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.
(5) פסחים סח, ב. וראה גם לקו"ש חכ"ג ע' 27 ואילך. וש"ג.
(6) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תרצ"ז ס"ז (סה"ש תרצ"ז ס"ע 244 ואילך).
(7) ראה שיחת יום ב' דחה"ש תרצ"ט ס"י (סה"ש תרצ"ט ס"ע 339 ואילך).

(* חלק משיחה זו (ס"א-יח) נדפסה בלה"ק בבטאון חב"ד (חוברת יא ע' ו ואילך) עם כו"כ תיקונים מכ"ק אדמו"ר שליט"א, שנעתקו למהדורא זו.
(1) שיחת ליל א' דחג השבועות ס"ג (סה"ש תש"ה ע' 101 ואילך).
(2) שם ס"ז (סה"ש שם ע' 103).
(3) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תשי"א בתחלתה (תורת מנחם — התוועדות ח"ג ע' 142).

וכשם שכן הוא בתורת החסידות בפרט, כן הוא ג"כ בכללות התורה, שהתורה צריכה לחדור בכל הענינים במשך כל המעת־לעת. וכדאיתא ברמב"ם⁸ שהחכם "צריך שיהי' ניכר במעשיו כו'", ומונה שם עשרה ענינים, שעשרה ענינים אלו כוללים ומקיפים את כל חיי האדם.⁹

וזהו הסדר דמתן־תורה – שהתורה נתלבשה בגשמיות וניתנה לנשמות בגופים דוקא, כאן למטה דוקא, כיון שהתורה דורשת שיבררו את כל הענינים גשמיים, והיינו, שבתחילה מברר הוא את הגוף ונפש הבהמית ואח"כ את חלקו בעולם, והסדר בזה הוא – לא בדרך דחי' ושבירה, אלא בדרך בירור דוקא, כמאמר הבעש"ט¹⁰ על פסוק¹¹ "עזב תעזב עמו".

* * *

ד. כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה וירד הוי' על הר סיני.

* * *

ה. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר¹², שבמהלך נסיעתו של אדמו"ר הזקן דרך שקלאָוו – בתקופה שנהג לומר "תורות קצרות" – אמר "תורה":

הנשמות הם פנימיים והמלאכים הם חיצוניים.

באותו זמן היתה שקלאָוו עירם של אלו שעדיין לא היתה להם שייכות לחסידות, והיו לומדים גדולים. וכשאמר אדמו"ר הזקן "תורה" זו – נעשה רעש גדול בעיר: איך מעיזים ("ווי ערלויבט מען זיך") לומר על מלאכים שהם "חיצוניים"? ! ותבעו שיאמרו להם מקור לדבר בתורה, ודוקא בגליא דתורה.

הניח להם אדמו"ר הזקן להרגע מהרעש ("זיי זאָלן זיך אָפּטומלען"), ואח"כ אמר להם שזוהי גמרא מפורשת (דהיינו, פסוק כפי שנתפרש בגמרא):

איתא בגמרא¹³: "לעולם אל ישנה אדם מן המנהג, שהרי משה עלה למרום ולא אכל לחם, מלאכי השרת ירדו למטה ואכלו לחם. ואכלו סלקא דעתך, אלא אימא נראו כמי שאכלו ושתו".

כלומר: כאשר המלאכים ירדו למטה – "נראו כמי שאכלו ושתו", אבל לאמיתו של דבר לא אכלו. וזוהי הנהגתו של חיצון – שמראה בחיצוניות דבר שבפנימיותו איננו כן.

משא"כ כאשר משה רבינו עלה למרום – אזי "לא אכל לחם" (כמ"ש¹⁴ "לחם לא אכל"). כלומר: גם כאן היתה יכולה להיות מציאות ש"נראה כמי שאינו אוכל", ואעפ"כ, לא נאמר כן, אלא בפועל ממש אכן לא אכל. וזוהי הנהגתו של פנימי.

ו. הביאור ב"תורה" זו – יובן ע"פ המבואר בחסידות¹⁵, ששרש המלאכים הוא מחיצוניות הכלים, ושרש הנשמות הוא מפנימיות הכלים.

והחילוק בין פנימיות הכלים לחיצוניות הכלים הוא – שפנימיות הכלים מיוחדת עם האור שבתוכה, כיון שענינה הוא לקבל ולהתאחד עם האור; משא"כ חיצוניות הכלים – ענינה להשפיע להזולת, שהרי הזולת מקבל ע"י חיצוניות הכלי.

וכשם שחילוק זה (בין פנימיות לחיצוניות) הוא בענין הכלים, כן הוא גם בענין נשמות ומלאכים (ששרשם בפנימיות וחיצוניות הכלים) – שהנשמות, ששרשם מפנימיות הכלים הם מיוחדים ונעשים דבר אחד עם האלקות הנשפע בהם, משא"כ המלאכים הם דבר נפרד בפ"ע.

(12) שיחת יום ב' דחג"ש תש"ז בתחלתה (סה"ש תש"ז ע' 130 ואילך).

(13) ב"מ פו, ב.

(14) תשא לר, כח.

(15) ראה לקו"ת ראה כו, סע"ג ואילך. ובכ"מ.

(8) הל' דעות רפ"ה.

(9) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ט ע' 127.

(10) ראה כש"ט (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סכ"א. וש"נ (נעתק

ב"היום יום" כח שבט).

(11) משפטים כג, ה.

- 1 ז. ליתר ביאור:
- 2 נשמות ומלאכים – שניהם שלוחים: מלאך הוא שליח, שלכן נקרא בשם "מלאך", לשון שליח¹⁶. וגם
- 3 בנוגע לנשמות מצינו הלשון של שליחות – "שלוחו"¹⁷ של אדם העליון¹⁸ כמותו" (כמו שלוחו של אדם
- 4 סתם, שהרי "אדם" הוא מלשון "אדמה"¹⁹ לעליון²⁰).
- 5 אבל ישנו חילוק בין שליחות הנשמה לשליחות המלאך – שהנשמה נעשית דבר אחד עם השליחות
- 6 שלה, דהיינו עם הענין האלקי הנשלח ונשפע על ידה; ואילו המלאך הוא מציאות בפני עצמו, מובדל
- 7 משליחותו, אף שבטל לשליחותו.
- 8 וכמדובר לעיל בהמאמר²¹, שהמלאכים הם בעלי חומר וצורה, שחומר זהו מציאותו, וצורה היא הביטול.
- 9 ונמצא, שהצורה (הביטול) היא דבר נוסף על מציאותם של המלאכים, שהרי מציאותם היא החומר, אלא
- 10 שיש בהם דבר נוסף – הביטול וקיום השליחות.
- 11 וזהו ג"כ המדובר בהמאמר שלפנ"ז²² בענין החילוק שבין המרכבה של מלאכים להמרכבה של
- 12 נשמות:
- 13 המרכבה של המלאכים אינה אלא בבי"ע, אבל לא באצילות, וכהלשון בפרדס²³ והאריז"ל²⁴ – ומשמע
- 14 שמקורו עוד קודם לזה – "מי נתן מלאך כו' באצילות", וטעם הדבר, דכיון שעולם האצילות הוא אלקות,
- 15 אין שם מקום למלאך, שהוא בעל חומר, שענינו של חומר הוא ישות (אף שענינה של מרכבה הוא ביטול).
- 16 ולכן המלאכים אינם אלא בבי"ע;
- 17 משא"כ נשמות – ישנם גם באצילות, כמארז"ל²⁵ "האבות הן הן המרכבה" שזוהי המרכבה דאצילות²⁶,
- 18 וכן בהשבטים כתיב²⁷ "ששם עלו שבטים שבטי י"ה", שזהו באצילות²⁸. ועד"ז הוא בכל נשמות ישראל,
- 19 וכפי שאומר כא"א מישאל "נשמה שנתת בי טהורה היא"²⁹, ש"טהורה היא" קאי על מדריגת הנשמה
- 20 בעולם האצילות³⁰, וזהו קודם ל"אתה בראתה כו' יצרתה כו' נפחתה" – בבי"ע.
- 21 ח. ההוראה מהאמור בעבודה:
- 22 יהודי³¹ צריך לקיים מצוה – לא בגלל פניות; לא בשביל שכר גשמי, כמ"ש³² "אם בחוקותי תלכו
- 23 גו' ונתתי גשמיכם בעתם גו'", לא בשביל שכר רוחני של גן עדן והדומה, ואפילו לא בשביל זיכרון הנפש,
- 24 מצד הסגולות שישנן בכל מצוה לזכך ("אויסצולייטערן") את הנשמה – אלא יש לקיים את המצוות
- 25 משום שכן הוא הרצון העליון. וכהלשון³³: "אילו נצטוונו לחטוב עצים" – שהענין דחטיבת עצים אין
- 26 בו שום קבלת שכר ושום סגולות, וגם אז היינו מקיימים זאת בחיות.
- 27 קיום מצוה בשביל סגולות וקבלת שכר הוא – לאמיתו של דבר – סדר של "חיצון". "חיצון" אינו
- 28 מסור להענין עצמו. בעשותו דבר אחד – חושב הוא בשעת מעשה אודות דבר אחר³⁴. "פנימי" הוא

(16) ראה תניא קו"א קנט, רע"א. לקו"ת במדבר יא, ב. ובכ"מ.
(17) ברכות לד, ב (במשנה). וש"נ.
(18) ראה לקו"ת ויקרא א, ג, ב, א.
(19) ישע"י יד, יד.
(20) ראה של"ה ג, רע"א. כ, ב. ועוד. עש"מ מאמר אם כל חי
ח"ב פל"ג. ובכ"מ.
(21) ד"ה וירד ה' על הר סיני פ"ד (לעיל ע' 106).
(22) ד"ה להבין ענין מתן תורה דליל א' דחה"ש פ"ד (לעיל ע'
96 ואילך).
(23) שער אבי"ע (שער טז) פ"ד.
(24) הקדמת פע"ח בסופה.
(25) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו.
(26) ראה תו"א יתרו עב, ד ואילך. משפטים עח, ג. לקו"ת

שמיני יט, ב. ובכ"מ.
(27) תהלים קכב, ד.
(28) ראה תו"א ויחי (בהוספות) קב, א ואילך. ובכ"מ.
(29) נוסח ברכות השחר – אלקי נשמה.
(30) ראה לקו"ת ראה כז, א. ובכ"מ.
(31) ב' קטעים אלו – הוגהו ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א
(באידית), ונדפסו בלקו"ש ח"א ע' 280. במהדורא זו ניתוספו עוד
איזה ציוני מ"מ, ועוד כמה ענינים מהנחה בלתי מוגה.
(32) ר"פ בחוקותי.
(33) ראה לקו"ת שלח מ, א. המשך תרס"ו ע' נד. ועוד.
(34) אמנם מקיים הוא את המצוה, אבל בפנימיותו אינו נמצא
בענין זה, כיון שחושב אודות ענין אחר – קבלת שכר (מהנחה
בלתי מוגה).

(כמאמר כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע³⁵) מי שבעשותו דבר מסויים, נמצא הוא לגמרי בענין זה, מבלי
לחשוב בשעת מעשה ומבלי להניח מקום לדבר אחר³⁶.

וזהו תוכנה של ה"תורה הקצרה" שאמר אדמו"ר הזקן שהנשמות הם פנימיים – שכיון ששרשם של
הנשמות הוא מפנימיות הכלים, ומהותם הוא אלקות ("טהורה היא"), וכפי שאמר הקב"ה במתן-תורה
"אנכי הוי' אלקיך"³⁷, דהיינו ש"אלקיך", כחך וחיותך, הוא הענין ד"אנכי הוי'"³⁸ – הרי לא צריך להיות
איכפת לו ("אים דארף ניט אָנגיין") ענינים אחרים, ועליו לקיים את הרצון העליון בקבלת-עול, כיון שכן
הוא הרצון העליון.

ט. ובזה יובן³⁹ מ"ש במדרש⁴⁰ עה"פ⁴¹ "למה תרצדון הרים גבנונים ההר חמד אלקים לשבתו", "כיון
שביקש הקב"ה ליתן תורה לישראל" נתקבצו כל ההרים, וכאו"א מהם טען שעליו צריכה התורה להינתן,
"זה אומר נקראתי הר תבור, עלי נאה שתשרה שכינה לפי שאני גבוה מכל ההרים .. וזה אומר אני נקראתי
הר הכרמל, עלי נאה שתשרה שכינה לפי שאני נתמצעתי בתוך ועלי עברו את הים, אמר הקב"ה כבר
נפסלתם לפני בגבהות שיש בכם, כולכם פסולים לפני .. למה תרצדון, למה תרצו לדון ("תרצדון" –
מלשון "תרצו דין") עם סיני, הרים גבנונים אתם כלכם, כמה דאת אמר⁴² או גבן או דק (היינו שהרגש
המעלה והישות נחשב ל"מום"), ההר חמד אלהים לשבתו, אין רצוני אלא בסיני שהוא שפל מכולכם"
("דמכיך מכל טוריא"⁴³).

וצריך להבין: מה הי' הקס"ד של ההרים בטענתם שמצד גדלם וגבהם צריכה התורה להינתן עליהם
– וכי לא ידעו שהרגש הישות הוא חסרון, שלכן, "המהלך בקומה זקופה .. כאילו דוחק רגלי שכינה"⁴⁴,
ו"אין אני והוא יכולין לדור בעולם"⁴⁵, ומה פשר טענתם, שמצד גודל ישותם, "שאני גבוה מכל ההרים",
צריכה התורה להינתן עליהם?!

ובהכרח לומר, שמעלות אלו שאודותם דיברו ההרים, אינן ענין של הרגש הישות, אלא הן מעלות
אמיתיות, ומצד מעלות אלו הי' מקום בשכל לומר שהתורה צריכה להינתן עליהם; אלא שאעפ"כ, "ההר
חמד אלקים לשבתו" הוא הר סיני דוקא.

ויובן ע"פ הידוע בשם ספרי החקירה, שענין ההר הוא "צומח שבדומם"⁴⁶ – צמיחת ועליית הדומם⁴⁷,
שענין זה הוא אכן מעלה אמיתית, ונמצא, שכלל שההר הוא גבוה יותר – גדלה מעלתו יותר. ועפ"ז
מובן, שהענין ד"אני גבוה מכל ההרים" הוא אכן מעלה גדולה, שיש מקום בשכל לומר שמצד מעלה זו
תינתן התורה על הר זה.

אלא שאעפ"כ אמר להם הקב"ה "למה תרצדון גו'", "למה תרצו לדון": אמנם מצד טעם ודעת ("לדון")
– יש מקום לטענה זו, אבל⁴⁸ מצד הענין שהתורה דורשת פנימיות – הרי בואם להקב"ה להראות את
מעלותיהם ולטעון שמצד זה תינתן עליהם התורה, הנה לא זו בלבד שאין זה טעם ליתן עליהם את
התורה, אלא אדרבה – זהו טעם להיפך.

(35) סה"ש תורת שלום שיחת י"ט כסלו תרס"ד (ע' 39 ואילך).
מובא במכתב כ"ו ניסן שנה זו (אגרות-קודש ח"א ע' לז).
(36) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תרצ"ו בתחלתה (סה"ש
תרצ"ו ס"ע 143). ליל א' דחה"ש ה"ש"ט ס"ב ואילך (סה"ש קיץ
ה"ש"ט ע' 113 ואילך).

(37) יתרו כ, ב.
(38) ראה תורת מנחם – התועודיות ח"ח ע' 63. וש"נ.
(39) ראה גם לקו"ש שם ע' 276 ואילך.
(40) מדרש תהלים סח, יז (הוצאת בוכר). וראה ג"כ מגילה
כט, א.
(41) תהלים שם.

(42) אמור כא, כ.
(43) ראה תיב"ע ס' שופטים ה, ה. תהלים שם.
(44) ברכות מג, סע"ב.
(45) סוטה ה, א.
(46) ראה עט"ר שער ר"ה רפכ"ד. תו"ח בראשית כ, א
(ובהנשמך שם בסוף הספר – רנד, ב).
(47) ראה גם סה"מ תש"ד ע' 214.
(48) מכאן עד סוס"י הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א
(באידיש), ונדפס בלקו"ש ח"א ע' 280 ואילך. במהדורא זו
ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, ועוד כמה ענינים מהנחה בלתי
מוגה.

- 1 וכאמור לעיל (ס"ח), שענין הפנימיות הוא, שכאשר עושים דבר מסויים – אין לערב בו ענינים ומעלות
- 2 אחרות, אלא יש להתמסר לגמרי לדבר זה. ועד"ז בעניננו – שנתנית התורה היא רק במקום שבו אין
- 3 מתערבים ענינים צדדיים: התורה – בשביל התורה בלבד.
- 4 ולכן ניתנה תורה על הר סיני דוקא. אף שגם הר סיני יש בו המעלה ד"הר" – עליית הדומם – אבל
- 5 מכיון שמעלה זו אינה נרגשת בו, "דמכין", אין נרגשים בו ענינים צדדיים, הרי הוא כלי לתורה⁴⁹.
- 6 י. ובוזה יובן ג"כ מ"ש במדרש⁵⁰ "בא כרמל מאספמיא ותבור מבית אלים .. וסיני מהיכן בא .. מהר
- 7 המורי", שמזה מובן שמעלתו של הר סיני קשורה עם הענין דהר המורי:
- 8 מעלתו של הר המורי היא – עקידת יצחק, מסירות-נפש לקיום רצונו של הקב"ה, ללא ענינים צדדיים.
- 9 מצד חשבונות ושכל – יש בזה חקירה ושקלא וטריא⁵¹, שהרי את ענין העקידה שמע מפי נביא,
- 10 אברהם אבינו, ואילו "שופך דם האדם גר"⁵², "ואך"⁵³ את דמכם לנפשותיכם גר"⁵⁴ – הי' ציווי מקובל
- 11 מפי הקב"ה שעליו נצטוו גם בני נח; אבל בידעו שזהו רצון הקב"ה – לא נכנס לשום חשבונות, והי'
- 12 מסור לגמרי לרצון העליון בפנימיות ובמסירות-נפש. זהו כלי לתורה⁵⁵.
- 13 יא. מתן-תורה קשור עם יציאת-מצרים – בשני ענינים:
- 14 (א) יציאת מצרים היא הכנה למתן-תורה, כמ"ש⁵⁶ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים
- 15 על ההר הזה", דהיינו שהענין דמתן-תורה הוא התכלית דיציאת מצרים.
- 16 (ב) מתן-תורה דורש ("מאָנט אַרויס") את הענין דיציאת מצרים, וכמ"ש בהתחלת הדבור הראשון
- 17 דעשרת הדברות: "אשר הוצאתיך מארץ מצרים"³⁷, דהיינו שמתן-תורה דורש שתהי' יציאה ממצרים.
- 18 וב' ענינים אלו אינם בסתירה זה לזה, כי אף שכבר היתה יציאת מצרים לפני מתן-תורה, מ"מ, לאחר
- 19 מתן-תורה צ"ל עוה"פ ענין היציאה ממצרים ("דאַרף מען ערשט אַרויס פון מצרים"):
- 20 היציאה ממצרים דפסח (שלפני מתן-תורה) – היא יציאה ממצרים הגשמי, מצרים וגבולים דלעו"ז;
- 21 ולאחרי שכבר היתה היציאה מ"מצרים" זה – דורש מתן-תורה שתהי' היציאה גם ממצרים דקדושה, טעם
- 22 ודעת דקדושה, ולהתמסר לגמרי לתורה (כנ"ל ס"ח בענין הפנימיות).
- 23 ולכן, הרי זה מהנכון ("איז דאָך מער ניט ווי רעכט") שינגנו עתה את הניגון "ממצרים גאלתנו" –
- 24 אבל, לא באופן דחג הפסח, אלא באופן דחג השבועות ("ניט קיין פסח/דיקן, נאָר אַ שבועות/דיקן").

* * *

- 25 יב. ישנו סיפור⁵⁷ מכ"ק אדמו"ר הצ"צ, שפעם רצו מתנגדים לבחון אותו והקיפוהו בהלכות ובפלפולי
- 26 דאורייתא, ולאחר שנוכחו לדעת שהוא גאון גדול, עלתה בדעתם "סברא" – לבחון אותו בדיני שו"ע
- 27 אורח-חיים, בחשבם, שמכיון שהוא "למדן", הרי, כדרכם של "לומדים", מסתמא אינו יודע או"ח...
- 28 פעם אחת, בשעת מסיבה, העמידו – במיוחד למטרה זו – שולחן ועליו פירות ומיני מזונות כו'⁵⁸,
- 29 באופן שהיו שאלות שונות בנוגע לסדר הברכות: שלימה ופרוסה, חביב ואינו חביב, פירות משבעת
- 30 המינים וכו', וביקשו מהצ"צ לטעום מכל המינים שעל השולחן, בחשבם שבוודאי יכשל בכך, כדרך
- 31 ה"לומדים" שאינם יודעים או"ח.

מסור לגמרי בפנימיות, מבלי לחשוב ע"ד ענינים אחרים, הוא כלי לתורה (מהנחה בלתי מוגה).
(56) שמות ג, יב. וראה פרש"י עה"פ – משמור"ר פ"ג, ד.
(57) ראה גם סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 106 ואילך.
(58) יש לציין שבהתוועדות זו הי' מונח על השולחן סל גדול עם כל מיני פירות, מיני מזונות, ומיני מתיקה, שהביא א' החסידים בתור "ביכורים" (המור"ל).

(49) ראה גם לקו"ת במדבר טו, סע"ב ואילך.
(50) מדרש תהלים שם.
(51) ראה גם "רשימות" חוברת יח ע' 9.
(52) נח ט, ו.
(53) שם, ה.
(54) ראה ב"ק צא, ב.
(55) וזהו שהר סיני בא מהר המורי – כי דוקא מקום שהוא

1 ואמנם, הצ"צ טעם מכל המינים, ועמד ב"בחינה", מלבד בענין אחד – הפרוסה והשלימה, שהצ"צ
2 בירך דוקא על הפרוסה.

3 שאלוהו ה"בוחנים": הואיל והצ"צ הוא אכן למדן, וגם באו"ח – איך יתכן שבירך על הפרוסה? הרי
4 זהו דין מפורש⁵⁹, שכאשר יש שלימה ופרוסה, צריכים לברך על השלימה?

5 וענה להם הצ"צ: הן אמת שבשעה שיש שלימה ופרוסה צריך לברך על השלימה; אבל ישנו דין נוסף
6 – שאדעתא דבעה"ב סמכינן⁶⁰, ובנדו"ד, כיון שאין על השולחן סכין, ניכר שדעת בעלת־הבית היא
7 שיבצע על הפרוסה דוקא, שהרי אילו רצתה שיבצע על השלימה – היתה מביאה סכין!...

8 * * *

9 יג. לפני עשר שנים, בחג השבועות ה'תש"ה (הנ"ל)⁶¹, צוה כ"ק מו"ח אדמו"ר לר' דוד שטאָקאָמער
10 לנגן ניגון שמחה, וניגן "וכל קרני רשעים אגדע" (כפי שמופיע גם ברשימת השיחה).
11 ומכיון שר' דוד נמצא כאן גם עתה, וגם הניגון הוא עדיין בנמצא... – ינגנו עתה את הניגון⁶².

12 * * *

13 יד. "צעירי אגודת חב"ד" פעלו לראשונה ענין של מסירת־נפש – שהלכו אתמול ב"תהלוכה". ולכן,
14 כל אלה שהלכו להבתי־כנסיות – יאמרו עתה "לחיים".

15 (כאשר המשתתפים בתהלוכה אמרו לחיים, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:) אני – לא הלכתי, אבל הנני
16 מקנא בהם... ועל חשבון זה – אומר ג"כ לחיים.

17 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) יתן להם השי"ת שיהי' אמיתית ענין ה"הילוך" – ד"קומה אחת"
18 ו"שתי קומות", מאה אמה ומאתיים אמה⁶³, ויהי' אצלם הענין ד"ואתהלכה ברחבה"⁶⁴, בכל הפרטים,
19 בגשמיות וברוחניות, בכל המצטרך להם ולבני ביתם.

20 * * *

21 טו. אמרו⁶⁵ חז"ל⁶⁶: "יש חכמה בגוים תאמין, יש תורה בגוים אל תאמין". ומאמר חז"ל זה גופא,
22 ש"חכמה" יש בגוים אבל לא "תורה", יובן החילוק בין חכמה לתורה:

23 כדי להבין שכל – בהכרח שיהיו לאדם לכל לראש מושכלות ראשונות וכללי החכמה, בלשון
24 החוקרים: כללי ההגיון, שלפי כללי ההגיון והמושכלות הראשונות מכריח הוא את מסקנת השכל.

25 ובמילא נמצא, שמסקנת השכל היא אמנם מוכרחת, מצד המושכלות הראשונות וכללי ההגיון, אבל
26 המושכלות הראשונות וכללי ההגיון עצמם – אין להם יסוד מצד ענין שקדמם ושמכריח אותם, אלא
27 הדבר תלוי ברצונו הטוב: אם המושכלות הראשונות מוצאות חן בעיניו וברצונו לקבלם – אזי מקבל
28 הוא את מסקנת השכל, אבל אם אינו רוצה לקבל את המושכלות הראשונות – יש לו ברירה שלא לקבלם,
29 וממילא אינו מקבל גם את השכל.

30 וזהו א' הביאורים שעל־ידם מכריח השכל עצמו שזקוקים לענין שלמעלה מהשכל, כיון שבשכל עצמו
31 נרגש שהשורש שממנו הוא מגיע אינו שכל, שהרי הנקודה הראשונה שממנה נובע כל השכל, שהם

(64) תהלים קיט, מה.

(65) מכאן עד סוסי"ז – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א
(באידיש), ונדפס בלקו"ש ח"ב ע' 561 ואילך. במהדורא זו
ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, ועוד כמה ענינים מהנחה בלתי
מוגה.

(66) איכ"ר פ"ב, יג. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ה
ס"ע 205 ואילך.

(59) רמב"ם הל' ברכות פ"ז ה"ד. טושו"ע ואדה"ז או"ח
רסק"ח. סדר ברה"ע לאדה"ז רפ"י.

(60) ראה טושו"ע (ואדה"ז) שם סקע"ט ס"ב"ה (ס"ו"ז). שו"ע
אדה"ז שם סר"ו ס"ט. סדר ברה"ע שם פ"ה ס"ד"ח. פ"ט ס"ה.

(61) שיחת יום ב' בסופה (סה"ש תש"ה ע' 110).

(62) מהקאפיטל של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ השייך לשנה זו.
וראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ב ע' 145.

(63) ב"ב עה, א. וש"נ.

- 1 המושכלות הראשונות, אינם מוכרחים מצד שכל, אלא הם באים מזה שכן מוצא חן בעיניו ("אזוי
2 געפעלט אים"), שזהו ענין של אמונה והנחה בנפש⁶⁷.
- 3 וזהו החילוק בין חכמה לתורה:
- 4 קבלת דבר חכמה – תלוי ברצונו הטוב; אם כללי השכל מוצאים חן בעיניו – מסיק הוא מהם מסקנא
5 מסוימת, אבל אין זה שהחכמה עצמה מכריחה אותו.
- 6 משא"כ התורה – כמ"ש בזהר⁶⁸ שתורה היא מלשון הוראה, התורה מלמדת את האדם מה נצרך, מה
7 מותר ומה אסור, דהיינו ג' הפלוגות דאיסור, רשות ומצוה, והתורה דורשת לעשות מהרשות – מצוה.
8 והאופן שהתורה מלמדת זאת – אינו תלוי בהסכמתו, שאם הענין "יונח" אצלו, אזי יקבלנו, אלא התורה
9 מלמדת ותובעת שיתנהג כך, מבלי שהדבר יהי' תלוי ברצונו.
- 10 וזהו הפירוש ד"ש חכמה בגוים תאמין, יש תורה בגוים אל תאמין: חכמה, שמתקבלת ע"י רצונו
11 ומציאת החן בעיניו – ישנה גם בגוים, שאם מוצאים חן בעיניו יסודות וכללי ההגיון של השכל, אזי
12 מקבל הוא גם את השכל; אבל תורה, הוראה, שצריכה להתקבל ללא הסכמתו, דהיינו שיהי' "מונח"
13 אצלו ענין לא מצד שמוצא חן בעיניו – אינה אצל גוים.
- 14 טז. האפשרות ש"יונח" הענין דתורה לא מצד שמוצא חן בעיניו – ענין זה ישנו אצל בני ישראל
15 דוקא, כיון שלכא"ו מישאל יש נשמה הקשורה עם הקב"ה, כפי שאנו אומרים²⁹ "נשמה שנתת בי",
16 וכל בני ישראל עמדו על הר סיני במתן-תורה, גם הנשמות שיהיו בעתיד, ואפילו הנשמות שכבר היו
17 בעבר⁶⁹.
- 18 ובמילא, הרי כל יהודי שמע איך שהקב"ה אומר לו, לכל אחד ואחד ביחוד⁷⁰, "אנכי הוי' אלקיך"³⁷,
19 היינו, ש"אנכי", "דלא אתרמיז בשום אות ובשום קוץ"⁷¹, הוא כחך וחיותך³⁸. וכיון ש"דיבורו של הקב"ה
20 חשיב מעשה"⁷² – אכן נעשה כך, שכחו וחיותו הוא ה"אנכי", שהקב"ה הכתיב את עצמו ("הָאֵת זִיךְ
21 אַרְיִינְגֶעשריבן") בתורה, ד"אנכי" ר"ת "אנא נפשי כתבית יהבית"⁷³.
- 22 ובמילא יש בכא"ו מישאל בנפשו פנימה בתכלית ההנחה ותכלית הקליטה – האמונה בהקב"ה,
23 ועוד יותר מאמונה, שהוא אינו צריך כלל להיות זקוק לאמונה, כיון שזהו כל מהותו, כחו וחיותו⁷⁴.
- 24 לכל היותר, יתכן שצמחו אצלו דברים המעלימים ומסתירים על ההנחה והקליטה, אבל בנפשו פנימה
25 יש לכא"ו מישאל תורה, הוראה. ישנה אצלו התורה כולה – לא מפני שמוצאת חן בעיניו והיותה
26 מובנת, שענין זה מגיע רק במקום מסויים ובהגבלה, אלא ישנה אצלו "תורה מלשון הוראה" – זהו מורה
27 הדרך שלו. אפילו אם אינו מבין זאת, ואף שאין זה מצד הבנתו – הרי זה חדור אצלו בפנימיות בכל
28 עניניו, כיון שכל מהותו היא "אנכי הוי'".
- 29 יז. ההוראה מזה:
- 30 בשעה שהולכים לקרב יהודים ליהדות, ופוגשים ביהודי שלעת-עתה מרוחק הוא מזה – אין להתיירא
31 ("איבערשרעקן") ולהתיימש, כיון שיש לדעת שבנפשו פנימה יש לו בתכלית הקליטה ותכלית ההנחה
32 כל הענינים שיהודי צריך להאמין בהם, שהנחה זו היא ללא הגבלה, כיון שזהו כל מהותו. יש צורך רק
33 להסיר את הדברים המעלימים, ואז מתגלית פנימיותו.
- 34 והיינו, שבשעה שפנימיותו פועלת מבפנים, ונוסף לזה בא אדם ומעורר אותו מבחוץ – הרי שני
35 הדברים יחד פועלים על האמצע (שבין פנימיותו והתעוררות הזולת) שגם הוא יהי' חדור בהפנימיות.

(67) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 209.

(68) ח"ג נג, ב.

(69) פדר"א פמ"א. ועייג"כ זח"א צא, א.

(70) ראה גם יל"ש יתרו רמז רפו. ועוד.

(71) ראה לקו"ת פינחס פ, ב. ועייג"כ זח"ג יא, א.

(72) ראה שבת קיט, ב. ב"ר פ"ג, ב.

(73) שבת קה, א (ע"פ גירסת הע"י).

(74) והיינו, שכחו וחיותו נמצא בהדיבור "אנכי הוי' אלקיך",

ועד"י בכל שאר הדברות, עד "כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש

כבר נאמר למשה מסיני" (מהנחה בלתי מוגה).

וזהו חוב על כאו"א מישראל, שצריך ללכת ליהודים ולהסיר מהם את הדברים המעלימים על הנקודה הפנימית, וכידוע⁷⁵ פתגם אדמו"ר הזקן, שסדר בתורה גם הוא תורה, והמצוה הראשונה בתורה היא "פרו ורבו"⁷⁶, ופירוש הדבר, שהמצוה הראשונה היא שיהודי צריך לעשות יהודי נוסף⁷⁷.

* * *

יח. כתיב⁷⁸ "ואשים דברי בפיך ובצל ידי כסיתך לנטוע שמים וליסוד ארץ": "ואשים דברי בפיך" – קאי על התורה, "ובצל ידי כסיתך" – קאי על המצוות (שהם בבחי' "צל", מקיף), ועי"ז נעשה "לנטוע שמים וליסוד ארץ"⁷⁹.

ונשאלת השאלה: הרי בריאת העולם היתה לפני מתן-תורה (שהרי מתן-תורה הי' בשנת ב' אלפים תמ"ח לבריאה), וא"כ, איך אפשר לומר שהענין ד"לנטוע שמים וליסוד ארץ" נעשה ע"י התומ"צ? ומפרש הרד"ק, ש"לנטוע שמים וליסוד ארץ" קאי על "קבוץ גלויות שיהיו ישראל עולם חדש, וכן אמר⁸⁰ הנני בורא השמים החדשים והארץ החדשה כו", וכידוע⁸¹ שאז יהיו גם נשמות חדשות. וענין זה ("לנטוע שמים גו'") נעשה ע"י קיום התומ"צ דוקא ("ואשים דברי בפיך גו'").

ומכאן ראי', שהסימן לקיבוץ גלויות הוא הענין דנשמות חדשות, שהרי הנשמות שבדורותינו, ואפילו בדורות הקודמים, רובם ככולם אינם נשמות חדשות, כמבואר באריכות בספר הגלגולים⁸². ואילו נשמות חדשות – כידוע הסיפור⁸³ אשר רבינו הזקן הי' נשמה חדשה – הרי זה סימן לקיבוץ גלויות, שנעשה ע"י משיח.

יט. והנה, אודות משיח כותב הרמב"ם⁸⁴: "יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות .. ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה'".

כלומר: משיח יחזיר את כל בני ישראל בתשובה. – הוא לא יביא את קיום התומ"צ בפני "הצבעה" שתוכרע לפי דעת הרוב... אלא "יכוף כל ישראל .. וילחם מלחמות השם", וכך יפעל שכל בני ישראל יהיו שומרי תורה ומצוה.

כאשר מעמידים את התומ"צ ל"הצבעה", כדי להכריע כפי שיוחלט ע"י "רוב דעות" – שאותם "רוב דעות" הם אלו שעליהם נאמר⁸⁵ "לא תאמרון קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר" (כפירוש הגמרא⁸⁶) – ה"ז היפך הענין ד"יכוף כל ישראל .. וילחם מלחמות השם"!

כ. אך לדאבוננו⁸⁷, גדול ההעלם וההסתר עד כדי כך, שמעמד ומצב זה נקרא אצלם בשם "אתחלתא דגאולה"!!!

לא זו בלבד שאין זו "אתחלתא דגאולה", אלא אדרבה – זהו חושך כפול ומכופל גדול שלא הי' כמוהו מעולם!

(78) ישעי' נא, טז.

(79) ראה סה"מ מלוקט ח"א ס"ע קנב ואילך. ח"ב ס"ע שיו. וש"נ.

(80) ישעי' סו, כב.

(81) ראה לקו"ת שה"ש ד"ה כי השמים החדשים כו' פ"ד (ג, א). וש"נ.

(82) רפ"ז. הובא בלקו"ת שם.

(83) ראה סה"ש תש"ה ע' 127 ואילך. תש"ו ריש ע' 22. וש"נ.

(84) הל' מלכים ספי"א.

(85) ישעי' ח, יב.

(86) סנהדרין כו, א.

(87) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ג ע' 45, ובהנסמן שם בהערה 45.

(75) ראה שיחת י"ג תמוז תרצ"א (לקו"ד תשמו, א. סה"ש תרצ"א ע' 262. וש"נ).

(76) בראשית א, כח. וראה לקו"ת שה"ש לח, רע"ג.

(77) וכשם שמצות פרי' ורבי' בגשמיות היא מצוה שהקב"ה מצוה לכאו"א מישראל שיהיו לו לכל-הפחות בן ובת, ומכיון שהקב"ה מבקש זאת, בודאי נותן הוא הכח לזה – כן הוא גם במצות פרי' ורבי' ברוחניות, שתובעים מכאו"א מישראל שיקרב יהודי נוסף, ונותנים לו את הכחות לזה. ועי"ז שמקרב את הזולת – נעשית הוספה גם אצלו (חסר קצת).

בזכרון אחדים: שענין זה (הנתינת כח עבור קירוב הזולת) הוא בדוגמת הברכה ד"ויברך אותם אלקים" (שבהתחלת הכתוב ד"פרו ורבו"), שהיא הנתינת כח בשביל ההשפעה שבהלידה (מהנחה בלתי מוגה).

- 1 וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיחת חג הפסח תש"ג (שנדפסה עוד בחיים חיותו בעלמא דין)⁸⁸, שגלות
2 אצל בני ישראל גרועה מגלות אצל אומות העולם – שכן, אומות העולם, כיון שאין להם שום שייכות
3 לקדושה, אין בכחם לגרום העלם גדול כ"כ, לקחת ענין של לעו"ז ולהכריז עליו שהוא ענין של קדושה,
4 כיון שאין להם שום שייכות לזה; משא"כ יהודי, שיש לו שייכות לקדושה – ביכלתו ליקח ענין של
5 חיפך הקדושה, ו"להלביש" אותו בלבוש של קדושה!
- 6 מביאים את דברי הרמב"ן⁸⁹ שמונה את ישוב ארץ-ישראל במנין המצוות (ואפילו לפי שאר הדעות⁹⁰,
7 שאין ישוב ארץ-ישראל במנין המצוות, ה"ז עכ"פ ציווי הקב"ה), וענין זה – חביבותה של ארץ-ישראל,
8 ובמילא חביבותו של יישוב ארץ-ישראל, בעיני בני ישראל – מנצלים ומשתמשים בו לחיפך הקדושה,
9 באמרם, שמשפיקה עצם העובדה שיושבים בארץ-ישראל, ומהלכים ארבע אמות בארץ-ישראל, שעל זה
10 אמרו חז"ל⁹¹ ש"מובטח לו שהוא בן עולם הבא", ומה גם ש"מדבר בלשון הקודש"⁹², שאז גדלה מעלתם
11 ביותר... ("איז דאך שוין גאָר...")⁹³ – ובכך יוצאים ידי חובת קיום כל המצוות ח"ו!...
- 12 טוענים, שעד עתה הי' צורך בקיום המצוות – כדי שיהי' ענין שיאחד את כל בני ישראל יחד; אבל
13 עתה, כשארץ-ישראל נמצאת בידי בני ישראל – נעשה כבר ענין האחדות ע"י ארץ-ישראל, ואין עוד
14 צורך בתומ"צ ח"ו!
- 15 ארץ-ישראל היא "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"⁹⁴, "פלטרינ של
16 מלך"⁹⁵. ורצונם הוא לנצל את ארץ-ישראל גופא כדי להילחם ולמרוד ח"ו בהקב"ה!
- 17 וכאמור, אומות העולם, אין בכוחם לגרום העלם והסתר כזה, כיון שאין להם שום שייכות לקדושה.
18 – הדבר היחיד שביכלתם של אוה"ע לעשות, הוא, לשעבד את הגופים דבני ישראל, כדברי כ"ק אדמו"ר
19 נ"ע⁹⁶ ש"רק גופותינו ניתנו בגלות ובשעבוד מלכיות, אבל נשמותינו לא נמסרו לגלות ושעבוד מלכיות".
20 וגם בשעבוד הגופים – בכחם רק לעשות העלם והסתר (כדי לעורר את כח המס"נ), אבל לנצל עניני קדושה
21 בהעלם והסתר זה – אינם יכולים;
- 22 ורק בני ישראל, שיש להם "בבואה דבבואה"⁹⁷, דהיינו שיש להם שייכות לקדושה – בכחם לקחת
23 ענין של לעו"ז ולטעון במרמה שהוא קדושה, דהיינו, לנצל את הדבר שבקדושה עצמו לענין של לעו"ז (וע"ד
24 המבואר⁹⁸ שההתנגדות לתורת החסידות היתה מוכרחת להיות ע"י יהודי דוקא, כיון שיש לו "בבואה
25 דבבואה").
- 26 משתמשים הם בכך שניתנה לבני ישראל האפשריות להיות "מהלך ארבע אמות בארץ-ישראל",
27 "פלטרינ של מלך" – ומנצלים זאת נגד הקב"ה ונגד התומ"צ, בבחינת "יודע את רבונו ומכוון למרוד בו"⁹⁹,
28 "לכבוש את המלכה עמי בבית"¹⁰⁰!
- 29 ולמרות שמצב זה הוא גלות קשה, גלות בתוך גלות שמעולם לא הי' כדוגמתה (שמשתמשים בענין
30 של קדושה כדי "למרוד בו" ח"ו, כנ"ל) – הרי ההעלם וההסתר גדול כל-כך, שגלות קשה זו עצמה,
31 וחושך כפול ומכופל זה עצמו – מכנים בשם "אתחלתא דגאולה"!
- 32 העלם זה – שמכנים את הגלות בשם גאולה – גדול עוד יותר מאשר ההעלם של הגלות עצמה!

המשך בעמוד רעה

- (88) לקוט כג (תמוז תשג"ה ברוקלין) סל"ג, – לקו"ד ח"ג
תיט, א. ולאח"ז בסה"ש תש"ג ע' 70. וראה גם תורת מנחם –
התוועדיות ח"ה ע' 153 ואילך. ח"א ע' 191 הערה 33.
(89) בסה"מ"צ בהוספות למ"ע ד'. וראה גם בפ' עה"ת מסעי
לג, נג.
(90) ראה אנציק' תלמודית ערך א"י ע' רכג. וש"נ.
(91) כתובות ק"א, א. וראה רמב"ם הלי' מלכים פ"ה ה"א.
(92) ירושלמי שבת פ"ט סה"ג.
(93) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות ח"א ריש ע' 148. ח"ג
ע' 174.
- (94) עקב יא, יב.
(95) במדב"ר פי"ט, יג. יל"ש עקב רמז תתסז.
(96) הובא בשיחת ג' תמוז תרפ"ז (סה"ש תרפ"ז ע' 169.
וש"נ).
(97) יבמות קכב, א. וש"נ. וראה לקו"ת תצא לו, ג ואילך.
ובכ"מ.
(98) סה"ש תורת שלום ע' 45.
(99) תו"כ ופרש"י בחקותי כו, יד. ועוד.
(100) אסתר ז, ח.

בס"ד. שיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ט.

בלתי מוגה

- 1... כיון שהתורה כללות ופרטות נאמרה⁵⁶, הנה הענין האמור לעיל שהתורה היא למעלה מענין
ה"ראש" להיותה למעלה מהעולם לגמרי, ישנו גם באדם (שיש בו בחי' התורה, כמ"ש⁵⁷ "זאת התורה
אדם") – כי גם באדם יש בחי' שלמעלה מענין ה"ראש" (שעיקרו המוח שממנו נמשך חיות לכל הגוף),
שזהו ענין הגולגולת, שהיא למעלה מהראש ומקיף על הראש.
- וכפי שמבאר הצמח צדק בארוכה בד"ה בפרק יש בכור⁵⁸ טעם ההלכה ש"אין מעידין אלא על פרצוף
פנים עם החוטם"⁵⁹ – כיון שהחלק שלמעלה מהחוטם, שזוהי הגולגולת, הוא בחי' "לא אדם"⁶⁰ שבאדם,
בחי' הכתר.
- ח. והנה, כשם שישנו בחי' "לא אדם" שלמעלה מהאדם, כך יש גם בחי' "לא אדם" שלמטה מהאדם
– שזהו ענין הרגל שהוא למטה מציור גוף האדם, אבל גם הוא חלק מהאדם (כשם שגם הגולגולת היא
חלק מהאדם, "לא אדם" שבאדם).
- ויובן מציור הספירות – שהרי האדם התחתון הוא בדוגמת אדם העליון, ולכן, כפי שהענין הוא באדם
העליון, כן הוא גם באדם התחתון.
- ובהקדים מה שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶¹, שר' מענדל, אחיו של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, נכנס
פעם לבקר את אדנ"ע בליובאוויטש בשעה שנטל ידיו לסעודה,
- וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר (שהרי "חייב אדם לומר בלשון רבו"⁶²), שאדמו"ר לא אהב שיפסיקו
אותו בין נטילת ידיים לברכת המוציא –
- ולחיותו בעל התפעלות, לא הי' יכול להתאפק ולהמתין, וסיפר מיד, שקרא או שמע מה שגילה רופא
או פרופסור גדול, מהו הטעם שכאשר אדם רוצה להתעמק בדבר שכל, אזי מרכין ראשו למטה, וכאשר
רוצה להזכר בדבר מסוים, אזי מגבי' ראשו למעלה – דלכאורה, הרי שניהם ענינים השייכים לשכל, ולמה
באים לידי ביטוי בתנועות הפכיות – שישנו וְיָרִיד מסויים שבו תלוי כח ההעמקה והזכרון כו'.
- ולאחרי שכ"ק אדנ"ע בירך המוציא, אמר, שענין זה נמצא כבר במאמר של אדמו"ר האמצעי בביכל
פלוני, ושם מוסיף גם טעם הדבר – שזה תלוי במהלך הדם וכו'.
- כלומר: דבר שנתגלה בזמנו של כ"ק אדנ"ע – ידע כבר אדמו"ר האמצעי עשירות בשנים לפניו!
וכפי שהוסיף כ"ק אדנ"ע – שאדמו"ר האמצעי ידע זאת לא בגלל שלמד חכמת הרפואה, אלא כיון
שראה שכן הוא באדם העליון, ומזה הבין שכן הוא גם באדם התחתון.
- ועד"ז בנוגע לעניננו – שענין הרגל באדם התחתון, יכולים לידע מענין הרגל כפי שהוא באדם העליון.
- ובכן, מצינו ב' אופנים במנין הספירות: לפעמים מבואר⁶³ שבבחי' נה"י נכללים גם רגלים, והיינו,
שהם חלק מהגוף. ולפעמים מבואר⁶⁴ שנה"י הם בחי' מתנים, ואילו רגלים הם "לבר מגופא"⁶⁵. ונמצא,
שרגלים הם "לבר מגופא" כפי שהוא בהגוף עצמו.

(61) ראה תורת מנחם – רשימת היומן ס"ע רצ ואילך. וש"נ.

(62) עדיות פ"א מ"ג. ברכות מז, א. וש"נ.

(63) ראה תו"א משפטים עח, ב. ובכ"מ.

(64) ראה לקו"ת שה"ש כז, ג. ובכ"מ.

(65) ראה תקו"ז בהקדמה (יז, א).

(56) ראה חגיגה ו, סע"א ואילך. וש"נ. וראה גם תורת מנחם

חנ"ד ע' 154. וש"נ.

(57) חוקת יט, יד.

(58) אוה"ת על מאדו"ל וענינים ס"ע נד ואילך.

(59) יבמות קכ, א (במשנה). וש"נ.

(60) שמואל-א טו, כט.

- 1 כלומר: הגולגולת היא בחי' "לא אדם" כפי שהוא בחלק ה"אדון" שבאדם, ואילו הרגל הוא בחי' "לא אדם" כפי שהוא בחלק ה"עבד" שבאדם.
- 3 ט. וע"פ האמור לעיל (ס"ו) שבשביל קבלת התורה צריך להיות בבחי' עבדות, הרי מובן שזה קשור
- 4 גם עם ענין הרגל, שענינו קבלת עול.
- 5 וענין זה קשור עם המנהג הטוב שהנהיג כ"ק מו"ח אדמו"ר לילך ביו"ט לבתי-כנסיות ובתי-מדרשות
- 6 כדי לשמח יהודים בשמחת יו"ט.
- 7 ובלשון חז"ל⁶⁶: "הוי רץ למצוה", וכפי שפירש רש"י על הפסוק⁶⁷ "וישא יעקב רגליו", ש"נשא לבו
- 8 את רגליו ונעשה קל ללכת" – שזהו"ע העלאת הרגלים למעלה מהראש, והיינו, שגם ענין התענוג,
- 9 שלמעלה מהבנה והשגה (ראש), יומשך ברגלים.
- 10 וע"ד שמצינו בגמרא במסכת גיטין⁶⁸ לענין "שמועה טובה תדשן עצם"⁶⁹ – סיפור אודות פעולת ענין
- 11 התענוג על עצם הרגל של אינו-יהודי, והיינו, שאפילו בנוגע לאינו יהודי שכללות מציאותו היא למטה
- 12 מיהודי, ואצלו גופא – בחלק התחתון שהוא הרגל, וברגל גופא – בחלק שלובשים את הנעל, שזהו
- 13 העקב (כפי שנוגע גם להלכה, כדברי הגמרא במסכת יבמות⁷⁰ בנוגע לנעל וסנדל), החלק הכי תחתון
- 14 שברגל, הנה גם שם נמשך ופעל ענין התענוג.
- 15 י. ויש לקשר זה עם מ"ש בתהלים – ספרו של דוד המלך (שחג השבועות הוא יום ההילולא וגם
- 16 יום ההולדת שלו, שלכן קורין אז מגילת רות (כנ"ל ס"ד)), "נעים זמירות ישראל"⁷¹ – "תמוך אשורי
- 17 במעגלותיך בל נמוטו פעמי"⁷²:
- 18 הפירוש הפשוט בפסוק הוא – שיהודי מבקש את תמיכתו של הקב"ה בהליכתו ברגליו ("אשורי"
- 19 ו"פעמי"), שתהי' בדרך התומצ' ("במעגלותיך"), ואז בטוח הוא שהליכתו תהי' ללא נטי' כו'.
- 20 אך צריך להבין: כיון ש"אשורי" ו"פעמי" ענינם אחד – למה נאמר תחילה "אשורי" ואח"כ "פעמי"?
- 21 מצינו אמנם בכו"כ פסוקים שינויי לשונות ליופי המליצה, אבל אעפ"כ, כיון שיש עוד לשונות
- 22 שיכולים להשתמש בהם, הרי בודאי שבחירת ב' לשונות אלו דוקא ובסדר זה דוקא, היא בדיוק, ככל
- 23 עניני התורה שהם בדיוק⁷³.
- 24 יא. ויובן ע"פ מ"ש הצ"צ בכו"כ מקומות⁷⁴ בנוגע לתיבות שונות שיש להם שורש אחד – כפי שמביא
- 25 דוגמאות מתיבות שמופיעים בקונקורדנציה באותו שורש – שאף שפירושם ותוכנם שונה זמ"ז, מ"מ יש
- 26 קשר ושייכות ביניהם.
- 27 וכן בנוגע לתיבת "אשורי" – שנוסף על הפירוש הפשוט שקאי על הרגל (רגלים הפוסעים⁷⁵), הרי
- 28 זה גם מלשון תענוג⁷⁶, מלשון "אשרי", כמו "כי אשורני בנות"⁷⁷.

(76) בענין זה נאמר (בשיחת ש"פ נשא – במענה לשואלים) שהמקור לפירוש "אשורי" מלשון תענוג הוא בדברי הע"ח (של"ד פ"ד) שמביא מאמר הזהר (ח"ג רג, ב) על הפסוק (בלק כג, ט) "מגבעות אשורנו", "כיון דהוי במיעהא דאימא אושיט פסיעה לבר וכו'", ומוסיף: "וביאר אשורנו לשון פסיעה, כמו תמוך אשורי במעגלותיך" – שהרי פסוק זה הובא בע"ח מצד שייכותו לתוכן הענין – כיון שהענין ד"מגבעות אשורנו" קשור עם מעלה ה"גבעות" (בחי' בינה) אפילו לגבי "הרים" (בחי' החכמה), שמגיעים לבחי' הכתר שלמעלה מכל הספירות*, ועד לדרגא הכי נעלית בכתר – ענין התענוג. ומזה מוכח שמפרש "תמוך אשורי גוי" (גם) מלשון תענוג (כתר).

(77) ויצא ל, יג.

(66) אבות פ"ד מ"ב. וראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ז סי"ג. ור"נ.

(67) ויצא כט, א.

(68) נו, ב.

(69) משלי טו, ל.

(70) קב, א"ב.

(71) שמואל-ב כג, א. וראה שהש"ר פ"ד, ד (א).

(72) יז, ה.

(73) ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 232. ועוד.

(74) ראה ס' החקירה (הוצאת תשס"ג) הוספה ג (קמז, ב ואל"ך). ור"נ. וראה גם תורת מנחם חמ"ח ע' 53. ור"נ.

(75) מצו"צ עה"פ.

(*) כנראה הכוונה להמבואר בדרושי חסידות (ביאורו לאדהאמ"צ בלק קג, סע"א ואילך) בענין "אושיט פסיעה לבר", דקאי על בחי' המלכות שיוצאת מחוץ לבחי' ז"א כפי שכלול בבחי' עיבור בינה ("מגבעות אשורנו"). לאחר שכתב נמשך מאופן ההתכללות בחכמה ("מראש צורים

והשייכות שביניהם:

ענין התענוג ("אשרי") הוא למעלה מהשכל (כשם שהגולגולת היא למעלה מהמוח), שלכן פועל התענוג על השכל, כמאד"ז⁷⁸ "לעולם ילמוד אדם תורה במקום שלבו חפץ", כיון שהחפץ והתענוג פועל התגלות השכל.

ואעפ"כ, השכל – אינו נמשך ברגל, ודוקא התענוג (שהוא למעלה יותר מהשכל) – נמשך גם ברגל, ועד לעקב שברגל הקשור עם הנעל, כמודגש בלשון "פעמיי", כמ"ש בשיר השירים⁷⁹ "מה יפו פעמיך בנעלים", שמזה מוכח ש"פעמיי" קשור עם "נעלים" שלובשים על העקב שברגל.

[ולזה עיר גם ממה שמצינו בנוגע ליוהכ"פ – ששייך למ"ת, שבו ניתנו לוחות אחרונות⁸⁰ – שענין העיניו, היפך התענוג, קשור עם שלילת לבישת הנעל⁸¹].

וזהו "תמוך אשורי וגו'" – שמבקשים מהקב"ה שיתמוך בהליכתו של יהודי בדרך התומ"צ באופן שיהי' החיבור של הרגל עם התענוג (ב' הפירושים ב"אשורי"), היינו, שענין ההליכה ברגל, שמורה על הקבלת עול שבעבודת העבד, יהי' מתוך תענוג, ועד שהתענוג של האדון נעשה התענוג שלו (כנ"ל ס"ה); ואז בטוחים ש"בל נמוטו פעמיי" – שגם במקום שיש ענינים המבלבלים, גבשושית כו', תהי' ההליכה כדבעי, מבלי לחשוש להיזק כו'.

יב. ויש להוסיף בביאור הענין ד"ת(תמוך אשורי) במעגלותיך":

הפירוש הפשוט בתיבת "מעגלותיך" כאן הוא – "נתיבותיך"⁷⁵. אבל "מעגלותיך" הוא גם מלשון עיגול.

ולכאורה הם ענינים הפכיים, כי, ענין של נתיב ודרך הוא שעל ידו הולכים ממקום זה למקום אחר, ואילו עיגול הוא באופן שעל ידו חוזרים להתחלה.

אך הביאור בזה – שב' ענינים אלו מודגשים במתן-תורה:

ענין הנתיב (שאינו דרך המלך, אלא נתיב בלבד) – מורה על ירידת התורה מלמעלה למטה, שהרי התורה מצד עצמה היא שעשועי המלך בעצמותו⁸², אלא שנסעה וירדה ממדרגה למדרגה כו', עד לבירא עמיקתא, בריחוק שלא בערך.

אמנם, נתיב זה הוא באופן של עיגול – שדוקא ע"י ירידת התורה למטה לוקחים את התורה כפי שהיא בתחילתה, אצל "נותן התורה", בבחי' שעשועי המלך בעצמותו, שהרי התורה "לא בשמים היא"⁸², ו"קוב"ה .. קא חייך (שמורה על השמחה והתענוג שלמעלה) ואמר נצחוני בני נצחוני"⁸³, והיינו, שדוקא ע"י התורה למטה לוקחים את התענוג שבתורה כפי שהיא בבחי' שעשועי המלך בעצמותו.

ולא זו בלבד שבתורה למטה לוקחים את התורה כפי שהיא למעלה (כמו בעיגול שחוזרים לתחלתו), אלא יתירה מזה, שממשיכים בתורה ענין חדש נעלה יותר – וכמו בניגון ש"הוא עגול .. שכשמסיים הניגון יומשך התחלה שלו"⁸⁴, שבפעם השני' מנגנים בתוקף יותר (כמנהג ישראל בנוגע ל"כל נדרי", שמנגנים ג"פ, ובכל פעם מגבי' קולו קצת⁸⁵, וכן הוא מנהגם של ישראל בנוגע לכל הניגונים) – כתורת המגיד⁸⁶ על הפסוק⁸⁷ "וחי בהם", שע"י קיום התומ"צ ממשיכים בהם חיות כו',

(78) ע"ז יט, א. וראה גם תורת מנחם חמ"ז ריש ע' 115.

(83) ב"מ שם.

(84) לקו"ת שה"ש א, ג.

(85) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתרי"ט ס"ה. וש"נ.

(86) או"ת פ' אחרי (סק"י).

(87) אחרי יח, ה.

(79) ז, ב.

(80) ראה תענית כו, ב (במשנה) ובפרש"י. שם ל, ב.

(81) יומא רפ"ח.

(82) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

1 ועד שממשיכים חיות אצל הקב"ה כביכול – כפי שמצינו ש"בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות
2 ולבתי מדרשות ועונין יהא שמי' הגדול מבורך הקב"ה מנענע ראשו"⁸⁸ [וכפי שיתבאר לקמן (סי"ד)
3 ש"אמן יהא שמי' רבא" ר"ת "אשרי", שהו"ע התענוג, ולכן השתדל הבעש"ט בלהט גדול ("געקאכט זיך
4 שטאַרק") בענין אמירת איש"ר ששייך גם לילדים קטנים, ולא כמו בלימוד התורה שיש בה חילוקי דרגות
5 כו'], ומבאר רבינו הזקן⁸⁹ שהנענוע בראשו מורה על ענין החיות שנמשך כביכול אצל הקב"ה ע"י אמירת
6 איש"ר.

7 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר בבת"שחוק:] אין להתיירא מפתגם כזה בפנימיות התורה, שהרי
8 מצינו עד"ז גם בנגלה דתורה, כדאיתא בגמרא⁹⁰ "שאמר לו הקב"ה למשה .. החייתני בדבריך".

9 יג. וכללות הענין בזה – שצריך להמשיך ענין התענוג בעבודה דקבלת עול, שזהו"ע הרגל ברוחניות,
10 וגם בענין הרגל בגשמיות – במצוות התלויות ברגל (כמבואר בספר חרדים השייכות של פרטי המצוות
11 לפרטי חלקי הגוף), וכמו הענין ד"הוי רץ למצוה"⁶⁶ (כמדובר פעם בארוכה⁹¹, ונשאר באמצע).

12 ועל זה מבקשים מהקב"ה "תמוך אשורי וגו'" – שהרי אין זה באופן ד"כחי ועוצם ידי עשה לי את
13 החיל הזה"⁹², אלא הקב"ה עוזר ומסייע שהתענוג יומשך בכל המצוות, עד למצוות התלויות ברגל.

14 וממשיכים זאת על כל השנה כולה, להיות רץ לדבר מצוה, ועד להריצה לקראת משיח צדקנו, במהרה
15 בימינו.

16 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

17 כל אלו שהשתתפו ב"תהלוכה" – יאמרו כולם "לחיים", וינגנו הניגון הרגיל, ואח"כ ינגנו הניגון
18 "אנא עבדא דקוב"ה".

19 [ינגנו "מאַרש נפוליון", ואח"כ "אנא עבדא דקוב"ה"].

המשך השיחה נדפס בדבר מלכות לפרשת נשא

91 ראה שיחת ש"פ אמור תשכ"ד – הוהגה לאח"ז ע"י כ"ק
אדמו"ר שליט"א, ונדפסה בלקו"ש חי"ז ע' 371 ואילך.
92 עקב ח, יז.

88 ברכות ג, סע"א.
89 ראה לקו"ת שלח מח, ב ואילך.
90 שם לב, סע"א.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה אייר, תשי"א

ברוקלין

הרה"ג הווי"ח אי"א נר"נ עוסק בצ"צ באמונה כו' מוה"ר שלמה זלמן שי'

שלום וברכה!

בעתו קבלתי הפ"נ בעד מר... ובטח לקח עמדו את התפילין שלו, וכן נתן לו את המעסעדזש מכ"ק
מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, וצריך להזהירו כפול ומשולש שיניח תפילין בכל יום - כמובן
מלבד ש"ק ויו"ט - ואם אי אפשר לו בבקר, אזי יניחם במשך היום עד הערב שמש, ובכל אופן יניחם אף
לשעה קלה, אף שיהי' מוכרח לחולצם מיד, ולהסביר לו אשר מצוה זו סגולה מיוחדת היא לאריכות ימים
ושנים וכמז"ל כל המניח תפילין מאריך ימים ובמילא אין זה ענין של דת לבד אלא גם הגנה מן הסכנה,
ועליו להזהר בזה מבלי התחשב עם מעמדו ומצבו בקיום התומ"צ בהיותו בביתו, ובטח ימצא האותיות
המתאימות בשבילו, ואם זקוק לזה הנה יעתיק לו את הכתוב בזה בלשון אנגלית...

המחכה לבשו"ט.

לקוטי שיחות פרשת נשא חלק יג

וצריך להבין:

19 (א) בכתוב נאמר: "וישמע את הקול (ואח"כ) 20 מדבר אליו גוי וידבר אליו" ולמה משנה רש"י 21 בסדר פירושי התיבות, ומפרש "מדבר"; "וידבר 22 אליו"⁷ קודם לפירושו "וישמע את הקול"⁸?

24 (ב) מזה שכתב רש"י "יכול קול נמוך" משמע 25 שהסברה החיצונית היא שהקול הי' נמוך, ובא 26 הכתוב להודיענו ש"הוא הקול שנדבר עמו בסיני", 27 ולכאורה, מהיכא תיתי לומר שהקול הי' נמוך ולא 28 קול ממוצע (עכ"פ) ע"ד הרגיל?⁹

29 (ג) בכדי ליישב מה שנאמר "את הקול" (בה"א 30 הידיעה) הרי מספיק לומר שבא ללמדנו ש"הוא 31 הקול שנדבר עמו בסיני", ולמה מוסיף כאן¹⁰ 32 לומר: "וכשמגיע לפתח הי' נפסק כו", שאין זה 33 נוגע, לכאורה, לפרש"י כאן?

34 (ד) למה מעתיק רש"י גם תיבות "וישמע את 35 (הקול)" והרי לכאורה לא בא לבאר אלא תיבת 36 "הקול".

ב. והביאור בכ"ז:

37 לאחרי פרש"י מפרש שהתיבות "וידבר אליו", 38 באו "למעט אהרן מן הדברות", והיינו שאהרן גם 39 בהיותו באהל מועד לא שמע את הדברות, 40 מתעוררת סברה לומר שמה שלא שמע אהרן את 41

1 א. בפסוק "ובבא משה גוי לדבר אתו גוי וישמע 2 את הקול מדבר אליו גוי וידבר אליו" מפרש 3 רש"י¹¹: "וידבר אליו – למעט אהרן מן הדברות". 4 כוונת רש"י בפשטות היא: התיבות "וידבר 5 אליו" הן מיותרות לכאורה, כי כבר נאמר לפני¹² 6 ("וישמע את הקול) מדבר² אליו"³, ולכן מפרש 7 שהכפיל הכתוב להדגיש שהדבור הי' "אליו" (אל 8 משה) דוקא ו"למעט אהרן מן הדברות"⁴.

9 לאחרי שפרש"י את התיבות "וידבר אליו" 10 מעתיק הוא את התיבות "וישמע את הקול" 11 ומפרש: "יכול קול נמוך ת"ל את הקול, הוא הקול 12 שנדבר עמו בסיני וכשמגיע לפתח הי' נפסק ולא 13 הי' יוצא חוץ לאהל"⁵.

14 וכוונתו בפשטות היא, שלשון הכתוב "את 15 הקול" בה"א הידיעה משמיענו שהוא הקול הידוע 16 מכבר, היינו הקול שנדבר עם משה בסיני, וקול זה 17 ודאי שהי' "קול גדול" שהרי שמעו אותו כל 18 הששים ריבוא אנשים (ונשים וכו') מישראל⁶.

(1) סיום פרשתנו.

(2) משא"כ "לדבר אתו" – מדבר בכוונת משה ולא בהכפול⁷, ולהעיר מפי המלבי"ם לספרא ר"פ ויקרא.

(3) במושב זקנים עה"ת כאן משמע שמפרש מ"ש בתחלת הכתוב ("ובבא משה גוי" לדבר אתו" ש"אתו" קאי על הקב"ה ו"לדבר אתו" פ"י שמשה ידבר עם הקב"ה. ולפ"ז הי' אפשר לומר שגם מ"ש "וידבר אליו" פירושו, שמשה הי' מדבר עם הקב"ה (כפי רבנו בחיי כאן) ואינו מיותר. אבל בר"פ ויקרא כבר כתב רש"י (והוא בספרי כאן. ובספרא ר"פ ויקרא) ש"לדבר אתו" "מדבר אליו" "וידבר אליו" הם מהי"ג מיעוטין שנאמרו למעט אהרן.

ומה שפרש"י ש"אתו" קאי על משה (דלא כהנ"ל), מובן בפשטות, כי ע"ד הפשט מוכח בכ"מ שמשה הי' בא לאהל מועד בכדי שהקב"ה ידבר אתו. ראה תרומה כה, כב. ר"פ ויקרא. ועוד. (4) ומ"ש רש"י "מן הדברות" (בה"א הידיעה ובל' רבים) כוונתו לעורר ולהזכיר על מה שכבר פירש בר"פ ויקרא: "י"ג דברות נאמרו בתורה למשה ולאהרן וכנגדן נאמרו י"ג מיעוטין ללמדך שלא לאהרן נאמרו אלא למשה שיאמר לאהרן ואלו הן כו' וידבר אליו כו", כי בפעם הראשונה מפרש הענין באריכות ובפרטיות, ובפעם השני' מעורר על הענין בכללות וסומך עמ"ש לפני¹³. וראה לקר"ש ח"א ע' 100 הערה 14.

(5) ראה פרש"י ר"פ ויקרא (וראה גם הערה הקודמת) – בשינויים. ונתבאר בשיחת ש"פ נשא תשכ"ח.

(6) ובהפסוק לפי מה שפרש"י כבר (יתרו כ, ב): "קולות באין מר' ורוחת ומן השמים ומן הארץ". וראה פרש"י (שם יט, יט) שגם כ"שהי' משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל כו' הקב"ה מסייעו לתת בו כח להיות קולו מגביר ונשמע". וראה ואתחנן ה, יט.

(7) בנוגע לד"ה מבין שני הכרובים (שלאורה גם הוא צ"ל לאחר ד"ה וישמע את הקול) – בכמה דפוסים (וכן משמע בדפוס ראשון ש) אינו דיבור חדש, כ"א בא בהמשך למ"ש רש"י לפני¹⁴: "ושם שומע את הקול הבא מעל הכפורת (ובהמשך לזה) מבין שני הכרובים". וכדמשמע גם מסיום ל' רש"י: "ומשם יצא לאהל מועד", שבא בהמשך למ"ש לפני¹⁵ "משה בא אל אהל מועד ושם שומע כו". וכן משמע שהי' בפרש"י של המשכיל לדוד.

(8) במשכיל לדוד כאן כתב: "הפך רבנו סדר הכתובים לומר דהא דכתיב וידבר אליו למעט את אהרן בודאי, דליכא למימר למעט אחרים דהא כבר נשמע שפיר מאידך דהקול הי' נפסק ולא יצא חוץ לאהל וע"כ אינו אלא למעט את אהרן שאפי' הי' נכנס לפניו עמו לא הי' שומע קול הדיבור אלא משה לבדו".

ואינו מובן, דא"כ אדרבה מפני טעם זה גופא צריך להקדים הפי' על "וישמע את הקול" שהקול הי' נפסק, ואח"כ לפרש ש"וידבר אליו" בהכרח בא למעט אהרן, מאחר ששאר בני"ש נשללו כבר.

(9) בפירושו בר"פ ויקרא מובן מ"ש "יכול מפני שהקול נמוך כו" כי שם בא בהמשך למ"ש לפני¹⁶: "שהי' הקול נפסק ולא הי' יוצא חוץ לאהל" וע"ז ממשיך: "יכול (שהקול לא הי' יוצא חוץ לאהל) מפני שהקול נמוך כו". אבל כאן הרי לא ביאר עדיין שהקול הי' נפסק וכו'.

(10) משא"כ בפירושו בר"פ ויקרא ששם בא לבאר מ"ש

וליישב שאלה זו (המתעוררת דוקא לאחר
שפירש ש"הוא הקול שנדבר עמו בסיני") ממשיך
רש"י: "וכשמגיע לפתח ה' נפסק ולא ה' יוצא
חוץ לאהל", ז.א. שמצד טבע הקול ה' אפשר
שיהי' נשמע גם מחוץ לאהל מועד, אלא ש(ע"י
נס) "כשמגיע לפתח ה' נפסק ולא ה' יוצא חוץ
לאהל", ולכן הוזקק משה לבא לאהל מועד לשמוע
את הקול.

ד. מ"ינה של תורה" שבפרש"י:
לכאורה זה עצמו דורש ביאור: מכיון שע"פ
טבע ה' הקול צ"ל נשמע למרחוק גם מחוץ לאהל
מועד, למה נפסק כשהגיע לפתח (ומשום כך הוזקק
משה לבוא "אל אהל מועד לדבר אתו")? ובפרט
שהי' בזה נס מיוחד להפסיק את הקול!

וההסברה בזה (בפנימיות הענינים) מבוארת
במ"ש רש"י "הוא הקול שנדבר עמו בסיני":

בקול "שנדבר עמו בסיני" מצינו ג"כ ענין של
הפסק, אלא שהפסק זה ה' לא במקום¹⁵ כמו בקול
שבמשכן, אלא בזמן¹⁶, שלאחרי מ"ת, "במשך
היובל", נפסק הקול דמ"ת, וכמו שפרש"י¹⁷:
"כשימשוך היובל הוא סימן סילוק שכניה והפסקת
הקול".

וכשם שטעם הפסקת הקול דמ"ת (בזמן) מובן
הוא, כי אילו ה' נמשך גם לאחר מ"ת ה' זה
שולל ענין העבודה התלוי בבחירתם החפשית של
בנ"י, כי בהגלות הקול גדול "אנכי¹⁸ הוי'¹⁹ –
אלקיך²⁰" – אין מקום לבחירה באופן הפכ"י²¹,

15) ראה פרש"י תהלים כט, ה. שמו"ר ה, ט. זבחים קטז, א.
ועוד. וראה גם פרש"י יתרו כ, ב.

16) ראה לקו"ת ברכה צח, א: מאחר שהם בבחי' מקום . .
ה"ה ג"כ בבחי' זמן שהמקום והזמן שניהם . . בבחי' אחד. וראה
שעהיחודה"א רפ"ז.

17) יתרו יט, יג. וראה מכילתא עה"פ. ולהעיר מפרש"י
ואתחנן ה, ט.

18) "דלא אתרמיז לא בשום אות וקוץ" (לקו"ת פנחס פ, ב.
וראה זח"ג רנז, ב).

19) עיין מדרז"ל עה"פ ושמי הוי' לא נודעתי להם (וארא ו,
ג).

20) כח שלך וחיותך – ראה טושו"ע חאו"ח סי' ה.
21) ע"ד המבואר בתו"א מג"א (צח, ד. וראה גם לקו"ת ראה
כב, א) בפי' מרז"ל (שבת פח, א) בנוגע למעמד הר סיני "כפה
הקב"ה אליהם את ההר כגיגית . . מכאן מודעא רבא לאורייתא:
"שהתעוררות זו בלבם לקבלת התורה בבחי' מס"נ כו' לא ה' זה
מצדם בבחירה ורצון אשר מעצמם לבד אלא שע"י הגילוי
מלמעלה בבחי' אהבתי אתכם עי"ז דוקא נתעורר בהם הרצון

הדברות היתה לזה סיבה טבעית: הקול ה' נמוך,
ולכן משה שהי' גבור כמ"ש "ויבואו הרועים
ויגרשום ויקם משה וישע"ן¹¹ – י"ל שכל חושיו
הטבעיים היו בהתגברות (גם בערך אהרן) ושמע
את הקול, משא"כ אהרן.

ועפ"ז היתה מבוארת גם הדגשת הכתוב
7 "וישמע את הקול" (שתולה הכתוב סדר ואופן
הדבור בשמיעתו של משה) – זה שהדבור ה'
9 "אליו" (אל משה) לבדו ("למעט אהרן") ה"ז מפני
10 שרק משה ה' יכול לשמוע את הקול, ולא אהרן.

11 וזוהי כוונת רש"י¹² באמרו "יכול קול נמוך"
12 (לאחרי שמפרש: "וידבר אליו"¹³), שדוקא לאחר
13 שידוע לנו כבר ש"וידבר אליו" בא "למעט אהרן
14 מן הדברות", ס"ד לומר שהקול ה' נמוך ולא ה'
15 ביכולת אהרן לשמעו – "ת"ל את הקול, הוא הקול
16 שנדבר עמו בסיני", שבודאי ה' "קול גדול", כנ"ל.

17 ומכיון שכן, הרי מה שאהרן לא שמע את הקול
18 לא ה' זה מפני סיבה טבעית, אלא שע"י נס לא
19 ה' הקול נשמע אלא למשה¹⁴. והדגשת הכתוב היא
20 "וישמע את הקול", חידוש ה' בענין שרק משה
21 שמע את הקול.

ג. אמנם לפי"ז תתעורר השאלה:
22 בשלמא אם הקול ה' נמוך, או עכ"פ לא ה'
23 גדול ביותר, מובן מה שמשה ה' צריך ליכנס
24 לאהל מועד לשמוע את הקול; אבל מאחר שהי'
25 "הקול שנדבר עמו בסיני", הרי מצד טבע הקול ה'
26 אפשר שיהי' נשמע גם למרחוק – מחוץ לאהל
27 מועד (ובכ"ז ה' נשמע רק למשה – כמו שגם
28 באהל מועד לא ה' נשמע לאהרן ע"י נס) – וא"כ
29 למה הוצרך משה לבא לאהל מועד לשמוע את
30 הקול.

"וידבר הוי' אליו) מאהל מועד" ולכן כתב: "מלמד שהי' הקול
נפסק וכו'".

11) שמות ב, יז. ולהעיר מברכה לד, ז. פרש"י (שם, א. וילך
לא, ב). וראה גם ברכות נד, ב – הובא בקיצור בפרש"י חקת כא,
לה.

12) ראה גם דברי דוד (להט"ז) ר"פ ויקרא (בסוף פירושו
לפסוק א').

13) ולכן בא ד"ה וישמע לאחר ד"ה וידבר – משא"כ שאר
הד"ה שבאו על הסדר. ובפרט שפירושו בד"ה "וידבר אליו"
מיוסד ע"ז שכבר נאמר "מדבר אליו", כנ"ל בפנים.

14) ראה אברבנאל כאן שלפרש"י ה' הקול קול מוחשי
(גשמי). ועיין שעהיחודה"א ספ"ב.

12 ה. ומזה ההוראה לכאו"א, שאל יאמר האדם די
 13 לי בעבודתי ב"אהל מועד" – באהלה של תורה²⁵
 14 להתייחד שם עם קולו של הקב"ה²⁶, ומה לי ולכל
 15 הנעשה מחוץ לאהל זה – בגופי ונפה"ב וחלקי
 16 בעולם
 17 - כי עיקר עבודתו של האדם (אף שבכאו"א יש
 18 מבחי' מרע"ה²⁷) אינה בתוך "אהל מועד" עצמו,
 19 כ"א "לאמר" בכל העולם כולו מה ששמע באוה"מ
 20 ולעשות את כל העולם כולו דירה ומשכן לו ית'.
 21 (משיחת ש"פ נשא תשכ"ה)

1 - כן הוא גם בהפסקות הקול שבמשכן (במקום)
 2 ש"הוא הקול שנדבר עמו בסיני²²: אילו הי' קולו
 3 ודיבורו של הקב"ה נמשך בעולם (בקביעות
 4 ובתמידות) גם מחוץ לאהל מועד, הרי אז הי'
 5 נעשה העולם כולו בבחי' אהל מועד²³, ולא הי'
 6 מקום ואפשרויות לבחירה חפשית.
 7 ועוד: נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה
 8 בתחתונים²⁴ דוקא, היינו שדוקא "תחתון" כזה
 9 שמצ"ע אין בו (בגילוי) קולו ודיבורו של הקב"ה,
 10 ימשיכו ויגלו בו קולו ית' וייעשה ע"י עבודת האדם
 11 לדירה לו ית'.

(25) ראה לקו"ת (ויקרא א, ד. במדבר א, סע"ב ואילך) ואוה"ת
 בראשית (ח"ג תקפח, ב) שאהל מועד הוא בחי' התורה.
 (26) ראה לקו"ת ראה (כ, א), ש"בקולו (תשמעו)" הוא בחי'
 התורה.
 (27) תניא רפמ"ב.

והאהבה כו". וראה גם לקו"ת במדבר יג, ג. אוה"ת במדבר ע'
 קסב.
 (22) להעיר משהש"ר עה"פ כתפוח בעצי היער (שה"ש ב, ג).
 (23) שהרי נק' אהל מועד ע"ש "ונועדתי לך שם גו'" (תרומה
 כה, כב) – וגם באהל מועד לא הי' הקול נשמע אלא למשה.
 (24) תנחומא פרשתנו טז.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז אייר, תשי"א

ברוקלין

הו"ח אי"א נו"נ וכו' מוה"ר מרדכי הכהן שי

שלום וברכה!

בעתו קבלתי מכתבו ליום ההולדת, וכל המברך יתברך בברכתו של הקב"ה שהיא בתוספת
 מרובה על העיקר לחיים שלמים ונעימים מתוך מנוחת הנפש ומנוחת הגוף.

הרבה מדובר בתורת החסידות בדבר מעלת בעלי עסקים, ובשני פרטים:

הא' - העוסק במשא ומתן באמונה ופעולות גדולות בשדה הצדקה.

הב' - מהקביעות עתים לתורה, למרות טרדת העסק והמסחר, אשר אף שמשך זמן לימודו הוא
 פחות מלימוד יושבי אהל, אבל בהיות שזה בא ע"י דעם אפריסין זיך פון דעם עסק, הרי זה יקר במאד.

בטח גם לכבודו יש קביעות עתים ללימוד, לא רק בתורת הנגלה כ"א גם בתורת החסידות, ויהי
 רצון שזה יהי' הצנור להשפיע לו הצלחה בעסקיו וטוב גשמי ורוחני.

מוסג"פ החוברת ללי"ג בעומר שי"ל זה עתה.

בברכה לו ולכב"ב שי'.

ילקוט לוי יצחק על התורה

בראשית מה, ה - ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מכתם אתי הנה כי למחיה שלחני אללהים לפניכם

צו

רמז במ"ש "כי למחיה שלחני אליכם", להבירור הניצוצים דתהו להחיות האדם דתיקון וכו'

בירור הניצוצין דתהו שנפלו בשבירה הם מספר ק"ב.

שנפלו ק"ב ניצוצין כמספר¹ האותיות דהאחוריים דהד' שמות ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן, שהם ק"ב אותיות כמ"ש בעץ חיים² שער אנ"ך פ"ג ע"ש.

1) מספר האותיות דאחוריים דהד' שמות... שהם ק"ב אותיות. פירוש: דשם הוי' יש לו ד' אופני מילוי, ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן. והמספר דכל האותיות ה"מלוי" עם ה"אחוריים" הם מספר ק"ב, והוא: שם ע"ב מספר אותיות המילוי והאחוריים, הוא: יו"ד, ה"י, וי"ו, ה"י (10 אותיות), וכשחושבין המילוי והאחוריים הוא כך: יו"ד, + יו"ד, ה"י, + יו"ד, ה"י, וי"ו, + יו"ד, ה"י, וי"ו, ה"י = סך הכל 26 אותיות, 10 אותיות הפשוט (היינו המילוי דשם ע"ב עצמו) + 16 אותיות דאחוריים.

שם ס"ג אותיות המילוי והאחוריים, הוא: יו"ד, ה"י, וא"ו, ה"י (10 אותיות), וכשחושבין המילוי והאחוריים הוא כך: יו"ד, + יו"ד, ה"י + יו"ד, ה"י, וא"ו, + יו"ד, ה"י, וא"ו, ה"י = סך הכל 26 אותיות, 10 אותיות הפשוט + 16 אותיות האחוריים.

שם מ"ה אותיות המילוי והאחוריים, הוא: יו"ד, ה"א, וא"ו, ה"א (10 אותיות), וכשחושבין המילוי והאחוריים הוא כך: יו"ד, + יו"ד, ה"א + יו"ד, ה"א, וא"ו, + יו"ד, ה"א, וא"ו, ה"א = סך הכל 26 אותיות, 10 אותיות הפשוט + 16 אותיות האחוריים.

שם ב"ן אותיות המילוי והאחוריים, הוא: יו"ד, ה"ה, וי"ו, ה"ה (9 אותיות), וכשחושבין המילוי והאחוריים הוא כך: יו"ד, + יו"ד, ה"ה, + יו"ד, ה"ה, וי"ו, + יו"ד, ה"ה, וי"ו, ה"ה = סך הכל 24 אותיות, 9 אותיות הפשוט + 15 אותיות האחוריים.

נמצא, אותיות המלוי עצמן דכל השמות (10 + 10 + 10 + 9 = 39) מספר ל"ט, ואותיות האחוריים (16 + 16 + 16 + 15 = 63) מספר ס"ג.

סך הכל 39 (אותיות המילוי) + 63 (אותיות האחוריים) = 102 אותיות, ק"ב. (וראה הביאור עפ"י חסידות הערה 2).

2) שער יט. וראה אור התורה משפטים עמוד א'רפח. שיר השירים עמוד רג וז"ל: להבין איך תוכל השפע דקדושה לירד בירידת המדרגה כ"כ למטה אל החיצונים. .. שאין השפע דקדושה ממקום גבוה מאוד נעלה יכולה להתלבש בחיצוניות וקליפות אשר לא יגורך כתיב, הענין ע"ד דאיתא בעץ חיים שער אנ"ך פ"ג בפי, המשנה פ"ו דשבת* הקיטע יוצא בקב שלו.... בקב שלו, הם האחוריים של הד' שמות ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן שיש בהם ק"ב אותיות ונק' קב חרובין שנשארו חרובין ויבשין אבל מן השמות עצמן אינן יכולים להתפרנס כו' ועיין מזה באוצר חיים [מהרח"ו ז"ל] שזהו ענין המלך הראשון מ' מלכין דתהו בלע גימט' קב כו'.

וביאור הענין, הנה פ' קב הוא כמין דפוס רגל וחוקק בו מעט לשום בו ראש שוקן בתוכו ומשום הכי יוצא בהקב שלו דמנעל ידי' הוא,

ועיקר מה שנפל מובן שהוא רק האחוריים³ בלבד, ולא הפשוט.

אם כן צריך להסיר הפשוט דע"ב-ס"ג-מ"ה-ב"ן שהם ל"ט אותיות מזה, וישאר מספר ס"ג אותיות דאחוריים בלבד, כי בהסר ל"ט מק"ב נשאר ס"ג.

והיינו מ"ש⁴ כולו ס"ג יחדיו נאלחו.

והיינו מחי"ה בגי' ס"ג.

ומחי"ה⁵ הוא מלשון⁶ מזה אמה, היינו מה שנמחו

והנה ההפרש בין דריסת הרגל ממש לרגל עץ הלזו, הוא, שהרגל ממש הוא המנשאת ומעמידו ומוליכו ממקום למקום, משא"כ רגל זו של עץ אינה מנשאה את האדם מעצמה כי אם אדרבה הקיטע הוא מנשא ומגבי' אותה בכוחו ואחר שאין בה חיות רוחני כלל כ"א הוא דומם ממש שאינה ממהות בחי' עצמיות רגל האדם כלל ואעפ"כ הקיטע עומד עלי' והולך עלי' ממקום למקום רק הוא המגבי' ומנשאה אותה ממקום למקום כו'.

כך עד"מ למעלה כשמצטרך לירד השפע שלמעלה מעלמא דחירו שהוא חירות לכל שמשם תרד השפע לכולם (בחנם בלא מצות) אל החיצונים שרש עובדי כוכבים שלמטה שאין יכולה השפע להתלבש בכלים דקדושה ממש לירד אליהם מאחר שאין להם כלים כלל לכך היא תתלבש בכלי אחרת שאינה ממהות הכלים דקדושה כלל וע"י הכלים ההיא תשפיע השפע עליהם, והיינו ענין הנזכר במשנה הקיטע יוצא בקב שלו כו'.

(* שבת דף סה, ב "הקיטע" (פירש"י "שנקטעה רגלו") "יוצא בקב שלו" (פירוש: עושה כמין דפוס רגל וחוקק בו מעט לשום ראש שוקן בתוכו והוא נסמך עליו, ומש"ה יוצא בקב שלו בשבת דמנעל ידי' (הוא).

...פ' כמ"ש מלך אלקים על גוים וגו' (וכמ"ש בעץ חיים שם זז"ל והנה מלוי גימ' אלקים כו' בסוד דינין ולכן אינן מתפרנסין אלא מהמילוי כו', והוא עולה גימ' ק"ב כנ"ל, ועיין זח"ב משפטים צו, א), היינו הקב שלו שמתחלפים צירופים שנשתנה למקום אחר ממש כדוגמת רגל של עץ הקיטע לגבי רגל העצמי של האדם, שאיננו ממהותו כלל כנ"ל. ע"ש ביאור כל הענין.

ועיין ביאור בעץ חיים שם, שזהו"ע ק"ב חרובין (ברכות יז, ב. זהר ח"ג רטז, ב) אשר זה ה' מיתה וחרובין של המלכים שמלכו בארץ אדום ומתו. וראה אור התורה נ"ך עמוד שפ-ז. ספר הערכים חלק ב' עמוד ש. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א סימן יב. רלו. חלק ב סימן סימן קג. קטז. קכד. קנ.

3) מבואר בעץ חיים שם, ובלקוטי תורה להאריז"ל דניאל (ד, יד) בפסוק גזירת עירין ע"ש, דהקליפות - וגבורות ודינים - נאחזין מבחי' אחוריים.

4) תהלים נג, ד. ראה גם לעיל סימן מז.

5) מבאר דבתיבת "מחיה" מרומז ג, ענינים:

א) מחי, מלשון מחה אמה.

ב) מחי, מלשון חיים - מזון ומחיה.

ג) הוא בגי' ס"ג.

וע"ז מבאר, דמספר ס"ג הוא מורה על בחי' ניצוצין דתהו שנפלו - בחי' אחוריים כנ"ל, וצריכים למחות ולכרר הניצוצין, ואז הם נעשים מזון ומחיה - חיים, וכ"ז הוא ע"י "יוסף" המרמז למלך "הדר" דתיקון.

6) שמות יז, יד.

הניצוצין הללו שנפלו בשבירה.

ומחי' הוא מלשון מזון וחיות כמו כי למחי' שלחני אלקים לפניכם, היינו כשמתבררים הניצוצין הללו ממיתתם ונעשו חיים, הם נעשים מחי' ומזון להחיות האדם דתיקון⁷.

והמחבר את הניצוצין הוא מלך הדר⁸ דתיקון, והיינו

יוסף שהי' ⁹יפה תואר ויפה מראה.

וזהו שיוסף אמר כי למחי' שלחני כו' שהוא העושה ומתקן את המחי' שיהי' מזון להאדם דתיקון, והוא מה שיוסף אסף וצבר את כל התבואות שבמצרים שהם הניצוצין.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד רעט

(7) ראה תורה אור פרשת חיי שרה טו, ג. בשלח סה, ד. לקוטי תורה פרשת צו יג, ב. אמור לו, ג ואילך. תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשי"ד (ד"ה באתי לגני סעיף ג) עמוד פג, ועוד. (8) וישלח לו, לט "וימלך תחתיו הדר". דרך במלך השמיני הנק' "הדר" (מלשון יופי) נזכר המלך ואשתו דמורה על היחוד – עולם התיקון, משא"כ בהז' מלכי אדם (שם לב-לח) לא נזכר בהם אשה, דמורה על עולם התוהו כמ"ש (ישעי' מה, יח) "לא תהוה בראה אלא לשבת יצרה".

ראה אור התורה פרשת מקץ עמוד 2204 וז"ל: הנה יוסף הי' מבחי' הד"ר שהוא מלך הח' שהוא שרש ומקור עולם התיקון דהיינו שהוא המבשר הו' מלכים דתהו ומתקנם שיוכללו בבחי' התיקון ולזה הי'

יוסף מלך במצרים על הגוים כי כמ"כ הדר הי' לפני מלך לבנ"י והוא למעלה מהתהו והתיקון כו' ולכן הי' יוסף יפ"ת ויפ"מ וכן הדר הוא לשון הידור ויופי, בהיות כי עיקר היופי הוא מהתכללות כמה גוונים יחד שאז נמצא עיקר היופי והתפארת אבל בגוון א' אין כאן יופי כ"כ, וזה מרמז על בחי' התיקון ששם נעשה התכללות ומוציגת הספירות שהתפארת כולל ומזווג חו"ג יחד, ולפי שיוסף ובחי' הדר הוא מקור העושה התיקון וההתכללות שיוכללו מג' גוונים משא"כ בתהו היו בבחי' פירוד וז"ז כו' לכך נז' בהם ל' יופי והידור, ע"ש. וכן ביוסף כתוב (דברים לג, יז) "בכור שורו הדר לו". ראה אור התורה ברכה עמוד א'תתעז. ועוד.

(9) וישב לוט, ו.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב אייר, תשי"א

ברוקלין

הרה"ג הנודע לשם תהלה, משכיל על דבר טוב,

בעל מדות תרומיות, עוסק בצ"צ באמונה אי"א כו' וכו'

מוה"ר אברהם יצחק שי'

שלום וברכה!

רבות שמעתי אודותו מהרה"ח הנו"נ אי"א עוסק בצ"צ כו' וכו' מוה"ר משה ליב שי' ראדשטיין, ע"ד פעולותיו בחזקת היהדות בעירו בכלל, וביותר מהשתפתו בעניני כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע ומוסדותיו הק' בפרט, ונהניתי לשמוע אשר גם מכאן ולהבא ישתדל בזה, למרות האבדה הגדולה שאבד עם ישראל - הוא קברניטו הוד כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

ויותר נכון, לא למרות האבדה, אלא אדרבה, שאחר האבדה הגדולה, הנה גדלה כמה פעמים האחריות המוטלת על כל אחד ואחד מאתנו, להחזיק מעמד ביתר שאת נגד כל ההעלמות וההסתרים, ובפרט העלם והסתר זה, אשר קשה סלוקן של צדיקים יותר מחורבן ביהמ"ק אשר זה מחייב ומזכה את כאו"א כמכירים בצרכי עם ישראל, ובפרט בימי החשך כפול ומכופל אשר שמים אור לחשך וחשך לאור, לעמוד חזקה על משמרתו, וכל אחד שיש לו השפעה על סביבה מסויימה ובפרט רב ומנהיג קהלה, עליו להשתדל ביותר בחיזוק היהדות ובהפצת התורה

וכבר הובטחנו, שכל המוסיף מוסיפים לו, אשר אחד הפירושים בזה הוא, שכל המוסיף כח בעבודתו בתורה ומצות, מוסיפים לו כח ויכולת לילך בזה מחיל אל חיל, ובפרט ראשיכם לשבטיכם - רבני הקהלות, שזכות הרבים תלוי בהם לנחותם בדרך העולה בית א-ל.

יתן השי"ת ויארץ ימים על משמרתו משמרת הקדש במנוחה ובהרחבה, וינהג את עדתו בשלום, ואין שלום אלא תורה, כמרו"ל (סנהדרין צט, ב) כל העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה, ורבים ישיב מעון לקרב את לבם לאבינו שבשמים.

מוסג"פ החוברת ללי"ג בעומר שי"ל לא כבר, עם העתק מכתב הכללי השייך אליי, אשר תקותי שיענין את כתי"ר שי'.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש וכל טוב בעניניו הפרטיים.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת נשא

יפסיד תואר בן אדם, ואינו מבקש תאוה. מה שאין כן בדרך אמצעי מסלסל בשערו.

ואיתא בניזר ריש פרק קמא (ד, ב) אמר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא (בלשון הגמרא חוץ מאדם אחד שבא אלי מן הדרום יפה עינים) אלא פעם אחד בא אחד לפני מן הדרום ראיתיו יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו בני מה ראית להשחית שערך זה נאה, אמר לי רועה הייתי לאבא בעירי והלכתי למלאות [לשאוב] מים מן המעיין ונסתכלתי בבואה שלי ופחז יצרי עלי ובקש לטורדני מן העולם, אמרתי לו רשע למה [ריקה מפני מה] אתה מתגאה בעולם שאינו שלך [שסופך להיות] במי שהוא עתיד להיות רימה ותולעה, העבודה שאגלחך לשמים. (מיד) עמדתי ונשקתיו על ראשו ואמרתי לו (בני) כמווך ירבו (נודרי נזירות) [נזירים בישראל], עליך הכתוב אמר (במדבר ו, ב) איש כי יפליא לנדר נדר נזיר להזיר לה', עד כאן.

וזהו נזר אלקיו עליו, כלומר נכנס בגדר אדם הראשון קודם שחטא שלא הי' זר ואז הי' נזר אלקיו בלי שום אמצעי כמו הכהן שהוצרך לשמן, וזה הנזר עליו כל זמן נזרו אבל בכלות הזמן וישוב להיות כשאר בני אדם אזי מסתלק ממנו הנזר ועל זה הוצרך להביא קרבנות דוגמא של אדם הראשון שהוצרך לקרבן אחר שחטא כמו שאמרו רז"ל (שבת כח, ב) שור שהקריב אדם וזהו טעם קרבן הנזיר.

של"ה עה"ת

ו, כג – דבר אל אהרן ואל בניו לאמור³ כה תברכו את בני ישראל אמור להם

ג' ברכות של ברכת כהנים יתקיים רק לע"ל וזהו "אמור" בתוס' וא"ו, כשיבואו תולדות מלא וא"ו – משיח, ורמזים בזה

ג' ברכות של ברכת כהנים בעולם הזה לא נתקיימו כלל רק לעתיד לבוא, אמור להם מלא בו' כשיבואו תולדות⁴ מלא בו', על כן וקרבנו ו' יתירה⁵ גבי נחשון, כי שמו של משיח קודם שנברא העולם⁶, בראשית⁷ שית דרגין שמעיטה בהם משיח וירם קרן משיחו.

מגלה עמוקות

ו, ז – לאביו ולאמו ולאחיו ולאחותו לא יטמא להם במותם כי נזר אלקיו על ראשו

ביאור דנזיר נק' קדוש, שפורש עצמו מן היין, שחטא עה"ד הי' ע"י גפן, וגרם כתנות עור בעין, (דקודם החטא, וכן) לע"ל יהי כתנות אור באלף, וזהו "נזר אלקיו עליו" שהוא בגדר אדה"ר קודם החטא וכו'

כתיב אצל הנזיר (במדבר ו, ז) כי נזר אלקיו על ראשו כמו שכתוב בכהן כי נזר שמן משחת אלקיו עליו, כי הנזיר הוא כמו כהן שלא יטמא למות ונקרא קדוש.

אמנם יש יותר מעלה בניזר, כי הכהן לא זכה להנזר אלא על ידי שמן המשחה, אבל הנזיר נזר אלקיו עליו, ודבר זה צריך ביאור, ויתבאר גם כן בזה מה שאמר (שם שם, ב) כי יפליא לנדר נדר נזיר ויהי מופלא פירושו מכוסה ונעלם כמו כי לא נפלאה היא ממך.

והענין כי אילו לא חטא אדם הי' גופו קדוש כתנות אור¹ ועתה נעשה כתנות עור ובשר חומר והושם בגן עדן לעבדה ולשמרה כי הי' ראוי לעבודה כי לא הי' זר. ועתה בהתלבשות כתנות עור נעשה זר עד בוא אהרן שהוא במקום אדם ונתקן הזרות שבו על ידי שמן משחת קודש. ועיין לעיל בפרשת תצוה² מה שכתבתי מזה בענין משה רבינו ע"ה שהי' משמש בחלוק לבן, כלומר שלא הי' זר מעולם, כי מעת שנולד נתמלא הבית אורה עד שלבסוף קרן אור פניו והוא הי' מלובש בכתנות אור, וזהו חלוק הלבן נמצא לא הי' זר ולא הוצרך לתיקון כי לא בא הזרות אלא לאחר שנסתלק כתנות אור המאיר ונגנז זה האור עד לעתיד כמו שנגנז אור העליון, ומשה רבינו ע"ה זכה תיכף לאורה.

הנה הנזיר שפירש את עצמו מהיין כוונתו הוא לילך במופלא, כלומר במה שנתכסה להיות כאדם קודם שחטא דהיינו היפך התאוה שגרם לאדם להיות נפשט מכתנות אור, והי' על ידי גפן כי גפן הי' והוא אומר הריני נזיר כלומר אפרוש את עצמי מהתאוות בכל יכולתי וקובע זמן במוה שאפשר לגופו להתקיים כי מה שהוא הכרחי לקיום הגוף כדי שתשאר הנשמה דביקה בגוף אין זה נקרא הולך אחר התאוה.

והנה נצטווה לגדל שער ואחר כך במלאת ימי נזרו לגלח, כי אין ספק שהשער הגדל ביותר אז הגילוח הגמור

(1) אדם הי' גופו קדוש כתנות אור: עיין בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בראשית סימן שם. פרשת ויקרא סימן יב. לג. פרשת צו סימן ו. לקמן סימן קלא. פרשת תזריע סימן קס.

(2) ועיין לעיל בפרשת תצוה מה שכתבתי: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת מוצרע סימן כג אות כד. כה. לב.

(3) כה תברכו את בני ישראל: עיין בענין ברכת כהנים, ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת תצוה סימן קנב.

(4) כשיבואו תולדות מלא בו': עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בחוקות סימן קמב, ובהנשמן שם.

(5) וקרבנו ו' יתירה גבי נחשון: עיין בזה לקמן סימן קיב. (קיד).

(6) שמו של משיח קודם שנברא העולם: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בראשית סימן א, ובהנשמן שם.

ההנהגה בדרך התורה נותנת את הביטחון המלא והשלווה המלאה שמתנהגים נכון.

ממכתב כ"ג סיון תשכ"ה

♦ יום ראשון א' סיון ♦

ד (כא) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

כא ומליל יי עם משה למימר:

(כב) נִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי גִרְשׁוֹן גַּם־הֵם לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחָתָם:

כב קבל ית חשבון בני גרשון אף אנן לבית אבותיהון לזרעיהון:

כג יי נשא את־ראש בני גרשון גם־הם • כמו שצויתיך על בני קהת, לראות כמה יש שהגיעו לכלל עבודה.

(כג) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה עַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקֹד אוֹתָם כָּל־הַבָּא לְצִבָּא צִבָּא לַעֲבֹד עֲבֹדָה בְּאַהֲל מוֹעֵד:

כג מבר תלתין שנים ולעלא עד בר חמשים שנים תמני יהיון כל דאתי לחילא חילא למפלח פלחנא במשפח זמנא:

(כד) זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת הַגִּרְשֹׁנִי לַעֲבֹד וּלְמַשָּׂא:

כד דין פולחן זרעית גרשון למפלח ולמטול:

(כה) וְנִשְׂאוּ אֶת־יְרֵיעַת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־אַהֲל מוֹעֵד מִכֶּסֶהוּ וּמִכֶּסֶה הַתַּחֲשׁ אֲשֶׁר־עָלָיו מִלְמַעְלָה וְאֶת־מִסְךְ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

כה וישלון ית זרעית משכנא וית משפח זמנא חופאה וחופאה דסגונא די עלוהי מלעלא וית פרסא דתרע משפח זמנא:

כז יי אֶת־יְרֵיעַת הַמִּשְׁכָּן • עֲשֵׂר הַתַּחְתּוֹנוֹת. וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד • יְרֵיעוֹת עֲזִים הָעֲשׂוּיֹת לְאֹהֶל עָלָיו.

מכסהו • עורות אילים מאדמים. מסך פתח • וילון המזרחי.

(כו) וְאֶת קַלְעֵי הַחֹצֵר וְאֶת־מִסְךְ פֶּתַח שַׁעַר הַחֹצֵר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֶת מִיתְרֵיהֶם וְאֶת־כָּל־כְּלֵי עֲבֹדָתָם וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָהֶם וְעָבְדוּ:

כו וית סרדי דרתא וית פרסא דמעלנא דתרע דרתא די על משכנא ועל מדבחא סחור סחור וית אטוניהון וית כל מני פלחניהון וית כל די יתמסר להון ויפלחון:

שפתי חכמים

שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּגו' דלמטה, וְהוּא שֶׁנִּקְטַט 'שהגיעו לכלל עבודה', דהיינו מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה עַד בֶּן חֲמִשִּׁים. מִצָּאתָ: תורה כג (כד) הֲרָא' פירש מדכתיב אחריו 'וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד' שהם אחת עשרה יריעות עזים הקרוים 'אֹהֶל', כדכתיב 'וְעֵשֶׂת יְרֵיעוֹת עֲזִים לְאֹהֶל: ד' כָּל זֶה פִּירֵשׁ רַשִׁי בְּפֶרֶשׁ וַיִּקְהַל: ה' וְכֹאֲלוּ אָמַר 'ומכסהו' וחסרה וא"ו, וְכִמּוּדוּ רַבִּים. דאם לא כן, לָמָּה זָכַר מִכְסֵּה הַתַּחֲשׁ לְבָדוּ וְלֹא מִכְסֵּה הָעוֹרוֹת אֵילִים: ו' כָּבֵד מְפֹרָשׁ בְּפֶרֶשׁ בְּמִדְבָּר. ומה שפירש 'המזרחי' אינו הַבֵּדֶל, כִּי

אָבֵל עַל 'נִשָּׂא' אֵינוֹ נּוֹפֵל לְשׁוֹן 'הֵם' אֲלָא 'אוֹתָם', לָכֵף פִּירֵשׁ 'כִּמּוּ שְׁצוּיִתִּיךְ', וכו', וְ'אוֹתָם' אֵינוֹ נּוֹפֵל עַל שְׁתֵּי מִלּוֹת אֵלּוּ עַל פּוֹעֵל וְעַל נִפְעַל. מִצָּאתָ: ב' הָא דְלֹא נִקְטַט כִּף 'כִּמּוּ שְׁצוּיִתִּיךְ עַל בְּנֵי קֹהֶת לִישָׂא אֶת רֹאשָׁם', מִשּׁוּם דְקָשָׁה לְרַשִׁי לָמָּה לֹא כָתַב 'נִשָּׂא גַם אֶת רֹאשׁ' וְגו', וְאָז לֹא הִיָּה צְרִיךְ לְמַכְתֵּב 'הֵם', וּמִתְרַץ, דְּאִי הָיָה כָתִיב 'נִשָּׂא גַם' וְגו' הִיָּה מִשְׁמַע דְּגַם תִּקְבֹּל מִנֵּינָם מִבֶּן עֲשָׂרִים וְחִמֵּשׁ שָׁנָה וּמַעְלָה, אִי נִמְי מִבֶּן חֲדָשׁ וּמַעְלָה, לָכֵף כָּתַב 'גַּם' בְּסוּף לִוְמֵר לֵךְ דְּ'גַם' לֹא קָאִי אֲנִישָׂא דְלַעֲלִיל אֲלָא קָאִי אֲמִינָן

ד (כב) א הָא דְנִקְטַט רַשִׁי 'כִּמּוּ שְׁצוּיִתִּיךְ עַל בְּנֵי קֹהֶת' וְלֹא 'כִּמּוּ שְׁנִשְׂאֲתָ לְבְנֵי קֹהֶת', מִשּׁוּם דְעֵדִינן לֹא נִשָּׂא אֶת רֹאשׁ שֶׁל בְּנֵי קֹהֶת, אֲלָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא צִוָּה לְמִשָּׂה שִׁישָׂא אֶת רֹאשָׁם לַעֲלִיל בְּפֶרֶשֶׁת בְּמִדְבָּר, וְהִמְעֵשָׂה כְּתִיב בְּפֶרֶשָׁה זֹו, לָכֵף נִקְטַט 'כִּמּוּ שְׁצוּיִתִּיךְ עַל בְּנֵי קֹהֶת', רְצוֹנוֹ לִוְמֵר, כִּף מִצִּוָּה אֲנִי אוֹתָךְ גַּם עַל בְּנֵי גִרְשׁוֹן, וְהִיָּה מֵלֵת 'גַּם' דְּבוּקָה עִם 'לְבֵית אֲבוֹתָם לְמִשְׁפַּחֹתָם' וְגו'. וְעוֹד יֵשׁ לִוְמֵר, דְקָשָׁה לְרַשִׁי, דְהִנּוּה לִיָּה לְמִמֵּר 'גַּם אוֹתָם', כִּי מֵלֵת 'הֵם' נּוֹפֵל עַל דְבָר אַחֵר כְּגוֹן הֵם יִלְכוּ הֵם וְשִׁתְּרוּ,

ז"י אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן • כְּלוּמַר, הַקָּלְעִים וְהַמָּסָךְ | הַנִּחֲשֶׁת סָבִיב. וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָהֶם • שֶׁל חֹצֵר, הַסּוּכָכִים וּמַגִּנִּים עַל הַמִּשְׁכָּן וְעַל מִזְבְּחֵי | כְּתַרְגוּמוֹ: "וְאֵת כָּל דֵּי יִתְמַסֵּר לְהוֹן"ט - לִבְנֵי גֵרְשׁוֹן.

עַל־פִּי אֱהָרֹן וּבְנָיו תִּהְיֶה כָּל־עֲבֹדַת בְּנֵי הַגֵּרְשָׁנִי | כֹּה עַל מִימַר אֱהָרֹן וּבְנוֹהֵי יְהִי כָּל פְּלִחָן בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְכָל מְטוּלָהוֹן וּלְכָל פְּלִחְנָהוֹן וְתַמּוּזוֹן | עַל־הוֹן בְּמִטָּא יֵת כָּל מְטוּלָהוֹן:
לְכָל־מִשְׁאֵם וּלְכָל עֲבֹדָתָם וּפְקֻדָּתָם עַל־הֶם |
בְּמִשְׁמֶרֶת אֵת כָּל־מִשְׁאֵם:

ז"י אֲשֶׁר עַל־פִּי אֱהָרֹן וּבְנָיו • וְאִיזָה מִהַבְּנִים מִמֶּנָּה עֲלִיהֶם? בְּיַד אֵיתָמָר בֶּן־אֱהָרֹן הִכְהֵן.

כח דִּין פְּלִחָן זִרְעִית בְּנֵי גֵרְשׁוֹן בְּמִשְׁכָּן זְמַנָּה | כח דִּין פְּלִחָן זִרְעִית בְּנֵי גֵרְשׁוֹן בְּמִשְׁכָּן זְמַנָּה
וּמִטָּרְהוֹן בְּיַד אֵיתָמָר בֶּר אֱהָרֹן כִּהְנָא: | וּמִטָּרְהוֹן בְּיַד אֵיתָמָר בֶּר אֱהָרֹן כִּהְנָא:

(כח) וְאֵת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת בְּנֵי הַגֵּרְשָׁנִי בְּאֶהֱל מוֹעֵד |
וּבְמִשְׁמֶרֶתָם בְּיַד אֵיתָמָר בֶּן־אֱהָרֹן הִכְהֵן: ס

שפתי חכמים

ח דְּקָשָׁה לְרִשִּׁי, בִּיּוֹן דְּקָלְעִים הָיוּ | ח דְּקָשָׁה לְרִשִּׁי, בִּיּוֹן דְּקָלְעִים הָיוּ
מִסְבָּבִים עַל הַמִּשְׁכָּן, פְּשִׁטָּא שְׁהִיָּה | מִסְבָּבִים עַל הַמִּשְׁכָּן, פְּשִׁטָּא שְׁהִיָּה
סָבִיב הַמּוֹבָח שְׁהִיָּה בְּמִשְׁכָּן. וְעוֹד, | סָבִיב הַמּוֹבָח שְׁהִיָּה בְּמִשְׁכָּן. וְעוֹד,
שְׁהִיָּה הַקָּרְשִׁים הָיוּ מַגִּינִים עַל מִזְבֵּחַ | שְׁהִיָּה הַקָּרְשִׁים הָיוּ מַגִּינִים עַל מִזְבֵּחַ
הַזֹּהֶב. וּמִתְרַץ, דְּלֹא מִזְבֵּחַ הַזֹּהֶב הוּא | הַזֹּהֶב. וּמִתְרַץ, דְּלֹא מִזְבֵּחַ הַזֹּהֶב הוּא
שְׁהִיָּה בְּמִשְׁכָּן, אֲלֹא מִזְבֵּחַ הַנִּחֲשֶׁת | שְׁהִיָּה בְּמִשְׁכָּן, אֲלֹא מִזְבֵּחַ הַנִּחֲשֶׁת
שְׁהִיָּה חוּץ לְמִשְׁכָּן: ט פִּירוּשׁ, וְלֹא | שְׁהִיָּה חוּץ לְמִשְׁכָּן: ט פִּירוּשׁ, וְלֹא
לִכְלִי עֲבֹדָתָם הַסְמוּךְ לוֹ, כִּי אֵין לְכָל | לִכְלִי עֲבֹדָתָם הַסְמוּךְ לוֹ, כִּי אֵין לְכָל
כְּלִי עֲבֹדָתָם כְּלִים אֲחֵרִים. גַּם לֹא | כְּלִי עֲבֹדָתָם כְּלִים אֲחֵרִים. גַּם לֹא
תְּפוּל עֲלֵיהֶם לֹא מִסִּירָה וְלֹא עֲשִׂיָּה, | תְּפוּל עֲלֵיהֶם לֹא מִסִּירָה וְלֹא עֲשִׂיָּה,
אֲבָל הַמִּסִּירָה נּוֹפֶלֶת עַל בְּנֵי גֵרְשׁוֹן, | אֲבָל הַמִּסִּירָה נּוֹפֶלֶת עַל בְּנֵי גֵרְשׁוֹן,
וְעוֹד, דְּאִי קָאִי עַל הַכְּלִים אִזּוּ הִיָּה לוֹ | וְעוֹד, דְּאִי קָאִי עַל הַכְּלִים אִזּוּ הִיָּה לוֹ
לְכַתּוּב 'אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָהֶם לְעִבְדוֹן'. לְכָר | לְכַתּוּב 'אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָהֶם לְעִבְדוֹן'. לְכָר
הַבִּיא הַתְּרַגּוּם דְּפִירִשׁ הָעֲשִׂיָּה לְשׁוֹן | הַבִּיא הַתְּרַגּוּם דְּפִירִשׁ הָעֲשִׂיָּה לְשׁוֹן
מִסִּירָה, וְכַנּוּי 'לָהֶם' קָאִי עַל בְּנֵי גֵרְשׁוֹן | מִסִּירָה, וְכַנּוּי 'לָהֶם' קָאִי עַל בְּנֵי גֵרְשׁוֹן
הַנּוֹזְכִּים לְעִיל, שְׁכָּל הָאֲמִירִים בְּזֹאת | הַנּוֹזְכִּים לְעִיל, שְׁכָּל הָאֲמִירִים בְּזֹאת
הַפְּרָשָׁה נִמְסָרִים בִּידָם: תוֹרָה כו

כְּתִיב 'וְאֵת מִסָּךְ פֶּתַח שַׁעַר הַחֹצֵר' וכו', | כְּתִיב 'וְאֵת מִסָּךְ פֶּתַח שַׁעַר הַחֹצֵר' וכו',
וְקָשָׁה כְּפַל הַלְשׁוֹן לָמָּה לִי, דְּהִיָּינוּ פֶּתַח | וְקָשָׁה כְּפַל הַלְשׁוֹן לָמָּה לִי, דְּהִיָּינוּ פֶּתַח
וְהִיָּינוּ שַׁעַר. וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל | וְהִיָּינוּ שַׁעַר. וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל
הַפָּסִיק דְּבִין מֵלֵת 'פֶּתַח' וּבִין מֵלֵת | הַפָּסִיק דְּבִין מֵלֵת 'פֶּתַח' וּבִין מֵלֵת
'שַׁעַר', וּמִפְּנֵי זֶה יֵבֵא הַטּוּעָה לְטַעוֹת | 'שַׁעַר', וּמִפְּנֵי זֶה יֵבֵא הַטּוּעָה לְטַעוֹת
וּלְפִרְשׁ הַקְרָא כְּאֵלּוֹ אָמַר 'וְאֵת מִסָּךְ | וּלְפִרְשׁ הַקְרָא כְּאֵלּוֹ אָמַר 'וְאֵת מִסָּךְ
פֶּתַח, וְאֵת מִסָּךְ שַׁעַר הַחֹצֵר', וּפִרְשׁ | פֶּתַח, וְאֵת מִסָּךְ שַׁעַר הַחֹצֵר', וּפִרְשׁ
הַקְרָא 'מִסָּךְ פֶּתַח הַחֹצֵר' הוּא שַׁעַר | הַקְרָא 'מִסָּךְ פֶּתַח הַחֹצֵר' הוּא שַׁעַר
הַמּוֹרָחִי שֶׁל חֹצֵר, וּמִסָּךְ שַׁעַר' הוּא | הַמּוֹרָחִי שֶׁל חֹצֵר, וּמִסָּךְ שַׁעַר' הוּא
מִסָּךְ פֶּתַח אֱהֵל מוֹעֵד, שְׁגַם הוּא נִקְרָא | מִסָּךְ פֶּתַח אֱהֵל מוֹעֵד, שְׁגַם הוּא נִקְרָא
'שַׁעַר הַחֹצֵר' מִפְּנֵי שְׁהוּא פֶּתוּחַ אֶל | 'שַׁעַר הַחֹצֵר' מִפְּנֵי שְׁהוּא פֶּתוּחַ אֶל
חֹצֵר הַמִּשְׁכָּן, וְזֶהוּ שְׁאֵמַר 'אֲשֶׁר עַל | חֹצֵר הַמִּשְׁכָּן, וְזֶהוּ שְׁאֵמַר 'אֲשֶׁר עַל
הַמִּשְׁכָּן', כְּלוּמַר שַׁעַר הַחֹצֵר אֲשֶׁר הוּא | הַמִּשְׁכָּן', כְּלוּמַר שַׁעַר הַחֹצֵר אֲשֶׁר הוּא
סְמוּךְ אֶל הַמִּשְׁכָּן וְאֶל הַמּוֹבָח, וְעַל | סְמוּךְ אֶל הַמִּשְׁכָּן וְאֶל הַמּוֹבָח, וְעַל
דְּכְתִיב הֵכָא פִירוּשׁ לְשׁוֹן סְמוּךְ הוּא, | דְּכְתִיב הֵכָא פִירוּשׁ לְשׁוֹן סְמוּךְ הוּא,
וְהָא דְּכְתִיב לְפָנֵי זֶה 'וְאֵת מִסָּךְ פֶּתַח | וְהָא דְּכְתִיב לְפָנֵי זֶה 'וְאֵת מִסָּךְ פֶּתַח
אֱהֵל מוֹעֵד' פִּירוּשׁ הוּא פְּרוּכַת הַמִּסָּךְ | אֱהֵל מוֹעֵד' פִּירוּשׁ הוּא פְּרוּכַת הַמִּסָּךְ
שֶׁלְּפָנֵי בֵּית קֹדֶשִׁי הַקְּדָשִׁים, וְנִקְרָא | שֶׁלְּפָנֵי בֵּית קֹדֶשִׁי הַקְּדָשִׁים, וְנִקְרָא
'פֶּתַח אֱהֵל מוֹעֵד' מִפְּנֵי שְׁהוּא עוֹמֵד | 'פֶּתַח אֱהֵל מוֹעֵד' מִפְּנֵי שְׁהוּא עוֹמֵד
בְּתוֹף אֱהֵל מוֹעֵד, וְהִיָּה עוֹלָה עַל | בְּתוֹף אֱהֵל מוֹעֵד, וְהִיָּה עוֹלָה עַל
הַדַּעַת לומר שְׁגַם הַפְּרָכַת שֶׁלְּפָנֵי בֵּית | הַדַּעַת לומר שְׁגַם הַפְּרָכַת שֶׁלְּפָנֵי בֵּית
קֹדֶשִׁי הַקְּדָשִׁים הִיָּה בְּמִשְׁאֵל בְּנֵי גֵרְשׁוֹן, | קֹדֶשִׁי הַקְּדָשִׁים הִיָּה בְּמִשְׁאֵל בְּנֵי גֵרְשׁוֹן,
וְזֶה אֵינוֹ אֶמֶת, כִּי פְּרָכַת הַמִּסָּךְ הִיָּה | וְזֶה אֵינוֹ אֶמֶת, כִּי פְּרָכַת הַמִּסָּךְ הִיָּה
בְּמִשְׁאֵל בְּנֵי קֹהֶת כְּדְּכְתִיב לְעִיל בְּפִרְשֵׁת | בְּמִשְׁאֵל בְּנֵי קֹהֶת כְּדְּכְתִיב לְעִיל בְּפִרְשֵׁת
בְּמִדְבָּר 'וְכָא אֱהָרֹן וְגו' וְהוֹרִידוּ אֶת | בְּמִדְבָּר 'וְכָא אֱהָרֹן וְגו' וְהוֹרִידוּ אֶת
פְּרָכַת הַמִּסָּךְ וְכִסּוּ בָּהּ אֶת אֲרוֹן | פְּרָכַת הַמִּסָּךְ וְכִסּוּ בָּהּ אֶת אֲרוֹן
הָעֵדוּת, מִשּׁוּם הִכִּי פִירִשׁ רִשִּׁי הֵכָא | הָעֵדוּת, מִשּׁוּם הִכִּי פִירִשׁ רִשִּׁי הֵכָא
'אֲשֶׁר עַל הַמִּשְׁכָּן', כְּלוּמַר הַקָּלְעִים | 'אֲשֶׁר עַל הַמִּשְׁכָּן', כְּלוּמַר הַקָּלְעִים
וְכו' הַסּוּכָכִים וּמַגִּינִים עַל הַמִּשְׁכָּן כו': | וְכו' הַסּוּכָכִים וּמַגִּינִים עַל הַמִּשְׁכָּן כו':

אֵין וּלְשׁוֹן אֲחֵר עַל פֶּתַח אֱהֵל מוֹעֵד חוּץ | אֵין וּלְשׁוֹן אֲחֵר עַל פֶּתַח אֱהֵל מוֹעֵד חוּץ
מִן הַמּוֹרָחִי, רַק הוּא תּוֹסַפַּת בִּיאָוֹר. | מִן הַמּוֹרָחִי, רַק הוּא תּוֹסַפַּת בִּיאָוֹר.
וּכְבוֹד אֲרִיָּה פִירִשׁ שֶׁם לְאַפּוֹקִי חֲצִי יִרְיעָה | וּכְבוֹד אֲרִיָּה פִירִשׁ שֶׁם לְאַפּוֹקִי חֲצִי יִרְיעָה
הַכְּפוּלָה לְפָנֵי פֶּתַח אֱהֵל מוֹעֵד לְמוֹרָחַ | הַכְּפוּלָה לְפָנֵי פֶּתַח אֱהֵל מוֹעֵד לְמוֹרָחַ
כְּדִלְעִיל פְּרִשְׁתַּת תְּרוּמָה, שְׁהִיא | כְּדִלְעִיל פְּרִשְׁתַּת תְּרוּמָה, שְׁהִיא
מְחֻבָּרַת עִם שַׁעַר הַיְרִיעוֹת וְאֵין לָהּ | מְחֻבָּרַת עִם שַׁעַר הַיְרִיעוֹת וְאֵין לָהּ
שֵׁם בְּפָנֵי עֲצֻמָּה: תוֹרָה כו
(כו) † דְּקָשָׁה לְרִשִּׁי, דְּקָלְעִים הָיוּ כְּמוֹ | (כו) † דְּקָשָׁה לְרִשִּׁי, דְּקָלְעִים הָיוּ כְּמוֹ
דְּפָנוֹת סָבִיב הַחֹצֵר וְאֵינוֹ נּוֹפֵל בּוֹ לְשׁוֹן | דְּפָנוֹת סָבִיב הַחֹצֵר וְאֵינוֹ נּוֹפֵל בּוֹ לְשׁוֹן
'עַל הַמִּשְׁכָּן', דְּעַל' מִשְׁמַע שְׁהִיָּה | 'עַל הַמִּשְׁכָּן', דְּעַל' מִשְׁמַע שְׁהִיָּה
לְמַעֲלָה עַל הַמִּשְׁכָּן. וּמִתְרַץ דְּהִכִּי | לְמַעֲלָה עַל הַמִּשְׁכָּן. וּמִתְרַץ דְּהִכִּי
פִירוּשׁוֹ, הַסּוּכָכִים וּמַגִּינִים עַל הַמִּשְׁכָּן, | פִירוּשׁוֹ, הַסּוּכָכִים וּמַגִּינִים עַל הַמִּשְׁכָּן,
כְּלוּמַר דְּצִרְיָה לְהַגִּיָּה תִּיבָה אַחַת 'אֲשֶׁר | כְּלוּמַר דְּצִרְיָה לְהַגִּיָּה תִּיבָה אַחַת 'אֲשֶׁר
סוּכָכִים עַל הַמִּשְׁכָּן', כִּי מִדְרָךְ הַלְשׁוֹן | סוּכָכִים עַל הַמִּשְׁכָּן', כִּי מִדְרָךְ הַלְשׁוֹן
לומר שְׁהוּא מִגֵּן עָלָיו, וּמַגִּינִים עָלָיו | לומר שְׁהוּא מִגֵּן עָלָיו, וּמַגִּינִים עָלָיו
סָבִיב. וְיֵשׁ מַקְשִׁים, לָמָּה לֹא פִירִשׁ | סָבִיב. וְיֵשׁ מַקְשִׁים, לָמָּה לֹא פִירִשׁ
רִשִּׁי לְעִיל בְּפִרְשֵׁת בְּמִדְבָּר דְּכְתִיב | רִשִּׁי לְעִיל בְּפִרְשֵׁת בְּמִדְבָּר דְּכְתִיב
'וְקָלְעֵי הַחֹצֵר וְאֵת מִסָּךְ פֶּתַח הַחֹצֵר | 'וְקָלְעֵי הַחֹצֵר וְאֵת מִסָּךְ פֶּתַח הַחֹצֵר
אֲשֶׁר עַל הַמִּשְׁכָּן וְעַל הַמּוֹבָח סָבִיב' | אֲשֶׁר עַל הַמִּשְׁכָּן וְעַל הַמּוֹבָח סָבִיב'
וְגו', וְלֹא פִירִשׁ שֶׁם כְּלוּם. וּלְפִי מַה | וְגו', וְלֹא פִירִשׁ שֶׁם כְּלוּם. וּלְפִי מַה
שֶׁפִּירִשׁ הָרִאשׁוֹן רִישׁ פְּרִשְׁתַּת בְּהַעֲלוֹתוֹךְ | שֶׁפִּירִשׁ הָרִאשׁוֹן רִישׁ פְּרִשְׁתַּת בְּהַעֲלוֹתוֹךְ
גָּבִי 'לְהַעֲלוֹת נֵר תְּמִיד' שֶׁבְּפִרְשֵׁת | גָּבִי 'לְהַעֲלוֹת נֵר תְּמִיד' שֶׁבְּפִרְשֵׁת
אָמַר, שֶׁלֹּא פִירִשׁ רִשִּׁי שֶׁם כְּלוּם, | אָמַר, שֶׁלֹּא פִירִשׁ רִשִּׁי שֶׁם כְּלוּם,
כְּתִב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: כִּי הַמִּפְרָשׁ, פַּעַם | כְּתִב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: כִּי הַמִּפְרָשׁ, פַּעַם
יִפְרֹשׁ כָּל הַבְּחִינוֹת הַנוֹפְלוֹת עַל | יִפְרֹשׁ כָּל הַבְּחִינוֹת הַנוֹפְלוֹת עַל
הַלְשׁוֹן, וּפַעַם יִפְרֹשׁ קֶצֶת מִקֵּן, וּפַעַם | הַלְשׁוֹן, וּפַעַם יִפְרֹשׁ קֶצֶת מִקֵּן, וּפַעַם
יִסְמוּךְ עַל מַה שֶּׁפִּירִשׁ בְּמִקּוֹם אֲחֵר | יִסְמוּךְ עַל מַה שֶּׁפִּירִשׁ בְּמִקּוֹם אֲחֵר
וְלֹא פִירִשׁ שֶׁם כְּלוּם, עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ. | וְלֹא פִירִשׁ שֶׁם כְּלוּם, עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ.
וְלִי נִרְאָה דְּרִשִּׁי הוּכָרַח לְפִרְשׁ פַּה אַף | וְלִי נִרְאָה דְּרִשִּׁי הוּכָרַח לְפִרְשׁ פַּה אַף
שֶׁפִּירוּשׁוֹ הוּא פְּשׁוּט, מִשּׁוּם דְּהֵכָא | שֶׁפִּירוּשׁוֹ הוּא פְּשׁוּט, מִשּׁוּם דְּהֵכָא

♦ יום שני ב' סיון ♦

(כט) **בְּנֵי מִרְרֵי לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית־אֲבֹתָם תִּפְקֹד** **אֹתָם:**
כט בְּנֵי מִרְרֵי לְזַרְעֵיהֶן לְבֵית אֲבֹתָהֶן
תִּמְנֶינָהוּ יְהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח כרך ב עמ' 465)

בְּנֵי מִרְרֵי . . תִּפְקֹד אֹתָם (ד, כט)
לא נאמר בהם נשיאת ראש, כפי שנאמר בקהת ובגרושון.
ויש לבאר, דהנה עבודת המשכן דרשה שני תנאים.
מציאות - נדיבת הלב וחכמת לב. וזה בא לידי בטי
בקהת וגרושון, שנשא את הכלים היותר חשובים. **בטול** -
"לי לשמי", בלי פניות אישיות. וזה בא לידי בטי במררי
(לשון מרירות ובטול), שנשא את הקרשים. לכן לא נאמר
בו נשיאת ראש, כי מעלתו היא הבטול והפשטות.

(ה) **מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה**
תִּפְקֹדָם כָּל־הָבֹא לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל
מוֹעֵד:
למפר תלתינן שנין וילעלא ועד בר חמשינן
שנין תמנננן כל דאחי לחילא למפלח ית
פלחן משפן זמנא:

(זא) **וְזֹאת מִשְׁמֶרֶת מִשְׁאֵם לְכָל־עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל**
מוֹעֵד קֳרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעַמּוּדָיו וְאֹדְנָיו:
לא ודא משרת מטולהון לכל פלחנהון
במשפן זמנא דפי משפנא ועברוהי
ועמודהי וסמכוהי:

(לב) **וְעַמּוּדֵי הַחֹצֵר סָבִיב וְאֹדְנֵיהֶם וִיתְדֹתָם**
וּמִיתְרֵיהֶם לְכָל־כְּלִיָּהֶם וְלָכֶל עֲבֹדָתָם וּבִשְׁמַת
תִּפְקְדוּ אֶת־כָּלִי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁאֵם:
לב ועמודי דדרתא סחור סחור וסמכוהון
וספיהון ואטוניהון לכל מגיהון ולכל
פלחנהון ובשמקן תמנון ית מגי משרת
מטולהון:

זא"ו ויתדתם ומיתריהם • של עמודים, שהרי יתדות
ומיתרי הקלעים במשא בני גרושון היו; ויתדות
ומיתרים היו ליריעות ולקלעים מלמטה, שלא
תגביהם הרוח, ויתדות ומיתרים היו לעמודים סביב
לתלות בהם הקלעים בשפתם העליונה בכלונסות
וקנדיסין כמו ששנויה ב"מלאכת המשכן".

(ג) **זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת בְּנֵי מִרְרֵי לְכָל־עֲבֹדָתָם**
בְּאֹהֶל מוֹעֵד בֵּיד אִיתָמָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן:
ג דין פלחן זרעית בני מררי לכל פלחנהון
במשפן זמנא בידא דאיתמר בר אהרן
כהנא:

(ד) **וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן וְנִשְׂאִי הָעֵדָה אֶת־בְּנֵי**
הַקֹּהֲתִי לְמִשְׁפַּחְתָּם וּלְבֵית אֲבֹתָם:
ד וזמנא משה ואהרן וברכי כנשתא ית בני
קהת לזרעיהון ולבית אבטהון:

שפתי חכמים

(לב) ב מפרש בזה, היכן מצינו שהיה
לתרווייהו יתדות ומיתרים. ואם
תאמר, והא לעיל בפרשת במדבר
פירש רש"י 'את מיתריו' של משכן
והאהל ולא של חצר, והכא פירש
רש"י דמיתרי החצר היו גם בן לבני
גרושון. ויש לומר דהא דפירש רש"י
לעיל ו'לא של חצר' רצונו לומר
דמיתרים של המשכן היו כולם במשא
בני גרושון, אבל של חצר לא היו כולם
במשא בני גרושון, אלא קצתם במשא
בני גרושון וקצתם במשא בני מררי
כמו שפירש כאן וקל להבין: ל פירש
הרא"ם, והיו היתדות מחוברים
לעמודים, שהיה עושה כעין קנדיסין
שקורין פלו"ש שהן יתדות ארכן ששה
ורחבן שלשה טפחים ובאמצען טבעת
נחושת, וכורף שפת הקלעים סביביו
במיתרים כנגד כל עמוד, ותולה
הקנדיס דרך טבעתו באונקלי שבועמוד
העשוי כמין וא"ו, ראש אהד וקוף
למעלה וראש אהד תקוע בעמוד:
מ בפרשת תרומה בפירוש רש"י
מבאר היטב: תורה לג

לה מִבֶּר תִּלְתִּין שָׁנִין וְלַעֲלָא וְעַד בֶּר חֲמִשִּׁין
שָׁנִין כֹּל דְּאִתִּי לַחֲלִילָא לְפִלְחָנָא בְּמִשְׁכַּן
זְמָנָא:

לוי וְהוּוּ מְנַגִּיהוֹן לְזִרְעִיתְהוֹן תְּרִין אֲלָפִין
שָׁבַע מָאָה וְחֲמִשִּׁין:

לוי אֲלִין מְנַגִּי זִרְעִית קָהָת כֹּל דְּפִלַּח בְּמִשְׁכַּן
זְמָנָא דִּי מָנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל מִימְרָא דִּי
בִידָא דְּמֹשֶׁה:

לח וּמְנַגִּי בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְזִרְעִיתְהוֹן וּלְבֵית
אֲבֹהֵיהוֹן:

לט מִבֶּר תִּלְתִּין שָׁנִין וְלַעֲלָא וְעַד בֶּר חֲמִשִּׁין
שָׁנִין כֹּל דְּאִתִּי לַחֲלִילָא לְפִלְחָנָא בְּמִשְׁכַּן
זְמָנָא:

מ וְהוּוּ מְנַגִּיהוֹן לְזִרְעִיתְהוֹן לְבֵית אֲבֹהֵיהוֹן
תְּרִין אֲלָפִין וְשִׁית מָאָה וְתִלְתִּין:

מא אֲלִין מְנַגִּי זִרְעִית בְּנֵי גֵרְשׁוֹן כֹּל דְּפִלַּח
בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא דִּי מָנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל
מִימְרָא דִּי:

מב וּמְנַגִּי זִרְעִית בְּנֵי מְרָרִי לְזִרְעִיתְהוֹן לְבֵית
אֲבֹהֵיהוֹן:

מג מִבֶּר תִּלְתִּין שָׁנִין וְלַעֲלָא וְעַד בֶּר חֲמִשִּׁין
שָׁנִין כֹּל דְּאִתִּי לַחֲלִילָא לְפִלְחָנָא בְּמִשְׁכַּן
זְמָנָא:

מד וְהוּוּ מְנַגִּיהוֹן לְזִרְעִיתְהוֹן תִּלְתָּא אֲלָפִין
וּמָאתָן:

מה אֲלִין מְנַגִּי זִרְעִית בְּנֵי מְרָרִי דִּי מָנָא
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל מִימְרָא דִּי בִידָא דְּמֹשֶׁה:

מו כֹּל מְנַגֵּא דִּי מָנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּרְבִרְבֵי
יִשְׂרָאֵל יָת לֹאֵי לְזִרְעִיתְהוֹן וּלְבֵית
אֲבֹהֵיהוֹן:

(לה) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה
כָּל־הָבָא לַצָּבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד:

(לו) וַיְהִיו פְּקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם אֲלָפִים שָׁבַע מֵאוֹת
וְחֲמִשִּׁים:

(לז) אֵלֶּה פְּקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת הַקָּהָתִי כָּל־הָעֹבֵד בְּאֹהֶל
מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה
בְּיַד־מֹשֶׁה: ס

(לח) וּפְקוּדֵי בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְמִשְׁפְּחֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם:

(לט) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה
כָּל־הָבָא לַצָּבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד:

(מ) וַיְהִיו פְּקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם אֲלָפִים
וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים:

(מא) אֵלֶּה פְּקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן כָּל־הָעֹבֵד
בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה:

(מב) וּפְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית
אֲבֹתָם:

(מג) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה
כָּל־הָבָא לַצָּבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד:

(מד) וַיְהִיו פְּקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם שְׁלֹשָׁת אֲלָפִים
וּמָאתַיִם:

(מה) אֵלֶּה פְּקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה:

(מו) כָּל־הַפְּקָדִים אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּנְשִׂאֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַלְוִיִּם לְמִשְׁפְּחֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם:

מִן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה (מז)
כָּל־הָפֶאֱלַעַב עֲבַדְתָּ עֲבֹדָה וְעֲבַדְתָּ מִשָּׂא בָאֵהָל
מוֹעֵד:
מִן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה
שָׁנִיז כָּל דְּאֵתִי לְמַפְלַח פְּלַחַן פְּלַחְנָא וּפְלַחַן
מְטוּל בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא:

נשי"א עֲבַדְתָּ עֲבֹדָה • הוא השיר במצלתים וכנורות, שהיא עבודה: לעבודה אחרת. ועבדת משא"כ.
במשמעו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 49)

במשמעו (רש"י ד, מז)
כָּנָתוּ, שְׁלֹא נִפְרַשׁ שֶׁ"עֲבֹדַת מִשָּׂא" הִיא "עֲבֹדָה לְמִשָּׂא",
הֵינּוּ טַעֲמֵי הַעֲגָלוֹת, שֶׁהִיא עֲבֹדָה לְמִשָּׂא הַעֲגָלוֹת. וְרִשִּׁי
שׁוֹלַל פְּרוּשׁ זֶה, שֶׁכֵּן עֲבֹדָה זֹ, שֶׁנַּעֲשִׂית עַל יְדֵי שְׁנֵי לְוִיִּם

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך יח עמ' 44 ואילך - מותחן 'לקראת שבת')

שירת הלויים במצלתים וכנורות דוקא

מִן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־
הָפֶאֱלַעַב עֲבַדְתָּ עֲבֹדָה
הוא השיר במצלתים וכנורות, שהיא עבודה לעבודה
אחרת (ד, מז. ובפרש"י)
יֵשׁ לַעֲנִי, מְדוּעַ אֵין רִשִּׁי מְבִיא כָּלֵל אֶת הַשִּׁירָה בִּפְנֵי?
כֵּן יֵשׁ לְדַקָּה מַה שֶׁהִבִּיא רִשִּׁי"ר בַּק "מַצְלָתִים וְכַנּוֹרוֹת", וְהִרִי
בְּמִקְדָּשׁ הָיוּ הַלְוִיִּים מְנַגְּנִים בְּעוֹד כּו"כ פְּלִים (ראה רמב"ם הל'
כלי המקדש פ"ג ה"ד)?
וְיֵשׁ לוֹמַר בְּזֶה בְּאֶפֶן מִחֲדָשׁ, דִּהְנֶה זֶה שִׁירָה הַלְוִיִּים
הַצְעִירִים מִחֲמִשִּׁים שָׁנָה הָיוּ רְאוּיִים לְעֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן,
מִפְּרֵשׁ רִשִּׁי"ר (במדבר ד, ג ד"ה נשא) כִּי "הִיֹּתֶר עַל בֶּן חֲמִשִּׁים
כַּח מִכְחִישׁ".

מח) וַיְהִי פִקְדֵיהֶם שְׁמֹנֶת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת
וּשְׁמֹנִים:
מח והיו מְנַגְּיָהוּן תְּמַנְיָא אֲלָפִין וְחֲמִשׁ מֵאָה
וּתְמַנְיָא:

על־פי יהוה פֶּקֶד אותם בִּיד־מִשָּׁה אִישׁ
עַל־עֲבֹדָתוֹ וְעַל־מִשָּׁאוֹ וּפְקָדָיו אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה
אֶת־מִשָּׁה: פ
(מט)
עַל־פִּי יְהוָה פֶּקֶד אותם בִּיד־מִשָּׁה אִישׁ
עַל־עֲבֹדָתוֹ וְעַל־מִשָּׁאוֹ וּפְקָדָיו אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה
אֶת־מִשָּׁה: פ

נשי"א וּפְקָדָיו אֲשֶׁר־צִוָּה ה' אֶת־מִשָּׁה • ואותן הפקדים היו במצוה "מִן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְעַד בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה".

שפתי חכמים

מז) ג כְּלוֹמַר, בְּזִמְנָן שֶׁהַכֹּהֲנִים הָיוּ
מְקַרְיָבִים וְעוֹסְקִים בְּעֲבֹדָה, הַלְוִיִּם הָיוּ
מְשׁוֹרְרִים וּמְנַגְּנִים בְּמַצְלָתִים וְכַנּוֹרוֹת
שִׁלְהֶם וְעוֹשִׂין עֲבֹדָה לְכַהֲנִים:
ס (מהרי"ה) כְּלוֹמַר, אֵף עַל פִּי שֶׁעֲבֹדַת
עֲבֹדָה: פִּירוּשָׁה עֲבֹדָה לְעֲבֹדָה, מִכָּל
מְקוֹם 'עֲבֹדַת מִשָּׂא' אֵין פִּירוּשָׁה
עֲבֹדָה לְמִשָּׂא, אֲלֵא בְּמִשְׁמַעוֹ, עֲבֹדָה
שֶׁהִיא מִשָּׂא: תורה מח
(מט) ע דַּעַת רִשִּׁי וְכַרְוָנו לְכַרְכָּה
דְּהֵאִי וּפְקָדָיו קָאִי עַל מִשָּׁה, דְּכַתִּיב
לְעִיל 'פֶּקֶד אותם בִּיד מִשָּׁה', וְאִשְׁר

צוה' כמו כְּאִשְׁר צוה, וְהִכִּי קָאָמַר,
וּפְקָדִים שֶׁל מִשָּׁה כְּאִשְׁר צוה ה' אֶת
מִשָּׁה, דְּהֵינּוּ מִן שְׁלֹשִׁים עַד בֶּן
חֲמִשִּׁים, וְהוּא שֶׁנֶּקֶט רִשִּׁי 'וְאֹתָן
הַפְּקָדִים הָיוּ בְּמִצְוָה מִן שְׁלֹשִׁים עַד
בֶּן חֲמִשִּׁים'. וְאֵין לְתַמּוּהָ, כִּינֵן דְּקָאִי עַל

♦ יום שלישי ג' סיון ♦

ה (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) צו את־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וישַׁלְחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה כָּל־צֹרֵעַ וכל־זֹב וכל טָמֵא לנֶפֶשׁ:

ב פקד נת בני ישראל וישלחון מן משריתא כל דסגיר וכל דדאב וכל דמסאב לטמי נפשא דאנשא:

חויז לכלן; הִזָּב מִתֵּר בְּמַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל וּמִשְׁלַח מִן הַשָּׂתִים. וְטָמֵא לְנֶפֶשׁ מִתֵּר אִף בְּשַׁל לִוְיָהּ, וְאִינוּ מִשְׁלַח אֶלָּא מִשְׁלַח שְׂכִינְהָ. וְכָל זֶה דְּרָשׁוּ רַבּוּתֵינוּ מִן הַמִּקְרָאוֹת בְּמִסְכַּת פְּסָחִים (דף סו). טָמֵא לְנֶפֶשׁ • דְּמִסָּאב לטמי נפשא דאנשא. אוֹמֵר אֲנִי, שֶׁהוּא לְשׁוֹן עֲצָמוֹת אָדָם בְּלִשׁוֹן אַרְמִי, וְהִרְבֵּה יֵשׁ בְּבִרְאשִׁית רַבָּה' (פ"ח): אֲדִרְיָאנוּס שְׁחִיק טָמֵא – שְׁחִיק עֲצָמוֹת.

כ"י צו את־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו'. פֶּרֶשָׁה זוֹ נֶאֱמָרָה בַּיּוֹם שֶׁהוּקָם הַמִּשְׁכָּן, וּשְׁמוֹנֶה פְּרָשִׁיּוֹת נֶאֱמָרוּ בּוֹ בַּיּוֹם, כְּדֹאִיתָא בְּמִסְכַּת גֻּטִין בְּפֶרֶק 'הַנִּזְנִין' (דף ס). וישַׁלְחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה • שֶׁלֹּשׁ מַחֲנוֹת הָיוּ שָׁם בְּשַׁעַת חֲנִיתָן: תוֹף הַקָּלָעִים הָיָה מַחֲנֶה שְׂכִינָה, חֲנִית הַלְוִיִּם סָבִיב – כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ בְּפֶרֶשׁת "בְּמִדְבַר סִינִי" – הָיָה מַחֲנֶה לִוְיָהּ. וּמִשָּׁם וְעַד סוֹף מַחֲנֶה הַדְּגָלִים לְכָל אַרְבַּע הָרוּחוֹת הָיָה מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל. הַצֹּרֵעַ נִשְׁתַּלַּח

(ג) מִזִּכָּר עַד־נִקְבָּה תִּשְׁלְחוּ אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה תִּשְׁלָחוּם וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת־מַחֲנֵיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם:

ג מדכר עד נוקבא תשלחון למבכרא למשריתא תשלחון ולא יטאבון ית משריתאון די שכתתי שריא ביניהון:

ישראל: ר' ואם תאמר, מנא ליה לרש"י, ויש לומר הא דטמא מת מותר אף בשל לוי' וליף ממושה רבינו עליו השלום שהיה לוי, וכתוב ויקח משה את עצמות יוסף עמו, והיה נכנס במחנה לוי' ש' כלומר, דעת התרגום שנטמא בעצם של מת. והרא"ם פירש דהוכחתו היא שאם הוא לשון טומאה אם כן היה מחוייב שהנוגע בטמא מת יהיה אב הטומאה, מוציאה לשלח הנוגע בטמא מת מחוץ למחנה כזב ומצורע שהם אב הטומאה, ואין הדבר כן, שהרי הנוגע בטמא מת אינו אלא ולד הטומאה, הלכך על פירוש צריך לומר 'לטמי נפשא' וכו' אינו אלא מלשון עצמות, ועצם הוא אבי אבות הטומאה, והנוגע בו אב הטומאה. ואם תאמר מנא ליה, דלמא פירוש של פסוק שנטמא בבשר מת ולא בעצם, ויש לומר דאם כן היה לו לכתוב טמא בנפש, מאי טמא לנפש, משמע שנטמא במה שמחובר לנפש, ואיזה זה העצם. הרא"ם. ועוד יש לומר, מדמתרגם 'דמסאב לטמי נפשא', לא

אותם הפקודים וכו', כלומר ואתם הממונים אלעזר ואיתמר הממונים עליהם צריכין אף הם להיות מבן שלשים ועד בן חמשים. מצאתי בשם גדול אחד: תורה א (ב) פ' דקשה לרש"י, למה לא צוה להם פֶּרֶשָׁה זו מיד כשהוקם המשכן, דהא ביום שהוקם המשכן מסתמא היו עושין המחנות, ואם כן מיד היה לו לצוות שישלחו כל טמא מן המחנה. ומתרג', דבאמת נאמרה ביום שהוקם המשכן. ותו קשה ליה, והיכן מצינו שנאמרה להם עוד איזה פֶּרֶשָׁה ביום שהוקם המשכן, ומתרג' ושמונה פֶּרֶשִׁיּוֹת כו'. צ' מדכתוב שלש פעמים 'מחנה' בפֶּרֶשָׁה זו: ק' דכתוב גבי מצורע 'בדד ישב', משמע שתהא ישיבתו במקום שאין שאר טמאים הולכים שם, דהיינו חוץ לשלש מחנות, ומדכתוב 'ולא יטמאו את מחניהם' ולא כתיב 'את מחנם' משמע מחנה אחד לזב ומחנה אחד לטמא מת, ומדטמא מת מותר במחנה לוי' כדלעיל, שמע ממנה דזב הוא במחנה

משה דלעיל, למה כתיב שתי פעמים 'משה', דהיה לו לכתוב 'אליו' במקום 'משה'. יש לומר דהרבה פסוקים מדברים כן, כמו ואל משה אמר עלה אל ה', היה לו לומר 'עלה אלי', וכן 'וה' המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת ה', היה לו לומר 'מאתו', וכן 'ויאמר למך לנשיו עדה וצלה שמען קולי נשי למך', היה לו לומר 'נשי', וקל להבין. ואם תאמר, מאי צריך רש"י לפרש כן, והלא במה פעמים כתיב 'מבן שלשים' וגו'. ויש לומר, לפי שכתוב 'ויהיו פקודיהם שמונת אלפים וחמש מאות ושמונים', ואחר כך נאמר 'על פי ה' פקד אותם', ושם אתה רוצה לפרש על מנן אחר האמור בפֶּרֶשׁת בהעלותך שהוא מבן עשרים וחמש שנים, לך פירוש רש"י 'ואותן הפקודים' כו', והוכחתו מדכתוב 'אשר צוה ה' את משה', משמע שכבר נצטווה עליו, ואלו הצוואה מבן חמש ועשרים לא נאמר אלא לאחר מכאן. ויש מפרשים 'ופקדיו' פירוש ממוניו, ופירוש רש"י

וַיַּעֲבֹדוּ בֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ אֹתָם אֶל־מַחֲוֵי
לְמַחֲנֶה כְּאִשֶּׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל: פ

(ד) וַיַּעֲבֹדוּ בֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ אֹתָם אֶל־מַחֲוֵי
לְמַחֲנֶה כְּאִשֶּׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל: פ

ה ומליל יי עם משה למימר:

(ה) וַיַּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

וּמִלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גֹּבֵר אוֹ אֶתְמָא אָרִי
יַעֲבֹדוּן מִכָּל חֹבֵי אֲנָשָׁא לְשִׁקְרָא שִׁקְרָא גְדָם
יִי וְיַחֲבֹב אֲנָשָׁא הַהוּא:

(ו) דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ
מִכָּל־חַטָּאת הָאֵלֶּם לְמַעַל מַעַל בִּיהוָה וְאִשְׁמָה
הַנֶּפֶשׁ הַהוּא:

שְׁכָתוֹב "וְהַתְּוֹדוּ", לוֹמֵר שְׂאִינוּ חֵיב חֲמֹשׁ וְאִשָּׁם
עַל־פִּי עֲדִים עַד שִׁינְדָה בְּדָבָר. וְהַשְׁנִי – עַל גִּזְלֵ הַגֵּר
שֶׁהוּא נִתֵּן לַכֹּהֲנִים.

כִּי־לְמַעַל מַעַל בַּה' . הָרִי חֲזֹר וְכָתֹב כָּאֵן פֶּרֶשֶׁת
גִּזְלֵ וְנִשְׁבַּע עַל שִׁקְרָא , הִיא הָאִמּוּרָה בְּפֶרֶשֶׁת וַיִּקְרָא
(וַיִּקְרָא ה'): "וּמַעֲלָה מַעַל בַּה' וְכַחַשׁ בַּעֲמִיתוֹ וְגו'",
וְנִשְׁנִית כָּאֵן בְּשִׁבְלֵי שְׁנֵי דְבָרִים שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ בַּה' : הָאֶחָד

וַיַּוְדִינוּ יֵת חֹבִיָּהוּן דִּי עֲבָדוּ וְיַתֵּב יֵת
חֹבְתָהּ בְּרִישָׁה וְחֻמְשָׁה יוֹסֵף עֲלוּהִי וְיַתֵּב
לְדָחֵב לַה':

(ז) וְהַתְּוֹדוּ אֶת־חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהָשִׁיב אֶת־
אֲשָׁמוֹ בְּרִאשׁוֹ וְחִמִּישְׁתּוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לְאִשֶּׁר
אֲשָׁם לוֹ:

כִּי־אֶת־אֲשָׁמוֹ בְּרִאשׁוֹ • (ב"ק קיא) הוּא הַקֶּרֶן שֶׁנִּשְׁבַּע עָלָיו. לְאִשֶּׁר אֲשָׁם לוֹ • (כתובות יט) לְמִי שֶׁנִּתְחַיֵּב לוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך לח עמ' 18 ואילך)
תשובה במצוה כללית

"תמים ושלם בכל איברי הנפש כו', מה־שאינ־פן אם חסר
מצוה אחת או פגם בה הרי נעשה מחסר איבר" (לקוטי תורה
נצבים מה, א).

אף מצוות התשובה בכלה לתקן את האיברים הפגומים, כי
התשובה מגיעה מעמקא דלבא ומעצם הנפש, שהוא מקור
החיות של ה"תרני"ג מיני כחות וחיות". ולכן נמשך משם
חיות חדשה לתקן האבר הפגום.

ולכן לא נמנית מצוות התשובה שבלב במנין המצוות, כי
נמנו רק המצוות שהן כנגד כחות הנפש, אף מצוות התשובה
מגיעה מעמק הנפש שלמעלה מכחות הנפש, עד שבכלה
לתקן את הפגמים שבכחות, ורק מצוות הודוי שהיא בפה
יכולה להמנות במנין המצוות.

וְהַתְּוֹדוּ אֶת־חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ (ה, ז)

צִוְנוּ לְהַתְּוֹדוֹת עַל הַעֲוֹנוֹת . . וְלֵאמֹר אוֹתָם עִם הַתְּשׁוּבָה
. . וְהוּא אָמְרוּ . . וְהַתְּוֹדוּ (סהמ"צ להרמב"ם מ"ע עג)
כָּבֵד הַקֹּשֶׁשׁ בְּכִמְהָ מִקּוֹמוֹת עַל הַרְמָב"ם (מנ"ח מצוה ססד.
ועוד), מִדּוּעַ מִנֵּה רַק הוֹדִי לְמַצְוָה, וְאֵת הַתְּשׁוּבָה עֲצָמָה לֹא
מִנֵּה. וּבְאֵרוֹ בְּאוֹפְנִים שׁוֹנִים.
וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה בְּדֶרֶךְ הַדְּרוֹשׁ:

אָמְרוּ חַז"ל שְׁרַמ"ח מִצְוֹת־עֲשֵׂה הֵם כִּנְגֵד רַמ"ח אֵיבָרָיו שֶׁל
אָדָם (מכות כג, סע"ב) וְשֵׁס"ה מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה הֵם כִּנְגֵד
שֵׁס"ה גִּידִים (זח"א קע, ב). וּמִבְּאֵר בְּסִפְרֵי חֲסִידוֹת, שֶׁיֵּשׁ בְּכָל
נִשְׁמָה "תַּרְנִי"ג מִיְּנֵי כַחוֹת וְחַיּוֹת" (תניא פרק נא), וְכַאֲשֶׁר
הָאָדָם הוּא שְׁלֵם בְּשִׁמְרִית כָּל הַתַּרְנִי"ג מִצְוֹת, אִזּוּ הוּא

שפתי חכמים

לְנִגְזֵל וְזֶה בָּא וְגִזֵּל מִיָּדוֹ, חֵיב לִיתֵּן
לְמַלְלוֹ שֶׁהָלַךְ לְנִגְזֵל, וְזֶה שֶׁנִּקְטַר רִש"י
לְמִי שֶׁנִּתְחַיֵּב לוֹ, רְצוֹנוֹ לוֹמֵר לְמִי
שֶׁנִּתְחַיֵּב הִנְגִּזֵּל לוֹ: תורה ח

שֶׁנִּשְׁבַּע עָלָיו, רוֹצֵה לוֹמֵר אוֹתוֹ מִמּוֹן
שֶׁנִּשְׁבַּע עָלָיו, לְאַפּוֹקֵי חֲמֹשׁ: א דַּקְשָׁה
לְרִש"י, לָמָּה לֹא כָתִיב לְאִשֶּׁר גִּזֵּל לוֹ,
אֶלֹא לְאִשֶּׁר אֲשָׁם לוֹ, מִשְׁמַע לְמִי
שֶׁהִקְרַן שָׁלוֹ, כְּגוֹן שְׂאִישׁ אֶחָד הָלַךְ

הָיָה לוֹ לְתַרְגֵּם כִּי אִם 'דְּמַסְסָב
לְנִפְשָׁא, אֶלֹא 'לְטַמִּי' גַּעֲצָמוֹת מִשְׁמַע.
נִרְאָה לִי: תורה ג
(ז) ת דִּמְמוֹן הַמִּשְׁתַּלֵּם בְּרִאשׁוֹ הוּא.
וּמִפְרָשׁ, וְאִיזָה נִקְרָא קֶרֶן, אוֹתוֹ

(ח) וְאִם-אֵין לְאִישׁ גֹּאֵל לְהָשִׁיב הָאָשָׁם אֵלָיו הָאָשָׁם הַמוֹשָׁב לַיהוָה לַכֹּהֵן מִלִּבְד אֵיל הַכַּפָּרִים אֲשֶׁר יִכְפֹּר-בּוֹ עָלָיו:

ח וְאִם לִית לְגִבֵּר פָּרִיק לְאַתְּבָא חוֹבְתָא לֵה חוֹבְתָא דְמִתְב קָדָם יִי לְכַהֲנָא בִּר מְדַכֵּר כַּפּוּרָא דִּי יִכְפֹּר בֵּה עֲלוּהִי:

עד יַעֲקֹב? אֵלָּא זֶה הַגִּיר שְׁמַת וְאֵין לוֹ יוֹרְשִׁים. הָאָשָׁם הַמוֹשָׁב. זֶה הַקֶּרֶן וְהַחֲמִשׁ. לֵה' לַכֹּהֵן. קָנָאוּ הַשֵּׁם, וְנִתְּנוּ לַכֹּהֵן שְׂבָאוֹתָיו מִשְׁמֶר. מִלִּבְד אֵיל הַכַּפָּרִים. הָאָמור בְּיִקְרָא' שְׂהוּא צָרִיךְ לְהִבְיָא.

כ"ח וְאִם-אֵין לְאִישׁ גֹּאֵל. שְׁמַת הַתּוֹכֵעַ שֶׁהִשְׁבִּיעוּ וְאֵין לוֹ יוֹרְשִׁים. לְהָשִׁיב הָאָשָׁם אֵלָיו. כְּשֶׁנִּמְלָךְ זֶה לְהַתְּנוּת עַל עֲוֹנוֹ. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: וְכִי יֵשׁ לָךְ אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין לוֹ גּוֹאֲלִים, אוֹ בֶן, אוֹ בֵּת, אוֹ אֶח, אוֹ שָׂאֵר בָּשָׂר הַקְּרוֹב מִמִּשְׁפַּחַת אָבִיו לְמַעַלָּה

(ט) וְכָל-תְּרוּמָה לְכָל-קֹדֶשׁ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-יִקְרִיבוּ לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה:

ט וְכָל אִפְרָשׁוּתָא לְכָל קוֹדֶשֶׁא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי יִקְרְבוּן לְכַהֲנָא דְלֵה יֵהִי:

בֵּית ה' אֶלְהֵיךָ, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה יַּעֲשֶׂה בָּהֶם? תִּלְמוּד-לוֹמַר: "לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה", בָּא הַכְּתוּב וְלִמַּד עַל הַכַּפּוּרִים שֶׁיִּהְיוּ נִתְּנִין לַכֹּהֵן.

כ"ח וְכָל-תְּרוּמָה וְגו'. אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל: וְכִי תְרוּמָה מִקְרִיבִין לַכֹּהֵן? וְהֵלָּא הוּא הַמִּחְזֵר אַחֲרֶיהָ לְבֵית הַגִּרָּנוֹת? וְמָה תִּלְמוּד-לוֹמַר "אֲשֶׁר-יִקְרִיבוּ לַכֹּהֵן"? אֵלּוֹ הַכַּפּוּרִים, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (שְׁמוֹת כג): "תָּבִיא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמ' 29)

אֵין נִתְּנִין לָהֶם תְּרוּמָה בְּשִׁכְרֹן, וְאִם עוֹשִׂין כֵּן חִלּוּל". לָכֵן כָּתַב "לְבֵית", וְלֹא שְׁמִסִּיעַ בְּבֵית הַגִּרָּנוֹת עֲצֻמוֹ (וְגַם בְּזֶה נִרְאֶה עַד כַּמָּה יֵשׁ לְדַק בְּפִרוּשׁ רַש"י).

וְהֵלָּא הוּא הַמִּחְזֵר אַחֲרֶיהָ לְבֵית הַגִּרָּנוֹת (רש"י ה, ט) יֵשׁ לְשֵׁאל, מִדּוּעַ מְדַיֵּק "לְבֵית הַגִּרָּנוֹת", וְלֹא נִקֵּט "בְּבֵית הַגִּרָּנוֹת". וְיֵשׁ לוֹמַר, דִּהְיָה אָמְרוּ רַז"ל "הַכֹּהֲנִים... הַמִּסִּיעִים... בְּבֵית הַגִּרָּנוֹת (לְדוּשׁ וְלִזְרוֹת כְּדִי שִׁיתְנוּ לוֹ הַתְּרוּמוֹת),

(י) וְאִישׁ אֶת-קֹדֶשׁוֹ לוֹ יִהְיֶה אִישׁ אֲשֶׁר-יִתֵּן לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה:

י וְגִבֵּר יֵת מַעֲשֵׂר קוֹדֶשֶׁא דְלֵה יֵהוּן גִּבֵּר דִּיתֵן לְכַהֲנָא דְלֵה יֵהִי:

תִּלְמוּד-לוֹמַר: "וְאִישׁ אֶת-קֹדֶשׁוֹ לוֹ יִהְיֶה", מַגִּיד, שֶׁטּוֹבַת הַנָּאֶתֶן לְבָעֲלִים, וְעוֹד מִדְּרָשִׁים הַרְבֵּה דָּרְשׁוּ

כ"ח וְאִישׁ אֶת-קֹדֶשׁוֹ לוֹ יִהְיֶה. לִפִּי שְׁנָאֵמְרוּ מִתְּנוֹת כֶּהֱנָה וְלוֹיָהּ, יָכוֹל יָבוֹא וְיִשְׁלוֹם בְּזֹרֹעַ?

שפתי חכמים

הַכַּפּוּרִים, וְאֵיל הַכַּפּוּרִים נִתֵּן דִּקְקָא לַכֹּהֵן שְׂבָאוֹתוֹ מִשְׁמֶר, כְּדִכְתִּיב בְּפִרְשַׁת שׁוֹפְטִים 'חֶלֶק כְּחֶלֶק יֵאָכְלוּ' וְגו', אִם כֵּן אֵף קֶרֶן וְחֹמֶשׁ אֵינוֹ נִתֵּן אֶלָּא לַכֹּהֵן שְׂבָאוֹתוֹ מִשְׁמֶר: ז' (פִּנְעַח רֵאָא) כִּי מִלְּשׁוֹן 'מִלִּבְד' מִשְׁמַע שְׁכָּתוּב קָרַ בַּתּוֹרָה שְׁחִיב בֵּה, לָכֵךְ צָרִיךְ לוֹמַר 'הָאָמור בְּיִקְרָא'. וְהוֹצֵרֵךְ לְהַנְפִּירוֹ פֹּה, דְּסִלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא, הִיכָא דְּמִחְזִיר הַגְּזִילָה לְבָעֲלִים צָרִיךְ קֶרֶן לְהַתְּכַפֵּר לוֹ מִן הַשְּׂמִים, אֲבָל הִיכָא דִּיהִיב לִיָּה לַכֹּהֵן זֶה יִהְיֶה כַּפָּרְתּוֹ, קָא מִשְׁמַע לָן: תּוֹרָה ט

(י) ח רָצוּנוֹ לוֹמַר, שִׁיתֵּן לְכָל כֹּהֵן שִׁירְצָה, דְּהוּא הַטּוֹבַת הַנָּאָה, וְנוֹטֵל

אִפְשָׁר לְתַרְץ כְּהֵתֶם, דְּכָל אָדָם רוּצָה לְקַבֵּל הָאָשָׁם דִּיהִינּוּ קֶרֶן וְחֹמֶשׁ בֵּין עֲנִי וּבֵין עֲשִׂיר: ד' וְהָא דְּגַבִּי וְאִם אֵין לְאִישׁ גֹּאֵל לְהָשִׁיב הָאָשָׁם לֹא נִכְתַּב 'הַמוֹשָׁב', מִפְּנֵי שְׁמֶךְ אֲדִלְעִיל מִינִיָּה דְּכְתִיב 'וְהָשִׁיב אֶת אֲשָׁמוֹ בְּרָאשׁוֹ וְחִמִּישְׁתּוֹ' וְגו': ח דָּאִם לֹא כֵן, אִם הוּא לֵה' אֵינוֹ לַכֹּהֵן, וְכֵן הִהִיפֵךְ. וְאֵין לוֹמַר שְׁנִיָּהֶם, לֵה' הָאִימוּרִים וְהַבָּשָׂר לַכֹּהֲנִים, דְּלֵה' לַכֹּהֵן מִיבָעִי לִיָּה: ו וְאִם תֹּאמַר, דְּלִמָּא לֹאִיָּה כֹהֵן שִׁירְצָה אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ בָּאוֹתוֹ מִשְׁמֶר, וְיֵשׁ לוֹמַר מִדְּכְתִיב אַחֲרֵיו 'מִלִּבְד אֵיל הַכַּפּוּרִים' וְגו', רָצוּנוֹ לוֹמַר דְּזֶה יִתֵּן לַכֹּהֵן מִלִּבְד אוֹתוֹ אֵיל

(ח) ב דְּקָשָׁה לְרַש"י, בֵּינּוּן שְׁגוֹלָן בּוֹפֵר לוֹ וְזֶה שֶׁהִשְׁבִּיעוּ הוּא כְּכַר מַת, אִם כֵּן הִיאֲךָ בָּא שְׁנֵה רוּצָה לְשַׁלֵּם, וּמִתְרַץ כְּשֶׁנִּמְלָךְ כּו': ג וְאִם תֹּאמַר, בְּפִרְשַׁת בְּהֵר כְּתִיב 'וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה לוֹ גּוֹאֵל', וּפִירֵשׁ רַש"י וְכִי יֵשׁ לָךְ אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין לוֹ גּוֹאֵל, וּמִתְרַץ, אֶלָּא גּוֹאֵל שְׂוִיכָל לְגֵאוּל מִמְּכָרוֹ. רָצוּנוֹ לוֹמַר, דְּוִדָּאֵי יֵשׁ לוֹ גּוֹאֵל, אֶלָּא שֶׁאֵין לוֹ גּוֹאֵל עֲשִׂיר שְׂוִיכָל לְגֵאוּל מִמְּכָרוֹ, וְלִמָּה לֹא מִתְרַץ דְּמִיָּירִי בְּגֵר שֶׁאֵין לוֹ יוֹרְשִׁים כְּמוֹ שֶׁמִּתְרַץ הָכָא. וְיֵשׁ לוֹמַר דִּהֵתֶם אֵי אִפְשָׁר לוֹמַר בְּגֵר, דְּהָא כְּתִיב 'וּמִכָּר מִאֲחֻזָּתוֹ', דִּהִינּוּ מִירוּשַׁת אָבִיו, וְלִגֵּר אֵין לוֹ יְרוּשָׁה מֵאָבִיו, וְגַם הָכָא אֵי

אָלא אַחד מעשרה שהיתה למודה לעשות. איש
אשר-יתן לפנה. מתנות הראיות לו. לו יהיה.
מזמן הרבה.

בו ב'ספרי'. ומדרש אגדה (תנחומא פ' ראה): "ואיש
את-קדשיו לו יהיו", מי שמעבב מעשרותיו ואינו
נותן, לו יהיו המעשרות, סוף שאין שדה עושה

♦ יום רביעי ד' סיון ♦

(יא) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

יא ומליל יי עם משה למימר:

יב מלל עם בני ישראל ותימר להון גבר
גבר ארי תסטי אתה ותשקר בה שקר:

(יב) דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם איש איש
בית-שטה אשתו ומעלה בו מעל:

נאפין עד שתכנס בהן רוח שטות, דכתיב:
"בית-שטה", וכתיב בו (משלי ט): "נאף אשה חסר-לב".
ופשוטו של מקרא: "בית-שטה" - תט מדרכי
צניעות ותחשד בעיניו, כמו (שם ט) "שטה מעליו
ועבר" (שם ט): "אל ישט אל-דרכיה לבד". ומעלה
בו מעל. ומהו המעל?.

כ"י איש איש בית-שטה אשתו. מה כתוב למעלה
מן הענין? "ואיש את-קדשיו לו יהיו", אם אתה
מעבב מתנות הכהן, חייך שתצטרך לבא אצלו להביא
לו את הסוטה. איש איש. ללמדך, שמועלת
בשטים: באיש מלחמה של מעלה, ואישה מלמטה.
בית-שטה אשתו. שנו רבותינו: אין המנאפין

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך ב עמוד 311 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

חשיבות ההזירות בצווי הקב"ה

העושה רצון בעלה" (תנא דבי אליהו רבא פ"ק ט (בשני לשון
קצת), ומוכן שבה נוגע שלא לעבר אפילו על רצון קל,
שהרי אפילו אם משנים קצת מרצון הבעל הרי אין זה
"עושה רצון בעלה", הרי כן הוא בישראל והקדוש-ברוך
הוא שכל עברה נוגעת מפנין שגם על-ידי עברה קלה
נפרדים רחמנא-לצלן מהקדוש-ברוך-הוא. ולכן לומדים
ענין זה מהפסוק "כי תשטה אשתו", על-מנת להדגיש
שגם עברה קלה נוגעת - על-דרך אשה ובעל.

איש איש בית-שטה אשתו (ה, יב)
אין אדם עובר עברה אלא-אם-כן נכנס בו רוח שטות,
שנאמר: איש איש כי תשטה אשתו, "תשטה" כתיב (סוטה
ג, א).
יש לבאר מה שהראיה לענין דאין אדם עובר עברה כו'
נלמד מדין סוטה:
דין סוטה שייך רק באשת איש ולא בפנויה. והנה, ישראל
נמשלו לאשה והקב"ה לבעל, ומפנין ש"איזוהי אשה כשרה

יג וישכב גבר יתה שכבת זרע ויהי מכסא
מעיני בעלה ומשמרא ויהי מכסאב וסהיד
לית בה והיא לא אתאחזת:

(יג) וישכב איש אתה שכבת-זרע ונעלם מעיני אישה
ונסתרה והיא נטמאה ועל אין בה והוא לא
נתפשה:

שפתי חכמים

ב כלומר, שיצאם הרע מורה להם
היתר, וזהו השטות, דאם לא כן למה
חייבים מיתה פיון דשטים היו:
ל דוקא נקט רש"י 'מדרכי צניעות' ולא
אמר 'מדרכי תורה', ד'מדרכי תורה'
משמע דודאי הוא שזינתה, ואם ודאי
שזינתה אין משקין אותה, לכה נקט
'מדרכי צניעות', רצונו לומר שראה
מחבתת ומנשקת עם איש אחר וספק
הוא אם נזתה: תורה יג

אלא לדרשא. (נר אריה) פירוש, דלאו
סמיכות הפרשה קשה ליה, דאם כן
'למה נסמכה פרשת סוטה לקדשים'
מיפעי ליה בדרבו, אלא קשה ליה
דלא היה לו להתחיל הפרשה באיש
אלא באשה, לומר 'אשה כי תשטה
ומעלה' וגו', שהיא עיקר החטא, לכן
פירש 'מה כתיב למעלה' וגו', שהוא
עיקר החטא, על ברחק 'איש איש'
מלמד שמועלת בשנים, עיין שם יותר:

מישראל סלע או יותר כדי לתתם לכן
בתו כהן, אבל לא שיקח מהכהן איהו
מזון שיתן לו המתנות, לכה כתיב 'לו
יהיו', כלומר שטובת הנאה היא
לבעלים: מ'למודה' - רגילה: תורה יא
(יב) י ואף על פי שרש"י זכרוננו לברכה
אינו דורש הסמוכים אלא אותן שלא
נכתבו במקומן, שבודאי לא נכתבו
אלא לדרשא, מכל מקום מאחר שאין
שום דמיון בין דיני אישות לתרומה
וקדשים ודאי לא נסמכו זו אצל זו

כִּי־אֵלֶּיךָ יָשָׁב אִישׁ אִתּוֹ • (סוטה כז) אִישׁ, פָּרַט לָקֹטֶן וּמִי שֶׁאִינוֹ אִישׁ. אִתּוֹ שִׁכְבַּת־זָרַע • (יבמות צה) שִׁכְבַּתָּהּ פּוֹסְלָת אוֹתָהּ וְאֵין שִׁכְבַּת אַחֲוָתָהּ פּוֹסְלָת אוֹתָהּ, כַּמַּעֲשֶׂה בְּשֵׁתִי אַחֲיוֹת שֶׁהֵיוּ דוֹמוֹת זֶה לָזֶה. וְנִעְלָם מֵעֵינַי אִישׁ • (סוטה כז) פָּרַט לְסוּמָא. הָא אִם הִיָּה רֹאֶה וּמַעֲמָעַם (סְפָרִים אַחֲרִים: וּמַעֲלִים), אֵין הַמִּים

בּוֹדְקִין אוֹתָהּ. וְנִסְתַּרְתָּהּ • שְׁעוֹר שֶׁתִּרְאָהּ לְטַמְּאָת בִּיאָה. וְעַד אֵין בָּהּ • הָא אִם יֵשׁ בָּהּ אֶפְלוּ עַד אַחֲרֵי שְׁאָמַר: נְטַמְּאָת! לֹא הִיָּתָה שׁוֹתָהּ. וְעַד אֵין בָּהּ • בְּטַמְּאָה, אֲבָל יֵשׁ עֵדִים לְסִתְרָהּ. נִתְפָּשָׁה • נֶאֱנָסָהּ, כְּמוֹ (דברים כב): "וּתְפָשֶׁה וְשִׁכַּב עִמָּה".

(יד) וְעֵבֶר עָלָיו רֹחַ־קִנְיָא וְקִנְיָ אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהוּא נְטַמְּאָה אוֹ־עֵבֶר עָלָיו רֹחַ־קִנְיָא וְקִנְיָ אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהִיא לֹא נְטַמְּאָה:

יֵד וְעֵבֶר עָלָיו רֹחַ קִנְיָא וְיִקְנִי יָת אִתְתָּהּ וְהִיא מְסַבָּא אוֹ עֵבֶר עָלָיו רֹחַ קִנְיָא וְיִקְנִי יָת אִתְתָּהּ וְהִיא לֹא מְסַבָּא:

עָלָיו וְגו' • כְּלוּמַר, הוּא הִתְרָה בָּהּ וְעֵבֶרָה עַל הִתְרָתָהּ, וְאֵין יְדוּעַר אִם נְטַמְּאָה אִם לֹא.

כִּי־אֵלֶּיךָ יָשָׁב עָלֶיךָ • קִדָּם לְסִתְרָהּ. רֹחַ קִנְיָא וְקִנְיָא פִּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ (סוטה ב): לְשׁוֹן הִתְרָאָה, שֶׁמִּתְרָה בָּהּ: אֶל תִּסְתְּרִי עִם אִישׁ פְּלוּנִי. וְהוּא נְטַמְּאָה אוֹ־עֵבֶר

שְׁתֵּי חֲכָמִים

בָּהּ אֲבָל אֶחָד יֵשׁ בָּהּ. וְיֵשׁ לוֹמַר דִּקְרָא 'וְעַד אֵין בָּהּ' קָאֵי עַל 'וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׁה' וְלֹא עַל 'וְקִנְיָא אֶת אִשְׁתּוֹ' וְהִבִּיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ אֶל הַכֹּהֵן לְהִשְׁקוֹת אוֹתָהּ. כְּלוּמַר, 'עַד אֵין בָּהּ' שְׁהִיא לֹא נִתְפָּשָׁה, שְׂאֵין כָּאֵן שְׁנֵי עֲדֵי טוּמְאָה אֲלֵא עַד אֶחָד רָאָה שְׁנִי מִטְּמֵאָה, אֵין מִשְׁקִין אוֹתָהּ אֲלֵא אֶסוּרָה עַל בְּעֻלָּה (סוטה דף ב). וְהִיא מֵלֵת 'הָא' הוּא כְּמוֹ 'וְהָא לְמִדָּת', וְלֹא דִיוּקָא הִיא כִּי לֹא לְדִיוּקָא אֲתִיָּא רַק מִסְקָנָא דְמִלְתָּא הוּא. הָא לְמִדָּת אֲבָל יֵשׁ בָּהּ וּכְרִי. וְתוֹ קָשָׁה לְרִשִּׁי, לְמָה מְהִימֵן עַד אֶחָד לְאַסְרָה עַל בְּעֻלָּה, וּמִתְרַץ, 'וְעַד אֵין בָּהּ בְּטוּמְאָה', אֲבָל יֵשׁ עֵדִים בְּסִתְרָהּ, וְהוּאִיל וּבְסִתְרָהּ יֵשׁ שְׁנֵי עֲדִים שְׂאוּמֵרִים שְׂרָאִינוּ שְׁנִי מִתְרָה עִם פְּלוּנִי כְּשִׁיעוֹר טוּמְאָה, וְעַד אֶחָד בָּא וְאָמַר שְׁנִי מִטְּמֵאָה, רְגֵלִים לְדַבֵּר הוּא דְמִהִימֵן דְּוִדָּאִי וְיִנְתָּה בֵּין שֵׁשׁ גַּם עֲדֵי סִתְרָהּ, לְכָף נִכְתֵּב הִקְרָא ד'וְעַד אֵין בָּהּ' כָּאֵן כְּדִי לְלַמֵּד דְּקָאֵי אִינוּטְמָא' דְּלַעֲלִי, כְּלוּמַר, שֵׁשׁ עֲדֵי סִתְרָהּ וְלְכָף מְהִימֵן עַד אֶחָד, וְאֵי לֹא נִכְתֵּב כָּאֵן לֹא הִיָּתִי יוֹדַע שֵׁשׁ עֲדִים בְּסִתְרָהּ: ז' וְהִי קָאֵמַר קָרָא, 'וְעַד אֵין בָּהּ', כְּלוּמַר שְׁנִים אֵין בָּהּ אֲלֵא אֶחָד, וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׁה אֲלֵא מִעֲדִי שְׁעִשְׁתָּה בְּרִצּוֹן אֶסוּרָה לְבַעֲלָהּ. וְדִין בְּפִנִּי עֲצָמוֹ הוּא: תוֹרָה יֵד (יד) כִּי מִשְׁמַע דְּמִקְרָא מְסוּרָה הוּא כְּמוֹ שְׁמִפּוּרָשׁ לְמַעֲלָה: ר' פִּירוּשׁ, לֹא שְׁנוּדַע לֹא שְׁנִי מִטְּמֵאָה וְנוּדַע לֹא שְׁנִי מִטְּמֵאָה כְּפִי הַמּוֹכֵן מִיָּהִיא נְטַמְּאָה 'וְהִיא לֹא

רִשִּׁי מִפִּי הַגָּאוֹן מוֹרְנוּ הֶרֶב יִצְחָק בֶּהֱן וְכְרוֹנוֹ לְבִרְכָּהּ. וּמִצְאָתִי כְּתוּב דְּהִיאִי מַעֲשֶׂה בְּשֵׁתִי אַחֲיוֹת וְכִי צִרְיָה לְהִיָּתוּ בְּפִסּוּק 'אִישׁ אִישׁ' שְׁפִירֵשׁ רִשִּׁי שְׁמוּעֵלָת בְּשִׁנִּים בְּאִישׁ שֶׁל מַעֲלָה וּבְאִישׁ שֶׁל מִטְּמָה, וְהִי אִתְּא בְּמִדָּרֵשׁ, בְּאִישׁ שֶׁל מַעֲלָה וּבְאִישׁ שֶׁל מִטְּמָה, אָמַר לָהּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאִישׁ אֶת מִשְׁחָקָתָה שְׂמָא בִּי אֶת מִשְׁחָקָתָה, וּמַעֲשֶׂה בְּשֵׁתִי אַחֲיוֹת וְכִי: רִצּוֹנוֹ לוֹמַר דְּשִׁנִּי דְּבָרִים הֵם וְכֵלָם נִתְמַעֲטוּ מִפִּסּוּק זֶה, 'מַעֲשֶׂה בְּשֵׁתִי אַחֲיוֹת' אֶת לְסוּמָא אֶת פִּי שִׁינִי וְשִׁנִּיהָ הוּאִיל וְאִינוּ רֹאֶה אֵינָה שׁוֹתָהּ, וּמִנְעֵלָם מִשְׁמַע אִם הִיָּה רֹאֶה וּמַעֲמָעַם, שְׁשִׁנִּיהָ יָחַד אֵין הַמִּים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ. 'וּמַעֲמָעַם' כְּמוֹ 'גְּחָלִים עוֹמְמוֹת', וְהוּא תִּרְגוּם שֶׁל 'בָּהּ': ר' פִּירוּשׁ, הִיא 'וְהִיא נְטַמְּאָה' דְּכְתִיב אַחֵר 'וְנִסְתַּרְתָּהּ', כְּשִׁיעוֹר טוּמְאָה קְמִיָּרִי שְׁהוּא כְּדִי לְצִלּוֹת בִּיצָה וּלְגַמְעָה: דְּאֵי סִלְקָא דְּעִתָּה נְטַמְּאָה מִמֶּשׁ, הָא בְּכָר כְּתִיב לְעִיל 'וְשִׁכַּב אִישׁ אוֹתָהּ', וְהִינֵנוּ נְטַמְּאָה, 'וְהִיא נְטַמְּאָה' דְּכְתִיב רַחֲמָנָא לְמָה לִּיָּה, אֲלֵא לְשִׁיעוֹר טוּמְאָה הוּא דְּאֶתָּא: פ' וְאִם תֹּאמַר, מְהִימֵן נִשְׁמַע דִּיוּק זֶה מִדְּכְתִיב 'וְעַד אֵין בָּהּ', הָא קִיָּמָא לָן כֹּל מְקוֹם שְׁנִי מִטְּמָאָה 'עַד' הִיָּה כָּאֵן שְׁנִים, מִדְּהוּצְרָךְ הַכְּתוּב לְפָרַט 'לֹא יָקוּם עַד אֶחָד' מִשְׁמַע כֹּל 'עַד' שְׁבִתוּרָה שְׁנִים אֲלֵא אִם כֹּן פָּרַט בּוֹ הַכְּתוּב אֶחָד כְּמוֹ שְׁפִירֵשׁ רִשִּׁי בְּפִרְשֵׁת שׁוּפְטִים, וְאִם כֹּן הָכָא כְּתִיב 'עַד' סֵתָם, מִשְׁמַע שְׁנִים אֵין

(יג) מִדְּקָשָׁה לְרִשִּׁי, וּמַעֲלָה בּוֹ מַעַל וְשִׁכַּב אִישׁ מִשְׁמַע דְּשִׁנִּי עֲנִיָּים הֵם, לְכֹן פִּירֵשׁ וּמַהוּ הַמַּעַל וְשִׁכַּב וְגו', כָּאֵלּוּ כְּתִיב 'שִׁכַּב אִישׁ אוֹתָהּ' וְאֵין לוֹמַר שִׁכַּב אִישׁ אוֹתָהּ בְּאֶמֶת, דְּאֵז אֵין מִשְׁקִין אוֹתָהּ. וְסִדֵּר הַכְּתוּבִים כֹּן הוּא: 'כִּי תִשָּׁטֵה' וְעֵבֶרָה מִדְּרָכִי צְנִיעוּת, 'וְעֵבֶר עָלָיו רֹחַ קִנְיָא וְקִנְיָא אֶת אִשְׁתּוֹ', וְאַחֵר כֹּן נִסְתַּרְתָּה כְּשִׁיעוֹר טוּמְאָה, בֵּין מַעֲלָה בּוֹ מַעַל וְשִׁכַּב אִישׁ אוֹתָהּ שִׁכְבַּת זָרַע וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ, בֵּין לֹא שִׁכַּב אִישׁ אוֹתָהּ וְהִיא לֹא נְטַמְּאָת רַק קָנָא לָהּ אֶת שְׁלֹא חֲמִס בְּכִפָּה, 'וְהִבִּיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ' וְגו'. הָרִאָּה: ז' הִי גְרִיסִינוּ, 'וְשִׁכַּב אִישׁ אוֹתָהּ שִׁכְבַּת זָרַע', שִׁכְבַּתָּהּ פּוֹסְלָתָהּ וְאֵין שִׁכְבַּת אַחֲוָתָהּ פּוֹסְלָתָהּ מִכְּעֻלָּה (יבמות צה). פִּירוּשׁ, כְּשִׁכַּב בְּעֻלָּה עִם אַחֲוָתָהּ אֵינָה נִפְסָלָת אִשְׁתּוֹ מִחֲמוֹת וְנוֹת אַחֲוָתָהּ מִכְּעֻלָּה, דְּהִיָּה אֲמִינָא שִׁיפְסָלָנָה מִקָּל וְחִמּוּר, וּמַה מִּי שְׂבָא עַל אִסּוּר קַל נֶאֱסָר הָאִסּוּר, מְקוֹם שְׂבָא עַל אִסּוּר חִמּוּר אֵינוֹ דִּין שְׁנֶאֱסָר הָאִסּוּר, פִּירֵשׁ רִשִּׁי אִסּוּר קַל אִשְׁתׁ אִישׁ שֵׁשׁ לָהּ הִיָּתֵר עַל יְדֵי גֵט, אִם וְנִתָּה אִשְׁתּוֹ נֶאֱסָר בָּהּ בְּעֻלָּה הָאִסּוּרָה לְכָל הָעוֹלָם, מְקוֹם שְׂבָא עַל אִסּוּר חִמּוּר כְּגוֹן אַחֲוֹת אִשְׁתּוֹ שֶׁאִשְׁתּוֹ אִסּוּרָת אֶת אַחֲוָתָהּ עָלָיו כֹּל יְמֵי חַיָּיה אֵינוֹ דִּין שְׁנֶאֱסָר הָאִסּוּר, שְׁתִּמְאָסָר אִשְׁתּוֹ עַל בְּעֻלָּה הָאִסּוּרָת אֶת אַחֲוָתָהּ לְבַעֲלָהּ, לְכָף נֶאֱמַר 'אוֹתָהּ' לוֹמַר שִׁכְבַּתָּהּ פּוֹסְלָתָהּ וְכִי (יבמות דף ע"א). וְטַעֲמוֹת נִפְל בְּדְּכָרִי

(טו) וְהָבִיא הָאִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אֶל־הַפֶּה וְהָבִיא אֶת־קַרְבָּנָה עָלֶיהָ עֲשִׂירֵת הָאִיפָה קֶמַח שְׁעָרִים לֹא־יִצֶק עָלָיו שָׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לִבְנָה כִּי־מִנְחַת קִנְאָתָהּ הִוא מִנְחַת זִכְרוֹן מִזִּכְרוֹן עוֹן:

כ"י • קמח • שלא • יהא מסלת. שערים • ולא חטים (סוטה יב); היא עשתה מעשה בהמה, וקרבה מאכל בהמה. לא־יצק עליו שמן • שלא יהא קרבה מהדר, שהשמן קרוי "אור", והיא עשתה בחשך. וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לִבְנָה • שהאמהות נקראות "לבונה",

שנאמר (שיר ד): "אֵל גִּבְעַת הַלְבוּנָה", (סוטה ה) והיא פירשה מדרביהן. כִּי־מִנְחַת קִנְאָתָהּ הִוא • הקמח הזה. קמח - לשון זכר. מִנְחַת קִנְאָתָהּ • מעוררת עליה שתי קנאות: קנאת המקום וקנאת הבעל.

טז ויקרב יתה כהנא ויקימנה קדם יי: (טו) ויקרב יתה כהנא ויקימנה קדם יי:

(יז) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִמֶּנּוּ קִדְשִׁים בְּכֹל־חֲרָשׁ וּמִן־הַעֲפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁפָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל־הַמִּים:

כ"י • מים קדשים • שקדשו בכיור, (כתובות עב) לפי שנעשה (הכיור) מנחשת - מראות הצובאות, וזו פירשה מדרביהן, שהיו נבעלות לבעליהן במצרים תחת התפוס, וזו קלקלה לאחר - תבדק בו.

בְּכֹל־חֲרָשׁ • (סוטה ז) היא השקתה את הנואף יין משבח בכוסות משבחים, לפיכך תשפה מים המרים במקדה בזויה של חרס.

(יח) וְהַעֲמִיד הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וּפָרַע אֶת־רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל־כַּפֶּיהָ אֶת מִנְחַת הַזִּכְרוֹן מִנְחַת קִנְאָתָהּ הִוא וּבִיד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מִי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים:

יח ויקים כהנא ית אתמא קדם יי ויפרע ית רישא דאתמא ויהב על ידהא ית מנחת דוכרנא מנחת קנאתא היא ובידא דכהנא יהון מיא מרידא מלטטא:

כ"י • והעמיד הכהן וגו' • והלא כבר נאמר "וְהַעֲמִידָהּ לִפְנֵי ה'" ? אלא מסייעין היו אותה ממקום

למקום כדי ליגעה ותשרף דעתה ותודה. ופרע • (שם יד. ספרי) סותר את קליעת שצרהא כדי לבזותה.

שתי חכמים

נטמאה, דהא ונעלם מעיני אישה כתיב, ודרשו רבותינו וזרנום לברכה שאם היה רואה ומעמדם אין המים בודקין אותה: תורה טו (טו) ש כתב הרא"ם, הרב הודיע הטעם למה מעט סלת וחטים, דאין לפרש דכוננו להודיע שקמח וישעורים דכתיב בקרא למעט סלת וחטים, שזה פשוט הוא, דזיל קרי בי רב הוא: ת כלומר, דשמן היינו יצקה שקרוי שמן בדכתיב ד'גגך ותירושך ויזררר', ויצררר הוא לשון 'צרה', 'צרה'ים, שהוא אור: תורה טו (יח) ת 'מסייעין' לשון מעתיקין הוא: א משמע ד'פרע' לשון סתירה הוא. ואם תאמר, בכל מקום פירש רש"י 'פרע' דגבי ראש לשון גידול הוא, לעיל בפרשת אמור 'לא יפרע' לא יגדל, ולקמן גבי נזיר. ויש לומר דגם כאן לשון גידול הוא, דכששערותיה קלועים קצרים הם ואינן ארוכים, וכשסותר הקליעה הם מאריכין, ונמצא דסתירה זו מגדלן. וכתב הרא"ם, אף על פי שהפרע בכל מקום לשון גילוי הוא כמו שקתב הרב בעצמו גבי 'כי פרע הוא', 'מגולה וכו' כמו ופרע את ראש האשה, אין זה סותר מה שפירש דסותר קליעת שצרה, דמה שפירש הקא לאו ממלת 'פרע' דרש, אלא מיתורא ד'האשה', דהנה ליה למכתב 'פרע את ראשה', דהא אשה דלעיל קאי, אלא 'האשה' לרבות כל גופה, שסותר שצרה ומגלה

המאָררים • המחסרים אותה מן העולם, לשון (יחזקאל כה): סלון ממאיר. ולא יתכן לפרש מים ארורים, שהרי קדושים הן. ולא ארורים כתב הכתוב, אלא מאררים את האחרים. ואף אונקלוס לא תרגם ליטיא, אלא מלטטיא, שמראות קללה בגופה של זו.

מפאן לבנות ישראל שגלוי הראש גנאי להן. לפני ה' • (ספרי) בשער נקנור, הוא שער העזרה המזרחי, דרך כל הנכנסים. ונתן על-כפיה • ליגעה, אולי תסגר העתה ותודה, ולא ימחה שם המיוחד על המים. המרים • על שם סופון שהם מרים לה.

יט ויומי יתה כהנא וימר לאתתא אם לא שכיב גבר יתיד ואם לא סטית לאסתאבא בר מבצליה הוי זכאה ממיא מירידיא מלטטיא האלין:

(יט) והשביע אותה הכהן ואמר אליהאשה אם-לא שכב איש אתך ואם-לא שטית טמאה תחת אישך הנקי ממי המרים המאָררים האלה:

לא תנקי, שמכלל לאו אתה שומע הן, אלא שמצוה לפתח בדיני נפשות תחלה לזכות.

כ"ט והשביע וגו' • ומה היא השבועה? אם לא שכב - הנקי, הא אם שכב - הנקי (ספרי אחרים:

כ ואת ארי סטית בר מבצליה וארי אסתאבא ויהב גבר ביה ית שכבתה בר מבצליה:

(כ) ואת כי שטית תחת אישך וכי נטמאת ויתן איש בך את-שכבתו מבצעדי אישך:

כ"ט ואת כי שטית • "כי" משמש בלשון "אם".

כא ויומי כהנא ית אתתא במומתא דלוטא וימר כהנא לאתתא יהב יי יתיד ללוט וילמומי בגו צמיך בדיהב יי ית ירפיה מסיא וית מעיכי נפיהין:

(כא) והשביע הכהן את-האשה בשבעת האלה ואמר הכהן לאשה יתן יהוה אותך לאלה ולשבעה בתוך עמך בלתי יהוה את-ירכך נפלת ואת-בטנך צבה:

לשבועה לבחירי, שהצדיקים נשבעים בפרענותן של רשעים, וכן לענין הברכה (בראשית יא): "ונברכו וגו'" (שם מח): "בך ברכך ישראל לאמר". את-ירכך • בקללה הקדים ירך לבטן, לפי שבה התחילה בעברה תחלה. צבה • כתרנומו: נפוחה.

כ"ט בשבעת האלה • שבועה של קללה. יתן ה' אותך לאלה וגו' • שיהיו הכל מקללין ביה: יבואך בדרך שבא לפלונית. ולשבעה • (סוטה יח, שבועות כד) שיהיו הכל נשבעין ביה: לא יארע ליט בדרך שארע לפלונית. וכן הוא אומר (ישעיה סה): "והנחתם שמכם

שפתי חכמים

האמירה לחדוד והשבועה לחדוד. אם לא שכב - הנקי. הא אם שכב - לא תנקי. ויש ספרים גורסין: 'הא אם שכב תנקי, ולכן בתיב חסר יו"ד כדי לדרוש מלשון חנק, כאלו היתה בה"א שרשית וה"א וחי"ת מתחלפים, ודרוש 'חנקי' כלומר שתמות: תורה כ (כ) ח דקשה לרש"י, ד"כ משמע שודאי זינתה, ואם ודאי זינתה אין משקין אותה: תורה כא (כא) ח כלומר, אם לא אמת מה שאמרתי, יאָרע לי כו'. דאם לא כן, יתן ה' בך אלה' מיבצי ליה. ולמ"ד דמלת 'לאֵלה' במקום 'בעבור', שתהיה כלי לכל מקלל ומשביע: תורה כב

והניח' וגו', אלא על ברחק כדי ליגעה וכו': ה (מהר"ה) הא דלא פירש טעם זה לעיל שכתב גם כן ליגעה, דהתם יש לומר שצוה ליגעה כדי שלא תשתה ותמות, שחקה התורה עליה כיון שאין כאן עדים והתראה על הטומאה, אבל כאן אי אפשר לומר כן, דאין לחוש עליה כל כך כיון ששטתה מדרכי צניעות ועברה על הקינוי שנסתרה, אלא שחש הקדוש ברוך הוא על כבוד שמו: ויהיה פירוש מי המרים' המים המרים, ופירוש 'המאָררים למרים' להיות בפיה מרים ורעים: תורה יט (יט) ח כלומר, לא תאמר שישביעה בשם כמו כל שבועה שפירוש שנשבע בשם. והרא"ם פירש שלא תאמר

את לבה ומרבה בקלונה. ואפשר לי לומר, דעל ידי הסתירה נתגלה איך ששערותיה ארוכים הם, שהיו נראים מקדם שהם קצרים. וד"ק: ב והטעם במדרש, משל לאחד שעבר עבירה יוצא לשוק ומתבייש ומכסה את ראשו ואת פניו. כך האשה שעברה על הצווי מכסה ראשה: ג אדם גדול היה, והביא דלתות נחשת מאֵלֶפְסַנְדְּרִיא של מצרים לאותו שער, ונעשו בהם נסים הרבה בדתניא במסכת יומא (ף לו): ד דאין לומר משום תנופה כמו 'על כפי אהרן ועל כפי בניו' דמלואים, דהתם בתיב מיד בתריה 'והנפת', אבל הקא התחיל בהשקאת מי המרים ובשבועת האלה ואחר כך בתיב

כב ויעלו מִיָּא מְלֻטָּא הָאֵלִין בְּמַעֲיָבִי
לְאַפְחָא מַעֲיָן וְלֹא־מִסְאָה יִרְפָּא וְתִימָר
אֶתְתָּא אֶמֶן אֶמֶן :

אומר את־ירכוך נפלת ואת־בטנך צָבָה; הרי של
נבעלת אמור. אָמֵן אָמֵן • קבלת שְׁבוּעָה: "אָמֵן"
על הָאֵלֶּה, "אָמֵן" על הַשְּׁבוּעָה. "אָמֵן" אם מאיש
זֶה, "אָמֵן" אם מאיש אחר. "אָמֵן" שלא שְׁטִיתִי
אֲרוּסָה ונשואה, שוֹמֵרֵת יָבָם וכוֹנֶסָה.

כג וַיִּכְתֹּב יְת לִוְטִיָּא הָאֱלִין פִּהֲנָא בְּסִפְרָא
וַיִּמְחֹק לְמִיָּא מְרִירָא :

כַּד וַיִּשְׁקֵי יָת אֶתְתָּא יָת מִיָּא מְרִירִיָּא
מִלְטָטִיָּא וַיַּעֲלוֹן בָּהּ מִיָּא מִלְטָטִיָּא לְמִרְרוֹ:

בְּכֵלָה. אִם כֵּן, מֵה תִּלְמֹד-לֹמֵר "בְּטֵן וְיָרֵךְ"? לְפִי שֶׁהֵן הִתְחִילוּ בַּעֲבֶרָה תַּחֲלָה, לְפִיכֵךְ הִתְחִיל מֵהֶם הַפְּרָעוֹת. לְמָרִים • לֵהִיֹּת לָהּ רַעֲיִים וּמָרִים.

כֹּה וַיֹּסֶב פֶּהֱנָא מִיָּדָא דְאַתְתָּא יְתָ מְנַחַת
קִנְאָתָא וַיִּרִים יְתָ מְנַחַתָּא קֳדָם יִי וַיִּקְרַב יְתָה
לְמַדְבַּח :

אֲתָהּ • זוֹ הִיא הַגִּשְׁתָּה בִּקְרֵן דְּרוּמִית מֵעֶרְבִית שֶׁל
מִזְבֵּחַ קֹדֶם קִמְצָה, כִּשְׁאֵר מִנְחוֹת.

וּבְיָמָיו פָּהָא מִן מְנַחֲמָא יְת אֲדָרְתָּה
וַיִּסַּק לְמַדְבָּחָא וּבִתְרַן כֵּן יִשְׁקִי יְת אֲתָתָא יְת
מֵיא :

כִּי־אֶזְכְּרֶתָּהּ • הוּא הַקִּמֶץ, שְׁעַל־יְדֵי הַקִּטְרֹתוֹ, הַמִּנְחָה בָּאָה לְזַכְרוֹן לַגִּבְיָהּ.

הַחֵה
יָדָיו תְּבִיאֲנָהּ וגו', מִה לְהֵלֵךְ הַבְּעִלִּים
מִנִּיפִים עִם הַכֹּהֵן, אִף כָּאֵן עִם הַכֹּהֵן,
וּכְתִיב וְלָקַח הַכֹּהֵן, הָא פִּינֵד, אֲלֵא
שֶׁהַכֹּהֵן מִנִּיף וְהִיא גַם כֵּן מִנִּיפָה עֲמוֹ,
שִׁנְדָּה לְמַעֲלָה מִשָּׁל כֹּהֵן. וְעוֹד, מִן מִיד
הָאֲשֶׁה לְמִד זֶה, פִּירוּשׁ מִתַּחַת יָד
הָאֲשֶׁה שִׁנְדָּה לְמַעֲלָה מִיָּדוֹ שֶׁל כֹּהֵן.
דָּאֵם לֹא כֵן הִיָּה לוֹ לְכַתּוּב וְלָקַח הַכֹּהֵן
מִן הָאֲשֶׁה, וְלִמָּה לִי מִיד: ע דָּקְשָׁה
לְרִשִּׁי, דְּיוֹהֲקִרִיב מִשְׁמַע שְׁקִרֵב

(כד) **ב** בְּדִכְתִּיב יִהְיֶה הַמִּנְחָה
אֲחֵר יִשְׁקָה אֶת הָאִשָּׁה אֶת הַמֵּיִם:
ל דְּקָשָׁה לְרִשִּׁי, הָא גַם זֶה כְּתִיב לְעִיל
יָבֹאוּ הַמֵּיִם הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמַעֲיָה
לְצִבּוֹת בְּטָן וְגו'. וּמִתַּרְץ, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר
וְכו': **מ** לֹא שֶׁיָּבֹאוּ שֵׁם אֵל דְּכָרִים מְרִים
שֶׁכָּבַד הֵם בְּבִטְנָהּ, דְּאִין בְּבִטְנָהּ דְּכָר
אֲחֵר מִר: תוֹרָה כה
(כה) **ג** פִּירִשְׁתִּי בְּכַרְשֵׁת אֲמֹר:
ס דִּילְפִינִן 'יד' 'יד' מִשְׁלָמִים דְּכְתִיב

כֹּזֵן וְנִשְׁקָה יֵת מֵיָא וְהֵי אִם אִסְתָּאבֵת
וְשִׁקְרָת שִׁקְרָא בְּכַעֲלָה וְנִעְלֹן בַּה מֵיָא
מִלְטָטִיָא לְמַרְיָו וְנִפְחֹן מִעֵהָ וְתַתְּמָסִי
יִרְפֵּה וְהֵי אִתְמָא לְלוֹט בְּגוֹ עֲמָה :

(כו) וְהִשְׁקָה אֶת־הַפִּיִּם וְהִיתָה אִם־נִטְמָאָה וְתִמְעַל
מֵעַל בְּאִישָׁהּ וְכָאוּ בָּהּ הַפִּיִּם הַמְּאָרְרִים לְמָרִים
וְצִבְתָּהּ בִּטְנָהּ וְנִפְלָה יִרְכָּה וְהִיתָה הָאִשָּׁה לְאֵלָה
בְּקָרֵב עֲמָה:

בְּדִרְךָ בְּנִיסְתָּן בַּה. וְהִיתָה הָאִשָּׁה לְאֵלָה. כְּמוֹ
שִׁפְרָשְׁתִּי, שִׁיְהִיר הַכֹּל אֵלַיִן בַּה. בְּקָרֵב עֲמָה.
הַפֶּרֶשׁ יֵשׁ בֵּין אָדָם הַמִּתְנַוֵּל בְּמָקוֹם שְׁנֹכְרִי, לְאָדָם
הַמִּתְנַוֵּל בְּמָקוֹם שְׁאִינוֹ נָכָר.

כ"י! וְהִשְׁקָה אֶת־הַפִּיִּם • לְרִבּוֹת שָׂאֵם אִמְרָה: אִינִי
שׁוֹתָה! לְאַחַר שְׁנִמְחָקָה הַמְּגַלְהָ, מְעַרְעְרִין אוֹתָהּ
וּמְשַׁקֵּין אוֹתָהּ בְּעַל־כְּרֹחַה, אֶל־אִם־כֵּן אִמְרָה:
טְמָאָה אֲנִי (סוּטָה כו). וְצִבְתָּהּ בִּטְנָהּ וְגו' • אֶף־עַל־פִּי
שֶׁבִקְלָלָה הַזִּכִּיר יִרְךָ תַּחֲלֶקָה, הַפִּיִּם אֵינָן בּוֹדְקִין אֶל־אֵלָה

כח ואם לא אסתאבבת אתמא ודכנאה היא
ותפוק זכאה ותעדי עדוי:

(כח) וְאִם־לֹא נִטְמָאָה הָאִשָּׁה וְהִתְרָה הִוא וְנִקְתָּה
וְנִזְרְעָה זֶרַע:

יולדת בצער, תלד ברוח, אם היתה יולדת שחורים,
יולדת לבנים (סוטה כז).

כ"י! וְאִם־לֹא נִטְמָאָה הָאִשָּׁה • בִּסְתִירָהּ זֹו.
וְהִתְרָה הִיא • מִמָּקוֹם אַחֵר. וְנִקְתָּה • מִמִּים
הַמְּאָרְרִים, וְלֹא עוֹדֵא אֶל־אֵלָה "וְנִזְרְעָה זֶרַע" – אִם הִיתָה

כט דא אוריטא דקנאטא די תסטי אתמא בר
מכעלה ותסתאבב:

(כט) וְזֹאת תֹּוֹרַת הַקְּנָאֹת אֲשֶׁר תִּשְׁמָטָה אִשָּׁה תַּחַת
אִישָׁהּ וְנִטְמָאָה:

ל או גבר די תעבר עלוהי רוח קנאה ויקני
ית אתמה ויקם ית אתמא קדם יי ויעבר לה
כהנא ית כל אוריטא הדא:

(ל) או אִישׁ אֲשֶׁר תַּעֲבֹר עָלָיו רוּחַ קְנָאָה וְקָנָא
אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהִעֲמִיד אֶת־הָאִשָּׁה לְפָנָיִהּ וְעָשָׂה
לָהּ הַכֶּהֱן אֵת כָּל־הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

כ"י! או אִישׁ • כְּמוֹ (שמות כא): "או נודע". כלומר, אם איש קנאי הוא, לכך "וְהִעֲמִיד אֶת־הָאִשָּׁה".

שפתי חכמים

וְנִסְתָּרָה קְמִיירִי, מְכַל מָקוֹם אִיידִי
דְּבַעִי לְפָרוּשִׁי וְיִטְהוּרָה הִיא מִמָּקוֹם
אַחֵר, שִׁפְרוּשׁוֹ מִקְּדִישׁ שִׁקְנָא לָהּ
וְנִסְתָּרָה עֲמֹו, פִּירֵשׁ תַּחֲלָה ד'וָאִם לֹא
נִטְמָאָה מִיירִי בִּסְתִירַת הָאִישׁ שִׁקְנָא
לָהּ: א שְׁלֹא תֹאמַר ד'וְנִזְרְעָה זֶרַע'
נִמְשָׁךְ אֶן־נִקְתָּה, כְּלוֹמַר וְנִקְתָּה
וְנִזְרְעָה, 'וְנִקְתָּה' מִדְּבָרִים הַמוֹנְעִים
הַלִּידָה וְכֹה 'וְנִזְרְעָה' זֶרַע, לְפִיכָךְ
פִּירֵשׁ 'וְנִקְתָּה' מִהַמִּים הַמְּאָרְרִים שְׁהוּא
עֲנִין הַצֵּלָה מִצְבִּיית בֶּטָן וּמִנְפִּילַת יִרְךָ,
וּפִירֵשׁ 'וְנִזְרְעָה זֶרַע' עֲנִין לְעֲצָמוֹ, וְלֹא
עוֹד אֶל־אֵלָה 'וְנִזְרְעָה' תּוֹרָה כֵּט

אֵת פִּיָּה שְׁלֹא בְּטוֹבָתָהּ וְשׁוֹפְכִין הַמִּים
לְתוֹךְ גְּרוּנָה, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וּבְעֶרְוָה
עֶרֶךְ 'עַר' פִּירֵשׁ לְשׁוֹן שְׁבוּר: ק וָאֵף עַל
פִּי שֶׁבִקְלָלָה עֲצָמָה כְּתִיב 'לְצַבּוֹת בֶּטָן
וְלִנְפִיל יִרְךָ', הַבֶּטָן תַּחֲלָה וְאַחֵר כֶּךָ
הַיִּרְךָ, הֵהִיא לֹא בְּבִטְנָהּ וּיִרְכָּה שֶׁל
סוּטָה קְמִיירִי אֶל־אֵלָה בְּבִטְנָהּ וּיִרְכּוּ שֶׁל
בּוֹעֵל: ר אֵף עַל פִּי שֶׁלְעִיל פִּירֵשׁ שִׁיְהִי
הַכֹּל נִשְׁבָּעִים בִּיךָ וּמְקַלְלִין בִּיךָ, כָּאֵן
אִי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ כֵּן, דָּאֵם כֵּן לְמָה לִּי:
ש שְׁנָאִי יוֹתֵר הוּא לוֹ: תּוֹרָה כֵּח
(כח) ת אֵף עַל פִּי שְׁלֹא הִיָּה צִרִיךְ לֹאמַר
וְהֵ, דִּהָא כָּל הַכְּתוּב בְּאִשָּׁה שִׁקְנָא לָהּ

הַמִּנְחָה, וּכְתִיב אַחֵר כֶּךָ 'וְקִמְץ הַכֶּהֱן
מִן הַמִּנְחָה' מִשְׁמַע דְּעֵדִין לֹא נִקְמָצָה,
וְהִיאָךְ כְּתִיב שִׁקְרָב אוֹתוֹ קִמְץ שִׁעֵדִין
לֹא נִקְמָץ, וּמִתְרַץ ד'וְהִקְרִיב' לְשׁוֹן
הַגִּשָּׁה הוּא, כְּלוֹמַר שְׁמִיגִישׁ אֵת הַמִּנְחָה
בְּקֶרֶן מְעַרְבִית דְּרוֹמִית: תּוֹרָה כו
(כו) א כְּלוֹמַר, אֲצָא מִמֶּנּוּ בְּלֹא כְּתוּבָה
וְאִינִי שׁוֹתָה אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ כִּיּוֹן
שְׁנִמְחָק הַשֵּׁם, עַד שֶׁתֹּאמַר בְּפִירֵשׁ
טְמָאָה אֲנִי. אֲבָל קוֹדֵם שְׁנִמְחָק הַשֵּׁם
אִם תֹּאמַר אִינִי שׁוֹתָה וְאֲצָא בְּלֹא
כְּתוּבָה שׁוֹמְעִין לָהּ וְאֵין מְשַׁקֵּין אוֹתָהּ,
אֵף עַל פִּי שְׁאִינָה מוֹדֶה בְּטוֹמָאָה: צ
פִּירֵשׁ רִשִּׁי בְּפֶרֶק הִיָּה נוֹטֵל, פּוֹתִיחִין

(לא) וְנָקָה הָאִשׁ מֵעֹן וְהָאִשָּׁה הָיְתָה תְּשֻׁא אֶת-
עוֹנָהּ:
לא יהיה זכאה גברא מחובא ואתתא ההיא
תקבל ית חובה:

כ"י וְנָקָה הָאִשׁ מֵעֹן. אם בְּדִקְוָה הַמִּים, אל
יִדָּאג לומר: "חבתי במיתתה!" נקי הוא מן הענש.
דבר אחר: משישקנה, תהא אצלו בְּהִתֵּר "ונקה
מעון", שהסוטה בְּסוֹרָה לְבַעֲלָה (ספר).

א ומליל יי עם משה למימר:
ו (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

(ב) דִּבֶּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ
אִו־אִשָּׁה כִּי יִפְּלֹא לְגִדּוֹל גִּדֵּר גִּזִּיר לְהִזִּיר לַיהוָה:
ב מלל עם בני ישראל ותימר להון גבר או
אתתא ארי פרש למדר גדר גזירו למיזר
קדם יי:

כ"י כִּי יִפְּלֹא. ופרש. למה נסמכה פרשת גזיר
לפרשת סוטה? לומר לך: שכל הרואה סוטה
במקולה גזיר עצמו מן היין, שהוא מביא לידי
גיאוף (סוטה ב). גדר גזיר. אין גזירה בכל מקום אלא
פרישה, אף כאן שפירש מן היין. להזיר לה.
להבדיל עצמו מן היין לשם שמים.

(ג) מִיֵּין וְשֹׁכֵר יִזִּיר חֲמוֹץ יֵיִן וְחֲמוֹץ שֹׁכֵר לֹא יִשְׁתֶּה
וְכָל-מִשְׁרֵת עֹנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה וְעֹנָבִים לַחִים וַיִּבְשִׁים
לֹא יֵאָכֵל:
ג מחמר חדת ועתיק יז חל דחמר חדת
וחל דחמר עתיק לא ישתה וכל מתרות
ענבין לא ישתה וענבין רטיבין ויבשין לא
יכול:

כ"י מִיֵּין וְשֹׁכֵר. בתרגומו: "מחמר חדת ועתיק",
שהיין משכר כשהוא ישן. וְכָל-מִשְׁרֵת. לשון
צביעה במים או בכל משקה. ובלשון משנה יש

(ד) כָּל יָמֵי גִזְרוֹ מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגִּפְן הַיַּיִן מִחֲרָצִים
וְעַד-זֶג לֹא יֵאָכֵל:
ד כל יומי גזרה מכל דיתעבד מגפנא
דחמרא מפורצנין ועד עצורין לא ייכול:

כ"י חֲרָצִים. (מור לד) הם הגרעינין. זג. הם הקלפות שמבחוץ, שהחרצנים בתוכן כענבלי בזוג.

(ה) כָּל-יָמָיו גִּדֵּר גִּזִּיר תָּעַר לֹא-יַעֲבֹר עַל-רֹאשׁוֹ
עַד-מְלֹאת הַיָּמִם אֲשֶׁר-יִזִּיר לַיהוָה קֹדֶשׁ יִהְיֶה גִדֵּל
פָּרַע שְׁעַר רֹאשׁוֹ:
ה כל יומי גדר גזרה מספר לא יעבר על
רישה עד משלם יומא דיגזר קדם יי קדיש
יהי מרבי פרוע שער רישה:

שפתי חכמים

(לא) ב מדהוצרך לכתוב וְנָקָה הָאִשׁ
מֵעֹן שהיא בהיתר אצלו אחר
ששתתה, משמע שהסוטה קודם
ששתתה אסורה לבעלה: תורה א
ו (ב) ג דקשה לרש"י, הנה לו להסמיק
לפרשת גדרים כי הוא מקומה הראוי
לה. והרא"ם פירש שאין לו דמיון
וערך עם פרשת סוטה, שזו עברה על
עשרת הדברות וזה קדש עצמו במותר
לו, משום הכי פריך למה נסמך, אף
שאין זה סדר של רש"י וזרנו לברכה:
ד כלומר היאך שמנוולין אותה,
בדכתיב ופרע את ראש
האשה: תורה ג
(ג) ה כלומר, למה נקרא קדש יי?
וישן 'שכר', ומפרש על שם שמשכר: ו
פירוש, דבר שמטבילין במים או
בשאר כל משקה, דכל כיבוס שהוא
לטבילה מתרגם 'ויצבע', כמו שפירש
רש"י בסוף פרשת תזריע: תורה ד
(ד) ז כלומר, דעת רש"י 'ג' לשון 'זוג'
הוא: תורה ה

כ"י קדש יהיה. (ספרי) השער שלוח, לגדל הפרע שלט שער ראשו. פרע. נקוד' פתח קטן (סגול), לפי שהוא דבוק לשער ראשו - פרע של שער.

ופרוש של "פרע": גדול של שער. וכן (ויקרא כא) את ראשו לא יפרע. ואין קרוי 'פרע' פחות ממשלשים יום.

(ו) פְּלִימֵי הַזֵּירוֹ לַיהוָה עַל־נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֵא: וכל יומין דַּיָּנֵר קָדָם יי על נֶפֶשׁ דְּמֵתָא לֹא יֵיעוּל:

(ז) לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לְאָחִיו וּלְאֶחָתוֹ לֹא־יִטְמָא לָהֶם בְּמָתָם כִּי נָזַר אֱלֹהֵיו עַל־רָאשׁוֹ: וְלֹאֲבִיהִי וּלְאִמָּהּ לְאֶחָיוּהִי וּלְאֶחָתָהּ לֹא יִסְתַּאֲב לְהוֹן בְּמוֹתָהוֹן אֲרִי כְּלִילָא דְאֱלֹהִיָּה עַל רִישָׁהּ:

(ח) כָּל יְמֵי נִזְרוֹ קָדֵשׁ הוּא לַיהוָה: כל יומי נזרה קדש הוא קדם יי:

כ"י כל ימי נזרו קדש הוא. זו קדשת הגוף מלהטמא למתים.

(ט) וְכִי־יָמוּת מֵת עָלָיו בִּפְתַּע פְּתָאם וְטָמֵא רֹאשׁ נִזְרוֹ וּגְלַח רֹאשׁוֹ בְּיוֹם טַהֲרָתוֹ בְּיוֹם הַשְּׂבִיעִי וַיִּגְלַחֲנוּ: ט וארי ימות מתא עלוהי בתקף שלו ויסאב ריש נזרה ויגלח רישה ביומא דדכותה ביומא שבועא ויגלחה:

כ"י בפתע. זה אנס. פתאם. זה שוגג. ויש אומרים: פתע פתאם, דבר אחד הוא: מקרה של פתאם. וכי ימות מת עליו. באהלי שהוא בו. ביום טהרתו. ביום היתור. או אינו אלא בשמיני, שהוא

טהור לגמרי? תלמוד לומר: ביום השביעי. אי שביעי, יכול אפלו לא הנה? תלמוד לומר: ביום טהרתו.

(י) וּבְיוֹם הַשְּׂמִינִי יָבֵא שְׁתֵּי תָרִים אֵו שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ויביימא תמינא ייתי תרין שפנינין או תרין בני יונה לות כהנא לתרע משפן זמנא:

כ"י וביום השמיני יבא שתי תרים. להוציא את השביעי. או אינו אלא להוציא את התשיעי? קבע זמנ' לקרבין וקבע זמן למקריבין: מה קרבין הכשיר

שמיני ומשמיני והלאה, אף מקריבין - שמיני ומשמיני והלאה.

שתי חכמים

(ה) ח רצונו לומר, ד'קדוש' לא קאי אגוף אלא אשער, והוכחתו, דפסוק שלפני 'קדוש יהיה' מדבר בשער, בדכתיב 'תער לא יעבר על ראשו', ואחר 'קדוש יהיה' כתיב גם כן 'גדל פרע שער ראשו' דמדבר בשער, ו'קדוש' כתיב באמצע, מסתמא מדבר גם כן בשער: ה הוצרך להוסיף למ"ד על 'גדל', מפני שאחר שפירש 'קדוש יהיה' שער ראשו, פירש יהיה קדוש שלא יתקבצו רק יגדלנו, וגם 'פרע' סמוך ל'שער ראשו' כאלו אמר לגדל גידול השער של שער ראשו: י כלומר, סגול נקרא פת"ח קטן, וגם פת"ח ממש נקוד תחת הרי"ש: ב פירוש, מדכתיב 'קדש יהיה גדל פרע', 'יהיה' בגימטריא שלשים יום: תורה ו

(ח) ל פירוש, לא כמלת 'קדש יהיה' דלעיל שהוא תאר לשער שלוח: תורה ט

(ט) ב פירוש, שניהם מורים על מהירת הדבר שלא הרגיש בו שמות דהנה אונס גמור, דאם לא כן הנה נמי קצת איסור בדבר ואפשר שהוא עובר על לאו ד'על נפש מת לא יבא', כיון שראו שהוא חולה היה לו ליזהר מלבא אל האהל שמא ימות והנה שוגג קרוב למזיד. לכן אמר דיש אומרים דהאי פתע פתאום דבר אחד הוא וכו', ואפשר דהר"א"ם נמי כיון לזה. והשתא אתי שפיר דרש"י מהפך לפרש המקרא, שמתחלה מפרש פתע פתאום ואחר כך 'כי ימות באהל'. אלא כלומר דהשתא אתי שפיר נמי

מה שכתוב הקרא 'עליו', כלומר שהיה בפתע פתאום כאלו נפל עליו שאין יכול ליזהר מזה, כך מת אדם זה פתאום, כלומר שלא היה חולה. והא דאמר 'מקרה של פתאום' אינו פירוש מלות 'פתע פתאום', רק שאותו שבא בפתע פתאום הוא מקרה. רא"ם: ב דאם לא כן מאי 'עליו', וכי המת מת עליו, אלא פירוש באהל, ומלת 'עליו' כמו 'ועליו משה מנשה': ב נקרא אותו 'טהרתו' אף על פי שלא נטהר לגמרי כל עוד שלא הביא כפרתו, מפני שיום הניתו הוא קצת טהרתו: תורה י

(י) ע רצונו לומר לקרבנות, בדכתיב בפרשת אמור 'ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן': תורה יא

(יא) וַעֲשֵׂה הַכֹּהֵן אֶחָד לַחֲטָאתִי וְאֶחָד לְעֹלָה וְכֹפֶר
עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל־הַנֶּפֶשׁ וְקָדַשׁ אֶת־רֹאשׁוֹ בַּיּוֹם
הַהוּא:

יא וַיַּעֲבֹד כַּהֵנָּה חֵד לַחֲטָאתָא וְחֵד לְעֹלָתָא
וְכֹפֶר עָלֵהּ מִדְּחַב עַל מִתָּא וְקָדַשׁ יָת
רִישָׁהּ בַּיּוֹמָא הַהוּא:

כ"י - מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנֶּפֶשׁ • שְׁלֵא נִזְהַר מִשְׁמַעַת הַמֶּת, רַבִּי אֶלְעָזָר הַקָּפָר אָמַר: שְׁצַעֲרַפּ עֲצָמוֹ מִן הַיּוֹן.
וְקָדַשׁ אֶת־רֹאשׁוֹ • לַחֲזֹר וּלְהַתְחִיל מִנֵּינ נִזְרוֹתָיו.

(יב) וְהִזִּיר לַיהוָה אֶת־יָמֵי נַזְרוֹ וְהָבִיא כֹבֶשׂ בֶּן־שָׁנָתוֹ
לְאַשֶׁם וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְּלוּ בִּי טָמֵא נַזְרוֹ:

יב וְהִזִּיר קָדָם יְיָ יָת יוֹמֵי נִזְרָה וַיְהִי אָמַר פֶּר
שְׁתָּה לְאַשְׁמָא יוֹמָיָא קִדְמָי קִדְמָי וְכַטְלוֹן אָרִי
אֶסְתָּאב נִזְרָה:

כ"י - וְהִזִּיר לַה' אֶת־יָמֵי נַזְרוֹ • יַחֲזֹר וַיִּמְנָה נִזְרוֹתָיו כַּבְּתַחֲלָה. וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְּלוּ • לֹא יַעֲלוּ מִן
הַמִּנְיָן.

(יג) וְזֹאת תּוֹרַת הַנִּזְוִיר בַּיּוֹם מְלֹאֵת יָמֵי נַזְרוֹ וַיָּבִיא
אֹתוֹ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

יג וְזֹאת אוֹרֵתָא דְנִזְוִירָא בַּיּוֹם מְשַׁלֵּם יוֹמָי
נִזְרָה וַיְהִי יָתָה לְתַרְע מְשַׁפֵּן זְמָנָא:

כ"י - וַיָּבִיא אֹתוֹ • וַיָּבִיא אֶת עֲצָמוֹ; וְזֶה אֶחָד מִשְׁלָשָׁה
אֲתִי"ם' שֶׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמַעֵאל דּוֹרֵשׁ בֶּן, פִּיּוּצָא בּוֹ (וּיְקָרָא
כ"ב): "וְהָשִׂיאוּ אוֹתָם עֹזֶן אֲשָׁמָה" — אֶת עֲצָמָם; כִּיּוּצָא
בּוֹ (דְּבָרִים ל"ד): "וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בִּגְיִ", הוּא קָבַר אֶת עֲצָמוֹ.

(יד) וְהִקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ לַיהוָה כֹּבֶשׂ בֶּן־שָׁנָתוֹ תָּמִים
אֶחָד לְעֹלָה וְכֹבֶשֶׂה אֶחָת בַּת־שָׁנָתָהּ תְּמִימָה
לַחֲטָאתִי וְאֶל־אֶחָד תָּמִים לְשִׁלְמִים:

יד וַיִּקְרַב יָת קָרְבָּנָה קָדָם יְיָ אָמַר פֶּר שְׁתָּה
שְׁלִים חֵד לְעֹלָתָא וְאַמְרָתָא חֵדָּא בַת שְׁתָּה
שְׁלֵמָתָא לַחֲטָאתָא וְדִכְר חֵד שְׁלִים לְנִכְסַת
קוֹדֶשְׁיָא:

(טו) וְסֵל מִצּוֹת סֵלַת חֹלֶת בְּלוּלַת בִּשְׁמֹן וְרִקִּיקִי
מִצּוֹת מִשְׁחִים בִּשְׁמֹן וּמִנְחָתָם וְנִסְפִּיהֶם:

טו וְסֵל פֶּטִיר סֵלְתָא גְרִיצָן דְּפִילָן בְּמִשַּׁח
וְאַסְפּוֹגִין פֶּטִירִין דְּמִשְׁחִין בְּמִשַּׁח
וּמִנְחָתָהוֹן וְנִסְפִּיהוֹן:

כ"י - וּמִנְחָתָם וְנִסְפִּיהֶם • שֶׁל עוֹלָה וּשְׁלָמִים. לְפִי
שֶׁהָיָה בְּכָלל וַיֵּצְאוּ לְדוֹן בְּדִכְר חֵדָּשׁ — שִׁטְעִינוּ לָחֶם
— הַחֲזִירִין לְכָלְלֵן שִׁטְעִינוּ וְנִסְכִּים כְּדִין עוֹלָה וּשְׁלָמִים.
חֹלֶת בְּלוּלַת וְרִקִּיקִי מִצּוֹת • (מִנְחוֹת ע"ז) עֲשָׂרָה מִכָּל מִין.

(טז) וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וַעֲשֵׂה אֶת־חֲטָאתוֹ
וְאֶת־עֹלָתוֹ:

טז וַיִּקְרַב כַּהֵנָּה קָדָם יְיָ וַיַּעֲבֹד יָת חֲטָאתָהּ
וְיָת עֹלָתָהּ:

שפתי חכמים

(יא) פ משמע דעבירה הוא שפירש מן
היין. ואם תאמר, והא לעיל פירש
רש"י שכל הראאה סוטה בקלקולה
זויר עצמו מן היין שהוא מביא לידי
ניאוף. ויש לומר דודאי מצוה הוא
שזויר עצמו מן היין, אבל מכל מקום
עבירה קצת הוא שציער עצמו מן היין
מידי דהנה למי שמתענה תענית חלום
בשבת, והנה בעיננו זה שמתענה כאלו
קיים מצוה גדולה שהוא עונג שבת,
ואפילו הכי צריך להתענות אחר כך
יום אחד מפני שהתענה בשבת, הכי
נמי בן, כך פירשו התוספות בבבא
קמא (דף א). ועוד יש לומר, דודאי
מצוה הוא שהפריש עצמו מן היין
המשכר שמביא לידי ניאוף, אבל יין
חדש שאינו משכר וענקים וחרצנים
ווג' עבירה הוא שציער עצמו
מהם: תורה יב
(טו) ז לאפוקי חטאת, מדכתיב בסמוך
וְאֶת הָאֵלִי יַעֲשֶׂה זָבַח שְׁלָמִים וְגו' וְאֵת
מִנְחָתוֹ וְאֵת נִסְכּוֹ, דְּהִינּוּ שֶׁל אֵיל
כְּדִפְרִישׁ רִש"י, וְלָמָּה הוּצָרָה לְכַתּוּב
וְהָיָה בְּכָלל אֵילִים הַטְעוּנִים וְנִסְכִּים
הָיָה וְלָמָּה יֵצֵא, אֵלָּא לְהַקִּישׁ אֵלָיו, מֵה
שְׁלָמִים בָּאִים בְּגֵר וּבְנִדְבָה וְטַעוֹן
מִנְחָה וְנִסְכִּים אֵף כָּל כו', לֹאפּוֹקִי
חֲטָאתִי שְׁאִינוּ בֵּא בְּגֵר וּבְנִדְבָה אִינוּ
טַעוֹן מִנְחָה וְנִסְכִּים (בְּפָרָשׁ שְׁתֵּי מִדּוֹת):
ק דִּילְפִּינָן מְגוֹזְרָה שְׁוֵה 'מִצּוֹת' 'מִצּוֹת'

(י) וְאֶת־הָאֵיל יַעֲשֶׂה זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה עַל סַל הַמִּצּוֹת וַעֲשֶׂה הַכֹּהֵן אֶת־מִנְחָתוֹ וְאֶת־נִסְכּוֹ:

כ"י זבח שלמים לה' על סל המצות. ישחט את השלמים על-מנת לקדש את הלחם. את-מנחתו ואת-נסכו. שלש איל.

(יח) וּגְלַח הַנְּזִיר פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶת־רֹאשׁ נִזְרוֹ וּלְקַח אֶת־שַׁעַר רֹאשׁ נִזְרוֹ וַנִּתֵּן עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר־תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים:

כ"י וגלח הנזיר פתח אהל מועד. (ספרי) יכול יגלח בעזרה? הרי זה דרך בזיון! אלא "וגלח הנזיר" – לאחר שחיתת השלמים, שכתוב בהן (ויקרא א): "ושחטו פתח אהל מועד". אשר-תחת זבח

(יט) וּלְקַח הַכֹּהֵן אֶת־הַזֹּרֵעַ בְּשֵׁלֶּה מִן־הָאֵיל וְחִלַּת מִצָּה אַחַת מִן־הַפֶּל וּרְקִיק מִצָּה אֶחָד וַנִּתֵּן עַל־כַּפֵּי הַנְּזִיר אַחֵר הַתְּגַלְּחוֹ אֶת־נִזְרוֹ:

כ"י הזרע בשלה. לאחר שנתבשל.

(כ) וַהֲנִיף אוֹתָם הַכֹּהֵן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ הוּא לַכֹּהֵן עַל חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְעַל שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְאַחֵר יִשְׂתֶּה הַנְּזִיר יוֹן:

כ"י קדש הוא לפה. הסלה והרקיק והזרוע – תרומה הן לפה. על חזה התנופה. מלבד חזה ושוק

שפתי חכמים

אכל מכל מקום צריך לבשלן בעזרה, שצריך ליקח הזרוע שהיא קדש לאחר שנתבשלה וליתן לכהן ומשום אותו זרוע שהוא נותן לכהן צריך לבשלן בעזרה: תורה יט
(יט) ד כלומר, שנותנין לכהן לאחר שנתבשלה. ואין להקשות, איך לא תאסר הזרוע שהיא קדש את בשר האיל כיון שנתבשלה עמו. יש לומר, כיון שהזרוע הוא אחד בששים להאיל, אם כן הוא בטל בששים: תורה כ
(כ) ה כי מלת 'הוא' המורה על אחד שב אל המונח שהוא בלחם מאמר 'והניף' המורה על שלשתן, ויהיה 'הוא' במקום 'הם': ו לא שהם קדש לפה

(יח) ת שצריך לעמוד בגילוי ראש, לכהן אסור לגלח בעזרה: א וכאלו אמר לגלח הנזיר אחר שחיתת הקרבן הנשחט פתח אהל מועד שהוא השלמים: ב דקשה לרש"י, ד'נתן על האש' משמע שנותן על האש ממש, ואחר כך כתיב 'אשר תחת זבח השלמים' משמע תחת הבשר של שלמים והבשר היה מבשל בדוד, ואם כן צריך גם ליתן השער בדוד תחת השלמים. לכן פירש תחת הדוד וכו', כלומר ד'תחת' דכתיב בקרא לא מיידי תחת הבשר בתוך הדוד, אלא על האש אשר תחת הדוד: ג דשלמי נזיר נאכלין בכל מקום, דכמו חולין הן,

מתודה, והתם בעי עשר מכל מין ומין דכתיב בצו את אהרן גבי תודה 'והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה', רצונו לומר כדן תרומת מעשר דהיינו אחד מעשר: תורה טו
(יז) ר פירש מלת 'יעשה' – ישחט, מפני שבצעת השחיטה תליא מלתא, שאם הישב מחשבה לאכלו חוץ לזמנו או למקומו פסלה מלהקריב. גם פירש 'על סל המצות' על מנת לקדש את הלחם, מפני שבזולת זה יובן ששחט על מנת לקדש את הסל ולא את הלחם שבו: ש דלא תימא של כל אחד ואחד מהנזירים לעיל, ובא לאפוקי חטאת דלא, כדלעיל: תורה יח

לדון בדבר החדש - להפרכת זרוע - הצרף להחזיר
לכלל, לדון אף בתזה ושוק.

כא דא אורייתא דנזירא די ידר קרבנה קדם
יי על נזרה בר מדתדבק ידה כפום נזרה די
ידר כן יעבד על אורייתא דנזרה:

(כא) זאת תורת הנזיר אשר ידר קרבנו ליהוה
על-נזרו מלבד אשר-תשיג ידו כפי נדרו אשר ידר
כן יעשה על תורת נזרו: פ

אמר: הריני נזיר חמש נזירות על-מנת לגלח על ג'
בהמות הללו, אין אני קורא בו: "כאשר ידר כן
יעשה".

ז"ל מלבד אשר-תשיג ידו • שאם אמר: הריני נזיר
על-מנת לגלח על מאה עולות ועל מאה שלמים.
כפי נדרו אשר ידר כן יעשה • מוסף על תורת
נזרו - על תורת הנזיר, מוסף ולא יחסר, שאם

כב ומליל יי עם משה למימר:

(כב) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

כג מלל עם אהרן ועם בנהי למימר כדון
תברכיון ית בני ישראל תימרון להון:

(כג) דבר אל-אהרן ואל-בניו לאמר כה
את-בני ישראל אמור להם: ס

אמור • (תנחומא) מלא, לא תברכם בחפזון ובכהלות,
אלא בכונה ובלב שלם.

ז"ל אמור להם • כמו זכור, שמור. בלע"ז דישנ"ט
(זאגנדר). אמור להם • (ספר) שיהיו כלם שומעים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' פרשת נשא חלק י"ח)

שונים, אלא ברכה אחת "שיתרבו נכסיו" באפן שהקדוש
ברוך-הוא שומר את הנכסים, כי לולא "ושמרך", הרי "מה
הנאה יש לו", אין שום ברכה ב"יברכך".

בדומה לכך "ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום" אינם שני
ענינים שונים, אלא ברכה אחת הכוללת חיוב ושלילה, "וישם
לך שלום" יתכן רק כאשר "ישא ה' פניו אליך" - יכבד כעסו.
לכן מפרש רש"י על "אמור להם" (אמירת הברכות),
שבברכה זו היא "כמו זכור שמור": הזכירה והשמירה בשבת
אינם שני ענינים שונים, אלא ענין אחד, עד-כדי-כך ש"זכור
ושמור בדבור אחד נאמרו" הזכירה היא משלמת כאשר
ישנה שמירת שבת. וכך גם "אמור להם": כל ברכה
שמברכים הפהנים את ישראל פוללת חיוב ושמירה

שתי הדגמאות שמביא רש"י ל"אמור להם" - "כמו זכור
שמור" - אינן מסבירות רק את **המלים** "אמור להם", אלא
גם מהות הקדמה לברכת כהנים:

את "יברכך" מפרש רש"י "שיתברכו נכסיו", ועל "ושמרך"
אומר רש"י "שלא יבואו עליך שודדים ליטול ממונך (ורש"י
מרחיב פיצד מתרחש ענין זה אצל בשר-ודם) שהנותן
מתנה... מה הנאה יש לו במתנה זו, אבל הקדוש-ברוך-הוא
הוא הנותן הוא השומר". ולכאורה אינה מובנת האריכות
בפירוש רש"י "כיון שבאים לסטים ונוטלים אותה ממנו
מה הנאה יש לו במתנה זו", כי, לכאורה, זהו דבר פשוט,
ומה רש"י מוסיף ב כך?

אלא בכך מדגיש רש"י ש"יברכך וישמרך" אינם שני ענינים

שפתי חכמים

הריני נזיר חמש נזירות על מנת
וכו: תורה כב
(כג) ב שפירושו לשון הוה, שכן פירש
גבי 'זכור' תנו לב לזכור תמיד וכו',
מורה על התמדת הפעל: ל ולפי זה
תהיה מלת 'אמור' שב אל אהרן ובניו,
ומלת 'להם' אל בני ישראל, כאלו
אמר: כל אחד מכם אמור להם
לישראל הברכות של 'יברכך' 'יאר'
'ישא' האמורים אחר זה: תורה כד

שהיו שלמי וכו': תורה כא
(כא) ב ולא על מאה חטאות, מדתתיב
'אשר תשיג', לא אמרתי אלא קדשים
הבאים בנדר ונדבה שתולין בהשגת
היד: * כלומר, מפני שהפסוק מפרש
'כפי נדרו אשר ידר כן יעשה', משמע
בין מוסיף בין פוחת מדינו, לכה כתיב
'על תורת נזרו', 'על' כמו 'למעלה',
דוקא כשגודר יותר מתורת נזרו, אבל
אם פחת מתורת הנזיר כגון שאמר

ואטורים לו, אלא רק הם בתרומה
שהרימו לכהן: ז פירוש, מלת 'על'
במקום 'מלבד', לא 'על' ממש, ואמר
'הראויים' וכו', פירוש האמורים לעיל
בפרשת צו, ושלמי נזיר בכללם הם,
לא נכתב כאן רק משום הנזרע הנוסף
על שאר גוף השלמים: ח ואם תאמר,
אי הכי כיון ששלמי נזיר הם בכלל
סתם שלמים דכתיב בהו 'כי את חזה
התנופה' וגו', למה הוצרך לכתוב פה
'על חזה התנופה' וגו', והשיב לפי

שומעים", כל יחיד שומע שמברכים את יהוה האחר ואת כל האחרים, כדלעיל, וזהו ענין של שלילה, התבטלות מציאותו העצמית.

וכאשר "כלנו כאחד" – זהו הכלי ל"ברכנו אבינו", עד לכללות הברכה "וישם לך שלום", שהוא "שקול כנגד הכל", ועד לשלמות בך בביאת משיח צדקנו ש"שלום" שמו, שאז יהיה "אהפך אל עמים כלם שפה ברוכה לקרא כלם בשם ה' לעבדו שכם אחד" – "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

כי יברכנו יי וישראל:

ליסטים עליו ונוטלין אותה ממנו, מה הנאה יש לו במתנה זו? אבל הקדוש-ברוך-הוא הוא הנותן, הוא השומר. והרבה מדרשים דרשו בו ב'ספרי'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך לג עמוד 50 ואילך – מותנך 'לקראת שבת')

יברך – שיתברכו נכסיד

ברכה מיוחדת שאינה נכללת בפרשת ברכות. דבפרשת ברכות, עקר הברכות הוא בענין רבוי הטוב בכמות שישיפע לבני ישראל על-ידי קיום התורה ומצות, וכשמדבר על התבואה והפרות, הברכה היא רק ש"הפרות יהיו משתמרים" (רש"י שם, י ד"ה ואכלתם).

מה-שאין-כן כאן הברכה היא "שיתברכו נכסיד", דפרושו שהנכסים שיש לו להאדם כבר ("נכסיד"). יתברכו ויתרבו יותר מכפי מדתם וטבעם. על-דרך שמצינו בביחק – "וימצא בשנה ההיא מאה שערים" (תולדות כו, יב), דאף-על-פי ש"הארץ קשה והשנה קשה", "עשתה על אחת שאמדיה מאה" (פרש"י שם).

כה ינהר יי שכנתה לנתך וירחם נתך:

נ"א יאר ה' פניו אליך • יראה לך פנים שותקות, פנים צהבות. ויחנך • (ספרי) יתן לך חן.

כו יסב יי אפה לנתך וישוי לך שלם:

(כו) ישא יהוה פניו אליך וישם לך שלום: ם

נ"א ישא ה' פניו אליך • יכבש בעסו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ממאמר שבת פרשת קרח, א' דר"ח תמוז, ה'תשנ"ג)

מהטעמים על זה שהסיים והחזתם דברפת כהנים הוא "וישם לך שלום", הוא כי הכלי לריבוי ברכה, ועד לריבוי בלתי מוגבל [דריבוי ההשפעה דברפת כהנים הוא (בשרשו) ריבוי בלתי מוגבל, וכנ"ל ששורש ההשפעה דברפת כהנים הוא למעלה מהשתלשלות], הוא השלום, ד"לא מצא הקדוש-ברוך-הוא כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום". ועל-פי-זה יש לבאר השיכות דמעלת האתהפכא לענין המהירות דשקדים, כי אמיתית ענין

(שלילה), וזהו ענין אחד, כדלעיל, ש"יברך – יתברכו נכסיד" הוא באופן של "וישמרך" – "הוא הנותן הוא השומר", ורק אז הברכה משלמת.

ובהמשך לך, מפרש רש"י "אמור להם, שיהיו כלם שומעים", שההכנה לך שהברכה תהיה באופן כזה – ברכה אחת הכוללת חייב ושמירה – היא כאשר אצל ישראל, ואצל פנות הפהנים יהיו שני הענינים: החייב – הברכה היא בלשון יחיד לכל אחד במיוחד, הן באמירת הפהנים והן בשמיעת ובהרגשת בני ישראל. ומצד שני: "סיהיו כלם

(כד) יברכך יהוה וישראל:

נ"א יברך • שיתברכו נכסיד. וישמרך • שלא יבאו עליך שודדים לטל ממונך, שהנותן מתנה לעבדו אינו יכול לשמרו מכל אדם, וכיון שבאים

יברך ה' וישראל:

יברך – שיתברכו נכסיד (ו, כד. ובפרש"י)

יש לעין, דבפשטות ברכת "יברך" היא ברכה כללית שהקב"ה יברך את האדם בכל עניניו, ואם-כן מדוע פרש רש"י שהברכה היא "יתברכו נכסיד" שהיא על הנכסים בלבד?

יש לומר בזה, דהנה בפרשת ברכות נתפרשו רבוי ברכות למקומי תורה ומצות, ואם-כן קשה, מה החידוש בברכת כהנים על הברכות שבפרשת ברכות (וכן הקשו בפענח רזא ומושב זקנים כאן)?

ולכן פרש רש"י שהברכה כאן היא "יתברכו נכסיד", שהיא

(כה) יאר יהוה פניו אליך ויחנך: ם

נ"א יאר ה' פניו אליך • יראה לך פנים שותקות, פנים צהבות. ויחנך • (ספרי) יתן לך חן.

כו יסב יי אפה לנתך וישוי לך שלם:

(כו) ישא יהוה פניו אליך וישם לך שלום: ם

נ"א ישא ה' פניו אליך • יכבש בעסו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ממאמר שבת פרשת קרח, א' דר"ח תמוז, ה'תשנ"ג)

המהירות הוא, דזה שגם למטה ההשפעה היא בריבוי הוא לא רק מפני שההמשכה שמלמעלה אינה מתעכבת אלא גם שהמטה הוא כלי לזה על-ידי השלום שבו, ואמיתית ענין השלום הוא כשגם המוטב נהפך לטוב. ותכלית השלימות דשלום זה (שגם האיוב נהפך לאוהב) יהיה בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש, שאז יהיה שלום בריבוי וברכה בריבוי, ריבוי בלתי מוגבל, כמו שכתוב פרזות תשב וירושלים, בלי מדידות והגבלות.

עא (כו) וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנוֹ יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבִירָכֶם: ׀ כז וַיִּשְׁוֹן יְת בִּרְפַת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבִירְכֶנּוּ: כח וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי • (ספרי) יְבָרְכוּם בְּשֵׁם הַמִּפְרָשׁ. וַאֲנִי אֲבִירָכֶם • (חולין מט) לְיִשְׂרָאֵל, וְאַסְפִּים עִם הַכֹּהֲנִים. דָּבָר אַחֵר: "וַאֲנִי אֲבִירָכֶם" – לַכֹּהֲנִים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חל"ג עמ' 50 ואילך – מותוך 'לקראת שבת')

פירושם, א' שִׁנְמִשְׁךָ הַגִּילוי בְּכָל עוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת-בְּרִיאָה יִצְרָה־עֲשִׂיהָ, ב' שֶׁהַגִּילוי הוּא בְּאוֹפֶן נִצְחִי, לְעַד וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים, וּבְגִלּוֹי יְהִיָּה זֶה בְּאֶלֶף הַשְּׁבִיעִי, כַּמְבוֹאֵר בְּהַגָּה פִתְּנֵי שֵׁם (וּבְאַרְבָּע בִּכְמָה דְּרוּשִׁים) דְּעִיקָר קִבְּלַת הַשֶּׁכֶר הוּא בְּאֶלֶף הַשְּׁבִיעִי, אָמֵן טוֹעֲמִיָּה חַיִּים זְכוּ, וְטוֹעֲמִים מִכָּל תַּבְשִׁיל וְתַבְשִׁיל גַּם בְּאֶלֶף הַשְּׁשִׁי בְּעֶרְב שַׁבָּת, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ מִמָּוֶשׁ, בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ.

וַיְהִי־רָצוֹן שֶׁעַל־יְדֵי מַעֲשֵׂינוּ וְעִבּוּדֵּנוּ, וּבִפְרָט בְּאוֹפֶן דְּלִפְנֵים מִשְׁוֹרֵת הַדִּין, יָקִים מַה שֶּׁכָּתוּב כָּאן וְשָׁמוּ אֶת שְׁמִי גו', שִׁיְהִיָּה גִילּוֹי שֵׁם הַיְּהוָה, כִּשֶּׁם שֶׁאֲנִי נִכְתָּב כֶּף אֲנִי נִקְרָא, לֹא רַק "זֶה זְכוּרִי" אֲלָא "זֶה שְׁמִי לְעוֹלָם", שֶׁבְּמָקוֹם שִׁיְהִיָּה 'לְעוֹלָם כְּתִיב' מִלְשׁוֹן הָעֵלֶם, יְהִיָּה שֵׁם הַיְּהוָה בְּגִלּוֹי, וּכְבֹּר הַיְּהוָה לְעוֹלָמִים מְעִין זֶה בִּשְׁעַת מִתְּנִית־תּוֹרָה, כַּמְבוֹאֵר פִּתְּנֵי, דִּישׁ לִזְמֹר שֶׁמַּה שֶּׁכָּתוּב "לְעוֹלָמִים" לְשׁוֹן רַבִּים, יֵשׁ בּוֹ ב'.

♦ יום חמישי ה' סיון ♦

א וַיְהִי בְיוֹם בְּיוֹמָא דְּשִׁינִי מִשָּׁה לְאַקְמָא יְת מִשְׁכְּנָא וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְקָדִישׁ יְהוֹשֻׁעַ וְיֵת כָּל מְנוּחֵי יְת מְדַבְּחָא וְיֵת כָּל מְנוּחֵי וְרַבְּנֵי וְרַבְּנֵי וְקָדִישׁ יְת יְתִדְהוֹן:

ז (א) וַיְהִי בְיוֹם בְּלֹות מִשָּׁה לְהַקִּים אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְדַּשׁ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וַיִּמְשַׁחֵם וַיִּקְדַּשֵּׁם אֹתָם:

"זְכוּר ה' לְדוֹד אֵת כָּל עֲנֹתוֹ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לָהּ וְגו'", לְפִיכָף נִקְרָא עַל שְׁמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א יב): "רְאֵה בֵיתְךָ דּוֹד". בְּיוֹם בְּלֹות מִשָּׁה לְהַקִּים • וְלֹא נֶאֱמַר "בְּיוֹם הַקִּים", מִלְּמַד, שֶׁכָּל שְׁבַעַת יָמֵי הַמְּלֻאָאִים הָיָה מִשָּׁה מַעֲמִידוֹ וּמִפְרָקוֹ, וּבְאוֹתוֹ הַיּוֹם הַעֲמִידוֹ וְלֹא פִרְקוֹ, לְכָף נֶאֱמַר: "בְּיוֹם בְּלֹות מִשָּׁה לְהַקִּים", אוֹתוֹ הַיּוֹם כָּלוּ הַקְּמוּתָיו, וְרֹאשׁ־חֹדֶשׁ יִסֵּן הָיָה (גיטין ס). בְּשָׁנֵי נִשְׁרָפָה הַפְּרָעָה, בְּשָׁלִישֵׁי הַיּוֹם הָיָה רֹאשׁוֹנָה וּבְשִׁבְעִיעִי גִלְחוּ.

כח וַיְהִי בְיוֹם בְּלֹות מִשָּׁה • (במדבר רבה) "בְּלֹות" כְּתִיב (רַצָּה לִזְמֹר בְּפִתְחָהּ וְלֹא "בְּלֹות" בְּשׁוּא וְדוּ"ק) יוֹם הַקְּמַת הַמִּשְׁכָּן הָיָה יִשְׂרָאֵל כְּכֹלָה הַנִּבְנִסָּת לַחֲפָה. בְּלֹות מִשָּׁה • בְּצִלָּל וְאֶהְיָא בְּכָל חֲכָם לֵב עָשׂוֹ אֵת הַמִּשְׁכָּן וְתִלְאוּ הַכְּתוּב בְּמִשָּׁה, לְפִי שֶׁמִּסַּר נִפְשׁוֹ עָלָיו לְרֹאשׁוֹת תְּכֵנִית כָּל דָּבָר וְדָבָר, כְּמוֹ שֶׁהָרָאָהוּ בְּהָר לְהוֹרֹת לְעוֹשֵׁי הַמְּלָאכָה וְלֹא טָעָה בְּתֵכִנִּית אַחַת. וְכֵן מְצִינוּ בְּדוֹד, לְפִי שֶׁמִּסַּר נִפְשׁוֹ עַל בְּנֵי בֵית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים קלב):

שפתי חכמים

אחר הקמת המשכן היו הלויים עובדים עבודתן בדכתיב בסמוך, והיאף רשאי לעשות כן, והלא טמאי מתים היו ולא יוכלו לטהר עצדיין לא נשרפה הפרה. ואין לומר דהפרה נשרפה קודם הקמת המשכן, דהא כתיב בהזיה שלה בפרשת חקת ויהיה אל נכח פני אהל מועד, משמע דכבר הוקם המשכן כששחטוה. ומתרץ, דבשני נשרפה הפרה כו', נמצא דביום שביעי היו טהורים: פ הוא הגילוח האמור בפרשת בהעלותך ויהעבירו תער על כל בשרם: וכו' תורה ב

הכא, אלא על כרחך דהכי פירוש, ויהי ביום בללות משה מעשיית המשכן ומהקמת המשכן. ועל זה מקשה רש"י וזרנו לברכה, בצלאל וכל חכמי לב וכו', ומתרץ לפי שמסר נפשו וכו'. וכו' יתורץ מה שמקשים העולם, והלא לא תלה במשה רק ההקמה, וזה עשה משה לבדו בדכתיב לעיל בפרשת פקודי. ומרע"א תירץ דקשה לרש"י שלא הנה ליה למימר אלא ויהי ביום הוקם את המשכן, עד כאן לשונו. והנראה לי כתבתי ודו"ק: ע רוצה לתרץ, דלא תקשה, הא מיד

(כו) מ אכל אין לפרש שיברכם בעצמו, דאם כן מה תועלת בברכת הכהנים כיון שהשם ברכם: ג דלפי טעם ראשון יהיה וְאָנִי אֲבִירָכֶם פירוש אספים עמהם, וזה נראה דוחק, לכן פירש דבר אחר. ולפירוש האחרון לחד קשה, דמשמעות הקרא הוא דקאי על ישראל ולא על הכהנים, לכן צריך גם לפירוש ראשון: תורה א ז (חא) נראה דקשה לרש"י, דהגגינה דעל בללות משה מפרידו ממלת להקים את המשכן, שאין בללות משה סמוך למלת להקים, ובאלו הם שני ענינים, ומה שני ענינים איכא

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"ח עמ' 40 – מתוך 'לקראת שבת')

העגלות היו מגדרי המשכן עצמו

נושאים אותו בהם". ועל-פי-זה יש לומר, שפיון שעל-ידי התנדבות העגלות, נעשה המשכן ממשכן "פורח באויר" למשכן נשא, הרי אין העגלות איזה אמצעי לסיוע למשכן, כִּי-אם תרומתם היתה חלק מהמשכן עצמו שנעשה למשכן הנשא בעגלות, דכיון שהמשכן היה "אהל מועד", שענינו שהוא נשא ממקום למקום, הרי שאלולי העגלות היה חסר בשלמות המשכן עצמו.

ובזה יובן הטעם שהביאו רק שש עגלות, שכשם שכל כלי המשכן הצרכי להיות מזיקים בתכלית ללא כל יתור בכמות ובגדל הפלי, על-דרך-זה העגלות, כיון שמטרתם שלמות המשכן, הצרכי להיות בתכלית הדייק כפי הצורך דהמשכן, ולכך לא הפליגו הנשיאים בתרומתם.

ב ויקריבו וברכי ישראל ישי בית אברהם
אנון וברכי שבטיא אנון דקנמין על
מנניא :

שעמדו עם משה ואהרן כשמונו את ישראל, שנאמר
(במדבר א) : "ואתכם יהיו וגו'".

(ב) ויקריבו נשיאי ישראל ראשי בית אבתם הם
נשיאי המפות הם העמדים על-הפקדים :

כ"ז- הם נשיאי המטות • (ספרי) שהיו שוטרים עליהם
במצרים, והיו מכים עליהם, שנאמר (שמות ה) : "ויכר
שטרי בני ישראל וגו'". הם העמדים על-הפקדים •

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך כח עמוד 40 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

בכל פרט צריך להשתמש לעבודת ה'

לגמרי לתכליתו ובכל פרטיו, מבלי שהיה אפילו פרט אחד
מיותר. וכדאיתא בספרי (פרשתנו ז, פה) "היו כלי המקדש
מקונים במשקלן קלן כאחד, לא ריבה כו'".

ואם-כן, מפיון שארבע עגלות הספיקו לנשיאת הקרשים,
הרי אם היו משתמשים בעוד עגלות, לא היו עגלות אלו
מנצלות לגמרי ולכל תכליתן.

ומזה יש ללמוד הוראה נפלאה בדרך עבודת השם יתברך,
ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד
לבטלה" (שבת עז, א). דאל יאמר האדם: הרי רב שעות היום
הקדשתי לעבודת ה', ומה בכך אם ילכו כמה רגעים
לבטלה? אלא עליו לדעת שכל רגע ופרט בחייו צריך
להיות מנצל לגמרי לעבודת ה' ולכבודו יתברך.

ויקריבו נשיאי ישראל . . שש-עגלות צב.. עגלה
על-שני הנשיאים (ז, ב-א)

עגלות אלו שנדבו הנשיאים השתמשו בהם לצורך נשיאת
הקרשים והמשכן, וכמו שכתוב (ז, ד-ה) "את שתי העגלות
גו' נתן לבני גרשון כפי עבודתם. ואת ארבע העגלות גו'
נתן לבני מררי כפי עבודתם".

ולכאורה תמוה הדבר ביותר, דאף שבנוגע למשכן ולבית
המקדש יש כלל ש"אין עניויות במקום עשירות" (שבת קב,
ב), מכל-מקום נדבו הנשיאים רק ארבע עגלות לצורך
נשיאת הקרשים המרובים, שרק בדחק הספיקו לנשיאת
הקרשים (עיין שבת צט, א).

ויש לבאר בזה, דאף שבמשכן היה הכל צריך להיות
ברחבות ובעשירות, מכל-מקום היה כל דבר במשכן מנצל

שפתי חכמים

על פי שהעומדים על הפקדים עדין
לא נתמנו עד אחד באויר, יש לומר
שהכתוב דבר על העתיד שיעמדו על
הפקדים באחד באויר: תורה ג

ממונים שוטרים עליהם במצרים,
שהיו הנוגשים רודים אותם שוטרים
במצרים במקלות על שלא דחקו את
בני ישראל להשלים מנן הלבנים. ואף

(ב) צ דקשה לרש"י, מה סימן נותן בזה
שאמר 'הם נשיאי המטות'. ועל זה
פירש, שהיו שוטרים עליהם במצרים,
וחקי קאמר קרא: הם הנשיאים שהיו

(ג) וַיָּבִיאוּ אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי יְהוָה שְׁש־עֹגֻלֹת צֹב וּשְׁנֵי עֶשֶׂר בָּקָר עֹגֻלָּה עַל־שְׁנֵי הַנָּשִׂאִים וְשֹׁר לְאֶחָד וַיִּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן:

הַנָּשִׂאִים: יִתְנַדְּבוּ צִבּוּר מִה שִׁיתְנַדְּבוּ וּמִה שִׁמְחֻסְרִין אֲנִי מְשַׁלְּמִין, כִּינֹן שֶׁיָּבִיאוּ שְׁשֶׁלִּימוּ צִבּוּר אֶת הַכֹּל, שְׁנָאֲמַר (שמות לו): "וְהַמִּלֶּאכָה הִיְתָה דִּים", אָמְרוּ: מַעֲתָה מִה לָּנוּ לַעֲשׂוֹת? הִבִּיאוּ אֶת אֲבְנֵי הַשֹּׁהַם וְהַמְּלוּאִים לְאִפּוֹד וְלַחֹשֶׁן, לְכָף הַתְּנַדְּבוּ כָּאֵן תַּחֲלָה.

ד וַאֲמַר יְיָ לַמֶּשֶׁה לֵּאמֹר: (ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

ה קָח מֵאֹתָם וְהָיוּ לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְנִתְּנָה אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם אִישׁ כְּפִי עֲבֹדָתוֹ:

ו וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הָעֹגֻלֹת וְאֶת־הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם:

ז אֵת שְׁתֵּי הָעֹגֻלֹת וְאֵת אַרְבַּעַת הַבָּקָר נָתַן לְבְנֵי גֵרְשׁוֹן כְּפִי עֲבֹדָתָם:

ח וְאֵת אַרְבַּע הָעֹגֻלֹת וְאֵת שְׁמֹנֶת הַבָּקָר נָתַן לְבְנֵי מְרָרִי כְּפִי עֲבֹדָתָם בֵּינִי אִיתָמָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן:

ט וְלְבְנֵי קָהָת לֹא נָתַן כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּכֶּתֶף יִשָּׂאוּ:

י וַיִּקְרִיבוּ הַנָּשִׂאִים אֶת חֲגֻבַת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַמִּשְׁחָה אוֹתוֹ וַיִּקְרִיבוּ הַנָּשִׂאִים אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ:

כ כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם. מֹשֶׁה דִּבֶּר הַקֹּדֶשׁ: הָאָרוֹן וְהַשֻּׁלְחָן וְגו', לִפְיֶכָּךְ "בַּכֶּתֶף יִשָּׂאוּ".

י וַיִּקְרִיבוּ הַנָּשִׂאִים אֶת חֲגֻבַת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַמִּשְׁחָה אוֹתוֹ וַיִּקְרִיבוּ הַנָּשִׂאִים אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ:

(ג) ק דאם לא בן מאי 'לפני המשכן', שכן כבודו יתעלה. ומשעם זה דרשו גם בן ב' לפני המזבח' שלא קבל מהם, משום שכבר כתיב 'ויקריבו הנשיאים' (ג) ק דאם לא בן מאי 'לפני המשכן', שכן כבודו יתעלה. ומשעם זה דרשו גם בן ב' לפני המזבח' שלא קבל מהם, משום שכבר כתיב 'ויקריבו הנשיאים'

אֶת־קִרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ • כִּי לֹא קָבַל מֹשֶׁה מִיָּדָם
עַד שֶׁנֶּאֱמַר לוֹי מִפִּי הַגְּבוּרָה.

וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשָׂאִים אֶת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ • לְאַחֵר
שֶׁהִתְנַדְּבוּ הַעֲגֻלֹת וְהַבָּקָר לְשֵׁאת הַמִּשְׁכָּן, וְשָׂאֵם לָבֶם
לְהַתְנַדֵּב קִרְבָּנוֹת הַמִּזְבֵּחַ לְחֻנּוֹ. וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשָׂאִים

יָאֵמַר יְיָ לְמֹשֶׁה רַבָּא חַד לְיוֹמָא רַבָּא חַד
לְיוֹמָא יִקְרְבוּ יֵת קִרְבָּנֵהוּן לְחֻנֶּכֶת מִדְּבָחָא:

(יא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נָשִׂיא אֶחָד לְיוֹם נָשִׂיא
אֶחָד לְיוֹם יִקְרִיבוּ אֶת־קִרְבָּנָם לְחֻנֶּכֶת הַמִּזְבֵּחַ: ס

תּוֹלְדוֹתָם, אִם כִּסְדֵּר הַמַּסְעוֹת, עַד שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ מִפִּי
הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: יִקְרִיבוּשׁ לַמַּסְעוֹת אִישׁ יוֹמוֹ.

וַיִּקְרִיבוּ אֶת־קִרְבָּנָם לְחֻנֶּכֶת הַמִּזְבֵּחַ • (זכחים כא)
וְעַדִּין לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מֹשֶׁה הָאִיךָ יִקְרִיבוּ; אִם כִּסְדֵּר

יְבִרְתָּה דְּמִקְרַב בְּיוֹמָא קְדָמָא יֵת קִרְבָּנָה
נְחֻשׁוֹן פֶּר עֲמִינֵדָב לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה:

(יב) וַיְהִי הַמִּקְרִיב בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת־קִרְבָּנוֹ נְחֻשׁוֹן
בֶּן־עֲמִינָדָב לְמִטָּה יְהוּדָה:

עַל שִׁבְטוֹ, וְלֹא שֶׁנִּבְחָה מִשְׁבְּטוֹ וְהִקְרִיבָהּ. אוֹ אֵינוֹ
אוֹמֵר "לְמִטָּה יְהוּדָה", אֲלָא שֶׁנִּבְחָה מִשְׁבְּטוֹ וְהִבִּיא?
תְּלֻמוּד־לוֹמַר: "זֶה קִרְבֵּן נְחֻשׁוֹן", מִשְׁלוֹ הִבִּיא.

כִּי־בְיוֹם הָרִאשׁוֹן • אוֹתוֹ הַיּוֹם נָטַל עֶשֶׂר עֲטֻרוֹת:
רִאשׁוֹן לְמַעֲשֵׂה בְרָאשִׁית, רִאשׁוֹן לְנְשִׂאִים וְכו',
כְּדֹאִיתָא בְּסֵדֶר עוֹלָם. לְמִטָּה יְהוּדָה • יַחֲסוּ הַכְּתוּב

יִקְרְבָנָה מִגְּסָתָא דְּכִסְפָּא חֲדָא מֵאָה וְחֵלְתִין
סְלִעִין הָיָה מִתְקַלָּה מִזְרָקָא חַד דְּכִסְפָּא
מִתְקַלָּה שְׁבַעִין סְלִעִין בְּסְלִעֵי קוּדְשָׁא
תְּרִיבִּהוּן מִלֵּן סְלִתָּא דְּפִילָא בְּמִשְׁחָ
לְמִנְחָתָא:

(יג) וְקִרְבָּנוֹ קִעֲרַת־כֶּסֶף אֶחָת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שְׁבַעִים שְׁקָל בְּשִׁקְל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם •
מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

כִּי־שְׁנֵיהֶם מִלֵּאִים סֵלֶת • לְמִנְחָתָא נִדְבָה.

יִדְבִּיקָא חֲדָא מִתְקַל עֶשֶׂר סְלִעִין הִיא
דְּדִבָּה מִלֵּא קִטְרֶת בּוֹסְמִינָא:

(יד) כֹּף אֶחָת עֲשָׂרָה זָהָב מִלֵּאָה קִטְרֶת:

לְיַחֲדִיךָ וְלֹא עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, אֲלָא זֹו בְּלִבְדָּ. וְהוֹרָאתָ
שְׁעָה הִיתָה.

כִּי־עֲשָׂרָה זָהָב • כִּתְרֻגּוֹמוֹ: מִשְׁקָל עֶשֶׂר שְׁקָלִי
הַקֹּדֶשׁ הָיָה בָּהּ. מִלֵּאָה קִטְרֶת • לֹא מְצִינוּ קִטְרֶת

שפתי חכמים

כֵּן, דִּאִין סְבָרָא שִׁיחִיו הַמַּסְעוֹת
מִשְׁוֹנִים מִן הַדְּגֻלִּים. וְקַל
לְהִבִּין: תּוֹרָה יב

(יב) תַּ בְּלוֹמוֹר, אֵין פִּירוּשׁ לְמִ"ד לְמִטָּה
יְהוּדָה בְּלִמְ"ד אֶמְרִי לִי, שִׁיחִיָּה
פִּירוּשׁוֹ בְּעֵבֶר מִטָּה יְהוּדָה, שֶׁנִּבְחָה
מִשְׁבְּטוֹ וְהִקְרִיב. וּפִירוּשׁ לְמִטָּה כְּמוֹ
'מִמִּטָּה': תּוֹרָה יג

(יג) אֵ שְׁהִיא מִנְחָה רִאשׁוֹנָה הָאִמּוּרָה
בְּיוֹקְרָא, וְלֹא לְמִנְחַת נְסֻכִּים, שֶׁהוּא
דְּבַר הַלָּמַד מִעֲגֻנָּה, מֵה 'מִלֵּאָה קִטְרֶת'
נִדְבָּה, אִף 'מִלֵּאָה סֵלֶת' נִדְבָּה: תּוֹרָה יד

(יד) בַּ דְּקִשָּׁה לְרִשְׁי, דְּעֲשָׂרָה זָהָב
מִשְׁמַע שֶׁהָיָה עֲשָׂרָה זָהָבִים שֶׁל
מִטְבֵּעַ, וְהִיאָךְ יָכוֹל לְהִיּוֹת זֶה, דָּאִם
הָיָה כֹּף לֹא הָיָה מִטְבֵּעַ שֶׁל זָהָב:
ג פִּירוּשׁ, לֹא מְצִינוּ שְׁשׁוּם יַחֲדִיכָא יְבִיא
קִטְרֶת עַל אֶחָד מִשְׁנֵי מִזְבְּחוֹת, וְאִף

לְיוֹם, וְעִינִין שָׁם מֵה שֶׁהִקְשָׁה וְתִירֵץ
שָׁם, וְאִין כֹּל כֹּף צוּרָה הַפֶּשֶׁט מִשׁוּם
הַכִּי קִצְרִתִּי וְלֹא הִבְאֵתִי: תּוֹרָה יא
(יא) שַׁ כְּתִב הָרִאשׁוֹן, וְיֵשׁ לְתֻמּוֹה הִיאָךְ
נִסְתַּפֵּק מִשְׁחָ בְּסֵדֶר הַמִּקְרִיבִים אִם
כְּתוּלָדוֹתָם אוֹ כְּפִי מִסְעָם, וְהִלָּא עַדִּינִין
לֹא נֶאֱמָרוּ סֵדֶר הַמַּסְעוֹת עַד אֶחָד
בְּאִייר כְּמוֹ שֶׁמְפֹרָשׁ בְּפֶרֶשׁת בְּמִדְבָּר.
וְשִׁמָּא יֵשׁ לוֹמַר, שְׁמַאזְ שֶׁשִּׁיחִיָּה בְּהַר
סִינִי אֲרָבַעִים יָמִים אֲחֻרוֹנִים הוֹדִיעוּ
הַשֵּׁם חִילוּף הַבְּכוּרִים עִם הַלְוִיִּם
וְחִילוּף הַדְּגֻלִּים וְסֵדֶר מִסַּע הַמִּנְחוֹת.
עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ. וְלִי נִרְאָה שֶׁיִּדְעַע מִשְׁחָ
סֵדֶר מַסְעוֹת וְחִילוּף הַדְּגֻלִּים מִיַּעֲקֹב
אֲבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ רִשְׁי
בְּפֶרֶשׁת בְּמִדְבָּר בְּפֶסֶק אִישׁ עַל דְּגֻלּוֹ
בְּאוֹתוֹת' וְגו' בְּאוֹתוֹת שֶׁמֶסֶר לָהֶם
אֲבִיהֶם וְכו', וּמִסְתַּמָּא גַּם הַמַּסְעוֹת הָיוּ

(י) רַ דָּאִם לֹא כֵּן מֵאִי 'לְפִנֵּי הַמִּזְבֵּחַ'
דְּקִאָמַר, וּמֵהוּ וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְגו'
הַבָּא אַחֲרָיו, דְּמִשְׁמַע שָׂאֵם לֹא אָמַר לוֹ
הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לֹא הָיָה מְקַבֵּלִם. וְהָא
דָּאִמַר לוֹ ה' יִתְבָּרַךְ נָשִׂיא אֶחָד לְיוֹם
וְגו', אִף שֶׁלֹּא מְצִינוּ שֶׁנִּסְתַּפֵּק מִשְׁחָ
כְּזֶה, שֶׁהָיָה לֹא פִירֵשׁ רִשְׁי אֲלָא אִם
כִּסְדֵּר תּוֹלְדוֹתָם וְכו', יֵשׁ לוֹמַר דְּהוּ
הָשִׁיב לוֹ מַעֲצָמוֹ בְּלִיתִי שְׁאֵלַת מִשְׁחָ, פֶּן
יָבֹא לְטַעוֹת וְלוֹמַר שְׁבוּלָם יִקְרִיבוּ
קִרְבָּנָם בְּיוֹם אֶחָד, כִּינִין שְׁבוּלָם כִּינִיחַ
הִבִּיאוּ קִרְבָּנָם וְהָיוּ כּוֹלִם זִרְיוֹנִים
בְּמַצּוֹת דִּין הוּא שִׁיחִיו כּוֹלִם שׁוּיִם
בְּהִקְרָבָתָן, עַד שֶׁהוֹצִירָהּ ה' לוֹמַר נָשִׂיא
אֶחָד לְיוֹם, וְקַל לְהִבִּין. וְהָרִאשׁוֹן כְּתִב
שֶׁנִּסְתַּפֵּק גַּם כְּזֶה אִם כּוֹלִם יִקְרִיבוּ
בְּיוֹם אֶחָד אוֹ כֹּל אֶחָד בְּיוֹמוֹ, מִיֵּד
הָשִׁיב לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נָשִׂיא אֶחָד

(טו) פֶּרֶ אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָה לְעֹלָה:

נשי"א פר אחד • מיחדר שבְּעֶדְרוֹ.

(טז) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:

נשי"א שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת • לְכַפֵּר עַל קִבְרָה הַתְּהוֹם (עיין ברא"ם) וְטִמְאַת סָפָק.

(יז) וּלְזִבְחַ הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתוּדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶבֶן נַחֲשׁוֹן בֶּן־עֲמִינָדָב פ

(יח) בַּיּוֹם הַשְּׁנִי הִקְרִיב נִתְנָאֵל בֶּן־צוּעָר נָשִׂיא יִשָּׁשְׁכָר:

נשי"א הקריב נתנאל בן־צוער:

(יט) הִקְרִיב אֶת־קֶרְבָּנוֹ קַעֲר־כֶּסֶף אַחַת שְׁלִשִּׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מִלֵּאִים סֹלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַמִּנְחָה:

נשי"א הקרב את־קרבנו • מה תלמוד־לומר "הקריב בשבטו של יִשָּׁשְׁכָר, מה שלא נאמר בכל השבטים? לפי שבא ראובן ועָרָעָר וְאָמֵר: דִּי שְׁקִדְמִי יְהוּדָה אַחִי, אֶקְרִיב אֲנִי אַחֲרָיו! אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: מִפִּי הַגְּבוּרָה נֹאמַר לִי שִׁיקְרִיבוּ כִסְדָּר מִסְעָן לְדָגְלֵיהֶם, לָכֵן אָמַר: "הִקְרִיב אֶת־קֶרְבָּנוֹ", וְהוּא חֹסֵר יוֹד, שֶׁהוּא מִשְׁמַשׁ: "הִקְרִיב" לְשׁוֹן צוּרִי, שֶׁמִּפִּי הַגְּבוּרָה נִצְטוּוּ: "הִקְרִיב". וּמֵהוּ "הִקְרִיב, הִקְרִיב" שְׁתֵּי פַעַמִּים? שֶׁבִּשְׂבִיל שְׁנֵי דְבָרִים זָכָה לְהִקְרִיב שְׁנֵי לִשְׁבָטִים: אַחַת שֶׁהָיוּ יוֹדְעִים בַּתּוֹרָה, שְׁנֹאמַר (ד"ב א יב): "וּמִבְּנֵי יִשָּׁשְׁכָר יוֹדְעֵי בִינָה לַעֲתִים", וְאַחַת — שֶׁהֵם נִתְּנוּ עֲצָה לְנִשְׂאִים לְהַתְנַדֵּב קֶרְבָּנוֹת הָלָלוּ. וּבִיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדֹּרְשָׁן מְצֵאתִי: אָמַר רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יֶאֱרִי: נִתְנָאֵל בֶּן צוּעָר הִשְׁיֵאֵן עֲצָה זו. קַעֲר־כֶּסֶף • מִנְזֵן אוֹתִיּוֹתָיו בְּגִימְטְרִיא תַתִּק"ל, כְּנֶגֶד שְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם הָרָאוּן. שְׁלִשִּׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ • עַל שֵׁם שְׁכֵשֶׁעַמִּיד תוֹלְדוֹת לְקִיּוֹם

נשי"א הקרב את־קרבנו • מה תלמוד־לומר "הקריב בשבטו של יִשָּׁשְׁכָר, מה שלא נאמר בכל השבטים? לפי שבא ראובן ועָרָעָר וְאָמֵר: דִּי שְׁקִדְמִי יְהוּדָה אַחִי, אֶקְרִיב אֲנִי אַחֲרָיו! אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: מִפִּי הַגְּבוּרָה נֹאמַר לִי שִׁיקְרִיבוּ כִסְדָּר מִסְעָן לְדָגְלֵיהֶם, לָכֵן אָמַר: "הִקְרִיב אֶת־קֶרְבָּנוֹ", וְהוּא חֹסֵר יוֹד, שֶׁהוּא מִשְׁמַשׁ: "הִקְרִיב" לְשׁוֹן צוּרִי, שֶׁמִּפִּי הַגְּבוּרָה נִצְטוּוּ: "הִקְרִיב". וּמֵהוּ "הִקְרִיב, הִקְרִיב" שְׁתֵּי פַעַמִּים? שֶׁבִּשְׂבִיל שְׁנֵי

שפתי חכמים

אם היו רוב העבור טמאים, כדכתיב 'בְּמוֹעֲדוֹ' אָפִילוּ בְּטוֹמָאָה. וְהָרָא"ם הָאֲרִיף וְאֲנִי קִצְרִיתִי: תורה יז (יט) וְהָיָא מִדְּרָשׁוֹת הָאֲלוֹ לְהִיּוֹתָם קְרוֹבִים לְפִשּׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, דָּאֵם לֹא כֵּן מָה עֲנִין הַכִּלִּים הָלָלוּ בְּמִסְפָּרָם וּבְמִשְׁקָלָם וְכֵן הַבְּהֵמוֹת הָלָלוּ עַד שֶׁכָּל הַנְּשִׂאִים הִסְכִּימוּ בָּם שֶׁלֹּא לְגָרוּעַ וּלְהוֹסִיף, וְאֵף שָׁאִין מִנְהֵג הָרֵב לְהָבִיא מִדְּרָשׁוֹת כָּאֵלָּה. הָרָא"ם: תורה כ

(טו) ה' פִּירוּשׁ, 'קִבְר הַתְּהוֹם' הוּא שְׁלֹא הַכִּיר בָּהּ אָדָם, כְּלוֹמַר כָּאֵלוּ הוּא מְשׁוּקָע בַּתְּהוֹם שָׁאִין דֶּרֶךְ הָאָדָם לְהִשְׁיֵג שֵׁשׁ שֵׁם קִבְר, וְהָיוּ צְרִיכִים לְהִטְהָר מִטּוֹמָאָה זוּ וּמִנְגִּיעַת סָפָק טוֹמָאָה, דָּאֵם לֹא כֵּן לֹא הָיוּ רִשְׁאִין לְבֹא לְמִקְדָּשׁ אוֹ לְעֹרָה, דְּטוֹמָאוֹת הַסְּפָקוֹת שֶׁאִפְשָׁר לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם עַל יְדֵי שְׁעִיר חֲטָאת הוֹצֵרָהּ כְּפָרָה, אָבֵל טוֹמָאָה וְדָאִי נִדְחִית מִפְּנֵי קֶרֶב צָבוֹר כְּמוֹ הַפֶּסַח שְׁנֹדְחִית הִטּוֹמָאָה מִפְּנֵי

הַקִּטְרָת אֵינָה נִקְטָרֶת אֲלָא עַל הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, וְכָאֵן נַעֲשֶׂה שְׁנֵי שִׁנּוּיִם: תורה טו (טו) ד' שְׁהָרִי כָאֵן אֵין כְּתִיב אֲצִלוֹ שׁוּם מִסְפָּר אַחֲרָי שֶׁהוּא יוֹתֵר מֵאֶחָד עַד שְׁהוֹצֵרָהּ לְכַתּוּב בְּפִירוּשׁ מִלַּת 'אֶחָד' לְהַבְדִּילוֹ מִן הַמִּסְפָּר הַשְּׁנִי, אֲלָא לְדָרָשׁא קִאֲתִי. וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר, מִדְּשָׁנָה קָרָא וְכַתֵּב 'פֶּר אֶחָד בֶּן בָּקָר' וְלֹא כְּתִיב 'פֶּר בֶּן בָּקָר אֶחָד', אֲלָא לְדָרָשׁא קִאֲתִי: תורה טז

שְׁפָרְשֵׁתִי אֶצֶל (שם ה): "וַהֲיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה",
לְפִיכֶן נֹאמַר: "מִזְרֶק אֶחָד כֶּסֶף" וְלֹא נֹאמַר: "מִזְרֶק
כֶּסֶף אֶחָד" כִּמּוֹ שֶׁנֹּאמַר בְּקַעְרָה, לֹאמַר שֶׁאֵף אוֹתִיּוֹת
שֶׁל "אֶחָד" מִצְטָרְפוֹת לִמְנַן. שְׁבָעִים שָׁקֶל • כִּנְגָד
שְׁבָעִים אַמּוֹת שִׁצְאוּ מִבְּנָיו.

הָעוֹלָם, בֶּן מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה הָיָה, שֶׁנֹּאמַר (בראשית
ה): "וַיְחִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמֵאָת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בְּדַמּוּתוֹ
וְגו'". מִזְרֶק אֶחָד כֶּסֶף • בְּגִימָטְרִיא תַק"כ, עַל שֵׁם
נח שֶׁהֶעֱמִיד תּוֹלְדוֹת, בֶּן ת"ק שָׁנָה, וְעַל שֵׁם עֶשְׂרִים
שָׁנָה שֶׁנִּגְזְרָה גְזֵרַת הַמָּבּוּל קֹדֶם תּוֹלְדוֹתָיו – כִּמּוֹ

(כ) כָּף אַחַת עֶשְׂרֶה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:

כ בְּזִיקָא חָדָא מְחַקֵּל עֶשֶׂר סֻלְעִין הִיא דְּדָהָב
מְלֵאָה קְטֹרֶת בּוֹסְמִינָא:

תַּרְנִיג מִצּוֹת, וּבִלְבָד שֶׁתַּחֲלִיף קו"ף בְּדָל"ת עַל־יָדֵי
א"ת ב"ש ג"ר ד"ק.

כ"י כָּף אַחַת • כִּנְגָד הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה מִיָּדוֹ שֶׁל
הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. עֶשְׂרֶה זָהָב • כִּנְגָד עֶשְׂרֶת
הַדְּבָרוֹת. מְלֵאָה קְטֹרֶת • גִּימָטְרִיא שֶׁל "קְטֹרֶת"

(כא) פֶּר אֶחָד בֶּן-בֶּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ-אֶחָד בֶּן-שָׁנָתוֹ
לְעֹלָה:

"וַיִּקַּח אֶת-הָאֵיל וְגו'". כֶּבֶשׂ-אֶחָד • כִּנְגָד יַעֲקֹב (שם
ל): וְהַכְּשָׁבִים הַפְּרִיד יַעֲקֹב."

כ"י פֶּר אֶחָד • כִּנְגָד אַבְרָהָם, שֶׁנֹּאמַר בוֹ (בראשית יח):
"וַיִּקַּח בֶּן-בֶּקָר". אֵיל אֶחָד • כִּנְגָד יִצְחָק (שם כב):

(כב) שְׁעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

כב צִפִּיר בַּר עֲזִין חַד לְחַטָּאת:

כ"י שְׁעִיר-עִזִּים • לְכַפֵּר עַל מִכִּירַת יוֹסֵף, שֶׁנֹּאמַר בוֹ (שם לו): "וַיִּשְׁחָטוּ שְׁעִיר עִזִּים".

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמ' 46)

לֹאמַר, עַל שֶׁלֹּא חָפַשׁ אוֹתוֹ כָּל אוֹתָן הַשָּׁנִים. אוֹ יֵשׁ לֹאמַר,
כְּדִי לְכַפֵּר עַל יַעֲקֹב אָבִיו, שֶׁשָּׁלַח אֶת יוֹסֵף לִשְׁכֶם. וּשְׁנֵי
הַדְּבָרִים שִׁיכִים לְכָל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט.

לְכַפֵּר עַל מִכִּירַת יוֹסֵף (רש"י ז, כב)
יֵשׁ לִשְׁאֹל, מִדּוּעַ הֵבִיא גַם נָשִׂיא בְּנִימִין שְׁעִיר עִזִּים לְכַפֵּר,
וְהָרִי בְּנִימִין לֹא הָיָה קָשׁוּר כָּלֵל לְמִכִּירַתוֹ שֶׁל יוֹסֵף. וְיֵשׁ

כג וּלְנִכְסֵת קוּדֶשֶׁת תּוֹרִין דְּכָרִי חֲמִשָּׁה
גְּדִי חֲמִשָּׁה אֶמְרִין בְּנֵי שָׁנָא חֲמִשָּׁה דִּין
קָרְבַּן נִתְּנָאֵל בַּר צוּעֵר:

(כג) וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בֶּקָר שְׁנֵים אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים
חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נִתְּנָאֵל
בֶּן-צוּעֵר:

חֲמִשִּׁיּוֹת כִּנְגָד חֲמִשָּׁה חֲמִשִּׁין, וְחֲמֵשׁ הַדְּבָרוֹת
הַכְּתוּבִין עַל לוֹחַ אֶחָד וְחֲמֵשׁ הַכְּתוּבִין עַל הַשָּׁנִי,
עַד כָּאֵן מִיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן.

כ"י וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בֶּקָר שְׁנֵים • כִּנְגָד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
שֶׁנִּתְּנוּ שְׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִים. אֵילִם
עֶתְדִים כֶּבֶשִׂים • שְׁלֹשָׁה מִיָּנִים – כִּנְגָד כְּהֲנִים וְלוֹיִם
וַיִּשְׂרָאֵלִים, וּכְנִגָד תּוֹרָה נְבִיאִים וְכְתוּבִים; שְׁלֹשׁ

כד בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה רַבָּא לִבְנֵי זְבוּלָן אֱלִיאָב
בַּר חֵלּוֹן:

(כד) בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי זְבוּלָן אֱלִיאָב בֶּן-חֵלּוֹן:

וְהַקְרָבָתוֹ, וּבִשְׂאֵר – שֶׁלֹּא נֹאמַר בְּהֵן "הַקְרִיב", נוֹפֵל
עֲלֵיהֶן לְשׁוֹן זֶה "נָשִׂיא לִבְנֵי פְלוֹנִי", אוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה
הַנָּשִׂיא הַמְקָרִיב לְשֶׁבֶט פְּלוֹנִי.

כ"י בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי נָשִׂיא וְגו' • בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי הָיָה
נָשִׂיא הַמְקָרִיב לִבְנֵי זְבוּלָן, וְכֵן פֶּלֶם, אֲבָל בְּנִתְּנָאֵל
שֶׁנֹּאמַר בוֹ: "הַקְרִיב נִתְּנָאֵל", נוֹפֵל אַחֲרָיו הַלְשׁוֹן
לֹאמַר "נָשִׂיא יִשְׁשַׁכָּר", לְפִי שֶׁכָּבֶד הַזִּכִּיר שְׁמוֹ

כה קָרַבְנוּ קָעֶרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מִלֵּאִים סֹלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:
לְמִנְחָתָא:

כו בִּזְיָכָא חֲדָא מִתְקַל עֶשֶׂר סָלְעִין הִיא
דְּדִּהֵב מִלֵּא קְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא:

כז כּוּתוּר חַד בַּר תּוֹרִי דְּכַר חַד אָמַר חַד בַּר
שִׁתָּה לַעֲלָתָא:

כח צָפִיר בַּר עֲזִין חַד לְחֻטָּאתָא:

כט וּלְנִכְסֵת קוֹדֶשִׁיא תּוֹרִין תּוֹרִין דְּכַרִּי
חֲמִשָּׁא גְדִי חֲמִשָּׁא אֶמְרִין בְּנֵי שְׁנָא חֲמִשָּׁא
דִּין קֶרֶבֶן אֱלִיָּאֵב בַּר חִלּוֹן:

ל בִּיּוֹמָא רִבִּיעָאָה רַבָּא לְבָנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצוּר
בַּר שְׂדִיאוּר:

לא קָרַבְנוּ קָעֶרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים סָלְעִין בְּסָלְעֵי קוֹדֶשׁ
תְּרוּיָהוֹן מִלּוֹן סֹלֶתָא דְּפִילָא בְּמִשָּׁה
לְמִנְחָתָא:

לב בִּזְיָכָא חֲדָא מִתְקַל עֶשֶׂר סָלְעִין הִיא
דְּדִּהֵב מִלֵּא קְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא:

לג כּוּתוּר חַד בַּר תּוֹרִי דְּכַר חַד אָמַר חַד בַּר
שִׁתָּה לַעֲלָתָא:

לד צָפִיר בַּר עֲזִין חַד לְחֻטָּאתָא:

לה וּלְנִכְסֵת קוֹדֶשִׁיא תּוֹרִין תּוֹרִין דְּכַרִּי
חֲמִשָּׁא גְדִי חֲמִשָּׁא אֶמְרִין בְּנֵי שְׁנָא חֲמִשָּׁא
דִּין קֶרֶבֶן אֱלִיצוּר בַּר שְׂדִיאוּר:

לו בִּיּוֹמָא חֲמִישָׁאָה רַבָּא לְבָנֵי שְׁמֻעוֹן
שְׁלֵמִיאל בַּר צוּרִישְׁדִי:

(כה) קָרַבְנוּ קָעֶרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מִלֵּאִים סֹלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

(כו) כָּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מִלֵּאָה קְטֹרֶת:

(כז) כָּף אֶחָד בִּין־כָּכָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בִּין־שְׁנָתוֹ
לְעֹלָה:

(כח) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת:

(כט) וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בָּכָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֲתִידִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶבֶן
אֱלִיָּאֵב בִּין־חִלּוֹן: פ

(ל) בִּיּוֹם הָרִבִּיעִי נָשִׂיא לְבָנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצוּר
בִּין־שְׂדִיאוּר:

(לא) קָרַבְנוּ קָעֶרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מִלֵּאִים סֹלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

(לב) כָּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מִלֵּאָה קְטֹרֶת:

(לג) כָּף אֶחָד בִּין־כָּכָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בִּין־שְׁנָתוֹ
לְעֹלָה:

(לד) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת:

(לה) וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בָּכָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֲתִידִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶבֶן
אֱלִיצוּר בִּין־שְׂדִיאוּר: פ

(לו) בִּיּוֹם הַחֲמִישִׁי נָשִׂיא לְבָנֵי שְׁמֻעוֹן שְׁלֵמִיאל
בִּין־צוּרִישְׁדִי:

(לז) קָרַבְנוּ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מִלֵּאִים סֹלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה:

לז קרַבְנָה מִגִּסְתָּא דְכֶסֶף חֲדָא מֵאָה וּתְלָתִין
סְלַעִין הוּא מִתְקָלָה מִזֶּרְקָא חַד דְכֶסֶף
מִתְקָלָה שִׁבְעִין סְלַעִין בְּסְלַעִי קוּדְשָׁא
תְרוּיָהוֹן מִלֵּן סְלֵתָא דְפִילָא בְמִשָּׁח
לְמִנְחָתָא:

(לח) כָּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קִמְרָת:

לח כְּפִי בְזִיקָא חֲדָא מִתְקֵל עֶשֶׂר סְלַעִין הִיא
דְזָהָב מִלֵּאָה קִמְרָת בּוּסְמִיָּא:

(לט) פֶּרֶ אֶחָד בֶּן־בֶּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ
לְעֹלָה:

לט פֶּר תֹּר חַד בֶּר תֹּרִי דְכֶר חַד אִמֶּר חַד בֶּר
שְׁתֵּה לְעֹלָתָא:

(מ) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

מ צִפִּיר בֶּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא:

(מא) וּלְזִבְחַ הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֲתִידִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבֵּן
שְׁלָמִיָּאל בֶּן־צוּרִישָׁדִי: פ

מא וּלְנִכְסַת קוּדְשִׁיא תֹרִין תְּרִין דְכֶרִי
חֲמִשָּׁא גְדִיִּי חֲמִשָּׁא אִמְרִין בְּנֵי שָׁנָא חֲמִשָּׁא
דִּין קֶרְבֵּן שְׁלָמִיָּאל בֶּר צוּרִישָׁדִי:

♦ יום שישי ו' סיון ♦

(מב) בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי נָשִׂיא לְבָנִי גֵד אֲלִיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל:

מב בַּיּוֹמָא שְׁתִּיתָאָה רַבָּא לְבָנֵי גֵד אֲלִיסָף בֶּר
דְּעוּאֵל:

(מג) קָרַבְנוּ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מִלֵּאִים סֹלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה:

מג קרַבְנָה מִגִּסְתָּא דְכֶסֶף חֲדָא מֵאָה וּתְלָתִין
סְלַעִין הוּא מִתְקָלָה מִזֶּרְקָא חַד דְכֶסֶף
מִתְקָלָה שִׁבְעִין סְלַעִין בְּסְלַעִי קוּדְשָׁא
תְרוּיָהוֹן מִלֵּן סְלֵתָא דְפִילָא בְמִשָּׁח
לְמִנְחָתָא:

(מד) כָּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קִמְרָת:

מד כְּפִי בְזִיקָא חֲדָא מִתְקֵל עֶשֶׂר סְלַעִין הִיא
דְזָהָב מִלֵּאָה קִמְרָת בּוּסְמִיָּא:

(מה) פֶּר אֶחָד בֶּן־בֶּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ
לְעֹלָה:

מה פֶּר תֹּר חַד בֶּר תֹּרִי דְכֶר חַד אִמֶּר חַד בֶּר
שְׁתֵּה לְעֹלָתָא:

(מו) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

מו צִפִּיר בֶּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא:

(מז) וּלְזִבְחַ הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתִידִים
חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבֵּן אֲלִיסָף
בֶּן־דְּעוּאֵל: פ

מז וּלְנִכְסַת קוּדְשִׁיא תֹרִין תְּרִין דְכֶרִי חֲמִשָּׁא
גְדִיִּי חֲמִשָּׁא אִמְרִין בְּנֵי שָׁנָא חֲמִשָּׁא דִּין
קֶרְבֵּן אֲלִיסָף בֶּר דְּעוּאֵל:

(מח) בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נָשִׂיא לְבָנִי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמַע
בֶּן־עַמִּיהוּד:

מח בַּיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה רַבָּא לְבָנֵי אֶפְרַיִם
אֱלִישָׁמַע בֶּר עַמִּיהוּד:

מט קרבנה מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין
סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף
מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא
תרויהון מלן סלתא דפילא במשה
למנחתא :

נ בזיקא חדא מתקל עשר סלעין היא דהב
מליא קטרת בוסמיא :

נא תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר
שתה לעלתא :

נב צפיר בר עזין חד לחטאתא :

נג ולנכסת קודשא תורין תורין דכרין
חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא
דין קרבן אלישמע בר עמיהוד :

נד ביומא תמינאה רבא לבני מנשה גמליאל
בר פדהצור :

נה קרבנה מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין
סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף
מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא
תרויהון מלן סלתא דפילא במשה
למנחתא :

נו בזיקא חדא מתקל עשר סלעין היא
דהב מליא קטרת בוסמיא :

נז תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר
שתה לעלתא :

נח צפיר בר עזין חד לחטאתא :

נט ולנכסת קודשא תורין תורין דכרין
חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא
דין קרבן גמליאל בר פדהצור :

ס ביומא תשיעאה רבא לבני בנימן אבידן
בר גדעני :

(מט) קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה
משקלה מזרק אחד כסף שבועים שקל בשקל
הקדש שניהם מלאים סלת פלולה בשמן למנחה:

(נ) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת:

(נא) פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו
לעלה:

(נב) שעיר-עזים אחד לחטאת:

(נג) ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתדים
חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אלישמע
בן-עמיהוד: פ

(נד) ביום השמיני נשיא לבני מנשה גמליאל
בן-פדהצור:

(נה) קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה
מזרק אחד כסף שבועים שקל בשקל הקדש שניהם
מלאים סלת פלולה בשמן למנחה:

(נו) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת:

(נז) פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו
לעלה:

(נח) שעיר-עזים אחד לחטאת:

(נט) ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתדים
חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן גמליאל
בן-פדהצור: פ

(ס) ביום התשיעי נשיא לבני בנימן אבידן בן-גדעני:

סא קרבנא מגספא דכסף חדא מאה ותלתין
סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף
מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא
תרויהון מלן סלתא דפילא במשה
למנחתא:

סב בזיקא חדא מתקל עשר סלעין היא
דדבה מליא קטרת בוסמיא:

סג תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר
שתה לעלתא:

סד צפיר בר עזין חד לחטאתא:

סה ולנכסת קודשא תורין תורין דכרי
חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא
דין קרבן אבידן בר גדעוני:

סו ביומא עשרתא רבא לבני דן אחיעזר בר
עמישדי:

סז קרבנא מגספא דכסף חדא מאה ותלתין
סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף
מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא
תרויהון מלן סלתא דפילא במשה
למנחתא:

סח בזיקא חדא מתקל עשר סלעין היא
דדבה מליא קטרת בוסמיא:

סט תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר
שתה לעלתא:

ע צפיר בר עזין חד לחטאתא:

עא ולנכסת קודשא תורין תורין דכרי
חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא
דין קרבן אחיעזר בר עמישדי:

עב ביומא חד עשר יומין רבא לבני אשר
פגעאל בר עכרון:

(סא) קרבנא קערת-כסף אחת שלשים ומאה
משקלה מזרק אחד כסף שבועים שקל בשקל
הקדש שניהם מלאים סלת פלולה בשמן למנחה:

(סב) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת:

(סג) פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו
לעלה:

(סד) שעיר-עזים אחד לחטאת:

(סה) ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה
עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן
אבידן בן-גדעוני: פ

(סו) ביום העשירי נשיא לבני דן אחיעזר בן
עמישדי:

(סז) קרבנא קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה
מזרק אחד כסף שבועים שקל בשקל הקדש שניהם
מלאים סלת פלולה בשמן למנחה:

(סח) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת:

(סט) פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו
לעלה:

(ע) שעיר-עזים אחד לחטאת:

(עא) ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה
עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן
אחיעזר בן-עמישדי: פ

(עב) ביום עשתי עשר יום נשיא לבני אשר פגעאל
בן-עכרון:

עג קרבנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה
משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל
הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן
למנחה:

עד בויקא תדא מתקל עשר סלעין היא
דדבה מליא קטרת בוסמיא:

עה תור חד בר תורי דבר חד אמר חד בר
שתה לעלתא:

עו צפיר בר עזין חד לחטאתא:

עז ולנכסת קודשא תורין תריין דכרי חמשא
גדיי חמשא אמרין בני שנא חמשא דין
קרפן פגעאל בר עכרון:

עה ביומא תרי עשר יומין רבא לכני נפתלי
אחירע בר עינן:

עט קרבנה מגסתא דכסף תדא מאה ותלתין
סלעין הנה מתקלה מזרקא חד דכסף
מתקלה שבעין סלעין בסלעי קודשא
תרויהון מלן סלתא דפילא במשה
למנחתא:

פ בויקא תדא מתקל עשר סלעין היא דדבה
מליא קטרת בוסמיא:

פא תור חד בר תורי דבר חד אמר חד בר
שתה לעלתא:

פב צפיר בר עזין חד לחטאתא:

פג ולנכסת קודשא תורין תריין דכרי חמשא
גדיי חמשא אמרין בני שנא חמשא דין
קרפן אחירע בר עינן:

(עג) קרבנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה
משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל
הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן
למנחה:

(עד) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת:

(עה) פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד בן־שנתו
לעלה:

(עו) שעיר־עזים אחד לחטאת:

(עז) ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתדים
חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן פגעיאל
בן־עכרון: פ

(עה) ביום שנים עשר יום נשיא לבני נפתלי אחירע
בן־עינן:

(עט) קרבנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה
משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל
הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן
למנחה:

(פ) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת:

(פא) פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד בן־שנתו
לעלה:

(פב) שעיר־עזים אחד לחטאת:

(פג) ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתדים
חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן אחירע
בן־עינן: פ

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התוועדיות חלק א תשמ"ה עמוד 351

עטרת מרים

א ויהי | בשלשים שנה בשנת היובל האחרון שגלו בו ברכיעי בחודש הרכיעי בחמשה לחדש ואני אז הייתי בתוך אנשי הגולה חיון לארץ ישראל עליהם בשם כפר נפתחו השמים ואראה מראות אלהים מראות השכינה: ב בחמשה לחדש האמור, היא היתה השנה החמישית לגלות המלך יויכין:

ג אחר סיפור הפראת של פסוק בקא היה היה דבר יהיה אליהם אל יחזקאל בן בוזי הפתח להם את הגלים שידעו שהשכינה עמיהם גם בדיוחם בארץ פשדים והמראות ראה בשעמר על-נהר-כפר במקום טהור על המים ותתי עליו שם יד-יהוה כח הנבואה: ד וארא ונהג רוח סערה באה מן-הצפון ענן גדול ואש מתלקחת מתלהב ובושר ונגה וזריחה לו סביב ומתוכה פניו כגון החשמל שהוא האש הוד בלי העשן מתוך האש: ה ומתוכה מתוך הנגה ראה דמות ארבע חיות וזה תואר מראיתן דמות גוף אדם להנה: ו וארבעה פנים אדם ואריה ושור ונשר, אחד לכל רוח לאחת לכל חיה, וארבע כנפים לאחת להם לכל פרצוף: ז ורגליהם רגל ישרה שיה, מכל עקום פרקם וכן תחתיות רגליהם כפף כדמות פה רגל עגל ונצצים להם: ז ורגליהם רגל ישרה וכן רגל עגל ונצצים פניו פניו אדם מתחת כנפיהם על ארבעת רבועיהם וכנפיהם לארבעתם: ט חכרת אשה אל-אחותיה כנפיהם לא-יסבו בלכתן איש אל-עבר פניו ילכו: י ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אל-הימין לארבעתם ופני-שור מהשמאול לארבעתן ופני-נשר לארבעתן: יא ופניהם וכנפיהם פרוות מלמעלה לאיש שתים חכרות איש ושתים מכפות את גויתיהנה: יב ואיש אל-עבר פניו ילכו ילכו אל אשר יהיה-שמה הרוח ללכת ילכו לא יסבו בלכתן: יג ודמות החיות מראיהם כנפיהם

עטרת מרים

כאלו משלימים נצוצות אש כעין נחשת קלל מווקק: ח ידים וידי פני אדם מתחת כנפיהם על ארבעת רבועיהם כדריהם וכנפיהם לארבעתם היו שנים לארבעת החיות זה כנה: ט כנפיהם היו חכרת מחוכרות ונגועות אשה אל-אחותיה לכפות בהם הפנים, כנפיהם לא-יסבו בלכתן מצד אל צד איש אל-עבר מול פניו ילכו כי יש להם פנים לכל רוח: י ודמות פניהם מראה פני החיות, אחת היה לפניו פני אדם ופני אריה אל-הימין הפנים לארבעתם ופני-שור מהשמאול לארבעתן ופני-נשר מאחוריו לארבעתן: יא ופניהם של החיות וכנפיהם היו פרוות מלמעלה להם לחיות מכפות בהם, לאיש לכל פנים היה שתים שתי כנפים חכרות נגועות איש אל אחיו לכפות בהם הפנים, ושתים ושתי כנפים היו מכפות את גויתיהנה את גופתן: יב ואיש כל חיה בחיות אל מול עבר פניו ילכו כי היה להם פנים בכל רוח, אל המקום אשר יהיה-שמה הרצון של הרוח ללכת ילכו ילכו לא יסבו מצד אל צד בלכתן: יג ודמות החיות מראיהם כנפיהם פרוות כמראה חלפדים המראה הריא היתה מתחלפת בין החיות לביין

הפטרה ליום ראשון של שבועות

יחזקאל פרק א

א ויהי | בשלשים שנה ברכיעי בחמשה לחדש ואני בתוך-הגולה על-נהר-כפר נפתחו השמים ואראה מראות אלהים: ב בחמשה לחדש היא השנה החמישית לגלות המלך יויכין: ג היה היה דבר יהיה אליהם אל יחזקאל בן בוזי הפתח להם את הגלים על-נהר-כפר ותתי עליו שם יד-יהוה: ד וארא ונהג רוח סערה באה מן-הצפון ענן גדול ואש מתלקחת ונגה לו סביב ומתוכה פניו כגון החשמל מתוך האש: ה ומתוכה פניו ארבע חיות וזה מראיתן דמות אדם להנה: ו וארבעה פנים לאחת וארבע כנפים לאחת

להם: ז ורגליהם רגל ישרה וכן רגל עגל ונצצים פניו פניו אדם מתחת כנפיהם על ארבעת רבועיהם וכנפיהם לארבעתם: ט חכרת אשה אל-אחותיה כנפיהם לא-יסבו בלכתן איש אל-עבר פניו ילכו: י ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אל-הימין לארבעתם ופני-שור מהשמאול לארבעתן ופני-נשר לארבעתן: יא ופניהם וכנפיהם פרוות מלמעלה לאיש שתים חכרות איש ושתים מכפות את גויתיהנה: יב ואיש אל-עבר פניו ילכו ילכו אל אשר יהיה-שמה הרוח ללכת ילכו לא יסבו בלכתן: יג ודמות החיות מראיהם כנפיהם

עטרת מרים

עטרת מרים

בְּאוֹפְנִים: כּא בְּלַכְתֶּם בַּעַת יִלְכוּ הַחַיִּית יִלְכוּ גַם הָאוֹפְנִים וּבַעֲמֻדָם יַעֲמִדוּ וּבַהֲנִשָּׂאם מֵעַל הָאָרֶץ יִנְשְׂאוּ הָאוֹפְנִים לְעַמָּתָם כִּי רוּחַ הַחַיָּה בְּאוֹפְנִים: כּב וּדְמוֹת הַשְּׂמֹת וּפְרוּשׁ עַל־רָאשֵׁי הַחַיָּה שֶׁל רָקִיעַ בְּעֵין בְּנֵן תִּקְרַח הַנּוֹרָא הַמְּשִׁיל אִמָּה עַל רוֹאֵי בַּעֲבוּר הַפִּלֶת וְהָרִי הָיָה נְטוּי עַל־רָאשֵׁיהֶם מְלַמֵּעֵלָה:

כּג וְתַחַת הָרָקִיעַ בְּנִפְיָהֶם שֶׁל הַחַיִּית הָיוּ יִשְׁרוֹת מְכֻנּוֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחֻזָּתָה לְאִישׁ לֵכֵל אֶחָד וְאֶחָד הָיוּ שְׂתִים מְכֻסּוֹת לְהִנָּה לָהֶם, וּלְפָנֵים זֶה הָיוּ וּלְאִישׁ שְׂתִים מְכֻסּוֹת לְהִנָּה לָהֶם אֵת גְּוִיתֵיהֶם: כּד וְאַשְׁמַע אֶת־קוֹל הָרַעַשׁ בְּנִפְיָהֶם בְּקוֹל מִים רַבִּים הַשּׁוֹמְפִים וּבְקוֹל־שִׁדִּי בְּדַבְרוֹ בְּסִינִי, בְּקוֹל תְּהוֹא שְׁמַעֲנִי בְּלַכְתֶּם בְּקוֹל הַמְּלָאָה הַמַּיָּה וְשִׁאוֹן בְּקוֹל מַחֲנֶה מִהֶמּוֹן עַם. בְּעַמֻּדָם תִּרְפִּינָה בְּנִפְיָהֶן לֹא הִרְעִישׁוּ אֹז בְּנִפְיָהֶם לְהַשְׁמִיעַ קוֹל: כּה וְיָהִי מִתִּי עֲמִידוֹ הַחַיִּית וְלֹא הִרְעִישׁוּ, בְּשִׁהֲיָהּ הַקּוֹל יֵצֵא מֵעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל־רָאשֵׁם בְּשִׁהֲיָהּ הַמְּקוֹם בְּרֻד־הַחַיָּה מְדַבֵּר אֶל הַנְּבִיאִים, אָכֵל בְּעַמֻּדָם אֹז תִּרְפִּינָה בְּנִפְיָהֶן: כּו וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל־רָאשֵׁם רְאִיתִי דְבַר מִזִּדְרִי כְּמִרְאָה אֲבֹן־סַפִּיר וְהוּא בְּדָמוֹת כֶּסֶף וְעַל דְּמוֹת הַכֶּסֶף רְאִיתִי דְמוֹת כְּמִרְאָה אָדָם עֲלָיו מְלַמֵּעֵלָה: כּז כַּאֲשֶׁר הִסְתַּמְּלִיתִי לְרֹאוֹת מִרְאֵה הָאָדָם הַזֶּה עַל הַכֶּסֶף וְאֶרָא ׀ בְּעֵין בְּנֵן חֲשָׁמֶל כְּמִרְאֵה־אֵשׁ וְדִ נֶזֶק, וְהָיָה לֹה בְּעֵין בֵּית כְּמִרְאָה אֵשׁ לֹה סָבִיב

הָיָה הַמִּרְאָה הַחַיָּה וְנִגְלָה הָאָדָם וְיָהִי וּמִרְכָּה הָיָה לְאֵשׁ וּמִן מִרְאֵה הָאֵשׁ הָיָה יֵצֵא בְּעֵין בְּרֶקֶת: יד וְהַחַיִּית לֹא עֲמִידוֹ בְּמָקוֹם אֶחָד אֵלָּא הָיוּ רָצוּא וְשׁוֹב בְּמַהֲרֹת רַב כְּמִרְאָה הַבּוֹקֶ: מו וְאֶרָא הִסְתַּמְּלִיתִי אֶל הַחַיִּית וְרִאִיתִי וְהִנֵּה דְמוֹת אוֹפֵן אֶחָד בְּאָרֶץ לְמִטָּה מִן הַחַיִּית אֲצֵל כָּל אֶחָד מִתַּחֲנוֹת עֲמִיד אוֹפֵן אֶחָד לְאַרְבַּעַת

פְּנֵיו לֹא הָיָה אֵלָּא אוֹפֵן אֶחָד: מז מִרְאֵה הָאוֹפְנִים וּמַעֲשֵׂיהֶם בְּעֵין תְּרַשִּׁישׁ בְּעֵין בְּנֵן הַתַּכְלֵל וְדִ מִתִּי עַד שִׁירָאָה בּוֹ מַעֲבָר אֶל עֶבֶר וְדְמוֹת אֶחָד לְאַרְבַּעַתוֹ לְאַרְבַּעַת הָאוֹפְנִים וּמִרְאֵיהֶם תּוֹאֵר פְּנֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם וּפְעוּלָתָם הָיָה כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאוֹפֵן בְּתוֹךְ הָאוֹפֵן לְהַתְנַלֵּל לֵכֵל רוּחַ מְבִילִי סָבִיב וְהַחֲדָרָה: ׀ מִמֶּינִן שְׁהָיוּ מִתְנַלְלִים לֵכֵל צַד עַל־אַרְבַּעַת רַבְעִיהֶן צִדְדֵיהֶן, בְּלַכְתֶּם בַּחֲפִץ לָכֶתֶם יִלְכוּ לֹא יִסְבּוּ בְּלַכְתֶּן: יח וְנִגְבִּיהֶן וְגַב שְׁלָתָם וְנִגְבָּה לָהֶם וִירָאָה לָהֶם אֲשֶׁר מֵאֲמִים הֵם לְרֹאֵה אֹתָם וְנִגְבָּתָם וְנִגְבּוֹת עֵינִים שְׁלָתָם מְלֹאֵת עֵינִים סָבִיב לְרֹאוֹת לֵכֵל רוּחַ לְאַרְבַּעַתוֹ: יט וּבְלַכְתִּי הַחַיִּית יִלְכוּ גַם הָאוֹפְנִים אֲצֵלָם וּבַהֲנִשָּׂא הַחַיִּית עֲצָמוֹן מֵעַל הָאָרֶץ לְמַעַל לְמַעַל יִנְשְׂאוּ גַם הָאוֹפְנִים: כ עַל אֶל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר יִהְיֶה־שָׁם הָרוּחַ הָרָצוֹן מִהָאֵל וְיִחַדְדִּי הַרוּכָב בַּה לְלַכְתִּי יִלְכוּ הַחַיִּית כִּי שְׂמָה גַם רָצוֹן הָרוּחַ לְלַכְתִּי וְהָאוֹפְנִים כַּאֲשֶׁר יִנְשְׂאוּ הַחַיִּית לְמַעַל לְעַמָּתָם גַם הָאוֹפְנִים יִנְשְׂאוּ כִּי רוּחַ הַחַיָּה תִּקְרַח

בְּעֵרוֹת כְּמִרְאָה הַלְפָדִים הִיא מִתְהַלֶּכֶת בֵּין הַחַיִּית וְנִגְלָה לְאֵשׁ וּמִן־הָאֵשׁ יֵצֵא בְּרֶקֶת: יד וְהַחַיִּית רָצוּא וְשׁוֹב כְּמִרְאָה הַבּוֹקֶ: מו וְאֶרָא הַחַיִּית וְהִנֵּה אוֹפֵן אֶחָד בְּאָרֶץ אֲצֵל הַחַיִּית לְאַרְבַּעַת פְּנֵיו: מז מִרְאֵה הָאוֹפְנִים וּמַעֲשֵׂיהֶם בְּעֵין תְּרַשִּׁישׁ וְדְמוֹת אֶחָד לְאַרְבַּעַתוֹ וּמִרְאֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאוֹפֵן בְּתוֹךְ הָאוֹפֵן: ׀ עַל־אַרְבַּעַת רַבְעִיהֶן בְּלַכְתֶּם יִלְכוּ לֹא יִסְבּוּ בְּלַכְתֶּן: יח וְנִגְבִּיהֶן וְנִגְבָּה לָהֶם וִירָאָה לָהֶם וְנִגְבּוֹת עֵינִים סָבִיב לְאַרְבַּעַתוֹ: יט וּבְלַכְתִּי הַחַיִּית יִלְכוּ הָאוֹפְנִים אֲצֵלָם וּבַהֲנִשָּׂא הַחַיִּית מֵעַל הָאָרֶץ יִנְשְׂאוּ הָאוֹפְנִים: כ עַל אֲשֶׁר יִהְיֶה־שָׁם הָרוּחַ לְלַכְתִּי יִלְכוּ שְׂמָה הָרוּחַ לְלַכְתִּי וְהָאוֹפְנִים יִנְשְׂאוּ לְעַמָּתָם כִּי רוּחַ הַחַיָּה בְּאוֹפְנִים: כא בְּלַכְתֶּם יִלְכוּ וּבַעֲמֻדָם יַעֲמִדוּ וּבַהֲנִשָּׂאם מֵעַל הָאָרֶץ יִנְשְׂאוּ הָאוֹפְנִים לְעַמָּתָם כִּי רוּחַ הַחַיָּה בְּאוֹפְנִים: כב וּדְמוֹת עַל־רָאשֵׁי הַחַיָּה רָקִיעַ בְּעֵין תִּקְרַח הַנּוֹרָא

נְטוּי עַל־רָאשֵׁיהֶם מְלַמֵּעֵלָה: כּג וְתַחַת הָרָקִיעַ בְּנִפְיָהֶם יִשְׁרוֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחֻזָּתָה לְאִישׁ שְׂתִים מְכֻסּוֹת לְהִנָּה וּלְאִישׁ שְׂתִים מְכֻסּוֹת לְהִנָּה אֵת גְּוִיתֵיהֶם: כּד וְאַשְׁמַע אֶת־קוֹל בְּנִפְיָהֶם בְּקוֹל מִים רַבִּים בְּקוֹל־שִׁדִּי בְּלַכְתֶּם קוֹל הַמְּלָאָה בְּקוֹל מַחֲנֶה בְּעַמֻּדָם תִּרְפִּינָה בְּנִפְיָהֶן: כּה וְיָהִי־קוֹל מֵעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל־רָאשֵׁם בְּשִׁהֲיָהּ הַכֶּסֶף וְהוּא בְּדָמוֹת כֶּסֶף וְעַל דְּמוֹת הַכֶּסֶף רְאִיתִי דְמוֹת כְּמִרְאָה אָדָם עֲלָיו מְלַמֵּעֵלָה: כּז וְאֶרָא ׀ בְּעֵין חֲשָׁמֶל כְּמִרְאֵה־אֵשׁ בֵּית־לֹה סָבִיב מִמִּרְאֵה מִתְנִיּוֹ וּלְמַעַלָּה וּמִמִּרְאֵה מִתְנִיּוֹ וּלְמַטָּה רְאִיתִי

עטרת מרים

כְּמֵרָאֵה-אֵשׁ וְנִגְהָ לֹו סָבִיב: כַּח כְּמֵרָאֵה
הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בַעֲנָן בְּיוֹם הַגֹּשֶׁם כֵּן
מֵרָאֵה הַנִּגְהָ סָבִיב הוּא מֵרָאֵה דִּמּוּת כְּבוֹד-
יְהוָה וְאֵרָאֵה וְאֶפֶל עַל-פָּנָי וְאֲשַׁמַּע קוֹל
מִדְבָּר: ג יִבְרַח שְׂאֵנֵי רוּחַ וְאֲשַׁמַּע אֲחֵרֵי קוֹל
רַעַשׁ גָּדוֹל בְּרוּךְ כְּבוֹד-יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ:

כֵּן הָיָה מִמֶּרְאָה מִתְּנִיּוֹ וּלְמַעַלָּה
אֵל וּמִמֶּרְאָה מִתְּנִיּוֹ וּלְמַסָּחָה
רֵאיוֹתִי כְּמֶרְאֵה־אֵשׁ וְנִגְהַת הָאֶרֶץ
חִירָהָה הָיָה לִּי סָבִיב: כַּחַד כְּמֶרְאָה
הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר־יְהוָה בָּעָנָן בְּיוֹם
הַהֵשֶׁם כֵּן מֶרְאֵה הַנִּגְהַת כְּכִיב
הָיָה מֶרְאֵה דְמוּת כְּבוֹד־יְהוָה
נוֹסֵעַ מְבִיט הַמְקַדֵּשׁ כְּדֹמָם מִלֵּךְ וְיֹשֵׁב
עַל הַמְּרֻכָּבָה וְנוֹסֵעַ וְאֶרְאֶה אֶת כָּל
זֶה, אוֹ וּאֶפֶל עַל־פְּנֵי הַשְּׂמִיחוֹת

עצרת מרים

אִיזוֹן וְשֵׁם עֵינִי בְּאֶרֶץ וְיִתְרָה הָיָה מַעֲתֵק
וַיִּתְפַּצֵּצוּ וַיִּשְׁתַּבְּרוּ הַהִרִימֵי עַד שֶׁרָא
לָהֶם הַתְּקִיפִים וְהַעֲרִיצִים שְׁלֵהֶם, מֵאַחֵר
עוֹלָם לֹא שֶׁל הַמָּקוֹם בְּרוּרָהּ הָיָה לַעֲשׂוֹת
בְּהֶם בְּרָצוֹנוֹ: אֲהוּי עֵתָה גְבוּרוֹת
שֶׁעָשָׂה לָנוּ בְּמִלְחָמוֹת מִשְׁנֵי רִשְׁעִיתִים עַל
יְדֵי עֲתִיבָל כִּי קָנוּ וּבְמִלְחָמָה גִּדְּעוּ עִם
מִדְּוָן, וְאִמֵּר תַּחַת אֲנִי בְּמָקוֹם שֶׁאֵל
הָיָה לָהֶם הַעֲמִידָה וְקִיּוֹם כִּי הָקִים ה' אֶת
עֲתִיבָל וְהַפִּיל אוֹתָם אֱהִיִּם רִאֲיִיתִי
אֱהִיִּם כִּשְׁנֵי יוֹגֵזִין וְיִרְעוֹת אֶרֶץ
מִדְּוָן: ח הַבְּנֵהרִים וְכִי בְּהֵרִים
חָרָה אֶף יִהְיֶה בְּשִׁשְׁרֵעַ אֶת הַיָּרֵד
לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל אִם-בְּנֵהרִים אֶפְדָּ
לְהַחֲרִיב מִיָּמִיו, אִם-כִּיִּם עֲבַרְתִּיד
לְהַחֲרִיב מִיָּמִיו בְּשִׁשְׁרֵעַ אֶת הָיָם, אֵלָּא
הַסִּפָּה הַזֹּאת כִּי תִרְכַּב לִפִּי שֶׁרִבְכָּה
עַל-סוֹמֵךְ מִרְכַּבְתִּיד מְשׁוּעָה יִשׁוּעָה
לְהוֹשִׁיעַ עַמִּיד וְלָכֵן בְּקִעַת הַמַּיִם לִלְכֹּת
בְּרֹדֶף הַבְּקִיעָה, וְהַפִּיל עֵינִי מִלִּדְּוָן:
ט עֲרִיהַ תַּעֲזוֹר נִגְלָה נִגְלִית כְּשֶׁתִּתֵּד
בְּבִירְתִּי, שְׁבָעוֹת מִמּוֹת בְּשִׁבְעוֹת
שֶׁשֶׁבָעוֹת לְשִׁבְעִים אֲמֹר כֹּלָה הוּא
מֵאֲמֹר הַמַּחֲקִים לְעוֹלָם, וְכִמְוָה בְּהֵרֹת
תִּבְקַע בְּקִעַת לָהֶם הָאֶרֶץ לַח לָהֶם

עט
וְחִלְקִיהָ לְשִׁבְמִים בְּמִדָּה, כְּאִשֶּׁר רָאָה
גִּלְיָם אֶת הַפְּנֵנִים לְגִשָּׁם מֵאַרְצָה
הַפְּנֵנִים שָׁחוּ כִרְעוּ וַיִּפְּלוּ וַיִּבְעֹתוּ
שֶׁשֶׁל הַלִּיכֹת עֹלָם מוֹלִיכִי וּמִנְהִי

עטרת מרים

ב אֵלֶם ה' אֲשֶׁר בִּוִּתֵּם אוֹתוֹ וְחִלְקֵתֶם כָּל־הַיָּבֵל קִדְשׁוֹ וַיְהִינָה עֲרֹן שׁוֹכֵן הוּא בְּהִיבֵל קִדְשׁוֹ בְּשִׁמּוֹם מִמְעַל, עִם כָּל זֶה תֵּם שׁוֹתִים מִכֶּנִּי מִכֶּנִּי אִמְתוּ כִּלְיֵהָֹאֲרֵץ כִּי הוּא חֲמֻשִּׁית בָּהֶם וְרוּחָה כָּל מַעֲשֵׂיהֶם: א תִּפְלָה לַחֲבֻקֹּק הַנִּבְיָא עַל שְׁגִיגוֹת בַּעֲבוּר שִׁשְׁגָּה וְהִתְרַעַם מִלֵּה ה': ב יְהִיָּה שְׁמִיעָתִי שְׁמִיעָדָּ מִה שְׁאִמְרַת לִי מִהֲגֻלוֹת וְאֶרְפֹּה עֵצָה וְיִרְאֵתִי עַד מָאוֹר. לָכֵן אֲבַקֵּשׁ מִמֶּךָ אֶתְּהָ יְהִיָּה פִּעְלֶךָ עִם יִשְׂרָאֵל, שְׁמוֹר עֲלֵיהֶם כִּדְ בִּקְרֵב שָׁנִים הָאֵלֶּה לֹא יִכָּלֹה תִּיְהִיָּה עוֹרְרוֹ וְחֲשִׁיבֻהוּ, וְגַם בִּקְרֵב שָׁנִים הָאֵלֶּה שְׁאֵנוּ בַּפֶּחַד תוֹדִיעַ כִּי אִף בְּרָגוֹ נַעַת הִרְוֵנוּ רַחֵם תִּזְכּוּר: ג הֲלֹא אֶתְּהָ הוּא אֱלֹהֵה בְּשִׁבְעָתָ לִיתֵּן אֶת הַתּוֹרָה חֹרֶף עַל עֵשׂו מִתִּימָן אֶרֶץ אֲדוֹם וְלֹא קִבְּלוּהָ, וְאַחֲרֵי כֵן יָבֹאוּ וְקִדְּשׁ מִהֶרֶץ־פֶּאֶרְזֵן מִצָּרֵן שִׁמְעֵאל כִּי גַם הֵם לֹא קִבְּלוּהָ מִלָּה לְעוֹלָם, וְכִמְתִּי בִּסְתָה שְׁמִיָּם הוֹדִוּ גַּעַת מִתֵּן הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל בְּסִינִי וּתְהַלְתִּלּוּ וְהָרֹו אוֹ מִלֵּאֶה הָאֲרֶץ: ד בְּמִתֵּן הַתּוֹרָה זָכוּ לְרִאוֹת וְנִגְלָה מִרְאֵה כְבוֹד ה' בְּאֵשׁ אֹכֶלֶת רֹאשׁ הַהָר פֶּאֶרזֵן הַיּוֹם תִּהְיֶה קֶרְנִים עָן עוֹר פִּנֵּי מִשְׁהָ כִּי מִיָּדוֹ מִיד ה' בֹּא זֹאת לֹו לְמִשְׁהָ, וְשֵׁם בְּסִינִי חֲבִיזֹן מִה שְׁתִּיהָ נִחְבָּא עַד הַיּוֹם הַהוּא נִגְלָה עֲזֹו הַלְלוּתָ: ה בְּכַבְּשׁוֹ הָאֲרֶץ לִפְנֵי לִפְנֵי הָאֲרֹן יֵלֶךְ חֲלֹק הַדְּבָר הַצֵּרֶחַ לְחֻרֹו אֶת הַנִּבְנִיעִים וְיִצְא רֶשֶׁף וְזִקִּי אֵשׁ הַמִּכְבִּיאִים אֶת הַדְּבָר הַזֶּלֶךְ קִרֹּב לְרַגְלֵי: ו בְּאֵשׁ עֶמֶד הָאֲרֹן בָּאֲרֶן בְּכַבְּשׁ אוֹתָהּ יִשְׂרָאֵל וְיִמְרֹד אֲרֶן

אֶחָדִי כוֹשֵׁן יִרְגְּזוּן יִרְעוֹת אֶרֶץ מִדְּוִן: הַהִבְנְהִירִם חֲרָה יְהוָה אִם־
בְּנִהרִים אֶפֶד אִם־בָּיִם עֲבֹרְתָהּ כִּי תִרְכַּב עַל־סוּסֶיךָ מִרְכַּבְתִּיךָ יִשׁוּעָה:
ט עֲרִיחַ תַּעֲזֹר קִשְׁתְּךָ שִׁבְעוֹת מַטּוֹת אֹמֵר סֵלָה נִהְרֹת תִּבְקַע־אֶרֶץ:

עטרת מרים

עטרת מרים

מים רבים: "כאשר ראוד הרי ארנון עובר לפני ישראל יחילו חלו ורעדו הרים ונתקרבו זה לזה ותרנו את הנסתרים בבקעי ההרים זרם מים מי הבאר עבר בין ההרים והעלה מאברי ההרונים להודיע הנם לישראל נתן תהום קולו מהעומק השמימי מי הבאר קולו לפרסם הנם רום וקממות ידיו כח יד המקום נשא או עד למעלה כי כלם

הכירו בגלגלותיו: יא בימי יהושע שמש ירח כל אחד מהם עמד זבלה במדור שלה ולא חלכה מחלכה אלא לאור חציף חצי המקום בדרך הוא ויחלכו לגנה ברק חניתה: יב פועם פועמד על שבעה גוים תצער רמסת יושבי הארץ באף תדוש גרשת את שבעת גוים: יג מעולם יצאת ליטע להושע את עמך ליטע את משיחך חוקדו מלך יהודה כי מחצת כל ראש מבית רשע מנחנה סנחריב על ידי המלאך ערות גלית את הסוד עד צואר האבדת כל המנחנה סלה עד עולם ולא יזכרו לקום: יד סנחריב נקבת במפיו במסך כל ראש אנשך היושבים בערי פרזיו בלי חומה כי מרוב אגשו לא יבילם מקום מוקף חומה, הם יסערו באו ברת סערה להפיצני בארצות אחרות, אבל עליצתם סוף שמחת הצלחתם תה כמו אלו שחשבו לאכל את ישראל שותה עני מעונה ולכלותם במסתור במדבר, כמו מצרים שרפו אחרים לבלות את ישראל בצאתם ממצרים: טו דרכת רמסת בים בסוסיהם הם העניים עליהם חמר ובערמות מים

י ראוד יחילו הרים זרם מים עבר נתן תהום קולו רום ידיחו נשא: יא שמש ירח עמד זבלה לאור חציף יחלכו לגנה ברק חניתה: יב פועם תצער ארץ באף תדוש גוים: יג יצאת ליטע עמך ליטע את משיחך מחצת ראש מבית רשע ערות יסוד עד צואר סלה: יד נקבת במפיו ראש פרזיו יסערו להפיצני עליצתם כמו לאכל עני במסתור: טו דרכת בים סוסיה חמר מים רבים: טז שמעתי ונתרגו במני לקול צללו שפתי יבוא רקב בעצמי ותחתני ארגו אשר אנני ליום צרה לעלות לעם וגדנו: יז כר תאנה לאתפוח ואין יבול בגפנים כחש מעשה זית ושדמות לא עשה אכל עדן לא הצמיחו מאכל גור מוכלה צאן דין הצאן נכרת מקום בלא כי מעט ואין בקר ברפתים הנה ישראל ביהותם בבבל נתמעט, ואידע עמדי מול המון הרב הזה: יח עם כל זה ואני פנסת ישראל ביהונה אעלוזה אגילה בשמחת ה' ובנבחות באלתי ישעי: יט עם כי אנהי המעט, הנה יהנה אדני לי במקום חילי וישם רגלי קלות כאילות לדרוף אחר האויב ועל במותי ידריכני ידרוף אותי לדרוף על גבתי ההרים אשר סביבות ירושלים, למנצח לבן לוי המנצח בשרי בגנינותי לגנה בגנון אשר יחדתי לה:

ביהונה אעלוזה אגילה באלתי ישעי: יט יהנה אדני חילי וישם רגלי כאילות ועל במותי ידריכני למנצח בגנינותי:

פר דא חנכת מדבחה פיומא דרבינו יתה מן רבדכי ישראל מגיסי בספא תרמא עשרי מזרקי בספא תרין עשר ביזכי דדבחה תרמא עשרי:

(פר) זאת חנכת המזבח ביום המשח אותו מאת נשיאי ישראל קערת כסף שתים עשרה מזרקי כסף שנים עשר כפות זהב שתים עשרה:

הקריב, או "אחרי המשח" – לאחר זמן, ולא בא ללמוד אני מקים "אחרי המשח"? שנמשח תחלה ואחר כך

אומר (ויקרא ז'): "ביום משחו אתם", למדנו שנמשח ביום. ומה תלמוד-לומר: "ביום המשח אתו"? ביום

שנמשח – הקריב. קצרת כסף שתים עשרה • (ספרי במד' ד) הם הם שהתנדבו ולא ארע בהם פסול.

(פה) שלשים ומאה הקערה האחת כסף ושבעים המזרק האחד כל כסף הכלים אלפים וארבע מאות בשקל הקדש:

ז"ל שלשים ומאה הקערה האחת וגו' • מה תלמוד-לומר? לפי שנאמר: "שלשים ומאה משקלה", ולא פירש באיזו שקל, לכך חזר ושנאה כאן וכלל בכלל "כל כסף הכלים בשקל הקדש".

(פו) כפות זהב שתים-עשרה מלאות קמרת עשרה עשרה הפך בשקל הקדש כל-זהב הכפות עשרים ומאה:

ז"ל כפות זהב שתים-עשרה • למה נאמר? לפי שנאמר "כף אחת עשרה זהב" – היא של זהב ומשקלה עשרה שקלים של כסף. או אינו אלא כף

(פז) כל-הבקר לעלה שנים עשר פרים אילים שנים-עשר כבשים בני-שנה שנים עשר ומנחתם ושעירי עזים שנים עשר לחטאת:

ז"ל כל תורי לעלתא תרי עשר תורין דכרין תרי עשר אמרין בני שנה תרי עשר ומנחתהון וצפירי בר עזין תרי עשר לחטאתא:

(פר) ח (קצור מקור) נראה לעניות דעתי שהוא טעות סופר, וצריך לומר 'ביום המשח אותו', והוא מה שכתוב לעיל בפרשת ויהי ביום כלות משה, כי לא נמצא מקרא בשום מקום 'ביום משחו אותו', אף זה מצינו 'ביום משחו אותם' גבי בני אהרן והביאו במדרש רבה כאן על ענין אחר, ומנה טעו הסופרים וכתבו אותו גם בפירוש רש"י: דקשה לרש"י למה ליה המנין, לימנו כף אחת לכל יום ואנא ידענא דיהיו שנים עשר: תורה פה (פה) * פירוש, דאי לאו האי קרא הנה אמינא דשקל הקדש דכתיב גבי מזרק עליה לחודא קאי, לכך כתיב 'שלשים ומאה הקערה' וגו' ב פירוש, כל אחד

מבנין למשקל חבירו, אף שבכלי הדיוט אין דרך לצמצם בהכרעות, אבל כלי הקדש היו זה כזה בצמצום. והטעם נראה לי, להורות אף שלכל אחד מן הנשיאים היה הכונה בקרבנו כנגד שבטו, וכמו שכתב רבינו בחיי בפרשה הזאת, היו השיעורים והמשקלות כולן שנה להורות שכונת כולם לאל אחד ברוך הוא: תורה פו (פו) ל פירוש, ד'זהב' הכתוב ב'כף', אינו יודע אי קאי אכף שהוא היה של זהב, או הכף היה של כסף והמשקל היה של זהב, מפני ששקלי זהב והכסף אינן שוין, תלמוד לומר 'כפות זהב', סמך זהב לכף, למדנו דהכף היה של זהב, ד'עשרה זהב' אכף קאי.

רא"ם. ואם תאמר, למה לא מתרץ רש"י כמו שתירץ לעיל, דלכך נכתב המנין, לומר לך דהם הם שהתנדבו וכו', דהא בלאו הכי צריך לומר בן, דהא כתיב 'מזרקי כסף שנים עשר', דקשה גם כן למה לי מנינם, וצריך לומר הם הם כו', שמע מינה דדרך הפסוק ללמדך דבר אחד בכל כלי וכלי. ונראה לי דקשה לרש"י, למה לי למכתב 'זהב', הנה ליה למימר 'כפות שתים עשרה'. והרא"ם תירץ, משום הכי נכתב המנין, לומר לך דהם הם שהתנדבו וכו', אלא מדסמך הזהב אל הכפות למדנו, וכדפירשתי לעיל: תורה פז חסלת פרשת נשא

פח וכל תורי לנכסת קודשניא עשרין וארבעא תורין דכרין שתין גזנן שתין אמרין בני שנה שתין דא חננת מדבחה בטר דרבינו יתה:

(פח) וְכָל בָּקָר וְזֶבֶח הַשְּׁלָמִים עֶשְׂרִים וָאַרְבָּעָה פָּרִים
אֵילָם שְׁשִׁים עֶתְרִים שְׁשִׁים כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁשִׁים
זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הַמִּשָּׁח אֹתוֹ:

פט וכד עליל משה למשכן זמנא למלא עמה ושמע ית קלא דמתמלל עמה מעלוי כפרתא די על ארונא דסהדותא מבין תרין כרוביא ומתמלל עמה: פ פ פ

(פט) וּבָבֹא מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע
אֶת־הַקּוֹל מִדִּבְרֵי אֱלֹוֹ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־אָרֹן
הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרוֹבִּים וַיְדַבֵּר אֱלֹוֹ: פפפ

שני הכרובים, ומשם יצא לאהל מועד. מדבר • כמו "מתדבר". כבודו של מעלה לומר פן: מדבר בינו לבין עצמו, ומשה שומע מאליו. וידבר אליו • (ספרי) למעט את אהרן מן הדברות. וישמע את־הקול • יכול קול נמוך? תלמוד לומר: "את־הקול", הוא הקול שנדבר עמו בסיני, וכשמגיע לפתח היה נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל (במדבר רבה):

כ"י • ובבא משה • שני כתובים המכחישים זה את זה, בא שלישי והכריע ביניהם. כתוב אחד אומר: "וידבר ה' אליו מאהל מועד" — והוא חוץ לפרכת, וכתוב אחד אומר: "וידברתי אתך מעל הכפרת". בא זה והכריע ביניהם: משה בא אל אהל מועד, ושם שומע את הקול הבא מעל הכפרת. מבין שני הכרובים • הקול יוצא מן השמים לבין

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יג פרשת נשא)

כי אילו היה נמשך גם לאחר מתן תורה, היה זה שולל את ענין העבודה התלויה בבחינתם החפשית של בני ישראל, כי **בהגלות** ה'קול גדול' "אנכי הו' - אלקיך" - אין מקום לבחירה באפן הפכי, - פן הוא גם בהפסקות הקול שבמשכן (במקום) ש"הוא הקול שנדבר עמו בסיני": אילו היה קולו ודבורו של הקדוש־ברוך־הוא נמשך בעולם (בקביעות ובתמידות) גם מחוץ לאהל מועד, הרי אז היה נעשה העולם כלו בבחינת אהל מועד, ולא היה מקום ואפשרות לבחירה חפשית. ועוד: נתאנה הקדוש־ברוך־הוא להיות לו יתברך דירה **בתחתונים** יוֹקא, הינו שדוֹקא "תחתון" כזה שמצד־עצמו אין בו (בגילוי) קולו ודבורו של הקדוש־ברוך־הוא, ימשיכו ויגלו בו את קולו יתברך, ונעשה על־ידי עבודת הַאָדָם לְדִירָה לו יתברך.

מ"ינה של תורה" שבפרוש רש"י: לכאורה זה עצמו דורש באור: מבין שעל־פי טבע היה הקול צריך להיות נשמע למרחוק גם מחוץ לאהל מועד, למה נפסק כשהגיע לפתח (ומשום כך הוזקק משה לבוא "אל אהל מועד לדבר אתו")? ובפרט שהיה בזה נס מיוחד להפסיק את הקול! וההסברה בזה (בפנימיות הענינים) מבוארת במה שכתב רש"י "הוא הקול שנדבר עמו בסיני": בקול "שנדבר עמו בסיני" מצינו גם פן ענין של הפסק, אלא שהפסק זה היה לא **במקום** כמו בקול שבמשכן, אלא **בזמן**. שלאחרי מתן תורה, "במשך היובל", נפסק הקול דמתן תורה, וכמו שפרש רש"י: "כשימשך היובל הוא סימן סילוק שכינה ו**הפסקת הקול**". וכשם שטעם הפסקת הקול דמתן תורה (בזמן) מובן הוא,

קע"ו פסוקים, עמו"ס סימן. חסלת פרשת נשא

עטרת מרים

ב ויהי איש אחד מצרעה ממזפחת הדני ושמו מנחם ואשתו עקרה ולא ילדה גם לפני שנעשית עקרה: ג וירא מלאך־יהוה אל־האשה ויאמר אליה הנה־נא את־עקרה ולא ילדת והרית תהי הרה וילדת בן: ד ועתה מעתה השמרי נא ואל־תשתי יין חדש ושמו מנחם ואשתו עקרה ולא ילדה: ג וירא מלאך־יהוה אל־האשה ויאמר אליה הנה־נא את־עקרה ולא ילדת והרית בן: ד ועתה השמרי נא ואל־תשתי יין

הפטרה לפרשת נשא בשופטים פרק יג

יג ב ויהי איש אחד מצרעה ממזפחת הדני

ושמו מנחם ואשתו עקרה ולא ילדה: ג וירא מלאך־יהוה אל־האשה

שי למורא

עטרת מרים

דברים האסורים לגיור (ה) ומוזרה לא יעלה על ראשו, ומער לא יעלה על ראשו להסיר את שער. יחל, יתחיל. (ו) איש האלהים, חשבה שהיה נביא. ואת שמו לא הגיד לי, כלומר, שאלתי את שמו ולא הגיד לי. ולכן לא שאלתי על מקומו. (ח) מה נעשה, אולי צריך לעשות דברים נוספים על

שאר נזירות, שהרי הוא נזיר מן הכפן.

היוולד, העתיד להולד. (י) אשר

בא ביום, ביום הדיע שנובר קרב.

(יא) אחרי אשתו, שהיא לבדה

ידעה את המקום אשר נראה בו. (וכתב

המלבי"ם, שהמלאך נראה אל האשה

דוקא, משום שנוזרות שמשון אינו דבר

הנדר ואי אפשר להתירו כי היה על ידי

המלאך. ואם היה על פי האב היה דבר

הנדר, כי האב יכול להדיר את בנו

בנזירות ואז היה דין אחר לגיורו).

(יב) עתה יבוא דברך, עתה

הואיל ובאת שנית על ידי תפילתי, אם

כן דבר ה' הוא, ונדאי יבוא דברך.

מה יהיה משפט הנער

ומעשהו, כלומר, אתה אמרת רק

מה תעשה האשה, אבל מה יהיה

משפט התנהגות של הנער ומעשהו.

(יג) מכל אשר אמרתי אל

האשה תשמר, כלומר, מה יהיה

משפט הנער איך צריך לשאל אותה,

אלא תשאל את חכמי הדור ויודיעוך

את הלכות נזירות. ובאתי רק להודיע

את האשה בדברים שיש בהם חידוש

ותוספת על הלכות נזירות.

(טו) נעצרה נא אותך, נאסף

ושכר ואל-תאכלי כל-טמא: ה-כ' הנך הרה

וילדת בן ומוזרה לא-יעלה על-ראשו כ-ינזיר

אלהים יהיה הנער מן-הכפן והוא יחל

להושיע את-ישראל מיד פלשתים: וותבא

האשה ותאמר לאישה לאמר איש האלהים

בא אלי ומראהו כמראה מלאך האלהים

נזרא מאד ולא שאלתיהו אי-מנה הוא

ואת-שמו לא-הגיד לי: ויאמר לי הנך הרה

וילדת בן ועתה אל-תשתי. י-יין ושכר

ואל-תאכלי כל-טמא כ-ינזיר אלהים יהיה

הנער מן-הכפן עד-יום מותו: ח-ויעתר מנוח

אל-יהוה ויאמר בי אדוני איש האלהים

אשר שלחת יבוא-נא עוד אלינו ויורנו

מה-נעשה לנער היוולד: ט-וישמע האלהים

בקול מנוח ויבא מלאך האלהים עוד אל-

האשה והיא יושבת בשדה ומנוח אישה אין

עמה: י-ותמהר האשה ותרג ותגד לאישה ותאמר אליו הנה נראה

אלי האיש אשר-בא ביום אלי: יא-ויקם וילך מנוח אחרי

אל-האיש ויאמר לו האתה האיש אשר-דברת אל-האשה ויאמר אני:

יב-ויאמר מנוח עתה יבא דברך מה-יהיה משפט הנער ומעשהו:

יג-ויאמר מלאך יהוה אל-מנוח מכל אשר-אמרתי אל-האשה תשמר:

יד-מכל אשר-יצא מנפן תיין לא תאכל ויין ושכר אל-תשת וכל-טמא

אל-תאכל כל אשר-צויתיה תשמר: טו-ויאמר מנוח אל-מלאך יהוה

תאכל ויין ושכר אל-תשת וכל-טמא אל-תאכל אין לעשות עוד, רק כל אשר-צויתיה תשמר: טו ויאמר מנוח אל-מלאך יהוה נעצרה

ושכר ויין ויין ואל-תאכלי כל-טמא דברים האסורים לגיור: ה-כ' הנך הרה וילדת בן ומוזרה לא-יעלה על-ראשו כ-ינזיר אלהים יהיה הנער מן-הכפן והוא יחל ויתחיל ולא ימר להושיע את-ישראל מיד פלשתים: וותבא האשה ותאמר לאישה לאמר איש האלהים

בא אלי ומראהו כמראה מלאך האלהים נזרא מאד ולא שאלתיהו אי-מנה הוא

ואת-שמו לא-הגיד לי: ויאמר לי הנך הרה וילדת בן ועתה אל-תשתי. י-יין ושכר ואל-תאכלי כל-טמא כ-ינזיר אלהים יהיה הנער מן-הכפן עד-יום מותו:

ח-ויעתר מנוח אל-יהוה ויאמר בי אדוני איש האלהים אשר שלחת יבוא-נא עוד אלינו ויורנו

מה-נעשה לנער היוולד: ט-וישמע האלהים בקול מנוח ויבא מלאך האלהים עוד אל-האשה והיא יושבת בשדה ומנוח אישה אין עמה:

י-ותמהר האשה ותרג ותגד לאישה ותאמר אליו הנה נראה אלי האיש אשר-בא ביום הדיע אחרי אשתו כי היא לבדה ידעה המקום אשר נראה בו ויבא אל-האיש ויאמר לו האתה האיש אשר-דברת אל-האשה ויאמר אני:

יב-ויאמר מנוח עתה יבא דברך מה-יהיה משפט הנער ומעשהו: יג-ויאמר מלאך יהוה אל-מנוח מכל אשר-אמרתי אל-האשה תשמר:

יד-מכל אשר-יצא מנפן תיין לא תאכל ויין ושכר אל-תשת וכל-טמא אל-תאכל כל אשר-צויתיה תשמר: טו-ויאמר מנוח אל-מלאך יהוה נעצרה

אלי האיש אשר-בא ביום אלי: יא-ויקם וילך מנוח אחרי אשתו כי היא לבדה ידעה המקום אשר נראה בו ויבא אל-האיש ויאמר לו האתה האיש אשר-דברת אל-האשה ויאמר אני:

יב-ויאמר מנוח עתה יבא דברך מה-יהיה משפט הנער ומעשהו: יג-ויאמר מלאך יהוה אל-מנוח מכל אשר-אמרתי אל-האשה תשמר:

יד-מכל אשר-יצא מנפן תיין לא תאכל ויין ושכר אל-תשת וכל-טמא אל-תאכל כל אשר-צויתיה תשמר: טו-ויאמר מנוח אל-מלאך יהוה נעצרה

אלי האיש אשר-בא ביום אלי: יא-ויקם וילך מנוח אחרי אשתו כי היא לבדה ידעה המקום אשר נראה בו ויבא אל-האיש ויאמר לו האתה האיש אשר-דברת אל-האשה ויאמר אני:

יב-ויאמר מנוח עתה יבא דברך מה-יהיה משפט הנער ומעשהו: יג-ויאמר מלאך יהוה אל-מנוח מכל אשר-אמרתי אל-האשה תשמר:

יד-מכל אשר-יצא מנפן תיין לא תאכל ויין ושכר אל-תשת וכל-טמא אל-תאכל כל אשר-צויתיה תשמר: טו-ויאמר מנוח אל-מלאך יהוה נעצרה

אלי האיש אשר-בא ביום אלי: יא-ויקם וילך מנוח אחרי אשתו כי היא לבדה ידעה המקום אשר נראה בו ויבא אל-האיש ויאמר לו האתה האיש אשר-דברת אל-האשה ויאמר אני:

אותך אל הבית. **מוז** בלחמך, במאכלך. **ואם תעשה עולה**, ואם תרצה לעשות את הנדך לקרבן עולה. **יז** **מי שמך**, כיון שהיה בעיני מנוח נביא גדול ונכבד, והאדם הגדול נודע בשמו למי שלא ראהו, ושמו הוא אצלו כמו האדם בעצמו, לפיכך נאמר "מי שמך" במקום "מה שמך". **יח** **למה זה תשאל לשמי**, כלומר, אין רצוני בקבור,

ואם יבן למה זה תשאל לשמי. **והוא פלאי**, ועוד טעם, שהוא מכסה ונעלם ואין לעלותו. **יט** **ויצל על הצור לה'**, ואף עליו שנאסרו הבמות להקריב קרבן בכל מקום, אמרו ר"ל שהיתה בזה הנראה שעה כשאמר לו המלאך "זה תעלה". **ומפלא לעשות**, המלאך עשה פלאים, שהוריד אש על המזבח. **כ** **השמימה**, לצד השמים. **כא** **אז ידע מנוח וגו'**, כשראה כל זאת, הבין מנוח שמלאך היה. **כב** **אלהים ראינו**, מלאך אלהים ראינו. **כג** **את כל אלה**, את כל הנפלאות שעשה המלאך. **לא השמיענו כזאת**, לא היה משמיענו בשורה זו של הולדת הבן, אם ראויים אנו למות. **כד** **ותחל**, התחילה. **רוח ה'**, רוח גבורה מאת ה'. **לפעמו**, לחקוקו. פרוש אחר, להצמידו, כמו "פעמו מרפבוטיו" (שופטים ה, כח). ור"ל פרוש, "לפעמו", מענין פעמון, שהיתה רוח נבואה מקשקשת לפניו בפעמון. ופרוש "רוח ה'", נבואתו של יעקב אבינו שאמר "יהי דן נחש על הרך" (בראשית מט, יז), שהתחילה אף להתקדם במחנה דן וגו', בנחלת שבט דן שהיתה בין צרעה ובין אשתאול.

השמיענו כזאת: כד ותלד האשה בן ותקרא את שמו שמשון ויגדל הנער ויברכהו יהוה: כה ותחל רוח יהוה לפעמו במחנה דן בין צרעה ובין אשתאול:

נעברה נא אותך ונעשה לפניך גדי עזים: מו ויאמר מלאך יהוה אל מנוח אם תעצרוני לסעודה לא אכל בלחמך ואם תעשה עליה הלא ליהוה תעלה בי לא ידע מנוח נסתפק ולא ידע כדור כרמלאך יהוה הוא ולכן הסתפק בדבריו אם יעצרוני לסעודה או יקריב קרבן:

זו ויאמר מנוח אל מלאך יהוה מי שמך מה שמך כריבא לו דברך ותתקדם נבואתך פן לא נבדד או כד וכבר נודע לדעת את מי נכבד: **יח ויאמר לו מלאך יהוה** אין רצוני בקבור, ואם יבן למה זה תשאל לשמי ועוד והוא פלאי מכסה ונעלם שלא תוכל לדעתו: **יט ויצח מנוח את גדי העזים ואת המנחה ויצל הכל על הצור** להיות עולה ליהוה ומפלא לעשות הנה המלאך לחוציא האש מן הצור לאכול הנדך והמנחה ומנוח ואשתו ראים זאת בעיניהם: **כ וכשהאש גדלה ויהי בעלות הלהב מעל המזבח השמימה** לצד השמים ויצל נסתלק מעליהם מלאך יהוה בלהב המזבח ומנוח ואשתו ראים פשעלה בלהב ויפלו על פניהם ארצה: **כא ולא יסף** לא הוסיף עוד מלאך יהוה להראה אל מנוח ואל אשתו או כשראה כל זאת ידע הבין מנוח כרמלאך יהוה הוא: **כב ויאמר מנוח אל אשתו** מות נמות כי מלאך אלהים ראינו: **כג ותאמר לו אשתו** לו חפץ יהוה להמיתנו לא לקח מידנו עליה ומנחה לא ויאמר מנוח אל אשתו מות נמות כב ויאמר מנוח אל אשתו מות נמות כי אלהים ראינו: **כד ותאמר לו אשתו** לו חפץ יהוה להמיתנו לא לקח מידנו עליה ומנחה לא הראנו את פלאה הנפלאות שעשה המלאך וכלת לא השמיענו כזאת בשורה זו אם ראויים אנו למות: **כד ותלד האשה בן ותקרא את שמו שמשון ויגדל הנער ויברכהו יהוה**: **כה ותחל** החלה כבר רוח גבורה שהיתה במחנה דן מאת יהוה לפעמו

להלך במחנה דן להראות בה גבורות ונפלאות, והמנחה היתה עומדת בין צרעה ובין אשתאול בנחלת דן:

דְּבָרָךְ: ג ז גִּמְלָה עַל־עֲבֹדְךָ אֲחִיָּה וְאַשְׁמְרָה
 דְּבָרָךְ: יח גִּלְעָיִי וְאַבְיָטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ:
 יט גַּר אֲנֹכִי בָאָרֶץ אֶל־תִּסְתֵּר מִמֶּנִּי מִצּוֹתֶיךָ:
 כ גִּרְסָה נִפְשִׁי לְתַאבָּה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־עֵת:
 כא גִּעְרַת זֵדִים אֲרוּרִים הַשִּׁנִּים מִמִּצּוֹתֶיךָ: כב גֵּל
 מַעְלֵי חֶרֶף וּבֹז פִּי עֲדִיתִךָ נִצַּרְתִּי: כג גַּם יֵשְׁבוּ
 שָׂרִים בִּי נִדְּבָרוּ עֲבֹדְךָ יִשִּׁיחַ בַּחֲקִיךָ: כד גַּם־
 עֲדִיתִךָ שָׁעֲשָׁעִי אֲנִישִׁי עֲצִיתִי: ד כה דְּבָקָה לַעֲפָר
 נִפְשִׁי חֲיִנִּי בְּדִבְרֶךְ: כו דִּרְכֵּי סִפְרֹתִי וְתַעֲנֵנִי לְמַדְנִי
 חֲקִיךָ: כז דֶּרֶךְ־פְּקוּדֶיךָ הִבִּינִי וְאַשִּׁיחָה
 בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְפָּה נִפְשִׁי מִתּוֹנָה קִיַּמְנִי
 בְּדִבְרֶךְ: כט דֶּרֶךְ־שֹׁקֵר הָסַר מִמֶּנִּי וְתוֹרָתְךָ חֲנִנִּי:
 ל דֶּרֶךְ־אֱמוּנָה בַּחֲרַתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי: לא דְּבַקְתִּי
 בְּעֲדוֹתֶיךָ יְהוָה אֶל־תִּבְיָשֵׁנִי: לב דֶּרֶךְ־מִצּוֹתֶיךָ
 אֲרוּץ בִּי תִרְחֹב לִפִּי: ה לג הוֹרֵנִי יְהוָה דֶּרֶךְ חֲקִיךָ
 וְאַצְרֵנָה עֶקֶב: לד הִבִּינִי וְאַצְרָה תּוֹרָתְךָ
 וְאַשְׁמְרֵנָה בְּכָל־לֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנֵתִיב מִצּוֹתֶיךָ
 כִּי־בו חֲפָצְתִּי: לו הִטֵּלְפִי אֶל־עֲדוֹתֶיךָ וְאַל־
 אֶל־בָּצַע: לו הֶעֱבֵר עֵינֵי מֵרְאוֹת שׁוֹא בְּדִרְכֶּךָ
 חֲיִנִּי: לח הִקֵּם לַעֲבֹדְךָ אֱמֶרְתְּךָ אֲשֶׁר לִירֵאתְךָ:
 לט הֶעֱבֵר חֶרְפָּתִי אֲשֶׁר יִגְרַתִּי בִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 טוֹבִים: מ הִנֵּה תֹאבְתִי לְפָקֶדְךָ בְּצִדְקָתְךָ חֲיִנִּי:
 ו מא וַיִּבְאֵנִי חֶסֶדְךָ יְהוָה תִּשְׁוַעְתֶּךָ כְּאֱמֶרְתְּךָ:
 מב וְאַעֲנֶה חֶרְפִּי דָּבָר כִּי־בִטַּחְתִּי בְּדִבְרֶךְ: מג וְאַל־
 תִּצַּל מִפִּי דְּבַר־אֱמֶת עַד־מָוֶד כִּי לְמוֹשְׁפָּטְךָ
 יִחְלָתִי: מד וְאַשְׁמְרָה תּוֹרָתְךָ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:
 מה וְאַתְּחַלְכֶּה בִּרְחֹבָה בִּי פִקּוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי:
 מז וְאַדְבָּרָה בְּעֲדִיתֶיךָ נֶגֶד מַלְכִּים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 מז וְאַשְׁתַּעֲשַׁע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֹּתִי: מח וְאַשֶּׁא־
 כִּפִּי אֶל־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֹּתִי וְאַשִּׁיחָה בַּחֲקִיךָ:
 ז מט זְכַרְדְּכָה לַעֲבֹדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחְלָתֵנִי: נ וְאֵת
 נִחְמָתִי בַעֲנִי בִּי אֱמֶרְתְּךָ חֲיִתֵּנִי: נא זֵדִים חִלְצֵנִי
 עַד־מָוֶד מִתּוֹרָתְךָ לֹא נִטִּיתִי: נב זְכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 מִעוֹלָם: א יְהוָה וְאַתְּנַחֵם: גג זִלְעָפָה אֲחוֹתִנִּי

מִרְשָׁעִים עֲזָבִי תּוֹרָתְךָ: נד זְמֵרוֹת הַיּוֹלֵלִי חֲקִיךָ
 בבית מְגוּרֵי: נה זְכַרְתִּי בְלִילָה שְׁמוֹךְ יְהוָה
 וְאַשְׁמְרָה תּוֹרָתְךָ: נו זֹאת הִיִּתַּח־לִּי כִּי פִקּוּדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: ח נז חֲלָקִי יְהוָה אֱמֶרְתִּי לְשֹׁמֵר דְּבָרֶיךָ:
 נח חֲלִיתִי פִנְיֶךָ בְּכָל־לֵב חֲנִנִּי כְּאֱמֶרְתְּךָ:
 נט חֲשַׁבְתִּי דְרָכֶיךָ וְאַשִּׁיבָה רַגְלִי אֶל־עֲדִיתֶיךָ:
 ס חֲשַׁתִּי וְלֹא הִתְמַהֲמַהְתִּי לְשֹׁמֵר מִצּוֹתֶיךָ:
 סא חֲבָלֵי רִשְׁעִים עוֹדְנֵי תּוֹרָתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 סב חֲצוֹת־לַיְלָה אֶקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי
 צִדְקָתְךָ: סג חֶבֶר אֲנִי לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרֵי
 פִקּוּדֶיךָ: סד חֶסֶדְךָ יְהוָה מְלֵאָה הָאָרֶץ חֲקִיךָ
 לְמַדְנִי: ט סה טוֹב עֲשִׂיתָ עִם־עֲבֹדְךָ יְהוָה
 בְּדִבְרֶךְ: סו טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי כִּי בְּמִצּוֹתֶיךָ
 הִאֲמַנְתִּי: סז טָרַם אֶעֱנֶה אֲנִי שֹׁנֵג וְעִתָּה אֱמֶרְתְּךָ
 שְׁמַרְתִּי: סח טוֹב־אַתָּה וּמִטִּיב לְמַדְנִי חֲקִיךָ:
 סט טָפְלוּ עָלַי שֹׁקֵר זֵדִים אֲנִי בְּכָל־לֵב: א אֲצַר
 פִּקּוּדֶיךָ: ע טָפַשׁ כַּחֲלָב לִבִּי אֲנִי תּוֹרָתְךָ
 שָׁעֲשַׁעְתִּי: עא טוֹב־לִי כִי־עֲנִיתִי לְמַעַן אֶלְמֹד
 חֲקִיךָ: עב טוֹב־לִי תּוֹרַת־פִּיךָ מֵאֲלֹפִי וְהֵב וְכִסֶּף:
 י עג יָדֶיךָ עָשׂוּנִי וַיְכַוְּנוּנִי הִבִּינִי וְאַלְמֹדָה
 מִצּוֹתֶיךָ: עד יִרְאִיךָ יִרְאוּנִי וְיִשְׁמְחוּ בִּי לְדִבְרֶךְ
 יחֲלָתִי: עה יִדְעָתִי יְהוָה כִּי־צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֱמוּנָה
 עֲנִיתֵנִי: עו יִחֲנֵנִי חֶסֶדְךָ לְנַחֲמֵנִי כְּאֱמֶרְתְּךָ
 לַעֲבֹדְךָ: עז יִבְאֵנִי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה בִּי־תּוֹרָתְךָ
 שָׁעֲשָׁעִי: עח יִבְשׂוּ זֵדִים כִּי־שֹׁקֵר עוֹתוֹנֵי אֲנִי
 אֲשִׁיחַ בְּפִקּוּדֶיךָ: עט יֵשׁוּבוּ לִי יִרְאוּךָ
 וְיִדְעִי עֲדִיתֶיךָ: פ יִהְיִלְפִּי תָמִים בַּחֲקִיךָ לְמַעַן לֹא
 אֲבוֹשׁ: כ פֶּא פָלַתָּה לְתִשְׁוַעְתֶּךָ נִפְשִׁי לְדִבְרֶךְ
 יחֲלָתִי: כב פָּלּוּ עֵינֵי לְאֱמֶרְתְּךָ לֵאמֹר מָתִי
 תִנַּחֲמֵנִי: כג כִּי־יִחֲיִיתִי כְּנָאֵד בְּקִיטוֹר חֲקִיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: כד כִּמְהָ יִמְיַעֲבֹדְךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְּרִדְפִי
 מִשְׁפָּט: כה כְּרוֹלִי זֵדִים שִׁיחוֹת אֲשֶׁר לֹא
 כִתּוּרְתְּךָ: כו כִּלְמִצּוֹתֶיךָ אֱמוּנָה שֹׁקֵר יִרְדְּפוּנִי
 עוֹרְנִי: כז כִּמְעַט כְּלוּנִי בָאָרֶץ וְאֲנִי לֹא־עֹזֹבְתִי

פְּקֻדֶיךָ: פח כַּחֲסֻדְךָ חִינִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹת פִּיךָ:
 ל פֶּט לְעוֹלָם יְהוָה דְּבָרְךָ נֶצֶב בַּשָּׁמַיִם: צ לְדֹר
 וָדֹר אֱמוּנָתְךָ כּוֹנֵנֶת אֶרֶץ וְתַעֲמֹד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי תִכַּל עֲבֹדֶיךָ: צב לִוְלִי תוֹרַתְךָ
 שְׁעִשְׁעִי אֹז אֲבֹדְתִי בְּעִנְיִי: צג לְעוֹלָם לֹא־אֶשְׁכַּח
 פְּקוּדֶיךָ כִּי בָם חִייתִנִּי: צד לִךָ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פְּקוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: צה לִי קִוּוּ רִשְׁעִים לֹא־בִדְנִי
 עֲדוֹתֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן: צו לְכָל־תִּכְלָה רֵאיוֹתִי קֶץ רַחֲבָה
 מִצֻּתְךָ מֵאֹד: מז מִה־אֲהַבְתִּי תוֹרַתְךָ כָּל־הַיּוֹם
 הִיא שִׁיחַתִּי: צח מֵאִיבִי תַחֲפֹמֵנִי מִצֻּתְךָ כִּי
 לְעוֹלָם הִיא־לִי: צט מִכָּל־מַלְמְדֵי הַשִּׁפְלָתִי כִּי
 עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: ק מִזִּקְנִים אֲתַבּוֹנֶן כִּי פְּקוּדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: קא מִכָּל־אֶרֶח רָע כָּלֹאֲתִי רִגְלִי לִמְעַן
 אֲשֹׁמֵר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סִרְתִּי כִּי־אַתָּה
 הוֹרַתִּנִּי: קג מִה־נִּמְלָצוֹ לַחֲפִי אֲמַרְתָּ מִדְּבַשׁ לְפִי:
 קד מִפְּקוּדֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן עַל־פֶּן שְׁנֹאתִי | כָּל־אֶרֶח
 שָׁקֵר: נ קה גֵּר־לְרִגְלִי דְּבָרְךָ וְאוֹר לְנִתִּיבְתִּי:
 קו נִשְׁבַּעְתִּי וְאַקְיִימָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קז נַעֲנִיתִי עַד־מֵאֹד יְהוָה חִינִי כִּדְבָרְךָ: קח נִדְּבֹת
 פִּי רִצְה־נָא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמֹדֵנִי: קט נִפְשִׁי
 בִּכְפִי תָמִיד וְתוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רִשְׁעִים
 פֶּח לִי וּמִפְּקוּדֶיךָ לֹא תָעִיתִי: קיא נִחַלְתִּי עֲדוֹתֶיךָ
 לְעוֹלָם כִּי־שָׁשׂוֹן לְפִי הִמָּה: קיב נָטִיתִי לְפִי
 לַעֲשׂוֹת חֲקִיד לְעוֹלָם עֶקֶב: קיג סַעֲפִים שְׁנֹאתִי
 וְתוֹרַתְךָ אֲהַבְתִּי: קיד סִתְּרִי וּמִגְנִי אֶתָּה לְדְבָרְךָ
 יִחַלְתִּי: קטו סוֹרוֹ־מִמֶּנִּי מְרָעִים וְאַצְרָה מִצֹּת
 אֱלֹהִי: קטז סִמְכֵנִי כְּאֲמַרְתָּ וְאַחִיָּה וְאַל־תִּבְיִשְׁנִי
 מִשֹּׁבְרֵי: קיז סַעֲדֵנִי וְאוֹשַׁעָה וְאוֹשַׁעָה בַּחֲקִיד
 תָּמִיד: קיח סִלִּית כָּל־שׁוֹגִים מִחֲקִיד כִּי־שָׁקֵר
 תִּרְמִיתָם: קיט סִגִּים הַשִּׁבְתָּ כָּל־רִשְׁעֵי־אֶרֶץ לְכֹן
 אֲהַבְתִּי עֲדוֹתֶיךָ: קכ סִמֵּר מִפְּחָדְךָ בְּשָׂרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ וְרֵאתִי: ע קכא עָשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדְקָה
 בְּלִיתִּיחִנִּי לַעֲשֹׂקִי: קכב עָרַב עֲבֹדְךָ לְטוֹב אֶל־
 יַעֲשֻׁקָנִי זֵדִים: קכג עֵינִי כָּלוּ לִישׁוּעָתְךָ וְלֹא־אֲמַרְתָּ
 צִדְקָךָ: קכד עֲשֵׂה עִם־עֲבֹדְךָ כַּחֲסֻדְךָ וְחֲקִיד

לְמֹדֵנִי: קכה עֲבֹד־אֲנִי הַבִּינִי וְאַדְעָה עֲדוֹתֶיךָ:
 קכו עַת לַעֲשׂוֹת יְהוָה הִפְרוּ תוֹרַתְךָ: קכז עַל־פֶּן
 אֲהַבְתִּי מִצֻּתֶיךָ מִזֶּהֶב וּמִפָּז: קכח עַל־פֶּן |
 כָּל־פְּקוּדֵי כָל יִשְׁרָתִי כָּל־אֶרֶח שָׁקֵר שְׁנֹאתִי:
 פ קכט כָּלֹאֹת עֲדוֹתֶיךָ עַל־פֶּן נִצַּרְתָּם נִפְשִׁי:
 קל פִּתַּח דְּבָרֶיךָ יֹאִיר מִבֵּין פְּתִיִּים: קלא פִּי־פָּעַרְתִּי
 וְאַשְׁאֵפָה כִּי לְמִצֻּתֶיךָ יֹאבְתִּי: קלב פִּנְה־אֵלַי וְחִנִּי
 כְּמִשְׁפָּט לְאֲהַבִּי שְׁמֶךָ: קלג פִּעְמִי הִכֵּן בְּאֲמַרְתָּךָ
 וְאַל־תִּשְׁלַט־כִּי כָל־אֲנוֹן: קלד פִּדְנִי מִעֲשָׂק אָדָם
 וְאַשְׁמְרָה פְּקוּדֶיךָ: קלה פִּנְיֶה הָאֵר בְּעֲבֹדְךָ וְלִמְדִנִּי
 אֶת־חֲקִיד: קלו פִּלְגִי־מִים יִרְדּוּ עֵינֵי עַל לֹא־שָׁמְרוּ
 תוֹרַתְךָ: צ קלז צִדִּיק אֶתָּה יְהוָה וְיִשָּׁר מִשְׁפָּטֶיךָ:
 קלח צוֹיֹת צִדְקָה עֲדוֹתֶיךָ וְאַמוּנָה מֵאֹד:
 קלט צִמְתַּתִּנִּי קִנְאָתִי כִּי־שָׁכַחוּ דְּבָרֶיךָ צָרִי:
 קמ צְרוּפָה אֲמַרְתָּ מֵאֹד וְעֲבֹדְךָ אֲהַבָה:
 קמא צַעִיר אֲנִכִּי וְנִבְזָה פְּקֻדֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 קמב צִדְקַתְךָ צִדְקָה לְעוֹלָם וְתוֹרַתְךָ אֱמֶת: קמג צָר־
 וּמִצֹּק מִצָּאֲנִי מִצֻּתֶיךָ שְׁעִשְׁעִי: קמד צִדְקָה
 עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם הַבִּינִי וְאַחִיָּה: ק מה קִרְאָתִי
 בְּכָל־לַב עֲנִי יְהוָה חֲקִיד אֲצַרָה: קמו קִרְאָתֶיךָ
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹתֶיךָ: קמז קִדְמָתִי בְּנִשְׁפָּה
 וְאוֹשַׁעָה לְדְבָרְךָ יִחַלְתִּי: קמח קִדְמוֹ עֵינֵי אֲשִׁמְרוֹת
 לְשִׁיחַ בְּאֲמַרְתָּךָ: קמט קוֹלִי שָׁמְעָה כַּחֲסֻדְךָ יְהוָה
 כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קנ קָרְבוּ רַדְפִּי וְזִמָּה מִתוֹרַתְךָ
 רַחֲקוּ: קנא קָרֹב אֶתָּה יְהוָה וְכָל־מִצֻּתֶיךָ אֱמֶת:
 קנב קִדְם יִדְעָתִי מִעֲדוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם
 יִסְדָּתָם: ר קנג רֵאֵה־עֵינִי וְחַלְצֵנִי כִּי־תוֹרַתְךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: קנד רִיבָה רִיבִי וְגֵאלֵנִי לְאֲמַרְתָּךָ חִינִי:
 קנה רַחוּם מְרַשְׁעִים יִשׁוּעָה כִּי־חֲקִיד לֹא דִרְשׁוּ:
 קנו רַחֲמִיד רַבִּים | יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קנז רַבִּים
 רַדְפִּי וְצָרִי מִעֲדוֹתֶיךָ לֹא נָטִיתִי: קנח רֵאיוֹתִי
 בְּגִדִים וְאַתְקוּסְטָה אֲשֶׁר אֲמַרְתָּ לֹא שָׁמְרוּ:
 קנט רֵאֵה כִּי־פְּקוּדֶיךָ אֲהַבְתִּי יְהוָה כַּחֲסֻדְךָ חִינִי:
 קס רֵאשִׁידְבָּרְךָ אֱמֶת וְלְעוֹלָם כָּל־מִשְׁפָּט צִדְקָךָ:
 ש קסא שָׁרִים רַדְפוּנִי חֲנֹם וּמִדְבָּרְךָ פָּחַד לְפִי:

קסב שֵׁשׁ אֲנֹכִי עַל־אִמְרֹתָיִךְ כְּמוֹצֵא שָׁלָל רֵב:
 קסג שֶׁקֶר שְׁנֵאתִי וְאֶתְעַבָּה תוֹרֹתֶיךָ אֶהְבֵּתִי:
 קסד שִׁבְעַת בְּיָוֶם הַלְלִיתִיךָ עַל מִשְׁפָּטִי צְדָקָתְךָ:
 קסה שְׁלוֹם רֵב לְאַהֲבֵי תוֹרֹתֶיךָ וְאִין־לָמוּ מִכְשׁוֹל:
 קסו שִׁבְרֹתִי לִישׁוּעֶתְךָ יְהוָה וּמִצֹּתֶיךָ עֲשִׂיתִי:
 קסז שְׁמִרָה נִפְשִׁי עֲדֹתֶיךָ וְאַהֲבָם מְאֹד:
 קסח שְׁמִרְתִּי פְקוּדֶיךָ וְעֲדֹתֶיךָ כִּי כָל־דְּרָכֶיךָ נִגְדָּה:
 ת קסט תִּקְרַב רִנָּתִי לִפְנֵיךָ יְהוָה כְּדִבְרֶךְ הַבִּינֵנִי:

שְׂכַחְתִּי:

קב.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מכלי זיין:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶל־יְהוָה בַּצִּרְתָּה לִּי
 קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: ב יְהוָה הִצִּילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת־
 שֶׁקֶר מִלְשׁוֹן רְמִיָּה: ג מִהִיתִן לִי וּמִהִיָּסִיף לִי
 לִשְׁוֹן רְמִיָּה: ד חֲצִי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גַּחְלִי

קע תָּבוֹא תַּחֲנַנְתִּי לִפְנֵיךָ פֶּאֶמְרֹתֶיךָ הִצִּילָנִי:
 קעא תַּפְעֵנָה שְׁפָתֵי תְהִלָּה כִּי תִלְמְדֵנִי חֲקִיד:
 קעב תַּעֲזֵן לְשׁוֹנִי אִמְרֹתֶיךָ כִּי כָל־מִצֹּתֶיךָ צִדֵּק:
 קעג תִּהְיֶיךָ לְעֹזְרִנִּי כִּי פְקוּדֶיךָ בַּחֲרֹתִי:
 קעד תִּאֲבָתִי לִישׁוּעֶתְךָ יְהוָה וְתוֹרֹתֶיךָ שַׁעֲשְׁעֵי:
 קעה תַּחֲיֶינִפְשִׁי וְתַהַלֵּלךָ וּמִשְׁפָּטֶיךָ יַעֲזֹרֵנִי:
 קעו תַּעֲלִיתִי כְּשֶׁה אֲבֹד בְּקֶשׁ עֲבָדֶיךָ כִּי מִצֹּתֶיךָ לֹא

שְׂכַחְתִּי:

רְתָמִים: ה אוֹיְהִלִּי כִּי־גִרְתִּי מִשָּׁד שְׁכָנְתִּי
 עַם־אֶהְלִי קָדָר: ו רַבַּת שְׁכֵנֹה־לָּהּ נִפְשִׁי עִם
 שׁוֹנֵא שְׁלוֹם: ז אֲנִי־שְׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הֲמָה
 לַמַּלְחָמָה:

המשך ביאור למס' שבת ליום חמישי עמ' ב

גמרא

1 הגמרא מבארת את הלימוד שבמשנה: הרי פְּשִׁיטָא שדרכה של
 2 אֲנִיָּה בְּלֵב יָם הִיא, ומדוע נצרך הפסוק לומר שדרך האניה היא
 3 בלב ים, אלא הִיא קָא מְשַׁמֵּעַ לָן – מקרא זה מלמדנו שדין ספינה
 4 כִּיָּם, מִה יָם מְהוּר – כשם שהים טהור ואינו יכול לקבל טומאה, וכן
 5 כל הנמצאים בתוך הים אינם מקבלים טומאה, אף סְפִינָה מְהוּרָה
 6 ואינה מקבלת טומאה.
 7 הגמרא מביאה מקור נוסף לדין ספינה: תַּנְיָא בברייתא, חֲנַנְיָה
 8 אָמַר, נִלְמְדָה לְדִין זֶה שִׁפְיָנָה טְהוּרָה מִשֶּׁק, שְׁהָרִי טַחַם סְפִינָה
 9 עֲשׂוּיָה עֵץ, וְדִינָה כְּכִלִּי עֵץ שֶׁהוֹקֵשׁוּ לִשְׁק לַעֲנִין טוֹמְאָה, וְמִה שֶּׁן
 10 מִיִּשְׁלָל מִלֵּא וְרִיקָן – כשם ששק ניתן לטלטלו בין כשהוא מלא
 11 ובין כשהוא ריק, אף כִּלִּי עֵץ, מִקְבֵּל טוֹמְאָה אִם הוּא מִיִּשְׁלָל
 12 מִלֵּא וְרִיקָן, וּמִהִיקָשׁ זֶה יֵשׁ לַלְמוּד, לְאַפְסִיק – להוציא את הספינה
 13 שאינה יכולה להיטמא, משום דְּאִינָה מִיִּשְׁלָלָת מִלֵּא וְרִיקָן מִחֲמַת
 14 גוּדְלָה.
 15 שואלת הגמרא: מַאי בִּינְיָהוּ – מה החילוק להלכה בין דרשת
 16 התנא במשנתנו לדרשת חנניה. מבארת הגמרא: אִיכָא בִּינְיָהוּ –
 17 יֵשׁ חִילּוֹק בֵּין הַדְרָשׁוֹת בְּאוֹפֵן שֶׁהַסְפִּינָה הִיא שֶׁל חֶרֶם, מֵאַן דְּאָמַר
 18 'אֲנִיָּה בְּלֵב יָם' – לשיטת התנא במשנתנו שדין זה נלמד מדיקש
 19 אֲנִיָּה לִים, הִיא נְמִי בְּלֵב יָם הִיא – אף ספינה של חרס היא בכלל
 20 לשון הכתוב דֶּרֶךְ אֲנִיָּה בְּלֵב יָם, וְדִינָה כְּכִלִּי עֵץ סְפִינָה שֶׁאִינָה מִקְבֵּלָת
 21 טוֹמְאָה. אוֹלַם לְמָאן דְּאָמַר בְּשֶׁן – לשיטת חנניה שדין ספינה נלמד
 22 מדיקש כִּלִּי עֵץ לִשְׁק, הִנֵּה – כלים אלו, כלומר, כִּלִּי עֵץ, (היא)
 23 דְּבִתְיָבִי גַבִּי שֶׁן, נִלְמָדִים מִמֶּנּוּ דְּאִי וְשִׁאִם מִיִּשְׁלָלָת מִלֵּא וְרִיקָן,
 24 אִין – הם אכן מקבלים טומאה, אֲבָל אִי לֹא מִיִּשְׁלָלָתִים מִלֵּא וְרִיקָן,
 25 הם לֹא מִקְבֵּלִים טוֹמְאָה, אֲבָל סְפִינָה שֶׁל חֶרֶם שֶׁלֹא הוֹקֵשָׁה לִשְׁק,
 26 מִקְבֵּלָת טוֹמְאָה אִף עַל גַּב דְּאִינָה מִיִּשְׁלָלָת מִלֵּא וְרִיקָן.
 27 מביאה הגמרא חילוק נוסף: אִי נְמִי, יֵשׁ חִילּוֹק נוסף ביניהם, בדין
 28 סְפִינָת הַיָּרְדֵּן – ספינת עץ קטנה המשמשת בנהרות קטנים כנהר
 29 הירדן, וניתן לטלטלה אף כשהיא מלאה. לְמָאן דְּאָמַר 'אֲנִיָּה בְּלֵב

31 יָם' הִיא, הִיא נְמִי – גם ספינה זו, בכלל לשון הכתוב דֶּרֶךְ אֲנִיָּה בְּלֵב
 32 יָם' הִיא, הַמְלִמָּד שִׁפְיָנָה אִינָה מִקְבֵּלָת טוֹמְאָה. אוֹלַם לְמָאן דְּאָמַר
 33 שֶׁרַק כִּלִּי מִיִּשְׁלָלָת מִלֵּא וְרִיקָן יִכּוֹל לְהִיטְמָא, הִיא נְמִי, מִחֲמַת
 34 קוּטְנָה הִיא מִיִּשְׁלָלָת מִלֵּא וְרִיקָן כֶּשֶׁק, וּלְפִיכָךְ מִקְבֵּלָת טוֹמְאָה.
 35 וּמוֹכִיחָה הַגְּמָרָא שְׁנִיתֵן לְטַלְטֵלָה אִף כְּשֶׁהִיא מִלֵּא, דְּאָמַר רַבִּי
 36 חֲנַנְיָא בֶּן עֲקִבָּא, מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ חֲכָמִים שִׁפְיָנָת הַיָּרְדֵּן טְמֵאָה,
 37 מִפְּנֵי שִׁטּוֹנֵינָם אוֹתָהּ בִּיבִשָּׁה וּמוֹרִידִין אוֹתָהּ טַעוּנָה לְמִים, הִרִי
 38 סְפִינָת הַיָּרְדֵּן מִיִּטְלָטֵלָת מִלֵּא וְרִיקָנִית.
 39 אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, לְעוֹלָם אֵל יִמְנַע אָדָם אֶת עַצְמוֹ מִלְּהִיטְמָא
 40 בְּבֵית הַמְּדֻרָּשׁ, וְאַפִּילוּ שְׂעָה אַחַת לֹא יִמְנַע אֶת עַצְמוֹ, שְׁתָּרִי בְּמִשְׁךְ
 41 כְּמֶה שְׁנִים נִשְׁנִית מִשְׁנָה זוֹ שֶׁשְׁנִינוּ בָּהּ שִׁפְיָנָת הַיָּרְדֵּן טְמֵאָה בְּבֵית
 42 הַמְּדֻרָּשׁ, וְלֹא נִתְגַּלָּה מַעֲקָה מְדוּעָה הִיא מִקְבֵּלָת טוֹמְאָה, וְאִין דִּינָה
 43 כְּשֶׁאֵר הַסְפִּינּוֹת שֶׁאִינָן מִקְבֵּלוֹת טוֹמְאָה, עַד שֶׁכָּא רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן
 44 עֲקִבָּא וּפְרִיָּשָׁה, וְלִכְךָ אֵל יִמְנַע עַצְמוֹ אָדָם אֶת עַצְמוֹ מִבֵּית הַמְּדֻרָּשׁ
 45 אִפִּילוּ שְׂעָה אַחַת, כִּיּוֹן שֶׁבִשְׂעָה קֹלָה יִכּוֹל לְהַפְסִיד בִּיאֹרֹר שֶׁל דָּבָר
 46 שְׁהִיא מוֹקֵשָׁה כְּמֹה וְכְמֹה שְׁנִים.
 47 אָגַב דְּבָרֵי רַב יְהוּדָה בְּשֶׁם רַב, מִבִּיאָה הַגְּמָרָא דְּרִשָּׁה בְּאוֹתוֹ הַעֲנִין:
 48 אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, לְעוֹלָם אֵל יִמְנַע אָדָם אֶת עַצְמוֹ מִלְּבֹא לְבֵית
 49 הַמְּדֻרָּשׁ, וְכֵן אֵל יִמְנַע אֶת עַצְמוֹ מִדְּבַר תוֹרָה, וְאַפִּילוּ בְּשַׁעֲת מִיתָה
 50 יֵנִסּוֹק בְּתוֹרָה, שְׁנֵאִמַּר לְגַבִּי דִין טְהֹרֵת טְמֵא מֵת עַל יְדֵי פִּרְה
 51 אֲדוּמָה (במדבר יט יד), זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֶהֱלָ, וְיֵשׁ
 52 לְדִרּוֹשׁ מִלְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֶהֱלָ, וְאַפִּילוּ בְּשַׁעֲת מִיתָה,
 53 זֹאת הַתּוֹרָה, תִּהְיֶה עוֹשֵׁק בְּתוֹרָה.
 54 הַגְּמָרָא מִבִּיאָה לִימּוּד נוסף מִפְּסוּק זֶה: אָמַר רִישׁ לִקְיֹשׁ, אִין דְּבָרֵי
 55 תּוֹרָה מִתְקַיִּימִין אֲלֵא בְּמִי שְׁמִמִּית עַצְמוֹ עָלֶיהָ – שִׁיּוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בָּהּ
 56 תְּמִיד אִף מִתּוֹךְ הַדְּחָק, שְׁנֵאִמַּר (שם) 'זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת
 57 בְּאֶהֱלָ, כְּלוּמָר, זֹאת הִיא הַתּוֹרָה שֶׁמִּתְקַיִּימָת אֲצֵל הָאָדָם, אִם
 58 הָאָדָם מְמִית עַצְמוֹ בְּאֶהֱלָה שֶׁל תּוֹרָה.
 59 הַגְּמָרָא דְּנָה בְּדָבָרֵי חֲנַנְיָה בְּטוֹמְאָת סְפִינָה: אָמַר רַבָּא,

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - א' סיון פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט	יום רביעי - ד' סיון פרק כ, מפרק כג עד סוף פרק כח
יום שני - ב' סיון פרק כ, מפרק י עד סוף פרק יז	יום חמישי - ה' סיון פרק כ, מפרק כט עד סוף פרק לד
יום שלישי - ג' סיון פרק כ, מפרק יח עד סוף פרק כב	יום שישי - ו' סיון פרק כ, מפרק לה עד סוף פרק לח
שבת קודש - ז' סיון פרק כ מפרק לט עד סוף פרק מג	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון א' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עד, פרק נג והנה כשהי'... עד עמ' 148, ל"ח].

ליקוטי אמרים

פרק נג והנה כשהיה בית ראשון קיים שבו היה הארון והלוחות בבית ק"ק היתה השכינה שהיא מלכות דאצילות שהיא בחי' גילוי אור א"ם ב"ה שורה שם ומלוכשת בעשרת הדברות ביתר שאת ויתר עז בגילוי רב ועצום יותר מגילוייה בהיכלות ק"ק שלמעלה בעולמות עליונים כי עשרת הדברות הן כללות התורה כולה דנפקא מגו חכמה עילאה דלעילא לעילא מעלמא דאתגליא וכדי לחקקן בלוחות אבנים

1 **פרק נג.** בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שאור השכינה, שהוא אור
2 שלמעלה מהעולם בכלל, זקוק ל"בוש" כדי שיוכל להאיר בעולם.
3 לבוש זה, הוא – "תורה"; ובכל עולם, מהווים המוחין והתורה, שהם
4 ההכמה, בינה ודעת של אותו עולם – "היכל קדשי קדשים" של אותו
5 עולם, שבו שורה שכינה;
6 ולאחרי שחכמה בינה דעת
7 של אותו עולם (שבחן שורה
8 השכינה) יורדות בבחינת
9 "מלכות" של אותו עולם –
10 מתהווים הנבראים והענינים
11 של אותו עולם. על-ידי
12 ההתלבשות ב"מלכות" של
13 אותו עולם, נמשך ויורד גם
14 אור השכינה, שיוכל להאיר
15 ב"היכל קדשי קדשים" של
16 אותו עולם, שהוא למטה
17 במדרגה. כך מוסברים הדברים ביחס לכל העולמות, עד לעולם העשיה
18 הרוחני. בפרק נ"ג, אותו אנו מתחילים ללמוד, יסביר רבנו הזקן, שאור
19 השכינה מאיר גם בעולם הזה הגשמי. בזמן שבית המקדש היה קיים
20 האיר אור השכינה ב"היכל קדשי קדשים" שבבית המקדש. ואילו, לאחר
21 חורבן בית המקדש – התורה שיהודי לומד והמצוות שיהודי מקיים, הן
22 הם "היכל קדשי קדשים", שבו שורה השכינה כיום. בהמשך פרק נ"ג,
23 יסביר רבנו הזקן, את ההבדלים שבין מדרגת אור השכינה שהאירה
24 בבית המקדש הראשון, לבין מדרגת אור השכינה שהאירה בבית
25 המקדש השני, ולבין מדרגת השכינה המאירה כיום על-ידי תורה
26 ומצוות.
27 **וְהֵנָּה, כְּשֶׁהָיָה בֵּית רִאשׁוֹן כָּסֵם, שָׁבוּ הָיָה הָאָרוֹן וְהַלּוּחֹת**
28 **בְּבֵית קִדְשִׁי־קִדְשִׁים – הָיְתָה הַשְּׂכִינָה, שֶׁהָיָה מַלְכוּת**
29 **דְּאִצִּילוֹת, שֶׁהָיָה בְּחִינַת גִּלּוּי אֹר אִין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא, –**
30 **שְׁאוּר שְׁהוּא בַּעֲצֵם "אִין־סוּף" וּלְמַעַל מִ"עוֹלָם" – מִתְגַּלָּה**
31 **בְּעוֹלָם, הָרִי שְׂכִינָה זֹאת הִתְחַלְתָּ – שׁוֹרָה שָׁם, – בְּקִדְשִׁי־קִדְשִׁים**
32 **שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּמִלְכֻשֶׁת בְּעֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת, – שְׁבִלּוּחוֹת**
33 **הַבְּרִית, שְׁהָיוּ מוֹנְחִים בְּאֵרוֹן שְׁבִקְדִישִׁי־קִדְשִׁים, בְּיָתֵר שֶׁאֵת**
34 **וְיָתֵר עֵז, בְּגִלּוּי רַב וְעֶצוּם יוֹתֵר מְגִלּוּיָה – שֶׁל הַשְּׂכִינָה,**

35 **בְּהִיכָלוֹת קִדְשִׁי־קִדְשִׁים שְׁלֻמְעֵלָה בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים. –**
36 **הַכוֹנֵה לְעוֹלָמוֹת "עֲשִׂיה" וְ"יִצִּירָה", כִּי גַם בְּ"עוֹלָם הַיִּצִּירָה" –**
37 **הָרִי מֵאִירָה רַק מְדִרְיָגַת שְׂכִינָה כְּפִי שֶׁהָיָה לְאַחֲרֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת**
38 **בְּהִיכָל קִדְשִׁי־קִדְשִׁים שֶׁבְּ"עוֹלָם הַבְּרִיאָה", וְלֹאֲחֲרֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת**
39 **בְּ"מַלְכוּת" שֶׁבְּ"בְרִיאָה" –**
40 **(שֶׁהַתְּלַבְּשׁוֹת זֹאת, מֵאִפְשֶׁרֶת**
41 **שֶׁתּוּכַל לְהֵאִיר בְּהִיכָל**
42 **קִדְשִׁי־קִדְשִׁים שֶׁל "עוֹלָם**
43 **הַיִּצִּירָה". וְאִילוּ, הַשְּׂכִינָה**
44 **שֶׁשֶׁרְתָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ**
45 **הָרִאשׁוֹן, הָגַם שֶׁאֵף שָׁם,**
46 **הָיָה זֶה עַל־יְדֵי**
47 **הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּ"מַלְכוּת" –**
48 **שֶׁבְּ"עוֹלָם הַבְּרִיאָה", אֵךְ**
49 **הָיָה זֶה בְּאוֹפֵן שֶׁהִסְתַּרְתָּ**
50 **מֵהַתְּלַבְּשׁוֹת זֹאת, הִתְחַלְתָּ**
51 **מַעֲטָה יוֹתֵר, וְאוֹתוֹ אֹר שֶׁהָאִיר (בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ) אַחֲרֵי הַסְתַּרְתָּ**
52 **זֶה, עַדִּין שִׁיךְ רַק לְ"עוֹלָם הַבְּרִיאָה" וְלֹא לְ"עוֹלָם הַיִּצִּירָה". –**
53 **וּלְמִוֹרֹת שְׂבִית הַמִּקְדָּשׁ הוּא הָרִי בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי, וְכִיצֵד,**
54 **אִיפּוֹא הָאִירָה שֶׁם מְדִרְיָגַת שְׂכִינָה, בְּצוּרָה נְעִלָה, וְחוֹזָקָה יוֹתֵר**
55 **וּבִיתֵר גִּלּוּי, מֵאֲשֶׁר בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים? – הָרִי זֶה, מִשּׁוּם: כִּי**
56 **עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת הֵן בְּלָלוֹת הַתּוֹרָה בְּכָלָה, – הֵן כּוֹלְלוֹת אֶת**
57 **כָּל הַתּוֹרָה כּוֹלָה, כְּפִי שֶׁמוֹסֵבֵר בְּאַזְהָרוֹת רַבִּי סַעֲדִיָּה גֶאֹן, כִּיצֵד**
58 **כָּלּוּלוֹת בְּעֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת, כָּל תִּרְיָג מִצְוֹת הַתּוֹרָה, (וְלֹאֲחֵרִי**
59 **מִהַתְּחַלֵּת פֶּרֶק כ'), הִנֵּפֶקָא מִגּוֹ חֲכָמָה עִלְאָה, – שֶׁהָיָה**
60 **(הַתּוֹרָה) בָּאָה מִ"חֲכָמָה עִלְאָה" (חֲכָמָה שֶׁבְּ"עוֹלָם הָאִצִּילוֹת"),**
61 **דְּלְעִילָא לְעִילָא מְעַלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, – שְׁלֻמְעֵלָה מַעַלָּה**
62 **מֵהָעוֹלָם שֶׁל הַתְּגַלּוֹת, כְּמוֹ "מַלְכוּת" שֶׁל "עוֹלָם הָאִצִּילוֹת",**
63 **בְּחִינַת ה'"שְׂכִינָה", הַנִּקְרָאת "עֵלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא", כִּי זוּדִי**
64 **הַהַתְּגַלּוֹת שֶׁל אֹר אִין־סוּף בְּעוֹלָמוֹת – דְּהִרִי, תּוֹרָה הִיא לְמַעַלָּה**
65 **מִ"עֵלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא", לְמַעַלָּה מִ"שְׂכִינָה", וְלִכֵּן יֵשׁ בְּכוּחַ הַתּוֹרָה**
66 **לְהִיּוֹת "לְבוּשׁ" שֶׁלֹּא יִתְבַּטֵּל בְּפָנֵי אֹר הַשְּׂכִינָה הַמְתַּלְבֵּשׁ בְּאוֹתוֹ**
67 **לְבוּשׁ. אֵךְ, לְבוּשׁ הַמְּסַתִּיר, הוּא דּוּקָא כְּשֶׁהוּא יוֹרֵד בַּעֲנֵן**
68 **שֶׁלֻמְטָה מִשְׂכִּינָה, שֶׁלֵּכֵן הוּא מְסַתֵּיר עַל אֹר הַשְּׂכִינָה שִׁיּוּכַל**

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כן משמע מפשטות הלשון (דהכוונה רק ליצירה ועשי') וכחטעם "כי עשה"ד כו' דאצי' ובריאה לבדן והן לבדן כו'", (אלא 1) עפ"ז צע"ג כל האריכות שעשה"ד הן כללות כו', (2) צ"ע האריכות שלפ"ז "ביתר שאת ויתר עז בגילוי רב ועצום" איך זה ביתר וכו' וכו' באם החילוק רק ההתלבשות במלכות דיצירה, (3) ועיקר – בשער הת"ת (סידור צ"ח, ד) משמע כמעט כפי' שהפי' בתניא – דעלי' קאי – שזהו למע' מכל עולמות עליונים, וכ"מ ג"כ באוה"ת לבמדבר (סוף ע' ט"ז) וצע"ק שם ריש ע' רלג. ולכן נלפענ"ד – דמפרש בתניא ב' מעלות שבביהמ"ק: (1) מצד האור – עשה"ד הן כללות כו' (ראא ג"כ בביאור הר"י שי' קארף). (2) מצד אופן המשכתו ("וכדי לחקקן") – לא ירדה כו' [בסי' שם – מעלה שלישית – שבדברים תחתונים]. והמעלה לגבי כל עולמות העליונים: (1) גילוי עצמות אוא"ס כו' "מפני הלוחות שהיו שם ומטעם הנל" (סי' שם אלא שהלוחות פעלו שעי"ז ניתוסף גם בהיכל ק"ק דבריאה – כצ"ל כדי שלא יוקשה בסי' מיני' ובי', וכמוש"כ באוה"ת (עט"ז) בחילוק – בריאה מצ"ע או כשמאיר מאצי'"), (2) השגת המהות לא רק ידיעת המציאות (כ"מ באוה"ת עט"ז), (3) בחי' שלמע' מסובב וממלא, בחי' עונג העליון (כ"מ באוה"ת עול"ג) [וכיון שממלא נמשך מקום, ומסובב – למע' ממקום, הרי הבחי' שלמע' משניהם ממנה נמשך: מקום ארון (וביחד עם זה) אינו מן המדה]."

ד"עשיה"; אך, ב"לוחות", לא היה כר, אלא בְּחִינַת חֲכָמָה
עֲלֵאָה - חכמה עליונה, דְּאִצִּילוֹת, שְׁהִיא כְּלָלוֹת הַתּוֹרָה
שֶׁנֶּעֱשְׂתָה הַדְּבָרוֹת, נִתְלַבְּשָׁה בְּמַלְכוּת דְּאִצִּילוֹת וְדִבְרֵיָא
לְבָדָן, - בלעדי התלבשותה בעולמות שלמטה מהם, וְהָן לְבָדָן
- "חכמה דאצילות" כפי

שהיא מלובשת במלכות
דאצילות ובמלכות
דבריאה, בלעדי
ההתלבשות שלאחריהן,
הַמִּיחָדוֹת בְּאֹר אֵין-סוּף
שֶׁנִּתּוּבָן - הֵן הַנִּקְרָאוֹת
בְּשֵׁם "שְׂכִינָה", הַשּׁוֹרָה
בְּקִדְשֵׁי-קִדְשִׁים דְּבֵית
רֵאשׁוֹן, עַל-יְדֵי
הַתְלַבְּשׁוֹתָהּ - של
השכינה, בְּעֶשְׂרֵת
הַדְּבָרוֹת הַחֲקוּקוֹת
בְּלִוְחוֹת שֶׁבְּאֵרוֹן בְּנִים -
האותיות החקוקות
בלוחות, היה בהן משום
ענין של "נס", כמאמר

חכמינו ז"ל, שהאותיות "מ" ו"ס" שבלוחות - "בנס היו
עומדים", כי בהיותן חקוקות מעבר לעבר, לא יכלו לעמוד -
רק בנס, שהרי לא ניתן להן במה להיתפס, ועשרת הדברות
שבלוחות, היו וּמַעֲשֵׂה אֱלֹהִים חַיִּים - הוא השם שבספירת
"בינה" של "עולם האצילות", המאיר ב"עולם הבריאה",
כדלהלן: [הוא] - "אלקים חיים" בספירות, הוא ספירת בינה של
עולם האצילות, הנקראת "עֲלֵמָא דְאַתְכִּסְיָא", - העולם
המכוסה, הַמְקַנֵּן - ומאיר, בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, בְּנוֹדָע לְיוֹדְעֵי
הֵן - חכמה נסתרה, היא תורת הקבלה] שספירת "בינה" של
"עולם האצילות", מאירה ב"עולם הבריאה", שהוא עדיין ענין
של "עלמא דאתכסיא" (עולם מכוסה ונעלם). כלומר: "בריאה"
הוא "עולם", אבל עדיין לא במציאות של "יש", דבר
שבהתגלות.

להתקבל; ברם, התורה, כפי שבאה בעשרת הדברות שבלוחות,
איננה באופן שתהיה כמו הענינים שבעולם הגשמי, אלא - כפי
שיוסבר להלן - היא נשארה באותה מדרגה שלמעלה
מהעולמות העליונים האמורים. וְכִדִּי לְחֻקָּהֶן - את עשרת

הדברות, בְּלִוְחוֹת אֲבָנִים
נְשָׁמִים - לֹא יִרְדָּה -
"חכמה עילאה" שהיא
תורה, מְמַדְרָגָה לְמַדְרָגָה,
בְּדֶרֶךְ הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
הַעוֹלָמוֹת -
המשתלשלים מעולם
עליון יותר לעולם תחתון
יותר, שכך הוא הרי
הסדר, שעד שהיא יורדת
לעולם הזה הגשמי, היא
צריכה לעבור
ההשתלשלות של
עולמות יצירה ועשיה
הרוחניים, שלמעלה
מהעולם הזה הגשמי, ורק
אז, זה בא לעולם הזה

הגשמי, עַד עוֹלָם הָהָה הַגִּשְׁמִי, כִּי עוֹלָם הָהָה הַגִּשְׁמִי מִתְּנַהֵג
בְּהַתְלַבְּשׁוֹת הַמְּבַע הַגִּשְׁמִי, - ההשפעה האלקית היורדת
בעולם הזה הגשמי, מתלבשת בלבוש של "טבע", ואילו
ב"לוחות", לא היה כר, אלא, "וְהִתְלַחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הַמָּה,
- יצירה אלקית, שבה נראית אלקות, ולא טבע, וְהַמְּקַתָּב
מִכְתָּב אֱלֹהִים הוּא", - כתב אלקי, שבו נראית אלקות,
לְמַעַל מִהַמְּבַע שֶׁל עוֹלָם הָהָה הַגִּשְׁמִי, הַנֶּשְׁפָּע - העולם
הזה הגשמי מקבל השפעתו, מִהֶאֱרַת הַשְׂכִּינָה שֶׁבְּהִיכֵל
קִדְשֵׁי-קִדְשִׁים דְּעִשְׂתָּה, שְׂמֻמָּה - מהארת שכינה זו, - נִמְשָׁךְ
אֹר וְחַיּוֹת לְעוֹלָם הָעִשְׂתָּה, שְׁגֻם עוֹלָם הָהָה בְּכָלְלוֹ, -
העולם הזה הגשמי, שהוא הוא העולם הזה, כלול ב"עולם
העשיה" המקבל את חיותו מהארת השכינה שבהיכל קדשי-
קדשים של "עולם העשיה" (לאחרי התלבשותה ב"מלכות"

יום שני ב' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 148, ובבית שני... עד עמ' 148, יסד ברתא.

השכינה כלל, אלא הכוונה: מְדִרְגַּת שְׂכִינָה שְׁהִיתָה שׁוֹרָה
בְּבֵית רֵאשׁוֹן שֶׁלֹא בְּדֶרֶךְ
הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הַעוֹלָמוֹת,
- אותה מדרגת השכינה
- לא היתה שורה בבית
השני, אלא בחינה קטנה
יותר של שכינה, שאינה
בערך כלל למדרגת

ובבית שני שלא היה בו הָאֵרוֹן וְהַלְוֹחוֹת, - בין חמשת
הדברים שחסרו בבית שני,
היו הארון והלוחות,
אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם
לְבִרְכָּהּ⁴ שֶׁלֹא הִיָּתָה¹⁴
שְׂכִינָה שׁוֹרָה בּוֹ, פְּרוּשׁ¹⁵
- לא, שבבית המקדש¹⁶ בו.
השני לא היתה השראת¹⁷ שלא

ליקוטי אמרים

ובבית שני שלא היה

בו הארון והלוחות אמרו¹⁵ ל שלא היתה שכינה שורה
פ' מדרגת שכינה שהיתה שורה בבית ראשון
שלא כדרך השתלשלות העולמות אלא בבית שני

1 השכינה שבבית ראשון, אלא בבית שני היתה שורה –
 2 השכינה, בדרך השתלשלות והתלבשות מלכות דאצילות
 3 – כפי שהיא מתלבשת במלכות דבריאה, ודבריה – מלכות
 4 של עולם הבריאה, במלכות דיצירה, ודיצירה – ומלכות של
 5 "עולם היצירה" כפי שהיא

6 מתלבשת בהיכל קדשי

7 קדשים דעשיה, –
 8 בחכמה בינה דעת,
 9 הנקראות "היכל קדשי"
 10 קדשים, של עולם
 11 העשיה, וקדשי קדשים
 12 דעשיה – בלי ההתלבשות
 13 של מלכות של "עולם"
 14 העשיה, הנה מתלבש
 15 בקדשי קדשים שבבית
 16 המקדש שלמה,
 17 ושרתה בו – בבית
 18 המקדש השני, השכינה
 19 – אותה מדריגת שכינה
 20 של מלכות דיצירה
 21 המתלבשת בקדשי
 22 קדשים דעשיה, ולכן –
 23 מפני שבקדשי קדשים
 24 שבבית המקדש, היתה
 25 השראת השכינה, לא

26 היתה ראשי שום אדם לפנים שם, – בקדשי קדשים שבבית
 27 ראשון ושני, לבד כהן גדול – היה מותר לו להיכנס שם, פיוס
 28 הכפורים. ו"משחרב בית המקדש" – כולל גם "היכל קדשי
 29 קדשים" שבבית המקדש, הרי באיזה היכל של קדשי קדשים
 30 מתלבשת השכינה? שהרי, כאמור, התלבשות השכינה היא רק
 31 ב"היכל קדשי קדשים" שהוא לבוש לאור השכינה – יסביר רבנו
 32 דוקן להלן, שתורה ומצוותיה הן הם "היכל קדשי קדשים"
 33 וה"לבוש" לאור השכינה, אין לו להקדוש ברוך הוא פעולמו
 34 אלא ד' אמות של הלכה בלבד⁵, – תורה, היא ה"היכל
 35 קדשי קדשים" המאחדת את הקב"ה עם העולם, ש"הקדוש",
 36 אור שהוא קדוש ומובדל, אור השכינה, יהיה "ברוך" (מלשון
 37 המשכה) – יימשך בעולם. ו"אפילו אחד שיושב ועוסק בתורה
 38 – שכינה עמו", בראיתא – כמו שכתוב בקרבנות פירק קמא,
 39 – בפרק ראשון של מסכת ברכות²⁰ – פירוש "שכינה עמו" –
 40 שבהיותו נברא של עולם הזה הגשמי, מאיר בו אור השכינה, –
 41 באיזו מדריגה של הארת השכינה, מדובר? – בדרך
 42 השתלשלות והתלבשות מלכות דאצילות במלכות
 43 דבריאה ויצירה ועשיה. – שלא כהשראת השכינה בקדשי
 44 קדשים (אפילו) של בית שני, שלא היתה על ידי התלבשות
 45 במלכות דעשיה. ההבדל שבין השראת השכינה שבתורה
 46 לבין המשכת והארת השכינה בעולם בכלל, שבאה גם כן דרך

ליקוטי אמרים

היתה שורה בדרך השתלשלות והתלבשות מלכות
 דאצי' במלכות דבריאה ודבריא' במלכו' דיצירה ודיצי'
 בהיכל ק"ק דעשי' וק"ק דעשי' היה מתלבש בק"ק
 שבבנהמ"ק שלמטה ושרתה בו השכינה מלכות דיצירה
 המלוכשת בק"ק דעשיה. ולכן לא היה ראוי שום
 אדם ליכנס שם לבד כהן גדול ביה"כ ומשחרב בית
 המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה
 בלבד ואפילו אחד שיושב ועוסק בתורה שכינה עמו
 כדאית' בברכו' פ"ק פי' שכינה עמו בדרך השתלשלות
 והתלבשות מלכות דאצילות במלכות דבריאה ויצירה
 ועשיה כי תרי"ג מצות התורה רובן ככולן הן מצות
 מעשיות וגם התלויות בדבור ומחשבה כמו ת"ת ובהמ"ז
 וק"ש ותפלה הא קיימא לן דהרהור לאו כדבור דמי
 ואינו יוצא ידי חובתו בהרהור וכוונה לבד עד שיוציא
 בשפתיו וק"ל דעקימת שפתיו הוי מעשה ותרי"ג
 מצות התורה עם שבע מצות דרבנן בגימטריא כת"ר
 שהוא רצון העליון ב"ה המלוכש בחכמתו יתברך

47 אותו סדר השתלשלות – מתבטא בכך שבעולם, זה בא על ידי
 48 לבוש של "קליפת נוגה", מה שאין כן בתורה ומצוות. טעמו של
 49 דבר, מדוע השראת השכינה שעל ידי תורה, צריכה גם כן
 50 לעבור דרך ההתלבשות במלכות של "עולם העשיה" – יוסבר
 51 להלן, שהוא, מפני
 52 שהמצוות והתורה, הן
 53 ברובן הגדול, מצוות
 54 מעשיות – מצוות שיש
 55 לעשותן ב"מעשה" – הרי
 56 שאור השכינה בא כאן
 57 בענין של "מעשה"
 58 ו"עשיה", לכן זה צריך
 59 להיות על ידי התלבשות
 60 גם ב"מלכות" שב"עולם
 61 העשיה", פי תרי"ג –
 62 613, מצות התורה, רבן
 63 ככלן הן מצות
 64 מעשיות, וגם – המצוות,
 65 התלויות
 66 ומחשבה, כמו תלמוד
 67 תורה וברכת המזון
 68 וקריאת שמע ותפלה –
 69 שהגם שמצוות אלו
 70 קשורות במחשבה –
 71 לחשוב ולהבין מה

שלומדים ולחוש ולהרגיש בכוונה שבקריאת שמע ושבתפלה –
 72 הרי שאין הן לכאורה שייכות ל"עשיה", הא קיימא לן – מקובל
 73 עלינו, ד"הרהור לאו כדבור דמי", – מחשבה איננה כמו
 74 דיבור, ואינו יוצא ידי חובתו בהרהור וכוונה לבד – גם לא
 75 בהרהור הקרוב לדיבור, לחשוב כיצד לדבר, שזה נקרא
 76 "הרהור", עד שיוציא בשפתיו, וקיימא לן – ומקובל עלינו
 77 באופן הברור ביותר, ד"עקימת שפתיו" – בשעת הדיבור, הוי'
 78 – הוא, מעשה" – כך, שגם במצוות אלו, ישנו הענין של מעשה
 79 ועשיה. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועדיין צ"ל הדיוק דד"א
 80 של הלכה דוקא בא במקום קה"ק, ולא עוסק בתורה סתם אף
 81 שגם אז השכינה עמו – ומבאר שבזה יש גם מעלת הרצון, –
 82 בארוכה באגה"ק סכ"ט. ו"תרי"ג – 613, מצות התורה עם
 83 שבע מצות דרבנן בגימטריא "כת"ר", 620, שהוא רצון
 84 העליון ברוך הוא – רצון נקרא כתר, כי רצון הוא ענין של
 85 מקיף, כמו הכתר שהוא מקיף על הראש והמוחין – ראה
 86 בארוכה לקמן ב"אגרת הקדוש" סימן כ"ט, המלכש – הרצון
 87 העליון מלוכש, בקבמתו יתברך, – כלומר: לזה שהתורה היא
 88 חכמתו יתברך – שבידידתה בהשתלשלות העולמות, היא
 89 מהווה "היכל קדשי קדשים" לשכינה – מיתוסף כאן גם הענין
 90 של רצון העליון שהוא למעלה מחכמה, והוא במיוחד ב"דבר
 91 הלכה" ומצוות שהם רצון הקב"ה, תמידיות – חכמתו ורצונו

- 1 יתברך, באור אינסוף ברוך הוא בתכלית היחוד. - בהקשר
2 למה שלמדנו שתורה באה מ"חכמה עילאה" - יסביר רבנו הזקן
3 להלן, שגם תורה שבעל-
4 פה באה מ"חכמה",
5 ובלשון ה"תניא": ו'ה'
6 בחכמה יסד ארץ" -
7 היא תורה שבעל-פה -
8 שנקראת "ארץ", ו"ארץ"
- 9 זו "יסד" הקב"ה ב"חכמה", דנפקא - "ארץ" זו, שהיא תורה
10 שבעל-פה, יוצאת מחכמה עילאה - מחכמה העליונה, כמו
11 שכתוב בזהר ד"אבא -
12 חכמה, יסד ברתא" -
13 מלכות; שהיא תורה
14 שבעל-פה, "מלכות פה",
15 תורה שבעל-פה קרינן
16 לה."

ליקוטי אמרים

המיוחדות באור א"ס ב"ה בתכלית היחוד וה'
בחכמה יסד ארץ היא תורה שבעל פה דנפקא
מחכמה עילאה כמ"ש בזהר דאבא יסד ברתא.

יום שלישי ג' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 148, וו"ש הינוקא... עד עמ' עה, ית' וית'.

- 17 להלן, מסיים רבנו הזקן, מה שהחל להסביר (בפרק נ"א) בתוספת
18 ביאור, לשון ה"ינוקא" ב"זהר", שאמר שאור השכינה המאיר
19 על ראש האדם - צריך ל"משחא", לשמן, והינוקא מוסיף ו"אינון
20 עובדין טבין" - ואלה הם מעשים טובים, מעשה המצוות; בכל
21 מקום מציין "שמן" את
22 הענין ה"חכמה" - איזו
23 שייכות, איפוא, יש
24 למעשה המצוות,
25 ל"חכמה" הנקראת
26 "משחא" - שמן? - יוסבר
27 להלן, שעל אור השכינה
28 להתלבש בחכמה, שהיא
29 שמן, מפני שחכמה, מוחין,
30 היא כלי ולבוש לאור
31 השכינה, והיא החכמה
32 המלוכשת בתורה; ברם,
33 כדי להמשיך את אור
34 השכינה שיאיר בנפשו
35 האלקית של יהודי -
- 4 - האור העליון המאיר על ראשו (של יהודי), שהוא "שכינה"
5 - צריך ל"שמן", פרוש להתלבש בחכמה, הנקרא "שמן"
6 מן שחת קדש", - "קדש" זה "חכמה", כמו שכתוב בזהר -
7 ש"שמן משחת קדש" הוא "חכמה" - ואור השכינה ש"על
8 ראשו", צריך ל"שמן",
9 כלומר: עליו להתלבש
10 בחכמה שהיא הלבוש,
11 הכלי, לאור השכינה -
12 ו"זהר" מסיים שם, את
13 דברי הינוקא: ו'אינון
14 עובדין טבין" - ואלה
15 (השמן) הם, מעשים
16 טובים, מעשה המצוות, הן
17 תרי"ג - 613, מצות -
18 לכאורה, צריך להבין: איזו
19 שייכות יש למעשה
20 המצוות - ל"שמן", חכמה?
21 אלא, מפני שהם תרי"ג
22 המצוות, הנמשכות

ליקוטי אמרים

וו"ש הינוקא דנהורא עילאה דאדליק על רישיה היא
שכינתא אצטריך למשחא פי' להתלבש בחכמה הנק'
שמן משחת קדש כמ"ש בזהר ואינון עובדין טבין הן
תרי"ג מצות הנמשכות מחכמתו ית' כדי לאחוז אור
השכינה בפתילה היא נפש החיונית שבגוף הנקראת
פתילה עד"מ כי כמו שבנר הגשמי האור מאיר ע"י
כליון ושריפת הפתילה הנהפכת לאש כך אור השכינה
שורה על נפש האלהית על ידי כליון נפש הבהמית
והתהפכותה מחשוכא לנהורא וממיריו למתקא בצדיקים
או לפחות ע"י כליון לבושיה שהן מחשבה דבור ומעשה
והתהפכותן מחשך הקליפות לאור ה' א"ס ב"ה המלוכש

- 36 צריכים לא רק לשמן (חכמה) הנהפך כולו לאור, אלא גם
37 ל"פתילה" שהיא (על-ידי השמן) פועלת שהאש (שטבעה
38 להימשך למעלה) תחזיק עצמה בנר - ה"פתילה" בנפש האדם,
39 היא הנפש החיונית המוחיזה את הגוף, בחיים גשמיים, זוהי
40 הפתילה הנשרפת על-ידי תורה ומצוות: כמו ב"פתילה" גשמית,
41 שהחלק העליון שלה - נשרף מהאש, כך גם באדם, שעל-ידי
42 תורה ומצוות, נשרפים הלבושים של מחשבה, דיבור ומעשה
43 של הנפש הבהמית, באש של אור השכינה, על-ידי המחשבה,
44 דיבור ומעשה של תורה ומצוות; ולכן, על ה"שמן" להתבטא
45 ב"עובדין טבין", מעשה המצוות, הבאים מחכמתו יתברך, ולא
46 די בתורה בלבד (שהיא הרי חכמה) שתשמש ל"שמן", כי מעשה
47 המצוות דוקא מביאים לכך שאור השכינה יימשך ב"פתילה" -
48 בנפש החיונית, וזאת על-ידי שהנפש החיונית נשרפת באור
49 השכינה המאיר על ראשו. ובלשון ה"תניא": וזה שאמר
50 הינוקא: - ב"זהר", מובא לעיל בפרק ל"ה: "דנהורא עילאה
51 דאדליק על רישיה" - היא שכינתא - "אצטריך למשחא",

22 נִפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית שֶׁבְּמִחוּץ שֶׁבְּרָאשׁוֹ – שֶׁלֹּכֵן אֹמֵר ה' יִנּוּקָא
23 "הָהוּא נִהוּרָא דְעַל רִישָׁהּ" – הָאוֹר שֶׁעַל רִאשׁוֹ (עַל הַמּוֹחִין) שֶׁל
24 יְהוּדִי – "אֵיצֶטְרִיךְ לְמִשְׁחָא" – צִירִךְ ל"שִׁמְךָ", "וְאֵינִן עוֹבְדִין
25 טִבִּין" – וְאֵלֶּה הֵם מַעֲשִׂים טוֹבִים. וְכֵּן יוֹכֵן הֵיטֵב מֶה
26 שֶׁכָּתוּב: "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ
27 אֵשׁ אֹכֶלֶת הוּא", –
28 כְּלוּמֹר: כְּמוֹ שֶׁאֵי־אִפְשָׁר
29 לֵאשׁ לְהֵיחָזֵק בְּדַבָּר, רַק
30 עַל־יְדֵי שְׂאוֹתוֹ דְּבַר נִשְׂרָף
31 וְנִכְלָה עַל־יְדֵי הָאֵשׁ – כֵּךְ
32 מֵאִיר אֹרֶךְ הַשְּׂכִינָה, שֶׁה'
33 יְהִיֶּה אֶלְקִיךָ – אֶלְקָה
34 שֶׁלְךָ, שִׁיאִיר עַל נֶפֶשׁ
35 יְהוּדִי – הִרִי זֶה דּוֹקָא עַל־
36 יְדֵי שְׂהוּא "אֵשׁ אֹכֶלֶת",
37 אֵשׁ שׁוֹרֶפֶת וּמִכְלָה אֶת

ליקוטי אמרים

וּמִיּוֹחַד בְּמַחֲשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה תְּרִי"ג מִצּוֹת הַתּוֹרָה
בְּבִינּוּנִים כִּי ע"י הַתְּהַפְּכוּת נֶפֶשׁ הַבְּהִמִית הַבָּאָה מִקְּלִיפ' נִגּוּהַ
מַחֲשׁוֹכָא לְנִהוּרָא וְכו' נַעֲשֶׂה בְּחִי הָעֲלֵאת מ"ן
לְהַמְשִׁיךְ אֹרֶךְ הַשְּׂכִינָה הִיא בְּחִי גִלּוּי אֹרֶךְ א"ס ב"ה עַל
נִפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית שֶׁבְּמִחוּץ שֶׁבְּרָאשׁוֹ וְכֵּן יוֹכֵן הֵיטֵב מ"ש
כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכֶלֶת הוּא וְכַמ"ש בְּמ"א:
נִשְׁלֵם חֵלֶק רִאשׁוֹן בַּעו"ה ית' וית'

38 הַפְּתִילָה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַחַיּוֹנִית, שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַחַיּוֹנִית שְׂהִיא בָּאָה
39 מִקְּלִיפָה – נִשְׂרֶפֶת וְנִהַפְּכֶת לֵאשׁ שֶׁל קְדוּשָׁה, וְכַמ"ו שְׁנֵתְבָּאָר
40 בְּמָקוֹם אַחֵר* – שְׂדוּקָא הַתְּבַטְלוֹתוֹ שֶׁל יְהוּדִי, שֶׁמִּבְטֵל אֶת
41 עֲצָמוֹ לְהַכָּבֵד, וּמִתְבַּטֵּל מִמִּצְוֹתָיו – כְּמוֹ דְּבַר ש"נִשְׂרָף וּמֵאִבֵּד
42 אֶת מִצְוֹתָיו – דְּבַר זֶה דּוֹקָא מִמְשִׁיךְ עֲלֵיו אֶת אֹרֶךְ הַשְּׂכִינָה:

1 וּמַעֲשֶׂה שֶׁל תְּרִי"ג מִצּוֹת הַתּוֹרָה, בְּבִינּוּנִים – כְּפִי שֶׁלְמַדְנוּ
2 בְּפֶרֶק י"ב, שֶׁב"בִינּוּנִים" לֹא נִהַפְּכוּת מִדּוֹת וְעֲצָמוֹת הַנֶּפֶשׁ
3 הַבְּהִמִית לְטוֹב וּלְקְדוּשָׁה, כְּפִי שֶׁדִּבְרַר בְּצִדִּיקִים, אֲלֵא רַק
4 הַלְבוּשִׁים, מַחֲשָׁבָה, דִּיבּוּר וּמַעֲשֶׂה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית, נִהַפְּכִים
5 לְטוֹב עַל־יְדֵי מַחֲשָׁבָה,
6 דִּיבּוּר וּמַעֲשֶׂה שֶׁל הַתּוֹרָה
7 הַמִּצְוֹת שֶׁלֹּהֶם – וּבִיחֹס
8 ל"בִינּוּנִים" זֶה נִקְרָא כְּלִיין
9 ה"פְּתִילָה", שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
10 הַחַיּוֹנִית שֶׁלֹּהֶם, הַנִּהַפְּכֶת
11 לְאֹרֶךְ וּלְקְדוּשָׁה. כִּי עַל־
12 יְדֵי הַתְּהַפְּכוּת נֶפֶשׁ
13 הַבְּהִמִית הַבָּאָה מִקְּלִיפָה
14 נִגּוּהַ מַחֲשׁוֹכָא לְנִהוּרָא
15 וְכו' – הַנִּהַפְּכֶת מִחוּשֶׁךְ
16 הַקְּלִיפָה לְאֹרֶךְ הַקְּדוּשָׁה,
17 נַעֲשֶׂה בְּחִינַת "הָעֲלֵאת מִן נִקְבִּין", – כְּפִי שֶׁכָּבַר לְמַדְנוּ,
18 וְהַכּוּנָה לְהַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁהַעֲבוּדָה שֶׁל הַמִּקְבֵּל, מִעוֹרֶרֶת לְמַעֲלָה,
19 לְהַמְשִׁיךְ אֹרֶךְ הַשְּׂכִינָה, – לֹא רַק שֶׁמִּן־חִכְמוֹה – תּוֹרָה – שְׂהוּא
20 כְּלִי לְאֹרֶךְ הַשְּׂכִינָה, "לְקַלּוּט" אֶת הָאוֹר, אֲלֵא הִיא מִמְשִׁיכָה אֶת
21 אֹרֶךְ הַשְּׂכִינָה, הִיא בְּחִינַת גִּלּוּי אֹרֶךְ אֵיךְ־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, עַל

יום רביעי ד' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 150, ליקוטי אמרים... עד עמ' עו, באריכות.

63 ו"ברוך שם" – "יְחִידָא תְּתָאָה" – הֵפֶן הַנִּמּוּךְ יוֹתֵר בְּהַבְנַת אַחֲדוּת
64 ה'. עַל שְׁנֵי אֱלֹהִים מִיּוֹסֵד הַחֵלֶק הַשְּׁנִי שֶׁל "לְקוּטֵי אֲמָרִים", הַנִּקְרָא
65 "שַׁעַר הַיְּחִיד וְהַמּוֹנֵה".

66 (מִלּוֹת כּוֹתֶרֶת אֵלּוּ הֵן גַּם
67 כֵּן לְשׁוֹן הַמַּחֲבֵר, רַבְּנוּ
68 הֲזָקָה):

69 "חֲנֹךְ לְנֶעֶר עַל פִּי
70 דְּרָבּוֹ, גַּם כִּי יִזְקִין לֹא
71 יִסּוּר מִמֶּנָּה". הֵנָּה,
72 מְדַבְּרֵיכִי – מִמָּה שֶׁהַפְּסוּק
73 אֹמֵר: "עַל פִּי דְּרָבּוֹ",
74 – שִׁישׁ לַחֲנֹךְ אֶת הַנֶּעֶר
75 לְפִי הַדֶּרֶךְ שֶׁלּוֹ, מִשְׁמַע
76 שְׂאִינָה – דֶּרֶךְ זֶה, דְּרָבּ
77 הָאֱמֶת לְאֱמֶת, – וְזוּהִי

78 דֶּרֶךְ לְנֶעֶר בְּלִבּוֹ, וְאֵינָה הַדֶּרֶךְ הָאֱמִיתִית, וְאִם־כֵּן מֵאִי
79 מַעֲלִיזוּתָא – מִהִי הַמַּעֲלָה בְּכֵךְ עַד, שֶׁ"גַּם כִּי יִזְקִין לֹא יִסּוּר
80 מִמֶּנָּה"? – אֲדַרְבֶּה, כְּשִׁיתְּבַגֵּר – עֲלֵיו, אֲכַן, לְסוּר מִדְּרָכּוֹ שֶׁל
81 ה"נֶעֶר", כְּדִי לְהַגִּיעַ לְדֶרֶךְ הָאֱמִיתִית. מִהִי הַמַּעֲלָה, אִיפּוֹא,
82 שֶׁלֹּא יִסּוּר מִדֶּרֶךְ זֶה? אֵךְ, הֵנָּה מוֹדַעַת זֹאת, – דְּבַר יְדוּעַ

חינוך קטן

43
44 לְקוּטֵי אֲמָרִים חֵלֶק שְׁנֵי הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "חֲנוּךְ קָטָן" מְלָקָט
45 מִפִּי סִפְרִים וּמִפִּי סוֹפְרִים – כֵּךְ הוּא גַם לְשׁוֹנוֹ הַקְּדוּשׁ שֶׁל
46 רַבְּנוּ הֲזָקָה בְּדָף־הַשַּׁעַר שֶׁל
47 הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן – "מְלוּקָט
48 מִפִּי סִפְרִים וּמִפִּי סוֹפְרִים"
49 – וְכִפִּי שֶׁהֲרִבִּי הַקּוּדֵם
50 נִשְׁמַתוּ־עַדן מִבֵּיא
51 בְּשִׁיחוּתוֹ הַקְּדוּשׁוֹת,
52 מִקְּבֹל שֶׁהַכּוּנָה
53 ב"סִפְרִים" לְסִפְרֵי הַשֵּׁלִי
54 הַקְּדוּשׁ וְהַמְהַר"ל מִפְּרָאג,
55 וּב"סוֹפְרִים" – לְבַעֲלֵל־שֵׁם
56 טוֹב וּלְהַרְבֵּה הַמַּגִּיד
57 מִמְּזִירֵשׁ, קְדוּשֵׁי עֲלִיין
58 נִשְׁמַתוּ־עַדן, מִיּוֹסֵד עַל פְּרָשָׁה רִאשׁוֹנָה שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע*
59 – לְפִי דְּבָרֵי רַבְּנוּ הֲזָקָה לְהֵלֶךְ, בָּאוֹת מִלִּים אֵלּוּ כְּדִי לְהַסְבִּיר שְׁנֵי
60 אֹפְנֵי הַהִבְנָה בְּאַחֲדוּת ה', הַמִּתְבַּטְּאִים ב"שִׁמְעַי יִשְׂרָאֵל" וּב"בְּרוּךְ
61 שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ כו'", עֲלֵיהֶם נִאֲמַר בּוֹהֵר, ש"שִׁמְעַי יִשְׂרָאֵל"
62 הוּא "יְחִידָא עֵילָאָה" – הֵפֶן הַנַּעֲלָה יוֹתֵר בְּהַבְנַת אַחֲדוּת ה',

חנוך

לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא

(* הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדאי להוסיף שבסו"ס פלח הרמון ח"א (קה"ת, תשי"ד) הערות מר"ה מפאריטש ע"ז. מראי מקומות – נמצאו באוה"ת להצ"צ (לחנוכה)."

7. דברים ד, כד. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה להנדפס בלקו"ת ר"פ אחריי". 1. משלי כב, ו.

1 הוא, כִּי שְׂרָשִׁי עֲבֹדֶת ה' וְיִסְדּוּתֶיהָ הֵן דְּחִילוֹ וְדְחִימוֹ,
2 – יראת ה' ואהבת ה' הן השרשים והיסודות של עבודת ה',
3 המתבטאת בקיום תורה ומצוות במחשבה דיבור ומעשה –
4 להיזהר מכל מצוות לא־תעשה ולקיים כל מצוות־עשה: יראת

5 ה' משפיעה ופועלת

6 שיהודי יישמר מכל לא־

7 תעשה, ואהבת ה'

8 משפיעה ופועלת שיקיים

9 כל מצוות־עשה מתוך

10 רגש פנימי של הנפש

11 (הערת כ"ק אדמו"ר

12 שליט"א: כדלעיל רפ"ד),

13 כפי המוסבר להלן:

14 הִירָאָה – שְׂרָשִׁי וְיִסּוּד

15 לְ"סוּר מִרְעֵי", – שלא

16 לעשות מה שאסור לעשות³, וְהֶאֱהָבָה – היא שורש ויסוד,

17 לְ"וַעֲשֵׂה טוֹב", וְקִיּוּם כָּל מִצְוֹת־עֲשֵׂה דְאוּרֵיתָא וְדִרְבָּנָא,

18 – מצוות שמן התורה ומצוות שמדרבנן, כְּמוֹ שִׁיתְקָאָר

19 בְּמִקְוֵיָא. – בחלק הראשון של ספר ה'תניא". כפי המקובל בין

20 חסידים, היתה סברא אצל רבנו חזקן, שחלק זה (השני מספר

21 ה'תניא") יהיה החלק הראשון, וחמישים ושלשה הפרקים של

22 החלק הראשון, יהיו החלק השני. לכן, כשהוא מתייחס כאן

23 לחלק הראשון, הוא משתמש בלשון "כמו שיתבאר" להלן.

24 (וּמִצְוֹת הַחֲנוּךְ – לחנך את הקטן, הֵיא נִסְכָּן בְּמִצְוֹת־עֲשֵׂה,

25 כְּמוֹ שִׁכְתוּב בְּ"אַרְחֵי חַיִּים" סִימָן שִׁמְנִי): – כיוון שיש לחנך

26 את הקטן לא רק במצוות לא־תעשה אלא גם במצוות־עשה,

27 ומאחר שאהבת ה' היא השורש והיסוד לכל מצוות־עשה

28 (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נוסף ע"ז שאהבה עצמה – וכן

29 יראה – הן מ"ע פרטיות") יש לומר שקיימת בחינת אהבה

30 המשמשת שורש ויסוד למצוות־העשה שמקיימים מצד חינוך.

31 כלומר, אהבה זו אינה דומה למדרגת האהבה המשמשת

32 שורש ויסוד למצוות־העשה הנעשות על־ידי האדם במצב של

33 תמידיות, בהיותו גדול ומחוייב במצוות. אלא, מכיון שאהבה זו

34 משמשת שורש לקיום מצוות־העשה שמקיימים אותן בתור

35 חינוך בלבד, נכללת גם אהבה זו בסוג של חינוך – לא אהבה

36 יציבה, שאפשר להישאר אתה לתמיד. להלן יוסבר אופן החינוך

37 לאהבה זו, שגם עליה מתאים לומר "חנוך לנער על פי דרכו",

38 שכן, קיימת כאן מעלה שגם "כי יזקין" לא יסור ממנה. וְהֵנָּה,

39 בְּאַהֲבָה כְּתִיב – כתוב, בְּסוֹף פְּרִשְׁתֵּי עֲקֵב: "אֲשֶׁר אֲנִי

40 מֵצִוֶּה אֶתְכֶם לַעֲשֹׂתָהּ, לְאַהֲבָה אֶת ה' וְגו'". וְצִדִּיק לְהִבִּין,

41 אִךְ שִׁיף לְשׁוֹן "עֲשֵׂה" נִבִּי אֶהְיֶה – שהיא רגש שְׂכֻלָּב? –

42 הלשון "עשיה" מתאים על דבר של מעשה. כיצד, איפוא,

43 מתאים להשתמש בלשון עשיה לגבי אהבה שהיא רגש שכלב?

44 – להלן יוסבר, שישנה אהבה שאדם משיג אותה על־ידי

ליקוטי חלק שני אמרים

האהבה היא כלות הנפש בטבעה אל
בוראה כאשר תתגבר נפש השכלית
על החומר ותשפילתו ותכניעוהו תחתיה
אזי תתלהב ותתלהט בשלהבת העולה
מאליה ותגל ותשמח בה' עושה
ותתענג על ה' תענוג נפלא והוויכס
למעלת אהבה רבה זו הם הנקראים
צדיקים כדכתיב שמחו צדיקים בה'
אך לא כל אדם זוכה לזה כי לזה

התבוננות, על־ידי התעמקותו בענינים המעוררים אהבה זו. לכן
מתאים להשתמש לגבי אהבה זו בלשון של עשיה – ליצור
ולפתח בתוכו אהבה זו. דבר זה יוסבר להלן אחרי הדין
במדרגה העליונה יותר של אהבה, שלגביה לא מתאים
להשתמש בלשון עשיה,
מפני שאין זו אהבה
הנוצרת ונפעלת על־ידי
האדם: הוא רק עושה
הכנה שאהבה זו תוכל
להתגלות אצלו. אִךְ
הַעֲנֵן הוּא, דְּיֵשׁ שְׁנֵי
מִיְנֵי אֶהְבֶּת ה'. הָאֶחָד,
הֵיא כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ
בְּטַבְעָהּ אֶל בּוֹרְאָהּ, –
בטבע הנפש ישנה אהבה

כזו של "כלות הנפש". שהרי הנפש האלקית היא "חלק אלקה
ממעל ממש", היא חלק מעצם ה"אין־סוף" – לכן יש בה, מצד
הטבע, אהבה כזו של כליון לעצמותה, ל"אין־סוף" ברוך־הוא.
הרי מובן שאהבה זו אין צורך ליצור – ואף אין יכולת ליצור
אותה – כיוון שהיא נמצאת בטבע הנפש האלקית; אך יש לגלות
אהבה זו של הנפש האלקית, שגם לב הבשר הגשמי ירגיש
באהבה ובכלות הנפש אלו. כיצד היא אכן מתגלה? בְּאֲשֶׁר
תִּתְגַּבֵּר נֶפֶשׁ הַשְּׂכָלִית עַל הַחֲמֵר – של הגוף, וְתִשְׁפִּילָהּ
וְתִכְנִיעָהּ וְתַחְתִּיָּהּ, – דבר המתבטא בעבודת הנפש האלקית
– לתקן את הנפש הבהמית ולזכך את הגוף על־ידי הנפש
השכלית: על־ידי שהשכל מבין עניני אלקות. שכן, השכל של
הנפש האלקית והשגתו באלקות הם במצב מרום ונעלה יותר
מאשר להשפיע על הגוף, ואילו הנפש השכלית שהיא השכל
הטבעי של האדם, כאשר הוא מבין אלקות, הרי זה כבר קרוב
לגוף ומשפיע על חומר הגוף, להכניעו אל הנפש באופן של
"הגברת הצורה על החומר". וכשהנפש השכלית יוצרת השפלת
והכנעת חומר הגוף – אִזִּי תִתְלַהֵב וְתִתְלַהֵט – הנפש,
בְּשִׁלְהֶבֶת הַעֲוִלָּה מְאִלָּהּ, – לא שלהבת של אהבה הנוצרת
על־ידי התבוננות, אלא שלהבת של אהבה המתלקחת בנפש
עצמה; שכן, בנפש קיימת אהבה זו, אלא שבתחילה כיסה עליה
חומר הגוף ולא היה באפשרותה להתגלות – ועתה היא מתגלה,
וְתִגַּל וְתִשְׁמַח בַּה' עוֹשֶׂה, וְתִתְעַנֵּג עַל ה' – בקב"ה, תִּתְעַנֵּג
נִפְלָא. – בעבודה מסוג אחר משמש התענוג כשכר על העבודה,
ואילו באהבה ועבודה זו, התענוג הוא באהבה ובעבודה עצמן.
וְהוֹוִיכִים לְמַעַלֵּת אֶהְבֶּת רַבָּה זו – הם הַנִּקְרָאִים צִדִּיקִים, –
אופן האהבה של צדיקים הוא בתענוג ושמחה, בְּדִבְכָּתִיב: – כמו
שכתוב: "שִׂמְחוּ צִדִּיקִים בַּה'" – כלומר, אופן העבודה
בצדיקים הוא אהבה בשמחה ותענוג. למרות שכאמור לעיל,
זוהי אהבה שמצד הנפש האלקית הנמצאת בכל אחד מישראל,

2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב' ה' יל': שרש – שממנו נמצאים ונמשכים. יסוד – שגם בשעת מעשה המצוה מתקיים ע"ז
[ובפ"ד: נמשכות... קיום אמיתי]. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יצע" שלא הוסיף כאן "כל מל"ת" כדלקמן באהבה. וכדלעיל
בפ"ד. ואולי נשמטה תיבה אחת וצ"ל לקמן 'כל מ"ע ומל"ת דאורייתא". 4. תהלים צז, יב.

הכוונה על הקב"ה: "נפשי", מפני שאתה, ריבונו של עולם, הוא
נפשי וחיי, לכן "אוייתך", אני אוהב אותך ומתאוה לך⁵. וְהֵן דְּרָךְ
פְּרָטִי, – וגם כשיתבונן באופן פרטי – "כמבואר לעיל פמ"ו" –
הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א, שְׁכַשְׁכְּשִׁין וְיִשְׁכְּבִיל בְּגִדְלָתוֹ שֶׁל
מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים

הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא דְרָךְ

פְּרָטִית – כגון, בפרטי

גדלות האלקות, שהקב"ה

הוא "ממלא כל עלמין

וסובב כל עלמין, וכולא

קמיה כלא חשיבי" – הרי

כשיתבונן בפרטי הגדלות,

בְּאִשְׁרֵי יוֹכֵל שְׂאֵת

בְּשִׁכְלוֹ וּמַה שְׁלֻמְעֵלָה

מְשִׁכְלוֹ. – ענינים שבכוח

שכלו להבין, יבין אותם

ב"דיעת החיוב" – וענינים

שלמעלה מהבנתו, יבין

אותם ב"דיעת השלילה",

שאין הוא מבין את הדבר

עצמו, אלא רק כפי

שהדבר מושלל מענינים וגדרים מסויימים. כלומר, עניני

האלקות שלמעלה מהבנתו, יבין אותם לכליהפחות איך

שהקב"ה מושלל מענין ומושג זה וזה – בכך יש כבר גם מדה

מסויימת של ידיעה באלקות; וְאֶחָד-כֶּךָ – אחרי שיתבונן בפרטי

גדלות ה', וְיִתְבּוֹנֵן בְּאַהֲבַת ה' הַגְּדוּלָה וְנִפְלְאוֹת אֱלֹהֵינוּ, – בני

ישראל, אהבה שהביאה לכמה פרטי ענינים: לִירֵד – לרדת,

לְמַצְרִים "עֲרוֹת הָאָרֶץ", – שם "ירד" כביכול הקב"ה, לְהוֹצִיא

נִשְׁמוֹתֵינוּ מִ"בּוֹר הַקְּרוֹל", שְׁהוּא הַ"סְטְרָא-אַחְרָא" רַחֲמָנָא

לְעֵלְיָן, – בה היו בני ישראל שקועים רחמנא-ליצלן בהיותם

במצרים – והוא יתברך הוציאנו משם, לְקַרְבְּנוֹ אֱלֹהֵי וְלִדְבַקְנוּ

בְּשִׁמּוֹ מִמֶּשֶׁ, וְהוּא וְשִׁמּוֹ אַחֵר, – ועל-ידי היותנו דבוקים בשמו

התדבקנו בו יתברך. דְּהֵינּוּ, – כלומר: שְׂרוּמָמְנוּ מִתְּכֵלִית

הַשְּׁפִלוּת וְהַטְמָמָה לְתֵכֵלִית הַקְּדוּשָׁה, וְגִדְלָתוֹ וְתִכְוֶנָה שְׁאִין

לָהּ קֵץ וְתֵכֵלִית, – ואחרי שיבין במפורט את גדלות הקב"ה,

ולאחרי שיתעמק באהבת הקב"ה הגדולה לבני ישראל – אֲזִי

"כְּמִים הַפְּנִים אֶל פְּנִים" – הרי "לב האדם לאדם", הלב,

האהבה שחש אדם לזולתו, מעוררת אהבה חוזרת מהזולת אליה;

כך גם בענינו, האהבה שהארה ומראה הקב"ה לבני ישראל,

תשפיע "כמים הפנים לפנים", שֶׁתִּתְעוֹרֵר הָאַהֲבָה בְּלֵב כָּל

מְשִׁכִּיל וּמִתְבּוֹנֵן פְּעֻנֵן זֶה פְּעֻמָּא דְלִבָּא, – בעומק הלב,

לְאַהֵב אֶת ה' אַהֲבָה עֶזָה, וְלִדְבֹקָה בּוֹ בְּלֵב וְנַפְשׁ, כְּמוֹ

שִׁיתְבָּאֵר בְּמִקּוֹמָה בְּאִרְיוֹת.

– היכן שמדובר אודות האהבה שבבחינת "כמים הפנים", והוא

בחלק הראשון של ספר ד'תניא" בפרקים מ"ו עד מ"ט.

ליקוטי חלק שני אמרים

1 ואם כך, הרי היתה צריכה להיות יכולת בכל יהודי להגיע
2 לאהבה כזו – מוסבר מיד לחלק, שלא כל אחד יכול להגיע לכך,
3 כי לשם כך נדרשת עבודה רבה ועבודה גדולה מאד, כדי לזכך
4 את החומר שלא יפריע ליכולת קליטת אהבה כזו. אֲךָ, לֹא כָל

אָדָם זֹכֵה לָזֶה, – להגיע

6 לאהבה זו, שאז הוא

7 במדרגת צדיק, כִּי לָזֶה

8 צָרִיךְ – לשם כך נדרש,

9 וְכֹפֵךְ הַחֲמֵר – של הגוף,

10 בְּמֵאֵד מֵאֵד, וְגַם –

11 נדרשים לשם כך, לימוד

12 תורה ומעשים טובים

13 הרבה, כדי לִזְכּוֹת

14 לְנִשְׁמָה עֲלִיוֹנָה

15 שְׁלֻמְעֵלָה מְמַדְרַגַת רוּחַ

16 – שעל-ידי-זה זוכה האדם

17 לדרגת "נשמה" שהיא

18 העליונה בין שלש

19 הדרגות: "נפש", "רוח",

20 "נשמה", שכן, מצד

21 מדרגת ה"רוח" העבודה

22 היא במדות שבלב, וְנִפְשׁ, – מצד ה"נפש" אופן קיום המצוות

23 הוא בקבלת עול – אלא זו מדרגה של נשמה, שמבחינתה

24 העבודה היא של שכל – כלשון הכתוב: "ונשמת שדי תבינם" –

25 המשפיע על החומר להכניעו ולזככו. כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּרֵאשִׁית

26 חֲבֻמָּה שְׁעַר הָאַהֲבָה. – שאהבה כזו קשורה במדרגה של

27 נשמה דוקא – על-כּל-פנים מובן, שעל אהבה זו לא מתאים

28 לומר שהאדם יפעל ויצר אותה בתוכו – שכן, אין באפשרותו

29 ליצור אותה; הוא יכול רק להכשיר ולזכך את עצמו, כך

30 שהאהבה שמהנפש תתגלה בתוכו, וכן אין ביכולת כל אחד

31 להגיע לכך. וְהַשְּׁנִית, – הבחינה השניה של אהבה היא אַהֲבָה

32 שְׁכָל אָדָם יוֹכֵל לְהִגִּיעַ אֵלֶיהָ, – כל אדם יכול להגיע

33 למדרגת אהבה זו, – כיצד? – כְּשִׁיתְבּוֹנֵן הַיָּטִב פְּעֻמָּא דְלִבָּא

34 – בעומק הלב, שההתבוננות היא באופן שהיא באה בלב,

35 בְּדְבָרִים הַמְעוֹרְרִים אֶת הָאַהֲבָה לָהּ בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל. –

36 ישנם ענינים המעוררים את האהבה (השניה) להקב"ה בלב

37 יהודי – וכאשר הוא יתבונן בענינים אלה – הֵן דְּרָךְ כָּלֵל, – גם-

38 כשהוא מתבונן באופן כללי, כִּי הוּא – הקב"ה, חֵינּוּ מִמֶּשֶׁ,

39 –הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמבואר לעיל פמ"ד", וְכֵאֲשֶׁר

40 הָאָדָם אוֹהֵב אֶת נַפְשׁוֹ וְחַיּוֹ – בֵּן יֹאחֵב אֶת ה', בְּאִשְׁרֵי

41 יִתְבּוֹנֵן וְיִשֵּׁם אֶל לִבּוֹ כִּי ה' הוּא נַפְשׁוֹ הָאֲמִיתִית וְחַיּוֹ

42 מִמֶּשֶׁ, – שהרי הקב"ה הוא הנפש והחיות של נפשו, וממילא

43 הקב"ה הוא חיו האמיתיים – לכן ההתעמקות בזה תעורר בו

44 אהבה להקב"ה, כאהבת האדם לנפשו ולחיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב

45 בַּזֹּהַר עַל פְּסוּקֵי: "נַפְשִׁי אֹיֵתֶךָ וְגו'". – והזר מפרש, ש"נפשי"

5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שכ"ז הוא ענין כללי – חיים ואהבת חיים. ואין שייך בזה (כ"כ) חילוקי דבקות ופרטים וכו'".

6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וככל שידע בפרטיות יותר ריחוק הערך וכו' תגדל יותר האהבה – עיין פמ"ו".

יום חמישי ה' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עו, והנה ענין אהבה זו... עד עמ' עו, שית' במקומה.

ליקוטי חלק שני אמרים

לעיל, שהיא שלהבת העולה מאליה, - ואין היא אהבה
 שיוצרים אותה, לא שיש לשון ציוי ומצוה כלל. ולא עוד,
 - לא זו בלבד שמדריגת אהבה ראשונה זו אי אפשר ליצור
 עלידי התבוננות, שלכן לא מתאים לגביה לשון ציוי, אלא
 שהיא - אהבה זו היא
 מתן שכר של צדיקים,
 למען מצוין עולם הבא
 בעולם הזה, - העולם
 הבא הוא הרי הענין של
 "נהנין מזיו השכינה" -
 תענוג מאלקות, ומזה
 נהנים צדיקים בעולם הזה,
 באהבה זו, שעליה - על
 מדריגת אהבה זו,
 נאמר: "עבודת מתנה
 אתן את כהנתכם"¹¹, -
 שישנו אופן עבודה שבא
 כמתנה מלמעלה, כמו שיתבאר במקומה - היכן שמדובר
 אודות מדריגת אהבה בתענוגים. להלן מסיים רבנו חזקן את
 אשר התחיל להסביר במה מתבטאת מעלת "חנוך לנער על פי
 דרכו", עד ש"גם כי יזקין לא יסור ממנה", כלומר, כש"זקין",
 כשיגיע למדריגה עליונה יותר, לא יסור מדרך העבודה שהיא
 ענין של "חנוך לנער" בלבד. כדי להקל על הבנת הענין, הרי
 הביאור בקצרה הוא: למרות שהאהבה הנמוכה יותר, הבאה
 עלידי התבוננות, היא בבחינה של "חינוך" (דרך העבודה של
 "נער" שכל אחד יכול להגיע אליה) בהשוואה למדריגה
 העליונה יותר של אהבה, שהיא עצמותית ותמידיה (והשייכת
 לצדיקים בלבד) - הרי יש בה (באהבה של "חינוך") מעלה, שגם
 כשנמצא במדריגת צדיק, הכוללת מדריגת האהבה העליונה
 יותר - עליו להודק גם אז לאהבה של "חינוך" הבאה עלידי
 התבוננות. שכן, גם בצדיק יכול להיות אי-פעם, שהמדריגה
 העליונה שלו באהבה בתענוגים לא תהיה אצלו בגילוי; במיוחד
 משום שכשעולים ממדריגה למדריגה, נדרש, לפני שמגיעים
 למדריגה העליונה יותר, לסגת מהמדריגה הקודמת, וזאת כדי
 שהיא לא תפריע להגיע למדריגה העליונה יותר - ואז,
 כשחסרה לו המדריגה שלו באהבה, הוא עובד את ה' במה
 שנשאר לו ממדריגת האהבה הראשונה שלו, האהבה של
 "חינוך" הבאה עלידי התבוננות, בה "התחנון" לפני שהגיע
 למדריגת צדיק.

והנה, ענין אהבה זו - האהבה הבאה מהתבוננות, רצה
 משה רבנו עליו השלום למע - לטעת, בלב כל ישראל,
 בפרשה: "ועתה ישראל וגו'", בפסוק: "הן לה' אלהיך
 השמים וגו'". - בפסוק זה מדובר אודות גדלות ה' ובפסוקים
 הבאים אחריו מובאים
 ענינים המראים על
 אהבתו הגדולה של
 הקב"ה לבני ישראל: רק
 באבותיך חשק וגו',
 ומלתם וגו', בשבעים
 נפש וגו', - ירדו אבותיך
 מצרימה ועתה שמך ה'
 אלקיך ככוכבי השמים
 לרוב, דבר הדורש, כפי
 שהפסוק אומר להלן, את
 הענין של: ואהבת וגו'.¹²
 - להגיע לאהבה ה'. ולכן
 סיים דבריו - בפרשה זו, על אהבה זו: "אשר אנכי מצוה
 אתכם לעשותה"¹³, - שלכאורה לא מובן, כיצד מתאים לומר
 על אהבה - שהיא רגש שבלב - לשון עשייה? - אלא, מפני
 שמדובר על אהבה הבאה מהתבוננות, עליה מתאים הלשון
 "לעשותה", משום, שהיא אהבה עשויה בלב, עלידי הבחינה
 והדעת - ההבנה והעמקה, בדברים המעוררים את האהבה.
 - ברם, לכאורה אפשר לשאול: מכיון שיש לעורר אהבה זו
 עלידי התבוננות, היה על הפסוק להורות בתחילה שצריכים
 להתבונן? מעיר רבנו חזקן מיד, שאכן: ועל זה צוה כבר תחלה
 - בפרשה ראשונה של "קריאת שמע": "והיו הדברים האלה
 אשר אנכי מצוה היום על לבבך"¹⁴, כדי שעלידיה תבא
 לאהבה את ה', בראיית - כפי שמובא ב'ספרי' על פסוק
 זה: והנה, על אהבה זו השנית - הבאה מהתבוננות, שיש
 לשון מצוה וציוי, - כלשון הפסוק "אשר אנכי מצוה אתכם
 לעשותה לאהבה". שהרי, לכאורה, לא מתאים להשתמש לגבי
 אהבה זו בלשון של ציוי, כיוון שאהבה היא הרי רגש הלב,
 וממה נפשך: אם יש לו רגש זה, מיותר הרי הציוי; ואם חסר לו
 רגש זה, מה יועיל הציוי? - ברם, לגבי אהבה זו מכיון שהיא
 באה מהתבוננות, מתאים להשתמש בלשון ציוי: ציוי שיתבונן
 ויעורר את האהבה. דהיינו - כלומר, כוונת הציוי היא: לשום
 לב ודעתו בדברים המעוררים את האהבה. אבל פאהבה
 ראשונה, - לגבי מדריגת האהבה הראשונה אודותה דובר

7. עקב י, יב - יד - טו - טז - כד. 8. שם יא, א. 9. יא, כב. 10. ואתחנן ו, ו. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"י מובנים דברי הספרי הסתומים שם: איני יודע כו' ת"ל כו' לבבך - מה מוסיף בזה על מש"נ (ומובא שם) ואהבת את ה"א בכל לבבך וק"ל". 12. קרח יח, ז. 13. על הפירוש שבחינת כהונה כעבודת האדם היא מדריגת אהבה בתענוגים, כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע"ג אם כן הוא - ויל"ע אגה"ק רס"י"ח".

יום שישי ו' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עז, אך הנה ידוע... עד עמ' עז, יתברך וית'.

41 שלו, הוא למעלה מכל האדם בעבודתו, כי נשאר בה –
42 בעבודתו, בחינת רשימו – רושם, ממדרגתו הראשונה. אך
43 עקרה – עיקר עבודתו באה אז מאהבה שנתחנך והרגל בה
44 מנעוריו, במרם – לפני, שהגיע למדרגת צדיק. – ולמדרגה
45 העליונה יותר של אהבה;
46 שאז היתה עבודתו
47 באהבה הזאת הבאה
48 מהתבוננות, האהבה של
49 "חינוך" – הנה גם כעת
50 עיקר עבודתו הוא באהבה
51 זו. וזהו שכתוב: "גם כי
52 יזקין וגו'". – מ"דרכו", בה
53 מחנכים את ה"נער". – לא
54 נאמר "גם בזקנתו לא יסור
55 ממנה", שגם כשיהיה
56 קשיש לא יסור מהדרך בה
57 נתחנך, אלא כתוב "כי
58 יזקין" – כשהוא בתהליך

59 של התבגרות כלומר: בהליכתו ועלייתו ממדרגה למדרגה,
60 ובהיותו בין מדרגה אחת לשניה (שזה "כי יזקין", שהוא בתהליך
61 של התבגרות ושל התעלות למדרגה עליונה יותר) – לא יסור
62 אז מהדרך (מהאהבה) בה נתחנך בנערותו. והנה, ראשית
63 הדברים המעוררים האהבה והיראה ויסודן – אהבה ויראה
64 הן הרי, כאמור, השורש והיסוד לעבודת ה', וראשית ויסוד
65 האהבה והיראה¹⁷, היא האמונה הטוהרה ונאמנה ביהודו
66 ואחדותו יתברך ויתעלה: – "אחדות" היינו מה שכל
67 הנבראים מאוחדים אתו ובטלים לגמרי אליו. – אמונה טהורה,
68 היינו ש"לוקחים" באמונה את הענינים שלמעלה מהשכל
69 ונתפסים בכוח האמונה בלבד. שכן, זה הרי ענין כוח האמונה
70 לתפוס מה שלמעלה מהשכל. שהרי דבר שהשכל יכול לתפוס
71 ו"לוקחים" אותו באמונה, אין זו תפיסה בחוש ובכוח הנכון, כי
72 "כל חוש תופס מוחשו"; על שכל "לקחת" ענינים של שכל, ועל
73 אמונה "לקחת" ענינים שלמעלה מהשכל. וכיוון שבענינים
74 שהוא מאמין בהם ישנם כאלה שאפשר להבין אותם – אין זו
75 אמונה טהורה. דוקא כשבשכל מבינים מה שניתן להבנה,
76 והאמונה היא רק במה שלמעלה מהבנה, אז היא אמונה טהורה.
77 כמו בענין אחדות ה', שישנם בו ענינים שהשכל יכול וצריך
78 להבין אותם, וישנם בו ענינים שהם למעלה מהבנה, צריכים
79 איפוא להסביר את הענינים שביכולת השכל להבינם, כדי
80 שהאמונה תהיה טהורה ונקיה רק בענינים שלמעלה מהבנה.

1 אך הנה ידוע, לידועים, טעמא דקרא מאי דכתיב: – טעם
2 הפסוק מה שנאמר: "כי שבע יפול צדיק וקם"¹⁴, – שגם
3 בצדיק שייך ענין ה"נפילה", שהוא נופל ממדרגתו ועולה לאחר
4 מכן שוב – כך, שישנו זמן שאין הוא במדרגת אהבה בתענוגים,
5 ובפרט – שמצד סדר
6 העבודה נדרש שבזמנים
7 מסויימים לא יעמוד
8 הצדיק במדרגתו, מפני
9 שהאדם נקרא "מהלך"
10 ולא "עומד", – האדם
11 נקרא "מהלך", הוא הולך
12 ועולה
13 ממדרגה
14 למדרגה, ובאופן
15 שהמדרגה אליה הגיע
16 היא באין-ערוך למעלה
17 מהמדרגה הקודמת, וזה
18 ענינו האמיתי של
19 "מהלך", ולא "עומד"

19 הנמצא תמיד במדרגה אחת, או גם כשהעליונות של המדרגה
20 השניה היא ביחס מסויים למדרגה הראשונה, שאז לא נדרש
21 (כפי שיוסבר להלן) שלפני שהוא מגיע למדרגה השניה, הוא
22 מוכרח לטור ממדרגתו הראשונה. להיפך, המדרגה הראשונה
23 מסייעת למדרגה השניה. ואילו ב"מהלך" אמיתי, ההולך ועולה
24 ממדרגה אחת למדרגה שניה, שהיא עליונה שלא בערך –
25 מפריעה אז המדרגה הראשונה למדרגה העליונה השניה, ולכן
26 מן ההכרח שיסור לגמרי ממדרגתו הראשונה, כדי שיוכל
27 להגיע למדרגה השניה¹⁵, וצריך – האדם המהלך, לילך –
28 ללכת, ממדרגה למדרגה, ולא לעמוד במדרגה אחת לעולם,
29 – שכאמור, גם כשהמדרגה (העליונה) השניה היא בערך
30 למדרגה הראשונה, הן נקראות שתיים מדרגה אחת, וכן
31 מדרגה למדרגה טרם שגיע למדרגה עליונה ממנה, הוא
32 בבחינת "נפילה" ממדרגה הראשונה. – כך, שאז אין לו את
33 מדרגתו הגבוהה של אהבה בתענוגים. אך "כי יפול לא יומל"
34 בתיב¹⁶, – גם כשהוא נופל, אין הוא ניטל לגמרי מעבודתו,
35 ואינה נקראת נפילה – מה שאומרים "כי יפול" ו"שבע יפול
36 צדיק", שלפעמים הצדיק הוא במצב של נפילה, אין זה נקרא
37 נפילה, אלא לגבי מדרגתו הראשונה, – בהשוואה למדרגתו
38 המעולה הקודמת לפני ה"נפילה", זה נקרא נפילה, ולא לגבי
39 שאר כל אדם חס-ושלום, – שיהיה חלילה למטה מאלה
40 שאינם במדרגת צדיק, שאף-על-פירכן – למרות ה"נפילה"

14. משלי כד, טז. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדוגמא דר"ז צם דלישכח בבלי כו' (ב"מ פה, א)". 16. תהלים לו, כד. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כ"מ (קצת) הפי' גם בפלח הרמון, אלא שלפ"ז זהו סותר הנ"ל – שבאים ע"י הבינה ודעת כו' (היפך, דאמונה, ובפרט – טהורה), או ע"י האהבה העליונה – (דרך באבותיך גו'). – וכנראה הפי' שצ"ל האמונה הטהורה ביהודו כו' (יחז"ע ויחז"ת וכו'). שבא לבארם עתה) ואין מעוררת האהו"ר כו'? ע"י הבינה ודעת ככ"ז (ושאעפ"כ באבותיך חשק גו' והוא חייו כו') וכו'. ולפ"ז הפי': ראשית הדברים – שכמה 'דברים' ישנם (שה' חייו, גדלות ה' וכו' – כדלעיל) וראשית כולם האמונה כו'. והוא ע"ד

יום שבת קודש ז' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 152, שער היחוד והאמונה... עד עמ' 152, ימי בראשית.

שער היחוד והאמונה

כמה אלפים שנה" – כְּדִבְרֵיכֶם: – כמו שכתוב: "וְדִבֶּר אֱלֹהֵינוּ
יְקוֹם לְעוֹלָם", "וְדִבְרֵינוּ חַיִּים וְקַיָּמִים לְעַד כּו'". – ולא זו בלבד
שהדברים מתייחסים לנברא כמו "בשמים", הקיים תמיד
(השמים וצבא השמים שמש וירח כו') "קיימים באיש": כל פרט
שבהם קיים תמיד) – אלא
גם צבא הארץ (ה"קיימין
במין": המין בלבד קיים,
ואילו הנבראים הפרטיים
מתחלפים) מן ההכרח
שבכל נברא תתקיים
תמיד החיות האלקית
שבראה אותו, ותיצור
ותחיה אותו מחדש, כפי
שהדבר הוא לגבי
"שמים", שהדיבור מוכרח
לעמוד בו תמיד, כפי
שהוא מבאר להלן, כִּי
אֵלֹהֵינוּ הֵיוּ הָאוֹתוּתוֹת – של
המאמר האלקי שברא את
השמים, מְסַתְּלָקוֹת בְּרָגַע
חֲסִי-וְשָׁלוֹם וְחֻזְרוֹת
לְמִקְוֶה – לאותה דרגה
באלקות שממנה באות
האותיות, הֵיוּ כָּל הַשָּׁמַיִם
– כל הרקיעים, אֵין וְאַפֶּס
מִמֶּשׁ, וְהָיוּ כְּלֵא הָיוּ
כָּלֵל, וְכִמוּ קִדְם מֵאֲמֵר "יְהִי רְקִיעַ כּו'" מִמֶּשׁ – שאז לא
הייתה קיימת כלל שום מציאות של רקיע, כך גם עתה לא היתה
קיימת שום מציאות של רקיע אילו האותיות היו מסתלקות
ממנו. להלן מסביר רבנו הזקן, שהדברים אמורים לא רק לגבי
רקיע, אלא כך הדבר גם בכל הנבראים: וְכֵן כָּלֵל הַנְּבִרָאִים
שֶׁכָּלֵל הָעוֹלָמוֹת עָלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְאַפֶּלוּ אֶרֶץ הָלוֹז
הַנִּשְׁמִית וּבְחִינַת דְּוָמָם מִמֶּשׁ, – הדברים הדוממים שבהם לא
נראית שום תנועה של חיות ושל רוחניות, גם לא החיות
הנראית ב"צומח" כשגדל מקטן לגדול, ואילו ב"דומם", כמו
אדמה, אבנים וכדומה, לא נראית שום חיות, אלא חומר בלבד
– אף-על-פי-כן גם ב"דומם" קיים תמיד הכוח האלקי שברא
אותו, אֵלֹהֵינוּ הֵיוּ מְסַתְּלָקוֹת מִמֶּנָּה בְּרָגַע חֲסִי-וְשָׁלוֹם הָאוֹתוּתוֹת
מַעֲשֶׂרָה מֵאֲמֵרוֹת שֶׁבָּהֶן נִבְרָאת הָאֶרֶץ בְּשֵׁשֶׁת יָמִי

שֶׁעַר הַיְּחֻד וְהָאֱמוּנָה
(השורות דלהלן, משמשות כמבוא ל"שער היחוד והאמונה")
לְהַבִּין מַעַט מוֹעֵר מִה שֶׁכָּתוּב בְּזֵהר, ד"שְׁמַע יִשְׂרָאֵל כּו' –
הוא יְחֻדָּא עֲלֵיכֶם, ו"כְּרוֹף שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם
וְעַד" – הוא יְחֻדָּא
תַּתְּאָה. – הערת כ"ק
אדמו"ר שליט"א: "תוכן"
שער היחוד והאמונה
הוא" – להבין, ולו במעט
משהו ממנה שכתוב בזהר
("ח"א יח, א. יב, א. ועוד),
ש"שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אלקינו
ה' אחד" הוא האופן
העליון ביותר בהבנת
אחדות ה', ו"ברוך שם
כבוד מלכותו לעולם ועד"
(המלה "ועד" בחילופי
אותיות היא "אחד",
כנאמר בזהר), הוא האופן
התחתון יותר בהבנת
אחדות ה', להבין, איך
יתכנו שני אופני הבנה
באחדות ה', עליון ותחתון,
וביאורם –
פָּרָק א. כתוב: "וַיִּדְעַתְּ
חַיִּים וְהִשְׁבַּת אֶל לִבְכָּה,
כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאֶרֶץ מִתַּחַת – אֵין
עוֹד" – פירושו הפשוט של הפסוק הוא, שאין אֶל-נוסף בשמים
ממעל ועל הארץ ומתחת לארץ. וְצִדִּיק לְהַבִּין: וְכִי תַעֲלֶה עַל
דַּעְתְּךָ שֵׁשׁ אֱלֹהִים נִשְׁרָה – שְׁרֵי בָּמִים מִתַּחַת לְאֶרֶץ,
שֶׁצִּדִּיק לְהוֹחִיר כָּל-כָּף "וְהִשְׁבַּת אֶל לִבְכָּה"? – כלומר,
להתבונן היטב ולשים לב כי אין הדבר כִּךְ הֵנָּה, כְּתִיב:
לְעוֹלָם, ה', דְּכָרְךָ נֶצֶחַ בְּשָׁמַיִם, וּפִרְשׁ הַפַּעַל-שֶׁמִּטּוֹב
וְלֵל: – הסביר באריכות, ובביאור באופן של הפצה⁴ שפירוש
הפסוק הוא: כִּי דְכָרְךָ – של הקב"ה, שְׁאִמְרָתָהּ "יְהִי רְקִיעַ בְּתוֹךְ
הַיָּמִים וְגו' – שמדיבור ואותיות אלו נברא רקיע השמים, תְּבוֹת
וְאוֹתוּתוֹת אֵלֹהֵינוּ הֵן נִצְבוֹת וְעוֹמְדוֹת לְעוֹלָם בְּתוֹךְ רְקִיעַ
הַשָּׁמַיִם, וּמִלְבָּשׁוֹת בְּתוֹךְ כָּל הָרַקִּיעִים לְעוֹלָם לְהַחֲיִיתָם, –
הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ול"ק – שהדבר נאמר מכבר, לפני

משיכ פל"ג 'כשיעמיק כו' באמונה כו' באמונתו ביחוד ה' כו' כל התרי"ג מצות'. ועד"ז באגה"ק להצ"צ (דרמ"צ סוף ע' 226): אמונת
ה' אחד כו' אך כדי שיכבד... בגילוי כו' ע"י התבוננות כו' (עיי"ש). ועייג"כ הקדמה לשער האמונה (ע' 14): ואחר חיזוק האמונה כו'
התבוננות ביחוד' ויחוד' כו' אהו"ר כו'. 1. ואתחנן ד, לט. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזה בא בהמשך לקודמו אתה הראת
(בעת מ"ח), שאז וידבר גו' (ד, יב) פן תשחיתון גו' (- מלמטה מטה) דגה אשר במים מתחת לארץ (ועד למעלה) תשא עיניך השמימה
גו'". 3. תהלים קיט, פט. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמוכא בלקר"ת ר"פ אחרי שנקודת הענין היא במד"ת" [על הפסוק].
5. ישע"י מ, ח.

- 1 בראשית - בתחילת בריאת העולם, היתה - הארץ, חוזרת
2 לאין ואפס ממש, כמו לפני ששת ימי בראשית ממש -
3 שאז הרי לא היתה קיימת
4 שום מציאות של ארץ, כך
5 לא הייתה קיימת גם עתה
6 שום מציאות של ארץ.
7 וזהו שכתב, תאריך ו'ל, כמו אבנים ועפר ומים יש בחי' נפש וחיות רוחנית
8 שגם בדומם ממש, כמו
9 אבנים ועפר ומים, -
10 בהם לא נראית שום חיות
11 ושום רוחניות, יש בחינת
12 נפש וחיות רוחנית. דהיינו, - איזו חיות רוחנית ישנה
13 ב"דומם", מאחר שגם החיות שקיימת ב"צומח", איננה נמצאת
- בז' - זו בחינת התלבשות אותיות הדבור, מעשרה מאמרות
המחיות ומחיות את הדומם, להיות - שיהא הדומם יש
מאין ואפס שלפני ששת
ימי בראשית - שבמקום
המצב שלפני ששת ימי
בראשית שאז לא היתה
קיימת שום מציאות של
"דומם", אלא רק "אין
ואפס" - תהיה עכשיו
מציאות של "דומם",
באמצעות האותיות של
"עשרה מאמרות" - ואם כן, האותיות של "עשרה מאמרות" הן
הנפש והחיות הרוחנית של ה"דומם".

6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מע"ש ש"נ (פ"ב, יוד)".

המשך ביאור למס' שבת ליום ראשון עמ' א

- 1 המוציא מים מגובל, שיעורו כדי לעשות כהן פי בור - לסתום את
2 הנקב שבתנור הצורפים, שבו נותנים את המפוח, כדי שייכנס בו
3 המפוח בדוחק, ושיעור זה הוא קטן מהשיעור שנאמר לגבי טיט
4 שאינו מגובל, וממילא, גם לגבי המוציא עור, יש לומר שיעור
5 מעובד בשיעור קטן מעור שאינו מעובד, ולא כרב נחמן שהשוה
6 ביניהם.
7 מתרצת הגמרא: הנהם נמי בראמין - גם שם יש טעם לחלק כמו
8 שאמרנו שם, לפי שאין אדם מורה (בהן) לנבל את המים בשיעור
9 הראוי לעשות בו פי בור, שהוא שיעור מועט, משום שמלאכת
10 הגיבול יש בה טירחה גדולה, ואם צריך טיט כדי לסתום פי בור,
11 מגבל יותר ומשתמש בו לדברים נוספים, ולכן קודם גיבולו אינו
12 חשוב בשיעור מועט זה, אבל בעור, אדם טורח לעבדו גם בשיעור
13 הראוי לתיק לקמיע, ולכן אף כשאינו מעובד, חשוב הוא בשיעור
14 זה.
15 הגמרא מקשה על רב נחמן: תא שמע - בא ושמע ראיא לדבר,
16 דאמר רבי חייא בר אמי משמיהו - משמין דעולא, שלשה מיני עורות
17 הן החלוקים בשמותיהם ובשיעוריהם לענין הוצאה בשבת, מזה,
18 וחיפה, ודיפתרא.
19 הגמרא מבארת מה הם שלשה מיני עורות אלו וכמה שיעורם:
20 'מזה' במשקל - כמשמעות המילה מזה, שלא נעשה בו שום
21 תיקון, וזהו עור דלא מליח - שעדיין לא נמלח, ודלא קמיה - ולא
22 השרו אותו בקמח ומים, ודלא עפיין ולא השרו אותו בעפצים,
23 שהם דברים הנעשים בעיבוד העור, ודומה למצה שלא נעשה בה
24 החימוץ הנעשה בלחם הרגיל. וכמה שיעורו של העור הקרוי מזה
25 להתחייב אם הוציאו בשבת. תני רב שמואל בר רב יהודה, שיעורו
26 כדי לצור - לכסותו בו משקולת קמנה העשויה מעופרת. וכמה
27 גדלה של משקולת זו, אמר אביי, ריבועא דריבועא דפומבדיתא -
28 רובע ליטרא של פומבדיתא.
29 'חיפה' הוא עור דמליח - שנמלח כבר, ולא קמיה ולא עפיין - אבל
30 עדיין לא נשרה בקמח ומים, ולא בעפצים. וכמה שיעורו להתחייב
31 אם הוציאו בשבת, דתתן במשנתה, עור שיעורו כדי לעשות ממנו
32 תיק לקמיע, ושיעור זה הוא פחות מהשיעור הנצרך לצור
33 משקולת קטנה.
- דיפתרא' הוא עור דמליח וקמיה - שכבר נמלח ונשרה בקמח ומים,
ולא עפיין - אבל עדיין לא נשרה בעפצים. וכמה שיעורו להתחייב
אם הוציאו בשבת, שיעורו הוא אם יש בו כדי לכתוב עליו את
הנפש, דהיינו לכתוב 'הרי את מותרת לכל אדם', ושם הבעל
והאשה, העדים והזמן, שזהו עיקר הגט, ושיעור זה הוא הקטן
מכולם.
הגמרא מסיימת את הקושיא: קתני מיהת - מכל מקום למדנו,
שעור שאינו מעובד כלל ו-מצה) שיעורו כדי לצור בו משקולת
קמנה, ואמר אביי שהוא ריבועא דריבועא דפומבדיתא, ושיעור זה
גדול מהשיעור הנצרך בעור שהתחיל לעבדו ו-חיפה) שהוא כדי
לעשות קמיע, ולא כרב נחמן שהשוה בין עור מעובד לעור שאינו
מעובד.
מתרצת הגמרא: הנהם בבישולא - שם כשאמרו שיעור שאינו
מעובד שיעורו כדי לצור משקולת קטנה, מדובר בעור לח מיד
לאחר שהופשט מהבהמה, שעדיין אינו ראוי לעיבוד, אבל עור
יבש הראוי לעיבוד, שיעורו שזה לעור מעובד.
מוסיפה הגמרא להקשות לרב נחמן: ויתתן במשנה (כלים פכ"ז
מ"ב), תתן שיש בו שלשה טפחים על שלשה טפחים, ראוי הוא
לקבל טומאת מדרס, אבל בפחות משיעור זה אינו ראוי לשיבה
ואינו טומאת מדרס. השק - בגד הארוג מנוצה של עזים,
שיעורו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים. הקור של בהמה, שיעורו
חמשה טפחים על חמשה טפחים. מפין - מחצלת של קנים, שיעורו
ששה טפחים על ששה טפחים. מסיימת המשנה: ושיעורים אלו
שאמרנו בשק ועור ומפין, הם בין לענין טומאת מדרס בין לענין
טומאת מת. ותאני עלה - ושנינו בבביתא על משנה זו, תתן ויתק
והקור, בשיעור שנאמר בהם לענין טומאה, כך הוא השיעור שלהם
לענין הוצאה בשבת. הרי שיעור שאינו מעובד: שיעור חמשה
טפחים על חמשה טפחים, ואינו שזה לשיעורו של עור מעובד
שהוא כדי לעשות תיק לקמיע, ולא כרב נחמן שהשוה ביניהם.
מתרצת הגמרא: תהא בקורבולא - מה שנאמר שם בשיעור
העור לענין הוצאה הוא חמשה טפחים על חמשה טפחים, מדובר
בעור

יום ראשון

יום ששי

א סיון, מה לעומר, ר"ח

ה'תש"ג

ער י"ב בחדש - ועד בכלל - אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: במדבר, ששי עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תניא: ומהו הלבוש . . . "עג" התורה.

"זרוק חוטרא לאורא, אעקריה קאי" [=זרק מקל לאויר - על 'עקרו' למקורו הוא תמיד יחזור]. נחלה בלי מצרים הנחילו אבותינו רבותינו הקדושים לכבוד חסידים הראשונים, אשר בני בניהם ובני בנותיהם לדורותיהם, באיזה מדינה וסביבה שיהיו, יהיה אצלם אותו ה"עקריה", והוא המשכת פנימיות הלב אל צור מחצבתו. לפעמים ה"עקריה" מכסה ונעלם בכמה לבושים, וזאת היא עבודת החפץ בחיים, להסיר את הכסויים ולקבע לו זמני למוד בתורת החסידות ולנהג במנהגי עדת החסידים.

יום שני

שבת

ב סיון, מז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, שביעי עם פירש"י.

תהלים: י"ז.

תניא: ובירידתה . . . בשם שכינה.

אנא בכח - דקבלת שבת - אומרים בלחש.

ופרוש עלינו כו' - דקבלת שבת - בצמידה.

בשנת תקפ"ט חל שבת פרשת במדבר ה' בסיון. קדם הדלקת נרות של שבת אמר ה"צמח צדק" מאמר "שאו את ראש גוי אבותם". פרש 'שאו' כפרוש הרב אבן-עזרא, מענין "כי תשא את ראש". ובאור הענין, שעל-ידי עבודת הארת הנשמה שבגוף, נעשה עליה בראש ועצם הנשמה כמו שהיא למעלה. והסביר כמה פסוקים ומאמרי זהר ומדרש. בשבת בצעהרים אמר רבנו הדרוש "וארשתין לי לעולם" ובאורו שנדפסו ב"לקוטי תורה". ביום א' דחג השבועות אמר רבנו את הדרוש "וספרתם לכם" ובאורו - שנדפסו ב"לקוטי תורה". ביום השני דחג השבועות בסעודת יום-טוב אמר רבנו את הדרוש "והחכמה מאין תמצא", והוא באור השני בענין "תספרו חמשים יום" הנדפס ב"לקוטי תורה".

יום שלישי

יום ראשון

ג סיון, מז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: יחכב.

תניא: פרק נג. והנה . . . "148" ל"ח.

בשהספרו בימי הגבלה, קדם ערב חג השבועות, לא היתה רוח אדוני-אבי-מורי-ורבי [הרש"ב] נוחה מזה. המעיין בשיטת 'תוספות' דבור-המתחיל "תורה" (שבת פט. א) יבין, שחג השבועות הוא זמן עת רצון למעלה, וה' יתברך מטריד את המקטרג על עם ישראל, כדגמת הטורדו בשעת התקיעות בראש השנה ויום הקדוש דצום כפורים.

יום
רביעי

יום שני

ד סיון, מח לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, שני עם פירש"י.
תהלים: כג"כח.

תניא: ובבית שני . . . "148" ברתא.

חג השבועות הוא זמן המְכַשֵּׁר לעשות הכל לטובת למוד התורה והעבודה ביראת שמים, וכן להתעסק בתשובה בהנוגע לתורה באין מפריע משטן המקטרג, כדגמת זמן התקיעות בראש השנה ויום הקדוש דצום הכפורים.

יום
חמישי

יום שלישי

ה סיון, עחה"ש, מט לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, שלישי עם פירש"י.
תהלים: כט"לד.

תניא: וז"ש הינוקא . . . במ"א.

ערב חג השבועות תקנ"ז אמר רבינו הזקן תורה:

וקדשתם היום ומחר גו' וקדשתם היום ומחר זהו מלמעלה, אבל וכבסו שמלותם דאס דארף מען אליין. דאס איז געווען די גאנצע תורה. דער צ"צ האט מבאר געווען: וקדשתם איז געזאגט געווארען צו משה'ן, און אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא, וואס זיי קענען הייליג מאכען דעם היינט און דעם מארגען, אבער מ'דארף דערצו וכבסו שמלותם – לבושי מחשבה דבור ומעשה, וואס דאס דארף מען אליין.

ערב חג השבועות תקנ"ז אמר רבינו הזקן 'תורה':

"וקדשתם היום ומחר גו'". "וקדשתם היום ומחר" זהו מלמעלה, אבל "וכבסו שמלותם" זה צריך [לעשות] לבד. זו היתה כל התורה. ה"צמח צדק" באר: "וקדשתם" נאמר למשה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא – שהם יכולים לקדש את היום ואת המחר; אך נחוץ לכך "וכבסו שמלותם" – לבושי מחשבה דבור ומעשה, שזה צריך [לעשות] לבד.

יום
שישי

יום רביעי

ו סיון, א דחה"ש

ה'תש"ג

בשעת קריאת עשרת הדברות עומדים ופניהם אל הספר תורה, אין אומרים אקדמות.

שיעורים. חומש: נשא, רביעי עם פירש"י.
תהלים: לה"לח.

תניא: לקוטי אמרים .. הנקרא בשם . . . ואחדותו ית'.

הסתלקות הבעל-שם-טוב – ביום הרביעי א דחג השבועות תק"ך, ומנוחתו כבוד במעזיבוש. אדמו"ר הזקן אמר על זה – יום ד כ בכסלו תקנ"ט בפעטערבורג – ביום הרביעי גטלי המאורות.

שבת
קודש

יום חמישי

ז סיון, ב דחג השבועות [בחול"ל]

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, חמישי עם פירש"י.
תהלים: לט"מג.

תניא: שער היחוד . . . כולא חד.

גשיאות בפיס:

כשאומרים תבת יברכה – המתברך ראשו באמצע. ה' – מסב ראשו לימינו, שהיא שמאל

המכרד. וישמרך - באמצע. יאר - לשמאלו שהיא ימין המכרד וכו'. שלום - ראשו באמצע. אמירת רבונו של עולם - בשעה שהכהנים מנגנים דוקא, אבל כשאומרים התבות צריך לשמוע. כשמנגנים ל"וישם", אומרים רבונו של עולם . . . הצדיק. כשמנגנים לתבת "לך" - ואם . . . אלישע. ל"שלום" - וכשם . . . לטובה. כשאומרים [הכהנים] "שלום" - אומרים [הקהל] "ותשמרני ותחנני ותצני". "אדיר במרום" אומרים אחר עניית אמן, כשעדין הטלית על פניו.

המשך ביאור למס' שבת ליום ראשון עמ' ב

על דוכסוטוס כשרות.
מקשה הגמרא על הדחיה: ומוזזה אקלף מי כתבין? - האם כותבים מוזזה על קלף, הרי שנינו לעיל בסמוך שאם שינה וכתב מוזזה על קלף המוזזה פסולה, ואם כן כיצד ניתן לעשות מהן מוזזה. מתרצת הגמרא: אין - אכן, תנא זה סובר שמוזזה שנכתבה על קלף כשירה, והתנא - וכן שנינו בברייתא, מוזזה שכתבה על הקלף על הנזיר ועל המטלית, פסולה. אמר רבי שמעון בן אלקנה, רבי מאיר היה כותבה על הקלף מפני שעל ידי כן משתמרת, שהקלף נשמר יותר מהדוכסוטוס, ואף התנא ששנה ברייתא זו סובר כרבי מאיר.
אומרת הגמרא: השתא דאיתת להכי - עכשיו שאתה מפרש כך, שיש תנא הסובר שמוזזה שנכתבה על קלף כשירה, לרב נמי לא תיבא - גם לפי רב אל תאמר ותפרש בדבריו שדוכסוטוס הרי הוא בקלף, והיינו שכשר הוא לכתבת תפילין בקלף, אלא איבא - תאמר ותפרש את דבריו, שקלף הרי הוא בדוכסוטוס, מה דוכסוטוס פותבין עליו מוזזה, אף קלף פותבין עליו מוזזה.
שנינו במשנה: המוציא דיו, שיעורו כדי לכתוב שתי אותיות.

שבריתא זו שנויה בפרק תורה, ואם כן אין ממנה ראייה לרב. הגמרא מנסה להוכיח כדברי רב: ליבא מפייע ליה - האם נאמר שיש סיוע לרב מהברייתא ששנינו, ביוצא בו, תפילין שכלו וספר תורה שכלו, אין נוטלים מהם פרשת 'שמע' ופרשת 'והיה אם שמוע' ועושין מהן מוזזה, לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה. מדייקת הגמרא: מעבא - הטעם שאין עושים מוזזה מספר תורה ותפילין, דאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה, הא - אבל אם היו מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה, היו עושין מהם מוזזה. ויש לברר, דכתיבא אמאי - על מה נכתבו ספר תורה ותפילין אלו, לאו דכתיבא אדוכסוטוס - האם לא נכתבו על דוכסוטוס, שהרי אם נכתבו על הקלף היו פסולים למוזזה גם לולא הטעם שאין מורידים מקדושה חמורה לקדושה קלה, וממילא, יש ראייה מהברייתא לרב שתפילין שנכתבו על דוכסוטוס כשירות.
דוחה הגמרא: לא - אין מדובר שנכתבו על דוכסוטוס, אלא דכתיבא ו- שנכתבו על הקלף, ואין ראייה לרב שתפילין שנכתבו

המשך ביאור למס' שבת ליום שני עמ' ב

לבשל בו ביצה קלה שבביצים, כשהיא טרופה ונתונה באילפס. הגמרא מביאה ברייתא המבארת שיעור זה: תנא בברייתא, המוציא קנה עבה או מרוסס, שיעורו כדי לבשל בו ביצה טרופה - מעורבת בשמן ויתונה באילפס - במחבת, שעל ידי שהיא מעורבת בשמן ממחרת להתבשל.
הגמרא מבררת מהי ביצה קלה: אמר רבי יהודה בריה דרבנא, לבריה, מי שמיע לה ביצה קלה מאי היא - האם שמעת מהי ביצה קלה. אמר רבי יהודה בנה, פיעתא דציילצלא - ביצה של עוף קטן הנקרא צילצלא, שהיא קטנה וקלה משאר הביצים.
שאל מר בריה דרבנא את בנה: מאי מעבא - מה הטעם שאתה מפרש שזו היא ביצה קלה, האם משום דיומרא - שהיא ביצה קטנה, אם כן, איבא דציילצלא - אמור שביצה קלה היינו ביצה של עוף הנקרא ציפרתא שהיא קטנה יותר.
אשתתק - שתק בנה, שלא היה בידו להשיב, ואמר רבי לרבנא, מי שמיע לה ביהא - האם שמעת איזה דבר בענין זה.
[אמר רבי אביו, הכי - כך] אמר רב ששת, ביצה קלה שבביצים היא ביצת תרנגולת, ומאי קרו לה ביצה קלה - ומהו הטעם שהיא נקראת ביצה קלה, משום ששיעור הקמים שאין לה ביצה שהיא קלה לבשל ו- ממחרת להתבשל יותר מביצת תרנגולת.
שאל אותו בנה ומאי שניא - ומה שונים כל שיעורי שבת באוכלים ששיעור אותם בכגורגרת, והבא - וכאן משערים בכביצה. אמר רבי לרבנא, הכי - כך אמר רב נתן, מה ששנינו שהשיעור הוא כדי לבשל ביצה קלה שבביצים, אין הכוונה לביצה קלה שלימה, אלא כגורגרת מביצה קלה.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת מהו שיעור זה: תנא בברייתא, המוציא חול הגס, שיעורו כדי ליתן על פי כף של סידין - כשיעור הראוי לערב בסיד, בשיעור שיש בכף של סידים.
שואלת הגמרא: מאן תנא דחול מעלי ליה לסיד - מיהו התנא הסובר שחול מועיל לסיד. משיבה הגמרא: אמר רב חסדא, רבי יהודה היא, דתנא בברייתא, לא יסוד אדם את ביתו בסיד לאחר החורבן, משום אבילות על ירושלים, אלא אם כן עירב בו תבן או חול, כדי שלא יהא לבן כל כך. רבי יהודה אמר, אם עירב בו תבן, מותר לסוד בו, אבל אם עירב בו חול, אסור, מפני שהוא מרקיט - שנעשה חזק על ידי החול. והרי שלשית רבי יהודה החול מועיל לסיד, ואם כן המשנה שנויה כשיטתו.
רבא אמר, אפילו תיבא - אפילו אם תאמר שמשנתנו כרבנן הסבורים שהחול מקלקל את הסיד, מובן מדוע השיעור הוא כשיעור הנצרך לערב בסיד, משום שקלקולו זהו תיקונו - מה שהחול מקלקל את הסיד ומשחירו, זהו תיקונו, שעל ידי כן מותר לסיד בו, ומטעם זה הדרך היא להוסיפו לסיד, ולכן חייבים על הוצאתו בשיעור זה.
שנינו במשנה: המוציא קנה, שיעורו כדי לעשות קולמוס. הגמרא מביאה ברייתא המבארת מהו שיעור זה: תנא בברייתא, המוציא קנה, שיעורו כדי לעשות קולמוס המגיע עד לקשרי אצבעותיו של הכותב, שכן נוח לכתוב בו.
נעי רב אשי, האם הכוונה לקשר העליון - לפרק המחבר את האצבע ליד, או לקשר התחתון - לפרק שבאמצע האצבע. מסיקה הגמרא: תיקו - תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשה.
שנינו במשנה: ואם היה הקנה עבה בו או מרוסס, שיעורו כדי

מתי חייב השואל באונסין?

יום ראשון א' סיון ה'תש"פ

נאמר רק אם הפרה היתה צריכה לצאת מחצר המשאיל לחצר השואל דרך רשות הרבים, כי במקרה זה אינו סומך על המשאיל שאכן יעשה כן (כי לא ישייר אותה ברשות הרבים ללא שומר - רש"י ד"ה לפנים) ולא התכוון להתחייב עד שתגיע לרשותו, אבל כאשר חצרו של השואל נמצאת לפנים מחצרו של המשאיל ופתוחה לה – נתחייב השואל באונסין כי כאשר ברור לשואל שתבוא מיד לחצרו (ולא דרך רשות הרבים) הרי הוא מתכוון לחייב את עצמו.

ואם-כן מדוע לא הביא הרמב"ם הלכה זו שאם חצרות השואל והמשאיל סמוכות זו לזו חייב השואל באונסין כשאמר 'הכיש במקל...?'

וביאר ה'מגן גבורים' (ב"מ שם):

כאשר חצרו של השואל פתוחה לחצרו של המשאיל ואין רשות הרבים מפסיקה ביניהם, יש לשואל דריסת רגל בחצר המשאיל והרי זו כחצר של שניהם. וכבר פסק הרמב"ם (הל' מכירה פ"ד ה"א) שמשיכה קונה בחצר של שניהם ואם השואל אמר למשאיל 'הכיש במקל והיא תבוא אלי מאליה' הרי זו כמשיכה. ולכן לא הוצרך הרמב"ם לכתוב זאת כאן.

הלכות שאלה ופקדון פרק ג, הלכה ב: אָמַר לו הַשּׁוֹאֵל: 'הַכִּישָׁה בַּמַּקֵּל, וְהִיא תָּבוֹא אֵלַי מֵאֲלִיָּהּ, וְעָשָׂה הַמִּשְׁאֵל כֵּן - אִין הַשּׁוֹאֵל חֵיב בָּהּ, עַד שֶׁתִּכְנַס לְרִשּׁוֹתָיו; אֲבָל מִתַּחַת פְּתָרָהּ, פָּטוּר.

השואל את הפרה שאמר למשאיל 'הכיש במקל (הכה את הפרה במקל) והיא תבוא אלי', ועשה המשאיל כן והוציאה מרשותו ומתה – לדעת רב (בבא מציעא צט, א) נתחייב השואל בתשלומיה כי באמירתו שיעבד את עצמו (רש"י שם ד"ה נעשה). ולדעת שמואל, גם אם אמר השואל 'הכיש במקל...' אין השואל אחראי לאונס שאירע לפרה ואינו חייב בתשלומיה עד שתיכנס לרשותו.

וכתב ה'כסף משנה':

הרמב"ם פסק כשמואל שהלכה כמותו, וגם מדברי רב אשי (ב"מ שם) משמע שסובר כשמואל שגם אם אמר השואל 'הכיש במקל', אינו מתחייב בתשלומי האונס שאירע לפרה. וכן כתבו התוספות (שם ד"ה אמר).

והקשה ה'לחם משנה':

רב אשי הסובר כשמואל ביאר (שם) שדין זה שגם אם אמר השואל 'הכיש במקל...' אינו חייב באונסין עד שתגיע לידו

פסיקה על פי שיקול דעת

יום שני ב' סיון ה'תש"פ

שיקול דעת כמבואר כאן, אך כאשר השיקול אינו מבוסס על ידיעה אישית אלא על עדות עד אחד, אין זו נחשבת ידיעה ברורה, כי גם אם העד מוכר לו כאדם נאמן, עדיין יתכן שהוא טועה בדבריו ולכן ניתן להשתמש בהוכחה זו כדי לחייב שבועה אך לא לפסיקה וודאית.

ואילו ה'אבן האזל' (פנהדרין פ"ד ה"א) מבאר כי לעולם אין אפשרות לפסוק דין על פי שיקול דעת ('אומדנא') והוא יכול רק ליצור ספק, ולכן בעד אחד המעיד על שטר שהוא פרוע או בכל אומדנא אחרת, ניתן רק לחייב את התובע לאמת את טענתו על ידי שבועה.

ובהלכה זו מועילה האומדנא משום שהתובע מוכיח את דבריו באמצעות סימנים ('ניתן סימנין מובהקין ונמצא הפקדון כמו שאמר'), אלא שבדרך כלל אין בכוח הסימנים להכריע כנגד טענה נגדית של המוחזק (והם מועילים רק באברה שהטוען שהחפץ שלו אינו מוחזק), אך מאחר והאומדנא יוצרת ספק, הרי היא מערערת את מוחזקות היתומים ושוב אפשר להוציא מהם בכוח הסימנים.

הלכות שאלה ופקדון פרק ו, הלכה ד: מִי שֶׁאָמַר: 'כֵּךְ וְכֵךְ הַפְּקָדוֹנִי אֶצֶל אֲבִיכֶם, וְנָתַן סִימָנִין מְבַהֲקִין, וְנִמְצָא הַפְּקָדוֹן כְּמוֹ שֶׁאָמַר, וְהָיָה הַדִּין יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא הָיָה הַמֵּת אָמוּר שֶׁהָיָה הַפְּקָדוֹן שָׁלוֹם - יֵשׁ לַדִּין תְּהֵא לִמֵּן הַפְּקָדוֹן לְזוֹת שְׁנֵתָן הַסִּימָנִין.

הרמב"ם נותן כאן תוקף לשיקול דעתו של הדיין שבכוחו להוציא חפץ מן המוחזק על פי אומדן דעת וללא ראיה חותכת, וכגון להוציא את החפץ מיד היתומים ולתת אותו לתובע מכוח ההסתברות שחפץ כגון זה לא היה בבעלות האב.

מאידך, מדברי הגמרא (כתובות פה, א) נראה כי אין הדיין יכול לפסוק על פי שיקול דעת אישי, אלא רק להתחשב בו כשיקול המצריך ראיה נוספת. ולכן המוציא שטר חוב על חברו ועד אחד מעיד שהוא פרוע – גם אם העד מוכר לדיין כאדם נאמן והוא סומך עליו לחלוטין, אינו יכול לבטל את השטר על סמך דבריו אלא לכל היותר לחייב את התובע להישבע קודם שיגבה את החוב (ראה רמב"ם הלכות סנהדרין כד, א).

ובביאור החילוק בין הדינים מצינו שתי דרכים:

לדעת ה'נחל יצחק' (ח"מ סי' טו), הדיין יכול לפסוק על פי

השבת העבוט - מצוה שמתן שכרה בצידה

יום שלישי ג' סיון ה'תש"פ

וכתב הרמ"א (ח"מ סי' צו סט"ז, משרות הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סי' פח): מצות השבת העבוט היא מצות-עשה שמתן שכרה כתוב בצידה, שנאמר 'ולך תהיה צדקה לפני ה' אלקיך',

הלכות מלוה ולוה פרק ג, הלכה ה: אִם אִישׁ עָנִי הוּא, וּמִשְׁכָּנוֹ דָּבָר שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ - תָּרִי זֶה מִצְוָה לְהַחזִיר לוֹ הָעֵבוֹט בְּעֵת שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ... שֶׁנֶּאֱמַר: "הֲשֵׁב תִּשְׁיֵב לוֹ אֶת הָעֵבוֹט".

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קט

הרמ"א) סובר שגם בצדקה וגם בהשבת העבוט אין כופים. ומסיק ה'קצות' שכיון שנפסקה הלכה שכופים על הצדקה (יר"ד סי' רמ"ח ס"א), כופים גם על השבת העבוט.

וה'משנה למלך' (הל' עבדים פ"ג ה"ג) סובר שאף אם בצדקה כופים משום ה'לאו' שבה (כדברי התוספות) - בהשבת העבוט אין כופים כי ה'לאו' בהשבת העבוט ניתק ל'עשה' (לעיל ה"ד).

וה'חתם סופר' (שור"ת, חר"מ סי' קצז) מבאר:

בצדקה כופים משום ה'לאו' שבה גם כדי למנוע מחסורם של עניים וכדי שיהיה להם ממה לחיות, מה שאין כן השבת העבוט לבטליו העני, אף שזקוק הוא לו - לא על המלוה לספק צרכיו כ"אם על הציבור, ועליו המצוה רק להשיב העבוט, וזו מצוה שמתן שכרה בצידה ואין כופים אותה.

"ולכן אין בית דין של מטה מחייבין לכופ עליה", כדין מצות-עשה שמתן שכרה בצידה (כמבואר בחולין קי, ב).

והנה, נאמר בגמרא (בבא בתרא ח, ב) שכופים עשיר לתת צדקה. והקשו התוספות (שם ד"ה אכפיה): הרי אין כופים על מצוה שמתן שכרה בצידה, ומצות צדקה שכרה מפורש כנאמר (דברים טו) "כי בגלל הדבר הזה יברך ה' אלקיך"? ותירצו: מלבד מצות-עשה שבצדקה יש בה גם מצות לא-תעשה (לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך), והכפייה היא מצד הלאו.

ולפי זה כתב ה'קצות החושן' (חר"מ שם סק"ט) שלדעת התוספות גם על מצות השבת העבוט כופים, שהרי מלבד ה'עשה' יש בה גם 'לאו' כמו שכתב הרמב"ם כאן "עבר ולא השיב... עובר בלא-תעשה". אבל הרשב"א (מקור הדין שהביא

מתי מבטלים חכמים מצוה מן התורה? יום רביעי ד' סיון ה'תש"פ

ישראל לעולם ואינה נעשית, והאיך יאסרו לגמרי ויסתרו מה שציוות תורה". וכן כתב הט"ז (אור"ח סי' תקפח סק"ה) שאין חכמים גוזרים גזירה אם היא עוקרת מצוה מן התורה.

והקשו אחרונים (נודע ביהודה מהר"ת סי' סב, שור"ת חתם סופר יר"ד סי' קט) אם כן, כיצד אסרו חכמים להלוות לגוי בריבית, הרי בגזירה זו ביטלו מצות-עשה מן התורה?

ותירצו (נודע ביהודה שם. אבני נזר אור"ח סי' מח, ז):

כיון שהתירו להלוות לגוי בריבית "בכדי חייו" וכן התירו זאת לתלמיד חכם שאינו מתחבר עם הגוי ("שאני רגיל בו ללמוד ממעשיו"), לא נעקרה המצוה לגמרי, ולכן יכולים חכמים לאסור.

והגרי"פ פערלא (סהמ"צ לרס"ג מ"ע כה) ביאר:

גם לדעת הרמב"ם אין המצוה בעצם ההלוואה, היינו להלוות לגוי כדי לקחת ריבית, אלא שאם מלווה לגוי מצוה ליטול ממנו ריבית (ואם ללווה בלא ריבית עובר על מ"ע). וכלשונו ב'ספר המצוות' (שם) "שציוונו לבקש ריבית מן הגוי ואז נלווה לו". ואם כן, כאשר חכמים אוסרים להלוות לגוי בריבית כדי לא ללמוד ממעשיו, אין כאן עקירה וביטול מצוה.

הלכות מלוה ולוה פרק ה, הלכה ב: אָסְרוּ חֲכָמִים שִׁיחִיהִ יִשְׂרָאֵלִי מִלּוֹה אֶת הַגּוֹי בְּרִיבִית קְצוּצָה, אֲלָא בְּכַדִּי חַיִּיו. גְּזוּרֵי שְׂמָא יִלְמַד מִמַּעֲשָׂיו, בְּרַב יִשְׁבִּיתוּ עִמּוֹ.

לדעת הרמב"ם (לעיל ה"א. ספר המצוות מ"ע קצח) מצות-עשה להלוות לגוי בריבית, כנאמר בספרי (דברים פ' רטג) "לנכרי תשיך זו מצות-עשה". ופירש ה'מגדל עוז', "כמו שהוזהרנו בלאו על 'לא תחנם', לומר שלא ניתן להם מתנות חנם, הוזהרנו ב'עשה' אף כשנלווה אותם, שלא נלווה אותם חנם". ומכל-מקום גזרו חכמים לא להלוות לגוי בריבית "שמא ילמד ממעשיו ברוב ישיבתו עמו", והתירו רק לצורך מחייתו.

והנה, כתב הריטב"א (ר"ה לב, ב): יש כח לחכמים לעשות סייג לתורה ולעקור דבר מן התורה ב'שב ואל תעשה' כמו גזירה שלא לתקוע בשופר בראש השנה שחל בשבת, כי אין הכל בקיאים בתקיעת שופר ושמא ילך לחכם ויעביר את השופר ארבע אמות ברשות הרבים. והקשה: אם כן, מדוע לא אסרו חכמים לתקוע בכל ראש השנה שמא יתקן כלי שיר

(שמטעם זה אסרו לתקוע בשופר בכל שבת ויום טוב)?

ותירץ: אם על ידי גזירתם תבטל המצוה לגמרי, אין בכוחם לאסור "שאם כן נמצאת מצוה זו מתבטלת מכל

קונה או שליח? יום חמישי ה' סיון ה'תש"פ

זו ריבית.

ויש שתי אפשרויות כיצד יהיה ניכר שהמכירה לא חלה מיד: א. כאשר הלוקח רשאי להחזיר את החפץ למוכר אם לא יצליח למכור אותו. ב. כאשר בינתיים (עד התשלום) אחריות החפץ היא על המוכר, ואם יינזק או יאבד הקונה לא יצטרך לשלם.

ובענין זה מחלק הרמב"ם בין שני אופנים: באופן הראשון נדרשים שני התנאים כדי להתיר - שהאחריות תישאר על המוכר ושהלוקח יהיה רשאי להחזיר, ובאופן השני די בכך שיוכל הקונה להחזיר את החפץ, אף אם בינתיים האחריות חלה עליו.

הלכות מלוה ולוה פרק ח, הלכה ג: חֲבִית שֶׁל יֵין שְׁחָא שְׁוֹה עֵתָה דִּינָר, וּמִכְרָהּ לֹא בְּשֵׁתִים עַד חֲמִיץ, עַל מִנַּת שְׂאֵם תֵּאָדַע בָּהּ תִּקְלָה, חֲרִי הִיא בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר עַד שִׁימְכִרְהָ תִּלְוִקֶה - חֲרִי זֶה מִתָּר; שְׂאֵם אֲבָדָה אוּ נִשְׁכָּרָה, אֵינִי מְשַׁלֵּם בְּלוֹם... וְכֵן אִם מִכְרָה לֹא בְּשֵׁתִים... חֲרִי זֶה מִתָּר; אֵף עַל פִּי שְׂאֵם אֲבָדָה אוּ נִנְכָּה אוּ חֲמִיצָה, תִּתְּהָ בְּרִשּׁוֹת תִּלְוִקֶה.

מדובר במוכר לחברו חפץ שמחירו צפוי להתייקר, ואם המכירה חלה מיד אסור לקבוע שהלוקח ישלם לאחר זמן לפי השער שיהיה אז, כי התוספת נחשבת כשכר המתנת המעות והיא ריבית, אך כאשר ניכר שהמכירה לא חלה עכשיו אלא לאחר זמן, בדין הוא שהתשלום יהיה כפי השער של אז ואין

ובמקרה זה אין מתייחסים אליהם כאל מוכר וקונה אלא הוא נחשב כשלווחו של המוכר למכור את החפץ, ולכן די בכך שיכול להחזיר את החפץ למוכר אם לא יצליח למכור אותו, אף אם האחריות על שלימות החפץ מוטלת עליו (פרישה י"ד סי' קעג סקכ"ז).

וטעם החילוק הוא משום שבאופן הראשון מדובר בזמן התשלום הוא בקיץ, ואף אם הקונה ימכור את החבית מיד, יהיו המעות בידו עד אז כהלוואה, ובמקרה זה מותר לקבוע את התשלום כשעת היוקר בשני התנאים האמורים, אך באופן השני על הלוך לשלם למוכר מיד כאשר ימכור את החפץ,

יום שישי ו' סיון ה'תש"פ

עדות שלא בפני בעל דין

ועוד נפקא מינה בין הטעמים, אם בעלי הדין הסכימו מראש שהעדויות ימסרו שלא בפניהם: לדעת הסוברים שגזירות הכתוב היא שעדות צריכה להימסר דווקא בפני בעל הדין, הסכמה זו היא כהסכמה על קבלת עדות פסולה (כמו קרוב או פסול) המועילה רק בתנאים מסוימים ואפשר לחזור ממנה קודם גמר הדין (שו"ע ח"מ סי' כב), אך אם זו זכותו של בעל הדין לשמוע את העדות כדי להזימה או להכחישה, מועילה מחילה על כך כדין מחילה על אחת מזכויות בעל הדין שהיא ברת תוקף ואין אפשרות לחזור ממנה (משפטיך ליעקב ח, עמ' יב).

וכן יש לדון בקבלת עדות באופן שהמושחחים רואים זה את זה: האם די בכך שפני העדים נראים לבית הדין ולבעלי הדין ולהיפך או שמא העדים צריכים להיות נוכחים בגופם בפני בעל הדין.

ונראה, כי אם הטעם הוא כדי שיוכל בעל הדין לטעון כנגדם או כדי שלא יעזו לשקר בפניו – הרי זה מתקיים גם באופן זה, אך לדעת הסוברים שדין זה הוא מגזירת הכתוב, הרי העדות אינה נאמרת בפני בעל הדין והיא עדות פסולה (בינת המשפט ו, עמ' קעג).

הלכות מלוה ולוה פרק יב, הלכה ז: שאין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין, והקטן כאלו אינו עומד בראש השוב.

בטעם הדין שאין מקבלים עדות שלא בפני בעל דין, נאמרו כמה הסברים:

יש אומרים שהטעם הוא כדי לאפשר לבעל הדין לטעון כנגד העדים או להכחישם (רש"י ב"ב כח, ב) או להזכיר להם את הפרטים המדויקים של האירוע (שבות יעקב א, קמח). ויש אומרים שכאשר העד מעיד שלא בפני בעל הדין הוא עלול לשקר או שלא להקפיד לדייק בדבריו, אך בפני בעל הדין אינו מעזי פניו (לבוש ח"מ סי' כב סט"ו).

ואילו הרשב"א (שו"ת ח"ב, שעט) כתב שדין זה הוא גזירת הכתוב, ונלמד מהנאמר בשור שנגח והועד בבעליו, היינו בפני בעליו.

והרמ"א (ח"מ קי, ט) הביא את דעת האומרים שבדבר ברור שאין בו כל כך חשש שקר, מקבלים את העדות אף שלא בפני בעל דין, ולכן אפשר לקבל עדות על צוואתו של אדם בפני יתומים קטנים (למרות ש"הקטן כאלו אינו עומד כאן"), ונראה מדבריהם שטעם הדין הוא משום חשש שקר, כאמור.

שבת קודש ז' סיון ה'תש"פ

זמן הפירעון בהלוואה סתמית

ומאחר והדין אינו מבוסס על דעת המלווה, ניתן היה לומר שאף אם יתנה בפירוש שרוצה לגבות קודם שלושים יום לא יועיל התנאי, ועל כך מחדש הרמב"ם שהתנאי מועיל כי בענייני ממון יכול אדם להתנות כנגד דין תורה. ובכך מובנים גם דברי הרמב"ם להלן (פכ"ב ה"ב), שאין המלווה יכול להיפרע מערב עד אחר שלושים יום מיום שנתחייב בבית דין לשלם, כשם שאינו יכול לגבות מהלווה עצמו בתוך שלושים יום להלוואה. ואם אינו יכול לגבות מהלווה כי זמן הפירעון נקבע לאחר שלושים יום מדוע לא יוכל לגבות מהערב מאחר שכבר עברו שלושים יום מההלוואה? אלא מוכח שאין המלווה יכול לגבות תוך שלושים יום לא משום שזמן הפירעון עדיין לא הגיע אלא שהתורה אסרה לגבות בתוך שלושים יום אף אם זמן החיוב חל מיד, והוא הדין לגבי הערב.

הלכות מלוה ולוה פרק יג, הלכה ה: קתם מלוה - שלשים יום.

בטעם הדין היה נראה לומר לכאורה כי כאשר המלווה והלווה לא סיכמו ביניהם במפורש את זמן הפירעון אנו מניחים שכוונתם לזמן ממוצע ומקובל, וחז"ל שיערו שהוא שלושים יום.

אך בהמשך ההלכה כתב הרמב"ם שאם התנה המלווה בשעת ההלוואה שיוכל לתבוע קודם שלושים יום תנאו מועיל, ואם סתם הלוואה היא לשלושים יום משום שלכך היתה דעת המלווה, ברור שאין זה שייך כאשר אומר בפירוש שרוצה להלוות לזמן קצר יותר, ואין צריך להגיע לדין 'תנאי'. ואם כן טעם הדין אינו משום שכך היתה דעת המלווה אלא דין תורה שאסור למלווה לתבוע את חובו קודם שלושים יום, בדומה לדין שמיתת כספים שהתורה אוסרת לגבות חוב שעברה עליו השביעית.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון א' סיון - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון קיא
מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - א'ז' סיון ה'תש"פ

יום ראשון א' סיון ה'תש"פ

הלכות שאלה ופקדון

פרק שלישי

(1) מבאר דין שואל פרה ושלחה לו המשאיל ביד עבדו, ודין שאלה חצי היום ושכרה חצי היום, ודין שאל אחת ושכר אחת, זה אומר שאלה מתה וזה אומר שכורה מתה.

1 א. השואל² את הפרה מחברו, ושלחה לו המשאיל
2 ביד בנו³ או ביד שלוחו או ביד עבדו⁴, אפילו שלחה
3 לו ביד בנו או ביד עבדו או ביד שלוחו של שואל⁵,
4 ומתה קדם שתפנס לרשות השואל - הרי זה פטור.⁶
5 ואם אמר לו השואל: שלחה לי ביד בני, ביד עבדי,
6 ביד שלוחי, או ביד עבדך העברי או ביד שלוחך,
7 או שאמר לו המשאיל: הריני משלחה ביד בנו,
8 ביד עבדך, ביד שלוחך, ביד בני, ביד עבדי העברי,
9 ביד שלוחי, ואמר לו השואל: שלח, ושלחה, ומתה
10 בדרך - הרי זה חייב⁷. שלחה לו המשאיל ביד עבדו
11 הפנעני, אף על פי שאמר לו השואל שלח, ומתה
12 - פטור⁸; מפני שידו ביד רבו, ועדין לא יצאת
13 מרשות המשאיל.

(2) משנה בבא מציעא צח: (3) של המשאיל. (4) בין עבד עברי ובין כנעני. (5) השואל עשה אותו שליח לקבל את הפרה מיד המשאיל, ולא אמר למשאיל: שלח לי ביד פלוני. (6) רבינו אינו מחלק כאן בין עשאו שליח בעדים לעשאו שלא בעדים וגם כתב סתם: "שלוחו של שואל" ומשמע אפילו שליח ממש וזה נגד דעת רב חסדא (בבא קמא קד.) שהמדובר במשנה בשכירו ולקיטו (באדם המושכר לו או לוקט אצלו שיבולים בקציעות) ואין עדים שעשאו שליח לדבר זה. ופליאה היא, שהרי בהלכות גזילה פרק ז הלכה י פסק כרב חסדא. אולם מצאנו בכמה מקומות שרבינו מביא לשון המשנה ככתבה וסומך על הביאורים שנאמרו בגמרא ונראה שגם כאן נהג כך. (7) מכיוון שאמר למשאיל: "שלח" עשה יד השליח כידו ממש. (8) במשנה נאמר סתם: שלחה לי ביד וכו' עבדך וכו' חייב ולא חילקו בין עבד עברי לעבד כנעני, אלא בגמרא שם (צט.) מפרש שמואל מה ששנינו "שלחה לי ביד עבדך חייב" היינו בעבד עברי שאין גופו קנוי לבעליו, אבל בעבד כנעני פטור מפני שלא יצאה מרשותו. ראה הלכה הבאה.

14 ב. אמר לו השואל: הפישה במקל והיא תבוא
15 מאליה, ועשה המשאיל כן - אין השואל חייב בה עד
16 שתפנס לרשותו⁹, אבל מתה בדרך - פטור. וכן בפעם
17 שמתחזרה¹⁰ השואל לבעלים¹¹, אם שלחה ביד אחר,
18 ומתה קדם שתגיע לרשות המשאיל - הרי זה חייב,
19 שעדין היא באחריות השואל. ואם שלחה מדעת

המשאיל על ידי אחר, ומתה - פטור. שלחה ביד עבדו הפנעני, אף על פי שאמר לו המשאיל שלח, אם מתה בדרך - חייב; שיד העבד ביד רבו, ועדין לא יצאת מיד השואל. כמה דברים אמורים¹²? בשתחזרה בתוך ימי שאלתה; אבל אם החזירה אחר ימי שאלתה - הרי זה פטור, אם מתה בדרך¹³; שאחר ימי שאלתה יצאת מדין שאלה, והרי הוא פשוט שוכר¹⁴. לפיכך, אם נשפית או מתה אחרי ימי שאלתה¹⁵ - פטור¹⁶. וכן כל פיוצא בזה.

(9) בגמרא שם אמר רב, שהמשנה האומרת, "ביד עבדך חייב" התכוונה גם לעבד כנעני וכגון שאמר שהעבד יכישו במקל ותלך מאליה, ושמואל מעמידה בעבד עברי בלבד, ולמד רבינו מזה, ששמואל חולק על רב בדין הכישה במקל, ולפיכך לא מצא אפשרות להעמיד את המשנה בעבד כנעני, ובהתאם לכלל שבידינו: הלכה כשמואל בדיני ממונות - פסק כמותו (מגיד משנה). (10) משנה שם צח: (11) הרי היא ברשות השואל כל זמן שלא הגיעה ליד המשאיל או ליד אדם שהמשאיל הסכים מראש לשלוח על ידו. (12) שהפרה נשארת ברשותו של השואל לענין חיוב אונסים כל זמן שלא הגיעה לרשות המשאיל (רש"י שם). (13) מימרא של רב חסדא שם פא. (14) אמימר שם, והוא מנמק: מכיוון שהשואל נהנה מן הפרה בימי שאלתה תיקנו שיהא חייב בגניבה ואבידה גם אחר שכלו ימי השאלה (סמ"ע חושן משפט סימן שמ סעיף קטן יב). (15) אפילו נמצאת עדיין בבית השואל. (16) מאונסין. מלמדנו רבינו, שאין כל הבדל בין החזירה וטרם הגיעה לרשות המשאיל ובין לא עשה שום פעולה של החזרה. וכן נפסקה הלכה בשולחן ערוך חושן משפט סימן שמ, ח ראה בית יוסף שם).

ג. השואל פרה מחברו¹⁷, שאלה חצי היום ושכרה חצי היום, שאלה היום ושכרה למחר, שאל אחת ושכר אחת ומתה אחת מהן, המשאיל אומר: שאלה מתה¹⁸, ביום שהיתה שאלה מתה¹⁹, בפעם²⁰ שהיתה שאלה מתה, והשומר אומר: איני יודע, או שאמר השואל: שכורה מתה, ביום שהיתה שכורה מתה, בפעם שהיתה שכורה מתה, והמשאיל אומר: איני יודע, או שאמר זה: איני יודע, וזה אומר: איני יודע - המוציא מחברו עליו הראיה. לא היתה שם ראיה - ישבע השוכר על השכורה שמתה, או שאינו יודע, ויפטור²¹. זה אומר שאלה, וזה אומר שכורה - ישבע השומר על השכורה שמתה בדרך²² כמו שטען, ויגלגל עליו שהשכורה היא שמתה.

(17) משנה שם צז: כפי שנתבארה בגמרא שם צח. (18) זה

יחייב לישבע ששכורה מתה ומתוך שאינו יכול להישבע - ישלם? מפני ששכורה שלא פשע היא על טענת שמא אין כוחה יפה לחייבו ממון על ידי גלגול (מגיד משנה). [בש"ך שם מפרש שהמדובר, כשיש עדים שמתה כדרכה או שהמשאיל מאמין לו, והבית יוסף שם כותב ששכורה היסט של השואל האומר איני יודע היא מטעם גלגול ולא ביאר למה אין מגלגלים שכורה התורה ואומרים מתוך וכו'. ראה שולחן ערוך שם, סמ"ע וש"ך שהאריכו לברר סוגייה זו]. (28 גמרא שם.

פרק רביעי

(1 מבאר דיני שומר חנם ודין שמירת הפיקדון, כיצד ישמור אותו, ודין שומר שמסר לאשתו ובניו.

א. המפקיד אצל חברו בחנני, ונגנב או אבד - הרי זה נשבע¹ ונפטר; שנאמר: ונגנב מבית האיש וגו', ונקרב בעל הבית אל האלהים² אם לא שלח ידו במלאכת רעהו³. ומגלגלין עליו בתוך השבועה⁴: שלא פשע, אלא שמר בדרך השומרים, ולא שלח בו יד ואחר נגנב; שאם נגנב אחר ששלח יד בפקדון - חייב באחריותו⁵.

(2 אינו מקבל כלום בעד שמירתו. (3 שנגנבה או נאבדה. בבבא-קמא קז: אמרו שמשביעים אותו שלוש שבועות: שלא פשעתי (ששמרתי כראוי), שלא שלחתי בה יד (שלא השתמשתי בפקדון לטובת עצמי) ושאינה ברשותי. ושיטת רבינו שיעקר השבועה שנאמרה בתורה היא, שאינה ברשותו אלא נגנבה או נאבדה - כטענתו. (4 והכוונה שיקרב לבית-דין להישבע (בבא-קמא סג:) (5 מפרש רבינו: אימתי נשבע שנגנבה ונפטר - "אם לא שלח ידו במלאכת רעהו", אבל אם שלח בה יד - חייב אפילו נגנבה או נאבדה. (6 כשהוא נשבע שנגנבה, כוללים בה גם שתי השבועות האחרות, כמו שמבאר רבינו והולך. (7 בבא-מציא מא: (ראה לקמן פ"ו ה"ג ובהערות שם).

ב. הואיל ופטר הכתוב את שומר חנם מן הגנבה, קל וחמר מן האנסין הגדולים, כגון שבורה ושבויה ומתה. והוא שלא שלח יד בפקדון; אבל שלח יד בפקדון - חייב באנסיו⁶. כיצד דרך השומרים? הכל לפי הפקדון: יש פקדון, שדרך שמירתו להניחו בבית שער⁷, כגון הקורות והאבנים; ויש פקדון, שדרך שמירתו להניחו בחצר⁸, כגון חבילות פשתן הגדולות וכיוצא בהן; ויש פקדון, שדרך שמירתו להניחו בבית, כגון שמלה וטלית; ויש פקדון, שדרך שמירתו להניחו בתבה או במגדל⁹ ונועל עליו, כגון בגדי משי וכלי כסף וכלי זהב וכיוצא בהן.

(8 מכיון ששלח בה יד שלא ברשות בעלים - נעשה גזלן, שחייב גם באונסין (ב"מ שם). (9 שם מב. (10 שטח גדול שאינו מקורה אלא מוקף גדר ונכנסים לו דרך שער שבגדר. (11 שהיא מוקפת בתי מגורים, והדברים

נמשך לדין שאל אחת ושכר אחת. (19 שייך לדין שאלה היום ושכרה למחר. (20 שייך לשאלה חצי יום ולשכרה חצי יום. (21 רבינו אינו מחלק בין משאיל טוען ברי לטוען שמא ובשניהם אמר יישבע השוכר ויפטר. ובנימוקי יוסף בסוגייה שלנו מקשה למה הוא פטור כשטוען איני יודע? הלא הוא מודה ששאל את הפרה ונתחייב אז באונסין לפי שיטת רבינו למעלה (פרק א הלכה ו) שהלכה כלשון ראשון של רבא, אלא שאינו יודע אם מתה בזמן שהייתה שאלה או אחר שעבר זמן זה, ואם כן הרי זה כאומר לווייתי ואיני יודע אם פרעתי, שהוא חייב (ראה פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ט) ובשיטה מקובצת בסוגייה שלנו מתוך בשם הריטב"א, שאפילו לדעת האומר שבשעת משיכת הפרה נתחייב באונסין אין זה חיוב גמור, שהרי הפרה עודה בריאה ושלמה, אלא הכוונה לשעבוד נכסיו של השואל ואם יארע אונס יגבה המשאיל בתוקף אותו השעבוד את הנכסים אפילו ימכרם בינתיים, ולפיכך כשהשואל טוען איני יודע אם מתה כשהייתה שאלה - הרי זה כאומר איני יודע אם נתחייבתי שהוא נשבע ונפטר (רבינו שם הלכה ח. ראה מה שכתבנו למעלה בפרק א הלכה ה בשם הכסף משנה וראה לחם משנה כאן). ובשבעה זו היא שבועת היסט מתקנת רב נחמן, אבל מדין המשנה פטור גם משבועה (כסף משנה). ומה שפסק רבינו בהלכות טוען ונטען שם, שאין נשבעים אפילו היסט על טענת שמא היינו בהלוואה, שעל התובע לידע אם הלווה או לא, אבל המשאיל שלא היה נוכח בזמן האונס אינו יכול לדעת אם זה אירע בתקופת השאלה או לא וטענת שמא שלו מבוססת ולפיכך על השואל להישבע (לחם משנה). (22 ולא פשע בה, וגם לא נגנבה או אבדה, שהרי השוכר חייב בכל אלה האירועים (ראה ש"ך חושן משפט סימן שדמ סעיף קטן ג"ד וראה כאן הלכה ד).

ד. השאילו שתי פרות, חצי היום בשאלה וחצי היום בשכירות, המשאיל²³ אומר: בזמן השאלה מתו, והלה אומר: אחת מתה²⁴ בזמן השאלה²⁵, והאחרת איני יודע²⁶ - מתוך שאינו יכול לשבע²⁷ ישלם השתים. וכן²⁸ אם מסר לו שלש פרות, שתיים שאולות ואחת שכורה, המשאיל אומר: שתיים השאולות הן שמתו, והשואל אומר: אחת השאולה מתה ודאי, אבל השנייה שמתה איני יודע אם השאולה האחרת או השכורה - מתוך שאינו יכול לשבע, שהרי אומר איני יודע, ישלם השתים. ובהלכות טוען ונטען יתבאר דין זה וכיוצא בו מכל הטוענין שאינן יכולים להשבע, וכיצד משלמין, ומאי זה טעם הם משלמים.

(23 שם צד. (24 שלא מחמת מלאכה. (25 ועליו לשלם דמיה. (26 הרי זה כדין תבעו מאה והוא מודה שחייב חמישים שהטילה עליו התורה שבועת מודה במקצת. (27 שאינו חייב, שהרי אינו יודע. ולמה בשואל פרה אחת (בהלכה הקודמת) וטוען איני יודע אין מטילים עליו שבועת השומרים, שמתה כדרכה ולא פשע בה ועל ידי גלגול

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון א' סיון - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"ונפשי כעפר לכל תהיה" שהוא תנאי ל"פתח לבי בתורתך" ומשם תושפע לו גם עשירות בפועל.

(על פי יין מלכות ספר משפטים סימן ו)

(17) מטבעות של כסף (דין גושי כסף, יבוארו למטה).
(18) דינרי זהב. (19) כשמואל, שם. בספרים שלפנינו, כתוב שם: "והאידנא דשכיחי גשושאי (בזמננו ששכיחים גנבים התוחבים שפודים בקרקע כדי לגשש את הטמון בו) אין להן שמירה אלא בשמי קורה". אולם הרי"ף השמיט פיסקא זו (אפשר שלא נמצאה בספרים שבידו), ופסק כשמואל, ורבינו הולך בשיטתו, כדרכו. בגמרא שם אמרו שצריך לכסות בעובי טפח, ומפרש הרי"ף שהמדובר בטמון בקרקע וצריך להעמיק טפח, וכן כותב רבינו כאן. וה"טור" כותב, שהדברים אמורים גם בכותל, היינו, שצריך להעמיק טפח בעובי הכותל (לחם-משנה). (20) בגמרא שם, אמר רבא: ומודה שמואל בכותל. (21) בגמרא: "בטפח הסמוך לקרקע או בטפח הסמוך לשמי קורה", וכן כתב גם הרי"ף. ולא נתבאר למה השמיט רבינו את הפיסקא הראשונה. בלחם-משנה מתרץ, שרבינו מסתמך על מה שאמר "אבל לא באמצע הכותל", וקשה מאוד לקבל ישוב דחוק זה, שאם לכך התכוון - היה לו להשמיט את הפיסקא השניה ולא את הראשונה. (22) מלשון "לחפור את הארץ" (יהושע ב, ג). פירוש, יבדקו היטב כגון ע"י דפיקות, ולקבוע אם יש שם מקומות חלולים מתאימים להטמנת חפצים יקרי ערך. (23) בסמוך לשמי קורה או לקרקע קשה לבדוק ולקבוע. (24) אינו מתקלקל מרטיבות הקרקע. (25) גושים מהתכים. דרכם היה להתיך את הכסף והזהב לגושים מארכים בתבנית לשון. (26) כספים טעונים שמירה יתירה, מפני שגנבים להוטים אחריהם ויטרחו הרבה ויסכנו נפשם כדי לגונבם, ולפי שאינם מתקלקלים בקרקע הצריכו להטמינם שם, אבל דברים שאין הגנבים להוטים כל-יך אחריהם ואין מעמידים עצמם בסכנה כדי לגונבם, מספיקה שמירה פחות יעילה (הגהות מיימוניות). וכן בדברים כבדים לא הטריחו חכמים את השומר להטמינם בקרקע, אבל גושי כסף וזהב וכן אבנים טובות דומים למטבעות מכל הבחינות הקובעות, ולפיכך טעונים שמירה בקרקע. [בתוספות' שם ד"ה אמר, שאלו, מה דינו של שומר שכר שהטמין בקרקע ונגנבו. יש מקום לצדד לחייבו מפני שקיבל עליו אחריות גניבה ואבידה, ומאידך יש להגדיר גניבה זו כאונס, כי אין שמירה מעולה יותר מזו, ומה היה לו לעשות עוד. ולא אמרו הלכה ברורה ומוחלטת. והרב המגיד כאן פסק בפשיטות ששומר שכר חייב, שצריך להיות יושב ומשמר, ולא פטרתו תורה אלא באונס ממש. וכן כתב רב אחאי בשאלתות פ' ויצא (הביאו הרא"ש כאן): דבעי למיתב ולנטורי ביממא ובליילא, שנאמר (בראשית לא, מ) "הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה וכו'". והרא"ש שם מביא מהירושלמי שבועות פ"ח, וז"ל (לפי גירסתו): "רבי אבא בשם רבי יוחנן, נאמרה שמירה בשומר חנם ונאמרה שמירה בשומר שכר, ולא דמיא שמירה האמורה בשומר חנם לשמירה האמורה בשומר שכר. דשמירה האמורה בשי"ח כיון ששמר כל צרכו פטור,

הנמצאים בו נשמרים יותר מבבית שער. (12) ארון גדול העומד בבית.

ג. השומר שהניח הפקדון במקום שאינו ראוי לו, ונגנב משם או אבד, אפילו נאנס שם, כגון שנפלה דלקה ושרף כל הבית - הרי זה פושע וחייב לשלם.¹³ ואף על פי שהניח הפקדון עם שלו: אם ראוי לשמירה¹⁴ - פטור, ואם אין המקום ראוי לשמירה - חייב¹⁵; בשלוי הוא ראוי¹⁶, ואינו ראוי בשל אחרים.

(13) שם מב: אמרו: והילכתא, תחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב. [בהלכות שכירות פ"ג ה"ו בדין "פשע בה ויצאה לאנס ומתה" נתבאר, שלא אמרו תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב, אלא כשיש איזה קשר שהוא בין הפשיעה ובין האונס, ולולא מעשה הפשיעה לא אירע האונס, כגון כאן, שאם היה מניח הפקדון במקום אחר הראוי לשמירה לא היה נשרף, אבל כשאין כל קשר בין הפשיעה בשמירה ובין האונס, וגם שמירה יעילה לא היתה מצילה מן האונס - השומר פטור. הרי"ף בסוגיא שלנו מאריך בהבהרת סברא זו. ראה שם]. (14) לפי המבואר בהלכה הקודמת. (15) ירושלמי בבא-מציעא פ"ג ה"ח, מובא ברי"ף וברא"ש שם סימן כ. (16) להתרשל ולא לשמור כראוי.

ד. הפספים¹⁷ והדינרים¹⁸ - אין להם שמירה אלא בקרקע¹⁹, ויתן עליהם טפח עפר. או יטמינם בפתל²⁰ בטפח הסמוך לקורה²¹; אבל לא באמצע הכתל, שמא יחפרו²² הגנבים שם ויגנבו²³. אפילו נעל עליהם פראוי בתבה, או הציב אותם במקום שאין אדם מכירו ולא מרגיש בו - הרי זה פושע וחייב לשלם. הורו מקצת המבינים, שהוא הדין לכל דבר שמשאו קל ואין הקרקע מאבדת אותו²⁴ במהרה, כגון לשונות²⁵ של כסף, ואין צריך לומר לשונות²⁶ של זהב ואבנים טובות, שאין להם שמירה אלא בקרקע. ולזה דעתי נוטה²⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הכספים והדינרים אין להם שמירה אלא בקרקע".

ובפנימיות העניינים "קרקע" מורה על ביטול כמ"ש "ונפשי כעפר לכל תהיה", וההוראה היא שאם רצונו של אדם להיות עשיר, עליו לחיות בביטול ומתוך הכרה שהכל מאתו ית' ולא ש"כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", היינו בזכות היותו ממוחל ומוצלח בעסקים וכו'. ומוסיף הרמב"ם (ענין שאינו מופיע בגמרא) "ויתן עליו טפח עפר" היינו שלא די בכך שישנה תנועה של ביטול, אלא שצריך לכסות את הכספים ב"טפח עפר" להורות שזהו עניין עיקרי בכל עיני העולם. עצה זו נאמרת לכל-לראש לעשירות בתורה, כמו שנאמר

קיד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון א' סיון - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והילכתא, תחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב. (35) בכל מקרה, שלולא הפשיעה לא היה קורה האונס. רש"י שם מפרש שהמדובר בשומר חנם, ודין גניבה אצלו כדין אונס, לכן אמרו: וסופו באונס.

ז. המפקיד³⁶ אצל חברו, בין בלים בין מעות, ואמר לו: תן לי פקדוני, ואמר לו השומר: איני יודע אנה הנחתי פקדון זה, או באי זה מקום קברתי הפספים, המתן לי עד שאבקש ואמצא ואחזיר לך - הרי זה פושע, וחייב לשלם מיד.

(36) מעשה שהיה, ואמר רבא (שם) כל 'לא ידענא' פשיעותא היא.

ח. כל המפקיד³⁷ אצל בעל הבית, בין בלים בין מעות - על דעת אשתו ובניו³⁸ ובני ביתו³⁹ הגדולים הוא מפקיד. אבל אם מסרן לבניו ובני ביתו הקטנים⁴⁰, או לעבדיו, בין גדולים בין קטנים, או לאחד מקרוביו שאינן שרויין עמו בבית ואין סומכין על שלחנן⁴¹, ואין צריך לומר אם מסרן לאחר - הרי זה פושע, וחייב לשלם; אלא אם כן הביא השומר השני ראיה שלא פשע⁴², כמו שפארננו⁴³. מעשה באחד⁴⁴, שהפקיד מעות אצל חברו⁴⁵, ונתנם השומר לאמו, והחביאה אותן⁴⁶ ולא טמנה אותן⁴⁷, ונגנבו; ואמרו חכמים⁴⁸: אין השומר חייב לשלם מפני שנתנם לאמו, שכל המפקיד - על דעת בניו ובני ביתו הוא מפקיד; ואף על פי שלא אמר לה: פקדון הם - יש לו לטעון: כל שכן שהיא נזהרת בהן, אם הייתה סבורה שהן שלי⁴⁹; וכן אין אמו חייבת לשלם, שהרי לא אמר לה שהן פקדון⁵⁰. ואמרו חכמים: לשבע השומר שאותן המעות עצמן הן שנתנו לאמו, ותשבע האם שהחביאה אותן ונגנבו, ויפטרו שניהם⁵¹. וכן כל פיוצא בזה.

(37) מימרא של רבא, שם לו. (38) הוא מסכים מראש שהנפקד ימסור שמירתם לאשתו ולבניו. (39) רבינו מוסיף על דברי רבא גם "ובני ביתו", ולמד זה מהמעשה המובא למטה במסר לאמו. (40) משנה, שם מב. (41) אינם מקבלים מזונותם בביתו. (42) ואם אינו מביא ראיה ברורה שלא פשע, אף-על-פי שהוא רוצה להישבע שלא פשע, יכול המפקיד לטעון: לראשון אני מאמין בשבועה, ולשני איני מאמין. (43) בהלכות שכירות פ"א ה"ד. (44) גמרא, שם מב. (45) שומר חנם. (46) בארגו. (47) בקרקע או בכותל. (48) רבא שם, ואין חולק עליו. (49) שהיא נזהרת שלא יפסיד בנה. (50) ומשום כך אין זה פשיעה. (51) ב'תוספות' שם ע"ב, ד"ה כל המפקיד, כתבו בשם רבינו-תם, שמה שאמרו: "כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד" היינו לענין שלא יוכל לטעון איני מאמין לשבועתם, אבל אם פשעו ואין להם מה לשלם - מחוייב הנפקד לשלם. שאם לא תאמר כן, יכול כל שומר למסור הפקדון לאשתו, והיא תאכל דברים הראויים או תוציא

ושמירה האמורה בש"ש אפילו הקיפהו בחומה של ברזל - אין רואין אותו אם היה שם אם יכול להציל חייב ואם לאו פטור, אלא אומרים אם היה שם היה יכול להציל. אולם בספרים שלפנינו הגירסא: "אין משערין אותו אלא בגופו". ולפי גירסא זו אין ראייתו חזקה כל כך, עי"ש. ובהגהות מיימוניות שם כתב בשם 'ספר התרומות' שהוא פטור. (27) גמרא שם.

ה. המפקיד²⁸ אצל חברו כספים ערב שבת בין השמשות - אינו חייב לטרח ולקבר אותן עד מוצאי שבת²⁹. ואם נתאחר למוצאי שבת פדי לקברן ולא קברן, ונגנבו או נאנסו - חייב. ואם תלמיד חכם הוא³⁰ - אינו חייב עד שישקה אחר שיקדיל פדי לקברן.

(28) ובמוצאי-שבת מחוייב לקוברם מיד. (29) נוסחת המגיד-משנה: תלמיד-חכם הוא המפקיד. (30) המפקיד (ע"פ משנה-למלך). תלמידי חכמים חרדים לקיים מצוות הברלה על היין, והיין בימיהם ביוקר, ולפיכך רשאי הנפקד לעכב הטמנת הכספים, שמה יצטרך המפקיד לקחת כסף לקנות יין להברלה (גמרא שם ע"פ פירוש רש"י), אבל הנפקד עצמו מחוייב להבדיל מיד ולהטמין את הפקדון (משנה-למלך), וכתב הרא"ש שם סי' כב, שזמנו עד אור הבוקר. מובן שאם ידע הנפקד שהמפקיד כבר הבדיל, חייב להטמין מיד. [הראב"ד מפרש: אם הנפקד תלמיד-חכם, ולא נתבאר לי מה ההבדל בין תלמיד-חכם ובין אדם פשוט, ראה 'בית יוסף' סי' רצא].

ו. הפקיד³¹ אצל חברו כספים בדרך להוליכם לביתו, או ששלח עמו מעות ממקום למקום - צריכין שיהיו צוררים ומנחים בידו, או קשורים כראוי על בטנו מנגד פניו, עד שיגיע לביתו ויקברם כראוי. ואם לא קשרן בדרך הזאת, אפלו נאנסו - חייב לשלם³², שהרי תחלתו בפשיעה³³. מעשה באחד, שהפקיד מעות אצל חברו, והניחם במחיצה של קנים, והיו טמונים בעבי המחיצה, ונגנבו משם; ואמרו חכמים: אף על פי שזו שמירה מעלה לענין גנבה - אינה שמירה כראוי לענין האש; ומאחר שלא טמנו בקרקע או בכתל בנין - פושע הוא; וכל שתחלתו בפשיעה וסופו באנס - חייב. וכן כל פיוצא בזה³⁵.

(31) משנה וגמרא שם. (32) במשנה אמרו: "צריך והפשילן לאחריו וכו' חייב", ובגמרא "מה היה ליה למעבד" (מה היה יכול עוד לעשות לשם שמירה)? ומתרגמים שהיה לו להחזיקם בידיו, כמו שנאמר (דברים יד, כה): "וצרת הכסף בידך", וקשירה על הבטן לפניו יותר יעילה מבידו. (33) המדובר במקרה שאילו היו הכספים בידו או קשורים על בטנו - אפשר שהיה יכול להציל, אבל במקרה שגם בשמירה מעולה זו אי-אפשר היה לו להציל - פטור, כמו שנתבאר למעלה בה"ג. (34) מובא בגמרא שם, והמסקנה:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון א' סיון - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכספים ויפסיד המפקיד. וכן פסקו הרא"ש וה'טור' בסימן רצא, אולם דעת רבינו אינו כן כמו שיתבאר בהלכה הבאה.

ט. מבאין⁵² אתה למד: שהשומר שמסר הפקדון לאשתו ובני ביתו, והודיען שהוא פקדון, ולא שמרו בדרך השומרין - שהן חייבין לשלם לבעל הפקדון, ובעל הבית פטור⁵³; שכל המפקיד - על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד. מעשה באחד⁵⁴ שהפקיד פשוט⁵⁵ אצל אחד, והיה לו לשומר פשות אחרת, ואמר לשמשו: מזה הפשות תשליך לתוך השכר, והלך השמש והשליך מפשות של פקדון; אמרו חכמים: שהשמש פטור, שהרי לא אמר: מזה השליך ומזה אל תשליך, ודמה שהוא מראה מקום⁵⁶ ואינו מקפיד על זה; וכן בעל הבית פטור, שהרי אמר לו: מזה השליך; ואינו משלם אלא דמי מה שנהנה⁵⁷ בלבד. לפיכך, אם נעשה השכר חמין⁵⁸ - פטור מלשלם. ובין כך ובין כך - חייב השומר שבוועה שפקדו ארע. וכן כל פיוצא בזה.

(52) מזה שאמרו שם: שהאם פטורה מפני שלא ידעה שהמעות הם פקדון. (53) אפילו אין להם ממה לשלם (מגיד-משנה, וראה רמ"א חושן-משפט סי' רצא סכ"ד). (54) שם עמוד ב. (55) מין צמח שנותרים לתוך שכר של שעורים להשיב טעמו. (56) מראה לו איפה מקומה של הכשות. (57) מהשבחת השכר - כרב עמרם, שם. (58) לא תסס השכר אלא החמין, ואם כן אין כל הנאה לבעל השכר [במסקנא שם אמרו, שאם הכשות של בעל השכר נמצא במקום קרוב למקום תעשיית השכר, ושל בעל הפקדון במקום רחוק, ושהה השליח זמן רב עד שהביא הכשות - חייב בעל השכר לשלם, שהרי היה לו להעלות על הדעת שמקום רחוק הביא].

פרק חמישי

(1) מבאר דין מציל עצמו בממון הפקדון, ודין שניים שהפקידו זה מנה וזה מאתיים, או כלים אחד גדול ואחד קטן, ודין תבעוהו שניים, כל אחד אומר אני הוא בעל הפקדון, ודין מפקיד פירות כמה חסרונות יוציא, ודין מחלוקת שיש בין המפקיד והנפקד כמה הפקיד.

א. מי שהפקידו אצל² מעות של עניים או של פדיון שבוים³, ופשע בהם ונגנבו - פטור; שנאמר: לשומר - ולא לחלק לעניים, והרי הוא ממון שאין לו תובעים⁴. אפלו באו עליו גנבים, וקדם והציל עצמו במקומו שבוים - פטור⁵; אין לה פדיון שבוים גדול מזה⁶. במה דברים אמורים? בשאין זה הממון מפקד לעניי מקום זה⁷ או לשבוים אלו; אבל אם היה לעניים אלו או לשבוים אלו, והרי הוא קצוץ להן⁸ - הרי זה הממון שיש לו תובעים⁹, וישלם אם פשע, או ישבע שלא פשע, בדרך כל השומרים.

ב. המפקיד¹⁰ אצל חברו ממון או כלים חשובין, ובאו עליו גנבים, וקדם ונתן להם הפקדון להציל עצמו: אם היה אמוד שהוא בעל ממון - חייב, שחזקתו שפגלו באו הגנבים, ונמצא זה מציל עצמו במקומו חברו¹¹; ואם אינו אמוד - חזקתו שלא באו אלא לשם הפקדון, ופטור. וכן כל פיוצא בזה.

(10) שם, מעשה שהיה. (11) שם ס: אמרו שדור המלך שאל את הסנהדרין אם מותר להציל עצמו בממון חברו. והשיבו: אסור. ומובן שאם הציל חייב לשלם.

ג. המפקיד¹² אצל חברו כלים או פרות, ובאו גנבים ונגנבו בפניו, ואילו היה צווח היו באין בני אדם ומצילים אותן, הואיל ולא צווח - הרי זה פושע וחייב לשלם¹³. וכן כל פיוצא בזה.

(12) שם. (13) בגמרא שם חילקו בין הוכר הגנב ובין לא הוכר, וכאן המדובר בלא הוכר. ולקמן בפ"ח ה"ו מבואר דין הוכר (ראה שם).

(2) בבא-קמא צג. (3) רבינו מדמה דין מעות פדיון שבוים

שגרם הפסד לאחד מהם - עליו לשלם לכל אחד מאתיים (רי"ף שם). (16) שם עמוד ב, אמרו: "יניח". ומפרש רבינו: יניח אצלו (ויש מפרשים - יניח בבית-דין). (17) ובזה אפילו לצאת ידי שמים - פטור. רבינו מפרש, שרבא שם מתכוון לכרך אחד ממש, וכן משמע גם מלשונו של הרי"ף שם, אולם רש"י מפרש שכך אחד לאו דוקא, אלא אפילו בשתי כריכות, אם באו שניהם בבת אחת והפקידו אצלו זה בפני זה - יכול הנפקד לטעון כך. (18) משנה, שם. (19) במשנה: "ומתוך הגדול נותן דמי קטן לשני". ורש"י שם מפרש שישבר את הגדול ויתן לשני חלק מהכלי כדי שוויו של הכלי הקטן (נראה, שהכוונה לכלי זהב או כסף שיש לשבריהם ערך), אולם מלשונו של רבינו, שהשמיט את המלים "ומתוך הגדול", משמע שמוכר את הגדול. [רש"י נדחק לפרש שישברנו, מפני שבגמרא שם אמרו: "דאיכא (שיש) פסידא דגדול", ואם מוכרו הרי אין כל הפסד, אולם רבינו סובר שמכירת כלי גורמת הפסד, שברוב המקרים מחיר הקניה גבוה במקצת ממחיר המכירה. ועוד, שמא לא ימצא לקנות כלי כזה (לחם-משנה)]. (20) נתבאר למעלה, שאם לא תבעוהו והוא בא מעצמו לבית-דין ושואל מה עליו לעשות, אין מחייבים אותו לשלם לשניהם אלא אם רוצה לצאת ידי שמים (מגיד-משנה. ולא ביאר מה פוסק בית-הדין. ונראה, שהכסף יהא מונח אצלו עד שיבוא המפקיד ויתבע). וב"טור" סימן ש כתב, שפטור אפילו לצאת ידי שמים (ראה רמ"א חושן-משפט סי' ש ס"א). (21) ב"מ לז: (22) כדרכה, והרועה פטור מלשלם. (23) ולמי עליו למסור את הבהמה החיה. (24) כלומר, לאחד יתן את הבהמה ולשני דמיה. (25) אף-על-פי שהרועה הסכים לקבל את הבהמה לשמירה, אלא שבעל הבהמה הכניסה לעדר שלא בנוכחותו ('תוספות' שם ד"ה שלא). (26) לפי שלא היתה לו האפשרות לציין ולהבחין בסימני היכר.

ד. שנים שהפקידו¹⁴ אצל אחד, זה מאה וזה מאתיים, וכל אחד משניהם אומר: אני הוא שהפקדתי המאתים, והשומר אומר: אני יודע - ישבע כל אחד מהן שהפקיד מאתיים ונוטל, בדין כל נשבע ונוטל¹⁵, ויתן מאתיים לזה ומאתים לזה, ומפסיד מאה מבתו; שהרי הוא פושע, שהיה לו לכתוב שם כל אחד על פיס שלו. לפיכך, אם הביאו לו השנים פאחד שלש מאות בכרך אחד, וכאו ותבעו, וכל אחד אומר: המאתים שלי - נותן מנה לזה ומנה לזה, והשאר יהיה מנח אצלו¹⁶ עד לעולם או עד שיודה האחד לחברו. שהרי הוא אומר להם: בין שראיתי שאין אתם מקפידין זה על זה והבאתם בכרך אחד, לא הטרחתי עצמי לידע ולזכר תמיד מי בעל המאה ומי בעל המאתים¹⁷. וכן אם הפקידו אצלו שני פלים¹⁸, אחד גדול ואחד קטן, וכל אחד ואחד אומר: אני הוא בעל הגדול, והשומר אומר: אני יודע - ישבעו שניהם, ויתן הגדול לאחד מהם, ודמי הגדול לשני, וישאר לו הקטן. ואם הביאום בכרך אחד פאחד - נותן הקטן לאחד, ודמי הקטן לשני¹⁹, והשאר יהיה מנח אצלו עד שיודה האחד לחברו או עד לעולם. וכן מי שתבעוהו²⁰ שנים, זה אומר: אני הוא בעל הפקדון, וזה אומר: אני הוא והשומר אומר: אחד מכם הוא, ואני יודע מי הוא - ישלם לשניהם. וכן שנים שהפקידו שתי בהמות אצל רועה²¹, ומתה אחת מהן²², ואינו יודע של מי היתה²³ - ישלם לשניהם²⁴. ואם הפקידו בעדרו שלא מדעתו²⁵ - מניח הבהמה ביניהם ומסתלק²⁶, ותהיה מנחת עד שיודה האחד לחברו או עד שירצו לחלק אותה.

ה. המפקיד פרות אצל חברו - הרי זה לא יערבם עם פרותיו²⁷. עבר וערב²⁸ - יחשב כמה היה הפקדון, ויראה כמה חסר הכל²⁹, ויחשב חסרון הפקדון³⁰ ויתן לו אחר שישבע³¹. נסתפק מהן³², ולא ידע כמה נסתפק - יוציא לו חסרונו³³: לחטים ולארז קלויף - ארבעה קבין ומחצה לכל בור³⁴, לשעורים ולדחן - תשעה קבין לכל בור, לכסמין ולזרע פשתן בגבעוליו³⁵ ולארז שאינו קלויף - שלש סאין לכל בור. וכמה הזאת לכל שנה ושנה³⁶. כמה דברים אמורים³⁷? שמדד לו בימות הגרן³⁸, והחזיר לו בימות הגרן; אבל מדד בימות הגרן, והחזיר לו בימות הגשמים - אינו מוציא לו חסרונו, מפני שהן מותרות³⁹. ובין⁴⁰ מוציא לו שתות למין⁴¹, ושלושה לגין שמן למאה לגין: לג ומחצה שמרים, ולג ומחצה בלע⁴². אם היה מזקק - אינו מוציא לו שמרים; ואם היו הקנקנים ישנים - אינו מוציא לו בלע⁴³.

(14) משנה וגמרא בבא-מציעא לו. (15) בפ"ד מהלכות טוען ונטען ה"ט כותב רבינו, שהתובע מחבירו מאה והנתבע אומר: חמשים אני יודע שלוית ממך, וחמישים אני יודע - חייב לשלם מאה, ואין התובע צריך להישבע. ולמה כאן הצריכוהו שבועה? הרי הנפקד משיב לכל אחד: מאה אני יודע ומאה אני יודע? במגיד-משנה מבאר בשם הרשב"א שהנידון כאן אינו דומה לדין שבהלכות טוען ונטען. כאן הדבר ברור שביחד הפקידו רק שלוש מאות, אלא מפני שפשע הוא מפסיד ודאי, ולפיכך מחייבים את התובעים שבועה, אבל אם אין הדבר ברור שהוא מפסיד, אפשר שהוא חייב מאה, ולפיכך נוטל בלי שבועה. [ובש"ך חושן-משפט סימן עו ס"ק ד מפרש שאין זה דומה לטוען איני יודע, מפני שהוא טוען 'ברי' שלא לקח יותר משלוש מאות]. וכל זה כשהמפקדים תובעים, אבל כשלא באו ותבעו, והנפקד עצמו בא לבית-דין ושואל מה לעשות, אומרים לו תן מנה לזה ומנה לזה והשאר יהא מונח, כמו בהפקידו בכרך אחד בבבא הבאה. זה מן הדין, ואם הנפקד רוצה לצאת גם ידי שמים, שלא יהיה בו שמץ עוון על

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון א' סיון - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון ק"ז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המשיגים על רבינו ועל רבו ופסק כמותם. ואין כאן מקום להכנס לסבך הזה, ואנו מצטמצמים בגבולות פירוש דברי רבינו).

ז. מֵת אָבִיו וְהֵנִיחַ לוֹ שֶׁק צָרֹר, וְהִפְקִידוֹ אֶצֶל חֲבֵרוֹ, וּפָשַׁע בּוֹ, הַמְּפָקִיד אֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ מָה הָיָה בּוֹ, שָׁמָּה מְרַגְלִיּוֹת הָיוּ בּוֹ, וְכֵן הַשּׁוֹמֵר אֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ כְּמָה אֲנִי חָיִב לְשֹׁלֵם, שָׁמָּה זְכוּכִית הָיָה מְלֵא - שׁוֹרֵת הַדִּין שָׁאֲנִי אֹמֵר בְּטַעֲנָה זֹאת: שְׂשִׁיבָע הַשּׁוֹמֵר בְּתִקְנַת חֲכָמִים שָׁאֲנִי בְּרִשְׁוֹתָיו, וְיִכְלַל בְּשִׁבּוּעָתוֹ שָׁאֲנִי יוֹדֵעַ בְּדָאִי שֶׁהָיָה בּוֹ יָתֵר עַל שְׁוֵה כֶּף וְכֶף, וְיִשְׁלֹם מֵה שֶׁהוּדָה בּוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה. מַעֲשֵׂה⁵¹ בְּאַחֵד, שֶׁהִפְקִיד שֶׁק צָרֹר אֶצֶל חֲבֵרוֹ, וּפָשַׁע בּוֹ, הַמְּפָקִיד אֹמֵר: חָלִי זֶהב וּמְרַגְלִיּוֹת וּכְפִיּוּצָא בָּהֶן הָיוּ בּוֹ, וְהַשּׁוֹמֵר אֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ, שָׁמָּה סִיגִים אוֹ חוֹל הָיוּ בּוֹ; וְאָמְרוּ חֲכָמִים: יִשְׁבָּע בְּעַל הַפְּקֻדֹן וְיִטַּל. וְהוּא שִׁטְעֵן דָּבָר שֶׁהוּא אָמֹד בּוֹ אוֹ אָמֹד לְהַפְקִידוֹ אֶצְלוֹ. וְלָמָּה נִשְׁבָּע כָּאֵן עַל הַפְּקֻדֹן?⁵² לְפִי שָׁאֲנִי הַשּׁוֹמֵר מְחִיב שְׁבֻעָה⁵³; שֶׁאִפְלוּ הוּדָה וְאָמֵר: בְּרִי לִי שֶׁהָיָה מְלֵא סִיגִים, וְהַמְּפָקִיד אֹמֵר: מְרַגְלִיּוֹת הָיוּ - הַשּׁוֹמֵר נִשְׁבָּע הִסֵּת וּנְפֻטָּר⁵⁴, כְּמוֹ שֶׁטְעֵנָה חֲטִים וְהוּדָה לוֹ בְּשַׁעוֹרִים⁵⁵. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה. וּבִהְלָכֹת טוֹעֵן וְנִטְעֵן יִתְבָּאֲרוּ עֲקָרֵי הַדְּבָרִים.

51 ירושלמי בבא-קמא פ"ב ה"ז. 52 כלומר, למה אינו נוטל בלא שבועה כמו בטוען מאתים היו, וזה אומר אינו יודע? (ראה ההלכה הקודמת). 53 ולפיכך אין מקום לומר: מתוך שאינו יכול לישבע משלם. 54 ואין מחייבים אותו בשבועת התורה כמודה במקצת. 55 בהלכות טוען ונטען פ"ג ה"ח מבואר, שמודה במקצת אינו חייב שבועה אלא אם הודה ממין הטענה. ביאור זה הוא מפי רבו הר"י מיגש בפירושו לשבועות מ. והר"י מיגש שאל עוד, אם כן, שאין עליו תורת מודה במקצת ואינו מחוייב שבועה, למה נשבע בעל הפקדון ונוטל? הלא זה דומה לאומר מנה לי בידך והנחב אומר איני יודע, שהנחב נשבע שאינו יודע ונפטר? ותיירץ, שלא אמרו נשבע היסת שאינו יודע ונפטר, אלא כשאנו מודה בכלום, אבל כשהוא מודה שנתחייב לשלם אלא שאינו יודע כמה - נשבע התובע ונוטל. [בכסף-משנה מקשה, שדברי רבינו כאן מנוגדים לדברי עצמו בהלכות טוען ונטען פ"א ה"ח בתבועו חטים והנחב אומר אינני יודע אם חטים או שעורים, שפסק שם: נשבע שאינו יודע וישלם שעורים. ובי"ב חדש' חושן-משפט סי' פח מתיר, שבנידון כאן מחייבים את הנפקד לשלם הכל מפני שפשע, ופשיעה כמזיק. אולם לפי מה שהוכחנו בהלכות שכירות פ"א ה"ג, ופ"ב ה"ג, ע"פ הר"י מיגש שבפשיעה בשמירה לא אמרו פשיעה כמזיק - אין מקום לתירוץ. ונראה ליישב סתירה זו, שיש הבדל מהותי בין ההודאה בנידון כאן ובין זה שבהלכות טוען ונטען. כאן אין המפקיד טוען תן לי מרגליות, שהרי נגנבו והוא תובע דמיהם והנחב מודה 'ברי' במקצת התביעה בסכום קטן

בה"ן. 28 משנה וגמרא שם מ. 29 כמה החסירה התערובת. פירות מאוחסנים, משקלם או מדתם פוחת והולך. 30 לפי יחס כמותם לכמות כל הפירות. 31 הנפקד שהחסרון בא שלא בפשיעתו. במה דברים אמורים, כשחסרו יותר ממה שדרכם של פירות לחסור, אבל אם החסרון אינו גדול מזה, פטור משבועה (סמ"ע סי' רצב ס"ק כח, וש"ך שם ס"ק כב). 32 נטל מן התערובת לצורך עצמו. 33 כשהוא מחזיר למפקיד פירותיו, מנכה לו החסרון המקובל. 34 הכור שלושים סאה, והסאה מחזיקה ששה קבים. 35 הגבועול דומה לשבולת של תבואה, ובראש הגבועולים גדלים גרעינים שהם זרע הפשתן. 36 ברייתא, שם. 37 ברייתא, שם. המדובר כשנסתפק מהם. 38 בקין כשהוכנסו הפירות לגורן והם יבישים. 39 מתנפחות מן הרטיבות. 40 משנה, שם. 41 הקנקנים בולעים אחד מששה. 42 בליעת הקנקנים. השמן הוא סמך, ואין הקנקנים סופגים הרבה. 43 מפני שבלעו כבר כדי שביעה.

1 ו. הַפְּקִידוֹ⁴⁴ אֶצְלוֹ פְּרוֹת שָׁאֲנִי מְדוּדִין⁴⁵, וְעָרְכָן עִם פְּרוֹתָיו וְלֹא מְדוּדִין - הָרִי זֶה פּוֹשְׁעָה⁴⁶. בְּעַל הַפְּקֻדֹן אֹמֵר: כֶּף וְכֶף הָיוּ, וְהַשּׁוֹמֵר אֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ - יִשְׁלֹם כָּל שְׁבֻעָה; שֶׁהָרִי חָיִב עֲצָמוֹ בְּתִשְׁלוּמֵי, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּמָה הוּא חָיִב, וְנִמְצָא חָיִב שְׁבֻעָה שָׁאֲנִי יָכוֹל לְהִשְׁבָּע. וְכֵן הוּרִי וְכֵן הָרִי רַבִּי יוֹסֵף חָלִי וְרַבִּי ז'ל. וְכֵן כָּל שּׁוֹמֵר שֶׁנִּתְחַיֵּב לְשֹׁלֵם, וְאָמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ כְּמָה דָּמִים אֲנִי חָיִב לְשֹׁלֵם, וְהַבְּעִלִים אֹמְרִים: אֲנִי יוֹדֵעִין, וְכֶף וְכֶף הָיָה שְׁוֵה - יִטְלוּ בְּלֹא שְׁבֻעָה. וְהוּא שִׁטְעֵנָה דָּבָר שֶׁהֵן אֲמוּדִין בּוֹ⁴⁷. וַיֵּשׁ לְשׁוֹמֵר לְהַחֲרִים⁴⁸ עַל מִי שֶׁלֹּקַח מִמֶּנּוּ יָתֵר מִן הָרָאוּי לוֹ. וּמִנֵּין שֶׁהָדִין כֶּף הוּא? הֲגַע עֲצָמָה⁴⁹, שֶׁהִפְקִיד אֶצְלוֹ כִּסֵּי מְלֵא זְהוּבִים, וּפָשַׁע בּוֹ, הַבְּעִלִים אֹמְרִים: מֵאֲתִים דִּינָר הָיוּ, וְהַשּׁוֹמֵר אֹמֵר: וְדָאִי שֶׁהָיוּ בּוֹ דִּינָרִים, אֶכֶּל אֵינִי יוֹדֵעַ כְּמָה הָיוּ - נִמְצָא זֶה פְּטוּעֵן מֵאֲתִים וְהוּדָה לוֹ בְּמִקְצָת, וְאָמֵר: הַשָּׂאֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, שֶׁהוּא מְחִיב שְׁבֻעָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְשָׁבָע, וּמִשְׁלֹם, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֲרוּ⁵⁰.

44 כל הדינים שבהלכה זו מיוסדים על הדין שנתבאר בפ"ד מהלכות טוען ונטען ה"ז, שהמחוייב שבועה ואינו יכול לישבע - משלם. 45 לא מסרם לנפקד במידה או במשקל. 46 משמע שאם אין לייחס לו כל פשיעה, כגון שנתערבו מאליהם או ע"י אחר שנכנס שלא ברשות - אין דנים אותו לפי כלל זה. ומזה יש ללמוד שהאומר חמשים אני יודע וחמשים אינני יודע, הוא גם כן קצת פושע, מפני שעליו לדייק ולזכור או לרשום. ובדומה לזה אמרו (בבא-מציעא מב:) כל 'לא ידענא' - פשיעותא (ראה למעלה פ"ד ה"ז). 47 מצבם הכלכלי מאפשר להם לקנות כלים או פירות כאלה. 48 להטיל חרם סתם בלי להזכיר שם התובע. 49 התבונן. 50 בהלכות טוען ונטען שם (ראה השגת הראב"ד כאן, וראה שבועות פ"ב סי' כג. ובש"ך חושן-משפט סי' ערב ס"ק נ האריך הרבה, והסיר כל תלונות

הַשּׁוֹמְרִין, אֵלָּא מַעוֹת אֵלּוּ שֶׁהִפְקִיד אֶצְלִי - בְּזוֹיֹת 24
בֵּיתִי אֲנִי מְנִיחַ אוֹתָן⁸, וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה. טַעַן הַשּׁוֹמֵר, 25
שֶׁתִּנְאִי הָיָה בִּינִינוּ, וְבַעַל הַפְּקוּדוֹן אוֹמֵר: לֹא הָיָה 26
שָׁם תִּנְאִי, אָף עַל פִּי שֶׁהִפְקִיד אֶצְלוֹ בְּעֵדִים⁹ - מִתּוֹךְ 27
שֶׁיִּכּוֹל לֹאמֹר: שְׁמֵרְתִּי בְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִין וְנֶאֱנַסְתִּי¹⁰, 28
נֶאֱמָן לֹאמֹר שֶׁהָיָה בִּינִיהֶן תִּנְאִי¹¹. לְפִיכָךְ יִשְׁבַּע¹² 29
שֶׁלֹּא שָׁלַח יָד בּוֹ, וְשֹׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְשֶׁהָיָה בִּינִיהֶן 30
תִּנְאִי. 31

יוֹם שֵׁנִי ב' סִיּוֹן ה'תש"פ

פֶּרֶק שְׁשִׁי

(1) מִבְּאֵר דִּין שׁוֹמְרִים שֶׁרָצוּ לִשְׁלֹם וְלֹא רָצוּ לְהִישָׁבַע, וְדִין מִי שֶׁאִמֵּר הִפְקִידִי אֶצְלֵךְ אֲבִיכֶם וְהוּא לֹא צִיוּהָ כְּשִׁמְתָּ, וְדִין טוֹעֵן קְנִייתִי מִמֶּךָ אֶת הַפִּיקְדוֹן אוֹ הַחֲזֹרְתּוֹ לְךָ וְדִין מִפְקִיד טוֹעֵן אֲנִי הִפְקִידִי אֶצְלֶךָ חֶפֶץ אַחֵר.

1 א. שׁוֹמֵר חָנָם² שֹׁאֵמֵר: הֲרִינִי מִשְׁלֹם וְאִינִי נִשְׁבַּע, 2
אִם הִפְקִידוֹן דְּבָר שֶׁכָּל מִינּוּ שְׁוֶה וּמִצְוִי בְּשׁוֹק לְקִנּוּת 3
כְּמוֹתוֹ, כְּגוֹן פְּרוֹת, אוֹ יְרִיעוֹת שֶׁל צֶמֶר וְשֶׁל פִּשְׁתָּן 4
הַשּׁוֹת בְּכָל עֲנִינָם, אוֹ קוֹרוֹת שֹׁאִינָן מִצִּירוֹת, וְכָל 5
כִּיּוֹצֵא בָּהֶן - הֲרִי זֶה מִשְׁלֹם וְאִינִי נִשְׁבַּע. אֲכָל אִם 6
הָיָה הַפְּקוּדוֹן בְּהִמָּה אוֹ בְּגֵד מִצִּיר אוֹ כְּלִי מִתְּקֵן אוֹ 7
דְּבָר שֹׁאִינוּ מוֹצֵא לְקִנּוּת כְּמוֹתוֹ בְּשׁוֹק - חוֹשֵׁשִׁין 8
שְׁמָא עֵינָיו נִתֵּן בּוֹ, וּמִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ בְּתִקְנַת חֲכָמִים 9
שְׁבוּעָה בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ שֹׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְאַחֵר כֶּף 10
מִשְׁלֹם. וְהוּא הָדִין לְשֹׁאֵר הַשּׁוֹמְרִין, כְּגוֹן הַשּׁוֹאֵל 11
שֹׁאֵמֵר: מִתָּה אוֹ נִגְנָבָה, וְשׁוֹמֵר שֹׁכֵר וְהַשּׁוֹכֵר 12
שֹׁאֵמֵר: נִגְנָבָה אוֹ שֹׁאֲבָדָה, אָף עַל פִּי שֶׁהָיָה חֲבִיבִין 13
לְשֹׁלֵם - מִשְׁבִּיעִין אוֹתָן שְׁבוּעָה שֹׁאִינָה בְּרִשּׁוֹתָן, 14
וְאַחֵר כֶּף מִשְׁלָמִין דְּמֵי הַבְּהִמָּה אוֹ הַחֶפֶץ; שֹׁאִינוּ 15
חוֹשְׁשִׁין לוֹ שְׁמָא עֵינָיו נִתֵּן בָּהֶן. וְאִם אָמְרוּ הַבְּעָלִים: 16
יִתֵּר עַל זֶה הָיָה שְׁוֶה - כּוֹלֵל בְּשִׁבְעוֹתָ³ שֹׁאִינָה שְׁוֶה 17
אֵלָּא כֶּף וְכָף. נִמְצָא, כָּל שׁוֹמֵר שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁבוּעַת 18
הַשּׁוֹמְרִין - כּוֹלֵל בְּשִׁבְעוֹתוֹ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים⁴: שֶׁשְׁמֵר 19
בְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִין⁵, וְשֹׁאֲרָעוֹ כֶּף וְכָף וְאִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ, 20
וְשֶׁלֹּא שָׁלַח בּוֹ יָד⁶ קִדְּם שֹׁאֲרָעוֹ הַמֵּאֲרָע הַפּוֹטֵר 21
אוֹתוֹ. וְאִם רָצָה לְשֹׁלֵם - נִשְׁבַּע שֹׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ, 22
וְכוֹלֵל בְּשִׁבְעוֹתוֹ שְׁכָף וְכָף הָיָה שְׁוֶה.

(2) בִּבְבֵּא מִצִּיעָא לֵד: אִמֵּר רַב הוֹנָא: "מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ שְׁבוּעָה שֹׁאִינָה בְּרִשּׁוֹתוֹ, חִישִׁינָן (חוֹשְׁשִׁים אֲנוּ) שְׁמָא עֵינָיו נִתֵּן בָּהֶן", פִּירוּשׁ שְׁמָא חֲמֵד אֶת הַדָּבָר הַזֶּה וְרוֹצֵה לִשְׁלֹם שְׁוִוִּי וְלִהְיָאִירוֹ בִּידּוֹ. וּמִדְּבָרֵינוּ לִמַּד רַבֵּינוּ, שֶׁאִם דָּבָר כִּזֶּה מִצְוִי לְקִנּוּת בְּשׁוֹק אֵין מִשְׁבִּיעִים אוֹתוֹ. (3) זֶה נִקְרָא "גִּלְגוּל שְׁבוּעָה", שְׁלּוּלָא שְׁבוּעָה אַחֶרֶת הַמוּטַלֶּת עֲלָיו לֹא הִיָּה חִיִּיב שְׁבוּעָה זֹאת. (4) בִּבָּא קָמָא קֵז: אִמֵּר רַב שֶׁשֶׁת שְׁלוֹשׁ שְׁבוּעוֹת מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ. (5) שְׁלֹא פִשַׁע בְּשִׁמְרָתוֹ. (6) לֹא הִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְצוּרֶךָ עֲצָמוֹ, שֶׁאִם שָׁלַח בּוֹ יָד, אִפִּילוֹ הוּא שׁוֹמֵר חִינָם, דִּינוֹ כְּגִזְלָן וְחִיִּיב גַּם בְּאוֹנָסִים.

23 ב. יֵשׁ לְשׁוֹמֵר לְהִתְנַחֵם⁷ שֹׁאִינוּ שׁוֹמֵר בְּדֶרֶךְ

(7) שִׁנִּינוּ (שֶׁם צִד). "מִתְנָה שׁוֹמֵר חִינָם לִהְיוֹת פְּטוֹר מִשְׁבוּעָה וְהַשּׁוֹאֵל לִהְיוֹת פְּטוֹר מִלְּשֹׁלֵם וְכוּ'". וּבִגְמָרָא שֶׁם בִּיאָרו הַטַּעַם, שֶׁכָּל תִּנְאִי בְּדָבָר שֶׁבִּמְמוֹן, אִפִּילוֹ כִּשְׁהוּא נֶגֶד הָאִמּוֹר בְּתוֹרָה - קִיִּים. (8) וְאִם הִנִּיחַ אוֹתָן בְּמִקּוֹם שֶׁהִתְנָה וְנִגְנְבוּ - פְּטוֹר, אָף עַל פִּי שֶׁכִּסְפִּים אֵין לָהֶם שְׁמִירָה אֲלָא בְּקִרְקַע (כִּאִמּוֹר לְמַעַל פֶּרֶק ד' הִלְכָּה ד'). (9) וְהֵם לֹא שָׁמְעוּ אֶת הַתִּנְאִי. (10) וְהִיָּה נֶאֱמָן בְּשִׁבְעוֹתָ. (11) כְּלוּמַר, לִפְנֵי הַהִפְקִיד אֶצְלוֹ בְּעֵדִים הוֹתְנָה בִּינֵיהֶם הַתִּנְאִי לְמַעַלָּה וְאַחֵר כֵּךְ הִפְקִיד בְּעֵדִים סֹתָם, וְתִנְאִי אִינוּ צָרִיךְ עֵדִים. וְאִם טַעַן שֶׁאִמֵּר לוֹ כֵּךְ בִּפְנֵי הָעֵדִים - אִינוּ נֶאֱמָן שֶׁאֵין אִמְרִים מִיגו כְּשֶׁעֵדִים מִכְחִישִׁים דְּבָרֵינוּ (כֶּסֶף מִשְׁנָה). (12) נִרְאָה, שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה, שֶׁהָרִי גַם הַטּוֹעֵן נֶאֱנָסוּ חִיִּיב שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה (מִגִּיד מִשְׁנָה).

ג. שׁוֹמֵר חָנָם שֶׁהִבִּיא רֵאִיָּה שֶׁלֹּא פָּשַׁע בָּהֶן¹³ - פְּטוֹר 32
מִשְׁבְּעוֹתָ¹⁴, וְאֵין אִמְרִים שְׁמָא שָׁלַח בּוֹ יָד¹⁵ קִדְּם 33
שִׁיאֲבֵד. וְבַעַל הַפְּקוּדוֹן שֶׁהִבִּיא רֵאִיָּה שֶׁפָּשַׁע הַשּׁוֹמֵר 34
- מִשְׁלֹם. וְאִם טַעַן וְאָמֵר: תִּנְאִי הָיָה בִּינִינוּ¹⁶ - אִינוּ 35
נֶאֱמָן, שֶׁהָרִי יֵשׁ עֵדִים שֶׁפָּשַׁע¹⁷. 36

(13) וְנִגְנָבָה. (14) מִכָּל הַשְּׁבוּעוֹת. לְמַעַלָּה בְּפֶרֶק ד' הִלְכָּה א בִּיאָר הַמִּגִּיד מִשְׁנָה, שֶׁעִיקָר הַשְּׁבוּעָה שְׁחִיבָה הַתּוֹרָה הוּא שֶׁנִּגְנָבָה וְשֶׁאֵר הַשְּׁבוּעוֹת הֵן מִדִּין גִּלְגּוּל. וּמִשּׁוֹם כֵּךְ, כִּשְׁאֵין עֲלָיו חִיּוּב שְׁבוּעָה זֹאת - נִפְטָר גַּם מִהַשְּׁבוּעוֹת הָאֲחֵרוֹת. אֲמַנָּם לְמַעַלָּה (שֶׁם) כֹּתֵב רַבֵּינוּ שֶׁגַּם הַשְּׁבוּעָה שֶׁלֹּא פָּשַׁע בָּה מִגִּלְגָּלִים. דַּעְתּוֹ כֵּאֵן שֶׁהִיא כְּלוּלָה בְּשִׁבְעוֹתָ שֶׁנִּגְנָבָה, שִׁפְרוּשָׁה נִגְנָבָה שֶׁלֹּא בִּפְשִׁיעָה. (15) בִּגְמָרָא שֶׁם לִמַּד אִיסִּי בֶן יְהוּדָה מִהַכְּתוּב (שְׁמוֹת כ"ט): "אֵין רוֹאֵה שְׁבוּעַת ה' תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם" - הָא (אֲבָל, אִם) יֵשׁ רוֹאֵה, יֵבִיא רֵאִיָּה וְיִפְטֹר. (16) שֶׁלֹּא אִשְׁמֹר שְׁמִירָה מַעֲלָה כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִים. (17) וְאֵין לוֹ מִיגו לֹאמֹר: שְׁמֵרְתִּי כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִים וְנֶאֱנַסְתִּי. מוֹבֵן שֶׁהַמְדוּבָר כְּשִׁישׁ עֵדִים שֶׁקִּיבֵל עֲלָיו שְׁמִירָה, שֶׁאִם לֹא כֵן, יִכּוֹל הוּא לְטַעֵן אִמְרָתִי לֶךְ רֵק: הִנֵּה הֵבִית לִפְנֶיךָ, הִנֵּה בְּמִקּוֹם שֶׁאֵתָה רֹצֵה, וְאֵין עֲלֵי דִין שׁוֹמֵר כָּלָל וְהִיָּה נִשְׁבַּע הִיסֵּת וְנִפְטָר וּלְפִיכָךְ כִּשְׁטַעֵן אֲמַנָּם קִיבִלְתִּי לְשִׁמּוֹר, אֲבָל רֵק שְׁמִירָה מוֹגַבֶּלֶת - הִיָּה נֶאֱמָן בְּמִיגוֹ (רֵאִה רַאב"ד וְכִסֶּף מִשְׁנָה).

ד. הַפְּקִיד אֶצְלֵי חֲבֵרוֹ בְּעֵדִים, וְכִאֵן עֵדִים שְׁוֶה 37
הַחֶפֶץ¹⁸ בְּפִנְיָיו הַפְּקִידוֹ אֶצְלוֹ - אֵין הַשּׁוֹמֵר יִכּוֹל 38
לְטַעֵן וְלֹאמֹר: חֲזֹרְתִי וְלִקְחָתִיו מִמֶּנּוּ¹⁹ אוֹ נִתְּנוּ לִי 39
בְּמִתְנָה. לְפִיכָךְ, אִם מֵת הַשּׁוֹמֵר - מוֹצִיאֵין הַפְּקִידוֹן 40
עֲצָמוֹ מִן הִיתּוּמִּים²⁰ בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְלֹא עוֹד, אֵלָּא 41

בו; מאה סאין הפקדתי אצלך, ואין אלו אלא
חמשים; ובעל הבית אומר: זהו שהפקדת בעצמך,
ומה שנתת אתה נוטל - הרי השומר נשבע הסתם,²³
כשאר כל הנשבעין. שאין כל שומר נשבע שבועת
השומרין האמורה בתורה, אלא בזמן שמודה
בעצמו על פקדון כמו שהמפקיד אומר, וטוען
שנגנב או מת או נשבע. כללו של דבר: טוען לפטור
עצמו מן התשלומין - [נשבע שבועת שומרין].
אבל אם אומר: זהו שהשאלתני או שהשפרת לי או
שנטלתי שכר על שמירתי, והבעלים אומרים: אינו
זה אלא אחר, או נשתנה מקמות שהיה - השוכר
נשבע הסתם, או שבועת התורה אם הודה במקצת.²⁴
פיצד? מאה סאה הפקדתי אצלך, והשומר אומר:
לא הפקדת אצלי אלא חמשים - נשבע שבועת
התורה מפני שהודה במקצת, לא משום שבועת
השומרין. מאה כור של חטים הפקדתי אצלך, והוא
אומר: לא הפקדת אצלי אלא מאה של שעורים -
נשבע הסתם, כשאר כל הנשבעין בטענה כזו.

(33) במגיד משנה מציין מקורו משנה וגמרא בפרק שבועת
הדיינים. אולם לא נמצא שם מאומה מכל טענות אלו.
ובבית יוסף חושן משפט סימן רצו כותב שהתכוון למה
ששינו שם (מב): "אין נשבעין אלא על דבר שבמידה,
שבמשקל ושבמניין". וקשה מאוד להבין כיצד הוציא מכאן
את כל הדינים האלה. ובפרישה שם מפרש שבכל אלה הוא
פטור משבועת מודה במקצת מפני שזה כאומר אין לך בידי
אלא כך וכך והילך (הא לך) וכל הטוען הילך פטור
משבועת מודה במקצת (ראה הלכות טוען ונטען פרק א
הלכה ג). (34) מדין מודה במקצת שחייבה אותו תורה
להישבע אפילו לא קיבל עליו שמירה (כמבואר בסוף הלכה
זו). מלשון רבינו משמע שאפילו החמישים סאה הם בעין
חייב שבועת התורה. והרמב"ן והרשב"א חולקים עליו.
ודעתם, שפטור משבועת מודה במקצת, מפני שפיקדון
נשאר תמיד ברשותו של המפקיד בכל מקום שהוא והרי זה
כהילך (מגיד משנה).

פרק שביעי

(1) מבאר דין מפקיד פירות אצל חברו לא ייגע בהם אפילו
הם מתקלקלים, ודין מפקיד ספר תורה או כסות, ודין מוכר
פיקדון בבית דין כשחסר יותר מכדי חיסרון, ודין מפקיד
מעות אצל שולחני או חנווני, ודין מפקיד אצל חברו
ונשברה, ושאלין מקבלים פיקדונות מן הנשים ומן הקטנים
ומן העבדים, ודין נפקד שהלך למדינת הים.

א. המפקיד² פירות אצל חברו - הרי זה לא יגע
בהן, ואף על פי שהן חסרין ומתמעטין³ והולכין.
במה דברים אמורים? כשחסרו חסרון הראוי להן⁴
בכל שנה; אבל אם חסרו יותר מכדי חסרון -
מוכרין⁵ בבית דין, מפני שהוא משיב אבדה⁶
לבעלים. וכשהוא מוכרן - ימכר לכהנים בדמי

מי שבא²¹ ואמר²²: כך וכך הפקדתי אצל אביכם,
ונתן סימנין מבהקין, ונמצא הפקדון כמו שאמר²³,
והיה יודע הדין²⁴ שלא היה המת אמוד שזה
הפקדון שלו - יש לו לדון היה לתת הפקדון לזה
שנתן סימניו. והוא שלא יהיה המפקיד רגיל להכנס
אצל זה שמת; אבל אם היה רגיל להכנס אצלו -
שמו²⁵ של אחר הוא והפיר הסימנין שלו²⁶. באו
עדים והעידו לדון שאין זה אמוד - אין מוציאין
מיד היתומים בעדותן; שאין זה ראיה ברורה²⁷,
ואומדן דעתן אינו אמד דעתו²⁸, ואין לו לדון אלא
מה שידעתו סומכת עליו, כמו שיתבאר בהלכות
סנהדרין. מעשה באחד²⁹, שהפקיד שמשמין אצל
חברו בעדים, ובהא לתבעו, ואמר לו: החזרתים. אמר
לו המפקיד: והלא כך וכך היא מדתם, והרי הם
מנחים אצלך בביתך. אמר לו: שלך החזרת ליך,
ואלו³⁰ אחרים הן. ואמרו חכמים: אין מוציאין
מידו, שמו אלו השמשמין של שומר הן³¹, אלא
ישבע השומר בנקיטת חפץ שהחזיר, כמו
שבאבנו³².

(18) שאנו רואים אותו עתה (מגיד משנה). (19) ר"ף בבא
מציעא סוף פרק שלישי. (20) ואין בית דין טוען ליתומים:
שמו קנה אביהם מהמפקיד, וטעמו של דבר, שאין אנו
טוענים ליתומים אלא טענה שאביהם היה יכול לטעון.
(21) כתובות פה: מעשה שהיה. (22) ואין לו עדים על זה.
(23) נמצא הפיקדון בבית היתומים ויש בו אותם הסימנים
שמסר התובע. (24) מאומדן דעתו שזה הפיקדון שלו -
הדין מכיר את מצבו הכלכלי של הנפקד ובטוח הוא
שהפיקדון הזה אינו שלו. (25) חוששים אנו "שמו" וכו'.
(26) כל פרטי דין זה נאמרו בגמרא שם בשם רב נחמן ופסק
כן הר"ף בבבא מציעא שם. (27) עדותם זו אינה הוכחה
ברורה אלא אומדן דעתם. (28) של הדין. רבינו למד זה
מלשונם של רב נחמן: "ידענא ביה בחסא (שם הנפקד) דלא
אמיד" ובכן הדגיש שאומדן דעת עצמו הוא (מגיד משנה).
(29) יבמות קטו: (30) המונחים שם בבית. (31) שמניין
ומשקל אינם סימנים מובהקים לעניין זה אף על פי
שנודנים כמובהקים לעניין החזרת אבידה (ראה הלכות
גזילה ואבידה, פרק י"ג הלכה ט"ו) ולזה התכוון המגיד
משנה באמרו, שאין מניין סימן מובהק "לגמרי".
(32) בפרק ב מהלכות שכירות הלכה י"ב, שאם הפקיד או
השאל בשטר והשומר טוען החזרת, הוא נאמן במיגו
שהיה יכול לטעון נאנסתי. ומחייבים אותו שבועה בנקיטת
חפץ כמו בטוען נאנסתי, ומדמה רבינו כאן דין עדים לדון
שטר, אבל כשאין שם לא שטר ולא עדים הוא נאמן במיגו
של טענת לא היו דברים מעולם ומשום כך נשבע היסט
ונפטר, כמו בטענת "לא היו דברים מעולם".

ה. בעל הפקדון שכתב פקדונו, ונתן לו השומר,
ואמר המפקיד: אין זה פקדוני, אלא אחר הוא; או
שלא היה, ואתה שפרתו; או חדש היה, ונשתמש

בהנאה מדרבנן. (19) מכל-שכן מחמץ בפסח שוודאי יפסיד הכל.

ד. המפקיד ספר תורה²⁰ אצל חברו - גולל²¹ פנעם אחת לשנים עשר חדש. ואם קשהוא גולל²² פותחו וקורא בו - מתר; אבל לא יפתח בגלל עצמו²³ ויקרא. והוא הדין שאר ספרים²⁴. ואם פתח וקרא וגלל בגלל עצמו - הרי שלח יד בפקדון, ונתחבב באנסין. הפקיד אצלו פסות של צמר²⁵ - מנענעה אחת לשלשים יום. פדרף שאמרו באבדה, כך אמרו בפקדון²⁶. וכן כל פיוצא בזה²⁷. שזו חוכה עליו משום השב אבדה לפעלים. במה דברים אמורים? בפקדון שהלכו בעליו למדינת הים; אבל אם היו עמו באותה הארץ - הרי זה לא יגע בו, אף על פי שהוא אבד²⁸.

(20) ברייתא בבא-מציעא כט: כפי שנתפרשה בגמרא שם. (21) כדי לאווררו שלא יתעפש. (22) לצורך הספר. (23) כתב בהגהות מיימוניות: "אמרו משמיה דרב האי גאון ז"ל... והני מילי (במה דברים אמורים) בבור, אבל חבר מותר לקרות בו, ומותר להעתיק ממנו שלא ברשות אפילו לכתחילה, והוא (בתנאי) שאין לו כיוצא בו". מוכן "שלא ברשות" הכוונה שלא נטל רשות מהמפקיד, אבל כשהוא אינו מסכים - אסור גם לחבר. וב'בית יוסף' חו"מ סוף סי' רצב, מביא דין זה בשם רב יהודאי גאון, והוא (הגאון) מבאר טעמו: לפי כשהפקידו אצלו יודע היה שילמוד בו, ואדעתא דהכי (על מנת כן) הפקיד אצלו... ושמה הטעם משום דאיתא במדרש משלי על (הכתוב) "לא יבזו לגב כי יגנוב" (משלי ו, ל), שאין לבזות מי שגונב דברי תורה ומעתיקן. (24) בזמנם, כל הספרים עשויים כמגילה ונפתחים ונסגרים בגלילה. [בהלכות גזילה ואבידה פ"ג ה"ג כתב רבינו, שהמוצא ספרים קורא בהם אחת לשלושים יום. ברור שהוא מחלק בין אבידה לפקדון, ויפרש מה שאמרו בברייתא (שם ל) "כדרך שאמרו באבידה, כך אמרו בפקדון" אינו נוגע לדין ספרים. ודעת ה'טור' (חו"מ סוף סי' רצב) שגם בפקדון גוללם כל שלשים יום. ונראה שרבינו קבע הבדל זה, כדי ליישב את הסתירה שבין המשנה והברייתא (שם כט: ראה ב"ח שם). ומוצאים אנו עוד הבדל גדול בין האמור בהלכות גזילה ואבידה, ובין האמור כאן בדין ספרים. שם הוסיף כמה הסתייגויות "לא ילמוד בהם לכתחילה (פירוש, דבר חדש שלא למדו מעולם), ולא יקרא פרשה וישנה, ולא יקרא פרשה ויתרגם, ולא יפתח בו יותר משלושה דפין, ולא יהיו שנים קורין משני ענינים, שמא ימשוך זה וימשוך זה ויבלה הספר, אבל קורין הם בענין אחד. ולא יקראו שלושה בספר ואפילו בענין אחד, וכאן השמיט כל זאת. כנראה סמך כאן על דבריו שם, וכתב רק את הדינים שאינם דומים או שלא נכתבו שם]. (25) במשנה, שם, נאמר סתם: "מצא כסות - מנערה אחת לשלושים יום", ובגמרא שם מחלקים בין כסות של צמר לשל פשתן, ולא פירשו. ומפרש רבינו, שהניעור קשה לפשתן ומועיל לצמר. ורש"י שם מפרש להיפך. [בהלכות גזילה ואבידה שם, מוסיף רבינו שני תנאים ע"פ הגמרא

1 תרומה⁸, שמא עשו אותן הפעלים תרומה או תרומת מעשר על פרות אחרות⁹.

(2) משנה וגמרא, בבא-מציעא לח. (3) כתנא-קמא שם. ואף-על-פי שרבי יוחנן אמר (שם עמ' ב) הלכה כרבן שמעון בן גמליאל שימכרם בפני בית-דין. וטעמו, משום שרב נחמן, שהוא אחרון, פסק כתנא-קמא. וכן כתב הר"ף שם. (4) שדרכם של פירות אלו להחסיר. למעלה (פ"ה ה"ה) נתבאר שיעור החסרון למיני פירות שונים. (5) כרבי יוחנן שם, שביטול מכדי חסרונם - מודה תנא-קמא שמוכרם. (6) בפיקוחם על המחיר ועל הכמות. (7) שאם יניחם - יפסיד המפקיד הרבה [הרמב"ן], הובא במגיד-משנה כאן, מפרש מה שאמרו בגמרא (שם) "יותר מכדי חסרונם דברי-הכל מוכרין" הכוונה שחסרו בפחות משנה כפי שדרכם לחסור בשנה תמימה, שאם תפרש כפשוטו - יצא מזה, שלרבן שמעון בן גמליאל מוכרם אפילו כשלא חסרו יותר מן הרגיל, וזה אינו מתקבל על הדעת (קדמוהו בזה ה'תוספות' שם ד"ה מחלוקת). והמגיד-משנה מוסיף שאפשר לפרש כך גם את דברי רבינו כאן. (8) מחיר תרומה נמוך ממחיר חולין, מפני שאין הרבה קופצים עליה. (9) טבל שיש לו במקום אחר ואסורים באכילה לזרים. הראב"ד כתב: "ועכשיו באלו המקומות שאין תורמין ומעשרין (הכוונה לחוצה-לארץ) מוכרן למי שירצה". ברור שגם רבינו התכוון למקומות החייבים בתרומה ומעשר (מגיד-משנה). לקמן בה"ד כותב רבינו: בד"א בפקדון שהלכו בעליו למדינת הים, אבל אם היו עמו באותה הארץ הרי זה לא יגע בו אף-על-פי שאבד. ונראה שהסתייגות זו כוחה יפה גם להאמור בהלכה זו (מגיד-משנה).

3 ב. המפקיד¹⁰ אצל חברו פרות והקיקבו, דבש ונפסד, יין והחמיץ - עושה תקנה לבצל הפקדון ומוכרן בבית דין. אף על פי שעמדו¹¹ בהפסדן ואין ההפסד פושע¹² בהן, הרי הקנקנים והסלים מוסיפין ההפסד¹³.

(10) ברייתא שם. (11) צ"ל שיעמדו. פירוש, שלא יוסיפו על קלקולם. (12) מתרבה, מלשון הכתוב (ויקרא יג, ה): לא פשה. (13) הנוזל הנפסד מקלקל אותם. פסק כרבנן שם, שחוששים גם להפסד מועט.

8 ג. המפקיד חמץ¹⁴ אצל חברו, והגיע הפסח - הרי זה לא יגע בו עד שעה חמישית¹⁵ מיום ארבעה עשר¹⁶; מכאן ואילך יוצא ומוכרו בשוק¹⁷ לשעתו¹⁸, משום השב אבדה לפעלים. והוא הדין¹⁹ לשאר הפקדונות, שלא יגע בהן אף על פי שהוא יודע בוודאי שזולו בזמן פלוני או יאנס אותם המלך, שמא יבואו בעליהן מקדם וישלו ממנו¹⁴.

(14) פסחים יג. (15) שהיא התחלת איסור אכילת חמץ בערב פסח. (16) בניסן. טעמו של דבר - בסוף ההלכה. (17) בגמרא שם: "מוכרן לנכרים". ואפשר גם להאכילו לבהמה חיה ועוף. (18) באותה שעה ממש, כל זמן שמותר בהנאה - היינו עד סוף שעה חמישית, ולאחר מכאן אסור

שיעורי רמב"ם ג' פריקים ליום - יום שני ב' סיון - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון קבא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

40) רי"ף בשם רב האי גאון. (41) אם השתמש בהן, הרי לקח אותן בהלוואה והרי הן שלו, וחל עליו חוב להחזיר לנפקד כסף אחר, והוא-הדין במוכר פקדון שאמרנו (למעלה ה"ה) שדינו כשומר שכר.

ח. המפקיד מעות⁴² אצל בעל הפית, בין צוררין בין מתירין - הרי זה לא ישתמש בהן. לפיכך, אם אבדו או נגנבו - אינו חייב באחריותן. והוא שישטמנום בפקדן, כמו שבארנו⁴³.

(42) משנה שם. (43) למעלה פ"ד ה"ד גבי שומר חנם.

ט. המפקיד חבית⁴⁴ אצל חברו, בין שיחדו לה הפעלים⁴⁵ מקום בין לא יחדו לה מקום, וטלטלה לצרפו⁴⁶ ונשברה, בין מתוך ידו⁴⁷ נשברה בין אחר שהחזירה למקום שיחדו לה נשברה - חייב לשלם⁴⁸. טלטלה לצרפה, בין שנשברה מתוך ידו בין שנשברה משהניחה במקום אחר⁴⁹ - פטור⁵⁰.

(44) משנה, שם מ: וגמרא מא. (45) בעל החבית קבע את המקום להנחת החבית. (46) הנפקד טלטל את החבית לצורך עצמו בלי נטילת רשות מהמפקיד. (47) בשעה שטלטלה והשתמש בה. (48) כרבי עקיבא שם, שחזרה צריכה דעת בעלים, ואם לא הודיע לבעלים שלקח והחזיר - הרי זה כאילו לא החזיר, וחייב באונסין כדן שולח יד בפקדון. (49) ומכל-שכן אם החזירה למקומה. (50) קיבל דעת רבו הרי"ף שם, שהלכה כרבי יוחנן האומר, שהרישא של המשנה שם היא כדעת רבי ישמעאל שחזרה למקומה אינה צריכה דעת בעלים, והרי זה כאילו לא נטלה. והסיפא כדעת רבי עקיבא ואין ללמוד כלום מסתם משנה זו ששתי בביתיה סותרות זו את זו, ולפיכך הלכה כרבי עקיבא לפי הכלל: הלכה כרבי עקיבא מחבירו. [לא נתברר לי למה פסק כרבי יוחנן נגד רב ששת, הרי כלל הוא בדינו שהלכה כבביתא (כאחרונים נגד הקודמים להם)? ובכסף-משנה פ"א מהלכות ברכות ה"ח, בדן אמר תנו מאכל לבהמה, כתב שרבינו פסק כרב ששת נגד רבי יוחנן מפני שהלכה כבביתא (כנראה, הוא אינו מגביל את הכלל הזה לתקופה מאוחרת, מאביו ורבא ואילך)].

י. אין מקבלין⁵¹ פקדונות לא מן הנשים⁵² ולא מן העבדים⁵³ ולא מן התינוקות. קבל מן האשה - יחזיר לאשה⁵⁴; מתה - יחזיר לבעלה⁵⁵. קבל מן העבד⁵⁶ - יחזיר לעבד; מת - יחזיר לרבו⁵⁷. קבל מן הקטן⁵⁸ - קנה לו בו ספר תורה או דקל שיאכל בהן פרותיו⁵⁹. וכלן שאמרנו⁶⁰ בשעת מיתתן: של פלוני הם, אם נאמנין לו⁶¹ - יעשה כפרושן⁶², ואם לאו - יחזיר ליוזשיהם⁶³.

(51) ברייתא בבא-בבא נא: נב. (52) הנשואות, שמהם של הבעל, וכדי להסתירם מעיניו היא מפקידה אותם אצל אחרים, ואסור לסייע ידי עוברי עבירה (לפעמים, נשים מורות היתר לעצמן לקחת מרכוש בעליהן שלא ברשות). (53) סתם עבדים חשודים על הגזל (רשב"ם שם).

שם: שלא יעצרו שנים ולא יחבוט במקל. וסמך כאן על מה שאמר שם. (26) ברייתא שם ל. במשנה אמרו דין זה באבידה, והברייתא מפרשת את המשנה. (27) בכל מקום שיש לחשוש להפסד - מחויב הנפקד לטרוח ולמנוע. (28) אלא מודיע לו שהפקדון עלול להיפסד.

ה. כל המוכר פקדון על פי בית דין²⁹ - הרי זה מוכר לאחרים, ואינו מוכר לעצמו³⁰, מפני החשד³¹. והדמים יהיו מנחים אצלו³², ויש לו להשתמש בהן. לפיכך, הרי הוא עליהן שומר שכר, אף על פי שעדין לא נשתמש בהן³³.

(29) ראה למעלה ה"א. (30) ברייתא שם לח. "מוכרן בבית-דין. וכשהוא מוכרן - מוכרן לאחרים ואינו מוכרן לעצמו". (31) אף-על-פי שמוכר ע"פ בית-דין יש מקום לחשוד בו שהוא משתדל להוריד את המחיר. [ה'טור' שם השמיט דין זה, ולא נתבאר למה השמיט דין מפורש בברייתא. ראה 'דרישה' ו'פרישה' שם]. (32) משנה, שם כח: גבי אבידה. ורבינו משווה פקדון לאבידה בדין זה. (33) ההנאה, שיש לו מזה שהוא רשאי להשתמש בהן כשיצטרך להן, נחשבת כשכר. בפ"ג מהלכות גזילה ואבידה ה"ז, כתב רבינו שהמוצא חייב באונסי דמי אבידה אפילו לא נשתמש בהם עדיין, אבל בפקדון אינו חייב באונסין. ובמגיד-משנה מבאר נימוק ההבדל: שומר אבידה חייב בגניבה ואבידה אפילו כשאין לו כל הנאה, מפני שהוא עושה מצוה ופטור ממצוות אחרות (הלכות גזילה ואבידה ה"י). ולפיכך, כשיש לו הנאה העלו התחייבותו לדרגת שואל שחייב באונסין, אבל נפקד דינו כשומר חנם, ובמקרה שהוא מקבל הנאה - עלה גם כן בדרגה אחת ונעשה שומר שכר.

ו. המפקיד³⁴ מעות אצל חנוני או השלחני³⁵: אם היה צוררין וחתומין, או קשורין קשר משנה³⁶ - הרי זה לא ישתמש בהן. לפיכך, אם אבדו או נגנבו - אינו חייב באחריותן³⁷. ואם אינן חתומין ולא קשורין קשר משנה, אף על פי שהן צוררין - יש לו להשתמש בהן³⁸. לפיכך הוא נעשה עליהם שומר שכר³⁹. ואם אבדו או נגנבו - חייב באחריותן; ואם נאנסו, כגון שאבדו בלסטים מזין - הרי זה פטור.

(34) משנה, שם מג. (35) חלפן, שמחליף מטבע על מטבע. (36) משונה, ויותר חזק מהקשר הרגיל. (37) נראה שהמדובר כששמרן כדרכי השמירה שנתבארו למעלה בפ"ד. (38) המפקיד יודע שהחנוני והשלחני צריכים להרבה מעות, ואנו אומרים את דעת המפקיד שהוא מסכים שישתמשו במעותיו. ודרכו של כל אדם לצרור מעותיו אף-על-פי שעומדות להשתמש בהן כל שעה. (39) נתבאר בהלכה הקודמת.

ז. במה דברים אמורים⁴⁰? קרם שישתמש בהן; אבל אחר שנשתמש בהן - נתחייב באחריותן, ככל מלוה שבעולם⁴¹, עד שיחזירם לבעלים.

הפקדון לבית דין - נפטר מאחריות שמירתו.
 ודברים של טעם הם, שאין אסרין זה במדינה זו
 מפני פקדון של זה שהלה, ואי אפשר לו להוליכו
 עמו, שמא יארע לו אנס ויהיה חייב באחריותו. ובית
 דין מפקידין אותו ביד נאמן אצלם, משום השב
 אברה לבעלים⁷⁰.

(69) לדרך רחוקה. (70) שאם ישאיר הפקדון ללא שמירה
 - ייגנב או יאבד (סברת עצמו).

פרק שמיני

(1) דין שומר ששילם דמי הפיקדון ונמצא הגנב, ודין שומר
 שאמר פשעתי ודין קונה הכפל שקונה השבח הבא מאליו,
 ודין תבעוהו בעלים לשומר ונשבע ואחר כך שילם והוכר
 הגנב, ודין שאל מן השותפים ושילם לאחד מהם או מן
 האשה ושילם לבעלה, ודין נגנב הפיקדון באונס ואחר כך
 הוכר הגנב.

א. המפקיד² אצל חברו בהמה או כלים, ונגנבו או
 אבדו³, אמר: הריני משלם ואיני נשבע, ונמצא
 הגנב - משלם תשלומי כפל, טבח או מכר - משלם
 תשלומי ארבעה וחמשה. למי משלם? למי שהיה
 הפקדון אצלו⁴, שהרי אמר אשלים⁵. חזרה בהמה
 עצמה - חוזרת לבעליה⁶ היא וגזותיה⁷ וולדותיה;
 שאין זה השומר קונה שבח הבא מגופה, אלא שבח
 הבא מאליה⁸. וכבר בארנו⁹, שאין הגנב מחזיר גזות
 וולדות אלא לפני יאוש¹⁰. נשבע השומר ולא רצה
 לשלם¹¹, ואחר כך נמצא הגנב - משלם תשלומי
 כפל, טבח או מכר - משלם תשלומי ארבעה
 וחמשה. למי משלם? לבעל הפקדון. וכן השוכר¹²
 פרה מחברו ונגנבה, ואמר: הריני משלם ואיני
 נשבע, ואחר כך הפך הגנב - משלם תשלומי כפל
 ותשלומי ארבעה וחמשה לשוכר; שאילו רצה
 השוכר, היה נשבע שנגנבה באנס ונפטר.

(2) בבא-מציעא לג: (3) המדובר בשומר חנם שהוא פטור
 מגניבה ואבידה, אלא שהוא מחויב לישבע שבועת
 השומרים. (4) בגמרא שם (לד). מפרש רבא: "נעשה
 כאומר לו לכשתגנב ותרצה ותשלמיני - הרי פרתי קנויה לך
 מעכשיו" (ויש אומרים: סמוך לגניבתה קנויה לך, ראה
 שם). וטעמו של דבר, שאנו אומדים דעתו של המפקיד,
 שהוא מעדיף לוותר על ספק הכפל (אם ימצא הגנב)
 עלימנת שהקדן יהיה בטוח לו (רש"י שם). (5) רבינו
 מדגיש כאן שהלכה כרבי יוחנן (שם) שאפילו לא שילם
 עדיין - הכפל שלו, מכיוון שקיבל עליו לשלם. [למעלה
 (פ"ו ה"א) נתבאר שמשביעים את השומר שאינה ברשותו,
 שמא עיניו נתן בה. והרא"ש בסוגיא שלנו כותב, שלדעת
 הרי"ף אין השומר קונה את הכפל אלא אחר שנשבע שאינה
 ברשותו. וב"בית יוסף" דחה פירושו זה לדברי הרי"ף, מכיון
 שנאמר סתם "אמר הריני משלם", ומשמע שאמירה גרידא
 מספיקה]. וגם באברה, שאין בעיית כפל יש נפקא-מינה

(54) ואף-על-פי שכל מה שקנתה אשה קנה בעלה, אנו
 אומרים שמא הפקיד משהו אצלה (מגיד-משנה בשם הר"ר
 מיגש). ועוד, שמא נתן לה משהו ע"מ שאין לבעלה רשות
 בו. (55) שהרי הבעל יורש את אשתו. ואם הפקדון הוא
 של אחרים - יבוא ויתבע מבעלה. (56) מאותם הנימוקים
 שאמרנו באשה. (57) ואין דין הפקדון כנכסי הפקר, שכל
 הקודם זכה בהם. והטעם, משום שסתם עבדים גונבים
 מאדוניהם. ואף-על-פי-כן, כשהוא חי מחזיר למקום שנטל,
 מכיון שלא נתברר הדבר שגזל או גנב. [וכתב הרשב"ם שם,
 שאם נתגרשה האשה ואחר-כך מתה - נותנים ליורשיה,
 ועבד שנשתחרר ומת - נותנים לרבו, שסתם עבדים גזלנים
 הם]. (58) ואין להחזיר לו, שמא לא ישמור עליו ויאבדו.
 (59) בברייתא שם כתוב: "יעשה לו סגולה". ובגמרא נאמרו
 שני פירושים, אחד - ספר-תורה, והשני - דקל, וקיבל רבינו
 שני הפירושים. וקטן שאמרו - הכוונה עד בן שש, אבל
 למעלה משש אם הוא חריף ומבין בטיב משא ומתן אין
 חוששים לאיבוד, שהרי מקחו מקח וממכרו ממכר (ראה
 הלכות מכירה פכ"ט ה"ו), ולפיכך מחזירים לו (מגיד-
 משנה). [והרשב"א מפרש מה שאמר רבינו "יחזיר לאשה,
 יחזיר לעבד" בא ללמדנו, שלא תחשוב שאסור להחזיר להם
 מפני שיש להניח שהפקדון הוא של הבעלים, אבל גם אם
 החזיר לבעלים - פטור, ולכתחילה מחזיר להם, שהרי הוא
 מחזיר למקום שנטל (מגיד-משנה). וראה רמ"א אבן-העזר
 סימן פו ס"א, ר"ב בית שמואל, שם ס"ק ח. ובהגהות
 מיימוניות כתב בשם הראב"ן, שאם תבעו הבעלים יחזירו
 הנפקד להם. (60) גמרא שם. (61) אם הנפקד מאמין
 להם. (62) כמו שאמרו. (63) ודוקא כשאמרה בשעת
 מיתתה כשאין לה האפשרות לקחת הפקדון מיד הנפקד,
 אבל כשהיא בריאה - יתן לפלוני אפילו אין הנפקד מאמין
 לה, שהרי היא יכולה לקחת ממנו את הפקדון ולהחזירו
 בעצמה לידו (טור) (אבן-העזר שם).

יא. הפקדון והאברה⁶⁴ לא נתנו לתבע אלא
 במקומם. כיצד הפקיד אצלו בירושלים - אינו
 יכול לתבעו בנכב⁶⁵; ואם החזיר לו בנב - מקבלו
 ממנו⁶⁶. הפקיד אצלו בפישוב, והביא פקדונו במדבר
 - אינו מקבלו ממנו⁶⁷; אלא לאמר לו⁶⁸: הרי הוא
 באחריותך עד שתחזירנו לי בפישוב, כדרך שהפקדתי
 אצלה בפישוב.

(64) בבא-קמא קיח. (65) אינו יכול לדרוש מהנפקד או
 ממוצא אבידה להביאו אליו לנוב. (66) ואינו יכול לטעון:
 הפקדתי אצלו בירושלים, החזיר לי שם. (67) אינו מחויב
 לקבלו ולפטור את הנפקד מחובת השמירה. (68) יכול הוא
 לומר לנפקד (כתב בהגהות מיימוניות, שאם הוכרח להוציאו
 למדבר משום שלא היה לו מקום להטמין את הפקדון
 בפישוב, ולשומר אחר אסור למסור, ולקח אתו הפקדון או
 את האבידה למדבר ונאנס - דעת ראב"ה שהוא פטור).

יב. המפקיד אצל חברו, והלה פעל הפקדון למדינת
 הים, והרי השומר רצה לפרש מפישה לים או לצאת
 בשייטא⁶⁹ - יש מי שהורה, שאם בא השומר והביא

שיעורי רמב"ם ג' פריקים ליום - יום שני ב' סיון - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון קבג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סלע, ונגנבו או אבדו, ואמר: הריני משלם סלע
ואיני נשבע, ואחר כך נמצאו, והרי הן שוין ארבע
סלעים - הרי הן של שומר, ואינו משלם אלא
סלע²¹. במה דברים אמורים? בשלא הטריחן
לבעלים בדין; אבל אם הודה שפשע, והיבואו בית
דין לתן, ולא נתן בריצונו עד שפכוהו בית דין על
כרחו ונטלו ממנו, ואחר כך הפר הגנב או נמצא
הפקדון - יחזר לבעלים פמות שהוא, ומחזירין
לשומר הדמים שלקחו ממנו. ואם פלים או קרקע
גבו בית דין ממנו בשומא²² - מחזיר לשומר פליו
או שדהו²³.

(20) שם לד. מעשה בכיפי (נזמים). (21) במסקנא שם
חילקו בין לא הטריח את הבעלים בבית-דין לבין הטריחו:
במקרה ראשון - הרווח לנפקד, ובמקרה השני - למפקיד.
הראב"ד בהשגותיו כתב שהנפקד אינו זוכה בשבח הבא
מאליו שלפני אמירתו הריני משלם. ונראה שדעת רבינו
אינה כן, וסובר שקנה משעת גניבה (והמדובר לפני יאוש
בעלים, שהרי שבח הבא מאליו אחר יאוש בעלים - קנה
הגנב). והמגיד-משנה מוסיף, שאפשר שזכה אפילו בשבח
שהשביח משעה שקיבל את הפקדון, כלשון ראשון בשיטת
רבא (ראה ביאורנו למעלה בדין חזרה הבהמה עצמה).
(22) הדיינים העריכו את שוים, ונתנו אותם למפקיד
לתשלום הפסדו. (23) ואינו יכול לעכבם לעצמו ולתת
לנפקד את דמיהם כפי שהעריכו הדיינים. כך פסק רב נחמן
שם במעשה הנזמים שהנפקד שכח באיזה מקום הניחם.
וביאר שם, שאפילו לשיטת הסוברים ששומת בית-דין
אינה חוזרת, ואם שמו בית-דין כליו של לוה ונתנום למלוה
בחובר ואחר-כך בא הלוה והביא כסף מזומן ודורש החזרת
כליו - אין שומעים לו, כאן מחזירים מפני שהשומא עיקרה
בטעות, שהרי הוברר שהנזמים היו ברשותו של הנפקד,
אלא שלא זכר באיזה מקום הניחם. וסובר רבינו שהוא-הדין
בהוכר הגנב או נמצא הפקדון. [ובמגיד-משנה מביא דעת
החולקים על רבינו בדין זה, ואומרים שאין זה דומה
למעשה הנזמים שנמצאו במקום שהניחם והוברר שלא
פשע, אבל בנידון כאן הרי פשע וגרם לגניבה או לאבידה,
ולפיכך שומא זו דינה ככל השומות של נכסי לוה למלוה].

ד. תבעוהו²⁴ בעלים לשומר, ונשבע²⁵, ואחר כך
שלם²⁶, והפר הגנב, הואיל ושלם בריצונו - זכה
בפפול²⁷, אף על פי שהטריחן בתחלה לדין עד
שנשבע. אומר השומר בתחלה: איני משלם, וחזר
ואמר: הריני משלם - זכה בפפול²⁸.

(24) מחלוקת אביי ורבא בבכא-קמא קח. (25) שומר חנם
נשבע שנגנב שלא בפשיעה. (26) לפנים משורת הדין
(רש"י שם). (27) כרבא שם, שהלכה כמותו בכל מקום נגד
אביי, חוץ לשש הלכות המסומנות בגמרא בראשי תיבות
"יע"ל קג"ם". (28) ב"מ לד. "פשיטא, הא קאמר (הרי הוא
אומר) הריני משלם".

ה. אומר²⁹: הריני משלם, וחזר ואמר: איני²⁷

מסברת רבא, כגון אם עלה ביתיים מחיר הפקדון, אין
השומר משלם אלא מחירו הקודם (ראה לקמן ה"ג). ואם
עלה שויו זמן מסוים לפני הגניבה, יש הבדל בין שני
הלשונות בדעת רבא שנאמרו למעלה: אם הפקדון קנוי
משעת התחלת השמירה כלשון ראשון - משלם מחירו
הקודם, ואם הוא קנוי סמוך לגניבתו - משלם לפי מחירו
באותה שעה. [בגמרא שם אמרו שיש הבדל לבין בית שתי
השיטות שהובאו למעלה לדעת רבא, במקרה שהבהמה לא
נמצאה ברשותו של הנפקד בשעת הגניבה ואינו יכול לזכות
בה: לשיטה ראשונה - קנה הכפל, ולשיטה שניה - לא קנה.
ראה 'טור' חו"מ סי' רצה שכתב, שזכה בכפל אפילו לא
היתה ברשותו, הרי שקיבל שיטה ראשונה. וב'בית יוסף' שם
כתב שגם דעת הרי"ף כך, כי סתם ולא כתב שדווקא
בעומדת ברשותו קנה. מדבריו יוצא, שגם רבינו אינו מחלק
בין עומדת ללא עומדת ברשותו]. (6) בבא-קמא קח:
(כסף-משנה בשם תלמידי הרשב"א). (7) הצמר שגזו הגנב.
(8) טעם זה אמרו בב"מ שם לפי ביאורו של רבי זירא לשיטה
הראשונה של רבא, שהשומר קונה משעה שקיבל את הפרה,
אולם גם ללשון שני אנו צריכים לסברא זו לענין גיזות
וולדות שנטענה ושילדה בבית הגנב, שלדעת רבינו (לפי
ביאורו של המגיד-משנה) הם של המפקיד. (9) בהלכות
גניבה פ"א ה"א. (10) כלומר, הצמר שגזו לפני שנתיאשו
הבעלים (יאוש = הבעלים חדלו מלקוות להחזרת הגניבה),
והוולדות שילדה לפני יאוש חוזרים לבעלים, אפילו אם
חזרה אחר יאוש. (11) משנה, שם לג: (12) למעלה בפ"א
מהלכות שכירות, נתבאר ששוכר דינו כשומר בשכר,
ושניהם חייבים בגניבה ואבידה ופטורים מאונסין.

ב. שומר¹³ חנם שאמר: פשעתי - זכה בפפול. שהרי
חייב עצמו לשלם¹⁴; ואילו רצה, אומר: נגנבה או
אבדה, והיה פטור¹⁵. וכן נושא שוכר והשוכר¹⁶
שאמר: נגנבה - קנה הכפל. שהרי חייב עצמו
לשלם; ואילו רצה, אומר: מתה¹⁷, והיה נפטר. אבל
השואל - אינו קונה הכפל עד שישלם מעצמו¹⁸.
קדם ושלם מעצמו, ואחר כך הפר הגנב - משלם
תשלומי ארבעה וחמשה לשואל¹⁹.

(13) מימרא של רב פפא, שם לד. (14) בזה שאמר
"פשעתי", כבר חייב עצמו לשלם וזכה בכפל אף-על-פי
שלא אמר בפירוש: הריני משלם ('בית יוסף' חו"מ שם).
(15) אם היה נשבע על כך. (16) כרב פפא, שם.
(17) כדרכה. (18) אבל כשאמר הריני משלם, ולא שילם
עדיין - לא קנה הכפל. מחלוקת רב פפא ורב זביד שם, ופסק
כרב זביד, מפני ששנינו בברייתא כמותו. (19) בגמרא שם
נתבאר מה בין שואל לשומר: שואל - כל הנאה שלו, שהרי
אינו משלם כלום לבעלים, ומשום כך אין הבעלים מקנים
לו הכפל בזכות ההבטחה לשלם, כי סבורים הם שמוטל על
השואל לפצות את ההפסד, ואף-על-פי-כן כששילם וקיבלו
פיצוי מלא - הקנו לו את הכפל (רש"י שם).

ג. פל הקונה²⁰ הכפל - קונה השבח הבא מאליה.
כיצד? הפקיד ארבע סאין אצל חברו, והרי הן שוין

בשני דברים שלמים ושילם דמי דבר שלם (רש"י). [ידועה שיטתו של רבינו לפסוק בכל מקום כאם-תמציו-לומר, ולמה לא פסק כאן בשילם מחצה שלא זכה? כבר קבעו רשמי-כללים (ראה יד מלאכי, כללי הרמב"ם אות טז) שכלל זה כוחו יפה רק כשאמרו בפירוש בגמרא "אם-תמציו-לומר", אבל לא כשזה יוצא ממשמעותה של הבעיא השניה]. (36) הבעיא היא אם קנה חצי הכפל, שהרי שילם כל חלקו, או לא? [מובן שגם בעיא זו נשאלה באם-תמציו-לומר ששילם מחצה לא קנה כלום]. (37) מנכסי מלוג שלה, שהבעל אוכל פירותיהם והקין שלה. (38) ושאלו שם, אם הבעל קונה את הכפל מפני שהוא כאפוטרופוס על נכסיה וגם אוכל פירותיהם או לא קנה, מפני שהקין אינו שלו (ע"פ פירוש רש"י שם). (39) לצורך נכסי מלוג שלה. (40) צדדי בעיא זו הם אותם הנימוקים עצמם שנאמרו בבעיה הקודמת, ובכיוון הפוך (ראה 'תוספות' שם ד"ה שאל). (41) שאם היה תפוס ביד אחד מבעלי הדינים, היינו אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה. (42) כן פסק הרי"ף בהלכותיו, ורבינו קיבל דעתו. והרא"ש כאן דחה שיטתם, ואומר שיש לדון את המפקיד כמחזק, שהרי הפקדון הוא שלו בכל מקום שהוא נמצא, ומשום כך כל הכפל שייך לו. [וב"בית יוסף' חו"מ סי' רצה מסביר שיטת הרי"ף והרמב"ם, שאמנם המפקיד הוא מחזק בפקדון, אבל אינו מחזק בכפל (ראה רא"ש כאן, ופולולא חריפתא אות ד)]. (43) וזכה בכל הכפל, שהרי הוא מחזק בממון. (44) שאין בית-דין מגבים קנסות בחוץ לארץ, וכפל קנס הוא, אף-על-פי-כן אם תפסו הבעלים אין מוציאים מידם. [מה שאמר רבינו "אפילו" בחוצה-לארץ, מפרש בכסף-משנה: שבחוצה-לארץ הורע כוחו של התופס, משום שישנם שני נימוקים לחובתו בנוגע לחצי הכפל, א. אין בית-דין מגבים כלל כפל בחוץ-לארץ; ב. אפילו אם מגבים, היה מקבל חצי בלבד. אבל בארץ ישראל יש רק נימוק אחד, היינו שבית-דין היו נותנים לו חצי. ולפיכך הדגיש רבינו וכתב "אפילו". פירושו זה דחוק קצת. ואפשר לפרש כוונת רבינו באופן יותר פשוט, והוא: המלה "אפילו" אינה נמשכת לדין שבין המפקיד והנפקד, שהרי שם רבותא יותר גדולה בא"י שמגבים קנס והבית-דין היו נותנים חצי לזה וחצי לזה, ואף-על-פי-כן אם תפס אחד הכול אין מוציאים מידו. ה"אפילו" נמשך אפוא לדין תפיסת קנס בחוצה-לארץ בלבד, כלומר, אף-על-פי שאין מגבים קנס - אם תפס אין מוציאים מידו].

1 מְשַׁלֵּם³⁰; או שְׁאָמַר: הֲרִינִי מְשַׁלֵּם, וּמָתָּה, וְאָמַרְוּ
2 הַבָּנִים: אֵין אָנוּ מְשַׁלְּמִין³¹; או שְׁלֹא הִסְפִּיק לְתַבֵּעַ
3 אֶת הַשּׁוֹמֵר עַד שְׁמָתָה, וְתַבֵּעַ הַבָּנִים³², וְשָׁלְמוּ בְּנֵי
4 הַשּׁוֹמֵר; או שְׁשָׁלְמוּ הַבָּנִים לְבָנִים³³; או שְׁשָׁלֵם
5 הַשּׁוֹמֵר מִחֲצָה³⁴; שְׁשָׁל שְׁתֵּי פָרוֹת, וְשָׁלֵם אֶחָת
6 מֵהֶן³⁵; שְׁשָׁל מִהַשְׁתַּפֵּין, וְשָׁלֵם לְאֶחָד מֵהֶן; שְׁתַּפֵּין
7 שְׁשָׁאֻלוּ, וְשָׁלֵם אֶחָד מֵהֶן³⁶; שְׁשָׁל מִן הָאִשָּׁה³⁷,
8 וְשָׁלֵם לְבַעֲלָהּ³⁸; אִשָּׁה שְׁשָׁאֲלָהּ³⁹, וְשָׁלֵם בְּעַלָּהּ⁴⁰ -
9 כָּל אֵלּוּ סֵפֶק, וְהָרִי הַכֶּפֶל מִטָּל בְּסֵפֶק וְאֵינוֹ תַּחַת יָד
10 אֶחָד מֵהֶן⁴¹, לְפִיכָף חוֹלְקִין הַכֶּפֶל⁴² או הַשֹּׁבֵחַ בֵּין
11 בַּעַל הַפְּקָדוֹן וּבֵין הַשּׁוֹמֵר. וְאִם קָדַם אֶחָד מֵהֶן
12 וְתַפְסָה הַכֶּל - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ⁴³, וְאֶפְלוּ בְּחוּצָה
13 לָאֶרֶץ⁴⁴.

(29) כל הדינים שבהלכה זו נשאלו בגמרא שם לד: ונשאר (בתיקו. (30) אפילו אם אמר בבי"ד הריני משלם ואינו יכול לחזור בו, אפשר שלא קנה הכפל מפני שהטריחו בבי"ד (מגיד-משנה). (31) צדדי הספק הם: אפשר שהם מסכימים לשלם, וכוונתם לדחות התשלום לזמן מה, מחמת חוסר מזומנים. (32) בגמרא שאלו סתם: שילמו בנים - מאי? והרי"ף הוסיף וביאר, שהמדובר, כשלא הספיק לתובעו עד שמת. ורבינו קיבל ביאורו, כדרכו בכל מקום לקבל שיטת רבו של רבו. ונראה שהוספה זו באה ללמדנו, שהמדובר בנגנבה בחיי השומר, שאם נגנבה אחר שמת אין כל ספק שהיורשים אינם זוכים בכפל אף-על-פי ששילמו, שהרי אין עליהם חובת שמירה כלל ופטורים מלשלם, ואין זה דומה לנשבע ושילם שבהלכה ד. למעלה בפ"א ה"ה אמנם אמרנו, שהיורשים דינם כשומר שכר, אולם שם המדובר בשואל, ויש הנאה ליורשים שיכולים להשתמש בפקדון. וכאן בשומר ואסור להשתמש בפקדון. ונראה להוסיף עוד, שאם תבעו הבעלים את השומר ומת - אין מקום לכל בעיא, שאם אמר הריני משלם ושילמו הבנים - פשיטא שזכו בכפל, ואם אמר איני משלם - ברור היה לרי"ף ולרמב"ם שלא זכו, שהרי אין עליהם לא חובת תשלום ולא חובת שבועה, ולפיכך דקדקו וכתבו שלא הספיק לתבוע. [בגמרא שם נשאלה עוד בעיא: "שילם לבנים" פירוש, מתו הבעלים ושילם השומר ליורשיו. והרי"ף - ורבינו בעקבותיו - השמיטו בעיא זו. ונראה שלא גרסו אותה בגמרא, ונימוקם: שאין מקום לבעיא זו, שאם נגנבה בחיי הבעלים - בוודאי לא זכו בניו בכפל, שהרי אין אדם מוריש קנס לבניו (ראה כסף-משנה כאן). ואם נגנבה אחר שמתו (וכן פירש"י שם), אפשר שלדעתם, כשהשומר ממשיך בשמירה והיורשים לא לקחו הפקדון בחזרה, הרי זה כאילו מסרו לו הם את הפקדון. ובשילמו בנים לבנים, המדובר כשמתו הבעלים והשומר ממשיך בשמירתו בהסכמת בניו ונגנבה ואחר-כך מת השומר, ויש כאן שני נימוקים לטובתם של היורשים: א. מיתת הבעלים; ב. מיתת השומר, ולפיכך שאלו מה הדין]. (33) נתבאר בהערה הקודמת. (34) כשתבעו, אמר: הריני משלם מחצה (רש"י). והבעיא היא אם זכה במחצית הכפל או לא זכה בו, משום שהמפקיד לא הקנה לו כלום כשאינו מפצה את כל ההפסד. (35) אם-תמציו-לומר בשילם מחצה לא קנה כלום, מה הדין

14 ו. נִגְנַב⁴⁵ הַפְּקָדוֹן בְּאִנְסָה⁴⁶, וְאַחֲרַיָּה הָפֵר הַגִּבְבִּי⁴⁷ -
15 אֶחָד שׁוֹמֵר הָנֶם וְאֶחָד שׁוֹמֵר שְׁכָר עוֹשֶׂה דִין עִם
16 הַגִּבְבִּי⁴⁸ וְאֵינוֹ נִשְׁפָּע⁴⁹. קָדַם וְנִשְׁפָּע, וְאַחֲרַיָּה הָפֵר
17 הַגִּבְבִּי⁵⁰: אִם שׁוֹמֵר הָנֶם הוּא - רָצָה עֹמֵד
18 בְּשִׁבְעָתוֹ⁵¹, רָצָה עוֹשֶׂה דִין עִם הַגִּבְבִּי⁵²; וְאִם שׁוֹמֵר
19 שְׁכָר הוּא - עוֹשֶׂה עִמּוֹ דִין⁵³. נִגְנַב הַפְּקָדוֹן בְּאִנְסָה⁵⁴,
20 וְהַחֲזִירוֹ הַגִּבְבִּי לְבֵית הַשּׁוֹמֵר, וְהָרִי הוּא בְּהִמָּה,
21 וּמָתָה שָׁם בְּפִשְׁעָה - יֵשׁ בְּדָבָר סֵפֶק אִם פְּלָתָה
22 שְׁמִירָתוֹ⁵⁵ וְנִפְטָר, או עֲדִין לֹא פְּלָתָה שְׁמִירָתוֹ⁵⁶.
23 לְפִיכָף: הַשּׁוֹמֵר פְּטוּר מִלְשָׁלֵם, וְאִם תַּפְסוּ הַבְּעָלִים
24 - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ג' סיון – ספר משפטים – הלכות מלוה ולוה קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יד. (5) לדעת הרמב"ם אין זאת מצוה. ראה ביאורנו פרק ה הלכה א.

פרק ראשון

(1) מבאר שמצוה להלוות לעני, ושהלוה חייב לפרוע ואין מרחמים בדין ומסדרין לבעל חוב.

- א. מצות עשה להלוות לעניי ישראל¹, שנאמר: אם כסף תלוה את עמי את העני עמך. יכול רשות? תלמוד לומר: העבט תעביטנו וגו'. ומצוה זו גדולה מן העדקה² אל העני השואל³; שזה פבר נצרך לשאל, וזה עדין לא הגיע למדה זו⁴. והתורה הקפידה על מי שימנע מלהלוות לעני, שנאמר: ורעה עינך באחיק האביון וגו'⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצות-עשה להלוות לעניי ישראל"

וצריך להבין מדוע לא כתב הרמב"ם גם החיוב להלוות לעשיר הצריך להלוואה בזמן מסוים הגם שבדרך כלל הוא עשיר, והלא מפורש בגמרא ש"גמילות חסד בין לעניים ובין לעשירים" ומדוע לא פסק הרמב"ם כהגמרא הנ"ל.

בשו"ע אדמו"ר הזקן הביא לשון הרמב"ם "מצות-עשה להלוות לעניי ישראל" אבל הוסיף אח"כ "אין לי אלא עני, עשיר מניין שמצוה להלוותו לפי שעה, תלמוד לומר "את עמי" ומכאן לימוד נוסף שמצות הלוואה היא גם לעשיר. את חיוב ההלוואה לעשירים אפשר לפרש בשני אופנים: א. שעשיר הזקוק להלוואה הוא כעני באותה שעה, וממילא נכלל בחיוב ההלוואה לעניים. ב. עני האמור בתורה מדבר על עני ממש ולא על עשיר, ולכן יש צורך בלימוד נוסף מיוחד: אין לי אלא עני, עשיר מניין כו".

מזה שהאדמו"ר הזקן העתיק את לשון הרמב"ם, משמע שדבריו הם בהתאם לשיטתו, ואם כן חוזרת השאלה מדוע לא כתב הרמב"ם מצות הלוואה לעשירים בפירוש.

והביאור בזה: בספר המצוות, שורש ב' כתב, שאין למנות במניין המצוות כל מה שלמדו חכמים ב"ג מדות שהתורה נדרשת בהם או מריבוי דקרא (אלא אם כן פירשו בעצמם שדין זה הוא מהתורה). ומכיון שכך, הרי שמה שנתפרש בתורה הוא ההלוואה לעניי ישראל, מה-שאין-כן את ההלוואה לעשירים למדו חכמים מריבוי דקרא ("את עמי") ולכן אין למנותה בתור מצות-עשה מהתורה.

ובנוגע לעצם עניין ההלוואה לעשירים, סומך הרמב"ם על מה שכתב בהלכות דעות (פ"ה ג') "מצות-עשה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו, שנאמר ואהבת לרעך כמוך, לפיכך צריך לספר בשבחו ולחוס על ממונו כו'" ובזה כלל גם את מצוות ההלוואה לעשירים.

(על פי יין מלכות ספר משפטים סימן ז)

(2) ואפילו עשיר מצוה להלוותו בשעה שאין מעות מצויות

(45) בבא-קמא קח: (46) בליסטים מזוין שהשומר אינו יכול להציל מידו, ולא לקח בפרהסיא אלא הסתתר שלא יראוהו. מעשה שכזה נידון כגניבה המחייבת תשלומי כפל (רבינו פ"ד מהלכות גניבה ה"ד) ונידון כאונס לפטור שומר שכר שחייב בגניבה רגילה. (47) ואפשר להוציא ממנו את הגניבה או דמיה. (48) בגמרא כתוב: "עושה עמו דין". ורבינו ביאר "עם הגנב", כלומר, על השומר מוטל לטרוח ולהוציא מיד הגנב, אבל אינו מחויב לשלם מכיסו כלום. ורש"י מפרש שם, שהשומר משלם לבעלים וגובה מהגנב (מגיד-משנה. ראה סמ"ע סימן רצד ס"ק ז, וש"ך שם ס"ק ז). (49) פירוש, אינו יכול לטעון: אשבע שלא שלחתי בה יד, ואולי גם שאינה ברשותי - ואסתלק. (50) בגמרא כתוב סתם: "שקדם ונשבע", ומפרש רבינו, שקדם לפני שהוכר הגנב (וכן פירש הרי"ף). (51) יכול הוא לטעון: נשבעתי ונפטרת והסתלקתי מכל הענין הזה. (52) לא נתבארה כוונתו. לשם מה יטרח אם אינו מחויב לעשות זאת, וגם לא ירוויח מזה כלום (ראה ב"ח חו"מ סי' רצד שעמד על תמיהה זו, ותיירץ בדוחק: שרוצה לעשות מצוה). (53) מכיון שקיבל שכר עבור שמירתו, מוטל עליו לטרוח ולהוציא מיד הגנב, משום שאין זה נידון כאונס, כשאפשר להוציא מידו. [ב'שיטה מקובצת' שם הובאו כמה שיטות בפירוש סוגיא זו. ופירושו כאן מסתמך בעיקר על המגיד-משנה]. (54) בעיא שלא נפשטה, שם. (55) כשנגנבה באונס נפטר השומר לגמרי, ונפסק חיוב השמירה שהיה מוטל עליו, וכשהוחזרה לא קיבל על עצמו שמירה שניה. (56) מכיוון שהוחזרה ליד השומר, והוא לא החזירה לבעלים - קיים עדיין חיוב השמירה הראשון.

בריף רמב"ם דסייען

יום שלישי ג' סיון ה'תש"פ הלכות מלוה ולוה

- 1 יש בכללן שתים עשרה מצות. ארבע מצות עשה,
2 ושמונה מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) להלוות
3 לעני ומך. (ב) שלא יגשי אותו. (ג) לגש² את העובד
4 כוכבים. (ד) שלא ימשכן בעל חוב בפרוץ. (ה)
5 להחזיר המשכון לבעליו בזמן שהוא צריך לו³. (ו)
6 שלא יאחר המשכון מבעליו העני בעת שהוא צריך
7 לו. (ז) שלא יחבל אלמנה. (ח) שלא יחבל פלים
8 שעושין פהן אכל נפש. (ט) שלא יתן המלוה ברבית.
9 שלא ילוה הלוה ברבית. (יא) שלא יתעסק אדם
10 בין מלוה ולוה ברבית: שלא יעיד פיניהן, ולא יכתב
11 שטר, ולא יערב. (יב) ללוות מן העובד כוכבים
12 ולהלוות⁴ לו ברבית.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

(1) ילחץ, יתבע בתקיפות "והוא יודע שאין לו מה יחזיר" (רבינו לקמן פרק א הלכה ב). (2) לדעת הרמב"ם אין זאת מצוה (ראה ביאורנו שם הלכה ה). (3) כסות יום ביום, כסות לילה בלילה (לקמן פרק ג הלכה ה). (4) שלא ייתן

(8) לוחץ, תובע בחזקה. (9) כמלוה דוחק ותובע (ראה בבא מציעא עה:). (10) לאלצו לפרוע החוב בזמן, ולא להרוויח לו זמן הפירעון (השווה חינוך תמוז). (11) צריך להיות: את הנכרי. (12) ספרי דברים ראה - קיג. (13) ודעת הרמב"ן (בהשגותיו על ספר המצוות לרבינו בשורש השישי ובפירוש התורה דברים טו), שאין נגישת הגוי מצוה, ומה שאמרו בספרי שזו מצוות עשה, הכוונה שכתוב זה משמיענו מצוות עשה באחיק. וכך הוא נדרש: לנכרי את רשאי ליגוש ולא לאחיק, והוא לאו הבא מכלל עשה שהוא נקרא עשה, ולומר לך שהנגוש את הישראל עובר בעשה ולא תעשה.

ג. אָסוּר לְאָדָם לְהִרְאוֹת¹⁴ עֲצָמוֹ לְבַעַל חוֹבוֹ בְּזִמָּן שְׂיִדְעַ שְׁאֵין לוֹ, אֶפְלוּ לְעֵבֶר לְפָנָיו, שְׁלֹא יִפְחִידוּ אוֹ יִכְלִימוּ, אִף עַל פִּי שְׁאֵינוֹ תוֹכְעוֹ, וְאֵין צָרִיף לומר אִם תִּכְבֹּעַ¹⁵. וְכִשֶּׁם שְׁאָסוּר לְזֶה לְתַבַּע, כִּף אָסוּר לְזֶה לְכַבֵּשׁ¹⁶ מִמּוֹן חֲבֵרוֹ שְׂבִידוֹ וְלומר לוֹ: לֵךְ וְשׁוּב. וְהוּא שֵׁישׁ לוֹ. שְׁנֵאָמַר: אֵל תֹּאמַר לְרַעְיָךְ לֵךְ וְשׁוּב. וְכֵן אָסוּר לְזֶה לְקַח הֶלְוָה וְלְהוֹצִיאָהּ שְׁלֹא לְצָרְךָ וְלִאֲבֹדָה¹⁷, עַד שְׁלֹא יִמָּצֵא בַּעַל חוֹב מֵאֵין יִגְבֶּה. אִף עַל פִּי שֶׁהַמְלוֹה עָשִׂיר גָּדוֹל. וְעוֹשֶׂה זֶה - רָשָׁע הוּא; שְׁנֵאָמַר: לְזֶה רָשָׁע וְלֹא יִשְׁלָם¹⁸. וְצוּר חֲכָמִים¹⁹: יְהִי מִמּוֹן חֲבֵרְךָ חֲכִיב עָלֶיךָ כְּשֶׁלֶךְ.

(14) מכילתא משפטים יט: "לא תהיה לו כנושה": - "לא תראה לו בכל זמן". בבבא מציעא עה: אמרו: מניין לנושה בחבירו וכו' שאסור לעבור לפניו? תלמוד לומר "לא תהיה לו כנושה (ברש"י שם "לא תראה בעיניו כנושה בו שיראה ויביבוש"). (15) רוצה לומר, אם כבר תבעו, כגון, שלא ידע שאין לו ותבעו, שאסור לו לעבור לפניו מכאן ואילך (אבן האזל). (16) לעכב, להשהות. (17) וגורם לאבדה מן המלווה. (18) ראה אבות פרק ב משנה ט. שמות רבה לא, טו. (19) אבות שם, משנה יב.

ד. כְּשִׁיתַּבַּע הַמְלוֹה הַלּוֹאֲתוֹ²⁰, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא עָשִׂיר וְהַלּוֹה דְּחוּק וְטָרִיד בְּמִזְנוֹת²¹ - אֵין מְרַחֲמִין בְּדִין²², אֶלָּא גּוֹבִין לוֹ חוֹבוֹ עַד פְּרוּטָה אַחֲרוֹנָה מִכָּל מִטְּלָטְלִין שִׁימָצְאוּ לוֹ. וְאִם לֹא הִסְפִּיקוּ הַמִּטְּלָטְלִין - גּוֹבִין לוֹ מִן הַקֶּרֶקֶע²³, אַחֵר שֶׁמִּתְחַרְמִין²⁴ עַל מִי שֵׁישׁ לוֹ מִטְּלָטְלִין אוֹ מִי שִׁידַע²⁵ מִטְּלָטְלִין וְלֹא יָבִיִּאֵם לְבֵית דִּין²⁶. וְגּוֹבִין מִכָּל קֶרֶקֶע שֵׁישׁ לוֹ. אִף עַל פִּי שֶׁהִיא מְשֻׁעָבֶדֶת לְכַתְּבַת אִשְׁתּוֹ אוֹ לְבַעַל חוֹבוֹ שֶׁקָּדַם²⁷ - גּוֹבִין לָזֶה²⁸, וְאִם יָבֹא²⁹ הָרֹאשׁוֹן וְיִטְרֹף - יִטְרֹף³⁰. טַעַן הַלּוֹה: שֶׁמִּטְּלָטְלִין אֵלּוֹ שְׂבִידִי אֵינֶן שְׁלִי, אֶלָּא פְקָדוֹן הֵם בְּיָדִי אוֹ שְׂכֹרְתִין אוֹ שְׂאוּלִין - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ³¹, אוֹ יָבִיִּא³² רֵאִיָּה³³ אוֹ יִגְבֶּה מִהֶן בַּעַל חוֹבוֹ.

(20) בבית דין. (21) טורח הוא הרבה כדי להתפרנס. בפרק כ מסנהדרין הלכה ד כותב רבינו: "אל תאמר עני הוא זה ובעל דינו עשיר, הואיל ואני (הדיין) והעשיר חייבין לפרנסו אזכנו בדין ונמצא מתפרנס בכבוד". (22) כתובות פד.

בידו (רבינו יונה אבות פרק א משנה א. טור ושלחן ערוך סימן צג סעיף א, על פי סוכה מט: גמילות חסד נוהג בין לעניים בין לעשירים. (ובמכילתא דרשב"י: "העני עימך: אין לי אלא עני, עשיר מניני? תלמוד לומר עימך וכו'. אם כן למה נאמר עני? ממהרני ליפרע על ידי עני יתר מן העשיר"). ומה שכתב רבינו "לעניי ישראל" לאו דווקא, אלא כל מי שצריך וזקוק להלוואה, כי עשיר הזקוק להלוואה בכלל עני הוא (השווה ספר החינוך מצוה תמח הוצאת מוסד הרב קוק). (3) מכילתא משפטים פרשה יט: "רבי ישמעאל אומר כל אם ואם שבתורה - רשות, חוץ מזה ועוד שניים (שם משמש בלשון כאשר), וכו'". "אם כסף תלוה" - חובה ולא רשות, אתה אומר חובה או אינו אלא רשות? כשהוא אומר (בלשון ציווי): העבט תעביטנו - חובה ולא רשות". (4) מצות נתינת צדקה (שבת סג "גדול המלוה יותר מן הנותן צדקה") (5) המבקש. (6) "כי מי שנתבזה וגילה פניו לשאול מידי האנשים אין צרת עניינו (מצבו) כמו המכוסה שירצה להיעזר עד שלא יתגלה עניינו ולא יתבזה" (רבינו בספר המצוות עשין קצו). (7) "ולא תיתן לו וקרא עליך אל ה' והיה כך חטא".

ב. כָּל הַנוֹגֵשׁ⁸ הָעֲנִי, וְהוּא יוֹדַע שְׁאֵין לוֹ מַה יִּחְזִיר לוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאָמַר: לֹא תִהְיֶה לוֹ פְּנֵשָׁה⁹. וּמִצְוֹת עֲשֶׂה לְנֹגֵשׁ אֶת הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים וְלִהְצֵר לוֹ¹⁰, שְׁנֵאָמַר: לְנִכְרִי¹¹ תִּגְשׁ. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ¹², שִׁזּוֹ מִצְוֹת עֲשֶׂה¹³.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ומצות-עשה לנגוש את העבו"ש ולהצר לו כו".

וצריך להבין הרי גם בנוגע לאומות העולם מצינו פרטי דינים של הנהגה במדת החסד והרחמים, ולדוגמא "מפרנסין ומכסין עניי עכו"ם עם ישראל. ובנוגע לבני נח כתב בהלכות מלכים (סוף פ"ח) שכן "אין האכזריות והעזות מצויה אלא בגויים עובדי עבודה-זרה... אבל זרעו של אברהם והם ישראל ... רחמנים הם על הכל".

ולא עוד אלא שאפילו על בעלי חיים הזהירה תורה, שהלא איסור צער בעלי חיים הוא מן התורה, כמו שכתב הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג ספ"ז).

ולכאורה אין מתאים כל הנ"ל עם "המצוה לנגוש את העכו"ם ולהצר לו", וכמו כן הוא בנוגע לריבית שכתב: "ומצות-עשה להשיך לעכו"ם כו".

ויש לומר שהמצוה להלוות בריבית לנכרי היא לא כדי להצר לו אלא כדי שלא להפסיד ממון ישראל, שהרי הגויים בינם לבין עצמם מלווים בריבית אלא שיש דין מיוחד שאין להלוות לישראל בריבית.

וכן הוא בעניין ליגוש את העכו"ם ולהצר להם, שהכוונה בזה היא להציל ממון ישראל ולא לצו להשיב ההלוואה בזמנה כדי שלא לגרום הפסד ממון לישראל, שכן על הרווחות זמן הפירעון משלמים (הגויים) ממון.

(על פי "ין מלכות" ספר משפטים סימן ט)

לו, ויגבו הישראלים; וכשיבואו העובדי פוכבים
13 ויאסרוהו - הרי כל ישראל מצוין לפדותו³⁹.

(38) הרי"ף שם. (39) המצוה להצילו אינה מוטלת על
התובע יותר מאשר על כל אחד ואחד מישראל.

ז. מסדרין⁴⁰ לבעל חוב⁴¹, פדרף שמשדרין בערכין⁴².
15 פיצד? אומרין ללוה: הבא⁴³ כל המטלטלין שיש
16 לך, ולא תניח אפלו מחט אחת. ונותנין לו מן הכל
17 מזון⁴⁴ שלשים יום ונסות שנים עשר חדש מנסות
18 הראויה לו. ולא שילפוש בגדי משי או מצנפת
19 זהובה⁴⁵, אלא מעבירין אותה ממנו⁴⁶, ונותנין לו
20 כסות הראויה לו⁴⁷ לשנים עשר חדש. ומטה⁴⁸ לישב
21 עליה, ומטה ומצע הראוין לו לישן עליהם. ואם
22 היה עני - מטה ומפץ⁴⁹ לישן עליו. ואין נותנין
23 פלים פאלו⁵⁰ לאשתו ובניו⁵¹, אף על פי שהוא חב
24 במזונותיהם⁵². ונותנין לו סנדליו ותפיליו⁵³. היה
25 אמן⁵⁴ - נותנין לו שני כלי אמנות מכל מין ומין.
26 כגון שהיה חרש⁵⁵ - נותנין לו שני מעצדין ושתי
27 מגרות⁵⁶. היה לו מין אחד מרבה ומין אחד מועט⁵⁷
28 - נותנין לו שנים מן המרבה, וכל שיש לו מן
29 המועט, ואין לוקחין לו פלים מדמי המרבה⁵⁸. היה
30 אקר או חמר - אין נותנין לו לא צמדיו⁵⁹ ולא
31 חמוריו⁶⁰. וכן אם היה ספן - אין נותנים לו
32 ספינתו⁶¹. אף על פי שאין לו מזונות אלא מאלו -
33 אין אלו פלים⁶², אלא נכסים⁶³, וימכרו עם שאר
34 המטלטלין בבית דין, וינתנו לבעל חובו.
35

"ועל זה הזהירה התורה "ודל לא תהדר בריבו" ונאמר
(ויקרא יט, טו) "לא תשא פני דל" (רבינו שם על פי תורת
כוהנים קדושים פרק ד). (23) שהמטלטלין קודמים לגבייה
מן הקרקע, שכשם שהמלוה בממון היה - כך תחילת גבייתו
מממון או ממטלטלים (שדינם כממון. בבא קמא יד.).
מלשון רבינו נראה שמעמיד מטלטלין וממון בדרגה אחת,
היינו שאם יש לו ממון ויש לו מטלטלין - רצה משלם
ממון, רצה מגבהו מטלטלין (השווה רבינו פרק י מהלכות
נזקי ממון). ברם דעת הרי"ף בבבא בתרא בתחילת פרק
שישי שהממון קודמים לגבייה מן המטלטלין (וכן כתב
רשב"ם בבא בתרא צב: בשם רבינו חננאל) וכן הרא"ש בבא
קמא פרק א סימן ד בשם רבינו תם. (24) "הטלת חרם
לדברים אלו לא מצאנו בגמרא אבל כן נמצא בכל ספרי
הגאונים ז"ל. ונראה שהדבר בקבלה אצלם" (מגיד משנה
להלן פרק י"א הלכה ז). (25) שיש לו ללוה. (26) או לא
הודיע לבית דין. (27) ללוה ממנו לפני שלוה מזה הבא
עכשיו לגבות, אבל עדיין לא הגיע זמן פרעונו, וכן הכתובה
אינה נגבית מחיים כמבואר בפרק י"ט מהלכות אישות
הלכה ג. (28) מיד, ואין ביד הבעל חוב והאשה למנוע
גבייתו. (29) כלומר, ולכשיבוא. (30) זה נימוק למה אין
מונעים גביית הקרקע אף על פי שהיא משועבדת לאחרים,
לפי שהגביה אינה גורמת כל הפסד לבעל השיעבוד, שהרי
כשיגיע זמן פירעון חובו - יטרוף מה שגבה ראשון, שכל
הקודם בחובו וזה (על פי תשובת הרי"ף סימן קיד, רט ועיין
ירושלמי כתובות פרק י הלכה ו). (31) "חזקה כל מה
שביד אדם הוא שלו" (מגיד משנה). והמקור להלכה זו מצא
רבינו בכתובות יט בסוגיית שטר אמנה. (32) פירוש, אלא
או יביא. (33) עדים, שכן הוא כדבריו.

ה. אין בעל חוב גובה לא מנסות אשתו ובניו של
1 ללוה, ולא מבגדים צבועים שצבען לשמן³⁴, אף על
2 פי שעדיין לא לבשו אותן, ולא מסנדלים חדשים
3 שלקחן לשמן, אלא הרי אלו שלהן³⁵. במה דברים
4 אמורים? בכלי החל; אבל בגדי שבת והמועד -
5 גובה אותן בעל חוב³⁶. ואין צריך לומר, אם היו
6 בהן טבעות וכלי זהב או כסף³⁷, שהכל לבעל חובו.

(34) לשם אשתו ובניו. (35) שמשעה שנתנם או לקחם
לשמן יצאו מרשותו וזכו בהם והרי הם שלהם (רי"ף
בתשובה סימן ריט, על פי ערכין כד.). (36) מתוך שהם
בגדים מכובדים, ואינם לשימוש יום יום, אין הבעל נותנם
במתנה גמורה על דעת שלא יוכל למכרם אם יצטרך להם
(רי"ף בתשובה סימן רנה על פי ירושלמי קידושין פרק א
הלכה ד). (37) "שאדם קונה על מנת שתתקשט, ואם
הוצרך יתפרנס מהם" (כלומר, ימכור לשם פרנסתו. רי"ף
שם סימן רט).

ו. היו לו מטלטלין או קרקע, והרי עליו שטרי
8 חובות לעובדי פוכבים, ואמר: הרי כל נכסי
9 משעבדין לעובדי פוכבים, ואם יטלו אותן
10 הישראלים בחובם, יאסרו אותי העובדי פוכבים
11 בחובן ואהיה בשביה - הורו רבותי³⁸, שאין שומעין
12

(40) "מעריכין נכסי הלוה, ואם הוא עני אף על פי שאינו
נשלם החוב כולו, אין נוטלין כל מה שיש לו, אלא משיירין
לו לפי כבודו" (ערוך ערך סדר) וכמו שמבאר רבינו והולך.
(41) כשיגיע זמן הפירעון ויבוא המלוה לבית דין לגבות
חובו (שולחן ערוך סימן צז, כג.). (42) מי שהתחייב לתת
להקדש ערך עצמו או ערך אחרים, בית דין לוקח כל רכושו
ומוכרו ונותן הדמים להקדש, ושנינו (ערכין כג:)
שמשאירים לו כל המפורט כאן בדברי רבינו (בבא מציעא
ק"ג:). (43) ראה לקמן פרק ב הלכה י"ב. (44) שם כד.
דרשו זה מן הכתוב (ויקרא כז, ח): "ואם מך הוא מערכך"
- החייהו מערכך. (45) רקומה זהב. (46) בבא מציעא
שם. (47) לאיש כמותו לצורך ימי החול, אבל לא לשבתות
וימים טובים (רבינו בפרק ג מהלכות ערכין הלכה טו.
ומקורו נראה שהוא מהמבואר למעלה הלכה ה על פי
ירושלמי קידושין הובא בבאורנו שם). (48) כיסא.
(49) מצע גס ארוג מקנים שעניים רגילים להשתמש בהם
ואינו יכול לדרוש מצע של לבד. (50) לא כסות וגם לא
מזון. (51) אפילו הקטנים. (52) כמבואר בפרק י"ב
מהלכות אישות הלכה ב, יד. שלא הוטל על המלוה להחיות
את אשתו ובניו. ערכין שם: "הוא (החייהו) מערכך, ולא
אשתו ובניו מערכך". (53) של ראש ושל יד (שם) - כשם
שנותנין לו כסות (והשווה פסחים ק"ג). (54) שם.
(55) נגר. (56) משורים. (57) כגון, שיש לו שלושה

וְלֹא לְבָנוֹי¹³, וְלֹא יִלְבִּישׁ אוֹתָן, וְלֹא יִטְפֹּל בָּהֶן, וְלֹא יִתֵּן מִתְּנֵה לְאָדָם בְּעוֹלָם, אֲלֵא יוֹצִיא מִכֶּל אֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָדוֹ מִזֶּזֶן שְׁלֹשִׁים יוֹם וַכְּסוֹת שָׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ, מִזֶּזֶן הָרְאוּי לוֹ וַכְּסוֹת הָרְאוּי לוֹ¹⁴, לֹא אֲכִילָת הַזֹּלָלִים וְהַסּוֹבְאִין אוֹ בְּנֵי מְלָכִים וְלֹא מִלְּבוּשֵׁי הַפְּחוּת וְהַסְּגָנִים¹⁵, אֲלֵא פִּדְרוֹ, וְכָל הַיֵּתֶר עַל צָרְכּוֹ יִתֵּן לְבַעַל חוּבוֹ רָאשׁוֹן רָאשׁוֹן, עַד שֶׁיִּגְבְּנוּ כָּל חוּבוֹ. וּמִחֲרִימִין תַּחֲלָה עַל מִי שֶׁיַּדַּע לְפָלוּנֵי נְכָסִים, גְּלוּיִין אוֹ טְמוּנִין, וְלֹא יוֹדֵעַ לְבֵית דִּין. גַּם אַחֵר הַתִּקְנָה הַזֹּאת, אֵין בְּעַל חוּב יָכוֹל לְהַכְנִס לְתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל לוֹה, לֹא הוּא וְלֹא שְׁלִיחַ בֵּית דִּין; שֶׁלֹּא תִקְנֶה לְעָקֵר גִּיף הַתּוֹרָה¹⁶. אֲלֵא הַלּוֹה עֲצָמוֹ יוֹצִיא כְּלָיו, אוֹ יֹאמֶר: כֶּךָ וְכֶךָ הוּא שְׂיֵשׁ לִי; מִנִּיחִין הָרְאוּי לוֹ, יוֹצִיא הַשָּׂאֵר, וְיִשְׁבַּע בְּתִקְנָה זוֹ. וְכִזָּה דִּין יִשְׂרָאֵל בְּכָל מְקוֹמוֹתָ. נִרְאָה לוֹ מִמּוֹן אַחֵר שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁבוּעָה זוֹ, וְאָמַר: שֶׁל אַחֲרִים הוּא, אוֹ עֵסֶק הוּא בְּיָדִי - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ¹⁷, עַד שֶׁיָּבִיא רְאִיָּה. וְכֵן הוּרִי רְבוּתִי¹⁸.

(6 המלוה. 7 בבא-מציעא קיג. ראה לקמן פ"ג הל' ג. 8 רבנן סבוראי (הגהות מיימוניות). 9 המסתירים ממנו, ואומרים אין לי. 10 שנמנעו מלהלוות ממון לאחרים מפני החשש, שמא יחביאו כל אשר להם ויטענו: אין לי. 11 היינו כשס"ת בידו, כדוגמת השבועה שאינו ברשותו שתיקנו חכמים על השומר האומר הריני משלם, מפני החשש שמא עיניו נתן בחפץ שנמסר לשמירתו, כמבואר בפ"ו מהל' שאלה ופקדון הל' א (הגר"א סי' צט ס"ק א. עיין שם). 12 ואע"פ שמתנה על-מנת להחזיר, דינה כמתנה - כאן אין מתנתו מתנה, כי רגלים לדבר שלא נתנו אלא כדי להבריא מן הבעל-חוב, ומן הדין בעל-חוב גובה אותה, והראשונים קראו לשבועה זו: "שבועת החשד" (כסף-משנה שם). 13 השווה למעלה פ"א הל' ז. 14 השווה שם. 15 פקיד מלוכה גבוהים. 16 דבר תורה שהקפידה על הכניסה לבית הלווה. ולא באו חכמים אלא לעשות סייג וגדר שלא תנעול דלת בפני לווים. 17 חזקה - כל מה שביד אדם שהוא שלו (השווה למעלה פ"א הל' ד). 18 הר"י מיגאש, בתשובה סי' קסט.

ג. מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁבוּעָה זוֹ, שֶׁאֵין לוֹ כָּלוּם וְכָל מָה שִׁירוּיָם יִתֵּן לְבַעַל חוּבוֹ - אֵין כָּל אֶחָד מִבְּעָלֵי חוּבוֹתָ בָּא וּמִשְׁבִּיעוֹ¹⁹, שֶׁשְׁבוּעָה אַחַת כּוֹלֶלֶת כָּל בְּעָלֵי חוּבוֹת. וְתִקְנַת אַחֲרֹנִים²⁰ הִיא, וְאֵין מִדְּקָדְקִין בָּהּ לְהַחֲמִיר²¹ אֲלֵא לְהַקֵּל.

(19 שנית אותה שבועה. 20 כלומר, הואיל ותקנת הגאונים היא. 21 לחייבו שבועה לכל אחד מבעלי-חובות, שכל שירוויית יתן גם להם (לחם-משנה ומשנה למלך).

ד. מִי שֶׁהִחֲזִק שֶׁהוּא עֲנִי וְכָשֶׁר²² וְהוֹלִךְ בָּתֵּם, וְהַדְּבָר גָּלוּי וְיָדוּעַ לְדִין וְלִרְבֵּי הָעָם, וְכֹא בְּעַל חוּבוֹ לְהַשְׁבִּיעוֹ בְּתִקְנָה זוֹ, וְהִחֲזִק הַתּוֹבֵעַ²³ שֶׁאֵינוֹ מִסְתַּמֵּךְ

מעצדים והמגירה האחת. 58) אין מוכרים המעצד השלישי לקנות מגירה בדמיה, כדי שיהיו לו שתי מגירות, שהרי גם קודם לא היו לו כי אם אחת (ערכין שם). 59) צמד בקר לא יכיר. 60) אם היה חמר (שם). 61) שם יח. 62) כלי אומנות. 63) שם בגמרא לדעת תנא קמא.

ח. מִלּוֹה⁶⁴ שֶׁבֶא לְהַפְרַע שְׁלֹא בְּפָנֵי הַלּוֹה, כְּגוֹן שֶׁהָיָה הַלּוֹה בְּמִדְיָה רְחוֹקָה, וְתַפְסָה הָאִשָּׁה מִטְּלָטְלִין מְנַכְסֵי הַבַּעַל כְּדִי שֶׁתִּזְוֶן מֶהֶן - מוֹצִיאִין אוֹתָן מִמֶּדָּה⁶⁵ וְנוֹתֵנִין לְבַעַל חוּב; שֶׁאִפְלוּ הָיָה בְּעֵלָה עִמָּה - לֹא הָיָה יָכוֹל לְזוֹן אֶת אִשְׁתּוֹ וּבְנָיו עַד שֶׁיַּפְרַע לוֹ כָּל חוּבוֹ⁶⁶.

(64) תשובת הרי"ף הובאה בטור סימן צז. 65) ואף על פי שחוב האשה למזונות קדם לחובו "שכשם שבערין מיעט מזון אשתו ובניו (כמבואר בערכין כג): אף על פי שקדמו לחוב המעריך - הוא הדין גם לבעל חוב" (כסף משנה בשם בעל התרומות). 66) כמבואר למעלה הלכה ז.

פָּרָק שֵׁנִי

(1) מבאר תקנת הגאונים להשביע ללווה הטוען שאין לו, ודין מלווה שאמר שטר אמנה הוא זה במקום שחב לאחרים, וכלל שם שאסור להלוות מעותיו בלא עדים, ודין לווה מעבדו ושחררו.

א. דִּין תּוֹרָה, שֶׁבְּזִמְנִין שִׁיתַּבַּע הַמְּלוֹה אֶת חוּבוֹ: אִם נִמְצָא לַלּוֹה נְכָסִים - מְסַדְרִין לוֹ, וְנוֹתֵנִין לְבַעַל חוּבוֹ אֶת הַשָּׂאֵר, כִּמּוֹ שֶׁבֶאֱרַנּוּ²; וְאִם לֹא נִמְצָא לַלּוֹה כָּלוּם, אוֹ נִמְצָאוּ לוֹ דְּבָרִים שֶׁמְסַדְרִין לוֹ בְּלִבָּד - יִלָּךְ הַלּוֹה לְדַרְכּוֹ. וְאֵין אוֹסְרִין אוֹתוֹ³, וְאֵין אוֹמְרִים לוֹ: הִבֵּא רְאִיָּה שֶׁאַתָּה עֲנִי, וְלֹא מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ⁴, כְּדֶרֶךְ שֶׁדִּין הַעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנִשָּׁה⁵. אֲלֵא אוֹמְרִים לְמַלּוֹה: אִם אַתָּה יוֹדֵעַ נְכָסִים לָזֶה הַמַּחְיֵב לָךְ - יִלָּךְ וְתַפֵּס אוֹתָן.

(2) למעלה פ"א הלכה ז. 3) בבית-הסוהר, כי "לא מצאנו בשום מקום (בתלמוד) חיוב הגוף (היינו מאסר או עונש מלקות וכיוצא בזה) מחמת ממון" (מגיד-משנה). 4) שאין לו כלום. 5) ודרכים אלו - אמצעי נגישה הם.

ב. טַעֲמָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ וְהַחֲבִיא אוֹתָן וְהָרִי הֵן בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ - אֵין מִן הַדִּין שֶׁיִּכְנַס לְבֵיתוֹ, לֹא הוּא וְלֹא שְׁלִיחַ בֵּית דִּין⁷; שֶׁהַתּוֹרָה הִקְפִּידָה עַל זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: בְּחוּץ תַּעֲמֹד. אֲבָל מִחֲרִימִין עַל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ וְלֹא יִתֵּן לְבַעַל חוּבוֹ. כִּשְׂרָאוֹ הַגְּאוֹנִים הָרִאשׁוֹנִים⁸ שֶׁעָמְדוּ אַחֵר חֲבוּר הַגְּמָרָא, שֶׁרְבוּ הָרַמָּאִים⁹, וְנוֹנְעָלָה דָּלֶת בְּפָנֵי לִוְיָן¹⁰, הִתְקִינוּ שֶׁמִּשְׁבִּיעִין אֶת הַלּוֹה שְׁבוּעָה חֲמוּרָה כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה בְּנִקְיִטַּת חֶפְצִין¹¹: שֶׁאֵין לוֹ כָּלוּם יִתֵּר עַל דְּבָרִים שֶׁמְסַדְרִין לוֹ, וְשֶׁלֹּא הַחֲבִיאַן בְּיַד אַחֲרִים, וְשֶׁלֹּא יִתֵּן מִתְּנֵה עַל מְנָת לְהַחֲזִיר¹². וְכוֹלֵל בְּשְׁבוּעָה זוֹ: שֶׁפֶל שִׁירוּיָם וְכָל שֶׁיָּבִיא לְיָדוֹ אוֹ לְרִשְׁתּוֹ מִאֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָדוֹ - לֹא יֵאָכֵל מִמֶּנּוּ כָּלוּם לֹא לְאִשְׁתּוֹ

על הראוי לו - לא יטלו היתר אלא בעלי שטרות
בלבד³⁸, שמא קנוניא³⁹ עושה בהודאתו על נכסיו
של זה.

(36) מעצמו, ואין כאן עדי הלוואה או אפילו יש עדי
הלוואה, אלא שהלווה יכול לטעון פרעתי, והוא מודה שלא
פרע (ראה ש"ך סי' צט, ג). (37) הקודמים - לדבריו -
להלוואה שבשטר. (38) אבל אם יש עדי הלוואה והם
מעידים שהותנה בין המלוה והלווה שלא יפרע אלא בעדים
- המלוה בלי שטר קודמת לגביה (מגיד-משנה, וראה ה"ו).
(39) תחבולה בין הלווה והאחרים, להברית נכסיו מן המלוה.

ו. ראובן שהיה חייב לשמעון⁴⁰ מאה, ולוי חייב
לראובן מאה - מוציאין מלוי ונותנין לשמעון.
לפיכך, אם אין לראובן נכסים⁴¹, והיו לו שטרי חוב
על לוי, ואמר לוי: שטר אמנה הוא⁴², פרוע הוא⁴³,
והודה לו ראובן⁴⁴ - אין משגיחין על הודאתו⁴⁵,
שמא קנוניא הם עושין לאבד זכותו של שמעון⁴⁶;
אלא ישבע שמעון⁴⁷ ויטל מלוי, כדין כל טורף⁴⁸
שאינו נפרע אלא בשבועה⁴⁹. וכן כל מי שיש עליו
שטר חוב, והודה לאחר מעצמו בחוב אחר⁵⁰, אם
אין לו נכסים כדי שיגבו שניהם - גובה בעל השטר
בלבד, שלא יעשו קנוניא על שטרו של זה⁵¹.

(40) כתובות יט. כרבי נתן: "מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו
בחבירו, מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה? תלמוד-לומר
(במדבר ח, ז): "ונתן לאשר אשם לו" (כלומר, לאשר הלווה
אין כתוב כאן, אלא לאשר האשם שלו, דהיינו למי שהקרן
שלו - רש"י). (41) כי אם יש לו נכסים - אין שמעון גובה
מלוי מדרשתו של רבי נתן, לפי שלא נאמרה אלא כשאין
ללוה נכסים אחרים, כמבואר בבבא-קמא מ. (מגיד-משנה).
(42) לא לזה כלום, אלא מסרו לו מתוך אימון שלא יתבענו
אלא אם ילווהו. (43) ונשאר השטר בידי ראובן.
(44) שהשטר פרוע או אמנה. (45) של ראובן.
(46) כתובות שם, וכפירושו של אב"י. (47) בנקיטת חפץ,
שלא נפרע חוב זה ולא מחלו או מכרו לאחר (ע"פ רבינו
להלן פכ"ב הל' י). (48) מנכסים המכורים או משועבדים
לאחרים. (49) כמבואר לקמן (פכ"ב שם ע"פ שבועות מה).
(50) שקדם, לדבריו, להלוואה בשטר - ואין כאן עדי הלוואה
(ראה למעלה הל' ה) שחוששים לקנוניא, ואין מקבלים הודאתו
בחובות אחרים. וחזר רבינו וכתב דין זה שנית, לפי שאין
רקע החשד לקנוניא של הנידון כאן דומה להמבואר בהל'
ה, כי בהל' ה המדובר, כשנשבע כבר שבועת הסידור,
והגורם לקנוניא הוא דאגתו לפרנסת אשתו ובניו, שאינו
רשאי להאכיל אותם אלא פורע ראשון ראשון לבעל-חובו
כמבואר שם, ובכן החשד מבוסס על זה שאדם עשוי
להוות היתר לעצמו בגלל פרנסת אשתו ובניו, ואפשר שגם
האחרים רואים בזה מצוה לפרנס אשה וילדים קטנים.
ובנידון שלפנינו, שמודה לפני שבועת הסידור, הגורם
לקנוניא האפשרית הוא, כדי שלא ישאר ערום מנכסיו, ולכן
מלמדנו רבינו, שחוששים לקנוניא גם בגלל סיבה זו (ולצד

1 בעניות זה²⁴, אלא רוצה לעצרו בשבועה זו, להצור
2 לו ולביתו פרבים, כדי להנמק ממנו, או כדי שילך
3 וילוה מן העובדי פוכבים²⁵, או יקח נכסי אשתו²⁶
4 ויתן לזה, עד שינצל משבועה זו - יראה לי, שאסור
5 לדין ירא שמים להשביעו שבועה זו; ואם השביעו
6 - בטל לא תעשה של תורה: לא תהיה לו כנשה.
7 ולא עוד, אלא ראוי לדין לגער בתובע ולטרוף²⁷,
8 מפני שהוא נוטר והולך בשטרות לבו. שלא תקנו
9 הגאונים תקנה זו אלא מפני הרמאין²⁸, והרי
10 יאמר²⁹: עד דרש אחיך אתו - דרשהו אם רמאי הוא
11 או אינו רמאי, ומאחר שהחזק זה שהוא עני ושאינו
12 רמאי - אסור להשביעו. וכן אני אומר: שמי
13 שהחזק רמאי, ודרביו מקלקלין במשא ומתנו, והרי
14 הוא אמוד שיש לו קמזון, וטען שאין לו פלום, והרי
15 הוא רץ להשבע בתקנה זו - שאין ראוי להשביעו³⁰.
16 אלא אם יש כח בדין לעשותו³¹ עד שיפרע בעל
17 חובו, או לגדותו עד שימין - יעשה, מאחר שהוא
18 אמוד, שפרעית בעל חוב מצוה³². כללו של דבר:
19 כל שיעשה הדין מדברים אלו, וכןנתו לרדף הצדק
20 בלבד, שנוצטונו לרדפו³³, ולא לעבר³⁴ הדין על
21 אחד מבעלי דינין - הרי זה מרשה לעשות, ומקבל
22 שטר. והוא שיהיו מעשיו לשם שמים³⁵.

(22) אדם ישר. (23) יודעים בו רבים. (24) אין לו ספק,
שכן הוא עני. ויש גורסים: "בענין של זה", כלומר באופיו
ובמצבו של הנתבע (עיין 'פרישה' סי' צט). (25) בריבית.
(26) שהכניסה לו בין נכסי מלוג ובין נכסי צאן ברזל, שאינם
משועבדים לבעל-חוב ואינו גובה מהם (השווה שו"ע סי'
צז סעיף כו). (27) לגרשו מעל פניו. (28) כמבואר לעיל
הל' ב. (29) בבבא-מציעא כח, בענין מוצא אבידה.
(30) ויקרא רבה פ"ו, ג: "אין נותנין את השבועה למי שהוא
רץ אחר השבועה" (הגר"א סימן פז ס"ק קיב). (31) לכופו.
(32) כתובות פו. ושם נתבאר שמכין אותו עד שתצא נפשו
או יקיים מצוה זו. (33) כמו שנאמר (דברים טז, כ): צדק
צדק תדרוך. ובסנהדרין לו: פירשו שהמדובר בדין מרומה
(עיין רדב"ז פכ"ב מהל' סנהדרין הל' ג). (34) להטות.
(35) כמו שאמרו (אבות פ"ב משנה יב "וכל מעשך יהיו
לשם שמים"). וכתב המגיד-משנה בשם המפרשים האחרונים
ז"ל: "שלא כל ב"ד מורשה בכך אלא-אם-כן הוא ב"ד
חשוב ומוחזק בחכמה וחסידות. ומשרבו הדיינים שאינם
מומחין - יש לחוש שלא יהא כל אחד פורץ לעשות לו דרך
לעצמו". ובפכ"ד מהל' סנהדרין הל' ב, כתב רבינו עצמו:
"משרבו בתי דינים שאינם הגונים וכו' אינם חכמים כראוי
ובעלי בינה, הסכימו רוב בתי דיני ישראל וכו' ולא ידון
הדיין בסמיכות דעתו, כדי שלא יאמר כל הדיוט לבי מאמין
לדברי זה, ודעתי סומכת על זה". ונראה שכאן כתב דין לפי
הגמרא, וסמך על מה שכתב שם (לחם-משנה).

23 ה. מי שנתחייב בשבועה זו מפני שטר חוב שעליו,
24 והודה³⁶ לאחרים בחובות אחרים³⁷, והשיגה ידו ויתר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שני, אין הנידון בהל' ה נלמד מהמבואר כאן, לפי שבנידון הל' ה כבר התחייב בשבועה שלא יעשה שום קנוניא, ולכן מלמדנו רבינו שאין שבועה זו מסייעת לאמת הוראתו - כסף-משנה. עיין ש"ך סי' צט ס"ק ג).

ז. אָסור לְאָדָם לְהַלוֹת מַעֲוָתוֹ בְּלֹא עֵדִים⁵², וְאִפְלוּ לְתַלְמִיד חֶקֶם⁵³, אֲלֵא אִם בֵּן הַלְוָהוּ עַל הַמִּשְׁפּוֹן⁵⁴.
וְהַמְלוּה בְּשֹׁטֶר - מִשְׁבָּח יוֹתֵר⁵⁵. וְכָל הַמְלוּה בְּלֹא עֵדִים - עוֹבֵר מִשּׁוּם וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל⁵⁶, וְגוֹרֵם קָלָלָה לְעַצְמוֹ⁵⁷.

52) שמתוך כך עולה על דעתו של הלווה להכחיש (ב"מ עה: וברש"י שם). 53) שאין לחשוד בו שיכחיש, והטעם - שמא מתוך טרדת משנתו ישכח (שם, מעשה שהיה). 54) שהמלוה נאמן בשבועה, כמו שיתבאר להלן פרק יג הל' ג. 55) לפי שבשטר סכום המלוה רשום בו, אבל במלוה על המשכון אין הסכום ידוע, ואפשר ללווה לטעון שלזה פחות מהסכום שהמלוה תובע (סמ"ע סי' ע, ס"ק ד). 56) שגורם מכשול ללווה שמביאהו לידי כפירה. 57) שבני אדם מקללים אותו על שתובע מחבירו מה שאינו חייב לו.

ח. הָרֵב שְׁלוֹה מַעֲבָדוֹ וְאַחֵר כֶּף שִׁחְרוּרוֹ, אוֹ לֹוֶה מֵאִשְׁתּוֹ וְאַחֵר כֶּף גִּרְשָׁה - אֵין לָהֶן עֲלֵיו כְּלוּם; שְׁכָל מֵה שִׁקְנָה עֶבֶד - קָנָה רִבּוֹ, וְכָל הַמַּעֲוֹת שֶׁבִּיד הָאִשָּׁה - בְּחִזְקָת בַּעֲלָהּ⁵⁸, אֲלֵא אִם הִבִּיֵּאָה רֵאִיָּה שֶׁהֵן מְנַדְוִנִיתָהּ⁶⁰.

6 ח. הָרֵב שְׁלוֹה מַעֲבָדוֹ וְאַחֵר כֶּף שִׁחְרוּרוֹ, אוֹ לֹוֶה מֵאִשְׁתּוֹ וְאַחֵר כֶּף גִּרְשָׁה - אֵין לָהֶן עֲלֵיו כְּלוּם; שְׁכָל מֵה שִׁקְנָה עֶבֶד - קָנָה רִבּוֹ, וְכָל הַמַּעֲוֹת שֶׁבִּיד הָאִשָּׁה - בְּחִזְקָת בַּעֲלָהּ⁵⁸, אֲלֵא אִם הִבִּיֵּאָה רֵאִיָּה שֶׁהֵן מְנַדְוִנִיתָהּ⁶⁰.

58) בעלו של העבד (בבא-בתרא נא). 59) כלומר, משל בעלה הם, ולקחם באמתלא בתור הלוואה כדי להוציא מהם ממנו (עיין גמ' ב"ב שם. והשווה רבינו פכ"ב מהל' אישות הל' כט, ובמגיד-משנה ולחם-משנה שם). 60) נכסים שהכניסה לו בשעה שנשואו (עיין כתובות כח. "לוה הימנו מנכסי אביה וכו'").

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) מבאר שלא לחבול אלמנה, ולא כלים שעושים בהם אוכל נפש, ושמצוה להחזיר המשכון, ודין שליח בית דין שבא למשכון.

א. אֶלְמָנָה, בֵּין שֶׁהִיא עֲנִיָּה בֵּין שֶׁהִיא עֲשִׁירָה - אֵין מִמִּשְׁפָּנֶיהָ אוֹתָהּ², לֹא בִשְׁעַת הַלְוָאָה³ וְלֹא שְׁלֹא בִשְׁעַת הַלְוָאָה, וְלֹא עַל פִּי בֵּית דִּין; שְׁנֵאֲמַר: וְלֹא תַחֲבֹל בְּגֵד אֶלְמָנָה⁴. וְאִם חָבֹל - מַחְזִירִין מִמֶּנּוּ בַּעַל כְּרָחֹו⁵. וְאִם תּוֹדָה לוֹ - תְּשַׁלֵּם⁶, וְאִם תִּכְפֹּר⁷ - תִּשְׁבַּע⁸. אֲבָד הַמִּשְׁפּוֹן אוֹ נִשְׁרָף קִדָּם שְׁיַחְזִיר - לֹוֶהָ⁹.

2) כסתם משנה, ב"מ קטו. 3) מרצונה ומדעתה. זה למד רבינו מסתימת לשון המשנה: "אין ממשכנין אותה", ומשמע בין בשעת הלוואה ובין שלא בשעת הלוואה (מגיד-משנה). והראב"ד משיג וכותב: "בשעת הלוואה אין זה חובל", כלומר: ואין אני קורא בזה "ולא תחבול בגד אלמנה" מאחר שבעצמה וברצונה מביאה לו.

ב. וְכֵן הַמְלוּה אֶת חֲבֵרוֹ, בֵּין שֶׁהַלְוָהוּ עַל הַמִּשְׁפּוֹן¹⁰ בֵּין שֶׁמִּשְׁפָּנוֹ אַחֵר הַלְוָאָה, בִּידּוֹ אוֹ עַל פִּי בֵּית דִּין - לֹא יַחֲבֹל בְּלִים שְׁעוֹשִׁין בָּהֶם אֲכָל נֶפֶשׁ, כְּגוֹן הָרַחִים¹¹, וְהָעֲרֹבוֹת שֶׁל עֵץ¹², וְיִדְוֹת שְׁמִכְשָׁלִין בָּהֶם, וְסָפִין שֶׁל שְׁחִיטָה¹³ וְכִיּוּצָא בָּהֶן; שְׁנֵאֲמַר: כִּי נֶפֶשׁ הוּא חֲבֹל¹⁴. וְאִם חָבֹל - מַחְזִיר בַּעַל כְּרָחֹו¹⁵. וְאִם אֲבָד הַמִּשְׁפּוֹן אוֹ נִשְׁרָף קִדָּם שְׁיַחְזִיר - לֹוֶהָ¹⁶.

10) בשעת הלוואה (השווה למעלה הל' א. והראב"ד החולק על רבינו שם, השיג עליו גם בהלכה זו). 11) של יד, המיטלטלים. אבל הקבועים בקרקע, כגון ריחיים של מים אינם בגדר משכון כלל (שו"ע סי' צז, סעיף ו). 12) המשמשות ללישה. 13) שם קטו. 14) שנינו שם קטו. "ולא ריחיים ורכב בלבד אמרו, אלא כל דבר שעושים בו אוכל נפש, שנאמר: כי נפש הוא חובל". 15) כדברי רבא, בתמורה ד. (השווה למעלה הערה ד). 16) אבל כל זמן שהמשכון קיים - אינו לוקה, כמבואר למעלה (סוף ה"א) גבי חובל אלמנה.

ג. חָבֹל בְּלִים הָרַבָּה שֶׁל אֲכָל נֶפֶשׁ, כְּגוֹן שֶׁחֲבֹל עֲרֹבָה וְיִדְוָה וְסָפִין - חֵיב עַל כָּל כְּלִי וְכָלִי בַּפְּנִי עַצְמוֹ¹⁷. אִפְלוּ שְׁנֵי בָלִים שֶׁהֵן עוֹשִׂין מְלֹאכָה אַחַת¹⁸ - חֵיב עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם שְׁנֵי בָלִים, וְלֹוֶה שְׁתֵּים עַל שְׁנֵיהֶם¹⁹. שְׁנֵאֲמַר: לֹא יַחֲבֹל רַחִים וְרֶכֶב²⁰ - לְחֵיב עַל הָרַחִים בַּפְּנִי עַצְמוֹ וְעַל הָרֶכֶב בַּפְּנִי עַצְמוֹ. כְּשֶׁשְׁתֵּים²¹ שֶׁהָרֶכֶב וְהָרַחִים מִיַּחְדָּן, שֶׁהֵן שְׁנֵי בָלִים וּמִשְׁמָשִׁין מְלֹאכָה אַחַת, וְחֵיב עַל זֶה בַּפְּנִי עַצְמוֹ וְעַל זֶה בַּפְּנִי עַצְמוֹ; כֶּף כָּל שְׁנֵי בָלִים, אֵף עַל פִּי שְׁמִשְׁמָשִׁין מְלֹאכָה אַחַת - חֵיב עַל זֶה בַּפְּנִי עַצְמוֹ וְעַל זֶה בַּפְּנִי עַצְמוֹ. וְכֵן אִם חָבֹל עֲמֹד בְּקָר²² - הַחוּרָשׁ²³ - לֹוֶהָ שְׁתֵּים.

17) גמרא שם. 18) כשמרכיבים אותם יחד - לא תיעשה המלאכה באחד משניהם בלתי האחר. 19) כרב יהודה,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ג' סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

האומר (שם קטז): "חבל ריחיים לוקה אחת, רכב לוקה אחת, ריחיים ורכב לוקה שתיים". (20) הטל "לא" על ריחיים ועל רכב, כלומר לא יחבול ריחיים, ולא רכב (רבינו הלל בפירושו ל'ספרי' דברים כ"ה פסוקא רעב). [ריחיים של יד, מורכבים משתי אבנים מונחות זו על זו, העליונה נקראת "רכב" וכשמוסובים אותה נטחנים הגרעינים הנופלים בינה ובין האבן התחתונה הנקראת "ריחיים"]. (21) שם קטז. (22) הצמד הם כלי חרישה מורכב משני חלקים, ולפיכך חייב שתיים (מגיד-משנה). [באבן-האזל מפרש שהכוונה לפרות, וקשה מאוד לקבל פירושו. וראייתו מזה שרבינו כתב "החורש" ולא "החורשת" - ג"כ קשה להבינה, שהרי בקר הוא לשון יחיד. ראה 'תוספות' שם ד"ה צמד, וגם סיום דברי רש"י שם ד"ה חייב שתיים, משמע שהמדובר בכלי. וראה 'בית יוסף' חו"מ סי' צז, שכתב שפרות אינן ככלי ואינן בכלל איסור חבלה. ויש לתמוה למה העדיף בעל אבן-האזל את דעת המגדל-עוז על דעתו של המגיד-משנה]. (23) רבינו משמיענו כאן, שהתורה אסרה לחבול גם כלים שמלאכתם אינה באוכל נפש ממש, להוציא מדעת האומרים, שלא אסרה תורה כלים כאלה (ראה 'טור' ח"מ סי' צז).

ד. המלוה את חברו, אחד עני ואחד עשיר - לא ימשיכנו אלא בבית דין.²⁴ ואפלו שליח בית דין שפא למשיכן - לא יכנס לביתו וימשיכנו, אלא עומד בחוץ, והלוה נכנס לביתו ומוציא לו המשכון; שנאמר: בחוץ תעמוד.²⁵ אם פנ²⁶, מה בין בעל חוב לשליח בית דין? ששליח בית דין²⁷ - יש לו לקח המשכון מיד הלוה²⁸ בפרוע²⁹ ונותנו למלוה, ובעל חוב - אין לו לקח המשכון עד שיתן לו הלוה מדעתו³⁰. עבר בעל חוב ונכנס לבית הלוה ומשיכנו, או שהטף המשכון מידו בפרוע - אינו לוקה; שהרי נמק לעשה, שנאמר: השב תשיב³¹ לו את העבט כבוא השמש. ואם לא קים עשה שפה, כגון שאבד המשכון או נשרף - לוקה³². ומחשב דמי המשכון³³, ותובע השאר בדין.

ה. אחד הממשיכן את חברו בבית דין או שמשכנו בידו, בפרוע או מדעת הלוה, אם איש עני הוא³⁴ ומשיכנו דבר שהוא צריך לו³⁵ - הרי זה מצוה להחזיר לו העבט בעת שהוא צריך לו: מחזיר לו את הפר בלילה כדי לישון עליו, ואת המחרשה ביום כדי לעשות בה מלאכתו³⁶; שנאמר: השב תשיב לו את העבט³⁷. עבר ולא השיב לו כלי היום ביום וכלי הלילה בלילה - עובר בלא תעשה³⁸, שנאמר: לא תשכב בעבטו - לא תשכב ועבטו אצלך. זו פסוק לילה. ובכלים שהוא עושה בהן מלאכתו ביום או לובשן הוא אומר: עד בא השמש תשיכנו לו. מלמד, שחזירו כל היום³⁹. אם כן הוא, שחזיר לו המשכון⁴⁰ בעת שהוא צריך לו ולוקח אותו בעת שאינו צריך לו, מה יועיל המשכון? כדי שלא ישמט החוב בשביעית⁴¹, ולא יעשה מטלטלין אצל בן⁴², אלא יפרע מן המשכון⁴³ אחר שמת הלוה. ה' למדת, שהממשיכן את העני דבר שהוא צריך לו ולא לחזירו לו כזמנו - עובר משום שלשה שמוות⁴⁴: משום לא תבא אל ביתו, ומשום השב תשיב לו את העבט, ומשום לא תשכב בעבטו. במה דברים אמורים? שמשכנו שלא בשעת הלוואתו; אבל אם משכנו בשעת הלוואתו⁴⁵ - אינו חייב להחזיר כלל⁴⁶, ואינו עובר בשם מן השמות האלו.

האומר (שם קטז): "חבל ריחיים לוקה אחת, רכב לוקה אחת, ריחיים ורכב לוקה שתיים". (20) הטל "לא" על ריחיים ועל רכב, כלומר לא יחבול ריחיים, ולא רכב (רבינו הלל בפירושו ל'ספרי' דברים כ"ה פסוקא רעב). [ריחיים של יד, מורכבים משתי אבנים מונחות זו על זו, העליונה נקראת "רכב" וכשמוסובים אותה נטחנים הגרעינים הנופלים בינה ובין האבן התחתונה הנקראת "ריחיים"]. (21) שם קטז. (22) הצמד הם כלי חרישה מורכב משני חלקים, ולפיכך חייב שתיים (מגיד-משנה). [באבן-האזל מפרש שהכוונה לפרות, וקשה מאוד לקבל פירושו. וראייתו מזה שרבינו כתב "החורש" ולא "החורשת" - ג"כ קשה להבינה, שהרי בקר הוא לשון יחיד. ראה 'תוספות' שם ד"ה צמד, וגם סיום דברי רש"י שם ד"ה חייב שתיים, משמע שהמדובר בכלי. וראה 'בית יוסף' חו"מ סי' צז, שכתב שפרות אינן ככלי ואינן בכלל איסור חבלה. ויש לתמוה למה העדיף בעל אבן-האזל את דעת המגדל-עוז על דעתו של המגיד-משנה]. (23) רבינו משמיענו כאן, שהתורה אסרה לחבול גם כלים שמלאכתם אינה באוכל נפש ממש, להוציא מדעת האומרים, שלא אסרה תורה כלים כאלה (ראה 'טור' ח"מ סי' צז).

ד. המלוה את חברו, אחד עני ואחד עשיר - לא ימשיכנו אלא בבית דין.²⁴ ואפלו שליח בית דין שפא למשיכן - לא יכנס לביתו וימשיכנו, אלא עומד בחוץ, והלוה נכנס לביתו ומוציא לו המשכון; שנאמר: בחוץ תעמוד.²⁵ אם פנ²⁶, מה בין בעל חוב לשליח בית דין? ששליח בית דין²⁷ - יש לו לקח המשכון מיד הלוה²⁸ בפרוע²⁹ ונותנו למלוה, ובעל חוב - אין לו לקח המשכון עד שיתן לו הלוה מדעתו³⁰. עבר בעל חוב ונכנס לבית הלוה ומשיכנו, או שהטף המשכון מידו בפרוע - אינו לוקה; שהרי נמק לעשה, שנאמר: השב תשיב³¹ לו את העבט כבוא השמש. ואם לא קים עשה שפה, כגון שאבד המשכון או נשרף - לוקה³². ומחשב דמי המשכון³³, ותובע השאר בדין.

ה. אחד הממשיכן את חברו בבית דין או שמשכנו בידו, בפרוע או מדעת הלוה, אם איש עני הוא³⁴ ומשיכנו דבר שהוא צריך לו³⁵ - הרי זה מצוה להחזיר לו העבט בעת שהוא צריך לו: מחזיר לו את הפר בלילה כדי לישון עליו, ואת המחרשה ביום כדי לעשות בה מלאכתו³⁶; שנאמר: השב תשיב לו את העבט³⁷. עבר ולא השיב לו כלי היום ביום וכלי הלילה בלילה - עובר בלא תעשה³⁸, שנאמר: לא תשכב בעבטו - לא תשכב ועבטו אצלך. זו פסוק לילה. ובכלים שהוא עושה בהן מלאכתו ביום או לובשן הוא אומר: עד בא השמש תשיכנו לו. מלמד, שחזירו כל היום³⁹. אם כן הוא, שחזיר לו המשכון⁴⁰ בעת שהוא צריך לו ולוקח אותו בעת שאינו צריך לו, מה יועיל המשכון? כדי שלא ישמט החוב בשביעית⁴¹, ולא יעשה מטלטלין אצל בן⁴², אלא יפרע מן המשכון⁴³ אחר שמת הלוה. ה' למדת, שהממשיכן את העני דבר שהוא צריך לו ולא לחזירו לו כזמנו - עובר משום שלשה שמוות⁴⁴: משום לא תבא אל ביתו, ומשום השב תשיב לו את העבט, ומשום לא תשכב בעבטו. במה דברים אמורים? שמשכנו שלא בשעת הלוואתו; אבל אם משכנו בשעת הלוואתו⁴⁵ - אינו חייב להחזיר כלל⁴⁶, ואינו עובר בשם מן השמות האלו.

האומר (שם קטז): "חבל ריחיים לוקה אחת, רכב לוקה אחת, ריחיים ורכב לוקה שתיים". (20) הטל "לא" על ריחיים ועל רכב, כלומר לא יחבול ריחיים, ולא רכב (רבינו הלל בפירושו ל'ספרי' דברים כ"ה פסוקא רעב). [ריחיים של יד, מורכבים משתי אבנים מונחות זו על זו, העליונה נקראת "רכב" וכשמוסובים אותה נטחנים הגרעינים הנופלים בינה ובין האבן התחתונה הנקראת "ריחיים"]. (21) שם קטז. (22) הצמד הם כלי חרישה מורכב משני חלקים, ולפיכך חייב שתיים (מגיד-משנה). [באבן-האזל מפרש שהכוונה לפרות, וקשה מאוד לקבל פירושו. וראייתו מזה שרבינו כתב "החורש" ולא "החורשת" - ג"כ קשה להבינה, שהרי בקר הוא לשון יחיד. ראה 'תוספות' שם ד"ה צמד, וגם סיום דברי רש"י שם ד"ה חייב שתיים, משמע שהמדובר בכלי. וראה 'בית יוסף' חו"מ סי' צז, שכתב שפרות אינן ככלי ואינן בכלל איסור חבלה. ויש לתמוה למה העדיף בעל אבן-האזל את דעת המגדל-עוז על דעתו של המגיד-משנה]. (23) רבינו משמיענו כאן, שהתורה אסרה לחבול גם כלים שמלאכתם אינה באוכל נפש ממש, להוציא מדעת האומרים, שלא אסרה תורה כלים כאלה (ראה 'טור' ח"מ סי' צז).

ד. המלוה את חברו, אחד עני ואחד עשיר - לא ימשיכנו אלא בבית דין.²⁴ ואפלו שליח בית דין שפא למשיכן - לא יכנס לביתו וימשיכנו, אלא עומד בחוץ, והלוה נכנס לביתו ומוציא לו המשכון; שנאמר: בחוץ תעמוד.²⁵ אם פנ²⁶, מה בין בעל חוב לשליח בית דין? ששליח בית דין²⁷ - יש לו לקח המשכון מיד הלוה²⁸ בפרוע²⁹ ונותנו למלוה, ובעל חוב - אין לו לקח המשכון עד שיתן לו הלוה מדעתו³⁰. עבר בעל חוב ונכנס לבית הלוה ומשיכנו, או שהטף המשכון מידו בפרוע - אינו לוקה; שהרי נמק לעשה, שנאמר: השב תשיב³¹ לו את העבט כבוא השמש. ואם לא קים עשה שפה, כגון שאבד המשכון או נשרף - לוקה³². ומחשב דמי המשכון³³, ותובע השאר בדין.

האומר (שם קטז): "חבל ריחיים לוקה אחת, רכב לוקה אחת, ריחיים ורכב לוקה שתיים". (20) הטל "לא" על ריחיים ועל רכב, כלומר לא יחבול ריחיים, ולא רכב (רבינו הלל בפירושו ל'ספרי' דברים כ"ה פסוקא רעב). [ריחיים של יד, מורכבים משתי אבנים מונחות זו על זו, העליונה נקראת "רכב" וכשמוסובים אותה נטחנים הגרעינים הנופלים בינה ובין האבן התחתונה הנקראת "ריחיים"]. (21) שם קטז. (22) הצמד הם כלי חרישה מורכב משני חלקים, ולפיכך חייב שתיים (מגיד-משנה). [באבן-האזל מפרש שהכוונה לפרות, וקשה מאוד לקבל פירושו. וראייתו מזה שרבינו כתב "החורש" ולא "החורשת" - ג"כ קשה להבינה, שהרי בקר הוא לשון יחיד. ראה 'תוספות' שם ד"ה צמד, וגם סיום דברי רש"י שם ד"ה חייב שתיים, משמע שהמדובר בכלי. וראה 'בית יוסף' חו"מ סי' צז, שכתב שפרות אינן ככלי ואינן בכלל איסור חבלה. ויש לתמוה למה העדיף בעל אבן-האזל את דעת המגדל-עוז על דעתו של המגיד-משנה]. (23) רבינו משמיענו כאן, שהתורה אסרה לחבול גם כלים שמלאכתם אינה באוכל נפש ממש, להוציא מדעת האומרים, שלא אסרה תורה כלים כאלה (ראה 'טור' ח"מ סי' צז).

ד. המלוה את חברו, אחד עני ואחד עשיר - לא ימשיכנו אלא בבית דין.²⁴ ואפלו שליח בית דין שפא למשיכן - לא יכנס לביתו וימשיכנו, אלא עומד בחוץ, והלוה נכנס לביתו ומוציא לו המשכון; שנאמר: בחוץ תעמוד.²⁵ אם פנ²⁶, מה בין בעל חוב לשליח בית דין? ששליח בית דין²⁷ - יש לו לקח המשכון מיד הלוה²⁸ בפרוע²⁹ ונותנו למלוה, ובעל חוב - אין לו לקח המשכון עד שיתן לו הלוה מדעתו³⁰. עבר בעל חוב ונכנס לבית הלוה ומשיכנו, או שהטף המשכון מידו בפרוע - אינו לוקה; שהרי נמק לעשה, שנאמר: השב תשיב³¹ לו את העבט כבוא השמש. ואם לא קים עשה שפה, כגון שאבד המשכון או נשרף - לוקה³². ומחשב דמי המשכון³³, ותובע השאר בדין.

ה. אחד הממשיכן את חברו בבית דין או שמשכנו בידו, בפרוע או מדעת הלוה, אם איש עני הוא³⁴ ומשיכנו דבר שהוא צריך לו³⁵ - הרי זה מצוה להחזיר לו העבט בעת שהוא צריך לו: מחזיר לו את הפר בלילה כדי לישון עליו, ואת המחרשה ביום כדי לעשות בה מלאכתו³⁶; שנאמר: השב תשיב לו את העבט³⁷. עבר ולא השיב לו כלי היום ביום וכלי הלילה בלילה - עובר בלא תעשה³⁸, שנאמר: לא תשכב בעבטו - לא תשכב ועבטו אצלך. זו פסוק לילה. ובכלים שהוא עושה בהן מלאכתו ביום או לובשן הוא אומר: עד בא השמש תשיכנו לו. מלמד, שחזירו כל היום³⁹. אם כן הוא, שחזיר לו המשכון⁴⁰ בעת שהוא צריך לו ולוקח אותו בעת שאינו צריך לו, מה יועיל המשכון? כדי שלא ישמט החוב בשביעית⁴¹, ולא יעשה מטלטלין אצל בן⁴², אלא יפרע מן המשכון⁴³ אחר שמת הלוה. ה' למדת, שהממשיכן את העני דבר שהוא צריך לו ולא לחזירו לו כזמנו - עובר משום שלשה שמוות⁴⁴: משום לא תבא אל ביתו, ומשום השב תשיב לו את העבט, ומשום לא תשכב בעבטו. במה דברים אמורים? שמשכנו שלא בשעת הלוואתו; אבל אם משכנו בשעת הלוואתו⁴⁵ - אינו חייב להחזיר כלל⁴⁶, ואינו עובר בשם מן השמות האלו.

(34) הלוה. שם קיד: "אם איש עני הוא, לא תשכב ועבטו

התורה טעם האיסור, ואמרה: "כי נפש הוא חובל", ונימוק זה כוחו יפה גם בשעת הלוואתו. ובדומה לזה יש להסביר גם שיטת רבינו בחובל בגד אלמנה, כי ב'ספר החינוך' (מצוה תקצח - ע"פ הוצאת מוסד הרב קוק תשי"ד) מנמק איסור זה באמרו: וציונו לרחם על האלמנה, שלבבה שבור ודואג, שלא למשכנה. ומסתבר שגם רבינו מסתמך על נימוק זה (הטעם של הוצאת שם רע לא קיבל, שהרי אינו מחלק בין עניה לעשירה - ראה גמרא שם) ומשום כך לא מצא כל טעם לחלק בין שעת הלוואתו ללא בשעת הלוואתו, אבל במצוות החזרה לא מצא נימוק להוציא את המונח חבלה ממשמעותו הרגילה].

- 1 ו. שְׁלִיחַ בֵּית דִּין שָׂבָא לְמִשְׁכָּן⁴⁷ - לֹא יִמְשְׁכֶן דְּבָרִים
- 2 שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְאָדָם לְתֵן אוֹתָם מִשְׁכָּן⁴⁸, כְּגוֹן בְּגָד
- 3 שְׁעָלָיו וְכָלִי שְׂאוֹכֵל⁴⁹ וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלָיו. וּמִנִּיחַ מִטָּה
- 4 וּמִצֵּעַ⁵⁰ לְעִשִּׂיר, וּמִטָּה וּמִפִּי⁵¹ לְעִנִּי⁵². וְכָל הַנִּמְצָא
- 5 בְּיָדוֹ חוּץ מֵאֵלֶּיךָ⁵³ - יֵשׁ לוֹ לְמִשְׁכָּנוֹ⁵⁴. וְיִחְזִיר לוֹ כָּלִי
- 6 הַיּוֹם בְּיוֹם, וְכָלִי הַלְּיָלָה בְּלֵילָה. הָיוּ לְפָנָיו שְׁנֵי
- 7 פָּלִים⁵⁵ - נוֹטֵל אֶחָד⁵⁶ וּמִחְזִיר אֶחָד⁵⁷. עַד מְתִי⁵⁸ הוּא
- 8 חָיִב לְהַחְזִיר וּלְקַח⁵⁹? עַד לְעוֹלָם⁶⁰. וְאִם הָיָה
- 9 הַמִּשְׁכָּן מִדְּבָרִים שְׂאֵינוֹ צָרִיךְ לָהֶם⁶¹ וְאִין מְנִיחִין
- 10 אוֹתָן לְלוֹה⁶² - הָרִי זֶה מְנִיחוֹ אֶצְלוֹ עַד שְׁלֹשִׁים
- 11 יוֹם⁶³, וּמִשְׁלֹשִׁים יוֹם וְאֵילָף מוֹכָר⁶⁴ הַמִּשְׁכָּן בְּבֵית
- 12 דִּין⁶⁵. מֵת הַלוֹה - אֵינוֹ מִחְזִיר לְבָנוֹ⁶⁶. מֵת הַלוֹה
- 13 אַחֵר שֶׁהָשִׁיב לוֹ הַמִּשְׁכָּן - שׁוֹמְטוֹ⁶⁷ הַמְּלוֹה מַעַל
- 14 בְּנִי⁶⁸, וְאֵינוֹ מִחְזִיר.

(47) לביתו של לווה - כשהוא מוציא את המשכון, או בשוק - אפילו בזרוע. (48) שצריך להם בין ביום ובין בלילה. (49) כגון קדירה קערה וכוס (השווה פרק יג מה' אישות הל' ג, וראה ראב"ד כאן), והמקור לזה מציין הגר"א (בסי' צז ס"ק נו) מכל-שכן ממיטה ומצע, שמניחים לו, כמבואר בסמוך. וה'דרישה' שם בסוף אות יז אומר שכן היתה גירסת רבינו בברייתא (שם קיג): "וכלי שאוכל בו". ויותר נראה שגירסת רבינו היא: "ולא ימשכנו דברים שהן חיי נפש" (השווה דק"ס שם, והנוסחא שלפנינו היא: "ולא ימשכנו דברים שעושין בהן אוכל נפש"), כלומר דברים שהוא צריך להם לחייו, שאי-אפשר לו בלעדם ביום ובלילה. (50) וכן מניח לו כסא לישב עליו - ולא חש רבינו לכתוב, מפני שסמך על מה שכתב למעלה פ"א הל' ז לענין סידור (כסף-משנה). (51) מצע גם - ארוגה מקנים. (52) שם קיג: (53) כגון כלי אומנותו או כר, אע"פ שהם דברים הנחוצים לו לכדי חייו - אינו זקוק להם ביום ובלילה. (54) שלא אמרו מניחים לו כלי אומנותו אלא גבי סידור (ראה למעלה שם) כשהגיע זמן הפרעון, אבל למשכן - ממשכנים, שהרי מחזירו בעת שהוא צריך לו. וכן אמרו במשנה (קיג). "ואת המחרישה ביום" (וראה למעלה הל' ה, ובהערה לו. ועיין מגיד-משנה שם, ובלחם-משנה בהלכה שלפנינו). (55) כגון שני כרים או שתי מחרישות, והוא צריך רק לאחד. (56) תוספתא בבא-מציעא פ"י ה"ג (משנה שם קיג, וכפירוש הרשב"א הובא ב'שיטה מקובצת'

אצלך. הא עשיר (כלומר, משכנו דבר שאינו צריך לו, ויש לו להחליף במקומו) שכב ועבטו אצלך". (35) "ואינו יכול לעמוד בלתו, ואין אצלו מה שיחליף במקומו, כמו שביאר השם יתברך (שמות כב, כו) כי היא כסותה לבדה היא שמתלו לעורו, במה ישכב" (רבינו בפירוש המשנה שם, וב'ספר המצוות' לאוין רמ. ומקור הדברים במכילתא דרשב"י, ראה להלן הערה נח). (36) מלאכה שאינה של אוכל נפש, כי כלי של אוכל נפש אסור למשכנו בכלל, כמבואר למעלה הל' ב (ראה להלן הערה מח). (37) שם קיד: וב'ספרי' דברים, כִּי־תֵצֵא פִּי־סֵקָה רֵעוֹ, דרשו: "השב תשיב העבוט: מלמד שמחזיר לו כלי היום ביום וכלי הלילה בלילה, סגוס (כר) בלילה ומחרישה ביום וכו'". (38) ואינו לוקה עליו, לפי שאין בו מעשה (מגיד-משנה). (39) שם קיד: מכילתא משפטים פרשה יט. רש"י שמות כב, כה מפרש: "עד בוא השמש" כלומר, וכבוא השמש תחזור ותטלנו עד שיבוא בוקר של מחר. (40) להבטחת המלוה, הרי הוא מחזירו ללווה כשהוא צריך לו? (41) בשנת השמיטה שהיא משמטת (מפקיעה) כל ההלוואות חוץ ממלוה על המשכון, כמו ששנינו בשיעית פ"י, מ"ב. [רבינו (בפירושו שם) מנמק: "והעיקר אצלנו, בעל-חוב (המלוה) קונה משכון, לפיכך כשילווה אותו על המשכון - יהיה כאילו הקנהו המשכון בממון ההוא שהלווה לזמן ידוע ואינו משמט". ברור, שקיבל כאן דעתו של רבי יצחק (בפסחים לא:), שבעל-חוב קונה משכון. אולם ביד החזקה פ"י מהלכות שכירות ה"א פסק שהמלווה על המשכון דינו כשומר שכר, ואם נאנס המשכון - גובה כל חובו (ראה השגת הראב"ד שם), ויוצא מזה שחזר בו כאן מפירושו הנ"ל שכתב בצעירותו, וקיבל דעתו של הרי"ף (מפרשי יד-החזקה האחרונים, העירו על כמה חזרות כאלו). ונראה שרבינו מקבל כאן דרשתו של שמואל בירושלמי (שיעית שם) על הכתוב (דברים טו, ג) "ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידיך" - פרט לזה שיש לאחיק בידך. ואע"פ שלא קיבל דעתו של שמואל, שאפילו משכנו מחט אינו משמט כלום, ופסק (בפ"ט משמיטה ויובל ה"ד) שמשמט את חלק החוב היתר על דמי המשכון - קיבל את דרשתו לגבי דמי המשכון. גם הרע"ב במשנה שם מנמק ע"פ דרשה זו]. (42) ולא יוכל לגבות ממנו, מפני שאמרו (כתובות צב:): "מטלטלי דיתמי - לבעל חוב לא משתעבדי" (מטלטלין של יתומים - אינם משועבדים לבעל-חוב של אביהם). (43) בבא-מציעא קטו. והטעם, שבשעה שמשכנו - החוב כגבוי. (44) שלוש מקראות שבתורה - שני לאוין ועשה. [שם = מקרא (רש"י מכות ד:)]. (45) מרצונו של הלוה. (46) ברייתא שם קיד: כפי דעת רבא. [במגיד-משנה ולחם-משנה למעלה ה"א וה"ב מקשים, למה בחובל אלמנה וכן בחובל כלי אוכל נפש, פסק שגם בשעת הלוואתו אסור. וכאן, בדין חזרה, הוא מחלק בין בשעת הלוואתו שלא בשעת הלוואתו? והרי כל שלוש המצוות האלו נאמרו בלשון חבלה? והראב"ד בהל' א משיג בדין אלמנה (וכמו כן בהל' ב באוכל נפש): "בשעת הלוואה אין זה חובל". ונראה שרבינו מודה להראב"ד שסתם חבלה משמעותו שלא בשעת הלוואה, ומשום כך פסק שאינו חייב להחזיר במשכנו בשעת הלוואתו, אולם בכלי אוכל נפש גילתה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי ד' סיון – ספר משפטים – הלכות מלוה ולוה קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(75) רשם (עיין שו"ע חו"מ סי' סז, יד, ובב"י שם).
(76) השאיר השכר אצלו בתור הלוואה. (77) כל סוג מלוה שהוא (שם).

ח. מי שהיה בידו משפוננו של עני, אם היה שָׁכְרוּ⁷⁸ יתָר על פָּחָתוֹ⁷⁹, כְּגוֹן קָרְדֵם⁸⁰ וּמָסָר [הַגְדוּל] וְכִיּוּצָא בָּהֶן - הָרִי זֶה מֵתָר לְהַשְׁפִּירוֹ, וּמִנְכָּה שָׁכְרוֹ תָּמִיד בְּחוּבוֹ; מִפְּנֵי שָׂזָה כְּמֹשֵׁב אֲבָדָה, וְאֵין צָרִיךְ רְשׁוֹת בְּעָלִים⁸¹.

(78) שכר השימוש בו. (79) מה שהכלי נפחת מחמת השימוש. (80) את, מעדר. (81) שם פ: פב:

יום רביעי ד' סיון ה'תש"פ

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) מבאר דין איסור נשך ותרבית ודין המלוה לחבירו ומצא הלוה יותר מכדי שהדעת טועה, ודין מלוה על המטבע, ודין שמותר להלוות נכסים של יתומים קרוב לשכר ורחוק להפסד.

א. נֶשֶׁךְ וּמִרְבִּית אֶחָד הוּא². שֶׁנֶּאֱמַר: אֵת כֶּסֶףךָ לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ, וּבְמִרְבִּית לֹא תִתֵּן אֶכְלֶךְ; וּלְהִלֵּךְ הוּא אוֹמֵר: נֶשֶׁךְ כֶּסֶף נֶשֶׁךְ אֶכֶל נֶשֶׁךְ כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁךְ. וְלִמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ³ נֶשֶׁךְ? מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹשֵׁךְ, שֶׁמִּצַּעַר אֵת חֲבֵירוֹ וְאוֹכֵל אֵת בִּשְׁרוֹ⁴. וְלִמָּה חִלְקֵן הַפְּתוּב⁵? לְעֵבֶר עָלָיו בְּשָׁנֵי לְאוּיִן⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"נשך ומרבית אחד הוא כו"

האיסור "את כסף לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך" אינו איסור נפרד על כסף, ואיסור נוסף על אוכל, אלא על כללות ההלוואה בריבית (שלא כמו האיסור "לא תוכל לאכול בשעריך גו" שאינו על כללות הפעולה של אכילת מעשר שני חוץ לחומה אלא על דגן לחוד, מעשר תירוש לחוד, ומעשר יצהר לחוד).

ועל פי זה תתורץ קושיית ה'לחם משנה' "איך למד רבינו מדברים אלו (שיש איסור נשך באוכל וריבית בכסף) דנשך ומרבית אחד הוא" כי אם נשך היה איסור בכסף ומרבית איסור באוכל, היה אפשר ללמוד שהם שני לאוין שונים, אלא שעל פי הנ"ל האיסור בשניהם אחד הוא - הלוואה בריבית.

וי"ל שזו גם הסיבה שאחרי שכתב "שנאמר את כסףך... כל דבר אשר ישך כו" הוסיף, "ולמה נקרא שמו נשך מפני שהוא נושך כו", ורק אח"כ מסיים כללות העניין שנשך ומרבית אחד הוא "ולמה חילקן הכתוב כו". כי אף ששני האיסורים הם בכל דבר, היה מקום לומר שהם שני לאוין שונים מצד הנשך והמרבית, ולכן הוסיף שהסיבה שנקרא

בפירוש המשנה) ואינו מחזירו, כמבואר למעלה ה' ד, שאינו מחזיר אלא כלי הצריך לו. וכן אמרו במכילתא דרשב"י שמות כב, כו "יכול אפילו היו לו שני כלים ואין צריך לאחד מהם (=מחזיר), תלמוד-לומר היא כסותה, והיא (=משמשת) שמלתו והיא לעורו, במה ישכב. בן עזאי אומר 'לעורו' את שעורו משתמש בה, פרט למקופלת ומונחת בתיבה". (57) זה שצריך לו. (58) שם כחכמים. (59) ואינו מחליטו אצלו בתורת גבייה. (60) מאחר שבא לידו בתורת משכון - הרי הוא במצוות השבת העבוט לעולם. "וכיצד הוא עושה, אם רוצה לגבות חובו? מחזיר את הכר ומשאירו גם ביום ואת המחירישה גם בלילה, ובא לב"ד ומגבים לו חובו" (מגיד-משנה). (61) שאין על המלוה מצות השבת העבוט. (62) אבל דברים שמניחים לו, כגון מיטה ומצע, אעפ"י שאינם נלקחים במשכון ולא נתחייב עליהם המלוה במצות השבת העבוט, אינו מוכרם לעולם - כי דברים אלו הם מהדברים שמסדרים לבעל-חוב ואינם בתורת גבייה, כמבואר למעלה פ"א ה' ז (עיין סמ"ע סי' צ"ז ס"ק מא). (63) כי נטילת המשכון אפילו לאחר שהלווה - כהלוואה מחודשת היא, והרי זה כאילו מלווהו עתה על המשכון בסתם, שאינו רשאי לתובעו בפחות משלושים יום, כמו שיתבאר להלן פ"ג ה' ה. (64) שם ועיין הגר"א סי' צז, סא. (65) כלומר, על-פי שומת ב"ד. (66) אלא מוכר המשכון בבית-דין שנאמר "תשיבנו לו: לו אתה מחזיר, ואי אתה מחזיר לירוש"י" (מכילתא דרשב"י שמות כב, כה, והובאה ברש"י במשנה שם. חמש המלים: "מת הלוה אינו מחזיר לבניו" אינן בדפוס רומי (ר"מ) ולא בכח"י תימן, כנראה נמחקו מפני שדין זה נכלל בכבא אחרונה). (67) שם קיד: מאמר של רבי יוחנן. (68) אמנם אין גובים מטלטלין של יתומים לשלם חוב אביהם, כמבואר להלן פ"א ה' ז, - משכון גובין.

ז. הָעֶרֶב⁶⁹ מִתָּר⁷⁰ לְמִשְׁכָּנוֹ בְּזוּרֵעַ וְלִהְיֶנֶס לְבֵיתוֹ וְלִטֵּל הַמִּשְׁכָּנוֹ; שֶׁנֶּאֱמַר: לָקַח בְּגָדוֹ בִּי עֶרֶב זָר⁷¹. וְכֵן מִי שֵׁישׁ לוֹ שָׁכָר⁷² אֶצֶל חֲבֵירוֹ, בֵּין שָׁכָר מִלֵּאכָתוֹ⁷³ בֵּין שָׁכָר בְּהִמָּתוֹ וְכִלְיוֹ בֵּין שָׁכָר בֵּיתוֹ - הָרִי זֶה מִתָּר לְמִשְׁכָּנוֹ שְׁלֹא עַל פִּי בֵּית דִּין, וְנִכְנָס לְבֵיתוֹ⁷⁴ וְנוֹטֵל הַמִּשְׁכָּנוֹ בְּשָׁכְרוֹ. וְאִם זָקָף⁷⁵ עָלָיו הַשָּׁכָר בְּמִלְוֹה⁷⁶ - אָסוּר; שֶׁנֶּאֱמַר: בִּי תִשָּׂה כְרַעְךָ מִשָּׂאת מְאוּמָה וְגו'⁷⁷.

(69) את הערב. (70) אפילו שלא ע"פ ב"ד. (71) למלוה אומר הכתוב קח בגדו של ערב, כי ערב בשביל זר (שם קטן). וכן למדוהו בגמרא שם ממה שנאמר "לא תבא אל ביתו לעבוט" - לביתו (של לוה) אי אתה נכנס, אבל אתה נכנס לביתו של ערב" (והביא רבינו הפסוק ממשלי, ולא הביא את הדרש על הפסוק של תורה. וטעמו נראה לפי שמפסוק של משלי אנו למדים גם כי חובתו של הערב כלפי המלוה הוא אפילו באמירה בלבד (עיין ב"ב קעג:). (72) חוב של שכירות. (73) שהשכיר את עצמו למלאכה. (74) שם, לביתו (של לוה) אי אתה נכנס, אבל אתה נכנס למשכנו חוב אחר שאינו מלוה, אלא שכר פעולה.

תשימו"ן" (עיי' מדרש שמות רבה פרשה לא, ו, ובמדרש הגדול משפטים כד, עמוד תקכז). (13) נוסף על המלוה והלווה. (14) (שם, ובבבא מציעא עה: - כחכמים). (15) שם. (16) שהלוואה בריבית היא דרכו של נושה, שאינו מלוה מעותיו בחינם. ובכלל לאו זה גם הנוגש העני אפילו במלוה שלא בריבית והוא יודע שאין לו מה יחזיר, כמבואר למעלה פרק א הלכה ב, שגם זה מדרך הנושים הוא (מגיד משנה). (17) שמכשיל את הלווה. (18) שם ונכנסת הרי"ף וכן העתיק רבינו בספר המצוות לאווין רלו "לוה עובר משום לא תשיך ומשום לפני עיוור לא תיתן מכשול". ולפי הנוסחה שלפנינו מבואר, שהלווה עובר בשלושה, גם על "ולאחיך לא תשיך". (19) אבל על לפני עיוור אינם עוברים. המדובר כשהעדים אינם מהווים גורם לביצוע ההלוואה, כגון שהמלוה היה מלווה גם בלעדיו (ראה בתוספות שם בדיבור המתחיל העדים). (20) מתוך המהווה גורם לביצוע ההלוואה אבל אינו מתעסק בשימת הריבית (עיי' לחם משנה).

- ג. אף על פי שהמלוה והלוה עוברים על כל אלו
הלאוין - אין לוקין עליו, מפני שנפטר להשבון.¹⁷
שכל המלוה ברבית, אם היתה רבית קצוצה,¹⁸
שהיא אסורה מן התורה²³ - הרי זו יוצאה בדינין,²⁴
ומוציאים אותה מן המלוה²⁵ ומחזירין ללוה. ואם
מת המלוה - אין מוציאים מיד הבנים.²⁶

(21) שם סב: שנאמר "וחי אחיך עימך" (בסיום הפסוק הפותח באזהרת ריבית אל תיקח מאיתו נשך) - "אהדר ליה כי היכי דניחיה בהדך" (כלומר, אל תיקח. ואם לקחת - השב לו, כדי שיחיה עימך), וכל לאו שניתן להישבון אין לוקים עליו. כמבואר בפרק א מהלכות גזילה הלכה א - ובנוגע לעדים, לערב ולסופר לא ביאר רבינו אם לוקים, ברם מתוך זה שלא פירטם רבינו בפרק י"ט מהלכות סנהדרין הלכה ד בין הלוקים, נראה דעתו שאין לוקים. ובטעם הדבר אומר החינוך (מצוה עג): "אבל אין לוקין עליו (אף על פי שהם עוברים על הלאו במעשה, בכתיבת השטר וחתמת עדות) שאפילו המלוה אינו במלקות, שהרי ניתן להישבון ואינו בדין דהני דאתו מחמתיה (שאלו הבאים בסיבתו) יתחייבו במלקות". (22) קצובה, שקצץ התוספת בשעת הלוואה, כגון שהלווהו סלע על מנת שישלם לו חמישה דינרים. (23) להבדיל מאבק ריבית, כגון, שלא קצץ התוספת בשעת ההלוואה, שהוא אסור מדבריהם, ואינה יוצאה בדינין (ראה רבינו להלן פרק א הלכה א, ב, ג). (24) על-פי בית דין, כלומר, בית דין נוקמים לכך להוציאה מידי המלוה. (25) בעל כורחו (שם סא:). (26) שהתורה לא הטילה עליהם חיוב השבה (בבא קמא קיב). "לדידיה (=למלוה) קא מזהר ליה רחמנא (אל תיקח ואם לקחת - השב) - לבריה לא מזהר רחמנא".

- ד. הניח²⁷ להם אביהם מעות של רבית, אף על פי
שהן יודעין שהן של רבית - אינן חייבים להחזיר.
הניח להם פרה וטלית של רבית וכל דבר המסכים²⁸
- חייבים להחזיר, מפני כבוד אביהן. במה דברים²⁶

שמו נשך "מפני שהוא נושך ומצער את חברו ואוכל את בשרו" שמזה מובן שאי אפשר לנשך בלא תרבות ולתרבות בלא נשך.

(על פי לקו"ש חלק ו' ע' 184 הע' 32)

(2) הוראה אחת ובעניין אחד הם כלומר, הלוואה על מנת לשלם יותר ממה שלוה, והם נמנים למצוות לא תעשה אחת, כי הנשך הוא גם מרבית והמרבית הוא גם נשך, שכן, המלוה בריבית, הן כסף הן אוכל הן כל דבר, יש בו נשך ללוה ומרבית למלוה (עיי' בבא מציעא ס: ושיעור דברי רבינו כך הוא: נשך ומרבית שאסרתם תורה בכמה אזהרות, שנאמר את כספך לא תיתן לו בנשך ובמרבית וכו' וכן להלן הוא מזהיר ואומר "נשך כסף וגו'" - אחד הוא, כלומר, מצוות לא תעשה אחת היא (לחם משנה). (3) של התוספת. (4) ובשמות רבה פרשה ל"א אמרו: "למה הריבית דומה? למי שנשכו נחש ולא הרגיש ולא ידע עד שנתבטבט (מבעבע מבעבץ) - כך הריבית אין אדם מרגיש בו עד שתבטבט עליו". (5) כלומר, אם כן שהנשך והמרבית מצוות לא-תעשה אחת היא. (6) בשתי אזהרות - את כספך לא תיתן וכו', ובמרבית לא תיתן וכו', ולא כתב כאחד: את כספך ואת אכלך לא תיתן לו בנשך. (7) להרבות באזהרות על הלוואה בריבית, כדי לחזק האיסור, אבל במניין המצוות הן כאחת, "שאינן ראוי למנות (בחסבון המצוות) הלאווין והעשה (=הנכפלים בתורה - לחיזוק), אלא הדברים המוזהר מהם והמצווה בהם" (רבינו בספר המצוות בשורש התשיעי עיי' שם ובלאווין רלה).

- ב. בדרך שאסור להלוות, כך אסור ללוות ברבית;⁸
שנאמר: לא תשיך לאחיך. מפני השמועה למדו,⁹
שזו אזהרה ללוה. כלומר: לא תנשך לאחיך.¹⁰ וכן
אסור להתעסק¹¹ בין ללוה ומלוה ברבית. וכל מי
שהיה ערב או סופר או עד ביניהן - הרי זה עובר
בלא תעשה, שנאמר: לא תשימו¹² עליו נשך. זו
אזהרה אף¹³ לעדים ולערב ולסופר.¹⁴ הא למדת,
שהמלוה ברבית - עובר על ששה¹⁵ לאוין: לא תהיה
לו פנשה¹⁶; את כספך לא תתן לו בנשך; ובמרבית
לא תתן אכלך; אל תקח מאתו נשך ותרבית; לא
תשימו¹⁷ עליו נשך; ולפני עור לא תתן מכשול.¹⁷
והלוה עובר בשנים¹⁸: לא תשיך לאחיך; ולפני עור
לא תתן מכשול. ערב ועדים ופועל פהן - אין
עוברים אלא משום לא תשימו¹⁹ עליו נשך. וכל מי
שהיה סרוסור²⁰ בין שניהם, או שפיע אחד מהן, או
הורהו - עובר משום לפני עור לא תתן מכשול.

(8) "ואין זה דומה לאונאה שיעבור עושה האונאה (כלומר האונאה) ולא מי שנעשית לו האונאה" (רבינו בספר המצוות לאווין רלו). (9) בבא מציעא עה: (10) כלומר, לא תינשך הימנו, לא תגורם שאחיך ישיך (עיי' בבא מציעא ע:). (11) לתת יד, כגון להיות סופר או עד או לסרסר ביניהם. (12) כל הפרשה כתובה בלשון יחיד "אם כסף תלווה", "לא תהיה לו כנושה" וכאן שינה וכתב בלשון רבים: "לא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ד' סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(30) שבאו מעצמם ומביעים רצונם להחזיר. (31) אלא מוחלים להם (בבא קמא צד:). (32) להקל עליהם לחזור בתשובה ולא לנעול דלת בפניהם, כאותו מעשה (שהובא בברייתא שם): "מעשה באדם אחד שביקש לעשות תשובה, אמרה לו אשתו: ריקה (אדם ריק מבינה) אם אתה עושה תשובה אפילו אבנט אינו שלך (שאתה צריך למכור, כדי להחזיר את כל הגזילות) ונמנע ולא עשה תשובה". ומסיימת הברייתא: "באותה שעה אמרו: הגזלנין ומלווי בריבית שהחזירו אין מקבלים מהם". (33) אין מעשיו נוחים וישרים בעיני החכמים (השווה רבינו בפירוש המשנה סוף שביעית, וראה תוספות יום טוב אבות פרק ג משנה י'). (34) ונזכר בה לקלון. (35) בעין כמו שהיה (עין משנה למלך ונקודות הכסף יורה דעה קסא). (36) רבינו דייק בלשונו וכתב גבי גזלנים: "אם הייתה גזילה קיימת" ומשמע אפילו דבר שאינו מסוים, ואילו בריבית כתב "דבר המסוים" אבל כשאנו מסוים אינו מחזיר. ראה משנה למלך בזה, ונימק את ההבדל: גזילה לא קנה הגזלן - בין שהוא בעין בין שאינה בעין, אבל ריבית קנה (ראה נקודות הכסף יורה דעה קסא, ז).

ו. שטר שכתוב בו רבית³⁷, בין קצוצה בין של דבריהם - גובה את הקרן, ואינו גובה את הרבית³⁸. קדם וגבה הכל³⁹ - מוציאין ממנו הרבית קצוצה⁴⁰; אבל אבק⁴¹ רבית, שהוא מדבריהם - אינו גובה⁴² מן הלוה למלוה, ואין מחזירין אותו מן המלוה⁴³.

(37) "פלוגי לוה מפלוגי מנה בריבית כך וכך לזמן פלוני" (רש"י בבא מציעא עב.). (38) ואין קונסין את המלוה, שיפסיד את הקרן משום הריבית (שם כחכמים ולא כרבי מאיר האומר קנסין היתרא משום איסורא ואינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית). (39) אף את הריבית. (40) שיוצאה בדיינין, כמבואר למעלה הלכה ג. (41) כעין ריבית ולא ריבית ממש - כאבק שהוא כעין עפר ולא עפר ממש. (42) בית דין. (43) אם קדם וגבה, שאין אבק ריבית יוצאה בדיינים, כמו שיתבאר להלן פרק ו הלכה א.

ז. כל הפותב שטר רבית - הרי זה פכותב ומעיד עליו⁴⁴ עדים שכתב בשם אלהי ישראל⁴⁵. וכן כל הלוה ומלוה ברבית בינן לבין עצמן - הרי הן פכופרים בשם אלהי ישראל, וכפרו ביציאת מצרים⁴⁶; שונאמר: את פספף לא תתן לו בנשף וגו', אני יי אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים⁴⁷.

(44) על עצמו. (45) בבא מציעא עא: "תניא אמר רבי יוסי בוא וראה סמיות עיניהם של מלווי בריבית, אדם קורא לחבירו רשע - יורד עימו לחייו, והם מביאים עדים ולבלר וקולמוס ודיו וכותבין וחותמין פלוני זה (שהלוה לישאל בריבית) כפר באלוקי ישראל". (46) כלומר, בהשגחת ה' על העולם שבאה לידי גילוי במופתי יציאת מצרים, שכן ההלוואה בריבית מורה על הכפירה בהשגחת ה' על העולם שבאה לידי גילוי במופתי יציאת מצרים, שכן ההלוואה בריבית מורה על הכפירה בהשגחת ה' על בראייו להמציא

אמורים? כשעשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת; אבל אם לא עשה תשובה - אין חוששין לכבודו²⁹, ואפלו דבר המסים אין מחזירין.

(27) ברייתא בבא מציעא סב. (28) דבר ששם בעליו עליו, דהיינו שיש בו סימן, וניכר לרבים שזה הוא שלקח אביהם בתור ריבית ושמו נזכר על ידי זה לקלון. (29) מפני שאין הבן מחוייב לכבד אב רשע (שם). במה דברים אמורים שאין הבן חייב בכבוד אב רשע? כשמת ולא עשה תשובה, אבל בחייו, מחוייב הבן לכבדו (רבינו פרק ו מהלכות ממרים הלכה יא). והטעם מפרש הרב"ז שם, שמא יעשה תשובה ונמצא הבן מבזה אב עושה מעשה עמך (ראה כסף משנה ולחם משנה שם).

ה. הגזלנין ומלוי פרבית שהחזירו³⁰ - אין מקבלין מהן³¹, כדי לפתח להן דרך לתשובה³². וכל המקבל מהן - אין רוח חכמים נוחה הימנו³³. אם הייתה גזילה קיימת והרבית דבר המסים³⁴ והרי הוא בפעצמו³⁵ - מקבלין מהן³⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

הגזלנין ומלווי בריבית שהחזירו אין מקבלין מהם כדי לפתוח להן דרך תשובה.

ידועה מחלוקת הפוסקים אם יש מחילה בריבית; דעת הגאונים שגם אם המלוה כבר גבה את הריבית אין מחילת הלוה מועילה לפטור את המלוה מלהחזירה ללוה, כי "התורה אסרה מחילה זו".

אבל דעת הרא"ש (וכך נפסקה ההלכה בשו"ע) שיש מחילה בריבית, ואמנם אינה מועילה ללקיחת ריבית מעיקרא, אבל אם כבר לקח ריבית זו וצריך להחזירה מועילה מחילת הלוה.

ומבאר הריטב"א: "שהוא כמו איסור שבלע ... והכא לשמים הוא חייב וכיון שכן לא תועיל מחילת חבירו" והיינו שכוונת הגאונים היא שאיסור לקיחת ריבית אינו בגדר דין ממון שהוא חייב לחבירו אלא שהוא ענין ואיסור שהתורה הטילה על המלוה בגדר מצוה וחיוב לשמים עד שיחזיר את ה"איסור שבלע".

ובדעת הרא"ש שמהני מחילה, צריך לומר שעם היות שהחיוב להחזיר הריבית ללוה הוא חיוב לשמים, הרי מצד מצוה זו התחייב להשיב את הממון ללוה ומשום כך מהני מחילה.

ונמצא שגם לדעת הגאונים וגם לדעת הרא"ש נחשב ממון בריבית לממונו של המלוה, ואין עליו חיוב להחזירו מצד דין ממון כשלעצמו אלא מצד החיוב שחייבה התורה.

ולכן פסק הרמב"ם שהמלוה בריבית אם בא לעשות תשובה ולהחזיר הריבית אין מקבלין ממנו, כדי לפתוח לו דרך תשובה.

טועה אינו חייב להחזיר, הוא אומר שנראה שגירסת רבינו בגמרא שם הייתה "האי מאן דאזויף פשיטי לחבריה ואשכח בהו (מצא בכסף שהחזיר לו הלווה) טופיאתא (יותר)". (58) כלומר, עלולה לטעות במניין המעות (בסמוך מבאר רבינו בכמה הדעת טועה) - ויש להניח שהמלווה, או הלווה, טעה בחשבון. (59) שמצא - בכדי שאין הדעת טועה. (60) ואף על פי שאמרנו למעלה (בהלכה ט) שתוספת סתם מותרת לתלמידי חכמים בלבד, מכל מקום כשהגיעה ליד המלווה בלי ידיעתו - אינו חייב להחזיר אפילו למי שאינו תלמיד חכם (חוות דעת יורה דעה סימן קס סעיף קטן ב). (61) כלומר, ובמקום שאין לתלות במתנה, כגון, שהלווה אדם קשה לב שאינו נותן מתנת חנם - אנו תולים שגזילה וכו' הואיל שאין להניח שטעה בחשבון (גמרא שם). (62) זה ימים רבים, ועתה חוזר בתשובה. (63) ויוצא בזה ידי מצוות השבת הגזילה כמבואר בפרק א מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח. (64) במקום שאין לתלות בגזילה, כגון, שלא היה ביניהם מעולם שום משא ומתן - תולים שאדם אחר גזל ממנו וכו' (שם בגמרא). (65) מטבע אחד - כשהוא מונה המעות בספירה יחידית היינו אחד אחד ומצא מטבע אחד יותר, תולים שטעה במניין. (66) כשהוא מונה ספירה זוגית היינו בשניים, כי אין הדעת טועה במניין יותר מפעם אחת. (67) כלומר, וכן אם מצא יתירים חמישה או עשרה יש לתלות בטעות. (68) מנהגו של מלווה או לווה זה למנות לא אחד אחד או שנים שניים, אלא בחמישיות או עשיריות (עיין לחם משנה). (69) לפי החישוב של ספירה לפי חמישיות. (70) כגון, שמצא שישה או אחד עשר. (71) דרך המונים בחמישיות או עשיריות להניח בצד מטבע אחד לכל חמישייה או עשירייה ואחר גמר המניין סופרים את המטבעות האלה וקובעים מספר החמישיות או העשיריות. (72) שם וכפירוש הרי"ף.

19 יא. המלוה את חברו על המטבע, וכן הפותב לאשתו בכתבתה מטבע ידוע, ופרש משקלו, 20 והוסיפו על משקלו: אם הוזלו הפרות מחמת התוספת 77 - מנפה לו שעור התוספת, ואפלו הוסיפו עליו פל שהוא; ואם לא הוזלו מחמת התוספת - אינו מנפה לו, אלא נותן לו ממטבע היוצא באותה שעה. 78. במה דברים אמורים? בשהוסיפו עליו עד חמישיתו, כגון שהיה משקלו ארבעה ועשרה חמשה; אבל אם הוסיפו לו יותר על חמישיתו 80 - מנפה לו פל התוספת, 81 אף על פי שלא הוזלו הפרות. והוא הדין למלוה על המטבע ופחתו 82. 30

(73) בבא קמא צו: (74) התנה בפירוש - בשטר או בעל פה שיפרענו באותו מטבע, כגון דינר, זוז וכדומה. (75) בתקופתם התאימו ערכי המטבעות למספר יחידות משקלם: מטבע שמשקלו כפול ממשקל המטבע הקטן - ערכו כפול. (76) מטעם המלכות. (77) שער המטבע עלה ונמצא המלווה משתכר כשנפרע באותו מטבע עם התוספת, והרי זה ריבית. (78) בשעת הפירעון, שהרי המלווה אינו

לכל אחד פרנסתו בדרך הכשרה. (47) בתורת כהנים פרשת בהר פרשה ה שנינו: "על תנאי כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים, על תנאי שתקבלו את מצוות ריבית, שכל המודה במצוות ריבית - מודה ביציאת מצרים, וכל הכופר במצוות ריבית - כופר ביציאת מצרים".

1 ח. אסור לאדם 48 להלוות 49 בנזי וכו' ביתו בריבית. 50. 2 אף על פי שאינו מקפיד 51 ומתנה הוא שנותן להן 52. 3 - הרי זה אסור, שמה ירגילם בדרך זה. 53.

(48) בבא מציעא עה. (49) לעשות הלוואה אצל בניו, כלומר, ללוות מבניו. (50) מתוך כוונה להטעמן טעם ריבית, כלומר, הנאת ריבית, - כדי שיהיה שכרם גדול, בהימנעם מלהלוות לאחרים בריבית, לאחר שכבר טעמו הנאת ריבית כפירוש רבינו חננאל והרי"ף מובא בשיטה מקובצת. ודברי הר"ח והרי"ף לא היו לפני הלחם-משנה והמשנה-למלך והטורי-זהב, עיין עליהם. (51) נוהג בוותרנות בממנון ביחסיו עם הבנים. (52) ולא בתור ריבית. (53) בקבלת ריבית ויבואו להלוות גם לאחרים בריבית.

4 ט. תלמידי חכמים שהלוו זה את זה, ונתן לו 54 יותר 5 על מה שלווה ממנו - הרי זה מתר; שהדבר ידוע 6 שלא נתן לו אלא מתנה, שהרי הן יודעין חזר אסור 7 הריבית. 55.

(54) בשעת הפירעון מעצמו מבלי שהתנו על כך בשעת ההלוואה (כי אם קצץ בשעת ההלוואה הרי זה ריבית קצוצה (ראה להלן פרק ו הלכה ג). ולא התירו לתלמיד חכם אלא ככעין ריבית מאוחרת האסורה מדבריהם - מגיד משנה). (55) ואינו נותנם בתור ריבית, אבל למי שאינו תלמיד חכם, שאינו יודע חומר אסור ריבית - אסור, משום שנותן בתור ריבית (גמרא שם). ובהגהות מיימוניות כתוב: "ואף על פי כן אין נכון לתלמידי חכמים להיות רגילין בדבר, שלא ירגילו המון העם בדבר זה. והרי"ף מיגא"ש בתשובותיו (סימן קפ"ב) דעתו "שאינו לסמוך על זה אלא היחידים הכשרים לא וזלתי".

8 י. המלוה את חברו 56 ומצא הלוה יותר, נא 9 שהחזיר לו חובו ומצא המלוה יותר 57: אם בכדי 10 שהדעת טועה 58 - חייב להחזיר; ואם לאו 59 - מתנה 11 הוא שנותן לו 60, או גזלה 61 היתה לו בידו 62 והבליע 12 לו בפחשבוני 63, או אחר 64 צוה להבליע לו. בכמה 13 הדעת טועה? באחד 65 ובשנים 66 או בחמשה 67 או 14 בעשרה; שמה מנה 68 חמשה חמשה או עשרה 15 עשרה. וכן אם מצא יותר מנן החמישיות 69 או מנן 16 העשיריות אחד אחד 70 - חייב להחזיר לו; שמה 17 האחדים 71 שהיה מונה בהן החמישיות או 18 העשיריות נתעברו עמהם. 72.

(56) שם סג: (57) בדפוסים הראשונים (רומא, ונציא) בקטע המוסגר אינו, אך מלשון המגיד משנה כאן נראה שגרסו. וכמקור לדין זה, שגם במצא המלווה יותר בכדי שאין הדעת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ד' סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 שֶׁם רֹחַ - תֵּן לָהֶם חֶלְקָן מִן הָרוּחַ; וְאִם יֵשׁ שֶׁם
23 הַפֶּסֶד - תַּפְסִיד אֶתָּה לְבִדְּךָ. שְׁוֹהָ⁹⁶ אֲבָק רִבִּית הוּא⁹⁷,
24 וְכָל אֲבָק רִבִּית אֵינָה אֶסוּרָה אֲלֵא מִדְּבָרֶיהָ, וּבְנִכְסֵי
25 יְתוּמִים לֹא גִזְרוּ⁹⁸.

(94) בתור עיסקא (בבא מציעא ע.). (95) היינו, קרקעות, ויהיו עידית (קרקע משובח) (רבינו פרק י"א מהלכות נחלות הלכה א) - וכפי הנראה נוסחת רבינו בגמרא שם "דמשפר ניכסיה", ולפינו "דמשפר" ועיין רש"י שם. ושם - בהלכות נחלות - יתבארו התנאים הנוספים למינוי אפטרופוס: "ושומע דיני התורה, ומעולם לא קיבל נידוי" - ולא פרטם רבינו כאן וסמך על מה שיתבאר בהלכות נחלות - ששם עיקר מקום ביאור הדינים הנוגעים לנכסי יתומים (לחם משנה). (96) היינו, נתינת העסק לפי תנאים אלו. (97) כמבואר להלן פרק ה הלכה ח, - ואין זה ריבית קצוצה, מאחר שאין הריווח קצוץ ובטוח, כי הרי ייתכן שיהיה שם הפסד. (98) לתקנת היתומים "שלא יכלו מעותיהם להאכילם פרוטה פרוטה" (שם, וראה רש"י שם).

פרק חמישי

(1) מבאר שמותר ללוות מן הגוי בריבית, ודין ישראל שלווה מן הגוי וביקש להחזיר לו, ושאסור לו להיות ערב לגוי שהלווה לישראל בריבית, ודין לוה מעות מן הגוי ונתגייר, ושאסור ליתן מעותיו קרוב לשכר ורוחק להפסד, ואין מושיבין חנווני למחצית שכר, ודין משתתף עם חבירו שלא יצרף השכר עם הקרן, ודין ריבית מוקדמת או מאוחרת, ודין דברים שהם כמו ריבית - ומותרים, ודין שכר אמירה שמותר, ודין דברים אסורים משום הערמת ריבית, ודין משכיר דינרים.

26 א. העובד פוככים וגר תושב - לזין מהן ומלזין
27 אותן ברבית²; שְׁנֵאמַר: לֹא תִשֵּׁף לְאַחֶיךָ³ - לְאַחֶיךָ
28 אָסוּר, וְלִשְׂאֵר הָעוֹלָם⁴ מִתֵּר. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה לְהִשָּׁף
29 לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים; שְׁנֵאמַר: לְנִכְרֵי תִשָּׁף⁵. מִפִּי
30 הַשְּׁמוּעָה⁶ לְמַדוּ שֶׁזוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה⁷. וְזֶהוּ דִּין תּוֹרָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ומצות עשה להשיך לגוי."

מה שהתירה התורה לקחת ריבית מעכו"ם אף ש"אסור לגזול כל-שהוא דין תורה בין מישראל בין מנכרי וגם אסור לרמות בני אדם במקח וממכר, ואחד עכו"ם ואחד ישראל שוים בדבר הזה", כי שונה ריבית מגזל והונאה, שריבית נלקחת מדעת הלוה, ולכן הקילה התורה בריבית מעכו"ם אבל גזל והונאה הם שלא מדעתו ולכן אסורים גם לעכו"ם. אבל צריך להבין מדוע יש מצות-עשה להשיך לעכו"ם, הלא התורה קראתו "נשך" כי יש בו חיסרון ממון, ומהו הטעם שנצטוונו לחסר ממון של עכו"ם.

והביאור בזה על פי פנימיות העניינים: בממונם של ישראל ישנן "ניצוצין קדושים השייכים לשורש נשמתו" ומכיון שהטביע הקב"ה בעולמו שאדם יכול להרוויח בכספו על

מרוויח כלום על ידי תוספת המשקל, כי אינו יכול לקנות במטבע שהוא מקבל יותר ממה שהיה יכול לקנות בשעת ההלוואה. ראה רש"י ותוספות שם. (79) שאינו מנכה. (80) שכתוצאה מהתוספת הושבחה המטבע לעניין המתכת שבו, ואם יתיכו לגוש של כסף יקבל יותר. אבל עד חמישיתו, בהתחשב עם הוצאות ההתכה, השבח מועט, ואין דרך בני אדם להקפיד על זה ונותנם בתור מתנה (עייין שיטה מקובצת שם). (81) אפילו את ההפרש של התוספת שלמטה מחמישיתו. (82) אם הוקרו הפירות מחמת הפחת מוסיף לו, למלווה, ההפרש. ואם לא הוקרו נותן לו ממטבע היוצא באותה שעה. במה דברים אמורים, שפחתו עד חמישיתו אבל אם פחתו יתר על כך משלים כל הפחת (רי"ף שם).

1 יב. הַמְלוֹה אֶת חֲבֵירוֹ עַל הַמִּטְבֵּעַ, וְנִפְסַל⁸³: אִם
2 יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ מִמְּדִינָה אֲחֵרָה, וְיֵשׁ לוֹ דֶּרֶךְ לְאוֹתָהּ
3 מְדִינָה - נֹתֵן לוֹ מִמִּטְבֵּעַ שֶׁהָלְוָהוּ, וְאוֹמֵר לוֹ: לָךְ
4 וְהוֹצִיאוֹ בְּמָקוֹם פְּלוּנִי; וְאִם אֵין לוֹ דֶּרֶךְ לְשָׁם -
5 נֹתֵן לוֹ מִמִּטְבֵּעַ הַיּוֹצֵא בְּאוֹתָהּ שְׁעָה⁸⁴. וְכֵן
6 בְּכֻתְבָּהּ⁸⁵.

(83) הוצאה מהמחזור מטעם המלכות. (84) שם צח. (85) ביארו בפרק ט"ז מהלכות אישות הלכה י.

7 יג. הוֹרוּ מִקְצַת הַגְּאוּנִים⁸⁶: שֶׁהָלוֹה שְׁמַחֵל לְמָלוּה
8 בְּרִבִּית שֶׁלְקַח מִמֶּנּוּ אוֹ שְׁעָתִיד לְקַח, אִף עַל פִּי
9 שְׁקֵנוֹ מִיָּדוֹ שְׁמַחֵל אוֹ נֶתֵן מִתְּנָה - אֵינוֹ מוֹעִיל
10 בָּלוֹם⁸⁷; שֶׁכָּל רִבִּית שֶׁעוֹלָם מִחִילָה⁸⁸ הִיא, אֲבָל
11 הַתּוֹרָה לֹא מִחִילָה וְאֶסְרָה מִחִילָה זֶה, וְלִפְיָךְ אֵין
12 הַמִּחִילָה מוֹעִילַת בְּרִבִּית, אֲפֹלוּ בְּרִבִּית שֶׁל דְּבָרֶיהֶם.
13 יִרְאֶה לִּי, שְׁאֵין הוֹרָאָה זֶה נִכְוָה. אֲלֵא מֵאַחֵר
14 שְׁאוּמְרִים לְמָלוּה לְהַחֲזִיר לוֹ, וְיִדַּע הַמְלוֹה⁸⁹ שְׁדָּבָר
15 אָסוּר עֲשֵׂה וְיֵשׁ לוֹ⁹⁰ לְטַל מִמֶּנּוּ⁹¹, אִם רָצָה לְמַחֵל
16 - מוֹחֵל, בְּדֶרֶךְ שְׁמַחֵל הַגָּזוּל. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ
17 חֲכָמִים⁹², שֶׁהַגְּזֻלִּין וּמְלוֹי בְּרִבִּית שֶׁהַחֲזִירוּ - אֵין
18 מִקְבְּלִין מֵהֶן. מִכָּלֵל שֶׁהַמִּחִילָה מוֹעִילַת⁹³.

(86) על פי בבא מציעא סא. ועיין בראש שם סימן ב. (87) להתיר נתינתו או לתיקון הלאו אם כבר גבהו. (88) הלווה מדעתו נותנו. (89) בספרים אחרים הנוסחה: הלווה - והיינו הך. (90) ללווה. (91) יכול הוא להוציא מהמלווה בבית דין. (92) בבא קמא צב: (השווה למעלה פרק ד הלכה ה). (93) לשון רבינו מורה שאינו חולק על הגאונים אלא בריבית שגבה כבר, משום שהמחילה מועילה כחשבון, אבל על ריבית העתיד לגבות דעתו מסכמת, שאין המחילה והבעת רצונו שנותנו במתנה מועילה להתיר נתינת ריבית, שכן כל נתינת ריבית מחילה היא (מגיד משנה, והשווה למעלה הלכה י').

19 יד. נִכְסֵי יְתוּמִים - מִתֵּר לָתֵן אוֹתָם⁹⁴ לְאָדָם נֶאֱמָן,
20 שִׁישׁ לוֹ נִכְסִים טוֹבִים⁹⁵, קְרוֹב לְשִׁכָּר וְרוֹחוֹק לְהַפְסֵד.
21 כִּיצַד? אוֹמְרִים לוֹ: תִּהְיֶה נוֹשֵׂא וְנֹתֵן בֵּהֶן; אִם יֵשׁ

תלמיד-הכם להתרחק משיבת עמי הארץ וכ"ש משיבת גוים (השווה פ"ה מהל' יסודי התורה הל' יא, ופ"ו מהל' דעות הל' א) ואין לחוש שמא ילמוד ממעשיו (עיין 'מקור חיים' על יורה-דעה ס"י קנט). (14) שם כרבינא. "ועכשיו בארצותינו" - אומר המגיד-משנה - "עשו כל אדם עצמם כתלמיד-חכמים. וכתב הרשב"א, שמעתי משם רש"י - מפני שרבו מיסים וארנונות ואין שיעור לכדי חייו". וכן נפסקה הלכה בשו"ע ס"י קנט: "והאידינא (עכשיו) מותר בכל ענין". (15) לכל אדם ואפי' להרויח, לפי שאבק ריבית אינו אסורה אלא מדבריהם, וכן ההלוואה לגוי בריבית איסור מדבריהם הוא, והרי זו גזירה לגזירה, וגזירה לגזירה לא גזרו בה רבנן (בעל ה'תרומות' שער מו חלק ג, אות ג).

- ג. **יִשְׂרָאֵל שְׁלוֹה מְעוֹת מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּרִיבִית¹⁶, וּבִקֵּשׁ לְהַחֲזִירָם לוֹ, מִצָּאוֹ יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְאָמַר לוֹ: תָּנֶם לִי, וְאֲנִי מַעֲלָה לָךְ¹⁷ בְּדֶרֶךְ שְׂאֵתָה מַעֲלָה לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים - הָרִי זוֹ רִבִּית קְצוּצָה. אֶפְלוּ הֵעֲמִידוּ אֶצֶל הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים¹⁸. עַד שֵׁטַל הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים מְעוֹתָיו¹⁹, וַיִּחְזֹר וַיִּתְּנֵם בְּיַד יִשְׂרָאֵל הָאַחֵר.**

(16) ב"מ עא: (17) את הריבית, "לך" לאו דוקא, אלא כלומר תחתין (במקומך), כי גם במעלה הריבית ישר ליד הגוי - אסור, כי הרי זה כהאומר לחבירו אלוה לך על-מנת שתתן הריבית לגוי שהוא אסור ('טור' שם ס"י קסח). (18) הביא המעות אצל הגוי על דעת לפרוע חובו - ובמצות הגוי ובשליחותו נתנם לישראל חבירו - אסור, לפי שאין תורת שליחות ביחסי ישראל עם הגוי, ומאחר שמישראל הוא מקבל הכסף - נמצא שהישראל הוא המלווה בריבית (שם). (19) מיד הישראל, - ולאו דוקא כשנטלם ונותנם ביד, אלא הוא-הדין אם אמר הגוי לישראל הניחם על גבי קרקע והפטר, ונטלם (משם) הישראל השני - מותר, מאחר שלא באו לידו באמצעות הישראל (גמרא שם).

- ד. **עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שְׁלוֹה מְעוֹת מִיִּשְׂרָאֵל בְּרִיבִית¹⁵, וּבִקֵּשׁ לְהַחֲזִירָם לוֹ, מִצָּאוֹ יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְאָמַר לוֹ: תָּנֶם לִי, וְאֲנִי מַעֲלָה לָךְ²⁰ בְּדֶרֶךְ שְׂאֵתָה מַעֲלָה לְיִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה מִתָּר²¹. וְאִם הֵעֲמִידוּ אֶצֶל יִשְׂרָאֵל, אֵף עַל פִּי שְׁנֵתָן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים הַמְּעוֹת בְּיָדוֹ²², הוֹאִיל וּמִדַּעַת²³ יִשְׂרָאֵל נָתַן - הָרִי זוֹ רִבִּית קְצוּצָה²⁴.**

(20) והוא-הדין באומר "ואני אעלה לך" (לישראל במישרין. 'טור' שם). (21) שמן הגוי הוא לזה (שם). ובשביל הגוי הוא נותנם. (22) של הישראל השני. (23) במצותו, בשליחותו. (24) והרי זה כאילו הישראל מלווהו, כי לחומרא אמרו חכמים יש שליחות לגוי אצל ישראל, ועשאו כחומר ריבית קצוצה שיוצאת בדיינים (כסף-משנה בשם תלמידי הרשב"א בדעת רבינו). והרמב"ן והרשב"א חולקים על רבינו, ולדעתם אין זה אלא אבק ריבית ואינה יוצאת בדיינים (עיין מגיד-משנה).

- ה. **אֲסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְתַלּוֹת מְעוֹתָיו בְּיַד עוֹבֵד פּוֹכְבִּים²⁵, בְּדִי לְהַלּוֹתָן בְּרִיבִית לְיִשְׂרָאֵל. וְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים שֶׁהִלּוּהוּ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּרִיבִית - אֲסוּר לְיִשְׂרָאֵל²⁶**

ידי שילווה אותו בריבית הרי מובן שגם הניצוצין של ריבית יש להם איזו שייכות לשורש נשמתו אלא מאחר שהתורה אסרה ריבית לא ניתן לבררן אלא בדרך של דחיה כמו בניצוצין של כל הדברים האסורים.

ובזה יובן מה שיש אומרים שלא רק שמותר להלוות לגוי בריבית אלא שאף מצוה להלוות לו כדי לקחת ממנו הריבית, כי בזה שהנכרי זקוק להלוואת הישראל מוכח שניצוצין של ישראל נמצאים בממונו.

(לקו"ש ח"ב ע' 115)

(2) ב"מ ע: (3) הסתמכות רבינו על פסוק זה מורה, שכוונת רבינו להוכיח היתר ההלוואה מן הגוי וגר תושב - בריבית, בהתאם למבואר למעלה פ"ד הל' ב, שפסוק זה אזהרה ללווה הוא. וזה תימה, שלהתיר ההלוואה מן הגוי דבר פשוט הוא שמותר (עיין גמרא ורש"י שם). ולהתיר הלוואה לגוי בריבית אין ללמוד מפסוק זה, וכבר התעורר בזה הלחם-משנה. והמשנה-למלך מציע לגרוס בדברי רבינו "ולאחיד לא תשיך" הנאמר בפסוק אחד עם "לנכרי תשיך", וכשם ש"לנכרי תשיך" הכוונה: תישוך (ראה בסמוך הערה ד), כך "לאחיד לא תשיך" הכוונה: לא תישוך, כלומר לא תלווהו בריבית (ויותר נראה לגרוס בדברי רבינו רק "לאחיד", וכוונתו: שבפרשת ריבית נאמר "אחיד" (כי ימוך אחיד וגו') אל תקח מאתו נשך) משמע שלשאר העולם מותר בין ללוות ובין להלוות (השווה 'טור' יורה-דעה ס"י קנט). (4) שאינם נקראים אחיד, כגון גוי וגר תושב (עיין משנה-למלך). (5) כלומר, תישוך, היינו הלווהו בריבית (כסף-משנה). (6) 'ספרי' דברים, פרשת כי-תצא פיסקא רסג. (7) לקבל מהם ריבית כשנלוה להם "כמו שהוזהרנו בלאו על "לא תחנם", לומר שלא ליתן להם מתנת חנם (כמבואר בפ"י מהל' ע"ז הל' א) הוזהרנו ב'עשה'. אף כשנלוה אותם, שלא נלוה אותם חנם אלא בריבית" (מגדל-עוז, והשווה רבינו 'ספר המצוות' עשין קצח). ודעת הראב"ד שאין זאת מצוה, ומה שאמרו ב'ספרי' "זו מצות-עשה" הכוונה, שזה לא הבא מכלל עשה - שנקרא 'עשה' - אצל אחיד, כלומר, לנכרי אתה רשאי להשיך ולא לאחיד, ולומר לך שהמשיך את הישראל עובר אף על 'עשה' (וכן הוא דעת הרמב"ן בפירוש התורה, והשווה למעלה פ"א הל' ב).

- ב. **אֲסוּר חֲכָמִים⁸ שִׁיחָהּ יִשְׂרָאֵל מְלוֹה אֶת הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּרִיבִית קְצוּצָה⁹, אֶלָּא בְּכִדִּי חִיּוּ¹⁰. גְּזוּר שִׁמְא וְלִמָּד מִמַּעֲשָׂיו בְּרַב יְשִׁיבָתוֹ עֲמֻ¹¹. לְפִיכָךְ מִתָּר לְלוֹוֹת מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּרִיבִית, שֶׁהָרִי הוּא בּוֹרָחַ מִלְּפָנָיו¹² וְאֵינוֹ רָגִיל אֶצְלוֹ. וְתִלְמִיד חֶכֶם, שֶׁאֵינוֹ רָגִיל בּוֹ¹³ לְלַמֵּד מִמַּעֲשָׂיו - מִתָּר לְהַלּוֹת לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּרִיבִית אֶפְלוּ לְהַרְוִיחַ¹⁴. וְכָל אֶבֶק רִבִּית עִם הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים - מִתָּרַת לְכָל¹⁵.**

(8) ב"מ ע: (9) אבל אבק ריבית - מותר, כמו שמבאר רבינו בסוף ההלכה. (10) לצורך מחייתו - לא להרווחה. (11) ועל כדי חייו - לא גזרו (שם). (12) מונע עצמו מלהארות אצל הגוי - שלא יתבענו. (13) עם הגוי, שמדרך

39) בתור עיסקא, דהיינו שמקבל המעות לבדו יהיה נושא ונותן, ובעל הממון יקבל חלק מהרווח (ראה פ"ו מהל' שלוחין ושותפין הל' א וה"ב, ולהלן הערה מב). 40) שם ע. דהיינו אם העסק ישא רווח - יקבל בעל המעות חלקו כפי שהתנו, ואם יהיה הפסד, אחריות ההפסד על המתעסק בלבד (השווה למעלה פ"ד הל' יד). ומה שכתב "קרוב

לשכר ורחוק להפסד" לאו דוקא, כי הוא-הדין אפילו נותן למחצית שכר, דהיינו על יסוד חלוקה שווה של הרווח וההפסד - אסור, אלא-אם-כן נותן לו שכר עמלו של כל יום, כמבואר לקמן הל' ט (ועיין ריטב"א ב'שיטה מקובצת' שם). 41) שעובר על דברי חכמים (רבינו יהונתן ב'שיטה מקובצת' שם). ונראה שהכוונה שזה הוא ממדת הרשעים, וכן הוא הנוסחא בתוספתא (ב"מ פרק ד): "זו מדת רשעים", על-דרך שאמרו באבות (פ"ה משנה י) שלי שלי, ושלך שלי - רשע. 42) בסתם, ולא התנו ביניהם שום תנאי חלוקה. 43) שנתבאר בפ"ו מהל' שלוחין ושותפין הל' א, ב, שבעל הממון צריך ליתן למתעסק שכר עמלו של כל יום מימי השותפות כפועל בטל (ראה הלכות שכירות פ"ד ה"ט). ואם לא רצה ליתן שכר עמלו, תיקנו חכמים שיהיה חלקו ברווח של המתעסק יותר מאשר חלקו באחריות ההפסד, היינו אם יש שם רווח יטול המתעסק שני שלישי הרווח ובעל המעות שלישי, ובמקרה של הפסד - נושא המתעסק בשליש ובעל המעות בשני שלישים. וטעם הדבר, לפי שתיקנו חכמים שכל הנותן מעות לחבירו להתעסק בהם, יהיה חצי הממון בתורת הלוואה, והחצי האחר בתורת פקדון, ולפי תקנה זו אי-אפשר שיהיה השכר או ההפסד של כל הממון לאמצע בשוה, שאם אתה אומר כן, נמצא בעל הממון נוטל שכר חצי מעותיו שהם פקדון ואינו עושה כלום, אלא זה המתעסק טורח לו בחצי של פקדון מפני מעותיו שהלווהו ונמצא באים לידי אבק ריבית" (רבינו שם הל' ב). 44) היינו שחלקו ברווח פחות משליש שתיקנו חכמים (עיין ריטב"א ב'שיטה מקובצת' שם). 45) שם, והשווה למעלה הערה מ.

ט. אין מושיבין⁴⁶ חנוני⁴⁷ למחצית שְכָר⁴⁸, ולא יתן מעות לקח בהן פירות⁴⁹ למחצית שְכָר, ולא ביציע להושיב תחת התרנגולין שלו⁵⁰ למחצית שְכָר⁵¹, ואין שְמִינ⁵² עגלים וסוּחִין⁵³ לפטמן למחצית שְכָר⁵⁴, אלא אם כן נתן לו שְכָר עמלו ומזונ⁵⁵. או יהיה רוח המתעסק יותר על הפסדו, כמו שבארנו⁵⁶ בענין השתפות⁵⁷.

46) שם סח. 47) למכור פירותיו. 48) על יסוד חלוקה שווה של הרווח וההפסד. 49) במקום הזול (שם). 50) של מקבל הביצים, ועליו יהיה לטפל בגידול האפרוחים. 51) של רווח האפרוחים, מה שיהיו שווין יותר על דמי הביצים. 52) כמה הם שווים עתה, וימסרם לרועה לפטמם. 53) חמורים צעירים (רבינו בפירושו ב"ב עח:). 54) של שבח הפיטום. 55) כלומר, עמלו של חנוני ולוקח פירות, ושכר עמלו ומזונו של בעל התרנגולים והרועה, שמוציאים למזון האפרוחים והעגלים נוסף על

1 אחר להיות לו ערב; שְפִינן שְפָדִינֵיהֶם שְתוּבַע הָעֶרֶב
2 תְּחִלָּה²⁷, נִמְצָא הָעֶרֶב תוֹבַע אֶת יִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית
3 שְהָעֶרֶב חֵיב בָּהּ לַעֲבֹד כּוֹכְבִים. לְפִיכָךְ, אִם קָבַל
4 עָלָיו הָעֲבֹד כּוֹכְבִים שְׁלֵא יִתְבַּע אֶת הָעֶרֶב תְּחִלָּה -
5 הָרִי זֶה מִתָּר²⁸.

25) כלומר, להפקיד ביד גוי, והגוי ילוה אותם בריבית לישראל (כ"מ ע"פ ב"מ סא: וכנוסחת הרי"ף, וכן הוא בתוספתא שם פרק ה הל' ח). 26) שם. 27) ורואים את הערב כלפי המלוה - כלוה (בניגוד לדיני ישראל, שתובעים את הלוה תחילה, ואם לא נתן לו אז חוזר אצל הערב ונפרע ממנו, כמו שיתבאר להלן פכ"ה הל' ג) והרי זה, כאילו הערב לווה מן הגוי וחזר והלוה לישראל. 28) כי בשעה שחוזר הגוי אצל הערב, ונפרע ממנו חובו של הלוה הקרן והריבית, הרי זה כאילו באותה שעה הוא מלוה לישראל חבירו - ומה שהלווהו (היינו הקרן והריבית) חוזר ותובע ממנו.

ו. יִשְׂרָאֵל שְׁלֹוה²⁹ מעות מן העובד כוכבים בְּרִבִּית, וְזָקָן עָלָיו בְּמִלּוּה³⁰, וְנִתְגִּיר: אִם עַד שְׁלֹא נִתְגִּיר וְזָקָן עָלָיו בְּמִלּוּה - גּוֹבֶה אֶת הָקָרְן³¹ וְהָרִבִּית; וְאִם מִשְׁנִתְגִּיר וְזָקָן עָלָיו בְּמִלּוּה - גּוֹבֶה אֶת הָקָרְן וְלֹא הָרִבִּית³². אֲבָל עוֹבֵד כּוֹכְבִים³³ שְׁלֹוה מִיִּשְׂרָאֵל בְּרִבִּית, וְזָקָף עָלָיו אֶת הָרִבִּית בְּמִלּוּה, אֵף עַל פִּי שְׁזָקָן עָלָיו אַחֵר שְׁנִתְגִּיר - גּוֹבֶה אֶת הָקָרְן וְאֵת הָרִבִּית; שְׁלֹא יֵאמְרוּ: בְּשָׁבִיל מְעוֹתֵינוּ³⁴ נִתְגִּיר זֶה. וְגוֹבֶה הַיִּשְׂרָאֵל מִמֶּנּוּ אַחֵר שְׁנִתְגִּיר כָּל מְעוֹת הָרִבִּית שְׁנִתְגִּיב בָּהֶן כְּשֶׁהִיא עוֹבֵד כּוֹכְבִים³⁵.

29) שם עב. 30) לאחר זמן צירף הריבית והקרן לחשבון אחד, וכתב לו שטר עליהם: כך וכך אני חייב לפלוני. 31) שמשעה שזקפו חשוב כגבוי, וכקרן הוא (רש"י שם). 32) ואפילו לא את הריבית שהצטבר קודם שהתגיר, מכיון שזקפו לאחר שנתגיר - נראה הדבר כזקיפת ריבית של ישראל לישראל (מגיד-משנה, 'טור' ושו"ע סי' קעא). 33) שם. 34) לפטור עצמו מחובו של ריבית. 35) אבל אינו גובה את הריבית שעלה לאחר שנתגיר (וכן דעת הרמ"ה ב'טור' שם, ולא כרא"ש).

ז. מִצֹּה³⁶ לְהַקְדִּים³⁷ הַלּוֹאֹת יִשְׂרָאֵל בַּחֲנָם לְהַלּוֹאֹת עוֹבֵד כּוֹכְבִים בְּרִבִּית³⁸.

36) שם עא. 37) ישראל וגוי הבאים ללוות. 38) כלומר, מצות הלוואת ישראל בחנם קודמת למצות הלוואת הגוי בריבית, אע"פ שהמלוה מפסיד את הריבית (שם "עמי ונכרי - עמי קודם").

ח. אִסּוּר לְאֹדֶם שְׁיִתֵּן מְעוֹתֵינוּ³⁹ קְרוֹב לְשָׂכָר וְרִחוּק לְהַפְסֵד⁴⁰, שִׁזָּה אֲבָק רִבִּית הוּא. וְהַעוֹשֶׂה כֵּן - נִקְרָא רָשָׁע⁴¹. וְאִם נִתֵּן⁴² - חוֹלְקִין בְּשָׂכָר וּבְהַפְסֵד בְּדִין הַעֲסָק⁴³. וְהַנּוֹתֵן מְעוֹתָיו קְרוֹב לְהַפְסֵד וְרִחוּק לְשָׂכָר⁴⁴ - הָרִי זֶה נִקְרָא חֲסִיד⁴⁵.

20 יג. המלוה את חברו - לא יאמר לו: דע⁷⁷ אם פא
21 איש פלוני ממקום פלוני. פלומר⁷⁸, שתכבדו
22 ותאכילו ותשקהו כראוי⁷⁹. וכן כל פיוצא פזה.

(77) תתודע (שם עה: וכוונת המלכה שבידו שלמי).
(78) כך כוונת המלוה באומרו: "דע וכו'". (79) דברי רבינו
תמוהים לכאורה. אם כן, שכוונתו להאכילו ולהשקותו -
הרי זה ריבית ממון גמור, ולמה כללו רבינו בקבוצת
ההלכות האסורות משום ריבית דברים? וכבר תמה על כך
ב'בית יוסף' יורה דעה ס"ו קס. ראה מה שכתב בזה ה"ט
בסי' קס ס"ק ה. ברם, איני רואה כל הכרח לפרש דברי
רבינו שהמדובר על אכילה ושתייה בחנם, אלא כוונתו
כשהוא מארחו תמורת כסף, ואעפ"כ אסור משום ריבית
דברים, שהוא מארחו ע"פ הוראת ובקשת המלוה (השווה
ספרי דברים רסב, "לך לשאול בשלום פלוני").

23 יד. יש דברים שהן פמו רבית⁸⁰, ומתריין. פיצד?
24 לוקח אדם⁸¹ שטרותיו של חברו⁸² בפחות⁸³ ואינו
25 חושש⁸⁴. ומתן לאדם לתן לחברו דינר, כדי שילווה
26 לפלוני מאה דינרין; שלא אסרה תורה אלא רבית
27 הפאה מן הלואה למלוה⁸⁵. וכן אומר אדם לחברו:
28 הא לך דינר זה ואמר לפלוני שילוני; שלא נתן אלא
29 שטר אמירה⁸⁶.

(80) נראין כריבית - שממונו מתרבה. (81) תוספתא ב"מ
פ"ד ה"ב. (82) שיש לו על אחרים. (83) מהסכום הנקוב
בשטר. ודוקא כשהלוקח מקבל עליו אחריות השטר
והמלוה, כגון שאם יעני הלואה ולא יהיה לו ממה לפרוע
ההפסד ללוקח, אבל אם האחריות היא על המוכר - אין זה
מכר אלא הלואה ואסור, לפי שהוא קרוב לשכר ורחוק
להפסד (מגיד משנה בשם רמב"ן, שו"ע יורה דעה ס"ו קעג
סעיף ד). (84) משום ריבית - שלא אסרה תורה אלא ריבית
הבאה מלווה למלוה, כמו שמבאר רבינו בסמוך (חסדי דוד
על התוספתא שם). (85) ב"מ ס"ט: (86) שם.

30 טו. יש דברים שהן מתריין, ואסור לעשותן מפני
31 הערמת רבית⁸⁷. פיצד? אומר לו: הלוני מנה⁸⁸; אומר
32 לו: מנה אין לי, חטים יש לי במנה; ונתן לו חטים
33 במנה⁸⁹, וחזר ולקחן⁹⁰ ממנו פתשעים⁹¹ - הרי זה
34 מתר⁹², אבל אסורו מפני הערמת רבית, שהרי נתן
35 לו תשעים ולקח מנה. ואם עבר ועשה פזה - הרי
36 הוא מוציא ממנו⁹³ מאה⁹⁴ פדיון⁹⁵, שאפילו אבק רבית
37 אין פאן⁹⁶. וכן מי שהיה שדה ממשפנת בידו⁹⁷ -
38 לא יחזר וישפיר אותה לבעל השדה, מפני הערמת
39 רבית⁹⁸; שהרי זה עומד בשדהו בשעה, ונתן לזה
40 שטר בכל חדש בשביל מעותיו שהלוהו.

(87) שם סב: (88) מנה = מאה זוז. (89) כמחיר השער
בשוק, והלוקח התחייב לשלם לו מנה. (90) חזר המלוה
וקנאן. (91) זוז, ועל הלואה להחזיר לו מנה - דמי
ההלוואה. (92) מתורת ריבית, שאין זה אלא כחזור ומוכר
במחיר נמוך משער השוק. (93) המלוה מוציא מן הלואה.

עמלו. (56) בהל' שלוחין ושותפין שם (וראה ביאורו
למעלה הערה מב). (57) על יסוד עיסקא.

1 י. המשתתף⁵⁸ עם חברו במעות או בקרקע, או
2 הנותן לו עסק⁵⁹ - לא יצטרף השכר⁶⁰ עם הקרן⁶¹;
3 שמא לא יהיה שם שכר⁶², ונמצאו פאין לידי רבית.
4 וכן לא יתן לו מעות⁶³ בתורת עסק או שתפות ויקתב
5 אותן⁶⁴ מלוה; שמא ימות, ונמצא השטר פנד
6 היורש, וגובה בו את הרבית⁶⁵.

(58) בקרקע על יסוד שותפות, דהיינו ששניהם נושאים
ונותנים בממון השיתוף (רבינו בהל' שלוחין ושותפין שם).
(59) על יסוד עיסקא, דהיינו שאחד בלבד (מקבל המעות)
נושא ונותן בממון השיתוף (שם), בדרך שהתירו חכמים
כמבואר בה"ח. (60) אומדן הרווח. (61) כחלקו בעסק או
בשותפות. (62) ובעל המעות לא יאמין לו, ויגבה ע"פ
שטר, כפי הנקוב בו (שם סח:). (63) או קרקע (כסף-
משנה). (64) אפילו הקרן בלבד. (65) שם, כלומר שמא
יהיה הפסד ועל בעל המעות לישא חלקו בהפסד של הקרן,
והיורש - שאינו יודע את התנאים שביניהם שהמוריש ישא
חלק בהפסד, יגבה כל הקרן ללא ניכוי ההפסד ונמצא בא
לידי גביית ריבית.

7 יא. אסור להקדים הרבית או לאחר אותה⁶⁶. פיצד?
8 נתן עיניו ללוות ממנו, והיה משלח לו סבלונות⁶⁷
9 בשביל שילווה⁶⁸ - זו היא רבית מקדמת. לזה ממנו
10 והחזיר לו מעותיו⁶⁹, והיה משלח לו סבלונות
11 בשביל מעותיו שהיו בטלין אצלו - זו היא רבית
12 מאחרת. ואם עבר ועשה כן - הרי זה אבק רבית⁷⁰.

(66) שם עה: (67) דורונות, מתנות. (68) רבינו כתב
בלשון נסתר (כנוסחת המשנה בירושלמי, שלא כנוסחת
המשנה בבבלי "בשביל שתלווני" - בלשון נוכח) ומשמע
שאפילו לא פירש את כוונתו בשליחות הסבלונות, אלא
משלחו סתם - אסור (טור' ריבית יוסף' יורה דעה ס"ו קס).
(69) כנוסחת הירושלמי, ונוסחת הבבלי: "ואומר לו בשביל
מעותיך" (ראה הערה הקודמת). (70) ואינה יוצאה בדיינים
(שם סב:).

13 יב. מי שלוה⁷¹ מחברו, ולא היה רגיל מקדם
14 להקדים לו שלום - אסור להקדים לו שלום, ואין
15 צריך לומר שיקלסו בדברים או ישפכים לפתחו⁷²;
16 שנאמר: גשף כל דבר - אפילו דברים אסורים⁷³. וכן
17 אסור לו ללמד את המלוה מקרא⁷⁴ או גמרא⁷⁵ כל
18 זמן שמעותיו בידו, אם לא היה רגיל פזה מקדם;
19 שנאמר: גשף כל דבר⁷⁶.

(71) שם עה: (72) לשאול בשלומו (השווה ברכות יד:).
(73) כלומר, אפילו דיבור בלבד. (74) בחנם - אפילו במקום
שהחמירו על עצמם, שלא ליקח שכר על לימוד מקרא (ראה
פ"א מהל' תלמוד תורה הל' ז). (75) אע"פ שמצד הדין
אסור ללמד בשכר כמבואר (בהל' ת"ת שם). (76) כלומר,
אפי' הנאת דיבור בלבד - אסור.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ד' סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סֵאתִים חֲטִים בְּשֵׁלֶשׁ, אוֹ סֵלַע בְּסֵלַע וְסֵאָה, אוֹ שֵׁלֶשׁ
סֵאִין בְּשֵׁלֶשׁ סֵאִין וְדִינָר, כָּלְלוּ שֶׁל דָּבָר: כָּל הַלְוָאָה
בְּתוֹסַפֶּת כָּל שָׁהוּ⁹⁴ - הָרִי זוֹ רִבִּית שֶׁל תוֹרָה, וְיוֹצֵאָה
בְּדִינָיו⁹⁵. וְכֵן הַמְלוּה אֶת חֲבֵרוֹ, וְהִתְנָה עִמּוֹ⁹⁶ שְׂדִדוֹר
בְּחֻצְרוֹ חֲנָם⁹⁷ עַד שְׂיַחְזִיר לוֹ הַלְוָאתוֹ, אוֹ שֶׁשָּׂכַר
מִמֶּנּוּ בְּפִחוֹת⁹⁸, וְקָצַב הַדָּבָר, שְׂפוּחַת לוֹ מִן הַשָּׂכָר
עַד שְׂיַחְזִיר לוֹ הַלְוָאתוֹ, אוֹ שֶׁמְשַׁכֵּן בְּיָדוֹ מְקוֹם
שְׂפִירוֹתָיו מְצוּיִין בַּעַת הַהַלְוָאָה, כְּגוֹן שֶׁמְשַׁכֵּן חֻצְרוֹ⁹⁹
עַל מִנַּת שְׂדִדוֹר בּוֹ בְּחֲנָם - הָרִי זוֹ רִבִּית שֶׁל תוֹרָה,
וְיוֹצֵאָה בְּדִינָיו. וְכֵן הַמּוֹכֵר שְׂדֵה¹⁰⁰ אוֹ חֲצֵר
בְּאַסְמַכְתָּא¹⁰¹, הוֹאִיל וְלֹא קָנָה הַגּוֹף - הָרִי כָּל הַפְּרוֹת
שֶׁאֵכָל רִבִּית, וּמַחְזִיר אוֹתָן. וְהוּא הַדִּין לְכָל מִי
[שֶׁלֹּא] קָנָה קִנְיָן גָּמוּר מִתְחִלָּה¹⁰², שֶׁהוּא מַחְזִיר אֶת
הַפְּרוֹת; מִפְּנֵי שֶׁאֵם אֵכָל אֶת הַפְּרוֹת - הָרִי זוֹ רִבִּית¹⁰³
שֶׁל תוֹרָה. וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא אֲסוּר מִשּׁוּם רִבִּית חוּץ
מֵאלוֹ - הָרִי הוּא אֲסוּר מִדְּבָרֵיהֶם, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבֹא
לְרִבִּית שֶׁל תוֹרָה. וְהוּא הַנִּקְרָא אֶבֶק רִבִּית¹⁰⁴. וְאִינוֹ
מוֹצִיא בְּדִינָיו¹⁰⁵.

(2 בבא-מציעא ס: (3 כלומר, באיזו תוספת שהיא - הן
של כסף על הלוואת אוכל הן של אוכל על הלוואת כסף,
הן תוספת כל דבר שהוא (ראה סמ"ג קצג, ו'טור' יורה-דעה
סי' קסא). וזה לא כהבנת הלחם-משנה בדעת רבינו.
(4 שם סא: (ראה למעלה פ"ד הל' ג). (5 בשעת ההלוואה
(ראה לקמן הל' ג). (6 שם סד: אע"פ שאין החצר עשויה
לשכר (עומדת להשכרה) ואין דרך בעל החצר להשכיר
(ראה להלן הל' ב, ובהערה כא). (7 מאשר השער המקובל
בשוק. (8 תפס רבינו חצר, בהתאם לדעתו לחלק בין
משכנתא של חצר, שהיא ריבית של תורה, ובין שדה וזכרם
שאינה ריבית אלא מדבריהם, וכמו שיתבאר להלן הל' ז.
(9 ראה להלן הל' ז הערה נז. (10 יתבאר להלן הל' ד.
(11 יתבאר להלן הל' ה. (12 המתבארים והולכים בהמשך
הפרקים הבאים. (13 כלומר, כריבית ולא ריבית ממש,
כעין האבק שהוא עפר ואינו עפר ממש. (14 שם סא:

ב. הַמְלוּה אֶת חֲבֵרוֹ - לֹא יִמְשֹׁךְ¹⁵ אֶת עַבְדּוֹ בְּדִי
שְׂעִיפָה בּוֹ מְלֹאכָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהַעֲבָד יוֹשֵׁב
וּבְטָל¹⁶. וְלֹא יִדוֹר בְּחֻצְרוֹ חֲנָם, אֵף עַל פִּי שֶׁאִין
הַחֲצֵר עֲשׂוּיָה לְשָׂכָר¹⁷, וְאִין דֶּרֶךְ בַּעַל הַחֲצֵר
לְהַשְׁכִּיר¹⁸. וְאֵם דֶּרֶךְ¹⁹ - צִרְיָה לְהַעֲלוֹת לוֹ שָׂכָר²⁰.
וְאֵם לֹא הַעֲלָה לוֹ - הָרִי זֶה אֶבֶק רִבִּית²¹, לְפִי שֶׁלֹּא
הִתְנָה עִמּוֹ²² שְׂיַחְזִיר וְיִדוֹר בְּחֻצְרוֹ. לְפִיכָךְ²³, אֵם
עֲדִין לֹא הִחְזִיר לוֹ חוּבוֹ, וְכֹא לִנְמוֹת שָׂכָר הַחֲצֵר
שֶׁדָּר בָּהּ מִן הַחוּב, אֵם הִיָּה הַשָּׂכָר כְּנֶגֶד הַחוּב -
אִינוֹ מְנַפֵּה לוֹ הַפֶּל, אֲלֵא כְּמוֹ שִׁירָאוֹ הַדִּינִים²⁴.
שֶׁאֵם תִּסְלַק אוֹתוֹ בְּלֹא כְּלוֹם - הָרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁהוֹצִיא
אוֹתוֹ בְּדִינָיו²⁵, וְאֶבֶק רִבִּית אֵינָה יוֹצֵאָה בְּדִינָיו.

(15 תוקף ומושך לרשותו (שם סד:). (16 ומצד הדין,
המעביד עבד של אחר כשהוא יושב ובטל פטור מלשלם

(94 היינו, כל דמי ההלוואה. (95 כלומר, בית-דין נזקקין
להוציא מן הלוח למלוה, שלא כאבק ריבית, שאינה יוצאה
בדיינים - לא מלוה למלוה ולא ממלוה ללוה, כמו שיתבאר
לקמן פ"ו הל' א. (96 למדו רבינו מלשון הברייתא שאמרו
"שקן מותרין", משמע שאין בזה אפילו אבק ריבית. במה
דברים אמורים? כשלא התנה מתחילה שימכור לו את
החטים בתשעים, אבל כשהתנה - אסור (מגיד-משנה).
(97 על-מנת שיאכל פירותיה כל זמן שלא יפרע הלוח חובו,
ודעת רבינו שאין זה ריבית קצוצה אלא אבק ריבית שאינה
יוצאה בדיינים (לקמן פ"ו הל' ז). (98 מצד הדין משכנתא
כשכירות היא, והרי זה כשוכר וחוזר ומשכיר להמשכיר
ביותר - שמותר (שם סח. "ולא כחכירי נרשאי", ומפרש
רבינו שאיסורו מפני הערמה, אבל דעת רש"י שזהו ריבית
גמור (עין מגיד-משנה).

1 טז. אֲסוּר⁹⁹ לְהַשְׁכִּיר¹⁰⁰ הַדִּינָרִין. שֶׁאִין זֶה דוֹמָה
2 לְמַשְׁכִּיר אֶת הַפֶּלִי, שֶׁהַפֶּלִי חוּזֵר בְּעַצְמוֹ¹⁰¹, וְזֶה
3 מוֹצִיא אֵלָיו וּמַבִּיא דִּינָרִין אֲחֵרִים, וְנִמְצָא זֶה אֶבֶק
4 רִבִּית¹⁰².

(99 שם סט: (100 שאינו אומר בלשון הלוואה אלא
בלשון שכירות. (101 ואין השוכר נושא באחריות הפחת,
מחמת מלאכה. (102 מדברי רבינו נראה, שאינו אסור
אלא במשכירם על דעת הוצאה, אבל אם משכירם על דעת
שיעמדו אצלו ויחזירם בעין, כגון ששכרם להתנאות בהם -
הרי זה כמשכיר כלי ומותר, וכן שנינו בתוספתא ב"ד פ"ד
(מגיד-משנה).

5 יז. מִלֶּךְ¹⁰³ שֶׁהָיוּ דִינָיו, שֶׁכָּל מִי שִׁיתָן הַמָּס¹⁰⁴
6 הַקָּצוּב עַל כָּל אִישׁ וְאִישׁ עַל יְדֵי¹⁰⁵ זֶה שֶׁלֹּא יִתֵּן
7 יִשְׁתַּעֲבֹד בּוֹ, וְיִתֵּן עַל יְדוֹ דִּינָר, אֵף עַל פִּי
8 שֶׁמְשַׁתַּעֲבֹד בּוֹ יִתֵּר מִדִּינָר - הָרִי זֶה מִתֵּר¹⁰⁶. וְכֵן כָּל
9 פְּיוּצָא בְּזֶה.

(103 "שמטבעו יצא באותן הארצות, שהרי הסכימו בני
אותה הארץ וסמכה דעתם שהוא אדוניהם והם לו עבדים"
(רבינו פ"ה מהל' גזילה הל' יח). (104 מס גולגולת.
(105 בעד, עבור. (106 שאין זה הלוואה אלא כמכר - שדין
המלך דין הוא (דינא דמלכותא דינא. עין ב"מ עג:). ומפרש
רבינו שהשאלה בגמ' שם נוגעת באיסור ריבית ובאיסור
ההשתעבדות בישראל יותר מדאי - ופשטוה להיתר בשניהם
(השווה רבינו הל' גזילה שם, ובפ"א מהל' עבדים הל' ח.
וראה השגת הראב"ד בהל' עבדים שם - 'מרכבת המשנה').

פֶּרֶק שְׂעִי

(1 מבאר דין מלוה סלע בחמישה דינרין, או סאתיים
בשלוש, ודין מלוה והתנה לדור בחצירו, ודין מוכר
באסמכתא שהפירות שאכל ריבית הם, ודין מלוה חבירו
שלא ימשוך עבדו שיעבוד אצלו. ולא ידור בחצירו חנם,
ודין מלוה על השדה ואמר לו אם לא תחזיר לי עד זמן
ידוע הרי היא שלי, ודין מוכר בית או שדה ואמר כשהיו
לי מעות תחזירם לי, ודין משכונה בניכוי או בלא ניכוי.

10 א. הַמְלוּה אֶת חֲבֵרוֹ סֵלַע² בְּחֻמְשָׁה דִּינָרִים, אוֹ

שלוש שנים. (30) שהרי לא גמר בלבו להקנותו, לפי שדעתו עדיין סומכת שמה יהיו לו מעות לשלם בזמן הקבוע (ראה ה' מכירה פ"א ה' ב, ו). (31) ביתניים על סמך המכר. (32) הואיל ולא גמר והקנהו, נמצא שמעות המכר הלוואה הם, והמלוה (הלוקח) אוכל פירות בשביל המעות שהלווהו (ב"מ סז. כרבינא, וכן דעת הר"ף ראה לקמן ה"ז). (33) הלווה. והוא-הדין אמר הלוקח (המלוה) אם לא תחזיר וכו' (לחם-משנה). (34) שאין זה אסמכתא - וקנה, שאילו לא גמר להקנותו, לא הקנהו מעכשיו (רבינו ה' מכירה שם). (35) להלוקח, ומנכה כל הפירות שאכל. (36) שם. הואיל ולא קיים התנאי - נמצא שהשדה מכור מלמפרע, לפיכך כל הפירות אפי' של תוך ג' שנים - שלו.

ה. המוכר בית או שדה, ואמר המוכר ללוקח: 13
לכשיהיו לי מעות תחזיר לי קרקעי - לא קנה; 14
וכל הפרות שאכל - רבית קצוצה³⁸, ומוציאין אותם 15
בדינין. אבל אם אמר לו הלוקח מדעתו³⁹: כשיהיו 16
לך מעות אני אחזיר לך קרקע זה - מותר, והלוקח 17
אוכל פרות⁴⁰ עד שיחזיר לו מעותיו. 18

(37) השווה למעלה ה' ד. (38) שם סה: (39) שם. (השווה רבינו ה' מכירה שם ה' יא. ועיין בכסף-משנה שם). (40) "ואין בזה אבק ריבית, שהרי הלוקח מדעתו חייב עצמו בתנאי זה", והמוכר הסכים למכור גם בלי התנאי (רבינו שם).

ו. מכר לו את השדה, ונתן לו מקצת הדמים⁴¹: אם 19
אמר לו המוכר ללוקח: קנה פשעור מעותיך⁴² - כל 20
אחד משניהם אוכל פרות פשעור מעותיו. אמר 21
המוכר ללוקח: לכשתביא שאר המעות תקנה⁴³ 22
מעכשו - שניהם אסורים לאכל הפרות מיד: המוכר 23
אסור - שמא יביא הלוקח שאר המעות, ונמצאת 24
השדה שלו⁴⁴, ונמצא המוכר אוכל פרות⁴⁵ בשביל 25
המעות שמשארו לו אצל הלוקח⁴⁶; וכן הלוקח 26
אסור - שמא לא יביא, ונמצא שאכל בשביל מקצת 27
המעות שיש לו אצל המוכר⁴⁷. לפיכך מניחין את 28
הפרות על ידי שלישי עד שיתננו לאחד מהן. אמר 29
לו המוכר: לכשתביא שאר המעות תקנה⁴⁸ - הרי 30
המוכר אוכל פרות עד שיתביא הלוקח; ואם אכל 31
הלוקח - מוציאין ממנו⁴⁹. אמר לו המוכר: קנה 32
מעכשו⁵⁰, ושאר המעות הרי הן חוב אצלך - הרי 33
הלוקח אוכל פרות; ואם אכל המוכר - מוציאין 34
ממנו⁵¹ כל מה שאכל. 35

(41) מקור ההלכה - בבבא-מציעא שם. (42) מעכשיו, ושאר הקרקע תקנה כשתביא מותר המעות. (43) כל השדה, וקודם שיביא המעות אינו מקנה לו כלום. (44) למפרע, שהרי אמר לו מעכשיו. (45) ביתניים. (46) בהלוואה. (47) בהלוואה. (48) משעת הבאת שאר המעות. (49) שנמצא שאכל בשביל מקצת המעות שיש לו אצל המוכר. (50) קנה כל השדה, מעכשיו. (51) משום שאוכל בשביל המתנת מעותיו.

(כמבואר בפ"ג מהל' גזילה ה' ז) - כאן אסור, שנראה שמעבירו בתור ריבית. (17) אינה עומדת להשכרה. (18) שאדם אחר הדר בה, פטור מלהעלות שכן (כמבואר בהל' גזילה שם) - למלוה אסור, לפי שנראה שדר בו בתור ריבית (שם). (19) ואם עבר ודר. (20) כדי שלא יעבור על איסור ריבית. (21) ואינה יוצאת בדינין. (22) משום כך אין כאן ריבית קצוצה. ומכאן, שאם התנה עמו בשעת ההלוואה שידור בחצרו (ראה לעיל ה' א) אע"פ שאין החצר עשויה לשכר, ואין דרך בעל החצר להשכיר - הרי זה כשוכרו וריבית של תורה היא ויוצאה בדינים ('בית יוסף' יורה-דעה ס"י קסו). (23) הואיל ואבק ריבית הוא, אין צריך לומר אם כבר תחזיר ההלוואה שאין ב"ד מוציאם השכר, אלא אפילו אם עדיין לא תחזיר החוב ובה לנכות את השכר - אינו מנכה הכל, וכמו שמבאר רבינו בסמוך (השווה להלן פרק ז ה' א). (24) ע"פ שער השכירות הנהוג באותו מקום - ובתנאי שלא יגיע סכום הניכוי כשיעור לכל החוב, וכמו שמבאר רבינו והולך. (25) דעת רבינו המחלק בין ניכוי חלקי ניכוי מלא צ"ע, שהרי כל מה שאתה מנכה ממנו, אפילו זון אחד, הרי זה כהוצאה. וכבר תמה בכך הרשב"א (בב"מ דף סז) ועיין 'אבן האזל' מה שכתב בזה. ונראה, שהראב"ד המשיג כאן, פירש נכונה כוונת רבינו, שמנכה לפי מנהג המקום לנכות בממשכן חצירו ואע"פ שהלווה אין דרכו להשכיר חצירו, מפני שזה אבק ריבית, ואע"פ אינו מנכה לו כל חובו בהתאם לדברי רב אשי (שם סז). גבי משכנתא: "אכל שיעור זוזי וכו' לא מסלקינן ליה בלא זוזי" ולכן אין כאן אפילו אבק ריבית. והשגתו של הראב"ד נדחתה ע"י הרב המגיד].

ג. הורי רבותי: שהמלוה את חברו, ולאחר זמן 1
תבע חובו, ואמר לו הלוה: דור פחצרי²⁶ עד 2
שאחזיר לך חובך - הרי זה אבק ריבית, לפי שלא 3
קצץ בשעת הלוואה; שגאמר: לא תתן²⁷ לו בנשך. 4

(26) והוא-הדין כל ריבית שהוא (הרמ"א בהגהותיו ס"י קסז, ב). (27) כלומר, בשעה שאתה נותן את כסף בהלוואה, לא תתן לו בנשך, הרי שלא הקפידה תורה אלא על הנשך בעד ההלוואה, ולא בעד הרווחת זמן הפרעון (דרשה זו אינה במקורות שלפנינו, וכנראה שרבותיו של רבינו דרשו מעצמם. ולגוף ההוראה, יש סמוכין מסוגיית הגמרא ב"מ סד: ע"י"ש, אולם יש חולקים על הוראה זו, וסוברים שגם בעד הרווחת זמן - ריבית קצוצה היא (עיין ראב"ד בהשגותיו, ולחם-משנה כאן).

ד. המלוה את חברו על השדה, ואמר לו²⁸: אם לא 5
תחזיר לי מפאן עד שלש שנים, הרי היא שלי - הרי 6
זה לא קנה²⁹, מפני שהיא אסמכתא³⁰. לפיכך מנכה 7
כל הפרות שאכל³¹, מפני שהיא רבית של תורה³². 8
אבל אם אמר לו המוכר³³: אם לא אחזיר לך עד 9
שלש שנים, קנה אותה מעכשו³⁴, והביא לו בתוך 10
שלש - אין לו פרות³⁵; הביא לו לאחר שלש - הרי 11
כל הפרות ללוקח³⁶. 12

(28) המלוה, בשעת מתן מעות. (29) אע"פ שלא תחזיר תוך

מהמקובל בשכירות. והטעם, לפי שלא קצץ בפירוש שמנכה פחות כתשלום בעד ההלוואה. (61) לפי שהרווח אינו ברור, הרי זה כקונה הפירות בזול מפני שאין הרווח בטוח. אבל בחצר שהרווח ברור, נמצא שהזולת הניכוי למטה ממחיר המקובל, כאילו השכירה בפחות, בשכר מותר המעות שהם בהלוואה (ע"פ רש"י שם סד: השווה למעלה הל' א).

ח. הורו מקצת גאונים⁶²: שכל משכונא⁶³ שאין בה נפוי כלל - הרי היא רבית קצוצה. ולא ירדו לעמק הדבר להפריש בין שדה לחצר, ולפיכך נתקשו להן דברי חכמי הגמרא⁶⁴. וכן הורו: שכל משכונא, אפילו בנכוי - אסור⁶⁵ בין בחצר בין בשדה. ואין להם משכונא מתרת אלא בדרך הזאת: פיצד?⁶⁶ כגון שהלוהו מאה דינרין, ומשכן לו בהן בית או שדה, והתנה עמו שאחר עשר שנים תחזיר קרקע זו לבעליה חנם - הרי זה מתר לאכל פירותיה כל עשר שנים, אפילו היה שוכרה שוה אלה דינרים בכל שנה, שאין זה אלא כמי ששכר פחות⁶⁷. וכן אם התנה בעל השדה עמו: שכל זמן שיביא לו מעות, יחשב לו עשר בכל שנה⁶⁸ ויסלקו ממנה⁶⁹ - הרי זה מתר⁷⁰. וכן אם התנה הלוה⁷¹: שכל זמן שיצאה, מחשב לו מה שדר בו, ויחזיר לו שאר הדמים ויסתלק - הרי זה מתר. שאין זה אלא פשכירות, וכל תנאי שפשכירות - מתר, כמו שפארנו.

(62) כן הוא דעת הרי"ף שם. (63) גם של שדה, לפי שגם בשדה הרי זה כשוכרה בפחות בשכר ההלוואה. (64) ראה למעלה הערה נו. ולדעת הרי"ף אין לך להעמיד דברי רבינא (ברך סב.) אלא במשכנתא בדרך שיתבאר לקמן. (65) כרב כהנא ורב פפא ורב אשי (שם סז:). (66) ומשכנתא זו היא המוזכרת בגמרא בשם "משכנתא דסורא". (67) ומותר אפילו בחצר (עיי' ב"י ס' קעב), כמו שיתבאר להלן פ"ח הל' ח: שמותר להרבות בשכר הקרקע. (68) ינכה מן ההלוואה עשר עשר דינרים לשנה בעד פירות שאכל. (69) אבל המלוה, אם רצה להחזיר השדה ולגבות מותר המעות - אין שומעים לו, ואפילו אם שטף נהר את השדה ואינה מוציאה פירות - אינו יכול לגבות מנכסים אחרים של הלוה. (70) שאין זה אלא כשכירות - מה שאין-כן בשאר משכנתות, שאם רצה המלוה להחזיר השדה - מחזיר וגובה הלוואתו מכל נכסי הלוה - נמצא שהוא שוכרו בפחות, מחמת מותר המעות שהם בהלוואה (מגיד-משנה). (71) פיסקא זו כפי שהיא לפנינו צ"ע, שהרי הם הם הדברים שכתב רבינו לפנינו "וכן אם התנה בעל השדה וכו'". ויש נוסחאות שכתוב בהם "התנה המלוה" (וראה פירושו במשנה-למלך ובאור-שמח). בפיסקא זו משמיענו רבינו שזה מותר אפילו בבית, אם כי הרווח ברור. וזה שדקדק רבינו וכתב בבבא הראשונה "בעל השדה", וכאן אומר "מה שדר בו" (כסף-משנה, ועיי' ש"ך יורה-דעה ס' קעב, ס"ק ד).

ז. הורו רבותי: שהמלוה את חברו, ומשכן לו שדהו על מנת שיאכל פירותיה כל ימי המשכונא, אף על פי שאינו מנכה לו כלום - הרי זו אבק רבית, ואינה יוצאה בדינין. שאין הממשכן את השדה דומה לממשכן בית⁵², שהרי אין בשדה פירות מצויין בעת ההלוואה, ואפשר שירויח ויהיו שם פירות, ואפשר שיפסיד בזריעתה ובעדיתה, ולפיכך⁵³ היא אבק רבית. וכן אין המשכונא דומה למי שמכר באסמכתא⁵⁴; שהמוכר באסמכתא לא גמר והקנהו⁵⁵, והממשכן גמר והקנהו גוף זה לפירותיו⁵⁶. וכזה יראה מן הגמרא⁵⁷, שהמשכונא אבק רבית, ואין לך להעמידה⁵⁸ אלא בממשכן שדהו, כמו שהורו רבותי⁵⁹. נמצאת למד, ששלוש משפונות הן: משכונא שהיא רבית קצוצה, ומשכונא שהיא אבק רבית, ומשכונא שהיא מתרת. פיצד? משכן לו מקום שפירותיו מצויין תדיר, כגון חצר או מרחץ או חנות, ואכל פירותיהן - הרי זו רבית קצוצה. משכן לו שדה וכיוצא בה, ובאו שם פירות ואכלן - הרי זו אבק רבית. וכן אם משכן חצרו וכיוצא בה בנכוי - הרי זה אבק רבית. משכן שדהו בנכוי - הרי זה מתר. פיצד הוא הנפוי? כגון שהלוהו מאה דינרין, ומשכן לו בהן חצרו או שדהו, ואמר לו המלוה: הריני מנכה לך מזה כסף בכל שנה בשכר קרקע זו, כדי שהיה כל פירותיו שלי, בחצר וכיוצא בה - אסור⁶⁰, ובשדה וכיוצא בה - מתר⁶¹.

(52) שנתבאר לעיל הל' א שהוא ריבית של תורה. (53) הואיל והקציצה היא על דבר שאין הרווח ברור. (54) שנתבאר לעיל הל' ד - ו. (55) נמצא שאוכל פירות של המוכר, בשביל המעות שאצל המוכר בהלוואה. (56) וברשות המלוה הם גדלים. ועצם ההקנאה של השדה לפירותיו אינה ריבית קצוצה, שהרי לא קצץ עמו על רווח ברור כמו שנתבאר (עיי' חידושי רבינו חיים הלוי, וב'אבן האזל'). (57) ב"מ סב. אמר ליה רבינא לרב אשי, והרי משכנתא בלא נכיתא וכו', ובדינינו (בדיני ישראל) אין מחזיקין ממלוה ללוה (שאבק ריבית הוא). (58) לכאורה דבריו הנ"ל נוגדים מה שמסופר בשמו בדין מכר באסמכתא (שם סז): עבד רבינא עובדא וחשיב ואפיק (עשה רבינא מעשה וחישב והוציא הפירות מיד הלוקח), וכן למה ששינו (שם סד:): המלוה את חברו לא ידור בחצרו חנם וכו' מפני שהוא ריבית, כלומר ריבית של תורה (ועיי' ערכין לא). ואין לסלק סתירות אלו אלא אם נפרש את דברי רבינא בדרך סב. במשכנתא של שדה, נפרש שאין דומה משכנתא של שדה לשל בית, וכן אין המשכנתא דומה לאסמכתא, כמו שנתבאר. (59) כן הוא דעת רבותי, אבל אצל הראשונים אנו מוצאים ישובים אחרים לסתירות הנ"ל, וכתוצאה מזה - גם דעות שונות בענין משכנתא, ומנאם הגר"א ביו"ד ס' קעב, וראה להלן הל' ח. (60) משום אבק ריבית, ואין זה רבית קצוצה אע"פ שהוא מנכה פחות

יום חמישי ה' סיון ה'תש"פ

פרק שביעי

(1) מבאר דין משכונה על קרקע, וסידור משכנתא במקום שמסלקים לזמן ידוע. ודין מרבים על השכר.

א. המלוה את חברו, ומשכן לו את השדה עד זמן קצוב² או עד שיביא לו מעות³ ויסתלק⁴, והיה המלוה אוכל כל פרותיה⁵, אפלו אכל בשעור חובו - אין מסלקין אותו בלא כלום⁶; שאם תסלק אותו בלא מעות - הרי זה כמי שהוציא ממנו בדינין. ואין צריך לומר, שאם אכל יתר על מעותיו⁷ - אין מוציאין ממנו. וכן אין מחשבין משטר לשטר⁸ במשכונא. היתה הקרקע הממשקנת בידו של יתומים, ואכל שעור חובו - מסלקין אותו בלא כלום; ואכל יתר על חובו - אין מוציאין ממנו היתר⁹. ומחשבין לו משטר לשטר. כיצד מחשבין משטר לשטר? הרי שהיתה שדה זו ממשקנת לו במאה דינר, ושדה אחרת ממשקנת לו בשטר אחר במאה דינר, ושתי השדות לאדם אחד, ואכל מפרות השדה האחת בחמישים, ומפרות השניה במאה וחמישים - אומרים לו¹⁰: הרי אכלת מן הפרות במאתים, ואין לך כלום. וכאלו השני שטרות שטר אחד ומשכונא אחת¹¹.

(2) שהמלווה לא יוכל לדרוש פירעון החוב לפני הזמן הקצוב. (3) אפילו בתוך הזמן הקצוב. (4) המלווה מן השדה ויחזירו ללווה. (5) באיסור, כמו שנתבאר בפרק הקודם הלכה ז. ודע, שדעת רבינו שאין הבדל בין מקום שמסלקים (שנהגו שהלווה יכול לפרוע את החוב לפני הזמן הקצוב מראש ולסלק את המלוה) ובין מקום שאין מסלקים, ובשניהם אסורה המשכונא משום אבק ריבית (ועיין בגמרא סו: אכל כמה מן הראשונים דעתם שיש הבדל בין שני המקומות ועיין בלחם משנה בפרק הקודם הלכה ב. (6) בבא מציעא סו. אלא מנכיס כפי שיראו הדיינים (ראה שם הלכה ב). (7) מעות החוב. (8) רבינו מבאר בסמוך כיצד. (9) שם "ובדינתי אכל שיעור זווי - מסלקין ליה; אכל טפי (יותר מדמי ההלוואה) - לא מפקינן מניה" (כנוסחת ה"ף), שלענין סילוק - יפה כוח היתומים. (10) למלווה. (11) אם הייתה הקרקע של יתומים. אבל בשאר אדם דנים על כל שטר בנפרד ונמצא הלווה מחוייב לשלם לו חמישים דינרים בעד השטר שאכל רק בחמישים, ומההלוואה שבשטר השני מנכיס לפי ראות עיני הדיינים וגובה את המותר.

ב. מקום שנהגו¹² לסלק המלוה כל זמן שיביא לו מעות - הרי זה כמו שפרש, ואין צריך לפרש¹³ דבר זה. וכן מקום שנהגו שלא יסתלק המלוה עד סוף זמן המשכונא - הרי זה כמו שפרש. וכל הממשכן סתם¹⁴ - אינו יכול לסלקו עד שנים עשר חדש.

(12) שם. (13) שמן הסתם על דעת המנהג נעשה. ואם תשאל

אין ייתכן שיהיה דבר זה במנהג והרי משכנתא כזו אסורה? שאלה זו שואל רבינו עצמו לקמן (הלכה ה) ומשיב: אפשר שיהיה מנהג זה בטעות וכו'. (14) במקום שנהגו שלא לסלק, ולא התנה עימו על זמן הפירעון (לחם משנה וכפירוש הריטב"א שם) והמגיד משנה והכסף משנה מפרשים, שהמדובר במקום שאין מנהג מקובל וידוע בעניין סילוק המלוה).

ג. מקום שדרפן לסלק המלוה כל זמן שירצה²⁴ הלוה, והתנה עמו המלוה¹⁵ שלא יסתלק עד סוף זמן המשכונא - הרי זה אינו יכול לסלק¹⁶. הנה המנהג שאין המלוה מסתלק עד סוף זמנו, וקבל המלוה עליו¹⁷ שישתלק בכל עת שיביא לו מעותיו - הרי זה צריך לקנות¹⁸ מידו על כך.

(15) בשעת מתן מעות (שם, וכרש"י). (16) שכשם שאדם מתנה תנאי בשכירות כך מתנה במשכונא. (17) מדעת עצמו. (18) שם, בקניין סודר, שאם לא קנה ממנו, כיוון שמנהג המקום שלא לסלק, והלווה הוא המעוניין להתנות על כך - אין זה לטובת עצמו. ואם המלווה התנה, אלה דברים בעלמא, ויכול לחזור בו (בית יוסף יורה דעה סימן קעב. השווה פרק י"א מהלכות מכירה הלכה ו ובכמה מקומות שם).

ד. המשכונא¹⁹, במקום שמהגם לסלק המלוה בכל עת שיביא²⁰ מעותיו - אין בעל חוב של מלוה²¹ גובה ממנה²² פדיון שגובה מן הקרקע²³; ואין הבכור נוטל בה פי שנים²⁴; ושביעית משמטתה²⁵. ובשמשלק אותו - אינו נוטל אפלו פרות שבשלו ונפלו לארץ²⁶. ואם הגביה אותו קדם שישלקו - קנה אותו. ומקום שאינו יכול לסלקו עד סוף זמנו²⁷ - בעל חוב גובה הימנו²⁸; והבכור נוטל בה פי שנים; ואין השביעית משמטתה²⁹.

(19) שם סו: (20) הלווה. (21) שהמלווה הזה לוה ממנו. (22) מיורשי המלווה. (23) הואיל והלווה יכול לסלקו בכל עת, אין לאביהם קניין בגוף הקרקע אלא לשיעבוד הפירות ודינו כדין מטלטלין. ומטלטלין של יתומים אינם משועבדים לבעל חוב של אביהם כמו שיתבאר (פרק יא הלכה ז). (24) אמרה תורה (דברים כא, ז). שהבכור יורש חלק כפול בנכסי אביו מחלק הבנים האחרים ומשמיענו כאן שאינו נוטל אלא בנכסים המוחזקים - שהם ברשות אביהם, ולא במלווה שיש לו על אחרים (כמבואר להלן פרק ג מהלכות נחלות הלכה א, ה). והקרקע הממושכן בידו אינו קנוי לו שהרי הלווה יכול לסלקו בכל עת שירצה. (25) שאין דינה כדין כל משכון שאינה משמטת (כמבואר למעלה פרק ג הלכה ה), לפי שלא אמרו המלווה על המשכון אין שביעית משמטת אלא במשכון שאין הלווה יכול לסלקו, אבל בנידון שאם רצה מסלקו בכל עת - הרי הוא ככל מלוה שבשטר. [הרשב"א הקשה: למה משמטת כשהלווה יכול לסלקו? הלא המלווה אינו יכול לדרוש פירעון החוב לפני זמנו והרי זה כמלווה לעשר שנים שאין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ה' סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והרי אסמכתא היא - בהכרח המדובר פה, באמר מעכשיו וקנו מידו וכמו שמבואר בדברי רבינו בפרק ח מהלכות מכירה הלכה ז, כ. ואמנם לא ביאר רבינו בכאן תנאים אלו, לפי שאינו דן כאן אלא במה שנוגע לאיסור ריבית והיתור (עיין ראב"ד, מגיד משנה).

ח. מִתֵּר לְהַרְבּוֹת בְּשֹׁכֵר הַקֶּרְקַע⁴¹. בִּיצֵד? הַשֹּׁכֵר לוֹ
אֶת הַחֶצֶר וְאָמַר לוֹ: אִם מַעֲכָשׁוֹ אֶתָּה נוֹתֵן לִי, הֲרִי
הִיא לִּי בְּעֶשֶׂר סֻלְעִים בְּכָל שָׁנָה; וְאִם תִּתֵּן שֹׁכֵר
חֹדֶשׁ בַּחֹדֶשׁ, הֲרִי הִיא בְּסֻלְעַת בְּכָל חֹדֶשׁ - הֲרִי זֶה
מִתֵּר⁴².

(41) שם סה. (42) והטעם בזה אמרו בגמרא (שם) על פי הכלל ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף (בסוף זמן השכירות). נמצא, כשאומר לו: "אם חודש בחודש הרי הוא בסלע", אין זה תוספת בשביל המתנת דמי השכירות - כי הרי עדיין לא הגיע זמן גבייתו - אלא שכך הוא שער השכירות בשוק. וזה שאומר לו "אם מעכשיו הרי היא בעשר סלעים" מוזיל הוא אצלו מפני הקדמת המעות ומשכירו בפחות. ודווקא בשכירות, אבל על המכר אסור להוסיף כמו שיתבאר לקמן פרק ח הלכה א.

ט. הַמְשֹׁכֵר⁴³ שָׂדֶה לַחֲבֵרוֹ בְּעֶשֶׂר פּוּרִים לְשָׁנָה,
וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי⁴⁴ מֵאֲתִים זֶזוֹ שְׁאֶפְרָגִס בֶּהֶן אֶת
הַשָּׂדֶה⁴⁵, וְאָנִי אֶתֵּן לִּי שְׁנִים עֶשֶׂר כּוֹר בְּכָל שָׁנָה -
הֲרִי זֶה מִתֵּר; מִפְּנֵי שְׁאֵם יִפְרָגִס אֶת הַשָּׂדֶה בְּדִינָרִין
אֵלּוּ, יִהְיֶה שְׂכָרָהּ⁴⁶ יוֹתֵר⁴⁷. וְכֵן אִם הַשֹּׁכֵר לוֹ חֲנֻנָּה
אוֹ סְפִינָה בְּעֶשֶׂר דִּינָרִין בְּשָׁנָה, וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי
מֵאֲתִים זֶזוֹ שְׁאֶבְנָה בֶּהֶן חֲנֻנָּה⁴⁸ זוֹ וְאֶצִּירָנָה
וְאֶכִּירָנָה⁴⁹, אוֹ אֶתֵּן בֶּהֶן סְפִינָה זוֹ וְכָלִי תִשְׁמִישֶׁיהָ,
וְאָנִי אֶעֱלֶה לִּי שְׁנִים עֶשֶׂר דִּינָר בְּכָל שָׁנָה - הֲרִי זֶה
מִתֵּר⁵⁰. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: תֵּן לִי מֵאֲתִים זֶזוֹ כְּדִי
לְהַתְעַסֵּק בֶּהֶן בַּחֲנֻנָּה, אוֹ אוֹצִיאֵם בְּסַחְרָהּ⁵¹ שֶׁל
סְפִינָה, אוֹ אֶשְׁכֹּר בֶּהֶן מַלְחִין, וְאָנִי אֶעֱלֶה לִּי בְּשֹׁכֵר
הֲרִי זֶה אֶסוּר⁵².

(43) שם סט: (44) כלומר, הלוויני. (45) בזיבול, ניכוש וחרשה וכו'. (46) הריווח (הפירות) שתוציא השדה. (47) והרי, שער חכירת שדה משובחת, גבוה מאשר שדה זיבורית. (48) נראה שצריך להיות "החנות". (49) כדי למשוך את עין הקונה. (50) שם, מפני שאם ישפץ את החנות או יתקן את צרכי הספינה - יהיה שכרה יותר. (51) לשם הובלתה בספינה ממקום למקום. (52) שם, מאחר שאינו משקיע המעות בגוף החנות או הספינה - הרי תוספת השכר בשביל המתנת המעות.

י. אֶסוּר לְהַרְבּוֹת בְּשֹׁכֵר הָאָדָם⁵³. בִּיצֵד? לֹא יֹאמַר
לוֹ: עֲשֵׂה עִמִּי הַיּוֹם מְלָאכָה זוֹ שֶׁהִיא שָׁוָה כֶּסֶף,
וְאָנִי אֶעֱשֶׂה עִמָּךְ בְּשָׁבוּעַ אַחֵר מְלָאכָה שֶׁהִיא שָׁוָה
שְׁתֵּים⁵⁴.

(53) וכדוגמא שמבאר רבינו והולך. אמנם בדרך שנתבאר

שביעית משמטת? ותיירץ, שהמדובר כאן כשהלווה לא פרע בזמנו והגיעה שביעית אחר זמן הפירעון. ומתוך כך יצא לנו שאם אינו יכול לסלקו - אין שביעית שלאחר זמן הפירעון משמטת, משום שהמשכון קנוי למלווה עד פירעון החוב (מגיד משנה). (26) כי בשדה של לווה נפלו ולא זכה בהם המלווה. (27) כדעת רבו הר"י מיגאש בחידושו בבא בתרא קכה. (28) שם, כדרך שגובה מן הקרקע - לפי שהיא קנויה למלווה עד סוף המשכונא. (29) עיין פרק ט מהלכות שמיטה ויובל הלכה ו, ובכסף משנה שם.

ה. אֵף עַל פִּי שְׁמִשְׁפּוֹנָא³⁰ אֶסוּרָה הִיא וְאֵבֶק
רִבִּית, כְּמוֹ שְׁבִאֲרִנּוּ³¹, אֶפְשָׁר שִׁיחֶיהָ מְנַהֵג זֶה
בְּטַעוֹת, אוֹ לְעוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים³², אוֹ דֶרֶךְ פֶּל מִי
שְׁחוּטָא וּמִשְׁכֵּן בְּאוֹתָהּ מְדִינָה, הוֹאִיל וְאֵבֶק רִבִּית
הוֹלְכִין אַחֵר הַמְנַהֵג³³. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה, שְׁזֹאת
הַמְשִׁפּוֹנָא בְּנִפְי³⁴.

(30) בלי ניכוי בעד הפירות שהמלווה אוכל. (31) בפרק הקודם הלכה ז. (32) כלומר, במשכנתא של הישראל עם העובד כוכבים ואין לפרש שכן נהוג אצל העובדי כוכבים שבאותו מקום, לפי שמנהגי הגויים אינם קובעים בדיני ישראל. (33) רי"ף שם. ואין בית דין נזקקין להוציא. (34) שהיא מותרת - לדעת רבינו, שם.

ו. עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שְׁמִשְׁכֵּן חֲצֵרוֹ לְיִשְׂרָאֵל, וְחִזּוֹר
הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמְכָרָה לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר - אֵין הַמְמַשְׁכֵּן
חֵיב לְהַעֲלוֹת שֹׁכֵר לְיִשְׂרָאֵל מֵעַת שִׁקְנָה הַיִּשְׂרָאֵל,
אֲלֹא דֶר בַּחֲצֵר בְּלֹא שֹׁכֵר³⁵ עַד שִׁיחֲזִיר לוֹ הָעוֹבֵד
פּוֹכְבִּים אֶת הַמַּעוֹת שִׁישׁ לוֹ עַל חֲצֵר זוֹ; שֶׁהֲרִי הוּא
בְּרִשּׁוֹת הַמְמַשְׁכֵּן בְּדִינֵיהֶם³⁶ עַד שִׁיתֵּן לוֹ מַעוֹתָיו
וְיִסְתַּלֵּק.

(35) שם עג: רש"י שם מפרש, שהמדובר, כשהקונה לא קיבל עליו לפרוע את החוב. ומשמע, שאם קיבל עליו - אסור למלווה לדור בלי שכר, שהרי זה כאילו נוטל שכר הדיוור בעד הרחבת זמן הפירעון. וכתב המגיד משנה, שכן גם דעת רבינו, והוא מוסיף, שהרמב"ן והרשב"א סוברים, שאפילו קיבל עליו הקונה - מותר. ראה שם. (36) בדיני הגויים, שדנים את המשכנתא כמכר לזמן.

ז. הַמְמַשְׁכֵּן בֵּית אוֹ שָׂדֶה בְּיַד חֲבֵרוֹ, וְהִיהָ בַּעַל
הַקֶּרְקַע אוֹכֵל פְּרוּתֶיהָ³⁷, וְאָמַר לוֹ הַמְּלֹה:
לְכִשְׁתַּמְכֵּר קֶרְקַע זוֹ לֹא תִמְכְּרָנָה אֲלֵא לִי בְּדָמִים
אֲלֹל³⁸ - הֲרִי זֶה אֶסוּר³⁹. וְאִם אָמַר לוֹ: אֵל תִּמְכְּרָנָה
אֲלֵא לִי בְּשִׁוְיָהּ, וְעַל מִנְת כֵּן אֲנִי מְלֹה אוֹתָהּ - הֲרִי
זֶה מִתֵּר⁴⁰.

(37) שם סה: "משכן לו בית משכן לו שדה וכו'". ולדעת רבינו שאין במשכנתא של בית צד היתר אפילו בנכיתא - בהכרח אין לך לפרש הברייתא שנוכר בה "בית" אלא כשהלווה אוכל פירות (מגיד משנה). (38) בסכום כך וכך, וסכום זה פחות משווייה (רש"י שם). (39) שמוכרו בפחות מחמת ההלוואה. (40) שם. ואם תשאל היאך קונה השדה

קרקע או מטלטלין, ואמר לו: אם מעכשיו תתן לי
הדמים, הרי הן שלך במאה³; ואם עד זמן פלוני,
הרי הם שלך בעשרים ומאה - הרי זה אבק רבית⁴,
שזה דומה כמי שנוטל עשרים בשביל שנתן לו
מאה להשתמש בה עד זמן פלוני⁵. וכשיתבענו⁶
בדין - אינו חייב לתן אלא מה שהיה שנה בשעת
המכר⁷, או יחזיר⁸ ממכרו מיד, אם היה קנים. וכן
אם מכר לו מטלטלין עד זמן פלוני⁹ במאה, והיו
שנין בשוק למי שקונה במעותיו מיד תשעים¹⁰ -
הרי זה אסור¹¹; ואינו נותן לו אלא תשעים, או
מחזיר מיד סחורתו, אם היתה קנימת.

(2) ב"מ סה. (3) וכך הוא השער בשוק. (4) שהלוקח
מתחייב בנתינת המעות מיד כשעבר המקח לרשותו, נמצא,
שמרבה על המכר בשביל המתנת מעותיו, מה שאין-כן
בשכירות - שאינה משתלמת אלא לבסוף, מותר להרבות על
השכר כמבואר בפרק הקודם הל' ח. (5) כלומר, שהמתין
לו בפרעון המקח עד זמן פלוני. (6) המוכר, ויתבע מאה
ועשרים. (7) שאבק ריבית אינו יוצא בדיינים, כמו
שנתבאר למעלה בפרק ו הל' א. (8) כלומר, או אם רצה
המוכר לחזור בו - חוזר ונוטל חזרה את הדבר שמכר, אבל
הלוקח אינו חוזר, שכן הלוקח גמר לקנותו, אפילו על דעת
מאה ועשרים (לחם-משנה, ועיין משנה-למלך).
(9) שישלם לו לאחר זמן מסוים. (10) אפילו אם מכרו
בסתם, ולא פירש אם עד זמן פלוני מאה, ואם מעכשיו
תשעים. (11) לפי שנראה כריבית. [רב נחמן שם מתיר
בסתם, ורבינו לא פסק כמותו, מפני שבגמרא שם אמרו:
הלכתא כרב חמא, והלכתא כרבי אלעזר, ולא אמרו הלכתא
כרב נחמן]. כתב רבינו "מכר לו מטלטלין", לפי שבקרקע
שאינו לו אונאה (כמבואר בפ"ג מהל' מכירה הל' ח) - כל
שהוא דרך מקח וממכר, וגם לא אמר אם מעכשיו כך וכך
ואם לזמן פלוני כך וכך - אינו נראה כריבית - ומותר
(מגיד-משנה).

ב. הלוקח¹² מחברו חפץ בשוה¹³ על מנת שיתן לו
מקאן ועד שנים עשר חודש - הרי זה רשאי לומר
לו: תן [לי] מיד בפחות, ואינו חושש משום רבית.

(12) תוספתא ב"מ פ"ו ה"ד. (13) אבל ביותר משווי אסור,
כמו שנתבאר בהלכה הקודמת. וב'בית יוסף' יו"ד קעג
מבאר שהתירו רק כשהלוקח קנה את החפץ תחילה ואח"כ
אמר המוכר שיקח פחות אם ישלם לו מיד. ראה 'חסדי דוד'
על התוספתא.

ג. חבית של יין¹⁴ שהיא שוה עתה דינר, ומכרה לו
בשנים עד הקניין¹⁵, על מנת¹⁶ שאם תארג בה
תקלה¹⁷ הרי היא פרשות המוכר עד שימכרה
הלוקח¹⁸ - הרי זה מתר; שאם אכרה או נשברה -
אינו משלם כלום, ואם לא מצא למכרה ולהרויח
בה - הריה לו להחזירה לבעלים¹⁹. וכן אם מכרה לו
בשנים²⁰, ואמר לו: היתר על שנים יהיה שכתב

למעלה בהלכה ח בהיתר החצר - מותר גם באדם, כיצד?
שכר פועל לשנה, ואמר לו הפועל: אם תשלם מעכשיו -
הרי שכרי עשר סלעים, ואם של חודש בחודש - הרי שכרי
סלע בכל חודש, כי כלל זה ששכירות אינה משתלמת אלא
לבסוף, גם באדם אמור (מגיד משנה). (54) יוצא מתוך מה
שיתבאר בסמוך (הלכה יא) "לא יאמר לו נכש עימי, ואעזור
עימך".

1 יא. מתר⁵⁵ לאדם לומר לחברו: נכש עמי היום
2 ואנכש עמך למחר, עדר עמי היום ואעדר עמך
3 למחר. אבל לא יאמר לו: נכש עמי ואעדר עמך⁵⁶,
4 עדר עמי ואנכש עמך. כל ימי גריד⁵⁷ - אחת⁵⁸, וכל
5 ימי רביעה⁵⁹ - אחת. ולא יאמר לו: חרש עמי
6 בגריד, ואני אחרש עמך ברביעה; שהרי טרח
7 החרשה בימות הגשמים⁶⁰ יתר⁶¹. וכן כל פיוצא
8 בזה.

(55) שם עה. (56) לזמן פלוני, מפני שפעמים מלאכה זו
קשה מזו ונמצא שבשביל המתנת שכר עבודתו מקבל עליו
לפרוע במלאכה קשה. (57) ימות החמה. גריד, לשון יובש
כמו שאמרו בבראשית רבה (סוף פרק לו) על הפסוק "ובשה
הארץ" (בראשית ח, יד): נעשית כגריד. (58) דין אחד להם
כלומר ואומר אדם לחבירו נכש עימי ביום זה של גריד
ואנכש עימך ביום פלוני של גריד - ואין לחוש שמא יום
אחד ארוך מחבירו, שאין דרך בני אדם להקפיד בכך.
(59) ימות הגשמים. רביעה, מלשון ובהמתך לא תרביע
(ויקרא יט, יט) שהגשם רובע (מפרה) את הקרקע (תענית
ו:). (60) כשהשדה לחה. (61) מאשר ימי הגריד.

9 יב. השוכר את הפועל⁶² בימי החורף לעשות עמו
10 בימי הקיץ⁶³ בדינר בכל יום, ונתן לו השוכר⁶⁴, והרי
11 שוכרו שוה בימי החורף סלע בכל יום - הרי זה
12 אסור, מפני שנראה כמלוה אותו היום כדי שיוזיל
13 לו בשוכרו. אבל אם אמר לו: עשה עמי מהיום⁶⁵
14 ועד זמן פלוני בדינר בכל יום, אף על פי ששוה
15 שוכרו סלע בכל יום - הרי זה מתר; הואיל והוא
16 מתחיל לעשות מעתה - אינו נראה כנוטל שכר
17 מעותיו, שהקדים ונתן לו בשוכרו⁶⁶.

(62) בבא בתרא פו. (63) ואינו מתחיל תיכף לעבוד.
(64) בשעה ששכרו ולפני התחלת העבודה. (65) והוא
מתחיל לעבוד בו ביום. (66) אלא כמי ששכר בפחות, והרי
זה דומה לדין שנתבאר למעלה בהלכה ח.

פרק שמיני

(1) מבאר שאין מרבין על המכר, ודין מכירת פירות בזול
לפני הבשלתם, ודין קוני זמורות ודין שומרי השדות, ודין
שמותר לאדם לומר הא לך מאתיים וזו דמי חביות יין ואם
יחמיצו תפסיד, ודין קונים בתשרי ואין נוטלים עד טבת,
ודין משכיר ספינה ונשברה, ודין קבלת נכסי צאן ברזל, ודין
השכרת תרנגולת להושיבה על ביצים.

18 א. אסור להרבות על המכר². כיצד? המוכר לחברו

לפי שאין גורמי הפסד זה מצויים. "אמנם יש תקנה לזה - שיקנה אילנות הפרדס לפירותיהן של אותה שנה, ויחזיק בהם מיד לקנותן" (כסף-משנה). וזה שדקדק רבינו בתחילת ההלכה ואמר: "פרי הפרדס" (השווה לקמן הל' ו). (32) שם, "מודה רב בתווריי", פירוש, בקונה על מן הבוקר (תוורי=בוקרים). "דנפיש פסידא" (מקרי ההפסד רבים הם - כנוסחת הר"ח, עיי"ש ב'תוספות'). (33) נמצא שאין התוספת בשביל ההקפה, אלא בעד אחריות ההפסד שהלוקח נושא בו.

ו. הנותן מעות לבעל הפרם על השריגים ועל הזמורות³⁴ לשפירתו, שהם ביקר, והוא קונה אותן בזול עד שייכשו ויפירתו - הרי זה צריך להפך בהן³⁵ פשהם מחברים, שנמצא פקונה³⁶ אילן לזמורותיו. ואם לא הפך - נמצאו המעות הלואה³⁷, והן לוקחין בזול מפני ההקפה, ואסור.

(34) לפני עונת הזימור, כשעודם קטנים (שם): "אמר להו שמואל להנהו דשבשי שיבשא וכו'" וכפירוש הר"ח הובא ב'ערוך' ערך שיבשא, וב'תוספות' (שם). (35) בקרקע שתחת הגפנים - בעידור וניכוש (עיי' ספר התרומות' שער מ, חלק ד, ועיי' בבית יוסף' סי' קעג). (36) עכשיו, בשעת מתן מעות. (37) עד עונת הזמירה.

ז. שומרי השדות³⁸ שנותנין להם חטים בשכרן³⁹ בזול⁴⁰ מן הגרן - פשיכואו לגרן, צריכין להתעסק עמהן במלאכה בגרן⁴¹, כדי שיהיו החטים האלו שגטלו בסוף זמן השכירות⁴². ואם לא עשו כן - נמצאת השכירות⁴³ אצל הבעלים כמלואה, וזה שלקחו בזול מפני שאחרו שכרן עד הגרן.

(38) שם. (39) בעד שמירת הקמה עד הקציר. (40) מאשר השער בשוק. (41) בדישת התבואה, ובירורה. (42) כי כאשר הם מסייעים במלאכה בגורן, הרי זה כאילו מלאכתם נמשכת עד הגורן, נמצא שעתה הגיע זמן תשלום השכירות, כי השכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, ולפיכך אין בזה כשנותן להם בזול אלא כמי שמוזיל ומוכר בפחות מאשר השער בשוק. (43) שזמן פרעונה תיכף אחר הקציר.

ח. אריסין⁴⁴ שהיו בעלי השדות מסלקין⁴⁵ אותן מן השדה בנזק, ונותנין להם האריסין בכל זרע חמר⁴⁶ ארבע סאין⁴⁷, והניח זה אריסין בתוך שדהו עד איר, ונטל מהן שש סאין - הרי זה מטר, ואין שם רבית⁴⁸.

(44) שם. (45) מאלצים את האריסים לקצור התבואה בניסן ולהסתלק. (46) שטח של בית כור. (47) שכר החכירות. (48) כי אין התוספת, בשביל המתנת הארבע סאין, אלא מפני שמשאיר את התבואה בשדהו עד אייר, ובמשך זמן זה מתבשלת התבואה כל צרכה והיכול גדל ומרוויח האריס.

ט. הלוקח חטים⁴⁹ ארבע סאין בסלע, וכן השער, ונתן לו את המעות, וכשפא לגבות את החטים לאחר זמן הוסיף לו במדה⁵⁰ ונתן לו יתר - הרי זה

בשביל שאתה מטפל למכרה, ואם לא תמצא למכרה כמו שתראה החזירה לי - הרי זה מטר, אף על פי שאם אכדה או נגנבה או החמיצה תהיה ברשות הלוקח²¹.

(14) שם סה. "טרשא דרב חמא" (מגיד-משנה, בלשון "אולי", ועיי' ספר התרומות' שער מו חלק ד, לג). (15) ממתין לו בפרעון המעות עד הקצין, כששער היין עולה, שהיין מתייקר בקיץ. (16) כלומר, והתנו ביניהם. (17) כגון אם תאבד או תשבר. (18) נמצא שדמי היין אינם בהלוואה אצלו כל זמן שלא מכרה, ואם רצה הלוקח ממתין עד הקצין ומוכרה בשנים או ביותר, ואם הוא מוכרה בשער הזול - הרי הוא עצמו אשם בהפסדו. (19) קטע זה "ואם לא מצא למכרה ולהרויח בה, היה לו להחזירה לבעלים" נשתרבו כאן בטעות, ומקומו לקמן בסוף ההלכה (ראה הערה כ). (20) והיא שוה עתה דינר. (21) כאן צריך לגרוס הקטע שלמעלה "שאם לא מצא למכרה ולהרויח בה, היה לו להחזירה לבעלים" והוא נתינת טעם למה מותר אפילו כשהאחריות על הלוקח, ומסביר רבינו לפי שהיה לו להחזירו לבעלים, ואם כן דינו ככל סרסור שנתבאר בפ"ז מהל' שותפין. ובבבא הראשונה המדובר, כשאינו יכול להחזירה ולכן התירו רק שהאחריות על המוכר (ש"ך יו"ד סי' קעג ס"ק כט, ועיי' בלחם-משנה כאן, ובב"ח ו'פרישה' שם, וראה השלמות).

ד. היו לו פרות, שאם ירצה²² למכרן בשוק ולקח דמיהן מיד, מוכרן בעשרה²³; ואם תבע²⁴ אותן הלוקח לקנותן ויתן המעות מיד, יקנה אותן בשנים עשר²⁵ - הרי זה מטר למכרן בשנים עשר עד שנים עשר חדש²⁶; שאפילו הביא זה²⁷ מעותיו עתה, בשנים עשר היה קונה אותן²⁸. וכן כל פיוצא בזה.

(22) יציע המוכר. (23) כשהצעת המכר בשוק תבוא מצד המוכר, צריך יהיה להזיל אותו כדי שיקצו עליהם קונים. (24) יבקש. (25) כשער הפירות, כאשר ההצעה באה מצד הלוקח. (26) ואין בזה משום ריבית (ע"פ הירושלמי ב"מ, פ"ה הל' ו גבי כיתנא דר"ח - מגיד-משנה). (27) הלוקח המבקש לקנות. (28) הרי ששווי הפירות כך הוא - וזה שהוא מוכרן בעשר, אין זה אלא מפני שמוזיל המקח ומוכר בפחות, מסיבת דוחקו למעות (ב"י יו"ד, סי' קעג).

ה. אסור לקנות²⁹ פרי הפרדס קדם שייגמר ויתבשל³⁰; מפני שזה שמוכר בזול עתה, בעשר, הוא פרי ששורה עשרים שייגמר, נמצאת התוספת בשביל ההקפה³¹. אבל אם קנה עגל בזול³², ויהיה אצל הבעלים עד שייגדיל - הרי זה מטר; שהרי אם ית או פחש - ברשות הלוקח הוא, והפחש והמיתה דבר מצוי תמיד³³.

(29) ולשלם תיכף. כרב בב"מ עג. (30) היינו, כשהוא עודנו בוסר - ולכשיבשל יתנו לו. ובניתיים מטפל המוכר בעיבוד הפרדס (מגיד-משנה לקמן פ"ט הל' י). (31) ואע"פ שאם תארע תקלה, כגון ברד או קרה, יהיה הלוקח נושא בהפסד

על נושא שכר ושוכר להיות חייבים בכל כשוואל" (עין חידושי הרשב"א, שם. והשווה לקמן הל' יג). (63) אם כי הרי הוא מחזירו בעין (ראה הערה הקודמת) - נוטל שכרו, ובטעם הדבר אמרו בגמרא (שם) "דהא מקבלי עלייהו (הבעלים) חוסכא דנחשא (פחת דמי הנחושת) דכל כמה דמיקלי בצרי דמיה" (שהנחושת דמיה נפחתים מחמת השימוש באש ששורפת את הנחושת. רשב"א שם).

18 יב. אין מקבלין צאן ברזל⁶⁴ מישאאל⁶⁵, מפני שהוא
19 אבק רבית⁶⁶. וכיצד הן צאן ברזל? הרי שהיה לו
20 מאה צאן, וקבלם ממנו להטפל בהן, ויהיו הגוזות
21 והולדות והחלב לאמצע, לשליש או לרביע, עד
22 שנה או עד שנתים, כמו שהתנו ביניהם; ואם מתו
23 הצאן, הרי המקבל משלם דמיהם⁶⁷ - הרי זה אסור,
24 שהרי בעל הצאן קרוב לשכר ורחוק להפסד⁶⁸.
25 לפיכך, אם קבל עליו בעל הצאן, שאם הוקרו או
26 הוזלו או אם נטרפו⁶⁹ הרי הן ברשותו - הרי זה
27 מתיר⁷⁰. וכן כל פיוצא בזה.

(64) שם ע: עיסקא, שהמקבל מקבל עליו האחריות אם מתו. ובסמוך מבאר רבינו צאן ברזל מהו. (65) אבל מן הגוי או לגוי מותר, שאבק ריבית מותר עם הגוי אפילו מדבריהם, כמבואר למעלה פ"ה הל' ב. (66) כל עיסקא שהיא קרובה לשכר ורחוקה להפסד לבעל הממון - דינה כאבק ריבית. (67) על שם כך נקראו "צאן ברזל", שהקרו קיים ובטוח לבעליו ואינו פוחת כברזל. ולפי שבדרך כלל היו המקבלים נוהגים לקבל בהמה דקה, נקראת כל עיסקא - בכל סחורה שהיא - בתנאים אלו, בשם "צאן ברזל" (ע"פ רש"י שם). (68) וכל קרוב לשכר ורחוק להפסד - אבק ריבית הוא ואסור (כמבואר שם, הל' ח). (69) כלומר, שמקבל עליו הנותן כל האחריות, בין של הוזלה ובין של אונסין. (70) משמע, שאם קיבל אחריות הוזלה בלבד - אסור (בי"י; הגר"א סי' קעז, ס"ק ג. ובכת"י תימן הנוסחא: שאם הוקרו או הוזלו, הרי הן ברשותו. או אם נטרפו הרי הן ברשותו. ולנוסחא זו משמע דדעת רבינו שגם אם מקבל עליו אחריות הוזל בלבד - מותר, כדעת הריב"ן הובא ב"טור, שם).

28 יג. השם⁷¹ פרה מחברו, ואמר לו: אם מתה, הרי
29 היא עתה עלי בשלשים⁷² דינרים, ואני אעלה לך⁷³
30 סלע בכל חודש - מתר; לפי שלא עשאה מחיים
31 דמים, אלא לאחר מיתה⁷⁴.

(71) ברייתא שם. (72) ואפילו לא יהיה שוויה כך בשעת מיתה. (73) בשכר מלאכתה, כל זמן שהיא חיה. (74) אם תמות, אבל כל עוד שהיא בחיים - מחזירה כמות שהיא, אע"פ שהכחישה מחמת מלאכה. והואיל שאין כל האחריות על המקבל - אין זה קרוב לשכר ורחוק להפסד, ומותר להעלות לו שכר (מגיד-משנה, והשווה למעלה הל' יא, הערה סא). [תמוה הדבר, שרבינו הקדים דין ספינה (הי"א) לדין שם פרה, והרי בגמרא שם מבסס רב ששת דין ספינה על הברייתא "השם פרה"].

יד. משפרת⁷⁵ אשה לחברתה תרנגלת לישב על⁷⁶

1 מתר; שהרי ברצונו הוסיף לו, ואלו רצה - לא
2 הוסיף, שהרי לא היה שם תנאי⁷⁷.

(49) שם עג: (50) מרצונו - לשם מתנה. (51) על התוספת (ועין לעיל פ"ד הל' י; פ"ה הל' יא, ובלח"מ-משנה ובביאורנו שם)

3 י. מתיר⁷² לאדם לתן דמי חבית של יין⁷³ לחברו
4 ולומר לו: אם החמיצה מכאן עד יום פלוני -
5 ברשותך, אבל אם הוזילה או הוקירה - הרי היא
6 שלי; שפיון שקבל עליו הוזל, הרי זה קרוב לשכר
7 ולהפסד⁷⁴. וכן כל פיוצא בזה. וכן מתר לאדם⁷⁵
8 לקנות מחברו בתשרי מאה פדין של יין⁷⁶ פדינר,
9 ואינו נוטלן עד טבת, וכשנוטלן בודק, ומחזיר
10 החמץ ולוקח הין הטוב; שלא קנה ממנו אלא יין
11 טוב, ואלו שהחמיצו - מתחלה היו ראויין
12 להתחמץ⁷⁷, אבל לא נודע הדבר עד אחר הזמן⁷⁸.

(52) שם סד. (53) וציין את החבית שקנה (מגיד-משנה). (54) אולם אם לא קיבל עליו סיכון הוזל - הרי זה קרוב לשכר (אם הוקירה) ורחוק להפסד - שהרי אם החמיצה או הוזלה יפסיד המוכר - ואסור, כי המוכר הסכים לתנאי שכזה מפני הקדמת המעות (עין רמב"ן שם). (55) שם עג: (56) ואינו בורר את הכדים שהוא קונה, וגם אינו מתנה עם המוכר "אם החמיצה - ברשותך" (בית יוסף סי' קעג; וראה במפרשי השו"ע שם). (57) היה בהם כבר לקלול בלתי ניכר. (58) אבל לאחר טבת - לא היו ראויים להחמץ, וברשות הלוקח החמיצו, ואם יבדוק אותם כשנוטלם ויחזיר החומץ, נמצא שבשביל הקדמת המעות הסכים המוכר להחליף לו את החומץ ביין טוב (עין 'בית יוסף' ובמפרשי השו"ע שם).

13 יא. מקום שנהגו⁷⁹ לשכר הספינה ולטל שכרה,
14 ואם נשברה, שמיין לו מה ששפחתה⁸⁰ ומשלם⁸¹ יתר
15 על שכרה - הרי זה מתר. וכן מתר⁸² להשכיר סיר
16 של נחשת וכיוצא בו, ונוטל השכר ודמי מה ששפחת
17 ממשקלו⁸³. וכן כל פיוצא בזה.

(59) שם סט: (60) בהקבלה למה שהיתה שווה בשעת שכירה (השווה להלן הל' יג, ובמגיד-משנה). (61) את הפחת. (62) ואין אנו אומרים: מכיון שקיבל עליו את הפחת, הרי דמי הספינה הם אצלו בהלוואה, ואם-כן השכר שהוא משלם הוא תוספת, וכשהשוכר מחזיר לו הספינה ודמי הפחת מוסיף את השכר - הרי זה כריבית. וטעמו של דבר אמרו בגמרא (שם), לפי "שלא עשאה דמים מחיים אלא לאחר מיתה (=שבירה)", כלומר לא עשאה דמים - לשלם את הפחת אלא של שבירה, אבל לא קיבל על עצמו אחריות הפחת הבא מחמת שימוש כשהוא מחזירה בחיים (=בעין) ומחזירה כמות שהיא, והואיל וכך - שאין כל הפחת באחריות השוכר - אין זה כמלוה אלא כשכירות, ודבר זה - לקבל עליו אחריות אונסין - מותר בשכירות, כמבואר בפ"ב מהל' שכירות, הל' ט: "מתנה בעל הפקדון

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ה' סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 הַבִּיצִים בְּשָׁנֵי אֶפְרָחִים⁷⁶, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין מִשּׁוּם
2 רִבִּית.
- 3 טו. מִי שֶׁהָיָה נוֹשֶׂה בַּחֲבֵרוֹ אֶרְבָּעָה דִּנָּרִים שֶׁל
4 רִבִּית⁷⁷, וְנָתַן לוֹ בִּהְיוֹת⁷⁸ חֲפִיץ⁷⁹ שְׁשֻׁהָ חֲמִשָּׁה⁸⁰,
5 בְּשִׁמּוּצֵי אֵין מִמֶּנּוּ⁸¹ - מוֹצִיאֵין מִמֶּנּוּ חֲמִשָּׁה⁸²,
6 הוֹאִיל וּבְתוֹרַת רִבִּית בָּא לִידוֹ. וְכֵן אִם נָתַן לוֹ בִּהְיוֹת
7 כֶּסֶת אוֹ כִּלְיִי⁸³ - מוֹצִיאֵין מִמֶּנּוּ אֶת הַכִּלְי עֲצָמוֹ⁸⁴
8 וְאוֹתוֹ הַכֶּסֶת עֲצָמוֹ. הַשְּׂכִיר לוֹ בִּהְיוֹת⁸⁵ מְקוֹם שְׁשֻׁהָ
9 שָׂכָרוֹ שְׁלֹשָׁה דִּנָּרִין, בְּשִׁמּוּצֵי אֵין מִמֶּנּוּ - מוֹצִיאֵין
10 מִמֶּנּוּ אֶרְבָּעָה; שֶׁהָיָה בְּאֶרְבָּעָה שָׂכָר מִמֶּנּוּ מְקוֹם זֶה,
11 שֶׁקָּבַל עָלָיו⁸⁶.
- 77 קצוצה. 78 תמורתם. 79 שאינו מסוים, כלומר, שאין שם הבעלים עליהם כגון פירות וכיוצא בהם, שאינו ניכר שהוא של ריבית (ראה בסמוך). 80 כגון שהשער בשוק ארבע סאים בארבעה דינרים, ונתן לו חמש סאים. 81 כמו שנתבאר (למעלה פ"ה הל' א), שריבית קצוצה יוצאה בדינרים. 82 שם סה. בשם רבא. כשווי של החפץ בשוק, אבל החפץ עצמו - אפילו הוא עדיין בעין - אין מוציאים אותו, שכל שאינו מסוים, המקח קיים אע"פ שבא לידו מחמת איסור. למעלה בפ"ג הל' א גבי משכון של אלמנה, פסק רבינו שאם משכן מוציאים ממנו. וכתבנו בשם הריב"ש הטעם, לפי פוסק כרוב (תמורה ד:) שכל דבר שאסרה התורה לעשות ועבר ועשה - אין עשיתו מועילה, ולמה כאן הקנין קיים? מפני שבנידון כאן אין כל איסור בהקנאת החפץ, אלא בזה שאינו משלם ללוה בעדו ומעכב בידו תמורתו בשביל הריבית. 83 וכן כל דבר המסויים, שניכר בו שהוא של ריבית (מגיד-משנה בשם הרמב"ן והרשב"א). 84 ובטעם הדבר, אמרו בגמרא (שם) "כי היכי דלא לימרו גלימא דמכסי וקאי - גלימא דרבייתא היא" (= שלא יאמרו הבריות: הלבוש שהוא מתלבש בו תדיר - לבוש של ריבית הוא). 85 שם, תמורת ארבעת הדינרים. 86 המלוה קיבל עליו לשלם ארבעה (בכתי"י תימן: והרי קיבל עליו).
- חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים סָלָעִים; וְאִם יָתַן לוֹ מֶאֱהָ סָאָה שֶׁל
חֲטִים אַחֵר זָמַן, בָּעֵת שֶׁהָיָה הַחֲטִים סָאָה בְּסָלַע -
אֵין בְּזָה רִבִּית כָּלָל, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה לְמוֹכֵר
חֲטִים כָּלָל בָּעֵת שֶׁפָּסְקָ⁷. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?⁸
בְּשִׁלָּא הָיָה לוֹ כָּלוּם⁹ מֵאוֹתוֹ הַמִּין בָּעֵת שֶׁפָּסְקָ
עָלָיו¹⁰; אֲבָל אִם הָיָה לְמוֹכֵר מֵאוֹתוֹ הַמִּין כָּלוּם¹¹,
אִף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא נִגְמְרָה מְלֻאכְתּוֹ¹² - הָרִי זֶה
מֵתֵר לְפִסָּק עָלָיו אִף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא יָצָא הַשְּׂעִיר¹³.
פִּיצֵד? הָיָה הוּא תַּחֲלָה לְקוֹצְרִים - הָרִי זֶה פּוֹסֵק עַל
הַחֲטִים אִף עַל פִּי שֶׁעֲדִין הֵן גְּדִישָׁ¹⁴. וּפּוֹסֵק עַל הַיִּין
מִשִּׁיבְצֵר הָעֲנָבִים וְיִתְגַּם בְּעֵבִיט¹⁵; וְעַל הַשֶּׁמֶן -
מִשְׁנֵת זֵיתִים בְּמַעֲטָן¹⁶; וְעַל הַסִּיד - מִשִּׁשְׁקָעֵנָה
בְּכַבֶּשֶׂן. וְכֵן פּוֹסֵק עַל כָּלִי חֲרָשׁ מִשִּׁיעֵשָׁה הַיּוֹצֵר
בִּיצִים¹⁷ שֶׁלֶּהֶן. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?¹⁸ בְּשֶׁהָיָה
עֲפָרָן¹⁹ לְכָן²⁰; אֲבָל עֶפְרָ שָׁחַר - פּוֹסֵק עַל הַכִּלִּים
הַנֶּעֱשִׂין מִמֶּנּוּ אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִעְשׂוּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
מִצִּי לְכָל, וְאִף עַל פִּי שֶׁאֵין לָזֶה²¹ - יֵשׁ לָזֶה. וְכֵן
פּוֹסֵק עֲמוֹ עַל הַזֶּבֶל²² כֹּל יְמוֹת הַשָּׁנָה אִף עַל פִּי
שֶׁאֵין לוֹ זֶבֶל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִצִּי תָמִיד.

2) משנה בבא-מציעא עב: (3) ליתנם לו לאחר זמן בכך וכך, ואפילו אם יתייקרו בינתיים - ומקדים לו המעות. 4) ראה לקמן הל' ד. 5) ללווה אין פירות כאלה. 6) לאחר, ויכולים הם - הן המוכר והן הלוקח - לקנותם במעות הללו בשוק, והרי זה כמו שיש לו, וחל המקח מעכשיו, וכשיתייקרו - ברשות לוקח נתייקרו (עיין בגמרא שם סג: עב: וברש"י שם סב: וראה מה שכתב בזה הריטב"א בשם הראב"ד. 7) והרי הוא יכול לחזור בו - מכיון שאם חוזר בו, הרי הוא ב"מי שפרע" (רבינו בפכ"ב מהל' מכירה, הל' ג) מניחים אנו שאין רצונו לקבל על עצמו קללת ביה"ד הזו, ומשום כך רואים אנו כאילו הפירות ברשות הלווה ('תוספות' שם סב: ד"ה אע"פ. נוסח קללת "מי שפרע" מבוארת בהלכות מכירה פ"ז הל' ב). 8) שם סב: שאין פוסקים עד שיצא השער. 9) לאו דוקא. אלא התכוון לומר, שלא היתה בידו כמות פירות כנגד סך המעות שמקדים לו. 10) ולא באו לרשות לוקח לפי שאין לו למקח על מה לחול, מאחר שאין לו עתה למוכר מאותו המין, ועדיין לא יצא השער, ואם יתייקרו והוא יתנם לו כשער הפסיקה - נמצא שנתנם לו בזול מפני הקדמת המעות. 11) כלומר, כשיעור מעותיו (מגיד-משנה). 12) יתבאר בהלכה הבאה. 13) מכיון שיש לו - אין כאן ריבית, שמעכשיו הוא קנוי לו ואם נתייקרו ברשותו נתייקרו, ואע"פ שלא משך, כי גם כשאין לו אין איסורו אלא מדרבנן, וכשיש לו לא גזור (רש"י שם עב:; וראה הרי"ף בתשובה הובא ב'שיטה מקובצת' שם). 14) שם, הגרעינים עודם בשבלים, והם מחוסרים עדיין שתי מלאכות (=פעולות) - דישה וזרייה, כמו שמבאר רבינו בהל' ב. 15) שם (=כינוי) לחפירה אשר יקובצו בו הענבים (לשם ריכוכם), כמו שיקראו חפירות הזיתים מעטן" (רבינו בפירוש המשנה, טהרות פ"י משנה ד). 16) שם המקום שמקבצים שם

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

1) מבאר דין פוסק על הפירות או על הכלים, וכולל שם דין חמרים המעלים ממקום היוקר למקום הזול, ודין מוליך פירות ממקום למקום, ודין קונה פירות בזול כשהם קטנים, ומתנה שיישארו בשדה עד שיגדלו.

- 12 א. אֵין פּוֹסְקִין² עַל הַפְּרוֹת³ עַד שֶׁיָּצָא הַשְּׂעִיר. יָצָא
13 הַשְּׂעִיר - פּוֹסְקִין; אִף עַל פִּי שֶׁאֵין לָזֶה⁴ - יֵשׁ לָזֶה⁵.
14 פִּיצֵד? הָיָה הַשְּׂעִיר לְחֲטִים קָבוֹעַ לְשׁוּק אֶרְבָּעָה סָאִין
15 בְּסָלַע - הָרִי זֶה פּוֹסֵק עֲמוֹ עַל מֶאֱהָ סָאִין, וְנָתַן לוֹ

הנדבק, כרדיית פת מדובקת בתנור" (רש"י שם; ראה שופטים יד, ט). (34) וקבע את המחיר הכללי, והלוקח שילם את הדמים. (35) כיון שקיבל עליו ההפסד אם תניב פחות מכדי הדמים שנתן - הרי זה קרוב לשכר ולהפסד. ולא אסרו אלא קרוב לשכר ורחוק להפסד, כמו שנתבאר למעלה. (36) ועדיין לא יצא השער. (37) שמוזיל לו מפני מעותיו שהקדים לו.

ד. אין פוסקין על שער של עירות, מפני שאין השער קבוע³⁸, אלא על שער שבמדינה³⁹. הרי החטים החדשות במדינה ארבע סאין בסלע, וישנות שלש בסלע - אין פוסקין⁴⁰ עד שיצא השער⁴¹ לחדש ולישון⁴². הרי חטין של לקוטות⁴³ ארבע סאין בסלע⁴⁴, ושל בעל הבית שלש - פוסק ללקוטות⁴⁵ כשער לקוטות⁴⁶, ולא יפסק לבעל הבית⁴⁷ עד שיקבע השער לבעל הבית⁴⁷.

(38) שם עב: (39) שהשער קבוע ומתמיד שנים ושלשה חדשים (רי"ף בתשובה, הובא ב'שיטה מקובצת' שם). (40) בין על החדשות בין על הישנות (שם, וכן גירסת הרי"ף). (41) שער אחר. (42) שכל עוד שיש הפרשי שער לחדש ולישון - אין השער מתמיד, ועתיד הוא להשתנות תוך זמן קצר ולעמוד בשער אחד הן על חדש והן על ישר, והרי זה כשער של עיירות שאין פוסקים עליו מפני שאינו קבוע (מגיד-משנה). (43) שם, "עני המלקט לקט שכחה ופאה - נקרא: לקוט, כלומר לא חרש ולא זרע ולא קצר וכו' לא זכה בפירות אלא בלקיטה" (רבינו חננאל, הובא ב'שיטה מקובצת' שם). (44) כי "סתם תבואות לקוטות אינן יפין מתוך שלוקטין מכמה שדות, ומערכין שיבלי שיפון עם שיבלי חטיין" (רש"י שם). (45) ששער הלקוטות שער קבוע הוא, שמן הסתם לא ישתווה השער של תבואות הלקוטות שאינן יפות לשער תבואות בעל הבית (עיין ט"ז יו"ד סי' קעה ס"ק ג). (46) ארבע סאים בסלע כשער הלקוטות, לפי שמן הסתם הפוסק עם בעל הבית - על דעת פירות יפים נותן מעותיו (גמרא שם, עיי"ש ובט"ז וש"ך, שם), אבל על שלש - פוסק, שקבוע הוא ואינו עתיד להשתוות עם שער הלקוטות (מגיד-משנה, ט"ז, שם). (47) כלומר, אלא אם אירע כך שנקבע השער של בעל הבית בארבע, כשל לקוטות (עיין 'גידולי תרומה' שער מו, חלק ד, אות ס).

ה. בין שנקבע השער מתר לפסק⁴⁸ על השער הגבוה⁴⁹. ביצד? הרי החטים נמכרות ארבע סאין בסלע, ופסק עמו שיתן לו החטים⁵⁰ בשער הזול, אם עמדו אחר פן עשר סאין בסלע - נותן לו עשר סאין, כשער שהיה בשוק, שהרי פסק עמו בשער גבוה⁵¹. נתן לו המעות סתם, ולא פסק עמו בשער הגבוה, והוזלו - נותן כשער שהיו שוין כשנתן לו המעות; ומי שחזר⁵² - מקבל מי שפרע⁵³. במה דברים אמורים?⁵⁴ בפוסק על דעת עצמו; אבל אם היה שליח לאחרים, בין המוכר בין הלוקח - אינו

הזיתים עד שיתרככו ויהיו ראויים להוציא שמנם" (רבינו בפיה"מ מעשרות פ"ד משנה ג). - והוא מלשון הכתוב (איוב כא, כד): עטיניו מלאו חלב (הערוך, בערכו). (17) גושי חמר גולמים (רש"י שם מפרש שהוא מלשון בצה (בית חרוקה), כלשון הכתוב (שם ח, יא) "היגאה גומא בלא בצה" - על שם שהעפר מגובל במים. וה'ערוך' (ערך ביצה) אומר: ... עושה החמר עגול כצורת ביצה, משמע שהבית צרויה, ונקראו כך על שם תבניתן (ועיין 'שיטה מקובצת' שם בשם הראב"ד). (18) שם עד. שאינו פוסק עד שיעשה היוצר ביצים שלהם. (19) של כל החרש, הנעשים ממנו. (20) שאינו מצוי. (21) ביצים (עיין 'תוספות' וב'שיטה מקובצת' שם). (22) שם במשנה עב:

ב. כל דבר שהוא מחסר מלאכה אחת או שתיים - פוסק עמו עליו. היה מחסר שלש מלאכות - אינו פוסק²³ אלא אם כן יצא השער; שכיין שהוא מחסר שלש מלאכות - הרי זה כמי שאין לו מאותו המין כלום²⁴, וכמו לא בא לעולם עדין. ביצד?²⁵ גדיש שהיה מחסר הנחה בשמש²⁶ שייבש²⁷ ודישה וזריה - אינו פוסק עליו אלא אם כן יצא השער; היה יבש, ואינו מחסר אלא דישה וזריה - פוסק עליו. ביצים של יוצר שהיו מחסרין לפיפה²⁸ ויבוש והולכה לכבשן ושפרפה²⁹ והוצאה - אינו פוסק עליהן; היו יבשין, ואינן מחסרין אלא הולכה לכבשן ושפרפה - פוסק עליהן. והוא³⁰ שהיה דרך הלוקח להוציא אותו מן הכבשן; אבל אם היה המוכר הוא שמוציא - הרי אלו מחסרין שלש, ואינו פוסק³¹ עליהן עד שיצא השער. וכן כל פיוצא בזה.

(23) כרב, האומר (שם עד.): "מחוסר שתיים פוסק - שלש אינו פוסק". (24) שאין פוסקים עד שיצא השער. (25) דוגמאות אלו מובאות בשקלא-וטריא בגמרא שם. (26) שטוח העומרין בחמה. (27) שתיבש. (28) "לשון מלפפין את התינוק" (שבת קכט:); - "שמגלגלן לפי מדתן, אם גדולות אם קטנות, ועושה להן בית קיבול" (רש"י ב"מ שם. וראה רבינו בפירושו המשנה טהרות פ"ד משנה ו). (29) צירוף בכבשן. (30) ובלבד. (31) שם.

ג. ההולך³² לחלב את עזיו ולגזז את רחליו ולרדות³³ את פורתו, ומצאו חבירו ואמר לו: מה שעזי חולבות מכור לך³⁴, מה שרחלי גוזזות מכור לך, מה שפורתי רודה מכור לך - הרי זה מתר³⁵. אבל אמר לו: מה שעזי חולבות כף וכף³⁶ מכור לך כף וכף, מה שרחלי גוזזות כף וכף מכור לך כף וכף, מה שפורתי רודה כף וכף מכור לך כף וכף - אסור³⁷, אלא אם כן פסק עמו בשער שבשוק. וכן כל פיוצא בזה.

(32) שם סד. (33) "על שם שעשויות חלות חלות ורבות מדופן אל דופן - נקרא רדייה, לשון הבדלה של כל דבר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ה' סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לו במקום הזול, ולפיכך על הלוקח לקבל עליו אחריות הדרך, כמו שמבאר רבינו (שם בגמ', ועיין שם ברש"י ו'תוספות', ועיין ט"ז ס' קעג). (65) שעליו להזהר ביותר ולהתנהג לפני משורת הדין. (66) אבל אם נוטל מהתגר חמש - מותר אפילו לאדם חשוב, שהרי בעד שכן הסאה הוא - התגר - טורח (שם, בגמרא). (67) בכת"י תימן: מצויין תמיד כפירות. כלומר, ולא התיירו אלא בפירות, לפי שהם מצויים תמיד (עיין בגמ' שם, וראה ב'גידולי תרומה' שער מו, חלק ד, מא).

ח. התפריין⁶⁸ שנקנסו לעיר, והרי החטים ארבע סאין בסלע, הוזילו ומכרו למכירה⁶⁹ או לספריהן חמש בסלע, במעות שנתנו להן תחלה כשיקנסו⁷⁰ לעיר⁷¹ עד שיפתחו שקיהן וימכרו לכל אדם - הרי זה מתר; שאין אלו מוכרין להם בזול מפני שנתנו מעות עתה ולא יקחו אלא לאחר זמן, אלא מפני שמודיעין להם את השער ומסעדין אותם⁷².

(68) המביאים תבואה לעיר למכור (שם עג: והשווה הנוסחא בתוספתא שם פ"ד הלכה ה). (69) בדפוס רומא ובכת"י, הנוסחא: למכוריהן, כלומר לבעלי החנויות המוכרים להם צרכי סעודתם. (70) בכת"י תימן: כשנכנסו. (71) בפרעון המעות שנתנו להם בשעת כניסתם לעיר בתורת הלוואה עד שיפתחו שקיהם וימכרו החטים, כי אם נתנו להם בדרך מכר - מותר אפילו בלי הטעמים שמבאר רבינו בסמוך - שמודיעים להם השכר ומסעדים אותו - כמו שנתבאר למעלה בהל' ו: "היו החיטים נמכרות ד' סאין וכו' שיתן לו ה' בסלע אם יש לו חטים מותר", הרי כאן יש להם חטים (משנה למלך. וראה מגיד-משנה). (72) שמספקים להם במחיר מוזל צרכי סעודתם ומזון לחמוריהם (ריטב"א. ועיין בגמרא שם).

ט. המוליך פירותיו ממקום למקום⁷³, מצאו חבירו ואמר לו: תנם לי⁷⁴, ואני אעלה לך פירות שיש לי במקום פלוני באותו מקום: אם יש לו שם - מתר⁷⁵, ואם לאו - אסור⁷⁶. הנה מוליך סחורה⁷⁷ ממקום למקום, אמר לו: תנם לי, ואני אעלה לך דמיה כמו ששוה באותו מקום: אם היתה ברשות המוכר⁷⁸ עד שהגיע לשם - מתר⁷⁹, ואם היתה ברשות לוקח - אסור⁸⁰.

(73) שם, ממקום הזול למקום היוקר. (74) בהלוואה. (75) כיון שיש לו פירות במקום היוקר, מעכשיו העמידם ברשותו ואע"פ שלא משך, ומחזיר לו סאה בסאה - אין כאן ריבית קצוצה אלא אבק ריבית, ואם יש לו - לא גזרו (רש"י שם, וראה לקמן פ"י הלכה ב). (76) "שבשכר המתנתו, נותן לו זה במקום היוקר" (רש"י, שם). (77) שם. (78) היינו, אם אחריות הסחורה על המוכר, שאם אבדו או נגנבו - הוא מפסיד. (79) "שאינ כאן מלוה עד שתמכר, וכל מה שנמכר ביוקר - של בעלים הראשונים הוא" (רש"י שם). השווה למעלה פ"ח, הלכה ג. (80) שהרי מעכשיו

1 נוטל אלא פשער הזול או מחזיר את הדמים; ואינו
2 מקבל מי שפרע בשליח⁵⁵, שהרי המשלח אומר:
3 לתמן שלחתיך ולא לענות⁵⁶, כמו שבארנו⁵⁷.

(48) שם במשנה. (49) של פירות, היינו במחיר זול, "שפירות הרבה נמכרים בדמים מועטים" (רש"י שם), וכמו שמבאר רבינו בסמוך. (50) לזמן פלוני, אם יזלו. (51) ואין בזה משום רבית - שהרי יכול לקנות עכשיו גם מאחרים בשער הגבוה במעות שבידו. (52) בין שחזר המוכר ובין שחזר הלוקח. (53) שם עד: אם כי מצד הדין יכול לחזור בו, לפי שמתקנת חכמים אין המטלטלין נקנים במעות, אלא בהגבהה או במשיכה. ברם כל החזר בו - לא עשה מעשה ישראל וחייב לקבל עליו "מי שפרע" (אוררין אותו בבית-דין ואומרים: "מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים שטבעו בים, הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו" (רבינו בהל' מכירה פ"ג, הל' א; פ"ז הל' א, ב). (54) שם, שאם לא פסק עמו בשער הגבוה - נותן כשער שהיו שווים בעת הפסיקה וכו'. (55) אם עיוות השליח שליחותו (עיין מגיד-משנה). (56) והיה לך לפרש ולפסוק על השער הגבוה. ואם לא שינה השליח ממה שאמר לו, וחזר בו המשלח - הרי הוא - המשלח - ב"מי שפרע". (57) בפ"א מהל' שלוחין ושותפין הל' ב, שהשליח שטעה בכל שהוא - בין בקרקע בין במטלטלין - חוזר.

4 ו. היו החטים⁵⁸ נמכרות ארבע סאין בסלע, ונטל
5 את הדמים, ונתן⁵⁹ לו חמש בסלע, אם יש לו
6 חטים⁶⁰ - מתר⁶¹. היו לו חטים חוב אצל אחרים⁶²,
7 ונטל המעות עד שייגבה חטיו ויתן לו - אסור;
8 שהרי הן מחסרין גביה, וכאלו אינם, והרי זה
9 בקובע לו זמן והזיל לו מפני שמקיפו.

(58) שם סג: (59) צ"ל: ויתן (כן הוא בדפוס רומא ובס"א; ובכת"י תימן: שיתן), כלומר על-מנת שיתן לזמן פלוני. (60) אלא שהם במקום אחר או אבד המפתח של מחסנו והוא דחוק למעות. (61) כיון שיש לו - הרי זה כמוכרו בפחות. (62) שם.

10 ז. היו החטים במדינה ארבע סאין בסלע,
11 ובפריים⁶³ שש בסלע - הרי זה מתר לתן סלע לתגר
12 כדי שייביא⁶⁴ שש סאין מן הפפר. והוא שיהיו
13 ברשות הלוקח, אם אבדו בדרך או נגנבו - אבדו
14 לו. ואדם חשוב⁶⁵ אסור לעשות זה⁶⁶. ובמיני סחורה
15 - אסור לכל אדם, לפי שאין מיני סחורה מצויין
16 בפירות⁶⁷.

(63) שם עג. "בסורא אזלי ארבעה ארבעה, בכפרי אזלן חמשה חמשה" (ומפרש רבינו בכפרי, ר"ל בכפרים. ורש"י שם מפרש בכפרי: שם מקום). (64) "לזמן פלוני" (שו"ע סי' קעג ס"ק טז, ועיי"ש בש"ר). ואין חוששים משום ריבית שמוזיל לו מפני שנתן לו הכסף למפרע (השווה הל' ו), לפי שהפירות מצויים בכפרים וכבר יצא השער, והרי זה כמוכר

6) בהסתמך על השער שבשוק שאפשר לקנות בו פירות (שם עב: וכפירוש הבה"ג הובא ברש"י שם). (7) שיצא השער (בית יוסף סימן קסב עיין שם). (8) פורעו מייד - והרי זה כאילו יש לו ללווה מאותו המין שמותר ללוות סאה בסאה כמבואר בסמוך הלכה ב.

15 ב. הִיָּה לוֹ⁹ מֵאוֹתוֹ הַמִּין שְׁלֹוה - הִרִי זֶה מִתֵּר
16 לְלוֹוֹת¹⁰ סֵתָם בְּלֹא קְבִיעַת זְמַן וּפּוֹרֵעַ סֵתָם, אָף עַל
17 פִּי שְׁעָדִין לֹא יֵצֵא הַשְּׁעָר¹¹. וְאִפְלוּ הִתְנָה לוֹ סָאָה
18 בְּלִבָּד - לֹוֶה עֲלֶיהָ כְּמָה סָאִין¹². הִתְנָה לוֹ טָפָה אַחַת
19 שֶׁל שֶׁמֶן אוֹ שֶׁל יֶיֶן - לֹוֶה עֲלֶיהָ כְּמָה גִרְבִּי¹³ יֶיֶן
20 וְשֶׁמֶן. לֹא הִיָּה לוֹ מֵאוֹתוֹ הַמִּין כָּלוּם, וְלֹא נִקְבַּע
21 שְׁעָר הַשּׁוּק עֲדִין אוֹ שֶׁלֹּא יֵדְעוּ שְׁעָר הַשּׁוּק - הִרִי
22 זֶה אֶסוּר¹⁴ לְלוֹוֹת סָאָה בְּסָאָה¹⁵. וְכֵן בְּשָׂאָר הַפְּרוֹת¹⁶
23 - לֹא יִלְוֶה אוֹתָן עַד שִׁיעֲשֶׂה אוֹתָן דְּמִים¹⁷. וְאִם לֹוֶה
24 וְלֹא עֲשֶׂה אוֹתָן [דְּמִים], וְהוֹזִלוּ - מִחֲזִיר לוֹ פְּרוֹת
25 כְּמִדָּה שְׁלֹוה אוֹ בְּמִשְׁקָל; וְאִם הוֹקֵר¹⁸ - נוֹטֵל דְּמִים
26 שֶׁהֵיוּ שְׁוִין בְּשַׁעַת הַלְוָאָה. אָף עַל פִּי שֵׁישׁ לוֹ מֵאוֹתוֹ
27 הַמִּין אוֹ שֶׁהִיָּה הַשְּׁעָר קְבֹועַ בַּשּׁוּק - הִרִי זֶה אֶסוּר
28 לְלוֹוֹת פְּרוֹת בְּפְרוֹת עַד זְמַן קְבֹועַ¹⁹; אֲלֹא לֹוֶה סֵתָם,
29 וּפּוֹרֵעַ בְּאַיִזָּה זְמַן שִׁיפְרֵעַ.

9) שם עה. (10) שבשעת ההלוואה נקנים פירותיו למלווה וברשותו הוקרו, ואף על פי, שאין זה קניין ממש התירו חכמים, משום שהלוואת סאה בסאה אין בה משום נשך דאורייתא, וכשיש לו לא גזרו (על פי רש"י מד:). (11) שם עה. וכדרך שאמרו בפסיקת פירות (כמבואר בפרק ט הלכה א.). (12) שם, לפי שאנו רואים כאילו לווה סאה כנגד סאה שיש לו - ונמצא שיש לו שתיים, ושוב אנו רואים - כלווה שתיים כנגד שתיים, וכן לעולם, לפי שהלוואה סאה בסאה, אין בה איסור מן התורה - הקלו בה (מגיד משנה). (13) חביות (הערוך בערכו עיין שם). (14) שם עד: (15) שמא יתייקרו ונמצא פורע לו יותר ממה שהלווהו. (16) שדרכם להתייקר וליוזל (עיין בבא מציעא מד:). (17) היינו קוצץ עימו דמי החטים כפי השער בשוק וזוקף המלוה בדמים, בסכום שקבעו עכשיו - פורע לו בין הוקרו הפירות בין הוזלו, שהרי זה כאילו הלווהו מעות (שם). (18) שם. (19) כמו שביארנו, שכל שקובע זמן נראה שהוא סומך שלאותו זמן יתייקרו (מקור דין זה נלמד ממה שאמרו שם עה. ומביאו רבינו בסמוך הלכה ג) "לא יאמר אדם לחבירו הלווני כור חטים ואני אתן לך לגורן". ורבינו מפרש, שהמדובר הוא אפילו ביש לו, ואסור מפני שקבע לו זמן לגורן - בדומה למה שאמרו בסיפא (שם) בצד ההיתר: "עד שיבוא בני", שהמדובר הוא ביש לו (מגיד משנה).

30 ג. לֹא יֹאמַר אָדָם לַחֲבֵרוֹ: הַלֹוֶנִי פֹר חֲטִים וְאֲנִי
31 אֲחֲזִיר לָךְ פֹר לַגֹּרֶן²⁰; אֲלֹא אוֹמַר לוֹ: הַלֹוֶנִי עַד
32 שְׁיָבֹוא בְּנִי²¹ אוֹ עַד שֶׁאֲמַצָּא הַמִּפְתָּח²².

(20) כלומר, לזמן הגורן, דהיינו קובע לו זמן לפירעון (ולדעת רבינו מדובר כאן אפילו ביש לו). (21) שבידו המפתח למחסנו. (22) שאבד לי (שם, במשנה).

הסחורה היא כמלוה אצלו, וכשנותן לו אח"כ דמיה ביוקר - ריבית הוא.

1 י. הִנֹּתָן⁸¹ לְבַעַל הַגֵּנָה דְּמִי עֲשֶׂרָה קֶשׁוּאִין אֱלוֹ, דְּמִי
2 עֲשֶׂרָה אֲבִטִּיחִים אֱלוֹ, וְהִרִי הֵן קֶטְנִים, וְהִתְנָה עִמּוֹ
3 שְׁיִתְּנָם לוֹ לְכַשְׁיגְדִילוֹ - הִרִי זֶה מִתֵּר⁸²; שְׁהִרִי הוּא
4 מְנִיחֵן וְהֵם גְּדִלִים מֵאֲלֵיהֶן⁸³, וְאֵלֶּי קֶצֶץ עֲתָה כְּשֶׁהֵן
5 קֶטְנִים - לֹא הֵיוּ בָּאִים אַחֲרֵים תַּחְתֵּיהֶן⁸⁴. וְכֵן כָּל
6 פִּיּוּצָא בְּזֶה מְדַבֵּר שְׁאִין בּוֹ הַפֶּסֶד וְלֹא חֲסָרוֹן עַל
7 הַמּוֹכֵר.

(81) שם סד. כרבא. (82) ואין זה דומה למה שנתבאר למעלה פ"ח הלכה ה, בכגון זה בפירות פרדס, וכן למה שנתבאר למעלה הלכה ג בדין מה שעזי חולכות - לאסור, כמו שמבאר רבינו והולך. (83) ללא טיפול נוסף וברשות הלוקח גדלו - מה שאין כן בפירות פרדס שעדיין הן מחוסרים טיפול, והמוכר מטפל חנם ומפסיד. (מגיד-משנה). (84) מה שאין כן בחלב, אם כי מאליו הוא מתרבה, כי החלב "לאו מיניה קא רבו" הרי החלב הבא לאחר זמן אינו גדל מכח החלב שהיה בבהמה בשעת מכר, (ואם תחלוב הבהמה עתה יבוא אחר במקומו). אבל קישואים גדלים מכח הקטנים שכבר היו בשעת מכר, והם עצמם גדלים והולכים (גמרא שם, וע"פ פירוש רש"י).

יום שישי ו' סיון ה'תש"פ

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) מבאר דין שמותר לשאול סתם ולפרוע סתם לפי השער שבשוק, ודין משאל פירות לזמן קבוע, ודין מלווה את אריסיו, ודין מעמיד הלוואה על פירות אחרים.

8 א. כֶּשֶׁם שֶׁמֶתֵר לְמוֹכֵר² לְפֶסֶק עַל שְׁעָר שֶׁבַּשּׁוּק³,
9 כֶּף מִתֵּר לְלוֹוֹת הַפְּרוֹת⁴ סֵתָם⁵ וּפּוֹרֵעִין סֵתָם בְּלֹא
10 קְבִיעַת זְמַן עַל שְׁעָר שֶׁבַּשּׁוּק⁶. בִּינֵד? הִיָּה הַשְּׁעָר
11 קְבֹועַ וְיִדְוֵעַ לְשִׁנְיָהֶם⁷, וְלֹוֶה מִחֲבֵרוֹ עֲשֶׂר סָאִין -
12 חֵיב לְהַחֲזִיר לוֹ עֲשֶׂר סָאִין, אָף עַל פִּי שֶׁהוֹקֵרוּ
13 הַחֲטִים; שְׁהִרִי כְּשִׁלְוָה מִמֶּנּוּ הִיָּה הַשְּׁעָר יְדוּעַ, וְאֵלֹו
14 רָצָה הִיָּה קוֹנֶה וּמִחֲזִיר⁸, שְׁהִרִי לֹא קָבַע לוֹ זְמַן.

(2) בכתב יד: ללוקח. (3) כמבואר בפרק ט הלכה א. (4) שאסרו חכמים ללוות סאה בסאה, שמא יתייקרו - ונמצא פורע לו יותר ממה שהלווהו, אם לא שיעשה אותן דמים כמבואר להלן הלכה ב. (5) מבלי שיעשה אותם דמים, ודווקא בלא קביעת זמן כמו שמבאר רבינו בסמוך (בבא מציעא עה. כחכמים שאמרו "לווין סתם ופורעין סתם", ומפרש רבינו דהיינו בלא קביעת זמן - ראה פירושו של רש"י שם ועיין ריטב"א. ומרכבת המשנה). ודעת רבינו, שכל שקובע זמן, אף על פי שיש לו מאותו המין או שהיה השער קבוע - אסור כמו שמבאר לקמן הלכה ב. ובטעם הדבר אומר המגיד משנה שכל הקובע זמן, על דבר שמחירו נד והוא מתייקר ומוזיל כגון פירות, נראה, שקבע זמן פלוני, משום שלדעתו יתייקרו או הפירות ומפני כך אסור.

- ד. לֹוה פְּרוֹת עַד זְמַן קְבוּעַ: אִם הוּזְלוּ - מִחֲזִיר לֹו פְּרוֹת בְּזִמְן שֶׁקָּבַע; וְאִם הוּקְרוּ - נֹתֵן לֹו דָּמִים שֶׁהָיוּ שְׂוִין בְּשַׁעַת הַהִלְוָאָה.²³

(23) כמבואר למעלה בסוף הלכה ב.

- ה. מִלֹוה אָדָם אֶת אֲרִיסוֹ חֲטִים בְּחֲטִים²⁴ לְזַרְעוֹ,²⁵ בֵּין קָדָם שְׂיָרַד הָאָרִיס לְשָׂדֶה²⁶ בֵּין אַחֵר שְׂיָרַד.²⁷ בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים²⁸? בְּמָקוֹם שֶׁנִּהְיָ שִׁיתָן הָאָרִיס אֶת הַזֶּרַע, שֶׁהָרִי בִּיד בַּעַל הַקֶּרֶקַע לְסַלְקוֹ כֹּל זְמַן שֶׁלֹא נִתֵּן²⁹. אָבֵל בְּמָקוֹם שֶׁדָּרָךְ בַּעַל הַקֶּרֶקַע לְתֵן אֶת הַזֶּרַע³⁰: אִם עֲדִין לֹא יָרַד הָאָרִיס - הָרִי זֶה מִתֵּר לְהִלּוּת חֲטִים בְּחֲטִים; שְׁעָדִין יֵשׁ לוֹ לְסַלְקוֹ, נִמְצָא בַּעַת שְׂיָרַד לְשָׂדֶה יָרַד עַל דַּעַת שְׂיִחֲזִיר לֹו חֲטִים שֶׁהִלְוָהוּ³¹. אָבֵל אַחֵר שְׂיָרַד לְשָׂדֶה³², הוֹאִיל וְאִינוּ יָכוֹל לְסַלְקוֹ - הָרִי הוּא כָּכָל אָדָם, וְאִסּוּר לְהִלּוּתוֹ חֲטִים בְּחֲטִים לְזַרְעוֹ, אָבֵל מִלֹוהוּ סִתְּם³³ עַל שַׁעַר שֶׁבִּשְׂוֹק³⁴.

(24) סאה בסאה. (25) לשם זריעתם בשדה שקיבל באריסות ועל האריס לפורעם לגורן (שם עד:). (26) לעבדה בשום עבודה ועדיין לא זכה בו. (27) שכבר זכה בו. (28) שאף אם ירד - מלווהו. (29) הוואיל וביד בעל הקרקע לסלק בשעה שלווה ממנו הזרע על מנת להחזירו כשיאסוף היבול - אין זו הלוואה, אלא הסכים ליטול מתבואת השדה פחות משנוטלים שאר אריסים - כשיעור הזרע שקיבל. (שם וברש"י). (30) ושינה בעל הקרקע ממנהג המקום והטיל על האריס הבאת הזרע. (31) וינכה לו מחלקו כשיעור הזרע. (32) וכבר זכה בה האריס - ונתחייב בעל הקרקע בנתינת הזרע, אלא שהאריס הסכים אחרי כן - מאיזה נימוק שהוא - לקבל על עצמו הוצאה זו. (33) בלא קביעת זמן. (34) כדרך שהתירו בכל אדם.

- ו. מִי שֶׁהָיָה נֹשֶׂה³⁵ בַּחֲבֵרוֹ מַעוֹת, וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי מַעוֹתִי, שְׁאֵנִי רוֹצֶה לָקַח בְּהֵן חֲטִים; אָמַר לוֹ: צֹא וַעֲשֵׂה אוֹתָן עָלַי כְּשֶׁעַר שֶׁל עֶכְשָׁו, וְיִהְיֶה לְךָ אֲצִילֵי חֲטִים בְּהִלְוָאָה: אִם יֵשׁ לוֹ חֲטִים כְּשֶׁעוֹר מַעוֹתָיו³⁶ - מִתֵּר³⁷; וְאִם אֵין לוֹ אוֹתוֹ הַמִּין - הָרִי זֶה אִסּוּר³⁸. שֶׁלֹא אָמַר חֲכָמִים³⁹ שֶׁמִּתֵּר לְכַסֵּק עַל שַׁעַר שֶׁבִּשְׂוֹק אֵף עַל פִּי שְׁאֵין לוֹ פְּלוֹם מֵאוֹתוֹ הַמִּין, אֲלֵא בְּנִתְּן מַעוֹתָיו לְקִנּוּת בְּהֵן פְּרוֹת⁴⁰; אָבֵל הַרוֹצֶה לְהַעֲמִיד הַלְוָאתוֹ עַל גַּב הַפְּרוֹת - אִסּוּר⁴¹, עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ פְּרוֹת. הָיָה לִלְוֶה חֲטִים, וַעֲשֵׂה הַלְוָאתוֹ עָלָיו חֲטִים, וְכֹא אַחֵר זְמַן וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי חֲטִים, שְׁאֵנִי רוֹצֶה לְמַכְרֵן וְלָקַח בְּדָמֵיהֶן יֵין; אָמַר לוֹ: צֹא וַעֲשֵׂה אוֹתָן עָלַי יֵין כְּשֶׁעַר שֶׁבִּשְׂוֹק עֵתָה: אִם יֵשׁ לוֹ יֵין - הָרִי זֶה מִתֵּר, וְנַעֲשִׂית הַלְוָאתוֹ אֲצִילוֹ יֵין; וְאִם אֵין לוֹ יֵין - אִסּוּר. הָרִי שֶׁלֹא הָיָה לוֹ⁴², וְעָבַר וְהִחֲזִיר⁴³ הַהִלְוָאָה פְּרוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁקָּנָה פְּרוֹת אַחֵר כֶּף -

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) מבאר דין מלווה את חבירו בעדים, ודין מוציא כתב ידו שהוא חייב לו, ודין מלווה בשטר שגובה מן היורשים ומהלקוחות, ודין מלווה על פה אם נגבית מהיורשים, ודין לווה שאין לו מטלטלין ויש לו קרקע, ודין מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם, ודין טוען שמחיים תפס, ודין יתומים שגבו קרקע בחוב אביהם, ודין מוכר שדה באחריות וזקף עליו דמי השדה במלווה.

- א. הַמִּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ בְּפָנֵי עֲדִים², אוֹ שְׁאָמַר לְעֲדִים³: הֵיוּ עָלַי עֲדִים שְׁאֵנִי חֵיב לְזֶה מִנֶּה, אוֹ: אֲתֶם עֲדִים שְׁאֵנִי חֵיב לְזֶה מִנֶּה - זוֹ נִקְרָאת מִלְוֶה עַל פֶּה⁴, וְאֵין צָרִיךְ לְפָרְעוֹ בְּעֲדִים⁵. לְפִיכָךְ, אִם טָעַן וְאָמַר אַחֵר כֶּף: פְּרַעְתִּי - נִשְׁבַּע הַסֵּת⁶ וְנִפְטָר. אָבֵל הַמִּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ בְּשֵׁטֶר - צָרִיךְ לְפָרְעוֹ בְּעֲדִים. לְפִיכָךְ, אִם טָעַן וְאָמַר: פְּרַעְתִּי שֵׁטֶר זֶה - אִינוּ נִאֲמָר⁸, אֲלֵא אוֹמְרִים⁹ לוֹ: אוֹ הֵבָא עֲדִים¹⁰ אוֹ עֲמִד וְשִׁלְמָ¹¹ לוֹ חוּבוֹ. לְפִיכָךְ, הָאוֹמֵר לְעֲדִים: הֵיוּ עָלַי עֲדִים שְׁאֵנִי חֵיב לְזֶה מִנֶּה - אֵין פּוֹתֵבִין עֲדוֹתָן וְנֹתְנִין לְמִלְוֶה, שֶׁלֹא יִחֲזִירוּ לְמִלְוֶה עַל פֶּה עֲדוֹת בְּשֵׁטֶר¹², עַד שִׁיאֲמַר לָהֶן הַלֹוֶה: כְּתִבוּ שֵׁטֶר¹³ וְהִתְמּוּ וְתָנוּ לוֹ. אֵף עַל פִּי שְׁאָמַר לָהֶן כֶּף¹⁴, צָרִיכִין לְהַמְלִיךְ בּוֹ¹⁵ אַחֵר שֶׁחֲתָמוּ בְּשֵׁטֶר, וְאַחֵר כֶּף נֹתְנִין הַשֵּׁטֶר בְּיַד הַמִּלְוֶה. קָנוּ מִיָּדוֹ¹⁶ שֶׁהוּא חֵיב לוֹ מִנֶּה - הָרִי אֵלּוּ פּוֹתֵבִין וְנֹתְנִין, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹא אָמַר לָהֶן כְּתִבוּ, שֶׁסֵּתָם קִנְּנוּ לְכַתִּיבָה עוֹמֵד¹⁷, וְאֵין צָרִיכִין לְהַמְלִיךְ בּוֹ¹⁸.

(2) בבא-בתרא קעה. (3) הודה בפני עדים (סנהדרין כט.). (4) כלומר, או בלשון: אתם עדי. (5) להבדיל ממלוה

12 נִשְׁפָּע הַסֵּת וְנִפְטָרָה³⁴. וְאִינוּ גֹבֶה בִּכְתָב זֶה לֹא מִן
13 הַיּוֹרְשִׁין³⁵ וְלֹא מִן הַלְקוּחוֹת³⁶.

(31) ב"ב קעה: במשנה. (32) נתקיים בב"ד שכתב-ידו הוא. (33) שאין הקיום של ב"ד - אישור על תוכנו, אלא על הכתיבה שכתב-ידו הוא (שם קעו. בגמ'). (34) אם כי השטר ביד המלוה - אין המלוה יכול לטעון: "שטרך בידי מאי בעי" (למה שטרך אצלי) מפני שאין הלוה נזהר מלהשאירו ביד מלוה אחר הפרעון, הואיל ואין השטר כשר לגבות בו מן הנכסים המשועבדים, כמבואר בסמוך (שם ברי"ף, ובמלחמות ה' להרמב"ן). (35) שמה פרעו אביהם. אבל אם ברי שלא פרע, כגון ע"פ אחד משלשה דברים שיתבאר (לקמן הלכה ו) - גובה כמלוה על-פה (כסף-משנה). (36) כמלוה על-פה, כמבואר להלן הלכה ד.

14 ד. כֹּל מְלוֹה בְּשֵׁטֶר³⁷ - גֹּבֶה אוֹתָהּ מִן הַיּוֹרְשִׁין וּמִן
15 הַלְקוּחוֹת³⁸, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר³⁹; וּמְלוֹה עַל פֶּה - גֹּבֶה
16 אוֹתָהּ מִן הַיּוֹרְשִׁין⁴⁰, וְאִינוּ גֹבֶה אוֹתָהּ מִן
17 הַלְקוּחוֹת⁴¹. לְפִי שְׂאִין לָהּ⁴² קוֹל, לְפִיכָף לֹא יִטְרֹף
18 בָּהּ⁴³. אֲבָל מְלוֹה שֶׁבְּשֵׁטֶר - קוֹל יֵשׁ לָהּ, וְהַלּוּקָה
19 הַפְּסִיד עַל עֲצָמוֹ שְׁלֹא⁴⁴ שְׂאֵל עַד שִׁדְעָה שֶׁנִּכְסִיו שָׁל
20 זֶה מְשַׁעֲבָדִין בְּמְלוֹה שְׁעָלֵיו; שֶׁכֹּל נִכְסֵי הַלּוֹה תַּחַת
21 שְׁעִבּוֹד הַמְּלוֹה מִן הַתּוֹרָה⁴⁵.

(37) לרבות גם שאין אחריות נכסים מפורשת בו. כמבואר בפ"ח מהלכות גזילה ואבידה הל' א, "שאחריות שלא נתפרשה בשטר - טעות-סופר היא, בין בשטרי הלוואה בין בשטרי מקח וממכר". (38) שקנו מן הלוה לאחר שלוה, ונשתעבדו נכסיו למלוה. (39) להלן פרק יח. (40) שכבר נשתעבדו הנכסים בחיי אביהם (קידושין יג: ועיין ב"ב קעו. וברי"ף שם). (41) מתקנת חכמים. (42) למלוה על-פה קול, שכל הלווה - בצינעא לוה. (43) משום הפסד לקוחות, שאין יכולים להזהר בדבר, שאין ידוע לכל. (44) חקר בדבר. (45) שנאמר (דברים כד, יא) "והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבט החוצה" - והוא-הדין מקרקעין (רשב"ם ב"ב שם) אלא משום הפסד לקוחות, אמרו חכמים מלוה על-פה אינו גובה מן הלקוחות כמבואר למעלה - ובשטר העמידוהו על של תורה, כעולא בבבא-בתרא קעה: "דברי תורה, אחד מלוה בשטר ואחד מלוה על-פה גובה מנכסים משועבדים, מאי טעמא שיעבודא דאורייתא, ואלא מה טעם אמרו: מלוה על-פה אינו גובה אלא מנכסים בני חורין, משום פסידא דלקוחות וכו'".

22 ה. הַמוֹכֵר שְׂדֵהוּ בְּעֵדִים⁴⁶, וְיָצָאת מִתַּחַת יָדֵי
23 הַלּוֹקָח⁴⁷, אֵף עַל פִּי שְׂאִין שֶׁם שֵׁטֶר⁴⁸ בִּיד הַלּוֹקָח
24 - הֲרִי זֶה חֲזוֹר וְטוֹרֵף מִנִּכְסֵים מְשַׁעֲבָדִים⁴⁹, כְּמוֹ
25 שִׁיתְבָּאָר⁵⁰; שֶׁכֹּל הַמוֹכֵר - בְּפִרְהָסָא מוֹכֵר⁵¹, וְקוֹל
26 יֵשׁ לָהּ⁵².

(46) שם מא: (47) בעל-חוב של מוכר הוציא אותה מידו. (48) שטר מכר. (49) שמכרם או שעבדם אחר מכירת שדה זו. (50) להלן פרק כא, הלכה א. (51) כדי שיקפצו עליו

בשטר, שחלוקים בדיניהם כמו שיתבאר לקמן. (6) שבועות מא: "המלוה את חבריו בעדים - אינו צריך לפרועו בעדים". (7) מתקנת חכמי הגמרא (שם מ:). (8) שהרי המלוה אומר: אם פרעת, למה השארת בידי את השטר? (9) בית-דין. (10) שפרעת. (11) שם מא. אולם, אם טען הלוה: השבע לי שלא פרעת, נשבע ואח"כ נוטל - כמו שיתבאר להלן פי"ד הל' ב. (12) לחובתו של לוה, שיצטרך לפרועו בעדים (בכת"י תימן: עדות על-פה, מלוה בשטר). (13) ב"ב מ. סנהדרין כט: (14) כתבו ותנו. (15) אם עדיין עומד בדיבורו. (16) בקנין חליפין (עיין פרק ה מהלכות מכירה הל' ה) על שעבוד נכסיו לפרעון ההלוואה, וגובה מן הלקוחות אפילו לא נכתב השטר (עיין שו"ע חו"מ סימן לט, א. ובב"ב יוסף' שם על ה'טור'). (17) שכשם שמיפה כוחו בקנין - כך, מן הסתם, ייפה כוחו לענין כתיבה (ב"ב מ. וברשב"ם). (18) לפני הנתניה, לפי ש"אין לאחר קנין כלום" (כתובות נה.).

1 ב. לֹוֶה שֶׁכָּתַב שֵׁטֶר¹⁹ בִּכְתָב יָדוֹ²⁰, וְהָעִיד בּוֹ עֵדִים²¹,
2 וְנָתַנוּ לְמְלוֹה - הֲרִי זֶה שֵׁטֶר בְּשֵׁטֶר²². וְכֵן אִם כָּתַב
3 שֵׁטֶר אֵף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ עֵדִים²³, וְנָתַנוּ לְמְלוֹה בְּפִי
4 עֵדִים²⁴ - הֲרִי זֶה מְלוֹה בְּשֵׁטֶר²⁵. וְהוּא שִׁיחִיָּה כָּתַב
5 שְׂאִינוּ יָכוֹל לְהִזְדַּיֵּק²⁶, וְיִקְרָאוּ אוֹתוֹ הָעֵדִים שֶׁנִּמְסַר
6 בְּפִיָּהֶם²⁷. וְיֵשׁ מִן הַגְּאוּנִים²⁸ שֶׁהוֹרָה, שֶׁצִּירֵף לְזִמְר
7 לְעֵדִים שֶׁמְסָרוּ בְּפִיָּהֶם: חֲתָמוּ וְהָעִידוּ²⁹ שֶׁנִּמְסַר
8 בְּפִיָּהֶם³⁰.

(19) הודאה. (20) כגון: אני פלוני בן פלוני הבא על החתום מודה שאני חייב . . . (ראה 'טור' ושו"ע סי' סט, א). (21) על תוכנו - לא לקיום החתימה, שכתב-ידו הוא (ש"ך סי' ס"ק ח). (22) גיטין פו. (עיין הגר"א סי' מ ס"ק ו, רבית יוסף' וסמ"ע סי' סט ס"ק טו). (23) עדי חתימה. (24) עדי מסירה. (25) גיטין פ: כשמואל, האומר: הלכה כרבי אלעזר (עדי מסירה כרתי) אף בשטרות. (26) שם כב: "לא הכשיר ר"א (כתב המזדיף) אלא בגיטין, אבל בשאר שטרות לא, דכתיב (ירמיה לב, יד) ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים" (גזירות הכתוב הוא בשטרות שאינם כשרים אלא אם הם ראויים לעמוד ימים רבים" - ר"י ב'תוספות' שם, ד"ה אבל). (27) שאם לא יקראוהו בפניהם, על מה הם מעידים לאחר זמן (שם יא:). (28) רב שרירא ורב האי (מגיד-משנה) ע"פ ב"ב קעו. (הגר"א סימן מ, ס"ק יב). (29) חתמו או העידו. כלומר, כתבו העדתכם בשטר נפרד, לא על של ההודאה וחתמו, או - אם אינם יודעים לחתום - העידו על כך בעל-פה בפני ב"ד (תשב"ץ, הובא בכסף-משנה, וכהבנת הלחם-משנה). (30) כדי שיצא לזה קול (שיתפרסם הדבר), וכשאינו אומר להם - אינם מעידים וכותבים אם כי רשאים הם, ואין לו קול (מגיד-משנה).

9 ג. הוֹצִיא עָלָיו כָּתַב יָדוֹ³¹ שֶׁהוּא חָיִב לוֹ, וְאִין שֶׁם
10 עֵדִים, אֵף עַל פִּי שֶׁהִזְדַּק³² כָּתַב יָדוֹ בְּבֵית דִּין - הֲרִי
11 זֶה כְּמְלוֹה עַל פֶּה³³ לְכָל דָּבָר. וְאִם טָעַן שֶׁפָּרַע -

קונים - ויוסיפו במקח. (52) והלוקח השני שלא נזהר - הפסיד על עצמו (שם).

1 ו. אין ההלואה שעל פה נגבית מן היורשין אלא
2 באחד משלושה דברים אלו: כשחייב מודה בה, וצוה
3 בחלין⁵³ שיש לפלוני עליו חוב עדין. או שהיתה
4 ההלואה לזמן, ולא הגיע זמן לפרעה, וחקקה היא
5 שאין אדם פורע בתוך זמנו⁵⁴. או שנדהו⁵⁵ עד
6 שיתן ומת בנדוי. כל אלו גובין מן היורשין⁵⁶ בלא
7 שבועה⁵⁷. אבל אם באו עדים שהיה חייב לזה מנה,
8 או בפנינו הלוהו - אינו גובה מן היורש כלום,
9 שמא פרעו⁵⁸; שהמלוה את חברו בעדים⁵⁹ - אין
10 צריך לפרעו בעדים. וכן אם מוציא כתב יד אביהן
11 שהוא חייב לו - אינו גובה בו כלום, כמו שפארנו⁶⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"חזקה אין אדם פורע תוך זמנו."

והוא דעת ריש לקיש, אבל אביי ורבא סוברים שלפעמים מזדמנים לאדם מעות קודם זמן הפירעון ורוצה לשלם כדי שלא יטרידו אותו.

ומודים אביי ורבא לריש לקיש שבמקום שעדיין לא הגיע זמן החיוב, יש חזקה ש"אין אדם פורע תוך זמנו" כגון אם השכיר בית שאינו נאמן לומר פרעתין תוך זמנו, כי השוכר חושש שלא יבוא לידי חיוב כלל אם יפול הבית או ביתו של המשכיר עצמו ויוציאו מבית זה ולא יבוא לידי חיוב כלל.

ועל-דרך-זה בפדיון הבן, שאם מת האב הרי בנו בחזקת שלא נפדה, שמאחר ולא נתחייב עדיין חושש שמא ימות הבן ולא יבוא לידי חיוב כלל, וממילא אינו פורע קודם זמן החיוב.

מה-שאין-כן במלווה, כיון שנתחייב בשעת ההלוואה ונשתעבדו נכסיו מיד, סוברים אביי ורבא שאדם עשוי לפרוע תוך זמנו.

החזקה שאין אדם פורע תוך זמנו, קשורה גם למלווה. שהרי הדין בצדקה הוא שצריך ליתן לפניו בסבר פנים יפות והלא הלוואה גם היא גמ"ח ואין המלווה יכול לדרוש ההלוואה תוך זמנו היפך ההנהגה של סבר פנים יפות. ובנוסף, הרי גם לאחר זמנו אם יודע שאין לו לפרוע אסור לנוגשו, ולא עוד אלא ש"אסור לאדם להראות עצמו לבעל חובו בזמן שידוע שאין לו, אפילו לעבור לפניו שלא יפחידו או יכלימו אע"פ שאינו תובעו" ומובן שגם המלווה אינו תובע חובו תוך זמנו.

בנוגע ל"חיוב" של הקב"ה לפדות את בנו בכורו ישראל מהגלות, הנה נאמר "זכו אחישנה", ולכאורה הרי "מה שהקב"ה עושה הוא מצוה לישראל לעשות" ומדוע יפרע הקב"ה "חובו" תוך זמנו.

והביאור בזה: כיון שבנוגע לפדיון הבן, הסיבה שאין לחשוש שמא פדאו אביו היא מפני שיש מקום לחשוש שמא לא יגיע לזמן החיוב, הרי כאן לא שייך סיבה זו ובוודאי שהקב"ה "חייב" כביכול לפדות את בנו ישראל מהגלות. וגם לריש לקיש, הסיבה שאין אדם פורע תוך זמנו היא כיון שגילה דעתו שלא יוכל לפרוע תוך זמנו, דבר שבוודאי אינו שייך אצל הקב"ה וממילא אין כל סיבה לדחות ח"ו את הפדיה מהגלות, ובפרט שגם "שכינתא בגלותא" ולשם מה לעכב את הגאולה?

(על פי י"ן מלכות' ספר משפטים סימן י)

(53) קודם מיתתו (שם קעד:). (54) שם ה: כריש לקיש שאמר: ואפילו מיתמי. (55) על סירובו לפרוע (שם קעד:). (56) בין גדולים בין קטנים (עיין להלן פ"ד, א ובמגיד-משנה). (57) שהרי הוברר שעדיין לא נפרע (שם ה:). (58) אביהם בהיותו בחיים, ואילו היה בחיים היה טוען פרעתי - והיה נאמן. (59) ואנו טוענים בשביל יתומים - כל טענה שאביהם היה נאמן בה. (60) למעלה הלכה ג.

12 ז. לזה שאין לו מטלטלין⁶¹ ויש לו קרקע: אם נודע
13 לבית דין שתולה מעותיו ביד אחרים⁶² - כופין אותו
14 למכור⁶³ ולתן לבעל חובו; ואם לא נודע להם דבר
15 זה - מחרימין⁶⁴ על מי שידע לו מטלטלין ולא
16 יביאם, ואחר כך יורדין לבינונית שפנקסיו ומגבין
17 לבעל חובו, כמו שיתבאר⁶⁵. במה דברים אמורים?⁶⁶
18 בזמן שנפרעין מן הלוה עצמו; אבל הבא לפרע מן
19 היורש, בין קטן בין גדול - לא יפרע מן
20 המטלטלין, אפילו היו מפקדין או מלוה אצל
21 אחרים⁶⁷; שהמטלטלין⁶⁸ אינן תחת שעבוד בעל
22 חוב מן התורה⁶⁹.

(61) האומר: שאין לו ממון או מטלטלין ורצה להגבות לבעל-חובו מן הקרקע - ומצד הדין מטלטלין קודמים לגבייה מן הקרקע כמבואר (למעלה ס"א, הל' ד. וראה בבאורנו שם). (62) להבריח מן המלוה. (63) לטרוח ולמכור הקרקע - ופורע לבעל-חובו במעות. (64) מתקנת הגאונים (ראה באורנו למעלה פ"א הערה כג). (65) להלן פ"ט, א. שמתקנת חכמים - בעל-חוב דינו כבינונית. (66) שגובה מן המטלטלין. (67) ועדיין לא באו לרשות היתומים (כתובות פד: כרבי עקיבא). (68) של יתומים. (69) שם, כי בעוד הלווה קיים - גובה אפי' מגלימא דעל כתפיה (מהמעיל שעל כתפיו) שהרי לו הלוה מעותיו ונשתעבר, והתורה אמרה: יבוא שליח ב"ד ויטול משכנו, שנאמר (דברים כד, יא) "והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבט החוצה". אבל כשמת הלוה, מה לו עם היתומים? הרי לא לו ממנו ולא נשתעבדו לו. אבל קרקעות שירשו - כבר נשתעבדו למלוה מחיים מדין ערב, שנכסיו של אדם הם ערביו, ועליהם סמך המלוה כשהלווה, אבל מטלטלין - אפילו דין ערב אין להם, שהרי לא עליהם סמך המלוה, הואיל וביד הלוה להצניעם ולאבדם (ע"פ רש"י

ב"מ טז:). ומתקנת הגאונים שבעל-חוב גובה מן המטלטלין, כמו שיתבאר לקמן הלכה יא.

ח. מצוה⁷⁰ על היתומין לפרע חוב אביהן מן המטלטלין שהניח⁷¹. ואם לא רצה היורש לתן - אין פועל אותה⁷². ואם תפס בעל חוב מחיים⁷³ - גובה מהן. טען שמחיים תפסן, והיורש טען שאחר מיתה תפס - על היורש להביא ראיה⁷⁴; או⁷⁵ ישבע המלוה⁷⁶ שכן וכן הוא חיב לו, ויכול לטען עד כדי דמיהן⁷⁷, וכולל בשבועתו שמחיים תפס. היו הדברים שתפס שטרות⁷⁸, וטען שהן משכון⁷⁹ בידו⁸⁰ על חובו ושמחיים תפס - על המלוה להביא ראיה שמחיים תפס. ואם לא הביא ראיה - יחזיר ליורשים; מפני שאינו טוען לקנות גופם⁸¹, אלא לראיה שבהן⁸².

(70) כלומר, אם כי מן הדין המטלטלין אינם תחת שיעבוד - מצוה על היתומים, משום כבוד אביהם, לפרוע (בבא- בתרא קנו:). (71) שהורישם, אבל משלהם - אין עליהם מצוה, כמבואר בקידושין (לב). כיבוד (מצות כיבוד אב) - משל אב (ע"פ בבא-בתרא שם, מגיד-משנה. "הגהות אשר"י" כתובות, פרק הכותב). (72) כדי לקיים מצות כיבוד, ש"כל מצוה שמתן שכרה בצדה (שהתורה מודיעה שכן המצוה, כגון בכיבוד אב שנאמר בה "למען יאריכון ימך") אין בית-דין של מטה מזהירים עליה" להכריח את המסרבים, כמבואר בחולין קי: ("טור" ס' קז). (73) בהיות אביהם בחיים, ועדיין לא זכו בהם היתומים (כתובות פד:). (74) שמתוך שיכול לטעון: לקוחה היא בידי - נאמן גם לטעון: מחיים תפסתי, ועל היורש להביא ראיה שלאחר מיתה תפס (גמרא שם). (75) אם אין עדים - ליורש. (76) בנקיטת חפץ - כדרך כל הנשבעים ונוטלים (ראה לקמן פ"ג הלכה ג). (77) של החפץ שתפס, שאילו רצה אומר לקוח הוא בידי. (78) שטרי חוב על אחרים (שם פה. בעובדא ד"ההיא איתתא"). (79) ר"ף שם. (80) ונתבאר למעלה (פ"ג הלכה ה), שאין המשכון נעשה מטלטלין אצל בניו. (81) וגם אם טען כך - אינו נאמן, שהרי ב"ד אומרים לו: הבא שטר מכר, כמבואר (בפ"ו מהלכות מכירה הל' י"א) "שארין שטר חוב נקנה במסירת השטר לידו, שלא מסר לו אלא הראיה שבו, ואין הראיה נתפסת ביד. וכיצד יקנה השטר? שיכתוב לו המקנה: קנה שטר פלוני. . . וימסור לו השטר (=שטר החוב) - ונמצא שנקנה בכתובה ומסירה" (ר"ף שם, ועיין מגיד-משנה, ולקמן פט"ז הל' ז). (82) ואין הראיה נתפסת ביד (ועיין לחם-משנה, וצ"ע).

ט. יתומים שגבו קרקע בחוב שהיה לאביהן אצל אחרים - יש לבעל חוב של אביהם לחזר ולגבות אותה מהן⁸³; שהרי קרקע זו של אביהם היא⁸⁴.

(83) אם כי החוב עצמו אינו תחת שיעבודו של בעל-חוב (פסחים לא:). כלומר, מנכסים שהיו תחת שיעבוד של אביהם, וכשם שהיא תחת שיעבוד של אביהם - כך היא תחת שיעבוד של בעל-חוב של אביהם, כמבואר למעלה

(פ"ב הלכה ו): "ראובן שהיה חייב לשמעון מאה, ולוי חייב לראובן מאה, מוציאין מלוי ונותנין לשמעון" (ב'תוספות) שם שאלו: למה אין אומרים כן בחוב שיש לאביהם על אחרים ולא גבו קרקע? והלא גם החוב עצמו משועבד לבעל-חוב של אביהם? ותיירצו, שקרקע הוא תחת שעבוד מלא, שאם ימכור אותו יבוא בעל-חוב ויטרוף מן הלוקח, אבל מטלטלין שאם ימכרם המלוה אין בעל-חוב גובה אותם, אין שעבודם שעבוד גמור, וחוב שהניח להם אביהם - דינו כמטלטלין).

י. ראובן⁸⁵ שמכר שדה לשמעון באחריות⁸⁶, וזקף שמעון דמי השדה עליו מלוה לראובן, ומת ראובן⁸⁷, ובא בעל חוב של ראובן לטרוף משמעון השדה, ופיסו שמעון במעות⁸⁸ והלך לו - הדין נותן, שיבואו יורשי ראובן ויתבעו שמעון במלוה שזקף עליו, שהרי⁸⁹ אינה משעבדת לבעל חוב של ראובן⁹⁰. לפיכך⁹¹, אם היה שמעון פקח - נותן להן הקרקע שלקח מראובן⁹² במלוה⁹³ שזקף על עצמו, וחוזר וטורף אותה מהן⁹⁴ מפני המעות שנתן לבעל חוב של ראובן כדי שלא יטרוף אותה ממנו, שהרי באחריות לקחה מראובן⁹⁵.

(85) כתובות צב. (86) שאם יטרוף אותו בעל-חוב בדין - יחזיר לו מעותיו. (87) ולא הניח נכסי דלא נידי בני חורין (קרקעות שלא נמכרו ולא נשתעבדו). (88) בחוב של דמי השדה שחייב ליתומים. (89) חוב זה של דמי הקרקע. (90) כמבואר למעלה (הלכה ז) - כלומר, ולא היה לך לפייס בעל-חוב של אבינו בדמי השדה, שהרי מעות אלו שירשנו מאבינו, אינן משועבדות לבעל-חוב. (91) שם. (92) לא דוקא - והוא הדין כל קרקע שהוא, ואע"פ שאין מגבים מן הקרקע כשיש ללווה מטלטלין - כאן מגבים, כדי שלא יפסיד שמעון (מגיד-משנה, וכן כתוב בהגהות מיימוניות). (93) בתור פרעון החוב. (94) כמבואר למעלה (הלכה ט) שבעל-חוב גובה מן הקרקע שגבו יתומים (ועיין מגיד- משנה והגהות מיימוניות). (95) אביהם, ובדין חוזר על היתומים.

יא. כבר תקנו גאונים האחרונים⁹⁶ כלם, שהיה בעל חוב גובה מטלטלין מן היורשין⁹⁷. וכן דנין ישראל בכל בית דין שבעולם. אבל בפמערב⁹⁸ היו פותבין בשטרי חובות: שיש לגבות מן הקרקע ומן המטלטלין בין בחייו בין אחר מותו; ונמצא גובה על⁹⁹ תנאי זה¹⁰⁰ יותר מן התקנה¹⁰¹. וסגי גדול עשו¹⁰² בדבר. שמה לא ידע הלוח בתקנה זו¹⁰³, ונמצא ממון יתומים יוצא שלא בדין¹⁰⁴. שאין פח בתקנת אחרונים¹⁰⁵ לחיב בה יתומים¹⁰⁶.

(96) בימי רב הונא הלוי גאון בר מר בר יצחק (ראה אוצר הגאונים כתובות, מעמוד 210 ואילך). (97) שכיום, רוב בני אדם, עיקר מסחרם במטלטלין, ובעל-חוב סומך עליהם (ראה מגיד-משנה, פרק טז מהלכות אישות הלכה ח). (98) צפון אפריקה. (99) בכת"י תימן: לפי. (100) שכל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ו' סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנאי, בדבר שבממון, אפילו על מה שכתוב בתורה - קיים, כמבואר בפ"ב מהלכות שכירות הלכה ט. (101) שעל-פי התקנה, אינו גובה מטלטלין של יתומים אלא כשאינו להם קרקע, אבל לפי התנאי גובה אפילו כשיש להם קרקע (מגיד-משנה). (102) כלומר, שיש עוד תועלת חשובה בתנאי זה, נוסף על התקנה (מגיד-משנה). והשווה הלכות אישות שם: "ודבר זה תיקון גדול הוא, ואנשים גדולים ונבונים הנהיגו דבר זה כו' ונמצא האלמנה גובה מן המטלטלין בתנאי זה ולא בתקנת אחרונים". (103) של הגאונים. (104) מכיון שלא ידע בתקנה זו - לא שיעבד מטלטליו על-מנת שיגבו מהם לאחר מותו. ומה שקרא לזה "סייג", ומשמעו שזה כעין לפנים משורת הדין, מפני שמצד הדין - בעל-חוב (אפילו במלוה על-פה) גובה מן המטלטלין על יסוד תקנת הגאונים (וכן המנהג) אפילו לא כתב, מתוך ההנחה שכל אדם יודע תקנה זו ושיעבד כל נכסיו אפילו המטלטלין. ואף-על-פי-כן ראו גאוני המערב לתקן, מתוך החשש שמא לא ידע - אם כי רחוק הוא - שיתנה על כך בפירוש (ע"פ דברי הריב"ש המובאים בספד-משנה כאן). (105) שעמדו לאחר חתימת התלמוד. (106) ולדון בה אף במקומות שלא פשטה - כאילו פשטה, כדרך שאנו אומרים בתקנת הסנהדרין הגדולה (ע"פ דברי רבינו בהל' אישות שם ה"ט. והשווה דברי רבינו בהקדמה (ל'משנה תורה'): "והיות ב"ד של אותה מדינה (שעמד אחר התלמוד) יחידים, ובית-דין הגדול של שבעים ואחד בטל מכמה שנים . . . לפיכך אין כופין מדינה זו לנהוג כמנהג מדינה אחרת . . .".

פרק שנים עשר

(1) מבאר דין כיצד נפרעים מן היתומים ומתי נזקקים לנכסיהם, ודין קטן שתקף בעבדיו או בשדה של חבריו, ודין קרקע שהוא בחזקת יתומים ובא אחד וטען שלקחה מאביהם, ודין שום היתומים והכרזה שעושים בית דין.

1 א. אין נפרעין² מן היתומים אלא אם כן היו
2 גדולים, אבל יורשין קטנים³ - אין נפרעין מהן
3 שטר חוב.

(2) ע"פ בבא-בבא קעד, וערכין כב. דברי רבינו בהלכה זו הם בשטר חוב, וכשאינו בו אחד משלושת הדברים שהזכירם רבינו למעלה פרק יא הלכה ו. ובמקרה זה שונה דין יתומים גדולים מקטנים. אבל במקום שיש בו אחד מהדברים הנ"ל - גובה אף מיורשים קטנים, לא יהיה גרוע מלוה בשטר ממלוה בעל-פה (מגיד-משנה וכסף-משנה, וכן יוצא מדברי רבינו בפירוש לערכין פרק ששי). (3) "בעודם קטנים, שאינם בני שלוש עשרה שנה" (שו"ע ח"מ סי' קח סעיף ג).

4 ב. ואפלו⁴ היה בו כל תנאי⁵ שבעולם - לא יפרע
5 בו המלוה כלום עד שיגדילו היתומים; שמה יש
6 להן ראיה ששורבין בו את השטר.

(4) משפט זה מקושר עם סופה של ההלכה הקודמת, וציון ההלכה "ב" אינו במקומו. וכבר העיר על כך בעל 'מרכבת המשנה'. (5) כגון נאמנות (ראה להלן פרק טו), לפי

7 ג. היתה המלוה רבית⁶ של עובד פוכבים⁷, שהרי
8 הרבית אוכלת בנכסיהן - מעמידין להם
9 אפוטרופוס, ונזקקין לנכסיהן ומוכרין ופורעין
10 החוב. וכן אשה שתבעה כתבתה⁸, בין אלמנה בין
11 גרושה - מעמידים להם אפוטרופוס ונזקקין, משום
12 חן האשה, כדי שיהיה לה כלום שתנשא בו האשה
13 לאחר. לפיכך, אם קפצה האשה ונשאת, ואחר כך
14 באת לתבע כתבתה מנכסי יתומים - אין נזקקין לה
15 עד שיגדלו היתומים; שהרי אין לה מזונות⁹, והרי
16 נשאת¹⁰.

(6) הלוואה שנושאת רבית. (7) מן הגוי, וקיבל עליו לדון בדיני ישראל שלא יתבע מן היתומים עד שיגדלו (ערכין כב.). (8) שם, כרבי יוחנן. ובטעם הדבר - נאמרו בגמרא שתי לשונות. ללשון אחד, הטעם הוא משום מזונות (שכל זמן שאינה גובה כתובתה ניונת מנכסי היתומים, כמבואר בריש פרק יח מהלכות אישות, ונמצא היתומים מפסידים). וללשון שני, הטעם הוא משום חניא (=חן), כלומר כדי שיהיו לה מעות ותמצא חן בעיני גברים לישא אותה (כפירוש הרי"ף בכתובות, פרק אלמנה ניונת). וההבדל שבין הלשונות הוא: ללשון ראשון, אין נזקקים אלא לאלמנה. אבל לגרושה, מכיון שאינה ניונת מנכסי יתומים - אין נזקקים לפרעון כתובתה. ואילו ללשון שני, אף לגרושה נזקקים. ורבינו מביא שני הטעמים בהמשך ההלכה. נראה שהוא מפרש, שלשון שני אינו חולק על הטעם של מזונות אלא שהוא מוסיף, שאף חן האשה מהווה סיבה להזקק לגביית כתובתה (כסף-משנה). (9) כמבואר בהל' אישות הנ"ל: ומשתתארא האלמנה - אבדה מזונותיה. (10) כלומר, ואין גם הטעם של חן.

17 ד. הורו מקצת הגאונים: שאם היו הנכסים פגוד
18 הכתבה בלבד או פחותים ממנה - אין נזקקין לה,
19 שהרי אין כאן זכות¹¹ ליתומים. שלא אמרו: נזקקין
20 לנכסי יתומים להפרע מהן הכתבה, אלא כדי שלא
21 יפחתו הנכסים מחמת המזונות¹²; וזאת, הואיל
22 והיא נוטלת הכל - מה זכות יש ליתומים הקטנים
23 בדבר זה עד שנזקקין לה? ולא חשו לחן האשה¹³.

(11) טובה, רווח. (12) כלשון ראשון שהבאנו למעלה (ראה הערה ז). (13) משפט זה "ולא חשו לחן האשה", הוא לשון הסתייגות מהוראה הנ"ל, כלומר - ולא כיוונו יפה הגאונים בהוראתם, שכן לא חשו לטעם של לשון שני "משום חניא". ולדעת רבינו יש לפסוק בלשון זה ונזקקים לפרעון כתובתה, אף כשאין הנכסים עורפים על הכתובה (מגיד-משנה).

24 ה. צוה המורישין¹⁴ ואמר: תנו מנה¹⁵ לפלוני -
25 נזקקין, אחר שמעמידין להן אפוטרופוס¹⁶ לטעון
26 טענתם. אמר: תנו מנה זה לפלוני או שדה זו

פועליו, וכל מי שרוצה לקנות - יוליך הפועליו
לבקר לו³². ובשעה שמכריזין - מסימים את השדה
במצריה³³, ומודיעין במה יפה³⁴, ובכמה היא
שומה³⁵, ומפני מה רוצים למכרה, אם להגבות בעל
חוב³⁶ או לכתבת אשה; לפי שיש מי שרוצה לתן
לבעל חוב, ויש מי שרוצה להגבות לאשה³⁷.

(ערכין כא: 31) כלומר, או כל ימי שני וחמישי במשך
ששים יום, שהם שמונה עשרה ימי הכרזה, כי ההכרזה בימי
שני וחמישי שהם ימי ישיבת בית-דין, ורבים באים לפניהם
לדון - שקולה כהכרזה שלושים יום רצופים. (32) לבדוק
את השדה, טיבה וערכה. (33) מודיעים את גבולותיה
המדויקים. (34) כך וכך פירות היא עושה. (35) בכך וכך
שמו אותה בית-דין. (36) לפי שאינו מקפיד על טיב
המעות, והוא נוטל אפילו מעות שבורות וחסרות (גמרא
ורש"י שם). (37) לפי שהיא מסכימה לקבל את מחיר
השדה אף בתשלומים (שם).

ט. ובשכותבין האדרכתא³⁸ על נכסי יתומים, בין
גדולים בין קטנים - פותבין בה: והפרנו שהנכסים
האלו³⁹ הן של פלוני המת. ואם לא פתבו כן - הרי
אדרכתא זו פסולה⁴⁰, ואין אוכלין בה פרות אפלו
לאחר ששולמו ההכרזות⁴¹.

(38) פסק דין המרשה את התובע לגבות מנכסי הנתבע בכל
אשר ימצאו (רש"י כתובות קד: וראה להלן פכ"ב).
(39) שעליהם אנו נותנים אדרכתא זו. (40) שם.
(41) שמשעה זו התובע אוכל פירות השדה, כמבואר לקמן
פכ"ב הלכה יב. אולם כאן שהאדרכתא פסולה, הרי
ההכרזות שנעשו על יסוד האדרכתא בטעות היו, ולפיכך לא
זכה עדיין התובע בפירותיה - עד שירד לתוך השדה (רש"י
שם).

י. בית דין שמכרו שלא בהכרזה - נעשו כמי שטעו
בדבר משנה⁴², וחוזרים ומוכרין בהכרזה⁴³. ובית
דין שמכרו - האחריות⁴⁴ על היתומים⁴⁵.

(42) בניגוד לדבר המפורש במשנה, והרי שנינו בערכין ריש
פרק ו: "שום היתומים שלושים יום ומכריזין בוקר וערב",
והטעה בדבר משנה - חוזר (כתובות פד: עיי"ש).
(43) כמו שיתבאר (בפ"ו מהלכות סנהדרין הל"א) "שכל דין
שדן וטעה בדבר משנה - חוזר הדין ומחזירין הדבר כשהיה,
ודנים בו כהלכה". (44) על השדה, אם תמצא שאינה
שלהם. (45) חוזר הלוקח וגובה מהם (שם ק:).

יא. ובית דין שהכריזו כראוי, ובדקו יפה יפה, ו
דקדקו בשומא, אף על פי שטעו ומכרו שוה מנה
במאתים או מאתים במנה - הרי מכרן קיים⁴⁶. אבל
אם לא בדקו בשומא⁴⁷, ולא פתבו אגרת בקרת⁴⁸,
שהיא דקדוק השומא וההכרזה, וטעו, והזתירו
שנות⁴⁹ או פחתו שנות⁵⁰ - מכרן בטל; פחות
משנות - מכרן קיים⁵¹. וכן אם מכרו קרקע פעת
שאין צריכין להכריז⁵² עליה, וטעו שנות או

1 לפלוני - נותניו, ואין צריכים להעמיד להן
2 אפוטרופוס¹⁷.

(14) ערכין שם. (15) ולא פירש אם כוונתו למנה צורי
(מטבע של מדינת צור) שהוא מאה זוז, או למנה של מדינה
שהוא שנים עשר זוז וחצי. (16) שיתדיין עם התובע
ויטעון: שהמוריש התכוון למנה של מדינה, ובשדה סתם -
יכיר ליתומים חלק יפה. (17) כי לא יהיה לו לאפוטרופוס
מה לטעון או להשתדל לטובת היתומים, שהרי פירש ואמר:
זו (כמסקנה של רב אשי שם, ראה סמ"ע סי' ק"י ס"ק ט).
3 ו. נמצאת קרקע שאינה שלהן¹⁸, אלא טען הטוען
4 שהיא גזל ביד מורישן - נזקקין להן, ומעמידים
5 להן אפוטרופוס לטעון ולדון¹⁹; אם נמצאת גזולה²⁰
6 - מחזירים אותה לבעליה. וכן קטן שתקף בעבדיו²¹
7 וירד לתוך שדה חברו ובכשה - אין אומרים: נמתין
8 לו עד שנגדיל²², אלא מוציאים אותה מידו,
9 ולכשיגדיל, אם יש לו עדים, יביא עדיו²³.

(18) ערכין שם, יצא ערעור על הקרקע שברשות היתומים
שאינו שלהם, כלומר: של מורישם, שהיתה בידו בגזל.
(19) להתדיין עם המערער. (20) כגון שהביא המערער
עדים שהיא שלו, ובמקרה זה אין מעמידים להם
אפוטרופוס, שכיון שיש עדים מצטמצמת טענת
האפוטרופוס רק לאמיתות העדות "ואחזוקי סהדי בשיקרא,
לא מחזיקינן" (אין אנו חושדים שהעדים משקרים), לפיכך
מחזירים אותה לבעליה מיד (ע"פ נוסחת הגמרא שלפנינו,
ולהרשב"א נוסחא אחרת בגמרא שם. מגיד-משנה).
(21) בסיוע עבדיו (בבא-קמא קיב:). (22) שמא יש לו עדים
שהקרקע שלו. (23) ויוציא את השדה ע"י בית-דין.

10 ז. קרקע שהיתה בזהקת קטנים²⁴, ובא אחר וטען
11 שהיא לקוחה²⁵ ממורישן, ויש לו עדים שהזהיק בה
12 ואכלה שני חזקה²⁶ בחיי אביהן - אין מוציאים
13 אותה מידן עד שנגדילו²⁷; שאין מקבלין²⁸ עדים
14 שלא בפני בעל דין, והקטן פאלו אינו עומד פאן
15 הוא חשוב. אבל אם הוציא שטר שהיא לקוחה
16 בידו - הרי זה מקיים את השטר²⁹, ומוציאים אותה
17 מידן, אחר שמעמידים להם אפוטרופוס.

(24) וידוע הדבר שהיתה של אביהם, ואין מקום לטענת
גזילה בידי המוריש (מגיד-משנה). (25) קנויה היא לו.
(26) היינו, שאכל פירות הקרקע שלש שנים רצופות, ואביהם
לא מחה בו (עיי' להלן הלכות טוען ונטען מפ"א ואילך).
(27) ב"ק שם. (28) שם. (29) כשם שמקיימים כל שטר אף
שלא בפני בעל-דין, כמבואר להלן פ"ג מהלכות עדות הלכה
יא. ודרך קיום (=אישור) שטרות, ביאר רבינו בהלכות עדות
פרק ו הלכה ב.

18 ח. כשנזקקין בית דין לנכסי יתומים למפר - שמין³⁰
19 את הקרקע, ואחר כך מכריזין עליה שלשים יום
20 רצופין, או שלשים יום שני וחמישי³¹. ומכריזים
21 בבקר ובערב, בשעת הכנסת פועלים ובשעת הוצאת

את המטלטלין במקומם, אבל כשיש לחוש שיתקלקלו, כגון שבר או יין שיחמיצו אם לא יימכרו מהר - מולכים אפילו למקום רחוק (גמ' שם ק: ועיין רבינו פ"א מהלכות נחלות הל' ב"ג ובמגיד-משנה שם).

יום ש"ק ז' סיון ה'תש"פ

פרק שלשה עשר

(1) מבאר דין הבא ליפרע שלא בפני חבירו, ודין מלווה על המשכון ואבד ומתדיינים כמה היה שווה, ודין מלווה את חבירו וקבע לו זמן פירעון, אם יכול לתבוע לפני הזמן, ודין מלווה חבירו ביישוב יכול לתבועו במדבר.

א. מלוה שפא להפרע בשטר שפידו שלא בפני 15
לוה: 2. אם יכולין בית דין לשלח אליו ולהודיעו 16
שעמד עמו בדין - שולחין ומודיעין לו; 4. ואם אי 17
אפשר להודיעו במהרה - 5. אומרים למלוה שישבע 18
ויטל 6. מנקסיו, בין מן הקרקע בין מן המטלטלים, 19
ואין חוששין לשובר. 7. ודין זה תקנת חכמים 8. הוא, 20
כדי שלא יהיה כל אחד ואחד נוטל מעותיו של 21
חבירו והולך ויושב לו במדינה אחרת, ונמצא נועל 22
דלת בפני לויין. 9. 23

(2) כרב נחמן בכתובות פח. (3) כגון שהיה במקום קרוב. (4) שאין יורדין לנכסיו של לוה אם הוא במקום קרוב, עד שיודיעוהו תחילה (רי"ף שם, ומקורו בבא בתרא קעד.). שנכסיו של אדם הם ערביי (כלומר, מדין ערב גובה מהם). והמלווה את חבירו לא יתבע את הערב תחילה אלא תובע את הלווה (וראה להלן פרק כ"ב, הלכה א.). (5) כגון, שהיה במקום רחוק שטורח להודיעו (השווה פרק ט"ז מהלכות אישות הלכה טז). ומה הוא המרחק? נחלקו בו הרשב"א והרא"ש, לדעת הרא"ש מהלך שלושים יום, דהיינו: אם בכדי שילך השליח ויחזור תוך שלושים יום - מודיעים, ואם יותר על כך - אין מודיעים. ולדעת הרשב"א המרחק הוא: בכדי מהלך יום אחד (עיין כסף משנה ולחם משנה, ובשולחן ערוך סימן קו, א הובאה דעת הרא"ש בלי חולק. (6) שכן אילו היה הלווה בפניו והיה טוען: יישבע לי שלא פרעתי - משביעים אותו ואחר כך ייטול, כמבואר לקמן פרק י"ד הלכה ב, עתה - שאין הלווה בפניו, טוענים במקומו (כתובות פח. על פי רש"י שם פז.). (7) שמא יש לו ללווה שובר - שטר פירעון - על השטר שביד המלווה (ערכין כב:). ודווקא לשובר אין חוששים, אבל אם היה הלווה נאמן בלא שובר, כגון, מלווה על פה, שנאמן לטעון פרעתי בלא כל ראיה, אין גובין שלא בפניו, שמא אילו היה בפניו היה טוען פרעתי (מגיד משנה להלן הלכה ב.). (8) כתובות שם. (9) יימנעו מלהלוות כסף לנצרכים, שמא יצאו למרחקים ולא יוכלו לגבות.

ב. שלש ראיות צריך להביא לבית דין ואחר כך 24
יפרע שלא בפניו: ראיה ראשונה - לקים השטר 25
שפידו. 10. ראיה שנייה - שפועל חובו במדינה אחרת, 26

1 הותירו שנות - מכרן בטל, אף על פי שהכריזו; 53;
2 פחות משנות - מכרן קנים, אף על פי שלא הכריזו,
3 שאינן צריכין הכרזה באותה העת. איזהו העת
4 שאינן צריכין הכרזה? בעת שימכרו קרקע
5 לקבורה 54, או למזון האשה והבנות, או לתן מנת 55
6 המלך - אין צריכין הכרזה, לפי שהדבר נחויץ 56. וכן
7 בית דין שמכרו דברים שאינן טעונין הכרזה 57,
8 וטעו בשנות - מכרן בטל; פחות משנות - מכרן
9 קנים. ואלו הן הדברים שאין מכריזין עליהם:
10 העבדים והשטרות והמטלטלין 58. העבדים - שמא
11 ישמעו ויברחו; והשטרות והמטלטלין - שמא
12 יגנבו 59. לפיכך שמין אותן בבית דין ומכריזין אותן
13 מיד. ואם השוק קרוב למדינה 60 - מוליכין אותן
14 לשוק.

(46) כתובות צט: "הואיל והכריזו כמשפט, אין כאן טעות בפשיעה אלא שמכרו לפי מה שנודמנו הקופצים" (מאירי שם עמ' 456). ודוקא שוה מאתים במנה, אבל אם מכרו בפחות ממנה - בטל המכר (מגיד-משנה בשם הרמב"ן). ובכסף-משנה מוסיף, שזה אפשר רק לדעת הסוברים שביותר ממחצה יש אונאה גם לקרקעות. (47) רבינו מבחין בין אם לא הכריזו כלל לבין אם הכריזו אבל לא בדקו בשומא כמשפט: בלא הכריזו כלל - מכרם בטל, כלמעלה הלכה י. אבל כשהכריזו אלא לא בדקו השומא כראוי - מכרם קיים אם טעו בפחות משות (ע"פ הבנת הכסף-משנה. ולמגיד-משנה דרך אחרת בזה, ועיין בלחם-משנה). (48) היינו, שטר חקירה ועיון ותוכנו: בית-הדין מאשר שנכסים אלו נמכרו לאחר שדקדקו בשומא והכרזה כמשפט (ראה פיהמ"ש לרבינו שם). (49) כגון שמכרו שוה חמש מאות - בשש, או שוה שש מאות - בשבע (השווה רבינו פ"ב מהלכות מכירה ה"ב, וראה מגיד-משנה שם). (50) שוה שש מאות - בחמש, או שבע מאות - בשש. (51) שכל פחות משות - דרך הכל למחול. ואף שהשליח שטעה אפילו בכל שהוא מכרו בטל (כמבואר בפ"ג מהלכות מכירה הלכה ט) - כח ב"ד יפה (ב"מ שם). (52) כגון לצרכי קבורה, כמו שמבאר רבינו בסמוך. (53) כיון שמצד הדין אין צריך הכרזה, אין הכרזה זו מייפה כח ב"ד, כשטעו בשות (כדעת הרי"ף, כתובות שם, ע"פ נוסחתו בגמ' "רישא וסיפא בדאכרוז" - מגיד-משנה). (54) לצרכי קבורה (כתובות שם). (55) מס גולגולת. (56) דחוף, ואין שהות להמתין עד שיכריזו. (57) כגון עבדים, וכמו שמבאר רבינו והולך. (58) שם, ואף שהמטלטלין של יתומים אינם משועבדים לבעל-חוב (כמבואר למעלה פ"א) - יש לפרש במקרה שתפסם בעוד אביהם חי, שגובה מהם (כמבואר שם). וכבר נתבאר (שם) שמתקנת הגאונים גובים אף מן המטלטלין של יתומים. (59) בשעה שיציגו אותם להראות ללקוחות. (60) כלומר, לעיר שבה נמצאים דברים אלו. אבל אם השוק רחוק, אף שניתן להשיג שם מחיר גבוה יותר - אין מולכים, משום חשש אונס בדרך. וזה נאמר, כשאין חשש הפסד אם יניח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מיורשי לוה כלום - שבשעה שמת הלווה נתחייב המלווה להשיב, ואין אדם מוריש שבועה לבניו - משכון שאני וכמו שמבאר רבינו והולך: (כלומר, מזה שכבר היה כגובי תחת יד אביהם). (21) היורש של המלווה על המשכון. (22) המלווה: שלא פקדני אבא משכון זה פרוע (כנוסחת שבועת היורשים כמבאר להלן פרק י"ז ב). (23) כן היא דעת הגאונים. (24) הרי המשכון כבר בידו והוא נשבע לא כדי ליטול אלא כדי להיפטר מלהחזירו. (25) אינו טוען על גופו של משכון שהוא שלו אלא רוצה למוכרו וליטול את דמיו לפירעון החוב, לפיכך, הרי זה ככל הנשבעים ונוטלים שנשבעים בנקיטת חפץ כמבאר (להלן פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ב - מגיד משנה). (26) היינו, שפלוגי חב לו - והוא רוצה להיפרע מן המשכון. (27) הגירסה משובשת, אבל כוונתו ברורה (מגיד משנה). (28) זה הוא המשך הטעם למה נשבע בנקיטת חפץ. (29) ובנקיטת חפץ - מאחר שיש שם עדים שראוהו בידו, ומעידים שבתורת משכון בא לידו - אין כאן מיגו דלקוח (מגיד משנה ועיין בעה"ת שער מט הלכה ב, ש"ך סימן עב סעיף קטן סח). (30) כלומר, והואיל וכן, שאם היו עדים נשבע בנקיטת חפץ - מעתה אפילו אין שם עדים וכו' (על פי מגיד משנה, ש"ך שם). (31) כלומר, נאמן לומר יש לו עליו כך וכך אבל באותה שבועה עצמה שהיה נשבע אם היו שם עדים היינו בנקיטת חפץ. מה תאמר? הרי אין שם עדים, אם רצה היה אומר לקוח הוא בידו, על זה משיב רבינו, שאין אומרים מיגו לפטור משבועה וכדעת הר"י מיגאש. ראה פרק ב מהלכות שכירות הלכה ח, ובביאורנו שם (כן נראה הצעת דברי רבינו על פי המגיד משנה). (32) כלומר, לא אמרו גבי משכון שהוא נאמן במיגו דלקוח הוא בידו (ראה בבא מציעא קטז). אלא לפוטרו ממון, דהיינו שלא יחזיר המשכון עד שייטול מה שטען - שאם היו הלווה והמלווה מחולקים על סכום המלוה שעל המשכון, נאמן המלווה לטעון, ובשבועה, עד כדי דמיו של משכון, מתוך שאם רצה הוא אומר לקוח הוא בידו (בבא מציעא שם, ולהלן פרק ח מהלכות טוען ונטען הלכה ב. ועיין ש"ך סימן עב סעיף קטן קט וצריך עיון).

ד. המלוה³³ את חברו על המשכון, ואבד או נגנב בלא אנס, שהרי המלוה חייב בדמי המשכון, כמו שבארנו³⁴, ואמר המלוה: סלע³⁵ הלויתיך עליו ושגני דיגריני הנה שנה, ולוה אומר: סלע הלויתיני עליו וסלע³⁶ הנה שנה - הרי המלוה נשבע תחלה³⁷ שבועת השומריני³⁸ שאינו ברשותו, והלוה נשבע הסת³⁹ שהיה שנה כנגד החוב, ונפטר. אמר המלוה⁴⁰: סלע הלויתיך עליו ושלל⁴¹ הנה שנה⁴², והלוה אומר: סלע הלויתיני עליו ושלל⁴³ הנה שנה⁴⁴ - יושבע המלוה תחלה שאינו ברשותו, ואחר כך יושבע הלוה⁴⁴ כמה היה שנה, שהרי הודה במקצת, וישלם הדינר. אמר הלוה⁴⁵: סלע הלויתיני עליו ושתים⁴⁶ הנה שנה, והמלוה אומר: סלע הלויתיך עליו וסלע הנה שנה - יושבע המלוה שאינו ברשותו, וכולל בשבועתו⁴⁷ שהיה המשכון כנגד

1 ואינו מצוי בכאן¹¹ לעמד עמו בדין. ראיה שלישית
2 - שאילו נכסים של פלוני¹² הלזה הם.

(10) שמא מזויף הוא, בדומה למה שאמרו (כתובות יט): גבי תנאי: קיימו שטרייכו וחתו לדינא (ובואו לדין). בפרק ו מהלכות עדות הלכה א יתבאר דרך קיום השטר. (11) במקום קרוב היינו, תוך מהלך שלושים יום (כסף משנה בשם הרא"ש, ולדעת הרשב"א תוך מהלך יום אחד). (12) שהיו מוחזקים בידי הלווה (כסף משנה).

3 ג. מלוה¹³ שבא לבית דין, והביא משכון בידו,
4 ואמר: זה משכוננו של פלוני הוא¹⁴, ואני רוצה
5 למכרו ולהפרע חובי - אין בית דין נזקקין לומר
6 לו: המתן עד שיבוא לזה¹⁵ ויטען; שאם רוצה
7 לומר: לקוח¹⁶ הוא בדי - אומר¹⁷. ומשיאין לו עצה
8 למכרו בפני עדים, כדי שידע לזה בכמה נמכר¹⁸.
9 וכן המלוה את חברו על המשכון, ומת הלוה
10 והמלוה¹⁹, בין שמת הלוה תחלה²⁰ בין שמת מלוה
11 תחלה, הואיל והוא²¹ נפרע כמה שתחת ידו, ואילו
12 רצה לומר: לקוח¹⁶ הוא בדי - אומר, הרי זה נשבע²²
13 בנקיטת חפץ ונוטל, בדרך כל הנשבעין ונוטלין²³.
14 ומפני מה אינו נשבע הסת²⁴? לפי שאינו נשבע על
15 עצמו של משכון²⁵, אלא על הממון שלוקח²⁶.
16 שאילו²⁷ אמר על עצמו של חפץ זה: אתה מכרתו
17 לי, אתה נתת לי - היה נשבע הסת ונפטר; אבל²⁸
18 אם היו שם עדים שחפץ זה משכון בידו, ולא ידעו
19 על כמה וכמה - אינו יכול לטל אלא בשבועה²⁹;
20 והואיל³⁰ ואין שם עדים, וכולל לומר: שלי הוא -
21 נאמן לומר: יש לי עליו כך וכך, בשבועה עצמה³¹.
22 שהיה נשבע אם היו שם עדים שהוא משכון. שאין
23 אומריני 'מגו' לפטרו משבועה, אלא לפטרו
24 מממון³², שלא יחזיר המשכון עד שיטל מה שטען.

(13) עיין ספר המקח לרב האי גאון, שער ו. (14) וכבר עברו שלושים יום מעת שמשכנו, כמבאר למעלה פרק ג הלכה ו, שהמשכון מניחו אצלו עד שלושים יום - ומשלושים יום ואילך מוכרו בבית דין (כסף משנה בשם הריב"ש). (15) פירוש, עד שנודיע ללווה - שמא יש לו טענה נגדית. (16) וכגון, שהוא מדברים שאינם עשויים להשאל או אפילו עשויים להשאל אלא שאין הדבר ידוע שכלי זה הוא של הנתבע וכן אין עדים שבא לידו בתורת משכון כמו שיתבאר להלן פרק ח ופרק ט מהלכות טוען ונטען. (17) לפיכך, יש להאמינו ובשבועה, כמו שמבאר רבינו בסמוך. (18) ולא יבוא לערער, שמכרו ביותר מן השומא ששמוהו בית דין (כסף משנה בשם הריב"ש, שולחן ערוך סימן עג, סעיף טו, ועיין ש"ך סעיף קטן מ). (19) ובא היורש ואמר: זה משכוננו של פלוני אצל אבא. (20) כלומר, לא שנא מת לוה תחילה הרי היורש נשבע ונוטל אף על פי שלגבי שטר חוב יתבאר לקמן (פרק י"ז ג), שאם "מת הלווה תחילה, אין יורשי מלווה נוטלין

למלוה ליטול בלא שבועה כמבואר (בהלכות טוען ונטען שם) אלא מתוך שעליו להישבע שאינו ברשותו יש לו להישבע, מדין גלגול, ששני דינרים היה שווה (מגיד משנה). (53) וכל האומר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע - פטור. ואלמלא שבועה שאינו ברשותו היה נשבע היסת שאינו יודע ונפטור (כמבואר שם הלכה ח) אבל מדין גלגול חייב הוא להישבע בנקיטת חפץ. (54) הרי חייב עצמו בתשלומים אלא אינו יודע כמה הוא חייב. (55) מצד הלווה. (56) שמשלם. (57) להלן פרק ד מהלכות טוען ונטען הלכה ז: "הרי זה (האומר חמישים יש לך בידי וחמישים איני יודע) מחוייב שבועה, מפני שמודה במקצת ואינו יכול להישבע במקצת שכפר בו, שהרי אינו יודע, לפיכך משלם המנה בלא שבועה" (לשון רבינו שם), והשווה פרק ה מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ו: "בעל הפיקדון אומר כך וכך הוא והשומר אומר איני יודע ישלם בלא שבועה ... וכזה הורו רבותי הרב רבי יוסף הלוי (ראה ר"י מיגאש בחידושי שבועות מג: ורבו ז"ל". והראב"ד שם השיג על רבינו בשם רבותיו ואומר: שאינו דומה לחמישים יש לך בידי וחמישים איני יודע, ששם היה לו לידע ואין בטענת איני יודע אלא הערמה (עיין ראב"ד שאלה ופיקדון שם, וכן השיגו כאן). (58) ר"י מיגאש, שם. (59) ומוציא ממנו ממון שלא כדין.

1 החוב. אָמַר הַלֹּהֶ: 48: סָלַע הַלֹּוֹתָנִי עָלָיו וְשָׁתִים הִיָּה
2 שְׁוֵה, וְהַמְלִיָּה אוֹמֵר: סָלַע הַלֹּוֹתָנִי עָלָיו וְחֻמְשָׁה
3 דִּנָּרִין הִיָּה שְׁוֵה - יִשְׁבַּע הַמְלִיָּה שְׁאִינוֹ בְּרִשְׁוֹתוֹ,
4 וְיִכְלָל⁴⁹ שְׁלֹא הִיָּה שְׁוֵה יִתֵּר עַל חֻמְשָׁה דִּנָּרִים,
5 וְיִשְׁלַם הַדִּינָר. סָלַע הַלֹּוֹתָנִי עָלָיו וְשָׁנִי דִּנָּרִין הִיָּה
6 שְׁוֵה, וְהַלֹּהֶ אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ דָּמִיו - יִשְׁבַּע מְלִיָּה⁵⁰
7 שְׁאִינוֹ בְּרִשְׁוֹתוֹ, וְכֹלָל בְּשִׁבְעוֹתָיו שְׁשָׁנִי דִּנָּרִין הִיָּה
8 שְׁוֵה, וְיִשְׁלַם הַלֹּהֶ שְׁאָר הַחֹב; שְׁהָרִי הוּא יוֹדֵעַ
9 בְּוֹדָאֵי שְׁהוּא חֵיב לוֹ, וְאִינוֹ יוֹדֵעַ אִם פָּרְעוּ⁵¹ אִם לֹא
10 פָּרְעוּ⁵². סָלַע הַלֹּוֹתָנִי עָלָיו וְשָׁתִים הִיָּה שְׁוֵה,
11 וְהַמְלִיָּה אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ דָּמִיו - יִשְׁבַּע הַמְלִיָּה
12 שְׁאִינוֹ בְּרִשְׁוֹתוֹ, וְיִכְלָל שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ שְׁדָּמִיו יִתֵּר עַל
13 הַחֹב אֲפִלוּ פְּרוּטָה אַחַת, וְיִפְטֹר; שְׁהָרִי לֹא חֵיב
14 עֲצָמוֹ בְּכֹלָם⁵³. אָבָל אִם אָמַר הַמְלִיָּה: אֵינִי יוֹדֵעַ
15 שְׁהִיָּה שְׁוֵה יִתֵּר עַל הַחֹב, אָבָל אֵינִי יוֹדֵעַ כְּמָה⁵⁴ -
16 הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם כָּל מָה שֶׁטָּעַן הַלֹּהֶ בְּלֹא שְׁבֻעָה⁵⁵;
17 כְּמִי שְׁאָמַר: חֻמְשִׁים יֵשׁ לָךְ בְּיָדִי וְחֻמְשִׁים אֵינִי
18 יוֹדֵעַ, שְׁהוּא מְחִיב שְׁבֻעָה וְאִינוֹ יוֹכֵל לְהִשְׁבַּע⁵⁶,
19 כְּמוֹ שֶׁיִּתְּבָאֵר⁵⁷. וְיֵשׁ לוֹ לְהַחֲרִים⁵⁸ עַל מִי שֶׁטָּעַן
20 שְׁקֶרֶר⁵⁹.

ה. הַמְלִיָּה אֶת חֲבֵרוֹ, וְקָבַע לוֹ זְמַן לְפָרְעוֹ, אֵף עַל
פִּי שְׁלֹא קָנוּ מִיָּדוֹ - אִינוֹ יוֹכֵל לְתַבְעוֹ⁶⁰ עַד סוֹף
הַזְמַן; בֵּין בְּמְלִיָּה עַל פֶּה בֵּין בְּמְלִיָּה בְּשֹׁטֶר בֵּין
שְׁהִלָּהוּ עַל הַמְשָׁכוֹן,⁶¹ בֵּין שְׁמַת לֹהֶ⁶² בֵּין שְׁמַת
מְלִיָּה. וְסִתָּם מְלִיָּה⁶³ - שְׁלֹשִׁים יוֹם⁶⁴, בֵּין בְּשֹׁטֶר בֵּין
עַל פֶּה בֵּין עַל הַמְשָׁכוֹן. וְאִם הִתְנָה שְׁיִתְּבַע בְּכָל זְמַן
שְׁיִרְצָה - יֵשׁ לוֹ לְתַבְעוֹ בְּיוֹמוֹ, שְׁתֵּנָּאֵי מְמוֹן הוּא⁶⁵.

60 מכות ג: "המלווה את חבירו לעשר שנים אין השביעית משמטתו", מפני שאינו "בלא יגוש" שאינו יכול לתובעו תוך הזמן. (61) שם "הכא במאי עסקינן במלווה על המשכון ובמוסר שטרותיו לבית דין" - וכל שכן מלווה על פה. (62) השווה פרק א מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ה. (63) בלא קביעת זמן ובמקום שאין להם מנהג קבוע. (64) אינו יכול לתובעו בפחות משלושים יום (מכות שם). (65) וכל תנאי בממון קיים.

ו. טָעַן הַמְלִיָּה וְאָמַר: הַיּוֹם סוֹף הַזְמַן שֶׁקָּבַעְתִּי, וְהַלֹּהֶ אוֹמֵר: עַד עֶשְׂרֵה יָמִים קָבַעְתָּ - הַלֹּהֶ נִשְׁפָּע הַסֵּת⁶⁶. וְאִם הָיָה שָׁם עַד אַחַד שְׁהִיָּים סוֹף זְמָנוֹ - הָרִי זֶה נִשְׁפָּע שְׁבֻעַת הַתּוֹרָה⁶⁷, כְּשֶׁאָר הַטְּעָנוֹת.

66 כדין כופר בכל בממון, שהטוען את חבירו תביעה של זמן (זמן הפירעון) כתובעו ממון הוא, שרווח הזמן ערך ממון לו (ראה מכות ג: "מעידים אנו באיש פלוני שהוא חייב לחבירו אלף זוז ... מכאן ועד שלושים יום והוא אומר מכאן ועד עשר שנים (ונמצאו זוממים) אומדים כמה אדם רוצה ליתן ויהיו בידו אלף זוז - בין נותנן מכאן ועד ל' יום בין נותנן מכאן ועד עשר שנים (וכך משלמים)".) (67) להכחיש העד, שכן למדו מפי השמועה "שכל מקום

(33) משנה שבועות מג. (34) בפרק י מהלכות שכירות הלכה א, שהמלווה על המשכון - שומר שכר. (35) ארבעה דינרים. (36) וכן הוא בכתב-יד. (37) בראשונה, ואחרי כן נשבע הלווה (כמבואר בסמוך), שאם אתה אומר יישבע הלווה תחילה, "שמא יישבע זה (הלווה) ויוציא הלה (המלווה) את המשכון", ונמצאת שבועת הלווה - לבטלה (על פי הר"ח בבבא מציעא לד:). (38) שהטילו חכמים על השומר, אפילו כשהוא משלם, שבועה בנקיטת חפץ שאינו ברשותו, מפני החשש שמא עיניו נתן בו, כמבואר בפרק ו מהלכות שאלה ופיקדון הלכה א (בבא מציעא לד:). (39) כדין כופר בכול. (40) שם. (41) חצי סלע = שני דינרים. (42) ותובע שני דינרים. (43) ומגיע לך דינר אחד. (44) שבועה מן התורה, ככל מודה במקצת. (45) שם. (46) שני סלעים. (47) גם השבועה שעליו להישבע מדין כופר בכול, שהרי הלווה תובעו סלע. (48) שם. (49) בשבועתו גם השבועה שעליו להישבע מדין מודה במקצת, ולמה אינו נשבע תחילה השבועה של מודה במקצת שהיא מן התורה, כדין מי שנתחייב שתי שבועות שמשביעים אותו על החמורה תחילה, כמבואר להלן בפרק א מהלכות טוען ונטען הלכה יד? לפי שכל עוד שקיים החשש שעדיין הוא ברשותו וניתן לעמוד על שוויו בלא שבועה - אין להשביעו על שוויו (דרישה על הטור סימן עב. והטור (שם) מקדים שבועת השווי לשבועת אינו ברשותו. ועיין ש"ך שם סעיף קטן מה). (50) הלכה זו לא נתבארה בגמרא (שם) בדיני משכון, אבל כן יצא לו לרבינו על פי המבואר במשנה בבא קמא קיח. שהאומר הלוויתני ואיני יודע אם החזרתי חייב (ראה לקמן פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ט). (51) באבידת המשכון. (52) וכל האומר איני יודע אם החזרתי - חייב. ומצד הדין יש לו

לא נפרעתי כלום - לא יפרע אלא בשבועה (שם). ושבועה זו אינה שבועת התורה כדי להכחיש העד, שהרי כל הנשבעים מן התורה נשבעים ולא משלמים, וזה הלא נשבע ונטל, אלא תקנת חכמים היא כדי להפסיק דעתו של הנתבע. (5) הנמצא במקום רחוק, שטורח הדבר להודיעו, כמבואר למעלה (פי"ג הלכה א). (6) אלו שנתבארו למעלה בפי"ב הל' א-ג. (7) כלומר: בין כשהיורש קטן, ובכתובת אשה מדובר כאן, שנוקקים לגבותה אפילו מנכסי קטנים, כמבואר למעלה שם (לחם-משנה). (8) גיטין נ: (9) משום שאילו היה הלוה בפנינו, והיה טוען: ישבע לי שלא פרעתי, משיבעים אותו ואח"כ נטל, כמבואר בסמוך (הלכה ב). עתה שאין הלוה בפנינו, אנו טוענים במקומו, וכן ליורשים וללקוחות (כתובות שם, וברש"י). (10) ירושלמי שבועות פ"ז הל' א. (11) צ"ל: ואומרים לו, וכן הוא בכת"י (וכן הגיה המשנה-למלך מדעתו), כלומר, כשיתבע - ב"ד אומרים לו השבע ואח"כ תטול, אף אם הנתבעים לא טענו כך, מפני שבי"ד טוענים להם, כמו שביארנו לעיל הערה ח. (12) תוך זמנו, או ביום שנקבע לפרעון החוב (הגהות מיימוניות). וראה פ"ח מהל' שכירות. (13) בבא-בבא ה: כריש לקיש: "ואפילו מיתמי", וסובר רבינו שהוא-הדין לכל שאר הנפרעים בשבועה (מגיד-משנה).

ב. התובע את חברו לפרעו, וטען הלוה שפרע שטר זה או מקצתו, ובעל השטר אומר: לא פרעתי כלום - אומרים לו¹⁴: שלם לו¹⁵. טען הלוה ואמר: ישבע לי שלא פרעתי ונטל - משיבעים אותו בנקיטת חפץ¹⁶ שלא פרעו כלום או שלא פרעו אלא כף וכף¹⁷, ואחר כך יטל. ואם היה המלוה תלמיד חכם¹⁸ - אין נזקקין לשבועתו¹⁹.

(14) ב"ד ללוה. (15) כשהלוה בפנינו אין בי"ד משיבעים את המלוה אלא כשהלוה דורש זאת. וזהו ההבדל שבין פוגם שטרו לבין אינו פוגם, שבפוגם: אף אם הלוה בפנינו ולא טען הלוה "ישבע לי" - טוענים לו ומשיבעים את המלוה, ובאינו פוגם: טען לוה - משיבעים אותו, לא טען - אומרים ללוה: "שלם" (שבועות מא.). (16) רי"ף שם, כדרך שאמרו בפוגם. (17) בהכרח צריך לפרש שטענתו הקודמת, לפני שהטילו עליו שבועה, היתה: "לא פרעתי כלום", וכמו שאומר רבינו למעלה בפירושו, וכשנאמר לישבע חוזר וטוען שפרעו מקצת, שאם גם בתחילה טען שפרעו מקצת - הרי זה פוגם שטרו, ובלא טען הלוה - גם כן נשבע. ומלמדנו רבינו, שאין זה חוזר מטענה לטענה ונאמן בשבועה הואיל וטענתו הראשונה לא הוכחשה ע"י עדים (ראה להלן פ"ז מהל' טוען ונטען ה"ח, וראה גם גידולי תרומה' שער כא, חלק א בישוב הקושיא שנתקשה בה גם הלחם-משנה). (18) להשביעו לפי בקשת הלוה, שנראה כאילו חשוד הוא בעינינו לגבות בשטר פרוע, וגם אין מגבים בו (שבועות מא.) "אלא אם תפס אין מוציאים מידו, וכן אם הוא מעצמו רוצה לישבע כדי לגבות - שומעים לו" (שור"ע סי' פב סעיף ו).

ג. הוציא עליו שטר מקדים¹⁹, והלוה טוען ואומר: שטר מזוהף הוא ומעולם לא כתבתי שטר זה, או

ששני עדים מחייבין אותו ממון - עד אחד מחייבו שבועה" (מדברי רבינו להלן פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה א).

1 זה אומר: חמשה ימים נשאר מן הזמן, וזה אומר: עשרה - אומרים למלוה: המתן עוד עד סוף החמשה⁶⁸, וישבע הסת שנשאר עוד חמשה ימים.

(68) כי אף לדברי המלוה, לא הגיע עדיין הזמן, ושמה יורה בינתיים ונמצאה השבועה מיותרת (כסף משנה).

4 ז. היתה המלוה בשטר⁶⁹, וטען הלוה: שזמן קבעתי לי - יראה לי, שישבע בעל חוב הסת שלא קבע לו זמן, ויטל המלוה מיד⁷⁰.

(69) ואין בו זמן. (70) בכתב יד תימן: וייטול מיד.

7 ח. המלוה⁷¹ נתנה לתבע בכל מקום. פיצד? המלוה את חברו בישוב, ותבעו במדבר - אינו יכול לדחותו, אלא חייב לפרע לו בכל מקום שיתבענו. 10 בא הלוה לפרעו במדבר⁷² - הרשות ביד המלוה: אם רצה - מקבל, ואם רצה - אומר לו: איני נפרע אלא בישוב, בדרך שנתתי לך בישוב. והרי הן ברשותו עד שיתפרענו בישוב.

(71) בבא קמא קח. (72) המדובר כשהלוהו בישוב (הרמב"ן בתשובה, מובא במגיד משנה), וכן נראה מלשון רבינו להלן.

פרק ארבעה עשר

(1) מבאר דין פוגם שטרו או עד מעידו שפרעו, ודין מוציא שטר על חבירו ואומר פרוע הוא כולו או פרעתי מחצה ועדים מעידים שפרעו כולו, ודין לוה שאמר שטר מזוייף הוא, ודין מוציא שטר מקויים וטען הלוה פרעתיך בפני פלוני ופלוני, ודין שטר שאבד, ודין מלוה ולוה אחוזים בשטר, ומלוה אומר שלי הוא. ודין אומר מנה לי בידך והלוה אומר אין לך בידי כלום ויודע אני שיש בידך שטר עלי והוא פרוע.

14 א. הפוגם² את שטרו³, או שעד אחד מעיד על שטרו שהוא פרוע⁴, והבא לפרע שלא בפני הלוה⁵, והטורף מיד הלוקח, והנפרע מן היורש⁶, בין קטן⁷ 17 בין גדול⁸ - לא יפרע אלא בשבועה⁹ בעין של תורה¹⁰. ואומר לו¹¹ בשיתבע: השבע ואחר כך 18 תטל. ואם היה החוב לזמן, ותבע בזמנו¹² - יפרע 19 שלא בשבועה¹³; עבר זמנו - לא יגבה אלא 21 בשבועה.

(2) מחסר, מגרע. (3) כיצד? היה השטר על סך אלף זוז, וטען הלוה: נפרעת כולו, ובעל השטר אומר: לא נפרעתי אלא כך וכך - לא יפרע השאר אלא בשבועה (כתובות פז. במשנה). והטעם אמרו בגמרא (שם): "דפרע דייק, דמיפרע לא דייק" (הפורע לחבירו מדייק וזוכר כמה שפרע, והנפרע אינו מדייק כל-כך, ויתכן שכבר נפרע הכל ושכח), ולפיכך הטילו עליו חכמים שבועה כדי שידייק. (4) והמלוה טוען:

פְּרַעַתִּיו, או אֶמְנָה הוא, או כְּתַבְתִּי לָלוֹת וְעַדִּין לֹא
לְוִיתִי, וְכָל פִּיּוּצָא בְּזָה, הוֹאִיל וְאִם רָצָה אֶמֶר: לֹא
הָיוּ דְּבָרִים מַעֲוָלִים, וְהָרִי מִפְּנֵי נִתְקַנָּם - הָרִי זֶה
נֶאֱמַר³⁸, וְיִשְׁבַּע הַסֵּת וּפְטָר. וְאִם קִימּוֹ הַמְּלוֹה אַחֵר
כֶּן בְּבֵית דִּין - הָרִי הוּא כְּשֶׁאֵר הַשְּׁטָרוֹת³⁹.

37) שאינו מוצא עתה עדים לקיימו. (38) כדברי האומר
(כתובות יט.) "מודה בשטר שכתבו - צריך לקיימו", ואם
אינו מקיימו - יכול הלוה לטעון: פרעתי. (39) וגובה בו.
כרב נחמן (ב"ק קו.) ולא כרב, האומר: כיון שקיבלו
הבעלים שבועת הנתבע, שוב אינו משלם ממון. (ראה לקמן
פ"ב מהל' טוען ונטען הל' יא, והגר"א סי' מו ס"ק ד.)

ו. הוֹצִיא עָלָיו⁴⁰ שֵׁטֶר מִקֵּיָם⁴¹, וְאָמַר הִלֹּה: מְזִיף
הוּא וּמַעֲוָלִים לֹא כְּתַבְתִּיו, או שֵׁטֶר אֶמְנָה הוּא, וְאָמַר
הַמְּלוֹה: כֶּן הִדְבָּרִים, אֲבָל שֵׁטֶר כְּשֶׁר הָיָה לִי
וְאֲבִדִי⁴²; אִף עַל פִּי שֶׁהַמְּלוֹה הוּא שֶׁשָּׁבַר אֶת שֵׁטְרוֹ,
וְאִלּוּ רָצָה אֶמֶר: אֵינוֹ מְזִיף, שֶׁהָרִי נִתְקַנָּם בְּבֵית דִּין
- אֵינוֹ גּוֹבֵה בּוֹ כְּלוּם⁴³, אֲבָל נִשְׁבַּע הִלֹּה הַסֵּת
וּנְפָטָר, שֶׁהָרִי זֶה הַשְּׁטָר⁴⁴ כְּחֵרֵס הוּא חֲשׁוּב⁴⁵.

40) מעשה בב"ב לב. ופסק כרב יוסף. (41) רבינו מפרש
הגמרא שם בשטר מקום, והרמב"ם והרשב"א חולקים עליו,
ולדעתם המדובר באינו מקום בשעה שהודה שהוא מזויף
ואח"כ קיימו (מגיד-משנה). (42) ולכן זיפתי שטר, כדי
לאלצו שיודה. (43) לא ממשועבדים ולא מבני חורין.
(44) שהציג לפנינו לגבות על פיו. (45) מה תאמר? נאמינהו
על-כ"פנים שחוב יש לו אצלו ויגבה מנכסים בני חורין
ב'מיגו' שאילו רצה היה אומר אינו מזויף - 'מיגו' להוציא
לא אמרין ("אין לנו לומר 'מיגו' אלא לפטור את האדם
מחוב, לא שיגבה מאחרים בטענתו כשיזדמן לטעון 'מיגו'
- לשון רבינו בפירוש המשנה שביעית פ"י משנה ה. - ועיין
ש"ך סי' פג ס"ק ז, ט).

ז. שֵׁטֶר שֶׁלֹּה בּוֹ וּפְרָעוּ - אֵינוֹ חוֹזֵר וְלֹהֵה בּוֹ⁴⁶;
שֶׁכֶּכֶר נִמְחַל שֶׁעֲבִידוֹ וְנִעֲשָׂה כְּחֵרֵס.

46) ואפילו פרע ביום שלוה - אינו חוזר ולוה בשטר זה בו
ביום, ואם לוה הרי זה כמלוה על-פה (ב"מ יז.).

ח. הַמּוֹצִיא שֵׁטֶר חוֹב מִקֵּיָם עַל חֲבֵרוֹ, וְאָמַר הִלֹּה: חֵרֵס
הִלֹּה פְּרַעַתִּי, וְאָמַר לוֹ הַמְּלוֹה: כֶּן הָיָה, אֲבָל
חֲזָרְתִּי וְהַחֲזָרְתִּי⁴⁷ לָךְ הַמַּעֲוָה וְהַלְוִיתִי אוֹתָךְ פַּעַם
שֵׁנִיָּה - הָרִי בְּטֵל הַשְּׁטָר; שֶׁנִּפְרָעוּ⁴⁸, וְהָרִי הוּא
כְּחֵרֵס⁴⁹. אֲבָל אִם אֶמֶר לוֹ: הַחֲזָרְתִּי לָךְ הַמַּעֲוָה מִפְּנֵי
שֶׁלֹּא הָיוּ טוֹבוֹת עַד שֶׁתִּחְלִיפֶם - לֹא בְּטֵל הַשְּׁטָר⁵⁰,
וְעַדִּין שֶׁעֲבִידוֹ קָנִים⁵¹.

47) בב"ב לב: (48) וכבר נמחל שעבודו, כמבואר בהלכה ח.
(49) ונשבע הלוה היסט, על טענת המלוה שחזר והלוהו,
ונפטור. (50) שם. (51) מכיון שאילו הכיר בהן בתחילה
שאינן טובות, לא היה מקבלן - אין זה פרעון (ראה
מגיד-משנה).

1 שֵׁטֶען שְׁחֹב זֶה רְבִית הוּא או אֲבָק רְבִית²⁰, או
2 שֵׁטֶען שְׁחֹב שֵׁטֶר אֶמְנָה²¹, או שְׁאָמַר: כְּתַבְתִּי
3 לָלוֹת וְלֹא לְוִיתִי²², כָּלְלוּ שֶׁל דָּבָר: טוֹעֵן טַעְנָה,
4 שְׁאֵם הוֹדָה בַּעַל הַשְּׁטָר הָיָה הַשְּׁטָר בְּטֵל, וְהַמְּלוֹה
5 עוֹמֵד בַּשְּׁטָרוֹ, וְאָמַר שֶׁזֶה שֶׁקֶר טוֹעֵן, וְאָמַר הִלֹּה:
6 יִשְׁבַּע לִי וְיִטֵּל - הָרִי זֶה מִחֻלְקֶת בֵּין הַגָּאוֹנִים: יִשׁ
7 מִי שֶׁהוֹדָה, שֶׁחֵיב בַּעַל הַשְּׁטָר לְהִשְׁבַּע כְּעִין שֶׁל
8 תוֹרָה²³, כְּמִי שֶׁטַעֵן עָלָיו שֶׁפְּרָעוּ²⁴; וְרִבּוּתִי²⁵ הוֹרֵי,
9 שֶׁלֹּא יִשְׁבַּע הַמְּלוֹה אֲלֵא אִם טַעֵן עָלָיו הִלֹּה שֶׁפְּרָעוּ
10 בְּלִבָּהּ, שֶׁהָרִי הוֹדָה בַּשְּׁטָר²⁶ וּלְפָרְעוֹן הוּא עוֹמֵד;
11 אֲבָל כָּל אֵלּוּ הַטַּעְנוֹת²⁷ - לֹא כָּל הַיָּמִנּוּ לְבִטּוֹל שֵׁטֶר
12 מִקֵּיָם, אֲלֵא יִשְׁלֹם, וְאַחֵר כֶּן יִטַּעֵן עַל הַמְּלוֹה בְּמָה
13 שִׁירָצָה²⁸, שְׁאֵם יוֹדָה - יִחְזִיר לוֹ, וְאִם כֶּפֶר - יִשְׁבַּע
14 הַסֵּת. וְלִזְהָר דַּעַתִּי נוֹטָה.

19) שחתמת עדי אושרו בב"ד. (20) שאין ב"ד נזקקים
להוציאו - לא מלוה למלוה ולא ממלוה ללווה, כמבואר
למעלה פ"ו הל' א. (21) שכתבו ומסרו על יסוד אימון
שלא יתבענו אלא אם ילוונו - וטוען שלא לוה. (22) אלא
ממני נפל, ומצאו זה ('בית יוסף' סי' פב). (23) בנקיטת
חפץ. (24) ישבע לי שלא פרעתי, כמבואר למעלה הלכה
א. (25) הרי"ף בתשובה, והר"י מיגאש בחידושי שבועות
מא. (26) בכשרות השטר מעיקרו, אלא שטוען טענה
העשויה להתהוות במשך הזמן, שהרי השטר לפרעון עומד,
ולפיכך משביעים את המלוה. (27) שנפטרו למעלה -
טענות לעקירת כשרות השטר מעיקרו הם. (28) טענה בפני
עצמה על הדמים שנתן לו, שלדבריו לא כדין הוציא ממנו.
15 ד. הַמּוֹצִיא שֵׁטֶר חוֹב²⁹ עַל חֲבֵרוֹ, מְלוֹה אוֹמֵר: לֹא
16 נִפְרַעְתִּי כְּלוּם, וְלֹהֵה אוֹמֵר: פְּרַעַתִּי מִחֻצָּה, וְהַעֲדִים
17 מַעֲדִים³⁰ שֶׁפְּרָעוּ כָּל - נִשְׁבַּע הִלֹּה³¹ וְנוֹתֵן מִחֻצָּה,
18 שֶׁהָרִי הוֹדָה בְּמִקְצֶת³². וְאֵינוֹ כְּמִשְׁכֵּי אֲבִידָה³³, מִפְּנֵי
19 שְׁאִימַת הַשְּׁטָר עָלָיו³⁴. וְאֵין הַמְּלוֹה גּוֹבֵה מִמִּחֻצָּה
20 אֲלֵא מִבְּנֵי חוֹרִין³⁵; שֶׁהָרִי הִלְקוּחוֹת אוֹמְרִים: אֲנִי
21 עַל הַעֲדִים נִסְמָךְ³⁶, וְהָרִי בְּטָלוּ שֵׁטֶר זֶה.

29) בבא-בטרא קכח: (30) לאחר שכבר הודה הלוה על
מחצה (רש"י שם, ועיין ש"ך סי' פב ס"ק לז). (31) שפרע
מחצה. (32) והודאת בעל-דין כמאה עדים היא.
(33) שפטורוהו חכמים מן השבועה, כמו ששינו (גיטין מח):
"המוצא מציאה - לא ישבע מפני תיקון העולם". ובגמרא
שם (נא:) אמרו, שכל דבר שאפשר לו לנתבע לשתוק או
לטעון טענה אחרת ויהיה פטור, והוא מודה ומחייב את
עצמו במקצת - דינו כמשיב אבירה - וכאן אם אמר פרעתי
הכל, היה נאמן, שהרי יש עדים שפרעו. (34) בעת
ההודאה, קודם שהעדים העידו, וחושש שמא יעידו
לחובתו, ולפיכך הודה במחצה (שם כנוסחת הרי"ף, ועיין
ב'נמוקי יוסף'). (35) מנכסים שהם תחת רשותו של לוה -
ואינו גובה מן הלקוחות. (36) שם.

22 ה. הַמּוֹצִיא עָלָיו שֵׁטֶר חוֹב שֶׁאֵינוֹ יוֹכֵל³⁷ לְקִיּוֹ,
23 וְאָמַר הִלֹּה: אֶמֶת שְׁאֵנִי כְּתַבְתִּי שֵׁטֶר זֶה, אֲבָל

ב' בעל הלכות גדולות' הובא במגיד-משנה, ועיין רא"ש בבא-בבא פרק גט פשוט אות ז) שאע"פ שאין השטר כשר לגבות על פיו - זוקק הוא לשבועה כדרך ששנים מחייבים אותן ממון, שכל מקום ששנים מחייבים אותו ממון - עד אחד מחייבו שבועה, כמו שיתבאר להלן פ"א מהל' טוען ונטען הלכה א. (64) להכחיש העד, וכל עוד שאינו נשבע - הרי השטר בחזקתו שלא נפרע. (65) "שהרי הוא מודה במה שהעיד בו העד (היינו על עיקר ההלוואה, אלא שטוען פרעתי) ואין הנשבע בהעדאת עד אחד נשבע, עד שיכחיש את העד ויכפור בעדותו וישבע על כפירתו" (מדברי רבינו להלן פ"ד מהל' טוען ונטען הלכה ח), וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע - משלם (ע"פ בבא-בבא ר"ב. ועיין הל' טוען ונטען שם). [במגיד-משנה תמה על דין זה, ושאל: הרי אם לזה בשני עדים על-פה, נאמן לומר פרעתי, וכיצד נחייבו ממון ע"פ עד אחד דהשטר אין לו כל ערך. ובכסף-משנה מבאר דברי רבינו ע"פ תשובת הרשב"א, שהמדובר, כשכפר בתחילה בבי"ד ואמר לא לויתי, ואח"כ חזר בו ואמר: לויתי ופרעתי, ואם כן הוחזק כפרן ואין מאמינים לו ב'מיגור. ראה השגת הראב"ד שם, וראה ההלכה הבאה ופירושו של הראב"ד]. (66) למעלה ה"ב.

יא. וכן הורו רבותי: שהפופר במלוה על פה בבית דין, ובא עד אחד שאלוה - הרי זה⁶⁷ יושבע שבועת התורה. חזר ואמר: פן היה, לויתי ופרעתי, או מחל לי, או נתחייב לי ממקום אחר - הרי זה מחייב שבועה ואינו יכול לישבע, ומשלים⁶⁸.

(67) כלומר, שהרי זה הכופר חייב שבועת התורה, כמו שיתבאר בפ"א מהלכות טוען הלכה א. (68) הראב"ד מבאר כאן דברי רבינו: מכיון שטען לא לויתי, הרי זה כאילו הודה שלא פרע, וכשחזר והודה שלווה - אינו יכול לחזור בו מהודאתו הראשונה שלא פרע. ואם לא הוכחש ע"י עד אחד, יכול לחזור בו ולטעון לויתי ופרעתי, ונאמינו ב'מיגור' שהיה יכול לעמוד בטענתו הראשונה שלא לזה כלל. ואין זה דומה להלכה הקודמת, שהרי שם הוכחשה טענתו הראשונה ע"י העד.

יב. מי שטען שפרע השטר, ואמר: יושבע המלוה ויטל - אומרים לו: הבא מעותי ואחר כך יושבע ויטל⁶⁹. אם אין לו פלוס⁷⁰ לשלם - משביעין אותו פתקנת הגאונים⁷¹: שאין לו ולכשתשיג ידו יתן לבצל חובו, וישביעו⁷² שלא פרע ואחר כך יתן לו.

(69) כי למה נשבע המלוה תחילה, ושמא אין לו ללוה ממה לפרוע (ע"פ כתובות פה. מגיד-משנה). (70) צ"ל: אמר אין לי כלום (וכן הוא בבב"י תימן, וכן העתיק הסמ"ג עשין צד). כלומר, טען הלוה: אין לי כלום. (71) שנתבאר למעלה פ"ב הל' ב, שתיקנו הגאונים להשביע את הטוען אין לי: "שאין לו כלום... וכולל בשבועתו שכל שירוויח, וכל שיבא לידו או לרשותו מאשר תשיג ידו... יתן לבצל חובו ראשון ראשון". (72) כלומר: ואז, כשתשיג ידו, ישביע את המלוה שלא פרעו ואח"כ יתן לו (כן נראה הצעת דברי רבינו, ע"פ העתקת הסמ"ג (עשין צד): משביעין אותו

ט. הוציא עליו שטר מקים שיש לו עליו מנה, ואמר לו הלוה: הלא פרעתיך בפני פלוני ופלוני; ובאו אלו והעידו שפרעו, אבל לא הזכיר לו את השטר; ואמר לו המלוה: פן הוא שפרעתי, אבל חוב אחר פרעתי שהיה לי אצלך - הרי בטל השטר⁵². במה דברים אמורים⁵³? כשהעידו שנתן לו בתורת פרעון; אבל אם ראוהו נותן לו מעות, ולא ידעו⁵⁴ אם הוא בתורת פרעון או בתורת פקדון או בתורת מתנה: אם אמר בעל השטר⁵⁵: לא היו דברים מעולם - הרי החזק בפרן⁵⁶, ובטל השטר; ואם אמר: פרעון של חוב אחר הוא - הרי זה נאמן, ונשבע ונוטל מה שבשטר; שהרי לא פרעו בעדים⁵⁷, מתוך שיכול⁵⁸ לומר: מתנה נתנם לי, נאמן לומר: פרעון של חוב אחר הן. אומר לו הלוה: והלא שטר חוב זה דמי שור⁵⁹ שלקחתי ממך הוא, ואתה גבית דמי בשור⁶⁰, ואמר לו בעל השטר: פן, אני גביתי את דמיו מחוב אחר שהיה לי אצלך⁶¹; הואיל והודה מעצמו שדמי השור הוא החוב ומדמיו נפרע - בטל השטר. ואף על פי שאין עליו עדים שפרע מדמיו⁶², יושבע הלוה הסת שפרעו. וכן כל פיוצא בזה.

(52) מאחר שעדים מעידים שפרעו סתם - לא כל הימנו לטעון: חוב אחר פרעתי (שבועות מב. "איתרע שטרא", וכפירוש הגאונים והביאם הר"ף שם, שהכוונה - בטל השטר). ובגמרא שם: וזה דוקא כשפרעו בפני עדים ולא הזכיר לו את השטר, אבל פרעו בינו לבינו, מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם, נאמן לומר חוב אחר פרעתי. וכן מתבאר מדברי רבינו בסמוך. (53) שבטל השטר. (54) ר"י מיגאש שם, ע"פ דברי הגמרא שם לד: ורבינו הביאם לקמן פ"ו מהלכות טוען ונטען הלכה ב. (55) קודם שבאו עדים. (56) ראה הל' טוען ונטען שם. (57) שהרי העדים אינם יודעים אם נתן הכסף לפרעון החוב. (58) המלוה. (59) שור לקחתי ממך, וזקפת עלי דמיו במלוה (שם). (60) ישבת באיטליז שלי, וגבית דמי הבשר של אותו השור והעדים מעידים על זה (הר"י מיגאש שם). (61) מודה הוא שגבה דמי הבשר, אבל טוען שגבה על חשבון חוב אחר. (62) שכשנתן דמי השור, לשם פרעון אותו השטר נתנם. הואיל והודה המלוה שמדמי בשר השור גבה, רגלים לדבר שקיבלתם לשם פרעון החוב שזקף בעד דמי השור שמכר (ע"פ הש"ך סי' נח ס"ק לא).

י. הוציא עליו שטר חוב בעד אחד⁶³, ולזה טען פרעתי - הרי זה מחייב שבועה⁶⁴ ואינו יכול לישבע⁶⁵, ומשלים. טען ואמר: יושבע לי שלא פרעתי - הרי זה נשבע; שאפילו היו בשטר שני עדים, ואמר: יושבע לי שלא פרעתי - הרי זה נשבע, כמו שבארנו⁶⁶.

(63) שחתום בו עד אחד בלבד. וסובר רבינו (וכן הוא דעת

השטר, ולא פחות מחציו (ראה שם ב: ה: ועיי' סמ"ע קלח ס"ק ה, ורבינו בפרושו למשנה שם מבאר (ע"פ גמרא שם ה:): "כי מעיקרנו שהנשבע הנוטל שום דבר בשבועתו, לא ישבע על יותר ממה שראוי ליטול באותה שבועה, ולפיכך ישבע שאין לו בה פחות מחציה, ולא ישבע שהיא כולה שלי, מאחר שאינו נוטל אלא חציה". (86) כרבי יוחנן שם ז: שאין כל הבדל באיזה חלק מן השטר אוחזים, ובכל האופנים - חולקים (ועיי' מגיד-משנה ושו"ך סי' סה ס"ק מ). (87) כדין טוען פרעתי בכל שטר שאינו מקיים, ואפילו כולו ביד המלוה (כמבואר למעלה הלכה ה).

- 20 טו. האומר לחברו: מנה יש לי בידך, והלה אומר: 20
- אין לך בידך כלום, או שאומר: פרעתיך; אומר לו 21
- התובע: השבע לי הסת⁸⁸; אומר לו התנבע: והלא 22
- שטר יש לך עלי, ואתה רוצה להשביע אותי 23
- תחלה⁸⁹, ואחר כך תוציא השטר הפרוע⁹⁰ ותגבה בו 24
- אומרים לו: הבא השטר⁹¹. אומר המלוה: אין לי 25
- שטר עליו מעולם, או שטר היה לי ואבד - הורו 26
- רבנן, שאומרים למלוה: בטל כל שטר שיש לך 27
- קדם זמן זה, ואחר כך תשביעוהו הסת; או החרם⁹² 28
- חרם סתם, ולך ובקש⁹³ עד שתמצא השטר. 29

(88) כדין כופר הכל. (89) על חנם. (90) אינו סותר טענתו הקודמת "אין לך בידי כלום", אלא מבאר דבריו שכוונתו: עתה אין לך בידי כלום - שפרעתיך, שלשון "אין לך בידי כלום" הוא דרמשימי: כפירה בהלוואה ופרעון (לחם-משנה, והשווה לקמן פ"ו מהלכות טוען ונטען הלכה א). (91) כדרך שאמרו במלוה על המשכון, שהמלוה נשבע תחילה, שמא ישבע הלוה ויוציא הלה את המשכון ונמצא שבועתו לבטלה כמבואר למעלה פ"ג הל' ד, ובביאורנו (מגיד-משנה). (92) כלומר, ואם אינו רוצה לבטל - אומרים לו: אין לך אלא להחרים על הלווה חרם סתם. (93) חפשי.

פרק חמשה עשר

(1) מבאר דין אומר אל תפרעני אלא בעדים או בפני ראובן ושמעון, ודין מלווה שהתנה שיהיה נאמן בכל עת שיאמר שלא נפרע, ודין לווה שהתנה שיהיה נאמן בכל עת שיאמר פרעתי, ודין היתנה המלווה שיהיה גובה בלא שבועה, אינו גובה מיתומים בלא שבועה.

- 30 א. המלוה² את חברו בעדים, ואמר: אל תפרעני 30
- אלא בעדים, בין שאמר לו בשעת הלוואה בין שאמר 31
- לו אחר שהלווה³ - הרי זה צריך לפרעו בעדים⁴, 32
- מפני התנאי. טען הלוה ואמר לו: וכן עשיתי, 33
- ופרעתיך בפני פלוני ופלוני, והלכו להם למדינת 34
- הים או מתו - הרי זה נאמן⁶, ונשבע שבועת הסת 35
- ונפטר. וכן אם אמר: אל תפרעני אלא בפני תלמידי 36
- חכמים או בפני רופאים, ואמר לו: בפניהם⁷ 37
- פרעתיך, ואותן העדים שפרעתיך בפניהם מתו או 38
- הלכו להם למדינת הים - הרי זה נאמן, ונשבע הסת 39
- ונפטר. אבל אם אמר לו: אל תפרעני אלא בפני 40

תחילה מתקנת הגאונים שאין לו, ולכשתגיע ידו יתן לבעל-חוב - ואז ישיביעו שלא פרעו ואח"כ יתן לו, שפסקא ולכשתשיג ידו וכו' קשורה עם האמור לפניה, והיא חלק מנוסחת השבועה שמשביעין אותו, וכמו שביארנו. אולם מהעתקת 'בעל התרומות' שער ב, ח"א: "וכשתשיג ידו ליתן לבעל-חוב ישיביעו שאין שטר פרוע ואח"כ יתן לו", וכן מהעתקת ה'טור' (סי' פב, ומשם בשו"ע): "וכשתשיג ידו ויתן לב"ח" וכו', נראה שאין פיסקת "ולכשתשיג" שייכת לנוסחת השבועה אלא שהיא קשורה עם האמור לאחריה, וכך הצעת דברי רבינו: משביעין אותו בתקנת הגאונים שאין לו, ולכשתשיג ידו כדי ליתן לבעל-חובו, ישיביעו שלא פרעו ואח"כ יתן לו).

- 1 יג. מי שהיה לו חוב על חברו בשטר, ואבד⁷³
- 2 השטר, והרי העדים קימין, אף על פי שקנו מידו⁷⁴,
- 3 וטען⁷⁵ שפרע - הרי זה נשבע הסת⁷⁶. והורו רבנן:
- 4 שאפילו היה החוב לזמן⁷⁷, ועדין לא הגיע זמנו
- 5 להפרע⁷⁸, הואיל וכתבו לו השטר ואין בידו שטר,
- 6 והלוה טוען פרעתי - נאמן, ונשבע הסת שפרעו;
- 7 שאינו חוששין שמא פרעו⁷⁹, ולפיכך קרע השטר או
- 8 שרפו. וכן הורו רבנן: שאפילו היה השטר יוצא
- 9 מתחת ידי אחר, והלוה טוען: ממני נפל אחר
- 10 שפרעתי, אף על פי שהוא בתוך זמנו - נשבע הסת
- 11 ונפטר; שפירוש שאין השטר ביד המלוה - אין שם
- 12 תוקף⁸⁰.

(73) אמר המלוה: שטר שהיה לי - אבד. (74) והקנין כשלעצמו חשוב כשטר, שסתם קנין לכתיבה עומד כמבואר (למעלה פ"א הלכה א, ועיי' שו"ע סי' לט, א, ה). (75) הלווה. (76) הואיל והשטר אינו ביד המלוה, חוששין שמא פרעו, וכמו שמבאר רבינו בסמוך (ע"פ בבא-בבא קמח. והשווה להלן פכ"ג הל' יא: "בשטרי החובות . . . אע"פ שעדין קיימים וקנו מידו . . . ואמר שטר שכתבתם לי אבד, אין כותבין לו שטר שני - שמא פרעו או מחלו"). (77) כגון שהלווה מודה שלא הגיע עדיין זמן הפרעון או שהעדים מעידים על כך. (78) וחזקה שאין אדם פורע תוך זמנו (כמבואר למעלה פ"א הל' ו). (79) אע"פ שהוא תוך הזמן (ע"פ בבא-מציעא ז: מגיד-משנה). (80) שאין אדם פורע תוך זמנו (ראה מגיד-משנה וכסף-משנה).

- 13 יד. שנים שהן אוחזין בשטר⁸¹, המלוה אומר: שלי
- 14 הוא והוצאתיו להפרע בו ממך⁸², והלוה אומר:
- 15 פרעתי וממני נפל: אם היה השטר שייכול לקימו⁸³
- 16 - זה נשבע⁸⁴ שאין לו בידים אלו פחות מחצין⁸⁵,
- 17 וזה ישבע שאין לו בידים פחות מחצין, וישלם
- 18 הלוה מחצה⁸⁶; ואם אינו יכול לקימו - ישבע הלוה
- 19 הסת שפרעו⁸⁷, וילך לו.

(81) בבא-מציעא ז. (82) וממני נפל. (83) בעדים. (84) מתקנת חכמים, כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף בטליתו של חברו ואומר שלי הוא (שם ה:), ולקמן פ"ט מהל' טוען ונטען הלכה ז). (85) כלומר: יש לי בזה

יִשְׁנָה, כְּתוּב עַל הַגְּוִילִים, כִּמּוֹ שֶׁהָיוּ כּוֹתְבִין קֳדָם
 לְזִמֵּן הַזֶּה בְּקֶרֶב חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה. וְשֵׁתִי נִסְחָאוֹת
 מִצָּאתִי מִן הַגְּוִילִים בְּהִלָּכָה זֹאת, וּבִשְׁתֵּיהֶם כְּתוּב:
 וְאִם אָמַר פְּרַעְתִּי בִּפְנֵי פִלּוּנִי וּפִלּוּנִי וְהִלְכּוּ לָהֶן
 לַמְּדִינָה הַזֶּה - נֶאֱמָן. וּמִפְּנֵי טַעוֹת זֹאת שֶׁאַרְעָה לְמִקְצַת
 הַסְּפָרִים, הַזֹּרוּ מִקְצַת גְּאוּנִים, שֶׁאִם אָמַר לוֹ: אֵל
 תִּפְרַעְנִי אֵלָא בִּפְנֵי פִלּוּנִי וּפִלּוּנִי, וּפְרָעוּ בִּפְנֵי אֲחֵרִים
 - שֶׁאִינוֹ נֶאֱמָן, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵבִיא עֲדִים שֶׁפְּרָעוּ
 בִּפְנֵיהֶם. וְגַם זֹאת טַעוֹת גְּדוּלָּה. וְהָדִין הָאֶמֶת: שֶׁאִם
 בָּאוּ עֲדִים שֶׁפְּרָעוּ בִּפְנֵיהֶם - נִפְטָר, וְאִין פֶּאֶן מְקוֹם
 חֲשֵׁשׁ. גַּם הַהוֹרָאָה הַזֹּאת - עַל פִּי סִפְרִיהֶן, שֶׁכְּתוּב
 בְּהֵן בָּאוֹתוֹ שֶׁאָמַר לַחֲבֵרוֹ פְּרָעִנִי בִּפְנֵי עֲדִים שֶׁשָּׁנוּ
 הַלְּכוֹת¹⁰: וְהִלֵּךְ וּפְרָעוּ בִּפְנֵי עֲדִים¹¹. וְטַעוֹת סִפְרִים
 הוּא. וּמִצָּאתִי בְּגוֹיִלִים כְּתוּב: אֵזֶל פְּרָעָה בִּינָה לְבִין
 דִּילָה¹². אֵף עַל פִּי שֶׁהַסְּפָרִים מְגַהִין, כִּמּוֹ שֶׁבֶּאֱרָנוּ,
 כִּף יִרְאֶה מִדִּין הַגְּמָרָא. וְעוֹד, דְּבָרִים שֶׁל דַּעַת הֵן¹³:
 וְכִי מָה הָיָה לוֹ לַעֲשׂוֹת? אָמַר לוֹ: אֵל תִּפְרַעְנִי אֵלָא
 בְּעֲדִים - פְּרָעוּ בְּעֲדִים! וְכִי יֵשׁ לוֹ לֵאסֹר אֶת הָעֲדִים
 בְּבֵית הַסֵּהָר כֹּל יְמֵיהֶם שְׁלָא יִלְכוּ? ! וְעוֹד: אִם מָתוּ,
 מָה יַעֲשֶׂה? נִמְצָא זֶה פּוֹרֵעַ פַּעַם אַחֵר פַּעַם לְעוֹלָם,
 עַד שֶׁיָּבִיא עֲדִים¹⁴. אִם כֵּן, נַעֲשִׂית עֲדוֹת זֹאת עֲדוֹת
 בְּשִׁטָּר¹⁵. וְנִמְצָא זֶה, כִּיִּן שֶׁאָמַר: אֵל תִּפְרַעְנִי אֵלָא
 בְּעֲדִים, נַעֲשִׂית מְלוּה בְּשִׁטָּר. וְאִין מִי שֶׁעָלָה עַל לְבוֹ
 זֶה. אֲבָל וַדָּאי, אִם אָמַר: בִּפְנֵי פִלּוּנִי וּפִלּוּנִי - הוּא
 הַפְּסִיד עַל עַצְמוֹ, שֶׁפְּרָע בִּפְנֵי אֲחֵרִים וְהִלְכּוּ לָהֶם.
 אֲבָל אִם בָּאוּ¹⁶ וְהָעִידוּ שֶׁפְּרָעוּ - אִין פֶּאֶן בֵּית
 מַחֲוֶשׁ. וְכֵן רָאוּי לְדוֹן וּלְהוֹרוֹת.

(10) תלמידי־חכמים לומדי הלכות, ולא ייחד "פלוני
 ופלוני". (11) שאינם לומדי הלכות. (12) בינו לבין עצמו.
 ביאור הדברים: בגמרא שם, מובא מעשה שבא לפני רב
 נחמן, שאמר המלוה אל תפרעני אלא בפני שוני הלכות,
 וטען הלווה שפרע בפני עדים שאינם שוני הלכות (לפי
 הנוסח שרבינו דוחה אותו), ופסק רב נחמן: מכיון שהודה
 המלוה - הרי זה פרעון גמור. ומזה למד הר"ף, שאם לא
 הודה המלוה - אין הלוה נאמן, והוא־הדין אם אמר לו אל
 תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני. ואומר רבינו כאן, שהנוסח
 הנכון הוא: "ביניה לבין דיליה", היינו הלוה טען שפרע
 שלא בעדים, ולפיכך כשהמלוה מכחיש - אין הלוה נאמן,
 אבל כשהוא מביא עדים אחרים שפרע - פטור. (13) השכל
 הישר מחייב זאת. (14) עד שימצא עדים אחרים ויביאם
 לבית־דין להעיד. (15) שהלווה אינו נאמן לטעון פרעתני.
 (16) העדים האחרים. והר"ף והר"י מיגאש מקיימים
 הנוסחאות שדחה רבינו, וסוברים שנפסקה הלכה בגמרא
 בשני הדינים שלמעלה, שחייב לשלם. ונימוקם מבואר
 בר"ף, שהרי זה כאילו פסל למפרע את עדותם של כל
 העדים לענין פרעון חוב זה, וכל תנאי שבממון - קיים.
 וביאר הראב"ד שאנו מאמינים לעדים שהלווה נתן למלוה
 כך וכך, אבל יכול לטעון הכסף שקבלתי הוא לפרעון חוב

פִּלּוּנִי וּפִלּוּנִי, וְאָמַר לוֹ: פְּרַעְתִּיךָ בִּפְנֵי אֲחֵרִים, וּמָתוּ
 אוֹ הִלְכוּ לָהֶם לַמְּדִינָה הַזֶּה - אִינוֹ נֶאֱמָן⁸; שֶׁמִּפְּנֵי
 טַעֲנָה זֹאת הִתְנָה עָלָיו וְאָמַר לוֹ: אֵל תִּפְרַעְנִי אֵלָא
 בִּפְנֵי רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן, שֶׁהֵם עוֹמְדִים עִמּוֹ, כִּדִּי שְׁלָא
 יִדְחָה אוֹתוֹ וַיֹּאמֶר: בִּפְנֵי אֲחֵרִים פְּרַעְתִּי וְהִלְכּוּ לָהֶם.

(2) משנה, שבועות לח: לפי הדפוסים שבידינו היום. אולם
 בכתב־יד (וגם בכמה דפוסים) חולקה משנה ארוכה זו
 לשלש או לארבע משניות (וכן גם החלוקה במשנה
 שבמשניות), ומקומו של הדין שלפנינו הוא במשנה שניה
 בדף לט: (3) זה מוכח מלשון המשנה. (4) אפילו אם
 הלוה התנגד בפירוש לכך (ע"פ פירושם של הר"ן שם,
 והמגיד־משנה כאן). וכן פסק רבו רבינו יוסף מיגאש שם
 מא. וטעמו של דבר, מבואר בר"ן שם: אנו סהדי (ברור לנו,
 כאילו היינו עדים לזה) שהלוה הטוען: פרעתוך שלא בעדים
 - משקר, שאין זה מתקבל על הדעת שיעבור על התראת
 המלוה ויוציא על עצמו שם של כפון. [בש"ך חו"מ סי' ע
 סי"ק ט, מביא דעת כמה פוסקים ראשונים שאם התנגד
 בפירוש לתנאי זה אינו צריך לפורעו בעדים, ודעת הרא"ש
 וה"טור' ורבינו ירוחם, שאם אמר המלוה אחר שהלוהו -
 אפילו כששתק הלוה אינו צריך לפורעו בעדים, ומכל־שכן
 כשהתנגד בפירוש. והש"ך עצמו מכריע: בשתק - צריך
 לפורעו בעדים, ובמוחה בפירוש - אינו צריך]. (5) אבל אם
 לא התנה בפירוש - אינו צריך לפרוע בעדים אע"פ שהלווה
 בעדים. [בדין זה, וכן בדין "אל תפרעני אלא בפני פלוני
 ופלוני", ועדים אחרים מעידים שפרע בפניהם (ראה ה"ב)
 נטה רבינו מדרכו הסלולה לפסוק בכל מקום כרבותיו - רבי
 יוסף מיגאש ורבו הר"ף - ובשתי הלכות אלו פסק בניגוד
 גמור לשיטתם. מחלוקתם זו מקורה בחילופי נוסחאות
 בגמרא, כמו שיתבאר בהלכה הבאה. והראב"ד בהשגותיו
 כאן נכנס לפשרה ואומר, שאם התנה בפני עדים אין הלוה
 נאמן, ואם שלא בעדים - נאמן ב'מיגו' שיכול לטעון: לא
 היה תנאי כזה (ראה מגיד־משנה וש"ך שם)]. (6) אפילו
 כשהתנה המלוה בפני עדים (ראה ראב"ד ומגיד־משנה).
 ודוקא כשאמר "בפני פלוני ופלוני", אבל אם אמר "פרעתוך
 בפני עדים" סתם - אינו נאמן (רמ"ה ו"טור' שם), והש"ך
 (שם) מסביר כך גם דעת רבינו. (7) בפני תלמידי־חכמים,
 ופירש שמותייהם. (8) ואם באו עדים והעידו שבפניהם
 פרע - פטור (ראה ה"ב).

ב. יֵשׁ נִסְחָאוֹת מִן הַגְּמָרָא שֶׁכְּתוּב בְּהֵן, שֶׁהָאוֹמֵר
 לַחֲבֵרוֹ: אֵל תִּפְרַעְנִי אֵלָא בְּעֲדִים, וְאָמַר לוֹ: פְּרַעְתִּיךָ
 בִּפְנֵי פִלּוּנִי וּפִלּוּנִי וְהִלְכּוּ לַמְּדִינָה הַזֶּה - אִינוֹ נֶאֱמָן.
 וְטַעוֹת סִפְרִים הוּא, וְלִפְיָכָךְ טַעֲנוּ הַמּוֹרִים⁹ עַל פִּי
 אוֹתָן הַסְּפָרִים.

(9) בהלכה הקודמת נתבאר, שזאת היא דעת הר"י מיגאש
 והר"ף ע"פ נוסחתם בגמרא. [גדולה התמיהה, שרבינו
 משתמש בביטוי חריף כזה כלפי רבותיו, שדרכו להתייחס
 אליהם ביראת כבוד יתירה].

11 וְכִכָּר חֲקָרְתִּי עַל הַנִּסְחָאוֹת הַיְּשָׁנוֹת, וּמִצָּאתִי בְּהֵן
 12 שֶׁהוּא נֶאֱמָן. וְהִגִּיעַ לִיבִי בְּמִצְרִים מִקְצַת גְּמָרָא

סומכים על הלוה עצמו שהאמין לו כשני עדים, וביטל לגמרי טענות עצמו נגדו, ולפיכך אין להגדיר טענת המלוה כמוכחשת, והרי זה כאילו פסל למפרע כל עדויות שבעולם לגבי פרעון חוב זה. (23) ראה הלכות עדות פ"ח ה"ג. (24) מסקנת הגמרא שם. (25) הלוה. (26) פירש מספר גדול משנים. (27) שאנו אומרים, כשלשה האמינו, אבל לא כארבעה. כשאמר "כשנים" לא קבע מספר העדים אלא התכוון לעדות רגילה, שאינה פחות משנים. (28) כיצד יבטיח עצמו, שהמלוה לא יחזור ויתבע. (29) יצהיר בפני עדים. (30) במלוה על-פה. (31) לא נתבארה כוונתו, מה הוא ההבדל בין בפני הלוה או שלא בפניו (ראה משנה למלך). (32) וכשיתבע המלוה שנית - יביא עדי ההודאה לבית-דין. מכאן אתה למד, שהנאמנות לגבי טענת פרעתי אין כוחה יפה לגבי הודאת המלוה, שהודאה ענין אחר הוא שעליו לא התנה. [מחלוקת ראשונים היא אם פרעון והודאה נידונים כשני ענינים או לא. 'בעל התרומות' בשער כו מביא תשובת הר"ף, ששני ענינים הם, כדברי רבינו כאן. אולם רבינו זרחיה הלוי בשבועות שם פוסק להלכה, שהמלוה נאמן גם נגד עדי הודאה, וכן דעת רבינו ישעיה (הובא ב'טור' שם), וכן כתב גם הרשב"א (מובא ב'דרישה' סי' עא סק"ח). והרמב"ם במלחמותיו שם מחלק בין נאמנות לבין "אל תפרעני אלא בעדים", אם האמינו לומר שלא נפרע, אין כל טעם לחלק בין עדים לבין הודאת עצמו, אבל כשאמר אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני - הרי זה כאילו פסל אחרים להעיד שבפניהם פרע, אבל לא פסלם להעיד שהודא. למעלה בה"ב נתבארה שיטת רבינו, שבדין אל תפרעני וכו' נאמנים גם אחרים להעיד שבפניהם פרע].

- ה. הרי שפָּרַעְנוּ³³, וְטַעַן הַמְּלוֹה שֶׁלֹא נִפְרַע, וּפָרַעוּ¹⁷ פַּעַם שְׁנִיָּה מִפְּנֵי הַתַּנְהָא³⁴ - הָרִי הַלּוֹה חֹזֵר וְתוֹכֵעַ אֶת הַמְּלוֹה בְּדִין, וְאֹמֵר לוֹ: כֶּף וְכָף אַתָּה חַיֵּב לִי, מִפְּנֵי שֶׁפָּרַעְתִּיךָ שְׁתֵּי פַעַמִּים. אִם הוֹדָה - יִשְׁלַם; וְאִם כִּפֹּר - יִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת³⁵ עַל כֶּף שֶׁלֹא פָּרַעוּ אֶלָּא פַּעַם אַחַת³⁶. וְכֵן כָּל פּוֹצֵא בְּזֶה³⁷.

(33) המדובר בהתנה שיפרענו בעדים, וטען הלוה שפרעו שלא בעדים. (34) שאם לא התנה - היה נשבע ונפטר. (35) כדין כל טוען מנה לי בידך, וזה כופר. (36) בר"ן שם מא: נושא ונותן בזה, כשהאמינו הלוה למלוה כשני עדים, ומביא דעת הראב"ד, שאחר הפרעון השני יכול הלוה לגבות מהמלוה החזרת הפרעון על-פי אותם העדים, משום שהאמינו למלוה רק על הפרעון בלבד, לא לענין טענת פרעון כפול (ה'טור' שם מביא שיטה זו בשם רב האי גאון) ומסיים שם הר"ן שדעת רבינו כאן אינה כן, כי הנאמנות נגד עדים כוחה יפה לכל הנוגע לפרעון זה. וכן כתב הר"י מיגא"ש בפירושו לשבועות שם (ראה 'טור' ו'בית יוסף' שם). (37) כגון שהאמינו כשני עדים (הר"י מיגא"ש שם). וצ"ע למה חייב שבועת היסת, הלא האמינו בלא שבועה? ואולי כוונתו, שהלוה פטור משבועה כעין של תורה כדין נשבע ונוטל, אבל היסת שתיקנו חכמים לכל טענת כפירה - חלה גם בנידון.

- ו. הַתַּנְהָא הַלּוֹה³⁸ שִׁיְהִיָּה נֶאֱמָן בְּכָל עֵת שִׁיאֲמַר²³

ישן - "סיטראי" בלשון הגמרא. [ב'מרדכי' שבועות סימן תשעא (מובא ברמ"א חו"מ שם סעיף ד, בשם 'יש מפרשים') כתב שהמלוה יכול לטעון "סיטראי". ומלשון הרמ"א משמע, שלדעת המחבר - שהיא גם שיטת רבינו - אמר זאת (ראה ש"ך שם ס"ק טו שפלפל בזה), ומה יוצא שאין כל מחלוקת בדין זה בין רבינו לבין רבותיו, כי בטוען "סיטראי" מודה רבינו שהלוה חייב לשלם, וכשהעדים מעידים שאמר בפירוש שנותן המעות לפרעון אותו החוב - גם הרי"ף - לפי ביאורו של הראב"ד - מודה שפטור (ראה מגיד-משנה). ובש"ך שם ס"ק טז, פירש דעת הראב"ד, שגם אם מעידים שפרע בפירוש חוב זה, יכול המלוה לטעון "סיטראי" וצ"ע. אולם מלשוננו של רבינו משמע ששיטתו נוגדת שיטת רבותיו. אגב, רש"י שם מפרש שהמלוה טוען עדי שקר הם, וזה לא כראב"ד].

- ג. הַתַּנְהָא¹⁷ הַמְּלוֹה עַל הַלּוֹה, שִׁיְהִיָּה נֶאֱמָן בְּכָל עֵת שִׁיאֲמַר שֶׁלֹא פָּרַעוּ - הָרִי זֶה נוֹטֵל בְּלֹא שְׁבוּעָה¹⁸, אֶף עַל פִּי שֶׁטַּעַן שֶׁפָּרַעוּ. וְאִם הִבִּיא עֲדִים שֶׁפָּרַעוּ¹⁹ - אֵינוֹ נוֹטֵל בְּלֹאם¹⁹.

(17) שם מב. (18) סתם נאמנות פירושו בלא שבועה, ואפילו במלוה על-פה. הדעת נוטה, שאם המלוה דרש נאמנות וחשש שמא יטעון הלוה פרעתי, בוודאי התכוון בלי שבועה, כי למה לו להכניס עצמו לחיוב שבועה (סמ"ע סי' עא ס"ק ב). בהלכה א, כתב רבינו: "ואמר אל תפרעני אלא בעדים" וכאן שינה וכתב "התנה", שינוי זה מלמדנו, שכאן המדובר בשעת ההלוואה, כי שלא בשעת ההלוואה אין מקום לתנאים, שהרי הכסף כבר ביד הלוה, ואף-על-פי-כן כשקנו מידו (עשו קבלת קנין) מועיל אפילו אחר ההלוואה (מגיד-משנה). (19) כרב פפא שם שאמר: הלוה קיבל נאמנות המלוה נגד עצמו, אבל לא נגד עדים.

- ד. הַתַּנְהָא עָלָיו שִׁיְהִיָּה הַמְּלוֹה נֶאֱמָן כְּשֵׁנִי עֲדִים, אֶף עַל פִּי שֶׁהִבִּיא עֲדִים שֶׁפָּרַעוּ - הָרִי זֶה גּוֹבֶה מִמֶּנּוּ²⁰ בְּלֹא שְׁבוּעָה²¹, שֶׁהָרִי הָאֲמִינוּ כְּשֵׁנִי עֲדִים²². וְאֶפְלוּ הִבִּיא מֵאָה עֲדִים (שֶׁפָּרַעוּ - הָרִי גּוֹבֶה מִמֶּנּוּ בְּלֹא שְׁבוּעָה, וְאֶפְלוּ הִבִּיא מֵאָה עֲדִים) שֶׁפָּרַעוּ בְּפִנְיָהֶם; שֶׁהַשְּׁנַיִם מִמֵּאָה²³. אֲבָל²⁴ אִם אָמַר לוֹ: הָרִי אַתָּה נֶאֱמָן עָלַי כְּשֶׁלֶשָׁה, הוֹאִיל וְיִרְדֵּי²⁵ לְמַנְיָן²⁶, אִם פָּרַעוּ בְּפִנְיָ אַרְבָּעָה - הָרִי זֶה פָּרֹעַ²⁷. זֶה שֶׁהָאֲמִין הַמְּלוֹה כְּשֵׁנִי עֲדִים, מָה תִּהְיֶה תִּקְנָתוֹ²⁸ כְּשִׁיפְרַע? יִקְרַע הַשְּׁטָר; אוֹ יַעֲדֵי²⁹ זֶה הַמְּלוֹה עַל עַצְמוֹ³⁰ שֶׁבִּטֵּל כָּל שְׁטָר שִׁישׁ לוֹ עַל פְּלוֹנִי; אוֹ יַעֲדֵי עַל עַצְמוֹ שֶׁלֹא בְּפִנְי הַלּוֹה³¹ שֶׁקִּבֵּל כָּל חוֹב שִׁישׁ לוֹ אֶצֶל פְּלוֹנִי³².

(20) שם מב. (21) נתבאר בהערה יז, שסתם נאמנות משמעותה בלא שבועה, ואפילו במלוה על-פה. [במלוה בשטר, הדבר פשוט שהכוונה ללא שבועה, שהרי גם בלי נאמנות נוטל בשבועה, כשהלוה טוען: פרעתי]. (22) ב'ספר התרומות' שער כו (מובא בש"ך שם ס"ק ב), שואל: למה אין אנו אומרים העמד ממון בחזקת בעלים, כמו בשתי כתי עדים המכחישות זו את זו? ומסביר, שאנו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לבטל כוחו של השטר ונשאר מלוה על-פה, למה לא ישבע הלווה שבועת מודה במקצת? ותיירץ, על-פי מה שנימקו (בבבא-מציעא ג.) שבועת מודה במקצת, מפני שהלווה רוצה לכפור הכל, אלא שאין אדם מעיז פניו בפני בעל-חובו וכו', וכאן שהאמינו - מעיז ומעיז.

- ז. התנה⁴⁵ המלוה שיהיה גובה בלא שבועה - הרי זה גובה ממנו בלא שבועה. אבל אם בא לגבות מיירשיו - ישבע⁴⁶ ואחר כך יגבה⁴⁷. ואם התנה שייגבה אף מן היורש בלא שבועה - גובה בלא שבועה. וכן אם התנה⁴⁸ שייגבה מן העדית⁴⁹ - גובה מן העדית אף מן היורשין⁵⁰; שפול תנאי שבממון - קיים. בא לגבות מן הלוקח - לא יטרף אלא בשבועה⁵¹; שאין זה מתנה לאבד ממון חברו.

(45) גם זה ברי"ף שם. (46) כעין שבועת התורה, בנקיטת חפץ. (47) כדין כל הבא לגבות מנכסי יתומים. (48) מחלוקת אמוראים בגיטין נ. (49) השדה המעולה שבשדותיו. לפי דין התורה, מלוה גובה מהגרוע (זיבורית), וחכמים תיקנו שיגבה מבינונית. (50) כשהתנה בפירוש שיגבה עידית גם מן היורשים, אבל אם לא פירש "גם מן היורשים" גובה מזיבורית, כרב נחמן שם. והטעם, מפני שתיקנו חכמים לגבות מנכסי יתומים מן הזיבורית, אין לעקור תקנה זו אלא-אם-כן התנה בפירוש (על-פי פירושו של הרמב"ן, מובא במגיד-משנה כאן). (51) אפילו התנה בפירוש שיגבה מהלוקח בלי שבועה.

- פרעתי - אינו גובה בשטר זה לא מן היורש³⁹ ולא מן הלוקח⁴⁰. ואפלו אמר לוה: לא פרעתי - אין המלוה טורף בשטר זה מן הלוקחות, שמא עשו קנוניא⁴¹ על נכסיו של זה⁴². טען הלוה בשטר זה ואמר: פרעתי מקצתו, והמלוה אומר: לא פרע כלום - משלם המקצת שהודה בו, ונשבע שבועת הסת⁴³; שהרי האמינו⁴⁴. ואם התנה עליו שיהיה נאמן בלא שבועת הסת - אינו נשבע.

(38) מקור דין זה ברי"ף כתובות פ"ט (אות שמו), והמדובר במלוה בשטר. (39) אם מת הלווה. (40) הקונה נכסי הלווה שהיו משועבדים למלוה, שביט-דין טוענים ליורש וכן ללוקח כל מה שהלווה יכול לטעון, והרי הלווה נאמן לומר פרעתי, ולפיכך טוען בית הדין: הלווה פרע. (41) הסכם למעשה תרמית. (42) ויחלקו ביניהם את הגזילה. (43) גם כשכופר הכל חייב שבועת היסת. ומשמיענו רבותא, שאפילו כשהודה במקצת אינו נשבע שבועת התורה אלא היסת. (44) נימוק למה פטור משבועת התורה. ולמה חייב שבועת היסת? מבואר ברי"ף שם באריכות. ותמצית דבריו: המלוה בשטר, אם הלווה טוען פרעתי - נשבע המלוה שלא נפרע ונוטל, ובמלוה על-פה - נשבע הלווה היסת ונפטר, ולפיכך אנו מפרשים את הנאמנות לביטול כוחו של השטר בלבד, ויהיה כמלוה על-פה שהטוען פרעתי נשבע היסת. [בבית חדש חו"מ סי' עא אות לה מביא תמיהת רבים, שאם הועילה הנאמנות רק

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - א' ז' סיון ה'תש"פ

לו תועלת והנאה, והרי זה כ"מעיד על עצמו", לקמן פט"ו, ה"א. (7) וכולם מתבארים והולכים מכאן עד פט"ו, ה"ד.

- ב. נשים פסולות לעדות מן התורה. שנאמר: על פי שנים עדים - לשון זכר, ולא לשון נקבה⁸.

(8) שנים, ולא שתים. ובשבועות ל, א דרשו: "ועמדו שני האנשים (דברים יט, יז) בעדים - הכתוב מדבר (=ללמדך שאין עדות בנשים, רש"י)...נאמר כאן שני, ונאמר להלן (שם, טו) שני (=על-פי שני עדים), מה להלן בעדים - אף כאן בעדים". וכן ב'ספרי' שם אות קצ. ומקור דרשת רבינו - אינו ידוע.

- ג. וכן הטמטום⁹ והאנדרוגינוס¹⁰ פסולין, מפני שהן ספק אשה¹¹. וכל מי שהוא ספק בשר ספק פסול - הרי הוא פסול. שאין העד בא אלא להוציא ממון על פיו או לחייב¹² על פיו¹³, ואין מוציאין ממון מספק¹⁴ ואין עונשין מספק דין תורה¹⁵.

(9) שאין לו לא זכרות ולא נקבות, וערוותו אטומה. (10) שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות (הל' אישות פ"ב,

יום ראשון א' סיון ה'תש"פ

הלכות עדות

פרק תשיעי

(1) עשרה מיני פסלות בעדים. שלבים שונים בעדות השוטים וחולי נכפה.

- א. עשרה מיני פסלות הם. כל מי שנמצא בו אחד מהן - הרי הוא פסול לעדות. ואלו הן. הנשים, והעבדים, והקטנים, והשוטים, והחרושים, והסומים², והרשעים³, והבזויין⁴, והקרובין⁵, והנוגעין בעדותן⁶. הרי אלו עשרה⁷.

(2) העוורים. וכל אלה מפורשים לפנינו בפרק זה. (3) כגון שעבר עבירה שחייבים עליה מלקות, או שלקח ממון שאינו שלו בחמס, כמבואר לקמן פ"י, ה"ב-ד. (4) שאינם מקפידים על בשתם, וכמבואר לקמן פ"א ה"ה. (5) לבעלי הדין, או שהעדים קרובים זה לזה בינם לבין עצמם, וכמבואר לקמן פ"ג ה"א, ופ"ד ה"ו. (6) שעדותו מביאה

עדות, והרי הללו דינם כמעוכבי גט שחרור בלבד, כמבואר בגיטין מב, ב - ובכל זאת אינם מעידים (אור שמח). ומכאן גם המקור להלכה ג', שכל ספק כשר ספק פסול - אינו מעיד (קריית מלך).

- ז. הקטנים פסולים לעדות מן התורה. שְׁנָאֹמֶר בְּעֵדִים: וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים. אֲנָשִׁים - וְלֹא קֹטְנִים.²⁷ אִפְּלוּ הֵיחָהּ הַקָּטָן נִבּוֹן וְחָכָם - הָרִי הוּא פְּסוּל, עַד שְׂכִיבֵי שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת²⁸ אַחֵר שְׁלֹשׁ עֶשְׂרִי שָׁנָה גְּמוּרוֹת. וְאִם הִגִּיעַ לְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְלֹא הִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת, וְנִוְלַד בּוֹ סִימָן מְסִימָנִי סְרוּס²⁹ - הָרִי זֶה סְרִיס³⁰, וְיַעֲד. וְאִם לֹא נִוְלַד בּוֹ - לֹא יַעֲד עַד רֵב שְׁנוֹתָיו³¹, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת אִישׁוֹת³².

(27) בבא-בתרא קנה, ב. (28) למטה, במקומות הידועים לשיעור (הל' אישות פ"ב, ה"י). (29) ששערו לקרי, ובשרו מחליק, ואין מימי רגליו מחמיצים, ועוד (שם, ה"י). (30) ולפיכך לא הביא שתי שערות, ודינו כדן גדול לכל דבריו (שם, ה"י). (31) עד שיהיה בן שלשים וחמש שנים ויום אחד, שזהו רובן של שבעים שנה, שהן שני חיי האדם, ככתוב (תהלים צ, י) "ימי שנותינו בהם שבעים שנה" (שם, ובבא-בתרא קנה, ב). (32) פ"ב, שם.

- ח. קָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְכָלֵל שְׁנוֹתָיו שְׁנָרָאוּ בּוֹ סִימָנֵי בְּגָרוֹת מְלֻמְעָה³³ - אֵינוֹ צָרִיךְ בְּדִיקָה³⁴; וְאִם לֹא - אֵין מְקַבְּלִין עֲדוּתוֹ עַד שְׂיִבְדֵּק³⁵. וְכֵן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרִי שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד שֶׁהִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּטִיב מִשָּׂא וּמִתֵּן³⁶ - אֵין עֲדוּתוֹ עֲדוּת בְּקִרְקָעוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מְדַקְדֵּק בְּדְבָרִים, שֶׁהִרִי אֵינוֹ יוֹדֵעַ³⁷. אֲכַל בְּעֲדוּת מְטֻלְטָלִין - מְקַבְּלִין עֲדוּתוֹ, הוֹאִיל וְהוּא גְּדוּל³⁸.

(33) שערות הזקן ושערות בית השחי. (34) בסימנים של מטה, שכלל הוא: "א"י-אפשר לעלוין לבוא עד שלא בא התחתון" (נדה מח, א). וראה בפירושו להל' אישות פ"ב, אות ע. (35) לראות אם יש בו סימנים של מטה, כמפורש במשנה שם: "אפשר לתחתון לבוא עד שלא בא העלוין". (36) מקח וממכר. (37) בבא-בתרא קנה, ב. ועדות קרקעות צריכה דקדוק גדול, שחיות האדם תלויה בהן (רדב"ז). (38) ואינו שוטה (בבא-בתרא שם). והשווה הל' מכירה פכ"ט, ה"י-ביג, שבקרקע שירש מאבותיו, אפילו הוא בקי במשא ומתן והוא גדול, אין ממכרו ממכר עד שיהיה בן עשרים שנה, "שמא ימכור בזול, מפני שדעתו נוטה אחר המעות, ועדיין לא נתישבה דעתו בדרכי העולם".

- ט. הַשּׁוֹטָה פְּסוּל לְעֲדוּת מִן הַתּוֹרָה, לְפִי שֶׁאֵינוֹ בֵּן מִצּוֹת³⁹. וְלֹא שׁוֹטָה שֶׁהוּא מְהִלָּךְ עָרִם וּמְשַׁבֵּר כָּלִים וְזוֹרֵק אֲבָנִים בְּלִבָּד, אֲלֵא כָּל מִי שֶׁנִּשְׁטַרְפָּה⁴⁰ דַּעְתּוֹ, וְנִמְצְאָת דַּעְתּוֹ מְשַׁבֵּשֶׁת תְּמִיד בְּדִבְרֵי מִן הַדְּבָרִים⁴¹, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מְדַבֵּר וְשׁוֹאֵל כְּעִנְיָן בְּשֶׁאֵר דְּבָרִים - הָרִי זֶה פְּסוּל, וּבְכָלֵל שׁוֹטִים יִחְשְׁבֵם⁴². הַנִּכְפָּה⁴³: בַּעַת כְּפִיתָיו - פְּסוּל, וּבַעַת שֶׁהוּא בָּרִיא - כְּשֶׁרִי⁴⁴.

(הכ"ד-כה). (11) תוספתא ביכורים פ"ב, מ"ד: "ופסול לכל עדות שבתורה כנשים". (12) עונש, מכות או מיתה. (13) ובכת"י תימן: על פיו עוון. רומז לדברים יט, טו. (14) כתובות כ, א ובבא-קמא מו, א. (15) שאם ממון (=שניתן לחזרה) אין מוציאין, עונש הגוף לא כל-שכן (ע"פ הכסף-משנה). ובשו"ע ח"מ סי' לה, סעיף יד, כתב הרמ"א: תקנת קדמונים היא, שבמקום שאין אנשים רגילים להיות, כגון בבית-הכנסת של נשים, ...שאשה רגילה ולא אנשים... נשים נאמנות.

- ד. הַעֲבָדִים פְּסוּלִין לְעֲדוּת מִן הַתּוֹרָה. שְׁנָאֹמֶר: וְעֵשִׂיתֶם לוֹ כְּאִשְׁרֵי זָמָם לַעֲשׂוֹת לְאֶחָיו. מְפָלֵל שְׁאֶחָיו כְּמוֹהוּ: מָה אֶחָיו בֶּן בְּרִית¹⁶, אִף הָעַד בֶּן בְּרִית¹⁷. קָל וְחֹמֶר לְעוֹבְדֵי פֹכְבִּים¹⁸: אִם עֲבָדִים, שֶׁהֵן בְּמִקְצַת מִצְוֹת, פְּסוּלִין; הַעוֹבְדֵי פֹכְבִּים לֹא כָּל שֶׁכֶּן¹⁹! ?

(16) שחייב בכל המצוות, שנכרת עליהן בברית, ככתוב (שם כח, טז) "אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה לכרות את בני ישראל". (17) והעבד אינו חייב אלא במצוות שהנשים חייבות (בבא-קמא פח, א): "אף אני אביא את העבד שאינו בכל המצוות ופסול להעיד". (18) שאינם אלא בשבע מצוות בלבד. (19) וכן אמרו (שם יד, ב) "ועל-פי עדים בני חורין בני ברית". ופירושו בגמרא, שם טו, א: בני חורין - למעט עבדים; בני ברית - למעט נכרים. ולדעת רש"י בגיטין כג, ב עבד - בן-ברית הוא, ככתוב (דברים כט, י"א) "מחוטב עציץ עד שואב מימין, לעברך בברית ה' אלקיך". ויתכן, שלא נתכוון רבינו אלא לומר, שאינו "בכל המצוות" (אור שמח).

- ה. מִי שֶׁחֲצִי עֶבֶד וְחֲצִי בֶן חֲרִיץ²⁰ - פְּסוּל²¹.

(20) כגון עבד של שני שותפים, ושחרר אחד מהם חלקו, ראה הל' עבדים פ"ז, ה"ד. (21) להעיד, שעדיין אינו בן ברית עד שישתחרר לגמרי, וכן אסור הוא בבת ישראל, כמבואר שם, ה"ו. ובבא-קמא פח, א אמרו: "ומה אשה שהיא ראויה לבוא בקהל - פסולה לעדות, עבד שאינו ראוי לבוא בקהל - אינו דין שפסול לעדות".

- ו. כָּל מִי שֶׁנִּשְׁטַרְפָּה²² וְהָרִי הוּא מְחַסֵּר גִּט שְׁחִירוֹ²³ - פְּסוּל²⁴; עַד שֶׁיִּגִּיעַ גִּט לִידוֹ²⁵, וְיַעֲשֶׂה מְפָלֵל בְּנֵי בְּרִית, וְאַחֵר כֶּן יַעֲד²⁶.

(22) כגון שהפקירו רבו, שאינו יכול להשתעבד בו עוד, כמבואר בגיטין לח, ב, או עבד שברח מבית האסורין ונתייאש ממנו רבו, שם ע"א. (23) שטר שחרור להתירו בבת ישראל, שם. (24) שעדיין אינו בן-ברית גמור. (25) ובכת"י תימן: הגט לידו, ויטבול ויעשה. והכוונה לטבילה לשם גירות שהיא אחר שחרורו, כמבואר בהל' איסורי ביאה פ"ג, ה"ב. (26) ומקור הדברים, בירושלמי יבמות פ"א, ה"ה: כהנה שנתערב ולדה בולד שפחתה, הרי כל אחד מהם הוא ספק כהן - ספק עבד, וכשיגדילו חייבים לשחרר זה את זה כמבואר שם ה"ו, ובכל זאת אמרו שם ה"ה, שכל עוד שלא נשתחררו אינם יכולים להעיד שום

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(דברים יז, ו) "על-פי שנים עדים" - מפיהם ולא מפי כתבם. (55) מלשון זה משמע, שאם פיקח שלח עדותו בכתב - עדותו כשירה, שהרי ראוי הוא להעיד בפיו. וכן דעת ה'תוספות' ביבמות לא, ב, וכבר העירונו על זה בפירושו לעיל פ"ג אות לב. אבל ה'טור' חו"מ סימן לה, מצטט דברי רבינו כך: צריך להעיד בבית-דין בפיו, ויהיה ראוי לשמוע הדיינים. ואם כן, אין מכאן ראיה, ויתכן שרבינו סובר כדעת רש"י (דברים טז, טו) שאין אדם שולח עדותו בכתב בשום פנים. (56) כמבואר לקמן פ"ז, ה"ב. ובתוספתא שבועות פ"ג, ה"ו שנינו: "ושמעה - להוציא את החרש... אם לא יגיד ונשא את עונו - להוציא את האילם". (57) נעשה אילם מחמת חולי, בניגוד ל"שומע ואינו מדבר" - שהוא מלידה. (58) ששואלים אותו שאלות שונות בסירוגין, אם אמר על לאו - לאו, ועל הן - הן, סימן שדעתו מיושבת עליו, כמבואר בהל' גירושין פ"ב, הט"ז. (59) גיטין ע"א, א. (60) להעיד עליה שמת בעלה להתירה להנשא (שם). (61) שאפילו עד מפי עד, וקרוב או שפחה התיירו בעדות עגונה, כמבואר בהל' גירושין פ"ב, הט"ו. פ"ג, הכ"ט.

יב. הסומים, אף על פי שםפירין הקול⁶² ויידעו⁶³ האנשים⁶⁴ - הרי אלו פסולין מן התורה⁶⁵. שגאמר: והוא עד או ראיה. מי שהוא ראוי לראות - הוא שםעיד⁶⁶. והסומא פאחת מעיניו - פשר להעיד⁶⁷.

(62) גיטין כג, א. (63) מכירים הם את בעלי הדין. (64) בבא-בבא קמא, א. (65) תוספתא שבועות פ"ג, ה"ו: "או ראה - להוציא את הסומא". והשווה דברי רש"י נדה מט, ב: "אבל בשתי עיניו פסול, דכתיב או ראה". (66) נדה שם. והשווה לעיל הל' סנהדרין פ"א, ה"א.

יום שני ב' סיון ה'תש"פ

פרק עשירי

(1) שאסור להצטרף לעדות הרשע אפילו בעדות אמת. איזהו רשע הפסול לעדות. סוגים שונים בגולנים הפסולים לעדות.

א. הרשעים פסולין לעדות מן התורה. שגאמר: אל תשת ירך עם רשע להלית עד חמס. מפי השמועה למדו: אל תשת רשע עד³. ואפלו עד פשר שידע² בחרבו שהוא רשע, ואין הדיינים מפירין רשעו - אסור לו להעיד עמו, אף על פי שהוא עדות אמת; מפני שםצטרף עמו, ונמצא זה הפשר השית ידו עם הרשע עד שנתקבלה עדותו⁴. ואין צריך לומר עד פשר שהוא יודע בעדות לחברו, וידע שהעד השני עמו עד שקר, שאסור לו להעיד. שגאמר: אל תשת ירך עם רשע⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הרשעים פסולין לעדות מן התורה.."

בגדר הפסול של עד רשע, ישנה חקירה ב"צפנת פענח" האם הפסול הוא שמפני רשעותו חשוד על עדות שקר

1 ואחד הנכפה מזמן לזמן או הנכפה תמיד בלא עת
2 קבוע⁴⁵. והוא שלא תהיה דעתו משבשת תמיד,
3 שהרי יש שם נכפים שגם בעת פריאותם דעתם
4 מטרפת עליהם. וצריך להתישב בעדות הנכפין
5 הרבה⁴⁶.

(39) שהוא פטור מכל המצוות, הואיל ואינו בר דעת, כמבואר בחגיגה ב, ב. ובבבא-בבא קמא, א אמרו: "שפוי (=חכם) ונשתטה פסול". ומקורו בתוספתא שבועות פ"ג, ה"ו: "והוא עד... או ידע (ויקרא ה, א) - להוציא את השוטה". (40) נתבלבלה. (41) כגון שהוא מקרע את בגדיו. (42) חגיגה ג, ב וכדעת רבי יוחנן שם. וראה נדה יג, ב: "שנטרפה דעתה, היינו שוטה". (43) נופל לארץ בהכרח מחמת חולי המשגע אותו לעתים. (44) ראש השנה כח, א. (45) הרי זה כשר כשהוא בריא. (46) כמו שאמרו (גיטין סז, ב) "נשתתק... בודקין אותו". ומפרש רש"י לראות אם דעתו מיושבת (ביאור הגר"א לחו"מ סי' לה, ס"ק יח).

6 י. הפתאים ביותר, שאין מפירין דברים שסותרין זה
7 את זה⁴⁷, ולא יבינו עניני הדבר בדרך שםבינין שאר
8 עם הארץ, וכן המבבלים והנכפזים בדתם⁴⁸
9 והמשמגעים ביותר⁴⁹ - הרי אלו בכלל השוטים⁵⁰.
10 ודבר זה לפי מה שיראה הדין, שאי אפשר לבון
11 הדעת⁵¹ בכתב.

(47) זה ההבדל בין פתי לשוטה, שהשוטה דעתו מטורפת לגמרי בדבר מהדברים, והפתי אינו מטורף לגמרי בשום דבר, אבל גרוע מהשוטה שאין לו שכל גמור ואינו מבין שום דבר, כדרך שמבינים אותו שאר בני אדם. בעוד שהשוטה, בשאר דברים הוא מבין כשאר בני אדם (סמ"ע לחו"מ שם, ס"ק כא). (48) אינם מבינים לרדת לסוף הענין ולתכלית המעשה. (49) כמו שאמרו (בבא-בבא קמא, ב) "שטותא יתירתא חזא ביה" (=ראה בו שטות יתירה), וביטל את ממכרו, כדין שוטה שממכרו בטל. (50) מקורו בתשובת הרי"ף, הובאה ב"העיתור" אות ק (כסף-משנה). (51) ובכת"י ימין: הדעות.

12 יא. החרש - פשוטה, שאין דעתו נכונה ואינו פן
13 מצות⁵². ואחד חרש מדבר ואינו שומע, או שומע
14 ואינו מדבר⁵³, אף על פי שראיתו ראיה מעלה
15 ודעתו נכונה - צריך להעיד בבית דין בפיו⁵⁴, או
16 שיהיה ראוי להעיד בפיו⁵⁵, ויהיה ראוי לשמע
17 הדיינים והאזנים שמאמיניו עליו⁵⁶. וכן אם נשתתק⁵⁷,
18 אף על פי שנבדק בדרך שבדקין לענין גשין⁵⁸
19 ונמצאת עדותו מכוונת, והעיד בפנינו בכתב יד -
20 אינו עדות כלל⁵⁹. חוץ מעדות אשה⁶⁰, לפי
21 שבעגונה הקלו⁶¹.

(52) וזה בחרש, שאינו שומע ואינו מדבר, כמו שאמרו (חגיגה ב, ב) "חרש שדיברו חכמים בכל מקום (=להשוותו כשוטה) - שאינו שומע ואינו מדבר", ומפרש רש"י: שאינו בן דעת. (53) עדותו פסולה. (54) גיטין ע"א, א שנאמר

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני ב' סיון - ספר שופטים - הלכות עדות קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 יום טוב שני של גליות¹⁵, או שלבש בגד צמר
15 שאבד בו חוט של פשתן¹⁶ וכיוצא בו - הרי הוא
16 פסול מדבריהם¹⁷. וכבר מנינו¹⁸ כל עברה שחיבין
17 עליה מלקות. וכבר נתבאר בכל מצוה ומצוה דברים
18 שאסורין¹⁹ מן התורה ודברים שאסורין מדבריהם.

8) בהמה שמתה מאליה, או שאירע פיסול בשחיטתה הרי היא כמתה, כמבואר בהל' מאכלות אסורות פ"ד, ה"א. ובהל' שחיטה פ"ג, ה"ח: "שאיין מוציא מידי נבלה אלא שחיטה כשרה". (9) כל המינים הטמאים שאסרתם התורה באכילה, כלשון הכתוב (ויקרא יא, יא): "ושקץ יהיו לכם, מבשרם לא תאכלו". וראה בתוספות יו"ט למכות פ"ג, מ"ב. (10) כגון שהמינים הטמאים הם בזול יותר מהמינים הטהורים, וזה בוודאי פסול לעדות, שמשום חימוד ממון - חשוד הוא להעיד שקר, והרי זה "עד חמס". (11) אע"פ שאינו חשוד על חימוד ממון - בכל זאת "רשע" הוא, והתורה אמרה: אל תשת רשע עד (סנהדרין כז, א) וכדעת אביי. (12) חלק, וסרוק במסרק, ומעורב מצמר ופשתים. (13) שמעבר צמר ופשתים, וטווה מהם חוטים. (14) שארג אריגה מחוטי צמר ופשתים כאחד. והשווה כלאים פ"ט, מ"ח: "לא תלבש שעטנז - דבר שהוא שוע טווי ונוז". שעטנז - נוטריקון: שוע טווי ונוז. וכן בתרגום ירושלמי (דברים כב, יא) "בכסו דשיע ועזיל (=טווי) וניז". וכן אמר רב אשי (נדה סא, ב) "או שוע או טווי או נוז". וראה ברב"ז להל' כלאים פ"י ה"ב, המצטט נוסח ערבי של פירוש המשנה (כלאים פ"ט, מ"ח) לרבינו: "וזה אצלי מאמר בלתי אמיתי, אלא שכל אחד מהם, כלאים של תורה". (15) שעושים אותו רק בגולה, שלא ידעו מתי נקבע החודש בארץ ישראל. (16) שארוג בו חוט אחד של פשתן ואין מקומו ניכר, ולא שהוא ידוע בוודאי שהוא בבגד, שאם כן, יש בו איסור תורה (ראה נדה סא, ב), אלא שהוא ספק אם נארג שם או לא (לחם-משנה), והשווה הל' כלאים פ"י ה"ז: "וכבר ביארנו... שכל איסור ספיקות - מדברי סופרים". (17) כל אלה אין איסורם מן התורה אלא מדברי חכמים, ואינו לוקה עליהם אלא מכת מרדות בלבד, שהיא מדבריהם. וההבדל בין פסול לעדות מן התורה לפסול מדבריהם, מבואר לקמן פ"א, ה"ו. (18) לעיל הל' סנהדרין פ"ט, ובסוף הפרק מסכם שם רבינו: "נמצאו כל הלוקים ר"ז". (19) בכת"י תימן: שאיסורם.

19 ד. ועוד יש שם רשעים שהן פסולין לעדות, אף על
20 פי שהן בגי תשלומין ואינן בגי מלקות²⁰. הואיל
21 ולוקחים ממון שאינו שלהם בהקם - פסולין²¹.
22 שגאמר: פי יקום עד חקם באיש. כגון הגנבים
23 והחמסנים²², אף על פי שהחזיר - פסול לעדות
24 מעת שגנב או גזל²³. וכן עד זומם²⁴, אף על פי
25 שהזם בעדות ממון²⁵ ושלם - הרי זה פסול מן
26 התורה לכל עדות²⁶. ומאימתי הוא נפסק? מעת
27 שהעיד בבית דין, אף על פי שלא הזם על אותה
28 עדות אלא אחר כמה ימים²⁷. וכן המלוה ברפית,
29 אחד המלוה ואחד הלנה - שניהם פסולין לעדות²⁸.

ולכן אינו נאמן, או שאין זה קשור עם נאמנות אלא שהוא פסול עצמי שהתורה פסלתו לעדות.

ויש לפשוט החקירה שאין הפסול מצד נאמנות אלא מכיון שפסלתו תורה, ושלוש ראיות לדבר:

א: הדין הוא "אי זה הוא רשע, כל שעבר עבירה שחיבין עליה מלקות" (הל' עדות פ"ה ה"ב), והרי מצינו שמי שנחשד על דבר אחד אינו חשוד על עניין אחר, וא"כ מדוע ייחשד על עדות שקר כשעבר עבירה שאינה שייכת כלל לגדר נאמנות.

ב: "אפילו עד כשר שיודע בחברו שהוא רשע... אסור לו להעיד עמו אע"פ שהוא עדות אמת" (רמב"ם ריש פ"י מהל' עדות), והגם שאין כאן חשש של עדות שקר - אסור לו להעיד משום "אל תשת ידך עם רשע".

ג: הפסול של עד רשע הוא גם בעדי קיום (כעדי קידושין) שאין שם ספק בנוגע למציאות אלא שנוכחותם של העדים פועלת את חלות הדבר ובכל זאת פסול, וא"כ משמע שאינו פסול מצד הנאמנות אלא שהוא פסול עצמי שפסלתו התורה.

(על פי יין מלכות ספר שופטים סימן טו)

2) סנהדרין כז, א. 3) שכונת הכתוב: אל תשת ידך עם רשע - לא לקבלו כעד. וב"ספר המצוות" לרבינו, ל"ת רפו: "בא הפירוש: אל תשת רשע עד, אל תשת חומס עד", והוא ב"מכילתא" פ' משפטים לפסוק זה. 4) שבועות ל, ב שגורם לפסוק הדין ע"פ שנים עדים, ואין כאן אלא עד אחד (רש"י שם). 5) ועד שקר זה, רשע הוא ברמותו את בית-הדין. ונמצא גם העד הכשר המצטרף עמו הופך להיות עד חמס, בהיותו גורם להוציא ממון על-פיו שלא כדין. ראה בסמ"ע לחו"מ סי' לד ס"ק א.

1 ב. אי זהו רשע? כל שעבר עברה שחיבין עליה
2 מלקות⁶ - זהו רשע, ופסול⁷. שהרי התורה קראה
3 למחוב מלקות רשע, שגאמר: והיה אם בן הכות
4 הרשע. ואין צריך לומר מחוב מיתת בית דין, שהוא
5 פסול. שגאמר: אשר הוא רשע למות.

6) ראה לעיל הל' סנהדרין פ"ח ה"א, על איזו עבירה חייבים מלקות. (7) וכן אמרו (סנהדרין כז, ב) "ארבעים בכתפיה וכשר"? - הרי שאם הוא חייב מלקות, לא יתכן שיכשר לעדות.

6 ג. עבר עברה שחיבין עליה מלקות מן התורה -
7 הרי זה פסול מן התורה; ואם היה החיוב שפה
8 מדבריהם - הרי זה פסול מדבריהם. כיצד? אכל
9 בשר בהמה בחלב, או שאכל נבלות⁸ ושקצים⁹
10 וכיוצא בהן, בין לתאבון¹⁰ בין להכעיס¹¹, או שחלל
11 את יום טוב הראשון, או שלבש שעטנז שהוא
12 שוע¹² או טווי¹³ או נזז¹⁴ - הרי זה פסול לעדות מן
13 התורה. אבל אם אכל בשר עוף בחלב, או שחלל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ויחזרו בהם חזרה גמורה". (24) שהעיד בשקר, ונודע בעדים שהעיד בשקר, כלשון רבינו לקמן פי"ח, ה"א. (25) כי אם הוזהר בעדות שאינה של ממון - הרי הוא לוקה, ומכיון שלקה - חוזר לכשרותו, לקמן פי"ב ה"ד, ובוודאי אם לא ילקה לא יועיל לו כל סכום שהוא לחזור להכשורו, אלא אפילו זה שהוזהר בעדות ממון והחזיר הממון, פסול הוא עד שישב בתשובה (כסף-משנה). (26) גם לעדות ממון, וגם לעדות נפשות, שהרי רשע הוא, והתורה אמרה: אל תשת רשע עד (סנהדרין כז, א) וכרבי מאיר שם. ולא כרבי יוסי, האומר שם: "הוזהר בדיני ממנות - כשר לדיני נפשות", שהחשוד לדבר קל - אינו חשוד לדבר חמור. (27) שמשעה שהעיד - רשע הוא, ואסור לשית יד עם רשע (שם, וכאביי). (28) שם כה, א, ששניהם עוברים על לא-תעשה, וכיון שחיימוד ממון מעבירו על דת, הרי זה כ"עד חמס" (רש"י שם). ואע"פ שהלווה אינו לוקח כלום אלא נותן למלווה - גם הלווה מחמת חיימוד ממון, שהוא חושב לעשות בו עסקיו, עובר על לאו: לא תשיך לאחריך (רא"ש שם). אבל הערב והעדים והסופר הכותב את השטר אע"פ שעוברים על לאו: לא תשימון עליו נשך, כמבואר בהל' מלוה פ"ד ה"ב - אינם נפסלים לעדות, שהרי אינם חייבים מלקות על לאו זה, וגם לא נטלו ממון על כך שיחשבו כעדי חמס (כסף-משנה). ולדעת המגיד-משנה בהל' מלוה (שם ה"ו), אין העדים נפסלים משום שלא זה (=לא תשימון עליו נשך) אינו ידוע לכל, ורבים סוברים שאינו אלא אזהרה למלוה בלבד. (29) ששיעורה קבוע מראש, כגון המלוה את חבירו ארבעה דינרים להחזיר לו חמשה, והיא האסורה מן התורה. (30) מעין ריבית, כאבק הזה שאינו עפר ממש אלא כעין עפר. כגון הנותן מעות לחבירו לישא וליתן בהן, קרוב לשכר ורחוק מהפסד, שאם יהיה רווח תתן לי חלקי מן הרווח, ואם יהיה הפסד יפסיד הלווה לבד, הרי זה אבק ריבית, ואינו אסור אלא מדבריהם (הל' מלוה פ"ד הי"ד, ופ"ה ה"ח). (31) סנהדרין כה, ב כיון שחוטפים הם, יש לחוש שמשום חיימוד ממון - חשוד הוא להעיד שקר. והשווה הל' גזילה פ"א, הי"א: "התאוה מביאה לידי חיימוד, והחיימוד מביא לידי גזל, שאם לא רצו הבעלים למכור, אע"פ שהרבה להם בדמים והפציר ברעים, יבוא לידי גזל, שנאמר: וחמדו בתים וגזלו". (32) כגון עזים וצאן. (33) בקר וכיוצא בו. (34) שעדיין לא ראינו שיכנס בהמותיו בשדות אחרים. (35) סנהדרין שם, אבל רועה בהמות אחרים בשכר, ואין לו חלק אפילו בוולדות - כשר לעדות, שאין אדם חוטא ולא לו, ונוזהר יפה שלא יכנסו בשדות אחרים (בבא-מציעא ה, ב), וזהו שדקדק רבינו, וכתב: בהמה גסה של עצמם. (36) אפילו בביתם ובחצרים, ואינם מרעים אותה בשדה כלל. (37) סנהדרין שם, שאי-אפשר לשמרה, והיא משתמטת ובורחת לשדות אחרים ומפסידתן. (38) שלא גזרו אלא בארץ ישראל משום ישוב ארץ ישראל, שלא תחרב ע"י היזקה של זו, כמבואר בבבא-קמא עט, ב. והשווה הל' נזקי ממון פ"ה, ה"ב. (39) אפילו בא"י, שאפשר לשמרה שלא תזיק, וגם היא דרושה מאד ליישוב למשא ולחרישה (בבא-קמא שם). וכל זה לגדל בביתו, אבל לרעותה בשדה אסור, שהרי היא נכנסת בשדות אחרים ומפסידתם וכאמור לעיל, אם לא

1 אִם רִבִּית קְצוּצָה²⁹ עָשׂוּ - הָרִי הֵן פְּסוּלִין מִן הַתּוֹרָה,
2 וְאִם אֲבָק רִבִּית³⁰ עָשׂוּ - הָרִי הֵן פְּסוּלִין מִדְּבָרֵיהֶם.
3 וְכֵן כָּל הַעוֹבֵר עַל גְּזֵל שֶׁל דְּבָרֵיהֶם - הָרִי הוּא פְּסוּל
4 מִדְּבָרֵיהֶם. פִּיעֵד? הַחֲמֻסִּים, וְהֵם הַלּוֹקְחִים קֶרֶקַע
5 אוּ מִטְּלָטְלִין שְׁלֹא בְּרִצּוֹן הַבְּעָלִים, אִף עַל פִּי
6 שְׁנוֹתָיִן הַדְּמִים - הָרִי אֵלּוּ פְּסוּלִין מִדְּבָרֵיהֶם³¹. וְכֵן
7 הָרֹעִים, אֶחָד רֹעִי בַּהֲמָה דָּקָה³² וְאֶחָד רֹעִי בַּהֲמָה
8 גְּסָה³³ שֶׁל עֶצֶם - הָרִי הֵן פְּסוּלִין; שְׁחֻזְקָתָן פּוֹשְׁטִין
9 יְדֵיהֶן בְּגִזֵּל, וּמִנִּיחִים בְּהִמָּתֵן לְרֵעוֹת בְּשׂוֹדוֹת
10 וּפְרִדָּסִים שֶׁל אֲחֵרִים. וּלְפִיכָךְ, סָתֵם רֹעֵה³⁴ -
11 פְּסוּל³⁵. וּמִגְדְּלֵי בַּהֲמָה דָּקָה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל³⁶ -
12 פְּסוּלִין³⁷; אֲבָל בַּחוּצָה לְאַרְץ - פְּשָׁרִין³⁸. וּמִתָּר לַגְּדֵל
13 בַּהֲמָה גְּסָה בְּכָל מְקוֹם³⁹. וְכֵן הַמוֹכְסִין⁴⁰ - סָתֵם
14 פְּסוּלִין; מִפְּנֵי שְׁחֻזְקָתָן לִקַּח יוֹתֵר מִדְּבַר הַקְּצוּב לָהֶם
15 בְּדִין הַמִּלְכוּת, וְלִוְקָחִין הַיֹּתֵר לְעֶצֶם⁴¹. אֲבָל גִּבְּאֵי
16 מִנֵּת הַמֶּלֶךְ⁴² - סָתֵם⁴³ פְּשָׁרִים. וְאִם נֹדַע שֶׁלְקָחוּ
17 אֶפְסוֹ פֶּעַם אַחַת יוֹתֵר מִן הָרְאוּי לָהֶם לְגִבּוֹת - הָרִי
18 אֵלּוּ פְּסוּלִין⁴⁴. וְכֵן מִפְּרִיחֵי יוֹנִים בִּישׁוּב - פְּסוּלִין;
19 מִפְּנֵי שְׁחֻזְקָתָן שְׁגוּזִלִּים יוֹנִים שֶׁל אֲחֵרִים בַּחֲנֹם⁴⁵.
20 וְכֵן סוֹחְרֵי שְׂבִיעִית. וְהֵם בְּנֵי אָדָם שִׁישְׁבִין בְּטָלִים,
21 וְכִינּוֹן שְׂפָאָה שְׂבִיעִית⁴⁶ פּוֹשְׁטִים יְדֵיהֶן וּמִתְחִילִין
22 לִשְׂאֹל וּלְתַן בְּפִרוֹת⁴⁷; שְׁחֻזְקָתָן אֵלּוּ שֶׁהֵן אוֹסְפִין פְּרוֹת
23 שְׂבִיעִית וְעוֹשִׂין בָּהֶן סְחוּרָה⁴⁸. וְכֵן מְשַׁחֵק בְּקוֹבְנֵי⁴⁹.
24 וְהוּא שְׁלֹא תִהְיֶה לוֹ אֲמָנוּת⁵⁰ אֵלָּא הוּא. הוּאִיל וְאִינוּ
25 עוֹסֵק בִּישׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם - הָרִי זֶה בַּחֻזְקָתָן שְׂאֻכָּל
26 מִן הַקּוֹבְנֵי, שֶׁהוּא אֲבָק גִּזֵּל⁵¹. וְלֹא בְּקוֹבְנֵי בְּלִבָּד,
27 אֵלָּא אֶפְסוֹ מְשַׁחֵקִים בְּקָלְפֵי אֲגוּזִים וּקְלָפֵי רְמוֹנִים⁵².
28 וְכֵן לֹא יוֹנִים בְּלִבָּד אֲמָרוּ⁵³, אֵלָּא אֶפְסוֹ הַמְשַׁחֵקִים⁵⁴.
29 בַּבְּהֵמָה חִיָּה וְעוֹף, וְאוֹמֵר: כָּל הַקּוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ, אוּ
30 כָּל הַנוֹצֵחַ אֶת חֲבֵרוֹ - יִטֵּל בְּעָלָיו אֶת שְׁנֵיהֶן. וְכֵן
31 כָּל פִּיוּצָא בְּשָׁחוֹק זֶה. וְהוּא שְׁלֹא תִהְיֶה לוֹ אֲמָנוּת
32 אֵלָּא שָׁחוֹק זֶה - הָרִי הוּא פְּסוּל. וְכָל אֵלּוּ פְּסוּלִין
33 מִדְּבָרֵיהֶם⁵⁵.

(20) וכלל הוא: "כל לאו שניתן לתשלומין, כגון לא תגזול ולא תגנוב - אין לוקים עליו" (לעיל הל' סנהדרין פי"ח, ה"ב) אלא משלם מה שגזל ונפטר לו. (21) שחשודים הם לקבל ממון ולהעיד שקר. (22) שחוטף מהבעלים חפץ בעל-כרחם, ואע"פ שנותן דמיו, אין הבעלים רוצים למכרו בכלל. ויש להעיר, שבסנהדרין כה, ב אמרו שחמסן אינו פסול אלא מדבריהם, ורבינו עצמו מביא להלן בהלכה זו בין אלה שפסולים מדבריהם, ולפיכך החליט הכסף-משנה לגרוס כאן: והגזלנים, ואמנם בכת"י תימן הנוסח: הגנבים והגזלנים. (23) עד שישב וינדע שחזר בו מדרכו הרעה, כמבואר לקמן פי"ב, ה"ד. ואפילו העדות שראה אחר החזרת הכסף פסול לה, עד שיחזור בתשובה, שעדיין יש לחוש, שמא משום סכום גדול יותר מזה שהחזיר, יעיד שקר (רדב"ז). וכן אמרו (סנהדרין כה, ב) "ואימתי חזרת...

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ג' סיון - ספר שופטים - הלכות עדות קעג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אע"פ שברצון הבעלים לקח, הואיל ולקח ממון חבריו בחינם דרך שחוק והיתול הרי זה גזול... והמשחק בקוביא עם הגוי אין בו איסור גזל, אבל יש בו איסור עוסק בדברים בטלים". (52) אע"פ שאינם מיוחדים לכך (סנהדרין כה, ב וברש"י). (53) שם, "מפריחי יונים - אלו שממרים (=מרגיזים אותן להלחם זו עם זו - רש"י) את היונים". (54) ובכ"י תימן, וכן בדפוס רומי ווינצ'יאה: הממירין (=מתעבים). (55) סנהדרין שם. שכל אלו, גזל מדבריהם הוא, כמבואר בהל' גזילה פ"ו, ה"י. וראוי להעיר, שה'טור' בחו"מ סימן לד - סובר, שלפיכך כל אלה שאינם עוסקים ביישובו של עולם פסולים להעיד, מפני שאינם יודעים כמה טורח האדם אחר הממון, ונקל בעיניהם להעיד שקר להפסיד ממון חבריהם, ולפיכך אם יש להם אומנות אחרת כשרים, שיודעים להעריך טרחתו של אדם להשיג ממון.

- ה. אָרִיסִים⁵⁶ שֶׁלֶקַח דָּבָר מוֹעֵט מִן הַפְּרוֹת שֶׁבְּכִירוֹ⁵⁷
בִּימֵי נִסְיָן יוֹמֵי תִשְׁרֵי⁵⁸ קָדָם שֶׁתִּגְמַר מְלֶאכֶתָּן, אָף
עַל פִּי שֶׁלֶקַח שְׂלֵא מְדַעַת בְּעַל הַשָּׂדֶה - אֵינִי גָנָב⁵⁹
וְכָשֶׁר לְעֵדוּת⁶⁰; שְׂאִין בְּעַל הַשָּׂדֶה מְקַפִּיד עָלָיו⁶¹.
וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(56) פועל המעבד אדמת אחרים, בתנאי שיקח לעצמו חלק מן היבול והשאר נותן לבעלים. (57) הקדימו להתבשל. (58) ניסן - זמן קציר; תשרי - זמן בציר ואסיף. (59) שמורה היתר לעצמו, כיון שעוסק במלאכה - מותר לו ליקח דבר מועט, אבל משנגמרה מלאכתו אין כאן שום היתר, ודרך גניבה הוא נוטל ופסול. (60) סנהדרין כו, ב, ורבינו גורס שם: ובדבר שלא נגמרה מלאכתו, כגירסת הרי"ף שם, וגירסת התלמוד שלפנינו: ובדבר שנגמרה מלאכתו. וראה ברש"י שם. (61) הואיל והוא אריס ולוקח דבר מועט. אבל שאר פועל, שאינו חולק בגוף הפירות, ואינו נוטל אלא שכרו בלבד, אפילו לקח דבר מועט - הריהו כגנב ופסול לעדות (כסף-משנה ע"פ משמעות הסוגיא שם).

יום שלישי ג' סיון ה'תש"פ

פרק אחד עש"ו

(1) קבלת עדות מעם הארץ ומהבוזיים. ההבדל בין פסול לעדות מן התורה לפסול מדבריהם. עדות החשוד על דבר, כלפי אחרים. העדות על מלכי ישראל וכהן גדול.

- א. מִי שְׂאִינוּ לֹא בְּמִקְרָא וְלֹא בְּמִשְׁנָה² וְלֹא בְּדִרְךְ⁶
אֶרֶץ³ - הֲרִי זֶה בְּחֻקְתָּ רָשָׁע, וּפְסוּל לְעֵדוּת⁷
מְדַבְּרֵיהֶם⁴. שֶׁכָּל מִי שֶׁיָּרֵד עַד כָּף - חֻקָּה שֶׁהוּא⁸
עוֹבֵר עַל רֵב הַעֲבֵרוֹת שֶׁיִּבְאוּ לְדֹרוֹ⁹.

(2) שלא קרא מקרא ולא שנה משנה. (3) שאין משאו ומתנו בנחת עם הבריות (רע"ב לקידושין פרק א, משנה י). ורבינו בפירושו שם אומר: "דרך ארץ - חבורת בני אדם, חבורה טובה בנחת ובמוסר". (4) קידושין מ, ב. (5) כפירוש רש"י שם דיבור המתחיל ופסול לעדות: כיוון ש"אינו מן היישוב" אין הוא מקפיד על עצמו ואין לו בושת פנים.

- ב. לְפִיכָּה, אֵין מוֹסְרִין⁶ עֵדוּת לְעַם הָאֶרֶץ וְאֵין¹⁰

שעומד עליה לשמרה שלא תזיק. (40) קונה מנת המלך בסכום קצוב לשנה, והוא גובה את המס לעצמו מכל יחיד ויחיד (כסף-משנה). (41) והרי הם כגזלנים (סנהדרין שם). (42) ממונים מטעם המלך לגבות מס גולגולת וארנונה מישראל חבריהם, ואינם קונים את הכנסת המסים מאת המלך בסכום קצוב לשנה. (43) כל עוד לא שמענו שהם לוקחים יותר מהראוי. (44) שם. ובסמ"ע לחו"מ ס' לד ס"ק לד, מגדיר: מוכסן - הוא הגובה למלך לפי הסחורה או לפי ממונו של אדם, ובדבר שאינו ידוע לכל, יוכל ליטול יותר מהראוי, ואין מרגיש בו, ולפיכך סתמו פסול; גבאי - שגובה לפי הגולגולת או לפי הבתים דבר השוה לכל, ובקושי יוכל ליטול יותר מקצבתו, ולפיכך סתמו כשר. ולדעת הכסף-משנה כל שנודע שהוא לוקח היתר לעצמו - הרי הוא פסול מן התורה כגזלן גמור. ולדעת ה'תוספות' בסנהדרין שם, אלה גרועים מגזלן, שאינם יודעים למי להחזיר. וגם, כיון שהם עוסקים עדיין בגבאות ובמוכנסות - חשודים הם לחזור לקלקולם. (45) שמלמדים אותן להביא יונים משובכות אחרים לבית בעלים על-כרחן, ויש בזה משום גזל (סנהדרין כה, א). וכנימוקו של רבינו בהל' גזילה פ"ו, ה"ז: "שהרי לוקח ממון אחרים שלא כדין, מפני שמשלח זכר ויביא נקבה משובך אחר או נקבה ותביא זכר, ולא יונים בלבד, אלא כל העושה כזה בשאר עופות או חיה ובהמה - הרי זה גזלן מדבריהם". ודוקא ביישוב, אבל במדבר אין לחוש לכך, שאם מרחיק את השובך מן הישוב ארבעה מילין, מותר לו להפריח משם יונים, כמו ששנינו (בבאקמא עט, ב) "אין פורסים נישובים (=פחים) ללכוד בהן יונים) ליונים, אלא-אם-כן היה רחוק מן הישוב שלשים ריס". והשווה הל' גזילה שם ה"ח. (46) שנת השמיטה. (47) שהם הפקר לכל. (48) והתורה אמרה (ויקרא כה, ו) "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" - לאכלה ולא לסחורה, כמבואר בע"ז סב, א. ומתוך שחימוד ממון מעבירים על דברי תורה - הרי הם כרשעי חמס, ופסולים להעיד נושטים אחרי הבצע (סנהדרין כד, ב וברש"י). ובירושלמי שם פ"ג, ה"ה אמרו: "איזהו תגר שביעית, זה שיושב ובטל כל שני שבוע, כיון שבאה שביעית התחיל מפשט ידיו ונושא ונותן בפירות שביעית", והם-הם דברי רבינו. אבל אם אינם בטלים כל השנים, אזי אפילו אם הם עוסקים במכירת פירות בשביעית, אין לפסלם, שיש לתלות שהם מוכרים פירות של השנה השנית ואין להם עסק בפירות שביעית (כסף-משנה). (49) עצמות או אבנים שמשחקים בהן משחקי מזל שונים, וכפירוש המשנה לרבינו (סנהדרין פ"ג, מ"ג): "שחוק ידוע... על תנאי שמשמין כספים, למי שיעשה כך או שלא יעשה, שיקח אותם כפי שמסכימים באותו השחוק". (50) התעסקות. (51) מעין גזל (משנה, שם כד, ב). וכפירוש רבינו שם: "מיסודי התורה, שהאדם אין לו להתעסק בעולם הזה אלא באחד משני דברים: או בתורה כדי שתשלם נפשו בחכמתה, או במלאכה שתועיל לו בהתמדת המציאות... אלא שראוי למעט בה, ולהרבות בתורה, כמו שאמרו: הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה". ובהל' גזילה פ"ו, ה"י, כתב רבינו: "המשחקים בקוביא כיצד, אלו שמשחקים בעצים או בצרורות או בעצמות... ועושים תנאי ביניהם, שכל הנוצח את חבריו באותו שחוק, יקח ממנו כך וכך...

בפי"ז ה"ב שזמהירים את העדים "ומודיעין אותם כח עדות שקר, ובושת המעיד בה בעולם הזה ובעולם הבא", אזהרה שלא מצינו דוגמתה אפילו בעבירות שהעונש עליהם ארבע מיתות בית-דין. והביאור הוא: כל תוכנו של יהודי הוא עדות על הקב"ה, כי על-ידי הנהגתו הטובה והישרה הוא מעיד על ה"טוב" ו"הישר" של הקב"ה כביכול, שהרי נאמר על עם ישראל "אתם עדי" (ישעיהו מג, י). לכן, כשמעיד עדות שקר הרי זה מעשה הסותר את כל עניינו ותוכנו, ומשום כך מזהירים אותו שאם יעיד שקר בושת לו בעולם הזה כו' כי מאבד את כל תוכנו ממש כמו אדם שמביישים אותו, שאינו ניזק בדבר ממשי אלא שהמביישו נוטל ממנו את ערך תוכנו.

ובזה יובן גם מדוע פסלו את הבזויין מדבריהם, כיון שתוכנו של יהודי הוא להיות עד על ה"טוב" של הקב"ה, ולכן לא יכול להיות איש בזוי כי הוא נוגד את כל תוכנו ועניינו - "אתם עדי", ואם אינו יכול להעיד על הקב"ה - מופקע ממנו גדר עד ופסול לעדות.

(ע"פ לקו"ש חזק"כ עמוד 258 הערה 58)

~ נקודות משיחות קודש ~

וכן האוכלין צדקה של גויים בפרהסיא.

בגמרא (סנהדרין כו, ב) "אמר רב נחמן, אוכלי דבר אחר פסולים לעדות, הני מילי בפרהסיא אבל בצנעא לא כו'". ואם אי אפשר לי' מותר אף בפרהסיא. ופירושו כל המפרשים ש"אוכלי דבר אחר, היינו לוקחי צדקה מעכו"ם". ובטעם האיסור כתב רש"י שהוא "חילול ה' מחמת ממון, והוי לי' עד חמס מחמת ממון". אבל הרמב"ם כאן כתב הטעם, שהאוכלין צדקה של גויים בפרהסיא הם בכלל הבזויין שפסולים לעדות.

ויש לומר סיבת החילוק בין רש"י לרמב"ם בספר הי"ד, כי מקור הדין שהבזויין פסולים לעדות הוא בסוף פ"א דקידושין, בנוגע למי שאינו מן הישוב, ויש אומרים שפסול לעדות כיון שאינו מקפיד על עצמו ואין לו בושת פנים ואינו בוש לזלזל בעצמו וליפסל.

רש"י בסנהדרין פירש אליבא דכו"ע, ולא רק כה"ש אומרים' שדווקא האוכל בשוק פסול לעדות, וממילא הלוקח צדקה מן העכו"ם לא נחשב לפסול לכולי-עלמא, ולכן הוצרך לפרש שלקחת צדקה מעכו"ם אסור מצד חילול ה'.

אבל הרמב"ם בספר הי"ד פירש אליבא דהלכתא של הי"ש אומרים' שאוכל בשוק "פסול לעדות", ולכן כתב ש"מכלל אלו האוכלים צדקה של עכו"ם בפרהסיא כו' מבזין את עצמן ואינן חוששין".

(ע"פ רשימות ח', ק"ט ס"א)

(15) קידושין מ, ב. אבל האוכל בשוק שלא בפני כל העם אינו

1 מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ עֲדוּתָא. אֵלָא אִם כֵּן הַחֹזֵק שֶׁהוּא עוֹסֵק
2 בְּמַצּוֹת וּבְגִמְלוֹת חֲסִידִים, וְנוֹהֵג בְּדִרְכֵי הַיִּשְׁרִים,⁸
3 וַיֵּשׁ בּוֹ דֶּרֶךְ אֶרֶץ - מְקַבְּלִין עֲדוּתוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא
4 עִם הָאֶרֶץ וְאֵינוֹ לֹא בְּמִקְרָא וְלֹא בְּמִשְׁנָה.

(6) אין מייחדים אותו מתחילה להיות עד. (7) אם ייחודוהו אין בית הדין מקבל ממנו עדותו (פסחים מט, ב). (8) הרגלים טובים ונימוסים נאים. והרי"ף בפסחים שם מוסיף: שאינו חשוד על שבועת שקר וגזל. (9) זהו שאמרו (חגיגה כב, א): כמי מקבלים היום עדות מעם הארץ - כרבי יוסי, כלומר, שרבי יוסי חושש לאיבה, שלא ייטור לנו עם הארץ שנאה, שאנו מרחיקים אותו מחברתנו, לפיכך מקבלים ממנו עדות, וזה רק כשישנו על כל פנים בדרך ארץ (רי"ף לפסחים שם).

5 ג. נִמְצְאָתָא אֹמֵר: כָּל תַּלְמִיד חֶכֶם - בְּחֻזְקַת פֶּשֶׁר,
6 עַד שִׁיפְסֹל¹⁰. כָּל עִם הָאֶרֶץ¹¹ - בְּחֻזְקַת שֶׁהוּא
7 פְּסוּל¹², עַד שֶׁיִּחְזַק שֶׁהוּא הוֹלֵךְ בְּדִרְכֵי הַיִּשְׁרִים¹³.

(10) בעבירה, או באיסורי גזל המנויים לעיל פרק י, הלכה ד. (11) שאינו במקרא ובמשנה. (12) שמן הסתם אינו גם בדרך ארץ, וכמשמעות לשון הסוגיא בפסחים מט, ב שסתם עם הארץ אינו ככולן. (13) ואותו הכשירו בחגיגה כב, א - על פי רבי יוסי, וכתב הרדב"ד: ובוזה טועים כמה מקבלי עדות שמקבלים עדות מכל הבא לפניהם וסומכים לומר: כל ישראל בחזקת כשרים הם. וזה אינו, שאף על פי שהם בחזקת כשרות, שאינם עוברים עבירות - אינם בחזקת כשרים להעיד אלא אם-כן הם תלמידי חכמים.

8 ד. וְכָל מִי שֶׁיִּקְבֹּל עֲדוּת עִם הָאֶרֶץ טָרֵם שְׁתֵּהִיָּה לוֹ
9 חֻזְקָה זו, אִו קָדָם שֶׁיּוֹבֹאוּ עֲדִים וְיַעֲדוּ שֶׁהוּא נוֹהֵג
10 בְּמַצּוֹת וּבְדֶרֶךְ אֶרֶץ - הֲרִי זֶה הִדְיוּט, וְעֵתִיד לִתֵּן אֶת
11 הַדִּין¹⁴; שֶׁהֲרִי מֵאֲבֵד מִמּוֹנָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל עַל פִּי
12 רְשָׁעִים.

(14) כיוון שאינם ראויים להעיד נמצא הדין שקיבל עדותם מוציא ממון של ישראל שלא כדין. ובקידושין מ, ב אמרו: "כל שאינו לא במקרא... ולא בדרך ארץ אינו מן היישוב" ומפרש רבינו שם: אין תועלת בו ביישוב העולם, אבל להוציאו מן המקום - תועלת למדינה.

13 ה. וְכֵן הַבְּזוּיִין פְּסוּלִין לַעֲדוּת מְדַבְּרֵיהֶם. וְהֵם
14 הָאֲנָשִׁים שֶׁהוֹלְכִין וְאוֹכְלִין בְּשׁוּק בְּפָנֵי כָּל הָעָם¹⁵,
15 וּבְגוֹן אֵלּוֹ שֶׁהוֹלְכִין עֲרָמִים בְּשׁוּק¹⁶ בָּעֵת שֶׁהֵן
16 עוֹסְקִין בְּמִלְאכָה מְנוּלָת, וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלּוֹ¹⁷ שֶׁאֵין
17 מְקַפְּדִין עַל הַבִּשְׁת. שֶׁכָּל אֵלּוֹ חֲשׁוּבִין כְּכֹלֵב, וְאֵין
18 מְקַפְּדִין עַל עֲדוּת שֶׁקָּר¹⁸. וּמִכָּלֵל אֵלּוֹ: הָאוֹכְלִין
19 צִדְקָה שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּפִרְהֶסְיָא. אִף עַל פִּי
20 שֶׁאִפְשָׁר לָהֶן שִׁיזוֹנוּ בְּצַנְעָה, מְבִזִּים עֲצָמָן וְאֵינוֹן
21 חוֹשְׁשִׁין. כָּל אֵלּוֹ פְּסוּלִין מְדַבְּרֵיהֶם¹⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכן הבזויין פסולין לעדות מדבריהם".

ההסבר לסיבת הפסול של הבזויין, יובן על-פי מה שכתב

לתיאבון... מותר לאכול משחיתותו" ושם ד, ב אמרו: "מומר לדבר אחד לא היו מומר לכל התורה כולה", והשווה הלכות שחיטה פרק ד, הלכה י"ד-ט"ו. (28) להעיד על אותו דבר שהוא חשוד עליו, בשעה שהעדות נוגעת לעצמו. (29) כגון כהן, שהוא חשוד להטיל בעצמו מום בכבוד, כדי שישחטנו במדינה ולא יצטרך להביאו קרבן - נאמן להעיד על בכור של כהן אחר כמדם הראוי לבוא בידי אדם, שמאליו נפל, ולא הטילו בעליו בידיים (בכורות לה, א) וכדעת רבן שמעון בן גמליאל שם.

ח. לפיכך, החשוד על דבר - יש לו לדון בו ולהעיד בו לאחרים. חזקה אין אדם חוטא פרי שיהנו אחרים³⁰. פיצד? נאמן עם הארץ לומר: פרות פלוני מתקנים הם³¹, ונאמן הנחשד למכור פשר פכור³² לומר: פשר זה שמוכר פלוני חלין הוא. וכן כל פיוצא פנה משאר האסורין. לפי שאימת האסורין על הרשעים³³, ואין אימת הממוין עליהם³⁴.

(30) כמו שאמרו (בבא מציעא ה, ב): "חזקה אין אדם חוטא ולא לו". (31) מעושים הם, ואף על פי שעם הארץ חשוד שלא להפריש מעשרות מפירות שלו - נאמן הוא על אחרים, ובלבד "שלא יראה כעושה קנוניא" - כלשון רבינו בהלכות מעשר פרק י"ב, הלכה י"ז. (32) באטליו, שבכור אינו נמכר בשוק של טבחים, אלא בביתו של כהן, ואפילו נפל בו מום, כמבואר בהלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה י"ב. או שהוא חשוד למכור בשר בכור חמים, אף על פי שהוא קרבן, ובזמן הזה אין לשחטו עד שיפול בו מום. (33) ואינו עלול להכשיל אחרים באכילת איסור. (34) בדפוסים קדומים: בעל הממוין. והכוונה, שלא איכפת להם להעיד שקר ולהפסיד בעדותם ממון אחרים שלא כדין, ולפיכך אינם נאמנים להעיד בעדות ממון. ומקור דברי רבינו מסתימת המשנה (דמאי פרק ד, משנה ו) "הנכנס לעיר ואינו מכיר אדם שם, אמר מי כאן נאמן, מי כאן מעשר? אמר לו אחד, אני איני נאמן, איש פלוני נאמן, הרי זה נאמן" וכפירוש רבינו שם, שאין אדם חוטא ולא לו. וכן דעת רבן שמעון בן גמליאל בבכורות לה, א "נאמן הוא על של חבירו ואין נאמן על של עצמו", וקבעו בגמרא שם עמוד ב הלכה כמותו, וכן ביומא עה, א. ולדעת הראב"ד אין החשוד נאמן על של אחרים. כדברי סתם משנה (בכורות פרק ד, משנה י) "החשוד על דבר לא דנו ולא מעידו". אולם רבינו סובר שמשנה זו על פי רבי מאיר היא, החולק עם רבן שמעון שם פרק ה, משנה ד, וידוע, שסתם ואחרי כן מחלוקת אין הלכה כסתם. ומה גם שבגמרא שם לה, ב קבעו הלכה כרבן שמעון בן גמליאל וכו"ל. והשווה הלכות שמיטה פרק ח, הלכה י"ז. ולדעת בעל "מחנה אפרים" מקור דברי רבינו בסנהדרין כו, ב: החשוד על העריות אינו נאמן להוציאה (=לומר מת בעלה ותינשא, כי נוח לו שתהיה פנויה), ונאמן להכניסה (=לומר פלוני קידשה, ואסורה לעולם).

ט. מלכי ישראל³⁵ - לא מעידין³⁶ ולא מעידין עליהן; מפני שהן אֱלֹמִים³⁷, פְּעִלִי זֶרַע, ואֵינָן נִכְנָעִין תַּחַת עַל הַדְּעִינִים³⁸. אָבֵל כֹּהֵן גָּדוֹל - מְעִידִין

נפסל לעדות, אבל יש בו משום גנאי לתלמיד חכם, כמו שאמרו בירושלמי (מעשרות פרק ג, הלכה ב) "אין שבחו של תלמיד חכם להיות אוכל בשוק" (כסף משנה). ולדעת הב"ח לחושן משפט סימן לד כוונת רבינו שאינו נפסל לעדות אלא כשאוכל בשוק בפני הכול כשהוא מהלך ואם אוכל בשוק כשהוא יושב במקום אחד אין בו אלא משום גנאי לתלמיד חכם בלבד. (16) "שאין לך משוקן ומתועב לפני המקום יותר ממי שמהלך בשוק ערום" (יבמות סג, ב). (17) "הגרע (=מקיו דם) והבלן והבורסקי... רבי יוסי אמר פסולים לעדות הם" (תנא דבי אליהו זוטא פרק ט"ז). (18) קידושין מ, ב וכדברי רש"י שם: "הואיל ואינו מקפיד על כבודו אינו בוש לזלול בעצמו ולהיפסל. (19) סנהדרין כו, ב "אוכלי דבר אחר פסולים לעדות" ומפרש רש"י: מקבלי צדקה מן הגויים, והרי זה חילול השם מחמת ממון. והשווה הלכות מתנות עניים פרק ח, הלכה ט: "אסור לישראל ליטול צדקה מן הגוי בפרהסיא" וכו'.

ו. מה בין פסול לעדות מן התורה²⁰ לפסול מדבריהם? שהפסול מן התורה שהעיד - עדותו בטלה, אף על פי שלא הכריזו עליו כבתי כנסיות ובבתי מדרשות²¹; והפסול מדבריהם - צריך הכרזה²². לפיכך, פל עדות שהעיד קדם שהכריזו עליו - מקבלין אותה, פרי שלא לאבד זכות העם, שהרי לא ידעו שהוא פסול²³, ואין פסולו אלא מדבריהם²⁴.

(20) ראה לעיל פרק י, הלכה ג-ד. (21) שעבירה שלו מפורסמת לכל (סנהדרין שם וברש"י). (22) להודיע פסולו ברבים. (23) ומסרו לו עדות על ממונם. (24) ולפיכך, כל עוד שלא נודע פסולו לא תיקנו חכמים לבטל עדותו. ומי שהוציאוהו הקהל מבית הכנסת מפני ששחק בקובייה, אין לך הכרזה גדולה מזו (בית יוסף לחושן משפט לד בשם הראב"ן).

ז. עד אחד נאמן באסורין²⁵, אף על פי שהוא פסול לשאר עדיות. שהרי רשע בעברה²⁶ ששחט - שחיטתו פשרה²⁷, ונאמן לומר: פהלכה שחטתי. אָבֵל הַחֲשׂוֹד עַל דָּבָר - אֵינוֹ נֶאֱמָן עַל שְׁלוֹ²⁸, אָבֵל נֶאֱמָן הוּא עַל אֲחֵרִים²⁹.

(25) להתיר, כגון שהיו לפנינו שתי חתיכות אחת של היתר ואחת של איסור, נאמן לומר זו של היתר (גיטין ב, ב). ובדבר שבידו לתקן נאמר להתיר אפילו בדבר שהוחזק בו איסור, וכדברי רש"י שם: "שהרי האמינה תורה כל אחד ואחד מישראל על הפרשת תרומה ועל השחיטה ועל ניקור הגיד והחלב". ומקור הדברים, ממה שהאמינה תורה לנידה לספור לעצמה שבעה נקיים, שנאמר (ויקרא טו, כח) "וספרה לה שבעת ימים" - לה לעצמה, כמבואר בכתובות עב, א (תוספות שם דיבור המתחיל עד אחד נאמן). ובנוגע לקביעת דבר איסור, וודאי שעד אחד נאמן להחזיק איסור בדבר שאין טיבו ידוע לנו, כמבואר לעיל הלכות סנהדרין פרק ט"ז, הלכה ו ובביאורנו שם. (26) שעבר עבירה ופסול לעדות ממון. (27) חולין ג, א ישראל מומר אוכל נבילות

יום רביעי ד' סיון ה'תש"פ

פרק נָשִׁים עֲשָׂרוֹ

(1) על איזו עבירה נפסל אדם לעדות, ועל איזו אינו נפסל. אם אדם נפסל על פי עצמו. תשובתם של פסולי עדות משום ממון, ודרכי חזרתם.

- א. כָּל הַנִּפְסָל בַּעֲבֵרָה, אִם הֵעִידוּ עָלָיו שְׁנֵי עֲדִים
- שֶׁעָשָׂה עֲבֵרָה פְּלוּגִית, אָף עַל פִּי שְׁלֹא הִתְרוּ בּוֹ,¹⁰
- שֶׁהָרִי¹¹ אֵינוֹ לֹקֵה¹² - הָרִי זֶה פֶּסוּל לַעֲדוּת¹³. בָּמָה
- דְּבָרִים אֲמֹרִים? פֶּשַׁעֲבָר עַל דְּבָרִים שֶׁפִּשְׁט¹⁴
- בִּישְׂרָאֵל שָׁהָן עֲבֵרָה, פְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע לִשְׁקֹר¹⁵ אוֹ
- לִשְׁוֹא¹⁶, אוֹ גָזַל אוֹ גִּבּוֹר¹⁷, אוֹ אָכַל נֶבֱלָה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ;¹⁸
- אָכַל אִם רָאוּהוּ יְעִידים עֹבֵר עַל דְּבָר שֶׁקְרוֹב הָעוֹשָׂה
- לְהִיטּוּ שׁוֹגֵג¹⁹ - צָרִיכִין לְהִזְהִירוֹ, וְאַחֵר פֶּה יִפְסֵל.
- פִּיֶּצֶד? רָאוּהוּ קוֹשֵׁר²⁰ אוֹ מְתִיר בִּשְׁבַת - צָרִיכִין
- לְהוֹדִיעוֹ שֶׁזֶּה חֲלוּל שְׁבַת, מִפְּנֵי שֶׁרֶב הָעַם אֵינֶן
- יֹדְעִין זֶה. וְכֵן אִם רָאוּהוּ עוֹשֶׂה מְלָאכָה בִּשְׁבַת אוֹ
- בְּיוֹם טוֹב - צָרִיכִין לְהוֹדִיעוֹ שֶׁהַיּוֹם שְׁבַת, שְׁמָא
- שׁוֹכֵחַ הוּא. וְכֵן הַמְשַׁחֵק בְּקוֹבֵיטָא תָּמִיד, אוֹ מִי
- שֶׁנִּשְׁבַּע מוֹכֵס אוֹ גִּבְּאֵי שְׁמוּסִיף לַעֲצוּמָו²¹ - צָרִיכִין
- הָעֵדִים לְהוֹדִיעוֹ שֶׁהָעוֹשָׂה דְּבָר זֶה פֶּסוּל לַעֲדוּת.
- שֶׁרֶב הָעַם אֵינֶן יֹדְעִים דְּבָרִים אֵלֹו²². וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא
- בְּזָה²³. כָּלָל שֶׁל דְּבָר: כָּל עֲבֵרָה שֶׁהַדְּבָרִים מְרָאִים
- לְעֵדִים שֶׁזֶה יָדַע שֶׁהוּא רָשָׁע וְעֹבֵר בְּזוּדוֹ, אָף עַל פִּי
- שְׁלֹא הִתְרוּ בּוֹ - הָרִי זֶה פֶּסוּל לַעֲדוּת, וְאֵינוֹ לֹקֵה²⁴.

(2) שלא לעשותה. (3) כאילו היה כתוב: והרי. (4) כי אין מלקות בלא התראה, כמבואר בהל' סנהדרין פט"ז ה"ד, וראה שם פ"ב, ה"ב. (5) מן התורה, הואיל וזוהי עבירה שיש בה מלקות, אילו התרו בו, ראה לעיל פ"ב, ה"ב (ש"ך לחו"מ סי' לד ס"ק כד). (6) נפון וידוע. (7) והתורה אמרה (ויקרא יט, יב) "ולא תשבועו בשמי לשקר". (8) שנשבע על דבר ידוע, שאין בו ספק לאדם שהוא כן, כגון שנשבע על אבן זו, שהיא אבן (הל' שבועות פ"א ה"ה), והתורה אמרה (שמות כ, ו) "לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא". (9) אלו עבירות אין לוקים עליהן, שהרי לאו שלהן ניתן לתשלומין (הל' סנהדרין פ"ח ה"ב), ובכל זאת פסולים הם להעיד, הואיל ולוקחים ממון שאינו שלהם בחמס, והם "עדי חמס", כמבואר לעיל פ"י, ה"ד. (10) שאינו יודע שזוהי עבירה. (11) קשר של קיימא, והוא מעשה אומן כגון קשר הגמלים וקשר הספנים (הל' שבת פ"ה, ה"א). (12) יתר על מה שקצוב לו בדין המלכות, כלשון רבינו לעיל פ"י, ה"ד. (13) כמו שאמרו (בבא מציעא ה, ב) : לא תחמוד - משמע לאנשים בלא כסף, בעוד שלפי הדין אפילו יתן כסף ואין המוכר רוצה למכרו, אסור לחמוס החפץ ממנו, ובכל זאת אין החמסן פסול לעדות מן התורה, ועל-כרחך משום שאינו יודע שזוהי עבירה (ביאור הגר"א לחו"מ סי' לד ס"ק נג). (14) כמו שאמרו (סנהדרין כו, ב) אלה הקוברים מת ביום-טוב אין לפסלם לעדות, אע"פ שהם רשעים, שמחללים יום-טוב משום שכר ממון -

1 ^{עליו}³⁹, ומעיד הוא למלך בבית דין הגדול, כמו
2 ^{שבארנו}⁴⁰.

(35) לממשלת עשרת השבטים, בניגוד למלכי בית דוד הנקראים: מלכי יהודה, ראה מלכים ב כג, כב. (36) בדפוס רומי ווינציאה תיבות אלו אינן, שמלך אין כבודו להעיד, ואפילו מלכי בית דוד הכשרים אינם הולכים להעיד משום כבודם, קל וחומר מכהן גדול שאינו מעיד, כמבואר לעיל פרק א, הלכה ג. וראה לקמן הלכות מלכים פרק ג, הלכה ז. (37) אימתנים. (38) ו"שמא תבוא מהם תקלה" כמו שאירע בינאי המלך והסנהדרין בימי שמעון בן שטח, כמסופר בסנהדרין יט, א וכמבואר לעיל הלכות סנהדרין פרק ב, הלכה ה. ובנוגע למלכי יהודה דינם מתבאר לקמן הלכות מלכים שם. (39) סנהדרין יח, א. (40) לעיל פרק א, הלכה ג ובביאורנו שם.

- 3 י. המוסרין⁴¹ והאפיקורסין⁴² והמומרים⁴³ - לא
- 4 הצריכו חכמים למנותן בכלל פסולי עדות; שלא
- 5 מנו אלא רשעי ישראל⁴⁴, אכל אלו המורדין
- 6 הפופרין - פחותין הן מן העובדי פוכבים. שהעובדי
- 7 פוכבים - לא מעלין⁴⁵ ולא מורדין⁴⁶, ויש
- 8 לחסדיהן⁴⁷ חלק לעולם הבא⁴⁸; ואלו מורדין ולא
- 9 מעלין⁴⁹, ואין להן חלק לעולם הבא⁵⁰.

(41) המוסר חבירו ביד גוי להורגו, או המוסר ממון חבירו בידו, כמבואר בהלכות תשובה פרק ג, הלכה י"ב. (42) האומר שאין נבואה כלל, או שאין הבורא יודע מעשה בני אדם (שם, הלכה ח). ובכלל האפיקורסין כל מי שעושה עבירה להכעיס, כמבואר בהלכות גזילה פרק י"א, הלכה ב, וכלשון רבינו בהלכות רוצח פרק ד, הלכה י: "אפילו אכל נבילה או לבש שעטנו להכעיס הרי זה אפיקורס". (43) מומר לעבירה אחת, שהורגל ונתפרסם בה, "כאילו בטלה מצוה זו מן העולם אצלו" או שהוא מומר לכל התורה, כגון, החזור לדתי הגויים בשעה שגוזרים גזירה ויידבק בהם ויאמר: "מה בצע לי להידבק בישראל שהם שפלים ונרדפים, טוב לי שאדבק באלו שידם תקיפה" (הלכות תשובה פרק ג, הלכה ט). ובנוסף ה"לחם משנה" תיבת "המומרים" אינה, שהיא בכלל האפיקורסים, ראה עבודה זרה כו, ב. וראוי להעיר שנוסח רומי ווינציאה ש"א הוא: "המוסרים והאפיקורסים והמינים והמשומדים". (44) העוברים עבירה להנאת עצמם, ואינם עומדים ברשעם תמיד, ואמנות ה' בליבם, ראה הלכות רוצח פרק ד, הלכה י"ב. (45) מן הבור להצילם. (46) לבזר, להמיתם, ראה הלכות רוצח שם, הלכה י"א, והלכות עבודה זרה פרק י, הלכה א. (47) המקיימים שבע מצוות בני נח. (48) ראה לקמן הלכות מלכים פרק ח, הלכה י"א ומקורו בסנהדרין קה, א. (49) "מפני שהם מצרים לישראל ומסירים את העם מאחרי ה'", כצדוק ובייתוס ותלמידיהם שם רשעים ירקב" (הלכות עבודה זרה פרק י, הלכה א), כמו שאמרו (עבודה זרה שם) "המינים והמסורות והמומרים מורידים ולא מעלים". (50) השווה הלכות תשובה פרק ג, הלכה ו, על פי הסוגיא בראש השנה יז, א.

20 שְׁנִים וְהַכְחִישׁוּם, וְאָמְרוּ: לֹא עָשָׂה עֲבֶרָה זֶה וְלֹא
21 נִפְסָל - הָרִי זֶה סֶפֶק פְּסוּל³⁴. לְפִיכֵךְ לֹא יַעֲדֵי, וְאֵין
22 מוֹצִיאִין מִמּוֹן בְּעֵדוּתוֹ³⁵, וְלֹא יִדוּן³⁶, עַד שֶׁיִּנָּדַע
23 שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה.

31) שאדם נפסל עליהן לעדות. (32) ובסמון בהלכה
הבאה יתבאר, שם"שלקה בבית-דין חוזר לכשרותו".
(33) כתובות כב, א: "יודעים אנו בו שעשה תשובה". השווה
לעיל פ"ו, ה"ז. (34) מאחר ששנים נגד שנים הם - הרי זה
ספק פסול, ספק כשר (שם, וכפירוש רש"י). (35) ואין
אומרים העמד עד זה על חזקת כשרותו, שחזקת ממון
לחוציא מידי המוחזק בעדות מסופקת זו (רי"ף שם). וכן
אמרו (שם כ, א): העמד שנים נגד שנים, והעמד ממון
בחזקת בעליו. ולדעת הרדב"ז לא יעיד בין להוציא ממון
בין להעמיד. (36) כל שפסול להעיד - פסול גם לדון,
כמפורש בנדה מט, ב. וכן פירש רש"י בסנהדרין כד, ב ד"ה
ואלו הן הפסולים. והשווה לקמן פט"ז, ה"ד: "וכן שאר
מיני פסולין, כשם שפסולים בעדים - כך פסולים בדיינים".

24 ד. כִּל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מִלְּקוּת, בֵּין שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה³⁷ בֵּין
25 שֶׁלָּקָה בְּבֵית דִּין - חֹזֵר לְכַשְׁרוֹתוֹ³⁸. אָבָל שָׁאָר
26 פְּסוּלֵי עֲדוּת, שֶׁהֵן פְּסוּלִין מִשּׁוּם מִמּוֹן שֶׁחֲמָסוֹ אוֹ
27 שֶׁגָּזְלוּ, אֵף עַל פִּי שֶׁשָּׁלְמוּ - צָרִיכִין תְּשׁוּבָה³⁹, וְהָרִי
28 הֵן פְּסוּלִין עַד שֶׁיִּנָּדַע שֶׁחֲזָרוּ בֵּהֶן מִדַּרְפֵּן הָרַע⁴⁰.

37) כשלא היתה שם התראה, או שחזר דבר מהתנאים
המחייבים אותו מלקות, ומספיקה לו התשובה בלבד
(כסף-משנה). (38) כמבואר לעיל הל' סנהדרין פ"ז, ה"ז:
"שנאמר (דברים כה, ג) ונקלה אחיך לעיניך" - כיון שלקה,
הרי הוא אחיך", ע"פ המשנה במכות כג, א. ובהל' טוען
ונטען פ"ב ה"י, כתב רבינו: "אם היו עליו (=על החשוד
על השבועה) עדים שלקה ועשה תשובה, יחזור לכשרותו
בין לעדות בין לשבועות". נראה מדבריו, שאפילו לקה, כל
עוד שלא נכנע לבו - אינו חוזר לכשרותו עד שתצטרף
התשובה עם המלקות (כסף-משנה). וראה בלחם-משנה שם.
וראו להעיר שבכת"י תימן הנוסח כאן, כך הוא: "כל מי
שנתחייב מלקות, כיון שלקה בבית-דין חוזר לכשרותו".
ותיבות: "בין שעשה תשובה" אינן. וכן הנוסח בסמ"ג לאוין
ריד. (39) כיון שחמס או גזל, הרי הוא "רע לשמים ורע
לבריות" ואינו חוזר לכשרותו עד שישוב גם לשמים
(רדב"ז). (40) ומדברי רבינו לעיל פ"ו ה"ז, משמע שגזלן
וכל פסולי עדות מחמת חמס אינם כשרים להעיד אלא
משעה שיעידו עליהם בבית-דין שחזרו בתשובה, וכל
השטרות שחתמו עליהם בינתיים (=בין התשובה עד
שהעידו עליהם בבית-דין) פסולים (כסף-משנה שם), וכן
נראה משו"ע חו"מ סימן מ"ו סעיף כ"ו (ש"ך שם ס"ק לד.).

29 ה. מֵאִמְיָתִי חֲזָרָה מִלּוּיִם בְּרַבִּית? מִשְׁיָקְרָעוּ
30 שְׁטָרוֹתֵיהֶן⁴¹ מַעֲצָמָן, וַיִּחְזְרוּ בֵּהֶן חֲזָרָה גְּמוּרָה שְׁלֵא
31 יָלוּוּ בְּרַבִּית אֶפְלוּ לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים⁴².

(41) השטרות שכתוב בהם קרן וריבית - קורעים, וגובים את

משום שהם טועים וסוברים שמצוה הם עושים בקבורת
המת. (15) שהרי בתחילה רצו בגמרא (שם) לפסול לעדות
את אלה הקברנים "הואיל והם רשעים". אע"פ שלא התרו
בהם - שאילו התרו בהם, אין להצדיקם ולומר: מצוה הם
עושים - הרי שאפילו לא התרו בהם, ואינם לוקים בפועל,
בכל זאת בדין הוא שיפסלו לעדות, אם לא שיש להצדיקם,
כי טועים הם לחשוב, שמצוה הם עושים (כסף-משנה).

1 ב. אֵין אָדָם נִפְסָל בְּעֲבֶרָה¹⁶ עַל פִּי עֲצָמוֹ. בִּיצֵד?
2 הָרִי שָׂבָא לְבֵית דִּין וְאָמַר שֶׁגָּנַב אוֹ גָּזַל אוֹ הִלָּה
3 בְּרַבִּית, אֵף עַל פִּי שֶׁמִּשְׁלָם עַל פִּי עֲצָמוֹ¹⁷ - אֵינוֹ
4 נִפְסָל¹⁸. וְכֵן אִם אָמַר שֶׁאָבָל נִבְלָה אוֹ בָּעַל אֶסוּרָה¹⁹
5 - אֵינוֹ נִפְסָל, עַד שֶׁיִּהְיוּ שָׁם שְׁנֵי עֲדִים; שְׂאִין אָדָם
6 מִשִּׁים אֶת עֲצָמוֹ רָשָׁע²⁰. לְפִיכֵךְ, רְאוּבֵן שֶׁהָעִיד עָלָיו
7 שֶׁמְעוֹן שֶׁהִלָּה בְּרַבִּית, וְהָעִיד לוֹי וְאָמַר: לִי הִלָּה²¹
8 בְּרַבִּית - הָרִי רְאוּבֵן נִפְסָל בְּעֵדוּת שֶׁמְעוֹן וְלוֹי. אֵף
9 עַל פִּי שֶׁהָרִי הוֹדָה לוֹי שֶׁלָּהּ בְּרַבִּית²² - אֵינוֹ מִשִּׁים
10 עֲצָמוֹ רָשָׁע, וְנֶאֱמָן עַל רְאוּבֵן וְאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל
11 עֲצָמוֹ²³. וְכֵן מִי שֶׁהָעִיד שֶׁפְּלוֹנִי רִבְעוֹ²⁴, בֵּין בְּאֶנְסוֹ²⁵
12 שֶׁל נִרְבַּע בֵּין בְּרַצְנוֹ - הוּא וְאַחַר מַצְטָרְפִין
13 לְהָרְגוֹ²⁶. פְּלוֹנִי כֹּא עַל אֶשְׁתִּי - הוּא וְאַחַר מַצְטָרְפִין
14 לְהָרְגוֹ, אָבָל לֹא לְהָרְגָה²⁷. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בִּזְהָ²⁸.
15 פְּלוֹנִי רִבַּע אֶת שׁוּרִי - הוּא וְאַחַר מַצְטָרְפִין לְהָרְגוֹ²⁹;
16 שְׂאִין אָדָם קָרוֹב אֶצֶל מְמוֹנֵי³⁰.

(16) בכת"י תימן, תיבה זו איננה. (17) שהודאת בעל-דין
כמאה עדים היא, כמבואר בבבא-מציעא ג, ב. (18) לעדות.
(19) אשה האסורה לו, או ביאת האסורה לו, כגון אשתו נדה.
(20) שאדם קרוב הוא אצל עצמו, והתורה פסלה קרוב
לעדות (סנהדרין ט, ב וברש"י). (21) אותו ראובן.
(22) נמצא, שגם הוא רשע (ראה לעיל פ"ו, ה"ד), ורשע
פסול להעיד. (23) סנהדרין כה, א "פלגינן (=חולקים)
דיבורו", כלומר מאמינים אותו לגבי המלוה, ולא לגבי
עצמו, כמבואר שם י, א, והשווה הל' גירושין פ"ג, ה"י.
(24) במשכב זכור. (25) על כרחו. (26) אע"פ שלדבריו,
שנרבע "ברצונו" - הרי זה רשע, אינו נפסל משום כך
להעיד, שאין אדם משים עצמו רשע, ולפיכך נאמן הוא
כלפי חבירו ואינו נאמן כלפי עצמו, ומאמינים לו שפלוני
רבע, ולא רבע אותו (סנהדרין ט, ב וב'תוספות' שם).
(27) לפי שקרוב הוא אצל אשתו ואינו נאמן עליה, וחולקים
דיבורו, לומר: בא על אשת איש אבל לא על אשתו (שם י,
א). (28) השווה הל' עבדים פ"ז, ה"ב. (29) את הרובע
ואת שורו, כדין שור נרבע שהוא בסקילה. (30) ואין
אומרים בזה: "חולקים דיבורו", כי גם על ממונו נאמן,
שאין בזה פסול קרבה, שכבר נתבאר לעיל: אדם משלם
ע"פ עצמו, הרי שאין בזה דין של קרבה לעצמו (סנהדרין
שם, וכפירוש רש"י).

17 ג. שְׁנִים שֶׁהָעִידוּ עַל אֶחָד שֶׁהוּא פְּסוּל בְּעֲבֶרָה
18 מֵאלוֹ הַעֲבֻרוֹת³¹, וְכֹאז שְׁנִים וְהָעִידוּ שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה
19 וְחָזַר בוֹ, אוֹ שֶׁלָּקָה³² - הָרִי זֶה כְּשֶׁרִשִׁי³³. אָבָל אִם כֹּאז

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(52) החשוד להשבע לשקר, ראה לעיל ה"א. (53) ואיני כשר להשבע, אבל בעירו אין זו חזרה, שהרי ממילא לא ישיבעוהו, כי מכירים אותו שהוא חשוד (סמ"ע לחו"מ שם ס"ק פ.). (54) בסכום גדול. (55) כל זה בירושלמי שבועות פ"ז ה"ד, וראה ב"מראה הפנים" שם. (56) שוחט. (57) בודק סכיניו, ואת סירכות הריאה בבהמות שלו. (58) נמצא שהכשיל את הציבור באכילת טריפה. (59) מכיון שהוא מאכיל טריפה, חזקה שהוא עצמו אוכל טריפה, וממילא פסול הוא לעדות, שעבר על לאו שיש בו מלקות (כסף-משנה). (60) שלבשת שחורים מכניעה את היצר הרע שבאדם, השווה קידושין מ, א דברי רש"י שם: "ילבש שחורים - שלא יראה עצמו בכבודו, אולי ירך לבבו בכך", וכן ב'תוספות' שם בשם רבינו חננאל. (61) כיון שמחזיר אבידה בדבר חשוב, ודאי חזר בו מחמת מומן (סנהדרין כה, א וברש"י). אבל בעירו אין זו ראייה, כי שמא בהערמה עשה כן (גמרא שם). (62) ששחט בהמה משלו ויצאה טריפה, לא אכלה אלא מכרה לגויים, והפסיד מומן הרבה (סנהדרין שם). וכגירסת הרי"ף שם שגורס: "ילבש שחורים ויתכסה שחורים... יוציא טריפה מתחת ידו בדבר חשוב ומשלו". ובנוסף התלמוד שלפנינו, לא נזכר שילבש שחורים וכו'. וכתב הנ"מקו"י יוסף: יצאה טריפה מתחת ידו - שחטה לעצמו ולא למכרה לאחרים, שהרי העבירו אותו בעירו מלהיות טבח לאחרים, ולשם כך הלך למקום שאין מכירים, לשוב בתשובה, ואין ימכור לאחרים ויעבור על גזירת הדיינים.

- י. וכן עד זומם⁶³ שנהלף למקום שאין מפירין אותו, ונתנו לו ממון חשוב להעיד בשקר, ולא רצה - הרי זה עשה תשובה, ויחזר לכשרותו⁶⁴. וכן כל פיוצא בזה.

(63) שהעיד שקר ונודע בעדים שהעיד שקר, כלשון רבינו לקמן פ"ח, ה"א. (64) זה נלמד מהדין של טבח, הנזכר בהלכה הקודמת (כסף-משנה).

יום חמישי ה' סיון ה'תש"פ

פרק שלשה עשר

(1) מי הם הקרובים הפסולים להעיד. דין ארוסה וקרוביה לענין עדות.

- א. הקרובים פסולים לעדות מן התורה. שנאמר: לא יומתו אבות על בנים. מפי השמועה² למדו, שכלל לאו זה: שלא יומתו אבות על פי בנים³, ולא בנים על פי אבות⁴. והוא הדין לשאר קרובים⁵. אין פסולין מדין תורה אלא קרובים ממשפחת אב בלבד⁶, והם: האב עם הבן ועם בן הבן, והאחין מן האב עם זה, ובניהן זה עם זה, ואין צריך לומר הדודים⁷ עם בן אחיו. אבל שאר הקרובים מן האם או מדרגת האישות⁸ - כלן פסולין מדבריהם⁹.

(2) מתורה שבעל-פה, שקיבלו ממשא, כמבואר לקמן בהל' מורים פ"א, ה"ב. (3) על-פי עדות בנים. (4) שאם ללמד

הקרן בעל-פה (סמ"ע לחו"מ סי' לד, ס"ק עג). (42) שבדרך כלל מותר להלוות להם בריבית כדי חייו, כמבואר בהל' מלוה פ"ה ה"ב, אבל אלה הפסולים צריכים להזהר מלהלוות להם בריבית, כדי שישתכח מהם שם ריבית (סנהדרין כה, ב וברש"י).

- ו. מאימתי חזרת המשחקין בקוביא? משישבירו את פסיפסיהם⁴³, ויחזרו בהן חזרה גמורה שלא יעשו אפלו בקוביא⁴⁴.

(43) אבני משחקם, ובכתי"י תימן: פסיסיהן מעצמם. וראה לעיל פ"י, ה"ד: "ולא בקוביא בלבד, אלא אפילו משחקים בקליפי אגוזים וקליפי הרימונים". (44) שם.

- ז. מאימתי חזרת מפריחי יונים? משישבירו את הפלים שצדין בהן⁴⁵, ויחזרו בהן חזרה גמורה שאפלו במפריח⁴⁶ לא יעשו⁴⁷.

(45) וגוזלים יונים של אחרים, כמבואר לעיל פ"י, ה"ד. (46) שהוא מקום הפקר, ובדרך כלל מותר לצוד שם יונים, שאין להן שום בעלים. (47) סנהדרין שם. וכתב הרמ"א בחו"מ סי' לד סעיף לא: "יש אומרים שגם כאן, ובמשחקים בקוביא, צריכים להחזיר המעות שהורוהו".

- ח. מאימתי חזרת סוחר שביעית? משתגיע שביעית ויבדקו⁴⁹, ולא חזרת דברים בלבד⁵⁰, אלא כותב⁵¹: אני פלוני בן פלוני פנסתי מאתים וזו מפורות שביעית, והרי הם נתונים במתנה לעניים.

(48) ראה לעיל פ"י, ה"ד: "שחזקת אלו שהם אוספים פירות שביעית ועושים בהם סחורה". (49) בסנהדרין שם: "משתגיע שביעית אחרת ויבדלו", כלומר, שלא ישאו ויתנו בפירותיהם, ויפקירו גינותיהם לעניים (רש"י שם). וכן הנוסח בשו"ע שם, סעיף לב. ורבינו נמשך אחר גירסת התוספתא שם פ"ה, ה"ב: "עד שתגיע שמיטה אחרת ויבדק", כלומר, יבדקו אחריה אם אינו נושא ונותן עוד. (50) "אלא חזרת ממון", כלשון הגמרא שם. ומפרש רש"י: "לא חזרת דברים - לומר: לא נוסף עוד, אלא חזרה הניכרת, שיפזרו פירות שביעית שבגינותיהם לעניים". (51) בגמרא שם: אומר: אני פלוני וכו', ורבינו מציין: כותב, ליתר קיום, שישמור לעשות מה שקיבל על עצמו (סמ"ע לחו"מ סי' לד ס"ק עט).

- ט. מאימתי חזרת המועל בשבועה⁵²? משישבא לבית דין שאין מפירין אותו, ויאמר להם: חשוד אני⁵³. או יתחייב שבועה בבית דין שאין מפירין אותו בממון חשוב⁵⁴, וישלם ולא ירצה להשבע⁵⁵. וכן טבח⁵⁶ שהיה בודק⁵⁷ לעצמו ומוכר, ויצאת טרפה מתחת ידו⁵⁸, שהרי הוא בכלל אוכלי טרפה⁵⁹ שהן פסולין לעדות - הרי זה פסול לעדות, עד שיראה ממעשיו שנחם על רעתו. וילבש שחורים⁶⁰, ויכסה שחורים, ויגלף למקום שאין מפירין אותו, ויחזיר אבדה בממון חשוב⁶¹. או יציא טרפה מתחת ידו בדבר חשוב⁶².

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ה' סיון - ספר שופטים - הלכות עדות קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- ד. וְלַעֲוֹלָם שְׁלִישִׁי בְּרֵאשׁוֹן¹⁴ - פְּשֹׁר¹⁵, וְאֵין צָרִיף⁷
- לֹמֵר שְׁלִישִׁי בְּשֵׁנִי¹⁶. אֲבָל שְׁנֵי בְּשֵׁנִי¹⁷, וְאֵין צָרִיף⁸
- לֹמֵר שְׁנֵי בְּרֵאשׁוֹן¹⁸ - שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִים¹⁹.⁹

(14) כגון בן ימואל בנו של שמעון, לראובן אחי שמעון אבי אביו. (15) בבא-בתרא קכח, א וכדעת רבא. ולדעת רבינו תם בסנהדרין כח, א שלישי בראשון פסול, כדעת רב שם, וכן משמע בירושלמי שם פ"ג ה"ו, ששאלו: "משה, מהו שיהא מותר באשת פינחס" (=בן אלעזר בנו של אהרן אחיו), ומתוך שלא שאלו אלא לאשת פינחס, משמע שלפינחס עצמו פסול הוא - הרי שראשון בשלישי פסול, ורבינו מכריע כסוגיית הבבלי בבא-בתרא נגד הירושלמי (רדב"ז). (16) כגון בן חנוך בנו של ראובן, לימואל בן שמעון אחי ראובן, שאפילו רב הפוסל שלישי בראשון - מכשיר שלישי בשני, כמבואר בסנהדרין שם. (17) שני בני אחים זה לזה. (18) ימואל בן שמעון לראובן אחי אביו. (19) משנה שם כז, ב. שנאמר: "לא יומתו אבות על בנים" - שני אבות בעדות בניהם, ועל-כרחך בשני אחים ובניהם - הכתוב מדבר, שבאב ובנו לא היה הכתוב קוראם: "אבות", שהרי אב אחד הוא לבניו, ובוודאי הכוונה לשני אחים שהם שני אבות לבניהם, שלא יעידו הם לבני אחיהם, ולא בני אחיהם להם, ולא בני האחים זה לזה - מכאן לראשון בשני, ושני בשני, שפסולים להעיד (רש"י שם).

- ה. הָאֵב עִם בְּנוֹ - בְּרֵאשׁוֹן בְּרֵאשׁוֹן הוּא. לְפִיכָךְ¹⁰: הָאֵב עִם בְּנוֹ - פְּסוּל²⁰; וְעַם בֶּן בֶּן בְּנוֹ, שֶׁהוּא רְבִיעִי מִמֶּנּוּ - פְּשֹׁר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שְׁלִישִׁי בְּרֵאשׁוֹן²¹.
- וְכֵן הִדְרָךְ בְּנִקְבוֹת. בִּיצֵד? שְׁתֵּי אֲחִיּוֹת אוֹ אָח וְאֲחֻתוֹ, בֵּין מִן הָאֵב בֵּין מִן הָאֵם - הֲרִי הֵם רֵאשׁוֹן בְּרֵאשׁוֹן. בְּנִיָּהֶם, בֵּין זָכָרִים בֵּין נְקֻבוֹת - שְׁנֵי בְּשֵׁנִי. בְּנֵי בְּנִיָּהֶם אוֹ בְּנוֹת בְּנוֹתֵיהֶן - שְׁלִישִׁי בְּשִׁישִׁי. בְּדֶרֶךְ שְׂאֵתָה מוֹנֶה בְּזָכָרִים רֵאשׁוֹן שְׁנֵי וּשְׁלִישִׁי, כֶּף אֵתָה מוֹנֶה בְּנִקְבוֹת²².

~ נקודות משיחות קודש ~

"ועם בן בן בנו כשר".

לעניין כיבוד אב, אין חיוב על הנין לכבד את אבי אביו, וכל שמצינו בהלכה (שו"ע סי' ר"מ סכ"ד) הוא שחייב לכבד אבי אביו,

ומקורו הוא ברש"י על הפסוק "ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק (ויגש מזו, א.) "חייב אדם בכבוד אביו יותר מאבי אביו כו" (והיינו שיש גם חיוב על אבי אביו, אלא שהוא פחות), ולכן - עם בן בן בנו כשר.

והגם שלא מצינו ראייה לכיבוד אב ואם יותר משלושה דורות, יש רמז לכך ממאמר חז"ל (בבא בתרא צא, ב.) על הפסוק "וישם כסא לאם המלך", האמור בשלמה ומדבר ברות, ומ"מ אין זה אלא רמז בעלמא. ולעניין הלכה, ככיבוד אב ואם הוא עד אבי אביו, ובעדות עד בן בנו.

(ע"פ לקו"ש חלק כ' עמוד 644)

שלא יומתו בנים בעוון אבות, הרי כבר נאמר (שם) "איש בחטאו יומתו", אלא לא יומתו בנים בעדות אבות וכו' (סנהדרין כז, ב.). (5) כמבואר שם, הואיל ונאמר: "אבות על בנים", ולא נאמר: על בן - מכאן שאפילו הבנים עצמם פסולים זה לזה, כלומר: בני האבות, שהם בני אחי האב, והם שני בשני (ראה לקמן ה"ג), פסולים להעיד זה לזה, וכן לא יעידו שניהם לאחרים, כמבואר שם כח, א. וראה לקמן הט"ו, שפסול הקרובים אינו אלא גזירת הכתוב, לא מפני שהם אוהבים זה את זה, ועיין בביאורנו שם. (6) כדברי רבי עקיבא במשנה שם "וכל הראוי ליורשו", ומפרש רש"י: שהם קרובי האב, אבל קרובי האם אינם ראויים ליורשו, כמו ששנינו (בבא-בתרא קח, א): "ואחי האם מנחילים ולא נוחלים", וראה בפירוש המשנה לרבינו בסנהדרין שם. (7) בכת"י תימן: הדוד. (8) שבאו לו ע"י נישואין, כגון אחות אשתו או בתה. (9) ואע"פ שאמרו בסנהדרין כח, א "אמר קרא, "אבות" "אבות" שתי פעמים, אם אינו ענין לקרובי האב, תנהו ענין לקרובי האם" - סובר רבינו שאין זו אלא אסמכתא בלבד, וכמו שאמרו (קידושין כד, ב) "נראים דברי רבי עקיבא (=שהעבד צריך גט שחרור) בשאר איברים, הואיל...ומדרש חכמים הוא", ואע"פ שדרושם בכלל ופרט וכלל, אין להם תוקף אלא כמדרש חכמים בלבד (ביאור הגר"א לחו"מ סי' לג ס"ק יב). וה"ק"ית ספר" מסביר, שכונת הגמרא לרבות קרובי האם, שתחילת קריבתם מוצאה מצד האב, כגון בני ראובן לבני דינה, שהם קרובים להם מצד דינה אמם, אבל תחילת קריבתם היא מצד יעקב אבי ראובן ודינה, ואלה פסולם הוא מן התורה, אבל קרובי האם שאין קריבתם אלא מצד האם בלבד, כגון שני אחים מאם ולא מן האב, שאין תחילת קריבתם אלא מצד האם, אין פסולם אלא מדברי חכמים בלבד, ובהם עוסק רבינו לומר שאינם אלא מדבריהם.

- ב. הַגֵּרִים אֵינָן בְּדִין הַקְּרוֹבִים. אֲפֹלוּ שְׁנֵי אֲחִים תְּאֻמִּים¹⁰ שְׁנֵתֵיהֶן - מַעֲדִינִן זֶה לָזֶה. שֶׁהֵגֵר שְׁנֵתֵיהֶן - בְּקָטָן שְׁנוּלָד הוּא חֲשׁוּב¹¹.

(10) אע"פ ש"טיפה אחת היתה ונחלקה לשתיים", ובוודאי מאב אחד הם (יבמות צח, א.). (11) והרי הם זרים זה לזה, ואין לגזור שמא יבואו להתיר עדות אחים ישראל, כי עדות לבית-דין מסורה, ובית-דין יודע, שגרים אין להם דין אחוה (שם כב, א), והשווה הל' איסורי ביאה פ"ד, ה"א-יב. ואם היתה הורתם שלא בקדושה ולידתם בקדושה, כגון שנתגיירה אמם בהיותה מעוברת, פסולים הם להעיד זה לזה, שהרי חייבים הם כרת משום אשת אח, כמבואר בהל' איסורי ביאה שם ה"ד, הרי שמן התורה הם אחים גמורים, ואין יעידו זה לזה (ש"ך לחו"מ סי' לג ס"ק ז).

- ג. הָאֲחִים זֶה עִם זֶה, בֵּין מִן הָאֵם בֵּין מִן הָאֵב¹² - הֲרִי הֵן רֵאשׁוֹן בְּרֵאשׁוֹן. וּבְנֵיהֶם זֶה עִם זֶה - שְׁנֵי בְּשֵׁנִי. וּבְנֵי בְּנִיָּהֶם זֶה עִם זֶה - שְׁלִישִׁי בְּשִׁישִׁי¹³.

(12) סנהדרין כח, ב "תנא, אחיו מן האב. וקתני - אחיו מן האם". (13) שם ע"א.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- (20) שזה ראשון בשני. (21) ר"ף שם, דיבור-המתחיל: קסבר מר בר רב אשי. (22) משנה שם ובגמרא.
- 1 ו. **כָּל אִשָּׁה שֶׁאֵתָהּ פָּסוּל לָהּ²³, כִּךְ אֵתָהּ פָּסוּל לְבַעֲלָהּ; שֶׁהַבַּעַל כָּאִשְׁתּוֹ. וְכָל בַּעַל שֶׁאֵתָהּ פָּסוּל לָהּ²⁴, כִּךְ אֵתָהּ פָּסוּל לְאִשְׁתּוֹ; שֶׁהָאִשָּׁה כְּבַעֲלָהּ²⁵.**
- 2 (23) כגון אחותך או אחות אביך. (24) כגון אחי אביך. (25) שם כח, ב "מנין שהאשה כבעלה, דכתיב (ויקרא יח, יד), ערות אחי אביך לא תגלה, אל אשתו לא תקרב דודתך היא, והלא אשת דודו היא, מכלל דאשה כבעלה". וראה לקמן הי"ג.
- 4 ז. **כָּל שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁהֵן זֹו עִם זֹו שְׁנֵי בְּשָׁנִים²⁶ - בַּעֲלֵיהֶן מְעִידִין זֶה לָזֶה²⁷. אָבֵל אִם הָיוּ רֵאשׁוֹן בְּרֵאשׁוֹן, כְּגֹון שֶׁלֶקַח זֶה אִשָּׁה וְזֶה בִּתּוֹ²⁸ - אֵין מְעִידִין זֶה לָזֶה²⁹.**
- 5 (26) כגון בנות שתי אחיות. (27) שאין אומרים שתי פעמים "בעל כאשתו" אלא בקריבה קרובה, אבל בקריבה רחוקה כ"שני בשני", אין אומרים בה בעל כאשתו, וכן דעת ה'תוספות' בסנהדרין כח, ב (רדב"ז). וכן לא מצינו בכל הסוגיא שם בעל כאשתו אלא "ראשון בשני", כגון בעל חורגתו (=בת אשתו) ואשת חורגו, אבל לא מצינו בעל כאשתו ב"שני בשני" ומבואר שם עמ' א, שכל מה שלא נשנה לפסול, הרי הוא כשר ממילא, כלשון הגמרא שם: "שני בראשון - תנן, שלישי בראשון - לא תנן" (ביאור הגר"א לחו"מ סי' לג ס"ק יד). (28) והן ראשון בראשון, כמבואר לעיל ה"ה. (29) כמבואר בירושלמי שם פ"ג ה"ו, שאסור לו להעיד לבעל חורגתו.
- 8 ח. **וְכֵן בַּעֲלֵי אֲחִיות - פָּסוּלִין זֶה לָזֶה, וְהָרִי הֵן רֵאשׁוֹן בְּרֵאשׁוֹן³⁰.**
- 9 (30) וזהו "גיסו" ששנינו במשנה שם כז, ב, ומפרש רש"י: בעל אחות אשתו.
- 10 ט. **וְכֵן לֹא יַעֲיֵד לְכֵן אֲחֹת אִשְׁתּוֹ³¹, וְלֹא לְבַעַל בֵּת אֲחֹת אִשְׁתּוֹ³². אָבֵל מְעִיד הוּא לְכֵן בַּעַל אֲחֹת אִשְׁתּוֹ שִׁישׁ לֹו מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת³³.**
- 11 (31) שהרי זה ראשון בשני. (32) שהוא לו ראשון בשני, שהבעל כאשתו. (33) ירושלמי שם "גיסו" - יש מי ששונה: יש לו בנים וחתנים (=שהם קרובים, ואסורים להעיד), ויש מי ששונה: אין לו בנים וחתנים; מי שאומר יש לו - ממנה (=מאחות אשתו); מי שאומר אין לו - ממקום אחר, כלומר שיש לו מאשה אחרת, וכן פוסק הרי"ף בסנהדרין שם.
- 13 י. **כָּל אִישׁ שֶׁאֵין אֵתָהּ מְעִיד לֹו מִפְּנֵי שֶׁהוּא בַּעַל קְרוֹבָתָהּ³⁴ - הָרִי אֵתָהּ מְעִיד לְשֹׂאֵר קְרוֹבָיו, כְּגֹון בְּנָו³⁵ וְאֶחָיו. וְכֵן כָּל אִשָּׁה שֶׁאֵין אֵתָהּ מְעִיד לָהּ מִפְּנֵי שֶׁהִיא אִשָּׁת קְרוֹבָהּ³⁶ - הָרִי אֵתָהּ מְעִיד לְשֹׂאֵר קְרוֹבֶיהָ³⁷.**
- 14 (34) קרובתה. (35) בנה. (36) קרובה. (37) קרוביה.
- 15 (34) כגון בעל אחותך. (35) שיש לו מאשה אחרת.
- 16 (34) כגון בעל אחותך. (35) שיש לו מאשה אחרת.
- 17 (34) כגון בעל אחותך. (35) שיש לו מאשה אחרת.

נרחק (ש"ך לחושן משפט לג סעיף קטן ח ומקורו בפירוש המשנה לרבינו שם).

ב. מי שהיה יודע לחבר עדות עד שלא נעשה חתנו, ונעשה חתנו; או שידע העדות והוא פקח, ואחר כך נתחרש⁵; פתוח⁶ ונסתמא⁷, אף על פי שיכול לכוון מדת הקרקע שהוא מעיד בה⁸ ומסים מצריה⁹; שפוי¹⁰ ונשתטה¹¹ - הרי זה פסול¹². אבל אם היה יודע לו עדות עד שלא נעשה חתנו, ונעשה חתנו, ומתה בתו; פקח ונתחרש, וחזר ונתפקח; שפוי ונשתטה, וחזר ונשתפה; פתוח ונסתמא, וחזר ונתפתח - פשר. זה הכלל: כל שתחלתו¹³ וסופו¹⁴ בכשרות, אף על פי שנפסל בינתיים - פשר; תחלתו בפסלות, אף על פי שסופו בכשרות - פסול¹⁵. לפיכך¹⁶, מי שהיה יודע בעדות והוא קטן, וכא והעיד בה כשהוא גדול - אינה פלוס¹⁷.

(4) שאניו פקוחות לשמוע. (5) נאטמו אוזניו ואינו שומע, וראה לעיל פרק ט, הלכה י"א: "ויהיה ראוי לשמוע הדיינים, והאיום שמאיימים עליו". (6) שעניו פתוחות ורואות, ונוסח התלמוד (בבא בתרא קכח, א): פתח. (7) נסתם מאור עיניו ואינו רואה, וכבר נתבאר לעיל פרק ט, הלכה י"ב שהסומא פסול להעיד, שנאמר: "והוא עד או ראה". (8) לטובת בעליה, עד היכן הוא שלהם, ומתכוון להוציאה מידי משיגי גבולם (רשב"ם לבבא בתרא שם). (9) מסמן גבולותיה, שיש לו סימנים בשאר השדות הסמוכות לארבע רוחותיה. (10) חכם, מיושב בדעתו. (11) יצא מדעתו, והשוטה פסול לעדות, כמבואר לעיל פרק ט, הלכה ט. (12) שהרי בשעת הגדת העדות פסול הוא (בבא בתרא שם). (13) שעת ראיית העדות. (14) שעת הגדת העדות. (15) שם, שנאמר (ויקרא ה, א): "והוא עד או ראה" - משעת ראיית המעשה יהיה ראוי לעדות זו (רשב"ם שם). (16) בכתב יד תימן כאן תחלת ההלכה. (17) שהרי תחלתו בפסלות. וכן שנינו (כתובות כח, א) "אבל אין אדם (קטן שנתגדל) נאמן לומר דרך היה לפלוני במקום הזה".

ג. ויש דברים¹⁸ שסומכין בהן על עדות שמעיד כשהוא גדול, הואיל והם דברים של דבריהם. ואילו הן הדברים שאדם נאמן להעיד בגדלו על מה שראה בקטנו: נאמן אדם לומר: זה כתב ידו של אבי¹⁹, או של רבי, או של אחי; מפני שקיים שטרות מדבריהם²⁰. זכור אני בפלונית שנשאת, ונעשה לה מנהג התולדות²¹; הואיל ורב נשים בתולדות נשאות²², וכתבה מדבריהם²³. שהמקום הזה בית הפרס²⁴; מפני ששמא אתו מדבריהם²⁵. ועד כאן היינו באין בשבת²⁶; שצמצום התחום עד אלפים אמה בלבד מדבריהם²⁷. שהיה איש פלוני יוצא מבית הספר²⁸ לטבל²⁹ ולאכל בתרומתו לערב³⁰; ושהיה חולק עמנו תרומה³¹; ושהיינו מוליכים חלה ומתנות³² לפלוני כהן על ידי עצמו³³; ואמר לי

וכן בכת"י תימן: אותו. (53) שעדיין לא נתקרה עדות כלפי קרוביה. וכוונת רבינו לומר, ודאי לכתחילה אסור לו להעיד גם לקרוביה, אבל אם העיד אין פוסלים עדותו (הרי"ף בתשובותיו, וכן דעת גאון, הובאו בהגהות מרדכי לסנהדרין שם, וכן ב"העיסור" אות ק קבלת עדות). וכתב הרמ"א בחו"מ סי' לג סעיף ט: דוקא ארוסה, אבל שידוכין אינם פוסלים, אולם אם מעיד לזכותה בממונות, אפשר שהוא נוגע בדבר ופסול.

טו. זה שפסלה תורה עדות הקרובים - לא מפני שהן פחזות אוהבין זה את זה, שהרי אינו מעיד לו לא לטובתו ולא לרעתו⁵⁴, אלא גזרת הכתוב הוא⁵⁵. לפיכך, האוהב והשונא - פשר לעדות, אף על פי שהוא פסול לדפנות⁵⁶; שלא גזרה תורה אלא על הקרובים⁵⁷.

(54) כדברי הכתוב: לא יומתו אבות על בנים וגו', והרי זו חובה לאב. (55) בבא-בתרא קנט, א שאפילו משה רבינו פסול להעיד לחותנו, ועל-כרחך שאינו חשוד לשקר, אלא "גזירת מלך היא". ובספר המצוות לרבינו ל"ת רפז, כותב: "והוא-הדין לדיני ממונות (=פסולים הקרובים להעיד), אלא שנזכר בדיני נפשות דרך הפלגה, שלא נאמר: כיון שיש כאן איבוד נפש, אין הקרוב חשוד על כך ונעשה ע"פ דבריו... לפיכך הביא למשל את הקרובים שאהבתם חזקה וגדולה ביותר... אפילו עדות האב על הבן, ואפילו היא לחייבו מיתה, לא נקבל - וזוהי גזירת הכתוב שאין לה טעם כלל". (56) ראה הל' סנהדרין פכ"ג ה"ו, ובביאורנו שם. (57) וב'ספר החינוך' מצוה תקצו, משתדל להטעים גזירה זו: "כי מהיות הקרובים שוכנים תמיד זה אצל זה, ישיבתם וקמתם יחד אי-אפשר להם להנצל, שלא יתקוטטו זה עם זה לפעמים, ואילו יאמינו בעדותם זה על זה, אולי כבעסם תמיד אלו עם אלו, תעלה חמתם לפי שעה, ויבואו לפני הדין ויחייבו את ראשם למלך, וכשון החימה, כמעט שיחנוק עצמו הקרוב מדאגתו על קרובו ועל מעשהו, וכל דרכי השם ישרים".

יום שישי ו' סיון ה'תש"פ

פרק ארבעה עשר

(1) דין קרוב ונרחק - לענין עדות. עדות שתחילתה בפסלות וסופה בכשרות. הדברים שאדם נאמן להעיד עליהם בגדלו, על מה שראה בקטנו. שני מקבלי מתנה רשומים בשטר אחד, ועדים קרובים לאחד מהם, מה דינו של השטר.

א. כל מי שאין אתה מעיד לו מפני שהוא בעל קרבתך², אם מתה אשתו, אף על פי שהניחה לו בנים - הרי זה נרחק וכשר³.

(2) ובעל כאשתו, כמבואר לעיל פרק י"ג, הלכה ו. (3) להעיד על עדות שיראה לאחר שנתרחק (משנה בסנהדרין כז, ב וכדעת החכמים). וכן אם נתגרשה אשתו, הרי זה

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שולח המתנות, אבל על ידי אחר לא, שמא לא דקדק כל כך (שם ובר"ן). (34) מדובר במשפחת כהנים, שיצא עליה חשש פסול כהונה ואותה משפחה נחלקת לכמה בתי אבות ומעיד זה להכשיר בית אב אחד, לומר אותו חשש על בית אב פלוני הוא, ולא על בית אב זה, וסומכים על דבריו להכשיר אותו בית אב לאכילת תרומה מדבריהם, אבל אם לא יצא שום חשש על המשפחה אין הקטן נאמן לפסול משפחה אפילו לתרומה מדבריהם, ואפילו אביו לא היה נאמן על כך, שכלל הוא: אין ערעור פחות משניים (ר"ן שם). (35) ובכתב יד תימן: שהאכילוננו. (36) כמו ששינוי בברייתא שם: "כיצד קצצה? אחד מן האחים שנשא אשה שאינה הוגנת לו, באים בני המשפחה ומביאים חבית מלאה פירות ושוברים אותה באמצע רחבה, ואומרים: אחינו בית ישראל שימעו, אחינו פלוני נשא אשה שאינה הוגנת לו ומתייראים אנו שמא יתערב זרעו בזרעינו, בואו וקחו לכם דוגמא (=זיכרון) לדורות שלא יתערב זרעו בזרעינו" וזוהי קצצה, שנקצץ פלוני ממשפחתו ומיחסו בית-אבותיו. והשווה ירושלמי קידושין פרק א, הלכה ה "התינוקות מלקטים ואומרים נקצץ פלוני ממשפחתו - ובשעה שהוא מגרשה היו עושים כן ואומרים: חזר פלוני למשפחתו". (37) כגון, תרומת חוץ לארץ, או תרומת פירות, מחוץ לדגן תירוש ויצהר (כתובות כח, ב וברש"י). (38) לא על פי עדותו של זה יופסל כהן כשר לאכול בתרומה, אלא שהיה פסול מכבר מחמת איזה חשש פסול כהונה, ואם לא נקבל עדות הקטן להכשירו נמצא הכהן דחוי כמקודם (ר"ן שם בהבנת דברי רבינו). ואף על פי שבגמרא שם עמוד א הדגישו: "והוא שיש גדול עימו" - סובר רבינו שאין זה מוסב אלא על קיום שטרות בלבד, אבל כל שאר הדברים נאמן עליהם אפילו הוא לבדו (מגיד משנה להלכות אישות פרק ט"ז, הלכה כ"ה).

ד. כל אלו שמעיד בהן הגדול במה שידע פשהיה קטן, אם היה עובד כוכבים או עבד פשרא דבררים אלו, והעיד אחר שנתגיר ונשתחרר - אינו נאמן.³⁹

(39) אפילו היה בדעתו להתגיר, אינו נאמן על מה שראה בגייתו, כי אז לא דקדק כל הצורך (כתובות כח, ב).

ה. מי שהיה יודע לחברו בעדות עד שלא נעשה גזלן, ונעשה גזלן - הוא אינו מעיד על פתב ידו;⁴⁰ אבל אם החזק פתב ידו שבשטר זה בבית דין קדם שיעשה גזלן⁴¹ - הרי זה שטר פשוט.⁴² וכן אם נעשה חתנו⁴³ - הוא אינו מעיד על פתב ידו,⁴⁴ אבל אחרים מעידים. אף על פי שלא החזק בבית דין אלא אחר שנעשה חתנו - הרי זה פשוט. שאינו דומה הפסול בעברה⁴⁵ לפסול בקריבה, שהפסול בעברה חשוד לזונה.⁴⁶

(40) שבשטר, לקיים חתימתו, כי יש לחוש שהוא זייף וכתב השטר היום, וחתם בו, והקדים לכתוב בו תאריך שלפני פסולו. (41) שבית הדין עצמו ראה שטר זה חתום בכתב ידו קודם שנפסל. (42) בבא בתרא קנט, א וכפירוש

אבא: משפחה זו פשה, משפחה זו פסולה³⁴; ואכלנו בקצצה של פלוני, שהאכילוננו³⁵ אחריו כדי להודיע שאחיהם פלוני נשא אשה שאינה הוגנת³⁶. שכל אלו הדברים - להחזיק זה הפהן לאכל בתרומה של דבריהם³⁷ או לדחותו ממנה³⁸.

(18) בכתב יד תימן משפט זה מחובר להלכה הקודמת וההלכה הבאה מתחילה ב"ואלו הם הדברים" וכו'. (19) החתום על השטר כעד. (20) שמן התורה עדים החתומים על השטר - הרי הם כמו שנחקר עדותם בבית דין, וחכמים הצריכו עדים לקיים השטר, והם הכשירו בו עדות גדול שראה בקטנותו (כתובות שם וברש"י), והשווה לעיל פרק ז, הלכה ב, ושם מוסיף רבינו: "והוא שיצטרף עימו אחר שמכיר כתב ידם כשהוא גדול" והוא על פי התלמוד בכתובות שם. (21) כגון, מיני שמחה או כתרים או מלבוש ידוע... שאין עושים כך אלא לבתולה" (הלכות אישות פרק ט"ז, הלכה כ"ה), וכתובת בתולה - מאתיים וזו, בניגוד לבעולה שכתובתה מאה. (22) ואין זה אלא גילוי הדבר בלבד, "שאין הדבר צריך עדות אלא לפרסם שיצא הדין לאור בלא גמגום" (כתובות שם וברש"י). (23) חכמים הם שתיקנו כתובה לבנות ישראל, כמבואר שם י, א ולפיכך האמינו בה עדות הגדול, שראה בימי קטנותו. (24) החורש את הקבר הרי זה עושה "בית הפרס" מאה אמה, שכן שיערו חכמים, שהמחרישה מוליכה את עצמות המת עד מאה אמה סביב, ולפיכך כהנים אסור להם ללכת שם מפני הטומאה, ואם היינו מוחזקים בבקעה גדולה שנחרש בה קבר והבקעה כולה בספק טומאה, נאמן זה לומר "המקום הזה" בית הפרס הוא וכל מה שהוא חוץ ממנו טהור (כתובות כח, א ובר"ן), וראה שם עמוד ב בתוספות דיבור המתחיל ושהמקום הזה. בית הפרס - מקום שהטומאה פרושה ומתפשטת שם. ויש מפרשים פרס - לשון שבייה, שעצמות של מת נפרסו (=נשברו) שם (רע"ב לאהלות פרק י"ז, משנה א) וראה הלכות טומאת מת פרק י, הלכה א. (25) כדברי רבינו בהלכות טומאת מת פרק ט, הלכה י"ב: "דבר ידוע שכל אלו הטומאות... שהן משום ספק, הרי הן של דבריהם ואין טמא מן התורה אלא מי שנטמא טומאת וודאי". (26) שכאן הוא התחום לעירנו. (27) כדברי רבינו בהלכות שבת פרק כ"ז, הלכה א "מדברי סופרים שלא יצא אדם חוץ לעיר אלא עד אלפיים אמה... שאלפיים אמה הוא מגרש העיר" אבל יש תחום "מורחב" שאסור לצאת ממנו והלאה מן התורה, ככתוב (שמות טז, כט) "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" ותחום זה הוא "חוץ לשנים עשר מיל (=אלפיים אמה הם מיל) כנגד מחנה ישראל", כלשון רבינו שם. (28) כשלמדנו שם בהיותנו ילדים. (29) מטומאתו, כגון מגע שרץ מת וכדומה. (30) ככתוב (ויקרא כב, ז) "ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים". (31) בגורן, כשבעל השדה מחלק תרומה לכהנים, ואין חוששים שמא עבד כהן היה, ש"אין חולקים תרומה לעבד אלא אם כן רבו עימו" (כתובות כ, ב). (32) כגון, תרומה או הזרוע והלחיים והקיבה שהן מתנות לכהנים, ככתוב בדברים יח, ג. (33) שעל ידו היה אביו

פרק א, הלכה ז וכן בגיטין פרק א, הלכה א וכרבי יוחנן (שם). שהואיל וכתב: כל נכסי נתונים לפלוני ולפלוני, הרי זה כמעשה אחד בשני גופים, ואין אומרים בזה: "חולקים דיבורו" להכשיר עדות הרחוק, שהכל עדות אחת היא (כסף משנה). (54) הרי אלו שני מעשים נפרדים לשני גופים. (55) והרי הם כשתי כיתי עדים נפרדות, המעידות לשני גופים, שאפילו בטלה כת אחת, הכת השנייה קיימת. (56) בכתב יד תימן: ושמכרתיו לשמעון וכו'. (57) שהם כתובים בשטר אחד, ולשון השולחן ערוך חושן משפט נא, סעיף ו: "אף על פי שהם בשטר אחד". (58) וכן אמרו (בבא בתרא קכט, א) ש"בשתי שדות ושני בני אדם" חולקים דיבורו, ואין מקצת דיבורו תלוי בחבירו. והשווה הלכות עבדים פרק ז, הלכה ב: "עבד שהביא גט (=שחרור) וכתוב בו: עצמך ונכסיי קנוים לך, עצמו קנה והרי הוא בן חורין אבל הנכסים לא קנה עד שיתקיים הגט בחותמיו כשאר השטרות... שחולקים הדיבור ואומרים, עצמו קנה, מפני שהוא נאמן להביא גט שיחרורו ואין צריך לקיימו, אבל הנכסים שאין אדם קונה אותם אלא בראייה ברורה, לא יקנה אותם עד שיתקיים השטר". והטעם, שאלו הדברים הם כשני מעשים נפרדים, שחרור העבד לחוד, ונתינת הנכסים לחוד, ואינם תלויים זה בזה, ולפיכך יצדק לומר בהם "חולקים הדיבור", ואף על פי שהעבד גוף אחד, נידון כשני גופים, הואיל וכשישחרר הרי הוא בן חורין, פנים חדשות באו לכאן, והרי זה כאומר: הריני משחרר פלוני עבדי, והריני נותן נכסיי מתנה לאיש פלוני (כסף משנה).

יום ש"ק ז' סיון ה'תש"פ

פרק חמשה עשר

(1) דין הנוגע בעדותו, ובני עיר הפסולים כולם לעדות. עדותם של הארים והשוכר נגד המערער. עדותו של הערב נגד המערער על נכסי הלווה.

- א. כל עדות שתבוא הנאה לאדם ממנה - אינו מעיד בה; שהיה הוא כמעיד על עצמו.² לפיכך, בגי העיר שפא מערער לערער עליהם במרחץ³ או ברחוב של עיר⁴ - אין אחד מבעלי העיר מעיד בדבר זה⁵ ולא דן, עד שישלך עצמו⁶ בקנין גמור⁷, ואחר כך יעיד או ידין.⁸

(2) וחשוד הוא לשקר (בבא-בתרא מג, א ובסמ"ע לחו"מ סי' לו ס"ק א). וב"קריית ספר" מנמק: שאדם קרוב אצל עצמו, כמבואר לעיל פ"ב ה"ב, ולפי"ז אינו נפסל מחמת חשד, אלא משום קריבה, שהביא גזירת הכתוב, כמבואר לעיל פ"ג ה"ו. (3) המשותף לכולם, לומר שאינו שלהם. (4) מגרש ציבורי רחב ידים, מלשון הכתוב (דברים יג, יז) "ואת כל שללה תקבוצ אל תוך רחובה", וכן שנינו (ביכורים פ"ג, מ"ב) "ולנים ברחובה של עיר". (5) לטובת בני עירו, שהרי כולם שותפים בדבר, והם נוגעים בעדותם. (6) שיכתוב: דין ודברים אין לי על מרחץ זה, ונותן את חלקו לשאר אנשי העיר, ומעתה אין לו כל הנאה עצמית מעדותו. *6 בקבלת קנין סודר ממנו, ואז סילוקו מועיל. (8) בבא-

התוספות שם. (43) לאחר שחתם לחותנו בשטרו. (44) שהקרוב פסול להעיד. (45) כגון, גזלן וכיוצא בו. (46) ויש לחוש שהוא כתבו וחתם בו היום בשקר, למרות שתאריך השטר הוא לפני זמן פיסולו, אבל "פסול בקריבה" אינו אלא משום "גזירת הכתוב", ולא משום שהוא חשוד לזייף, שהרי אפילו משה רבינו פסול להעיד לחותנו, ובוודאי שהוא נאמן, אלא "גזירת מלך" היא, ולפיכך אחרים מעידים לו, שאין לחשוד בו, שמשנעשה חתנו, זייף וכתב (בבא בתרא שם וברשב"ם). והשווה לעיל פרק י"ג, הלכה ט"ו.

- ו. שטר שיש בו שני עדים בלבד⁴⁷, ושניהם קרובים זה לזה⁴⁸ או אחד משניהם פסול בעברה, אף על פי שמסר לו⁴⁹ השטר בפני עדים פשוטים⁵⁰ - הרי הוא פתור, מפני שהוא מזין מתוכו⁵¹.

(47) כי אילו חתמו בו הרבה עדים, הרי הוא כשר, אפילו שניים מהם קרובים זה לזה, כמבואר לעיל פרק ה, הלכה ו. (48) והרי הם פסולים להעיד לאחרים, כדברי הירושלמי (סנהדרין פרק ג, הלכה ט) "מניין שלא יהו העדים קרובים זה לזה? הגע עצמך, שאם הוזה אחד מהם, כלום נהרג עד שיוזם חבירו (=שהרי אין העדים נעשים זוממים עד שיוזמו שניהם), אם אתה אומר כן, לא היה נהרג על פיו"? נמצאה עדות הקרוב, גרמה לו להיחגר, שאילו לא היה מעיד עימו, לא היה נהרג, שהרי אינו נעשה זומם עד שיוזמו שניהם. וכעין זה בבבלי סנהדרין כח, א. (49) המוכר ללווה או הלווה למלווה. (50) וכלל הוא: שטר שלא חתמו בו עדים כלל, אלא שנתנו בפני עדים, כשר, שאין העדים חותמים על השטר אלא מפני תיקון העולם, שמא ימותו עדי מסירה, ושוב אין לו עדות, לפיכך נהגו לחתום, שאם ימותו יראו חתימתם לאחרים ויכירוהו (גיטין ג, ב וברש"י) והשווה הלכות גירושין פרק א, הלכה ט"ו. (51) שחתמו בו עדים פסולים, ובגיטין י, ב מפרש רש"י: יש בו עדים פסולים, פסול מדרבנן, שמא יבוא (=הבעל) למוסרו (=את הגט לאשה) בפניהם ויסמוך עליהם, והשווה הלכות גירושין שם הלכה י"ז.

- ז. הפותח כל נכסיו לשני בני אדם בעדות אחת⁵², והעדים קרובים לאחד ממקבלי המתנה ורחוקים מן השני - הרי השטר פסול, מפני שהוא עדות אחת⁵³. אבל אם כתב בשטר אחד: שנתתי לראובן חצר פלנית, ושנתתי לשמעון שדה פלנית⁵⁴, ונמצאו העדים קרובים לזה ורחוקים מזה - זה שהם רחוקים ממנו מתנתו קיימת; שאלו שתי עדיות⁵⁵, אף על פי שהן בשטר אחד. למה זה דומה? לאומר: היו עלי עדים שנתתי לראובן כך וכך, ושנתתי⁵⁶ לשמעון כך וכך, ושללתי מלוי כך וכך; שאף על פי שכתב בשטר אחד⁵⁷, והמקנה איש אחד - הרי אלו שלש עדיות שאינן תלויות זו בזו⁵⁸.

(52) בשטר אחד, ולא פירש לכל אחד את חלקו בפני עצמו. (53) ועדות שבטלה מקצתה בטלה כולה (ירושלמי מכות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(17) בחו"מ סימן לו סעיף א, הנוסח: של שני שותפים. (18) לומר, שזה שמכרה להם גזלה ממנו. (19) לפסול עדי המערער, ואפילו על חלקו של השותף לא יעיד, שכל זמן שלא חלקו ביניהם, אם יטול המערער כלום מן השדה, יפסידו שניהם ונמצא זה מעיד לעצמו (בבא-בבא מו, א וברשב"ם). (20) שכתב לו: דין ודברים אין לי על שדה זו, שהכל שלך. (21) כלומר, גם יקבל על עצמו תנאי זה. (22) המלוה, שלוה ממנו קודם שהקנה לשותפו את חלקו. (23) יקחנה מידו, שהרי חציה משועבדת לבעל חוב, ודינו לטרון כנגד חובו מידי השותף הקונה. (24) שעכשיו אינו נוגע בדבר, שאם ירצה להעמידה אצל השותף מפני בעל חובו, שלא יהיה "לווה רשע ולא ישלם" (ראה לקמן פט"ז, ה"ג), הרי ממילא ישאר "לווה רשע" כלפי השותף שקיבל עליו לשלם דמיה (בבא-בבא מו, א). ומדובר, שלא קיבל עליו שום אחריות אחרת, שאם יבוא איזה מערער ויטעון גזולה היתה בידו, אין נותן זה אחראי לו, שאם לא כן, הרי נותן זה נוגע בעדותו לטובת השותף, שלא יצטרך לפצותו כשיקחנה ממנו (שם). (25) אבל אם אין המערער טוען אלא על חלק השותף בלבד, שמכרה לו השותף, יכול זה להעיד לו בלא שום תנאי, שאז אינו נוגע בעדותו (חו"מ סי' לו סעיף א).

ה. העורך על השדה²⁶: אם יש בה פרות - אין הארס²⁷ מעיד לו עליה, שהרי רוצה הארס להעמידה ביד בעליה, כדי שיטל חלקו בפרות²⁸; ואם אין בה פרות²⁹ - מעיד³⁰. אבל השוכר³¹, אם לקח השכירות³² בידו ואמר: כל מי שתתקנים שדה זו בידו יטל - הרי זה מעיד; ואם פָּכַר נָתַן השכירות לבעל השדה - אינו מעיד. כיון שאם תצא השדה למערער - חֵיב לָתֵן לוֹ שֹׁכֵר כָּל הַשָּׁנִים שֵׁשֶׁב בָּהּ, אינו מעיד³³. וכן כל פיוצא בזה.

(26) שטוען למחזיק: גזלתה ממני. (27) היורד לעבד שדה חבירו עלימנת שיתן לו בשכרו חלק מסויים בפירות, כפי מנהג המדינה. (28) שאם יזכה המערער, יטול השדה עם פירותיה כדין כל נגזל. (29) וגם לא טרח בה בשנה זו להוציא ממנו פירות שאכל כבר בשנים הקודמות, וגם אינו חש על עבודת אריסותו, שיפסיד - אם השדה תעבור לידי המערער, שהרבה שדות כמותה ימצא באריסות, וגם מי יודע אם בעליה הקודמים יורידוהו שוב לאריסות בשדה זו, אם ירצו יפסיקוהו (בבא-בבא מו, ב וברשב"ם). (30) שאין לו שום הנאה מעדותו, שאין הנגזל יכול להוציא ממנו פירות שאכל כבר בשנים הקודמות, וגם אינו חש על עבודת אריסותו, שיפסיד, אם השדה תעבור לידי המערער, שהרבה שדות כמותה ימצא באריסות, וגם מי יודע אם בעליה הקודמים יורידוהו שוב לאריסות בשדה זו, אם ירצו יפסיקוהו (בבא בתרא מו, ב וברשב"ם). (31) את השדה, וכל הפירות שלו, אלא שמשלם דמי שכירות השדה לבעליה. (32) דמי השכירות, שעדיין לא שילם. (33) שם כט, א. ואע"פ שיכול השוכר לחזור ולהוציא השכירות מידי המשכיר - לא נוח לו לאדם לעמוד בדין ולהתדיין (רמב"ן שם), והשווה דברי ה'תוספות' שם מז, א ד"ה קבלן.

בתרא שם. ואע"פ שלא נתפרש שם ש"סילוק" מועיל אלא לגבי דיינים בלבד, סובר רבינו שהוא-הדין לגבי עדות (רדב"ז). והגם שנתבאר לעיל (פי"ד, ה"ב) שכל עדות שתחילתה (=שעת ראייתה) בפסלות, אע"פ שסופה (=הגדתה) בכשרות - פסולה? בכל זאת כשרה עדותם של ה"מסתלקים", למרות שפסולים היו מתחילה, כיון שאין פיסולם תלוי בגוף - כשאר פסולי עדות, אלא מצד ממון, שהם נוגעים בדבר לטובתם, וכיון שנסתלקו - נסתלקו ('תוספות' שם ד"ה וליסלקו). ולדעת ה'תוספות' בנדה ג, א ד"ה ורבי מאיר, אין המסתלק כשר אלא לדון, אבל לא להעיד, שהרי תחילתו בפסול. ודעת השו"ע חו"מ סי' לו סעיף יח כדעת רבינו.

ב. בני העיר שנגנב ספר תורה שלהן, הואיל ולשמיצה הוא עשוי⁸ שאי אפשר לאדם לסלק עצמו ממנו⁹ - אין דנין בדיני אותה העיר¹⁰, ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר¹¹. וכן כל פיוצא בזה.

(8) לשמוע מה שקוראים בו בימי הקריאה. (9) שהרי נהנה בו ויוצא בשמיצתו. (10) את הגנב הטוען: לקחתיו בדמים, או שום טענה אחרת. (11) המעידים שראוהו גונב, או מעידים שזה ספר של עירם, שכולם שותפים בו ונוגעים בעדותם (בבא-בבא מו, א). ובחו"מ סימן ז סעיף יב מכשיר להעיד, אם יש להם ספר תורה אחר, ואז אפילו הדיינים עצמם מותר להם לקרוא באותו הספר, שאין זו הנאה להם, הואיל ואם רצו קוראים הם מספר אחר, הנמצא באותו בית כנסת (סמ"ע שם ס"ק כח).

ג. האומר: תנו מנה לענני עירי - אין דנין בדיני אותה העיר, ואין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר. במה דברים אמורים? כשהיו העננים סמוכים עליהם¹², ופוסקין עליהן עדקה¹³. אפילו אמרו שנים מאנשי אותה העיר: אנו נתן דבר הקצוב עלינו¹⁴ ונעיד - אין שומעין להם; שהנאה הוא להם שיתעשרו עניים אלו¹⁵, הואיל והן סמוכין על בני העיר¹⁶. וכן כל פיוצא בזה.

(12) על אנשי העיר. (13) נמצאו נוגעים בעדותם, שהרי אם ינתן המנה לעניים, לא יצטרכו הדיינים והעדים לתת להם משלהם. (14) לתת בכל שנה ושנה. (15) ולא יצטרכו לתת להם עוד בשנים הבאות. (16) בבא-בבא מו, א. וכתב הרדב"ז: עניים שאינם סמוכים על בני העיר, כגון בירושלים, כיום, שאין הם מתפרנסים אלא ממה ששולחים להם קהילות חוץ לארץ, נראה שה"סילוק" יועיל לדון ולהעיד.

ד. קרקע שבין¹⁷ שני שתפין שבא מערער להוציאה מתחת יד השתף¹⁸ - אינו מעיד לשותפו עליה¹⁹; אלא אם סלק עצמו ממנה²⁰, וקנו מידו שנתנה לשותף, ושאם²¹ בא בעל חוב שלו²² וטרפה מיד השתף²³ - משלם לו דמיה²⁴, ואחר כך מעיד לו עליה. וכן כל פיוצא בזה²⁵.

אחרת, יש הנאה לערב להעמידה ביד הלווה, כדי שיפרע ממנה בעל חובו, ואינו מעיד (בבא-בבא, שם). והוא-הדין במלוה שיכול להעיד ללווה אם יש לו שדה אחרת כנגד החוב, כמבואר שם. (39) כגון לוי ויהודה שקנו שתי שדות מראובן זה אחר זה, הראשון – בניסן, והשני – באייר, ובא אחד לערער על שדהו של יהודה, לומר שהיא גזולה בידו, וכיוצא בזה, מותר לו ללוי הלוקח הראשון להעיד לטובת יהודה להעמיד בידו שדהו. (40) בחו"מ ס' לו סעיף יד, הנוסח: בת חורין. שדה שלא נמכרה ולא נשתעבדה לאיזה בעל-חוב מוקדם. (41) כגון שבא בעל-חובו של ראובן המוכר, אצל יהודה הלוקח האחרון, ולא מצא אצלו לגבות כלום, מפני שזכה בה המערער, והלך ללוי לטרוף ממנו שדהו בחובו. (42) שמכרה לו באחריות. (43) ולפיכך אינו נוגע בעדותו לטובת יהודה, אבל אם אין למוכר שדה אחרת, יש הנאה ללוקח הראשון להעמיד ללוקח השני את שדהו, כדי שאם יבוא בעל-חובו של ראובן לטרוף שדהו, ידחנו אצל הלוקח השני, ע"פ הדין: אין בעל-חוב גובה אלא מן הלוקח האחרון, כמבואר בהל' מלוה פ"ט ה"ה, "שהרי הלוקח הקודם אומר לטרוף: הנחתי לך מקום לגבות ממנו", ולפיכך לא יעיד לו, שהרי נוגע הוא בעדותו (בבא-בבא, שם).

ובשו"ע חו"מ ס' לו, סעיף יב, פסק: "אם לקח המשכיר דמי השכירות והחזירם לשוכר, כדי שיתנם למי שזכה בדין - הרי זה (=השוכר) מעיד לו".

1 ו. שְׁמַעוֹן שָׁלוֹה, וְהָיָה רְאוּבֵן עֶרְבָּה³⁴, וּבָא יְהוּדָה
2 לְעֶרְעֵר עַל שְׁמַעוֹן הַלֹּהֶ וְהוֹצִיא קֶרֶקַע מִתַּחַת יָדָיו³⁵,
3 אִם יֵשׁ לְשְׁמַעוֹן שָׂדֶה אַחֶרֶת כְּנֶגֶד הַחֹב³⁶ - הָרִי
4 רְאוּבֵן הָעֶרְבִי יֵשׁ לוֹ³⁷ לְהַעֲדֵי עַל אוֹתָהּ קֶרֶקַע שֶׁהִיא
5 שֶׁל שְׁמַעוֹן. שְׁאִין לוֹ הִנָּאָה בִּזָּה; שְׁאִם לִקְחָהּ יְהוּדָה
6 - הָרִי שָׂדֶה אַחֶרֶת שִׁיפְרַע מִמֶּנָּה בְּעַל חֹבּוֹ³⁸. וְכֵן
7 לִקְחַת רְאוּשׁוֹן מַעֲדִי לְלוֹקַח שְׁנֵי שְׁלֹקַח אַחֲרָיו שֶׁזֶה
8 הַשָּׂדֶה שְׁלוֹ³⁹. וְהוּא שִׁישׁ לְמוֹכֵר שָׂדֶה בֶּן חוֹרִין⁴⁰
9 כְּנֶגֶד דְּמֵי שָׂדֶה שֶׁל לִקְחַת רְאוּשׁוֹן. שְׁאִין לְלוֹקַח
10 רְאוּשׁוֹן הִנָּאָה בְּעַמִּידַת זֶה הַשָּׂדֶה בֶּיַד לִקְחַת שְׁנֵי;
11 שְׁאִפְלוּ נְטֵרֶף - לִקְחַת הָרְאוּשׁוֹן⁴¹ עַל הַמוֹכֵר הוּא
12 חוֹזֵר⁴², וְהָרִי יֵשׁ לוֹ שָׂדֶה אַחֶרֶת שִׁיגְבֶּה מִמֶּנָּה⁴³.

(34) אחראי למלוה לפרוע לו חובו, אם לא יהיה ללווה מה לשלם. (35) באיזו טענה שהיא. (36) שהיא שוה סכום החוב. (37) מותר לו. (38) אבל אם אין ללווה שדה

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – א'ז' סיון ה'תש"פ

יום ראשון א' סיון ה'תש"פ

מצות עשה רמד.

25 לְבַקֵּשׁ מִבְּנֵי-אָדָם, אֵין מְצוּקְתוֹ וְצִעְרוֹ בְּדָבָר זֶה (בפשיטת
26 ידו לצדקה) כְּמוֹ זֶה שֶׁצִּדְקִין לֹא גָלָה פְּנֵיו, וְהוּא זָקוֹק
27 לְעִזְרָה בְּדִי שְׁלָא יִתְגַּלֶּה מַצְבּוֹ וְלֹא יִהְיֶה נֶצֶרֶף (ומצוקתו
28 היא גם נפשית ולא רק כלכלית). הַצּוּי בְּמִצְוָה זוֹ הוּא
29 אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "אִם-כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת-עַמִּי אֶת-הָעֲנִי עִמָּךְ"
30 (שמות כב, כד). וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת משפטים שם):
31 "כֹּל-אִם וְאִם שִׁבְתוּרָה רְשׁוּת, חוּץ מִשְׁלָשָׁה, הָאֶחָד:
32 אִם-כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת-עַמִּי". אָמְרוּ: אִם-כֶּסֶף תִּלְוֶה —
33 חוּבָה. אֵתָה אֹמֵר חוּבָה, אוֹ אֵינוֹ אֵלָא רְשׁוּת? תִּלְמוּד
34 לוֹמֵר: הַעֲבַט תַּעֲבִיטוֹ דִּי מַחְסְרוֹ (דברים טו, ח) — חוּבָה
35 וְלֹא רְשׁוּת". וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּכַמָּה
36 מְקוֹמוֹת בְּכַתְּבוֹת (מח. וּבְ(בבא) בְּתָרָא (ח).

37 הַמִּצְוָה הַרְל"ד — הָאֶזְהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְתַּבּוֹעַ
38 הַמִּלְוֶה אֶת-הַלֹּהֶ אִם גִּדַּע שְׁאִינוֹ יָכוֹל לְפָרֹעַ חוּבּוֹ, וְהוּא
39 אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא-תִהְיֶה לוֹ כְּנֶשֶׁה" (שמות כג, כד).
40 וּבִגְמָרָא בְּבֹא מְצִיעָא (עה): אָמְרוּ: "מִנֵּין לְנוֹשָׁה בְּחִבְרוֹ
41 מִנָּה וְיִוֹדַע בּוֹ שְׁאִין לוֹ, שְׁאִסּוּר לְעַבּוֹר לְפָנָיו (לפני הלוה)
42 כְּדִי שֶׁלֹא יִזְכִּירוּ חוּבוֹתָיו)? תִּלְמוּד לוֹמֵר: "לֹא-תִהְיֶה לוֹ
43 כְּנֶשֶׁה". וּבְמַכְלָתָא (פרשת שופטים שם): "לֹא-תִהְיֶה לוֹ
44 כְּנֶשֶׁה — שְׁלֹא תִרְאֶה לוֹ בְּכָל-זְמַן". וְדַע שְׁלֹא זֶה כּוֹלֵל
45 גַּם אֶת הַתּוֹכֵעַ חוּב הַרְבִּית, וּלְפִיכָךְ אָמְרוּ, שֶׁהַמִּלְוֶה

13 הַמִּצְוָה הַרמ"ד — הַצּוּי שֶׁנֶּצֶטוּיָנוּ בְּדִין שׁוֹמֵר חֲנֻם,
14 וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְכִי-יִשְׁאֵל אִישׁ מֵעַם רַעְהוֹ" (שמות
15 כב, יג) וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ הַלְכוֹת דִּין זֶה בְּפָרֶק ח' מְ(בבא)
16 מְצִיעָא וּפָרֶק ח' מְשִׁבוּעוֹת.

יום שני ב' סיון ה'תש"פ

מצות עשה רמב.

17 הַמִּצְוָה הַרמ"ב — הַצּוּי שֶׁנֶּצֶטוּיָנוּ בְּדִין שׁוֹמֵר חֲנֻם,
18 וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "כִּי-יִתֵּן אִישׁ אֶל-רַעְהוֹ כֶּסֶף אוֹ-
19 כֶּלִים לְשִׁמּוֹר" (שמות כ, ו), וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ מִשְׁפָּטֵי דִין זֶה
20 בְּפָרֶק ט' מְ(בבא) קָמָא וּפָרֶק ג' מְ(בבא) מְצִיעָא וּפָרֶק ח'
21 מְשִׁבוּעוֹת.

יום שלישי ג' סיון ה'תש"פ

מצות עשה קצז. מצות לא תעשה רלד.

22 הַמִּצְוָה הַקצ"ז — הַצּוּי שֶׁנֶּצֶטוּיָנוּ לְהִלּוֹת לְעֲנִי, בְּדִי
23 לְהִרְחִיב לוֹ וּלְהַקֵּל עַל עֲנִיָּיו. וּמִצְוָה זוֹ יוֹתֵר חוּבָה וְיוֹתֵר
24 חֲמוּמָה מִמִּצְוֹת צִדְקָה; כִּי מִי שֶׁנֶּצֶרֶף וְנִתְבָּהּ וּמִגְלָה פְּנֵיו

את ה"עשה", מנתק ומבטל את הלאו, וְשֶׁהָעֲשֵׂה הוּא אָמְרוּ: 36
 "הַשֵּׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת-הָעֶבֶט". וְלִשׁוֹן סִפְרִי (פרשת כי-תצא 37
 שם): "הַשֵּׁב תָּשִׁיב — מִלְּמַד שֶׁמִּחְזִיר לוֹ כְּלִי יוֹם בְּיוֹם, 38
 וְכָלִי לַיְלָה בַּלַּיְלָה: סָגוּם (שמיכת צמר) בַּלַּיְלָה, וּמִחְרָשָׁה 39
 בְּיוֹם". וְכָכָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפָרֶק ט' (מבבא) 40
 מְצִיעָא (קיג). 41

הַמִּצְוָה הַמְשַׁלִּימָה מְאֵתִים וְאַרְבָּעִים — 42
 הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּמַנּוּעַ הַמְשָׁכּוֹן מִבְּעָלִי בִּשְׁעָה 43
 שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ, אֲלֹא מִחְזִיר לוֹ כְּלִי-יוֹם בְּיוֹם וְכָלִי-לַיְלָה 44
 בַּלַּיְלָה, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרָה הַמְשָׁנָה (בבא מציעא פרק ט משנה 45
 יג): "מִחְזִיר אֶת-הַכֹּר בַּלַּיְלָה וְאֶת-הַמִּחְרָשָׁה בְּיוֹם". 46
 וְהִלָּאוּ שָׂבָא בְּעֵנָן זֶה הוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "לֹא תִשָּׁכַב 47
 בְּעֶבֶט" (שם, יב). וְלִשׁוֹן סִפְרִי (פרשת כי תצא שם): "לֹא 48
 תִשָּׁכַב וְעֶבֶט" עֲמָר. אֲלֹא מִחְזִיר לוֹ מִה-שְׂאֵי אֶפְשָׁר לוֹ 49
 בְּלַעְדֵּיו (אין לו תחליף לשימוש) מִחֲמַת עֵנָיו, כְּמוֹ שֶׁבָּאָר 50
 וְאָמַר: "כִּי הוּא כְּסוּתָה לְבָדָה הוּא שְׁמַלְתּוֹ לְעֵרוֹ" (שמות 51
 כב, כו), וְכָכָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפָרֶק ט' מִבְּכָא 52
 מְצִיעָא (שם). 53

יום ש"ק ז' סיון ה'תש"פ

מצות לא תעשה רמא. רמב.

הַמִּצְוָה הָרַמ"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּמַשְׁכֵּן 54
 אֶלְמָנָה בֵּין עֲנִיָּה בֵּין עֲשִׁירָה, וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא תִחַבֵּל 55
 בְּגֵד אֶלְמָנָה" (דברים כד, יז). וְלִשׁוֹן הַמְשָׁנָה (בבא מציעא 56
 פרק ט משנה יג): "אֶלְמָנָה בֵּין שְׁהִיא עֲנִיָּה בֵּין שְׁהִיא 57
 עֲשִׁירָה אֵין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָהּ, שְׁנֹאָמַר: "וְלֹא תִחַבֵּל בְּגֵד 58
 אֶלְמָנָה". וְכָכָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפָרֶק ט' מִבְּכָא 59
 מְצִיעָא (שם). 60

הַמִּצְוָה הָרַמ"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּמַשְׁכֵּן 61
 פְּלִים שֶׁמְשַׁתְּמָשִׁים בָּהֶם בְּגֵי אָדָם בְּהִכָּנַת מְזוֹנוֹתֵיהֶם, 62
 כְּגוֹן פְּלִי הַטְּחִינָה וְכָלִי הַלִּישָׁה וְכָלִי הַבְּשׁוּל וְכָלִי שְׁחִיטָה 63
 בְּעָלִי הַחִיִּים וְזוּלָתָם מִמֶּה-שֶׁכּוֹלְלוּ שֵׁם דְּבָר שְׁעוֹשִׂים בּוֹ 64
 אֶכֶל נֶפֶשׁ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "לֹא יִחַבֵּל רַחֲמִים וְרָכַב 65
 (הַחֲלָק הַעֲלִיּוֹן — ה"רוֹכֵב" — שֶׁל הַרְחִיִּים) כִּי-נִפְשָׁה הוּא 66
 חֲבֵל" (שם, ו). וְלִשׁוֹן הַמְשָׁנָה (שם): "לֹא רַחֲמִים וְרָכַב 67
 בְּלָבָד, אֲלֹא כָל-דְּבָר שְׁעוֹשִׂין בּוֹ אֶכֶל נֶפֶשׁ, שְׁנֹאָמַר: 68
 כִּי-נִפְשָׁה הוּא חֲבֵל". וְנִשְׁאָר שֶׁנִּבְאָר לָךְ כָּאֵן אֲמָרָם: "וְחִיֵּב 69
 מִשּׁוֹם שְׁנֵי פְלִים, שְׁנֹאָמַר: "לֹא-יִחַבֵּל רַחֲמִים וְרָכַב", 70
 שֶׁאֶפְשָׁר לְחֻשׁוֹב עַל-פִּי זֶה שֶׁהוּא שְׁתֵּי מִצְוֹת, וְכָל-שֶׁכֶּן 71
 בְּאֲמָרָם (בבא מציעא קטז): "וְחִיֵּב עַל הַרְחִים בְּפָנֵי עֲצָמָן 72
 וְעַל הָרָכַב בְּפָנֵי עֲצָמוֹ". וְעֵנָן דְּבָר זֶה, שֶׁכָּל-הַמְּמַשְׁכֵּן 73
 כָּלִי שְׁעוֹשִׂין בּוֹ אֶכֶל נֶפֶשׁ — הָרִי זֶה עוֹבֵר עַל מִצְוֹת 74
 לֹא-תַעֲשֶׂה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר; וְאִם מְשָׁכֵן פְּלִים רַבִּים שְׁכָל- 75
 אֶחָד מֵהֶם עוֹשִׂין בּוֹ אֶכֶל נֶפֶשׁ — חִיֵּב עַל כָּל-כָּלִי וְכָלִי, 76

בְּרִבִּית עוֹבֵר גַּם עַל אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "לֹא-תִהְיֶה לוֹ כְּנֶשֶׁה", 1
 כְּמוֹ שֶׁאֲבָאָר לְקַמָּן. 2

יום רביעי ד' סיון ה'תש"פ

מצות עשה קמב.

הַמִּצְוָה הַקַּמ"ב — הַצּוּרִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְנָגוּשׁ אֶת- 3
 הַנְּכָרִי וְלִלְחוֹץ עָלָיו בְּתַבִּיעַת הַחֻבוֹת, כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּצְטְוִינוּ 4
 לְחַמּוֹל עַל יִשְׂרָאֵל וְהִזְהִירוּ מִלְּנָגֵשׁ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: 5
 "אֶת-הַנְּכָרִי תִגַּשׁ" (דברים טו, ג). וְלִשׁוֹן סִפְרִי (פרשת 6
 ראה): "אֶת-הַנְּכָרִי תִגַּשׁ — זֶה מִצְוֹת עֲשֵׂה". 7

יום חמישי ה' סיון ה'תש"פ

מצות לא תעשה רלט.

הַמִּצְוָה הָרַל"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּמַשְׁכֵּן 8
 אֶת-הַחִיֵּב, כְּמוֹ דִּינֵינוּ, אֲלֹא בְּפָקֶדֶת הַדֵּין וְעַל-יְדֵי שְׁלֹחוֹ, 9
 וְלֹא שֶׁנִּכְנַס אֶנְחָנוּ לְבֵית הַחִיֵּב בְּעַל כְּרָחוֹ וְנִמְשָׁכְנוּ. וְהוּא 10
 אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "לֹא-תִבָּא אֶל-בֵּיתוֹ לְעֵבֶט עֲבָטוֹ" (דברים 11
 כד, י). וְלִשׁוֹן הַמְשָׁנָה (בבא מציעא פרק ט משנה יג): 12
 "הַמְּלִיָּה אֶת-חֲבָרוֹ לֹא יִמְשָׁכְנוּ אֲלֹא בְּבֵית דִּין וְלֹא יִכְנַס 13
 לְבֵיתוֹ לְטוֹל אֶת-מִשְׁכּוֹנוֹ, שְׁנֹאָמַר: "בַּחוּץ תַּעֲמֹד" (שם, 14
 יא). וְלֹא זֶה נִתַּק לְעֲשֵׂה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "הַשֵּׁב 15
 תָּשִׁיב לוֹ אֶת-הָעֶבֶט" (שם, יג), וְכָךְ נִתְבָּאָר בְּפָרֶק אַחֲרוֹן 16
 בְּגִמְרָא מִכּוֹת (טז). וְדַע שֶׁאִם לֹא הִחְזִירוּ וְלֹא קָיָם עֲשֵׂה 17
 שָׂבָה — חִיֵּב מִלְּקוֹת וּמִשְׁלָם דְּמֵי הַמְשָׁכּוֹן, כְּמוֹ 18
 שֶׁנִּתְבָּאָר בְּאַחֲרוֹן דְּמִכּוֹת (טז) וְכָכָר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה 19
 זוֹ בְּפָרֶק ט' מִבְּכָא מְצִיעָא (קיג). 20

יום שישי ו' סיון ה'תש"פ

מצות עשה קצט. מצות לא תעשה רמ.

הַמִּצְוָה הַקַּצ"ט — הַצּוּרִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְהַחְזִיר אֶת- 21
 הַמְשָׁכּוֹן לְבַעְלֵי הַיִּשְׁרָאֵלִי בְּעַת שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ. אִם 22
 הַמְשָׁכּוֹן מִמֶּה-שֶׁנִּצְטְקִים לוֹ בְּיוֹם, כְּגוֹן: כָּלִי עֲבוּדָתוֹ 23
 וּמִלְּאָכָתוֹ — יִחְזִירָם לוֹ בְּיוֹם וְיִמְשָׁכְנָם בַּלַּיְלָה: וְאִם הוּא 24
 מִמֶּה-שֶׁנִּצְטְקִים לוֹ בַּלַּיְלָה — כְּגוֹן מִצְעוֹת וּכְסוּתוֹת 25
 (שמיכות, וצרכי לילה) שֶׁהוּא יֹשֵׁן בָּהֶן — יִחְזִירָם בַּלַּיְלָה 26
 וְיִמְשָׁכְנָם בְּיוֹם. וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת משפטים): "עַד- 27
 בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תִּשְׁכְּבוּ לוֹ" (שמות כב, כה) — זֶה כְּסוּת יוֹם 28
 שֶׁאֲתָהּ מִחְזִיר לוֹ כָּל-הַיּוֹם; וּכְסוּת לַיְלָה שֶׁאֲתָהּ מִחְזִיר 29
 לוֹ כָּל-הַלַּיְלָה מִנֵּי? תִּלְמִיד לּוֹמַר: הַשֵּׁב תָּשִׁיב לוֹ 30
 אֶת-הָעֶבֶט (המשכון) כְּבּוֹא הַשֶּׁמֶשׁ (דברים כד, יג) מִכָּאֵן 31
 אָמְרוּ: מִמְּשָׁכְנֵי כְּסוּת יוֹם בַּלַּיְלָה וּכְסוּת לַיְלָה בְּיוֹם 32
 וּמִחְזִירֵי כְּסוּת יוֹם בְּיוֹם וּכְסוּת לַיְלָה בַּלַּיְלָה. וְכָכָר 33
 נִתְבָּאָר בְּגִמְרָא מִכּוֹת (טז) שֶׁאָמְרוּ: "לֹא-תִבָּא אֶל-בֵּיתוֹ 34
 לְעֵבֶט עֲבָטוֹ" (שם, י) — הוּא לֹא שֶׁנִּתַּק לְעֲשֵׂה (המקיים 35

15 וחיב משום שני בליס, לא שהן שתי מצות. וזה לשון
16 ספרי (פרשת כי תצא) בענין זה שבארתיו לך, אמרו: "מה
17 רחים ורכב מִחֲדִין שני בליס ומשמשין מלאכה אחת
18 וחיבין על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו, כך כל-שני
19 בליס משמשין מלאכה אחת חיב על זה בפני עצמו
20 ועל זה בפני עצמו". ענין הדבר ובאורו: אף-על-פי
21 משמשין מלאכה אחת חיב על זה בפני עצמו ועל זה
22 בפני עצמו. ואם עבר ומשכן — מוציאם מידו ויושב
23 לבצעלו, ואם אבד או נשרף קדם שיחזירנו — לוקה.
24 וכך הדין בבגד אלמנה וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק
25 ט' מבבא מציעא.

1 בגון שמשכן כלי טחינה וכלי אפינה וכלי לישנה. וזה
2 ממה שאין צריך לבארו, לפי שהוא דומה למי שחבל
3 בגד אלמנת ראובן ובגד אלמנת שמעון ובגד אלמנת לוי
4 שהוא עובר על כל-בגד ובגד. אבל ענין הדבר במי
5 שחבל שני בליס, שבשניהם יחד נעשה אכל נפש ואין
6 אחד מהם מספיק לעשיית אכל נפש בלעדי האחר, האם
7 נאמר כיון שאין האכל נעשה אלא בשניהם יחד הרי הם
8 ככלי אחד ויהיה חיב משום כלי אחד; או כיון שהם שני
9 בליס — חיב על כל-אחד ואחד לבדו. לפיכך בארו לנו
10 שהוא חיב עליהם משום שני בליס, אף-על-פי
11 שבשניהם יחד נעשית המלאכה כמו רחים ורכב, שאין
12 טוחנים באחד מהם בלעדי האחר, שאם חבל רחים ורכב
13 יהיה כמי שחבל ערכת הלישה וספין השחיטה שהם שני
14 בליס שכל-אחד מהם מיוחד למלאכתו, וזהו ענין אמרם:

המשך ביאור למס' שבת ליום רביעי עמ' א

1 לדינים אלו אלא מפסוקים שנאמרו בענין אחר, והסמיכו להם
2 חכמים דינים אלו. ואגב שרצה התנא הלמדנו 'מנין שמרחיצין את
3 המילה ביום השלישי שחל להיות בשבת' (לקמן פו.). הנלמד
4 מפסוק שנאמר בענין מלחמת שמעון ולוי באנשי שבם, לכך שנה
5 לנו התנא את כל שאר הדינים שבפרק.

משנה

33 המשנה מביאה את דרשת רבי עקיבא לגבי טומאת עבודה זרה:
34 **אמר רבי עקיבא, מניין לעבודה זרה שמשמאה כמשה כנדה, כלומר,**
35 **מנין למדים שעבודה זרה מטמאת את האדם הנושא אותה אף על**
36 **פי שלא נגע בה, כשם שנדה מטמאת את נושאה אף על פי שלא**
37 **נגע בה. שְׁנֵאִמַּר בנבואת ישעיה ששם ישראל ישליכו את פסליהם**
38 **ויתעבום (ישעיה ל כב), 'תִּרְשָׁו כְּמֹד הָיָה צֵא תֵאֵמַר לו', כלומר,**
39 **שכל אחד מעם ישראל ישליך את פסליו ויהיה מאוס בעיניו כשם**
40 **שהנדה מאוסה על בעלה, ויוסיפו ויאמרו לפסל צא החוצה. ויש**
41 **ללמוד מלשון הפסוק שדימה את העבודה זרה לנדה, מה נדה**
42 **מְטַמְּאָה כְּמִשָּׂא – כמו שנדה מטמאה את נושאה אף אם אינו נוגע**
43 **בה, אף עבודה זרה מְטַמְּאָה כְּמִשָּׂא.**

גמרא

45 הגמרא מביאה משנה בה נחלקו חכמים ורבי עקיבא בדין טומאת
46 עבודה זרה ששנינו במשנתנו: **תַּנּוּ הֵתָם (ע"ז מז.), מִי שִׁחֲהָ בֵּיתוֹ**
47 **סְמוּךְ לְעִבּוּדָה זָרָה, כלומר, שנבנה סמוך לביתו בית שעובדים בו**
48 **עבודה זרה, ונמצא שאחד מקירות ביתו משמש גם כקיר של בית**
49 **העבודה זרה, ונפל אותו הכותל, אָסוּר לבעל הבית לחזור ולבנותו,**
50 **כיון שנמצא שבונה גם את קיר הבית של העבודה זרה ומהנהו.**
51 **אלא כיצד יעשה אותו אדם הרוצה לבנות את ביתו שנפל, בִּזְמַן**
52 **ו-נבנסו לְחֹדֶף שָׁלוֹ אֲרֻבַּע אַמּוֹת – מרחיק ארבע אמות מרשות**
53 **העבודה זרה לתוך רשותו, וּבִנָּה שֶׁם כּוֹתֵל חֲדָשׁ,**

1 אפילו כלי קטן, ואחר כך הוסיף לקללם שלא ימצא גם כלי גדול,
2 שבתחילה אמר שלא ימצא חרס בשיעור הראוי לחתות בו גחלים,
3 ואחר כך הוסיף שלא ימצא בשיעור הראוי לדלות בו מים, הרי אין
4 דרך המקללים לומר כן.

5 מתרצת הגמרא: **אָמַר אֲבִי [מתניתין נמי],** גם במשנתנו השיעור
6 של לחתות בו את האש הוא השיעור הגדול, כיון שהכוונה היא
7 שיש בו כדי **לְחַתּוֹת אֵשׁ מִקִּינָה גְדוֹלָה –** ממדורה גדולה, שאפילו
8 אם רוצה ליטול ממנה גחלת קטנה, צריך חרס גדול יותר מהחרס
9 הראוי לקבל בו רביעית מים, משום שאם יחתה בחרס קטן ויקריב
10 ידו לאש, יכזה.

11 שנינו במשנה: **רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, וכי מֵשֶׁם הבאת הָאֵשׁ לדבריה, וחרו**
12 **מסוף הפסוק יש להוכיח כדבר, שאפילו חרס שיש בו כדי לקבל**
13 **רביעית מים, חשוב הוא. הגמרא מיישבת את הראיה לדעת רבי**
14 **מאיר. שואלת הגמרא: שְׁפִיר קָאָמַר לִיה – יפה אמר לו רבי יוסי**
15 **לְרַבִּי מֵאִיר, שמכך שקיללם הנביא שלא ימצא אפילו בחרס הראוי**
16 **לדלות בו מעט מים, משמע שיש בו חשיבות, ומה ישיב על כך רבי**
17 **מאיר.**

18 משיבה הגמרא: **וְרַבִּי מֵאִיר יוֹשִׁיב עַל כֵּךְ, לֹא מִיִּבְעִיָּא קָאָמַר – מה**
19 **שהוכיח הנביא 'ולחשוף מים מגבא', אמר זאת בדרך של 'אין צריך**
20 **לומר, והיינו, לֹא מִיִּבְעִיָּא מִיִּדִּי דְחֻשִׁיב לְאִינְשִׁי דְלֹא לִישְׁתַּבַּח לִיה –**
21 **אין צריך לומר שלא ימצא בהם חרס בשיעור שחשוב לבני אדם,**
22 **שראו לחתות בו גחלים, אֲלֵא אֲפִילוּ מִיִּדִּי דְלֹא חֻשִׁיב לְאִינְשִׁי לֹא**
23 **לִישְׁתַּבַּח לִיה – אפילו חרס בשיעור מועט שאינו חשוב לבני אדם,**
24 **שראו רק לקבל בו רביעית מים, גם לא ימצא בהם.**

הדרן עלך המוציא יין

פרק תשיעי – אמר רבי עקיבא

26 פרק זה עוסק בדינים שונים הנלמדים מפסוקים שלא נאמרו כציווי
27

ביאורים למסכת סוטה דף מה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

תניא מפורש בבביתא בנותיה דרב יוסף - כפי שפירש רב יוסף את
הבביתא דלעיל, והוכיח משם שרבי אליעזר בן יעקב חולק על
משנתנו, מצאן זקן ממרא לסנהדרין אבית פני והמרה עליה, בגון
שיצאו למדינת עגלה או להוסיף על העיר ועל העצרות, יכול
תהא המראתו המראת, תלמוד לומר 'וקמת ועלית אל המקום',
מלמד שהמקום גורם, הרי מצינו שתנא זה סובר שצריך את כל
הסנהדרין למדידה, והיינו רבי אליעזר בן יעקב.
שנינו במשנה, נמצא טמון בגל או תלוי באילן לא היו עורפין.
שואלת הגמרא, לימא מתניתין שממעט טמון מ'באדמה'
משמעו על פני האדמה מעליה, רבי יהודה היא ולא רבנן
שנחלקו בעין זה בענין שכחה, כשהיה העומר טמון, דתניא, נאמר
בפסוק 'ושכחת עומר בשדה', 'בשדה' משמע על פני השדה, פריט
למזון בתוכה שלא חל עליו דין שכחה, דברי רבי יהודה. והקמים
אומרים, 'בשדה' משמעו אף בתוך גופה של שדה, לרבות אף את
העומר הטמון בה. הרי שלרבנן, כשם ש'בשדה' משמע בגופה של
שדה, כך 'באדמה' משמע בגופה של אדמה, ואדרבא, היה לנו
לרבות את הטמון.
אמר רב, אפילו תימא שהמשנה שממעט טמון היא כשיטת רבנן,
אין בכך קושי, כי המשמעות של 'בשדה' או 'באדמה' משתנית לפי
ענין הפסוק, הלא בעגלה ערופה מענייניה דקרא - מתוך ענין
הפסוקים יש ללמוד שבה למעט טמון, ואילו התיב בשכחה מענייניה
דקרא יש ללמוד שבה לרבות את הטמון. ומבאר רב כיצד מבינים
זאת מתוך הפסוקים. כאן עגלה ערופה, דהתיב 'כי ימצא חלל'
משמעו היבא דמשתבח - בכל מקום שימצא, ואף הטמון בגל,
הרי אין צורך לפסוק נוסף לרבות את הטמון, ואם כך, כשכתבה
תורה אחר כך 'באדמה', ודאי הכוונה על פני האדמה פריט למזון.
והתם בשכחה למדים זאת מענייניה דקרא, דהתיב בו 'כי תקצור
קצירך בשדה ושכחת עומר בשדה', ומתוך הסמיכות של 'ושכחת'
לקצירך' משמע, שענין שכחה הוא דומיא דקציר, מה קציר אינו
אלא בגלוי על פני השדה, אף שכחה אינה נוהגת אלא בגלוי, והרי
אין צורך בפסוק נוסף למעט את הטמון, וכשאחר כך כתב רחמנא
'בשדה', ודאי הכוונה לרבות את הטמון בגופה של שדה.
שואלת הגמרא, לרבי יהודה נמי שפטר עומר טמון מדין שכחה,
מדוע הוצרך למעט מ'בשדה' תיפוק ליה כדברי רב מ'שכחה'
דומיא דקציר' האמור בתחילת הפסוק. משיבה הגמרא, אין הכי
נמי - אכן רבי יהודה למד זאת מהיקש זה. שואלת הגמרא, ואלא
אם כך 'בשדה' שכתבה תורה, לדברי רבי יהודה שאינו מרבה את
הטמון, למה לי. משיבה הגמרא, מיפעי ליה לרבות ממנו שכחת
קמה - שאף אם היתה השכחה בתבואה מחוברת, ששכח פינה
בשדה והניח מלקצרה, חל עליו האיסור של 'לא תשוב לקחתו', שכן
משמע, 'ושכחת עומר' או 'ושכחת בשדה' לרבות שכחת קמה.
שואלת הגמרא, ורבנן המרבים את העומר הטמון מ'בשדה', שכחת
קמה מנא להו לחייב, משיבה הגמרא, נפקא להו מ'כי תקצור
קצירך בשדה ושכחת' ומסמיכות 'שדה' ל'ושכחת', מיהו ששכח
מקצת משהו, לרבות שכחת קמה. שואלת הגמרא, ורבי יהודה
שלמד לרבות שכחת קמה מ'בשדה', מה ילמד מ'בשדה' ושכחת?
משיבה הגמרא, מיפעי ליה לבדריה אבהו אמר רבי אלעזר, דאמר
רבי אבהו אמר רבי אלעזר, שמיבשדה ושכחת' יש למעט פריט
לשצפוי עומרין באויר על ידי הרוח ונפלו לתוך שדה חבירו ומתוך
שהיה סבור שהם של חברו שכחם, שאין נוהג בהם דין שכחה, כיון
שאינם בשדה.
שואלת הגמרא, ורבנן שלמדו מ'בשדה' לרבות שכחת קמה, מנן
ילמדו למעט צפו עומרין לשדה חבירו שאינם שכחה. משיבה
הגמרא, חכמים למדים דין זה, מ'בשדה' 'בשדה' - ממה שהיתה
יכולה תורה לכתוב כי תקצור קציר 'בשדה', וכתבה 'בשדה', מכי
זו למדים רבנן שאם היתה השכחה שלא בשדה, אינה שכחה, אבל

וי"ו לא משמע ליה לדרוש ממנה דרשה (מאי קאמר רחמנא במה
שהוסיפה 'ושפטי'ר' המיוחדין שבשפטי'ר ולא למנן הדיינים).
מקשה הגמרא, אלא מעתה שדורשים כל מלה יתירה למנן נוסף
של דיינים, כמו כן נדרוש ו'יצאו' משמע שנים, 'ומדר' משמע
שנים, הרי ארבעה נוספים, ואם כך, לרבי יהודה שדרש מ'זקניך
ושפטי'ר' חמשה דיינים, כשנוסף עליהם ארבעה, הרי כאן תשעה,
לרבי שמעון שדרש משם שלשה, כשנוסף עליהם ארבעה הרי כאן
שבעה. מתרצת הגמרא, מלים אלו ו'יצאו' 'ומדר' אינם מיותרים
למנן, אלא תהא מיפעי ליה לבדריה, ו'יצאו', מלמד שרק הן -
הדיינים יעסקו במדידה ולא 'שלוחיה', 'ומדר' מלמד שאפילו
נמצא במקום שהוא בעליל לעיר - גלוי ופשוט שסמוך לעיר זו, היו
הזקנים מודרין, שמצוה לעסוק במדידה.
אומרת הגמרא, מתניתין שאמרה שדיינים מן הסנהדרין מודדים,
ולא הצריכה שאף המלך והכהן הגדול ימדדו, הלא דברי אלעזר
בן יעקב, דתניא, רבי אליעזר בן יעקב אומר, 'ומנן' זו סנהדרין,
'ושפטי'ר' זה מלך וכהן גדול, וכיצד הם רמזים ב'ושפטי'ר' מלך,
דתיב 'מלך במשפט עמדי ארץ', כהן גדול, דתיב 'ובאת אל
הכהנים הקיום ואל השופט אשר יהיה וגו'', משמעו השופט
הממונה על הכהנים שהוא כהן גדול.
מסתפקת הגמרא, איפעיא להו, רבי אליעזר בן יעקב שחולק על
משנתנו, האם במלך וכהן גדול בלבד הוא דפליג וסובר שצריך
מלך וכהן, אבל בסנהדרין אינו חולק על המשנה במנן הדיינים,
אלא אי דברי יהודה שאמר חמשה, אי דברי שמעון שאמר שלשה,
סבירא ליה, או דלמא, בסנהדרין נמי פליג על השיטות שבמשנה,
ומה שאמר 'זקניך אלו סנהדרין' היינו עד דאיבא בולא סנהדרין
גדולה במדידה.
אמר רב יוסף, תא שמע לפשוט בבביתא שנאמרה בענין זקן
ממרא, מצאן זקן ממרא לחכמי הסנהדרין אבי פני - מקום בתוך
חומת ירושלים והמרה עליהן - ששאל מהם שם את שאלתו, והלך
למקומו והורה אחרת ממה שהשיבו לו, יכול תהא המראתו
המראת להתחייב עליה מיתה, תלמוד לומר באותה פרשה, 'וקמת
ועלית אל המקום' שהוא לשכת הגזית הסמוכה לעזרה, מלמד
שהמקום גורם לחיוב זקן ממרא. ומדקדק רב יוסף, דנפיק במה -
כמה דיינים מן הסנהדרין יצאו ממקומם, אילימא דנפיק מקצתן
ומקצתן עדיין נשארו במקומם, מדוע יש בכך המראת, דלמא הך
דאיבא נואי בנותיה סבירא להו - שמא אותם שנותרו בפנים
סוברים כמותו, אלא פשיטא מדובר כאן דנפיק בולא - שיצאו
כל הסנהדרין ממקומם, ולמאי - לאיזה צורך יצאו, אי יצאו לרבה
הישיבות, מי מצו נפקי - וכי מותר להם לצאת כולם והקתיב
'שדרך אנן הסהר אל יחסר המוג' ונדרש פסוק זה לענין
הסנהדרין, שלא יחסר ממנה בדרך מזיגה שהיא שליש יין ושני שליש
מים, ומכאן למדנו שאם נצרך אחד מהם לצאת מלשכת הגזית,
יבדוק, ואם יש שם עשרים ושלשה דיינים בגדר סנהדרין קטנה
שהם שלש ממנה גדולה, ויצא, ואם לאו, אינו יוצא, הרי
שלא יתכן שיצאו כולם לדבר הרשות, אלא פשיטא שיצאו כולם
לרבה מצוה, למאי - לצורך איזו מצוה יש צורך שתצא כל
הסנהדרין, לא למדידת עגלה - האם לא לצורך מדידת העיר
הקרובה להבאת עגלה ערופה, ורבי אליעזר בן יעקב היא שאמר
'זקניך' זו סנהדרין, ונפשוט מכאן שכוונתו לכל הסנהדרין, וחולק על
התנאים שבמשנה, שאמרו שלשה או חמשה.
אמר ליה אבי רב יוסף, לא, אין מכאן ראייה לכך, דלמא לא יצאו
הסנהדרין לצורך מדידת עגלה ערופה, אלא להוסיף על העיר
ירושלים ועל העצרות שבמקדש, שדבר זה נעשה רק על ידי
הסנהדרין כולה, בדתנן במשנה בסנהדרין, אין מוסיפין שטח על
העיר להתקדש בקדושת ירושלים, ועל העצרות להתקדש בקדושת
עזרה אלא בבית דין של שבעים וחד.

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מה עמוד א

רש"י

ר"י דרשופטיף דר"ש ר' יהודה למנאן להביא עוד שנים: בעליל לעיר. במגלה. ופשוט שאין עיר קרובה כזו: פתני. דלא קטני מלך וכהו גדול דלא בר' אליעזר בן יעקב: אי כרבי יהודה. חמשה, אי כרבי שמעון שלשה, ולא בעי כלה סנהדרין: מצאן וכן מפרא. לבד הגדול. שאינו נעשה ממרא אלא בב"ד של שבעים ואחד כדלית' בפרק קמא דסנהדרין:

אבי פאני. כל שהוא בתוך הקף היצוץ של ירושלים קרי בי פאני. ולי נראה שהוא לשון חבישה כמו שקורין ציגלי' של עיר, כמו חמור ובית פאני (נ"מ ע"ט). בשטרידור' בית ראש של אפסר קורין כן: והקרה עליהן. כלומר על מה ששאל מהם שם ואמרו לו הנהכה הלך לעירו והורה לעשות כדרך שהיה מורה בתחלה, דהיה ליה ממרא על פייהם: הפקום. המקור למשפט, והוא לשכת הגזית: דפיס' מנייהו כפה. לבי פאני, דאיצטרך לאשמועינן דפטר משום טעמא דחזין לב"ד: דלמא הנה דאיכא גזאי כותיה סביא להו. ומחזיקא תימי לן חיובא דאיצטרך קרא למפטרניה: שרדו. זה סנהדרין שיושבת בטבורא של א"י: אמן חסרה. שעששין כחצי לכהה עגלה בשורת ושיבתו כדי שיהו בלן רואין זה את זה: הפקום כשיעור מנה. שני חלקים מים ואחד יין. ואם כאן צריך שישתיר שלש: על עיר. על ירושלים: תניא ברב יוסה. דאמר רבי אליעזר בן יעקב כלהו סנהדרין בעי פתני. דלית' ארץ לטמון רבי יהודה היא: בשדה. ושכחת עמר בשדה, לרבי יהודה משמע בשדה על פני השדה, ולרבנן משמע בתוך השדה: התם מעניניה דקרא. צריכין למיררשיה. והכא מעניניה דקרא תדרוש ליה. גבי חלל כתיב כי ימצא חלל, כל היכא דמשתבח ואפי' טמון. חלקר על כרחה כי אקא באדמה למעטי טמון בא תדרוש ביה על פני האדמה. דאי לרבי לא איצטרך: אף שכחה בגלוי. והנה ממעט טמון ממשעמעותא אי לאו דהדר רבייה.

ו"ו לא משמע ליה. (מאי קאמר רחמנא המיוחדין שבשופטיה). אלא מעתה "ויצאו" שנים, "ומדר" שנים, לר' יהודה הרי פאן תשעה, לר' שמעון הרי פאן שבועה! והוא מיפעי ליה לכהנתניא: "ויצאו" הן ולא שלוחיהן, "ומדר" שאפילו נמצא בעליל לעיר היו מודרין, שמצוה לעסוק במדידה. מתניתין, דלא כרבי אליעזר בן יעקב, דתניא: רבי אליעזר בן יעקב אומר: "וקנין" זו סנהדרין, "שפטיה" זה מלך וכהו גדול. מלך דכתיב: "מלך במשפט עמיד ארץ", כהו גדול דכתיב: וכתא אל הכהנים הלויים ואל השפט אשר יהיה וגו'. איבעיא להו, ר' אליעזר בן יעקב במלך וכהו גדול הוא דפליג, אבל בסנהדרין אי בר' יהודה אי בר' שמעון סביא ליה, או דלמא בסנהדרין נמי פליג עד דאיכא פולא סנהדרין? אמר רב יוסה: תא שמע, מצאן וכן ממרא אבי פני והמרה עליהן, יכול תהא המראתו המראה? תלמוד לומר: "נקמת ועליה אל המקום" מלמד שהמקום גורם. דנפוק כפה? אי ליכא דנפוק מקצתו, דלמא הנה דאיכא גזאי, פותיה סביא להו? אלא פשיטא דנפוק פולא, ולמאי? אי לדבר הרשות, מי מצו נפקין? והכתיב: "שרד אגן הספר אל יחסר המזג" שאם נצרך אחד מהם לצאת, אם יש שם עשרים ושלשה כנגד סנהדרין קטנה יוצא, ואם לאו אינו יוצא. אלא פשיטא לדבר מצוה, למאי, לאו

רש"י

לשכחת קמה. שאם שכח וזית אחת לקצור קאי עגלה בלא תשוב לקחתו, והכי משמע ושכחת עמר או ושכחת בשדה נפקא להו. מבשרך ושכחת, קרי ביה ששכח את קצת שדה: שצפו עמרין לתוך שדה חבירו. שנשבה הרוח והרימה את העמרין מן הארץ והציפתו לתוך שדה חבירו ושכחו. כסבור שאין שלו. נפקא מבשרך ולא בשדה חבירו דלא הוה שכחה: ורבנן. משעמא דשרה חבירו נפקא להו מדתהו ליה למכתב כי תקצור קצירך בשדה ושכחת וכתוב בשדה: צפו עמרין לתוך שדהו. שהיו משלים על גבי אבן או עמוד או זו על זו: פרט לשצפו. וקא סלקא דעתך צפו ממש על גבי אבן או על גבי עמוד: ולשפטיה לתוך שדה חבירו. צפו על גבי אבן הוא דמעטי אבל מנחים לא מעט, והא בשדה כתיב, אלא הא דקאמר צפו לאו דוקא צפו על שום דבר קאמר, דאפי' מנחים על גבי קרקע נמי קאמר אינו שכחה. והאי דקאמר צפו דלא משכחת עמרין לתוך שדה חבירו אלא בצפה, שהיה מציפין על הארץ ומביאתו לשם: שהחזיק בו להוליכו לעיר. ס"ד השתא דאורחא דמלאת נקט ולא דוקא: וזה ביה. ותו לא הוי שכחה, דבעין שכיח מעשרו כדאמר בב"מ בפרק קמא דף י"ג. מפני שהוא כפה. שהוא פטור על שהחזיק בו כאלו היה עורו צה מעל הקרקע ומנח בידו הריני כבן עזאי בשוקי סבירא. יום אחד היה דעתו צלולה. אמר דריני כאן בפומבדיתא מוכן להשיב דבר לשואל בעמק ובחריפות כבן עזאי שהיה הריף ודורש בשוק סבירא: שני חלקים זה על זה. והאחד משוך לחלן מחברו מעט, ואם תמורד מזה יקרב לעיר אחת ואם תמורד מחברו יקרב לעיר אחרת: ולא מזה מודד ב"ה וזה"ל דמביציא ליה נמי או דלמא מין במינו לא הוי טמון. מין במינו לא הוי צה ומשניהם מודד אלא שהוא בכלל אלה:

תנותר

למדידת עגלה, ור' אליעזר בן יעקב היא? אמר ליה אביי: לא, דלמא להוסיף על העיר ועל העורות, דתנן: אין מוסיפין על העיר ועל העורות אלא בבית דין של שבעים ואחד. תניא פותיה דרב יוסה מצאן אבית פני והמרה עליהן, כגון שצאו למדידת עגלה או להוסיף על העיר ועל העורות, יכול תהא המראתו המראה? תלמוד לומר: "נקמת ועליה", מלמד שהמקום גורם: נמצא טמון בגל או תלוי באילן: ליכא, מתניתין ר' יהודה היא ולא רבנן. דתניא "ושכחת עמר בשדה" פרט לטמון, דברי ר' יהודה. וחכמים אומרים: "בשדה" לרבות את הטמון. אמר רב: אפילו תימא, רבנן. הכא מעניניה דקרא, התם מעניניה דקרא. דכתיב "כי ימצא חלל" היכא דמשפתת, "באדמה" פרט לטמון. והתם מעניניה דקרא, דכתיב: "כי תקצר קצירך בשדה ושכחת עמר" שכחה דומיא דקציר, מה קציר בגלוי אף שכחה בגלוי, כתב רחמנא "בשדה" לרבות את הטמון. לר' יהודה נמי, תיפוק ליה משכחה דומיא דקציר, אין הכי נמי, ואלא "בשדה", למה לי? מיפעי ליה לרבות שכחת קמה. ורבנן, שכחת קמה מנא להו? נפקא להו מ"כי תקצר קצירך בשדה". ור' יהודה מיפעי ליה לר' אבהו ר' אליעזר, דאמר ר' אבהו אמר ר' אליעזר: פרט לשצפו עמרין לתוך שדה חבירו. ורבנן, מ"בשדה" "בשדה". ור' יהודה "בשדה" לר' שמעון? לא משמע ליה בעי ר' יומיה: צפו עמרין לתוך שדה, מהו? אור שדה בשדה דמי, או לאו בשדה דמי? אמר ליה רב כהנא לרב פפי, ואמרי לה רב כהנא לרב יבדי: תפשוט ליה מדרבי אבהו אמר ר' אליעזר, דאמר: פרט לשצפו עמרין לתוך שדה חבירו. חבירו אין לתוך שדהו לא ולשמעמיה לתוך שדה חבירו, צפו אין, מונחין לא? והא בעינן "בשדה" ולכא! אלא לתוך שדה חבירו ואפילו מונחין, והאי דקאמר צפו, דלא משפחת לה אלא בצפה. תא שמע: עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר, והניחו על גבי חבירו ושכחו, התחתון שכחה, והעליון אינו שכחה. ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון: שניהם אינן שכחה, התחתון מפני שהוא טמון, והעליון מפני שהוא צה. עד כאן לא פליגי אלא בתחתון, אבל בעליון דברי הכל לא הוה שכחה. שאני התם, כיון דאחזיק ביה, וכה ביה. אי הכי, מאי איריא על גבי חבירו? אפילו בשדה נמי! אין הכי נמי, והאי דקתני "על גבי חבירו", משום תחתון, והא "מפני שהוא צה" קאמר! אימא: "מפני שהוא צה". אמר אביי: הריני כבן עזאי בשוקי סבירא. אמר ליה ההוא מדרבנן לאביי: שני חלקים זה על גבי זה, מהיכן הוא מודד? מין במינו הוי טמון, ומין במינו לא הוי צה, ומעליון מודד. או דלמא מין במינו הוי צה, ומין במינו לא הוי טמון, ומתחתון מודד. או דלמא מין במינו הוי טמון, ומין במינו לא הוי צה, ולא מתחתון מודד ולא מעליון מודד? אמר ליה, תניתיה:

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מה עמוד ב

רש"י

רש"י

1 תנחיתיה. להקדא מנייהו דפלוגתא היא בטמון, אבל עף לא פשט לה מנה דהא אוקמנא
2 טעמא דעליון משום דאחזיק ביה הוא ופף לא ידעינן מאי הוי עגלה: קבריה. רבנן דבי
3 מדרשא דביעו למיפשט מנה דפלוגתא בטמון דמין במינו הוא. דהני תנאי אפילו תנא קמא
4 דאמר תחתון שבתא בך' יהודה סבירא ליה דאמר בשדה פרט לטמון, וטעמא משום דמין
5 במינו לא הוי טמון: חלל. לא מקרי אלא בכלי
6 ברזל בעין חרב. ככלן. ואפלו מפרפר עץ וטמון
7 ותלוי ופסל באשפה. דלא הוי עץ ולא טמון ולא
8 תלוי ואפלו הכי אין עורפין דחלל קבעי, אלמא
9 קרא בדכתיב בעית: חלל יתרא כתיב. הקרובים
10 אל החלל ועוד חללים טובא למדרש חלל דוקא
11 ולא חנוק: פרט למצוי. תדיר. גזון ספר לא עיר
12 שרבה עובדי כוכבים: קמ"ל כדתנאי כו'. והכי
13 קאמר, נמצא סמור לעיר שאין בה ב"ד, אין
14 מוודין לה אלא לעיר שיש בה ב"ד מוודין, איזו
15 היא עיר שיש בה ב"ד קרובה לו, ואי לא הדר
16 תנאי הוה אמנא אין מוודין בכלל: ת"ל וילקחו
17 וקני העיר מכל מקום. דהאי העיר קרא יתרא
18 וקני למכתב וקניה: עגלת בקר. פתני. כהן.
19 החלל וילקחו וקניה: עגלת בקר. פתני. כהן.
20 מצמצם. שאין זו קרובה לו מזו אפלו כמלא חוט:
21 ואין ירושלים כו'. מפרש טעמא בגמ': מוליכין
22 הראש אצל חנוף. בגמ' מפרש למאי הלכתא
23 מוליכין: גמ'. אפשר למצמצם. אפשר לכוון
24 המורה ואמת מדרד שאין זו קרובה לו מזו כלל
25 והיו להו שתי קרובות: וקסבר. גמי קרובה
26 דכתיב בקרא אפלו קרובות במשמע כמו ובהמה

תנחיתיה: עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר והניחו
על גבי חבירו ושכחו, התחתון שבתא והעליון אינו
שבתא. ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון:
שניהן אינן שבתא, התחתון מפני שהוא טמון, והעליון
מפני שהוא צף. סבריה, דהני תנאי בך' יהודה סבירא
להו, דאמר: "בשדה" פרט לטמון, מאי לאו, בהא קא
מיפלגי? דמר סבר מין במינו הוי טמון ומר סבר לא
הוי טמון. לא, אי בך' יהודה סבירא להו, דכולי עלמא
מין במינו הוי טמון. והכא בפלוגתא דרבי יהודה
ורבנן קמיפלגי, דרבנן פרבנן, ור' שמעון בן יהודה בך'
יהודה. אי הכי, מאי איריא על גבי חבירו? אפילו
בעפר ובצור נמי! אין הכי נמי, ולהודיעו כחו דרבי
יהודה דאמר: אפילו מין במינו הוי טמון. תנו רבנן:
"חלל" ולא חנוק, "חלל" ולא מפרפר, "באדמה" ולא
טמון בגל, "נפל" ולא תלוי באילן, "בשדה" ולא צף
על פני המים. ר' אלעזר אומר: בכונן, אם היה חלל,
עורפין. תנאי: אמר רבי יוסי בר יהודה, אפרו לו
לר' אלעזר: אי אתה מודה שאם היה חנוק ומפול

19 באשפה שאין עורפין? אלמא "חלל" ולא חנוק. הכא נמי "באדמה" ולא טמון בגל, "נפל" ולא תלוי באילן, "בשדה" ולא צף
20 על גבי מים. ורבי אלעזר, "חלל" יתרא כתיב: נמצא סמור לספר או לעיר שרובה גוים כו': דכתיב: "פי ימצא" פרט למצוי: או
21 לעיר שאין בה בית דין: דכעניא "וקני העיר וליפא: אין מוודין אלא לעיר כו': פשיטא? פיון דתנא לעיר שאין בה בית דין, אגא
22 דעניא דאין מוודין אלא לעיר שיש בה בית דין! הא קא משמע לן, דתנאי: מנין שאם נמצא סמור לעיר שאין בה בית דין, וכן
23 שפניחין אותה ומוודין לעיר שיש בה בית דין? תלמוד לומר: "ולקחו וקני העיר ההוא" מכל מקום: מתני' נמצא מכונן בין
24 שתי עירות, שתייהן מביאות שתי עגלות, דברי ר' אלעזר. ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה. נמצא ראשו במקום אחד וגופו
25 במקום אחר, מוליכין הראש אצל חנוף, דברי ר' אלעזר. ר' עקיבא אומר: חנוף אצל הראש. מאן הוי מוודין? ר' אלעזר אומר:
26 מטיבור, ר' עקיבא אומר: מחוטמון, ר' אלעזר בן יעקב אומר: במקום שנעשה חלל, מצוארו: גמ' מאי טעמא דרבי אלעזר? קסבר
27 אפשר למצמצם, ו"קרובה" ואפילו קרובות: ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה: דאמר קרא: "לרשתה" וקסבר ירושלים לא נתחלקה
28 לשבטים נמצא ראשו במקום במאי קמיפלגי? אילימא לענין מדידה קמיפלגי, הא מדקתני סיפא: "מאן הוי מוודין", מפלל דרישא
29 לא במדידה עסקינן! אמר ר' יצחק: ב"מות מצוה קנה מקומו" קמיפלגי, והכי קאמר: לקוברו קנה מקומו, והכא דנמצא ראשו
30 במקום אחד וגופו במקום אחר מוליכין הראש אצל חנוף, דברי ר' אלעזר. ר' עקיבא אומר: חנוף אצל הראש. במאי קמיפלגי? מר
31 סבר: גופיה בדוכתיה נפיל, רישא דנאדי נפיל. ומר סבר רישא היבא דנפיל נפיל, גופא הוא דרתיט אויל: מאן הוי מוודין: במאי
32 קמיפלגי? מר סבר עיקר חיותא במיבוריה לימא פי הני תנאי מתיבן תולד גוצר מראשו, וכן הוא
33 אומר: "מפני אמי אתה גוזי" ואומר "גזי נורד והשליכי" וגו'. אבא שאול אומר: מטיבור, ומשלה שרשו אילך ואילך. אפילו תימא
34 אבא שאול, עד כאן לא קאמר אבא שאול אלא לענין יצירה, דכי מיתצר ולד, מפיצתיה מיתצר. אבל לענין חיותא, דכולי עלמא
35 באפיה הוא, דכתיב: "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו" וגו': ר' אלעזר בן יעקב אומר: במקום שנעשה חלל מצוארו: מאי טעמא
36 דרבי אלעזר בן יעקב? דכתיב: "לתת אותה אל צוארי חללי רשעים": מתני' נפטר וקני ירושלים והלכו להן. וקני אותה העיר
37 מביאין עגלת בקר אשר לא משכה בעול, ואין המום פוסל בה, ומוודין אותה לחלל איתן. "איתן" במשמע, קשה. אף על פי
38 שאינו איתן, כשר. ועורפין אותה בקופין מאחוריה. ומקומה, אסור מלרוע ומלעבוד. ומותר לסרוק שם פשתן ולקצר שם אבנים.
39 וקני אותה העיר רוחצין את ידיהן במים במקום עריפה של עגלה, ואומרים "ידינו לא שפכו את הדם הזה ועניינו לא ראוי" וכי
40 על דעתינו עגלה שזקני בית דין שופכי דמים הן? אלא שלא בא על ידינו ופטרנוהו בלא מזון, ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה.

ביאורים למסכת סוטה דף מה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שנינו במשנה, או לעיר שאין בה בית דין. מבארת הגמרא, שהטעם
 שאין מודדין לעיר שאין בה בית דין, הוא משום דבעינא - שיש
 צורך שיתקיים מה שנאמר בפרשה וְקָנִי הָעִיר, וְלִי בָא.
 שנינו בסוף המשנה, אין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין כו'.
 מקשה הגמרא, פשיטא, כיון דתנא כבר שאין מודדין לעיר שאין
 בה בית דין, אנה דענא דאין מודדין אלא לעיר שיש בה בית
 דין. מתרצת הגמרא, אילו לא שנינו אלא שעיר שאין בה בית דין אין
 מודדין לה, היינו אומרים, שאם העיר הקרובה אל החלל אין בה בית
 דין, אין מביאים עגלה ערופה כלל, ובתוספת זו שבמשנה הא קא
 משמע לן, בדתנא - את הדין השני בברייתא, מנין שאם נמצא
 החלל סמוך לעיר שאין בה בית דין, ששניחין אותה ומודדין
 לעיר שיש בה בית דין, תלמוד לומר "ולקחו וקני העיר ההיא"
 ומלת "עיר" יתירה היא, שהיה יכול לומר ולקחו וקניה, ומן היתור אנו
 למדים שגם כשהעיר הקרובה אין בה בית דין, מכל מקום מביאה
 העיר הקרובה ביותר שיש בה בית דין.
 משנה. נמצא ההרוג מכוון בין שתי עירות בדיוק באותה מידת
 קירבה, שתיחן מביאות שתי עגלות, דברי רבי אליעזר. ואין
 ירושלים מביאה עגלה ערופה גם כשהיא העיר הקרובה אל החלל.
 נמצא ראשו של ההרוג במקום אחד לחוד, וגופו במקום אחר,
 מוליכין הראש אצל הגוף, דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר,
 מוליכין הגוף אצל הראש.
 מאן - מאיזה מקום בגוף היו מודדין, רבי אליעזר אומר, מודדין
 מטיבורו. רבי עקיבא אומר, מודדין מחוטמו. רבי אליעזר בן
 עקיבא אומר, מודדין במקום שנעשה בו חלל, דהיינו מצוארו.
 גמרא. אומרת הגמרא, מאי מעמא דרבי אליעזר במה שאמר שאם
 נמצא מכוון בין שתי עירות, שתיחן מביאות, קסבר, אפשר לצמצם
 - יש אפשרות לצמצם לדיק, שהם שנמצאו שתי העירות מכוונות
 במדה, אכן מדידה נכונה היא וקרובות הן במידה שוה, ואין אחת
 קרובה מחברתה אפילו במשהו, שאם נאמר שאי אפשר לצמצם,
 והמידה שלנו אינה מדויקת, הרי זה ספק מי מהן הקרובה, ועל
 שתיחן להביא עגלה אחת בשותפות, ולהתנות, שאם היא אינה העיר
 הקרובה, הרי היא מקנה את חלקה בעגלה לעיר האחרת. ועוד סבר
 רבי אליעזר, שאף אמרה תורה 'קרובה' בלשון יחיד, אין קפידא
 שתהיה רק אחת שמביאה, אלא לאו דווקא הוא, ו'קרובה' ו'אפילו'
 קרובות.
 שנינו במשנה, ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה. מבארת הגמרא
 את הטעם, דאמר קרא 'באדמה אשר ה' אלקיך נתון לך לרשתה'
 משמעה, שהוא מקום שעלה ונחלק בגורל, וקסבר התנא של
 המשנה ירושלים לא נתחלקה לשבטים לפי הגורל, אלא היא נחלת
 הכלל.
 שנינו במשנה, נמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר, מוליכין
 הראש אצל הגוף דברי רבי אליעזר, רבי עקיבא אומר הגוף אצל
 הראש כו'. שואלת הגמרא, רבי אליעזר ורבי עקיבא במאי קמפלגי
 - לענין מה נחלק, אלימא לענין מדרדה של העיר הקרובה
 קמפלגי, ומוליכין הראש אצל הגוף, היינו שמודדין מהגוף, הא
 מדרגתה סיפא בהמשך המשנה שנחלקו תנאים מאן היו מודדין
 האם מטיבורו או מחוטמו או מצוארו, מכלל דרישא שעוסקת
 כשהראש והגוף היו בשני מקומות לא במדרדה עסקינן, שהרי לענין
 מדידה ברור לנו לפי כל שיטה מהיכן מודדים.
 אמר רבי יצחק, רבי אליעזר ורבי עקיבא שבמשנה, אינם עוסקים
 במדידת עגלה ערופה, אלא בבת מצוה קנה מקומו - בדין זה שמת
 מצוה שנמצא בשדה שקנה את מקומו לקבורו שם קמפלגי, והבי
 קאמר התנא של המשנה, הרוג זה שנמצא, לענין לקבורו, קנה
 מקומו שנמצא בו וקוברים אותו שם, והביא דנמצא ראשו במקום
 אחר וגופו במקום אחר, מוליכין הראש אצל הגוף וקוברים אותו
 במקום שנמצא הגוף, דברי רבי אליעזר, רבי עקיבא אומר,
 מוליכין הגוף אצל הראש וקוברים אותו במקום שנמצא הראש.

הנתינה - יש לפשוט חלק מספק זה מן הברייתא שהוזכרה לעיל
 בסוגיא, ששנינו בה, עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר והניחו על
 גבי עומר חבירו ושכחו, התחתון שכחה והעליון אינו שכחה. רבי
 שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון, שנינו אינן שכחה,
 התחתון מפני שהוא טמון, והעליון מפני שהוא צף. ומבארת
 הגמרא את הראיה מן הברייתא, סברו - סברו בני בית המדרש,
 דהני תנאי שבברייתא שנחלקו בדין העומר התחתון, ואף מי
 שמחייב בו בשכחה דברי יהודה סבירא להו, דאמר, בפשדה פרט
 למטון שאין נדה בו דין שכחה, ולמרות כך מחייב תנא קמא את
 העומר התחתון בדין שכחה. מאי לאו ביהא קא מיפלגי תנא קמא
 ורבי שמעון בן יהודה, דמר - רבי שמעון בן יהודה שפטר סבר,
 שגם כשההטמנה היא באופן של מין במינו כמו בעניינו שהעומר
 התחתון נטמן תחת העומר העליון שהוא מינו, הו' בכך מטון ואינו
 נדה בו דין שכחה. וזר - תנא קמא שמחייב סבר, שכשההטמנה
 היא באופן של מין במינו, אין העליון חשוב כהפסק, ולכן לא הוי
 מטון ונוהג בו דין שכחה. נמצא אם כך, שהשאלה ששאלו את אביי,
 האם סברת מין במינו נכונה היא לענין שלא יקרא טמון או לא,
 נחלקו בכך תנא קמא ורבי שמעון בן יהודה.
 דוחה הגמרא, לא, אין לפשוט מברייתא זו, ולא בכך נחלקו תנא קמא
 ורבי שמעון, אלא אי דרבי יהודה היה סבירא להו שפטר בעומר
 טמון, דכילי עלמא היו אומרים שגם כשההטמנה היא באופן של מין
 במינו הוי מטון ולא היה חל עליו דין שכחה. והכא בברייתא זו,
 חכמים ורבי שמעון בן יהודה בפלוגתא דרבי יהודה ורבנן
 קמפלגי, דרבנן שאמרו שיש לתחתון דין שכחה סוברים דרבנן
 שמחייבים את העומר הטמון. ורבי שמעון בן יהודה שאמר שאין
 לתחתון דין שכחה סבר דרבי יהודה שפטר את העומר הטמון.
 מקשה הגמרא, אי הכי שרבנן שבברייתא מחייבים בדין שכחה בכל
 עומר טמון, מאי איריא שנקטה הברייתא את המחלוקת באופן
 שהניח את העומר על גבי עומר חבירו שבכך יש מקום לומר שאין
 לתחתון דין טמון משום שההטמנה היא במינו, הרי לדבריהן אפילו
 אם טמנו ממש בעפר ובעצור נמי מחייבים רבנן. מתרצת הגמרא,
 אין הכי נמי יכלה הברייתא לנקוט את המחלוקת גם כשטמנו בעפר
 או בצרור, ולחודיעי כחו דרבי יהודה דאמר אפילו מין במינו הוי
 מטון ואין נדה בו דין שכחה, נקטה הברייתא את המחלוקת כשנטמן
 תחת עומר חברו.
 תנו רבנן, נאמר בפסוק שנמצא 'חלל' שמשמעו הרוג בכלי ברזל,
 ולא כשנמצא חנוק, וכמו כן 'חלל' משמעו שכבר הרוג ולא
 כשנמצא מפרץ. נאמר 'באדמה' ולא כשנמצא מטון בגלל. נאמר
 'נופל' ולא כשנמצא תלוי באילן. נאמר 'בשדה' ולא כשנמצא צף
 על פני המים. רבי אליעזר אומר, בגבולין - בכל מצב שנמצא, בין
 אם הוא מפרפר או טמון או תלוי או צף, אם היה חלל - הרוג במכת
 חרב עורפי.
 תנא, אמר רבי יוסי בר יהודה, אמרו לו חכמים לרבי אליעזר,
 אי אתה מודה שאם היה חנוק ומושל באשפה, שאין עורפיין
 עליו, שכוין שלא הוכה במכת חרב, אין זה קרי חלל, אלא גם
 לדבריהן דורשים 'חלל' ולא חנוק, כאן נמי תדרוש 'באדמה' ולא
 מטון בגלל, 'נופל' ולא תלוי באילן, 'בשדה' ולא צף על פני מים,
 ומדוע בדרשות אלו אתה חלוק עלינו. אומרת הגמרא, ורבי אליעזר
 שדורש שר את 'חלל' ולא את יתר הדרשות, טעמו הוא כי 'חלל'
 ו'היירא בתיב בפרשה זו פעמים רבות, ומן היתור הוא דורש למעט
 חנוק, אבל הפסוקים האחרים אינם מיותרים, ומן המשמעות עצמה
 לא משמע לו למעט.
 שנינו במשנה, נמצא סמוך לספר או לעיר שרופה עובדי כוכבים
 כו', מבארת הגמרא את הטעם שבשני אלו לא היו עורפיין, דבתיב
 'פי' נמצא חלל' שמשמע שנמצא דבר שאינו רגיל, פרט למצוי -
 לדבר שהוא רגיל שימצא, ובעיר הסמוכה לספר וכן ברובה עובדי
 כוכבים, מצוי הדבר שיהיו חללים.

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

השנים פוסלות בהם, אף עבודה לא תפסול בהם, וכיון שאין כאן קל
 וחומר, אין צורך למעט אותם מ'בה', ובהכרח בא למעט פרה משאר
 עבודות שאינם עול, ומדוע אמר רב שאף שאר עבודות פוסלות
 בפרה. מתרצת הגמרא. **אָמְרו קְדָשִׁים מִי לֵיכָא דְפָסְלָה בְּהוּ שְׁנִים**
 - וכי לא מצאנו קדשים שפוסלים בהם שנים, וכיון שיש קדשים
 שפוסלים בהם שנים, כגון פסח וחטאת שנאמר בהם 'בן שנתו', **בִּי**
אִיצְטְרִיךְ קָרָא שנאמר בעגלה 'בה', **לְהִנָּךְ קְדָשִׁים דְּפָסְלָה בְּהוּ**
שְׁנִים שבהם ניתן ללמוד בקל וחומר מעגלה שתפסול בהם עבודה,
 הואיל ואין בהם פירכא זו של פסול שנים, ולכך ניתן לומר ש'בה'
 זה ממעט רק קדשים ולא פרה.

מקשה הגמרא, **וְקְדָשִׁים, מַה דְּלָא פָסְלָה בְּהוּ עֲבוּדָה**, וכי **מִהֲכָא**
נִפְקָא מהמיעוט 'בה', **הֲרִי מִהֲתָם נִפְקָא**, ממה שנאמר בפרשת
 מומין, **"עֲבוּרָת אִישׁ שְׂבוּר אוֹ חֲרוּץ אוֹ יִבְלָת אוֹ נָרַב אוֹ יִלְפַת לֹא**
תִּקְרִיבוּ אֵלָה לָהּ", ומה מלה מקריב קדשים **שְׁנַעֲבִידָה בְּהוּ עֲבוּדָה**,
אִי אֲתָה מִקְרִיב, אֲכַל אֲתָה מִקְרִיב קדשים **שְׁנַעֲבִידָה בְּהוּ עֲבוּדָה**,
 ואין צריך ללמוד זאת מ'בה', ושוב יקשה, שבהכרח נדרוש מ'בה'
 שאין שאר עבודות פוסלות בפרה, וקשה על דברי רב. מתרצת
 הגמרא, אף שכבר נאמר 'לא תקריבו אלה', עדיין **אִיצְטְרִיךְ** למעט
 זאת מ'בה', שאילו נאמר רק 'לא תקריבו אלה', **סָקָא דַּעְתָּךְ**
אֲמִינָא, שמה שאין עבודה פוסלת בקדשים, **הֲנִי מִלִּי הִיכָא דַּעְבֵּד**
בְּהוּ עֲבוּדָה הֵיכֵר, אֲכַל עֵבֵד בָּהֶם עֲבוּדָה אִיסוּר כגון שעבד בהם
 בשבת, או שחרש בכלאים של שור וחמור, **אִימָא לִיתְסֵרוּ** להקריבה,
 לכך **צְרִיכָא** למעט זאת גם מ'בה'.

מקשה הגמרא, **וְהָא נָמִי כְּשֶׁעֵבֵד בָּהֶם עֲבוּדָה אִיסוּר, הֲרִי מִהֲכָא**
נִפְקָא, שנאמר בפרשת מומין פסוק נוסף, **"וְיָמִיד בֶּן נָכָר לֹא תִקְרִיבוּ**
אֵת לָחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל אֵלָה", וגם כאן מדויק מהמלה 'אלה', שרק
 אלה שהם מומין **אִי אֲתָה מִקְרִיב, אֲכַל אֲתָה מִקְרִיב קְדָשִׁים**
שְׁנַעֲבִידָה בְּהוּ עֲבוּדָה, וכיון שנאמרו שני פסוקים, ודאי יש לדרוש
 את השני לעבודת איסור, ושוב אין צורך ללמוד זאת מ'בה'
 שבעגלה, ובהכרח נדרוש מ'בה' שאין שאר עבודות פוסלות בפרה,
 ושוב יקשה על דברי רב. מתרצת הגמרא, אף שנאמרו שני פסוקים
 בפרשת מומין, עדיין **אִיצְטְרִיךְ** למעט זאת מ'בה', שאילו לא נאמרו
 אלא פסוקים אלו, **סָקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא**, שמה שאין עבודה פוסלת
 בקדשים, בין עבודת היתר ובין עבודת איסור, **הֲנִי מִלִּי הִיכָא דַּעְבֵּד**
בְּהוּ פְשִׁעַן חֹלִין, אֲכַל אִם עֵבֵד בְּהוּ פְשִׁעַן קְדָשִׁים, אִימָא לִיתְסֵרוּ
 בכך מהקריבה, לכך **צְרִיכָא** למעט זאת גם מ'בה' שבעגלה, ולענין זה
 נדרש 'בה', ולא למעט פרה, וכדברי רב שלמדים מעגלה לפסול גם
 שאר עבודות בפרה.

גִּפְסָא, אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר רַב, הֲנִיחַ עֲלֶיהָ - על פרה אדומה
עֹנֶה - אגודה **שֶׁל שְׁקִין, פְּסוּלָה** משום מלאכה, וחילוק יש בין פרה
 לעגלה, שלענין פרה די בעליית המשא עליה כדי לפסולה, שכן
 כתוב בה 'אשר לא עלה עליה, ו**בְּעֵגְלָה** אינה נפסלת במלאכת משא
 עַד שֶׁתִּמְשְׁוּךְ את המשא מעט, שכן כתוב בה 'אשר לא משכה'.

מקשה הגמרא מברייתא, על דברי רב שחילק בין פרה לעגלה,
מִיִּתְבִּי, נֹאמַר בְּפֶרֶה אֲשֶׁר לֹא עָלָה עֲלֶיהָ עֹל, אֵין לִי שְׁפֹסֵל בָּה
אֵלָא עֹל, שְׁאָר עֲבוּדוֹת מִנֵּן שְׁפֹסֵלוֹ בְּפֶרֶה, אֲמַרְתָּ, קַל וְחוֹמֶר
הוּא, וְכֵּן עֲגֻלָּה שְׁקֵלָה הִיא בְּכָךְ שְׁאֵין מוֹם פּוֹסֵל בָּה, שְׁאָר
עֲבוּדוֹת פּוֹסְלוֹת בָּה, שְׁכֵן כְּתוּב בָּה 'אֲשֶׁר לֹא עוֹבֵד בָּה, פֶּרֶה
שְׁתַּמְרָה הִיא בְּכָךְ שְׁמוֹם פּוֹסֵל בָּה, שְׁכֵן כְּתוּב בָּה 'אֲשֶׁר אֵין בָּה
מוֹם, אֵינוֹ דִּין שְׁאָר עֲבוּדוֹת פּוֹסְלִין בָּה, וְאִם נִפְשָׁךְ לֹמַר שאין
 זה קל וחומר, יש ללמוד זאת מגזירה שוה, **נֹאמַר בָּאֵן בְּפֶרֶה 'אֲשֶׁר**
לֹא עָלָה עֲלֶיהָ עֹל, וְנֹאמַר לְהֵלֵךְ בְּעֵגְלָה 'אֲשֶׁר לֹא מִשְׁכָּה בְּעוֹל'
מֵה לְהֵלֵךְ בְּעֵגְלָה שְׁאָר עֲבוּדוֹת פּוֹסְלוֹת בָּה, אִם בָּאֵן בְּפֶרֶה שְׁאָר
עֲבוּדוֹת פּוֹסְלוֹת בָּה.

ומבארת הגמרא תחילה את דברי הברייתא, ואחר כך תקשה ממנה
 את הקושיא. שואלת הגמרא, **מָאִי 'אִם נִפְשָׁךְ לֹמַר'** שאמרה
 הברייתא, שפירושו שאם תאמר שאין ללמוד זאת מקל וחומר, מדוע

וְהִכְהִינִם אוֹמְרִים, "כִּפּוּר לְעֶמְדַּת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ [ה'] וְאֵל תִּתֵּן
דָּם נָקִי בְּקִרְבֵּי עֶמְדַּת יִשְׂרָאֵל", ואף שהפסוק מסיים 'ונכפר להם הדם',
 לא היו צריכין לומר 'ונכפר להם הדם', שאין זה בכלל האמירה,
אֵלָא רִיחַ הַקּוֹדֶשׁ מִבְּשָׂרָתָּהּ וְאוֹמֶרֶת בְּתוֹרָה, אִימָתִי שֶׁתַּעֲשֶׂוּ כִּכְּהָ
הָדָם מִתְּכַפֵּר לָהֶם.

גְּמָרָא, שנינו במשנה שאין המום פוסל בעגלה. מקשה הגמרא, **וְיָהָא**
מוֹם פּוֹסֵל בְּעֵגְלָה מִקַּל וְחוֹמֶר, וְכֵּן פֶּרֶה אֲדוּמָה שְׁאֵין הַשְּׁנִים
פּוֹסְלוֹת בָּה, שְׁהָרִי אֵין שִׁיעוּר לְשִׁנּוּתָהּ, מוֹם פּוֹסֵל בָּה, שְׁהָרִי נֹאמַר
בָּה 'אֲשֶׁר אֵין בָּה מוֹם, עֲגֻלָּה שְׁשָׁנִים פּוֹסְלוֹת בָּה, שְׁהָרִי אֵין קְרוּיָה
עֵגְלָה אֲלָא עַד בַּת שְׁנָה, אֵינוֹ דִּין שִׁיחָא מוֹם פּוֹסֵל בָּה, מִתְרַצָּת
הַגְּמָרָא, שְׁאֵין הָתֵם לַעֲנִין מוֹם שְׁחִלוּקָה בּו עֵגְלָה מִפְּרָה, דְּאֲמַר קָרָא
בְּפֶרֶה, 'אֲשֶׁר אֵין בָּה מוֹם, וּמֵלֵת 'בָּה' בָּאָה לְמַעַט, דְּוּקָא בָּה מוֹם
פּוֹסֵל, וְאֵין מוֹם פּוֹסֵל בְּעֵגְלָה וְהַמִּיעוּט מוּצִיא מִסִּבְרַת הַקַּל וְחוֹמֶר.
 מקשה הגמרא, **אֵלָא מַעֲתָה שִׁבָּה' מִשְׁמַע מִיעוּט, לֹא יְהוּ שְׁאָר**
עֲבוּדוֹת מִלְּבַד עֲלָה עֲלֶיהָ עוֹל פּוֹסְלוֹת בָּה - בְּפֶרֶה, אֵלִימָה אֲמַר
רַבִּי יְהוּדָה אֲמַר רַב, הֲנִיחַ עֲלֶיהָ - עַל פְּרָה אֲדוּמָה עֹנֶה - אֲגוּדָה
שֶׁל שְׁקִין פְּסוּלָה מִשּׁוּם מִלְּאכָה, וְחִילוּק יֵשׁ בֵּין פְּרָה לְעֵגְלָה, שְׁלַעֲנִין
פְּרָה דִּי בְּעִלְיַת הַמֶּשֶׁא עֲלֶיהָ כְּדִי לְפֹסְלָה, שְׁכֵן כְּתוּב בָּה 'אֲשֶׁר לֹא
עָלָה עֲלֶיהָ, וְבְּעֵגְלָה אֵינָה נִפְסֶלֶת בְּמִלְּאכַת מֶשֶׁא עַד שֶׁתִּמְשְׁוּךְ את
 המשא מעט, שכן כתוב בה 'אשר לא משכה', הרי שלענין זה שוה
 פרה לעגלה, שמלאכת משא פוסלת בה, אף שלא נאמר בה אלא
 עול, אלא משום שלמדים פרה בקל וחומר מעגלה כדלקמן
 בברייתא, ולדבריו שאמרת ש'בה' שבפרה מוציא מקל וחומר
 לעגלה, נאמר גם ש'בה' שבעגלה שנאמר בה 'אשר לא עובד בה',
 יוציא מן הקל וחומר לפרה, ונאמר שדווקא 'בה' בעגלה שאר
 עבודות פוסלות, אבל בפרה שלא נאמר בה אלא עול, לא תפסולנה
 בה שאר עבודות.

מתרצת הגמרא, **שְׁאֵין פֶּרֶה, שְׁמָה שְׁשָׁר עֲבוּדוֹת פּוֹסְלוֹת בָּה, אֵינוֹ**
 משום שלמדים מקל וחומר, אלא משום **דִּילְפִּינָן** בגזירה שוה 'עול'
 'עול' פרה **מַעֲנֵלָה**, שכשם שעגלה שאר עבודות פוסלות בה, כך
 פרה שאר עבודות פוסלות בה, וכיון שמלה זו מופנית לגזירה שוה,
 הרי הוא כאילו מפורש בה ששאר עבודות פוסלות בה, והמיעוט של
 'בה' שבעגלה, בהכרח נדרשנו לדבר אחר. מקשה הגמרא, אם כך,
עֲנֵלָה נָמִי מדוע אין המום פוסל בה, **תִּיבִי** גם היא בגזירה שוה 'עול'
 'עול' **מִפְּרָה, וְנֹאמַר שְׁכֵשֶׁם שְׁהַמוֹם פּוֹסֵל בְּפֶרֶה, כִּךְ יִפְסוֹל בְּעֵגְלָה.**
 מתרצת הגמרא, אי אפשר ללמוד מגזירה שוה זו לענין מום, כי **הָא**
מַעֲנֵלָה רִחְמֵנָא בְּפֶרֶה 'בָּה', לֹמַר שְׁאֵין הַמוֹם פּוֹסֵל אֲלָא בָּה וְכֵּן
בְּעֵגְלָה, מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, אִם כִּךְ, מְדוּעַ לַעֲנִין שְׁאֵר עֲבוּדוֹת בְּפֶרֶה
אֲמַרְתָּ שְׁלִמְדִים מִגְזֵרָה שׁוֹה לְפִסּוֹל שְׁאֵר עֲבוּדוֹת, הֲרִי בְּעֵגְלָה נָמִי
בְּתִיב 'בָּה', וְנֹאמַר שְׁאֵין לְלַמּוֹד גְּזֵרָה שׁוֹה לַעֲנִין שְׁאֵר עֲבוּדוֹת, כִּיֵּן
שְׁמִיעוּטָה תוֹרָה בְּעֵגְלָה לֹמַר שְׁרַךְ בָּה שְׁאֵר עֲבוּדוֹת פּוֹסְלוֹת וְלֹא
בְּפֶרֶה.

מתרצת הגמרא, **הָהוּא - הַמִּיעוּט 'בָּה' שְׁמַמַּעַט שְׁדוּקָא בְּעֵגְלָה**
 פוסלות שאר עבודות ולא בדבר אחר לא מפרה ממעט אותם, אלא
מִיבָעִי לֵיהָ לְמַעוּטֵי קְדָשִׁים דְּלֵא פָסְלָה בְּהוּ עֲבוּדָה, שְׁלֹא
מִיעוּט זֶה, סָקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא לִיתִי קְדָשִׁים בְּקַל וְחוֹמֶר מַעֲנֵלָה
שְׁתַּפְּסוֹל בָּהֶם עֲבוּדָה, וְכֵּן עֲגֻלָּה שְׁקֵלָה הִיא בְּכָךְ שְׁאֵין מוֹם פּוֹסֵל בָּה, שְׁאָר
עֲבוּדוֹת פּוֹסְלוֹת בָּה, קְדָשִׁים שְׁחִמּוּרִים הֵם שְׁמוֹם פּוֹסְלוֹת בְּהוּ, אֵינוֹ
דִּין שְׁעֵבִידָה פּוֹסְלוֹת בְּהוּ, וְלִכְךָ הוֹצִיר הַכְּתוּב לֹמַר בְּעֵגְלָה 'בָּה',
לֹמַר שְׁרַךְ בְּעֵגְלָה פּוֹסֵל עֲבוּדָה וְלֹא בְּקְדָשִׁים, אֲבָל פְּרָה לֹא
נִתְמַעֲטָה מִכָּאֵן, וְלִמְדָה מִגְזֵרָה שׁוֹה מִעֵגְלָה שְׁאֵף שְׁאֵר עֲבוּדוֹת
פּוֹסְלוֹת בָּה.

מקשה הגמרא, כיצד אמרת ש'בה' שבעגלה הוצרך למעט שאין
 עבודה פוסלת בקדשים, כדי שלא נלמד אותם בקל וחומר מעגלה,
 הרי **אִיכָא לְמִיפְרָךְ** על הקל וחומר, **מֵה לְעֵגְלָה שְׁלַכְךָ פּוֹסֵלָת בָּה**
 עבודה, שחמורה היא בכך **שְׁכֵן שְׁנִים פּוֹסְלוֹת בָּה, שְׁהָרִי אֵינָה**
 קרויה עגלה אלא בת שנתה, אבל קדשים שקלים הם בכך שאין

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מו עמוד א

רש"י

והכהנים אומרים: כדכתיב לעיל ונגשו הכהנים בני לוי ולא פרש על מה הם נגשים: ולא היו צריכים לומר ונכפר להם היום. כלומר ונכפר דכתיב בקרא לאו אינעו ואמרו קאי שיהא אף זה בכלל אומרים, אלא מלתא באנפי נפשיה היא. שרוח הקודש בשר את ישראל ע"י משה רבינו לכשישעשו בן ונכפר להם היום. גמ' עגלה. בת שנתה היא ואם עברה שנתה פסולת, דכל מקום שנאמר בתורה עגל סתם בן שנה הוא. דלית דמיעל ונכש בני שנה: פרה ארמית. אין שער לשנותיה: מום פוסל בה. דכתיב בפרה ארמית אין בה מום (ממקרי יט: בה. מעוט: אלא מעתה. דכל היכא דכתב בה מעטא הוא ולא גמירין מניה בקל וחקר. לא יהו שאר עבודות פסולות. בפרה, דקא על בלבד כתיב בה אלא דגמר לה בקי' מעגלה דכתיב (דקריס כח) אשר לא עבד בה כל עבודות במשמע, ואי בה מעטא לא נגמר מניה: אלקה אשר רב יהודה הניח. על פרה עודה של שקין אנדה של שקין פסולה ואע"ג דלאו על הוא ובעליה לחודיה מיפסלא דכתיב בפרה במלאכת על האמורה בה אשר לא עבד בקי' בעליה לחודה ואפלו שלא משכבה ובעגלה עד שתמשוך. שתטלטל המשא מעט, דבעגלה כתיב אשר לא משכבה, ולקמן פריך כיון דשאר עבודות בפרה לא כתיבי ובעגלה ילפינן אמאי מיפסל בעליה לחודה דשאר משאוי שאינו על ממש, מ"מ שמע מנה דגמר פרה מעגלה בקי' בשאר עבודות ואע"ג דכתיב בה מעטא: שאני פרה דילפינן על על. ובין דגורה שנה מפנה היא הוה ליה כמאן דכתיב בגופה, ומעוטא דבה דרש ליה לדרשא אחרינא כדלקמן: עגלה נמי תיתי על על מפרה. למוס: למעושי קדשים דלא פסלה בהו עבודה. מהקדשה, אבל פרה לא

והכהנים אומרים: "כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל". לא היו צריכין לומר "ונכפר להם היום" אלא רוח הקודש מבשרתן: אימתי שתעשו ככה היום מתכפר להם: גמ' ויהא מום פוסל בעגלה, מקל וחומר? ומה פרה שאין השנים פוסלות בה, מום פוסל בה. עגלה ששנים פוסלות בה, אינו דין שיהא מום פוסל בה? שאני התם, דאמר קרא: "אשר אין בה מום" בה מום פוסל, ואין מום פוסל בעגלה. אלא מעתה, לא יהו שאר עבודות פוסלות בה? אלקה אמר רב יהודה אמר רב: הניח עליה עודה של שקין פסולה, ובעגלה עד שתמשוך? שאני פרה, דילפינן "על" "על" מעגלה. עגלה נמי, תיתי "על" "על" מפרה? הא מיעט רחמנא "בה". בעגלה נמי כתיב "בה"? הווא מביבצי ליה, למעושי קדשים דלא פסלה בהו עבודה. סלקא דעתך אמינא, ליתי בקל וחומר מעגלה ומה עגלה, שאין מום פוסל בה, עבודה פוסלת בה. קדשים שמום פוסל בהן, אינו דין שעבודה פוסלת בהן? איכא למיפרך מה לעגלה, שכן שנים פוסלות בה. אפוי קדשים, מי ליכא דפסלי בהו שנים? כי איצטריך קרא, להנך קדשים דפסלה בהו שנים. וקדשים דלא פסלה בהו עבודה

ממעטא דאתא מג"ש: מי ליכא דפסלי בהו שנים. ודרי פסח וחסאת דכתיב בהו בני שנתן וכי איצטריך בה למעטניהו מפסול עבודה להכי איצטריך, דאי לא מעטניהו הו גמרי בקל וחומר מעגלה: ששעבדה בהן עבודה. גרסי: עבודת אפוי. כגון בשבת או כלאים בשאר עבודות: עבודת אפוי נמי פסלי. דכיון דדרי קראי כתיבי, על כרחיה בשרו ודמיו: עבודת אפוי נמי פסלי. עגלה. בת שנתה היא ואם עברה שנתה פסולת, דכל מקום שנאמר בתורה עגל סתם בן שנה הוא. דלית דמיעל ונכש בני שנה: פרה ארמית. אין שער לשנותיה: מום פוסל בה. דכתיב בפרה ארמית אין בה מום (ממקרי יט: בה. מעוט: אלא מעתה. דכל היכא דכתב בה מעטא הוא ולא גמירין מניה בקל וחקר. לא יהו שאר עבודות פסולות. בפרה, דקא על בלבד כתיב בה אלא דגמר לה בקי' מעגלה דכתיב (דקריס כח) אשר לא עבד בה כל עבודות במשמע, ואי בה מעטא לא נגמר מניה: אלקה אשר רב יהודה הניח. על פרה עודה של שקין אנדה של שקין פסולה ואע"ג דלאו על הוא ובעליה לחודיה מיפסלא דכתיב בפרה במלאכת על האמורה בה אשר לא עבד בקי' בעליה לחודה ואפלו שלא משכבה ובעגלה עד שתמשוך. שתטלטל המשא מעט, דבעגלה כתיב אשר לא משכבה, ולקמן פריך כיון דשאר עבודות בפרה לא כתיבי ובעגלה ילפינן אמאי מיפסל בעליה לחודה דשאר משאוי שאינו על ממש, מ"מ שמע מנה דגמר פרה מעגלה בקי' בשאר עבודות ואע"ג דכתיב בה מעטא: שאני פרה דילפינן על על. ובין דגורה שנה מפנה היא הוה ליה כמאן דכתיב בגופה, ומעוטא דבה דרש ליה לדרשא אחרינא כדלקמן: עגלה נמי תיתי על על מפרה. למוס: למעושי קדשים דלא פסלה בהו עבודה. מהקדשה, אבל פרה לא

איתן

מהבא נפקא? מהתם נפקא! "עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילפת לא תקריבו אלה לה" אלה אי אתה מקריב, אבל אתה מקריב קדשים ששעבדה בהן עבודה: איצטריך, סלקא דעתך אמינא: הני מיילי היכא דעבד בהן עבודת היתר, אבל עבודת איסור אימא ליתסרו, צריכא. והא נמי, מהבא נפקא "ומיד בן גבר לא תקריבו את להם אלהיכם מפל אלה" אלה, אי אתה מקריב, אבל אתה מקריב קדשים ששעבדה בהן עבודה. איצטריך, סלקא דעתך אמינא: הני מיילי היכא דעבד בהן בשהן חולין, אבל עבד בהן בשהן קדשים אימא ליתסרו, צריכא. גופא, אמר רב יהודה אמר רב: הניח עליה עודה של שקין פסולה, ובעגלה עד שתמשוך. מיתבי "על" אין לי אלא עול, שאר עבודות מנזן? אמרת: קל וחומר, ומה עגלה שאין מום פוסל בה, שאר עבודות פוסלות בה. פרה שמום פוסל בה, אינו דין ששאר עבודות פוסלות בה? ואם נפשך לומר: נאמר כאן "על" ונאמר להלן "על" מה להלן שאר עבודות פוסלות בה, אף כאן שאר עבודות פוסלות? מאי "אם נפשך לומר"? וכי תימא: איכא למיפרך, מה לעגלה שכן שנים פוסלות בה, אי נמי קדשים יוכיחו, שמום פוסל בהן ואין עבודה פוסלת בהן, נאמר כאן "על" ונאמר להלן "על", מה להלן שאר עבודות, אף כאן שאר עבודות. וממקום שבאתה, מה להלן עד שתמשוך, אף כאן עד שתמשוך. תנאי היא, דאיכא דמיימי לה מעגלה, איכא דמיימי לה מגופה דפרה, דתניא: "על", אין לי אלא עול, שאר עבודות מנזן? תלמוד לומר: "אשר לא עלה עליה על" מפל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "על"? עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה, אין פוסלות אלא בשעת עבודה. ואימא "אשר לא עלה עליה" ככלל, "על" פרט, ככלל ופרט, אין בכלל אלא מה שפפרט, עול אין, מידי אחרינא לא? "אשר" רבויא הוא. ותנאי נמי גבי עגלה כי האי גוונא: "על", אין לי אלא עול, שאר עבודות מנזן? תלמוד לומר: "אשר לא עבד בה" מפל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "על"? עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה. שאר עבודות, אין פוסלות אלא בשעת עבודה. ואימא "אשר לא עבד בה" ככלל, "על" פרט, ככלל ופרט, אין בכלל אלא מה שפפרט: עול אין, מידי אחרינא לא? "אשר" רבויא הוא. אמר ר' אבהו: בעי מיניה מר' יוחנן: משיכת עול בכמה? אמר ליה: במלא עול. איבעיא להו, לארבו או לרחבו? אמר להו ההוא מרבנן ור' יעקב שמייה: לדידי מפרשא לי מיניה ר' יוחנן משיכת עול לרחבו טפח. ולימא טפח? הא קא משמע לך, שיעורא דעול טפח הוי. למאי נפקא מינה? למקח וממכר. אמר ר' יוחנן בן שאול, מפני מה אמרה תורה: הביא עגלה בנחל? אמר הקדוש ברוך הוא: יבא דבר שלא עשה פירות, ויעורף במקום שאין עושה פירות, וכפר על מי שלא הניחו לעשות פירות. מאי פירות? אילימא פריה ורביה, אלא מעתה זקן וסרים, הכי נמי דלא ערפינן? אלא מצות: ומורידין אותה אל נחל איתן. "איתן" במשמעו, קשה: תנו רבנן: מנין לאיתן שהוא קשה? שנאמר: "איתן"

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מו עמוד ב

רש"י

רש"י

1 איתן מושבך ושים בפסלע קנך. אלקא איתן הוא סלע; מוסר ארץ. הם הרים, וכל הר של
2 אבנים הוא: שהוא יסן, ולא שהובא קרקעיתו מחדש מקרקע אחרית: גוי מעולם הוא.
3 הניו יסן: מחפצת עוף. דכתיב בה ממול עפרו וינקלס ט: כל עלקא לא פליגי. דהא כתיב
4 ולא יקרב משמע להבא, מדלא כתיב ואשר לא יקרב דלקר משמע לשעבר: מי כתיב ולא
5 יעבר. אי הוה כתיב אל נחל איתן ולא יעבר בו
6 הוה משמע להבא, אבל השתא דכתיב ואשר
7 לא יעבר משמע לשעבר, דאשר לאו לשון
8 צואה הוא: אשר לשעבר משמע. אנ"ג ולא
9 יעבר להבא משמע, הני מלי בלאו אשר אבל
10 השתא דכתיב אשר על כרחי מוכח עגלה
11 דלשעבר הוא: רבויא הוא. לא בא אלא לרבות
12 כל עבודות כדלקמן דלא תורשיה בכלל ופרט:
13 בופין ללויה. בופין את מי שאינו רוצה ללוות
14 את חברו לדרך שלחנה: ויקרא שמה לזו. סיפיה
15 דקרא. היא שמה עד היום הוה, ומניה לילף דלא
16 נתבלבלה ולא הרבה, כדאמרין כל מקום

17 "איתן מושבך ושים בפסלע קנך" ואומר: "שמעו הרים
18 את ריב ה' והאתנים מכרי ארץ". אחרים אומרים: מנין
19 ל"איתן" שהוא יסן? שנאמר: "גוי איתן הוא, גוי
20 מעולם הוא". ועורפין אותה בקופין מאחוריה: מאי
21 טעמא? גמר עריפה עריפה מחפצת העוף: ומקומה
22 אסור מלזרוע ומלעבר: תנו רבנן: "אשר לא יעבר בו
23 ולא יזרע" לשעבר, דברי ר' יאשיה. ר' יוחנן אומר:
24 להבא. רבא אומר: להבא, דכולי עלקא לא פליגי,
25 דכתיב: "ולא יזרע". כי פליגי, לשעבר. ר' יאשיה סבר:
26 מי כתיב "ולא יעובר"? ור' יוחנן: מי כתיב "אשר לא

27 יעבר"? ור' יאשיה: "אשר" לשעבר משמע, ור' יוחנן: "אשר" רבויא הוא: ומותר לפרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים. תנו רבנן:
28 "אשר לא יעבר בו ולא יזרע" אין לי אלא זריעה, שאר עבודות מנין? תלמוד לומר: "אשר לא יעבר בו" מפל מקום. אם כן, מה
29 תלמוד לומר "ולא יזרע"? לומר לך: מה זריעה מיוחדת שהיא בגופה של קרקע, אף כל שהיא בגופה של קרקע. יצא סריקת פשתן
30 ונקור אבנים, שאינן בגופה של קרקע. ואימא "אשר לא יעבר בו" כלה, "ולא יזרע" פרט. כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט;
31 זריעה אין מידה אחרת לא! "אשר" רבויא הוא: וקני העיר רוחצין ידיהן בו. תנו רבנן, "וכל זקני העיר הריא חקרכים אל החלל
32 ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל" שאין תלמוד לומר "הערופה", ומה תלמוד לומר "הערופה"? על מקום עריפתה של
33 עגלה. "ואמרו ידיו לא שפכו את הדם הזה ועיניו לא ראו", וכי על לבנו עלתה שפית דין שופכין דמים? אלא, לא בא לדינו
34 ופטרנוהו בלא מוזהר ולא ראינוהו והתנהו בלא לווה. תניא, היה ר' מאיר אומר: בופין ללויה, ששכר הלויה אין לה שיעור, שנאמר:
35 "ויראו השמרים איש יוצא מן העיר ויאמרו לו הריאנו נא את מבוא העיר ועשינו עמוך חסד". וכתיב: "ויראם את מבוא העיר". ומה
36 חסד עשו עמו? שפל אותה העיר הרנו לפי חרב, ואותו האיש ומשפחתו שלחו. "וגלף האיש ארץ תחתים ויבן עיר ויקרא שמה לו
37 הוא שמה עד היום הוה" תניא: היא לו שצובעין בה תכלת, היא לו שבא סנחריב ולא בלבלה, ובוכרנצר ולא החריבה, ואף מלאך
38 המות אין לו רשות לעבור בה. אלא זקנים שבה, בזמן שדעתן קצה עליה, יוצאין חוץ לחומה וזן מתים. והלא דברים קל וחומר:
39 ומה פנעני זה שלא דיבר בפיו ולא חלף ברגליו, גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות. מי שעושה לווה ברגליו, על אחת כמה
40 וכמה. כמה הראה להם? חזקה אמר: בפיו עקם להם, ר' יוחנן אומר: באצבעו הראה להם. תניא פותיה דרבי יוחנן: בשביל שפנעני
41 זה הראה באצבעו, גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות. אמר ר' יהושע בן לוי: המהלך בדרך ואין לו לווה, יעסוק בתורה,
42 שנאמר: "כי לוית חן הם לראשך וענקים לגרגרתיד". ואמר ר' יהושע בן לוי: בשביל ארבעה פסיעות שלוח פרעה לאברהם, שנאמר:
43 "ויצו עליו פרעה אנשים" וגו' נשתעבר בבניו ארבע מאות שנה שנאמר: "ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה". אמר רב יהודה
44 אמר רב: כל המלוה את חברו ארבע אמות בעיר, אינו ניוק. רבינא אלויה לרבא בר יצחק ארבע אמות בעיר, מטא לדידיה דיוקא
45 ואיתציל. תנו רבנן: הרב לתלמיד, עד עיבורה של עיר. חבר לחבר, עד תחום שבת. תלמיד לרב, אין לו שיעור. וכמה? אמר רב
46 שיש: עד פרסה, ולא אמרן אלא רבו שאינו מובהק, אבל רבו מובהק שלשה פרסאות. רב כהנא אלויה לרב שימי בר איש מפום
47 נהרא עד בי צינתא דרבב. כי מוטו התם, אמר ליה: ודאי דאמריהו, הני צינתא דרבב משני אדם הראשון איתנהו. אמר ליה: אדפרתן
48 מלתא דאמר ר' יוסי בר' חנינא: מאי דכתיב "בארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם" וכי מאחר שלא עבר, היכן ישב? אלא,
49 ארץ שגור עליה אדם הראשון לשוב נתישבה, ארץ שלא גור עליה אדם הראשון לא נתישבה. רב מרדכי אלויה לרב איש מהגורניא
50 יעד בי כיפי, ואמר ליה עד בי דורא. אמר ר' יוחנן משום ר' מאיר: כל שאינו מלוה ומתלוה פאילו שופך דמים, שאילמלי לווהו
51 אנשי יריחו לאלישע, לא גירה דויבים לתנוקות, שנאמר: "ויעל משם בית אל והוא עלה בדרך וגערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו
52 בו ויאמרו לו עלה קרח עלה קרח" אמרו לו: עלה, שהקרחת עלינו את המקום. מאי "וגערים קטנים"? אמר ר' אלעזר שמנוגעים
53 מן המצות, "קטנים" שהיו מקטני אמונה. תנא: גערים היו, ובזבוז עצמן פקטנים. מתקיף לה רב יוסף: ודלמא על שם מקומן? מי לא
54 כתיב "וארם יצאו גרודים וישבו מארץ ישראל נערה קטנה" וקשיא לן "נערה" ו"קטנה"? ואמר ר' פדת: קטנה מן געורן. התם, לא
55 מפרש מקומה. הכא, מפורש מקומן. "ויפן אחרי ויראם ויקללם בשם ח" מה ראה? אמר רב: ראה מפוש, כדתניא רבן שמעון בן
56 גמליאל אומר: כל מקום שנתנו תכמים עניהם, או מיתה או עוני. ושמאל אמר: ראה שפולן נתעברה בהן אמן ביום הכיפורים. ור'
57 יצחק נפקא אמר: בלורית ראה להן, בגוים. ור' יוחנן אמר: ראה שלא היתה בהן לחלוחית של מצוה. ודלמא בורעיהו ניהוה הוה,
58 אמר ר' אלעזר: לא כם ולא בורעם עד סוף כל הדורות: "ותצאנה שתיים דבים מן העיר ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים"

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

והנחנהו ללכת לדרכו יחידי בלא לוויה וזהו וענינו לא ראו.
 תנא, היה רבי מאיר אומר, בית דין בופין ללויה - את מי שאינו
 רוצה ללוות האורה, לפי ששכר הלויה אין לה שיעור, שנאמר
 בענין כיבוש העיר לח על ידי בני יוסף, "ויראו השומרים איש יוצא
 מן העיר ויאמרו לו הלאנו נא את מבוא העיר ועשינו עמך חסד"
 ובתיב, "ויראם את מבוא העיר", ומה חסד עשו עמו, מה שנאמר
 שם שכל אותה העיר חרנו לפי חרב, ואותו האיש ומשפחתו
 שלחו.
 עוד נאמר שם, "וילך האיש ארץ החתים ויבן עיר ויקרא שמה לזו
 היא שמה עד היום הזה", תנא, אותה עיר לח שבנה אותו איש,
 היא העיר לזו שציוקעין בה תבלת, וממה שנאמר 'היא שמה עד
 היום הזה למדנו, היא לזו ששא סתחריב ולא בלבלה, אף שבלבל
 את כל האומות, בא נבוכדנצר שהחריב את ארץ ישראל ולא
 החריבה, ואף מלאך המות אין לו רשות לעבור בה, אלא וקנים
 שמה, בזמן שדעתן קצה עליה, ויצאין חוץ לחומה וכן מתים.
 ומעתה, והלא דברים קל וחומר, ומה פגעני זה שהראה להם את
 מבוא העיר, שלא דיבר בפיו לשם כך, ולא חלה בגליו שהרי לא
 נאמר אלא ויראם, בשכר זאת גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל
 הדורות, שאין מלאך המות שולט בהם, כדלעיל, מי שעושה לוויה
 בגליו, על אחת כמה וכמה שאין שיעור לשכרו. אומרת הגמרא,
 כמה הראה להם אותו כנעני את מבוא העיר, חזקה אמר, בפיו
 עקם להם לצד אותו מקום. רבי יוחנן אמר, באצבעו הראה להם
 את המקום. תנא כוותיה דרבי יוחנן, בשכיל שבעני זה הראה
 באצבעו, גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות.
 אמר רבי יהושע בן לוי, המהלך בדרך ואין לו לוויה, נעסוק
 בתורה, שנאמר על התורה שהיא לוויה, "כי לווית תן הם לראשך
 וענינים לנדרותיך".
 ואמר רבי יהושע בן לוי, בשכיל ארבעה פסיעות שלוח פרעה
 לאברהם, שנאמר, "ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אותו ואת
 אשתו ואת כל אשר לו" וגו', שנאמר שם וישלחו אותו' שזו היא
 לוויה, נשתעבד בגניו של אברהם עד ארבע מאות שנה, שנאמר
 "ועבדים וענו אותם ארבע מאות שנה".
 אמר רב יהודה אמר רב, כל המלוח את חבירו ארבע אמות
 בעיר, אותו חבר אינו נזווק בדרכו. ומספרת הגמרא שכך אירע,
 רבינא אלויה לרבא בר יצחק ארבע אמות בעיר, מוטא לדידה
 הדיקא, ואיתציל - הגיע בדרך הדיק לרבא בר יצחק, וניצול ממנו.
 תנו רבנן, חרב לתלמיד חייב ללוותו עד עיבורה של עיר - עד
 הבית החיצון של העיר שעומד בתוך שבעים אמה וארבעה טפחים
 לבית העיר, חרב לחבר חייב ללוותו עד סוף תחום שבת שהם
 אלפים אמה מחוץ לעיר, לתלמיד לרב אין לו שיעור. אומרת
 הגמרא, וכמה חייב התלמיד ללוות את רבו, אמר רב ששית, עד
 פרסה, ולא אמרן שדי בפרסה אחת אלא רבו שאינו מובחק, אבל
 רבו מובחק צריך ללוותו עד שלשה פרסאות.
 מספרת הגמרא, רב פתנא אלויה לרב שימי בר אשי רבו, מפום
 נהרא - עיר בבבל, עד כי ציננתא דבבל - מקום שיש בו הרבה עצי
 דקל, כי ממו התם - כשהגיעו לשם, אמר ליה רב כהנא לרב שימי
 בר אשי, ודאי דאמרייתו - האם אמת הוא דבר זה שאומרים, הני
 ציננתא דבבל משני אדם הראשון איתנהו - אלו הדקלים שבבבל
 מצויים שם משנות אדם הראשון. אמר ליה רב שימי בר אשי,
 אדרבתן מלתא - הזכרת לי דבר זה דאמר רבי יוסי ברי' חנינא,
 מא דבתיב שהקדוש ברוך הוא הוליד את בני ישראל "בארץ לא
 עבר בה איש ולא ישב אדם שם", לשם מה הוצרך לומר שלא ישב
 אדם שם, וכי מאחר שלא עבר, היכן ישב (ומאחר שלא ישב
 היכן עבר), אלא כונת הפסוק לאדם הראשון, שכל ארץ שנוה
 עליה אדם הראשון לישוב, נתשבתה, ארץ שלא נור עליה אדם
 הראשון לישוב לא נתשבתה ולא ישב אדם, פירושו, שלא גור

"איתן מושבך - מקום מושבך קשה, משום ושים בסלע קנה", הרי
 שיתן הוא סלע, ואומר, "שמעו הרים את ריב ה' והאנתנים
 מוסדי ארץ" הרי שההרים קרויים איתנים, וזה הוא של אבנים.
 אחרים אומרים, מנין לאיתן שהוא מקום יסן - דהיינו שמקום
 עריפת העגלה צריך להיות מקום שלא הביאו קרקע ממקום אחר
 לבאן, שנאמר בנבואת ירמיהו על בבל, "גוי איתן הוא גוי מעולם
 הוא", הרי ש'איתן' פירושו יסן.
 שנינו במשנה, ועורפין אותה בקופיץ מאחוריה. אומרת הגמרא,
 מאי טעמא עורפים אותה במקום זה, משום שגמר בגזרה שזה
 'עריפה' 'עריפה' מהמאת העוף שנאמר בה 'ממול ערפו', שפירושו,
 המקום שתחת העורף שאחורי הפנים.
 שנינו במשנה, ויקוקמה אסור מלזרוע ומלעבד. תנו רבנן, נאמר
 על מקום העריפה, שהוא נחל 'אשר לא יעבד בו ולא יזרע', לשון
 זה משמע לשיעבד - שבעבר לא נעבד ולא נזרע בו, לומר שאם נזרע
 או נעבד בו בעבר נפסל מלערוף בו, דברי רבי יאשיהו. רבי יוחנן
 אומר, לשון זה משמע להקא - שאסור לעבוד ולזרוע במקום
 העריפה מכאן ולהבא.
 במאר רבא את מחלוקתם, רבא אמר, להקא - שאסור לעבוד
 ולזרוע במקום העריפה מכאן ולהבא, דבולי עלמא הן רבי יאשיה
 והן רבי יוחנן לא פליגי, דבתיב 'ולא יזרע' שמשמעותו להבא, כי
 פליגי - במה נחלקו, האם יש בפסוק משמעות גם לשיעבד, ובכך
 נחלקו, רבי יאשיה סבר, שנכלל בפסוק גם תנאי שבעבר לא נעבד
 ולא נזרע בו, שהרי כתוב באותו פסוק, 'אשר לא יעבד בו, ומי
 בתיב 'ולא יעבד' בלבד, שמשמעו לשון צוואה לעתיד, הרי 'אשר
 לא יעבד' נאמר, וכשנוספת המלה 'אשר', אין זה לשון צוואה, אלא
 עובדה שכך היה, ורבי יוחנן סבר שאין נכלל בכך תנאי לשעבר,
 כי מי פתיב 'אשר לא יעבד' שהוא לשון עבר, 'אשר לא יעבד'
 נאמר, ויעבד' הוא לשון עתיד. ורבי יאשיה משיב על כך, שאמנם
 ללא המלה 'אשר', 'לא יעבד' הוא לשון עתיד, אולם כשנוסף על
 כך 'אשר', לשון זה לשיעבד משמע, ורבי יוחנן סבר שהתוספת
 של 'אשר' לא משום לשון עבר נאמר, אלא רבויא הוא לרבות
 את כל העבודות לאיסור, וכדלהלן.
 שנינו במשנה, ומותר לסרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים. תנו
 רבנן, 'אשר לא יעבד בו ולא יזרע', כיון שנאמר 'ולא יזרע', אין
 לי לאסור בו אלא וזיעה, שאר עבודות מנין שאסורות, תלמוד
 לומר 'אשר לא יעבד בו', שמשמע כל העבודות מכל מקום, אם
 בן כיון שנאסרו כל העבודות, מה תלמוד לומר 'ולא יזרע', לומר
 לה, שלא נאסרו אלא העבודות הדומות לזריעה, מה זריעה
 מיוחדת בכך שהיא בגופה של קרקע, אף כל עבודה שהיא
 בגופה של קרקע אסורה, וצא מירכת פשתן וניקור אבנים שאין
 בגופה של קרקע שמונתה, מקשה הגמרא, מדוע כל העבודות
 אסורות, ואימא 'אשר לא יעבד בו' הרי הוא כלל, 'ולא יזרע' הרי
 הוא פרט, והמדה היא שבמקום שיש כלל ופרט, אין בכלל אלא
 מה שבפרט, ואם כך וזיעה אין - תדיה אסורה, מידי אחריתא לא
 יהיה אסור. מתרצת הגמרא, 'אשר' שנאמר כאן רבויא הוא לרבות
 כל העבודות.
 שנינו במשנה, וקני העיר רוחצין ידיהן בו. תנו רבנן, נאמר בפסוק,
 "וכל קני העיר תהיו הקרובים אל החלל ורחצו את ידיהם על
 העגלה הערופה בנחל", שאין תלמוד לומר - שלא היה צריך
 לומר 'הערופה', ומה תלמוד לומר 'הערופה', שצריכים לרחוץ
 את ידיהם על מקום עריפתה של עגלה. הברייטא ממשיכה לבאר
 את המשך הפסוק, "ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה וענינו
 לא ראו", וכי על לבנו עלתה שביט דין שופכין דמים, אלא כך
 פירושו, לא בא הרוג זה לדינו ופסחנהו לדרכו בלא מונוה,
 שאם שלחנו אותו ללא מזון, יש לחוש שעל ידי כך הוצרך לגזול מן
 הבריות ומתוך כך נהרג, וזהו ידינו לא שפכו, ולא ראיינוהו

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

1 "יִצְרֶעֶת נַעֲמָן תְּרַבֵּךְ בְּךָ וּבְזֶרְעֶךָ לְעוֹלָם". נאמר בספר מלכים, 57
 58 "וְאַרְבַּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצוֹרְעִים" וישבו בפתח שער שומרון, אָמַר
 59 רַבִּי יוֹחָנָן, אַרְבַּעַה מְצוֹרְעִים אֵלּוּ זֶה גָּחִיז וְשִׁלְשֶׁת בְּנָיו שֶׁנֶּעֱשׂה
 60 בִּצְרַעַת הוּא חוֹרֵעוּ.
 61 עוֹד מְבִיאַה הַגְמָרָא מִה שֶׁנֶּאֱמַר מִיד אַחֵר מַעֲשֵׂה גָחִיז 'וַיִּלֶּךְ אֱלִישֶׁעַ
 62 דְּמִשְׁקִי, שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא, לָמָּה הִלֵּךְ אֱלִישֶׁעַ לְדַמְשֶׁק. אָמַר רַבִּי
 63 יוֹחָנָן, שֶׁהִלֵּךְ לְהַחְזִירוֹ לְגָחִיז בְּתִשְׁבּוּבָה, וְלֹא חוֹר, אָמַר לוֹ אֱלִישֶׁעַ
 64 לְגָחִיז חוֹזֵר בָּךְ, אָמַר לוֹ גָחִיז, בְּךָ מְקוֹבְלָנִי מִמֶּךָ, כָּל מִי שֶׁחָטָא
 65 וְהִחֲטִיא אֶת הָרַבִּים אֵין מְסַפֵּקִין בִּידוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. וּמְבִאֵרֵת
 66 הַגְמָרָא, מֵאֵי עָבַד גָחִיז לְהַחֲטִיא אֶת הָרַבִּים, אִיכָא דְאָמַר, אֲבָן
 67 שׁוֹאֲבָת - שֶׁמִּגְבַּהֵת אֶת הַמַּתְכַּת מִן הָאֶרֶץ תִּלָּה לוֹ לְחַטָּאת יִרְבַּעַם
 68 - לְעַלְגִי הוֹזֵב שֶׁהַעֲמִיד יִרְבַּעַם, וְהַעֲמִידוֹ בֵּין שְׁמַיִם לָאָרֶץ, וְהַטְעָה
 69 בְּכָךְ אֶת הָרַבִּים שֶׁסָּבְרוּ שֶׁמֶאֱלֹהִים עוֹמְדִים. וְאִיכָא דְאָמַר, שֶׁם
 70 חָקַק לָהּ אֲפוֹמָה - עַל פִּיה שֶׁל חֲטָאת יִרְבַּעַם, וְהִיְתָה אוֹמְרַת אֲנִי
 71 וְלֹא יִהְיֶה לָךְ, וְהַטְעָה בְּכָךְ אֶת הָרַבִּים שֶׁסָּבְרוּ שֶׁמֶאֱלֹהִים מְדַבְּרִת.
 72 וְאִיכָא דְאָמַר, שֶׁבְּכָךְ הִחֲטִיא גָחִיז אֶת הָרַבִּים, שֶׁכֵּל עוֹד הִיָּה אֶצֶל
 73 אֱלִישֶׁעַ רַבֵּנָן דְּחָה מִסְמִיָּה - הִיָּה דוּחָה אֶת הַתְּלִמִּידִים מִלְּבֹא
 74 לְלַמּוֹד לְפָנֵי אֱלִישֶׁעַ, דְּכִתְּבִיב מִיד אַחֵר שְׁגוֹרֵשׁ גָחִיז 'וַיֵּאמְרוּ בְנֵי
 75 הַנְּבִיאִים אֶל אֱלִישֶׁעַ הִנֵּה נָא הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אֲנִינּוּ וְיוֹשְׁבָיו שֶׁם
 76 לְפָנֶיךָ צַר מִמֶּנּוּ, מְכַלֵּל דְּעַד הָאִידִנָּא לֹא הוּא דְחִיק - מִשְׁמַע
 77 מִכֶּךָ, שֶׁעַד עַתָּה לֹא הִיָּה הַמְּקוֹם דְּחוּק, מִשׁוּם שֶׁעַתָּה כִּשְׁהֵלךְ גָחִיז,
 78 נוֹסְפוּ הַתְּלִמִּידִים.
 79 אוֹמֵרֵת הַגְמָרָא, יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחִיָּה שֶׁאֲמַרְנוּ לְעִיל שְׂדָחָה אֶת אַחֵר
 80 מִתְּלִמִּידֵי בְּנֵי יִדִּים מֵאֵי הִיא, בְּרַחֲמֵהוּ קָא קָטִיל יְנָאי מִלְכָּא
 81 לְרַבֵּנָן - כְּשֶׁהֲרֹג יְנָאי הַמֶּלֶךְ אֶת חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁמְעוֹן בֶּן שִׁמְשֹׁן
 82 אֲמַיְמִינְהוּ אֶחָתִיה - אַחֲתוֹ שֶׁל שְׁמַעוֹן בֶּן שִׁטָּח, שְׂדִיחָה אֲשֶׁתוֹ שֶׁל
 83 יְנָאי הַמֶּלֶךְ הִחֲבִיאָה אוֹתוֹ וּכְךָ נִיצֵל, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחִיָּה נִיצֵל גַּם
 84 הוּא, שֶׁבְּאוֹתָהּ שֶׁחָזַל עָרַק - בְּרַח לְאֶלְכַּסְנִידְרָא שֶׁל מִצְרַיִם, כִּי
 85 הוּא שִׁלְמָא - כְּשֶׁהַשְּׁלֵמִים יְנָאי הַמֶּלֶךְ עִם הַחֲכָמִים, שִׁלָּח לִיָּה שְׁמַעוֹן
 86 בֶּן שִׁמְשֹׁן אֲגֵרֶת לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחִיָּה רַבּוֹ, וּכְךָ כָּתַב לוֹ, מִנִּי - מִמֶּנִּי
 87 יְהוֹשֻׁעַ עִיר קְהוֹלָשׁ, שְׁלֹחָה אֲגֵרֶת לָךְ לְאֶלְכַּסְנִידְרָא שֶׁל מִצְרַיִם
 88 אַחֲתִי, בְּעָלִי - רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחִיָּה שְׂדִיחָה נְשִׂיא יִשְׂרָאֵל שְׂרָרִי
 89 בְּתוֹכָךְ, וְאֵנִי יוֹשֵׁבֶת שׁוֹמְמָה, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחִיָּה כִּשְׁקִיבֵל
 90 הָאֲגֵרֶת, שֶׁמַּע מִיָּה מְדַבְּרִים אֵלָיו, הוּא לִיָּה שִׁלְמָא - כְּבָר שֶׁשְׁלוֹם
 91 לְחֲכָמִים, וְעָלִי לְשׁוֹב. כִּי אֲתָא לָאֵרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֶקְלַע לְהַחֲזִיאוֹ
 92 אוֹשְׁפִיָּא - נֹדֶמָן לְאַכְסִינִיא אוֹתָהּ, קָאֵר מְכִיחֶיהוּ בִּיקְרָא שְׂפִיר - קָם
 93 בַּעַל אַכְסִינִיא לְפָנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחִיָּה וְתִלְמִידֵי בִכְבוֹד רָאוּ, עָבַד
 94 לִיָּה יְקָרָא טוֹבָא - וְעָשׂוּ לוֹ כְּבוֹד הַרְבֵּה, יְתִיב רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחִיָּה
 95 וְקָא מְשַׁתְּבָּח בְּאַכְסִינִיא זֶה, כְּמָה נָאֵה אַכְסִינִיא זוֹ שֶׁמְכַבֶּדֶת אֶת
 96 הַחֲכָמִים, אָמַר לִיָּה אֲחֵר מִתְּלִמִּידֵי, רַבִּי, עֲנִינָה שֶׁל בַּעֲלָה
 97 הָאֲכִסְנִיא מְרוֹשָׁת - עֲגוּלוֹת וְאִינֵן נְאוֹת, אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן
 98 פְּרָחִיָּה, רְשָׁעִי, בְּכָךְ אֲתָה עוֹסֵק, אֲפִיק אֲרַבְּעָה מָאָה שְׁפוּרֵי וְשִׁמְתִּיה
 99 - הוֹצִיא אַרְבַּע מֵאוֹת שׁוֹפְרוֹת וְנִידְדוּהוּ, כָּל יוֹמָא אֲתָה לְקַמִּיָּה אוֹתוֹ
 100 תִּלְמִיד לְהַתִּיר לוֹ נִידְדוּ, וְלֹא קָבָלִית רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, יוֹמָא חַד הָנָה רַבִּי
 101 יְהוֹשֻׁעַ קָרִי קְרִית שְׁמַע, וּבְחוּךְ בָּן אֲתָה לְקַמִּיָּה אוֹתוֹ תִּלְמִיד,
 102 וּבְאוֹתוֹ הֵיָּה הוּא בְּרַעְיָתָהּ שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחִיָּה לְקַבּוּלִיָּה, וְכִיּוֹן
 103 שֶׁלֹּא הִיָּה יָכוֹל לְהַפְסִיק אֲחֵי לִיָּה בִּידְרֵיהּ - הֵיאָה לוֹ סִימֵן בִּידוֹ
 104 שִׁימְתִּין, אֶךְ הַתְּלִמִּיד קָבַר שֶׁבְּסִימֵן זֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְדַחָא דְחִי לִיָּה
 105 לְגַמְרִי, אֲזַל זָקָה לְבִינְתָּא פְּלָחָא - הֵלֵךְ זָקָה לְבִנָּה לְעַבּוּדָה זֹרָה
 106 וְעַבְדָּה, אָמַר לִיָּה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחִיָּה, חוֹזֵר בָּךְ, אָמַר לִיָּה, בְּךָ
 107 מְקוֹבְלָנִי מִמֶּךָ, כָּל הַחֲטָאִים וּמַחֲטִיא אֶת הָרַבִּים אֵין מְסַפֵּקִין בִּידוֹ
 108 לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, וְכִיכֵד הִחֲטִיא אֶת הָרַבִּים, דְּאָמַר מִר, אוֹתוֹ תִּלְמִיד
 109 בִּישְׁפָּה וְחִסִּית וְהִדִּית וְהִחֲטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל.
 110 תִּנְיָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֵעָזָר אוֹמַר, יָצַר שֶׁל תְּשִׁמִּישׁ, תִּינּוּק,
 111 וְאִשָּׁה, לֹא יִדְחָה אָדָם אוֹתָם בְּשֵׁתִי יָדִים, אֵלָּא תְּהָא שְׁמָאֵל דְּזָחָה
 112 וְיִמִּין מְקַרְבָּת.

1 רַב וְשְׁמָאֵל נִחְלָקוּ בַּמַּעֲשֵׂה זֶה כִּיכֵד נַעֲשָׂה, חַד אָמַר, שֶׁנַּעֲשָׂה בוֹ
 2 רַק גַּם אַחֵר, וְחַד אָמַר שֶׁנַּעֲשָׂה בוֹ גַּם בְּתוֹךְ גַּם. וּמְבִאֵרֵת הַגְמָרָא,
 3 מֵאֵין דְּאָמַר גַּם אַחֵר סָבַר, יָצַר הָנָה שֶׁם מְכַבֵּר, דְּוִבִים לֹא הָיוּ בוֹ,
 4 וְנַעֲשָׂה נִס וְבֹאוּ דוֹבִים. מֵאֵין דְּאָמַר שֶׁנַּעֲשָׂה גַם בְּתוֹךְ גַּם סָבַר, לֹא
 5 יָצַר הָנָה שֶׁם וְלֹא דְּוִבִים הָיוּ, וְנַעֲשָׂה נִס וְנִהִיָּה שֶׁם יַעַר, וְעוֹד נִס,
 6 שְׁהָיוּ בוֹ דוֹבִים. שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא, אִם לֹא הִיָּה שֶׁם יַעַר, לְשֶׁם מַה הִיָּה
 7 צָרִיךְ לִנְס זֶה, וְלִיְהִי רַק דְּוִבִים וְלֹא לִיְהִי יָעַר. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא,
 8 מִשׁוּם דְּבִעְיָתִי - יִרְאִים הַדּוֹבִים וְאִינֵן מְזִיקִים כְּשֶׁאֵין לָהֶם יַעַר
 9 לְהַסְתֵּר בוֹ, וְלִכְךָ הוֹצִרְכוּ שְׁנֵי גִסִּים.
 10 אָמַר רַבִּי תַנְיָא, בְּשִׁבְלֵי אֲרָבָעִים וְשִׁנִּים קְרָבָנוֹת שֶׁחֲקָרִיב בְּלֶךְ
 11 מִלֶּךְ מוֹאָב כְּשֶׁבֶא בַּלְעָם לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא עֲלָתָה בִּידוֹ לְקַלֵּלָם,
 12 עֲלָה בִידוֹ זֹאת שֶׁתְּחַחֵל עֲלֵיהֶם קִלְלָה אֱלִישֶׁעַ, וְעַל יָדִי כִּךְ הוֹבְקָעוּ
 13 מִיִּשְׂרָאֵל אֲרָבָעִים וְשִׁנִּים יָלְדִים כְּמִסְפֵּר קְרָבָנוֹתֵינוּ. מְקַשָּׁה הַגְמָרָא,
 14 אֵינִי - וְכִי זֶה הִיָּה שְׂכָרוֹ, וְהָאָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר רַב, לְעוֹלָם יַעֲסוֹךְ
 15 אָדָם בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת וְאֵה עַל פִּי שְׁלֹא לְשִׁמָּה, שְׁמַתוֹךְ שְׁלֹא
 16 לְשִׁמָּה בֹא לְשִׁמָּה, שֶׁבְּשִׁכָר אֲרָבָעִים וְשִׁנִּים קְרָבָנוֹת שֶׁחֲקָרִיב
 17 בְּלֶךְ מִלֶּךְ מוֹאָב לְמֹרֹת שְׁלֹא הִיָּה כּוֹנֵנוֹ לְמִצְוָה, אֵלָּא לְקַבֵּל
 18 רְשׁוֹת לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל, וְכֵה וְיִצְחָה מִמֶּנּוּ רוּת הַמּוֹאבִיָּה, שִׁינָּא
 19 מִמֶּנָּה שְׁלֹמָה, שְׁכָתוֹב בִּיה 'אֶפְרָה עוֹלֹת וְעֹלָה שְׁלֹמֹה', וְאָמַר רַבִּי
 20 יוֹסִי בֶן חוּנִי, שֶׁאֵין כִּךְ הוּא, כִּי רוּת בְּתוֹ שֶׁל עֲגוּלָן בְּנֵי שֶׁל בְּלֶךְ
 21 הָיְתָה, הָרִי שֶׁשְׂכָר אַחֵר הִיָּה לוֹ עַל קְרָבָנוֹתֵינוּ. מִתְרַצֵּת הַגְמָרָא,
 22 לְמֹרֹת שֶׁשְׂכָרוֹ הִיָּה שִׁינָּא מִמֶּנָּה רוּת, בְּכָךְ לֹא הִיָּה לְשִׁכָרוֹ, שְׁהִי
 23 תְּאֵאוֹתוֹ מִיָּהָה עַל יָדִי קְרָבָנוֹת אֵלּוּ לְקַלֵּלָה הָיוּ - שְׁיוֹכֵל לְקַלֵּל אֶת
 24 יִשְׂרָאֵל, וְעֲלָתָה זֹאת בִּידוֹ בְּתִינּוּקוֹת אֵלּוּ.
 25 הַגְמָרָא חוֹרֵרֵת לְעַנֵּן אֱלִישֶׁעַ, שֶׁבֶא לִירִיחוֹ כִּדִּי לְרַפָּא אֶת הַמִּים שְׁבָה.
 26 נֶאֱמַר שֶׁם, 'וַיֵּאמְרוּ אֲנָשֵׁי הָעִיר אֶל אֱלִישֶׁעַ הִנֵּה נָא מוֹשֵׁב הָעִיר
 27 טוֹב כְּאִשֶּׁר אֲדִנִּי רוֹאֵה וְהַמִּים רַעִים וְהָאֶרֶץ מְשִׁכֶּלֶת' וְגו', וְתַמְזָה
 28 הַגְמָרָא, וְכִי מֵאַחֵר דְּמִים רַעִים וְאֶרֶץ מְשִׁכֶּלֶת, אֵלָּא מַה מוֹכְרָתָה.
 29 אָמַר רַבִּי חֲנִיָּה, אֲפִילוֹ מִקּוֹם רַע, בְּעִינֵי יוֹשְׁבֵי הַמְּקוֹם טוֹב הוּא, כִּי הָן
 30 מְקוֹם עַל יוֹשְׁבָיו.
 31 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁלֹשָׁה מִינֵי חֲסִידוֹת הָן שֶׁבָּהֶם גַּם דְּבַר גְּרוּעַ נִרְאָה
 32 לוֹ טוֹב, הָן מְקוֹם עַל יוֹשְׁבָיו, הָן אִשָּׁה עַל בְּעָלָהּ, הָן מְקָח עַל
 33 מְקַחָהּ וְלֹקַחָהּ.
 34 תַנּוּ רַבֵּנָן, שְׁלֹשָׁה חֲלָאִין חֲלָה אֱלִישֶׁעַ, אַחֵר בְּעוֹן שֶׁנִּירָה דְּוִבִים
 35 בְּתִינּוּקוֹת, וְאַחֵר בְּעוֹר שֶׁדְּחָפוּ לְגָחִיז וּגְרוּשׁ מִמֶּנּוּ בְּשֵׁתִי יָדִים,
 36 כִּי שִׁיתְּבָאֵר בְּהַמְשָׁךְ, וְאַחֵר שְׁמַת בוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר, 'וְאֱלִישֶׁעַ חֲלָה אֶת
 37 חֲלִיוֹ אֲשֶׁר יָמוּת בוֹ', הָרִי שְׁלֹשָׁה חֲלָאִים אֲמוּרִים, 'חֲלָה', 'אֶת חֲלִיו',
 38 וְאִשֶּׁר יָמוּת בוֹ.
 39 תַנּוּ רַבֵּנָן, לְעוֹלָם תְּהָא שְׁמָאֵל שֶׁל אָדָם דוֹחָה אֶת הַחוּטָא וְיִמִּין
 40 מְקַרְבָּת אוֹתוֹ, לֹא כְּאֱלִישֶׁעַ שֶׁדְּחָפוּ לְגָחִיז בְּשֵׁתִי יָדִיו, וְלֹא
 41 כִּיְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרָחִיָּה שֶׁדְּחָפוּ לְאַחֵר מִתְּלִמִּידֵי בְּשֵׁתִי יָדִיו.
 42 מְבִאֵרֵת הַגְמָרָא, אֱלִישֶׁעַ מֵאֵי הִיא, דְּכִתְּבִיב כִּסֵּף וְשֵׁתִי חֲלִיפּוֹת, 'וַיֵּאמְרָה
 43 אֶת נַעֲמָן שֶׁר צָבֵא אֲרָם מִצְרַעְתּוֹ, וְסִירֵב לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ כֹל מִתָּן, הֵלֵךְ
 44 אַחֲרָיו גָחִיז מִשְׁרָתוֹ וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ כִסֵּף וְשֵׁתִי חֲלִיפּוֹת, 'וַיֵּאמְרָה
 45 נַעֲמָן הוֹאֵל קָח בְּכָרִים' וְנָתַן לְגָחִיז שְׁתֵּי כִכְרוֹת כִּסֵּף, וְשֵׁתִי חֲלִיפּוֹת
 46 גָּדִים, וְכִתְּבִיב כְּשֶׁבֶשׁ אֵל אֱלִישֶׁעַ, הוֹכִיחֵהוּ אֱלִישֶׁעַ 'וַיֵּאמְרָה אֲחֵי לֹא
 47 לָבִי חֵלֶךְ בְּאִשֶּׁר הִפֵּךְ אִישׁ מַעַל מִבְּרַכְתּוֹ לְקַרְאָתָךְ הָעַת לְקַחַת
 48 אֶת הַכֶּסֶף בְּפָתָח בְּגָדִים וְיִוְתִים וּבְכָרִים וְצָא וּבְכָר וְעֲבָדִים
 49 וְשִׁפְחוֹת' הָרִי שְׁמוֹנֶה דְּבָרִים הוֹכְרֵהוּ כֹאן, וְתַמְזָה הַגְמָרָא, וְכִי שִׁקִּיל
 50 בּוֹלִי הָאֵ - וְכִי כֹל כִּךְ הוּא לָקַח, הֵלֵא כֶּסֶף וּבְגָדִים בְּלִבָּד הוּא
 51 דְּשִׁקִּיל כְּכָתוּב שֶׁם. אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב, בְּאוֹתָהּ שֶׁחָבַד שְׁבֵא נַעֲמָן לְפָנֵי
 52 אֱלִישֶׁעַ הָיָה אֱלִישֶׁעַ עוֹסֵק עִם תְּלִמִּידֵי וְעַם גָחִיז בְּשִׁמְנָה שְׁרָצִים
 53 שֶׁהֵם אֵב חֲטוּמָא, וְכִשְׁלָקָה גָחִיז כִּסֵּף וּבְגָדִים, שִׁישׁ בְּהֵם כִּדִּי לְקַנּוֹת
 54 כֹּל דְּבָרִים חֲלָל, אָמַר לוֹ אֱלִישֶׁעַ, רְשָׁעִי, הִנֵּי עַת לְיִשׁוּל שְׂכָר
 55 תּוֹרַתְךָ שֶׁעַסְקָת בְּסוּגִיָּת שְׁמָנָה שְׁרָצִים וּכְגוֹד זֶה קִבְּלָת כְּשִׁיעוֹר
 56 שְׁמוֹנֶה דְּבָרִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְתִידְחָה לְעוֹלָם הַבָּא, וְנוֹסֵף עַל כֶּךָ,

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד א

רש"י

רש"י

1 ליהו דבם ולא ליהו יער. מאי עבד ליה יער דקריה ליה נס: דבעית. הדבם להתגרות
2 בהם בשאין מקום קרוב להם לנט ולהתבטאות, וכשהן קרובים ליער יוצאין בהבטחה:
3 ובה וצתה סמנה רות. שצאנו ממנה דוד ושלמה שהרבו להקריב קרבנות, אלמא זה היה
4 שבה לקללה הוה. למעט את ישראל, ואותה כונה כאן נתקיימה: ואלא מאי מבינותיה.
5 דמקום הואיל והמים רעים והארץ משבלת: חן
6 מקום על יושביו. ואפלו הוא רע נראה להם טוב:
7 חן האשה. תמיד על בעלה, ואפי' היא מכערת
8 נושאת חן בעיניה: אחר שגרה דבם. בעון שגרה
9 דבם בתנוקות. חלה, חר, את חליו תרי, וחד
10 אשר ימות בו: מי שקיל בלי הא. בהאי קרא
11 כתיב שמונה דברים, כסף ובגדים וצאן ובקר
12 ועבדים ושפחות וזיתים וכרמים: כסף ובגדים
13 הוא דשקל. דכתיב ויצר כבדים כסף בשני
14 חריטים ושתי חליפות בגדים: בשמונה שריצים.
15 בפרק שמונה שריצים נפס' טו. הגיע עת ליטול
16 שגר. תורתך בעולם הזה: אכן שואבת.
17 שמוגבת את המתכת מן הארץ ועממדתו
18 בארץ ויעי' אותו אכן העמיד העגלים של
19 ירבעם בארץ: רבנן דחיה. דוחה היה את
20 התלמידים מפני אלשיע כשהיה משמש לפניה.
21 דכתיב לאחר שפרש ממנו המקום אשר אנהו
22 יושביר בית המדרש של רבנן צר ממנו. שנתוסף
23 התלמידים שהיה נהני דוחה: ואי מלכא קטילה
24 לרבנן. בדאמרין בקדושין בהאומר לשלוחו וכו'
25 טו. בעלי שריי בתוכה. נשיא היה בדאמרין
26 בחגיגה וכו' טז: קם כפיהו שפיר. כבדת:

רב ושמואל, חד אמר: נס. וחד אמר: נס בתוך
נס. מאן דאמר נס, יער הוה, דובים לא הוו. מאן
דאמר נס בתוך נס, לא יער הוה, ולא דובים הוו.
וליהו דובים ולא ליהו יער? דבעית. אמר רבי חנינא:
בשביל ארבעים ושנים קרבנות שהקריב בלך מלך
מואב, הובקעו מישראל ארבעים ושנים ילדים. אייני?
והאמר רב יהודה אמר רב: לעולם יעסוק אדם בתורה
ובמצוות, ואף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה
פא לשמה. שבשביל ארבעים ושנים קרבנות שהקריב
בלך מלך מואב, ובה וצתה ממנו רות שצא ממנו
שלמה שכתוב ביה "אלף עלות יעלה שלמה". ואמר
ר' יוסי בן חוני: רות בתו של עגלון בנו של בלך
היתה! תאנות מיהא לקללה הוי. "ויאמרו אנשי העיר
אל אלשיע הנה נא מושב העיר טוב כאשר אדני
ראה" וכי מאחר דמים רעים וארץ משבלת, אלא מה
טובתה? אמר ר' חנין: חן מקום על יושביו. אמר ר'
יוחנן: שלשה חיות הן, חן מקום על יושביו, חן אשה

על בעלה, חן מקום על מקחו. תנו רבנן: שלשה חלאין חלה אלשיע: אחד שגירה דובים, ואחד שדחפו לגחיו בשתי
ידים, ואחד שמת בו, שנאמר "ואלשיע חלה את חליו אשר ימות בו". תנו רבנן: לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, לא
כאלשיע שדחפו לגחיו בשתי ידיו, ולא כיהושע בן פרחיה שדחפו לישו הנוצרי בשתי ידיו. אלשיע מאי היא? דכתיב: "ויאמר
נעמן הואל קח כפרים" וכתביב: "ויאמר אליו לא לבי הלך כאשר הפך איש מעל מרפבתו לקראתך העת לקחת את הכסף ולקחת
בגדים וזיתים וכרמים וצאן ובקר ועבדים ושפחות" וכו' שקיל כוליה הא? כסף ובגדים הוא דשקיל! אמר ר' יצחק: באותה שעה
היה אלשיע עוסק בשמונה שריצים. אמר לו: רשע, הגיע עת ליטול שכר שמונה שריצים "וצרעת נעמן תרפך בך ובוורעד לעולם".
"וארבעה אנשים היו מצרעים" אמר ר' יוחנן: זה גחיו ושלשת בניו. "ויבא אלשיע דמשק" למה הלך? אמר ר' יוחנן: שחלף להתחזיר
לגחיו בתשובה, ולא חזר. אמר לו: חזור בך. אמר לו: בך מקובלני ממך, כל מי שחטא והחטיא את הרבים אין מספיקין בידו
לעשות תשובה. מאי עבד? איפא דאמר: אכן שואבת חלה לו לחמאת ירבעם, והעמידו בין שמים לארץ. ואיפא דאמר: שם
חנק לה אפומה, והיתה אומרת "אנכי" ולא יהיה לך. ואיפא דאמר: רבנן דתהא מקפיה דכתיב "ויאמרו בני הנביאים אל אלשיע
הנה נא המקום אשר אנהו יושבים שם לפניך צר ממנו" מכלל דעד האידנא לא הוה דחיק. יהושע בן פרחיה מאי היא? דברהו
קא קטיל יצאי מלכא לרבנן, שמעון בן שטח, מני ירושלים עיר הקודש לך אלכסנדראי של מצרים: אחותו! בעלי שריי בתוכך ואני יושבת
שוממה. אמר: שמע מנה, הוה ליה שלמא. פי אהא, אקלע לההוא אושפיזא. קם כפיהו ביקרא שפיר, עבדי ליה יקרא טובא.
יחיב וקא משתבת, כמה נאה אכסנאי זו! אמר ליה ישו הנוצרי: רבי, ענייה טרוטות. אמר ליה: רשע, בך אתה עוסק? אפיק
ארבע מאה שפורי ושמתיה. כל יומא אתא לקמיה ולא קבליה. יומא חד הוה קרי קרית שמע, אתא לקמיה, הוה בדעתיה לקבוליה
אחיו ליה בידיה, סבר מרחא דחי ליה, אול זקף לביתא, פלחא, אמר ליה: חזור בך! אמר ליה: בך מקובלני ממך, כל החוטא
ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. דאמר מר: ישו הנוצרי בישר והסית והדיח והחטיא את ישראל. תניא ר'
שמעון בן אלעזר אומר: יצר, תינוק ואשה, תהא שמאל דוחה וימין מקרבת: מרתני' נמצא ההורג עד שלא נערפה העגלה, תצא
ותרעה בעדר. משנערפה העגלה, תקבר במקומה, שעל ספק באתה מתחילתה. ביפרה ספיקה, והלכה לה. נערפה העגלה ואחר
כך נמצא ההורג, הרי זה יורה. עד אחד אומר "ראיתי את ההורג" ועד אחד אומר "לא ראיתי", אשה אומרת "ראיתי" ואשה
אומרת "לא ראיתי", היו עורפין. עד אחד אומר "ראיתי" ושנים אומרים "לא ראיתי", היו עורפין. שנים אומרים "ראינו" ואחד אומר
לחן "לא ראיתם", לא היו עורפין. משרבו הרוצחניו, במלה עגלה ערופה. משבא אלעזר בן דינאי, ותחניה בן פרישה היה נקרא,
חזרו לקרותו "בן הרצחן". משרבו המנאפים פסקו המים המרים, ור' יוחנן בן זכאי הפסיקו, שנאמר: "לא אפקוד על גנותיכם כי
תונינה ועל פלותיכם כי תנאפנה כי הם וגו'". משפחת יוסי בן יעזר איש צרידה ויוסי בן יהודה איש ירושלים, במלו האשבלות,
שנאמר: "אין אשכול לאכול בכורה אותה נפשי". יוחנן כהן גדול העביר הודיית המעשה, אף הוא במל את המעוררין ואת הנוקפין.

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד ב

רש"י

רש"י

עד יָמֵיו הָיָה פְּטִישׁ מִכָּה בִּירוּשָׁלַיִם. בבית הנפחים בחלו של מועד לעשות מלאכת דבר
האבר שמותרת בוועד, ועמד הוא וגזר על הנפחים אפילו בדבר האבר, מפני שקולן
נשמע למרחוק ואין הכל יודעין שהיא לדבר האבר, והכי אמרין לה במועד קטן וילא:

כל יָמֵיו לא הָיָה אֵדָם לְשֹׂאֵל לְחֵבְרוֹ עַל הַדְּמָאִי. אם מעשר אם לא, שהוא התקן

שהיה כל הלוקחין מעם הארץ מעשרין: **גמ'**

אפילו אחר בסוף העולם. הכיר בו: והא אמר

עולא בו: סוגיא זו בלה פרשתיה בפרק מי

שקבא (שיל לל) ואניה חלוקה כאן כלום: אלא

על הספק. ועקשיו יודעים את התורגמים מי הם:

בנקת מעון. נאמן באשה האסורה לו, בין מוז

שנתקרה בין מאתרה: עון דכניה ודבנתיה. שהם

נואפין: לא אינו מונע את אשתו מלדק: תא

שמע לא אפקוד. לבדוק את הנשים, ומה טעם

על בנותיכם כי תונניה נתעונו הדינין. דמותן

שהם בעלי הנאה אין מטריחין עצמן לענן בדין

ובאסור והתר להורות לצבור, ומתוך כך

לסתלקל מנשיהם, וכיון שכן אלו להקדיה נח

רוח בעולמו ואין עלולו נוח לו: לוחשי לחישה. תא

עורכי הדינין, ומתלששים עם הדינין לפתות

להם פתח בכותו של זה ובחובשו של זה: דה

חרון את. שעל חסות המשפט חרון אף בא.

שבאמר (סוטה כז) אם ענה תענה אותו וגו' וחרה

דבריו של אחד במקום שנים! אמר לך עולא: תני: לא היו עורפין. וכן אמר ר' יצחק: תני: לא היו עורפין. ור' חייא אמר: תני:

היו עורפין. ור' חייא קשיא דעולא! לא קשיא, כאן בבית אחת, כאן בזה אחר זה. תנן: עד אחד אומר "ראיתי את ההורג"

ושנים אומרים "לא ראית" היו עורפין. הא חד וחד, לא היו עורפין. תויבא דרבי חייא. ולפעמיה, אימא סיפא: שנים אומרים

"ראינו" ועד אחד אומר "לא ראיתם" לא היו עורפין, הא חד וחד, היו עורפין. אלא מתניתין בפסולי עדות, ובר' נחמיה, דאמר:

כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים איש אחד בשני אנשים באיש אחד. ואיבא דאמרי,

כל היכא דאתא עד אחד בשר מעיקרא, אפילו מאה נשים כי אחד דמיין. והכא בבאי עסקינן? בנן דאתאי אשה מעיקרא.

ותרצה לדרבי נחמיה הכי, ר' נחמיה אומר: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים באשה

אחת בשני אנשים באיש אחד. אבל שתי נשים באיש אחד, כי פלגא ופלגא דמי. ותרת פסולי עדות למה ליי? מהו דתימא: כי

אולינן בתר רוב דעות לחומרא אבל לקולא לא, קא משמע לן: משרבו הרוצחין בו: תנו רבנן: משרבו הרוצחין במלה עגלה

ערופה, לפי שאניה באה אלא על הספק. משרבו הרוצחין בגלוי, במלה עגלה ערופה: משרבו הנואפין בו: תנו רבנן, "ונקה

האיש מעון" בזמן שהאיש מנוקה מעון, היום בודקין את אשתו. אין האיש מנוקה מעון, אין היום בודקין את אשתו. ואומר:

"לא אפקוד על בנותיכם כי תונניה" בו: מאי ואומר? וכי תימא: עון דידיה אין, דכניה ודבנתיה לא, תא שמע "כי הם עם הזנות

בנותיכם כי תונניה ועל פלותיכם כי תנאפנה". וכי תימא: עון אשת איש אין, עון דפניה לא, תא שמע "כי הם עם הזנות

יפרדו ועם הקדשות יזבחו" וגו'. מאי "ועם לא יבין ילבט"? אמר ר' אלעזר: אמר להם נביא לישראל: אם אתם מקפדין על

עצמכם, מים בודקין נשותיכם. ואם לאו, אין המים בודקין נשותיכם. משרבו בעלי הנאה, נתעונו הדינין ונתקלקלו הפעשים ואין

נוח בעולם. משרבו רואי פנים בדין, בטל "לא תגורו" ופסק "לא תבירו" ופרקו עול שמים, ונתנו עליהם עול בשר ודם. משרבו

לוחשי לחישות בדין, רבה חרון אף בישראל, ונסתלקה השכינה, משום שנאמר: "בקרב אלהים ישפט". משרבו "אחרי בצעם לבם

הלך", רבו "האמרים לרע טוב ולטוב רע". משרבו האומרים לרע טוב ולטוב רע, רבו "הוי הוי", בעולם. משרבו מושכי הרוק,

רבו היהירים ונתמעטו התלמידים, ותתורה חוזרת על למדיה. משרבו היהירים, התחילו בנות ישראל להנשא ליהירים, שאין דורינו

רואה אלא לפנים. איני? והאמר מר: האי מאן דמנהר, אפילו איניש ביתיה לא מקבל. שנאמר: "גבר דהיר ולא יגוה" לא יגוה

אפילו בגוה שלו, מעיקרא קפצה עליה, לסוף מיתול עליהו. משרבו מטילי מלאי על בעלי בתים, רבה השוחד והפניית משפט,

ופסקה טובה. משרבו "מקבלני טובתך" ו"מחוקני טובותיך", רבו "איש הישר בעיניו יעשה" שפלים הונבהו והגבוהים הושפלו,

ומלכותא אזלא ונולא. משרבו צרי עין וטורפי טרף, רבו מאמצי הלב וקוצפי דים מלחלות, ועברו על מה שכתוב בתורה השמר

לך פן וגו'. משרבו "נטייות גרון ומשקרות עינים", רבו מים המרים אלא שפסקו. משרבו מקבלי מתנות, נתמעטו הימים ונתקצרו

השנים, דכתיב: "ושונא מתנת יחיה". משרבו וזוחי הלב, רבו מחלוקת בישראל. משרבו תלמידי שמאי והילל שלא שימשו כל

צורך, רבו מחלוקת בישראל, ונעשית תורה בשתי תורות. משרבו מקבלי צדקה מן הגוים. היו ישראל למעלה והם למטה, ישראל

לפנים והם לאחור: משמות יוסי בן יעזר בו: מאי "אשכולות"? אמר רב יהודה אמר שמואל, איש שהכל בו: יוחנן כהן גדול

העביר הודיית המעשר בו: מאי מעמא? אמר ר' יוסי בר' חנינא: לפי שאין נותנין אותו פתיקונו, דרממא אמר דיהבי ללויים,

ואין

אפי' נצב בעדת אל. בזמן שבקרב אלהים ושפט: חוליב אחר בצעם. להנאתם: האומרים

לרע טוב. שמשבחין את הרשעים: רבו היו חוי. דכתיב היו חוי בהדיא פרשתא טובא:

מושכי הרוק. מאריכין הרוק. ומדת גאון הוא: ונתמעטו התלמידים. בדקיל (ומסין זה

מש): סימן לגלות הרוח גניית של תורה: חוזרת על למדיה. מתורת אולי תמצא למדיה:

ולכפוף ממילי עליהו. נמאס בעיניהם: ספלי

מלאי. הדינים מטילין מלאי פרקמטיא שלום

על בעלי בתים היודעים בטיב סחורה

שישתכרו הדינין על דה: רבו איש הישר בעיניו

יעשה. שהרואה שהדינין מסבירים לו פנים מפני

טובה שעשה לו ואינו מתנאם מהם: שפלים

הנבהו. שאין אימת הגדולים על הקטנים, ואין

נכר בין גבוה לשפל: ופולחא. מלכותם של

ישראל אזלא ונולא. הולכת ומתגדלת: צרי עין.

מלחנות אחרים במקומם: טורפי טרף. גולנים

ומאמצי הלב מן הקטנים לרבים: רבו מים

המרים. רבו המקראים לנשותיהם והיה למים

המרים להתרבות: אלא שפסקו מלחשקותם.

בדאמרין שאין המים בודקין משרבו המנאפים:

וזוחי הלב. שאין מטין את אונם לשמוע: פה

מפי רבם וסומכים על ביתם לדקדק שמועמם:

ישראל לפנים. בניו הוא: שהכל בו. תורה

באמתה ואין דפי ושכחה ומחללות:

ואין

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

עד אחד יכול להכחיש שנים, וכי גם כאן תוכל לדקדק, שרק משום
שאחד מכחיש את השנים אין העדות הראשונה בטלה, **הא** אם היו
חד וחד, **היו עורפין** משום שהעדות הראשונה מתבטלת, ואם כך,
הרי יש סתירה בכך מן הרישא לסיפא. **אלא** בהכרח **מתניתין** **בזילה**
הן הרישא והן הסיפא, העדות של השנים השניה בה, **בפסולי עדות**
המעידים כנגד עד אחד עוסקת, ולגופה נשנית כשיש אחד כנגד
שנים, ולא לדקדק מכאן דין אחד כנגד אחד, **וכדרכי נחמיה, דאמר**,
כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, כשבאו עדים אחרים
להכחישו, **הלך אחר רוב דעות** והעדות שיש בה דעות רבות יותר,
היא המכרעת, **ועשו משום כך עדות שתי נשים באיש אחד** -
המעידות כנגד איש אחד, שמבטלות את דבריו **בשני אנשים באיש**
אחד ואין הבדל בכך בין אנשים לנשים, ומשמיעה לנו המשנה,
שכיון שעדות עד אחד אינה עדות גמורה, רוב דעות מכריעות אותו,
וכך פירוש המשנה, עד אחד כשר אומר ראיתי את ההורג ושתי נשים
אומרות לא ראית, היו עורפין, שתי נשים אומרות ראינו, ועד אחד
כשר אומר לא ראיתו, לא היו עורפין.
ואיכא דאמר, כל היכא דאתא עד אחד בשר מעיקרא, אפילו
מאה נשים שמעידות כנגדו כי אחד דמין - הרי הן כאחד
המכחישו, ואחר שנתקבלה עדותו של ראשון אין עד אחד יכול
להכחישו, וכאומר לעיל, **והקא** במשנתנו, שהעמדנו אותה
שהשנים המעידים הם פסולי עדות, כיון שנים, **במאי עסקינן**,
כשהעד האחד האמור במשנה, גם הוא היה מפסולי עדות, **בזיל**
דאתאי אשה מעיקרא - שבאה אשה מתחילה ואמרה ראיתי את
ההורג, ונתקבלה עדותה, ואחר כך באו שתי נשים ואמרו לא ראית,
ומשמיעה המשנה, שאף שנתקבלה עדותה, רוב דעות מכריעות
אותה, וכך הוא פירוש המשנה, **ויתרצה לדרכי נחמיה הכי** - ולפי
זה תפרש כך את דברי רבי נחמיה שאמרנו לעיל, **רבי נחמיה אומר**
כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, כשבאו עדים אחרים
להכחישו, **הלך אחר רוב דעות** והעדות שיש בה דעות רבות יותר,
היא המכרעת, ועל כך תוסף פירוש, **ועשו שתי נשים באשה אחת**
שמכרעת אותה **בשני אנשים באיש אחד** שמכריעים אותו, ודווקא
שתי נשים המעידות כנגד אשה, **אכל שתי נשים באיש אחד, כי**
פלגא ופלגא דמי הרי הם כמחצה על מחצה, ולכן, כשבאו בבת
אחת, הרי הן מכחישות אותו והעגלה נערכת, אבל כשבאו אחר
שנתקבלה עדותו, נעשית עדות האחד כשנים, ואין שתי נשים יכולות
להכחיש את עדותו.
שואלת הגמרא, אחר שהעמדנו את המשנה בפסולי עדות, וחיידושה
הוא שהולכים בהם אחר רוב דעות, **ויתרתי בבית על פסולי עדות**
למה לי הרי לכך די לנו ברישא, כשעד אחד אומר ראיתי ושנים
אומרים לא ראית, ולשם מה הוצרכה הסיפא, כששנים אומרים
ראינו ואחד אומר לא ראיתם. משיבה הגמרא, אם היתה נשנית רק
הרישא, **מהו דתימא** - היית אומר, **כי אזלינן בתר רוב דעות**, רק
בכיון הרישא שהוא **לחומרא** שעל ידי כך נערוף את העגלה, **אכל**
כשהוא **לקולא** שעל ידי כך לא נערוף את העגלה כיון ששני פסולים
אומרים ראינו ואחד אומר לא ראיתם **לא** נלך אחר רוב דעות, ויכול
האחד להכחישם, ונערוף את העגלה, **קא משמע לן** הסיפא, שגם
אז הולכים אחר רוב דעות, ואין האחד יכול להכחישם, ואין עורפין
את העגלה.
שנינו במשנה, **משרבו הרוצחין בו, תנו רבנן, משרבו הרוצחין**
במלה עגלה ערופה, לפי שאינה באה אלא על הספק שאין
יודעים מי ההורג, ולכן **משרבו הרוצחין בגלוי** והרי ההורגים
מוכרים לנו, **במלה עגלה ערופה**.
שנינו במשנה, **משרבו הרוצחין בו, תנו רבנן**, נאמר בפרשת סוטה
'ונקה האיש מעון', מכאן אנו למדים, **בזמן שהאיש מנוקה מעון**,
המים בודקין את אשתו אם חטאה או לא, אבל אם אין האיש
מנוקה מעון, אין המים בודקין את אשתו, וכיון שרבו הנואפים,

עד ימיו של יוחנן כהן גדול היה פטויש מכה בירושלים בבית
הנפחים בחול המועד, לצורך מלאכת דבר האבד, המותרת בחול
המועד, והוא גור על כך ואסר זאת, משום שנשמע קולם למרחק,
ואין כולם יודעים שהיא מלאכת דבר האבד.
ובימיו של יוחנן כהן גדול אין אדם הנזהר במעשרות צריך לשאול
על הקמאי - על פירותיו של עם הארץ כשקונה אותם מחבירו
החבר, האם הם מעושרים או לא, משום שתיקן שכל הקונה פירות
מעם הארץ חייב להפריש מהם מעשרות.
נמרא. תנו רבנן, **מנין שאם נערפה העגלה ואחר כך נמצא**
ההורג, שאין עריפת העגלה פומרת אותו ממיתה, תלמוד לומר,
"ולא יצא לא יכופר לרם אשר שפך דם כי אם בדם שפכה".
שנינו במשנה, **עד אחד אומר ראיתי את ההורג** ועד אחד אומר
לא ראיתי בו' היו עורפין. מדייקת הגמרא, **משמא דמכחיש ליה** -
דווקא כשעד אחד מכחישו, **הא אם לא מכחיש ליה אחר, עד אחד**
מחיקין להעיד שראה את ההורג, ולפטור בכך מעריפת העגלה,
מבאר הגמרא, **מנהני מילי** שער אחד נאמן בכך, **דתני רבנן**,
נאמר בפסוק **לא נודע מי הכהו, הא** - משמע מכאן, שאם נודע
למישהו מי הכהו, אפילו אחד בסוף העולם הכירו, לא היו
עורפין ומכאן שעד אחד נאמן. **רבי עקיבא אומר, מנין למנהדרין**
שראו אחד שחרה את הנפש, ואין מכירין אותו, שלא היו
עורפין, תלמוד לומר מה שנאמר בפסוק שעל הזקנים לומר ויעינינו
לא ראו, והלא ראו, ומכאן שבסנהדרין גם ראייה לבדה פוטרת
מעריפה, אבל ראית עד אינה פוטרת עד שיכיר מי הוא.
מקשה הגמרא, **השתא דאמרת** שבעריפת עגלה עד אחד מחיקין,
איך חד היכי מצי מכחיש ליה - כיצד יכול העד האחר להכחישו,
ולגרום בכך שנתבטל עדותו ושתערף העגלה, **והאמר עולא, כל**
מקום שהאמינה תורה עד אחד, הרי כאן עדות גמורה כאילו הוא
שנים, **ואין דבריו של אחד** הבא להכחישו עומדים במקום שנים.
מתרצת הגמרא, **אמר לך עולא** אין לשון המשנה שאמרה 'היו
עורפין' מתוקן, אלא **תני במשנה**, 'עד אחד אומר ראיתי את ההורג
ועד אחד אומר לא ראית, לא היו עורפין' כי אין עד אחד יכול
לבטל את העדות הראשונה. **וכן אמר רבי יצחק, תני במשנה לא**
היו עורפין, ורבי חייא אמר, תני במשנה 'היו עורפין' כפי הלשון
שלפנינו, שמועילה העדות השניה לבטל את הראשונה.
מקשה הגמרא, **ולרבי חייא** שאינו מתקן את לשון המשנה, **קשיא**
דעולא שאמר אין דבריו של העד האחרון עומדים כנגד העד
הראשון, וכאמור. מתרצת הגמרא, לא קשיא, **כאן** במשנתנו
שמועילה העדות השניה לבטל את הראשונה, מדובר שבאו שני
העדים **בבת אחת** והעיד השני בתוך כדי דיבור של הראשון, וכיון
שעדיין לא נתקבלה עדותו של הראשון, יכול השני להכחישו
ולגרום שלא לתקבל, אבל **כאן** בדברי עולא שאמר שאין השני יכול
להכחיש את הראשון, הוא כשבאו העדים **בזה אחר זה**, שכיון
שכבר נתקבלה העדות של הראשון, הרי היא כשנים, ואין השני יכול
להכחישו.
מקשה הגמרא, **תנן בהמשך המשנה, עד אחד אומר ראיתי את**
ההורג, ושנים אומרים לא ראית, היו עורפין, ולכאורה אין בכך
שום חידוש, ששני עדים מבטלים עדותו של אחד, אלא ודאי נשנה
דין זה לדקדק ממנו, שרק משום ששנים הם המכחישים את הראשון,
בטלה העדות הראשונה, **הא אם היו חד וחד, לא היו עורפין** משום
שנתקבלה עדות הראשון, ואין אחר יכול להכחישו, וכדברי עולא
שני לשנות במשנה שבאחד ואחד לא היו עורפין, ומכאן **תיבכתא**
דרבי חייא ששנה שגם באחד ואחד היו עורפין.
מתרצת הגמרא, **ולמי עמיה** - שפירשת ברישא, שלא נשנה הדין
לגופו אלא לדקדק ממנו את הדין באחד כנגד אחד, **איכא סיפא**
בהמשך המשנה, **שנים אומרים ראינו את ההורג ועד אחד אומר**
לא ראיתם, לא היו עורפין, והרי גם שם אין שום חידוש בכך, שאין

ביאורים למסכת סוטה דף מח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שנינו במשנה, כל ימיו לא היה אדם צריך לשאול על הדמאי.
אומרת הגמרא, בדאמרי לעיל בסוגיא, שיוחנן כהן גדול גזר על
הדמאי, שהקונה פירות מעם הארץ עליו להפריש מהם מעשרות,
ולכך לא היו שואלים חבר שלקח פירות מעם הארץ אם מעושרים
הם, שודאי עישרם, בתקנת יוחנן כהן גדול.
משנה. המשנה ממשיכה למנות את המעלות הטובות שהיו הולכות
ופוסקות מישראל בהדרגה, משבטלה סנהדרין, בטל השיר מבית
המשתאות, שנאמר בשיר לא ישתו יין וגו'. משמנתו נביאים
הראשונים, בטלו אורים ותומים. משחרב בית המקדש, בטל
השמי, ונפת צופים, ופסקו אנשי אמה מן ישראל, שנאמר,
הושעיה ה' כי נמר חסיד וגו' ומסים הפסוק כי פסו אמונים מבני
אדם.
רבי שמעון בן גמליאל אומר, העיד רבי יהושע, מיום שחרב בית
המקדש אין יום שאין בו קללה, ולא ידד הטל לכרבה, ויגשיל
טעם הפירות. רבי יוסי אומר, אף נטל שומן הפירות. רבי
שמעון בן אלעזר אומר, הסתירה שלא נשמרה נמלה את (הטעם
ואת) תרית, המעשרות שלא ניתנו נמלו את שומן הדגן. והכמים
אומרים, הנינו והכשפים כילו את הכל.
גמרא. שנינו במשנה, שמשבטלה סנהדרין בטל השיר מבית
המשתאות, ולמדו זאת מבישיר לא ישתו יין. שואלת הגמרא,
וממאי דמשבטלה סנהדרין בתיב מקרא זה. אומר רב הונא בריה
דרב יהושע, דאמר קרא אחר, באיכה, וקנים משער שבתו
בחוורים מננינתם, הרי שהשבייתה מהנגינה תליה בהשבתת
הסנהדרין.
אמר רב, אודנא דשמעא זמרא - אוון ששומעת זמר תעקר. אומר
רבא, זמרא שנשמעת בביתא, חורבא מזומנת בסיפא - במפתן
הבית, שנאמר, קול ישור בפתח חרב בפה כי איוה ערה
ומדשר, שבעון קול המדשר בחלון, יהיה חורב במפתן הבית.
אומרת הגמרא, מאי כי איוה ערה, אומר רבי יצחק, וכי בית
המסובב בארזי עיר הוא - האם הוא כעיר שקשה להחריבה,
אלא אפילו בית המסובב בארזים גם הוא מתרועע ונשבר. אומר
רב אשי, שמע מינה מפסוק זה, כי מתחיל חורבא בבית. בסיפא
- במפתן הבית הוא מתחיל, שנאמר חרב בפה. ואיבעית אימא
יש ללמוד דבר זה מן הכא, ואשאת יופת שער - בית השמש מאין
ישוב, השדים מכתתים את שערי. אומר רב בר רב אשי, לדידי חיו
ליה - אני ראיתי לאותו שד ומננה כי תורא - ומנגה את שערי
הבית כשור.
אמר רב הונא, זמרא דנגדי - הזמר שמזמרים מושכי הספינות,
שמטרתו לזרז במלאכתם, ודבברי - ושל החורשים בשוורים,
שמטרתו לכוון את השוורים לתלמיהם, שרי - מותרים, ואין בכך
משום איסור זמר. אבל דנגדא - של אורגים אסיר לפי שמטרתו
היא לשחוק. מספרת הגמרא, רב הונא בטל זמרא - אסר על בני
דורו לומר בביתם ובבית המשתה, עקב כך בא שפע לעולם, קם
מאה אוויו ביווא ומאה סאה חיטי ביווא - עמדו מאה אווזים
במחיר זה, ומאה סאה חיטים בזה, ולא איבעי - ולא רצו לקנותם
אפילו בכך, אתא רב חסדא, ולזיל ביה - זלזל בגזרתו של רב הונא,
ולא הקפיד למחות במזמרים, עקב כך הופסק השפע, איבעא אוויו
ביווא ולא משתבח - התבקש אווז אחד בזה ולא נמצא.
אמר רב יוסף, זמרי גברי ועני נשי - מזמרים אנשים ועונות להם
נשים, הרי זה בגדר פריצותא, לפי שקול באשה, ערה, ואילו זמרי
נשי ועני גברי - מזמרות נשים ועונות להן אנשים, הרי זה מבטע
את היצר באש שנאחות בנעורת, שואלת הגמרא, מאחר ששני
הדברים אסורים, למאי נפקא מינה עליו לדעת איזה יותר חמור,
עונה הגמרא, לבטולי הא מקמי הא - להעדיף לבטל את החמור
מפני הקל, שאם אין בכוחו לבטל את שניהם, עליו לבטל את זמר
הנשים ועניית האנשים, שהוא כאש בנעורה.

ואנן קא יהינן לכהנים - ואנו נותנים אותו לכהנים, לפי שקנס
עורא הסופר את הלויים, על שלא עלו עמו מבבל, ולכך אינו יכול
לומר 'ככל מצותיך אשר צויתני', שואלת הגמרא, ולדי - יתודה
אשאר מעשרות שאותם נתן כדן. אומר ריש לקיש, כל בית שאין
מתודה על מעשר ראשון, שוב אין מתודה על שאר מעשרות.
אומרת הגמרא, מאי מעמא, אמר אבי, הואיל ופתח בו התשוב
בפרשת וידוי מעשרות תחילה שנאמר ונתת ללוי, לגר ליתום
ולאלמנה, וללוי הוא מעשר ראשון הניתן ללויים, וכיון שהוא נכתב
תחילה, הוא העיקר, ואם אינו מתודה עליו, אינו מתודה אף על יתר
המעשרות.
מקשה הגמרא, מכלל - מתוך טעמו של רבי יוסי בר חנינא, שלא היו
נותנים מעשר ראשון כדניו, משמע דאפרישי הוו מפרשי את
המעשר כדניו, אלא שהנתינה לא היתה כדניו, והא תניא, אף הוא
- יוחנן כהן גדול ביטל את הדין, ויגר על הדמאי - על פירות עם
הארץ, לפי ששלה לבדוק בכל גבול ישראל האם מפרישים תרומות
ומעשרות כראוי, ורואה שאין העם מפרשים אלא תרומה גדולה
בלבד לפי שיש על האוכלה עון מיתה בידי שמים, ומעשר ראשון
ומעשר שני, מקצתן מעשרין ומקצתן אין מעשרין, אמר להם,
בני, בואו ואומר לכם, בשם שתירומה גדולה יש בה עון מיתה,
בך תרומת מעשר וטבל יש בהן עון מיתה, עמד והתקין להם
שאין עם הארץ נאמן על המעשרות אלא על תרומה גדולה בלבד,
לפיכך, הלוקח פירות מעם הארץ, מפרש מהן מעשר ראשון
ומעשר שני, מעשר ראשון, מפרש מהן מעשר עשירית לשם תרומת
מעשר, ונותנה לבתו, ומעשר שני, עולה ואוכלו בירושלים,
מעשר ראשון ומעשר עני כיון שפירות אלו הם ספק מעושרים,
המוציא מחבירו עליו הראיה ואינו חייב ליתנם מספק ללויים או
לעניים, אלא קורא להם ש להוציאם מידי טבל, הרי שבימי יוחנן
כהן גדול, לא היו כל העם מפרישים מעשר ראשון.
מתרצת הגמרא, תרתי תקנות שונות תקן יוחנן כהן גדול, ביטל
ידידי המעשרות דבכירים הזהירים להפריש מעשר ראשון, ותיקן
שלא יתוודו משום שאין נותנים אותו ללויים. ויגר על דמאי של
פירות עמי הארץ, שהלוקח מהם יפריש מעשרות כמפורט לעיל,
משום שחשודים על המעשרות.
שנינו במשנה, ואף הוא ביטל את המעוררים. שואלת הגמרא, מאי
מעוררים. אומר רחבה, בכל יום ויום שהיו עומדים ליום על דוכן
ואומרים את המזמור 'עודה למה תישן ה', לכך נקרא מעוררים,
ואותם ביטל יוחנן כהן גדול, וכך אומר לתן יוחנן כהן גדול, וכי יש
שינה לפני המקום, והלא כבר נאמר, הנה לא ינום ולא יישן
שומר ישראל, אלא, בזמן שישראל שריין בצער, ועובדי
בוכבים נחתו ושלחו, הרי זה רומח כאילו שינה לפניו, לכך
נאמר 'עודה למה תישן ה'.
שנינו במשנה ואת הנזקפים. שואלת הגמרא, מאי נזקפים. אומר
רב יהודה אומר שמואל, שהיו מקרעין לענל בין קרעיו, כדי
שיפול דם בעיניו ולא יראה כשהולכים לשחטו, אתא איהו בטל,
משום דמיתו כי מומא - משום שנראה כמום. במתניתא תנא,
שהיו חוכמין אותם במקלות להפילו לארץ בדרך שעושין אותו
לפני עבדות בוכבים ונזקפים, הוא מלשון מכה. אומר להם יוחנן
כהן גדול, עד מתי אתם מאכילין נבילות למזבח, ותמחה הגמרא,
וכי נבילות הן, הא שהיו להן, אלא כך אמר, עד מתי אתם
מאכילין מריפות למזבח, הרי זה רומח כאילו שינה לפניו, ניקב
קרום של מוח, עמד והתקין להם טבעות בפרקע להכניס בהם
את ראש הבהמה.
שנינו במשנה, עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים. אומרת הגמרא,
שוהו בחולו של מועד שהיו עושים מלאכה בבית הנפה לצורך
המועד, ובא יוחנן כהן גדול ואסר זאת, משום שנשמע קולם למרחק,
ואין כולם יודעים שהיא מלאכת דבר האבד.

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מח עמוד א

רש"י

רש"י

ואנן יהבי ליה לכהנים. קסנינה עורא כדאמר' ביבמות דף פ"ט; ובין דאין נותנין בחקן
אין יכולין לומר וגם נחתיו ללוי בכל מצותה. תחלה. ונתת ללוי זה מעשר ראשון, לגר
זה מעשר עני, בשעריך זה מעשר שני דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך וקדים יכו אף
הוא. ויחון כחן גדול; טבל ותרומת מעשר עין מיתה. באלו הן השערים (פסוקין פ"ט) ולפי
לה, וכשאתם לוקחין מעם הארץ וזהם לא
הפרישו אלא תרומה עודנו טבל למעשרות
ואתם נענשים מיתה; ספרש תרומת מעשר
ונתנה לכהן. מפרשי כל המעשרות ממנה
לדוציא מידו טבל, ואחר כך מפרשי מתוך
מעשר ראשון תרומת מעשר מה שעל הלוי
להפריש ונותנו לכהן. משום דאית ביה עין
מיתה אחמור עליהו שלא לעבכו אצלו ולמכור
לכהן כשם שהוא מעבב אצלו מעשר ראשון
ומעשר עני ואומר המוציא מחבור עליו הרהר, ואת
גורח דלמא כי משה ליה גביה אביל ליה. אבל
מעשר ראשון ומעשר עני מתרים לזרים ואין
בהן אלא גזל כהן, הלכך המוציא מחבור עליו
הרהר, אלא אפרושי נמי לא הוו מפרשי ואת
אמרת לפי שאין נותנין אותו כדתנן הלא אפרושי
מפרשי ליה; תרתי תקון. לעולם העברת
הדואות מעשר משום שאינם נותנין אותו ללויים
הוא, וזה דתנא לפי ששולח בו לאו אבשל את
הדודי קאי אלא אגור על הדמאי קאי, ותרתי
תקנות תקון, בטל דודי של חברים אע"פ
שמפרשישן אותו לפי שאין נותנין אותו בחקונה
וגור על הדמאי על לוקח מעם הארץ לפי
ששולח בו; ספרשישן כשהיו רוצין להפילו לארץ
לשחטו; שיפול דם בעציו, ואינו רואה ואינו
מתחזק כל כך על גרזיו, ונתקפץ לשון ונקה
סככי העיר (שם) וי' חובטיו, להפילו לארץ.
ונתקפץ לשון חבטה ומכה, כדאמר' אין אדם

מקנה אפי' אצבעו, דף נקוף מרצה כדם עולה דף ק"א; בעצות. להכניס צואר בהמה
לחובה; כדאמרין. שתקן שידיו כל הלוקחין מפרשישן ולא היה אדם צריך לשאל לחבור
חבר שלקח מעם הארץ הפרשת דמאי; מהני' בשרי לא ישתו יין, ובגמי מפרש מנא לן
דמשכבטלה סנהדרין הוא; נביאים הראשונים. בנקרא מפרש; נפת צופים, מפרש בגמי;
אנשי אפנה. בוטחים בהקב"ה וסומכין עליו
לעשות טוב ואין דואגין לחסרון; גמ' אפר רב
יוסף. הכי קאמר, וכי בית המסבך בארזים עיר
הוא שלא יהא נזח לחרב; מתרועע, לשון ערה
כמו ערו ערו (ספ"ט קול); כפיפא מתחיל.
מאיסקופת הבית ופתחיו מתחיל; ושאיה, לשון
בית השאה מאין יושב, ומתוך כך שערים
מפרשים שם ומענין ופתחין את שערי; ופר
דגרי, מושבי ספינות בחבל שרי, שאינו אלא
לזרם במלאכתם; ודגרי, שמזמרין בשעה
שחורשי, ואינו אלא לזון את השרים
לתלמידיהם שהולכין לקול השיר דערב עליהם;
דגריא, אינו אלא לשחוק בפל וקרא, גור על
דודי שולא יזמר בביתם ובעיט משתאות; ולא
איבעי, ולא היו רוצים לקנותם בכך; ולול בה.
ולא הקפיד למחות בידם; כאש בערת. לפי
שהענה משה אנו לשמוע את המזמר לענות
אחריו, ונמצאו האנשים נותנים להם לקול
הנשים וקול באשה ערוך בדכתיב השמיני את
קולך שיר כ, ומכעיר את יצרו כאש בערת.
אבל זמרי וגביר וענין נשי קצת פריצות יש דקול
באשה ערוך, אבל אינו מכעיר יצרו כל כך,
שאיין המזמרים משים אונם לקול העונים;
לכפולו האי מקמי האי, אם אין שומעין לנו
לבטל את שניהם, נקדים לבטל את זה שהוא
כאש בערת; צחה צמא, צמא (שם) ו' מתרגם
צחוקא;

הרחיבה

בצער ואומות העולם בנחת ושלחה, לכך נאמר "עורה למה תישן ה'": ואת הנזקפים: מאי "נזקפים"? אמר רב יהודה אמר
שמואל: שהיו מסרסין לעגל בין קרניו, כדי שיפול דם בעיניו. אחא איהו, במיל משום דמיתו כי מוכא. במתניתא תנא: שהיו
חובטין אותו במקלות בדרך שעושין אותו לפני עבודה זרה. אמר להם עד מתי אתם מאכילין גבילות למזבח! גבילות? הא
שהיו להו! אלא מריפות, שמו נישב קרום של מוח, עמד והתקין להם טבעות בפרקע: עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים:
בחוץ של מועד: כל ימיו לא היה אדם צריך לשאול על הדמאי: כדאמרין: מתני' משבטלה סנהדרין, בטל השיר מבית
המשתאות, שנאמר: "בשרי לא ישתו יין" וגו'. משמחתו נביאים הראשונים במלו אורים ותומים. משחרב בית המקדש, בטל
השומר ונפת צופים, ופסקו אנשי אפנה מישראל, שנאמר: "הושעה ה' כי גמר חסיד". רבן שמעון בן גמליאל אומר: העיר
ר' יהושע: מיום שחרב בית המקדש, אין יום שאין בו קללה. ולא ירד הטל לברכה, וניטל טעם הפירות. ר' יוסי אומר: אף
ניטל שומן הפירות. ר' שמעון בן אלעזר אומר: התורה נטלה את הטעם ואת הריח, המעשרות נטלו את שומן הדגן. והכמים
אומרים: הזנות והכשפים ביולו את הכל: גמ' וממאי דמשבטלה סנהדרין כתיב? אמר רב הונא בריה דרב יהושע: אמר קרא
"קנים משער שבתו בחורים מגנינתם". אמר רב: אודנא דשמעא זמרא תעקר. אמר רבא: זמרא בביתא חורבא כפיפא, שנאמר:
"קול ישור בחלון חרב בפף כי ארזה ערה" מאי "כי ארזה ערה"? אמר ר' יצחק: וכי בית המסבך בארזים, עיר הוא? אלא
אפילו בית המסבך בארזים, מתרועע. אמר רב אשי: שמע מינה, כי מתחיל חורבא, כפיפא מתחיל, שנאמר: "חרב בפף".
ואיבעית אימא מהבא "וישאיה יפת שער". אמר מר בר רב אשי: לדידי חזי ליה, ומננח כי תורא. אמר רב הונא: זמרא דגרי
ודכברי שרי, דגריא אסיר. רב הונא במיל זמרא, קם מאה אוויו בוזא ומאה סאה חיפי בוזא, ולא איבעי. אחא רב חסדא,
ולול ביה, איבעא אוווא בוזא ולא משתבח. אמר רב יוסף: זמרי וגביר ועני נשי, פריצותא. זמרי נשי ועני גברי, כאש בענותת.
למאי נפקא מינה? לבטולי הא מקמי הא. אמר ר' יוחנן: כל השוטה בארבעה מיני זמר, מביא חמש פורעניות לעולם, שנאמר:
"הוי משכמים בבקר שבר ירדפו מאחרי בגשף יין ידלקם ויהיה כגור ונגל תף וחליל ויון משתיהם ואת פעל ה' לא יביטו" מה
כתיב אחריו: "לכן גלה עמי מביל דעת" שגורמין גלות לעולם, "וכבודו מתי רעב" שמביאין רעב לעולם, "והמונו צחה צמא"
שגורמין לתורה שתשתבח מלומדיה, "וישה אדם וישפל איש" שגורמין שפלות לשונא של הקדוש ברוך הוא, ואין "איש" אלא
הקדוש ברוך הוא שנאמר: "ה' איש מלחמה". ועיניו גבהים תשפלה" שגורמין שפלות של ישראל, ומה כתיב אחריו, "לכן

הרחיבה

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מח עמוד ב

רש"י

רש"י

הרחיקה שאל נפשה. לאחר שהביאו חמש פורעניות הללו לעולם סופן נפלין בגיהנום: וימין סליק. פעמים עולים ועולה בקדם שבעים ופעמים שלא עלה בקדם. שהרי בשבחר דוד מפני אבשלום וצא מירושלים שאל צדוק באורים ותומים ונלקח לו שהשיבוהו ושאל אביתר ולא עלתה לו שצאמר ונעל אביתר שנסתלק מן הכהנה מפני שלא נענה באורים ותומים. והכי תניא בסדר עולם גבי ארון ובכרדו מפני אבשלום וצא עמו עד שעלה במעלה היותים ונשאל באורים ותומים ונסתלק אביתר מן הכהנה גדולה נכנס צדוק תחתיו בדרכיב (שטאל כ טו) ואמר המלך לצדוק השב את הארון וגו' בימי זכריהו. והוא בנו של יהודע שהיה בימי יואש: ערי מנרש. ערי לויים שהטעין הכתוב מנרש: עד עמוד כהן וגו'. אלמא הוה אורים בבית שני: אמר לו. לא שהיו אורים ותומים אלא כאדם שאומר לחברו כו'. אלמא כל ימי המקדש ראשו הוה דתניא. חגי זכריה ומלאכי נקראו אחרונים: שמעון וישמעאל. רבן שמעון שהיה נשיא ורבי ישמעאל בן אלישע ושהיו כהן גדול שהרגתם כהנתם וכן: לחרבא. שעתידין להרג בהרב: לקטלא. לשאר מיתות. כגון רבי עקיבא ששרפו בשרו במסקרות פסיות של ברזל כדאמר בבבבא דף סא. ור' יהודה בן תרדיון שגשר. ורבי יהודה בן בבא בלוגיאות של ברזל כדאמר בסנהדרין דף כה. שאין מספידין על הרוגי מלכות. מאימא המלך. לפיכך מוחו בקדם: דברים ככתבן. כמשמען. אכן שלמה מסע כמה שהשיעה מן ההר. ולא סתתרה שוב בכלי ברזל. והלא כבר נאמר. מנגרות במגדה וגו' שמי' למאי אתא. דאמר' במס' גטין (דף סח.) שהביאו שמי' ע"י

הרחיקה שאל נפשה ופערה פיה לכלי חק ויורד הדרה והמונה ושאוה ועלו בה: משמתי וביאים הראשונים: מאן "נביאים הראשונים"? אמר רב הונא: זה דוד ושמואל ושלמה, רב נחמן אמר: בימי דוד, וימין סליק וימין לא סליק. שהרי שאל צדוק ונלקח לו, שאל אביתר ולא עלתה לו, שנאמר: "ועל אביתר". מתיב רבה בר שמואל: "ויהי לדרש אלהים בימי זכריהו המביין בראת האלהים" מאי לאו, באורים ותומים. לא, בנביאים. תא שמע, משחרב בית המקדש ראשון, פטלו ערי מנרש, ופסקו אורים ותומים, ופסק מלך מבית דוד. ואם לחשד אדם לומר "ויאמר התרשתא להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמוד כהן לאורים ולחמים כאדם שאומר לחברו" עד שיהיו מתים ויבא משיח בן דוד. אלא אמר רב נחמן בר יצחק: מאן "נביאים הראשונים" לאפוקי מחגי זכריה ומלאכי, דאחרונים נינהו. דתנו רבנן: משמתי חגי זכריה ומלאכי, נסתלקה רוח הקודש מישראל. ואף על פי כן היו משתמשים בבית קול, שפעם אחת היו מסובין בעליית בית גוריא ביריחו, נתנה עליהן פת קול מן השמים ואמרה: יש בכם אדם אחד שראוי

אשמדאי מלכא דשדא: אבנים הללו. שבאפור וחשן: פתוחי חותם. חקק משמע: במלואותם. שהיו שלמות שלא יחסרו מהם כלום: ויפרא להם שמי'. על פני הדין כדריין אתא: איטני של אבר. גובתא משיא בלעז: שירא פרנדא. מין משי הוא: סלת גסא על גבי נפה. מרוב שמנה מרבקת בדפני נפה ודומים לעסה היה שגולשה בין כו'. נפת דבק נפה. צופים שצפה: שתי ככרות הנדבקות כו'. שהיתה ברכה מציה בעסה, ובשמדקין ככרות בדפני התנור אחת בדפן זה ואחת בדפן זה שכנגדו וכן תפוחות אצללי"ר בלעז עד שמוצעת פני זו לזו, כצוף זה שגדל ומתפשט והולך ותולה באויר, כן אלו צפות ותפוחות באויר: מן הצופים. הקרי' הגבולים שמשים צופה למרחוק: מאי משמע? מזהבא וילפת שדבש בא מן ההרים: כדמתרגם רב יוסף. כאשר תעשינה הדבורים: כל הנצוק. המקרה מכיל טהור לכלי טמא אין תכלות מפרץ להיות חבר לטמא את מה שבתוך הכלי שהוא מערה ממנה חוץ מרדש ויפין. שהוא עב מאד ודרי הוא כמחקר, שבשקלות פוסק הוא והולך מלמשה למעלה, והכי אמרין במדות: הצפחת. ברשקא בלעז שחן צבות ונכנסת ונכתתה השערה עם הדבש ששופין בו. מתוך שהוא טוב ועב מערבין בו מים וזין ואין נברות בו: ששופין. שקרנים והולכי רכיל: שפאמינים בתקדוש ברוך הוא. לומר ממונם לני הדור מזהו ולצדקה ולהוצאת שבתות וימים טובים: שייבזו שלחם לעתיד לבא. שאין מקבלין שבר שלם. והכי משמע כי מי בו ליום הבא את הצדיקים: קטנות קטנות אמנה קטני רשע בני ישראל. שמו

כשהו קטנים:

שמבוכין

שתשרה שכינה עליו אלא שאין דורו ראוי לכך. נתנו עיניהם בהלל הוקן, וכשמת הספידוהו הי חסיד, הי עניו, תלמידו של עזרא. ושוב פעם אחרת, היו מסובין בעלייה ביבנה, נתנה להן פת קול מן השמים ואמרה להן: יש בכם אדם אחד שראוי שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו זכאי לכך. נתנו עיניהם בשמואל הקטן, וכשמת הספידוהו הי עניו, הי חסיד, תלמידו של הלל. ואף הוא אמר בשעת מיתתו: שמעון וישמעאל לחרבא. ובכרדו לקטלא, ושאר עמא לכיזא, ועקן סגיאן עתידין למית על עמא. ואף על ר' יהודה בן בבא בקשו לומר "הי חסיד הי עניו", אלא שנמרפה שעה, שאין מספידין על הרוגי מלכות: משחרב בית המקדש בטל השמיר כו': תנו רבנן: שמיר שבו בנה שלמה את בית המקדש, שנאמר: "והבית בהבנתו אכן שלמה מסע נבנה" הדברים ככתבן, דברי ר' יהודה. אמר לו ר' נחמיה: וכי אפשר לומר כן? והלא כבר נאמר "כל אלה אבנים יקרת מנגרות במגרה". אם כן, מה תלמוד לומר "לא נשמע בבית בהבנתו"? שהיה מתקן מבחוץ, ומכנים מבפנים. אמר רבי: נראין דברי ר' יהודה באבני מקדש, ודברי ר' נחמיה באבני ביתו. ור' נחמיה, שמיר למאי אתא? מיבעי ליה לכתביא: אבנים הללו אין פותבין אותן בדיו, משום שנאמר: "פתוחי חותם". ואין מסרמין עליהם באימל, משום שנאמר: "במלואותם". אלא כותב עליהם בדיו, ומפרא להן שמיר מבחוץ, והן נבקעות מאליהן בתאניה זו שנבקעת בימות החמה ואניה חסידה כלום, ונבקעה זו שנבקעת בימות הגשמים ואניה חסידה כלום. תנו רבנן: שמיר זה, בריתו בשעורה, ומששת ימי בראשית נברא, ואין כל דבר קשה וכול לעמוד בפניו. כמה משמרין אותו? פורבין אותו בספוגין של צמר, ומניחין אותו באיטני של אבר, מליאה סובי שעורין. אמר ר' אמי: משחרב מקדש ראשון, בטלה שירא פרנדא וזכוכית לבנה ורכב ברזל, ויש אומרים: אף יין קרוש הבא משניר הדומה פניגולי דבילה: ונפת צופים: מאי "נפת צופים"? אמר רב: סולת שצפה על גבי נפה, ודומה לעיסה שגולשה בדפני ושמין. ולוי אמר: שתי ככרות הנדבקות בתנור ותופחות ובאות עד שפוגעות זו לזו. ור' יהושע בן לוי אמר: זה דבש הבא מן הצפיא. מאי משמע? כדמתרגם רב ששת, כמה דתנן דבראיתא ושיטן פרומי עלמא ומתין דובשא מעישבי טורא. תנו התם: כל הנצוק טהור, חוץ מדבש ויפין והצפחים. מאי "ויפין"? אמר ר' יוחנן: דבש שמויפין בו, וריש לקיש אמר: על שם מקומו, בדרכיב "ויף וטלם ובעלות". פיוצא בדבר אתה אומר "כבוא היופים ויאמרו לשאל הלא דוד וגו', מאי "ויפין"? אמר ר' יוחנן: בני אדם המזויפין דבריהם. ור' אלעזר אומר: על שם מקומו, בדרכיב "ויף וטלם ובעלות": ופסקו אנשי אמנה אמר ר' יצחק: אלו בני אדם שהן מאמינין בהקדוש ברוך הוא. דתניא, ר' אלעזר הגדול אומר: כל מי שיש לו פת בסלו ואומר "מה אוכל למחר", אינו אלא מקטני אמנה, ורינו דאמר ר' אלעזר: מאי דכתיב "פי מי בו ליום קטנות" מי גרם לצדיקים שיתבוננו שולחנן לעתיד לבא? קטנות שהיה בהן, שלא האמינו בהקדוש ברוך הוא רבא אמר: אלו קטני בני רשעי ישראל שמבוכין

ביאורים למסכת סוטה דף מח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו" הדיברים ככתבן, כמו
 שחצבו אותה מן ההר על ידי השמיר ולא סיתתה בכלי ברזל, דברי
 רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, וכי אפשר לומר כן, והלא כבר
 נאמר בפסוק אחר, "כל אלה אבנים יקרות וגו' מנזרות במגדה"
 - בכלי ברזל מלאה פגיונות, הרי שהיו האבנים חתוכות ומסותות
 בכלי ברזל, אם כן, מה תלמוד לומר 'כל כלי ברזל לא נשמע'
 כפית בהבנותו, פירושו, שבבית לא נשמע כלי ברזל, אלא שהיה
 מתקין אותם מבחוץ, ומכנים אותם מוכנות מכפנים. אמר רבי,
 נראין דברי רבי יהודה שהיו האבנים שלמות כחציבתן באבני
 מקדש, ודברי רבי נחמיה שהיו האבנים מסותות באבני ביתו של
 שלמה המלך, שהרי הפסוק שהביא רבי נחמיה שהיו האבנים
 מגוררות במגדה, בענין בנין ביתו נאמר.
 שואלת הגמרא, ורבי נחמיה שאמר שהיו מתקנים את האבנים
 מבחוץ בכלי ברזל, לדבריו שמיר למאי אתא - לאיזה צורך
 הביאודו. משיבה הגמרא, השמיר מיבעי ליה, לכתבנא, אבנים
 הללו של האפוד והחושן, שצריך לכתוב עליהם שמות שבטי
 ישראל, אין כותבין אותן בדיו, משום שנאמר עליהם 'פתוחי
 חותם', שמשמעו חקוק בתוכם, ואין מסרמין עליהם את האותיות
 באיזמל, משום שנאמר עליהם 'במלואותם', שמשמעו שתהינה
 שלמות בלי חסרון, אלא כותב עליהם תחילה את השמות בדיו,
 ומראה להן - לאבנים הרשומות בדיו את השמיר מבחוץ, והן
 נבקעות מאליהן בצורת האותיות, תראה זה שנבקעת מאליה
 בימות החמה ואינה חסרה כלום, ובבקעת זו שנבקעת אדמתה
 בימות הנשימים ואינה חסרה כלום.
 תנו רבנן, שמיר זה, בריתו בשעורה, ומששת ימי בראשית
 נברא, ואין כל דבר קשה יכול לעמוד בפניו. כמה משמרין
 אותו, ויורכין אותו כפסגות של צמר, ומניחין אותו באיזני של
 אבן - בארזו על עופרת מלאה סובי שעורין.
 אמר רבי אמי, משהרב מקדש ראשון במלך שירא פרנא - מין
 משי חשוב, וזוכית לבנה. תניא נמי הכי, משהרב מקדש ראשון
 במלך שירא פרנא, וזוכית לבנה, ורכב ברזל. ויש אומרים,
 אף יין קרש - שנעשה מוצק תבא משני, הדומה פניונו לזכיה
 בטל אז.
 שנינו במשנה, משהרב בית המקדש בטל השמיר ונזפת צופים.
 שואלת הגמרא, מאי נזפת צופים. אמר רב, סולת שצפה ונדבקת
 על גבי נפה מרוב שומנה בשעת הניפוי, ודומה לעיסה שגילשה
 כבר בדבש ושמן, ונזפת' הוא על שם דבק הנפה, וצופים' הוא על
 שם שצפה עליה. ולוי אמר, נופת צופים הם שתי בדפון להם
 הדיקדוק בתנור על גבי שתי דופניו מן הצדדים, כבר בדפון זה,
 וכבר בדפון שכנגדו, ותופחות וזאות כל כך בתנור, עד שמגיעות
 זו לזו ונזפת' הוא מלשון נוף, שגדל הככר כמו ענף עץ, וצופים'
 הוא מלשון צף, שהככרות תופחים וצפים. ורבי יהושע בן לוי אמר,
 נופת צופים זה דבש תבא מן הצפיא - מן ההרים הגבוהים שמהם
 צופים למרחק. שואלת הגמרא, מאי משמע שהדבש בא מן
 המקומות הגבוהים, בדמיתרם רב ששט על הפסוק 'כאשר תעשינה
 הדבורים, כמא דנתנן דבראיתא ושייזן ברומי עלמא ומתין
 דוקשא מעישיבי מורא - כמו שעפות הדבורים ושטות בגובה
 העולם, ומביאים דבש מעשבי ההרים, הרי שהדבש המשובח בא
 ממקומות הגבוהים.
 כיון שעסקנו בדבש משובח, מביאה הגמרא משנה במסכת מכשירין
 העוסקת בענין זה, תנן התם, כל משקה הנצזק מכלי טהור לכלי
 טמא, מהור - אינו חיבור להעבי את הטומאה מהכלי הטמא לכלי
 הטהור, חוץ מדבש ויפים והצפיתים שהם משקים עבים מאד, עד
 כדי שכשנפסק הקילוח, חוזר למעלה. שואלת הגמרא, מאי ויפים,
 אמר רבי יוחנן, זהו דבש שמויפין בו ומעריכים בו יין ומים, ומתוך
 שהוא עב אין הדבר ניכר. ור"ש לקיש אמר, הוא קרוי ויפים על

הרחיבה שאל נפשה ופצרה פיה לכלי חק וירד הדרה והמנה
 ושאלה ויעלו בה" שבסופו של דבר, כל המון הרשעים הללו יפלו
 בגיהנום.
 שנינו במשנה, משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים.
 שואלת הגמרא, מאן נביאים הראשונים שבמותם בטלו אורים
 ותומים. אמר רב הונא, זה דוד ושמואל ושלמה. רב נחמן אמר,
 אף בימי דוד, וימני סליק וימני לא סליק - פעמים עלתה להם
 תשובה באורים ותומים, ופעמים שלא עלתה, שהרי שאל צדוק
 באורים ותומים, כשברח דוד מפני אבשלום ועלתה לו תשובה,
 שאל אכיתר באורים ותומים ולא עלתה לו תשובה, שנאמר באותו
 ענין 'ועל אכיתר', ופירושו, שנסתלק מן הכהונה כיון שלא נענה.
 מקשה הגמרא, מתיב רבה בר שמואל, כיצד אמרת שמשמתו דוד
 ושמואל ושלמה בטלו אורים ותומים, והרי נאמר 'ויחי לדוד'
 אלהים כל ימי זכרה וימי זכרהו המבין בראות האלהים, מאי
 לאו ראה זו היא באורים ותומים, הרי שהיו גם בימי אורים
 ותומים. מתרצת הגמרא, לא באורים ותומים, אלא ראה נביאים.
 עוד מקשה הגמרא מבריתא, תא שמע, משהרב בית המקדש
 ראשון, במלך ערי מנשה - ערי הלויים שנצטוו להניח סביבם מגרש,
 ופסקו אורים ותומים, ופסק מלך מבית דוד, ואם להשיך אדם
 לומר כיצד אתה אומר שפסקו אז אורים ותומים, והלא נאמר
 בעליית זרובבל, בבנין בית שני, כשחלק מהכהנים לא מצאו את כתב
 יחוסם, 'ויאמר התנשאת להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים'
 עד עמוד כהן לאורים ותומים, הרי שגם אז היו אורים ותומים,
 [אמור לו], אין הפירוש כך, אלא באדם שאומר להכיר עד שיחיו
 מתיב ויבא משיח בן דוד, כך גם אמר להם התרשאת, שלא יאכלו
 מן הקדשים עד שיבא המשיח ויהיו אורים ותומים, הרי מפורש
 בבריתא זו שאורים ותומים פסקו רק משהרב בית המקדש הראשון,
 ושם על רב הונא שאמר שנביאים הראשונים הם דוד שמואל
 ושלמה.
 אלא אמר רב נחמן בר יצחק, מאן נביאים הראשונים שבמותם
 פסקו אורים ותומים, כל הנביאים שבימי בית ראשון, לאפוקי מחגי
 זכריה ומלאכי שהתנבאו בתחילת הבית השני, דאחרונים נינהו
 ובימייהם לא היו אורים ותומים, ומצינו כך בבריתא, שהם היו
 הנביאים האחרונים, דתנו רבנן, משמתו חגי וזכריה ומלאכי
 נסתלקה רוח הקודש של נביאיה מישראל, הרי שהם היו הנביאים
 האחרונים, ואף על פי כן היו משהמשיח בכת קול מן השמים,
 שפעם אחת היו חכמים מסובין בעליית בית גורא ביריחו, נתנה
 עליהן בת קול מן השמים ואמרה, יש ככם אדם אחד שראוי
 שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו ראוי לכה, נתנו עיניהם
 בחלל הקון, ובשמת הלל הזקן, הספידוהו, הי חסיד הי עניו
 תלמידו של עזרא. ושוב פעם אחת היו חכמים מסובין בעליית
 ביבנה, נתנה להן בת קול מן השמים ואמרה להן, יש ככם אדם
 אחד שראוי שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו וזאת לכה,
 נתנו עיניהם בשמואל הקטן, ובשמתו, הספידוהו, הי עניו הי
 חסיד, תלמידו של הלל, ואף הוא - שמואל הקטן, אמר בשעת
 מיתתו ברוח הקודש ששרתה עליו אז, שמעון - רבן שמעון בן
 גמליאל נשיא ישראל, וישמעאל - רבי ישמעאל כהן גדול, ינתנו
 להרבא - להריגה בחרב בגורת המלכות, וזכריה אף הם יהיו
 לקמלא - להריגה במיתות משונות אחרות, ושאר עמא יהיו לביוא
 לבו, ועקן סגיאן עתידין למית' על עמא - ויצאור רבות עתידות
 לבא על העם, ואף על רבי יהודה בן כבא בקשו לומר מיתות
 כשהרגו, הי חסיד הי עניו, אלא שנמרפה שעה מלהספידו, לפי
 שאין מספידין על הרגו מלכות מאימת המלכות.
 שנינו במשנה, משהרב בית המקדש במלך השמיר בו, תנו רבנן,
 שמיר זהו שבו ננה שלמה את בית המקדש, שנאמר בבנין הבית
 שבנה שלמה, "והבית בהבנותו אבן שלמה מסע נבנה ומקבות

ביאורים למסכת סוטה דף מט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

יָרַד מִלִּבְרָכָה וְנִיטַל מֵעַם פִּירוֹת וְכוּ'. מביאה הגמרא ברייתא
 בענין זה, תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, מִתְּהַרָה בְּמִלְחָה מֵעַם
 וְרִיחָה, מֵעֵשֶׂר בִּיטָל שׁוּמָן דָּגָן. מספרת הגמרא, רב הונא אִשְׁכַּח
 תּוֹמַרְתָּא דְחִינּוּנִיתָא - מִיֵּן תַּמְרָה שִׁמְנָה שֶׁאֵף יֵשׁ בָּהּ רִיחַ טוֹב,
 שֶׁקֶלָה בְּרָכָה בְּסוּדֵרֶיהָ - נִטְלָה רַב הוֹנָא וְעִטְפָה בְּסוּדֶרָהּ, אֵתָא רַבָּה
 בְּרִיָּה שֶׁל רַב הוֹנָא, אִמֵּר לִיה רַב הוֹנָא, מוֹרְחִינָא רִיחָא דְחִינּוּנִיתָא
 - מֵרִיחַ אֲנִי רִיחַ שֶׁל תַּמְרָה חִינּוּנִיתָא, אִמֵּר לִיה רַב הוֹנָא לִרְבָּה בְּנֵי
 בְּנֵי, כִּינן שֶׁהִרְחִית אֶת רִיחָהּ, וְדַאי מִתְּהַרָה יֵשׁ בָּהּ שֶׁלֹּךְ לֹא נִיטַל מִמָּךְ
 רִיחַ הַפִּירוֹת, יִהְיֶה נִיחָלִיָּה - נִתְּנָה לוֹ רַב הוֹנָא לִרְבָּה, אֲדַהֲבִי אֵתָא
 אִבָּא בְרִיָּה - בֶּין כֵּן בָּא אֲבָא בְּנֵי שֶׁל רַבָּה בְּרַב הוֹנָא, שֶׁקֶלָה יִהְיֶה
 נִיחָלִיָּה - נִטְלָה רַבָּה בְּרַב הוֹנָא וְנִתְּנָה אֲבָא בְּנֵי, אִמֵּר לִיה רַב
 הוֹנָא לִרְבָּה בְּנֵי, בְּנֵי שֶׁמֶחַת אֵת לִבִּי בְּכֵן שֵׁשׁ בָּךְ שֶׁתְּהַרָה וְהִקְהִיתָ
 אֵת שִׁינִי בְּכֵן שֶׁהִרְאִית לִי שֶׁאֵתָא אֲוֹחַב אֶת בְּנֵךְ יוֹתֵר מִמֶּנִּי, שֶׁלֹּקַחַת
 אוֹתָהּ מִמֶּנִּי וְנָתַתָּ לּוֹ, הִינֵנִי דְאִמְרִי אִינְשִׁי, רַחֲמֵי דְאִבָּא אִבָּנִי -
 רַחֲמֵי הָאֵב עַל בְּנִי, רַחֲמֵי דְבְּנֵי אִבָּנִי דְהוּוֹ לִיָּה - וְרַחֲמֵי הֵבֵן אִינֵם
 עַל הָאֵב, אֵלָּא עַל הַבְּנִים שֶׁלֹּךְ.
 עוֹד מִסְפֶּרֶת הַגְּמָרָא, רַב אֵתָא בְּרַב יַעֲקֹב אִימְפֵּל בִּיה בְּרַב יַעֲקֹב בְּרַב
 בְּרִיתִיה - טַרַח בְּגִידוֹלוֹ שֶׁל רַב יַעֲקֹב בֵּן בֶּתֶר, כִּי נָדַל, אִמֵּר לִיה רַב
 אֲחָא בְּרַב יַעֲקֹב לִנְכֹדָה, אֲשֶׁקֶינִן מָאָה - הִשְׁקֵנִי מֵיָם, אִמֵּר לוֹ רַב יַעֲקֹב,
 לֹא בְּרִיךְ אֲנִי - אִינִי בְּנֵךְ, וְאִינִי חַיִּיב לִכְבֹּדְךָ כָּאֵב, וְהִינֵנִי דְאִמְרִי
 אִינְשִׁי, רַבִּי רַבִּי, בְּרַחֲמֵי אֲנָא - גָּדַל גָּדַל אֶת נַכְדִּיךְ, וְלִבְסוֹף
 יֵאמְרוּ לָךְ בֵּן בֶּתֶר אֲנִי.
 מִשְׁנָה, בְּפֹלִמוֹם שֶׁל אֲסַפְסִינּוֹם - בְּבִיאַת חִילוֹ שֶׁל אֲסַפְסִינּוֹם
 קִיסֵר רומי עַל יִירוּשָׁלַיִם בְּסוּף יָמֵי בֵּית שֵׁנִי, נִזְרָו חֲכָמִים עַל עֲמֻרֹת
 חֲתָנִים, וְעַל הָאִירוֹם. בְּפֹלִמוֹם - בְּבִיאַת חִילוֹ שֶׁל מִיטוֹם,
 כִּשְׁהִבְאוֹ הוֹרְקֵנוֹס לְהִלְחֵם עִם אִרִיסְתוֹבִלוֹס אֲחִיו, נִזְרָו חֲכָמִים עַל
 עֲמֻרֹת בָּלוֹת, וְשָׁלָא לְמַד אֲדָם אֵת בְּנֵי וְיוֹנִית. בְּפֹלִמוֹם - בְּבִיאַת
 הַחִיל הָאֲחֵרֹן עַל יִירוּשָׁלַיִם, שָׁבוּ בָּא טִיטוֹס וְהִרְחִיב אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,
 נִזְרָו חֲכָמִים שֶׁלֹּא תִצָּא הַכֶּלֶה בְּאִפְרִינֵן - בְּחוּפֶת כְּבוֹד שֶׁל מַעֲלִים
 וְטִלְוִית מִזְחָבוֹת בְּתוֹךְ הָעִיר כִּשְׁמִלִיכִים אוֹתָהּ מִבֵּית אֲבִיה לְבֵית
 בַּעֲלָהּ, וְרַבּוֹתֵינוּ הִתִּירוּ שֶׁתִּצָּא הַכֶּלֶה בְּאִפְרִינֵן בְּתוֹךְ הָעִיר.
 מִשְׁמַת רַבִּי מֵאִיר, בְּמִלּוֹ מוֹשְׁלֵי מְשָׁלִים - מַלְמִדִּים אֶת הַחֲכָמָה
 דָּרָךְ מִשֶּׁל מוֹלִיצָה, כְּגוֹן מוֹשְׁלֵי שְׁעִלִים. מִשְׁמַת בֶּן צְוֹא, בְּמִלּוֹ
 הַשְׁקָדָנִי - שְׁקוּדִים עַל דְּלֹתוֹת בֵּית הַמִּדְרָשׁ לִילָה יוֹם. מִשְׁמַת בֶּן
 זֹמָא, בְּמִלּוֹ דְהִרְשֵׁנִים - דוֹרְשִׁים אֶת טְסוּקֵי הַתּוֹרָה. מִשְׁמַת רַבִּי
 עֲקִיבָא, בְּמִלּוֹ כְּבוֹד הַתּוֹרָה - שְׁהִיָּה דוֹרֵשׁ כָּל קוֹץ וְקוֹץ שֶׁל אוֹתוֹת,
 וְכָל שָׁכֵן אוֹתוֹת, וְהוּוֹ כְּבוֹד הַתּוֹרָה שֶׁאֵין בָּהּ דָּבָר לְבַטְלָהּ. מִשְׁמַת
 רַבִּי הִנְיָא בֶּן דּוּסָא, בְּמִלּוֹ אִנְשֵׁי מַעֲשֶׂה - בְּטוֹחִים בְּצוּקָתָם
 וְעוֹשִׂים מַעֲשֵׂי פֶלֶא. מִשְׁמַת רַבִּי יוֹסִי קַמְנִתָּא, פְּסָקוֹ חֲסִידִים, וְלָמָּה
 נִקְרָא שְׁמוֹ קַמְנִתָּא, שְׁהִיָּה קַמְנִתָּא וְסוּפֵם שֶׁל חֲסִידִים. מִשְׁמַת רַבִּן
 יוֹחָנָן בֶּן זְבַדִּי, בְּמִלּוֹ זִיו הַחֲכָמָה. מִשְׁמַת רַבִּן גַּמְלִיאֵל הַזֶּקֶן, בְּמִלּוֹ
 כְּבוֹד הַתּוֹרָה - שְׁהִיָּה עַד אַז עוֹסְקִים בָּהּ בַּעֲמִידָה, וּמִשְׁמַת יִרְדָּה
 חוֹלְשָׁה לְעוֹלָם וְעוֹסְקִים בָּהּ בִּישִׁיבָה, וְנִתְּנָה מִתְּהַרָה וּפְרִישׁוֹת.
 מִשְׁמַת רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל בֶּן פֶּאֱבִי, בְּמִלְחָה זִיו הַכְּהוֹנֵה - שְׁהִיָּה חֲכָם
 וְעֵשֶׂר וְכֹתִנִּים רַבִּים אוֹכְלִים עַל שׁוֹלְחָנוֹ. מִשְׁמַת רַבִּי, בְּמִלְחָה עֲנֹה
 וְיִדְאָת חֲטָא.
 [גְּמָרָא. תְּנֵן רַבְּנָן], רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יֵאִיר אוֹמֵר, מִשְׁחָרֵב בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בּוֹשׁוּ חֲבֵרִים - תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וְכֵנִי חוֹרֵין - מִיּוֹחֲסִים,
 וְחָפְזוֹ רֵאשֵׁם לִפִּי שְׁהִיָּה מִמְּזוּרִים וְעוֹזֵי הַפְּנִים בְּגִדּוֹלָה וְעוֹשֶׂר,
 וְהַתַּלְמִידִים וְהַמִּיּוֹחֲסִים בַּעֲנִיּוֹת, וְנִדְלָדְלוּ אִנְשֵׁי מַעֲשֶׂה, וְנִבְרָו פְּעִלֵי
 זִרְעָה וְכַעֲלֵי לִשׁוֹן, וְאֵין דּוֹרֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל וְאֵין מְבַקֵּשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים.
 וְאֵין שׁוֹאֵל בְּשִׁלּוֹם חֲבִירוֹ, וְאֵם כֵּךְ, עַל מִי לָנוּ לְהִשְׁעוֹ, עַל אֲבִינוּ
 שֶׁשֶּׁשְׁמִים.
 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַנָּדוֹל אוֹמֵר, מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שָׂרוּ
 חֲסִידֵימָא לְמִתְּוִי בְּסַפְרֵיָא - הִתְחִיל עֵרֶךְ הַחֲכָמִים לִהְיוֹת כְּמִלְמִדֵי
 תַּיִנוּקוֹת, וְסַפְרֵיָא כְּחֻזְיָא - וְעֵרֶךְ מַלְמִדֵי הַתַּיִנוּקוֹת הִתְחִיל לִהְיוֹת
 כְּשִׁמְשֵׁי הַצְּבוֹר, וְהוֹנִיָא כְּעִמָּא דְאֶרְעָא - וְעֵרֶךְ שִׁמְשֵׁי הַצְּבוֹר הִתְחִיל
 לִהְיוֹת כְּעַם הָאֶרֶץ, וְעִמָּא דְאֶרְעָא

שֶׁמְבַטְלִים דִּין אֲבִיהֶם הַרְשָׁעִים לְעֵתִיד לְבֹא, וְכך
 אוֹמְרִים לְפָנָיו, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מֵאַחֵר שֶׁאֵתָה עֲתִיד לִפְרַע מִקֶּן,
 לָמָּה הִקְהִיתָה שִׁינֵיהֶם בָּם לַעֲנֹשׁם בְּמִיתָתוֹם בְּקִטְנוּתוֹ.
 אִמֵּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַב יִבְרָכְיָה, אֲלִמְלָא תִפְלָתוֹ שֶׁל דָּוִד, הָיָה כָּל
 יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת מוֹכֵרֵי רַבָּב - שׁוֹמְנִים וְדַבְרִים מֵאוֹסִים, מִתּוֹךְ עֲנִיּוֹתָם,
 שֶׁנֶּאֱמַר בְּתַהֲלִים, שֶׁבֶקֶשׁ דָּוִד עַל יִשְׂרָאֵל, שֶׁגַּם כִּשְׁהִיָּה בְּגִלּוֹת,
 'שִׁיתָה ה' מוֹרָה לָהֶם, שִׁפְרוּשׁוֹ, תִתֵּן לַעֲנִיִּים מִרוֹת וְעוֹשֶׂר, כְּדִי שֶׁלֹּא
 יִהְיוּ פְחוּתִים וְנִבְיִים כָּל כֵּךְ בַּעֲנֵי הָאוֹמוֹת.
 וְאִמֵּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַב יִבְרָכְיָה, אֲלִמְלָא תִפְלָתוֹ שֶׁל חֲבִקּוֹן, הָיָה
 שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים מִתְּכַבְּסִים בְּמִלִּית אֶחָת מִרְבּוֹב עֲנִיּוֹתָם וְעוֹסְקִין
 בְּתוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר תִּתְּנֵם לָהֶם חֲבִקּוֹן, "ח" שֶׁמֶעֱתִי יִרְאֵתִי ה'
 פְּעֻלָּה בְּכֵרֶב שִׁנִּים תִּיְהִי, אֵל תִּקְרָא בְּכֵרֶב שִׁנִּים, אֵלָּא 'בְּכֵרֶב
 שִׁנִּים, וְכך הוּא נִדְרָשׁ, פְּעֻלָּה, שְׁהִיָּה הַתּוֹרָה, כְּשִׁשְׁנִים מִתְּכַרְבִּים
 לְלִמּוּד אוֹתָהּ בְּכִסּוֹת אֶחָת מִחֲמַת עֲנִיִּים, חִיד אוֹתָם לְבָל יִהְיוּ עוֹסְקִים
 בָּהּ בַּעֲנִיּוֹת מִרְבּוֹה.
 וְאִמֵּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַב יִבְרָכְיָה, שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים הִמְחִילִין
 בְּדִרְךָ וְאֵין בִּיעִינָן דְּבִרֵי תוֹרָה, רָאוּנָן לִישְׁרָה בְּאֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר
 כִּשְׁתַּלְכוּ אֱלִיהֶם הַנְּבִיא וְאִלְשָׁע תַּלְמִידוֹ, 'וַיְהִי הַמָּה הוֹלְכִים הַלֹּךְ
 וְדָבָר וְהָמָּה רַבָּב אֵשׁ וְגו' - הַפְּרִיד בִּינֵיהֶם, וְלֹקַח אֶת אֱלִיהֶם, מֵעִמָּא
 שֶׁלֹּא נִשְׁרָפוּ אֵשׁ שֶׁל מַעֲלָה, הוּא מִשּׁוֹם דְּאִיבָא דִּיבּוֹר תּוֹרָה בִּינֵיהֶם,
 הָא אֵם לִיבָא דִּיבּוֹר, הָיָה רָאוּנָן לִישְׁרָה.
 וְאִמֵּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַב יִבְרָכְיָה, שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים הִדְרִין בְּעִיר
 אֶחָת וְאֵין נִזְחִין זֶה לָזֶה בְּחִלְקָהּ, אֲחֵר מֵהֶם מֵת עַל יַד חֲבֵירוֹ, וְאֲחֵר
 - הַחֲרוֹג בְּשִׁגְגָה גּוֹלָה עַל יַדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר בְּפִרְשַׁת עֵרִי מִקְלָט, שִׁמְטָת
 עִיר מִקְלָט הִיא "לְנוֹם שֶׁמָּה רֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת רֵעֵהוּ בְּכָל־
 דַּעַת", וְאֵין 'דַּעַת' אֵלָּא תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר עַל יִשְׂרָאֵל כִּשְׁעִבְרוֹ עַל
 מִצְוֹת הַתּוֹרָה 'נִרְמּוּ עַמִּי מִכָּל־הַדַּעַת' שִׁפְרוּשׁוֹ, שִׁנְטַפְשׁוֹ עַמִּי
 מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא עִסְקוּ בְּתוֹרָה, וְנִדְרָשׁ הַפְּסוֹק שֶׁל עֵרִי מִקְלָט כֵּךְ,
 שֶׁהִרְצִיחָה נִגְרָמָה מִשּׁוֹם שֶׁלֹּא עִסְקוּ יַחֲד בְּדַעַת שְׁהִיָּה תּוֹרָה.
 אִמֵּר רַבִּי יְהוֹדָה בְּרִיָּה דְרַבִּי חִיָּא, כָּל תַּלְמִיד חָכָם הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה
 מִתּוֹךְ הַדָּחֵק, תִּפְלָתוֹ נִשְׁמַעַת, שֶׁנֶּאֱמַר, "כִּי עַם בָּצִינוּ יֵשֶׁב
 בִּירוּשָׁלַיִם כִּכָּה לֹא תִכְבֶּה חֲנוּן יִתֵּן לָקוֹל וְעֵקֶר נִשְׁמַעַתוֹ עֲנֵה",
 וְנִדְרָשׁ, שֶׁהִקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹנֵה לָקוֹל וְעֵקֶר אֵלּוֹ הַיּוֹשִׁבִים שִׁיבָה
 שֶׁל תּוֹרָה, וְכֹתִיב בְּתַרְיָה, שְׁבִאִיחָה עֵסֶק הַדְּבָרִים אֲמֹרִים,
 "וְנָתַן ה' לָכֶם לָחֵם צָר וְיָמִים לַחֲוִין", וּמִכָּאֵן, שִׁשְׁיבָה זֶה הִיא עַל יַד
 הַדָּחֵק. רַבִּי אֲבָהוּ אוֹמֵר, אוֹתוֹ הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה מִתּוֹךְ הַדָּחֵק מִשְׁבִּיעִין
 אוֹתוֹ מִיּוֹ שִׁכְנִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּסוּף הַפְּסוֹק, "וְהָיָה עֵינֶיךָ רְאוּתָה אֶת
 מוֹרֵךְ". רַבִּי אֲחָא בְּרַב הִנְיָא אִמֵּר, אֵף אֵין הַפְּרִיזוֹד נִנְעַל בְּפָנָיו,
 שֶׁנֶּאֱמַר בְּאִתּוֹ הַפְּסוֹק "וְלֹא יִכְנֶה עוֹד מוֹרֵךְ", שִׁפְרוּשׁוֹ, שֶׁלֹּא יִסְתֵּר
 מִמָּךְ מוֹרֵךְ, שְׁהוּא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלֹא תִנְעַל הַמַּחֲצִיפָה בֵּין לְבִינוּ.
 שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה, רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשּׁוֹם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ,
 מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין יוֹם שֶׁאֵין קִלְלָה וְכוּ'. אִמֵּר רַבָּא, לֹא
 זֶה לְבַלְבַּד שֶׁאֵין יוֹם שֶׁאֵין בּוֹ קִלְלָה, אֵלָּא בְּכֵן יוֹם מְרֻפָּה קִלְלָתוֹ
 מִשֶּׁל חֲבִירוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹכָתָהּ גִּישׁוֹל, וְכֵן יוֹם הַתָּמָר מִי יִתֵּן עֵרֶב
 וְכֵרֶב תָּאמֵר מִי יִתֵּן בָּקָר", וְעַל שְׁאֵלוֹ, הִי בָקָר - עַל אִשֶּׁה בְּכֵר
 הַכּוֹנֵה שֶׁבַעֲרֵב תָּאמֵר עֲלֵי מִי יִתֵּן יוֹבָא, אִילִימָא תָּאמֵר כֵּךְ עַל בָּקָר
 דְּלִמְחָר, מִי יִדַּע מֵאִי הָיָה - וְכִי יוֹדַע הוּא שִׁיחִידָה טוֹב יוֹתֵר, אֵלָּא
 תָּאמֵר כֵּךְ עַל הַבָּקָר דְּחִלְיָה - שַׁעֲבָר, מִי יִתֵּן יוֹבָא שׁוֹב יוֹם כּוֹזֵה, מִשּׁוֹם
 שְׁהִיָּה טוֹב יוֹתֵר מִן הָעֵרֶב שֶׁאֲחֵרִיו, שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא, וְאֵלָּא אֵם כָּל
 יוֹם מִתְּרַבָּה הַקִּלְלָה, עֲלִמָּא אֲמַאי קָא מְקַיֵּם - עַל מַה הָעוֹלָם
 עוֹמֵד. עוֹנֵה הַגְּמָרָא, אֲקִדְשָׁה דְסִידְרָא - עַל סִידֵר קְדוּשָׁה שֶׁאוֹמְרִים
 עַל הַסִּדֵּר בְּשַׁחֲרִית אַחֵר תְּפִילַת שְׁמוֹנֵה עֶשְׂרֵה, וְאֵתָה שְׁמִית רַבָּא
 דְּאֶתְרָתָא - וְעַל 'אֲמֵן יֵהָא שְׁמִיה רַבָּא' שְׁעוֹנִים הֵעַם אַחֵר הַדְּרָשָׁה
 דְּבִרְבִּי אֲגָדָה כָּל שַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר עֲפָתָהּ כְּמוֹ אוֹפֵל צִלְמוֹת
 וְלֹא סִדְרִים, מִשְׁמַעוֹ, שֶׁהָאֵרֶץ חֲשִׁכָה וְצִלְמוֹת שֶׁאֵין בָּהּ סִדְרִים,
 סוּף הַפְּסוֹק הוּא, וְעוֹפֵה כְּמוֹ אוֹפֵל, וְפִירוּשׁוֹ, הָא אֵם יֵשׁ סִדְרִים -
 סוּף קְדוּשָׁה וְהָא שְׁמִיה רַבָּא, אוֹי תּוֹפִיעַ הָאֵרֶץ מֵאוֹפֵל.
 שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה, הָעִיד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְכוּ' וְלֹא

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מט עמוד א

רש"י

ששכבון דין אביהם. קורעים דין אביהם, ששכבון לדונם אומרים לפניו וכו'. הקמיתה שניהם. למה האבלתם וצערתם עלינו במותנו ונפרעת מהם בחייהם: מוכרי רכב. רכב הוא דבר מאוס. כגון חלב ודבק בקדרים ואמסין, ואין לה אדם מתעסק בהם אלא עניי שיתא' ה' מורה להם. לעיל מורה כתיב כי לא ינצח אישכן אתות עניים תאבד לעד שיתא' ה' מורה להם, תן להם מרות לאותן עניים

עשר שיהו הגויים נוחזין בהם כבוד, וידעו הגויים שכן אנש ואינם אלהות, שאין כל הכבוד והגדלה שלהם: מתכבדן בפלית אחת. משום עני בקרב שנים. אותה פעלה שלף הדתו דבר תורה, שהיא בקרוב שנים, שבנים צריכין להתקרב יחד בכספי אחד: תחיה, רפאהו ותרחה להם ותן להם חיותם: תהא חולכים הלוח ודבר בדברי תורה. כאלהו ובאלישע כתיב: ראויין לשיר. שעל מנת כן בא הרקב אל עליהם: אחד מן ע"י חברו שהרגו בשוגג וזה גולה לעיר מקלט, ואם אין כאן מקלה סימן למיתה ואיכאן וגלות סימן לגלות שאחר מן ואחר גולה: בכלי דעת. על שלא היה להם דעת להיות מלמדין זה את זה ולמדין זה מזה: נדמו עמי. וספיה דקרא ותשכח תורת אלהיה: כי עם בציון ישב. אלו יושבי ישיבת תורה, וסיפא דקרא תנו יחזק לכול עמך: להם צ"ר. במי הנהוב מדבר, במי שמונחין ששין עליו ואעפ"י יושב ועוסק בתורה: והיו עיניו וגו'. וכן בתריה כתיב ולא יבנה פתו. מחצה לא יבנה. לא יתבסס ממך בכנה בגדו ומחצה: דלמחר. מי יתן שיכא יום: מי ידע. אם יטב מן הלילה: אלא דחליף. מי יתן והיה זה יום הדין שיהיה אלא עולא אמאי שנים: מאחר שהקלה ודלכס תמיד ורבה: אנקשה פדריא. סדר קדשה, שלא תהנה ורבה שיהו כל ישראל עוסקין בתורה בכל יום דבר מועט, שאומר קריאתו ותרנגומו ותן בעוסקין בתורה, ובין שנוהג בכל ישראל בתלמידים ובכפמי הארץ ויש כאלו שנים קדשת השם ותלמוד התורה כתיב הוא, וכן יתא שמהי רבה מברך שנוהג אחר הגדה שהורשן דורש ברכים בכל שבת והיו נוחזין בה, ושם היו נקצצין כל העם לשמוע לפי שאינו יום של מלאכה ויש כאלו תורה וקדוש השם: קדרים. סדר פרשיות דתורה: מהרה. שפסקה מישאל: בשלה מעם. הפרות וירחם, שמתוך שהיו סדורים ונוהגין בקהלה רע הקהיה מטהר פרומיתו מריח רע ומעטער את מעשה בשל שפן דין: כגון פסוק מעשרות פסק שפן הדגן כשמו של מעשר דאקרי חלב ברכתיב כל חלב יצאה וגו' ופוקדי יום דחגיגותא.

ששכבון דין אביהם לעתיד לבוא. אומרים לפניו: רבנו של עולם, מאחר שאמה עתיד ליפרע מהן, למה הקמיתה שניהם בהם. אמר ר' אילעא בר יברכיה: אלמלא תפלתו של דוד, היו כל ישראל מוכרי רכב, שנאמר: "שיתא' ה' מורה להם". ואמר ר' אילעא בר יברכיה: אלמלא תפלתו של חבקוק, היו שני תלמידי חכמים מתכספים במלית אחת ועוסקין בתורה, שנאמר: "ה' שמעתי שמעך יראתי ה' פעלך בקרב שנים תיהיו" אל תקרא "בקרוב שנים" אלא "בקרוב שנים". ואמר ר' אילעא בר יברכיה: שני תלמידי חכמים המהלכין בדרך ואין ביניהם דברי תורה, ראויין לישור באש, שנאמר: "ויהי המה חולכים הלוח ודבר ויהנה רכב אש". מעמא, דאיכא דיבור. הא ליכא דיבור, ראויין לישור. ואמר ר' אילעא בר יברכיה: שני תלמידי חכמים הדרין בעיר אחת ואין נוחזין זה לזה בהלכה, אחד מן ואחד גולה, שנאמר: "לנש שמה רוצח אשר יוצא את רעהו בכלי דעת" ואין דעת אלא תורה, שנאמר: "נדמו עמי מבלי תדעת". אמר ר' יהודה בריה דר' חייא: כל תלמיד חכם העוסק בתורה מתוך הדחק, תפלתו נשמעת, שנאמר: "כי עם בציון ישב בירושלם כבו לא תבכה חנון יתןך לקול ועקד בשמעתו ענך" וכתביב בתריה: "ותן להם ה' להם צר ומים לחץ". ר' אבהו אומר: משביעין אותו מין שכינה, שנאמר: "והיו עיניו ראות את מוריד". ר' אחא בר חנינא אומר: אף אין הפרגוד ננגל בפניו, שנאמר: "ולא יבנה עוד מוריד": רבן שמעון בן גמליאל אומר משום ר' יהושע: מיום שחרב בית המקדש אין וכו': אמר רבא: בכל יום ויום מרובה קללתו משל חבירו, שנאמר "בפקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בקר" הי בקר? אילמא בקר למחר, מי ידע מאי יהיו? אלא דחליף. ואלא, עולא אמאי קא מניין? אקדושה דיסדרא וא"הא שמהי רבא? דאגדתא, שנאמר: "ארץ עפתה כמו אפל צלמות ולא סדרים" הא יש סדרים,

רש"י

שמנה ויש בה ריח טוב, ומין תמרים הוא לעצמן: מהרה יש בה. לפיכך מריחה לה ולא בטל הריח מאצלה: אתא בריה, דרבה בר רב הונא: אל' רב הונא לבריה: שמתא את לבי. בקהלה: והקמיתה את שני. שדראיתני שאובקתה על בנה מעלי, שנטלת מקונו ותת לך רחמי. אהבה: איטפל ביה. גדלו בביתו: רבי רבי. גדל גדל אותי ואע"פ כן איני בנה בר ברתך. אמא. ואין עלי לכבוד כבן: סתני בפולמוס. חלל שהביא אספיקוס על וירושלים: עטירות חתנים ואירוס. מפרש בגמרא: בפולמוס של מיטום. שהביא הורקנוס אריסטוהלוס אחיו, ובין זה לזה היו ממשים וישמים פנה כדאמר בסדר עולם: עטירי עטירי. בגמרא: בפולמוס האחרון. הוא של חרבן הבית ושל טיטוס נמי תורה: כאפריון בתוך העיר. שהיו מוליכין אותה מבית אביה לבית בעלה ואפריון של מעילים וטליתות מזהות מקפות לה: מושלי משלות. לתת אות אמתלא וטעם לחכמה לבנם בה בשערי בינה. כגון ממשלות שועלים דאמר בסנהדרין וף להי בן יהוה דריש ר"מ בפירקא וזה דריש תלתא שמעתא ותלתא אגדתא ותלתא מתלי: שנקנים. שוקדין על דלתות בית המדרש לילה ויום כדאמר ביבמות וף טמא אכל מה אעשה שנשפי חשקה בתורה: תדרשנים. שהיה בקי בטעמי המקראות כדאמר לא וכיתי שתאמר יצאת מצרים בלילות עד שירדשה בן זומא (נקטו וף יכא: בשל כבוד תורה. שהיה נותן לבו לדרוש כל קוצ וקוצ של כל אור, וכ"ש תבות ותרות ואותיות ותרות כגון בת ובת אני דורש וסאקדיו וף לה). וזהו כבוד תורה גדול שאין בה דבר לבסלה אנשי מעשה. בטוח בחשיבותו וישעיה מעשיו ספלאים כדאמר בעשית וף לה) נמטי שבורין יאמר לחמץ וירדוק ולעולם להביא זאבים בקרניהם: קטנותם של חסידים. שהיו החסידים חולכים וקלים והוא היה מקטנותיהם וסופו: וזו החכמה. זה לא ידענא מאי חייא: שפסת ר"ג תוקן בשל כבוד התורה. במסכת מגלה וף לה) אמר שעד שפסת הוא היה בריאתא מעולם ולא היה למדן תורה אלא משמת הוא ירד חלי לעולם והוצרכו ללמוד תורה מלשם בשל וזו הקהנה. שהיה חכם ועשיר וכתבים רבים אוכלי על שלמה: וכני חורין. מחסין: חפ ראשם. שגבר יד עני פנים ממזרים שהם עשירים ואלו עניים: נדלדלו אנשי מעשה. אין חש להם: ואין דורש. לישורא ואין מבשש עליהם רחמים: שרי' חכמים: התחילו החכמים ספריא. מלמד תינוקות, שהם סגנים מן החכמים: כעמא דארעא. כעמא דארעא אולא

תופיע מאופל: לא ירד טל לברכה וניטל טעם פירות וכו': תניא, ר' שמעון בן אלעזר אומר: מהרה בפולה טעם וריח, מעשר ביטל שומן דגן, רב הונא אשכח תומרתא דחגיגותא, שקלה, ברכה בסודריה. אתא רבה בריה, אמר ליה: מורחנא וריחא דחגיגותא. אמר ליה: בנה, מהרה יש בה, יהבה גיהליה. אדהכי, אתא אבא בריה, שקלה, יהבה גיהליה. אמר ליה: בנה, שמתא את לבי והקמיתה את שני. חיינו דאמרי אינשי: רחמי דאבא, אבני. רחמי דבנה, אבני דהווי ליה. רב אחא בר יעקב, איטפל ביה ברב יעקב בר ברתיה. כי גדל, אמר ליה: אשקין מין. אמר לו: לאו בריך אמא. והיינו דאמרי אינשי: רבי רבי, בר ברתך אמא: מתני' בפולמוס של אספיקוס גזור על עטירות חתנים, ועל האירוסים. בפולמוס של מיטום גזור על עטירות פלות, ושלא ילמד אדם את בנו ויוגית. בפולמוס האחרון גזור שלא תצא תפלה באפריון בתוך העיר, ורבותינו התירו שתצא תפלה באפריון בתוך העיר. משמת ר' מאיר בטלו מושלי משלים. משמת בן עזאי בטלו השקדנים. משמת בן זומא בטלו תדרשנים. משמת ר' עקיבא בטל כבוד התורה. משמת ר' חנינא בן דוסא בטלו אנשי מעשה. משמת ר' יוס' קטנתא פסקו חסידים. ולמה נקרא שמו "קטנתא"? שהיה קטנתא של חסידים. משמת ר' יוחנן בן זבאי בטל וזו החכמה. משמת רבן גמליאל תוקן בטל כבוד התורה, ומתה מהרה ופרישות. משמת ר' ישמעאל בן פאבי בטלה וזו הכהונה. משמת רבי בטל ענוה ויראת חטא: גמ' [תנו רבנן]: ר' פנחס בן יאיר אומר: משחרב בית המקדש בושו חברים ובני חורין וחסו ראשם, ונדלדלו אנשי מעשה, ונברו בעלי זרוע ובעלי לשון, ואין דורש ואין מבקש ואין שואל, על מי לנו להשען על אבינו שבשמים. ר' אלעזר הגדול אומר: מיום שחרב בית המקדש, שרו חכמיא למהווי כספריא, וספריא בחגיגה, וחגיגה כעמא דארעא, ועמא דארעא אולא

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מט עמוד ב

רש"י

אולא ונולא. הולכים ודלים ומתנוללים: בעקבות הפשית. בסוף הגלות לפני ביאת משיח: והיו ביקר. שהכל עוסקין במשפחות: ואין תובתה. אין לה אדם שיכול להוכיח, שכלם נבשלים בחטאות ובשמועיות אומר לו אתה כמותי: ובית העיר. של חכמים יהיו לבית זנות. שכל החכמים ואין לומר תורה, וראו חרב מאין איש, ובגלי יומה מתגוררים שם מפני שחיו לעיר היו בתי מדרשות שלהם: גמ'.

של מלך ושל פירות. ענין עטרה עשין מאכן של מלך שהוא צלול כאבן הכולל וקורין שלימיא. ורובעין אותה כמין צירין בגפרית כשם שעושין בכלי זהב וקספ וקורין נאולא: חילת. לישקיא כמין גמא אחר שמקשקשין בו דחר פוקא. וזו של עגבל אחר שמקשקשין בו לשיר בבית המשפחות: מנבורא. כך קורין אותו בלשון לעז טבור, והוא עשוי דפנותיו עגלות כעין נפה וקושרין דפנותיו חוטין של ברזל ושותחין על פיו עור כשהוא לח ומוחתה והוא מתנשב שם מאליה, וכשמכנין עליו במשל דק הוא מוציא קול צלול, ויש אומנין שידעין להכות עליו מכה אחר מכה בסדר עד שנשמע כמין שיר: מיתלף כמלך דחר פוקא. וזו של עגבל שעושין בבית משפחות דומה לו בקול, ואמי למעבד ההוא דגור עזיה: קפאי. כלי מחזיקין לוגין: עיר של זהב. עטרה של זהב ועיר של זהב מוצרת עליה: כפה. כמו כובע של צמר לכן מקורין פלטרין: וזוירת הקהות. טלית צבועה שני ובו קבועין טסי זהב עד שמעמידין אותה כמין כפה: אבל עושה הוא פרייה. כמין כפה של מעגלי עץ כמו שאנו עושין, ותולין בה צניפין ורדידי זהב כמו שאנו עושין: חכמת יונית. לשון חכמה שמדברים בו בני קלטין ואין שאר העם מכירין בו: מלכי בית חשמונאי. שני אחים שהיו מתקוטטין על המלוכה הורקנוס ואריסטובולוס: היה הורקנוס טבחין. צר על ירושלים והביא עמו חיל רומיים: משלשלים להם דינרי כסף. כפשה. מתרומת הלשכה לתמידים: היה שם וזן אחר. מבפנים: לעז להם. לאותן שבחזרו: נעין צפרניו ונענעוה. מחמת הפלך

רש"י

שבקרה על חלול שמו: ועל אותה שנה שנינו כו'. שאותה שנה התריבו החילות את הורעים שסביבות מדינת ירושלים והוצרך להביא אותה שנה את העמר מנגות צריפים, ובשאר השנים מצות העמר להביא מן הקרוב לירושלים דכתיב: ויחלל (מ) כרמל תקריבו שיהא הורע לח והקר מלא מקמו. וכשהוא בא מרחוק מתיבש ומתמעך ואין קר השבלת מלא מן הרעין: לשון סודר. קרוב הוא ללשון ארמי, ואומר אני שזה לשון גמרת ירושלמי, ואמנות העולם קורין אותו לינא' שורייא: או לשון יוני. שהיו קרובין לארץ זון, ולשון זון יפה מזה והיה לו לספר בו: מאי דכתיב. לא גרס אלא ריש קרא מקרא זה על עצמו ואמר שעליו לעולל את עניו בבכי יותר מן הכל: עוללה. מנולת את עיני: לנפשי. על נפשי מפני קורותי: מספר קומי. שערן שלפניו ומניח בלורית מאחוריה: מדרבי האמורי. שהן מניחין בלורית לשם עבודת בוכבים: נגנו ספר תורה. שהיה בעל הלכות מפי שמועה דרבה, וסדורות בפיו כאלו כתוב בספר בדאמר בסנהדרין (דף סח) דרבה תורה למדתי מרבותי, ולא עוד אלא שאני שונה שלשת אלקים הלכות בנטיעות קשואין ושלש מאות בביתך עזה: עצה ומחשבת. שהיה וחדיר בדרשות ובקי בהלכות ובתשובת האפיסקופים ולהבין ברמזיהם בדאמר' בפ"ק דהגניגה (דף סו) כי נח נפשיה אמרו ליה רבנן מאי תהוי עלן ממנינם, אמר להן אבדה עצה מבני ישראל נסדקה חכמה של עובדי בוכבים: ורועי תורה. עמק סבךא ולסמוך טעמי תורה שבעל פה על מדרשי המקראות ואותיות היתרים ולשונות המשפחה במקרא: רבי אלעזר בן עזריה. עשירי תורה בדאמר' (פסוק טו) תריסר אלפי עגלי זהב מעשר מעדריה כל שתא: דאיכא אנא. שאני ענותי:

הדרן עלך עגלה ערופה
וסליקא לה מסכת סוטה

המוהבנות, אבל עושה פפירית ותולה בה כל מה שירצה: שלא ילמד את בנו יונית: תנו רבנן, כשצרו מלכי בית חשמונאי זה על זה היה הורקנוס מבחין ואריסטובולוס מבפנים. בכל יום ויום היו משלשלין דינרים בקופה, ומעלין להן תמידים. היה שם וכן אחד שהיה מבין בחכמת יונית, לעז להם בחכמת יונית, אמר להן: כל זמן שעוסקים בעבודה אין נמסרין בידכם. למחר, שלשלו להם דינרים בקופה והעלו להם חזיר. כיון שהגיע לחצי חומה, נעץ צפרניו, ונודעוה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה. אותה שעה אמרו: ארור אדם שיגדל חזירים, וארור אדם שילמד לבנו חכמת יונית. ועל אותה שנה שנינו: מעשה וכן עומר מנגות צריפים, ושתי הלחם מפקעת עין סוכר, איני? והאמר רבי: בארץ ישראל לשון סודר למה? אלא, אי לשון הקודש אי לשון יונית. ואמר רב יוסף בבבלי לשון ארמי למה? אלא, או לשון הקודש או לשון פרסי. לשון יונית לחוד, וחכמת יונית לחוד. וחכמת יונית מי אסירא? והאמר רב יהודה אמר שמואל משום רבן שמעון בן גמליאל: מאי דכתיב "עני עוללה לנפשי מפל בנות עיר"? אלף ילדים היו בבית אבא, חמש מאות למדו תורה, וחמש מאות למדו חכמה יונית, ולא גשתייר מהן אלא אני בןא, וכן אחי אבא בעסאי. שאני של בית רבן גמליאל, דקרובין למלכות הוה, דתניא מספר קומי, הרי זה מדרבי האמורי. אבטולוס בן ראובן התירו לו לספר קומי, שהוא קרוב למלכות. של בית רבן גמליאל התירו להן חכמה יונית מפני שקרובין למלכות: בפולמוס האחרון גזרו שלא תצא פלה באפריון וכו': מאי מעמא? משום צניעותא: משמת רבן יוחנן בטלה החכמה: תנו רבנן: משמת ר' אלעזר נגנו ספר תורה. משמת ר' יהושע בטלה עצה ומחשבת. משמת ר' עקיבא בטלו ורועי תורה ונסתתמו מעינות החכמה. משמת ר' אלעזר בן עזריה בטלו עטרות חכמה, ש"עטרת חכמים עשרם". משמת ר' חנינא בן דוסא בטלו אנשי מעשה. משמת אבא יוסי בן קטננתא בטלו חסידים, ולמה נקרא שמו אבא יוסי בן קטננתא? שהיה מקטני חסידים. משמת בן עזאי בטלו השקדנין. משמת בן זומא בטלו הדרשנין. משמת רבן שמעון בן גמליאל עלה גובאי ורבו צרות. משמת רבי הויכפלי צרות: משמת רבי בטלה עגלה ויראת חטא: אמר ליה רב יוסף לתנא: לא תיתני עגלה, דאיכא אנא. אמר ליה רב נחמן לתנא: לא תיתני יראת חטא, דאיכא אנא:

הדרן עלך עגלה ערופה וסליקא לה מסכת סוטה

ביאורים למסכת סוטה דף מט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בה, ואז נודענה ארץ ישראל ארבע מאות פסחה מחמת חילול
כבוד שמים, אותה שעה אפרו חכמים, ארור אדם שיגדל חוירים,
וארור אדם שילמד לבנו חכמת יונית, ועל אותה שנה שבאו
הרומאים והחריבו את סביבות ירושלים, שנינו, מעשה וכן עומד
מנגות צריפים ושתי הלחם במקעת עין סוכר שהם מקומות
רחוקים, אף שמצוה להביא ממקום קרוב, כיון שלא נמצא בסביבות
ירושלים.
מקשה הגמרא, איני - וכי אכן חכמת יונית אסורה, והאמר רבי,
בארץ ישראל לשון סורסי למה לדבר בו, אלא אי לדבר לשון
הקודש, אי לשון יונית שהיא לשון צה ויפה ואילו לשון סורסי הוא
לשון עילג, ואמר רב יוסף, בבל לשון ארמי למה לדבר בו, אלא
או לשון הקודש או לשון פרסי שהוא יפה יותר מארמי, הרי
מבואר בדברי רבי, שלשון יונית מותרת. מתרצת הגמרא, לשון
יונית לחוד, וחכמת יונית לחוד שאמנם לשון יונית מותרת, אבל
חכמת יונית, שהיא שפת רמזים שהקרויים למלכות משתמשים בה,
אסורה.
שוב מקשה הגמרא, וחכמת יונית מי אסירא, והאמר רב יהודה
אמר שמואל משום רבן שמעון בן גמליאל, מאי דכתיב באיכה
"עני עוללה לנפשי מכל בנות עיר" ליש להצטער לבכות ולנוול
את עיני יותר מכל משפחות עיר, אלא לידים היו בבית אבא -
רבן גמליאל דיבנה, חמש מאות מהם למדו תורה, וחמש מאות
מהם למדו חכמת יונית, ולא נשתמיר מהן אחר החורבן אלא אני
באן, וכן אחי אבא בעסיא, הרי שמותר ללמד חכמת יונית.
מתרצת הגמרא, שאני של בית רבן גמליאל דקרובין למלכות הוו
והיה להם צורך להשתמש בחכמת יונית לצורך ישראל, דתנאי, מי
שהוא מספר קומי - מסתפר מלפניו ומניח בלורית מאחוריו, הרי זה
מדיחין והאמורי שהיו נוהגים לעשות כך לשם הבהרה זוהי, אולם
אכזבולוס בן רובין התייר לו חכמים לספר קומי, לפי שהיה קרוב
למלכות, וכן של בית רבן גמליאל התייר להן ללמוד חכמת
יונית מפני שקרובין למלכות.
שנינו במשנה, בפולמוס האחרון גזרו שלא תצא בלה באפריון
וכו' ושנינו שם שרבותינו התייר גזרה זו. אומרת הגמרא, מאי
מעמא התייר רבותינו שתצא הכלה באפריון, משום גניעותא -
שתהיה הכלה מכוסה בצאתה מבית אביה לבית בעלה.
שנינו במשנה, משמת רבן יוחנן בן זכאי בשלה זוי ההקמה. תנו
רבנן, משמת רבי אליעזר בן הורקנוס, נגזר ספר תורה - שהיו
הלכות שבתורה שבעל פה סדורות בפיו ככתובות בספר. משמת
רבי יהושע, בשלה עצה ויחשקה - שהיה זהיר בדרשות ובקי
בהלכות, ויודע להשיב על קושיות המינים. משמת רבי עקיבא,
בטלו זרועי תורה - עומק הסברא בתורה, ונסתתמו מעיינות
ההקמה - שהיה סומך את הלכות תורה שבעל פה על דרשות
הפסוקים ועל האותיות היתירות והלשונות המשתנים במקרא.
משמת רבי אליעזר בן עזריה, בטלו עטירות חכמה - שהיה
עשיר מופלג, ש"עטירות חכמים עשרים". משמת רבי חנינא בן
דוסא, בטלו אנשי מעשה. משמת אבא יוסי בן קטניא, בטלו
בטלו חסידים, ולמה נקרא שמו אבא יוסי בן קטניא, שהיה
מקטני וסופם של חסידים. משמת בן עזאי, בטלו השקרנין.
משמת בן זומא, בטלו הדרשנין. משמת רבן שמעון בן
גמליאל, עלה גובאי רבני צרות. משמת רבי, הוכפלו צרות.
שנינו במשנה, משמת רבי, בטלו ענוה ויראת חטא. אמר ליה רב
יוסף לתנא השונה את המשנה, לא תיתני במשנתך ענוה, דאיכא
אנא - שהרי יש אותי, שאני עני. אמר ליה רב נחמן לתנא, לא
תיתני במשנתך ויראת חטא, דאיכא אנא - שהרי יש אותי, שאני
ירא חטא.

אולא ודלדלה - ועם הארץ הולך ומידלדל, ואין שואל לישראל
ואין מכקש, על מי יש להשען, על אבינו שבשמים.
בעקבות משיחא הוצפא סגא - לקראת ביאת המשיח תרבה
החוצפה בעולם, ויזכר ואמיר - היוקר יגדל, הנפץ תתן פריה ויתין
למרות כן ביקר משום שישתמשו בו הכל למשתה, וכלכות תהפך
למינות, ואין תובחת - לא יהיה מי שראוי להוכיח, בית וועד של
החכמים יהיה שמם מן הלומדים ותחת זה יהיה לזנות - למקום
שמתאספים בו בעלי זמה, והגליל, שהיה שם תלמידי חכמים
וחסידים יחרב, והבבל ירום - יהיה שמם, ואנשי הבבל - אנשי
גבול ארץ ישראל יסוככו מעיר לעיר, ולא יחוננו - אין מי שיחון
אותם, וחכמות סופרים תפסח - יהיה לבח, וירא חטא ימאסו,
והאמת תהא נעדרת, נערים פני יקנים ופנינו, וקנים נעמדו מפני
קטנים, "בן מנוול אב, בת קמה באמה לחרפה ולביישה, בלה
בחתמה, אויבי איש אנשי ביתו", פני הדוד בפני הכלב - שתהיה
עזות ולא יתביישו זה מזה, תבן אינו מתבייש מאביו, ועל מה יש
לנו להשען, על אבינו שבשמים.
(גמרא) אמר רב, מה שגזרו על עטרות חתנים, לא שנו, אלא
עטרה של מלח ונפרית - העשויה מאבן מלת, או מכסף וזהב,
ומציינים אותו בגפרית, אבל עטרה של הדם ושל וורד מותר.
ושמואל אומר, אף עטרה של הדם ושל וורד אסור, אבל של
קנים ושל חילת - צמח כמין גומא הגדל במים מותר. ולוי אומר,
אף עטרה של קנים ושל חילת אסור, וכן תני לוי בפתניתיה -
וכן שנה לוי בברייתא שלו, אף של קנים ושל חילת אסור.
שנינו במשנה, בפולמוס של אספסיינוס גזרו על וכו' ועל האירוס.
שואלת הגמרא, מאי אירוס. אמר רבי אליעזר, מבטא דחד פומא
- פעמוץ שיש בעיניו אחד, שמקשקשים בו בבתי משתה. מספרת
הגמרא, רבה בר רב הונא עבד ליה לגריה מנבדא - עשה לבנו
מין תוף שקולו צלול, ואפשר להשמיע בו צליל של שיר, אהא אבבה
תקריה - בא רב הונא, אביו של רבה בר רב הונא, ושברו, וכך אמר
ליה רב הונא לרבה, גם דבר זה בכלל האיסור, כי מיהלף בטבילא
דחד פומא שהוא האירוס שנאסר, מפני שקולו דומה, אלא, ויל
עבד ליה תוף אפומא דתקבא - על פי חבית או אפומא דקפיא
- על פי כלי ששמו קפיא שמכיל שלשה לוגים, ובכך לא יתחלף
באירוס.
שנינו במשנה, בפולמוס של מיטום גזרו על עטרות בלות וכו'.
שואלת הגמרא, מאי עטרות בלות. אמר רבה בר בר חנה אמר
רבי יוחנן, עיר של זהב - עטרה עשויה מזהב, ועיר של זהב
מציירת עליה. תנאי נמי הכי, איהו עטירות בלות עיר של זהב,
אכל עושה אותה כיפה של מילת - כמין כובע של צמר נקי.
אמר בביריתא, אף על חופת חתנים גזרו. מבארת הגמרא, מאי
חופת חתנים, והורית המוזהבות - בגד צמר צבוע שני, וקבועים
בו רצועות של זהב, שמעמידים אותו ככיפה. תנאי נמי הכי, אלו
הן חופת חתנים שאסורות, והורית המוזהבות, אכל עושה
פפירית - עיגולים מעץ כמין כיפה, ותולת בה כל מה שירצה כגון
רצועות של זהב.
שנינו במשנה, ושלאל ילמד את בנו יונית. תנו רבנן, בשצרו מלכי
בית השמונאי זה על זה, שנלחמו שני האחים על המלוכה, והביא
הורקנוס עמו את חיל רומי לעזרו, היה חורקנוס מבחין לחומה,
ואריסטובולוס מבפנים, בכל יום יום היו משלשלין אלו שבפנים
דינרים בקופה מתרומת הלשכה, ומעללי להן אלו שבחוץ טלאים
לצורך תמידים, היה שם זון אחד שהיה מביר בחכמת יונית,
לעז להם לאותם שבחוץ בחכמת יונית באופן שאין הכל מבינים,
אמר להן, כל זמן שעוסקים בעבודה אין נמסרין בידכם, למחר
שלשלין להם אותם שבפנים דינרים בקופה, והעלו להם אותם
שבחוץ חויר במקום טלה, בין שהגיע לחצי חומה, נעץ צפרניו

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וחמישה לעומר עמוד ב

29 קאמער אבא שאול, אלא לענין יצירה, דבי מיתצור ולד
30 מציצתיה מיתצור – שבשנצור הוולד מאמציענו נוצר, אבל לענין
31 חיותא, דכולי עלמא יודו שעיקר החיות באפיה הוא, דכתיב, "כל
32 אשר נשמת רוח חיים באפיו וגו'".
33 עוד שנינו במשנה שיטה שלישית, רבי אליעזר בן יעקב אומר,
34 במקום שנעשה חלל, מצוארו. מבארת הגמרא, מאי מצואר דרבי
35 אליעזר בן יעקב, דכתיב "לתת אותה אל צוארי חללי רשעים",
36 הרי שהחללות קרויה על שם הצואר, ובעניינו הלא נאמר 'אשר
37 סביבות החלל'.
38 משנה. אחר שמדדו זקני הסנהדרין אל העיר הקרובה, נפטר זקני
39 ירושלים וחלבו להן, זקני אותה העיר שנמצאת קרובה מביאין
40 עגלת בקר אשר לא משכה בעול – כלי שמניחים אותו על הבמה
41 כדי לכוון החרושה שתהיה כראוי, ואין חמום פוסל בה, ומוזדיין
42 אותה לנחל איתן, ומזהו איתן, כמשמעו, קשה – שהוא בארץ
43 סלע, שהיא קשה, ומכל מקום אף על פי שאינו איתן כשר, שלא
44 נאמר איתן אלא למצוה. ועורפין אותה בקופיין – בסבין גדול
45 מאחוריה ממול ערפה, ומקומה שנערפה בו אסור מלדוץ
46 ומלעבוד בו לעולם, ומוזר לפרוק שם פשתן, ולנער – לסתת שם
47 אבנים אחר העריפה, מכיון שאינם עבודת קרקע. זקני אותה העיר
48 רוחצין את ידיהן במים במקום עריפה של עגלה, ואומרים, 'דינו
49 לא שפכה את הדם הזה ועינינו לא ראו', תמה התנא, וכי על
50 דעינינו עלתה שזקני בית דין שופכי דמים הן שהוצרכו לומר
51 'דינו לא שפכו את הדם', אלא 'דינו לא שפכו' הכוונה, שלא גרמנו
52 שישפך דמו, והיינו, שלא בא ההרג על ידינו ופטרנוהו (בלא
53 מוון) שאם שלחנו אותו ללא מזון, יש לחוש שעל ידי כך הוצרך
54 לגזול מן הבריות ומתוך כך נהרג, ועינינו לא ראו הכוונה, ולא
55 ראינוהו והתננוהו ללכת לדרכו יחידי (בלא לוויה),

1 ומבארת הגמרא את טעם המחלוקת, במאי קמיפלגי, מר – רבי
2 אליעזר סבר, גופיה דרובתיה נפיל – גופו של ההרג במקום שעמוד
3 בו בשעת המכה שם נפל, ואילו רישא דנארי ונפיל – הראש דרכו
4 לנוד ממקומו וליפול במקום אחר, ולכך קוברים אותו במקום הגוף,
5 ששם היא נפילתו. ומר – רבי עקיבא סבר, רישא היבא דנפיל נפיל
6 – הראש דרכו ליפול במקום שהותו ונהרג, ואילו גופא הוא דרתיט
7 אויל – הגוף דרכו לרוץ אחר שהוכה וליפול במקום אחר, ולכך
8 קוברים אותו במקום הראש, ששם היא נפילתו.
9 שנינו במשנה, מאין היו מודדין, רבי אליעזר אומר מטיבורו, רבי
10 עקיבא אומר מחוטמו. מבארת הגמרא, במאי קמיפלגי התנאים
11 שבמשנה, מר – רבי עקיבא סבר, עיקר חיותא באפיה – עיקר
12 חיותו של האדם היא באפו, וממילא שם היא עיקר ההריגה שבו,
13 ולכך מודדין מחוטמו. ומר – רבי אליעזר סבר, עיקר חיותא
14 במיבוריה – עיקר חיותו של האדם היא בטיבורו, וממילא שם היא
15 עיקר הריגתו, ולכך מודדין מטיבורו.
16 שואלת הגמרא, לימא מחלוקת רבי אליעזר ורבי עקיבא, בי הני
17 תנאי – תלויה במחלוקת תנאים אלו, ששנינו בברייתא, מהיכן
18 הולד נוצר – מתחיל להוצר במעי אמו, מראשו, וכן הוא אומר
19 "ממעי אמי אתה גוזף" שפירושו, אתה יצרתי במעי אמי מראשי,
20 ומנין ש'גוזף' הוא כינוי לראש, ואומר, 'גוזף נדרך והשליכי וגו'.'
21 שפירושו גזיזת שער הראש. אבא שאול אומר, הוולד מתחיל
22 להוצר מטיבורו, ומשלח שרשו אילף ואילף, ואם כך נאמר,
23 שרבי עקיבא שאמר שעיקר חיותו של אדם היא באפו, הוא משום
24 שסבר כתנא קמא שתחילת יצירתו היא מראשו, ורבי אליעזר
25 שאמר שעיקר חיותו של אדם היא בטיבורו, הוא משום שסבר
26 כאבא שאול שתחילת יצירתו היא מטיבורו.
27 משיבה הגמרא, אפילו תימא שרבי עקיבא הווצר שמודדין מחוטמו
28 סבר כשיטת אבא שאול שיצירת הולד היא מטבורו, שעד כאן לא

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושבעה לעומר עמוד א

18 בן דינאי שהיה רוצח ידוע, ותחינה בן פרישה היה נקרא תחילה,
19 ומשנעשה רוצח חזרו לקרותו בן הרצחון.
20 משרבו המנאפים פסקו המים המרים, ורבי יוחנן בן זבאי
21 הפסיקו, שנאמר "לא אפקוד על בנותיכם בי תחינה ועל
22 בלתיכם בי תנאפה בי הם עם הזונות יפרדו וגו'" ופירש כך, לא
23 אפקוד לבדוק את נשותיכם, משום שבנותיכם תזנינה, ואף הבעלים
24 עצמם עם הזונות מצויים כפרדים.
25 משמת יוסי בן יעזר איש צרידה יוסי בן יהודה איש ירושלים,
26 במלוי האשכולות – אנשים שהכל בהם ואין פגם בתורמם, שעד סוף
27 ימיהם לא היו מחלוקות במה שקבלו מרבותיהם, וראיה שאדם
28 השלם נקרא 'אשכול', שנאמר "אין אשכול לאכול בפורה אותה
29 נפשי" וההמשך הוא 'אבד חסיד מן הארץ וישר באדם אין'.
30 יוחנן בן גדול העביר מישראל הודיית המעשר – וידוי
31 המעשרות, שמצוה להתודות בפסח של שנה רביעית ושבועית,
32 'בערתי הקדש מן הבית', וביטלו יוחנן כהן גדול. אף הוא במלאת את
33 המעוררין, ואת הנוקשין, יתבאר בגמרא.

1 משנה. נמצא ההורג עד שלא נערפה העגלה, תצא העגלה
2 ותריעה בעדר שעדיין חולץ היא, נמצא משנערפה העגלה, תקבר
3 במקומה ואסורה בהנאה, ואין אומרים שנערפה בטעות, לפי שעל
4 ספק באתה מתחילתה שלא נודע מי ההורג, ובשעת עריפה ביפרה
5 ספיקה והלכה לה – היא עשתה את שלה, וכיפרה על הספק,
6 ובשנמצא אחר כך ההורג לא בטלה כפרתה בכך. נערפה העגלה
7 ואחר כך נמצא ההורג, אינו נפטר מעונשו בעריפת העגלה, אלא
8 הרי זה יתגר.
9 עד אחד אומר ראיתי את ההורג, ועד אחד אומר לא ראיתי, וכן
10 אשה אומרת ראיתי, ואשה אחרת אומרת לא ראיתי, היו עורפין,
11 שמתוך שיש הכחשה, אין לפנינו שום עדות.
12 עד אחד אומר ראיתי את ההורג, ושנים אומרים לא ראיתי, היו
13 עורפין, שאין דבריו של אחד עומדים במקום שנים. שנים אומרים
14 ראינו, ואחד אומר להן לא ראיתם, לא היו עורפין שאין עד אחד
15 יכול להכחיש שנים, והרי נודע מי הכהו.
16 משרבו הרוצחנין במלה עגלה ערופה שהרי מכירים היו מי רגיל
17 להרוג, והרי זה כמי שנודע מי הכהו, ודבר זה החל משבא אליעזר

הַתָּם כִּיּוֹן דִּאֲחֻזִּיק בֵּיהּ בעל הבית לפני שהניחו על עומר אחר, 48
 שהרי בכך עוסקת הברייתא, וְכֵה בֵּיהּ ואינו נעשה שוב הפקר מדין 49
 שכחה. 50
 מקשה הגמרא, אִי הָכִי שטעם הפטור בעומר העליון הוא משום 51
 שזכה בו, מֵאִי אִירִיא שנקטה הברייתא שהניחו על גְּבִי חֲבִירוֹ, 52
 אֲפִילוּ אם יניחנו בַּשָּׂדֶה נְמִי פטור משטעם זה, ומדוע נקטה הברייתא 53
 את הפטור דווקא באופן זה. מתרצת הגמרא, אִין הָכִי נְמִי – אכן 54
 היה לברייתא לנקוט את פטורו גם כשהניחו על גבי קרקע, שפטור 55
 משום שכבר זכה בו, וְהֵא דְּקִתְּנִי בברייתא שהניחו על גְּבִי חֲבִירוֹ, 56
 מִשּׁוּם שרצתה לפרש גם את דינו של עומר תַּתְּחוֹן שנחלקו בו תנא 57
 קמא ורבי יהודה. מקשה הגמרא, כִּיצַד תאמר שטעם הפטור של 58
 העומר העליון הוא משום שזכה בו, וְהֵא מִפְּנֵי שְׁהוּא צָף קֶאָמֵר 59
 בברייתא. הרי מפורש שהטעם הוא משום שצף באויר. מתרצת 60
 הגמרא, אִימָא – אמור בברייתא, מִפְּנֵי שְׁהוּא מִצָּף בתוספת כ"ף 61
 הדמיון, ופירושו, שכיון שזכה בו, אף שהניחו מידו, הרי הוא כאילו 62
 הוא צף עדיין מן השדה ומונח בידו, ולא חל עליו דין שכחה. 63
 הגמרא חוזרת לענין עגלה ערופה. אֲמַר אַבְי, הֲרִינִי כאן 64
 בפומבדיתא מוכן להשיב לכל שואל בעומק ובחריפות כִּבְּן עֲזַאי 65
 שהיה חריף והיה יושב ודורש פְּשׁוּקֵי מִכְּרִיא. כיון שכך, אֲמַר לִיה 66
 הַחֲוָא מְדַרְבְּנָן לֵאבְי, שְׁנֵי חֲלָלִים – שני הרוגים מוטלים וְהָ עַל גְּבִי 67
 וְהָ ואחד משוך מעט מחברו, ומתוך כך יש לכל אחד מהם עיר 68
 קרובה אחרת, מְהִירָן הוּא מוֹרְד את העיר המביאה עגלה ערופה. 69
 ויש בשאלה זו כמה צדדים, שהרי יתכן שההרוג התחתון קרוי 'טמון', 70
 שהעליון מסתירו, ואין מביאים עליו עגלה ערופה. ויתכן שההרוג 71
 העליון קרוי 'צף' מאחר שאינו נוגע בארץ, והרי אין מביאים עליו 72
 עגלה ערופה, כפי שלמדנו במשנה שאין מביאין עגלה ערופה 73
 בנמצא חלל צף. ומאידך יתכן שכיון שההטמנה או ההגבהה היא 74
 דרך מין במינו, שהוא אדם כמותו, אינו נחשב הפסק, ואין זה 'טמון' 75
 או 'צף'. ויתכן גם שסברת 'מין במינו' נכונה רק לגבי שלא יקרא 76
 'טמון' ולא לגבי שלא יקרא 'צף'. או להפך, רק לגבי 'צף' ולא לגבי 77
 'טמון'. וביאר השואל את הספק, האם נאמר שגם כשההטמנה היא 78
 דרך מין בְּמִינוֹ שהרי הוא אדם כמותו, גם בכגון זה הָוִי התחתון 79
 מְמוֹן, שאין סברת מין במינו נכונה לענין שלא יקרא 'טמון', אבל 80
 לענין שלא יקרא 'צף' סברת מין במינו נכונה היא, וּמִין בְּמִינוֹ – 81
 וכשההגבהה היא דרך מין במינו לֹא הָוִי בכך צָף, וּמַעְלִיּוֹן מוֹרְד – 82
 והעיר הקרובה לעליון מביאה עגלה ערופה ולא הקרובה לתחתון. 83
 או דְּלִמָּא, גם כשההגבהה היא דרך מין בְּמִינוֹ, הָוִי ההרוג העליון 84
 צָף, שאין סברת מין במינו נכונה לענין שלא יקרא 'צף', אבל לענין 85
 שלא יקרא 'טמון' סברת מין במינו נכונה היא, וּמִין בְּמִינוֹ – 86
 וכשההטמנה היא דרך מין במינו לֹא הָוִי בכך מְמוֹן, וּמַתְּחוֹן מוֹרְד 87
 – והעיר הקרובה לתחתון מביאה עגלה ערופה ולא הקרובה לעליון. 88
 או דְּלִמָּא, גם כשההגבהה היא דרך מין בְּמִינוֹ הָוִי בכך מְמוֹן, וּמִין 89
 בְּמִינוֹ הָוִי כמו כן צָף שאין סברת מין במינו נכונה לא לענין שלא 90
 יקרא טמון ולא לענין שלא יקרא צף. וְלֹא מַתְּחוֹן מוֹרְד וְלֹא 91
 מַעְלִיּוֹן מוֹרְד – והן העיר הקרובה לעליון, הן הקרובה לתחתון, 92
 שתיהן אינן מביאות עגלה ערופה. 93
 אֲמַר לִיה אבִי, 94

מעיקר המלה 'בשדה' למדו לרבות שכחת קמה. וְרַבִּי יְהוּדָה שלא 1
 למד מכאן שכחת קמה, משום נצרך לו את עיקר הפסוק למעט צפו 2
 עומרים לתוך שדה חברו, לא רצה ללמוד זאת מן היתור של הכ"ף, 3
 כִּי 'בַּשָּׂדֶה' בַּשָּׂדֶה לֹא מִשְׁמַע לִיה שזהו יתור שניתן לדורשו, שגם 4
 ללא דרשה ניתן לכתוב 'בשדה' עם כ"ף, אם כן מ'בשדה' הוא צריך 5
 ללמוד שכחת קמה, ואין לו דרשה למעט טמון. 6
 בהקשר לדין זה שהוזכר בענין שכחה, צפו עומרין לתוך שדה חברו, 7
 מביאה הגמרא את ספקו של רבי ירמיה. בְּעֵי רַבִּי יְרֵמְיָה, צָפוּ 8
 עוֹמְרִין לְתוֹךְ שָׂדֶה – היו העומרים באויר שדהו, ולא על שדהו 9
 ממש, כגון על גבי אבן או עמוד, או על עומרים אחרים, ושכחם, 10
 מֵהָ, האם חל עליהם דין שכחה או לא, והספק הוא, האם אִוִּיר 11
 שָׂדֶה בַּשָּׂדֶה דְּמִי או לֹא בַּשָּׂדֶה דְּמִי. 12
 אֲמַר לִיה רַב כְּהֵנָה לְרַב פְּפִי, וְאֲמַרִי לֵה, רַב כְּהֵנָה לְרַב זְבִיד, 13
 תַּפְּשׁוּטִי לִיה את ספקו של רבי ירמיה, מְדַרְבֵּי אֲבָהוּ אֲמַר רַבִּי 14
 אֲלֵעֹזֵר, דֹּאמֶר, פֶּרֶט לְשַׁצְפוּ עוֹמְרִין לְתוֹךְ שָׂדֶה חֲבִירוֹ שאו לא 15
 חל עליהם דין שכחה, והבין רב כהנא, ש'צפו' פירושו שהעומרים 16
 עומדים באויר שדה חברו על גבי משהו, ואינם על שדהו ממש, 17
 ומבואר בכך, שגם אם העומרים צפים ואינם על גבי השדה ממש, 18
 דְּחִבְרִי אִין – אז מיעטתו תורה מדין שכחה, אבל לְתוֹךְ שָׂדֶה, גם 19
 אם אינם על השדה ממש לֹא מיעטה תורה, וחל עליהם דין שכחה. 20
 דחה רב פפי או רב זביד את הראיה, ואמר לרב כהנא, וְלִמְעֻמְיָהּ 21
 שהבנת ש'צפו' שהזכיר רבי אלעזר, פירושו שעמדו באויר שדה 22
 חברו, אם כך משמע, שגם לְתוֹךְ שָׂדֶה חֲבִירוֹ, צָפוּ אִין – אז מיעטתו 23
 תורה מדין שכחה, אבל אם הם מוֹנְחִין בשדה חברו ממש לֹא מיעטה 24
 תורה, וחל עליהם דין שכחה, וכיצד אפשר לומר כך, וְהֵא סוּף סוּף, 25
 הרי בְּעֵינָן שהעומר ישבח 'בַּשָּׂדֶה' כדי שיחול עליו דין שכחה, שהרי 26
 זהו לימודו של רבי אלעזר, וְלִיכָא – וגם כשהעומרים על הארץ, 27
 עדיין אינו מתקיים תנאי זה. אֲלָא ודאי, לְתוֹךְ שָׂדֶה חֲבִירוֹ שאמר 28
 רבי אלעזר שאין נהג בהם שכחה, וּבִנְיָנוּ וְאֲפִילוּ הם מוֹנְחִין על 29
 שדה חברו ממש, וְהֵא דְּקֶאָמֵר רַבִּי אֲלֵעֹזֵר צָפוּ אין פירושו שהם 30
 צפים באויר שדה חברו על גבי משהו, ואינם מונחים, אלא פירושו 31
 שהתרוממו ברוח ונפלו לתוך שדה חברו ממש, ונקט כך משום דְּלֹא 32
 מִשְׁכַּחַת לֵה שישכחו עומרים שלו בשדה חברו, אֲלָא בְּצָפוּ ברוח 33
 באויר שדהו, וכך נפלו לתוך שדה חברו, אבל כשמונחים באויר 34
 ייתכן שאף בשדהו לא חל עליהם דין שכחה. 35
 הגמרא מביאה ראיה לפשוט את ספקו של רבי ירמיה, בצפו עומרים 36
 בתוך שדהו. תָּא שְׁמַע ראייה מברייתא, עוֹמֵר שְׁחֻזִּיק בּוּ בעליו 37
 לְהוֹלִיבֵי מן השדה לְעִיר, וְהִנִּיחוּ עַל גְּבִי עוֹמֵר חֲבִירוֹ, וְשִׁכְחוּ, 38
 העומר תַּתְּחוֹן הרי הוא שִׁכְחָה, וְהַעֲלִיּוֹן אִינוֹ שִׁכְחָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן 39
 בֶּן יְהוּדָה אֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׁנִיָּהּ אִינוֹ שִׁכְחָה, העומר 40
 תַּתְּחוֹן אינו שכחה מִפְּנֵי שְׁהוּא מְמוֹן תחת העומר העליון, 41
 וְהַעֲלִיּוֹן אינו שכחה מִפְּנֵי שְׁהוּא צָף באויר שדהו, ואינו על שדהו 42
 ממש. ומדקדקת הגמרא מכאן, עַד כָּאן לֹא פְּלִיגִי התנאים בברייתא 43
 אֲלָא בַּתְּחוֹן אם הוא שכחה או לא, אֲבָל פְּעִלְיוֹן דְּבִרִי חֵבֵל לֹא 44
 הוּא שִׁכְחָה, הרי מפורש שכל שהעומר באויר שדהו ולא בשדהו 45
 ממש, אינו שכחה. דוחה הגמרא, לעולם נהג דין שכחה גם בעומר 46
 העומד באויר שדהו, ומה שהעומר העליון כאן אינו שכחה, שְׁאִנִּי 47

שכלו של האדם הוא מוגבל באופן תמידי, ואינו יכול לקלוט את הכול ולהחליט לפי זה את דרך חייו – וזה יכול להיעשות רק על-ידי בורא העולם, שגילה את רצונו בתורה.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושבעה לעומר עמוד ב

הרי אין האנשים מנוקים מעון, ולכן בטלו מי המרים, ואומר פסוק
 נוסף, "לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה בו" שואלת הגמרא על
 דברי הבריייתא, מאי ואומר – מה מלמדנו פסוק זה, משיבה הגמרא,
 וכי תימא, עון זדויה אין – הוא בלבד מעכב את בדיקת מי המרים,
 אבל עון זדויה וזדוניה לא מעכבים את הבדיקה, לכן תא שמע
 פסוק נוסף "לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה ועל בנותיכם כי
 תנאפנה" שאף עון בנותיו וכלותיו מעכבים את הבדיקה. ומבאר
 הגמרא שגם המשך הפסוק הוצרך ללמדנו, וכי תימא, עון האיש
 הבוהל אשת איש אין – הוא בלבד מעכב את הבדיקה, אבל עון
 דפניה לא מעכב, לכן תא שמע את המשך הפסוק, "כי הם עם
 הזונות יפרדו ועם הקדשות יזכו וגו'" והזונות משמע פניה,
 לומר שאף בעון זנות עם פניה אין המים בודקים את אשתו. עוד
 מבאר הגמרא את סוף אותו פסוק, מאי יעם לא יבין ולבט,
 אמר רבי אלעזר, אמר להם נביא לישראל, אם אתם מקפידין
 על עצמכם מלהכשל בזנות, או מים בודקין נשותיכם, ואם לאו,
 הרי אינכם מנוקים מעון, ואין המים בודקין נשותיכם.
 ממשיכה הבריייתא, משרבו בעלי הנאה, ומתוך כך אינם טורחים
 לעיין בדין ולהוציא הרב לאשורו, נתעויות הדינין ונתקלקלו
 המעשים מתוך כך, ואין נזהר לקדוש ברוך הוא בעולם.
 משרבו רואי פנים בדין – דיינים ומכבדים בעל דין אחד על פני
 חברו, בטל לא תגורו מפני איש' ופסק' לא תבירו פנים במשפט,
 ופרקו עול שמים מעליהם, ונתנו עליהם עול בשך ודם.
 משרבו לוחשי לחישות בדין – עורכי הדינים המתלחשים עם
 הדיינים בדבר זכותו של זה וחובתו של זה, נגרמת בכך הטיית
 המשפט, ואז רבה חרון אף בישראל, ונסתלקה השכינה, משום
 שנאמר 'בקרר אלהים יושפט', מכאן ששכינה שרויה כשיש
 משפט, ובהטיית המשפט היא מסתלקת.
 משרבו האנשים העושים מעשים להנאתם, שעליהם נאמר 'אחרי
 בצעם לבם הולך', על ידי כך רבו המשבחים את הרשעים,
 שעליהם נאמר 'האומרים לרע טוב ולטוב רע'.
 משרבו 'האומרים לרע טוב ולטוב רע', רבו צעקות הוי הוי
 בעולם, שכן נאמר, 'הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע'.
 משרבו גסי הרוח שדרכם להיות מושבי תרוק בפיהם, רבו
 ההיזרים, ונתמעטו עקב כך התלמידים, והתורה הוזרת על
 לומדיה ומפשת אותם, כיון שאינה מתקיימת בגסי הרוח.
 משרבו היזירים, התחילו בנות ישראל להנשא ליזירים, לפי
 שאין דורינו רואה אלא לפנים ועל ידי היותם נראים להן
 חשובים. מקשה הגמרא, איני – וכי אכן כך הוא, שהיזירים
 מקובלים על נשותיהם, והאמר מר, האי מאן דמיתר, אפילו

אאיניש ביתיה לא מיכפל, שנאמר, 'נכר יתור ולא יגוה' ופירושו
 'לא יגוה' אפילו בנהו שלו. מתרצת הגמרא, מעיקרא קפצה עליה
 – מתחילה קופצת עליו, אולם לבסוף מתויל עליהו – בסוף נמאס
 בעיניהו.
 משרבו מפילי מלאי על בעלי בתים – דיינים הנותנים טחורה
 לבעלי בתים להתעסק בה ולעשות ריוח לדיינים, רבה השוחד
 והפניות משפט שהרי הדיינים מיוחדים בכך ונוטה לבם למי
 שהריוח להם, ופסקה טובה.
 משרבו הדיינים האומרים למי שעושה להם טובה 'מקבלני טובתך'
 'ומחוקני טובותיך', אינם יראים מן הדיינים, ועקב כך רבו איש
 הישר בעיניו יעשה, ואין אימת הגדולים על הקטנים, ואז שפלים
 הונבהו והגבוהים הושפלו ואין ניכר בין גבוה לשפל, ומלכותא
 אולא ונולא – ומלכות ישראל הולכת ומתנוולת.
 משרבו צרי עין מלהנות לאחרים, וטורפי טרף – גולנים, רבו
 מאמצי חלב מן העניים מלתת להם צדקה וקופצי ידים מלהלוות,
 ועברו על מה שכתוב בתורה 'השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך
 בליעל וגו' ורעה עינך באחריך האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל ה'
 והיה כך חטא'.
 משרבו נשים ההולכות נטויות גרון ומשקדות עינים, ובאות על
 ידי כך לירי ניאוף, רבו הבעלים המקנאים לנשותיהם, וצריכים
 להשקות מים הפורים, אלא שפסקו המים המרים מלבדוק, כאמור
 לעיל.
 משרבו מקבלי מתנות, נתמעטו הימים של חיי האדם ונתקצרו
 השנים, דכתיב 'ושונא מתנות יחנה'.
 משרבו וחונני חלב – הסומכים על ביתם ואינם מתאמצים לשמוע
 היטב מפי רבם, לא הבינו התלמידים את רבותיהם, ועקב כך רבו
 מחלוקות בישראל.
 משרבו תלמידי שמואי וחילל שלא שימשו כל צורכן, רבו
 מחלוקות בישראל, ונעשית תורה בשתי תורות.
 משרבו מקבלי צדקה מן העובדי בוכבים, היו כביכול ישראל
 למעלה והם למטה, ישראל לפנים והם לאחור בלשון נקיה,
 והכוונה היא להפוך.
 שנינו במשנה, משמת יוסי בן יועזר בו' בטלו האשכולות. שואלת
 הגמרא, מאי אשכולות. אמר רב יהודה אמר שמואל, איש שהכל
 בו – שתורתו אמת ואין בה פגם, ולא שכחה.
 שנינו במשנה, יוחנן בן גדול העביר חורבית המעשר בו'. שואלת
 הגמרא, מאי מעמא ביטל את ידי המעשרות. אמר רבי יוסי ברי
 חנינא, לפי שאין נותנין אותו – את מעשר ראשון בתיקונו,
 דרחמנא אמר דיהבי ללוים – שיתנוהו ללוים,

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושמונה לעומר עמוד ב

שם מקומו, בדכתיב ביהושע שיש מקום ששמו כך 'זוף ומלם'
 ובעלות, ביוצא בדבר אתה אומר במה שנאמר בתהילים, 'כבוא
 היופים ויאמרו לשאול הלא דוד וגו', ואף שם שאלו מאי זיפים,
 אמר רבי יוחנן, אלו בני אדם המזויפי בדבריהם ואומרים דברי
 שקר ורכילות. ורבי אלעזר אומר, קריים כך על שם מקומו,
 בדכתיב 'זוף ומלם ובעלות'.
 שנינו במשנה, ופסקו אנשי אמה. אמר רבי יצחק, אנשי אמה
 אלו בני אדם שהן מאמינין בהקדוש ברוך הוא ומוציאים ממון

למצוות ואינם דואגים, דתניא, רבי אליעזר הגדול אומר, כל מי
 שיש לו פת בסלו להיום, ואומר, מה אוכל למחר, אינו אלא
 מקמני אמה. ומביאה הגמרא, שאף רבי אלעזר אמר כך, ותינו
 דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב 'כי מי בו ליום קמנות', מי גרים
 לצדיקים שיתבונן שולחנן ולא יהיה שלם לעתיד לבא, קמנות
 שהיה בהן, שלא האמינו בהקדוש ברוך הוא. רבא אמר, יום
 קטנות' אלו קמני בני דשעי ישראל שמתו בעודם קטנים,

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושמונה לעומר עמוד א

8 זו פורענות שלישית שגורמין לתורה שתשתכח מלומדיה, שגורמין כביכול שפלות לשונאן של הקדוש ברוך הוא בלשון סגי נהור, ואין איש האמור כאן אלא הקדוש ברוך הוא, שנאמר 'ה' איש מלחמה'. ועיני נבוחים תשפלנה, זו פורענות חמישית שגורמין שפלות של ישראל. ומה בתיב אחריו – אחר כל חמש הפורעניות, "לכן

1 אומר רבי יוחנן, כל השוטה יין בארבעה מיני זמר, מביא חמש פורעניות לעולם, שנאמר, "הוי משכימי בבקר שבר ירדפו, מאחרי בנשף יין ידליקם, והנה כנור ונבל תוף וחליל ויון משתיכם, ואת פועל ה' לא יביטו", הרי ארבעה מיני זמר ביין, כנור ונבל תוף וחליל. מה פורענות בתיב אחריו, "לכן גלה עמי מבלי דעת", זו פורענות אחת שגורמין גלות לעולם. וקבדו מתי רעב, זו פורענות שניה שמביאין רעב לעולם. והמונו צחה צמא,

אומרת הגמרא, ותניא נמי גבי עגלה כי האי גוונא – כאותם דרשות ששנינו בפרה, נאמר בעגלה ערופה 'אשר לא משכה בעול', אין לי שפוסל בה אלא עול, שאר עבודות מניין שפוסלות בה, תלמוד לומר לפני זה בפסוק, 'אשר לא עבד בה', הרי שעבודה מכל מקום פוסלת בה, אם כן, מה תלמוד לומר בהמשך הפסוק 'עול', לומר, עול פוסל בה בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה – אפילו אם הניחו דבר עליה שלא לשם עבודה, כגון להקל משאו מידו, ואילו שאר עבודות אין פוסלות בה אלא בשעת עבודה – כגון שהניח עליה משא כדי להוליכו, ולא כשהניח עליה באקראי.

מקשה הגמרא, מדוע מרבים שאר עבודות בעגלה, ואיכא שמה שנאמר בתחילת הפסוק 'אשר לא עבד בה' שמשמע כל עבודה, הרי הוא כלל, ומה שנאמר אחר כך 'עול', הרי הוא פרט, נמצא שהוא כלל ופרט, והרי אין בכלל אלא מה שבפרט, נמצא עול אין – יפסול בה, אבל מיד אחריו לא יפסול בה. מתרצת הגמרא, 'אשר' שנאמר כאן רבויא הוא ומרבה את שאר העבודות, ולכן אין דורשים כאן כלל ופרט.

אמר רבי אבהו, בעי מיניה מרבי יוחנן – שאלתי את רבי יוחנן, משיבת עול שפוסלת בעגלה, במקום היא פוסלת. אמר לי משתמשוך במלא עול היא נפסלת. איכא להו – הסתפקו בני בית המדרש, כמלא עול שאמר רבי יוחנן, האם לארבו של עול אמר, או לרחבו. אמר להו תהוא מרבוץ ורבי יעקב שמי, לדידי מפרשא לי מיניה דרבי יוחנן – לי פירש רבי יוחנן, משיבת עול לרחבו שהוא טפח. שואלת הגמרא, וליכא אם כך ששיעור המשיכה הוא טפח ולשם מה הוזכר עול. משיבה הגמרא, הא קא משמע לן רבי יוחנן בכך, שיעורא דעול לרחבו טפח הוי, למאי נפקא מינה בכך ששיעור עול הוא טפח, למקח וממכר – שהפוסק עם חברו למכור לו עול סתם, צריך לתת לו עול ברוחב טפח.

אמר רבי יוחנן בן שאול, מפני מה אמרה תורה הביא עגלה בנחל, אמר הקדוש ברוך הוא, וכו' עגלה שהיא דבר שלא עשה עדיין פירות שהרי בת שנתה היא ולא ילדה, ויערף בנחל איתן שהוא במקום קשה שאין עושה פירות, ויכפר על מי שלא הניחו לחלל זה לעשות פירות. מבררת הגמרא, מאי כונת רבי יוחנן בן שאול שלא הניחו לו לעשות פירות, אילימא פירות פרה ורביה שלא הניחו להרוג לעסוק בה, אלא מעתה אוקון ואסריס שנמצאו חללים, הכי נמי דלא ערפינן – וכי אין עורפים עליהם עגלה, מכיון שאינם ראויים ללדת, אלא פירות אלו הכוונה שלא הניחו לו לעשות עוד מצוות.

שנינו במשנה, ומורדין אותה אל נחל איתן, איתן במשמעו קשה. תנו רבנן, מנין לאיתן שהוא קשה, שנאמר בפרשת בלעם, כשראה את הקניג,

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושישה לעומר עמוד א

1 תאמר כך. משיבה הגמרא, ובי תימא, איכא למיפרך על קל וחומר זה, מה לעגלה שלכך פוסלת בה עבודה, שחמורה היא בכך שכן שנים פוסלות בה שהרי אינה קרויה עגלה אלא בת שנתה, תאמר בפרה שקלה היא בכך שאין השנים פוסלות בה, לכך לא יפסול בה שאר עבודות. אי נמי עוד ניתן לפרוך את הקל וחומר, קדשים יוכיחו, שמים פוסל בהן, ואין עבודה פוסלת בהן, הרי שאין פסול המום גורם שעבודות יפסלו בה, לכך אמרה הברייתא שיש ללמוד זאת מגזרה שוה, נאמר כאן עול, ונאמר להלן עול, מה להלן בעגלה, אף שאר עבודות פוסלות, אף כאן בפרה, אף שאר עבודות פוסלות. ועתה, אחר שנתבארה הברייתא, מקשה ממנה הגמרא על דברי רב, ומסקים שבאפה – הרי המקור שיפסלו בפרה שאר עבודות מלבד עול, אינו אלא מעגלה, ואם כך, מה להלן בעגלה, אין עבודת משא פוסלת בה עד שתמשוך, אף כאן בפרה, לא תפסול בה עבודת משא עד שתמשוך, ומדוע חילק רב בכך בין פרה לעגלה.

מתרצת הגמרא, תנאי היא – דבר זה, מהו המקור ששאר עבודות מלבד עול פוסלות בפרה, שנוי במחלוקת תנאים, דאיכא תנא דמיתני לה בגזרה שוה מעגלה והיא הברייתא האמורה, ואיכא תנא דמיתני לה ששאר עבודות פוסלות בפרה מגופה דפרה – מפרשת פרה אדומה עצמה, דתניא, נאמר בפרה 'אשר לא עלה עליה עול', אין לי שיפסול בה אלא עול, שאר עבודות מניין, תלמוד לומר, 'אשר לא עלה עליה עול', ולא נאמר 'אשר לא עלה עול עליה', לכן דורשים 'אשר לא עלה עליה' מכל מקום גם אם אינה עול, אם כן, כיון שלא דווקא עול פוסל בה, מה תלמוד לומר 'עול', לומר, עול פוסל בה בין בשעת עבודה, כלומר שהניח העול לצורך שהפרה תישא את העול, בין שלא בשעת עבודה – שאינו צריך שהפרה תישא עכשו את העול, אלא הניח העול על הפרה כדי להקל משאו מידו, ואילו שאר עבודות אין פוסלות בה אלא בשעת עבודה – כגון שהניח עליה משא כדי להוליכו, ולא כשהניח עליה באקראי להקל משאו מידו. ומעתה, רב שחילק בין פרה לעגלה, שפרה פוסלת משעת עליה המשא, ובעגלה עד שתמשוך, לא למד פסול שאר עבודות בפרה מעגלה, אלא סבר בברייתא זו, שלמדה שאר עבודות בפרה מפרשת פרה אדומה עצמה.

מקשה הגמרא, לדברי הברייתא שלמדה את שאר העבודות מגופה של פרה, מדוע אתה מרבה שאר עבודות בפרה, ואיכא, 'אשר לא עלה עליה' שמשמע כל דבר מלאכה, הרי הוא כלל, ומה שנאמר אחריו 'עול', הרי הוא פרט, נמצא שהוא כלל ופרט, והמדה היא, שבשיש כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט, שהפרט פירושו של כלל, נמצא, עול אין – יפסול בה, אבל מיד אחריו לא יפסול בה. מתרצת הגמרא, 'אשר' שנאמר כאן רבויא הוא, ומרבה את שאר העבודות, ולכן אין דורשים כאן כלל ופרט.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושישה לעומר עמוד ב

קרויים כך על שם מקומן שבאו מעיר ששמה 'נעורן', וקטנים היו, 24
 מי לא בתיב – וכי לא נאמר בעין זה, "וארם יצאו גידודים וישבו 25
 מארץ ישראל נערה קמנה", וקשיא לן כמו כן, כיצד היא נערה 26
 וקמנה הלא נערה בת שנים עשרה היא ואינה קטנה, ואמר רבי 27
 פדת, קמנה היתה דמן נעורן – מן העיר נעורן, וכך נאמר גם כאן 28
 בענין נערים קטנים. מתרצת הגמרא, הָתָם בענין נערה קטנה לא 29
 מפרש הכתוב מקומה מאין היא באה, לכך ניתן לפרש ש'נערה' הוא 30
 על שם מקומה, ואילו הָתָם בענין הנערים הקטנים מפרש מקומן 31
 שיצאו ממיריחו, ולכך אין לפרש ש'נערים' הוא על שם מקומם. 32
 עוד נאמר שם, "ויפן אחרי ויראם ויקללם בשם ה'", מפרשת 33
 הגמרא, מה ראה, אמר רב, ראה ממש – שהענישם בראייתו, 34
 בדתניא, רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל מקום שנתנו חכמים 35
 עיניהם לרעה, התוצאה היתה או מיתה או עוני. ושמאל אומר, 36
 ראה ברוח הקדש שפולן נתעברה בהן אמן ביום הכפורים שהוא 37
 יום שאסור בתשמיש המטה. ורבי יצחק נפחא אומר, בלודית – 38
 שער שמגדלים אחורי העורף ראה שיש להן באמורים ולכך 39
 קללם. ורבי יוחנן אומר, ראה ברוח הקדש שלא היתה בהן 40
 לחלוחית של מצוה ולכך קללם. שואלת הגמרא, ודלמא בורעיהו 41
 ניהוה הוה – תהיה לחלולית, ואין ראוי לקללם. אומר רבי אלעזר 42
 ראה שאין לחלוחית לא בהם ולא בורעם עד סוף כל הדורות ולכך 43
 קללם. 44
 אחרי שאלישע קללם נאמר שם, "ותצאנה שתים דובים מן היער 45
 ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים", 46

עליה אדם הראשון לשוב, ולכך לא עבר בה איש, וכן דקלים אלו, 1
 במקום זה יש רק דקלים, כי כך גזר אדם הראשון, שלא יהיה בו אלא 2
 ישוב דקלים, ולכך מתכוונים במה שאומרים שהדקלים משנות אדם 3
 הראשון. מספרת הגמרא, רב מרדכי אלויה לרב אשי רבו 4
 מהגרוניא ועד בי ביפי, ואמר לה, עד בי דורא. 5
 אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר, כל שאינו מלוג ומתלוג – כל 6
 שאינו מלוג את חברו, וכן מי שאינו מניח שילווחו, הרי הוא כאילו 7
 שופך דמים, שאילמלי ליווחו אנשי יריחו לאלישע כשהלך 8
 מערים, לא היו התינוקות מתקלסים בו, וכך לא גירה דובים 9
 לתינוקות. ומביאה הגמרא את המעשה, שנאמר על אלישע הנביא 10
 אחר שריפא את המים ביריחו, "ויצל משם בית אל והוא עלה 11
 בדרך ונערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו בו ויאמרו לו עלה 12
 קרח עלה קרח", ומפרשת הגמרא, אמרו לו, עלה שחקרחת – 13
 שרוקנת עלינו את המקום שכל עוד שהיו המים רעים, היינו 14
 מתפרנסים על ידי שהבאנו מים ממקום אחר ומכרנו, ועכשיו 15
 שרפאת את המים, קפחת את פרנסתנו. 16
 עוד מבארת הגמרא, מאי ונערים קטנים? הרי נערים גדולים הם 17
 ואינם קטנים, וקטנים אינם נערים, אמר רבי אלעזר, נערים נקראו 18
 על שם שמתנערים מן המצוות, קטנים נקראים על שם שהיו מקטני 19
 אמונה בכך שדאגו על הפסק פרנסתם על ידי ריפוי המים. תנא 20
 בבביתא פירוש אחר על כך, נערים היו, ובזבזו עצמן – הנהיגו את 21
 עצמם בבזיון בקטנים. מתקוף לה רב יוסף, מה הקושי בכך 22
 שקרויים גם נערים וגם קטנים, ודלמא נערים אינו כינוי לגילם אלא 23

המשך ביאור תהלים מתוך "תהילות מנחם" מעמוד ג

ועל בחי' זו נאמר⁷ "שלושה (האבות) הטעימן הקב"ה בעולם הזה מעין עולם הבא", כי בעוה"ז הם פעלו את הגילוי שיש בעוה"ב.

עפ"י מאמר המדרש⁸ "אין דור שאין בו כאברהם, ואין דור שאין בו כיצקב, ואין דור שאין בו כמשה כו'", מובן, שבכל דור יש צדיקים שמאיר אצלם מעין דרגת האבות, ועל ידם נקל לכל אחד ואחד מישראל להרגיש שעניניו העיקרים הם הענינים הרוחניים, הקשורים לנשמה שלו, וכל שאר הענינים הגשמיים הם רק "גר אנכי בארץ". עד שזה נהפך להיות ההסתכלות שלו במשך "שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה"⁹, וזה גורם ומזרז עוד יותר את הגאולה האמיתית והשלמה, שאז הגשמיות תהי' מלאה וחדורה בענינים רוחניים¹⁰.

(7) ב"ב טז, סע"ב.

(8) ב"ר פנ"ז, ז. פע"ד, ג. ועוד.

(9) תהלים צ, י. וראה "תהילות מנחם עה"פ.

(10) משיחת ש"פ וישלח ה'תשט"ז (חלק נדפס בלקו"ש ח"א ע' 68 ואילך).

ירמיה פרק-לה י"ט

י וַנִּשָּׁב בְּאֵהָלִים וַנִּשְׁמַע וְנַעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר-צִוּנוּ יוֹנָדָב אֲבִינוּ: יא וַיְהִי בַעֲלוֹת נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל אֶל־הָאָרֶץ וַנֹּאמֶר בָּאוּ וְנִבְּאוּ יְרוּשָׁלַם מִפְּנֵי חֵיל הַפְּשָׁדִים וּמִפְּנֵי חֵיל אָרֶם וַנִּשָּׁב בִּירוּשָׁלַם: יב וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יְרֵמְיָהוּ לֵאמֹר: יג כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִלָּךְ וַאֲמַרְתָּ לְאִישׁ יְהוּדָה וּלְיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם הֲלוֹא תִקְחוּ מוֹסֵר לְשִׁמְעַע אֶל־דִּבְרֵי נְאֻם־יְהוָה: יד הוֹקֵם אֶת־דִּבְרֵי יְהוֹנָדָב בֶּן־רִכְבָּב אֲשֶׁר־צִוָּה אֶת־בָּנָיו לִבְלֹתִי שְׁתוֹת־יָיִן וְלֹא שָׁתוּ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה כִּי שָׁמְעוּ אֶת מִצְוַת אֲבִיהֶם וְאֲנֹכִי דִּבַּרְתִּי אֲלֵיכֶם הַשָּׁבָם וּדְבַר וְלֹא שָׁמַעְתֶּם אֵלַי: טו וְאֲשַׁלַּח אֲלֵיכֶם אֶת־כָּל־עַבְדֵי הַנִּבְאִים | הַשָּׂבִים וְשַׁלַּח | לְאֹמֶר שְׂבוּ־נָא אִישׁ מִדֶּרְכּוֹ הָרָעָה וְהִיטִיבוּ מַעַלְלֵיכֶם וְאֶל־תֵּלְכוּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים לַעֲבֹדָם וּשְׂבוּ אֶל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָכֶם וּלְאֲבֹתֵיכֶם וְלֹא הִפְתִּיתֶם אֶת־אֲזֻנְכֶם וְלֹא שָׁמַעְתֶּם אֵלַי: טז כִּי הִקִּימוּ בְנֵי יְהוֹנָדָב בֶּן־רִכְבָּב אֶת־מִצְוַת אֲבִיהֶם אֲשֶׁר צִוָּם וְהָעַם הָיָה לֹא שָׁמְעוּ אֵלַי: יז לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הֲנִי מֵבִיא אֶל־יְהוּדָה וְאֶל כָּל־יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם אֶת כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי עֲלֵיהֶם יַעַן דִּבַּרְתִּי אֲלֵיהֶם וְלֹא שָׁמְעוּ וְאֶקְרָא לָהֶם וְלֹא עָנּוּ: יח וְלִבִּית הָרִכְבָּים אָמַר יְרֵמְיָהוּ כֹה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעַן אֲשֶׁר שָׁמַעְתֶּם עַל־מִצְוַת יְהוֹנָדָב אֲבִיכֶם וְתִשְׁמְרוּ אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וְתַעֲשׂוּ כָּל אֲשֶׁר־צִוָּה אֶתְכֶם: יט לָכֵן כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֹא־יִפְרֹת אִישׁ לְיוֹנָדָב בֶּן־רִכְבָּב עַמּוֹד לִפְנֵי כָל־הַיָּמִים:

ירמיה פרק-לו א-ב

א וַיְהִי בַשָּׁנָה הָרִבְעִית לַיהוִיָקִים בֶּן־יֹאשִׁיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה אֶל־יְרֵמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה לֵאמֹר:
ב קַח־לָךְ מִגִּלְת־סֵפֶר וּכְתַבְתָּ אֵלָיָה אֶת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי אֵלֶיךָ עַל־יִשְׂרָאֵל וְעַל־יְהוּדָה וְעַל־כָּל־הַגּוֹיִם מִיּוֹם דִּבַּרְתִּי אֵלֶיךָ מִיָּמִי יֹאשִׁיָהוּ וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה:

רש"י

(יא) ויהי בעלות נבוכדראצר. על כרחנו באנו העיר, לכך עכשיו אנו יושבים בבתינו:

מצודת דוד

מצודת ציון

(י) ונשב. עד הנה ישבנו באהלים: ונשמע ונעשה. ר"ל כמו שקבלנו על עצמינו כן עשינו ככל אשר וכו': (יא) ויהי בעלות. ר"ל ומה שנשב עתה בבתי העיר הסיבה היא כי בעלות נ"נ אל הארץ (וזהו מה שעלה בימי יהויקים כמ"ש במ"ב) אז אמרנו אלו לאלו בואו ונבוא לירושלים מִפְּנֵי הַכַּשְׁדִּים וְאֲנִשִּׁי אָרֶם אֲשֶׁר עִמָּהֶם לִבֵּל יִשְׁלְלוּ אוֹתָנוּ וְלִכְּן נִשְׁב בִּירוּשָׁלַם: (יג) לְאִישׁ יְהוּדָה. לְאִישׁ יְהוּדָה: הֵלֵךְ תִּקְחוּ מוֹסֵר. רָצָה לומר באמת מִהִדְּבַר הַזֶּה יֵשׁ לָכֶם לְלִמּוּד לְשִׁמּוּעַ אֶל דְּבָרֵי: (יד) הוֹקֵם. הֵנָּה נִתְקִיִּים אֶת דְּבָרֵי יְהוֹנָדָב וְכו': וְלֹא שָׁתוּ. וְהֵנָּה הֵם לֹא שָׁתוּ (וְלֹא אָמַר מֶה שֶׁמָּנְעוּ לִקְחַת בֵּית וּשְׂדֵה וְכוּרָם כִּי מִנִּיעַת שְׁתִּיית הַיֵּין רָאוּ בְעֵינֵיהֶם וְלֹא כֵן אֵלּוּ): כִּי שָׁמְעוּ. ר"ל לֹא מִנְעוּ מִרְצוֹן נִפְשָׁם כִּי־אִם לְשִׁמּוּעַ מִצְוַת אֲבִיהֶם: הַשָּׁבָם. ר"ל בְּזִרְיוֹת רַב בְּהִשְׁכָּמָה אֲנִי מְדַבֵּר אֲלֵיכֶם ע"י הַנְּבִיאִים וְכוּ' לֹא שָׁמַעְתֶּם: (טו) וְאֲשַׁלַּח. רָצָה לומר, וְאַחֲרָם שֶׁעֲבַרְתֶּם עַל דְּבָרֵי שִׁלַּחְתִּי אֲלֵיכֶם הַנְּבִיאִים בְּהִשְׁכָּמָה וּבְזִרְיוֹת לֵאמֹר שׁוּבוּ עִתָּה כֹּל אִישׁ מִדֶּרְכּוֹ הָרָעָה וּמַעַתָּה הִיטִיבוּ מַעַלְלֵיכֶם: וּשְׂבוּ. וְאֵז תִּשְׁבוּ עַל הָאֲדָמָה וְכוּ': (טז) כִּי הִקִּימוּ. רָצָה לומר, וּבַעֲבוּר כִּי בְנֵי יְהוֹנָדָב הִקִּימוּ מִצְוַת אֲבִיהֶם וְהָעַם הַזֶּה לֹא שָׁמְעוּ אֵלַי וְלֹא לְמַדּוּ מֵהֶם: (יז) לָכֵן. הוֹאִיל וְלֹא שָׁמְעוּ וְלֹא לְמַדּוּ מֵהֶם לָכֵן וְכוּ': אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי עֲלֵיהֶם. הַפּוֹרְעֻנוֹת שִׁיעַדְתִּי ע"י הַנְּבִיאִים: יַעַן. בַּעֲבוּר שִׁדְּרַתִּי עֲלֵיהֶם דְּבָרֵי וְלֹא שָׁמְעוּ: וְאֶקְרָא לָהֶם. לְשׁוֹב אֵלַי: (יח) אֲשֶׁר שָׁמַעְתֶּם. לִקְבֹּל מֵאֲמָרִי: עַל מִצְוַת. אֵל מִצְוַת: וְתִשְׁמְרוּ בְּלֹב וְלֹא שִׁכַּחְתֶּם בָּהֶם: וְתַעֲשׂוּ. וְגַם עֲשִׂיתֶם כָּל אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם עִם כִּי רַבִּים הֵמָּה: (יט) לֹא יִכְרַת וְכוּ'. ר"ל לֹא יִהְיֶה נִפְסָק מִזֶּרַע יוֹנָדָב מִלְּהִיּוֹת אִישׁ מֵהֶם עוֹמֵד לִפְנֵי כָל הַיָּמִים כְּלוֹמֵר עַד עוֹלָם יִהְיוּ מֵהֶם יוֹשְׁבִים בְּסִנֵּה־דָרִין וּמִוְרִים בְּדִבְרֵי תוֹרָה כֵּן אֲרֻל, אוּ שִׁיחֵי יִרְאֵי ה' וְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ וְנִכְנָעִים לַעֲבֹדָתוֹ:

(ב) מִגִּלְת־סֵפֶר. הַקֶּלֶף קְרוֹי מִגִּילָה וְכִשְׁהִיא כְּתוּבָה קְרוֹיָה מִגִּילַת סֵפֶר וְקִרְאָה ע"שׁ סוֹפָה כִּי כִשְׁלֻכְחָה עֵדִיין לֹא כָּתַב בָּהּ וְכֵן וְטַחְנִי קִמַּח (יִשְׁעִיָּה מו'): אֵלֶיהָ. כְּמוֹ עֲלֶיהָ: אֶת כָּל הַדְּבָרִים. אֲרֻל שְׁזָאת הִתֵּה מִגִּילַת אִיכָּה וְמָה שֶׁאֲמַר אֶת כָּל הַדְּבָרִים וְכוּ' ר"ל שִׁיכּוּרֵי בָּהּ אֶת כָּל הַמְּאֻרְעוֹת רְעוֹת אֲשֶׁר יִיעַד מֵאֵז עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל יְהוּדָה אֲשֶׁר כֵּן בָּאוּ וְגַם הַעֲוִדִים הַעֲתִידִים לְבֹאוֹ: מִיּוֹם דִּבַּרְתִּי. רָצָה לומר, כָּל הַעֲוִדִים אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֵלֶיךָ מִיּוֹם שֶׁהִתְחַלְתִּי לְדַבֵּר אֵלֶיךָ וְהוּא מִיָּמִי יֹאשִׁיָהוּ וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה, אֶת כּוֹלָם תִּזְכּוֹר בָּהּ:

דניאל פרק ג

י (אנתה) אנת מלפא שמת טעם די כל-אנש דיי-ישמע קל קרנא משרקיתא (קיתרם) קתרם שבכא פסנתרין (וסיפניה) וסופניה וכל זני זמרא יפל ויסגד לצלם דהבא: יא ומן-די-לא יפל ויסגד יתרמא לגוא-אתון נורא יקרתא: יב איתי גברין יהודאין דיי-מנית יתהון על-עבדת מדינת בבל שדרה מישך ועבד נגו גבריא אלד לא-שמו (עליך) עלך מלפא טעם (לאלהיך) לאלהיך לא פלחין ולצלם דהבא די הקימת לא סגדן: (ס) ג באדין נבוכדנצר ברנז וחמה אמר להייתיה לשדרה מישך ועבד נגו באדין גבריא אלד היתיו קדם מלפא: ד ענה נבוכדנצר ואמר להון הצדא שדרה מישך ועבד נגו לאלהי לא איתכון פלחין ולצלם דהבא די הקימת לא סגדן: טו פלן הן איתכון עתידין די בעדנא דיי-תשמעון קל קרנא משרקיתא (קיתרם) קתרם שבכא פסנתרין וסופניה וכל זני זמרא תפלון ותסגדון לצלמא דיי-עבדת והן לא תסגדון בה-שעתה תתרמון לגוא-אתון נורא יקרתא ומן-הוא אלהי די ישיבנכון מן-ידי: טז ענו שדרה מישך ועבד נגו ואמרין למלפא נבוכדנצר לא-חשחין אנחנו על-דינה פתגם להתבותך: יז הן איתי אלהנא דיי-אנחנו פלחין יכל לשיזבותנא מן-אתון נורא יקרתא ומן-יך מלפא ישיב: יח והן לא ידע להוא-לך מלפא די לאלהיך לא- (איתנא) איתנא פלחין ולצלם דהבא די הקימת לא נסגד: (ס)

רש"י

(י) שמת טעם. גזירת דבר: (יב) איתי. יש: יהודאין. משבט יהודה: אלך. אלה: לא שמו עלך מלכא טעם. לא חשו לתת עצה לעצמן לחוש על גזרותיך: (יג) אמר להיתיה. צוה להביא: היתיו. הובאו: (יד) הצדא. שמא גזרותי צדו ושממה ודבר ריק היא בעיניכם אתם שדרך מישך ועבד נגו אשר לאלוהי אינכם עובדים, ה"א של הצדא משמשת בלשון תמיהה: די הקמת. שהקמותי: (טו) כען הן איתכון עתידין. עתה הנכם עתידים על כרחכם לקבל זו עליכם: והן לא תסגדון. ואם לא תשתחוו תהיו מושלכים: לגו. לתוך: ומן הוא אלה. ומי

מצודת ציון

(י) טעם. ענינו בכ"מ דבר שיש בו ממש הנעשה בטעם ולא דבר של מה בכך: (יד) הצדא. ענין שממה כי תהו ובהו (בראשית א) ת"א צדיא ורקניא: (טז) חשחין. כמו חוששין הידוע בדרז"ל:

מצודת דוד

(י) אנת. אתה המלך עשית גזירת אומר אשר כל איש אשר ישמע קול קרן השופר וכו' וכל שאר מיני זמר יפול על פניו וישתחוה אל הצלם: (יא) ומן. ומי אשר לא יפול וישתחוה יושלך לתוך תנור אש הבערת: (יב) איתי. יש אנשים יהודים אשר הפקדת אותם על מלאכת מדינת בבל והם חנניה מישאל ועזריה: גובריא. האנשים האלה לא עשו לעצמן טעם ועצה לחוש עליך המלך לקיים מאמרך לאלהיך אינם עובדים ואל הצלם אשר העמדת לא השתחוו (ולא הלשינו על דניאל בעבור כי ראו שהמלך חשבו לאלוה ואיך ישתחוה הוא אל הצלם: (יג) באדין. אז אמר נ"נ בכעס וחמה להביא לחנניה מישאל ועזריה: באדין. אז האנשים האלה הובאו לפני המלך: (יד) ענה. הרים נ"נ את קולו ואמר עליהם: הצדא. וכי חוק גזרתי היא דברי ריק ושממה אתם חנניה מישאל ועזריה אל אלוהי לא ישכם עובדים ולצלם הזהב אשר העמדתי לא תשתחוו: (טו) כען. עתה אם ישכם מוכנים אשר בעת אשר תשמעון קול קרן וכו' וכל שאר מיני זמר אז תפלון ותשתחוו להצלם אשר עשיתי וכאומר אם עתה תשתחוו לא אעשה לכם מאומה רע על אשר לא השתחיתם בראשונה: והן. ואם לא תשתחוו אזי מיד בעת הזאת תושלכו אל תוך תנור אש הבערת ומי הוא האלוה אשר יציל אתכם מידי: (טז) ענו. השיבו חנניה מישאל ועזריה ואמרו למלך: נבוכדנצר. אתה נ"נ ולא קראוהו בשם מלך כאומר בדבר זה לא תמלוך עלינו ולא תמשול בנו: לא חשחין. אין אנחנו חוששין על הפחד הזה להשיבך אמרי ריצוי וטענות: (יז) הן איתי. הנה יש אלהים הוא אלהינו אשר אנחנו עובדים הוא יכול להציל אותנו מן תנור אש הבערת ואף מן ידך המלך יציל כאומר ובכל אופן שתרצה להמית אותנו יכול הוא להציל מכולם: (יח) והן לא. ואף אם לא יחפון להציל ידוע יהיה לך המלך אשר עכ"ז לא יש עמנו לעבוד לאלהיך ואל צלם הזהב אשר העמדת לא נשתחוה:

פ ר ק ש נ י

א ארבעה מחסרי כפורים, וארבעה מביאין על הודון פשגגה. אלו הן מחסרי כפורים: הֵזֶב, וְהִזְבָּה, וְהִזְבֵּלֶת, וְהַמְצָרֶה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר: גֵּר מְחֻסֵּר בְּפֶרֶה, עַד שִׁזְזָק עָלָיו הָדָם; וְנִזְיָר – לֵינּוּ וְתִגְלַחְתּוּ וּמִמָּאָהוּ. ב אלו מביאין על הודון פשגגה: הָבָא עַל הַשְּׁפָחָה, וְנִזְיָר שְׁנַטְמָא, וְעַל שְׁבוּעַת הָעֵדוּת, וְעַל שְׁבוּעַת הַפְּקֻדֹן.

פירוש ברטנורא

ב א ארבעה מחסרי כפרה. שמביאין כפרה ולא על חטא אלא לאכול בקדשים: והמצורע. והא דלא חשיב נמי והמצורעת כי היכי דחשיב זב וזבה, לפי שזב וזבה עיקר טומאתן חלוקה, שזב מטמא בראיות ואפילו ראה שלש ראיות ביום אחד, טמא ומביא קרבן, וזבה אינה מביאה קרבן עד שתראה בשלושה ימים זה אחר זה, הלכך חשבינהו לתרה, אבל מצורע ומצורעת אין עיקר טומאתן חלוקה, ולשניהם שיעור טומאתן בכפרים: גר מחוסר כפרה. ותנא קמא סבר, גר כיון ששל וטבל מותר לאכול בקדשים, ואין קרבן מעכבו אלא מלכוד בקהל, הלכך לא חשיב ליה בכלל מחסרי כפרה: עד שזרזק עליו הדם. אם הביא קרבן בהמה. ואם עולת העוף הביא, עד שיתמצה דמו על קיר המבוכה: ונזיר ליינו ותגלחתו. קרבן נזיר מותר לו לשתות יין ולהגלחת ולהטמא למתים, שאע"פ ששלמו ימי נזרו אינו מותר ביין ובתגלחת ולהטמא למתים עד שיביא קרבן. ותק' לא חשיב נזיר, דלא תני אלא הנך דלאשתרזיי בקדשים, ונזיר דמיית קרבן, לאשתרזיי ביין ודחולין הוא:

ב הבא על שפחה חרופה. דאמר קרא (ויקרא י"ט) וכפר עליו הכהן באיל האשם וגו' על חטאתו, והדר כתיב (שם) ונסלח לו מחטאתו אשר חטא, לרבות מויד כשוגג: ונזיר שנטמא. דכתיב (במדבר ו') וכי ימות מות עליו בפתע פתאום, פתע, זה שוגג וכן הוא אומר (שם ל"ה) ואם בפתע בלא איבה. פתאום, זה מויד, וכן הוא אומר (משלי כ"ז) פתאים עברו ונענשו, והיינו מויד, דאין עונש אלא על המויד: ועל שבועת העדות. קרבן עולה ויורד האמור בשבועת העדות,

משניות מבוארות – קהתי

יעקב אומר: גר מחסר כפרה – גר שכבר נימול וטבל, עדיין מחוסר כפרה ואסור לאכול בקדשים, עד שזרזק עליו הדם – של קרבן עולתו, אם הביא בהמה לקרבנו; ואם הביא קן לעולתו, עד שיתמצה דמו על קיר המבוכה (עיי' בגמרא. שדרושים שם מן המקראות שקרבנו של הגר עולת בהמה, או שני בני יונה או שתי תורים. ושניהם עולות). ונזיר – שכבר שלמו ימי נזרו, עדיין מחוסר כפרה, ליינו ותגלחתו וטמאתו – שאסור לו לשתות יין ולהגלח ולטמא למתים עד שיביא קרבן. בגמרא מבואר טעמו של תנא קמא, שלא חשב לא גר ולא נזיר בכלל מחסרי כפרה, לפי שלא נקרא מחוסר כפרה אלא מי שקרבנו מעכבו מלאכול בקדשים, ואילו גר – אין קרבנו מעכבו אלא מלכוד בקהל, ונזיר – אין קרבנו בא אלא להתירו ביין, שחולין הוא.

יש מפרשים (לפי הגמרא שהבאנו לעיל), שתנא קמא חולק על רבי אליעזר בן יעקב וסובר, שגר שמל וטבל מותר לאכול בקדשים, ואין קרבנו מעכבו אלא מלכוד בקהל (בדשנורא: עיי' "תפארת ישראל"). וכן כותב הרמב"ם בפירושו למשנתו. אבל ב"משנה תורה" (הל' מחוסרי כפרה א, ב) כותב הרמב"ם: "גר שמל וטבל ועדיין לא הביא קרבנו, אף על פי שהוא אסור לאכול בקדשים עד שיביא קרבנו. אינו ממחוסרי כפרה, שקרבנו עכבו מלהיות גר גמור... ומפני זה אינו אוכל בקדשים, שעדיין לא נעשה ככשרי ישראל". ולפי זה אף חכמים מורים, שגר אסור באכילת קדשים קודם שהביא קרבנו, אלא שמכל מקום אינו ראוי לדעתם לחשבו בכלל מחוסרי כפרה, כמבואר הטעם ברמב"ם (עיי' תוספות רבי עקיבא איגר: "תפארת ישראל").

באור משנה ב

אלו מביאין – קרבן, על הודון פשגגה – בין שחטאו בשוגג ובין שחטאו במזיד: הבא על השפחה – על שפחה חרופה (כמבואר להלן משנה ה), שנאמר (ויקרא יט, כבב): "ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע והיא שפחה נחרפת לאיש... והביא את אשמו לה'... איל אשם. וכפר עליו הכהן באיל האשם לפני ה' על חטאתו אשר חטא, ונסלח לו מחטאתו אשר חטא", והרי הלשון "מחטאתו אשר חטא" מיותר הוא, שהרי כבר כתוב למעלה: "על חטאתו אשר חטא", אלא בא הכתוב לרבות את המויד כשוגג, כלומר שהלשון המיותר "מחטאתו אשר חטא" בא לרמז, שבכל אופן שחטא חייב קרבן, ואפילו במזיד (גמרא: ונזיר שנטמא – במת, שנאמר (במדבר ו, טיב): "וכי ימות מות עליו פתאום וטמא ראש נזרו וגלח ראשו ביום טהרתו, ביום השביעי יגלחנו. וביום השמיני יביא שתי תורים או שני בני יונה... אחד לחטאת ואחד לעולה... והזיר לה' את ימי נזרו והביא כשב בן שנתו לאשם" (עיי' נזיר ו, ו), ודרשו בברייתא: בפתע – זה שוגג, וכן הוא אומר (במדבר לה, כב): "ואם בפתע בלא איבה הדפו"; פתאום

יוס ראשון

באור משנה א

ארבעה – המנויים להלן במשנתנו, נקראים: מחסרי כפורים – ויש גורסים: מחסרי כפרה. שכל אחד מהם, אף על פי שטרה מטומאתו וטבל והעריב שמשו, עדיין לא נגמרה טהרתו כדי לאכול בקדשים עד שיביא קרבנו למחרת טבילתו, וקודם שיביא קרבנו (כפרתו) אסור באכילת קדשים, וארבעה – המנויים במשנה הבאה, מביאין על הודון פשגגה – שאפילו חטאו במזיד מביאים קרבן. אלו הן מחסרי כפורים: הֵזֶב – שנאמר בו (ויקרא טו, יג-טז): "וכי יטהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים לטהרתו וכבס בגדיו, ורחץ בשרו במים חיים וטהר. וביום השמיני יקח לו שתי תורים או שני בני יונה... ונתנם אל הכהן. ועשה אותם הכהן אחד חטאת ואחד עולה, וכפר עליה הכהן לפני ה' מזובו"; והִזְבָּה – שנאמר בה (שם שם, כח-ל): "ואם טהרה מזובה, וספרה לה שבעת ימים ואחר טהרה. וביום השמיני תקח לה שתי תורים או שני בני יונה, והביאה אותם אל הכהן... ועשה הכהן את האחד חטאת ואת האחד עולה, וכפר עליה הכהן לפני ה' מזוב טומאתה"; והִזְבֵּלֶת – שנאמר בה (שם יב, ו-ז): "ובמלאת ימי טהרה לבן (ארבעים יום) או לבת (שמונים יום) תביא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת... אל הכהן. והקריבו לפני ה' וכפר עליה וטהרה ממקור דמיה... ואם לא תמצא ידה די שה ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת, וכפר עליה הכהן וטהרה"; והַמְצָרֶה – שנאמר בו ביום השמיני לטהרתו (ויקרא יד, י ואילק): "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה תמימה (לחטאת)... ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם... ועשה הכהן את החטאת וכפר על המטהר מטומאתו. ואחר ישחט את העולה... והעלה הכהן את העולה... וכפר עליו הכהן וטהר. ואם דל הוא ואין ידו משגת ולקח כבש אחד אשם... ושתי תורים או שני בני יונה... והיה אחד חטאת והאחד עולה. והביא אותם ביום השמיני לטהרתו אל הכהן... וכפר הכהן על המטהר לפני ה'". בגמרא מבואר, שמשנתנו מונה זב וזבה ואינה מונה מצורע ומצורעת, לפי שזב וזבה דין טומאתם שונה, שטומאת הזב תלויה בראיות, שאם ראה שלוש ראיות של זיבה אפילו ביום אחד, הריהו זב גמור, וחייב להביא קרבן ביום השמיני, ואילו טומאת הזבה אינה תלויה בראיות בלבד אלא בימים, ואפילו ראתה הרבה פעמים ביום אחד נחשב הכל כראייה אחת ואינה נעשית זבה גמורה להתחייב בקרבן אלא אם כן ראתה דם זיבה שלוש ימים רצופים; אבל מצורע ומצורעת שווים בעיקר טומאתם, שכן שניהם טומאתם בנגע כגריס. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן

ג. חֲמִשָּׁה מְבִיאִין קֶרֶן אֶחָד עַל עֲבֻרוֹת הָרֶבֶה, וְחֲמִשָּׁה מְבִיאִים קֶרֶן עֹלָה וְיֹוֹרֵד. אֵלּוּ מְבִיאִין קֶרֶן אֶחָד עַל עֲבֻרוֹת הָרֶבֶה: הֵבֵא עַל הַשְּׂפָחָה בִּיאֹת הָרֶבֶה, וְנִזִּיר שְׁנַטְמָא טְמָאוֹת הָרֶבֶה, וְהִמְקָנָא לְאִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי אֲנָשִׁים הָרֶבֶה, וּמִצְרַע שְׁתַּנְגַּע נְגָעִים הָרֶבֶה. הֵבִיא צִפְרִיו וְנִתְנַגַּע – לֹא עָלּוּ לוֹ, עַד שְׂכִיבָא אֶת חֲטָאתוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שְׂכִיבָא אֶת אִשְׁמוֹ.

פירוש ברטנורא

חייב הכתוב על מויד כשונג, דבכולן נאמר ונעלם וכאן לא נאמר ונעלם: ועל שבועת הפקדון. אשם האמור בשבועת הפקדון חייב בו מויד כשונג, דיליף תחטא תחטא לגזירה שזה משבועת העדות:

ג. **הבא על שפחה חרופה ביאות הרבה.** דכתיב (ויקרא י"ט) וכפר עליו הכהן באיל האשם וגו' על חטאתו אשר חטא, והוא מצי למכתב על חטאתו ולשתוק, מאי אשר חטא, לרבות חטאים הרבה. והני מילי כשבא ביאות הרבה על שפחה אחת, אבל בא על שפחות הרבה ואפילו בהעלם אחד, חייב על כל שפחה ושפחה, דכתיב והיא שפחה, לחייב על כל שפחה ושפחה: ונזיר שנטמא טומאות הרבה. כשנטמא בתוך שבועת ימי טומאתו לא צריכא למימר דאינו מביא אלא קרבן אחד, דטומאה אריכתא היא, כי צריכא לנטמא ביום השביעי שהוא יום תגלחתו. וסבר האי תנא דקרא דכתיב (במדבר ו') וקדש את ראשו ביום ההוא, ביום שביעי שהוא יום תגלחתו קאמר, שניירות טהרה חלה עליו באותו יום, והשתא סלקא דעתך אמינא כי נטמא תרי זימני בשביעי הוה להו טומאות הרבה, דהא התחילה נזירות דטהרה, וליחייב שתי קרבנות, קמישמע לן דלענין קרבן לא מייחב אלא חד, דלא אתא זה לשעה הראויה לקרבן, דאע"ג דנזירות טהרה אתחלה לה מיום השביעי, שעה הראויה לקרבן אינה אלא מיום השמיני: המקנא לאשתו ע"י אנשים הרבה. דכתיב (שם ה') זאת תורת הקנאות תורה אחת לקנאות הרבה: ומצורע שנתנגע נגעים הרבה. כגון שנתנגע ונתרפא ונתנגע ונתרפא פעמים הרבה, אינו מביא אלא קרבן אחד

משניות מבוארות – קהתי

כ: ("והיא שפחה" – לחייב על כל שפחה ושפחה; וְנִזִּיר שְׁנַטְמָא טְמָאוֹת הָרֶבֶה – בגמרא מבואר, שאם נטמא בתוך שבועת ימי טומאתו, אין צורך לומר שאינו מביא אלא קרבן אחד על טומאות הרבה, לפי שהן כטומאה ארוכה אחת, אלא שמשנתנו באה להשמיע, שאפילו נטמא ביום השביעי לטהרתו, שהוא יום תגלחתו, ומשנתנו כרבי יוסי בר יהודה הסובר, שבאותו יום כבר חלה עליו מחדש נזירות טהרה, שנאמר (במדבר ו, יא): "וקדש את ראשו ביום ההוא", ומפרש רבי יוסי בר יהודה: ביום ההוא – היינו ביום תגלחתו (בניגוד לדעת רבי יהודה הנשיא, שמפרש: ביום ההוא – ביום הבאת קרבנותיו), מכל מקום אינו חייב על כל הטומאות אלא קרבן אחד, הואיל ובשעה שנטמא לא היתה זו עדיין שעה הראויה לקרבן. ברם, אם נטמא טומאות הרבה ביום השמיני, שהוא ראוי להביא קרבנותיו, חייב קרבן על כל טומאה וטומאה, כל זמן שלא הביא קרבנותיו. אבל הרמב"ם פוסק (כדעת חזנים במסכת נזיר יח, ב). שאפילו נטמא טומאות הרבה ביום השמיני, קודם שהביא קרבנותיו, אינו מביא אלא קרבן אחד, ורק אם הביא כבר חטאתו ונטמא פעם שניה לאחר שהביא חטאתו, חייב קרבנות אחרות על טומאתו השניה (הל' נזירות ו, טו). וְהִמְקָנָא לְאִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי אֲנָשִׁים הָרֶבֶה – בשביל אנשים הרבה, שמתרה בה שלא תתיחד עם פלוני ופלוגי, ואם נסתרה עם כל אחד ואחד מהם מביא מנחת שעורים אחת לכולם, כשהוא משקה אותה את המים המארים, שנאמר בפרשת סוטה (במדבר ה, כט): "זאת תורת הקנאות" – תורה אחת לקניינין הרבה; וּמִצְרַע שְׁתַּנְגַּע נְגָעִים הָרֶבֶה – כגון שנתנגע ונתרפא, נתנגע ונתרפא, פעמים הרבה, אינו מביא אלא קרבן מצורע אחד על כולם, שנאמר (ויקרא יד, ב): "זאת תהיה תורת המצורע" – תורה אחת למצורע פעמים הרבה (גמרא). הֵבִיא צִפְרִיו וְנִתְנַגַּע – שכן במצורע שנרפא מצרעתו נאמר (ויקרא יד, ט-ז): "וצוה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהורות... ושחט את הצפור האחת אל כלי חרש על מים חיים... והזה על המטהר מן הצרעת שבע פעמים וטהרו, ושלח את הצפור החיה על פני השדה", ובאה המשנה ללמד, שאם הביא את שתי הצפרים וחזר ונתנגע, לֹא עָלּוּ לוֹ – הצפרים לנגע הראשון, להיות לו לגמר טהרה, כלומר שאין אומרים, הואיל ונתנגע לאחר שהביא את הצפרים, הרי זה נגע אחר, וצריך להביא קרבן אחר, אלא שני הנגעים נחשבים כצרעת אחת, ואינו מביא אלא קרבן אחד על שניהם ("תפאת ישראלי", עַד שְׂכִיבָא אֶת חֲטָאתוֹ – שאם נתנגע לאחר שהביא קרבן חטאתו, מביא קרבן אחר על הנגע השני. ברם, בגמרא מבואר, שכונת המשנה היא, שלא עלו לו הצפרים לקבוע בעניות ובעשירות; שכן המצורע – קרבנו שני כבשים: אחד עולה ואחד אשם, וכבשה לחטאת. ואם דל הוא ואין ידו משגת להביא

– זה מזיד, וכן הוא אומר (משלי כב, א): "ופתיים עברו ונענשו", והיינו מזיד, שאין עונש מבית דין של מטה אלא על המזיד; מלמד שזויר שנטמא בין בשונג בין במזיד, מביא קרבן; וְעַל שְׁבֻעַת הַעֲדוּת – עדים שידעו עדות ממון, שאחד חייב לחברו כסף, וכשדרש מהם התובע שיבואו ויעידו לו בבית דין, נשבעו לו שאינם יודעים לו עדות, הרי שבועה זו נקראת בלשון המשנה "שבועת העדות". וחייבים עליה קרבן עולה ויורד, כמפורש בתורה (ויקרא ה, ה). בין שהיו שוגגים (שלא ידעו שחייבים קרבן על שבועה זו). בין שהיו מזידים (עיי' משנה שבועות ז, א-ב). בגמרא מובאת ברייתא: בכולן (בכל הדברים האמורים באותה פרשה, שחייבים עליהם קרבן עולה ויורד, כגון שבועת ביטוי וטומאת מקדש) נאמר בהן "ונעלם", וכאן (בשבועת העדות) לא נאמר בה "ונעלם" – לחייב על המזיד כשונג: וְעַל שְׁבֻעַת הַפְּקָדוֹן – שאם אדם כפר בממון של חברו בידו, כגון פיקדון או הלואה או גזילה וכדומה, ונשבע לשקר שאין לו אצלו כלום, הרי שבועה זו נקראת "שבועת הפיקדון". וחייב עליה קרבן אשם, כמפורש בתורה (ויקרא ה, כא-כב). בין שהיה שוגג בין שהיה מזיד (עיי' משנה שבועות ה, א). בגמרא מבואר הטעם, שלמדים בגזירה שווה "תחטא, תחטא" משבועת העדות (עיי' "תוספות יום טוב" שמביא בשם המפרשים במסכת שבועות, לפי שלא נאמר בשבועת הפיקדון "ונעלם").

יום שני

באור משנה ג

חֲמִשָּׁה מְבִיאִין קֶרֶן אֶחָד עַל עֲבֻרוֹת הָרֶבֶה – שאם עשו אותה עבירה הרבה פעמים, אינם חייבים אלא קרבן אחד, וְחֲמִשָּׁה מְבִיאִים קֶרֶן עֹלָה וְיֹוֹרֵד – שהעשיר מביא קרבנו מן הצאן, והעני מביא שתי תורים או שני בני יונה, ומי שאין ידו משגת לתורים או לבני יונה מביא עשירית האיפה סולת לחטאת. אֵלּוּ מְבִיאִין קֶרֶן אֶחָד עַל עֲבֻרוֹת הָרֶבֶה: הֵבֵא עַל הַשְּׂפָחָה – על שפחה חרופה, בִּיאֹת הָרֶבֶה – שנאמר בו (ויקרא יט, כב): "וכפר עליו הכהן באיל האשם לפני ה' על חטאתו אשר חטא", והרי "אשר חטא" מיותר, ודרשו: לרבות תורים הרבה; וכותב הרמב"ם: "הבא על השפחה ביאות הרבה בודות, או שבא עליה בשגגה ונדע לו וחזר ובא עליה בשגגה ונדע לו, אפילו מאה פעמים במאה העלמות (שאם לא נודע לו, הרי גם בשאר איסורים אינו חייב אלא חטאת אחת – "תוספות יום טוב") – מקריב אשם אחד, ומתכפר לו על הכל, על הזדונות ועל השגגות. במה דברים אמורים? בשפחה אחת; אבל הבא על שפחות הרבה אפילו בהעלם אחד, חייב אשם על כל שפחה ושפחה" (הל' שגגות ט, ה), ולמדים זה בגמרא ממה שנאמר (שם שם,

ד האשה שילדה ולדות הרבה: הפילה בתוך שמונים נקבה, וחזרה והפילה בתוך שמונים נקבה, והמפלת תאומים. רבי יהודה אומר: מביאה על הראשון, ואינה מביאה על השני, מביאה על השלישי, ואינה מביאה על הרביעי. אלו מביאין קרבן עולה ויורד: על שמיעת הקול, ועל בטוי שפתים, ועל טמאת מקדש וקדשיו, והיולדת,

פירוש ברטנורא

על כולם, דכתיב (ויקרא י"ד) זאת תהיה תורת המצורע, תורה אחת למצורע פעמים הרבה: הביא צפורים ונתנונו. כנמרא מפרש דהכי קתני, לא עלו צפורים להקבע בעניות ובעשירות. שאם היה עני בשעת [הבאת] צפורים והעשיר קודם שיביא חטאתו, צריך להביא קרבן עשיר. ואם היה עשיר והעני מביא קרבן דלות עד שיביא חטאתו. דבחר חטאת אוליין בין בעניות בין בעשירות, דכתיב (שם) אשר לא תשיג ידו בטהרתו, כשלא תשיג ידו בשעת טהרתו יביא בדרות ואע"פ שהעשיר אחר כן, והאי טהרתו היינו חטאת שהוא כפרתו: עד שיביא אשמו. דבטהרתו, אשמו משמע, שנותן מדרמו על בהונותיו ומכשירו לאכול בקדשים. ואין הלכה כרבי יהודה:

ד האשה שילדה ולדות הרבה. וקאולי ומפרש כיצד, כגון הפילה בתוך שמונים של נקבה, שטבלה לאחר שבועיים דטומאה ושמישה ונתעברה, והפילה נקבה לאחר ארבעים של יצירה, דהיינו חמישים וארבע ללידה הראשונה, וחזרה והפילה לסוף חמישים וארבע של זו. ולחכי נקט נקבה, דבוכרים ליכא למימר הכי, דאי הפילה בתוך ארבעים דוכר, האי שני מביא בעלמא הוא, דאין הולד נוצר עד ארבעים יום: והמפלת תאומים. אפילו זכרים. כגון נתעברה שלשה, והפילה אחד לאחר ארבעים, והשני נשתהה ויצא בתוך ימי טוהר הראשון, ושלישי בתוך ימי טוהר דשני. כל אלו אין מביאות אלא קרבן אחד, דכתיב (ויקרא י"ב) זאת תורת היולדת, מלמד שמביאה קרבן אחד על ולדות הרבה. יכול על הלידה שלפני מלאת ושל אחר מלאת נמי אינה מביאה אלא קרבן אחד, תלמוד לומר זאת: רבי יהודה אומר מביאה על הראשון ואינה מביאה על השני. ר' יהודה פליג בין אולדות בין תאומים, ואומר מביאה על הולד הראשון, ולא על השני שנולד בתוך מלאת של ראשון. ומביאה על השלישי, משום דהוא לא נולד תוך מלאת, דלא חשבינן מלאת לשני, דכמאן דליתיה דמי הואיל ונולד תוך מלאת של ראשון, ושלישי הוי תחילת לידה. ואינה מביאה על הרביעי, הואיל ונולד תוך מלאת דשלישי, אבל שלישי לא נולד תוך מלאת דראשון דהא עברו ימי טומאתו דראשון. וגבי תאומים נמי פליג ר' יהודה. ואע"ג דעבירין כחת, לא אמרינן דהא לידה אריכתא היא ואית ליה מלאת נמי לשני, ושלישי לאו בר קרבן הוא, אלא אם נולד שלישי לאחר מלאת דראשון סבר רבי יהודה דמביאה קרבן על השלישי, ועל מלאת דשני לא אכפת לן דכמאן דליתיה דמי. וכי קאמר ר' יהודה ולד שני כמאן דליתיה דמי, לענין קרבן הואיל ובתוך זמנו של קרבן ראשון נולד, אבל לענין טומאה מודה דימי טומאה אית לה [ובכל זמן שהיא מפלת זכר וישבת עליו שבעת ימי טומאה ושליש ושלש דרם טוהר]. וכל זמן שהיא מפלת נקבה וישבת עליה שבעת ימי טומאה וששים ושש דרם טוהר. ואין הלכה כרבי יהודה: עולה ויורד. עולה לעשיר, ויורד לעני. שאם הוא עשיר מביא כשבה או שעירה, ואם עני תורים

משניות מבוארות – קהתי

והשני נשתהה ויצא בתוך ימי הטוהר של הראשון, ושלישי בתוך ימי הטוהר של השני, אינה מביאה אלא קרבן אחד (רש"י; ברטנורא). **רבי יהודה אומר: מביאה על הראשון** – מביאה קרבן יולדת על הולד הראשון, ואינה מביאה על השני – על הנפל שיצא בתוך מלאת של הראשון, **מביאה על השלישי** – שיצא אחר מלאת לראשון; והשני אינו נחשב, הואיל והוא תוך מלאת של הראשון, **ואינה מביאה על הרביעי** – שהוא בתוך מלאת של השלישי, שהביאה עליו קרבן. ואין הלכה כרבי יהודה. **אלו מביאין קרבן עולה ויורד** – כמו שבארנו לעיל (משנה ג): **על שמיעת הקול** – היינו שבועת העדות, כמו שבארנו לעיל (משנה ב), ונקראת במשנתנו "שמיעת הקול" על פי לשון הכתוב (ויקרא ח, א): "ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד", **ועל בטוי שפתים** – שבועת הביטוי (עיין משנה שבעות ג, ז), כמו שכתוב (שם ס"ח, ד): "או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להטיב לכל אשר יבטא האדם בשבועה", **ועל טמאת מקדש וקדשיו** – כמו שכתוב (שם ס"ח, ג): "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא... ונעלם ממנו והוא טמא ואשם..." כלומר טמא שנעלמה ממנו טומאתו ונכנס בטומאתו למקדש או אכל בשר קודש; בשלושה אלו נאמר (שם ס"ח, ה-א): "והיה כי יאשם לאחת מאלה, והתודה אשר חטא עליה. והביא את אשמו לה' על חטאתו אשר חטא נקבה מן הצאן כשבה או שעירת עזים לחטאת... ואם לא תגיע ידו די שה והביא את אשמו אשר חטא שתי תורים או שני בני יונה לה' אחד לחטאת ואחד לעולה... ואם לא תשיג ידו לשתי תורים או לשני בני יונה והביא את קרבנו אשר חטא עשירית האפה סולת לחטאת"; **והיולדת** – שנאמר בה (שם יב, ו-ח): "ובמלאת ימי טהרה לכן או לבת תביא ככש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת... ואם לא תמצא ידה די שה ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת" (ועל פירוש שני כבשים תמימים (לעולה ולחטא) וכבשה אחת בת שנתה תמימה (לחטא)...) ואם דל הוא ואין ידו משגת ולקח ככש אחד אשם... ושתי תורים או שני בני יונה אשר תשיג ידו והיה אחד חטאת והאחד עולה". ברם, דלי דלים לא נאמרו לא ביולדת ולא במצורע. ומה בין השפחה החרופה לבין כל העריות? שלא

שלושה כבשים, מביא שתי תורים או שני בני יונה: אחד לעולה ואחד לחטאת, וככש לאשם (ויקרא יד, יב-כ), ובאה המשנה להשמיענו, שאם היה עני בשעת הבאת הצפורים, והעשיר קודם שהביא חטאתו, צריך להביא קרבן עשיר, ואם היה עשיר בשעת הבאת הצפורים והעני, מביא קרבן עני, עד שיביא חטאתו – שהכל הולך אחר מעמדו בשעת הבאת חטאתו, שנאמר (ויקרא יד, לב): "זאת תורת אשר בו נגע צרעת אשר לא תשיג ידו בטהרתו" – כשלא תשיג ידו בשעת טהרתו יביא קרבן עני, ו"טהרתו" היינו חטאתו שהיא כפרתו. **רבי יהודה אומר: עד שיביא את אשמו** – ומבואר טעמו לפי הגמרא, שלדעת רבי יהודה טהרתו היינו אשמו, שנותן מדרמו על בהונותיו ומכשירו לאכול בקדשים.

באור משנה ד

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת בענין המביאים קרבן אחד על עבירות הרבה והמביאים קרבן עולה ויורד. **האשה שילדה ולדות הרבה** – כמו שהמשנה מפרשת והולכת: כגון, אם הפילה בתוך שמונים נקבה, וחזרה והפילה בתוך שמונים נקבה – שהפילה נקבה בתוך שמונים ללידת נקבה, וחזרה והפילה נקבה בתוך שמונים יום להפלה זו, שכן ביולדת נקבה נאמר (ויקרא יב, ח): "וטמאה שבועים כנדתה וששים יום וששת ימים תשב על דמי טהרה. ובמלאת ימי טהרה... תביא ככש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת", וזו הואיל והפילה בתוך "מלאת" (בתוך שמונים יום ללידה או להפלה). אינה מביאה אלא קרבן אחד. ונקטה המשנה תוך שמונים לנקבה ולא תוך ארבעים לזכר, לפי שתוך שמונים לנקבה יש אפשרות של הפלה המחייבת קרבן, כגון שטבלה לאחר שבועיים ללידתה, וחזרה ונתעברה, והפילה לאחר ארבעים יום משנתעברה, דהיינו חמישים וארבעים ימים ללידה הראשונה, אבל תוך ארבעים לזכר אין אפשרות של הפלה המחייבת קרבן, שהרי יולדת זכר אסורה לבעלה שבעה ימים, ואם נתעברה לאחר שבעת ימים, והפילה תוך "מלאת", היינו תוך ארבעים יום של הלידה, אין זה נפל כי אם מים בלבד, ואין זה בכלל חיוב קרבן; **והמפלת תאומים** – אינה מביאה אלא קרבן אחד. במפרשים מבואר, כגון אם נתעברה בשלושה, אפילו זכרים, והפילה אחד לאחר ארבעים יום משנתעברה,

והמצרע. ומה בין השפחה לבין כל העריות? שלא שותה להן לא בענש ולא בקרבן; שכל העריות בחטאת, והשפחה באשם; כל העריות בנקבה, ושפחה בזכר; כל העריות אחד האיש ואחד האשה שוין במכות ובקרבן, ובשפחה לא השוה את האיש לאשה במכות, ולא את האשה לאיש בקרבן. כל העריות עשה בהן את המערה בגומר, ותיב על כל ביאה וביאה. זה חמר החמיר בשפחה, שעשה בה את המזיד בשוגג.

ה איזו היא שפחה? כל שחציה שפחה וחציה בת חורין, שנאמר (ויקרא יט, כ): "והפדה לא נפדתה", דברי רבי עקיבא. רבי ישמעאל אומר: זו היא שפחה ודאית. רבי אלעזר בן עזריה אומר: כל העריות מפרשות, ומה ששיר? אין לנו, אלא שחציה שפחה וחציה בת חורין.

פירוש ברטנורא

ובני יונה, ובדלי דלות עשירות האפה סולת: שמיעת קול אלה, וטומאת מקדש וקדשיו בשוגג, ושבעות ביטוי, שלשתן כתובים בהדיא בפרשה ויקרא שמביאין בדרלות ובדלי דלות: והולדת. בעשירות, כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת. בדרלות, שתי תורים דהיינו פרידה דעוף תחת כבש. ודלי דלות לא נאמר ביולדת. וכן מצורע, בעשירות שני כבשים, בדרלות שתי תורים תחת שני כבשים, ודלי דלות אין בו: שוין במכות ובקרבן. אם מוידן שניהם לוקין, כדקיימא לן איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם (במדבר ח'), השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה. ואם שוגגין שניהם מביאים קרבן, דבתריותיו כתיב כרת במזיד, דכתיב (ויקרא י"ח) ונכרתו הנפשות העושות, וכל שזדונו כרת שגגתו חטאת: ובשפחה לא חשונה. שהאשה לוקה דכתיב (שם י"ט) בקורת תהיה, היא במלקות והוא בקרבן איל אשם. ולשון בקורת, בקריאה, לפי שקורין על הלוקה אם לא תשמור לעשות והפלה ח' גוף. אי נמו, בקורת לשון בקור, שכיב דין מבקרים ואומרים את הלוקה כמה מכות יכול לקבל: עשה בהן חמורה. המכנים עטרה כלכר: בגומר ביאתו. ותיב על שלא כדרכה כמו כדרכה, דמשכבי אשה כתיב אל אלא על גמר ביאה כדרכה, דשכבת זרע כתיב בה, שראויה להורע: וכל העריות חייב על כל ביאה וביאה. ובשפחה אמרן לעיל בפירקין (דף ט"ז) שמביא קרבן אחד על ביאות הרבה: שעשה בה את המזיד בשוגג. אם שניהן מוידן או הוא שוגג והיא מוידה, היא במלקות והוא בקרבן. אבל אם היא שוגגת, בין שהוא שוגג בין שהוא מויד, שניהן פטורים, דכתיב בקורת תהיה, ודבר והביא את אשמו. בזמן שהאשה לוקה איש מביא קרבן, אין האשה לוקה, אין האיש מביא קרבן:

ה חציה שפחה וחציה בת חורין. המאורסת לעבר עברי, שהוא מותר בשפחה ומותר בבת חורין. אבל לא לעבר כנעני, שהרי הוא אסור בה מפני צד חירות שבה. ואילו לא היתה חציה שפחה היו הקידושין תופסין בה, ושניהן נהרגין, אבל עכשיו קידושין תופסין בה קצת מפני צד חירות שבה, ואין תופסין בה לגמרי מפני צד עבדות שבה, והיינו דכתיב (ויקרא י"ט) לא יימנו כי לא חופשה, הא חופשה חייבים: והפדה לא נפדתה. משמע פדויה קצת ואינה פדויה לגמרי: זו היא שפחה ודאית. כלומר שפחה גמורה. והיא דכתיב והפדה לא נפדתה, דברה תורה כלשון בני אדם: כל העריות מפורשות. שהן בנות חורין ושור או שורא מוטנה היא חציה שפחה וחציה בת חורין. ור' אלעזר בן עזריה היינו ר' עקיבא, אלא דאמר ליה לרבי ישמעאל אלא בעלמא כוונתך ושור אין לנו, וזו ודאי מוטנה היא חציה שפחה וחציה בת חורין.

משניות מבוארות – קהתי

י ו ש ל י ש

באור משנה ה

בענין שפחה חרופה, שדיניה נפרטו לעיל בפרקנו, נאמר בתורה (ויקרא יט, כ): "ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע והיא שפחה נחופת לאיש והפדה לא נפדתה או חופשה לא נתן לה, בקורת תהיה לא יימנו כי לא חופשה", ונחלקו תנאים במשנתו במשמעות הכתוב "וזוהי שפחה נחופת לאיש והפדה לא נפדתה". ברם, לדברי הכל כוונת הכתוב בשפחה כנענית (שלא כדעת אבן עזרא). שפרש פסוקו באמה עבריה.

איזו היא שפחה – חרופה? כל שחציה שפחה וחציה בת חורין – כגון שהיתה שפחה של שני שותפים, ואחד מהם שחררה, ונשארה משועבדת לשני כפי חלקו; ובכרייתא בגמרא מוסיפים: והיא מאורסת לעבר עברי, שהוא מותר בשפחה ובבת חורין, והרי קידושין תופסים בה קצת מפני צד החירות שבה, אבל אינם קידושים גמורים, מפני צד עבדות שבה; שנאמר: "והפדה לא נפדתה" – ומשמע: "והפדה". שכבר פדויה קצת, אבל "לא נפדתה" לגמרי, שעדיין היא חצי שפחה; דברי רבי עקיבא. רבי ישמעאל אומר: זו היא שפחה ודאית – כלומר שפחה חרופה היינו שפחה גמורה המאורסת לעבר עברי. ומה שכתוב "והפדה לא נפדתה" דברה תורה כלשון בני אדם, היינו שכוונת הכתוב, שלא נפדתה ועדיין היא שפחה. רבי אלעזר בן עזריה אומר: כל העריות מפורשות – הן בתורה, ומה ששיר – ומה בא ללמדנו אותו שיר הלשון "והפדה לא נפדתה" האמור בשפחה חרופה? אין לנו, אלא שחציה שפחה וחציה בת חורין – בגמרא מבואר, שרבי אלעזר בן עזריה סובר אמנם כרבי עקיבא, אלא שבא להשיב לרבי ישמעאל: אף על פי שבכל מקום אני סובר כמותך, שדברה תורה כלשון בני אדם, מכל מקום כאן שונה הדבר, שהאילו וכתוב "כי לא חופשה", למה צריך הכתוב לומר "והפדה לא נפדתה"? אלא מכאן, שהכתוב מדבר בפדויה קצת, היינו בחציה שפחה וחציה בת חורין. ברם, רבי עקיבא סובר בכל מקום, שאין אומרים "דברה תורה כלשון בני אדם".

שותה להן לא בענש ולא בקרבן – כמו שהמשנה מפרשת והולכת: שכל העריות בחטאת – הבא עליהן בשוגג חייב חטאת, והשפחה באשם – הבא עליה חייב להביא קרבן אשם; כל העריות בנקבה – בקרבן נקבה, שהחטאת באה נקבה, ושפחה בזכר – בקרבן זכר, שהאשם בא זכר. ויש נוסחאות שאין גורסים פיסקה זו, שהרי הבדל זה כלול בפיסקה הקודמת. כל העריות אחד האיש ואחד האשה שוין במכות ובקרבן – שכן בעריות שיש בהן חיוב מלקות, אם שניהם מוידים, כל אחד לוקה; ואם שניהם שוגגים, כל אחד חייב להביא חטאת, שנאמר בעריות (ויקרא יח, כט): "ונכרתו הנפשות העושות", וכל שזדונו כרת, שגגתו חטאת, ובשפחה לא השוה – הכתוב, את האיש לאשה במכות – שהאשה לוקה, והאיש חייב להביא קרבן אשם, שנאמר בשפחה חרופה (ויקרא יט, כ): "בקורת תהיה", ופירושו: השפחה לוקה ולא הוא. "בקורת" לשון מלקות, לפי שקורין על הלוקה (בקורת – בקריאה), או לפי שכיב דין ואומרים את הלוקה כמה הוא יכול לקבל (בקורת – לשון ביקור, כמו "לא יבקר בין טוב לרע"), ולא את האשה לאיש בקרבן – שרק האיש מתחייב בקרבן, כמו שכתוב (שם שם, כא): "והביא את אשמו"; כל העריות עשה בהן את המערה בגומר – שאף כשלא גמר את ביאתו דינו כמי שגמר את ביאתו, אבל בשפחה חרופה אינו חייב אלא על גמר ביאה, שנאמר בה (שם שם, כ): "ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע", ודרשו: הראויה להורע; ותיב על כל ביאה וביאה – אם בעל בעילות הרבה, חייב על כל אחת ואחת, מה שאין כן בשפחה, שמביא קרבן אחד על ביאות הרבה, כמו ששינו לעיל (משנה ג). זה חמר החמיר בשפחה – בדבר זה החמיר הכתוב בשפחה חרופה, שעשה בה את המזיד בשוגג – בין שהוא מויד בין שוגג, אם רק היא מוידה, הריהו מביא קרבן אשם. ברם, אם היא שוגגת, בין שהוא שוגג בין מויד, שניהם פטורים, שנאמר: "בקורת תהיה", ואחר כך "והביא את אשמו", ודרשו מכאן: בזמן שהיא לוקה הוא מביא קרבן; אין היא לוקה, אין הוא מביא קרבן (עיי' "חוטפות יום טוב").

ו כל העריות: אחד גדול ואחד קטן – הקטן פטור; אחד ער ואחד ישן – הישן פטור. אחד שוגג ואחד מזיד – השוגג בחטאת והמזיד בהקטר.

פ ר ק ש ל י ש י

א אמרו לו: אכלת חלב – מביא חטאת. עד אומר: אכל, ועד אומר: לא אכל; אשה אומרת: אכל, ואשה אומרת: לא אכל – מביא אשם תלוי. עד אומר: אכל, והוא אומר: לא אכלתי – פטור. שנים אומרים: אכל, והוא אומר: לא אכלתי – רבי מאיר מחייב. אמר רבי מאיר: אם הביאוהו שנים למיתה חמוצה, לא יביאוהו לקרבן הקל? אמרו לו: מה אם ירצה לומר: מזיד הייתי.

ב אכל חלב וחלב בהעלם אחד – אינו חיב אלא חטאת אחת. אכל חלב ודם ונותר ופגול בהעלם אחד – חיב

פירוש ברטנורא

סבירא לי דרברת תורה כלשון בני אדם, מיהו הכא שאני, מדכתוב כי לא חופשה, והפרה לא נפרתה למה לי. שמע מינה לחציה שפחה וחציה בת חורין. והלכה כר' עקיבא:

ו כל העריות. אם האחד גדול, האיש או האשה, והאחר קטן, הקטן פטור וגדול חיב. ובשפחה אינו כן, דאם האחד קטן, גדול נמי פטור, דהא אתקוש להדרי, בקורת תחיה והביא את אשמו, בזמן שהיא לוקה הוא מביא קרבן, אין האשה לוקה אין האיש מביא קרבן: אחד ער ואחד ישן פטור. וער חיב. ובשפחה חרופה ער נמי פטור, דהא איתקוש להדרי כדאמרן: שוגג בחטאת ומזיד בהקטר. ושפחה חרופה, אם הוא מזיד והיא שוגגת, שניהן פטורין, והואיל ואין האשה לוקה אין האיש מביא אשם. ואם הוא שוגג והיא מזידה, היא לוקה והוא באשם:

ג א אמר לו. אפילו אחד אומר לו אכלת חלב והוא שותק ואינו מכחישו: מביא חטאת. על פיו: שנים אומרים לו אכלת חלב. ואפילו מאה. והוא מכחיש ואומר ברי לי שלא אכלתי, אינו מביא קרבן על פיהם, דכתיב (ויקרא ד') או הודע אליו חטאתו, ולא שיודיעוהו אחרים: רבי מאיר מחייב. ואין הלכה כר' מאיר: אם הביאוהו שנים כר'. כגון אם העידו עליו שהרג את הנפש: אם ירצה לומר מזיד הייתי. אם היה רוצה לפטור עצמו בשקר היה יכול לומר מזיד הייתי, ומזיד פטור מקרבן:

ב חלב וחלב. שני יתי חלב: בהעלם אחד. אבל בשני העלמות חיב על כל אחד ואחד, דקיימא לן העלמות מחלקין: ממין אחד חיב. הא קמשמע לן

משניות מבוארות – קהתי

אחר זה, כיון שנתקבלה עדות הראשון שוב אין מתחשבים בעדות השני, שכל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי הוא נאמן כשניים; וכן אם אשה אומרת: אכל, ואשה אומרת: לא אכל – והוא שותק (תפארת ישראל), מביא אשם תלוי – קרבן אשם הבא על ספק עבירה. עד אומר: אכל – חלב, והוא אומר: לא אכלתי – רבי מאיר מחייב. איני יודע (ותוספות), פטור – מקרבן. שנים אומרים: אכל, והוא אומר: לא אכלתי – ברי לי שלא אכלתי, רבי מאיר מחייב – אותו להביא קרבן חטאת. וחכמים פוטרים אותו. שנאמר (ויקרא ד, כג): "או הודע אליו חטאתו" – ולא שיודיעוהו אחרים, וכן הלכה. אמר רבי מאיר – לחכמים: אם הביאוהו שנים למיתה חמוצה – שאם העידו עליו שעבר עבירה שיש בה מיתת בית דין, חיב מיתה, לא יביאוהו לקרבן הקל – כשמעידים עליו שעשה עבירה שחייב עליה קרבן? אמרו לו – חכמים לרבי מאיר: מה אם ירצה לומר: מזיד הייתי – אילו היה רוצה, יכול היה לומר, שאכל במזיד, והיה פטור מן הקרבן, ומתוך שיכול היה לפטור עצמו בטענה זו, אף כשאומר "לא אכלתי", הריהו נאמן, כלומר שלדעת חכמים נאמן הוא משום "מיגו" (גמרא). ברם, בתוספות מבואר, שאין להאמינו משום "מיגו", שהרי יש כאן עדים, ואין אומרים "מיגו" במקום עדים, אלא שכוונת חכמים היא, שאנו מתרצים את דיבורו, שמה שאמר: "לא אכלתי", היינו: לא אכלתי בשוגג אלא במזיד, שבכגון זה לא הכחיש את העדים, ולכן פטור הוא מן הקרבן (עין תפארת ישראל).

באור משנה ב

אכל חלב וחלב – אכל חלב כשיעור זית והפסיק, וחזר ואכל כשיעור זית, בהעלם אחד – שלא נודע לו בין כזית לכזית שאכל חלב, אינו חיב אלא חטאת אחת – אבל אם אכל בשני העלמות, דהיינו שנעלם ממנו שזה חלב או שחלב אסור, ואכל כזית, ונודע לו אחר כך שאכל דבר אסור, ושוב נעלם ממנו כבתחילה וחזר ואכל כזית, הרי הוא חיב שתי חטאות, שכן העלמות מחלקים. אכל חלב ודם ונותר ופגול בהעלם אחד – שלא ידע שאוכל דברי אסור,

באור משנה ו

במשנה ד שנינו מה בין השפחה לבין כל העריות; ובאה משנתנו להוסיף עוד הבדלים שבינה לבין כל העריות (עין "מלאכת שלמה", שמביא קושיית תוספות ורא"ש, ש' למה לא סודרה משנתנו למעלה במשנה ד).

כל העריות – הבא על אחת מכל העריות, אחד גדול ואחד קטן – אם היה אחד גדול ואחד קטן, בין האיש ובין האשה, הקטן פטור – והגדול חיב; כגון גדול הבא על ערווה בהיותה בת שלוש שנים – ויום אחד, הוא חיב והיא פטורה; וכן אשה גדולה שבא עליה קטן, שהיה בן תשע שנים ויום אחד, היא חייבת והוא פטור (רמב"ם הל' איסורי ביאה א, ג); אחד ער ואחד ישן – אם היה אחד ער ואחד ישן, הישן פטור – והער חיב; אחד שוגג ואחד מזיד – אם היה אחד שוגג ואחד מזיד, השוגג בחטאת – השוגג חיב להביא קרבן חטאת, והמזיד בהקטר – חיב כרת; מה שאין כן בשפחה חרופה, שאם היתה קטנה או שהיתה ישנה או שוגגת, שניהם פטורים, שנאמר בה (ויקרא יט, כ): "בקורת תהיה... והביא את אשמו", ודרשו: בזמן שהאשה לוקה, היינו כשהיתה גדולה ומזידה, האיש מביא קרבן; בזמן שאין האשה לוקה, כגון שהיתה קטנה או שהיתה ישנה או שוגגת, אין האיש מביא קרבן (ברם אם הוא היה קטן או ישן). יש בזה חיזוקי עדות – עין רמב"ם הל' איסורי ביאה ג, יז; ועין סם השגת הראב"ד, "מגיד משנה".

יוס רביני

באור משנה א

פרק זה עוסק בחטאת הבאה על חטא שחייבים על זדונו כרת.

אמרו לו – לאדם: אכלת חלב – בגמרא מבואר: אפילו אחד אמר לו כך, והוא שתק ולא הכחישו, מביא חטאת – חיב להביא קרבן חטאת. עד אומר: אכל, ועד אומר: לא אכל – יש מפרשים בכגון שהיו לפניו שתי תוכיות, אחת של חלב ואחת של שומן, ואחד אומר: חלב אכל, ואחד אומר: לא אכל חלב אלא שומן (וראבי; עין סוף משנה על רמב"ם הל' שגגות ג, ח); ובתוספות מבואר, שמדובר כאן בכגון שהעידו שני העדים בבית אחד, שאילו העידו בזה

על כל אחד ואחד. זה חמור במינין הרבה ממיין אחד. וחמור במיין אחד ממינין הרבה: שאם אכל פחצי זית, וחזר ואכל פחצי זית ממיין אחד – חייב. משני מינין – פטור.

ג. וכמה ישנה האוכלין? פאלו אכלן קליות; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: עד שישנה מתחלה ועד סוף פדי אכילת פרס. אבל אכלין טמאין ושתה משקין טמאין, שתה רביעית יין ונכנס למקדש ושתה פדי אכילת פרס. רבי אלעזר אומר: אם הפסיק בה, או שנתן לתוכו מים פל שהן – פטור.

ד. יש אוכל אכילה אחת, וחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד: טמא שאכל את החלב, והיה נותר מן המקדשים,

פירוש ברטנורא

דאע"ג דאין השני חצאי זיתים מתמחו אחד דהיינו מתבשיל אחד, אלא הם מתבשילין חלוקין, אפ"ה מצטרפין לפי שאין תמחויין מחלקין:

ג. כמה ישנה האוכלין. לשני חצאי זיתים דאמרין מצטרפין: כאילו אוכלן קליות. רואין אותן כאילו נתפררו לפיורין [דקין] בקליות ואוכלן אחת אחת בסמוך זו אחר זו, ובההיא משעריין אם אכל חצי זית והפסיק ולאחר שעה אכל חצי זית אחר, אם שהה מתחילה ועד סוף כדי אכילת קליות בסמוך זו לזו, מצטרפין. אבל אם לא הפסיק מאכילה אלא ששהה בלעיסתן ובלעיסתן אפילו כל היום כולו, מצטרפין לדברי ר' מאיר: וחכמים אומרים עד שישנה מתחילה ועד סוף כדי אכילת פרס. כלומר אפילו לא הפסיק בין אכילת חצי זית לאכילת חצי האחר, אלא ששהה בלעיסת שני חצאי זיתים כדי אכילת פרס מתחילת האכילה עד סוף בלעיסתן. מצטרפין. ביותר מכדי אכילת פרס, אין מצטרפין. והלכה כחכמים: פרס. לשון פרוסה. והוא חצי ככר של עירוב, משלש ככרות לקב, שכל ככר שמונה ביצים, נמצא חצי ככר ארבע ביצים. כך פירשו רבותי. ורמב"ם אומר שהוא שלש ביצים: אבל אוכלים טמאים. האוכל אוכלים טמאים כחצי פרס שהוא שני ביצים לפירוש רבותי, ולדברי רמב"ם ביצה ומחצה, נפסלה גוויתו מלאכול בתרומה. וכן השוטה משקין טמאים כרביעית, נפסלה גוויתו מלאכול בתרומה עד שיטבול. והשוטה רביעית יין ונכנס למקדש, חייב כרת. והשתא קאמר, שאם שהה באכילת חצי פרס של אוכלים טמאים, או בשתיית רביעית של משקין טמאין, כדי אכילת פרס, מצטרפין לכשיעור ונפסלה גוויתו מלאכול בתרומה. ואם שהה יותר משיעור זה, אין מצטרפין. והוא הדין לשיעור רביעית יין של כניסת מקדש, שאם שהה בשתייתו כדי אכילת פרס או פחות, חייב. יותר על כן, פטור: אם הפסיק בה. שלא שתה כל הרביעית בבת אחת ונכנס למקדש, פטור, דהיינו (ויקרא י') יין ושכר אל תשת, יין דרך שכרותו. ואם אינו שותהו בבת אחת, אין זה דרך שכרותו. וכן אם נתן בו מים. והלכה כר' אלעזר. והני מילי בשוטה רביעית ממש, אבל שתה יותר מרביעית, מודה רבי אלעזר דחייב אפילו לא שתה כולו בבת אחת:

ד. ארבע חטאות. חד משום חלב, וחד משום אוכל קודש בטומאה, וחד משום נותר, וחד משום יום הכפורים. והא דקיימא לן בכל התורה כולה דאין

משניות מבוארות – קהתי

יחזן בן ברוקה. אכל אכלין טמאין – כשיעור חצי פרס, ושתה – או שתה משקין טמאין – כשיעור רביעית, שנפסלה גוויתו מלאכול בתרומה עד שיטבול, שתה רביעית יין – כהן ששתה רביעית הלוג יין, ונכנס למקדש – ועבד עבודה (ותוספות), שחייב מיתה בידי שמים, ושתה – באכילה או בשתייה, פדי אכילת פרס – שיעור השחייה הוא כדי אכילת פרס, כלומר שאם לא שהה באכילת חצי פרס של אוכלים טמאים או בשתיית רביעית של משקים טמאים אלא כדי אכילת פרס, מצטרפים האוכלים או המשקים הטמאים לפסול את גוויתו מלאכול בתרומה. וכן אם לא שהה הכהן בשתיית היין יותר מכדי אכילת פרס, מצטרף היין לחייבו על כניסתו למקדש; אבל אם שהה יותר מכדי אכילת פרס, אין האוכלים או המשקים הטמאים מצטרפים לכשיעור כדי לפסול גוויתו מלאכול בתרומה, ואין היין מצטרף לכשיעור כדי לחייב את הכהן על כניסתו למקדש. רבי אלעזר אומר: אם הפסיק בה – ברביעית היין, שלא שתה אותה בבת אחת, או שנתן לתוכו – לתוך היין, מים פל שהן – אף על פי ששתה רביעית בבת אחת, פטור – כשנכנס למקדש, שנאמר (ויקרא ט:), "יין ושכר אל תשת", ודרש רבי אלעזר: אל תשתה יין כדרך שכרותו, אבל אם הפסיק בשתיית רביעית יין או שנתן בו מים, אין זה דרך שכרותו, ופטור. והלכה כרבי אלעזר. במה דברים אמורים? בשוטה רביעית יין בלבד, אבל אם שתה יותר מרביעית, מודה רבי אלעזר שחייב אפילו לא שתה כולו בבת אחת.

באור משנה ד

יש אוכל אכילה אחת, וחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד: טמא שאכל את החלב, והיה נותר מן המקדשים – שנותר החלב לאחר זמן הקרבתו, ובימים הפסורים – הריהו חייב ארבע חטאות: משום אכילת חלב, ומשום אכילת קדשים בטומאה, ומשום אכילת נותר, ומשום אכילה ביום הכיפורים; וכן חייב הוא להביא אשם מעילות על ההנאה מן הקדש. בגמרא מבואר, שאף על פי שכלל הוא בכל האיסורים שבתורה, שאין איסור חל על איסור,

חייב על כל אחד ואחד – על כל מין ומין קרבן לאחר. זה חמור במינין הרבה ממיין אחד. וחמור במיין אחד ממינין הרבה הרבה חומרה שאינה במין אחד. ויש חומרה במין אחד שאינה במינים הרבה: וזית, וחזר ואכל פחצי זית ממיין אחד – של איסור, ולא היתה לו ידיעה בינתיים, חייב – חטאת; ואפילו היו בשני תבשילים שונים, מכל מקום מצטרפים לשיעור כזית (גמרא); משני מינין – שכל כחצי זית היה ממין אחד של איסור, פטור – מקרבן, שאינם מצטרפים לשיעור כזית.

יוס ח מיש

באור משנה ג

לאחר ששינו במשנה הקודמת, שאם אכל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית ממין אחד, הרי הם מצטרפים לשיעור כזית לחייבו חטאת, באה משנתנו ללמד כמה זמן יכולה להימשך אכילתו, כדי ששני כחצאי הזיתים יצטרפו לשיעור אכילה אחת.

וכמה ישנה האוכלין – האוכל שני כחצאי זיתים ממין אחד, ששינו לעיל שמצטרפים לשיעור כזית, כמה ישנה באכילתם? פאלו אכלן קליות – רואים אותו כאילו אכלם כגרעיני קליות, פיורוים פיורוים בזה אחר זה, דברי רבי מאיר – שלדעתו, אם שהה באכילתם כדי אכילת קליות בשיעור זית, מצטרפים; יותר מכך, אין מצטרפים. ברם, אם לא הפסיק באכילתו, אלא ששהה בלעיסתם ובבלעיתם, אפילו כל היום כולו, מצטרפים. וחכמים אומרים: עד שישנה מתחלה ועד סוף כדי אכילת פרס – כלומר אפילו לא הפסיק באכילתו, אלא ששהה בלעיסת שני כחצאי הזיתים מתחילת האכילה ועד סוף בלעיתם ביותר מכדי אכילת פרס, אין מצטרפים; ואם לא שהה אלא כדי אכילת פרס, מצטרפים. כדי אכילת פרס היינו כדי אכילת חצי כיכר, כשעושים שלוש כיכרות מקב חטים, ונחלקו תנאים במידת הכיכר (עירובין ח. ב), שלדעת רבי יוחנן בן ברוקה כיכר שלימה מידתה שש ביצים, וחציה שלוש ביצים; ולדעת רבי שמעון מידת הכיכר שמונה ביצים, וחציה ארבע ביצים. והרמב"ם פוסק כרבי

וְכִיּוֹם הַכַּפּוּרִים. רַבִּי מֵאִיר אָמַר: אִם הָיְתָה שֶׁפֶת הוֹצִיאוֹ בְּפִיו – חֵיב. אָמְרוּ לוֹ: אֵינּוּ מִן הַשֵּׁם.
ה' יֵשׁ בָּא בִּיָּאָה אַחַת, וְחֵיב עָלֶיהָ שֵׁשׁ חֲטָאוֹת: הֵבֵא עַל בְּתוֹ – חֵיב עָלֶיהָ מִשּׁוּם בְּתוֹ, וְאַחֲתוֹ, וְאַשְׁתֹּ אֲחִיו,
וְאַשְׁתֹּ אֲחִי אָבִיו, וְאַשְׁתֹּ אִישׁ, וְנִדְהָ. וְהֵבֵא עַל בְּתוֹ – חֵיב עָלֶיהָ מִשּׁוּם בְּתוֹ, וְכִלְתּוֹ, וְאַחֲתוֹ אֲשֶׁתוֹ, וְאַשְׁתֹּ

פירוש ברטנורא

איסור חל על איסור, הני מילי באיסור גרידא, כגון האוכל נבילת בהמה ממנה אינו חייב משום נבילה לפי שהוא איסור גרידא שאינו לא כולל ולא מוסיף. אבל הכא, אדם שהיה מתחילה טהור, היה אסור בחלב ומותר בשאר בשר של קדשים. נעשה טמא, מנו דנאסר בשאר החיובות של בשר קדשים משום טומאה, אתסר נמי בחלב אע"פ שהיתה אסורה מתחילה, והיינו איסור כולל, שהאיסור האחרון כולל ואוסר דברים אחרים על האדם שהיו מותרים לו מתחילה. ומיהו לא אתוסף אסורא אחפצא, אלא אנברא אתוסף איסורא לגבי אחריו וגירר וכילל נמי לאלי באסוריה. נעשה זה החלב נותר, היינו איסור מוסיף, דמעיקרא להדיט אסור ולגבוה שרי, כיון שנעשה נותר נוסף איסור על החתיכה עצמה להאסר לאסור לגבוה. ומתוך שחל עליה שם איסור נותר לאסרה לגבוה, חל עליה נמי שם נותר לגבי הדיט להתחייב עליה משום נותר, אע"פ דבלאו הכי היתה אסורה להדיט. חל עליה יום הכפורים, מנו דאתוסף איסורא לגבי גברא לאסור בחולין שהיו מותרים לו קודם יום הכפורים, גורר וכולל נמי להאי חלב של מוקדשים בהדיה להתחייב עליו משום יום הכיפורים: ואשם אחר. אשם מעילות על שנהנה מן הקדש בשוגג. ואף זה איסור מוסיף, דאתוסף איסורא על חפצא, דקודם דתקדשה היה חלב זה אסור באכילה ומותר בהנאה, אקדשה, נאסרה אפילו בהנאה, ומתוך שחל שם הקדש על החלב לאסור בהנאה, חל עליו נמי להתחייב עליו באכילתו משום נהנה מן הקדש: אם היה בשבת והוציאו בפיו, כשהיה אוכלו: חייב. גם על ההוצאה. ובנמרא מפרש דהכי קאמר, אם היה יום הכפורים שחל להיות בשבת והוציאו, חייב שנים על ההוצאה, משום שבת ומשום יום הכיפורים, ששניהם באים כאחד, שכשעה שקדש היום לשבת קדש נמי ליום הכיפורים. וכשם שעירוב והוצאה לשבת כך עירוב והוצאה ליום הכיפורים. ואיסור חל על איסור באיסור בת אחת: אֵינּוּ מִן הַשֵּׁם. כלומר תנא לא קחשיב אלא חטאות הבאות מפני אכילה, והאי מפני ההוצאה הוא:

ה בתו ואחותו. כגון שבא על אמו והוליד ממנה בת והרי היא בתו ואחותו מאמו, ואשת אחיו שנישאת לו קודם לכן ומת, ולאחר מיתתו נשאה אחי אביו ובא זה אביה עליה בנדתה, והשאת איסור בתו ואחותו באין כאחת. ואע"פ שהיא ממזרת ואסורה לבוא בקהל, כשנישאת לאחי אביה קידושין תופסין בה, לפי שקידושין תופסין בחיובי לאוין. אי נמי, אם היה ואחי אביה ממזרים מותרים לישא אותה לכתחילה, ונאסרה על אביה משום אשת אחיו לפי שהוא איסור מוסיף, שמתחילה היתה מותרת לאחי אביה כולו, וכשנישאת לאחד מהן נאסרה על כל שאר האחין, ומתוך שחל עליה שם אשת אח לגבי שאר האחים שהיתה מותרת להן, חל עליה נמי שם אשת אח לגבי אביה להתחייב עליה נמי משום אשת אחיו. מת אחיו ונישאת לאחי אבי אביה, מנו דאתוסף בה איסורא לגבי שאר אחי אביו, אתוסף בה איסורא נמי לגבי דידה. והיה לה אשת איש, מנו דאתוסף איסורה לגבי עלמא, אתוסף איסורא לגבי דידה.

משניות מבוארות – קהתי

י ו ש ש י

באור משנה ה

משנתנו והמשנה שלאחריה מוסיפות ללמד, שבאיסור מוסיף או באיסור כולל או בשני איסורים הבאים בבת אחת איסור חל על איסור, וממאן מביתא המשניות כמה דוגמאות של העושה עבירה אחת וחייב עליהן כמה חטאות.

יֵשׁ בָּא בִּיָּאָה אַחַת, וְחֵיב עָלֶיהָ שֵׁשׁ חֲטָאוֹת: הֵבֵא עַל בְּתוֹ, חֵיב עָלֶיהָ מִשּׁוּם בְּתוֹ, וְאַחֲתוֹ, וְאַשְׁתֹּ אֲחִיו, וְאַשְׁתֹּ אֲחִי אָבִיו, וְאַשְׁתֹּ אִישׁ, וְנִדְהָ – כלומר הבא בשוגג על בתו שהיא גם אחותו וגם אשת אחיו וגם אשת אחי אביו וגם אשת איש וגם נידה. בגמרא מבואר, כגון שראובן בא על אמו והוליד ממנה בת, ושמה שרה; נמצאת שרה גם בתו של ראובן וגם אחותו מאמו; נישאה שרה לשמעון, אחי ראובן מאביו, והרי היא אשת אחיו; מת שמעון או גירשה ונישאה שרה לאחי אביו של ראובן, ואחר כך בא עליה ראובן, כשפירסה נידה; נמצא ראובן חייב על ביאה זו שש חטאות משום ששתי האיסורים הנמנים במשנתנו; שכן משנולדה שרה חלו על ראובן שני האיסורים של בתו ואחותו כאחד, וכבר הזכרנו לעיל, שבשני איסורים הבאים בבת אחת איסור חל על איסור; וכשנישאה שרה לשמעון, נוסף בה לראובן איסור שלישי משום אשת אחיו, מאחר שהוא איסור מוסיף, שמתוך שנאסרה עכשיו על שאר האחים, שהיתה מותרת להם, חל עליה איסור זה אף לגבי ראובן, להתחייב עליה גם משום אשת אחיו; ואף על פי ששרה היא ממזרת ואסורה לבוא בקהל, מכל מקום כשנישאה לשמעון, קידושו תפסו בה, לפי שקידושין תופסין בחיובי לאוין; ואפשר שהיו אחי ראובן ממזרים, והרי היא מותרת להם לכתחילה (דמב"ס ברטנורא); וכשנישאה שרה לאחי אביו של ראובן, נוספו בה לראובן שני האיסורים של אשת אחי אביו ושל אשת איש כאחד, ושניהם חלו עליו משום איסור מוסיף, שמתוך שנאסרה על שאר אחי אביו, שהיתה מותרת להם בתחילה, חל האיסור משום אשת אחי אביו אף על ראובן, וכן מתוך שנאסרה על כל העולם, חל האיסור משום אשת איש אף עליו, ונמצא ראובן חייב גם משום אשת אחי אביו וגם משום אשת איש (תפארת ישראל). ויש מפרשים, שמת אחי אביו של ראובן או גירשה את שרה, ונישאה לאחר (דמב"ס

מכל מקום באיסור מוסיף ובאיסור כולל הדין הוא שאיסור חל על איסור. וזהו ששנינו במשנתנו: טמא שנאלץ את החזלב – מבהמת קדשים קלים, הואיל ואיסור אכילת קדשים בטומאה איסור כולל הוא, שכן קודם שנטמא היה מותר בכשר בהמה ואסור בחלבה, ומשנטמא נאסר אף בבשרה, לפיכך מתוך שחל איסור זה על שאר הבשר, חל גם על החלב להתחייב על אכילתו גם משום חלב וגם משום אכילת קדשים בטומאה; והיה נותר – היינו איסור מוסיף, שהרי קודם שנעשה נותר, היה החלב מותר לגבוה (להקריבו על המזבח) ואסור להדיט, ומשנעשה נותר נאסר אף לגבוה; הלכך מתוך שחל על החלב הזה איסור נותר לגבי גבוה, חל עליו איסור זה אף לגבי ההדיט להתחייב על אכילתו גם משום נותר; וביום הכיפורים – הרי שוב איסור כולל, שהרי יום הכיפורים כולל כל המאכלים שבעולם, ומתוך שחל איסור יום הכיפורים על דברים שהיו מותרים לו קודם יום הכיפורים, חל איסורו אף על החלב הזה, להתחייב על אכילתו גם משום יום הכיפורים. נמצא, שחייב על אכילתו זו ארבע חטאות. וכן חייב הוא גם אשם מעילות על שנהנה מן ההקדש, שאף איסור זה איסור מוסיף הוא, שהרי החלב של בהמת חולין מותר בהנאה, ואינו אסור אלא באכילה, ומשהקדיש את הבהמה, נוסף על החלב גם איסור הנאה מחמת קדשים, ומתוך שחל שם הקדש על החלב לאסור בהנאה, חל עליו גם להתחייב באכילתו משום נהנה מן ההקדש (ענין פירוש המשנה להרמב"ם שם שפרש קצת בדרך אחרת: וענין רמב"ם הל' מאכלות אסורות יד, יח-יט; וענין "תפארת ישראל"). **רַבִּי מֵאִיר אָמַר: אִם הָיְתָה שֶׁפֶת – בזמן אכילתו, וְהוֹצִיאוֹ בְּפִיו** – מרשות היחיד לרשות הרבים, חֵיב – חטאת, אף על איסור הוצאה בשבת. בגמרא מבואר, שכוונת המשנה היא: אם היה יום הכיפורים שחל להיות בשבת והוציאו מרשות היחיד לרשות הרבים, חייב שתי חטאות נוספות על ההוצאה, משום שבת ומשום יום הכיפורים, שיש איסור הוצאה אף ביום הכיפורים; ואף בכגון זה, ששני האיסורים באים בבת אחת, שהרי בשעה שקדש היום לשבת קדש גם ליום הכיפורים, הדין הוא שאיסור חל על איסור. **אָמְרוּ לוֹ** – חכמים לרבי מאיר: **אֵינּוּ מִן הַשֵּׁם** – חיוב חטאת זו אינו משום אכילה אלא משום הוצאה, ואילו התנא אינו מונה אלא חטאות הבאות משום איסור אכילה (ענין "תפארת ישראל").

אָחיו, וְאִשְׁתּוֹ אָחִיו אָבִיו, וְאִשְׁתּוֹ אִשִּׁי, וְנִדְהָ. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: אִם עָבַר הֶזְקֵן וְנִשְׁאַהּ – חָיִב עָלֶיהָ מָשׁוּם אִשְׁתּוֹ אָבִי. וְכֵן הָבָא עַל בֵּת אִשְׁתּוֹ, וְעַל בֵּת בֵּת אִשְׁתּוֹ.
וְהָבָא עַל חֲמוּתוֹ – חָיִב עָלֶיהָ מָשׁוּם חֲמוּתוֹ, וְכִלְתּוֹ, וְאַחֲזוֹת אִשְׁתּוֹ, וְאִשְׁתּוֹ אָחִיו, וְאִשְׁתּוֹ אִשִּׁי,

פירוש ברטנורא

פירסה נדה, מנו דאחוסף איסורא לגבי בעלה. אחוסף איסורא נמי לגבי ידידה: חייב עליה משום בֵּת וְכִלְתּוֹ. כגון שנשאה בנו: ואחות אשתו. שהיה נשוי את בת חתנו שהיא אחות בתו מן האב: ואשת אחיו. שמת בנו ונשאה אחיו של זה: ואשת אחי אביו. שמת אחיו ונשאה אחי אביו: אפ' עבר הזקן. אביו של זה, ונשאה, ואח"כ בא עליה זה, חייב אף על אשת האב. ואע"ג דאשת אחיו היא, דהא מחייבין ליה לבריה משום אשת אחי אביו, אלמא אסורה ליה לאביו משום אשת אח ואין לה אישות בה, הכא במאי עסקין? כגון שנפלה לפניו ליבום מאחיו, שמת בלא בנים ויבמה הוא ונשאה, והיא עבר הזקן דתנן, היינו משום שהיא לו באיסור שניה בלבד, משום בֵּת בֵּת בנו ומשום כִּלְתּוֹ בנו דשתיקין שניות מדברי סופרים. ואם תאמר, כִּלְתּוֹ היא, דהא מחייבין ליה לבריה משום אשת אח. לאו פרכא היא, דאיכא לאוקמו דאשת אחיו של בנו מאמו היא, ולא כִּלְתּוֹ של אב היא, אלא אשת חורגו ומותרת לו. ואם תאמר, ומאי איסור מוסיף איכא בבֵּת בֵּתוֹ כשעבר אביו ונשאה דקא מחייבת ליה נמי משום אשת אב. הא מלתא בעו לה בנמרא, ותירצו, כגון דאיכא ברא לסבא ואחיו של זה הוא, דמנו דאחוסף בה איסורא גבי ההוא ברא משום אשת אב, אחוסף נמי גבי ידידה: וכן הָבָא עַל בֵּת אִשְׁתּוֹ. חייב עליה משום כל אלו שחייב בבֵּתוֹ: וְעַל בֵּת בֵּת אִשְׁתּוֹ. חייב משום כל אלו שחייב על בֵּת בֵּתוֹ. ובֵּת אִשְׁתּוֹ שהיא אחותו משכחת לה, כגון שאביו אנס או פתה אשה והוליד ממנה בת, ואח"כ נשא הוא אנוסת אביו או מפותת אביו שהיא מותרת לו, הרי אותה הבת אחותו ובֵּת אִשְׁתּוֹ. ובֵּת אִשְׁתּוֹ ואחות אשתו משכחת לה, כגון שבא אבי אשתו על בֵּת אשתו והוליד ממנה בת, נשא ראוהו זאת הבת, הרי אמה אסורה עליו משום חֲמוּתוֹ ואחות אשתו. וְהָבָא עַל חֲמוּתוֹ וְכִלְתּוֹ ואחות אשתו. האב שבא על בתו והוליד ממנה בת, נשא ראוהו זאת הבת, הרי אמה אסורה עליו משום חֲמוּתוֹ ואחות אשתו.

משניות מבוטאות – קהתי

שייבמה אביו, חָיִב עָלֶיהָ – יעקב חטאת נוספת, מָשׁוּם אִשְׁתּוֹ אָב – בגמרא מבוטא, שמדובר כאן בכגון שנאסרה מחמת הייבום על בנו האחר של יצחק, והרי זה איסור מוסיף, שמתוך שנאסרה על אותו הבן משום אשת אב, נוסף בה אף לגבי יעקב אותו האיסור. ויש מפרשים הטעם של איסור מוסיף, שמתוך שנאסרה על אחי יצחק משום אשת אח, נוסף בה אף לגבי יעקב איסור אשת אב, וכבר הזכרנו, שאף בכגון שתוספת האיסור אינה משם אחד עם גוף האיסור השני אלא משם אחר, הרי זה איסור מוסיף (יתוספות יום טוב). וכן הָבָא עַל בֵּת אִשְׁתּוֹ – יש שחייב אותן החטאות כמו הָבָא עַל בֵּתוֹ, היינו משום בֵּתוֹ ואחותו ואשת אחיו ואשת אחי אביו ואשת איש ונידה. וכיצד ייתכן שבת אשתו תהא אחותו? כגון שאביו של יעקב אנס או פתה אשה והוליד ממנה בת ושמה רחל, והלך יעקב ונשא אנוסת אביו או מפותתו, שהיא מותרת לו, והרי רחל בת אשתו וגם אחותו מאביו. נישאה רחל לאחיו של יעקב, הרי היא גם אשת אחיו; מת אחיו או גירשה ונישאה רחל לאחי אביו, הרי היא גם אשת אחי אביו, וגם אשת איש; ואם בא אז יעקב עליה בשוגג, בזמן שפירסה נידה, חייב שש חטאות. וְעַל בֵּת בֵּת אִשְׁתּוֹ – הָבָא עַל בֵּת בֵּת אִשְׁתּוֹ יש שחייב כמו הָבָא עַל בֵּת בֵּתוֹ, היינו משום בֵּת בֵּתוֹ ואחות אשתו וכלתו ואשת אביו ואשת אחי אביו ואשת איש ונידה. וכיצד אפשר שבת בת אשתו תהיה אחות אשתו? כגון שבא אבי אשתו על בֵּת אשתו (לבן אבי לאה, אשתו של יעקב, בא על בֵּת לאה). והוליד ממנה בת, ושמה רחל, הרי רחל היא בת בת אשתו של יעקב (בת בתה של לאה) ואחות אשתו (אחות לאה מאביה). נישאה רחל לבנו של יעקב מאשה אחרת, הרי היא גם כלתו; מת בנו או גירשה, ונישאה לאחי יעקב, ושוב מת אחי יעקב או גירשה, ונישאה לאחי אביו של יעקב, הרי היא גם אשת אחיו וגם אשת אחי אביו, וגם אשת איש; נמצא שאם בא אז יעקב עליה בזמן שפירסה נידה, חייב שבע חטאות (יתפאר ישראלי).

באור משנה ו

הָבָא עַל חֲמוּתוֹ – אם אשתו, יש שהוא חָיִב עָלֶיהָ מָשׁוּם חֲמוּתוֹ, וְכִלְתּוֹ, וְאַחֲזוֹת אִשְׁתּוֹ, וְאִשְׁתּוֹ אָחִיו, וְאִשְׁתּוֹ אִשִּׁי אָבִיו, וְאִשְׁתּוֹ אִשִּׁי, וְנִדְהָ – כגון שבא לבן על לאה בתו והוליד ממנה בת, דינה; נשא יעקב את דינה, ונמצאת לאה אסורה על יעקב חֲמוּתוֹ (אם דינה). ומשום אחות אשתו (אחות לאה מאביה). נישאה לאה לראובן, בנו של יעקב, והרי נאסרה על יעקב משום כלתו; מת ראובן או גירשה ונישאה לאה לאחיו של יעקב, הרי נאסרה על יעקב משום אשת אחיו; מת אחיו או גירשה ונישאה לאחי אביו של יעקב, הרי נאסרה על יעקב משום אשת אחי אביו; ואם בא אז יעקב על לאה, בעודה אשת

בפירושו למשנתנו); וכיון שפירסה נידה נוסף בה לראובן גם האיסור משום נידה, שמתוך שנאסרה לבעלה, חל איסור נידה גם לגבי ראובן, להתחייב עליה אף משום נידה; הלכך חייב על ביאה זו שש חטאות. וְהָבָא עַל בֵּת בֵּתוֹ – יש שהוא חייב על ביאה זו שבע חטאות, כגון יעקב (בנעלה של רחל, שהיא בתו של לבן) היתה לו בת מאשתו זלפה, ושמה תמנע. נשא לבן את תמנע (שהיא מותרת לו, שהרי זלפה אינה קרובתו). והוליד ממנה בת, ושמה לאה. נמצאת לאה בת בֵּתוֹ של יעקב (בת תמנע, שהיא בתו של יעקב). ואחות אשתו מאביה (אחות רחל). נישאה לאה לראובן בן יעקב (שהיא בת אחותו, תמנע, ומותרת לו). והרי היא כלתו של יעקב. מת ראובן או גירשה, ונישאה לאה לאחי יעקב, והרי היא אשת אחיו; מת אחיו של יעקב, או גירשה, ונישאה לישמעאל, דודו של יעקב (אחי יצחק אביו), והרי היא אשת אחי אביו; אם בא יעקב בשוגג על לאה כשהיא נידה בחיי ישמעאל בעלה, חָיִב עָלֶיהָ – שבע חטאות משום שבעה איסורים: א) מָשׁוּם בֵּת בֵּתוֹ – בת תמנע; ב) וְכִלְתּוֹ – ומשום כלתו, אשת בנו ראובן, שנאסרה עליו גם לאחר מות בנו או לאחר שגירשה; ג) וְאַחֲזוֹת אִשְׁתּוֹ – ומשום אחות אשתו, לפי שהיא בתו של לבן, והיא אחות רחל אשת יעקב, וטעם חיובו משום שלושה איסורים אלו, שמשנולדה לאה, חלו בה שני האיסורים, משום בֵּת בֵּתוֹ ומשום אחות אשתו, ככאד על יעקב; וכשנישאה לראובן, מתוך שנאסרה על בני יעקב, משום אשת אח, נוסף בה איסור גם ליעקב, משום כלתו; ואף על פי שאשת אח וכלתו הם שני שמות, מכל מקום הרי זה איסור מוסיף (עין תוספות דיבור המתחיל "מיגר", כריתות יד, ב; ד) וְאִשְׁתּוֹ אָחִיו – ומשום אשת אחיו, שהרי נישאה לאחיו של יעקב, ויש כאן איסור מוסיף, שמתוך שנאסרה על שאר האחים, נוסף בה איסור אשת אח אף לגבי יעקב; ה) וְאִשְׁתּוֹ אָבִיו – ומשום אשת אחי אביו, שהרי נישאה לישמעאל, אחי אביו יצחק, ואף כאן איסור מוסיף; ו) וְאִשְׁתּוֹ אִשִּׁי – ומשום אשת איש, שהרי בא עליה בעודה תחת ישמעאל בעלה, ומתוך שנאסרה משום אשת איש על כל העולם, נוסף בה איסור זה אף לגבי יעקב; ז) וְנִדְהָ – ומשום נידה, שמתוך שנאסרה משום נידה לבעלה, נוסף בה איסור זה אף לגבי יעקב. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: אִם עָבַר הֶזְקֵן – אביו של יעקב, וְנִשְׁאַהּ – ונשא את לאה; בבמרא מבוטא, כגון שמת ישמעאל בלא בנים, וייבמה יצחק אחיו, שהוא אביו של יעקב; ואף על פי שהיא אשת אחיו של יעקב בנו איננה כלתו, שכן מדובר כאן באחי יעקב מן האם, שלא היה בנו של יצחק; ומכל מקום נשאה בעבירה, שכן אסורה לו משום בֵּת בֵּתוֹ בנו ומשום כלת בנו, שהן שניות לעריות האסורות לו מדברי סופרים; ואם יעקב בא עליה לאחר

וְנִדְהָ. וְכֵן הָבָא עַל אֵם חֲמוּתוֹ, וְעַל אֵם חֲמִיו. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אָמַר: הָבָא עַל חֲמוּתוֹ – חֵיב עָלֶיהָ מִשּׁוּם חֲמוּתוֹ, וְאֵם חֲמוּתוֹ, וְאֵם חֲמִיו. אָמְרוּ לוֹ: שְׁלֹשֶׁתָּן שֵׁם אֶחָד הֵן.
ז אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: שְׁאֵלְתִי אֶת רַבִּן גְּמְלִיאֵל וְאֵת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, בְּאֲמָלִים שֶׁל אֲמָאום, שֶׁהָלְכוּ לִקְחַת בְּהֵמָה לְמִשְׁתָּה בְּנוֹ שֶׁל רַבִּן גְּמְלִיאֵל: הָבָא עַל אֲחוּתוֹ וְעַל אֲחוּת אָבִיו וְעַל אֲחוּת אִמּוֹ, בְּהֶעֱלֵם אֶחָד, מָהוּ? חֵיב אַחַת עַל כָּלָּן, אוֹ אַחַת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת? וְאָמְרוּ לוֹ: לֹא שְׁמַעְנוּ. אָבָל שְׁמַעְנוּ: הָבָא עַל חֲמִישׁ נְשִׁיו נְדוּת בְּהֶעֱלֵם אֶחָד, שֶׁהוּא חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת; וְרוֹאִין אָנּוּ, שֶׁהִדְבָּרִים קָל וְחֹמֶר.

פירוש ברטנורא

נישאת לבנו של ראובן נוסף עליה איסור משום כלתו. מת בנו של ראובן או גירשה ונישאת לאחיו אביו, נוסף עליה איסור אשת אחי אביו. נישאת לעלמא והיא אשת איש ופירסה נדה. ובא עליה ראובן בעודה אשת איש ונדה, הרי חייב עליה משום כל השמות הללו: **וכן הבא על אם חמותו**. לכן בא על דינה בת לאה בתו והוליד ממנה בת ושמה סרה, הנישא סרה, נאסרה עליו לאה משום אם חמותו ומשום אחות אשתו, שהרי סרה אשתו ולאח שתייהן בנות לבן. נישאת לאה לבן בעלה של סרה ונעשית כלתו, ואח"כ לאחיו, ואח"כ לאחיו אביו, ובא עליה בעלה של סרה בעודה אשת איש ונדה, חייב עליה משום כל השמות הללו: **ואם חמיו**. ראובן בא על זקנתו אשת לבן, אם לאה אמו, והוליד ממנה בת ושמה דינה, הנישא את דינה נאסרה עליו לאה אמו של ראובן משום אם חמיו ומשום אחות אשתו, שהרי דינה אשתו ולאח אם חמיו שתייהן בנות אשת לבן. נעשית כלתו ואח"כ אשת אחיו ואח"כ אשת אחיו אביו ואשת איש ונדה, חייב עליה משום כל השמות הללו: **הבא על חמותו חייב עליה כו'**. לאשת לבן שתי בנות לאה ורחל, ובן אחד ושמו אשר, ושם בת אשר סרה, ובא אחד מן השוק ונשא את רחל ויוכבד בת לאה וסרה בת אשר, ואח"כ בא הנישא שלש נשים הללו על אשת לבן, חייב עליה משום חמותו ואם חמיו. משום חמותו, שהרי היא אם רחל אשתו. ומשום אם חמותו, שהרי היא אם לאה חמותו. ומשום אם חמיו, לפי שהיא אמו של אשר חמיו: **שלושתן שם אחד הם**. בתר קרא כתיבי ובחד לאו. הלכך אין חילוק חמאות ביניהן. וכן הלכה:

ז **באמלים**. שוק שמוכרים שם כשר: **של אמאום**. שם העיר: **הבא על אחותו וכו'**. הכי קאמר, הבא על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו. ומשכחת לה, כגון שבא ראובן על אמו והוליד ממנה שתי בנות וחזר ובא על אחת מבנותיו אלו והוליד ממנה בן, ובא הבן על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו: **שהדברים קל וחומר**. ומה הבא על חמש נשיו נדות שהם שם אחד, לנדה לא תקרב, חייב על כל אחת ואחת. הבא על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו שתי שלשה שמות כלומר לאיון מחולקין, אינו דין שיהא חייב על כל אחת ואחת. והאי קל וחומר פריכא הוא, דמה לחמש נשים נדות שהן גופים מחולקים. אלא טעמא, משום דאמר קרא (ויקרא כ') ערות אחותו גלה וגו', וקרא יתירא הוא, דברשיה דקרא כתיב ואיש אשר יקח את אחותו וראה את ערותה וגו', למה לי למחד תו ערות אחותו גלה, אלא ללמד על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו שחייב על כל אחת ואחת:

משניות מבוארות – קהתי

הכתוב לכולן דימה אחת, היינו כגוף אחד, ומכאן שנחשבים שלושת השמות כשם אחד, הלכך אינו חייב עליהן אלא חטאת אחת.

שבת קוד ש

באור משנה ז

אמר רבי עקיבא: שאלתי את רבן גמליאל ואת רבי יהושע, באמלים – בשוק שמוכרים בו בהמות ובשר, של אמאום – שם עיר; ויש גורסים: אמאום. שהלכו לקח בהמה למשתה בנו של רבן גמליאל – לסעודת הנישואין של בנו (כל הפרטים הללו – כדי להודיע שבחסם, שאף על פי שהיו טרודים, היו עוסקים בדברי תורה. – תוספות: ועיי' "תפארת ישראל"): **הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו, בהעלם אחד, מהו? חייב אחת על כָּלָּן – חטאת אחת על שלשתן, שעל כולן עבר משום "אחות", או **אחת על כל אחת ואחת** – היינו שלוש חטאות. בגמרא מבואר, שאין לפרש את שאלת רבי עקיבא בגופים מחולקים, כמשמעות לשון המשנה: "על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו". שהרי בכגון זה פשוט וברור שחייב שלוש חטאות, מאחר שגם הגופים מחולקים וגם השמות מחולקים, ואין זה מסתבר, שרבי עקיבא ישאל על כך. אלא פירוש שאלתו הוא: הבא על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו, כגון ראובן שבא על אמו לאה, והוליד ממנה שתי בנות, פנינה, ודינה, וחזר ובא על פנינה בתו, והוליד ממנה בן, אשר; ובא אשר על דינה, שהיא אחותו מאביו (שהרי ראובן הוא אביהם של אשר ודינה) ואחות אביו מאמו (שהרי לאה היא אמו של ראובן ודינה). ואחות אמו (שהרי דינה ופנינה הן בנות ראובן ולאח): ועל כך שאל רבי עקיבא: האם אינו חייב אלא חטאת אחת מאחר שאין כאן אלא גוף אחד, או שחייב שלוש חטאות, הואיל ויש כאן שלושה שמות מחולקים? (ברם, לפי פירושו זה אין מקום לחיבות "בהעלם אחד". ואמנם יש נוסחאות שאין גורסים חיבות אלו. ויש שגורסים "בהעלם" בלבד). **ואמר רבי – רבן גמליאל ורבי יהושע: לא שמענו** – מפי רבותינו הלכה בענין זה.**

איש, וכשפירסה נידה, הריהו חייב עליה משום כל האיסורים הללו, כמו שבארנו במשנה הקודמת (רמב"ם; ברטנורא; עיי' "תפארת ישראל" וחיזושי הרש"ם סמפרטיס ענין זה בדרך של היתור). **וכן הבא על אם חמותו** – יש שהוא חייב אותן שבע חטאות כמו הבא על חמותו, כגון שבא לבן על בת לאה בתו, והוליד ממנה בת ושמה רחל; ונשא יעקב את רחל; נמצאת לאה אסורה על יעקב משום אם חמותו (אם אמה של רחל). ומשום אחות אשתו (שהרי לאה ורחל שתייהן בנות לבן). נישאה לאה לבן יעקב, ונעשתה כלתו, ואחר כך נישאה לאחיו של יעקב, ואחר כך לאחיו אביו, ובא עליה יעקב בעודה אשת איש ונידה, הריהו חייב עליה משום אם חמותו ואחות אשתו וכלתו ואשת אחיו ואשת אחי אביו ואשת איש ונידה: **ועל אם חמיו** – וכן הבא על אם חמיו, יש שהוא חייב עליה משום כל האיסורים הללו, כגון לבן בן לאה בא על זקנתו חוה, אם לאה, והוליד ממנה בת, ושמה רחל, ונשא יעקב את רחל; נמצאת לאה אסורה על יעקב משום אם חמיו (אמו של לבן). שהוא חמיו. אבי רחל) ומשום אחות אשתו (שהרי לאה ורחל, שתייהן בנות חוה. וזקנתו של לבן). נישאה לאה לבן יעקב, ונאסרה עליו משום כלתו; מת בן יעקב ונישאה לאחיו של יעקב; מת גם זה ונישאה לאחיו אביו של יעקב, ובא עליה יעקב בעודה אשת איש ונידה, הריהו חייב עליה משום אם חמיו ואחות אשתו וכלתו ואשת אחיו ואשת אחי אביו ואשת איש ונידה. **רבי יוחנן בן נורי אמר: הבא על חמותו** – יש שהוא חייב עליה משום חמותו, ואם חמותו, ואם חמיו – כגון שהיו לחוה שתי בנות: רחל ולאח, ובן אחד, ושמו לבן, ונשא יעקב את רחל ואת בת לאה ואת בת לבן, נמצאת חוה אסורה על יעקב משום חמותו (אם רחל). ומשום אם חמותו (אם לאה, שהיא חמותו). ומשום אם חמיו (אם לבן, שהוא חמיו); ואם בא עליה יעקב, חייב עליה משום כל האיסורים הללו: **אמר רבי – חכמים לרבי יוחנן בן נורי: שלששתן שם אחד הן** – שנאמר בכתוב אחד (ויקרא יח, יז): "ערות אשה ובתה לא תגלה, את בת בנה ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה שארה הננה זמה היא" – עשאן

ח ועוד שאלן רבי עקיבא: אבר המדולדל בבהמה מהו? אמרו לו: לא שמענו. אבל שמענו פאבר המדולדל פאדם, שהוא טהור; שפך היו מבי שחין שפירושלים עושין: הולף לו ערב פסח אצל הרופא, וחזתכו עד שהוא מניח בו פשעורה, וחזתכו בסירה, והוא נמשך ממנו, והלה עושה פסחו, והרופא עושה פסחו; ורואין אנו שהדברים קל וחמר.

פירוש ברטנורא

ח אבר המדולדל בבהמה. תלוש רובו ומעורה במקצתו. מהו. שיטמא משום אבר מן החי כאילו נתלש לגמרי. וקיימא לן בהעור והרובט, דאבר מן החי מטמא כנבילה. ואבר הנתלש מן האדם לגמרי מטמא כמת: באבר המדולדל באדם. שמעורה קצת, טהור: מוכי שחין. שאבריהן נופלין: וחזתכו. לא משום טהרה, שקודם לכן נמי טהור. אלא שלא ידע מאוס כרגל באבר המדולדל: שמניח בו פשעורה. ואינו חזתכו לגמרי, שלא יטמא את החזתכו שנוגע בו בשעת פרישה: ותוחבו. לאבר: בסירה. בקיץ המחובר לקרקע: והוא. החולה: נמשך. ונתלש האבר מאליו. והחולה אינו טמא לפי שמושך עצמו בכח בבת אחת והאבר נתלש ממנו בכח וליכא נגיעה בשעת פרישה: שהדברים קל וחומר. ומה אדם שמקבל טומאה מחיים, האבר המדולדל ממנו טהור, בהמה שאינה מקבלת טומאה מחיים אינו דין שיהא האבר המדולדל ממנה טהור:

משניות מבוארות – קהתי

וחזתכו – והרופא חותך את האבר המדולדל, לא משום טהרה, שהרי כל זמן שהאבר מחובר קצת הריהו טהור, אלא כדי שלא יהא מאוס כרגל באבר המדולדל (רש"י); ויש מפרשים, כדי שהאבר המדולדל לא יהיה חוצץ בטבילתו שיטבול המוכה שחין לאכילת פסח (חידושי הרש"ש), עד שהוא מניח בו פשעורה – ואינו חזתכו לגמרי, שאם יחתכנו לגמרי, יטמא האבר את הרופא, שנוגע בו בשעה שהוא פורש מן הגוף, וחזתכו – את האבר, בסירה – בקיץ התקוע בקרקע או בכותל, והוא נמשך ממנו – והאבר נמשך מן המוכה שחין, שהוא מושך עצמו בכוח, עד שהאבר נתלש ממנו במשיכה אחת, ואינו נוגע באבר בשעה שהוא פורש מגופו, והלה עושה פסחו – המוכה שחין עושה פסחו. והרופא עושה פסחו – ששניהם לא נגעו באבר המדולדל בשעת פרישתו מן הגוף ולא נטמאו בו; והרי שאבר המדולדל באדם הוא טהור, ורואין אנו שהדברים קל וחמר – ומה אדם שמקבל טומאה מחיים, וגם מיטמא בחייו מעצמו כשהוא זב או מצורע, אף על פי כן אבר המדולדל בו טהור, בהמה שאינה מקבלת טומאה מחיים, וגם אין בגופה טומאה בחייה, מכל שכן שיהא אבר המדולדל בה טהור (רש"י; "תפארת ישראל"; ועיי' רמב"ם סמפור בדרך אחרת). ויש מפרשים, שכך הוא הקל וחומר: ומה אבר של אדם שבתלוש מטמא טומאה חמורה (שכן מטמא הוא באוהל. וסומאטו שבעה ימים וצריך חזאת. וכתן מזוזה עליו. ונוי מגלח עליו). במדולדל הוא טהור; אבר של בהמה שבתלוש אינו מטמא אלא כנבילה, כל שכן שבמדולדל יהא טהור (חידושי הרש"ש).

אבל שמענו: הבא על חמש נשיו נדות בהעלם אחד, שהוא חייב על כל אחת ואחת – היינו שחייב להביא חמש חטאות. ורואין אנו, שהדברים קל וחמר – ומה הבא על חמש נשיו נידות, שכולן שם אחד, דהיינו שחייב עליהן משום לאו אחד "ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב", חייב על כל אחת ואחת, הבא על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו, שהן שלושה שמות, דהיינו שיש עליהן שלושה לאוין מחולקים (ויקרא יח. יא-ג), אינו דין שיהא חייב על כל אחת ואחת? ברם, קל וחומר זה מופרך הוא, שכן בחמש נשיו נידות הגופים מחולקים, מה שאין כן כאן שהוא בא על אשה אחת. אלא שמכל מקום מסקנת הגמרא היא, שחייב שלוש חטאות, שכן למדים זה ממה שנאמר (ויקרא כ. יז). "ערות אחותו גלה", שפסוק זה מיותר הוא, ודורשים ממנו שהבא על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו, חייב על כל אחת ואחת.

באור משנה ח

ועוד שאלן רבי עקיבא – את רבן גמליאל ורבי יהושע: אבר המדולדל בבהמה – שנתלש מן הבהמה והוא תלוי בה, אבל אין כל סיכויים שידבק בגופה ויתרפא, מהו? שיטמא כנבילה, משום אבר מן החי, כאילו נתלש לגמרי? אמרו לו – רבן גמליאל ורבי יהושע: לא שמענו. הלה בענין זה, אבל שמענו פאבר המדולדל פאדם, שהוא טהור (משנה חולין מ. ח), שפך היו מבי שחין שפירושלים עושין: הולף לו ערב פסח אצל הרופא,

המשך ביאור למס' שבת ליום שני עמ' א

רבי יהודה אומר, שיעורו כדי לעשות פטיפוט – כן שעליו מושבים את הכור של הצורפים. הגמרא דנה בשיעורו של רבי יהודה. מקשה הגמרא: למימרא – האם ניתן לומר דשיעורא דרבי יהודה נפיש – שהשיעור של רבי יהודה גדול מהשיעור של רבנן, הא קיימא לן דשיעורא דרבנן נפיש – הרי מקובל בידנו ששיעורם של רבנן גדול יותר, דרבנן – ששינו במשנתנו, המוציא גמי, שיעורו כדי לעשות מתלה לנפה ולכברה, רבי יהודה אומר שיעורו כדי ליפול חימונו מידת מנגיל לקטן – למדוד עמו רגלו של קטן ולהראות לאומן שיעשה נעל במדה זו, מוכח שרבי יהודה מחמיר ומחייב בשיעור קטן משיעורם של רבנן. מתרצת הגמרא: אקא – אמור שכוונת רבי יהודה היא כדי לכוד – למלא את הבקעים שבפיטפוט – כן שעליו מושבים בירה קמנה, ולא לעשות את הכן עצמו, ושיעור זה קטן מהשיעור שאמרו רבנן. (שינוי במשנה: המוציא סופין שיעורו כדי ליתן על פי בור של צורפי וקב).

זה: תנא בברייתא, המוציא שעור, שיעורו כדי ליתן על פי נקב קטן של חבית יין, שהוא שיעור מועט מהשיעור הנצרך לסתימת נקב בחבית שמן ודבש, שהם עבים ולא יוצאים מנקב קטן). שנינו במשנה: המוציא דבק, שיעורו כדי ליתן בראש השפוף – נסר קטן. הגמרא מביאה ברייתא המבארת שיעור זה: תנא בברייתא, המוציא דבק, שיעורו כדי ליתן בראש השפוף – נסר קטן שבראש קנה של צידין, שהצידיים מושבים נסר קטן בראש קנה, ונותנים בו דבק, והעוף יושב על הנסר ונדבק בו, וצריך לתת הרבה דבק כדי שהעוף ידבק בו. שנינו במשנה: המוציא זפת ונפרית שיעורם כדי לעשות בו נקב – לסתום נקב. הגמרא מביאה ברייתא המבארת שיעור זה: תנא בברייתא, זפת ונפרית שיעורם כדי לעשות נקב קטן, והיינו בכלי שנותרים בו כסף חי. שנינו במשנה: המוציא חרסית – לבינה כתושה, שיעורה כדי לעשות פי בור בו של צורפי זהב – לסתום את הנקב שבתנור של צורפי זהב שבו נותנים את המפוח, כדי שיכנס בו המפוח בדוחק.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

גמרא בארבע אמות של תפלה – לאחר זמן. קדשתניהו לכולהו שבילי דנהרדעא – שאין לך ארבע אמות בהן שלא התפללו בהן עוברי דרכים. תני ישהה – כדי הילוך ארבע אמות. משום ניצוצות – שלא יטנפו בגדיו בניצוצות שבאמתו. כמה הארכת ימים – באיזה זכות. כפה = צעף. אסר ריתא – מין גמי. דתימום כשיראי – סתום ומכוסה במעילין. "סתמום פלשתים" תרגומו טמונין פלשתאי (בראשית כו). איכלל – כשנכנס לחופה. [שלחן] – היו פושטות בגדיהן. וכן למר – אף אתה תהא מבורך לכך, שמא היה עת רצון, ותתקיים אף בי.

דף כו ע"ב: שנינו במשנה: וְהַכֹּמֵס אֹמְרִים מוֹכְרִין אוֹתוֹ מִמֶּכֶר עוֹלָם וְכוּ'. במשנה מבואר מחלוקת בדין מכירה לשם חצר ולהשתמש בו אחר כך לשימושי בזיון. הגמרא דנה בהטלת מי רגלים במקום תפילה: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, מוֹתֵר לְאָדָם לְהַשְׁתִּין מִים בְּתוֹךְ אַרְבַּע אֲמוֹת שֶׁל תַּפְלָה - שהתפללו בהן. רב יוסף תמה על חידושו של שמואל: אָמַר רַב יוֹסֵף, מֵאִי קָא מְשַׁמַּע לָן שְׁמוּאֵל, הֲלֹא תַנִּינָא בְּמִשְׁתַּיִנו, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, מוֹכְרִין אוֹתָהּ לְשׁוֹם חֶצֶר וְלוֹקְחָהּ מֵה שְׂרִיצָה יַעֲשֶׂה, ומבואר שמוטר לקונה בית הכנסת לעשות בו כל צרכיו ואף תשמיש בזוי כעשיית צרכיו, וְאֶפְלֹו רַבְּנֵי שְׁחֲלֹקוּ וְאִסְרוּ, גַּם הֵם לֹא קֹאמְרֵי אֱלָא בְּבִית הַכְּנֶסֶת דְּקִבְעֵי קְדוּשָׁתָהּ, אֲבָל בְּאַרְבַּע אֲמוֹת שֶׁהִתְפַּלְלוּ בָּהֶן דִּלְא קִבְעֵי קְדוּשָׁתָהּ, לֹא אִסְרוּ זֹאת.

ברייטא בענין זה: תַּנִּי תַנָּא קָמִיה דְּרַב נַחֲמָן, הַמֵּתַפְּלֵל וְאַחַר כֵּךְ רּוֹצֵה לְהַשְׁתִּין, מְרַחֵק אַרְבַּע אֲמוֹת מִמָּקוֹם תַּפִּילתוֹ וּמִשְׁתַּיִן. וְכֵן הַמֵּשְׁתִּין וְרוֹצֵה לְהַתְפַּלֵּל, מְרַחֵק אַרְבַּע אֲמוֹת מִמָּקוֹם שֶׁהִשְׁתִּין שֶׁם וּמִתְפַּלֵּל. אָמַר לִיה לְשׁוֹנֵה הַבְּרִייתָא, בְּשִׁלְמָא דִּין הַמֵּשְׁתִּין מְרַחֵק אַרְבַּע אֲמוֹת וּמִתְפַּלֵּל, תַּנִּינָא בְּמִשְׁנֵה (ברכות כב:), כִּמְה יִרְחִיק מִקֵּץ - ממי הרגלים וּמִן הַצּוּאָה, אַרְבַּע אֲמוֹת. אֱלָא דִּין הַמֵּתַפְּלֵל מְרַחֵק אַרְבַּע אֲמוֹת וּמִשְׁתַּיִן, קִשָּׁה עֲלֵיו לְמָה לִּי לְהִרְחִיק, הֲרִי אִי הָכִי קְדָשְׁתִּינְהוּ לְכוּלְהוּ שְׁבִילֵי דְנַהֲרָדְעָא, שאין בה ארבע אמות שלא התפללו בהן עוברי דרכים, אלא ודאי אין קדושה במקום זה ומותר להשתין בו.

מיישבת הגמרא: תַּנִּי בְּבְרִיתָא יִשְׁהָה כְּדִי הִילוך אַרְבַּע אֲמוֹת קוֹדֵם שִׁישְׁתִּין, אֲךְ אַחַר שֶׁשָּׁהָה אֵין צָרִיךְ לְהִרְחִיק מֵאוֹתוֹ מִקוֹם. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: בְּשִׁלְמָא הַדִּין שֶׁהַמֵּשְׁתִּין יִשְׁהָה כְּדִי הִילוך אַרְבַּע אֲמוֹת וּתְפַלֵּל, הִטְעַם מְשׁוֹם נִיצוּצוֹת שֶׁנִּתְּנִים בְּהִטְלַת מִי רַגְלִים, שֶׁלֹּא יִטְנֹפוּ בְּגָדָיו מֵהֶם, אֱלָא הַדִּין שֶׁהַמֵּתַפְּלֵל יִשְׁהָה כְּדִי הִילוך אַרְבַּע אֲמוֹת וְאַחַר כֵּךְ יִשְׁתִּין, לְמָה לִּי, הֲרִי אֵין קְדוּשָׁה בְּמָקוֹם זֶה כְּמִבּוּאָר.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב אֲשִׁי, צָרִיךְ לְשָׁהוּת מְשׁוֹם שֶׁכָּל הַזֶּמֶן שֶׁל כְּדִי הִילוך אַרְבַּע אֲמוֹת, עַדִּין תַּפְּלָתוֹ סְדוּרָה בְּפִיו, וְרַחוּשֵׁי מְרַחֲשֵׁן שְׁפוּוֹתֶיהָ - שפתותיו מרחשות את תיבות התפילה.

הגמרא מביאה כמה תנאים שהאריכו ימים מטעמים שונים, שהראשון שבהם הוא בענין האחרון: זֶלְפָּן סִימֹן, וְהוּא נוֹטְרִיקוֹן שְׁמוֹת הַתְּנָאִים הַמְּזוּכָרִים [רבי ז'כאי, רבי אלעזר בן שמוע, רבי פרידא, ורבי י'חוניא בן הקנה]. שְׁאֵלּוּ תַלְמִידָיו אֵת רַבִּי זְכַאי, כִּמְה - באיזה זכות הָאֲרִבְתָּ יָמִים. אָמַר לָהֶם, מִיָּמֵי לֹא הִשְׁתַּנְתִּי מִים בְּתוֹךְ אַרְבַּע אֲמוֹת שֶׁל תַּפְלָה אֲף מִחוּץ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְאֲף כִּשְׁהוּא הִיתֵר גְּמוּר, וְלֹא בְּנִיתִי שֵׁם לְחִבְרִי אֲף בְּכִינוּי שְׂרַיִנו שֶׁל גִּנְאִי, וְלֹא בְּמִלְתִּי עֲשִׂיתִי קִידוּשׁ הַיּוֹם בִּשְׁבַת עַל יוֹן, עַל אֲף עֲנִיּוּתִי, וְעַל אֲף שְׁבִיעֵבַד נִיתָן לְקַדֵּשׁ עַל פֶּת. וְהִיָּה מַעֲשֶׂה בְּעִנִּין זֶה, שֶׁאִמָּא זְקִינָה הָיְתָה לִי, וּפַעַם אֶחָת לֹא הָיָה בְּיָדִי מִמּוֹן, וּמִכְרָה כִּפָּה [-צעף] שְׁפָרָאשָׁה וְהִכְיָאָה לִי תְּמוּרָתָהּ לְקִנִּיתִי יוֹן לְקִידוּשׁ הַיּוֹם. וְתַנָּא בְּבְרִיתָא אֵת הַשֹּׁכֵר שְׁקִיבֵלוּ, כְּשֶׁמָּתָה אִמּוֹ, הִנִּיתָה לוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת גְּרָבִי [-חביות] יוֹן, וְכִשְׁמַת הוּא, הִנִּיתָ לְבָנָיו שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים גְּרָבִי יוֹן. מַעֲשֶׂה נּוֹסֵף בְּעִנִּין זֶה: רַב הוֹנָא הָהוּא אִסַּר רִיתָא - חָגַר מִתְּנִיו בְּגָמִי, וְקָאִי קָמִיה דְּרַב. אָמַר לִיה רַב, מֵאִי הָאִי, מִדּוּעַ אֵינְךָ חוֹגֵר אֲבַנְט רִגִּל. אָמַר לִיה רַב הוֹנָא, לֹא הָוָה לִי מִמּוֹן לְקִנּוּת יוֹן לְקִידוּשָׁא, וּמִשְׁכַּנְתִּיהָ לְהַמִּינָאִי - נִתְּנִי אֵת אֲבַנְטִי בְּמִשְׁכּוֹן וְקִיבִלְתִּי מִמּוֹן בְּהִלּוּאָה, וְאֶתָּאִי בִּיה קִידוּשָׁא - וְקִנִּיתִי בּו יוֹן. אָמַר לִיה רַב, יֵהָא רַעְוָא דְּתִימוֹם בְּשִׁירָאִי - יְהִי רְצוֹן שֶׁתִּתְכַּסֶּה בְּבִגְדֵי מוֹשִׁי. וְאֵכֵן הַתְּקִימָה בְּרַכַּת רַב בְּרַב הוֹנָא, שֶׁכֵּן כִּי אֵיכָלֵל - כִּשְׁנֹכֶס לְחוּפָה רַבָּה בְּרִיתָה, רַב הוֹנָא אֵינִישׁ גּוֹצָא [-נמוך קומה] הָהוּא, וְכֹאשֶׁר גָּנָא אִפְּוֹרָאִי - יֵשֵׁן עַל מִיטָה בְּאוֹתוֹ זְמַן, אֲתִינִין בְּנִיתָהּ וְכִלְתִּיהָ שֶׁלֹּא הִבְחִינוּ בּו מִתּוֹךְ הִיּוֹתוֹ נִמּוֹךְ, וְשִׁלְחָן וְשִׁדְרִין מְנִייהו עָלֶיהָ - וּפִשְׁטוּ אֵת בְּגַדֵּי הַמֹּשִׁי שֶׁעֲלִיהֶן וְהִשְׁלִיכוּ עֲלֵיו, עַד דְּאִימוֹם בְּשִׁירָאִי - עַד שֶׁנִּתְכַּסֶּה בְּבִגְדֵי מוֹשִׁי כְּבִרְכַּת רַב. וְשִׁמְעַת רַב שֶׁנִּתְקִימָה בְּרַכְתּוֹ וְאִיקְפֵּד עַל רַב הוֹנָא, אָמַר, מֵאִי מַעֲמָא לֹא אִמְרַתִּי לִי כִי בְּרַבְרִיתָךְ [-כְּשִׁבְרִיתְךָ], וְכֵן לְמָר, כְּלוּמַר שֶׁאֲף אֲנִי אֶתְבָּרַךְ בְּכֶךְ, וְהִיְתָה הַבְּרַכָּה מִתְקִימָתִי בִּי וְהִיְתִי זֹכֶה לְעִשְׂרֹתוֹ.

הכוונה היא, עד שיאמר הלן פֿרעגט וְלֹא פֿרעגט, היינו, שאם הוציא המלוה את השטר 'עד שלא פרעו', כלומר שהלוה אינו טוען שפרעו, חייב, אבל אם הוציאו 'משפרעו', כלומר שהלוה טוען שפרע את החוב הכתוב בשטר, אין המלוה חייב על הוצאתו, מפני שאינו ראוי לכלום. ורבי יהודה חולק וסובר שגם אם טוען הלוה שפרע את החוב הכתוב בשטר יכול המלוה לגבות את חובו בשטר זה, ולכן חייב על הוצאתו.

אופן נוסף בביאור מחלוקתם: רבא אָמַר, דְּכּוּלִּי עָלְמָא – הכל מודים במזדבן בְּשִׁמְרָתוֹ, שְׁצִירָהּ הִלּוּהּ לְכַיְיָמוֹ ולהודות שלא פרעו, ואם טוען הלוה שפרעו אין חייבים על הוצאת השטר, כיון שאינו ראוי לכלום, ומדובר בשטר מקויים, וְהָאֵל בְּכּוּתְבֵין שׁוֹכֵר קְמִיפְלִי – וכאן בברייתא נחלקו תנא קמא ורבי יהודה האם כשטוען המלוה שאבד לו השטר, חייב הלוה לפרעו, והמלוה יתן לו שובר על הפרעון, או שיכול הלוה לומר שאינו רוצה לקבל שובר שיהא צריך לשמרו כל ימיו שלא יאבד ושלל יאכלוהו העכברים, ומה ששנינו בברייתא 'משפרעו', היינו שהוציאו המלוה בשבת לאחר שפרעו הלוה. תַּנָּא קַמָּא קָבַר, בְּכּוּתְבֵין שׁוֹכֵר – המלוה יכול לכוף את הלוה לקבל ממנו שובר על הפרעון ולא את השטר, וממילא, לא צריך המלוה את השטר לאחר שפרעו, ולפיכך פטור אם הוציאו. וְרַבִּי יְהוּדָה קָבַר, אִין בְּכּוּתְבֵין שׁוֹכֵר – אין המלוה יכול לכוף את הלוה שיקבל ממנו שובר, אלא הלוה יכול לכוף אותו שיחזיר לו את השטר, וממילא, צריך המלוה את השטר כדי להחזירו ללוה, משום שאם לא יחזירו לו, יתבע הלוה שישב לו מה שפרעו, ולפיכך חייב על הוצאתו.

אופן נוסף בביאור מחלוקתם: רב אשי אָמַר, תנא קמא ורבי יהודה נחלקו באופן שהוציא הלוה את השטר לאחר שפרע את החוב והחזירו לו המלוה, ומה ששנינו בברייתא המוציא שטר חוב 'משפרעו' היינו שפרע הלוה את החוב ונטל את השטר, תנא קמא סבר שפטור מכיון שאינו צריך לשטר, ורבי יהודה סבר שחייב כִּפְּנֵי שְׁצִירָהּ לשטר לְהַרְאוֹתוֹ לְכַלֵּל חוֹב שֵׁנִי – לאדם אחר שהוא רוצה ללוות ממנו, דָּאִמַר לִיהּ תוּי נִכְרָא דְּפִרְעָא אָנָּא – שרוצה לומר לו, ראה שאדם נאמן אני שפורע חובותיו.

שנינו במשנה: המוציא עור, שיעורו כְּדִי לְעִשׂוֹת כו' תיק לקמיע. הגמרא דנה בשיעור העור שחייבים על הוצאתו: כְּעָא מִיְצִית רָבָא מִרַב נַחֲמָן, הַמוֹצִיא עוֹר מַעֲבֹד, בְּכֻמָּה שִׁיעוּרוֹ לְהַתְחַיֵּב עַל הוֹצָאתוֹ. אָמַר לִיהּ רַב נַחֲמָן, כְּדָתָנּוּ – כמו ששנינו במשנתנו, המוציא עור, שיעורו כְּדִי לְעִשׂוֹת מִמֶּנּוּ תֵּיק לְקַמִּיעַ. [עוד שאל: הַמַּעֲבֹד, על ידי מליחתו, בְּכֻמָּה שִׁיעוּרוֹ לְהַתְחַיֵּב עַל מִשׁוֹם מִלֵּאכַת מַעֲבָד. אָמַר לִיהּ רַב נַחֲמָן, לֹא שָׁנָא – אינו שונה מהשיעור שחייבים עליו לענין הוצאה, שהוא כדי לעשות תיק לקמיע].

עוד שאל: המוציא עור העומד לְעִבְדוֹ, ועדיין לא עיבדו, בְּכֻמָּה שִׁיעוּרוֹ לְהַתְחַיֵּב עַל הוֹצָאתוֹ. אָמַר לִיהּ רַב נַחֲמָן, לֹא שָׁנָא – אינו שונה מהשיעור שחייב על הוצאת עור מעובד, שהוא כדי לעשות תיק לקמיע.

רב נחמן מביא ראיה לדבריו: וּמָנָא תִּיקְרָא – ומנין למדתי לומר כן, שער שאינו מעובד שיעורו כעור מעובד, כְּדָתָנּוּ במשנה (להלן קה): הַמִּלְכָּן – המכבס את הצמר במים, וְהַמִּנְפֵץ – מפריד בידו את חוטי הצמר זה מזה, וְהַצּוֹבֵעַ אותו, וְהַפּוֹנֵה – העושה ממנו חוטים, שִׁיעוּרוֹ לְהַתְחַיֵּב מִשׁוֹם מִלֵּאכַת אֵלּוּ הוּא כְּמִלָּא רֹחֵב הַפִּיט כְּפֹל – פי שנים מהרווח שיש בין האצבע לאמה כשמרחיבן, שאם ליבן או ניפץ או צבע או טוה חוט ארוך כשיעור הזה חייב. וְהַמּוֹרֵג שֵׁנִי – הַמִּכְנִיס שֵׁנִי חוֹטֵי עַרְב בְּתוֹךְ חוֹטֵי הַשֵּׁנִי, שִׁיעוּרוֹ לְהַתְחַיֵּב מִשׁוֹם אֹרֵג הוּא אִם אֹרֵג בְּרוּחָב כְּמִלָּא רֹחֵב הַפִּיט (כְּפֹל) – כמו הרווח שיש בין האצבע לאמה כשמרחיבן. וּמִכָּךְ שֶׁהַמִּלְכָּן וְהַמִּנְפֵץ חִיבִים בְּשִׁיעוּר שְׁחִיב הַטּוּוה, אֲלָפָא – מוכח שְׁכִינִן לְמִצְוִיָּה קָאִי שִׁיעוּרָא כְּפֹו – כיון שהצמר עומד לטויה שיעורו לענין כל המלאכות הנעשות בו כצמר טווי, הָאֵל גַּמִּי – גם כאן בעור שאינו מעובד, כִּינִן דְּלִעֲבָדוֹ קָאִי שִׁיעוּרוֹ כְּמַעֲבֹד – כיון

שהעור עומד לעיבוד שיעורו כעור מעובד. עוד שאל: ועור שאינו מעובד שִׁלָּא עוֹמֵד לְעִבְדוֹ, בְּכֻמָּה שִׁיעוּרוֹ לְהַתְחַיֵּב עַל הוֹצָאתוֹ. אָמַר לִיהּ רַב נַחֲמָן, לֹא שָׁנָא – אינו שונה מהשיעור שחייב על הוצאת עור מעובד, שהוא כדי לעשות תיק לקמיע.

רבא מקשה על רב נחמן: וְלֹא שָׁנִי – וכי אין חילוק בין המוציא עור מעובד למוציא עור שאינו מעובד, הַמּוֹצִיא כְּפִינִי שֶׁל צֶבַע שְׂרִיזִין במים, שכבר ראויים לצבוע בהם, שיעורם כְּדִי לְצַבֹּעַ בְּהֵן דּוּנְקָא – לצבוע מעט צמר ולהראותו כדוגמא ללוקח לדעת אם רוצה צבע זה, והוא כאותו שיעור צמר הנצרך לְאִירָא – לטתום את פי הקנה שבו נותן את חוט הערב. וְאִילוּ כְּפִינִי שָׁאִינִי שְׂרִיזִין במים, תָּנֵן במשנה (להלן פט): הַמוֹצִיא קְלִיפִי אֲנֻזִים – קליפה לחה הגדלה על קליפת האגוז בעודו לח, וְקְלִיפִי רַפּוּזִין, כְּפִינִי – מִיָּן צִמָּח שְׁמוּצִיָּאִים מִמֶּנּוּ שֶׁבַע אֲדוּם, שֶׁכָּל אֵלּוּ עוֹמְדִים לְשִׁרְוֹתָם במים לעשות מהם צבע, שיעורם שיהא ראוי לעשות מהם צבע כְּדִי לְצַבֹּעַ בְּהֵן נִגְדִי קָטָן [לְפִי] כְּכֻמָּה – בגד קטן שנותרות הנשים באמצע הכיסוי שעל ראשיהן. והוא שיעור גדול יותר מכדי לצבוע דוגמא לאירא, ומוכח ששיעור הצבע שאינו מוכן גדול משיעור הצבע המוכן, וממילא, גם לגבי המוציא עור יש לומר, שיעור שאינו מעובד שיעורו גדול מעור מעובד, ולא כרב נחמן שהשוה ביניהם.

מתרצת הגמרא: הָאֵל אִיתְּמַר עָלָה – הרי כבר נאמר על משנה זו טעם החילוק בין סממני צבע המוכנים לשימוש, לסממנים שאינם מוכנים לשימוש, אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַבָּה בַּר אַבְהוֹ, לְפִי שָׁאִין אָדָם מוֹרֵחַ לְשִׁירֹת שִׁיעוּר מוֹעֵט שֶׁל כְּפִינִי הָרְאוּיִים רַק לְצַבֹּעַ בְּהֵן דּוּנְקָא כְּשִׁיעוּר הַנֶּצֶר לְאִירָא, ולכן כשעדיין אינם שרויים, אינם חשובים בשיעור מועט זה, אבל בעור, אדם טורח לעבדו גם בשיעור הראוי לתיק לקמיע, ולכן אף כשאינו מעובד חשוב הוא בשיעור זה. רבא מוסיף להקשות לרב נחמן: וְהָרִי הַמוֹצִיא זְרַעוֹי נִינָה, דְּכַפְּסִי זְרַעוֹי נִינָה שִׁיעוּרם פָּחוֹת מִכְּפִינִי זְרַעוֹי, רַבִּי יְהוּדָה בֵּן בֶּתְרִיאָא אָמַר, אִפִּילוּ אִם לֹא הוֹצִיא אֵלּא חֲמִשָּׁה זְרַעוֹנִים חִיב, וְאִילוּ בֶּתֶר זְרַעוֹי נִינָה – לענין זרעונים לאחר שנורעו תָּנֵן במשנה (להלן פ): הַמוֹצִיא זָבֵל וְחֹל חֲרָק, שִׁיעוּרוֹ הוּא כְּדִי לְזַבֵּל בּוֹ קֶלֶח אֶחָד שֶׁל כְּרוֹב, כְּדִי רַבִּי עֲקִיבָא, וְחֲכָמִים אָמְרִים, שִׁיעוּרוֹ הוּא כְּדִי לְזַבֵּל כְּרִישָׁא. וּמוֹכָח, שֶׁלֹּאֲחֵר הַזְרֵיעָה שִׁיעוּרוֹ קָטָן יוֹתֵר מִלִּפְנֵי הַזְרֵיעָה, וְאִפִּילוּ זֶרַע אֶחָד חָשׁוּב הוּא, וְאִם כֵּן גַּם לִגְבִּי הַמוֹצִיא עוֹר, שֶׁ לֹמַר שִׁיעוּר מַעֲבֹד שִׁיעוּרוֹ קָטָן מִעוֹר שִׁאִינוֹ מַעֲבֹד, וְלֹא כַּרְב נַחֲמָן שֶׁהִשוּהוּ בֵּינֵיהֶם.

מתרצת הגמרא: הָאֵל אִיתְּמַר עָלָה – הרי כבר נאמר על משנה זו טעם החילוק שבין המשניות, אָמַר רַב פַּפָּא, הָאֵל דְּזִירֵי – המשנה העוסקת בהוצאת זבל שמתבאר בה שזרע אחד חשוב הוא, מדברת בזרעונים שנורעו, וְהָאֵל דְּזִירֵי – המשנה העוסקת בהוצאת זרעונים שמתבאר בה שהשיעור הוא פחות מכגורגרת, מדברת בזרעונים שעדיין לא נורעו, ולכן אין המוציא מתחייב על הוצאת זרע אחד, לְפִי שָׁאִין אָדָם מוֹרֵחַ לְהוֹצִיא נִימָא [גרעין] אֶחָת לְזִירֵיעָה, משום שמלאכת הזריעה יש בה טירחה גדולה ואין אדם טורח לזרוע גרעין אחד בלבד, לכן, קודם הזריעה אין גרעין אחד חשוב. אבל בעור, אדם טורח לעבדו גם בשיעור הראוי לתיק לקמיע, ולכן אף כשאינו מעובד, חשוב הוא בשיעור זה.

רבא מוסיף להקשות לרב נחמן: וְהָרִי טִיט, דְּכַפְּסִי דְּלִינְבִילִיה – שכשעדיין לא גיבלו במים תָּנֵן בברייתא, מוֹרִים חֲכָמִים לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, כְּמוֹצִיא שׁוֹפְכִין – מים סרוחים לְשִׁרְוֹת הַרְבִּים, שְׁשִׁיעוּרָן כְּרִבְעִיעִית, שבפחות מזה אינם ראויים לכלום, וְהוֹיָין [בת] – ונשאנו ונתנו בדברי ברייתא זו (לעיל עח), שׁוֹפְכִין לְמָאִי הוּוּ – למה הם ראויים, וְאָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, ראויים הם לְגַבֵּל בְּהֵן אֶת הַפִּיט, הרי שאין הטיט חשוב אלא אם כן יש בו שיעור שצריך לגבול בריביעית מים, וְאִילוּ בֶּתֶר דְּנִבְלִיה – לגבי טיט שכבר גיבלו במים תָּנֵן בברייתא,

שבת. פרק שמיני – המוציא יין דף עט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רכז
רש"י

1 **עד שיאמר 'פרעתי' ולא פרעתי.** כלומר: עד שלא אמר 'פרעתי' – חייב, משאמר
2 'פרעתי' – פטור, דבטל ליה: **דכולי עלמא צריך לקיימו.** והכא בפרעו ולא
3 פרעו ממש קאמר, ובשטר מקוים, ודכולי עלמא אסור לשהות שטר פרוג; והכא
4 בכותבין שובר קא מצינן. יש גורסין: ת"ק סבר אין כותבין שובר על שטר פרוג,
5 שאהא מצריכו לשמור שוברו מן העבדים.
6 אלא מחזיר לו ושופרו ואסור להשהותו. ור'
7 יהודה סבר כותבין שובר, ועל ידי שובר מותר
8 לשהות שטר פרוג לצור ע"פ צלוחיתו. ולא
9 היא, תדא: דכיון דאסור לשהות שטר פרוג
10 – אפילו על ידי שובר נמי אסור להשהותו,
11 שמא יאבד השובר וזה חזר וגובה בו. ועוד,
12 לרבי יהודה "אין כותבין שובר" שמענין ליה
13 בבבא בתרא (דף קטז) דתנן: מי שפרע מקצת
14 חובו, ר' יהודה אומר: תולין, רבי יוסף אומר:
15 יכתוב שובר. וה"ג: ת"ק סבר כותבים שובר.
16 והכי קאמר: משפרעו לזה והוציאו מלזה
17 בשבת – פטור, שאינו צריך לו. ואי אמרת
18 כיון דרצוי לצור ע"פ צלוחיתו הוא דבעי
19 אהורי ללזה – לא משהי ליה, שמא יבא לידי
20 מלחא ויחזור ויתבענו. ואי נמי לא מהדר ליה
21 מלחא – לא איכפת ליה ללזה, דמלחא כתב
22 ליה ללזה שובר עילוייה. ורבי יהודה סבר:
23 אין כותבין שובר. הלכך צריך הוא המלחא
24 דבעי אהורי, ואי לא מהדר ליה – חזר
25 ויתבעו לו מה שפרעו. דלא סגי ליה בשובר,
26 דצריך לשמרו מן העבדים: **רב אשי אמר.**
27 פלוגתיהו כשהוציאו לזה הוא. ומה הוא
28 צריך לו דקאמר – ודאי לא לצור, דמשום
29 סתימת פי צלוחית לא משהי ליה, שמא
30 יבא לידי המלחא. אלא משהי ליה לחראותו
31 לשאר בעלי חובות, ולהתהלל שהוא פורע
32 חובותיו: **המוציא עור בכמה.** משום דבעי
33 למיבעי מיניה הקד בעי אחרניתא, כגא
34 מיניה הא, ואף על גב דמתני' דאי: **לעבד.**
35 עור העומד לעבדו, ועדיין לא עבדו, בכמה
36 שיעור והוצאתו המלחא. צמר: **כ"ט.** כדי
37 הפרש אצבע מהאמה: **כפול.** שני סטיון:
38 **אלמא.** כיון דמפנין ומלחא לטווייה קאי,
39 שיעוריה כטווייה: **שלא לעבדו.** אינו עומד
40 לעבד: **דוגמא.** כלומר: מעט, כעין שמראין
41 לדוגמא, לומר: רוצה אתה בזה? **לאירא.**
42 והוא בשיעור הצריך לאירא של גרדי,
43 לסתום פי קנה שפקעית הערב נתונה בו:
44 **קליפי אגוזים.** קליפה לחה שעל קליפי
45 האגוז: **סטים.** וישודא: **פואה.** וורנצא: **פי**
46 **בכבה.** קופא. נותנין בגד באמצעיתה, והאי
47 שיעורא נפיש: **שאין אדם מורח בו.** ואם
48 בא לשרותה שורה כדי פי בכבה. אבל עור
49 מורח אדם לעבד כדי קמיע. ומעובד נמי, פחות מבדי קמיע לא חשבי: **חמשה.** גרעינין: **ואילו בטר דורעינהו תנן.** דקלח אחד חשוב: **כרישא.** קפלוט: **הא**
50 **איתמר עלה.** לקמן בפרק "רבי עקיבא" מתרין לה רב פפא הכי: **נימא.** גרעינין: **מצה במשקעו.** שאין לה שום תיקון: **קמית.** משהיה אותו בקמח ונימ: **עפיין.**
51 מתקנין אותו בשחיקת עפצים, כמו שעושין כאן בשחיקת קליפת ארז, שקורין טנא: **וכמה שיעורו.** להוצאת שבת: **רבעא דרבעא דפומבדיתא.** רובע ליטרא
52 של פומבדיתא. דרך הסוחרים לצור משקולת של עופרת כדי שלא תפתח, לפי שהתמכת נשחקת תמיד, ונפתח מאליו: **קמיע.** בציר שיעוריה מבדי לצור
53 משקולת: **לכתוב גפ.** ותנן (גיטין דף פה.) גופו של גט – הרי את מותרת לכל אדם, ושמו ושמה ודעדים ודומן. ושיעור זה קטן מכוון: **וקתני מיתה בו.**
54 **אלמא:** שיעור דאין מעובד נפיש: **בבישולא.** לח כמו שהופשט קרי בשולא, לשון בשול שהוא לח. דאכתי לא חזי לעיבוד. אבל יבש – חזי לעיבוד, וכיון
55 דחזי לעיבוד – הוי כמעובד: **שלישה על שלישה לטומאת מדרס.** אבל למגע – שלש על שלש, וזה אצבעות: **כך שיעור להוצאת שבת.** אלמא שאין מעובד
56 חמשה סתדים בעינין, ומתניתין מוכי במעובד: **בקרשבלא.** מבשלו ברותחין ומתקשה לישוב עליו ולכסות דלובקאות שקורין פושטווייל ומשות, ולעשותו שולחן:
דוכסומס

1 **ת"ק** סבר כותבין שובר. ומיירי שכבר יש לו שובר, ולכן משפרע – פטור, דאין זקוק
2 להחזיר השטר. ומתוך פירוש הקונטרס משמע שעדיין לא נכתב השובר. וקשה
3 דהרי צריך להחזירו ללזה, שלא יעטר לכתוב שובר: **חזי** דגברא דפרע אנא. כרב
4 אשי גניא בתוספתא דמכילתין, ר' יהודה אומר: אף המוציא שטר פרוג כל שהוא חייב,
5 מפני שמשמרו לבעל חוב. ולשאר אמוראי
6 קשה. לרשב"א:
7 **אלמא** כיון דלטווייה קאי, הוה ליה למינקט:
8 כיון דלאריגה קאי, שהוא רחוק יותר.
9 אלא, שמא לאו כולוהו קיימי לאריגה:
10 **כדי** לכתוב עליו את הגט. סבירא ליה כרבי
11 אליעזר, דאמר: עדי מסיירה ברת. דלר'
12 מאיר אין כותבין על הדפתרא, דתנן בגטין (דף
13 כא:) אין כותבין על נייר מחוק ועל הדפתרא,
14 וחכמים מבשרין. ואמר בגמ': מאן חכמים – ר'
15 אליעזר. ובחנם פי' בקונטרס דשיעור גט קטן
16 מכולו, דהא אשכחן דקלף כדי לכתוב עליו
17 פרשה קטנה שבמפליק. ונייר דגרע טפי –
18 שיעורו לכתוב עליו קשר מוכסין. וטעמא, דקלף
19 שהוא חשוב – אין מצניעין אותו לקשר מוכסין,
20 וכן יש לפרש כאן: **וקתני** מיהא כדי לצור
21 ואמר אביי. קשה לר"י דלא הוה ליה לאתויי
22 מילתא דאביי הכא!
קלף

קלף ודוכסוסטוס בר. גיל הוא עור שלם, אלא שהשירו השער. והיינו דאמר
בריש בבא בתרא (דף ג.) גיל – אבני דלא משפין. אלמא: שאינו מתוקן
קרי גיל. וכשחולקין אותו לשנים, אותו שכלפי שיער קרוי קלף, וכלפי בשר –
הוא דכוסטוסטוס. ואומר ר"ת: דבלשון יון קורין לבשר סוסטוס, ודוך פי' מקום, כמו
דוך פלן. לכך קרי ליה דוכסוסטוס, כלומר:

מקום בשר. וקלפים שלנו יש להן דין קלף. וכותבין עליהן ס' תפילין ומוזות לצד בשר. ודלא כאומר שקלפים שלנו הם דוכסוסטוס. לפי שמגררין האומנין המתקנים אותן קליפתן העלינה, ונשאר הדוכסוסטוס, דא"כ – היאך כותבין עליהם תפילין, דמסקינן הכא דתפילין דוקא על הקלף. ור"מ: דקלף ודוכסוסטוס אינם מעופצים. וקשה: דא"כ, פסול לכתוב עליון ס' תפילין ומוזות, ובעינן ספר ולהכי פסול במסכת מגילה (דף יט: ושם) לכתוב מגילה על הדפותרא – משום דנקראת ספר, ולקמן משמע בדשרין. וא"ת: קלפים שלנו דלא עפיצין. הדיכי מיתבשרין? ואומר ר"ת: דתיקון שלנו חשיב כעפיצין. וכן משמע ב"הקומץ רבה" (מנחות לא:). דקאמר: קרע הבא בב' יתפר, בג' – אל יתפר. ותניא אידך: בשלש יתפר בר' אל יתפר. ולא פליגי, הא דעפיצין הא דלא עפיצין. אלמא: ס' בשר בלא עפיצין, והיינו בתיקון טוב כשלו. ובפ"ק קמא דגיטין (דף יא.) גבי שטר: והא בעינן דבר שאינו יכול להודיין? ומשנן: דעפיצין משמע דאי לא עפיצין – יכול להודיין. ופסול ואנן סהדי דשלנו אינו יכול להודיין. אלמא: חשוב כעפיצין: והא מדקתני סיפא בר. הוה מצי למיפרך ברייתא גופא רישא לסיפא, ומשמע דאמתני' נהדר לפרוכי. ואומר ר"ת: דכן מצינו ב"המפקד" (ב"מ דף לו.) גבי: ורמי גול אגול בר. דברי רבי טרופן. ממאי דמתני' ר' טרופן היא, מדקתני עלה דההיא בר. והוה מצי למיפרך הנוו תרתי אהדר, ופרך אמתניתין ד"המפקד: תנן קלף כדי לכתוב עליו בר. אין לפרש דהכי פריך: מונקט קלף – מכלל דדוכסוסטוס לא, דא"כ, לעיל דמשני מאי מוזות – מוזות שבתפילין, אחתי תקשה ליה מתניתין דקתני קלף, ומשמע ולא דוכסוסטוס, וברייא נהנת שיער לדוכסוסטוס כקלף אלא הכא סמך אברייא דלעיל: **אידי** ואידי אמזוזה הא דכתבה בר. וא"ת: אמאי לא קאמר אידי ואידי אתפילין, קלף במקום שיער ודוכסוסטוס במקום בשר? ויש לומר: דניחא ליה לקיזמ' לשינאי קמא דשני אמזוזה. וה"ה דה"מ למימר אידי ואידי אתפילין: **ורבי** אחאי מכשרה וא"ת: אסר בר כרבי אחאי, לימא נמי קלף הרי הוא כדוכסוסטוס! וי"ל: רב מפרש דרבי אחאי לא מפרשה אלא אתפילין: **אלא** לאו אתפילין. והא דקתני "כתבה" לשון נקבה – היינו מוזות שבתפילין: **תפילין** אגול מי

קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה. ורמינהו: קלף ודוכסוסטוס – כדי לכתוב עליו מוזות! מאי מוזות – מוזות שבתפילין. וקרי להו לתפילין מוזות? אין, והתניא: רצועות תפילין עם התפילין – מטמאות את הידים, בפני עצמן – אין מטמאות את הידים, ששמעון בן יהודה אומר משום ר"ש: הנוגע ברצועה – טהור עד שיגע בקציצה. רבי זכאי משימו אומר: טהור, עד שיגע במוזות עצמה. והא מדקתני סיפא, קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין, שהיא "שמע ישראל" – מפלל דרישא במוזות עצמה עסקינן! הכי קתני: קלף ודוכסוסטוס שיעורן בכמה? דוכסוסטוס – כדי לכתוב עליו מוזות, קלף – כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין, שהיא "שמע ישראל". אמר רב: דוכסוסטוס, הרי היא פקלף, מה קלף פותבין עליו תפילין – אף דוכסוסטוס פותבין עליו תפילין. תנן: קלף כדי לכתוב פרשה קטנה שבתפילין, שהיא "שמע ישראל" (קלף אין, דוכסוסטוס לא!) – למזוזה. ת"ש: הקלף למשה מסיני תפילין על הקלף, ומוזות על דוכסוסטוס. קלף במקום בשר, דוכסוסטוס במקום שיער! למזוזה. והתניא: שיעה פסול! אמזוזה. והתניא: שיעה – פוה וכוה – פסול! אידי ואידי אמזוזה, והא – דכתבניהו אקלף במקום שיער, אי נמי – אדוכסוסטוס במקום בשר. ואיבעית אימא: שיעה פוה וכוה – תנאי היא. דתניא: שיעה פוה וכוה – פסול, רבי אחא מכשיר משום רבי אחי בר חנינא, ואמרי לה משום רבי יעקב

בר' חנינא. רב פפא אומר: רב דאמר – כתנא דבי מנשה; דתנא דבי מנשה: כתבה על הנזיר ועל המטלית – פסולה, על הקלף ועל הגייל ועל דוכסוסטוס – פשרה, כתבה מאי? אילימא מוזות – מוזות אקלף מי פתבינן? אלא – תפילין. ולישעמיה, תפילין אגול מי פתבינן? [אלא], כי תנאי ההיא – בס"ת. לימא מסייע ליה: פייצא בו תפילין שבלו וספר תורה שבלה – אין עושין מהן מוזות, לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה. מעמא – דאין מורידין, הא מורידין – עושין. דכתביא אמאי? לאו דכתביא קלף, לא, דכתביא על הקלף. ומוזות אקלף מי פתבינן? אין, והתניא: כתבה על הקלף על הנזיר ועל המטלית – פסולה, אמר רבי שמעון בן אלעזר: רבי מאיר היה פותבה על הקלף, מפני שמשותפתה. השתא דאיתיה להכי – לרב נמי לא תימא "דוכסוסטוס הרי הוא פקלף" אלא אימא: קלף הרי הוא דוכסוסטוס. מה דוכסוסטוס פותבין עליו מוזות – אף קלף פותבין עליו מוזות. "ידו כדי לכתוב".

תנא:

דוכסוסטוס. קלף שניטלה קליפתו העליונה: מוזות. שמע וזהו אם שמוע: שבתפילין. דהתם ד' אגרות לד' פרשיות. ושיער בחד מינייהו דהיינו שמע קטנה שבהם: מטמאות את הידים. לענין תרומה, בדאמרן ב"ח דבר בפ"ק (דף יד.). קציצה. הוא הדפוס של עור שחתך לד' בתים במין בית יד של עור וקציצות בתוכן: במוזות. הן האגרות שהן בתוך הבתים: והא מדקתני סיפא. דההיא דלעיל קלף כדי לכתוב בו, מפלל דרישא בר. וקשיא רישא אסיפא: שיעורן. של כל אחד בכמה: כדי לכתוב עליו מוזות. אדוכסוסטוס קאי דלא חזי לתפילין, וסיפא פריש קלף כדי לכתוב פרשה קטנה שבתפילין: קלף אין דוכסוסטוס לא. הוה בשיעורא וזוטא כי האי אלא בכדי לכתוב בו פרשיות דמוזות, ואי דוכסוסטוס חזי לתפילין הוה ליה לשעוריה בשיעור וזוטא דתפילין: למזוזה. מצוה מן המובהקת קלף בעינן. וסתמא דכל איניש מצוה מעלייתא עביד. הלכך לא מצנע דוכסוסטוס לתפילין. וה"ל אין מצניעין כמזוזה. אם כתבה על הקלף: הא דכתב אקלף אפילו במקום שיער. וכו"ש במקום בשר. דהילכתא: מוזות במקום שיער. והא דכתבה אדוכסוסטוס במקום בשר: דבי אחי מכשיר. ורב מוקי לדר' אחי אתפילין דכתבן על דוכסוסטוס, ואמר כותביה: נזיר. של עשבים: גייל. מעובר בעפצים: מסייע ליה. לרב: פייצא בו. רישא דברייא: תפילין של יד עושין אותן של ראש. ואותן של ראש אין עושין אותן של יד. לפי שאין מורידין בר: ס"ת שבלה. אין מחתכין ממנה ירעה שפרשיות שמע וזהו אם שמוע בתוכה, לקובען במוזות: דכתיבי. הך תפילין אמאי? לאו דכתיבי אדוכסוסטוס. שהוא כשר למזוזה, הלכך. הא מורידין – עושין: השתא דאיתיה להכי. דמוזות אקלף כשרה: לא תימא. במילתיה דרב: דוכסוסטוס הרי הוא בר:

ב'

כתבין. וא"ת: הא דתנן בפ"ק דמגילה (דף ה.) אין בין ספרים לתפילין ומוזות אין נכתבות אלא בלשון אשורית. אמאי לא קתני נמי שבתפילין ומוזות אין נכתבין על הגייל? ואומר ר"ת: דלא קתני לה משום דלא מיפסלי בגייל מחד טעמא. אלא משום שזה דינו בקלף וזה בדוכסוסטוס. אבל הא נכתבים אשורית – הוי מחד טעמא, כדרשין התם בגמרא "הדי" – בהוויתן ידו. ועוד: דאפי' עצמן אינן שוין, שזה על הקלף וזה על הדוכסוסטוס. ומיהו קשה: דהוה מצי למיתני שהספרים נכתבים על הנזיר מחוק, דדוקא על נזיר מחוק פסול ס"ת, במסכת סופרים אבל תפילין אין נכתבים אלא על העור, כדמוכח בריש פרק "שמונה שרצים" (לקמן קת). וצ"ע בירושלמי בפ"ק דמגילה. ואם תאמר נזיר שאינו מחוק נמי ליפסיל בספר תורה כדפסלינן מגילה דסוטה משום דכתיב "בספר" ונראה דנזיר נמי דקתני במגילה ודסוטה – היינו במחוק, ואף על גב דלא פריש. כדאשכחן הכא גבי ספר תורה דקתני נזיר סתם, ומיירי במחוק, כדאמרין במסכת סופרים: **הא** מורידין עושין. אע"ג דפרשת "הדיה" היא שמוע רחוק מפרשת שמע עושין דקאמר, היינו שאם פרשת שמע כתובה בסוף העמוד יכתוב אחריה "הדיה" שמוע בגליון. או אם היה פרשת "הדיה" שמוע בראש העמוד יכתוב למעלה בגליון פרשת שמע: **השתא** דאיתיה להכי בר. ואומר ר"ת: דמילתיה דרב סתמא נשנית בבית המדרש, דקלף ודוכסוסטוס שוים. והיה סבור בתחילה דלענין תפילין קאמר, ולא מצי קאי עד דמסיק השתא דלענין מוזות קאמר. והא דתנא לעיל שיעה פוה וכוה – פסול, אידי ואידי אתפילין, וסוגיא ד"הקומץ" אולא כפי מסקנא דשמועתין:

אור

על הקלף ולא על הדוכסוטוס, וכיון שדרך בני אדם לעשות
המצוה כמו שהיא לכתחילה, ואינם מצניעים דוכסוטוס לתפילין,
לפיכך אין חייבים על הוצאתו בשיעור זה. אמנם בוודאי ראוי
לכתוב תפילין אף על הדוכסוטוס וכדברי רב.
מוסיפה הגמרא להקשות על רב: **תא שמע** – בא ושמע ראייה לדבר
מברייתא, **הלכה למשה מסיני**, את פרשיות התפילין כותבים על
הקלף – החלק החיצוני של עור הבהמה, ואת המזוזה כותבים על
דוכסוטוס – החלק הפנימי של עור הבהמה. על הקלף כותבים
במקום בשר – בצידו הפנימי הפונה לכיוון הבשר, ועל
הדוכסוטוס כותבים **במקום שיער** – בצידו החיצוני הפונה לכיוון
שיער הבהמה. וקשה לרב הסובר שכותבים תפילין על
דוכסוטוס. מתרצת הגמרא: מה ששנינו שהתפילין נכתבות על
הקלף הוא רק **למזוזה** לכתחילה, אבל בדיעבד אף אם כתב על
דוכסוטוס בשר, כמו שאמר רב.
מקשה הגמרא: ו**התניא** – והלא שנינו בברייתא, אם **שינה** וכתב על
קלף במקום שצריך דוכסוטוס או על דוכסוטוס במקום שצריך
קלף, **פסול**. ואם כן אי אפשר לתרץ שמה ששנינו שהתפילין
נכתבים על הקלף הוא רק למצוה ואינו מעבב. מתרצת הגמרא:
אמזוזה – דין זה שאם שינה פסול נאמר רק לגבי מזוזה, שאם שינה
וכתבה על הקלף פסולה, אבל בתפילין אף אם שינה וכתב על
דוכסוטוס כשירות.
מקשה הגמרא: ו**התניא** – והלא שנינו בברייתא, **שינה בזה ובה** –
אם בזה, **פסול**, והיינו, שבין אם שינה וכתב תפילין על דוכסוטוס,
ובין אם שינה וכתב מזוזה על הקלף פסול. מתרצת הגמרא: באמת
אין כוונת הברייתא גם לתפילין, אלא **אידי ואידי** – זה וזה, כלומר
שני האופנים שהברייתא עוסקת בהם וכותבת עליהם 'בזה ובוה'
הולכים **אמזוזה**, ו**הא** – והאופן האחד שאם שינה פסול הוא באופן
דכתבינהו אקלף – שכתב את המזוזה על הקלף, ואפילו אם כתב
במקום שיער, וכל שכן אם כתב במקום בשר, **אי נמי** – והאופן
האחר שאם שינה פסול, הוא שכתב את המזוזה **דוכסוטוס**
כדינו, אלא ששינה וכתבה **במקום בשר** ולא במקום שיער.
הגמרא מביאה תירוץ נוסף על קושייתה: **ואיבעית אימא** – ואם
תרצה תוכל ליישב זאת כך, שבאמת כוונת הברייתא 'בזה ובוה'
לתפילין ולמזוזה, שאם כתב תפילין על דוכסוטוס התפילין
פסולות, ואם כתב מזוזה על קלף המזוזה פסולה, ואין לדחות דברי
רב שהכשיר תפילין שנכתבו על הדוכסוטוס מכח ברייתא זו,
מפני שדין **שינה בזה ובוה** **תנא היא** – נחלקו בו תנאים, **דתניא**
בברייתא, **שינה בזה ובוה** – בתפילין ובמזוזה, שכתב תפילין על
דוכסוטוס ומזוזה על קלף, **פסול**. **רבי אהא** **מכשיר משום** – משמו
של **רבי אחי בר חנינא**, ו**אמר** **לה** – ויש אומרים שרבי אחא אמר
הלכה זו **משום רבי יעקב ברבי חנינא**. ורב מעמיד שרבי אחא
שמכשיר היינו בתפילין שנכתבו על דוכסוטוס, וסובר כמותו.
אופן נוסף ליישב את הקושיא מהברייתא: **רב פפא** **אמר**, אמנם
כוונת הברייתא 'שינה בזה ובוה פסול' היא כפשוטו, שבין אם
שינה וכתב תפילין על דוכסוטוס, ובין אם שינה וכתב מזוזה על
הקלף פסול, אך לא קשה לרב מברייתא זו, משום ש**רב דאמר**
בתנא דבי מנשה – רב סובר כתנא מבית מדרשו של מנשה החולק
על ברייתא זו, **דתנא דבי מנשה**, **בתנא** על הנזיר העשוי מעשבים
ועל המטלית – חתיכת בד, **פסולה**, אבל אם כתבה על הקלף ועל
הגזיל ועל דוכסוטוס, **בשרה**.
מסיים רב פפא את תירוצו: **בתנא מאי** – על מה אמר התנא שאם
כתבה על קלף גזיל ודוכסוטוס כשרה, **אילימא** – אם נאמר שאמר
כן על מזוזה, **מזוזה אקלף מי כתבינן** – וכי מזוזה כשירה להיכתב
על קלף, **אלא לאו** – אלא דאי שאמר כן התנא על תפילין, וסבר
שתפילין שנכתבו על דוכסוטוס כשרים, וממילא יש לומר שאף
רב סבר כמותו.
דוחה הגמרא את תירוצו: **ולשמעיה** – ולשיטתך שהעמדת את
הברייתא בתפילין עדיין קשה, **תפילין אגזיל מי כתבינן** – וכי תפילין
כשירות להיכתב על גזיל, **אלא** **צריך לומר**, **דבי תנאי תהיא** –

שבשילו ברותחים כדי שיתקשה ויהיה ראוי לישב עליו, או לכסות
בו כסא ומטה, או לעשות ממנו שולחן, ועור זה אינו ראוי אלא
לשימושים אלו, ובפחות משיעור זה אינו ראוי להם, ואינו חשוב,
ולכן שיעורו כפי מה שנצרך לשימוש זה, אבל סתם עור הראוי
לעיבוד, אף שעדיין אינו מעובד, שיעורו שזה לעור מעובד.
שנינו במשנה: המוציא קלף, שיעורו **כדי לכתוב עליו פרשה קטנה**
שבתפילין שהיא פרשת 'שמע ישראל'. הגמרא דנה בשיעור
הקלף. מקשה הגמרא: ו**רמינהו** – וקשה מהברייתא ששנינו
המוציא קלף – החלק החיצוני של עור הבהמה כשחולקים אותו
לשנים, ו**דוכסוטוס** – החלק הפנימי של עור הבהמה, השיעור
הוא **כדי לכתוב עליו מזוזה**, והיינו פרשת 'שמע' ופרשת 'והיה אם
שמע' שהם הפרשיות הכתובות במזוזה, ולא כמו שמבואר
במשנתנו ששיעור הקלף שחייבים על הוצאתו הוא כדי לכתוב
פרשת 'שמע' לבדה.
מתרצת הגמרא: **מאי מזוזה** – מה כוונת הברייתא במה שאמרה
שהשיעור הוא כדי לכתוב מזוזה, **מזוזה שבתפילין**, כלומר פרשה
אחת מארבע פרשיות שבתפילין, והיינו הפרשה הקטנה שבהם
שהיא פרשת 'שמע'.
שואלת הגמרא: ו**קרי להו** – וכי קוראים לפרשיות שבתפילין,
מזוזה. משיבה הגמרא: **אין** – אכן, הפרשיות שבתפילין גם הן
קרויות מזוזה, ו**התניא** – וכן שנינו בברייתא, **רצועות תפילין**
המחוברות עם התפילין, **מטמאות את הידים**, שהנוגע ברצועות,
הרי הוא מטמא את התרומה בנגיעתו, אבל אם הרצועות הן **כפני**
עצמן, ואינן מחוברות לתפילין, **אין מטמאות את הידים**. **רבי שמעון**
בן יהודה **אמר משום** – משמו של **רבי שמעון**, **הנוגע ברצועה של**
תפילין, אף כשהיא מחוברת לתפילין, **טהור** – ידיו טהורות ואינן
פסולות את התרומה, עד **שיגע בקציצה** – בבית של התפילין
שהפרשיות בתוכו. **רבי יבאי** **משמו של רבי שמעון** **אמר**, אף אם
נגע בקציצה **טהור**, עד **שיגע במזוזה עצמה** – בפרשיות עצמן. והרי
לנו בלשון של רבי יבאי שפרשיות התפילין קרויות מזוזה.
מקשה הגמרא: איך ניתן לבאר את מה ששנינו בברייתא 'קלף
ודוכסוטוס כדי לכתוב עליו מזוזה' שהכוונה למזוזה שבתפילין,
והא מוקתני סיפא – והרי מכך ששנינו בסיפא של הברייתא,
המוציא קלף שיעורו **כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין**,
שהיא שמע ישראל, **מכלל דרישא** – משמע מזה שברישא ששנינו
לגבי הוצאת קלף ודוכסוטוס ששיעורם 'כדי לכתוב עליו מזוזה',
במזוזה עצמה עסקינן – מדובר במזוזה ממש, ולא בפרשיות
התפילין הקרויות מזוזה. ואם כן קשה מהרישא לסיפא, שברישא
שנינו ששיעור הקלף הוא כדי לכתוב מזוזה, ואילו בסיפא ששנינו
שיעור הקלף הוא כדי לכתוב פרשה קטנה שבתפילין.
מתרצת הגמרא: **הכי קתני** – כך יש לשנות בברייתא, המוציא קלף
ודוכסוטוס **שיעורן כמטה, דוכסוטוסם**, שיעורו **כדי לכתוב עליו**
מזוזה, והיינו פרשת 'שמע' ופרשת 'והיה אם שמע' הכתובות
במזוזה, שהדוכסוטוס אינו כשר לכתוב עליו תפילין, והקלף
שיעורו **כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין**, **שהיא שמע**
ישראל, שהקלף כשר לכתוב עליו תפילין.
הגמרא דנה עוד בענין דוכסוטוס וקלף: **אמר רב**, **דוכסוטוסם הרי**
היא בקלף, מה קלף כותבין עליו – כשר הוא לכתוב עליו תפילין,
אף דוכסוטוסם כותבין עליו תפילין.
מקשה הגמרא: **תנן** – שנינו במשנתנו, המוציא קלף, שיעורו **כדי**
לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין, **שהיא פרשת שמע ישראל**,
ומכך שנקט התנא שיעור זה רק לגבי קלף, משמע שהמוציא (קלף)
אין – אכן חייב על הוצאתו בשיעור מועט כדי לכתוב פרשת
'שמע', אבל המוציא **דוכסוטוס לא** – אינו חייב בשיעור מועט
(כזה), אלא בשיעור הראוי לכתובת מזוזה, דהיינו פרשת 'שמע'
ופרשת 'והיה אם שמע'. ולרב הסובר שדוכסוטוס כשר לכתובת
תפילין בקלף, מדוע לא יתחייב על הוצאת דוכסוטוס בשיעור
הראוי לכתוב עליו פרשת 'שמע' בקלף.
מתרצת הגמרא: **למזוזה** – באמת מצוה מן המובחר לכתוב תפילין

הגמרא דנה בענין שיעור הוצאת דיו בשבת: **הָאֵם** בברייתא, 60
 השיעור של כדי כתיבת שתי אותיות, הוא בין כשהוציא **שְׁתֵּי** 61
אוֹתוֹת בְּדִיּוֹ יֵשׁ, ובין שהוציא (ושת) [שְׁתֵּי] **אוֹתוֹת בְּקוֹלָמוֹס**, 62
 ובין שהוציא **שְׁתֵּי אוֹתוֹת בְּקֶלְמֶרֶן** – בבלי שהסופר מניח בו את 63
 הדיו, שבכל אופן שמוציא דיו שיעורו הוא בכדי כתיבת שתי 64
 אותיות. 65
בְּעֵי רָבָא, המוציא **אוֹת אחת בְּדִיּוֹ יֵשׁ ואֵת אחת בְּקוֹלָמוֹס ואֵת** 66
אחת בְּקֶלְמֶרֶן, מהו, האם מצטרפים לשיעור כתיבת שתי אותיות 67
 וחייב על הוצאתם, או אינם מצטרפים ופטור. מסיקה הגמרא: תיקון 68
 – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה. 69
אֲמַר רָבָא, הוציא דיו מרשות היחיד לרשות הרבים בשיעור כתיבת 70
שְׁתֵּי אוֹתוֹת, וכתבן **בְּשֵׁהוּא מְהֵלָּה**, חייב על הוצאה זו, **שְׁכַתִּיבְתָּן** 71
 זו **הִיא הַתְּחֵלָּה**, ונחשב שעשה הנחה ברשות הרבים. 72
אֲמַר רָבָא, הוציא דיו בשיעור כתיבת **אוֹת אחת וְתֵּבָה**, וְחֹר 73
וְהוֹצִיא בְּהֵעֵלָם אחד דיו בשיעור כתיבת אוֹת אחת וְתֵּבָה, פְּטוּר 74
 על ההוצאה, **מֵאֵי טַעְמָא** – מה הטעם שאינם מצטרפים, משום 75
הַדְּעִינָא דְאִפְקָא לְבִתְרֵיהֶּם חֶסֶר לִיה לשיעור **דְּקִיטָתָא** – בזמן 76
 ההוצאה האחרונה כבר התייבש הדיו שהוציא בפעם הראשונה 77
 ונפחת שיעורו, וממילא. כעססיים את מלאכת ההוצאה ואנו 78
 רוצים לצרף מה שהוציא בפעם הראשונה עם מה שהוציא בפעם 79
 השניה כדי לחייבו על הוצאה זו, אין כאן שיעור כתיבת שתי 80
 אותיות. 81
 אגב ההלכה הקודמת בענין הוצאת חצי שיעור של דיו, מביאה 82
 הגמרא עוד הלכה בענין חצי שיעור: **וְאֲמַר רָבָא**, הוציא **חֲצִי** 83
גְּרוּגְרָת אחת של אוכל מרשות היחיד לרשות הרבים וְהִנֵּחָהּ, וְחֹר 84
וְהוֹצִיא בְּהֵעֵלָם אחד חֲצִי גְרוּגְרָת אחת מרשות היחיד לרשות 85
הרבים וְהִנֵּחָהּ. חצי גרוגרת הראשונה נִעְשָׂה כְּמִי שֶׁקִּלְטָהּ [כָּלָב] 86
 בפיו ובלעה או שֶׁנִּשְׁרָפָה קודם שנחה על הארץ, שאין כאן מעשה 87
 הנחה, ואף כאן בשעה שהוציא את החצי השני כבר בטלה ההנחה 88
 הראשונה, ונמצא שאין כאן מעשה הנחה, ופְּטוּר. 89
 מקשה הגמרא: **וְאִמָּאי** – מדוע פטור על הוצאה זו, הֲאֵם מְנַחֵה – הרי 90
 כשמוציא לרשות הרבים את החצי השני, עדיין מונח שם החצי 91
 הראשון שהוציא, וכיון שהוציא את שניהם בהעלם אחד יצטרפו 92
 לשיעור גרוגרת ויהא חייב, ואינו דומה לאכלה כלב או נשרפה 93
 שאינו נמצא בעולם כלל. 94
 מתרצת הגמרא: אלא **הָיָה קֶאֱמַר** – כך כוונתו של רבא לומר, וְאִם 95
קָרַם וְהִנֵּחָהּ חֲצִי גְרוּגְרָת הָרִאשׁוֹנָה קֹדֶם הַנִּחָה חֲצִי גְרוּגְרָת שְׁנִיָּה, 96
נִעְשִׂית הָרִאשׁוֹנָה כְּמִי שֶׁנִּקְלְטָה בְּמִי כֻלָּב או שֶׁנִּשְׁרָפָה קודם שנחה 97
על הארץ, שכיין שהגביהה מן הארץ בטלה הנחתה, ואין ההנחה 98
השניה מצטרפת להנחה הראשונה, ופְּטוּר. 99
 הלכה נוספת בענין חצי שיעור: **וְאֲמַר רָבָא**, הוציא **חֲצִי גְרוּגְרָת של** 100
 אוכל מרשות היחיד לרשות הרבים וְהִנֵּחָהּ, וְחֹר וְהוֹצִיא בְּהֵעֵלָם 101
 אחד **חֲצִי גְרוּגְרָת אחרת מרשות היחיד לרשות הרבים וְהִנֵּחָהּ** 102
דְּרַף עֲלֶיהָ – מעל הראשונה, חֲיִיב, ואף על פי שלא הניחה. 103
 מקשה הגמרא: **וְאִמָּאי** – מדוע חייב, הֲאֵם לֹא נָח – הרי לא הניח את 104
 החצי השני, ונמצא שלא עשה הנחה בשיעור גרוגרת שלמה. 105
 מתרצת הגמרא: מדובר בַּנֶּזֶק שֶׁהֻצְבְּחָה לחצי גרוגרת השניה בתוך 106
 שְׁלִשָּׁה טפחים הסמוכים לחצי גרוגרת הראשונה, והרי הוא לבור, 107
 ולכן נחשבת גם היא כמונחת על הקרקע, ומצטרפת לחצי 108
 הראשון לחייב על הוצאתם. 109
 מקשה הגמרא: **וְהָאֲמַר רָבָא** – והלא רבא עצמו אמר שחפץ 110
 הנמצא בתוך שְׁלִשָּׁה טפחים הסמוכים לקרקע, לְרַבְּנָא הַסּוֹבְרִים 111
 (להלן צז), שחפץ העובר באויר אינו נחשב כאילו מונח בקרקע, 112
צִירָהּ הִנֵּחָה עַל גְּבִי מִשְׁחָה – שינוח על גבי מקום כל שהוא כדי 113
 שיחשב כמונה, וסותר לדבריו כאן שאם העביר חצי גרוגרת בתוך 114
 שלשה טפחים חייב אף שלא הניחה כלל. 115
 מתרצת הגמרא: לֹא קִשְׂיָא, כָּאֵן – מה שאמר רבא שצריך שינוח 116
 על גבי משהו, מדובר בַּזִּיק הַחֹפֵץ מרשות לרשות, וְכָאֵן – מה 117
 שאמר רבא שאם העביר חצי גרוגרת בתוך שלשה טפחים נחשב 118

שהניחה, מדובר בַּמַּעֲבִיר הגרוגרת בידו מרשות לרשות, וכיון 60
 שהחפץ מונח בידו, נחשב שעשה הנחה על מקום כל שהוא, וחייב. 61
 הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בענין חצי שיעור: תָּנוּ רַבָּנֵי 62
 בְּבֵיתָא, הוֹצִיא חֲצִי גְרוּגְרָת של אוכל מרשות היחיד לרשות 63
 הרבים, וְחֹר וְהוֹצִיא חֲצִי גְרוּגְרָת מרשות היחיד לרשות הרבים 64
 בְּתֵּלָם אֶחָד – שלא נודע לו בנתיים שהיום שבת עד אחר שהוציא 65
 את החצי השני, חֲיִיב חטאת. ואם הוציאם בְּשְׁתֵּי הַעֲלָמוֹת, שנזכר 66
 שהיום שבת אחר שהוציא את הראשונה, וחזר ושכח והוציא את 67
 השניה, אין ההוצאות מצטרפות, ופְּטוּר, שידיעת האיסור בין 68
 ההוצאות מחלקת ביניהן, והרי הן כשתי שגגות. רַבִּי יוֹסִי אֹמַר, אף 69
 אם הוציא את שניהם בְּתֵּלָם אֶחָד, רק אם הוציאם לְרֵשׁוֹת הרבים 70
 אֶחָד, חֲיִיב, אבל אם הוציא לְשְׁתֵּי רֵשׁוֹת הרבים שיש הפסק 71
 ביניהם, שהוציא חצי גרוגרת לרשות הרבים אחת וחצי גרוגרת 72
 לרשות הרבים אחרת, אין ההוצאות מצטרפות, ופְּטוּר, שכמו 73
 שידיעת האיסור מחלקת בין ההוצאות כך הפסק הרשויות 74
 מחלקות בין ההוצאות. 75
 הגמרא מביאה שלשה דעות מה נחשב הפסק לענין שיהא נחשב 76
 שתי רשויות לדעת רבי יוסי: **אֲמַר רָבָא**, וְהוּא – מה שאמר רבי יוסי 77
 שאם הוציא שני חצאי גרוגרת לשתי רשויות הרבים פטור, מדובר 78
 בַּשֵּׁשׁ חֲזוּב הַמָּטָה ברשות המפסיקה בִּינֵיהֶם, והיינו, שרשות זו 79
 המפסיקה ביניהם הינה רשות היחיד, שאם היה מוציא ממנה 80
 לאחת מרשויות הרבים, או מכנס מאחת מרשויות הרבים לרשות 81
 זו היה מתחייב חטאת, ולכן רשות חשובה היא ומפסיקה ביניהם, 82
אֲבָל אם יש ביניהם פְּרָמְלִית שאיסורה רק מדרבנן, לֹא – אינה 83
 חשובה להפסיק בין הרשויות, שמכיון שמהתורה בטלה הכרמלית 84
 לרשויות הרבים הסמוכות לה, נחשבות שתיהן לרשות אחת, 85
 ומודה בה רבי יוסי שאם הוציא חצי גרוגרת לרשות הרבים 86
 שבצידה האחד וחצי גרוגרת לרשות הרבים שבצידה האחר 87
 בהעלם אחד חייב חטאת. 88
אֲבִי אֲמַר, אֲפִילוּ אם יש ביניהם פְּרָמְלִית חשובה הפסק, אֲבָל אם 89
 יש ביניהם פִּסְלָא – חתיכת עץ המנחת על כל רוחב רשות הרבים, 90
 לֹא – אינה חשובה להפסיק בין הרשויות, ומודה בה רבי יוסי שאם 91
 הוציא חצי גרוגרת לרשות הרבים שבצידה האחד וחצי גרוגרת 92
 לרשות הרבים שבצידה האחר בהעלם אחד חייב חטאת. 93
וְרָבָא אֲמַר, אֲפִילוּ אם יש ביניהם פִּסְלָא חשובה הפסק. וְאִדָּא רָבָא 94
לְטַעְמֵיהּ – ודבר זה שאמר רבא, לשיטתו אמרו, דְּאֲמַר רָבָא, רְשׁוֹת 95
שְׁכַת פְּרָשׁוֹת יִטְשִׁין דְּמָאִי – רשויות שבת דומים בהלכותיהם 96
 להלכות רשות לגבי גיטין, וכמו שאמרו לגבי גיטין שפסילא 97
 חשובה רשות בפני עצמה, כך לגבי שבת נחשבת הפסילא כמקום 98
 בפני עצמו, ומחלקת את הרשויות. 99
 שנינו במשנה: המוציא כחול – צבע לעין, שיעורו כְּדִי לְכַחֵל עֵין 100
 אחת. הגמרא תבאר מה הטעם לשיעור זה. מקשה הגמרא: מדוע 101
 שיעורו כדי לכחול עֵין אחת, הֲאֵם לֹא כְּחָלִי – הרי אין הדרך לכחול 102
 עין אחת, אלא שתי עינים. מתרצת הגמרא: **אֲמַר רַב הוּנָא**, שֶׁכֵּן 103
 נשים צְנוּנוֹת שהולכות מעוטפות ואין הגליה שהן רואות בה. 104
 לראות, כְּחֹלֶת עֵין אחת, דְּהִינוּ הָעֵין הַגְּלוּיָה שֶׁהָאֵם רואה בה. 105
 מקשה הגמרא: מִיִּתְיָב – הקשו בני הישיבה על דברי רב הונא, 106
 שנינו בברייתא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אֹמַר, המוציא כחול, אִם הוּא 107
 מִין כחול העשוי לְרִפּוּאָה, שיעורו כְּדִי לְכַחֵל עֵין אחת, וְאִם הוּא 108
 מִין כחול העשוי לְקִשְׁטָהּ, שיעורו כדי לכחול בְּשְׁתֵּי עֵינָיו. וקשה 109
 לרב הונא שהעמיד מה ששינונו ששיעורו כדי לכחול עין אחת 110
 בכחול העשוי לקשט. מתרצת הגמרא: תִּרְיָא – העמיד וביאר 111
 הִלָּל בְּרִית דְּרַבִּי שְׁמוּאֵל כִּד נְחֻמָּי אֵין הַבְּרִיתָא, כִּי תִנְיָא הָהוּא – 112
 מה ששינונו בברייתא שכחול העשוי לקישוט שיעורו כדי לכחול 113
 שתי עינים, מדובר בְּקִינִיּוֹת – בבנות כפרים שאינן צריכות לכסות 114
 פניהם, שאין שחוק וקלות ראש מצוי שם, ויש שם מעט בני אדם, 115
 ודן כוחלות שתי עינים. 116
 (שנינו במשנה: המוציא שְׁעוֹת, שיעורו כְּדִי לִיתֵּן עַל פִּי נֶקֶב קָטָן 117
 שבחבית, כדי לסתומה. הגמרא מביאה ברייתא המבארת שיעור 118

שבת. פרק שמיני - המוציא יין דף פ עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)"
רש"י
תוספות

ב' אותיות בָּרְיוֹ. דִּין יָבֵשׁ: שְׁתֵּי אוֹתוֹת בְּקוֹלָמוֹם. כְּלוֹמֵר כֹּל הֵיכָא דַּמְפִּיק
 לִיה שִׁיעוּר בְּשֵׁתֵי אוֹתוֹת: קִלְקִלְיוֹ. קֶסֶת הַסּוּפֵר: אוֹת אַחַת בְּרִיז אוֹת אַחַת
 בְּקוֹלָמוֹם. מִי מֵיטַרְפִּי, אוֹ לֹא? וְאִי אִמְרַת: תִּפּוּק לִיה מִשּׁוֹם קוֹלָמוֹם – לֹא
 מַחֲבִיב עֲלוֹה, מִשּׁוֹם שְׁחָדוֹ כִּפְלִי לִפְחוֹת מִכְשִׁיעוּר, דְּהֲנֵן לִקְלֵן (דֵּר צַג): הַמוֹצִיא
 אוֹכִיל עֲזִידוֹ מִכְשִׁיעוּר בְּכָל – פֶּטֶר אִף

תנא: שתי אותיות בדיו, (ושתי) אותיות בקולמוס,
שתי אותיות בקלמרינ. בעי רבא: אות אחת בדיו,
אות אחת בקולמוס, אות אחת בקלמרינ מהו? תיקו.
אמר רבא: הוציא שתי אותיות, וכתבן בשהוא מוהלך
- חייב, כתיבתן זו היא הנחתן. ואמר רבא: הוציא
אות אחת וכתבה, וחזר והוציא אות אחת וכתבה
- פטור. מאי טעמא? בעידנא דאפקא לכתרייתא
- חסר ליה לשיעורא דקפיייתא. ואמר רבא: הוציא
חצי גרונרת אחת והניחה, וחזר והוציא חצי גרונרת
אחת והניחה, ראשונה נעשה כמי שקלטה [כלב] או
שנשרפה - ופטור. ואמאי? הא מנחה! הכי קאמר:
ואם קדם והנביה ראשונה קודם הנחת שנייה - נעשית
ראשונה כמי שנקלטה או שנשרפה ופטור. ואמר רבא:
הוציא חצי גרונרת והניחה, וחזר והוציא חצי גרונרת
והעבירה דרך עליה - חייב. ואמאי? הא לא נח!
כגון שהעבירה תוך שלשה. והאמר רבא: תוך שלשה
לרבנן צריך הנחה על גבי משהו! לא קשיא, כאן -
בוזרק, כאן - במעביר. תנו רבנן: הוציא חצי גרונרת,
וחזר והוציא חצי גרונרת, בהעלם אחד - חייב, בשתי
העלמות - פטור. רבי יוסי אומר: בהעלם אחד לרשות
אחד - חייב, לשתי רשויות - פטור. אמר רבה:
והוא שיש חייב חטאת ביניהם. אבל פרמלית - לא.
אביי אמר: אפילו פרמלית, אבל פיסלא לא. ורבא
אמר: אפילו פיסלא. ואודא רבא למעמיה, דאמר רבא:
רשות שבת ברשות גיטין דמיא. "כחול כדי לכחול
עין אחת". עין אחת הא לא כחילי! - אמר רב הונא:
שבין צנועות כוחלות עין אחת. מיתבי, רבי שמעון בן
אלעזר אומר: כחול, אם לרפואה - כדי לכחול עין
אחת. אם לקשט - בב' עינים! תרגמא הילל בריה
דר' שמואל בר נחמני: כי תנאי ההוא - בעידינות.
("שענה כדי ליתן ע"פ נקב קטן". תנא: כדי ליתן ע"פ
נקב קטן של יין). "דבק כדי ליתן בראש השפשוף".
תנא: כדי ליתן בראש שפשוף שבראש קנה של צידין.
"ופת וגפרית כדי לעשות כו". תנא: כדי לעשות
נקב קטן. "חרסית כדי לעשות פי כור כו". למימרא
דשיעורא דרבי יהודה נפיש. הא כיו"ל דשיעורא דרבנן
נפיש! דתנן, רבי יהודה אומר: כדי ליטול הימנו
מדת מנעל לקטן! אימא: כדי לסוד פטפוט פירה
קטנה. ("סובין כדי ליתן על פי כור של צורפי והב").
ח"ר:

אות אחת בקלמוס ואות אחת בקלמריץ. א"פ ששני קלמוסים מצטרפי, כה"ג שמה לא מצטרפי:

והעבירה דרך עליה. מפרש הרב פורת: דה"ה אפי' שלא דרך עליה, אם העבירה תוך שלשה לקרקע – מצטרף. דהא אמרינן בסמוך, בהעלם אחד חייב

והאמר רבא תוך שלשה לרבנן צריך
הנחה ע"ג משדו. תימא לר"ה דתנן
לקמן בריש "הזורק" (דף צו.) הזורק מרה"י
לר"ה ור"ה באמצע, ר' עקיבא מחייב וחכמים
פטרין ותני כע"ז בגמרא (צו.) ג' - לר"ה
חיוב אלמא: לא על בעיני הנחה ע"ג משדו
תוך ז' ותיקף דרבא סבר רב"ה יהודה ד"ה ונאמרא
תפילק" (עירובין צו.) גבי היה קורא על ראש
הגג כו', רבי יהודה אומר: אפילו אינו מסולק מן
הארץ אלא מלא החוט - גלגלו אצל. וטעמא
- דאפילו אין איגודו בידו ליבא איסור אם
מביאו אצל, דבעי הנחה ע"ג משדו, דאכמ
ההם בגמרא. ואי"ו ומאי פריך תנאי, לימא רבא
כתנאי אמרה לשמעתי! דע"כ כתנאי אמרה,
דתנא דברייתא ד"הזורק" לא סבר כוותיה ויל
דחבי פריך, לימא כתנאי דמתניתין דההם
אמרה לשמעתי. דבאה לא קפיד אם הניא
דברייתא פליג עליה, אלא דלא ליפלגו עליה
רבנן דמתניתין דההם. מיהו, תימא לר"ה דלקמן
ב"הזורק" (דף צו.) תנא: מרה"י לרשות הרבים
ועבר ד' אמות ברה"י - ר' יהודה מחייב וחכמים
פטרין ומסיק: לעולם רבי יהודה חדא הוא
דמחייב, וחכמים פטרין לגמרי ומשכחת לה
דאמר עז דנפקא לר"ה תנח, דרבי יהודה סבר
אמר' קלושה כמי שהונחה דמאי. אלמא: לא
בעינן לר"ה הנחה ע"ג משדו ונראה לר"ה
דההם מיידי במתגלגל ברה"י, ועדיף משאר
קלושה באורי והוי כמנחה לרבי יהודה. והא
דקשה ממנה? דההם דקתני זרק לתוך ארבע
אמות ותגלגל חוץ לארבע כו' - שם ובר"ה
אחתון! נפרש רבינא: **בהעלם** אחד לרשות
אחד חייב. הקשה רבינא: **ההם דהם ב"הבונה"**
(לקמן קד.) כתב אות אחת בטבריא ואת אחת
בציפורי. חייב. ונראה לו בכריתא ר"ה: מרשות
אחת - חייב, מבי' רשויות - פטור, דבעי' עקידה
ממקום אחד. ור"י אומר דודאי גבי כתיבה אית
לן למימר מחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה
דמי, אבל הוראה על הויה עז דמיתני תרייתו
למקום אחד: **אכל** פיסלא לא. בגיטין בפרק
"הזורק" (דף עז) משמע דאית ביה ד' אמות על
ד' אמות ואינו גבוה י', א"צ גבוה י' ואינו רחב ד'
ואומר ריב"א: דללשונא קמא צריך לפרש דבא
שהוא רשות ורביס - כגון שריסם מתכפץ עליו.
דאי כרמלית - האמר אביי. אפילו כרמלית.
ורבי דאמר אפילו פיסלא. סבר אף על פי שהוא
רשות הרבים, כיון דלענין גיטין חשוב כשדה

בפני עצמו – הכי נמי מחלק רשויות. ולר"י נראה: אפילו פיסלא שהוא כרמלית, ושני לזה לאבי בן ברמלית המיטלטלת לשאינה מיטלטלת: **מיתבי** רשב"א אומר. לרב חננאל, דאי לאו רב הונא הוה מוקמי מתני' לרפואה: **אם** לרפואה. פ' רבינו שמואל: אם לרפואה הצניעו זה – חייבין עליו כל העולם כדי לכוחל עין אחת, דלרשב"א אית ליה ונתתיב זה במחשבתו של זה. ואם לקשט, כלומר: אם לא הצניעו לרפואה אלא לקשט – כדי שתי עינים, דסתמו עומד לקשטו. ואין נראה לר"י, דלעיל אנא: דם כדי לכוחל עין אחת, בד"א – במוציא, אבל במצניע – בכל שהוא. אלמא: במצניע חייב כפחות מלכוחל בו עין אחת! ונראה לר"י דה"פ: אם לרפואה, שאתו כחול ראי לרפואה – שיעורו כדי לכוחל עין אחת, אפי' לא הצניעו לכך. אין נמי אם לרפואה – שבאותו מקום עושין אותו לרפואה, ואם לקשט – שעושין אותו לקשטו, ואין רגילין לעשות ממנו רפואה – כדי לכוחל שתי עינים: **הרפיות** כדי לעשות פי כור. אע"י דאמר לעיל (דף עט.) אין אדם טורח לטב טעם כדי לעשות בו פי כור, חסיתי חשיב טפי מטיט, דמצניעין אותו לעשות פי כור של צורף זהב. אהב. אלא גמלי מדידי במעלות:

המוציא שיער כדי לגבל בו את הטטט טיט כדי לעשות פי כור. כן גרס בתוספתא, וכן גרס רש"י ולדק גרסא: שיער כדי לגבל בו את הטטט - כשיעור טיט הנעשה מרביעית שופכין, אבל לספרים דגרסי שיער כדי לגבל בו טיט לעשות פי כור של צורפי וזב קשה, דאמר לעיל: אין אדם טורח לגבל טיט כדי לעשות פי כור ויש לפרש: דמידיי בטיט שהוא מגובל כבר, ואחר

הגיבול נותנין בו שיער כדי לתקנו:

שהגיעו לפירקן ולא הגיעו. פירוש: בסמוך לפירקן, שקרובות להנשא, ועושות כדי ליפות וללכך עצמן כדאמרין בפרק "אע"פ" (כתובות דף נט): הריצה ללכך את בתו ישקנה חלב ויאכילנה אפרוחין סמוך לפירקה: שייך לקמן פא.

למימרא דשיעורא דר' יהודה נפיש. ואע"ג דאשכחן תרודו שהוא גדול הרבה, כדאמר בבביר בפרק "כ"ג" (דף ג) גבי מלא תרודו רב, כמה שיעורו? חזקה אמר: מלא פיסת די, ור' יוחנן אמר: מלא חפניו. התם ודאי מיירי בתרודו גדול, כדתנן במסכת כלים בפ' י"ז (משנה יב) שאמר: מידי נסה - מלא תרודו רב, כמלא תרודו גדול של רופאים אבל הכא להוצאת שבת - מידי דחשיב בעינן, ותרודו קטן חשוב הוא הרבה. (א"ר) חף סלקא דעתך שהוא חף גל, שהוא גדול, ומשני בחפי פותחת שהן קטנים: חפי

ת"ר: המוציא שיער - כדי לגבל בו את הטיט, [טיט] לעשות פי כור של צורפי וזב. "סיד כדי לסוד". תנא: כדי לסוד אצבע קטנה שבבגנות. אמר רב יהודה אמר רב: בגות ישראל שהגיעו לפירקן ולא הגיעו [לשנים], בגות עניים - טופלות אותן בסיד, בגות עשירים - טופלות אותן בסולת, בגות מלכים - טופלות אותן בשמן המור, שגאמר "ששה חשים בשמן המור". מאי שמן המור? רב הונא בר חייא אמר: סטפת, רב ירמיה בר אבא אמר: שמן זית שלא הביאה שליש. תנאי, רבי יהודה אומר: אנפיקנון - שמן זית שלא הביאה שליש, ולמה סבין אותו - שמשיר את השיער, ומעורר הבשר. רב ביבי הוויא ליה ברתא, מפלה אבר אבר שקל בה ד' מאות וזוי. הוה ההוא גוי בשבבותיה, הוויא ליה ברתא מפלה בחד וימנא - ומתה. אמר: קטל רב ביבי לברתי. אמר רב נחמן: רב ביבי דשתי שיכרא - בעיין בגותיה מפלא, לא בעיין בגותו מפלא. ר' יהודה אומר: כדי לסוד כלפול". מאי כלפול ומאי אנדיפי? אמר רב: צידעא וכת צידעא. למימרא דשיעורא דר' יהודה נפיש, הא קי"ל דשיעורא דרבנן נפיש! וזאטא מדרבנן, ונפיש מדרבני נחמיה. מיתבי, א"ר: נראין דברי רבי יהודה בחבטו. ודברי רבי נחמיה בביתו (הסיד. ואי ס"ד צידעא וכת צידעא, אידי ואידי חבטו! אלא אמר רבי יצחק אמרי דבי רבי אמי: אנדיפא. מתקוף לה רב כהנא: וכי אדם עושה מעותיו אנפוט! אלא אמר רב כהנא: שנתות; כדתנן: שנתות היו בהין, עד כאן לפה, עד כאן לאיל, עד כאן לכבש. ואיבעית אימא: מאי אנדיפא - אפוטא. וכי הא דההוא בר גליל [דאיכלע לבבל], דאמרו ליה: קום דרוש לנו במעשה מרפכה. אמר להו: אדרוש לנו בדרוש רבי נחמיה לחבריה. ונפקא ערעיתא מן פותל ומחיתיה באנדיפי ומית, ואמרו ליה: מן דיליה דא ליה. **מתני' ארמה - בחותם המרצותין, דברי רבי עקיבא, וחכמים אומרים: בחותם האגרות. וכל וחול הדק - כדי לזבל קלח של כרוב, דברי רבי עקיבא, וחכ"א: כדי לזבל ברישא. חול הגם - כדי ליתן על מלא כף סיד, קנה - כדי לעשות קולמוס, ואם היה עבה או מרוסם - כדי לבשל בו ביצה קלה שבבצים. טרופה ונתונה באילפס. **גמ'** "על מלא כף סיד". תנא: כדי ליתן על פי כף של סידיו. מאן תנא דחול מעלי ליה לסיד? אמר רב חסדא: רבי יהודה היא; דתנאי: לא יסוד אדם את ביתו בפסיד אא"כ עירב בו תבן או חול. ר"י אומר: תבן - מותר, חול - אסור, מפני שהוא מרפסיד. רבא אמר: אפילו תימא רבנן, קילקולו זהו תיקונו. **קנה** כדי לעשות קולמוס". תנא: קולמוס המגיע לקשרי אצבעותיו. **עו** רב אשי: קשר העליון או קשר התחתון? - תיקו. "ואם היה עבה כו". תנא: טרופה בשמן ונתונה באילפס. אמר ליה מר בריה דרבנא לבריה: מי שמיע לך ביצה קלה מאי היא? אמר ליה: ביצתא דצילצלא. מאי טעמא? משום דזוטרא, אימא דציפרתא! אישתמיך. אמר ליה: מידי שמיע לך בהא? [אמר ליה: הכי] אמר רב ששת: ביצת תרנגולת. ומאי קרו לה ביצה קלה - שיעור חכמים אין לך ביצה קלה לבשל יותר מביצת תרנגולת. ומאי שנא כל שיעורי שבת בגרונרת, והכא בביצה? אמר ליה: הכי אמר רב נחמן: בגרונרת מביצה קלה.**

סיד. בגמרא מפרש: כף של סידיו, טרוא"ל בלע"ז: טרופס. סדוק סדקין הרבה, כמו: "והכה הכית הגדול רסיסים" (עמוס ו). **ביצה** קלה. בגמרא מפרש לה: **גמ'** לא יסוד אדם את ביתו בסיד. לאחר חורבן, משום אבילות של ירושלים: תבן או חול, שלא יהא לבן כל צרכו: מרפסיד. סיד חזק ומתקשה יותר משאם לא עירב בו: קילקולו זהו תיקונו. דאי לאו דמקלקל ליה ומשחירו - לא היה משתיר, הלכך ע"כ הא דקשאי ליה - מעליותא היא לגביה, ומשערין ביה. ורבותי מפרשין: קילקולו - לזבן, זה תיקונו - לעגן חזק. ולא נהירא לי, דקילקולו זהו תקונו - משמע דשם הקלקול מתקנו. ולחאי לישנא - אין שם הקלקול מתקנו, ולמה חזקו קילקול כאן? הכי הוה וליהו לתרצא: נדי דאשחורי משחורי, אחזקי מתוקי: קשר עליון. של אמצע זהו, או קשר תחתון של אמצע האצבע: **טרופה** בשמן. שממחרת לבשל: **דצילצלא**. עוף קטן: כל שיעור שבת. באוכליו, וכל הוצאתו וקצירתו וטחינתו בגרונרת: בגרונרת. מביצת תרנגולת, שהיא ממחרת לבשל, ולא בכיצה שלימה שעורו:

שיער. יפה לטיט: ח"נ: טיט כדי לעשות פי כור של צורפי וזב. **אצבע קטנה**. דרבן לסוד את כל הגוף להאדים: שהגיעו לפירקן ולא הגיעו. שהביאו שתי שערות, ולא באו לכלל שנים הראיות לקר, ומתביישות בדבר: **טופלות**. מושחות: **אנפיקנון**. דתנן במקורות (דף פה): אין מביאין אנפיקנון, הוא שמן זית שלא הביא שליש: **ולמה סבין אותו**. היינו שמן המור: **טפלה**. בסיד: שקל בה ד' מאות וזוי. שנתניה, וקפצו עליה המהוגנין לה. ונתנו (לה) ממון: השכר משחיר ומרבה שיער: **כלפול צידעא**. טינפלא, וסדין אותה להשכיב השיער: **בת צידעא**. למטה הימנה, להסיר שיער דק, והוא אנדיפי: **למימרא** דשיעורא דר' יהודה נפיש. בתמיה, והא קיימא לו גבי גמי דשיעורא דרבי יהודה וזוטר, ומחמיר בשיעור שבתו ושמני נפיש **מור** נחמיה וזוטר מדרבנן. דאמרין: לסוד אצבע קטנה: **כחבטו**. סיד הנמנח במים הרבה, דהוא עשוי לסוד כלפול: **ודברי רבי נחמיה בבית חסדי**. הנגבל במים, ועשוי ביצים ביצים, מוטנס בלע"ז, הוא עשוי לסוד אנדיפי: ואי ס"ד אנדיפי נמי שיעור הוא, כגון בת צידעא: **אידי ואידי**. כלפול ואנדיפי תרווייהו: בסיד חבטו ונמנח סדין אותו: **אנדיפא**. כלי חרס ולו שני דיון, אחת למעלה ואחת למטה. וכשרוצה למלאותו, סותם את הדד התחתון. ולשון אנדיפי - שתי פיות, כדתנא (עירובין דף קד.) מעלין בדיפוי, ובתוספתא גרס: "באנדיפי: אנפיות. חסדי. לשון יין בכלי סתום בסיד, וזוין ממחה חסדי ויוצא: שנתות. סימנים. כלי חרס גדול, ויש בו בליטות בליטות כמין גאונים קטנים, עד כאן לסאה, עד כאן לסאתים. וסדין אותו בסיד, כדי שיהיו לבנות ונקרות: **כרתנן**. במנותן. שנתות היו בהין: עד כאן לפה. חצי ההין: עד כאן לאיל. שלישית ההין: עד כאן לכבש. רביעית ההין, דכתיב: "חצי ההין יתה לפר" וגו'. כן לשון מורי הנוק מפי אביו, ששמע מר שמעון, ורבותי מפרשים: אנדיפא - כל הגוף, ומתוך שאינו עשוי להשכיב השיער אלא להאדים בעי סיד עב: **אנפיות**. שאינו סד בו בתו לאחר שקנאן, חזקיש שאמא תמות. כי ברתיא דההוא גוי: שנתות. כלומר: אבר אבר יספלה. ואי אפשר בלשון זה, ולא נאמר שישת התלמוד כן להזכיר אבר אבר בלשון שנתות, ויצטרך להביא פירוש לפירוש שנתות היו בהין: **אפוטא**. פדחת, שלא במקום שיער, ולהאדים: **ערעיתא**. צירעה: **באנדיפי**. פדחתו: מן דיליה דא ליה. מידו היתה זאת לו, שלא היה לו לדרוש במרובה: **מתני'** ארמה. ארזילי: מרצותי. שקין העשון מקליפת עץ גדול שנושאין בהן פרקמטיא בספינות וחותמין אותם: **בחותם האגרות**. שחותמין אותם שלא יקרב איש בהן אלא מי שנושלתו לו: ושיעורא דרבנן וזוטר: **גרשא**. קפלוט. ושיעוריה וזוטר משל כרוב: על מלא כף

שבת דף פ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז וחדר" (ליום שני)

לסוד אנדיפי. ואי סלקא דעתך – ואם עולה בדעתך לפרש שכלכול
ואנדיפי היינו צידעא וכת צידעא, קשה, שהרי אידי ואידי חבוט –
בין את הצידעא ובין את הבת צידעא רגילים למשוח בסיד
המעורב בהרבה מים, ומדוע אמר רבי שהלכה כרבי נחמיה
בביצת הסיד, הרי אין הדרך לסוד בו בת צידעא.
הגמרא מנסה לבאר מהו אנדיפי באופן אחר: אלא אמר רבי יצחק,
אמרי דבי רבי אמי – אמרו בבית מדרשו של רבי אמי, אנדיפי היינו
אנדיפיא – כלי חרס שיש בו שני נקבים, אחד למעלה ואחד למטה,
וכשרוצה למלאותו סותם את החור התחתון בסיד, ולרבי נחמיה
שיעור הסיד שחייבים על הוצאתו הוא בשיעור הראוי לסתימת
חור זה, ורבי פסק כמותו בסיד עבה שעמו משתמשים לסתימת
החור.
דוחה הגמרא: מתקין לה – הקשה רב כהנא על רב יצחק, וכי אדם
עושה מעותיו אנפרות – וכי אדם מניח את מעותיו להפסידן, ומניח
את היין בכלי שהנקב שלו סתום בסיד והיין ממחה את הסיד
ויוצא.
רב כהנא מבאר מהו אנדיפי בשני אופנים: אלא אמר רב כהנא,
אנדיפי היינו שנתות – בליטות שבכלי מדידה לצורך סימון המדה,
וסדים בליטות אלו בסיד כדי שהיו לבנות וניכרות, ולרבי נחמיה
המוציא סיד בשיעור הראוי לסוד בליטה אחת חייב, ורבי פסק
כמותו בסיד עבה שעמו משתמשים לצביעת הבליטות.
הגמרא מביאה ראיה לפירוש זה שאכן היו רגילים לעשות שנתות
בכלי – כדתני – כמו ששנינו במשנה (מנחות פז): שנתות –
בליטות) היו בהן – בכלי שהיה במידת היין בבית המקדש, ובו היו
מודדים את היין לנסכים, ובליטות אלו באו כדי לסמן שעד כאן יש
למלאות יין לנסכי פה, שהיה צריך חצי היין, ועד כאן לאיל, שהיה
צריך שליש היין, ועד כאן לכבש, שהיה צריך רבע היין.
ואיבעית אימא – ואם תרצה תוכל לבאר זאת כך, מאי אנדיפיא,
אפרות – מצח במקום שאין בו שיער, ומושחים אותו בסיד כדי
להארימו וליפותו, ולרבי נחמיה המוציא סיד בשיעור הראוי לסוד
את המצח חייב, ורבי פסק כמותו בסיד עבה שעמו משתמשים
לסוד את המצח.
הגמרא מביאה ראיה לפירוש זה: וכי הא דתהוא פה גלילא דאיקלע
לבבל – וכמו שהיה בכן גליל שנודמן לבבל, דאמרו ליה בני בבל
קום דרוש לנו במעשה מרדכי שביחזקאל, אמר להו, וכי רוצים
אתם שאדרוש לבו בדרוש רבי נתנאל לחבריה – שאדרוש לכם כמו
שדרש רבי נחמיה לחבריו במעשה מרכבה, וכשדרש רבי נחמיה
נפקת ערעיתא מן כותל – יצאה צירעה מהכותל, ומתתיה באנדיפי
ומית – ועקצה אותו באנדיפי שלו ומת, ואמרו ליה – ואמרו עליו
חבריו, מן דילית דא ליה – מידו היתה לו זאת, שלא היה לו לדרוש
במעשה מרכבה.

משנה

משנה זו ממשיכה לבאר את השיעורים שחייבים על הוצאתם
מרשות לרשות בשבת: המוציא אנדפה – טיט אדום, שיעורו כחזתם
המצופין – כמו שצריך לחתימה על השקים, דברי רבי עקיבא.
וחקמים אומרים, שיעורו כחזתם האגרות – כמו שצריך לחתימה
על האגרות.
המוציא זבל וחול חקק, שיעורו כדי לזבל קלח של פרוג, דברי רבי
עקיבא. וחקמים אומרים, שיעורו כדי לזבל ברישא. המוציא חול
הגס, שיעורו כדי ליתן על מלא פה סיד. המוציא קנה, שיעורו כדי
לעשות ממנו קולמוס. ואם היה קנה עבה או מרוקס – סדוק, שאינו
ראוי לכתיבה, שיעורו כדי לזבל בו ביצה קלה ששכביצים, כשהיא
מרוקס – מעורבת, ונתונה באילפס – במחבת.

גמרא

שנינו במשנה: המוציא חול הגס שיעורו כדי ליתן על מלא פה סיד.

הגמרא מביאה ברייתא בענין הוצאת שיער: הנו דגנן בברייתא,
המוציא שיער, שיעורו כדי לזבל בו את הטיט, שהשיער משביח
את הטיט. המוציא [טיט] מגובל, שיעורו כדי לעשות פי כור של
צורף וזה – לסתום את הנקב (שבנורו הצורפים) שנותנים בו את
המפוח, כדי שיכנס בו המפוח בדוחק.
שנינו במשנה, המוציא סיד, שיעורו כדי לסוד קטנה שבבנות.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת מהו שיעור זה: תנא בברייתא,
המוציא סיד, שיעורו כדי לסוד אצבע קטנה ששכבנות להאדימה
שתהא נאה.
הגמרא מבארת מדוע היו סדין את הבנות: אמר רב יהודה אמר רב,
בנות ישראל שהגיעו לפירקן – שהביאו שתי שערות, ולא הגיעו
לשנים – ולא הגיעו לגיל הראוי לכך, ומתביישות בדבר, בנות
עניים שופלות – מושחות אותן בסיד להשירן, בנות עשירים שופלות
אותן בסולת להשירן, ובנות מלכים שופלות אותן בשמן המור
להשירן, שגאמר בענין הנערות שבאו לאחשוורוש אחר הריגת
ושתי (אסתר ב יב) "ששה חדשים בשמן המור", שהיו סכים אותן
בשמן המור.
שואלת הגמרא: מאי – (מהו) שמן המור. משיבה הגמרא: רב הונא
בר חייה אמר, סטבת. רב ירמיה בר אבא אמר, שמן זית שלא הכיאה
שליש – הונעשה מזיתים שלא הגיעו לשליש גידולם.
תניא בברייתא, רבי יהודה אומר, אנפיקנן ששנינו (מנחות פה):
שאינו כשר למנחות, היינו שמן זית שלא הכיאה שלישי, ולמה כסין
אותו – למד סכים בנות מלכים בשמן המור. משום שמשיר את
השיער, ומעין – מיפה את הקשר.
הגמרא מביאה מעשה בענין זה: רב ביבי חזי ליה ברתא – היתה
לו בת, שפלה – משחה בסיד אבר אבר, ושקל בה – וקיבל עבודה
לנדוניה ארבע מאות זוז, משום שהתייפתה על ידי הסיד. הוה
ההוא נכרי בשכבותיה – היה נכרי שהיה דר בשכונות לרב ביבי,
חזי ליה ברתא – היתה לו בת, שפלה בחד וימא – משח את כל
גופה בסיד כפעם אחת כדי ליפותה, ופתה, אמר אותו נכרי, קמל
רב ביבי לברתי – הרג רב ביבי את בתי, שמכיון שראיתי שמשח את
בתי בסיד, עשיתי כן אף אני לבתי, וגרמתי לה למות.
אמר רב נחמן, רב ביבי דשתי שברא – ששוחה שיכר, עניין בנתיה
שפלה – צריכות בנותיו למשוח גופן בסיד כדי להשיר שערן ולעדן
את בשרן, שהשיכר מרבה את השיער ומעבה את הבשר, אן דלא
שתינן שברא – אנו שאיננו שותים שיכר, לא עניין בנתיה שפלה –
אין בנותינו צריכות להשיחיה.
שנינו במשנה: רבי יהודה אומר, המוציא סיד שיעורו כדי לסוד
כלכול, רבי נחמיה אומר, שיעורו כדי לסוד אונדפי. הגמרא
מבארת מה הם כלכול ואונדפי. שואלת הגמרא: מאי – (מהו)
כלכול ומהו – (ומהו) אנדיפי. משיבה הגמרא: אמר רב, כלכול היינו
צידעא – רקע, וסדים אותה להשיב השיער שעליה, ואנדיפי היינו
בת צידעא – המקום שתחת הרקע, וסדים אותו להשיר השיער
הגדל שם, ושיעור זה קטן מהשיעור הנצרך לצידעא.
מקשה הגמרא: למה נאמר, האם ניתן לומר דשיעורא דרבי יהודה
נפיש – שהשיעור של רבי יהודה גדול מהשיעור שאמר רבי
נחמיה, הא קיימא לו דשיעורא דרבנן נפיש – הרי מקובל בידינו
שיעורם של רבנן גדול יותר, שרבי יהודה מחמיר בשיעורי שבת
יותר משאר החכמים.
מתרצת הגמרא: שיעורו של רבי יהודה אכן ויפא מדרבנן – קטן
משל רבנן, ונפיש מדרבי נחמיה – וגדול משל רבי נחמיה, שרבי
נחמיה מחמיר יותר ממנו.
הגמרא מקשה על הביאור של רב. מקשה הגמרא: מיתיבי – הקשו
בני הישיבה על דברי רב שפירש מהו כלכול ואנדיפי, שנינו
בברייתא, אמר רבי, נראין – נראה להכריע כדברי רבי יהודה
שהשיעור הוא כדי לסוד כלכול, בסיד חבוט – סיד המעורב
בהרבה מים, שהוא עשוי לסוד כלכול, ונראין דברי רבי נחמיה
שאמר שהשיעור הוא כדי לסוד אנדיפי, בביצת הסיד – בסיד
המגובל במעט מים ויש בו גושים ונראה כביצים, שהוא עשוי

משנה

משנה זו ממשיכה לבאר את השיעורים שחייבים על הוצאתם מרשות לרשות בשבת: המוציא עצם, שיעורו כדי לעשות ממנו תרוד – כף קטנה. רבי יהודה אומר, שיעורו כדי לעשות ממנו חף – מנעול. המוציא זבובית, שיעורו כדי לגרוד בו את ראש הכרבר – עץ קטן שראשו חד. המוציא צרור – חתיכת עץ קטנה או אבן, שיעורו כדי לזרוק בעוף להבריחו. רבי אלעזר בר יעקב אומר, שיעורו של רבי בבבא גמרא להבריחו, משום שאין אדם טורח ליטול צרור כדי להבריח עוף, כיון שיכול להבריחו בהשמעת קול, ולכן שיעור הראוי להבריח עוף אינו חשוב.

גמרא

שנינו במשנה: המוציא עצם, שיעורו כדי לעשות ממנו כף קטנה. רבי יהודה אומר, כדי לעשות ממנו חף. מקשה הגמרא: למימרא – האם ניתן לומר דשיעורא דרבי יהודה נפיש – שהשיעור של רבי יהודה גדול מהשיעור שאמרו רבנן, הא קיימא לן דשיעורא דרבנן נפיש – הרי מקובל בידינו ששיעורם של רבנן גדול יותר. מתרצת הגמרא: אמר עולא, חף היינו חפי פותחת – שני המנעול העשויים מעצם, ולא המנעול עצמו, ושיעור זה קטן מהשיעור שאמרו רבנן.

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בדין חפי פותחת לענין טומאה: תנו רבנן בברייתא, חפי פותחת – שני המנעול שלא נקבעו עדיין במנעול, מחורין – אינם מקבלים טומאה, שכל זמן שלא חיברם אינם ראויים לכולם, ואינם נחשבים כלי. ואם קבעו בפותחת – במנעול, נחשבים הם כלי וטמאין – מקבלים טומאה. ואם אין המנעול של כלים אלא של גל – דלת בנין, אף על פי שחפרין ואת שני המנעול פדלת וקבעו בפסמריה, מחורין, שכיון שהדלת מחוברת לקרקע, אינה מקבלת טומאה, משום שכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע, שאינו מקבל טומאה.

שנינו במשנה: המוציא זבובית, שיעורו כדי לגרוד בו את ראש הכרבר. הגמרא מביאה ברייתא בענין שיעור הזבובית: תנא בברייתא, המוציא סכוכית, שיעורו כדי לפצוץ בה שני נימין באחת – לחתוך שני חוטים מהאריג בבת אחת.

שנינו במשנה: המוציא צרור או אבן, שיעורם כדי לזרוק בעוף כדי להבריחו. רבי אלעזר בר יעקב אומר בו, שיעורו כדי לזרוק בבבא גמרא דנה בשיעורו של רבי אלעזר: אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן, והוא – מה שאמר רבי אלעזר ששיעורו כדי לזרוק בבבא גמרא להבריחו. היינו שבורחת מחמת שפירגשת בה ו-באבן כשפוגע בה, אמנם אין די בכך שבורחת משום שנבהלת כשרואה את הצרור או את האבן נורק לעברה.

שואלת הגמרא: וכמה שיעורו של הצרור או האבן. משיבה הגמרא. תנא בברייתא, רבי אלעזר בן יעקב אומר, משקל עשרה זוז.

הגמרא דנה בשיעור האבנים שמקנחים בהן בבית הכסא: וזנין על לבי מדרשא – נכנס לבית המדרש, אמר להו לחכמים, רבותי, אבנים של בית הכסא העשויים לקנח בהם שיעורן בכמה.

אמר לז החכמים, השיעור הוא שלש אבנים כשגודל אחת הוא פות אחת פאגוז ואחת כפיצה.

אמר להו זונין, ובי מורגני ו-מאזנים יבנים עמו כדי לשקול את האבנים.

נגנו החכמים למנין ונקמו – וקבעו לפי רוב הדעות, שיכול לטלטל עמו כמה אבנים שנכנסות במלא תיד.

הגמרא מביאה שנחלקו בכך תנאים: תנא בברייתא, רבי יוסי אומר, מותר לטלטל לבית הכסא שלש אבנים ששיעורן הוא פות, פאגוז, וכפיצה. רבי שמעון ברבי יוסי אומר משום אביו, מותר לטלטל כמה אבנים שנכנסות במלא תיד.

הגמרא מביאה דעות נוספות בענין הוצאת אבנים: תנו רבנן בברייתא, (בשבת) שלש אבנים מקורולות – מחודדות ושהן ראיות

לקינוח מותר להכניס לבית הכסא. וכמה שיעורן של אותן אבנים. רבי מאיר אומר, כל אחת שיעורה פאגוז. רבי יהודה אומר, כל אחת שיעורה כפיצה.

הגמרא אומרת סימן לזכור את הדעות במחלוקת זו: אמר רפם בר פפא אמר רב הקדא, כפחלוקת פאן – כמו שנחלקו כאן בברייתא בשיעור האבנים, כך מחלוקת פארתוג – כך נחלקו במשנה (סוכה לד): בשיעור האתרוג הקטן ביותר הראוי למצוה, שלרבי מאיר שיעורו כאגוז, ולרבי יהודה שיעורו כביצה.

מקשה הגמרא: הרי התם פתניתין – המחלוקת שם באתרוג שנויה במשנה, והיא ידועה לכל התלמידים, האם פרייתא – ואילו המחלוקת כאן באבנים שנויה בברייתא, שהיא אינה ידועה לכל התלמידים, ומדוע תולה רב חסדא את המחלוקת הידועה בזו שאינה ידועה.

ולכן אומרת הגמרא: אלא כך אמר רב חסדא, כפחלוקת שנחלקו רבי מאיר ורבי יהודה פארתוג, כך מחלוקת פאן, באבנים, ואמר כן לסימן, שאם תשכח את המחלוקת שבברייתא ותחליף דברי רבי מאיר בדברי רבי יהודה, תיזכר על ידי המחלוקת שבמשנה, שהיא דומה לה.

הגמרא מבארת שיש דברים שלא התירו לטלטל משום קינות: אמר רב יהודה, אכל לא יטלטל את הפאנים.

שואלת הגמרא: מאי פאנים. משיבה הגמרא: אמר רבי יודא, פרישני כפלייתא – גושי עפר שבבבל ושהיא ארץ לחה והמחרישה מעלה גושי עפר, שמכיון שהם מתפוררים, אינם ראויים לקינות, ולכן אסור לטלטלם בשבת.

הגמרא מביאה דין הנוגע לשימוש בצרור בבית הכסא בשבת: אמר רבא, אסור למשמש בפי הרעי פצור בשבת בדרך שמשמש בחול, כיון שמשיר שערות בכך.

מקשה הגמרא: פתקיה לה – הקשה מר זוטרא לרבא, ליפתכן – האם יסכן עצמו, שהרי הנצרך לקינות ואינו נפנה, סכנה היא לו. מתרצת הגמרא: אין כוונת רבא שלא ימשמש כלל, אלא כוונתו היא, שלא ימשמש בדרך שמשמש בחול, אבל רשאי הוא למשמש בפאחר יד, כגון שאוחז את הצרור בשתי אצבעותיו ולא בכל ידו.

הגמרא שבה לדון בענין טלטול מוקצה לצורך קינות: אמר רבי ינאי, אם יש מקום קבוע לבית הכסא, מותר ליטול כמה אבנים שנכנסות במלא תיד, שאף אם לא יתא צריך לכולן, ימשמו הן לקינוח בהמשך השבת. ואם לאו – אם אינו קבוע, מותר ליטול אבן אחת בהכרע – בשיעור האמצעי מהשיעורים הנוכחים למעלה, שהם כזית כאגוז וכביצה, והיינו כאגוז.

מדוקה – מכתשת קמנה של פשמים, שהיא כלי שמלאכתו לאיסור ואסור לטלטלה, אמר רב ששת, אם יש עליה עד – ורושם של קינות, המעיד שעומדת לכך, מותר לטלטלה בשבת כדי לקנח בה, שכיון שהיא מלוכלכת, הרי היא עומדת לשם קינות, ולא כדי לדון בה בשמים.

מקשה הגמרא: מתייבב הקשו בני הישיבה על דברי רב ששת, שנינו בברייתא, עשרה דברים מביאין את האדם לידי תחתוניות – טחורים, ואלו הן, האוכל עלי קנים, וצלי פנים, ולולבי פנים – ענפים הגדלים סביב הגפן, ומורגני פהמה – בשר הבהמה במקומות שאינו חלק בלא הוספת מלח, ושדרו – חוט השדרה של דג, ודג מליח שלא בישל ו-התבשל של צורב, והשוחה שמרי נז, והקנח עצמו בסיר, ובקרקית ו-לבינה כתושחה, או פצור שקינה בו חבירו. ויש אומרים, אף התולח עצמו בפית הכסא – שאינו יושב כשמתפנה, אלא עומד על ברכיו. והרי מוכח מברייתא זו, שדבר שקינה בו חבירו אינו ראוי לקינות, וקשה לרב ששת שאמר שאם יש על המדוכה רושם של קינות מותר לטלטלה כיון שעומדת לקינות.

מתרצת הגמרא: לא נפשיא, הא – הברייתא ששנינו שיש סכנה לקנח בצרור שקינה בו חבירו, היינו בלא – שהרושם שעליו עדיין לח, והא – מה שאמר רב ששת שמדוכה שיש עליה רושם של קינות, עומדת לקינות נוסף, היינו פרושם יבש.

מתני' תריוו. בה, קולירי: הך. קס"ד דפותחת של חף עצמה, ושיעורה נפיש מתרוו: כפר. עץ של לאורגין וראשו חד: כדי לרזוק בבהמה. דלא טרח איניש למשקל צורו משום עוף להכריחו, דבקלא בעלמא דרמי ליה אויל ליה: גמ' והא קייל דשיעורא דרבנן נפיש. גבי לעשות תלא: חפי פותחת. שיניס הקבועים בה, ולא היא עצמה, ועושים אותם מעצם: חפי פותחת טהורין. דכל זמן

שלא חבך בה אינן ראויין לכלום: טמאין. דכלי דכלי עצם בכלי מתכות, ופשוטין טמאין. ב"הכל שוחטין" (חולין דף כה). ואי משום דמחורב לפותחת, וכל המחורב לטהור טהור - פותחת יש לה בית קיבול, ומקבל מפתח: ושל גל. ואם הפותחת הזאת אינה של כלים, כגון של שירה ומגדל, אלא של גל, כמו טרוק גלי, כיון דלתות שצרי חיצר, אע"פ שחבך בפותחת, הואיל וחבור זה בדלת היא. ודלת בגין מחורב לקרקע - טהורין: סבוכית. וזכוכית. ועל שם שסוכין (א) קרי סבוכית, ועל שם שהיא זכה קרי זכוכית: והוא שפניגשת. בהמה בצור זה בהקאתו: שיעור. בכמה. להחמיר עליהן. אי נמי לטלטל בחצר, ולהכניס לבית הכסא. ואידי ואידי חד שיעורא הוא, דבמדי דחיו להו מייחב על הוצאתו: כוית כגאון כביצה. שלש מכניסין לקינה, ומקנן זו אתר זו, אחת כוית אחת כגאון ואחת כביצה. בתחלה מקנן פי הרעי קטנה להקיר רעי הנדבך שם. שהגדולה פוחסת ומלכלך סביבותיו: מורגין. מאזנים יכניס לשם לשקול: מלא היד. בין שלשון, או אפילו חן ד' זה ובין כולן מלא היד: מקורולות. 000 קיבועו, שיהיו ראיות לקינה: מותר להכניסם. בתוך ארבע אמות או בחצר, דלא יתסר לטלטלינה: כגאון. כל אחת ואחת: היתם מתיג. פלוגתא דאתרוג מתיג היא מבסבת סוכה, והיא סוכה בפי התלמידים: והיא ברייתא. ויש הרבה תלמידים שלא שנוה, והוא תולה הידיעה בשאינה ידיעה: קד מחלוקת כן. ולסימנא בעלמא אמרה, דלא תשכח דקראס דברייתא. ואם תשכחנה - הוכר ממשימש דאתרוג: אבל לא נפשיא. כמו "שקל פיסת" = רגב (סנהדרין דף סד). שקורין גלישט"א. דהואיל ומיפרכה לא חיו לקינה ואסורה לטלטל: פרשיני בבלייתא. הכי מיקרה, משום שבבל ארץ לחה היא. והפחרישה מעלה רגבים: למשימש. הנצרך לפנות ואינו יכול לפנות. אמרין לקון פירקין דממשמש בצור נגבך והוא נפתח. וקא סלקא דעתך דקאמר: ובשבת אסור למשימש בכל דברך שמשמשים בחול: ליסתבן. דאמר מר תמיד פ"א דף כה: עמוד החורב מביא אדם לידי הדרוקן: ומשיני: בלאחר יד. האי "דברך" דקאמר רבא - דברך הממשמש בחול בלא שינוי משום השרת נימין, אבל בלארץ בלא כגון אחוז צורו בבי אצבעותיו - שפיר דמי: אם יש מקום קבוע לכה"ב. שאם ישתירו לו ערביה קנח בהם שחרית - מכניס שם מלא ד: כהכרע. כשיעור המכריע. כגאון נפיש

חפי פותחת טהורין. פי בקונטרס: שינים של עצם, ונותנין אותם בפותחת לפתוח. וקודם שלא נקבעו אין ראויין לכלום, קבעו בפותחת - טמאין, דכלי עצם כמתכות ופשוטיות טמאים, כדאמר ב"הכל שוחטין" (חולין דף כה) ואי משום דמחורב לפותחת והמחורב לטהור טהור - פותחת יש לה בית קיבול, דמקבלת מפתח. ומה שפירש דפשוטי כלי עצם טמאים, כדאמר ב"הכל שוחטין" - לא דק, דהתם לא איירי אלא בגולמי כלי עצם, אבל פשוטי כלי עצם - חל תנא, ומייתי לה בפי' (דף טז): כלי עץ כלי עור כלי עצם כלי זכוכית - פשוטין טהורין. ומה שפירש דחפין הן של עצם - קשה לר"י, דגבי כלי מתכות מיתניא בתוספתא ודכליו ועוד: דאי בשלא נקבעו אין ראויין לכלום - אם כן פשיטא דטהורין: ומה שפי' שפותחת יש לה בית קיבול לכלל המפתח - הא לא חשיב בית קיבול, שאין המפתח עשוי לטלטל ע"י אותו בית קיבול, כמו הקיטע יוצא בקב שלו (לעיל דף טו). דטהור כשאין בו בית קיבול בתחת. דפי' בקונט: דמה שמניח ראש שוקו בתוכו - לא חשיב בית קיבול, שאין השוק מיטלטל על ידו. ועוד: דפי' דפותחת גורמת סבבך דקתי סיפא ארדה חנן מבטל כלים בפניג (משנה ו): פותחת של עץ וחפין של מתכת - טמאה, פותחת של מתכת וחפין שלה של עץ - טהורה. אלמא: בתר חפין אוליקין ואע"ג דמשמע דאתאי כרבי נחמיה דלא אויל בתר מעמיד אלא בתר תשמיש, הדיינו חותם ברייתא דשמעתין נמי נראה לר"י דאתאי כותיה. דקתי סיפא דהכא: מבטל של משום חותם של אילמג, ר' נחמיה מטתו: ונראה לר"י דבחפין של מתכת איירי, ואע"פ שלא נקבעו ראויין הם קצת ליתנם בפותחת. ואפילו הכי טהורין, דגולמי כלי מתכות טהורין. קבעו בפותחת - טמאין, שנגמרה מלאכתן, וכן משמע בסבבך דטעמא נשום גמר מלאכה, דקתי: "ושל גל, אע"פ שחבך לדלת כו" דמשמע מה שקבעו לדלת יש לו לגרם טומאה, אלא כיון שאין להם פותחת וזקן קבוע בגל - טהור: אסור למשימש בצור. פירש בקונטרס: הנצרך לפנות ואינו יכול - אסור משום השרת טמא: וא"ת: רבא רבא דברש משום מתכוין סבר כ"ש: בספ"ד יוצאנו (דף כג). וכה"ג פריך לקמן לרבי יוחנן דאסר משום השרת נומין ויש לומר: דהכא במשמוש צור דהו פסיק רישיה: ואם לאו כהכרע. ונראה לר"ת כגירסת ר"ת ואם לאו כהכרע מדוכה קטנה של בשמים, והכרע פי' רגל, כמו ברעי המטה. וכן מפרש בירושלמי: במלא רגל מדוכה קטנה של בשמים: אמר רב ששת אם יש עליה עד מותר. מילתא באפי נפשה היא. פירוש מותר לקנח בה, אפילו גדולה יותר מכביצה. או אם יש הרבה ממלא היד מותר ליטול כולו, דכיון דיש עליהן עד - הוכנו כולם: מהו

צדדין. ואיבעית אימא: הא - ידידיה, הא - דחבריה. א"ל אביי לרב יוסף: ורדו עליה נשמים ונשמששמו, מהו? א"ל: אם היה רישומן ניכר - מותר. בעא מיניה רבה בר רב שילא מרב חסדיא:

מכותיו וחורר מכביצה: מרובה קטנה. מלאכתה לאיסור. אסור לטלטל: ואם יש עליה עד. קנות. המעיד שעשהו לך - מותר לטלטלה לקינה: תחתונות. פיג"ש: לולבי נפלים. אותן פיצולין הגדלין בגפן. מוריני בהמה. כל כשר שיש בהמה העשוי כמורג שהוא פגום ותרוקה כמורג תרין חדש. כלומר: כל מקום שאין הקבש חלק, כגון קליפת הלשון, וכגון החך שיש בו כמין קוצין וכפנימות, וכבית זכוסות: שקינה בו חבירו. אסיד ואחרסית נמי קאי: התולה. שאינו יושב. אלמא: קינח בו חבירו לא חיו לקינה. ורב ששת אמר לעיל: אם יש עליה עד - מותר: לח. לא חיו, יבש חיו: מצד אחד. באותו צד שקינה בו חבירו - לא חיו לקינה. אבל בצד שני חיו: ידידיה. שהיה קינח שעליה שלו: ונשמששמו. אותו עד: מהו. מי בטיל ליהוד דידהו, או לא: אי רישומן ניכר מותר. דכיון דמאס לא חיו לבשמים, ולא מיבטל ליה מבית הכסא:

מהו להעלותם לגג. פי' בקונט' מי חיישין לטרחא יתירתא. וקשה לר"י איכ' הא דפריך דאסור לטול קיסם משלפניו תיקשי לכולה שמעתין דשרי לטלטל אבנים מקורולות ונראה לר"י דהכא מבעיא ליה משום דבית הכסא קרוב על הגג, ויכול להכין שם מע"ש, ומחדר ליה דאפי' שרי. ולהכי פריך ליה דאסור לטלטל קיסם משלפניו, לפי

שהיה יכול להזמין מאתמול! אבל אכולה שמעתא לא מצי פריך, שדרכי דיה לפנות בשדה, ובית הכסא רחוק ולא אטרחיה רבנן להכניס שם מע"ש. וגם אם יזמינם, שמא יקחם אחר:

וחכמים אומרים לא יטול אלא מן האבוס כו'. נראה לר"י דלא דוקא מן האבוס, אלא מן הראוי לאבוס. דליכא למימר דכשאניו באבוס אסור, דבטל אנב קרקע, והא תנן ב"המביא כדי יין" (ביצה דף לג:) וחכמים אומרים: מנגב משלפניו ומדליק, אלמא: לאו בטל הוא. והא דלא שרו בקיסם לחצות שינוי אלא להדליק - משום דסבירי לא יתנו עציץ אלא להסקה, אבל בדבר הראוי לאבוס בהמה - שרי אפי' לחצות שינוי, ור"א דאמר דהוא, נוטל אדם קיסם משלפניו לחצות שינוי, ומנגב מן החצר ומדליק, סבר דמה שבבית מוכן לכל מה שירצה, אפי' לחצות שינוי, אבל שבחצר אינו מוכן אלא להסקה:

והניחו ע"ג יתדות מיחייב משום תולש. הא מיחייב מכת מדרות מדרבנן, כדפריש בקונטרס מדשרי ריש לקיש, וקשה לר"י דאמר' בפ"ק דגיטין (דף וז) א"ר יוחנן: עציץ נקוב המונח ע"ג יתדות באנו למחלוקת ר"י ורבנן, דלר"י פטור מן המעשה, כדמפלגי בין ספינה גוששת לשאינה גוששת, ולרבנן חייב. אמר רבא: דילמא לא היא, ע"כ אקמרי רבנן אלא דספינה ולא מפסיק אויר, אבל עציץ דמפסיק אוירא - אפילו רבנן מודה, אלא בשמעתין חשבינן ליה כמחובר מדאורייתא אפי' הניחו על גבי יתדות, ולא מיחייב משום תולש אלא מדרבנן ונראה לר"י דשמעתין לא סברא דחויא דרבא דהתם:

והואמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה כו'. ויחנן והא ב"הגול קמא" (ב"ק קב.) ובפ"ק דמס' ע"ז (דף וז) אמר: בתרי מסכתות אין סדר למשנה והכא סתם בנזיר ופולגותא בפרק שני דביצה (דף כג:) ר' יהודה אומר כל הכלים אין גנריין, חוץ מן העגלה שכבושת, ואין הלכה כסתם, דשמן סתם ואח"כ מחלוקת היא? ואין לומר דלר' יוחנן אפי' סתם ואח"כ מחלוקת הלכה כסתם - דהא מסקנין ב"החולץ" (יבמות מב) אליבא דר' יוחנן דרמי לך לא חש לקימיה, סתם ואח"כ מחלוקת היא, ואין הלכה כסתם. ותיריך רבינו שמואל מוורודן: דבמחלוקת ואח"כ סתם כהדא מסכת - ל"כע"ז הלכה כסתם, כדפריש בפ"ק דמס' ע"ז (דף ז) הבה דפסיק כר"י דכל המשנה ידו על התחתונה: פשיטא, דמחלוקת ואח"כ סתם הוא, אבל בתרי מסכתות - כל אמוראי סבירי דאין הלכה כסתם, ור' יוחנן אית ליה דאפי' בתרי

מסכתות הלכה כסתם, או סתם במתני' ומחלוקת בברייתא, דמסתמא סתם לבסוף, ואין לנו לומר כסתם רבי קודם ושוב חזר ממה שפסק ואמוראי נגדו אליבא דרבי יוחנן, כדאמר ב"אלו טרפות" (חולין פג:).

הדרן עלך המוציא יין

מהו להעלותם אחריו לגג, אם ע"ה שם לפנות. מי חיישין לטרחא יתירתא או לא: שדוהה את לא תעשה. דכתיב (דברים כב) "והתעלמות מהם" - פרט לזון ואינו לפי כבודו. והכא נמי, טלטול דרבנן - אלאו ד"ל תסור" אסמכיה רבנן, ובמקום כבוד הבריות נדחה: משלפניו. קסמין המושלשין על גבי קרקע, ולא אמרינן מוקצין ניהו: להצות. לטול הבקשר שבין השינים ולהצות

בנייה: מן האבוס. שהוא מוכן, אלאמא העמידו דבריהם במקום כבוד הבריות. שפעמים שגרא מבהין וגנאי הוא לו: ה"ה אדם קובע לסעודה, והיה לו להכין שם מאתמול: ה"ה אדם קובע לבח"כ. בהמניה. פעמים שמוצא אדם שם, וחולץ למקום אחר. בית הכסא לא היה מצוי להם בביתיהן, שהיו דרין בביתיהן בעליהם מפני דחוק בתים: כשהיה דרין חרישה ראשונה, ועומד לזריעה: משום דיושאו. ובשדה חבירו, מפני שדש את נירו ומתקשה (את) החרישה: משום עשבים. שמתחמת לחלוחית הניז עשבים עולין על הצורה, וכשהוא מקנה בו נתלשים: מותר לקנה. דאינו מתכוין לתלוש, ומותר, דהלכה כר"י. והתולש מ"קנה. במתכוין - חייב, דמקום גידולו הוא, א"ע"פ שהוא צדור ואינו עפר: שקיל מעליא. במקום גבושתי: ושרי לתתא. למקום גומא, ומשנה החרישה והיו תולדה דחורש: בבית. שייך בגין. וזה שמעשה גומות - בגין הרפצה הוא, ובשדה מתקן החרישה: פריש לקיש. דאמר. מותר לקנה בו, ולא אמרינן צדור זה הקשבים שעלו למחלוחית להקרקע הן יוצאין, ובשמגביתן דרי הוא בעקרון מגידוליהן: הא פריש. אפי' נקוב שורנו בו, ובתשובת הגאונים מצאתי: שעושין חתלות מכפות תמרם, וממלאין אותם עפר וקבל בהמה, וכ"כ א"ט יום לפני ר"ה עושין כל אחד ואחד לשם כל קטן הקטנה שבבית, וזרעים לתוכן פול המצרין או קטניות, וקורין לו פורפסא, וצומת, ובערב ר"ה נוטל כל אחד שלו, ומחזירי סביבות ראשו שבעה פעמים, ואומר: "זה חת חת, וזה חת חת" וזה תמונתה, ומשליכו לנהר: שרי לטלטול. ולא אמרינן תולש הוא: לצדקה. קינות, כבוד הבריות: חייב משום תולש. דאמר. לזקנה שוב מרים להקרקע. ול"ג, דהאי חייב לאו דיוקא, אלא אסור משום דדמי תולש, דאי חייב ממש קאמר - לצורך היכי שרי רבנן איסור ברת וסקילה משום קינות? ודומה לו במסכת סנהדרין (דף פב:) ה"ה אלא על הכותית חייב משום שנגזר. דלאו מדאורייתא היא, אלא מדרבנן: משום סכנה. שלא יתקב בו שיני הבקשא שהיא תלויה בהן: משום כשפים. כדלקמן בשמעתין: השרת נימין. שמשיר את חשיער מפני שהוא חודר: דבר שאין מתכוין הוא. ושמעינן ליה לר' יוחנן דאמר: דבר שאינו מתכוין - מותר, לקמן בשמעתין: לא מיפריא בחול. שאין איסור לטלטל בגדוהו, דאסור לקנה בחרס משום כשפים, שהרי יכול לקנה בצדור: אכל בשבת הואיל ואיכא תורת כלי עליו. לחתות בו אור או לחשוף מים מגבא, אימא שפיר דמי, דמוקב שקנה בו

למלטל צדור: קמ"ל. דלא אי משום סכנה אי משום כשפים: חופת. מחליק שער: ומפספס. קרפי: אכל לא סורק. דודאי משיר שיער, ומודה ר' שדור בפסיק רישיה ולא ימות. אכל חופה ומפספס - פגמים שאינו משיר, ובשמיר, דבר שאין מתכוין - מותר: כפדוניתא. גויה היתה: אמרה מילתא. דכשפים, ואסרתה לארבא, ולא וזה ממקומה: אמרי איהו מילתא. על ידי שם טהרה:

בשבת, תיב חמא. 60
 אמר רב פפי, שמע מינה – מוכח מדריש לקיש שאמר שמותר ליטול 61
 צרור שעלו בו עשבים כדי לקנח בו, ולא אומרים שכשנגביה את 62
 הצרור נחשב שתולש את העשבים שעליו מהקרקע שיונקים 63
 ממנה, האי פריסא – עציץ נקוב שזרעו בו, שרי לטלול – מותר 64
 להגביהו ולטלול בשבת, ואינו נחשב כתולש את הזרעים ממקום 65
 גידולם. 66
 דוחה הגמרא: מתקנה לה – הקשה רב פהא לרב פפי, וכי אם אמרו 67
 שמותר ליטול צרור שעלו בו עשבים לצורך קינוח, שיש בו משום 68
 כבוד הבריות, אמרו שמותר לטלול עציץ נקוב אף שהוא שלא 69
 לצורך, שאפשר שעובר בזה על איסור תולש מדרבנן ורק לצורך 70
 כבוד הבריות התירו. 71
 אגב ההלכה הקודמת אומרת הגמרא הלכה נוספת בענין עציץ 72
 נקוב: אמר אביי, פריסא – עציץ נקוב, הואיל ואתא לידן לימא ביה 73
 מילתא – כיון שבא ליינו, נוסף לומר בו איזה דבר, הנה העציץ 74
 מוכן על גבי קרקע, והרימו והניחו על גבי יתדות, מיתניב משום 75
 תולש, ואם הנה העציץ מונח על גבי יתדות והורידו והניחו על גבי 76
 קרקע, תיב משום נוסף. 77
 הגמרא דנה עוד בענין קינוח בשבת: אמר רבי יוחנן, אסור לקנח 78
 בשברי חרס בשבת. 79
 שואלת הגמרא: מאי מעמא – מה הטעם שאסור, אילמא – אם 80
 נאמר שהוא משום סכנה, שמוא יתקנו שיני הכרכשתא, אם כן 81
 אפילו בחול נמי – גם אסור לעשות כן, ומדוע אסר רבי יוחנן רק 82
 בשבת. ואלא נאמר שהטעם הוא משום כשפים, שהמקנח בחרס 83
 אפשר להזיקו על ידי כישוף, אי אפשר לבאר כן, משום שגם 84
 לטעם זה יקשה, אפילו בחול נמי לא יקנח בחרס, ומדוע אסר רבי 85
 יוחנן רק בשבת. ואלא נאמר שהטעם שאסור לקנח בו בשבת הוא 86
 משום השרת נימין – שמשיר את השיער שבפי הטבעת כיון שהוא 87
 חד, אין לבאר כך, שהרי השרת השיער דבר שאין מתכנין הוא, 88
 ורבי יוחנן סובר (להלן בסמוך) שדבר שאינו מתכוין מותר. 89
 אמר רבי יוחנן ברי אבא, כיון שנבאר רבא אמר מילתא – אדם 90
 גדול אמר דבר זה, לפיכך נאמא בה מעמא – יש לנו לומר בו טעם, 91
 שלא יהיו דבריו מוקשים, ויש לפרש שכך כוונתו, לא מיבעיא בחול 92
 דאסור – אין צורך לומר שבהול אסור לקנח בחרס משום כשפים, 93
 אבל בשבת הואיל ואיכא תורתא בלי עליו – כיון שיש לו דין כלי 94
 ושראו לחתות בו את האש או לקבל בו מעט מים ואינו מוקצה, 95
 היה צד לומר דשפיר דמי – טוב הדבר שינקנו בו, שמוטב שינקנו 96
 בו משלטול צרור שהוא מוקצה, קא משמע לן – משמענו רבי 97
 יוחנן שאין הדבר כן, אלא אף בשבת יקנח בצרור ולא יקנח בשברי 98
 חרסים. 99
 רבא מתני לה – רבא לומד שהטעם שאסר רבי יוחנן לקנח בשברי 100
 חרס הוא משום השרת נימין – שמשיר את השיער שבפי הטבעת, 101
 וקשה לו דרבי יוחנן אדרבי יוחנן, מי ורבא אמר רבי 102
 יוחנן שאסור לקנח בחרס בשבת משום החשש שמוא ישיר שערות, 103
 אלא – אם כן מוכח שהוא שדבר שאין מתכנין אסור, שהרי אינו 104
 מתכוין להשרת השיער, והרי אי אפשר לומר כן, דאמר רבי 105
 יוחנן, ההלכה נפסקת בחרס משנה – כמשנה שנשנית בסתם ולא 106
 הזכיר שם התנא ששנאה, והתנן – ושנינו בסתם משנה (נזיר מב), 107
 נזיר חופה – מחליק שערות ראשו, ומפסיפס – מפריד ביניהן, ואף 108
 אם משיר שעריו אינו מתכוין לכך, ודבר שאינו מתכוין מותר, אבל 109
 לא סורק במסרק, שכן ודאי משיר שיער בכך, ואף הסובר שדבר 110
 שאינו מתכוין מותר מודה בפסיק רישיה' שאסור. ואם כן רבי 111
 יוחנן הסובר שהלכה כסתם משנה, סובר שההלכה כמשנה זו 112
 שדבר שאינו מתכוין מותר. 113
 מסיקה הגמרא: אלא מחוורתא – ברור שצריך לומר שטעמו של 114
 רבי יוחנן שאסר לקנח בשברי חרס בשבת הוא פירוש נהן ברי 115
 אישעיא שביאר שהוא משום סכנה או משום כשפים. 116
 הגמרא מבארת את ענין הכשפים הנעשים למקנח בבלי חרס. 117
 שואלת הגמרא: מאי כשפים – מהו ענין הכשפים השולטים במי 118

הקפא, מהו להעלותם אחריו לנג – האם מותר להעלות את האבנים 1
 לגג אם עולה שם לעשות צרכיו, או שאסור משום שיש בזה 2
 טרחה מרובה. 3
 אמר ליה רב חסדא לרבה בר רב שילא, גדול כבוד הבריות שדוחה 4
 את לא תעשה שבתות, שכן מצינו שזקן שאינו לפי כבודו 5
 להתעסק באבירה, רשא' להתעלם ממנה ואינו עובר בלאו של 6
 לא תוכל להעלותם (דברים כב ג), ולכן אף שאסור בבן לטלול 7
 אבן בשבת, והמטלטלה עובר בלאו של לא תסור מן הדבר אשר 8
 יגידו לך ימין ושמאל' (שם יז יא), מכל מקום נדחה לאו זה מפני 9
 כבוד הבריות, ולכן מותר להעלות את האבנים לגג, אף שיש בזה 10
 טרחה מרובה. 11
 תיב מרימר וקאמר לה להא שמעתא – ישב מרימר ואמר שמועה 12
 זו, איתביה – הקשה רבינא למרימר, שנינו בברייתא, רבי אליעזר 13
 אומר, נוטל אדם ביום טוב קיסם מהקיסמים שפליגין על גבי הקרקע 14
 להצות בו שניו – ליטול הבשר שבין השניים ולחצוץ ביניהן. 15
 והקיסם אומרים, לא יטול קיסם אלא מן האבנים של פהמה – קערה 16
 שנותנים לפני הבהמות לאכול ממנה, שהקיסמים המונחים שם 17
 לאכילה לבהמות מוכנים לשימוש מערב יום טוב, אבל אסור 18
 ליטול מהקיסמים המונחים לפניו על הקרקע כדי ליטול הבשר 19
 שבין השניים. והרי שאף שגנאי הוא לו, שלפעמים נראה הבשר 20
 שבין השניים מבחוץ, לא התירו לו לטלטלם. ומוכח מדברי 21
 חכמים, שלא הותר לטלטל מוקצה משום כבוד הבריות, וקשה 22
 לרב חסדא שהתיר להעלות אבנים לגג בשבת משום כבוד 23
 הבריות. 24
 מתרצת הגמרא: הכי תשתא – וכי כך נראה בעיניך עתה, שיש 25
 להקשות מברייתא זו על דברי רב חסדא, הרי יש לחלק ולומר 26
 דתתם – שם לענין נטילת קיסם שלא הוכן מערב יום טוב, לא 27
 התירו לטלטלו משום כבוד הבריות, כיון שאדם קובע מקום 28
 לפעודה, והיה לו להכין שם קיסם מאתמול, וכיון שפשע ולא הכין, 29
 לא התירו לו לטלטלו משום כבוד הבריות, אבל הקא – באן לענין. 30
 העלאת אבנים לגג לקנח בהן, וכי אדם קובע מקום לבית הפסא, 31
 הרי אינו יכול לדעת מערב שבת היכן יפנה, שאף אם יכין אבנים 32
 מערב שבת, אם ימצא אדם במקום שהכין ילך הוא למקום אחר, 33
 ולכן התירו להעלות אבנים לגג בשבת אף שיש בזה טירחא 34
 מרובה, משום כבוד הבריות. 35
 הגמרא דנה עוד בענין עשיית צרכיו בשבת: אמר רב הונא, אסור 36
 לפנות בפהה ניר – שדה שנחרשה ועומדת להיוורע, בשבת. 37
 שואלת הגמרא: מאי מעמא – מה הטעם שאסור להפנות שם, 38
 אילמא – אם נאמר שמדובר בשדה חבירו, והטעם הוא משום 39
 הוושא – דריסת הרגל בשדה, שדורס שם ומקלקל את החרישה 40
 ומזיק לחבירו, אם כן אפילו בחול נמי, ומדוע אסר רב הונא רק 41
 בשבת. ואלא נאמר שהטעם הוא משום תלישת עשבים, שיש 42
 לחשוש שיטול אבנים שגדלו עליהן עשבים לקנח בהן, וכשיקנח 43
 יתלשו העשבים, והרי אין לבאר כך דהאמר ריש לקיש, צרור שעלו 44
 בו עשבים, מותר לקנח בה בשבת, משום שאינו מתכוין לתלוש 45
 עשבים, והתולש ממנה עשבים ככוונה תחילה בשבת, תיב חמא. 46
 הרי שאין לאסור ליפנות בשדה חבירו בשבת משום שמוא יקנח 47
 בצרור שעלו בו עשבים. 48
 משיבה הגמרא: אלא צריך לומר שהטעם שאסר רב הונא ליפנות 49
 בשדה ניר בשבת הוא משום דילמא נקים מעילאי ושדא לתתאי – 50
 שמוא יטול צרור מלמעלה [מתל שיש בשדה] לקנח בו, ויניחו 51
 למטה [בגומא שיש בשדה], ומיתניב על הנחת הצרור בגומא משום 52
 דרבה, דאמר רבה, היתה לו גומא, וסתמה, אם עשה כן 53
 בפניה, תיב משום בונה, כיון שהוסיף לבנות הרצפה, ואם עשה כן 54
 בפניה, תיב משום חורש, כיון שהעפר שהניח בגומא, הינו רפוי 55
 וטוב לזריעה, והושה את פני הקרקע והכינה לזריעה. 56
 הגמרא דנה בדברי ריש לקיש בענין צרור שעלו בו עשבים: גופא 57
 – נשוב לעצם דברי ריש לקיש ונבאר אותם, אמר ריש לקיש, צרור 58
 שעלו בו עשבים, מותר לקנח בה בשבת, והתולש ממנה עשבים 59

וְזוּ הָיָה תַּחֲלֵת רוּחַ וְזוּהָמָא, כְּלוּמַר, שְׁמָה שְׁאִינוּ מִתְּפַנָּה גֹרֵם שְׂרוּחַ
 זוהמה תשלוט בו.
 מִי שְׁהוּצָרָה לִפְנֵינֵנוּ וְאִינוּ יוֹכֵל לִפְנֵינֵנוּ, שֶׁאֵין הִנָּק נִפְתָּח, אֲמַר רַב
 חֲסִידָא, יַעֲמֹד וְיִשָּׁב יַעֲמֹד וְיִשָּׁב, שֶׁעַל יָדִי כֵן יוֹכֵל לִפְנֵינֵנוּ. רַב חֲנִן
 מִנְהַרְדְּעָא אָמַר, יִסְתַּלַּק לְצִדְדֵין – יֵלֵךְ לְזוּיֹת אַחֲרֵת וַיִּנְסֶה שׁוּב. רַב
 הִמְנוּנָא אָמַר, יִשְׁמָשׁ בְּצִדּוֹר בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, וְעַל יָדִי כֵן יִתְּחַן הִנָּק.
 וְרַבֵּן אֲמַר, יִסִּית דַּעְתָּ.
 שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא עַל דְּבָרֵי רַבְנָן: אֲמַר לִיה רַב אֱהָא בְּרִיה דְּרַבָּא לְרַב
 אֲשִׁי, כֵּל שֶׁכֵּן דְּכִי מִסַּח דַּעְתִּיהָ לֹא מִסַּח – וְדָאִי שְׁאֵם מִסִּיחַ דַּעְתּוֹ
 לֹא יוֹכֵל לְהִתְפַּנֵּן. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אֲמַר לִיה רַב אֲשִׁי, הַכוּנָה הִיא
 שִׁסְיָה דַּעְתּוֹ מְדַבְּרִים אַחֲרֵיהּ.
 אֲמַר רַב יְרֵמְיָה מִדִּיפְתִּי, לְדִידִי חַוִּי לִי הָהוּא מִיֵּצֵא – אֵינִי עֲצָמִי רֵאִיתִי
 יִשְׁמַעְאֵלִי אֶחָד דְּקָם וְהָיִיתִי וְקָם וְהָיִיתִי – שְׁעִמְד וְיִשָּׁב וְעִמְד וְיִשָּׁב, עַד
 דְּשִׁפְפִי פְקֻדָּה – שִׁיֵּצֵאוּ צִרְכֵּיו כְּמוֹ שֶׁנִּשְׁפְּכוּ מִקְדֹּרָה.
 תֵּנוּ רַבָּנָן בְּבִרְיָתָא. הִנָּכְנָם לְסַעֲדָתָא קִבְּעוּ, וְגַנְיָא הוּא לֹא יִצְטָרַךְ
 לְצֵאתָא בְּאִמְצָעָה הַסְעוּדָה לְהִתְפַּנֵּן, וְהִלָּף קוֹדֵם הַסְעוּדָה עֲשֶׂה
 פְּעֻמָּם הַלִּיכָה שֶׁל אֲרִבְעָא [אַרְבַּע] אֲמוֹת, וּבֵין כָּל פַּעַם וּפַעַם יִבְדּוּק
 עֲצָמוֹ אִם נִצָּרַךְ לְנִקְבֵּיו, וְאֲמַר לֵה – וְיֵשׁ אֲמוּרִים שְׁעִדִּי שִׁלְךָ
 אֲרִבְעָא פְּעֻמָּם הַלִּיכָה שֶׁל עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה אֲמוֹת, כִּיּוֹן שֶׁהַלִּיכָה מְרֻבָּה
 מוֹעִילָה וְיֹתֵר לְהוֹרִיד אֶת צִרְכֵּיו, וְאִזּוּ נִפְתָּח, וְנִכְנָס לְסַעֲדָה וְיִשָּׁב
 בְּמְקוֹמוֹ.

משנה

במשנה זו נחלקו התנאים באיזה שיעור חייבים על הוצאת חרס
 בשבת: המוציא חרס, שיעורו כדי ליתן בין פצעים – קרש לחבירו,
 שכשנסדרים קרשים ועמודים זה על זה ויש חלל ביניהם, מניחים
 שם שבירי חרס למלאות החלל שלא יתעקמו, דברי רבי יהודה. רבי
 מאיר אומר, שיעורו כדי לחתות בו את האור – הטיול בו גחלת
 בוערת רבי יוסי אומר, שיעורו כדי לקבל בו רביעית משקה. אמר
 רבי מאיר, אף על פי שאין ראיה לדבר חרס חשוב כשיש בו שיעור
 הראוי לחתות בו גחלים, אך יש לך לדבר, שנאמר בענין התוכחה
 שהוכיח ישעיה את ישראל על שבטחו במלך מצרים (ישעיה ל ד)
 לֹא יִצָּא בְּמִכְתָּתוֹ חֶרֶשׁ לְחֹתוֹת אֵשׁ מִקִּידוֹ, כְּלוּמַר, הַבִּטְחוֹן
 בַּמִּצָּעִים יִהְיֶה לְחֹמוֹהָ הַנִּשְׁבֶּרֶת, וּשְׁבִירָהּ יִהְיֶה כְּשִׁבְרֵי כָּלִי חֶרֶס
 הַמִּצָּעִים בְּיַד הַיּוֹצֵר שֶׁשׁוֹבֵרם דָּק דָּק עַד שֶׁאֵין בָּהֶם אֲפִילוֹ שִׁיעוֹר
 הָרָאוּי לְחֹתוֹת בּוֹ גַּחֲלִים, וּמִשְׁמַע מִכָּן שֶׁחֶרֶשׁ שִׁיעוֹר זֶה חֻשׁב
 הוּא. אֲמַר לִיה רַבִּי יוֹסִי, וְכִי מִשֶּׁם הַבֵּאת רִאִיָּה לְדַבְרִיךָ, וְהִירֵי
 אֲדַרְבָּה מִדִּמְשָׁךְ הַפֶּסֶק יֵשׁ אִידָה לְדַבְרִי, שֶׁנֶּאֱמַר וְלִחְשֶׁשׁ מִים
 מִגִּבְעָא, וְהִינֵנוּ, שֶׁאֵין בְּשִׁבְרֵי כָּלִי חֶרֶס שְׁבִיד הַיּוֹצֵר אֲפִילוֹ שִׁיעוֹר
 הָרָאוּי לְדִלּוֹת בּוֹ מִים מִזֶּהוּגוֹמָא, וּמִשְׁמַע שֶׁחֶרֶשׁ בְּשִׁיעוֹר זֶה, חֻשׁב
 הוּא.

גמרא

שנינו במשנה: המוציא חרס, רבי מאיר אומר, שיעורו כדי לחתות
 בו את האש, רבי יוסי אומר, שיעורו כדי לקבל בו רביעית משקה.
 הגמרא דנה מהו השיעור הגדול יותר. מקשה הגמרא: (אִיִּצְעָא)
 לְהוּ שִׁיעוּרָא דְּרַבִּי מֵאִיר נִפְשִׁי אוֹ שִׁיעוּרָא דְּרַבִּי יוֹסִי נִפְשִׁי) מִסְתַּבְּרָא
 שִׁיעוּרָא דְּרַבִּי יוֹסִי נִפְשִׁי – מִמִּשְׁמַעוֹת דְּבִרְיָהֶם מִסְתַּבֵּר שִׁיעוּרוֹ
 שֶׁל רַבִּי יוֹסִי גָדוֹל מִשִּׁיעוּרוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר, שֶׁכֵּן מִדְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר
 שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁאֲפִילוֹ אִם רָאוּי לְחֹתוֹת בּוֹ גַּחֲלָת אַחַת חֻשׁב הוּא, וְהִירֵי
 אֵף חֶרֶס קָטָן מֵאִד רָאוּי לְחֹתוֹת בּוֹ גַּחֲלָת אַחַת, וְאִילוּ לְרַבִּי יוֹסִי
 נִצָּרַךְ שִׁיעוֹר שִׁיכּוֹל לְקַבֵּל בּוֹ רְבִיעִית מִים, וְהוּא שִׁיעוֹר גָּדוֹל יוֹתֵר,
 וּמִקְרָא שִׁיעוּרָא דְּרַבִּי מֵאִיר נִפְשִׁי – וְאִילוּ מִהַפְּסוֹק נִרְאָה שִׁיעוּרוֹ
 שֶׁל רַבִּי מֵאִיר גָּדוֹל מִשִּׁיעוּרוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי, דָּאִי סָלְקָא דַּעְתָּהּ שִׁיעוּרָא
 דְּרַבִּי יוֹסִי נִפְשִׁי – שְׁאֵם עוֹלָה בְּדַעְתָּהּ לֹמֵר שִׁיעוּרוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי
 גָּדוֹל יוֹתֵר, לִיֵּשׁ לָהּ בְּמִנְיָא וְזוּמָא וְהָדָר לִיֵּשׁ לָהּ בְּמִנְיָא רַבָּה – וְכִי
 נִיתָן לֹמֵר שֶׁבְּתַחֲלִילָה קִילְלָם הַנְּבִיא שֶׁבְּשִׁבְרֵי הַחֹמוֹהָ לֹא יִצָּא

מִשּׁוֹם דְּלֹא מִקְנָה לָבוֹ בְּחֻסָּא – שֶׁאֵין אֲתָם מִקְנָחִים בְּחֶרֶס. וְלֹא
 קָטִיל לָבוֹ בִּינָא אֲמִינִיבֵי – וְאֵין אֲתָם הוֹרִגִים כִּינָה בְּבִגְדֵיהֶם. וְלֹא
 שְׁלִיף לָבוֹ יִרְקָא וְאִכְלִי לָבוֹ מִכִּישָׁא דְּאֲסִיר יִנְיָא – וְאֵין אֲתָם
 מִצִּיאִים יִרְקָא מִזֶּהוּגוֹהָ שְׁעוּשִׁים הַגְּנִיִּים וְאוֹכְלִים, אֲלֹא אֲתָם
 מִתִּירִים הָאֲגוּדָה תַּחֲלִילָה וְאַחֵר כֵּךְ אוֹכְלִים. שְׁמֵאֲחֵר שֶׁאֵין אֲתָם
 עוֹשִׂים אֶחָד מִהַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֵינִי יוֹכֵלָה לְהוֹקֵץ לָכֵם עַל יָדִי כִישוּף.
 וּמִכָּאֵן מוֹכַח שֶׁהַמִּקְנָה בְּחֶרֶס אֲפִשֵׁר לְהוֹקֵץ לוֹ עַל יָדִי כִישוּף.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֶׂה בַּעֲנֵן עֲשִׂיתָ צִרְכֵּיהֶם: אֲמַר לִיה רַב הוּנָא
 לְרַבָּה בְּרִיה – בְּנֵה, מֵאִי מִעֲמָא לֹא שְׁכִיתָתָא קָמִיהָ דְּרַב חֲסִידָא – מִדְּעוּ
 אֵינִךְ מִצִּי לְפָנֵי רַב חֲסִידָא לְלַמּוֹד מִמֶּנּוּ, דְּמִתְּרָדֵן שְׁמַעְתִּיהָ –
 שֶׁהַלְכוֹת שְׁבָפִי מְחֻדְדוֹת. אֲמַר לִיה רַבָּה, מֵאִי אִיוִּיל לְגַבִּיהָ –
 מִדְּעוּ אֶלְךָ אֲצִלּוֹ, דְּכִי אִיוִּילָא לְגַבִּיהָ מוֹתִיב לִי בְּמִילִי דְּעֻלָּמָא –
 שֶׁכְּשֶׁאֵין הוֹלֵךְ אֲצִלּוֹ מוֹשִׁיבִי לְפָנָיו וּמְדַבֵּר אִתִּי בְּדַבְרִים סֵתִם
 שְׁאִינִם דְּבָרֵי תוֹרָה, שֶׁכְּשֶׁלֹּכְתִי אֲצִלּוֹ אֲמַר לִי, מֵאֵן דְּעִיל – מִי
 שֶׁכִּנְסָה לְבִית הַכֶּסֶּף, לֹא לִיתִיב בְּהָרָא – לֹא יֵשֵׁב בְּמַהֲרָה וּבְחֻזֶּק,
 וְלֹא לִיִּצְרָה מַפֵּי – וְלֹא יִתְאַמֵּץ יוֹתֵר מִדָּאִי כְּדִי לִפְנֵינֵנוּ, דְּהָאִי
 בְּרַבְּשָׁתָא אֲתֵלֵת שִׁנֵּי יָתִיב – שֶׁהַמַּעֲי הַתְּלוּי בְּפִי הַטְּבַעַת יוֹשֵׁב עַל
 שֶׁלֶשׁ שָׁנִים, וְאִם יֵשֵׁב בְּמַהֲרָה וּבְחֻזֶּק אוֹ שִׁתְאַמֵּץ יוֹתֵר מִדָּאִי,
 דִּילְמָא מִשְׁתַּמְטָא שִׁנֵּי דְּבְּרַבְּשָׁתָא וְאֵתִי לִידֵי סִכְנָה – שְׁמָא יִשְׁמַטּוּ
 שִׁנֵּי הַכְּרַבְּשָׁתָא מִמְּקוֹמָם וְיִבְרָא לִידֵי סִכְנָה. אֲמַר לִיה רַב הוּנָא לְבָנֵה,
 הוּא עָסִיק בְּתִי דְּבְּרִיתָא – הוּא עוֹסֵק בְּהַנְהֻגוֹת הַנוֹגְעוֹת לְחִי
 הַבְּרִיּוֹת, וְאֵת אֲמַרְתָּ בְּמִילִי דְּעֻלָּמָא, וְאֵתָה אֹמֵר שְׁהוּא עוֹסֵק
 בְּדַבְרִים סֵתִם, כֵּל שֶׁכֵּן וְלִי לְגַבִּיהָ – וְדָאִי שִׁישׁ לָךְ לִלְכַת אֲצִלּוֹ.
 הַגְּמָרָא שְׁבָה לְדוֹן בְּדַבְרִים הָאֲסוּרִים וְהַמּוֹתֵרִים לְקַנָּה בָּהֶם בְּשַׁבָּת:
 הַנִּפְנָה לְצִרְכֵּיו בְּשַׁבָּת, וְהוּי לְפָנֵינוּ צִדּוֹר וְחֶרֶס, רַב הוּנָא אֲמַר מִקְנָה
 בְּצִדּוֹר, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵבֵן אֲסוּרָה בְּטַלְטוּל, וְאֵין מִקְנָה בְּחֶרֶס, אֵף
 שְׁאִינוּ מוֹקְצָה, מִשּׁוֹם סִכְנָה, וְרַב חֲסִידָא אָמַר, מִקְנָה בְּחֶרֶס, שְׁאִינוּ
 מוֹקְצָה, וְאֵין מִקְנָה בְּצִדּוֹר, מִשּׁוֹם שְׁהוּא מוֹקְצָה.
 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: מִיִּתִּיב – הִקְשׁוּ בְּנֵי הַיִּשִּׁיבָה עַל דְּבָרֵי רַב הוּנָא,
 שֶׁנִּינוּ בְּבִרְיָתָא: הוּי לְפָנֵינוּ צִדּוֹר וְחֶרֶס, מִקְנָה בְּחֶרֶס וְאֵין מִקְנָה
 בְּצִדּוֹר. תִּיּוֹבְחָא דְּרַב הוּנָא – וּבִרְיָתָא זֶה הִיא פִּירְכָא לְדַבְרֵי רַב
 הוּנָא.
 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: תִּרְנָמָא – הַעֲמִיד וּבִיאָר רַפְרָם בְּרַב פִּפְאֵא אֵת
 הַבְּרִיּוֹתָא קָמִיהָ (לְפָנֵינוּ) דְּרַב חֲסִידָא, אִילָבָא דְּרַב הוּנָא – לְדַעַת רַב
 הוּנָא, שֶׁהַבְּרִיּוֹתָא מְדַבֵּרֶת בְּאִוְגְנֵי כָּלִים – בְּשׁוּלֵי הַכֵּלִים, שֶׁהֵם
 עֲגוּלִים וְחֻלְקִים, וְאִינִם קוֹרְעִים אֶת הַבֶּשֶׂר.
 הַגְּמָרָא דְּנָה בְּדַבְרִים הָרָאוּיִם לְקִינוֹת בִּימֹת הַחֹל: הַנִּפְנָה לְצִרְכֵּיו
 וְהוּי לְפָנֵינוּ צִדּוֹר וְעֶשְׂבִּים, נִחְלָק בּוֹ בְּחֻזֶּק בּוֹ חֲסִידָא וְרַב הִמְנוּנָא, חֵד
 אֲמַר, מִקְנָה בְּצִדּוֹר אֵף עַל פִּי שֶׁאִינוּ חֹלֵק כָּל כֵּךְ, וְאֵין מִקְנָה
 בְּעֶשְׂבִּים, מִשּׁוֹם שֶׁהַעֲשִׂבִּים לֹחִים הֵם, וְחֹתֻכֵּים אֶת הַבֶּשֶׂר, וּמוֹזִיקִים
 יוֹתֵר מִהַצִּדּוֹר, וְחֵד אֲמַר, מִקְנָה בְּעֶשְׂבִּים, וְאֵין מִקְנָה בְּצִדּוֹר, מִשּׁוֹם
 שְׁאִינוּ חֹלֵק, וְהוּיִק רַבּוּר יוֹתֵר.
 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: מִיִּתִּיב – הִקְשׁוּ בְּנֵי הַיִּשִּׁיבָה עַל דְּבָרֵי הָאֹמֵר
 שֶׁמִּקְנָה בְּעֶשְׂבִּים, שֶׁנִּינוּ בְּבִרְיָתָא: הַמִּקְנָה בְּדִבְרֵי שְׁהָאֹר – שֶׁהָאֵשׁ
 שׁוֹלֵטָה בּוֹ, שִׁנֵּי הַתַּחְתָּנוֹת הַמַּחְבֵּרוֹת אֵת הַמַּעֲי שְׁבָפִי הַטְּבַעַת
 נִשְׁרִיֹּת. וּמוֹכַח שֶׁאֵין לְקַנָּה בְּעֶשְׂבִּים, שֶׁהִירֵי הָאֵשׁ שׁוֹלֵטֵת בָּהֶם.
 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לֹא קָשְׁיָא, הָא – זֶה שֶׁאֵמַר שֶׁמִּקְנָה בְּעֶשְׂבִּים, דִּיבֵר
 בְּעֶשְׂבִּים לְחִין, שֶׁאֵין הָאֵשׁ שׁוֹלֵטֵת בָּהֶם, וְאֵין סִכְנָה לְקַנָּה בָּהֶם, וְהָאֵשׁ
 – מִהַ שְׁנִינוּ שֶׁאֵין לְקַנָּה בְּדָבָר שֶׁהָאֵשׁ שׁוֹלֵטֵת בּוֹ, הִינֵנוּ בִּפְשָׁן
 שֶׁהָאֵשׁ שׁוֹלֵטֵת בָּהֶם.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה עוֹד בַּעֲנֵן עֲשִׂיתָ צִרְכֵּיהֶם: הַנְּצָרָה לְפָנֵינוּ וְאִינוּ נִפְתָּח,
 נִחְלָק בּוֹזֵה רַב חֲסִידָא וְרַבִּינָא, חֵד אֲמַר, רוּחַ רָעָה שׁוֹלֵטָה בּוֹ, הִינֵנוּ,
 שֶׁהַצִּרְכִּים נִרְקָבִים בְּמַעֲשִׂים, וְיוֹצֵא רוּחַ רַע דֶּרֶךְ פִּיו, וְחֵד אֲמַר, רוּחַ
 זוּהָמָא שׁוֹלֵטָה בּוֹ, הִינֵנוּ, שֶׁרִיחַ הַצִּרְכִּים נִבְלַע בְּבִשְׂרוֹ וּבְאֲבָרָיו,
 וְהוֹזִיעָה הַיּוֹצֵאת מִמֶּנּוּ מִסְרַחֲתָא.
 תִּנְיָא בְּמִנְיָא דְּאֲמַר – שֶׁנִּינוּ בְּבִרְיָתָא כְּמִי שֶׁאֹמֵר שְׂרוּתָא וְזוּהָמָא
 שׁוֹלֵטָה בּוֹ, דְּתִנְיָא בְּבִרְיָתָא, הַנְּצָרָה לְנִקְבֵּיו וְאִינוּ מִתְּפַנָּה אֲלֹא
 מוֹסִיף וְאוֹכֵל, דְּיוֹמָה לְתַנּוּר שְׁהִסְקִיחוּ עַל גַּב אֲפִרֵי, כְּלוּמַר,
 שֶׁהִסְקִיחוּ וְלֹא פִינוּ מִמֶּנּוּ אֶת הָאֶפֶר שֶׁהִיא בּוֹ, שְׁאִינוּ בּוֹעֵר כְּרָאוּי,

דלא מקנחיתו בחספא. שאוכל לעשות לכם בשפים: ולא קטיל לכו בינא אמניכו. ואין אתם הורגין כיהן בבגדיכם: ולא אכיל לכו ורקא מבישא דאסור וינאח. אין אתם מוציאין שום וברישא ובצל מאגודה שאוגדין הנגנים ואוכלים, אלא אתם מתירין האגודה תחילה. ש"מ: כל הגי קשה לכשפים: מותיב לי במילי דעלמא.

דלא מקנח לכו בחספא, ולא קטיל לכו בינא אמניכו, ולא שלף לכו ורקא ואכיל לכו מבישא דאסור וינאח. אמר ליה רב הונא לרבה בריה: מאי טעמא לא שכיחת קמיה דרב חסדא דמוחדרן שמתיה? אמר ליה: מאי אייל לנביה? דכי אולנא לנביה מותיב לי במילי דעלמא. א"ל: מאן דעייל לבית חספא לא ליתבי בהדיא, ולא ליטרח מפי. דהאי כרפשתא אתלת שינו יתיב, דילמא משתכמא שינו דכרפשתא ואחי לירי סכנה.

א"ל: הוא עסיק בחיי דברייתא ואת אמרת במילי דעלמא? כ"ש, זיל לנביה. היו לפניו צרור וחרם, רב הונא אמר: מקנח בצרור, ואין מקנח בחרם. ורב חסדא אמר: מקנח בחרם, ואין מקנח בצרור. מיתיבי: היו לפניו צרור וחרם - מקנח בחרם ואין מקנח בצרור, תיובתא דרב הונא! תרנא רפרם בר פפא קמיה דרב חסדא אליבא דרב הונא: באוגני כלים. היו לפניו צרור ועשבים, רב חסדא ורב המנונא: חד אמר: מקנח בצרור ואין מקנח בעשבים, וחד אמר: מקנח בעשבים ואין מקנח בצרור. מיתיבי: המקנח בדבר שהאור שולטת בו - שינוי התחתונות נותרות! לא קשיא, הא - בלחין, הא ביבשין. הנצרך לפנות ואינו נפנה, רב חסדא ורבינא: חד אמר: רוח רעה שולטת בו, וחד אמר: רוח וזהמא שולטת בו. תניא במאן דאמר רוח וזהמא שולטת בו, דתניא: הנצרך לנקבו ואוכל, דומה לתנור שהפיקוחו על גב אפרו, וזו היא תחלת רוח וזהמא. הוצרך ליפנות ואינו יכול ליפנות, אמר רב חסדא: יעמוד וישב, יעמוד וישב. רב הון מנהרדעא אמר: יסתלק לצדדיו. רב המנונא אמר: ימשמש בצרור באותו מקום. ורבנן אמרי: יפוח דעתו. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: כל שכן, דכי מפסח דעתיה לא מפנא! אמר ליה: יפוח דעתו מדכרים אחרים. אמר רב ירמיה מדיפתרי: לדידי חזי לי ההוא מינעא דקם ויתבי וקם ויתבי עד דשפך בקדרה. ח"ר: הנכנס לסעודת קבע ויחלף פ' פעמים של ארבע [ארבע] אמות, ואמר ליה ד' פעמים של עשר אמות, ונפנה ונכנס וישב במקומו. מתני' חרם - כדי ליתן בין פצים לחבירו, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר: כדי לחתות בו את האור, רבי יוסי אומר: כדי לקבל בו רביעית. אמר רבי מאיר: אף על פי שאין ראיה לדבר ובר לדבר - לא ימצא במכתתו חרש לחתות אש מיקוד? אמר ליה רבי יוסי: משם ראיה!? "ולחשוף מים מנבא". גמ' (איבעיא להו: שיעורא דרבי מאיר נפיש, או שיעורא דרבי יוסי נפיש?) מסתברא: שיעורא דרבי יוסי נפיש. ומקרא - שיעורא דרבי מאיר נפיש, דאי סלקא דעתך שיעורא דרבי יוסי נפיש - לייט לה במנא וזמרא וחדר לייט לה במנא רבה? אמר אביי: [מתני' גמ'] - לחתות אש מיקודה גדולה. "רבי יוסי אומר: משם ראיה". שפיר קאמר ליה רבי יוסי לרבי מאיר! ורבי מאיר - לא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא מידי דחשיב לאינישי דלא לישתבח ליה, אלא אפילו מידי דלא חשיב לאינישי - לא לישתבח ליה.

הדרן עלך המוציא יין

אמר רבי עקיבא: מניין לעבודה זרה שמטמאה במשא פגודה - שנאמר "תזרם כמו דנה צא תאמר לו", מה נדה מטמאה במשא - אף עבודה זרה מטמאה במשא. גמ' תנן תתם: מי שהיה ביתו סמוך לעבודה זרה ונפל - אסור לבנותו. ביצד יעשה - פוגם לתוך שלו ד' אמות ובונה היה

אינו ראוי לחתות בה אלא בחרס גדול, מפני שהוא נכוח: שפיר קאמר ר' יוסי. דמדליט לה בה, ש"מ דחזי: אפילו מידי דלא חשיב. כגון לחשוף מים, לא לישתבח בה. ולעולם לא חשיב שיעורא אלא לחתות אור:

הדרן עלך המוציא יין

אמר רבי עקיבא מניין לעבודה זרה כו'. משום דבעי למיתני בהדיהו "מניין שמרחיצין את המילה" כיל להו להקרי דמנין לה: במשא. אדם הנושא: תזרם כמו דנה וגו'. עבודה זרה משתעי: גמ' בותלו סמוך לעבודה זרה. שהיה אותו פותל מחיצה אף לבית עבודה זרה: אסור לבנותו. דקמתני לעבודה זרה:

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56

אבְנוֹ ועציו ועפריו מטמאים כשרץ. ואפי' למד בפ"ג דטבט ע"ז (דף מא;.) ע"ז שנשתברה מאליה - מותרת, הא מוקי לה בירושלמי כגון שהשתתחה לכל אבן ואבן, ולכל עץ ועץ, ולכל עפר ועפר, דקוה ע"ז שלימה: **אמר** רבה במשא כ"ע לא פליגי דמטמאה דאיתקש לנדה. דקוה לרית' מיט' דרבנן אי אית להו דא דאמר בסוף שמעתיך (דף פב) בטומאה דאיתקש לנדה רבבה (דף פב).

היה שלו ושל ע"ז – נידון מחצה על מחצה. ואביו ועציו ועפריו מטמאים בשרץ, שנאמר "שרץ תשקצנו וגו'". רבי עקיבא אומר: בנדה, שנאמר "תורם כמו דוח" מה נדה מטמאה במשא – אף ע"ז מטמאה במשא. אמר רבה: 'תורם' דאמר קרא – נכרינהו מינד פנה, "צא תאמר לו" – הכנס אל תאמר לו. ואמר רבה: במשא – דכ"ע לא פליגי דמטמאה, דהא אתקש לנדה. כי פליגי – באבן מסמא; רבי עקיבא סבר: בנדה, מה נדה מטמאה באבן מסמא – אף ע"ז מטמאה באבן מסמא. ורבנן סברי: בשרץ, מה שרץ לא מטמא באבן מסמא – אף ע"ז לא מטמאה באבן מסמא ודל' עקיבא, למאי הלכתא איתקש לשרץ? למשמשי'. ורבנן, למאי הלכתא איתקש לנדה? למשא. ולוקשה רחמנא לנבלה! אין הכי נמי. אלא: מה נדה אינה לאברין – אף ע"ז אינה לאברין. ואלא הא דבעי רב חמא בר גוריא: ע"ז ישנה לאברין, אז אינה לאברין? תיפשוט ליה מהא, דלרבנן אינה לאברין! רב חמא בר גוריא אליבא דרבי עקיבא בעי לה. ור"א אמר: באבן מסמא – דכ"ע לא פליגי דלא מטמאה, כי פליגי – במשא. רבי עקיבא סבר: בנדה, מה נדה מטמאה במשא – אף ע"ז מטמא במשא, ורבנן סברי: בשרץ, מה שרץ לא מטמאה

בֹּאבִן מִסְמָא. מִי בְּקוֹנְטֵרִס: אֲבָן מוֹנֶחַת עַל
גְּבִי יִידִיתוֹת וְגֵדָה יוֹשֶׁבֶת עֲלֶיהָ, וְכֵלִים
תַּחַת הָאֲבָן, וְטַמָּא מִזִּכֵּל אֲשֶׁר יִידֵיהָ תַּחְתִּינִי.
וְקִשָּׁה: דְּבִתָּבִּי מִפִּיק אֲבָן מִסְמָא מִזִּכֵּל הַמַּשְׁכֵּב.
וְקָרָא: דְּכֵל אֲשֶׁר יִידֵיהָ תַּחְתִּינִי – מוֹקְמִינִי בִּפְרָק
"בְּנוֹת כּוֹתִים" (גֵּדָה לְבָ) אֲשֶׁר לְעִינוֹ שֶׁל זֶב. וְבִתָּבִי
מוֹקֵי לָהּ בְּמַרְכָּבָה. וְעוֹד: דְּאִי מִזִּכֵּל אֲשֶׁר זֶב
תַּחְתִּינִי, נִפְקָא, אִיכּ אִפִּי כֵלִים שְׁאִין רָאִי

[illegible]

הבי לשמע. אלא הבי פירי: דהוה ליה מפי לאקושה לנבלה. דדמיא ממ

קום הבתול של ע"ז: נרון **מַחֲצֶה** על **מַחֲצֶה**.
 2 ש תל בְּנִיסָה, לפי שחיבורו חֲבִימִים לְחִרְחִיקוֹ
 בתוך שלו: שִׁפְזִי תִשְׁקָצֶנּוּ. לשון שִׁפְזִי
 3 **בְּמִשְׁא**. אָדָם הַנּוֹשֵׂא־לָהּ דִּיתַקֵּשׁ שָׁן: "וְהִדְהָה"
 4 בְּנִתְהָה וְהָאָת וְהָאָת וְהָאָת" וגו' (קוב"ט, טו).
 5 מִמָּא מִבְּשָׂא: דְּכַתִּיב (שם) "כָּל הַנּוּגֵעַ בָּכָל
 6 אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתָּיו יִטְמָא עַד הָעֶרֶב וְהַנּוֹשֵׂא
 7 אוֹתָם" וגו', אף הֵב בְּמִשְׁמַע אוֹתָם: **בָּאָן**
 8 **מִקְמָא**. אָבן שְׂמֻמָּה עַל גְּבִי יַחְדָּו, וְכֵלִים
 9 תַּחְתֵּיהֶם, כְּדַכְתִּיב (ד' ואל) "וְהִיֵּיתָ אָבִן חֶדָּא
 10 וְשֻׁמַּת עַל פּוּם נֹגַב", וְהָא אֵב וְיִשְׁכֵּן בְּכָל
 11 אֲנַ"ם שְׁלֵא כְּדִבְרֵוֹ עַל הַכֵּלִים - טְמֵאִים
 12 הַכֵּלִים, דְּכַתִּיב "כָּל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתָּיו:
 13 לְמִשְׁמִשָּׁיו, שָׂאִין הַכֵּלִים הַמְשֻׁמָּשִׁין מִטְמָאִים
 14 לֹא בְּמִשָּׁא וְלֹא בָּאָן מִקְמָא: לְמִשְׁא, אָבִל לֹא
 15 לֹאבֵן מִקְמָא. דְּלִהֵי אֲהֵי וְהִישָׁא דִּשְׁרָן:
 16 וְלִיקְשָׁה לְבִנְיָלָהּ. דְּאֵית בָּהּ מִשָּׁא צִירָה בְּה אָה
 17 מִקְמָא. וְהָכִי גֵדוּף, דְּהוּת לֹא אֶקְרַח
 18 לְשָׂרָךְ לְמַעוּטִי מֵאָבִן מִקְמָא: אִינְהָ לְאִבְרִיִּים.
 19 אִם נִתְחַר אָבִר מִמֶּנָּה - מִטְמָא בְּמִשָּׁא וּבִאֵהָ
 20 מִשּׁוּם תּוֹרַת אָבִר מִן חֲחִי, אָבִל לֹא מִשּׁוּם
 21 תּוֹרַת אָבִר מִן הַנְּהָדָה, וְהִפְקָא מִינָהּ - דְּלֹא
 22 מִטְמָא בָּאָן מִקְמָא: אִף ע"ז אִינְהָ לְאִבְרִיִּים.
 23 בְּגוּן ע"ז שֶׁ וְהִלְוִיתָ, דְּבָרֵי בָּהּ מִמֶּנָּה אִינוּ
 24 מִמָּא כָּלִל מִשּׁוּם ע"ז: דְּבָרֵי רַב **מִמָּא**. לְקוּלָּן
 25 (דף פג:) **אִלְבָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא בְּעִי לָהּ**.
 26 דְּאֶקְשָׁה לְהָהּ (לְמִשָּׁא) מִי אֶמְרִין לְהָא נִמִּי
 27 אִתְקַשָּׁה, אוּ דִלְמָא: לְחוּמְרָא מִקְשִׁין, לְקוּלָּא
 28 לֹא מִקְשִׁין: דְּלֹא **מִטְמָאֵה**. דְּהָא אִיתַקֵּשׁ
 29 לְשָׂרָךְ, וּבְשָׂרָךְ כְּתִיב מִנְּעוּ לָהּ כְּתִיב מִשָּׁא:
 30 לְמִשְׁמִישָׁיָהּ, וְרַחֲמָא דְּהָא:
 31

וְרַבִּי
הִלְכֶתָּא אִיתְקַשׁ לְשַׁרְץ? לְבוֹשׁ מַשִּׁי.
לְאַבְרָהָם - אֵף עַ"ז אֵינָהּ לְאַבְרָהָם.
וְרַבִּי

ע'ג יתידות נמי! ומפרש ר"ת דאבן מסמא – היינו כדכתיב "והיית אבן חרם ושמת על פום גובא". במבטנו? קרי ליה משא, ובפ' בחרא נדרה (דף סט) נושא אותם". ובוטוספתא דכלים תניא: אבן טומאה הוי דיסט אבן משמע ע"ג אבן שחכים ע"ג זהוב ע"ג זאבן ודכלים תחתיה אבן כלשי השטר והיינו משא הזב והיינו דיסט הזב ע"ג אבן מסמא באבן מסמא, אף מדה נמי מטמאה באבן מסמא נפקא לה משום דרשה ולא מטמא אלא אוכלין שרץ למעטי אבן מסמא? תיפוק ליה מדאיקשקש בעז', כיון דאיצטרך איקשא דמת לשיעור לסמא הלכתא לשרץ כו'. תימה לר"י: אוריאי שמכון יא ישנה לאבריים, אז"ל בינה אינה אלף. והא דמספקא ליה לענן אברים – משום דלא שני למשמשי – היינו את' דילפינן קולא מנדה: י"ך – הוא מטמי ע"ז באבן מסמא. ותימה: ולרבנן ממשין, בין הן שהסיטו אחריים בין אחרים שהסיטו קץ תשקצוהו כי חרם הוא" – משמע כל דבר שתרועע מעושין דלא מטמי במשא, דאך שני דהוא – דהא איצטרך למות, לכודרשין ב"גמור הדיר". לתליה דר' אלעוז ל"ג "ור"ע למאי הלכתא איתקש ויש ספרים דל"ג דהא איתקש לשרץ' ולפי זה ממזמרין כולי האי לטומאות באבן מסמא. ולפי זה ושה לשרץ, והשתא נמי לא צריך לאקש' משום שאבן האבן מקטן, אשכא כ"ז:

מאה ראבן מסמא, משא"ב בע"ז:

זרה לנדה, לענין טומאת משא, שכשם שנדה מטמאה את נושאה, כך עבודה זרה מטמאה את נושאה, וקשה, מדוע הוצרך הכתוב להשוות את עבודה זרה לנדה ולשרץ כדי ללמוד שעבודה זרה מטמאה במשא ולא באבן מסמא, ולוקשה רחמנא לנבלה – היה הכתוב יכול להקישו רק לנבלה שמטמאה במשא ולא באבן מסמא. מיישבת הגמרא: אין הכי נמי – אכן כך הוא, שאם הלימוד מנדה היה רק שמטמאה במשא, היה ניתן ללמוד דין עבודה זרה רק מנבלה, וכיון שלשית חכמים כן הוקשה עבודה זרה לשרץ ונדה, על כרחך שאין ללמוד מנדה רק לענין טומאת משא, אלא יש ללמוד מנדה לימוד נוסף, מה נדה אינה לאכרין – כשם שאם נפל אבר מן הנדה, הוא מטמא באוהל ובמשא מדין אבר מן החי, אך אינו מטמא באבן מסמא מדין נדה, כיון שאברי הנדה אינם מטמאים כנדה, אף עבודה זרה אינה מטמאה לאכרין, ואם היתה עשויה מחוליות והתפרקה ממנה חוליה אחת, אותה החוליה אינה מטמאת מדין עבודה זרה.

חזרת הגמרא ושואלת: ואלא הא דבצי – ואלא דבר זה שהסתפק רב חמא בר גוריא (לקמן פג): עבודה זרה, ישנה לאכרין או אינה לאכרין, ונשארה הגמרא שם בספק, תיפשוט ליה מהא – הרי ניתן לפשוט את הספק מדין זה, דלרבנן הוקשה עבודה זרה לנדה שאין איבריה מטמאים מדין נדה, ואף עבודה זרה אינה לאכרין – אין חוליה שהתפרדה ממנה מטמאת כעבודה זרה עצמה, משיבה הגמרא: אכן לשית חכמים אין להסתפק בדין זה, אולם רב חמא בר גוריא שהסתפק, אליבא דרבי עקיבא בעי לה – הוא הסתפק בשיטת רבי עקיבא שלומד מנדה שעבודה זרה מטמאה באבן מסמא, האם לשיטתו ניתן ללמוד מהיקש זה שעבודה זרה מטמאת לאיברים, או שההיקש לנדה הוא רק לחומרא ולא לקולא.

הגמרא מביאה את השיטה השניה בביאור מחלוקת רבי עקיבא וחכמים: ורבי אלעזר אמר, בטומאת אבן מסמא, דכולי עלמא לא פליגי דלא מטמאה, שהרי הוקשה עבודה זרה לשרץ, ושרץ אינו מטמא באבן מסמא. כי פליגי – ובאיזה אופן נחלקו, בטומאת משא המטמאת את נושאה. רבי עקיבא סבר, שעבודה זרה הוקשה לנדה ולכך דינה כנדה, מה נדה מטמאה באבן מסמא – כשם שנדה שישבה על אבן מסמא מטמאת את הכלים שתחת האבן, אף עבודה זרה מטמאה באבן מסמא. ורבנן סברי – ואילו חכמים סוברים, שעבודה זרה הוקשה לשרץ, ולכך דינה כשרץ, מה שרץ לא מטמא באבן מסמא – כשם ששרץ שהונח על אבן מסמא אינו מטמא את הכלים שתחת האבן, שהרי לא התרבתה טומאה זו אלא לגבי זב ונדה, אף עבודה זרה לא מטמאה באבן מסמא.

שואלת הגמרא: ולרבי עקיבא הסובר שעבודה זרה מטמאה באבן מסמא כנדה, למאי הלכתא איתקש לשרץ – לגבי איזו הלכה נאמר היקש זה של עבודה זרה לשרץ. משיבה הגמרא: היקש זה נאמר לענין משמשיה של העבודה זרה, שאינם מטמאים לא במשא ולא באבן מסמא, אלא רק במגע כשרץ.

מקשה הגמרא: ולרבנן הסוברים שעבודה זרה אינה מטמאה באבן מסמא מחמת ההיקש לשרץ, הרי למאי הלכתא איתקש עבודה

זרה הכותל שנפל שלו ושל עבודה זרה, והיינו באופן שנבנה הכותל בשותפות על מקום של שניהם, נידון מקום הכותל כהקשה על מהקשה – שחציו של הישראל וחציו של בית העבודה זרה, וכשכונס הישראל ארבע אמות לתוך שלו כדי לבנות את הכותל החדש, הוא מונה חצי ממקום הכותל בתוך הארבע אמות שכונס.

מוסיפה המשנה: אבניו ועציו ועפריו של אותו הכותל, מטמאים כשרץ, שנאמר לגבי מצות איבוד עבודה זרה (דברים ז כו), "ששן תשקצנו וגו'" ותעב תתעבנו כי תרם הוא, הרי שאמר הכתוב שיש לשקץ את העבודה זרה והיינו שיהיה כשרץ. אולם רבי עקיבא אמר, אבני הכותל, עציו ואבניו, מטמאים כנדה, שנאמר (ישעיה ל כב), "תורם כמו דוה, צא תאמר לו, כלומר, שכל אחד מעם ישראל ישלך את פסליו ויהיה מאוס בעיניו כשם שהנדה מאוסה על בעלה, ויוסיפו ויאמרו לפסל צא החוצה. ויש ללמוד מלשון הפסוק שדימה את העבודה זרה לנדה, מה נדה מטמאה במשא – כשם שנדה מטמאת את נושאה אף אם אינו נוגע בה, אף עבודה זרה מטמאה במשא.

הגמרא מביאה ביאור בלשון הפסוק ממנו דרש רבי עקיבא שעבודה זרה מטמאת במשא: אמר רבה, מה שדנו את ההיקש לנדה להחמיר בטומאת עבודה זרה ולא דנוהו להקל כמו בהיקשים לשרץ ולמת, הוא משום שלשון "תורם כמו דוה" דאמר רבא – שאמר הכתוב (שם) לגבי עבודה זרה, משמעותו, נכריהו מינך כור – תתנכר אליו כאל זר. ועל זה מסיים הכתוב ואומר "צא תאמר לו" לעבודה זרה, להחמיר בו, ואילו להקל ולומר הכנס, אל תאמר לו.

הגמרא מביאה שתי שיטות בביאור מחלוקת רבי עקיבא וחכמים: ואמר רבה, בטומאת משא, דכולי עלמא לא פליגי דמטמאה – בין רבי עקיבא ובין חכמים אינם חולקים שעבודה זרה מטמאת, דהא איתקש לנדה – שהרי הקיש הכתוב עבודה זרה לנדה. כי פליגי – ובאיזה אופן נחלקו, באבן מסמא – באבן המונחת על גבי כלים באופן שאין היושב עליה מזיז את הכלים שתחתיה, והניחו עבודה זרה על אבן זו, שבוה רבי עקיבא סבר, שעבודה זרה הוקשה לנדה ולכך דינה כנדה, מה נדה מטמאה באבן מסמא – כשם שנדה שישבה על אבן מסמא מטמאת את הכלים שתחת האבן, אף עבודה זרה מטמאה באבן מסמא. ורבנן סברי – ואילו חכמים סוברים, שעבודה זרה הוקשה לשרץ, ולכך דינה כשרץ, מה שרץ לא מטמא באבן מסמא – כשם ששרץ שהונח על אבן מסמא אינו מטמא את הכלים שתחת האבן, שהרי לא התרבתה טומאה זו אלא לגבי זב ונדה, אף עבודה זרה לא מטמאה באבן מסמא.

שואלת הגמרא: ולרבי עקיבא הסובר שעבודה זרה מטמאה באבן מסמא כנדה, למאי הלכתא איתקש לשרץ – לגבי איזו הלכה נאמר היקש זה של עבודה זרה לשרץ. משיבה הגמרא: היקש זה נאמר לענין משמשיה של העבודה זרה, שאינם מטמאים לא במשא ולא באבן מסמא, אלא רק במגע כשרץ.

מקשה הגמרא: ולרבנן הסוברים שעבודה זרה אינה מטמאה באבן מסמא מחמת ההיקש לשרץ, הרי למאי הלכתא איתקש עבודה

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח למוסדות חב"ד ולאנ"ש שי' בירושלים עיה"ק תובב"א לקראת חג השבועות, ה'תשכ"ט

יום טוב וקבלת התורה בשמחה ובפנימיות, ולקבל תיכף שכר קבלתה שלא תהי' אומה ולשון שולטת בהן וכנאמר למען ייטב להם ולבניהם לעולם.

מנחם שניאורסאהן

טמאים ולא תיפסון, ויש להקשות על כך, והתנאי בברייתא אחרת, נאמר לגבי דיני זב (ויקרא טו ב) (דבריו) אל בני ישראל וגו' ואמרתם אלהם איש איש כי יהיה זב מבשרו וזבו טמא הוא, ודרשו חכמים מלשון הפסוק, בני ישראל מטמאין בויבה, ואין נכרים מטמאין בויבה, אבל מכל מקום, נזירי חכמים צליהן שיהיו כגבין לכל דבריהן, הרי שמבואר בברייתא זו שנכרי ונכרית מטמאים במשא, ואילו בברייתא שהובאה לעיל מבואר, שתנא קמא סובר שנכרי ונכרית אינם מטמאים במשא.

מסיקה הגמרא: אלא על כרחך יש לומר שברייתא זו משובשת, וכל אמורא יבארה באופן אחר. רבה מתרין לשעמיה – רבה יתרין את הברייתא על פי שיטתו שחכמים ורבי עקיבא נחלקו האם עבודה זרה מטמאת באבן מסמא, נכרי ונכרית, הן טמאים ותיפסון על ידי הטהור ואבן מסמא שלחן מטמאים, כיון שחכמים גזרו על הנכרים שיטמאו כזב לכל דבריהם, ואילו עבודה זרה, היא טמאה ותיפסא מטמא, אבל לא אבן מסמא שלחן, משום שחכמים סוברים שעבודה זרה אינה מטמאת באבן מסמא אלא במשא. רבי עקיבא אומר, עבודה זרה היא טמאה ותיפסא ואבן מסמא שלחן מטמאים, משום שלשיטתו עבודה זרה מטמאת אף באבן מסמא, וכמבואר לעיל (פב).

ורבי אלעזר מתרין לשעמיה שנחלקו חכמים ורבי עקיבא האם עבודה זרה מטמאת במשא, נכרי ונכרית, הן טמאים ותיפסון ואבן מסמא שלחן מטמאת, כדן הזב, ואילו עבודה זרה, היא טמאה, ולא תיפסא על ידי הטהור מטמא. ורבי עקיבא אומר, עבודה זרה, היא טמאה, ותיפסא מטמא, וכמבואר לעיל (שם).

מקשה הגמרא: מתקוף לה רב אשי, אם בין לרבה ובין לרבי אלעזר הברייתא עוסקת בטומאת משא, מאי לשון 'הן' שנקט התנא, הרי דבר פשוט הוא שהם טמאים, שאם היו טהורים לא היה מה לדון שטומאת משא, והיה לתנא לומר 'עבודה זרה אין היסטא טמא, רבי עקיבא אומר היסטא טמא'.

מתרצת הגמרא: אלא אפר רב אשי, הכי קאמר – כך יש לומר בביאור דברי הברייתא, נכרי ונכרית שגזרו עליהם שדינם כדן הזב, בין הן שהסיטו את אחריהם – בין אם הם הסיטו אחרים, והיינו 'היסט' כפי שאנו מפרשים בכל מקום במשנה, ובין אם האחרים הם שהסיטו (ו-נשאון אותן, והיינו 'משא' שבכל מקום, האחרים נעשים מטמאים, כדן הזב שטמא בין כשהסיט את הטהור ובין אם הטהור הסיטו. אולם עבודה זרה שהסיטא את האחרים, האחרים מהוירין, כיון שלכך הוקשה עבודה זרה לשרץ, ללמד שאינה מטמאת לא באבן מסמא ולא בהיסט, ואחרים שהסיטו אותה, נעשים מטמאים, כיון שלזה הוקשה לנדה ללמד שטומאת במשא, ואילו משמשיה של העבודה זרה, בין הן שהסיטו את האחרים, ובין אחרים שהסיטו אותן, האחרים מהוירין, כיון שמשמשיה של עבודה זרה מטמאים בדרגה פחותה מהעבודה זרה עצמה. רבי עקיבא אומר, נכרי ונכרית שהם כזב לכל דיניהם, וכן עבודה זרה שהוקשה לנדה, בין הן שהסיטו את אחרים, ובין אחרים שהסיטו אותן, האחרים מטמאים. אולם משמשיה של העבודה זרה, בין הן שהסיטו אחרים, ובין אחרים שהסיטו אותן, האחרים מהוירין, כיון שיש לימוד משרץ למעט את משמשי העבודה זרה מטומאת משא.

מקשה הגמרא: עבודה זרה, בשלמא מה ששנינו אחרים שהסיטו אותה, משפחת לה תמצאנו, דהיינו שיתכן שיהיה שאדם טהור ישא עבודה זרה, אלא מה ששנינו, היא (ו-העבודה זרה) שהסיטא את האחרים, הוי משפחת לה – כיצד ניתן למצוא אופן שהעבודה זרה היא דבר דומה מדיטה את האחרים.

מיישבת הגמרא: אפר רבי רביה דרב יבא, מצינו שעבודה זרה מטמאת בהיסט, דתתנן בברייתא, תוב שהיה בבה המאוננים, ואילין ומשקין מונחים בבה השנייה, פירע תוב – אם הזב הוריד והכריע את הכף בה הוא יושב ונמצא שהכף השניה בה מונחים האוכלים והמשקים הוסיטה על ידו, האוכלים והמשקים מטמאין משום היסט הזב,

מקשה הגמרא: ולישית רבי עקיבא הסובר שעבודה זרה אינה מטמאת באבן מסמא מחמת ההיקש לשרץ, הרי למאי הלכתא איתקש לנדה, לענין טומאת משא, וכמבואר לעיל (פב). וקשה, מדוע הוצרך הכתוב להקיש עבודה זרה לנדה ושרץ, כדי ללמוד משניהם שעבודה זרה מטמאת במשא ולא באבן מסמא, לזכירה – היה הכתוב יכול להקיש רק לנבלה שטמאה במשא ולא באבן מסמא, וללמוד ממנה דין טומאת עבודה זרה. מיישבת הגמרא: אין הכי נמי, שאם הלימוד מנדה היה רק שמשמאת במשא, היה ניתן ללמוד דין עבודה זרה מנבלה, וכיון שלשיטת רבי עקיבא, כן הוקשה עבודה זרה לשרץ ונדה, על כרחך שאין ללמוד מנדה רק לענין טומאת משא, אלא יש ללמוד מנדה לימוד נוסף, מה נדה אינה מטמאת לאבן, אלא רק גוף הנדה עצמה, אף עבודה זרה שהתפרקה אחת מחוליותיה, אינה מטמאה לאבן – אותה חוליה אינה מטמאה מדין עבודה זרה.

חזרת הגמרא ושאלת: אלא הא דבבב – דבר זה ששאל רב קמא בר גוריא (לקמן ע"ב), עבודה זרה, תשנה לאבנים או אינה לאבנים, ונשארה הגמרא שם בספק, תיפשוט ליה מהא – מסוגיא זו שהרי בין לרבנן ובין לרבי עקיבא, יש היקש של עבודה זרה לנדה דעבודה זרה אינה מטמאת לאבנים. משיבה הגמרא: רב קמא בר גוריא שהסתפק, ברה מתני – הוא שנה בביאור מחלוקת חכמים ורבי עקיבא כדברי רבה שהמחלוקת היא האם עבודה זרה מטמאת באבן מסמא, וכן לה – והוא שאל אליהם דרבי עקיבא שלומד מנדה שעבודה זרה מטמאת באבן מסמא, האם שחלטו ניתן ללמוד גם שעבודה זרה אינה מטמאת לאבנים, או שההיקש לנדה הוא רק לחומרא ולא לקולא.

הגמרא דנה במחלוקת רבה ורבי אלעזר. מקשה הגמרא: מיתיבי, שנינו בברייתא, עבודה זרה מטמאת בשרץ, וכן משמשיה מטמאים בשרץ. רבי עקיבא אומר, עבודה זרה מטמאת בנדה, ואילו משמשיה מטמאים בשרץ. ויש להקשות מברייתא זו, בשלמא – ברייתא זו מיושבת לדברי רבי אלעזר הסובר שחכמים ורבי עקיבא נחלקו האם עבודה זרה מטמאת במשא, משום שלדבריו ניהא – מובנים דברי הברייתא שחכמים ורבי עקיבא נחלקו האם עבודה זרה מטמאת כנדה או כשרץ. אלא לרבה הסובר שבין לחכמים ובין לרבי עקיבא עבודה זרה מטמאת במשא, קשיא מדברי הברייתא שהובאה בה שיטת חכמים שעבודה זרה מטמאת כשרץ והיינו טומאת מגע בלבד. משיבה הגמרא: אפר לה רבה – רבה ישיב לך בביאור ברייתא, מי אליהם מתנתנייהו? האם מלשון המשנה קשה יותר ממה שקשה מלשון המשנה שהובאה לעיל (פב), דתתני בה, 'עציו ואבניו וצפריו מטמאין בשרץ', ובכל זאת אוקימנא – העמדנו בביאור דברי המשנה, מאי לשון 'מטמאין בשרץ', דאותו הכותל של בית עבודה זרה לא מטמא באבן מסמא כמו ששרץ אינו מטמא באבן מסמא. אבל מטמא במשא כנדה, והכא נמי בברייתא יש לבאר, ש'כשרץ' היינו דלא מטמא באבן מסמא, אבל מטמא במשא כנדה.

הגמרא מוסיפה להקשות על שיטת רבה. מקשה הגמרא: מיתיבי, שנינו בברייתא, נכרי ונכרית, עבודה זרה ומשמשיה, הן טמאים ולא תיפסון מטמא, כלומר, אם הסיטו (ו-נשאון) אותם הם אינם מטמאים טומאת היסט. רבי עקיבא אומר, נכרי ונכרית, עבודה זרה ומשמשיה, הן טמאים, ותיפסון מטמא אם הסיטו (ו-נשאון) אותם, כדן נושא את הזב. ויש להקשות מברייתא זו, בשלמא – ברייתא זו מיושבת לדברי רבי אלעזר הסובר שחכמים ורבי עקיבא נחלקו האם עבודה זרה מטמאת במשא, משום שלדבריו ניהא – מובנים דברי הברייתא בה מבואר שנחלקו חכמים ורבי עקיבא האם עבודה זרה מטמאת במשא. אלא לרבה הסובר שבין לחכמים ובין לרבי עקיבא עבודה זרה מטמאת במשא, ונחלקו האם מטמאת באבן מסמא, קשיא מדברי הברייתא שמבואר בה בדברי חכמים שעבודה זרה אינה מטמאת במשא.

משיבה הגמרא: אפר לה רבה, ולישית רבי – וכי לפי שיטתך בביאור הברייתא לא קשה, והרי מבואר בברייתא שנגרי ונכרית נמי, הן

רמב"ם שבת. פרק תשיעי - אמר רבי עקיבא דף פג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ) רש"י תוספות

[illegible]

רבי עקיבא, למאי הלכתא איתקש לנדה - למשא
לוקשיה לנבלה! אין הכי נמי, אלא: מה נדה אינה
לאברין - אף ע"ז אינה לאברי. אלא הא דבעי רב
המא פר גוריא: ע"ז ושנה לאברים או אינה לאברים?
תיפשוט ליה מהא בין לרפנ בין לרבי עקיבא דאינה
לאברים! רב המא פר גוריא קרבה מתני, ובעי ליה
אליבא דרבי עקיבא. מיתבי: ע"ז פשרץ, ומשמישיה
פשרץ. רבי עקיבא אומר: ע"ז כנדה, ומשמישיה פשרץ.
בשלמא לרבי אלעזר - ניקח, אלא לרבה קשיא! אמר
ר' רבה: מי אלימא ממתני, דקתני "עציו ואבניו וצפריו

בְּאֶבֶן מִסְמָא. ה"נ: דִּלָּא מְטָמֵא בְּאֶבֶן
וְיִסְכֵּן. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: הֵן וְהִסְכֵּן.
לֵךְ רַבָּה: וְלִמְעַמּוּד גּוֹי וְגוֹיָה נָמוּ הֵן
אֶל מְטָמֵא בְּזִבְהָ, וְאֵין גּוֹיִם מְטָמֵאִין
א רַבָּה מִתְרַץ לְמַעֲמִיָּה: גּוֹי וְגוֹיָה הֵן
א אֵבֶן מִסְמָא שְׁלֵהָ. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר:
מִתְרַץ לְמַעֲמִיָּה: גּוֹי וְגוֹיָה – הֵן וְהִסְכֵּן
א אָמַר: ע"י הִיא וְהִסְכִּיָּהּ. מִתְקִיף לָהּ
גּוֹי וְגוֹיָה, בֵּין הֵן שְׁהִסִּיטוּ אֶת אֲחֵרִים,
רִים – מְהוּרִין, אֲחֵרִים שְׁהִסִּיטוּ אוֹתָהּ
אֲחֵרִים שְׁהִסִּיטוּ אוֹתָן – מְהוּרִים. רַבִּי
וּבֵין אֲחֵרִים שְׁהִסִּיטוּ אוֹתָן – מְמָאִים.
אוֹתָן – מְהוּרִין, ע"י, בְּשִׁלְמָא אֲחֵרִים
אֲחֵרִים: הִכִּי מִשְׁפַּחְתָּ לָּהּ? אָמַר רַמִּי
שְׁקִין בְּכַף שְׁנֵינִי, פָּרַע הִזָּב – מְמָאִין,
כְּרַעו

שחוכריו חכמים בגיו וגויה בין הן שהוסטו על ידי אדם, בין היסטן – כלומר מה שהיסטו הן – טמאין, דתורת ובין עליהם, דבן שהוסט ע"י אדם או היסט את האדם וכל דבר טמאיהו, דתנן (ובין פ"ה משנה ב): כל הנישא על גבי יב – טמא. והיינו היסט, וזלפין לה במסכת נדה (ד' לג.) מ"זכיל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו", ומוקמי לקראת הים ע"כ ד"ה: וכל הנוגע בכל אשר יהיה תוב תחתיו, דהיינו נישא על גבי תוב: ע"י שהסיפה את אחריים בחורים. דאיתקש לשרץ להכי, שלא תטמא לא בהיסט ולא באבן מסמא. ואליבא דרבה קמתרין לה רב אשי: אחריים שהסיטה טמאים. דהיינו משא, ומודו ובכנ דמטמאה במשא דאיתקש לנדה: דבי עקבא אומר, ע"ז נמי כגוה וגויה, בין שהסיטה בין שהוסטה, וד"ה לאבן מסמא דאיתקש לנדה. והכי תני רב אשי לבריתא אליבא דרבה: גוי וגויה הן, המשא שלהן, היסטן. ע"ז – היא המשא שלה, ולא היסטת. משמשיה – לא הן ולא היסטן. ר' עקיבא אומר, וגויה, ע"ז – הן היסטן. משמשיה – לא הן ולא היסטן. וממילא הן אלעזר מוקמי לה רב אשי דהכי: גוי וגויה הן היסטן, ע"ז משמשיה – לא הן ולא היסטן. ר' עקיבא אומר, גוי וגויה הן היסטת. דממשא טמא לא באבן מסמא, דהוא דרבא דהיטת. משמשיה – לא הן ולא היסטן. כף נראה לי סוגיא זו, ולא פירשו רבותינו כן. והיטת פירשה: "מאי הן" – דאתקפתא דרב אשי אדרבי עקיבא קאי. ולא קשיא ליה אלא דתני לה בלשון רבים, והכי קשיא ליה: ביון דר"ע אע"ז לחדה קאי, אמאי תנא "הן היסטת"? היא והיטתה איבעיא ליה למיתני ולא נהירא לי, דקשיא לי טובא בגויה: דתנא: דלא אתקפתא היא, דיכין דאמרן דמתני מחסרתא היא, ואסופי מוספין עליה – שפיר מיתני בה והן לר"ע. בין לרבה דקאמר ר"ע אבולוה קאי, וקאמר "הן היסטת" לר' אלעזר נמי קאי אבולוה דהכי קאמר ר' עקיבא: ע"ז לענן היסט דהיינו משא – כגור וגויה, ובולן הן היסטן. והכי קתני, דבי עקבא אומר: גוי וגויה ע"ז – הן היסטת. ועוד: מ"ש דלא מפיגין הן היסטו להוסיף אלא בתרצתא דרב אשי, ומאי דהוקיע לפלוגי בהו, אי לאו הן דהן דבריתא משמע ליה שהוסטו היסטתן משמע ליה שהיטו: ועתו: דסוף סוף מתירצא דרב אשי ומתירצא אתקפתיה: דאי הן משום מנע משמשיה קאמר – ולא הן הן היסטת הוא, ואילו ר' עקיבא הן היסטתן קאמר. ואי גויה – דקא נמי בהי מתירצי בלשנא קמא, ומאי אתקפתיה? היכי משפחת לה. שהתקין שיש אדם או חפץ אחר: דבר תוב משקי היסטן ובן היסטן של יב כי האי גוונא כתיב בין בכלים בין באדם בין באוכלין ומשקין. בכלים כתיב "וכלי חרש אשר יגע בו הוב", ותניא בתיב: "וכל יטמאנו מאחוריו" נאמר כאן "בו" ונאמר להלן "אשר תבושל בו", מה להלן מאחוריו – אף כאן מאחוריו. איכ' למה נאמר "אשר יגע בו" – פשיטא, מי גרע משאר טומאות שטמאין כלי חרס מאחורין כיון דבתיב גבי שרצים ל"ל למתביי? הכא? אלא להביא מנעו שהוא כבולו ואפי' מאחוריו, ואידו – זה היסטו, וגבי אדם נמי "וכל אשר יגע בו הוב", ואי משום מנע – דא כתיב "נוגע בבשר הוב", אלא להביא מנעו שהוא כבולו, ואפי' מאחוריו, ואידו זה – היסטו, וגבי אוכלין ומשקין תנא: "וכל כלי עץ ישטף במים", אמר ר' שמעון, ומה בא זה למלמדנו? אם ללמד שיטמא הוב כלי שטף במנעו – והלא כבר נאמר "הנוגע בבשר הוב" כבס בגדיי, אם הנוגע בו כבס בגדיי שהן כלי שטף במנעו, הוא עצמו לא יטמא כלי שטף במנעו? אלא למה נאמר "וכל כלי עץ וגו'" – להביא אוכלין ומשקין בכלים הנביאין ע"ג תוב. דמסייעה דקרא ד"אשר יגע בו הוב" בתיב, דאוקמינן דמשקיעה בהיסט, והיינו דתנן: כל הנישא על גבי הוב – טמא.

ע"ז ישנה לאיברים כו'. בשל חוליות מבעיא ליה. אבל ע"ז שנשתברה – פשיטא ליה
דלא מטמאה. ולא משום היקשא דנדה פשיטא ליה בנשתברה, דמיא לגמרי
לנדה שאין אדם יכול להחזירה – דא"כ אמאי קאמר לעיל דמבעיא ליה אליבא דר'
עקיבא? אליבא דרבנן נמי מצי למיבעי, דהא דנפקא להו דע"ז אינה לאיברים מנדה, הני
ממילא כנשתברה לגמרי. אלא ודאי בלא נדה

פשיטא ליה דנשתברה טהורה: כ"ה תבעי לך
היבא דאין הדיוט כו'. לענין טומאה מבעיא
ליה בדפי' הקונט'. ולעיל נמי מייתי אפלוגתא
דרבי עקיבא ורבנן, אבל לענין איסורא
דאורייתא – לא שייך למילף מנדה. ואע"ג
דאסור בהנאה, בטומאה דרבנן מביעא ליה אי
פרחה אי לאו. אפילו דבהדיוט יכול להחזירה
פשיטא אפילו ללישנא בתרא, מדבעי
לענין טומאה בהדיוט יכול להחזירה. דאי איסור
הנאה דאורייתא שרי – כ"ש דלא מטמא. וקשה
לר"י: דבפרק ג' דמסכת ע"ז (ר' כט) פלגי רב
ושמואל בע"ז שנשתברה מאלה, דרב אמר:
צריכה לבטל כל קיסם וקיסם, ושמואל אמר:
אין ע"ז צריכה לבטל אלא דרך גדילתה. ומביע
לאוקמא פלוגתייהו בשברי שברים. ומסיק
דבע"ז של חוליות עסקין, והדיוט יכול
להחזירה קא מפלגי. דרב סבר: כיון דהדיוט
יכול להחזירה כו' – לא בטלה. משמע: דבאין
הדיוט יכול להחזירה – אפי' רב מודה דשריא.
ונראה לר"י: דהתם פלגי בחוליות קטנים,
דכשנחפרקין הוו כעין שברי שברים, דקאמר
התם מיעקרא, אבל הכא מיידי בחוליות
גדולות, דאפי' שמואל מודה דאסורי בהנאה,
אפי' אין הדיוט יכול להחזירה: וישימו להם
בעל ברית וגו'. האי קרא בשוטים כתיב:
וקשה לר"י: למה לא הביא קרא דמלכים (ב א)
"זבוב בעל עקרון" ולמה ליה לאתויי ברייתא?
וה"ל דאי מהתם ה"א – זבוב גדול היה, אלא
שהיה לו דמות זבוב. לכך מייתי מהבא, שהיה
קטן כשאר זבובים, כדקתני "ומניחה בתוך
כיסו". ודרשי לה מדרבנן "בעל ברית" משמע
שכרתו לחן ברית להיות כל שעה אצלם,
ומסברא קאמר: זה זבוב בעל עקרון:

מה מות בכזית אף ע"ז בכזית. תימה ור"י:
לרבי עקיבא, אי ישנה לאברים נוקי האי
הדיקשא לקולא, דבעי כזית אברים. אבל ע"ז
שלימה, אפילו אין בה כזית. דומיא דמות,
כשהוא שלם – דמטמא אפילו אין בו כזית.
כדאמר בגזיר בפרק "כ"ז" (דף ג.) ויש לומר:
דבמות, אפי' אבר שלם שאין בו כזית – טמא.
כדאמרין נמי התם, א"כ כל איבר אחד כמו
כולה. ואם תאמר: אכתי מצי לאוקמא הדיקשא
בחוליא אחת, שכנגדה במת לא חשיב אברו
וה"ל דהדיא אפילו כזית לא מטמא. דכשברי
שברים חשיב: **גלמדרגה** משק. דספינה
אינה מיוחדת למדרס, אף על פי שכל שעה
יושבין בה בני אדם מכל מקום עיקר עשויות
לפרגמטיא, ואומרי בה עמוד ונעשה מלאכתנו.
דאי ספינה מיוחדת למדרס – לא הוה יליפנין
משק. כדאמרין בריש "אלו מומין" (בכרז)
(לה) דמדרסות לא איתקש לשק: **לאפוקי**
ספינה שאינה מיטלטלת מליאה. ומה
שמיטלטלת בים – לא חשיב ליה טלטול. כיון
דעיקר הילוכה מחמת המים:
ולחנניא

פרעו הן – טהורין. כמאן אולא הא דתניא: כל הטמאות
המסיטות טהורות, חוץ מיופסו של זב שלא מצינו לו
חבר בכל התורה כולה – ל"מא דלא פרבי עקיבא, דאי
פרבי עקיבא איכא נמי ע"ז? אפילו תימא ר' עקיבא,
תנא זב וכל דדמי ליה. פעי רב קמא בר גוריא: ע"ז
ישנה לאברים, או אינה לאברים? היכא דהדיוט יכול
להחזירה – לא תיבעי לך, דכמאן דמחברת דמי. כי
תיבעי לך – היכא דאין הדיוט יכול להחזירה, מאי?
פין דאין הדיוט יכול להחזירה – כמאן דמתברא דמי,
או דילמא: הא לא מחסרה! ואיכא דבעי לה להך
גיטא: היכא דאין הדיוט יכול להחזירה – לא תיבעי
לך דכמאן דמתברא דמי, כי תבעי לך – היכא דהדיוט
יכול להחזירה, מאי? פין דהדיוט יכול להחזירה –
כמאן דמתברא דמי, או דילמא: השתא מיהא קשלפה
ושריא? תיקו. פעי רב אחריבוי בר אמי: ע"ז פחותה
מפזות, מהו? מחקיף לה רב יוסף: למאי? אילימא
לענין איסורא – לא יהא אלא זבוב פצל עקרון, דתניא:
"וישימו (לה) פצל ברית לאלהים" זה זבוב פצל עקרון,
מלמד שכל אחד ואחד עשה דמות וראתו ומניחה
בתוך כיסו, פין שזוכרה מוציאה מתוך כיסו ומחבקה
ומנשקה. אלא לענין טומאה מאי? פין דאיתקיש לשרין,
מה שרין בכעדרשה – אף ע"ז נמי בכעדרשה, או דילמא:
הא איתקיש למת, מה מת בכזית – אף ע"ז בכזית?
אמר רב אריא ואיתימא רבה בר עולא: ת"ש, דתניא:
ע"ז פחותה מפזות – אין בה טומאה כל עיקר, שנאמר
"וישלך את עפרה (אל) קבר בני העם". מה מת בכזית
– אף ע"ז בכזית. ורבנן, למאי הלכתא איתקיש לשרין
– דלא מטמא במשוא, לנדה – דאינה לאברין, למת –
דלא מטמא בכעדרשה. אימא לחומרא: למאי הלכתא
אקשה רחמנא לשרין – לטמויי בכעדרשה, לנדה –

לטמויי באבן מסמא, אקשה רחמנא למת – לטמויי באהל! טומאת עבודה זרה דרבנן היא,
וקולא וחומרא – לקולא מקשינן, לחומרא לא מקשינן. **מתני'** מנין לספינה שהיא טהורה –
שנאמר "דרך אניה בלב ים". **גמ'** פשיטא אניה בלב ים היא! הא קמ"ל: פים, מה הם טהור
– אף ספינה טהורה. תניא, חנניה אומר: נלמדה משק, מה שק מיטלטל מלא וריקן – אף כל
מיטלטל מלא וריקן, לאפוקי ספינה דאינה מיטלטלת מלא וריקן. מאי בינייהו? איכא בינייהו
ספינה של חרס. מאן דאמר אניה בלב ים – הא נמי בלב ים היא, למ"ד פישק – הנך (היא)
דכתיבי גבי שק דאי מיטלטלת מלא וריקן – אין, אי לא – לא, אבל ספינה של חרס – אע"ג
דאינה מיטלטלת מלא וריקן, אי נמי: ספינת הירדן. למ"ד אניה בלב ים היא – הא נמי אניה
בלב ים היא, למ"ד מיטלטלת מלא וריקן – הא נמי מיטלטלת מלא וריקן. דא"ר חנינא בן
עקיבא: מפני מה אמרו ספינת הירדן טמאה – מפני שפוענים אותה בבישה, ומורידין אותה
למים. א"ר יהודה אומר רב: לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש ואפי' שעה אחת,
שחרו כמה שנים נשנית משנה זו בבית המדרש ולא נתגלה טעמה עד שפא רבי חנינא בן
עקיבא ופירשה. אמר רבי יוחנן: לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש ומדבריו תורה
ואפי' בשעת מיתה שנא' "זאת התורה אדם פי ימות באהל" – אפי' בשעת מיתה תהא עוסק
בתורה. אמר ר"ל: אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר "זאת התורה אדם פי ימות באהל". אומר רבא:
ולחנניא

פרעו הן – טהורין. דתנן: כל שהזב נישא עליו – טהור, חוץ מן
הקראי למשכב ומנושב האדם. אבל כל שאר כלים ואוכלים – אין מיטמאין מחמת
משכב ומנושב. כדתניא (לעיל דף נט.) מי שמיחה לשיכבה, יצא זה שאומרים עמוד
ונעשה מלאכתנו. ולקמחי אפילו ראשון לטומאה מחמת משא הזב – נמי לא, דכי
כתיב משא הזב – באדם כתיב, והנושא
אותם וגו'. והא דאמר לעיל: גוי וגו' וע"ז
שהיטות אחרים טמאים – באדם קאמרין:
כל הטמא' המסיטות. אחרים, כגון בכך
מאוננים, או אדם טמא מת שהיט את חברו
טהורין: שלא מצינו לו. בשאר טומאות
שבתורה אלא בזה: וכל דדמי ליה. דאיתי
מריבויא דזב. וע"ז מנדה גמרי, דהיינו זב:
ישנה לאברים. אברו של חוליות, ישנה
לטומאה אבר אבר או לא? דהדיוט יכול
להחזירה. שאין צריך אומן לכך: פחותה
מפזות. והיא שלמה: לענין איסור. ליאסר
בהנאה: ומחבקה ומנשקה. וזהו לשון ברית
– אהבה וחבה. אלא אדוקים בה. וע"ז היא:
הא איתקיש למת. דלדקמן "אל קבר בני העם":
ורבנן למאי הלכתא? ר' יושק תשקפתא? הא
לרבנן דאמרי איהא מטמאה במשוא, למאי
הלכתא אמרו אליבייהו דאיתקש לנדה –
דאינה לאברים. ולשרין – דלא מטמאין
במשוא, למת – דאינה מטמאה בכעדרשה.
כולהו לקולא: אימא. כוליהו לחומרא: דרבנן.
דכל הך דייקשות דברי קבלה נהנה
ואסמכתא בעלמא. וישק תשקפתא? הא
לשון שרין ממש הוא, אלא עיקר קרא
לכנות לה שם לגנאי אהא: **מתני'** שהיא
טהורה. שאינה מקבלת טומאה: בלב ים.
הרי היא פים: **גמ'** פשיטא אניה בלב ים
היא. לאו פירקא היא, אלא פירוש למתני:
נלמדה משק. שהרי כלי עץ היא, והדוקשה
לשק לענין טומאה. אף כו'. וזו אניה
מיטלטלת מלאה, דגדולה היא: ספינה של
חרס. דלא איתקש לשק: אי נמי ספינת
הירדן. איכא בינייהו שהיא קטנה
ומיטלטלת מלאה וריקנית, לפי שהנהר קטן:
הא נמי בלב ים. דים לאו דקא, וכל
הנהרות נמי טהורין: דנשנית משנה זו. וכל
מסכת כלים, דתני בה "ספינת הירדן טמאה",
ולא נתגלה השעם לקח:

ולחנניא
היא, טומאת עבודה זרה דרבנן היא,
וקולא וחומרא – לקולא מקשינן, לחומרא לא מקשינן. **מתני'** מנין לספינה שהיא טהורה –
שנאמר "דרך אניה בלב ים". **גמ'** פשיטא אניה בלב ים היא! הא קמ"ל: פים, מה הם טהור
– אף ספינה טהורה. תניא, חנניה אומר: נלמדה משק, מה שק מיטלטל מלא וריקן – אף כל
מיטלטל מלא וריקן, לאפוקי ספינה דאינה מיטלטלת מלא וריקן. מאי בינייהו? איכא בינייהו
ספינה של חרס. מאן דאמר אניה בלב ים – הא נמי בלב ים היא, למ"ד פישק – הנך (היא)
דכתיבי גבי שק דאי מיטלטלת מלא וריקן – אין, אי לא – לא, אבל ספינה של חרס – אע"ג
דאינה מיטלטלת מלא וריקן, אי נמי: ספינת הירדן. למ"ד אניה בלב ים היא – הא נמי אניה
בלב ים היא, למ"ד מיטלטלת מלא וריקן – הא נמי מיטלטלת מלא וריקן. דא"ר חנינא בן
עקיבא: מפני מה אמרו ספינת הירדן טמאה – מפני שפוענים אותה בבישה, ומורידין אותה
למים. א"ר יהודה אומר רב: לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש ואפי' שעה אחת,
שחרו כמה שנים נשנית משנה זו בבית המדרש ולא נתגלה טעמה עד שפא רבי חנינא בן
עקיבא ופירשה. אמר רבי יוחנן: לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש ומדבריו תורה
ואפי' בשעת מיתה שנא' "זאת התורה אדם פי ימות באהל" – אפי' בשעת מיתה תהא עוסק
בתורה. אמר ר"ל: אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר "זאת התורה אדם פי ימות באהל". אומר רבא:
ולחנניא

שבת דף פג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) רמה

אולם אם נִרְעוּ וְ-הֵאוֹכִלִים וְהַמְשָׁקִים הוֹרִידוּ וְהִכְרִיעוּ אֶת הַכֶּף
הַשְּׂנִיָּה וְנִמְצָא שֶׁהֵם מְסִיטִים וְנוֹשְׂאִים אֶת הַזֶּבֶב, הֵם מְהַרְרִין מִטּוֹמָא
הַיִּסְטָה, כִּיּוֹן שֶׁאֵין נִטְמָא בְּמִשְׁאֵי הַזֶּבֶב אֲלָא דְּבַר הָרָאוּי לְמִשְׁכַּב
וּמוֹשָׁב וְהָאֲדָם. הִרִי שֶׁמִּבּוֹאֵר בְּבִרְיָאָה שֶׁישׁ אוֹפֵן בּוֹ דְּבַר דּוֹמֵם
יִכּוֹל לְהַסִּיט, וְכֵמוֹ כֵּן נִתֵּן לִזְמַר לִגְבֵי עֲבוּדָה זָרָה, שִׁיכּוּלָה לְהַסִּיט
אֶת הַטְּהוּרִים עַל יְדֵי הַכְרַעַת כֶּף הַמֵּאוֹנִים.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִיָּיָא בַּעֲנִין טוֹמָאָה הַמְּסִיטָה, וּמְבַרֶּרֶת כְּמִי
נִשְׁנֵאת הַבְּרִיָּיָא. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: כִּמָּאן אֲזֵילָא הָא דְּתִנְיָא – כְּשִׁיטָה
מִי הוֹלֶכֶת הַבְּרִיָּיָא שֶׁשֶּׁנִּינוּ בָּהּ, כָּל הַמְּמָאֹת הַמְּסִיטוֹת אֶת הַטְּהוּר
עַל יְדֵי כֶּף הַמֵּאוֹנִים, אוֹ אֲדָם טָמֵא מִתְּשׁוּבָה טְהוֹר, מְהוֹרֹת – לֹא
נִטְמָאוּ הַטְּהוּרִים מִזְּמַת הַיִּסְטָה, חִוּין מְהִיפְטוּ שָׁל זָב שֶׁמִּטְמָא, שְׁלָא
מְצִינֵי לוֹ חֶבֶר וְ-אוֹפֵן הַדּוּמָה לֹא כָּל הַתּוֹרָה בּוֹלֶה, שִׁיטְמָא בְּהִיטָה
כְּמוֹתוֹ. לִמָּא – הָאֵם נִאֲמַר, שֶׁבְּרִיָּיָא הִיא דְּלֹא כְּשִׁיטָה רַבִּי
עֲקִיבָא, דָּאִי כְּרַבִּי עֲקִיבָא הִיא, מְדוּעַ שָׁנָה הִתְנַא שְׁלָא מְצִינֵי שְׁמָא
שֶׁהִסִּיט אֶת הַטְּהוּר מִטְמָאוּ אֶלָּא בּוֹב, וְהִרִי לְשִׁיטָתוֹ אִיכָא נָמִי וְ-יֵשׁ
גַּם עֲבֻדָּה זָרָה שֶׁמִּטְמָא בְּהִיטָה, וְכִמְבּוֹאֵר לְעִיל (ע"א). מְשִׁיבָה
הַגְּמָרָא: אֲפִילוּ תִּימָא – אִף אִם תֵּאֲמַר שֶׁהַבְּרִיָּיָא כְּרַבִּי עֲקִיבָא, אֵין
לְהַקְשׁוֹת מִזְּמַבּוֹאֵר בַּהּ שֶׁרַק זָב מִטְמָא בְּהִיטָה, כִּיּוֹן שֶׁתִּנְיָא וְ-הִתְנַא
שָׁנָה לְשׁוֹן זָב, וְכוּנְתוֹ לְכָל הַטּוֹמָאוֹת דְּרַבִּי לִיָּה – הַדּוּמָה לֹא
וְנִלְמַדוֹת מִמֶּנּוּ, וְהִינּוּ זָבָה, נִדָּה וְיוֹלְדָה, שֶׁמִּטְמָאוֹת בְּהִיטָה,
וְעֲבוּדָה זָרָה בְּכֻלָּן, שֶׁהִרִי טוֹמָאָה נִלְמַד מִנֶּדָּה.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה סֵפֶק הָאֵם אֲבֵרִי עֲבוּדָה זָרָה שֶׁהִתְפַּרְקוּ מִזְּעֻבּוּדָה
זָרָה מִטְמָאִים אוֹ לֹא. מִסְתַּפֵּק הַגְּמָרָא: כִּיּוֹן וְ-הִתְפַּרְקוּ רַב הִמָּא בִּר
גּוּרִיא, טוֹמָאָה עֲבֻדָּה זָרָה, הָאֵם יִשְׁנָה לְאִכְרִין – בְּכָל אֲבֵר וְאֲבֵר וְאִף
אִם אֵינוּ מְחוּבָּר לְגוֹף הָעֲבוּדָה זָרָה, וְאִם כֵּן, עֲבוּדָה זָרָה הַעֲשׂוּיָה
מִחוּלּוּת וְהִתְפַּרְקָה, כָּל אֲבֵר מִטְמָא בְּפִי עֲצֻמוֹ, אוֹ אֵינָהּ לְאִכְרִין
אֲלָא רַק כְּשִׁצּוֹרֶת הָעֲבוּדָה זָרָה שְׁלֵמָה, וְאִם כֵּן, עֲבוּדָה זָרָה
שֶׁהִתְפַּרְקָה, אֲבֵרִיָּה אֵינֶם מִטְמָאִים. וּמְבַרֶּרֶת הַגְּמָרָא בְּאִיזָה אוֹפֵן
יֵשׁ סֵפֶק: הִיכָא וְ-בְּאוֹפֵן דָּגֵם הָדִיּוֹט וְ-אֲדָם שְׁאִינוּ אוֹמְנִין יִכּוֹל
לְהַחְזִירָה לְכַפִּי שְׁהִיָּתָה מִתְּחִילָה לֹא תִּיבָעִי לָךְ – אֵין לְהַסְתַּפֵּק בָּהּ,
אֲלָא פְּשׁוּט הוּא דְּכִמָּאן דְּמִתְּפַרְקָה דְּמִי – שִׁישׁ לְחַחֲשִׁיב אֶת הָעֲבוּדָה
זָרָה כְּמִי שֶׁהִיא מְחוּבָּרָה, וְאֲבֵרִיָּה מִטְמָאִים כְּעֲבוּדָה זָרָה שְׁלֵמָה.
אֲלָא כִּי תִּיבָעִי לָךְ – בְּאִיזָה אוֹפֵן יֵשׁ לָךְ לְהַסְתַּפֵּק, הִיכָא דָּאֵין הָדִיּוֹט
יִכּוֹל לְהַחְזִירָה לְהִיּוֹת כְּפִי שְׁהִיָּתָה מִתְּחִילָה, מָאִי – מִזֶּה דִּין הָעֲבוּדָה
זָרָה, הָאֵם כִּיּוֹן דָּאֵין הָדִיּוֹט יִכּוֹל לְהַחְזִירָה לְצוּרָתָה הָרֵאשׁוֹנָה, כִּמָּאן
דְּמִתְּפַרְקָה דְּמִי – הִרִי זֶה כְּמִי שֶׁנִּשְׁבַּרָה הָעֲבוּדָה זָרָה, שְׁבִּאוֹפֵן זֶה
וְדָאִי אֵין הַשְּׁבֵרִים מִטְמָאִים, אוֹ דִּילָמָּה – אוֹ שְׁמָא יֵשׁ לִזְמַר, הָא לֹא
מִתְּפַרְקָה – הִרִי זֶה חֲסֵרָה הַצּוּרָה כְּלוֹם וְכָל חוּלְיוֹתֶיהָ לְפָנֵינוּ וְאוֹמְנִין
יִכּוֹל לְחַבְרִין, וְלִכְךָ אֲבֵרִיָּה מִטְמָאִים.
וּמְבִיאָה הַגְּמָרָא אוֹפֵן נֹסֶף לְבִיאּוֹר סְפִיקוֹ שֶׁל רַב חִמָּא בִּר גּוּרִיא:
וְאִיכָא דְּבָעִי לָהּ לְהָה נִיכָא – וְיֵשׁ שֶׁהִסְתַּפֵּקוּ בַּעֲנִין זֶה בְּאוֹפֵן אַחֵר,
הִיכָא דָּאֵין הָדִיּוֹט יִכּוֹל לְהַחְזִירָה כְּפִי שְׁהִיָּתָה מִתְּחִילָה, לֹא תִּיבָעִי
לָךְ, אֲלָא דְּבַר פְּשׁוּט הוּא דְּכִיּוֹן שְׁאִינָה חֲזוּרָה בְּקַל לְצוּרָתָה
הָרֵאשׁוֹנָה כִּמָּאן דְּמִתְּפַרְקָה דְּמִי – הִרִי זֶה כְּמִי שֶׁנִּשְׁבַּרָה הָעֲבוּדָה
זָרָה וְאֵין אֲבֵרִיָּה מִטְמָאִים. כִּי תִבָּעִי לָךְ, הִיכָא דְּהָדִיּוֹט יִכּוֹל לְהַחְזִירָה
לְצוּרָתָה הָרֵאשׁוֹנָה, מָאִי – מִזֶּה דִּין אֲבֵרִיָּה הָעֲבוּדָה זָרָה, הָאֵם כִּיּוֹן
דְּהָדִיּוֹט יִכּוֹל לְהַחְזִירָה לְצוּרָתָה הָרֵאשׁוֹנָה, כִּמָּאן דְּמִתְּפַרְקָה דְּמִי –
הִיא נִחְשָׁבֶת כְּמִחוּבָּרָה וְאֲבֵרִיָּה מִטְמָאִים כְּעֲבוּדָה זָרָה שְׁלֵמָה. אוֹ
דִּילָמָּה, עַל אִף שֶׁגַּם אֲדָם שְׁאִינוּ אוֹמְנִין יִכּוֹל לְהַחְזִירָה לְצוּרָתָה
הָרֵאשׁוֹנָה, מְכַל מִקּוֹם הִשְׁתָּא מִיָּהָה קִשְׁלָפָה – כַּעַת הִרִי צוּרָתָה
הִתְפַּרְקָה וְאֵין אֲבֵרִיָּה מְחוּבָּרִים, וְשִׁרָאִי – וּמִמִּילָא נִטְהַרָה עֲבוּדָה
זָרָה וְזוֹ מִטּוֹמָאָה כִּיּוֹן שֶׁאֵין צוּרָתָה שְׁלֵמָה. מְסִיקָה הַגְּמָרָא: תִּיּוֹן
– אֵין הַכְרַעָה בְּסֵפֶק זֶה אֲלָא תַּעֲמוּד בְּסֵפֶק.
הַגְּמָרָא מִסְתַּפֵּק סֵפֶק נֹסֶף בַּעֲנִין טוֹמָאָה עֲבוּדָה זָרָה. מִסְתַּפֵּק
הַגְּמָרָא: כִּיּוֹן רַב אֲהִדְבּוּי בִּר אֲמִי, עֲבֻדָּה זָרָה שְׁלֵמָה הִתְפַּרְקָה
בְּגוּדְלָה מְכֻיָּה, מָהוּ – מִזֶּה דִּינָהּ, כְּלוֹמֵר, הָאֵם דִּינָהּ כְּעֲבוּדָה זָרָה
עַל אִף קִטְטָהּ, אוֹ שְׁמָא אֵין דִּינָהּ כְּעֲבוּדָה זָרָה. מְתַקֵּף לָהּ רַב יוֹסֵף
– הַקְּשָׁה רַב יוֹסֵף עַל סֵפֶק זֶה, לִמָּא – לִגְבֵי אִיזָה עֲנִין יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק
כְּעֲבוּדָה זָרָה הַקְּטַנָּה מְשִׁיעוֹר כּוּיָה, אֲלִילָמָּה – אִם נִאֲמַר שֶׁהִסְפֵּק

הוּא לְעִנְיָן אִיפְסוּרָא – לְעִנְיָן אִיסוּר הִנָּא מִזְּעֻבּוּדָה זָרָה, הָאֵם דְּבַר
הַפְּחוֹת מְשִׁיעוֹר כּוּיָה שֶׁנַּעֲבַד לֹא נִאֲסַר בְּהִנָּא אוֹ שֶׁאֵף בְּשִׁיעוֹר
זֶה נִאֲסַר בְּהִנָּא, הִרִי אֵין לְהַסְתַּפֵּק בּוֹה, מִשּׁוּם שְׁלָא יָהֵא אֲלָא
כְּזָבִיב כְּעַל עֲקָרִין שְׁהִיָּה קֶטַן בִּיּוֹתֵר וְנִאֲסַר בְּהִנָּא, דְּתִנְיָא
בְּרִיָּיָא, נִאֲמַר בְּפִסּוֹק (שׁוֹפְטִים ח לז) וְיָהִי כַּאֲשֶׁר מִת גִּדְעוֹן
וְיִשׁוּבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִזְנוּ אַחֲרֵי הַבְּעִלִּים וְיִשְׁמִי (לֶחֶן) [לֶחֶם] כְּעַל
בְּרִית לְאַלְהִים, כְּלוֹמֵר, שְׁמֹו לְעַצְמֹם לֹאֲלוֹה עֲבוּדָה זָרָה שֶׁנִּשְׁנָה
בְּעַל בְּרִית, וּמְבַרֶּרֶת הַבְּרִיָּיָא שֶׁעֲבוּדָה זָרָה זֶה, וְזָבִיב כְּעַל
עֲקָרִין. וּמְבַרֶּרֶת הַבְּרִיָּיָא: מְלִמָּה, שְׁכָל אֶחָד וְאֶחָד עֲשֶׂה דְּמוּת
וְיִרְאָתוֹ – הָעֲבוּדָה זָרָה לֹא הוּא עוֹבֵד, וּמְנִיחָה בְּתוֹךְ כִּיסוֹ, וְכִיּוֹן
שְׁוֹזְכָה וְ-וּבְכָל פַּעַם שֶׁנִּזְכַּר בָּהּ, מוֹצִיָּאָה בְּתוֹךְ כִּיסוֹ וּמְחַבְּקָהּ
וּמְנַשְׁקָהּ, וְלִכְךָ נִקְרָאת 'בְּעַל בְּרִית'. הִרִי מוֹכַח מִלְשׁוֹן הַבְּרִיָּיָא
שֶׁאֵף עֲבוּדָה זָרָה בְּצוּרָתָה וְזָבִיב שְׁהִיא קִטְנָה מְשִׁיעוֹר כּוּיָה שֶׁנַּעֲבַדָה,
יֵשׁ לָהּ שֵׁם עֲבוּדָה זָרָה וּמִמִּילָא הִיא נִאֲסַרָה. אֲלָא עַל כְּרַחֵךְ סְפִיקוֹ
שֶׁל רַב אֲחִדְבּוּי בִּר אֲמִי הוּא לְעִנְיָן מוֹצִיָּאָה שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה, מָאִי –
מִזֶּה דִּין הָעֲבוּדָה זָרָה לְעִנְיָן טוֹמָאָה, הָאֵם כִּיּוֹן דְּאִיְתָקִישׁ לְשִׁרְיָן
כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל (פב), יֵשׁ לִזְמַר בָּהּ, מָה שִׁרְיָן שִׁיעוֹר טוֹמָאָה
כְּכַעֲדָשָׁה, אִף עֲבֻדָּה זָרָה נָמִי, שִׁיעוֹר טוֹמָאָה כְּכַעֲדָשָׁה. אוֹ דִּילָמָּה,
הָא אִיְתָקִישׁ עֲבוּדָה זָרָה לִמָּה, וְכִמְבּוֹאֵר בְּסוּמָךְ, וְאִם כֵּן יֵשׁ לִזְמַר,
מָה מִת כְּכֻיָּת – כִּשֶׁם שֶׁמֵּת מִטְמָא רַק בְּשִׁיעוֹר כּוּיָה וְלֹא בְּשִׁיעוֹר
כְּעֻדָּשָׁה, אִף עֲבֻדָּה זָרָה מִטְמָא רַק כְּכֻיָּת וְלֹא כְּעֻדָּשָׁה.
פּוֹשְׁטָה הַגְּמָרָא אֶת הַסֵּפֶק: אֲמַר רַב אֲמִי, וְאִיְתָמָא – וְיֵשׁ וְאִיְתָמָא
שֶׁאֲמַר זֹאת רָבָה בִּר עוֹלָא, תָּא שְׁמַע, דְּתִנְיָא בְּרִיָּיָא, עֲבֻדָּה זָרָה
שֶׁחֲתוּבָה מְשִׁיעוֹר בְּרִית, אֵין בָּהּ טוֹמָאָה כָּל עֲקָר, שְׁנֵאֲמַר כֹּאשֶׁר
יִאֲשִׁירוּ הַמֶּלֶךְ טִיְהָר אֶת יִירוּשָׁלַיִם מִכָּל הָעֲבוּדָה זָרָה שְׁהִיָּתָה בָּהּ
מִמִּי מִנְּשָׁה וְאִמּוֹן שֶׁמִּלְכּוֹ לְפָנֵינוּ (מְלִכִים ב' כג ו), וְיִצָּא אֶת
הָאֲשֶׁרָה מִבֵּית ה' וְגו' וְיִשְׁרָף אֹתָהּ בְּנֹזֶל קֶדְרֹון וְיִדָּק לְעֶפֶר וְיִשְׁלַךְ
אֶת עֲפָרָהּ (אֵל) [עַל] לְכָר בְּנֵי הָעָם. וְיֵשׁ לְדַרְשׁ מִלְשׁוֹן הַפִּסּוֹק
שֶׁהִקִּישׁ אֶת הָעֲבוּדָה זָרָה לְקַבֵּר הַמֵּת, מָה מֵּת מִטְמָא רַק כְּכֻיָּת, אִף
עֲבֻדָּה זָרָה מִטְמָאִים כְּכֻיָּת.
הַגְּמָרָא חֲזוּרָה לְדוֹן בְּדַרְשׁוֹת שֶׁל הַהִיקְשׁוֹת שֶׁנִּאֲמַרוּ בְּעֻבּוּדָה זָרָה.
מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְדָבָן הַסּוֹבְרִים וְלִשְׁיטָה רַבִּי אֲלַעְזָר שֶׁעֲבוּדָה זָרָה
מִטְמָאִים רַק בְּמַגַּע, הִרִי לִמָּא הִלְכָתָא אִיְתָקִישׁ לְשִׁרְיָן – לִגְבֵי אִיזָה
הַלְכָה הַקִּישׁ הַכְּתוּב אֶת הָעֲבוּדָה זָרָה לְשִׁרְיָן, לְעִנְיָן זֶה דְּלֹא מְטַמָּא
בְּמִשְׁאֵ – שֶׁאֵין עֲבוּדָה זָרָה מִטְמָאִים בְּמִשְׁאֵ אֲלָא רַק בְּמַגַּע בְּדִין
הַשֶּׁרֶץ שְׁאִינוּ מִטְמָא בְּמִשְׁאֵ אֲלָא בְּמַגַּע. וְהַהִיקֵשׁ שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה
לְנִדָּה, הוּא לְעִנְיָן זֶה דְּאֵינָהּ מִטְמָאִים לְאִכְרִין, כְּלוֹמֵר, אִם הִיָּתָה
הָעֲבוּדָה זָרָה הַעֲשׂוּיָה חוּלּוּת חוּלּוּת וְהִתְפַּרְקָה מִמֶּנָּה חוּלּוּת
אֲחֵת, אוֹתָהּ חוּלּוּת אֵינָה מִטְמָאִים מִדִּין עֲבוּדָה זָרָה, וְהַהִיקֵשׁ
לִמָּה, הוּא לִגְבֵי הַלְכָה זוֹ דְּלֹא מְטַמָּא הָעֲבוּדָה זָרָה כְּכַעֲדָשָׁה כְּשִׁרְיָן
אֲלָא מְשִׁיעוֹר כּוּיָה כְּמָת. וְיֵשׁ לְשִׁאֵל עַל לִימּוּדִים אֵלּוּ, מְדוּעַ
נִדְרָשׁוּ כָּל הַיִּקְשׁוֹת אֵלּוּ לְהַקֵּל, אִיכָא – תֵּאֲמַר שִׁישׁ לְדַרְשׁ
הַיִּקְשׁוֹת אֵלּוּ לְחֻמְרָא, וְהִינּוּ, לִמָּא הִלְכָתָא אִיְתָקִישׁ דְּחִמָּא אֶת
הָעֲבוּדָה זָרָה לְשִׁרְיָן, לְחֻמְרָא עֲלִיָּה וְלִמְנוּיָא כְּכַעֲדָשָׁה – כְּבַר
מְשִׁיעוֹר כְּעֻדָּשָׁה כְּמוֹ שֶׁרַךְ וְלֹא רַק מְשִׁיעוֹר כּוּיָה. וְשֶׁהִיקֵשׁ לְנִדָּה
הוּא לְחֻמְרָא וְלִמְנוּיָא אִף בְּאִכְרִין מְטַמָּא, וְזֶה דְּאִיְתָקִישׁ דְּחִמָּא אֶת
הָעֲבוּדָה זָרָה לִמָּה, הוּא לְכּוּדִי לְחֻמְרָא וְלִמְנוּיָא בְּאִתָּל – שֶׁעֲבוּדָה
זָרָה תִּטְמָא בְּאִתָּל, כִּשֶׁם שֶׁהִמֵּת מִטְמָא בְּאִתָּל. מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא:
מִוְכָּמָה עֲבֻדָּה זָרָה דְּרָבָן הִיא וְלֹא נִאֲמַרָה בְּתוֹרָה, וּמִשּׁוּם כֵּךְ, אִם
יֵשׁ אֲפִשְׁרוֹת לְדַרְשׁ לְקוּלָא וְיֵשׁ אֲפִשְׁרוֹת לְדַרְשׁ לְחֻמְרָא, לְקוּלָא
מְקִשְׁנִי – דּוֹרְשִׁים אֶת הַהִיקֵשׁ בְּאוֹפֵן הַמִּיקָל בְּדִין, וְאִילוּ לְחֻמְרָא
לֹא מְקִשְׁנִי.

משנה

משנתנו ממשיכה בדרשת דינים שהוסמכו למקראות: מִנִּין לְסִפְיָה
שְׁהִיא מְהוּרָה – שְׁאִינָה מְקַבֵּלֶת טוֹמָאָה וְאִפִּילוּ הִיא שֶׁל חֶרֶס,
שְׁנֵאֲמַר (משלי ל ט) יִרְדָּה אֵינָה בְּכָל יוֹם.

44 בְּהִנָּיָה, שלומד שספינה העשויה מעץ אינה נטמאת כיון שאינה
45 מיטלטלת מלאה וריקנית כ'שק' ממנו נלמדת טומאת כלי עץ,
46 ולכך ספינה של חרס נטמאת כיון שכלי חרס לא הוקשו לשק והם
47 מטמאים אף אם אינם מיטלטלים מלאים. רבי יוסי אומר, אף
48 הַסְּפִינָה הַזֹּהֶרָה במגע, לפי שהוא סובר בְּתַנָּא דִּין – התנא
49 במשנתו (לעיל פג:) שלומד דין ספינה מהכתוב (משלי ל יט) 'דֶּרֶךְ
50 אֲנִיָּה בָּלֵב יָם', ובכלל זה אף ספינה של חרס.
51 מקשה הגמרא: פְּתִיקָה לָהּ רַב פָּסָא על ביאורו של רב זביד, הרי
52 לפי דבריו על כרחך יש לבאר שכוונת רבי יוסי לטהר את הספינה
53 אף מטומאת מגע. ואם כן, מֵאֵי כוונת רבי יוסי באומרו אף הספינה
54 טהורה, הרי תנא קמא לא טיהר כלי חרס מטומאת מגע, ועל מה
55 מוסיף רבי יוסי ואומר שאף הספינה טהורה מטומאת מגע.
56 מיישבת הגמרא: אֵלֶּא אֲמַר רַב פָּסָא, הֲכִי קָאָמַר, מִדְּרָם כְּלֵי חָרָס
57 הַזֶּהוּר כַּמְבוּאָר בַּסְמוּךְ, וּמִנֵּעוּ טָמֵא. וְכָלִי שֶׁל עֵץ, בֵּין מִדְּרָסוֹ וּבֵין
58 מִנֵּעוֹ טָמֵא כָּל כְּלֵי עֵץ הַעֲשׂוֹי לַיִּשְׁבִּיהָ, וְאֵילוֹ סְפִינַת הַיָּרְדֵּן הַזֹּהֶרָה,
59 לפי שתנא קמא סובר בְּתַנָּא דִּין (לעיל פב:) שדין ספינה נלמד
60 מהכתוב (משלי ל יט) 'דֶּרֶךְ אֲנִיָּה בָּלֵב יָם', ובכלל זה אף ספינה
61 קטנה שניתן לטלטלה כשהיא מלאה. אולם רבי יוסי אומר, אף
62 הַסְּפִינָה שֶׁזֶּכֶרִי תָנָא קָמָא, הרי היא כשאר כלי עץ וטָמֵאָהּ, לפי
63 שסובר רבי יוסי בְּהִנָּיָה שלומד שספינה אינה נטמאת משום
64 שאינה דומה לשק, וזה דרוקא בספינה גדולה שאינה מיטלטלת
65 לטלטלה אף כשהיא מלאה, נטמאת.
66 הגמרא חוזרת לברר מהיכן לומדים שכלי חרס אינו נטמא במדרס.
67 מבררת הגמרא: וּמִדְּרָם כְּלֵי חָרָס, מִנֵּלֵךְ הַזֶּהוּר – מהיכן לומדים
68 שאינו נטמא במדרס. מבארת הגמרא: אֲמַר הוֹקֵהָ, דִּין זה נלמד
69 מִדְּאֲמַר קְרָא בענין טומאת הזב (ויקרא טו ה), 'וְאִישׁ אֲשֶׁר יֵנַע
70 בְּמִשְׁכָּבוֹ יִכְבַּס בְּגָדָיו וְרֹחֲצוֹ בַּמֵּיִם וְטָמֵא עַד הָעֶרְבֹ, הרי שְׂמִקְּשׁ
71 הכתוב את מִשְׁכָּבוֹ של הזב, לו – לטומאת גופו, מה הוא, אֵית לִיהּ
72 – יש לגופו הַהָרָה על ידי שטובל בַּמִּקְוָה, אף מִשְׁכָּבוֹ נָמִי שנאמר
73 במקרא, טומאתו היא רק אם אֵית לִיהּ הַהָרָה בַּמִּקְוָה, אולם כלי
74 חרס שאין לו טהרה אפילו במקוה אינו נטמא מדין משכב הזב. רבי
75 וְ–בֵּית מִדְּרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנָא וְ–לִמְדוֹ, שהמקור לדין זה
76 הוא ממקרא אחר, שנאמר בענין טומאת הזבה (שם טו כו), 'כֹּל
77 הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו כֹּל יְמֵי זִכְרָהּ בְּמִשְׁכָּב נִדְתָּהּ יִהְיֶה לָּהּ וְכֹל
78 הַכְּלִי אֲשֶׁר תִּשָּׁב עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה בְּטֻמְאָת נִדְתָּהּ', הרי שְׂמִקְּשׁ
79 הכתוב את מִשְׁכָּבָהּ לָהּ – לזבה עצמה, מה היא, אֵית לָהּ הַהָרָה
80 בַּמִּקְוָה, אף מִשְׁכָּבָהּ נָמִי נטמא רק אם אֵית לָהּ הַהָרָה בַּמִּקְוָה, והיינו,
81 לְאִפּוּקֵי וְ–לְהוֹצִיאָהּ כְּלֵי חָרָס מִדִּין מִדְּרָס, משום דְּלִית לִיהּ הַהָרָה
82 בַּמִּקְוָה.
83 מקשה הגמרא: מִתֵּיב רַבִּי אִלְעָא, שִׁנִּינוּ בַּבְּרִייתָא, מִפֶּן בְּמֵת מִנִּין
84 – מחצלת קנים העשויה לשכיבה ואין לה בית קיבול אלא הוא
85 'פְּשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ' הראוי למדרס, מניין שאם נגע בו הדמת הוא נטמא,
86

1 וְלִהְיוֹנָה, הסובר שספינה המיטלטלת מלאה מקבלת טומאה, על
2 כרחך יש לומר שְׂמִילָטוֹל עַל יְדֵי שְׁנוּרִים שְׂמִיָּה טִילָטוֹל – גם כלי
3 שאינו מיטלטל על ידי בני אדם מחמת גודלו אלא על ידי שוורים
4 נחשב ככלי המיטלטל, ויכול להיטמא. (אין) ומביא רבא ראה
5 לדבריו, דִּתְנֵן בַּמִּשְׁנָה (כלים פכ"ד מ"ב), שֶׁלֹּשׁ עֲגֻלּוֹת הֵן – יש
6 שלשה סוגי עגלות החלוקים בדינם, עֲשׂוּיָה בְּקִמְיָדָא – עגלה
7 שהיא קצרה ועשויה ככסא המוקף משלשה צדדים, טָמֵאָהּ מִדְּרָם
8 – יכולה להיטמא אף טומאת מדרס, לפי שהיא מיוחדת לישיבת
9 אדם. בְּמִשְׁנָה – עגלה ארוכה ותחתיתה שלימה ללא כל נקב,
10 טָמֵאָהּ מִטָּמֵא מֵת – יכולה להיטמא בכל שאר הטומאות מלבד
11 טומאת מדרס, לפי שאינה מיוחדת למדרס אלא למשא, ואם יושב
12 או שוכב בה, אומרים לו 'עמוד ונעשה בה מלאכתנו'. ואילו עגלה
13 שֶׁל אֲבָנִים – שמוליכים בה אבנים גדולות, ובתחתיתה נקבים
14 גדולים, הַזֹּהֶרָה מְכֻלּוּם – אינה יכולה להיטמא כלל כיון שנקביה
15 גדולים משיעור רימון, וכל כלי שיש בו נקב כשיעור 'מוציא רימון'
16 אינו מקבל טומאה. וְאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן על משנה זו, וְאִם נקביה של
17 עגלה זו קטנים וְיֵשׁ בָּהֶּן בֵּית קִבּוֹל לְרִמּוֹנִים, טָמֵאָהּ מִטָּמֵא מֵת, וכדין
18 עגלה העשויה כמיטה. הרי שמוכח מדברי רבי יוחנן שעגלה
19 הטונה אבנים יכולה להיטמא אם שנקביה קטנים משיעור
20 'מוציא רימונים', על אף שהיא כבידה ואינה מיטלטלת אלא על
21 ידי שוורים.
22 ומביאה הגמרא את המשך המשניות במסכת כלים (פכ"ד מ"ד):
23 שֶׁלֹּשׁ סוּגֵי תִּיבּוֹת הֵן הַחֲלוּקִים בְּדִינָם, תִּיבָה שֶׁפִּתְחָהּ מִצָּדָה, ואין
24 השכיבה עליה מעכבת את שימושה העיקרי הנעשה דרך הפתח
25 שבצד התיבה, טָמֵאָהּ מִדְּרָם, כיון שאין אומרים לשוכב עליה
26 'עמוד ונעשה מלאכתנו', ונמצא שמיועדת אף לשכיבה. תיבה
27 שפתחה מִלְּמַעְלָה, והשכיבה עליה מעכבת את שימושה העיקרי
28 הנעשה דרך הפתח שבגג התיבה, טָמֵאָהּ אף מִטָּמֵא מֵת, אבל לא
29 במדרס, לפי שהיושב על גבה מונע את מלאכתו ואומרים לו
30 'עמוד ונעשה מלאכתנו', ונמצא שמיוחדת היא רק למלאכתה
31 ולא לשכיבה. וְאֵילוֹ תִּיבָה הַקָּאָה בְּמִדָּה – שהיא גדולה עד שצריך
32 למדוד את אורכה ורוחבה ואינה מיטלטלת מחמת גודלה, ופתחה
33 מלמעלה, הַזֹּהֶרָה מְכֻלּוּם, משום שאינה ראויה למדרס שהרי
34 פתחה למעלה, וכן אינה ראויה לשאר טומאות, שהרי אינה
35 מיטלטלת מליאה מחמת גודלה.
36 הגמרא מביאה ברייתא בענין טומאת ספינה ומבררת את טעמיה:
37 תָּנִי רַבֵּנָן, מִדְּרָם כְּלֵי חָרָס – כלי חרס המיוחד לישיבת הזב, הַזֶּהוּר,
38 ואינו נטמא כשאר מדרס אלא בנגיעת הזב מאוירו כמבואר
39 בסמוך. רַבִּי יוֹסֵי אֹמְרֵי, אף הַסְּפִינָה. שואלת הגמרא: מֵאֵי קָאָמַר –
40 מה כוונת רבי יוסי בדבריו 'אף הספינה'. משיבה הגמרא: אֲמַר רַב
41 זְבִיד, הֲכִי קָאָמַר – כך יש לבאר בדברי הברייתא, מִדְּרָם כְּלֵי חָרָס
42 הַזֶּהוּר, כַּמְבוּאָר בַּסְמוּךְ, וּמִנֵּעוּ – אולם אם נגעה בו טומאה מאוירו,
43 הכלי טָמֵא, וְכֵן סְפִינָה שֶׁל חָרָס טָמֵאָהּ במגע, לפי שסובר תנא קמא

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל לקראת חג השבועות, ה'תשכ"ט

שבתא ווימא טבא ולקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

רמז שבת. פרק תשיעי – אמור רבי עקיבא דף פד עמוד א – מתוך מהדורות "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י תוספות

וְהַלֵּנִיָּא: דאָמיר: ספינה המיטלטלת מלאה טמאה, אפילו אינה מיטלטלת אלא על ידי שוורים רבים גדולה - הוי טלטול, ושמה: **בְּתִידָא**. קצרה ומוקפת משלש עדיין: **טמאה בדרין**, שלשיבה מיוחדת היא: **בִּטְמֵה**, שהיא ארובה, ונתחמקה מקבלת, במטה של עור שאין בה שום קרב: **מִטְמֵה טוֹבֵאת** מַת, כלומר: מקבלת אשר טמאותיה בכלן, חוץ משומות מקרב.

לַחֲנִינִי תִּטְלֹטֵל עַל יְדֵי שְׁוֹרִים שְׂמִיָּה מִיִּלְטוֹל? (אין),
תִּתְּנֵנִי, שְׁלֹשׁ עֶגְלוֹת הֵן: עֲשׂוּיָה בְּקִטְדִּירָא – מִמָּאָה מִדְּרָם,
בְּמִסְתָּא – מִמָּאָה מִמָּא מֵת, שֶׁל אֲבָנִים – מִהוֹרָה מִכְּלוּם,
אֲמַר ר' יוֹחָנָן: וְאִם יֵשׁ בָּהּ בֵּית קָבוֹל רְמוּנִים – מִמָּאָה
מִמָּא מֵת. שְׁלֹשׁ תִּיבוֹת הֵן: תִּיבָה שֶׁפִּתְחוֹהּ מִצִּדָּה –
מִמָּאָה מִדְּרָם, מִלְּמַעְלָה – מִמָּאָה מִמָּא מֵת, וְהַבָּא
בְּמִתְּחִילָה – מִהוֹרָה מִכְּלוּם. ת"ר: מִדְּרָם כְּלִי חָרָס – מִהוֹר,
יֹסֵי אֹמֵר: אֵף הַסְפִּינָה, מֵאִי קָאֵמַר? אֲמַר רַב זְבִיד:
הֲכִי קָאֵמַר, מִדְּרָם כְּלִי חָרָס – מִהוֹר, וּמִנְעוּ מִמָּא, וּסְפִינָה
שֶׁל חָרָס – מִמָּאָה, בְּחִנְיָא. ר' יוֹסֵי אֹמֵר: אֵף הַסְפִּינָה
מִמִּהוֹרָה, בְּתֵנָּא דִּידָן. מִתְקִיף לָהּ רַב פֶּפָּא: מֵאִי 'אַף'?

– אֵלָּא אֲמַר רַב פֶּפָּא: הֲכִי קָאֵמַר, מִדְּרָם כְּלִי חָרָס
– מִהוֹר, וּמִנְעוּ מִמָּא, וְשֶׁל עֵץ בֵּין מִדְּרָם וּבֵין מִנְעוּ
מִמָּא, וּסְפִינָת הַיָּרְדֵּן – מִהוֹרָה, בְּתֵנָּא דִּידָן. ר' יוֹסֵי
אֹמֵר: אֵף הַסְפִּינָה מִמָּאָה, בְּחִנְיָא. וּמִדְּרָם כְּלִי חָרָס
מִנְּלוֹן דְּמִהוֹר? אֲמַר חֻזְקִיָּה: דְּאֲמַר קְרָא "וְאִישׁ אִשֶּׁר יֵנַע
בְּמִשְׁכָּבוֹ" מִקִּישׁ מִשְׁכָּבוֹ לוֹ; מַה הוּא – אֵית לִיה מִתְּהֵרָה
בְּמִקּוּתָהּ, אֵף מִשְׁכָּבוֹ נִמְי – אֵית לִיה מִתְּהֵרָה בְּמִקּוּתָהּ. דְּבִי ר'
שִׁמְעֵאל תֵּנָּא: "בְּמִשְׁכָּב נִדְתָּהּ וְהִיא לָהּ" מִקִּישׁ מִשְׁכָּבָהּ
לָהּ; מַה הִיא – אֵית לָהּ מִתְּהֵרָה בְּמִקּוּתָהּ, אֵף מִשְׁכָּבָהּ
נִמְי – אֵית לָהּ מִתְּהֵרָה בְּמִקּוּתָהּ, לְאַפּוּקֵי כְּלִי חָרָס דְּלִית
לִיה מִתְּהֵרָה בְּמִקּוּתָהּ. מְרִיב ר' אִילְעָא: מִפֶּן בְּמֵת מִנּוּ,

וְרַחֲמֵי

היהיא – לענין כלי שנשבר ועודנו ראוי למלאכה, ולא מעין מלאכה ראשונה. וקאמר רבי יוחנן דטהור טעמא דראשונה. ואומר בו: עמוד ונעשה מלאכתנו הראשונה, ודרי הוא אינו ראוי. אכל לומר שיהא מיוחדת למת ולא למלאכה החדשה – לא תהא זאת בישאל, דהא כתיב (במדבר יז) 'כל אשר באהל יטמא, וכל בל של פתוח' וגו'. וכל טמא לא שיהא מלאכה ראוי למדרש – ולא הווי טמא שרץ, או ליתא דמדרש נבלה. ולא הווי כמאן דאכל משום דעל ידי מת נעשה אב הטומאה, וכמו על ידי מדרש. שלא בא אלמדרש אלא לומר שהוא כלי מקבל כל טומאה, דחי טעמא דמדרש אם ישב עליו זב, אינו נעשה אב הטומאה: **הבא** **במדה**. תיבה גדולה שאינה משלטת, ויש לה חלקון ממלעלה להשתמש בתוכה: **מחורה** **מכלוב**. למדרש לא חוץ – הואיל ודחולה ממלעלה אינה משמשת שכיבה עם מחורה, ולשאר טומאות לא חוץ. דאינה משלטת מלאכה. ולא איתפרש ממה לשון 'בא' במדה. ולי נראה על שם 'אנשי מדות', כלומר: שצריכה למוד ארבה ורחבה: **מדרס** **כלי חרס** טהור. שאם ישב עליו הוב לא גנע באוירו – טהור, ואינו טמא משום מדרס. ולקביה יליף לה מקרא: **מאי קאמר**. מה ענין ספינה אצל מדרס? ספינה טהורה אין טעמא דמגע, למדרש לא חוץ: ואינעו **טמא**. אם ענין הוב בתוכה: **ספינה** **שר חרס** **מטמא**. במגעה: **בתנאי**. ודליף טעמא דמגע, ותרס לא איתקש לשם: **בתנא**. דידן. ודליף מ'בלב ים', והא נמי בלב ים: **מאי אף ספינה**. על כרחיה טהורה ממגע קאמר, ומאי 'אף', הא לא טיהר תנא קמא בכלי ממגע, ודינא אף זו כפינא בו: **וספינת תרין מחורה בתנא**. דידן. ודליף מ'בלב ים', לא שגא דגולה לא שאן קטנה. והא דידן נמי דמיצי לתרביץ וספינה על חרס **חרס: משכבו**. הוא והמשכב הדורכר באין: **כלי חרס** אין **מחורה** **ממגע**. דכתיב: *שכרתינו שפשוטי כל עץ שדורינו משטמא ממי שרץ*, מ

1 שְׁמִיָּה טִלְטוּל. נֹרָא לר"י: אִפּוּלוּ בִישׁ בַּמַּ
 2 נֶקֶט טַחְנָא: הָא רַבֵּנן נִמְי לֹא פִלְגִי: כְּהֵאָּל דִּמָּה
 3 דְּרַבִּי אֲנִיה בְּלֹב בִּים' (מִשְׁלַל ל') וְלֹא מִשּׁוּם דְּלֹא
 4 דִּין מִיטְלַטְלֵת אִפּוּלוּ עַל יַד בְּנֵי אֲדָם. דְּאִי אִינֵה
 5 מִיטְלַטְלֵת אֲלֵא עַל יַד שׁוּרִים – אֵם כֵּן
 6 מִתְמַתְּנִין דְּכֵלִים דְּתָנִי: סְפִיתֵת הִירְדִן סְמָאָה –
 7 הָיִי מְצִי לֹאֲרֹכֹזִי שְׁמִיָּה טִלְטוּל:
 8 **וְאָמַר** רַבִּי יוֹחָנָן אִם בֵּית קִיבּוּל
 9 רִימּוֹנִים כּו'. מֵהָא דִּקְתָּנִי בְּמִטָּה
 10 מִמָּאָה טַמָּא מַת – לֹא מְצִי לֹאֲרִיָּה
 11 דְּאִיכָא לִמְמַר שְׁמִיטְלַטְלֵת עַל יַד בְּנֵי אֲדָם:
 12 **שֶׁלֹּשׁ** תִּיבּוֹת הֵן. קֶשֶׁל לר"י: דֹּאמָאִי מִיִּיתֵי
 13 לָהּ דְּאִי מִשּׁוּם דְּהָאִי סִיפָא דְּהֵדָּחֵא דִּג'
 14 עֲגֻלוֹת הֵן – אֵם כֵּן הָיִי לֵהּ לֹאֲרִיָּה: הֵדָּחֵא דִּג'
 15 עֲרִיבוֹת בֵּיתִים:

16 **הבאה** במדה טהורה מכלום. אפתחה
17 למעלה קאי, דפתחה מצידה דחזאי
18 למדרס - לא בעי מיטלטל מלא וריקן, כדאמרי
19 בבכורות (דף לח.):

20 **אָלע** אמר רב פפא ד'ק בר' ושל עץ בין
21 מדרסו בין מגעו טמא. תימא לרבי
22 תם: דלמא ל' להניגה של עץ וספית דהדין לא
23 הוה ליה אלא לאפכי שינוי קמא. דל'ת'
24 ספיתג של חרס טהורא כותבא דין. ולר' יוסי אף
25 הספיתג טמאא חרסא. ר'אף דרבי יוסי - אגע
26 דקאמר ת'ק טמא: ע' כל נראה לרבינו תם כג'
27 ר'ח, גרסינן במילתיה דרב ובדי: וספיתג של
28 חרס טהורא, כתנא דין. ורבי יוסי אומר: אף
29 הספיתג טמאא, כתנאי. כמו געג ודסי אף
30 ופרי: מאי ר'אף להשתא אקא אישק
31 מילתיה דת'ק, אלא אודקוז דבריו, דדייקין
32 הא מגעו - טמא. אלא אמר פפא ד'ק בר'
33 וספיתג של חרס טמאא כתנאי. ר' יוסי אומר:
34 אף הספיתג טהורא, כתנא דין. כמו מדרס אלא
35 **אָלע** חזא דאית ליה טהרה במקוה. ואז דוק
36 א' משום דבעי למיטק מקוה גבי משכב ומושב.
37 במשכב ומושב כוז, דלא בעינן אלא דמי ליה
38 גלי חרס דלית ליה טהרה במקוה. תימא: דהא
39 רס, כדאמרין ב'הער חרובט' (חולץ דף קטט).
40 ויש במיני בגידולו קרקע טהרה במקוה.
41 וזו ענין:

מפץ במת מניין. פירש בקונטרס: דמיירי במפץ של עץ. ואין נראה לרבינו חם. דהא
פשוטי כלי עץ יש להם טהרה במקדו, כדמוכח בפרק קמא דסוכה (דף טז.)
דאמר: מטה מיטהרת אכירים. ומוקי לה בפשוטי כלי עץ, כגון ארוכה ושתי כרעים.
ואומר ר"ת: דהכא במפץ של שיפה ושל גמי, דאין לו שום טומאה אלא מדרבנן לבד
מטומאות מדרס כדפירש לעיל בפרק "מזה אשה" (דף טו.). והא פשוטי כלי עץ אית
להו טהרה במקדו – אומר ר"י ונפקא לן מדרבנן (במדבר לא) "וכל כלי עץ תתחטא"
– משמעו אפילו פשוטי, דומיא דכלי מתכות דרביבי החם. אף על גב דכתיב "וכל מעשה
עוים". לכתב למילין מה מעשה עוים מוטטל מלא וריקן, אכל כלי עץ. דלא שייך למילין
הכי אלא משק, כדכתיב (בראשית מב) "וידי עוים מה מריקים שקיהם". ולחכי נקט גמי בכל
דוכותא "מה שק מוטטל מלא וריקן כו.". ולא נקט "מה גבד מוטטל מלא וריקן",
על גב דרבנן מלא כתביב בן שק "אכל גבד או ער או שש".

מדה
 ויורה, בְּתֵר דִּמְפְכִינָן דְּתָנָא קִמָּא לְרַבִּי יוֹסִי. אֵלָא מִשּׁוּם דְּשִׁכִּיחָא טַפִּי שֶׁל עֵץ מִשָּׁל
 "בר" – אֵין לוֹ סִתְרָה אֵלָא שְׁבִירָתוֹ: מִפְּנֵי שֶׁל קִנִּים: בְּמַת מִיָּנִין. שְׁהוּא טָמֵא. לְפִי
 שִׁכְלִי הָרָאִי לְמִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב מִקְבֵּל טוּמְאָה מִנֵּזֶה בְּמַת?

בבלי שאין בְּמִינוֹ כלי אחר שנטהר במקוה, יש ללמוד מלשון
הכתוב 'בְּמִשְׁכָּבוֹ, שֶׁמִּקִּישׁ בְּמִשְׁכָּבוֹ' של הזב לו – לזב עצמו, ודינו
כדין הזב שטומאתו היא מחמת שיכול להטהר בטבילה, אולם כלי
שאינ בְּמִינוֹ כלי אחר שנטהר במקוה אינו דומה לזב עצמו, ולכך
המפץ שאין לו טהרה במקוה אינו נטמא במדרס.
הגמרא מביאה מקור נוסף לדין שהובא לעיל (ע"א) שכלי חרס
אינו נטמא בטומאת מדרס: רָבָא אָמַר, דִּין זה שְׁמִדְרָם כְּלֵי חָרִס
טָהוֹר, נלמד מִקֶּהָא – מפסוק זה שנאמר בענין טומאת כלי חרס
באהל המת (במדבר יט טו), 'וְכָל כֵּל פְּתוּחַ אֲשֶׁר אֵין צֶמֶד פְּתִיל
עָלָיו טָמֵא הוּא', והיינו, שכל כלי חרס שאין לו מכסה שסוגר אותו
ודבוק אליו, נטמא באהל המת, הָא אִם יֵשׁ צֶמֶד פְּתִיל עָלָיו, טָהוֹר
הוּא, וכן הוא מציל את האוכלים הנמצאים בתוכו מלקבל טומאה.
ומדייק רבא: מאחר ובלשון הפסוק אין חילוק באלו כלי חרס נאמר
דִּין זה, מִי לֹא עֲסָקִינוּ אף באופן דִּיחְדִּינְהוּ לכלי זה לְיִשְׁבִּית אֲשֶׁתוֹ
נָדָה, ואכן ישבה עליהם אשתו כשהיא נדה, ומכל מקום קָאָמַר
רַחֲמָנָא שהכלי טָהוֹר ומציל את האוכלים שבתוכו. ואם אכן היה
הדין שכלי חרס נטמא בטומאת מדרס, כיצד הוא מציל את
האוכלים שבתוכו מלקבל טומאה, הלא כיון שהוא עצמו טמא
הוא אינו חוצץ בפני הטומאה, אלא מוכח מדין זה שכלי חרס אינו
נעשה מדרס.

משנה

התנא שונה דין נוסף שהוסמך למקרא, בענין כלאי זרעים. מבררת
המשנה: מִנֵּין לַעֲרוּגָה של ירק שְׁהִיא שִׁשָּׁה עַל שִׁשָּׁה טַפְחִים, שִׁישׁ
אופן שְׁזוּרְעִין בְּתוֹכָהּ חֲמִשָּׁה זִרְעוֹנִין של מינים שונים, ואין בכך
ערבוב וכלאים, והיינו כשזרע אֲרָבָה מיני זרעונים, עַל אֲרָבַע
רוחות הַעֲרוּגָה, מִין בכל צד עד סמוך לקרן (צויר א), וְאַחַת
– וגרעין אחד) בְּאֶמְצַע, שְׁנָאִמַר (ישעיה סא יא) 'כִּי כְאֶרֶץ תּוֹצִיא
צִמְחָה וּבְגִנָּה זִרְעִיהָ תַצְמִיחַ', זִרְעָה לֹא נִאֶמַר אֱלֵא 'זִרְעִיהָ' בלשון
רבים. ובגמרא יתבאר כיצד משמע מכאן שהם חמשה זרעונים
בששה טפחים.

גמרא

הגמרא מבארת את דרשת המשנה. מבררת הגמרא: מֵאֵי מִשְׁמַע –
כיצד משמע מהמקרא שזורעין חמשה זרעונים בערוגת ששה
טפחים. משיבה הגמרא: אָמַר רַב יְהוּדָה, מִכָּן שבמקרא 'כִּי כְאֶרֶץ
תּוֹצִיא צִמְחָה' הובאו חמשה לשונות של צימוח זרעים, 'תּוֹצִיא' חֲדָה,
'צִמְחָה' חֲדָה, הִרִי תִרִי – ביחד הם שנים, 'זִרְעִיהָ' בלשון רבים תִּרִי,
הָא – הרי אֲרָבַע, 'תַצְמִיחַ' חֲדָה, הָא חֲמִשָּׁה, הרי רמו לחמשה מיני
זרעים. אמנם אין ללמוד מפסוק זה שהם בערוגה בת ששה
טפחים.

מבארת הברייתא: וְדִין הוּא – דבר זה נלמד מקל וחומר, וְהָא פְּכִין
קְטָנִים מִחֶרֶס שְׁפִיחָה צָר ואין אצבע אדם נכנסת בהם, שְׁטוּחִין בְּזָב
משום שאינם ראויים למדרס וכן אין להם טהרה במקוה, ואינם
נטמאים במגע שהרי כלי חרס אינו נטמא אלא מאוירו ולא
מאחוריו ופכים אלו לא ניתן לגעת בתוכם, ומכל מקום הם טָמֵאִים
בְּאֵהָל הַמֵּת, מִפְּנֵי שֶׁטָמֵא בְּמִדְרַס הוּבָה, כיון שהוא ראוי למשכב
הזב, אֵינוֹ דִּין שְׁהִיא טָמֵא בְּאֵהָל הַמֵּת. וְהִקְשָׁה רַבִּי אִילֵעָא, אִמָּאִי
המפץ נטמא במדרס, הָא לִית לֵיהּ טָהָרָה בְּמִקְוָה, ושנינו לעיל
(ע"א) שכל שאין לו טהרה במקוה אינו נטמא במדרס.
מיישבת הגמרא: אָמַר לִיה רַבִּי חֲנִינָא לרבי אילעא, שְׁאֵנִי הָתָם –
שונה דין מפץ עץ מכלי חרס, שעל אף שאין לו טהרה במקוה הוא
נטמא במדרס, הוֹאִיל וְאִיכָא בְּמִינוֹ של המפץ כלים שיש להם
טהרה במקוה, כגון כלי עץ שיש להם בית קיבול, ולכך אף המפץ
אינו מתמעט מטומאת מדרס על ידי הלימודים הממעיטים
מטומאת מדרס את הכלים שאין להם טהרה במקוה, אולם כלי
חרס שאין במינם כלים שניתן לטהרם במקוה, אינם נטמאים
במדרס.
אָמַר לִיה רַבִּי אִילֵעָא לרבי חנינא, רַחֲמָנָא לִיַּעֲלֹן מֵהָא דַּעְתָּא –
הקדוש ברוך הוא יצילנו מסברא זו, שאתה מטמא במדרס כל דבר
שמינו נטהר במקוה, שהרי פשוט שכיון שאין המפץ עצמו נטהר
במקוה, הוא אינו נטמא במדרס. השיב רבי חנינא לרבי אילעא,
אֲדִרְבָּה – להיפך. רַחֲמָנָא לִיַּעֲלֹן מֵדַעְתָּא דִּידֶךָ, שאתה מוחלק בין
כלים שיש במינם כלים שיש להם טהרה במקוה, לכלים שאין
במינם כלים שיש להם טהרה במקוה.
מבררת הגמרא: וְהַטָּמֵא מֵאֵי – ואכן מה טעמו של רבי חנינא
הסובר שדבר שיש במינו שנטהר במקוה יכול להיטמא אף אם
הוא אינו נטהר במקוה, ואינו מצריך שהוא עצמו יהיה נטהר
בטבילה כמו זב ממנו נלמד דין טהרתו בטבילה. מבארת הגמרא:
תִּרִי קָרָא בְּתִיבֵי – שני פסוקים נאמרו לגבי מדרס הזב, בפסוק אחד
בְּתִיב (ויקרא טו ה), 'וְאִישׁ אֲשֶׁר יַעַן בְּמִשְׁכָּבוֹ יִכְבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ
בְּמִי וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב', הרי שמקיש הכתוב טומאת מדרסו
לטומאת גופו, ובפסוק השני בְּתִיב (שם טו ד) 'וְכָל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר
יִשְׁכַּב עָלָיו הוּבָה וְטָמֵא וְכָל הַכְּלִי אֲשֶׁר יִשָּׁב עָלָיו יִטָּמָא', הרי
שבפסוק זה לא הקיש הכתוב את משכב הזב לגופו אלא הזכיר כל
אחד מהם לבדו, ואף נצרך לרבות את דין המשכב בלשון וְכָל
הַמִּשְׁכָּב. ויש לשאול, הָא כִּיצַד – כיצד יתבארו שני פסוקים אלו,
שבאחד משמע שמשכב הזב הוקש לגופו, ואילו בפסוק האחר
משמע שלא הוקש משכב הזב לגופו. אלא על כרחך יש לומר,
שכל כלי שִׁישׁ בְּמִינוֹ כלי אחר שנטהר במקוה, יש ללמוד מלשון
הכתוב 'וְכָל הַמִּשְׁכָּב' שחילק הכתוב ביניהם ואין דין המשכב כדין
הזב ממש, וְאֵף עַל זָב דְּהַמִּשְׁכָּב עצמו לִית לֵיהּ טָהָרָה בְּמִקְוָה, הוא
נטמא אם במינו יש דבר אחר שנטהר במקוה, ולכך המפץ נעשה
מדרס כיון שיש במינו כלי עץ שיש להם טהרה במקוה. ואילו

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז אייר, תשי"א

ברוקלין

להתלמיד מו"ה שמואל מנחם מענדיל שי

שלום וברכה!

...ומה ששואל בענין לימוד החומש עם פרש"י, הנה בכלל נוהגים שלומדים השיעור חומש
במשך היום, ואם לא הספיקו במשך היום משלימים בלילה שלאחריו...

לא שמעתי שידייקו בהסדר דחומש תהלים תניא.

ברכה להס' הנכונה בגו"ר.

וממשיכה הגמרא לבאר, וְיָקִים לָהּ לְרִבְנָן – ובקאים היו חכמים בענין זה, שסתם ערוגה שזורעים בה חמשה מיני זרעים, צריכה להיות בת ששה טפחים, כדי שלא יהיה בה משום כלאים, והטעם, דְּחִמְשָׁא בְּשִׁיתָא – שחמשה זרעים הזורעים בערוגת ששה, לֹא יִקְרֶי מְהֵרָא – אינו יונק הזרע האמצעי מהזרעים שבארבע הרוחות, ולא הם יונקים ממנו, לפי ששיעור יניקת זרע היא עד טפח ומחצה עם מקום הזרע, נמצא ששיעור ההרחקה בין הזרעים שבגבולות הערוגה לזרע האמצעי (והוא בכלל) בכדי שלא תתערב יניקת מין אחד בחבירו, הוא שלשה טפחים, הרי בהכרח ששיעור הערוגה ששה על ששה טפחים (ושלשה טפחים מהאמצעי לצד זה ושלשה לצד שכנגדו, וכך לכל הכיוונים) (וציורים א-ב), ולפי חשבון זה ניתן לזרוע חמשה מיני זרעים בערוגה של ששה על ששה טפחים.

מבירת הגמרא: וּמִנְיָן דְּהָא דְקָיָם לָהּ לְרִבְנָן (דְּחִמְשָׁא בְּשִׁיתָא) מִלְתָּא הִיא – ומנין שבקיאותם של חכמים בענין עבודת קרקע, היא דבר ברור ומוסכם שאפשר לסמוך עליו בדיני תורה ולומר שאכן יכולים לדעת שיעור יניקתו של כל דבר. מבירת הגמרא: שיש לכך סמך מהתורה, דְּאָמַר רַבִּי חִיָּא בְּרַ אָמַר אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מֵאִי דְּכֶתִיב – מה משמעות הכתוב (דברים טו יד) 'לֹא תִסֹּב גְּבוּל רֵעֶךָ [אֲשֶׁר גְּבוּל רֵעֶךָ אֲשׁוּנִים]', וכי גבול רעך שלא גבול ראשונים מותר להסיג, אלא המקרא מלמדנו ענין אחר, שְׁגֹבֵל שְׁגֹבֵל רֵאשׁוֹנִים (כפי שיבואר בסמוך מי הם אלו שרע ראשונים), ששיעורו וגבולו מהו שיעור יניקת הזרע, אותו גבול לֹא תִסֹּב, כלומר לא תזרע סמוך לגבול שדה חבירך, באופן שהזרע יינק משדהו ויכחישה, הרי למדנו מכאן שהתורה סמכה על חכמתם ובקיאותם של בני אדם בזה.

מבירת הגמרא: מֵאִי 'גְּבוּל רֵאשׁוֹנִים' – מי הם הראשונים שגבולו זאת. מבירת הגמרא: אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, (מֵאִי) דְּכֶתִיב – שנאמר בענין בני שער, שישבו בארץ אדום קודם שהורישם עשו, 'אֵלֶּה בְנֵי שְׁעֵיר הַחוּרִי יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ' (בראשית לו ב), ולשון הפסוק תמוה, אֵמֶן בֹּלִי עֲלֵמָא – וכי כל יושבי העולם חוץ מבני שער, יוֹשְׁבֵי רְקִיעַ נִינְהוּ (א-הם), ומדוע דווקא עליהם אמר 'יושבי הארץ'. אֵלֶּא לִפִּי שְׁהִיּוּ בְּקִיָּין בְּשִׁשּׁוּכָּה שֶׁל אָרֶץ – שידעו מה ראוי לנטוע בכל מקום בארץ, שְׁהִיּוּ אוֹמְרִים, מֵלֵא קִנָּה וְ – קנָה הוא קנָה המדה שמדדו בו את מדות הקרקעות, ראוי לנטיעת זֵית, מֵלֵא קִנָּה זֵה לְנַפְנִים, מֵלֵא קִנָּה זֵה לְתַנְאִים. וְכִינָה אותם 'חור', על שם שְׁהִיּוּ מְרִיחִים אֶת הָאָרֶץ, ועל פי זה היו יודעים מה היא ראויה לגדל. וְכֵן מֵה שֶׁנִּקְרָאָה אַחַת מִשְׁבַּעַת הָאוֹמוֹת שֶׁבְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל 'חור', אָמַר רַב שְׁשָׁא, טַעַם הַדְּבַר, מִפְּנֵי שְׁהִיּוּ מוֹעֲמִין אֶת הָאָרֶץ בְּחִיָּין (כנחש שמאכלו עפר) וידעו איזו נטיעה ראויה לה. רַב אָמַר בְּרַ יַעֲקֹב אָמַר טַעַם אַחֵר לִמָּה שֶׁנִּקְרָא בְּנֵי שְׁעִיר 'חור', עַל שֶׁם שְׁנַעְשׂוּ בְּנֵי חוֹרֵן מְלִטְרוּחַ בְּנִכְסֵיהֶן, שֶׁנִּטְלוּ מֵהֶם בְּנֵי עֵשׂוֹ.

הגמרא מבארת מה ששינוי במשנה ששיעור הערוגה ששה על ששה טפחים: אָמַר רַב אֲסִי, הָעֲרוּגָה שֶׁל שֵׁשׁ טַפְחִים שֶׁשִּׁנּוּ בִּמְשַׁנְתָּן, שְׁנִיתָן לִזְרוּעַ בַּה חֲמִשָּׁה מִינֵי זֵרְעוֹנִים, צִירָא שִׁיהֵא תוֹכָה שִׁשָּׁה חוּץ מִגְּבוּלֶיהָ, שֶׁדֶּרֶךְ זֹרְעֵי גִינּוֹת לִהְיוֹת מִקוֹם שֶׁאִינוּ זֹרְעֵי סְבִיב הָעֲרוּגָה, שֶׁשֶׁם הוּא מִהֲלַךְ כְּשִׁמְשָׁקָה אוֹתָהּ וְהוּא גְבוּל הָעֲרוּגָה, וּמִשְׁמִיעֵנוּ רַב אֲסִי, שֶׁשֵּׁשׁ טַפְחִים אֵינֶם כּוֹלְלִים מִקוֹם זֶה. תֵּינָא נָמִי הֵבִי – שְׁנִינוּ כֵּן בְּבִרְיָא כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ רַב אֲסִי, עֲרוּגָה 'תוֹכָה' שִׁשָּׁה – הָעֲרוּגָה עֲצָמָה שִׁיעוּרָה שֵׁשׁ טַפְחִים, מִשְׁמַע שֶׁהוּא מַלְבֵּד הַגְּבוּלִים.

הגמרא מוסיפה לבאר כמה הוא שיעור רוחב גבול הערוגה

מבחוץ. מבירת הגמרא: גְּבוּלֶיהָ בְּכֶמָה – מה הוא שיעור רוחבו של גבול הערוגה המקיף אותה מבחוץ. מבארת הגמרא: דְּכֶתִיב – כְּמוֹ שֶׁשִּׁנּוּ בִּעֲנִין מִי שֶׁהִיָּתָה שְׂדֵהוּ נְטוּעָה יֶרֶק וְרוּצָה לִיטֵעַ בְּתוֹכָה שוּרָה שֶׁל יֶרֶק אַחֵר, רַבִּי יוֹהָנָן אָמַר, צִירָא הוּא לְהִרְחִיק מִזִּירִיק שֶׁבִּשְׂדֵה לְשׁוּרָה בְּמֵלֵא רֹחַב פְּרָקָה – פרסת כף רגל, דְּהִינּוּ טַפַּח, וְיֵשׁ לַלְמוּד מִדְּבָרֵיו שֶׁכְּמוֹ כֵּן גְבוּל עֲרוּגָה הוּא טַפַּח, כְּמוֹ שִׁיבּוּאֵר בִּסְמוּךְ.

אָמַר רַבִּי יוֹדָא, וְאֵיתִיקָא – ויש אומרים שרבי הִנִּינָא בְּרַ שְׁשָׁא אָמַר, מֵאִי מְעִמִּיָּה – מה טעמו דְּרַבִּי יוֹדָא שֶׁסָּבַר שֶׁמִּקוֹם שִׁרְוּבוֹ טַפַּח יֵשׁ לוֹ חֲשִׁיבוֹת לְהִיּוֹת מְבִדֵּל בֵּין הַשְּׂדֵה לְשׁוּרָה, דְּכֶתִיב – שֶׁנֶּאֱמַר בִּפְסוּק שֶׁמִּשְׁבַּח אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין צִירָא לְטִרוּחַ בְּהַשְׁקִיית שְׂדוֹתֶיהָ, כִּי הִיא שׁוֹתָה לְמִטֵּר הַשָּׁמַיִם, וְאִינָה כֶּאֱרָץ מִצְרַיִם שֶׁעֲלֶיהָ נֶאֱמַר (דברים יא) 'וְהִשְׁקִיתָ בְּרִגְלֶךָ בֵּין הַיָּדָן', שֶׁאִתָּה צִירָא לְהַטְעִין מִים עַל כֶּתֶף וְלַהֲלֹךְ בְּרִגְלֶךָ סְבִיבוֹתֶיהָ לְהַשְׁקוֹתָ, וְתִיבַת 'בְּרִגְלֶךָ' מִיּוֹתֶרֶת לַלְמוּד, מָה – כֵּשֶׁם שֶׁפִּרְסַת הָרִגְלָא רְחֵבָה מְאֹדָה, אֵיךְ גְּבוּל הָעֲרוּגָה שֶׁעָשׂוּ לְצוּרֶךָ הַשְׁקִייתָהּ, נָמִי (וגם כן) שִׁיעוּרוֹ מְאֹדָה, וְיֵשׁ לַלְמוּד מִכָּךְ שֶׁהַחֲשִׁיבָה הַתּוֹרָה מִקוֹם זֶה, מִשְׁמַע שֶׁהוּא חֲשׁוֹב גַּם לְעֵנִין מְרִאִית הָעֵץ וּמוֹצִיא מִיָּד עֲרֻבּוֹ, וְכְמוֹ כֵּן לְעֵנִינוּ, כְּשִׁמְקוּפַת הָעֲרוּגָה בְּגִבּוּל טַפַּח, הִרִי הוּא מַחֲשִׁיב אוֹתָהּ כְּמִקוֹם בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, לְעֵנִין שִׁיעוּעִיל בַּה רֹאשׁ תוֹר הַנִּכְנַס לְתוֹכָה וְהִיוּצֵא מִמֶּנָּה, כֵּשֶׁם שֶׁמּוֹעִיל בִּשְׂדֵה 'רֹאשׁ תוֹר' הוּא כִּינִי לְשִׁטַּח בְּסוֹף הַשְּׂדֵה שׁוֹרָה בְּצוּרַת מְשׁוּלָּשׁ, אוֹ עֲרוּגַת יֶרֶק הַזּוֹרְעָה בְּצוּרָה זֹה, וְאִם הוּא נִכְנַס לַתּוֹךְ שְׂדֵה שֶׁל מִין אַחֵר שֶׁל יֶרֶק (וצִירָא ג), אֵין בּוֹ מִשׁוּם אִיסוּר כְּלָאִים, מִפְּנֵי שֶׁרֹאשׁ הַתּוֹר נִרְאָה כְּסוֹף הַשְּׂדֵה שֶׁל הַמִּין הָאֶחָד, וְאֵין כֵּאֵן עֲרֻבּוֹ.

הגמרא מבארת באיזה מקום זורעה הערוגה שבמשנתנו: אָמַר רַבִּי, עֲרוּגָה בְּחוּצָה שְׁנִינוּ – ערוגה זו ששינוי במשנתנו, שהותר לזרוע בה חמשה זרעונים בששה טפחים, הוא רק באופן שאין סביבה ערוגות נוספות ממנים אחרים, שהרי לא פירשה המשנה אלא את מקום זריעת חמשה הזרעונים שבתוכה, שארבעה מהם זרעונים בארבע הרוחות ואחד באמצע, ואם היא מוקפת בערוגות סביבותיה, שהמרחק ביניהן שני טפחים וכשיעור רוחב הגבול של כל ערוגה לא יוכל להרחיק את ארבעת הזרעונים שברוחות מהאמצעי כשיעור הראוי, שהרי צריך להרחיק את הזרעונים שבארבעת רוחותיה מהזרעונים שבערוגות סביבה שלשה טפחים, ונותרו להרחקת הזרעונים שבגבולות מהאמצעי רק שני טפחים.

הגמרא מקשה על רב: וְהֵאֱמִירָא מְקוֹם קְרָנִית – מה דחק את רב שלא להעמיד את המשנה בערוגה שבין הערוגות, והרי אפילו אם תהיה מוקפת שלש ערוגות מכל צד שבה וביחד יהיו שמונה ערוגות, אפשר הדבר שזרע בה חמשה זרעונים וגם ירחיקה משאר הערוגות כשיעור הראוי, והיינו, שזרע את רוחות הערוגה האמצעית מהקדקדק עד קרוב לחצי הרוח, ואת הערוגות הסמוכות לה יזרע בחציים השני של הרוחות, כך שישאר ביניהם מרחק של טפח ברוחב (וכשנעמיד את זו מול זו), ועוד נוסף לזה את רוחב הגבול של שתי הערוגות, וביחד הם שלשה טפחים (צִירָא ד), ומדוע הוזקק רב לומר שמדובר דווקא בערוגה שבחוברה.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי רַב מְשִׁמִּיָּה דְּרַב – אמרו בני הישיבה של רב בשם רב, משנתנו עסקה פֶּאֶרְפֵּן שֶׁהוּא מְמַלֵּא אֶת הַקְּרָנִית – שזרע את כל רוחות הערוגה בצפון ובדרום, מקדקדק לקדקדק מזרחית, וברוח מזרחית ומערבית זרע גרעין אחד באמצעה, ונמצא שאינו יכול לזרוע סמוך לה בצד הצפוני והדרומי (צִירָא ד), מקשה הגמרא, וְלִיּוֹדֵעַ מֵאֲבָרָא וְלֹא לִיְמֵלִי מִנְּאִי – שזרע את

השם יתברך הוא עצם הטוב – האיר את דרך חייו של יהודי בנר תורתו, הקרוייה אכן תורת חיים, הוראה בחיים – בכל מצב, בכל מקום ובכל זמן – כיצד להתנהג באופן שיהיה טוב עבורו, טוב אמיתי.

ממכתב כ"ג סיון תשכ"ה

שבת. פרק תשיעי – אמר רבי עקיבא דף פה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
רש"י
תוספות

הרחחות – צריך להקדיש כדי יניקה, דאין שם היבר. ואי הוו מקריב הוי עירובוב, ומקפוש ג' גרענין כדי הרחות – טועה. דאי ההרחקה משום יניקה – ט' ערענין יש לזרוע בו ד' כדי הרחות, ואחד בכל רוח ורוח באמצעו, וא' באמצע הערוגה, וש בין באחד ואחד ג' ספחים כשיפירו יניקו שם ומוחצה לכל אחד. להלך לכל הרוח

וְרַע שְׂבִירָתוֹ וְזוֹ לֹרַע שְׂבִירָתוֹ וְזוֹ ג' טַפְחִים לֹא
אִיכַפֶּת לָךְ, וְלִעֲנֹן כְּלָאִים הַיָּבֵר בְּעֻלְמָתָּ הוּא
דְּבַעֲשֵׁן בְּדַרְפִּישִׁית: וְיוֹעִיָּה: וּבִגְמִי מִפְּרֵשׁ הַיָּבֵר
מִשְׁמַע ד' יוֹרְעִים ב'ר' טַפְחִים: גַּמ' תּוֹצִיא -
וְהוּ, צִמְחָה חֹד, וְיוֹעִיָּה - תִּרְי, צִמְחָת -
וְשִׁשְׁשֵׁ טַפְחִים דְּלִיבָא לְמִלְפָּא מִקְרָא, קִים
לְהוֹ לִרְבֵּנָן דְּסַתֵּם עֲרוּגָה הַנּוֹרֶעֶת בַּה' ד'
יִרְעוּנָן כִּי הִיא מִדְּתָה, דְּחִמְשָׁה יִרְעוּנָן
בְּשִׂיתָא טַפְחִים לֹא יִנְקִי אִמְעֵץ וְשְׁבִירָחוֹת
מִקְדִּידִי, דְּשִׁעוּר יִנְקִית כָּל יוֹרַע טַפַּח וּמִחְצָה
עִם מִקְסוֹ הַנּוֹרַע, הָרִי מִן הַנּוֹרַע הַנּוֹרַע (סִמְקוּ)
לְבִגְלוּלָהּ! וּבְגִבּוּל הַעֲרוּגָה! כְּנֶגְדָּה אִמְעֵץ, יִרְעוּ
עַד הַאִמְעֵץ יִרְעוּ, וּמִאֲלוֹ הַחֲשֵׁנִים אֲנִי לְמִדִּים
דְּסִבֵּר תִּנְאִי דִידֵן שְׁיִנְקָה שְׁחִירָע טַפַּח וּמִחְצָה
- מִדְּלָא קִבֵּעַ מִקְסוֹ לֹרַע הַנּוֹרַע אֲצֵל הַגְּבוּל
לְהַשְׁבִּיבוֹ אֲצֵל הַקֶּרֶן, אֲלֵא אִפִּי אִם בָּא
לִזְרוּעָה כְּנֶגְדָּה אִמְעֵץ, וְזוֹרְעוֹ, אֲלֵמָא:
לְהַתְקִיטָא ג' טַפְחִים סִיגִי, וְאֵעֵז' לִעֲנֹן
כְּלָאִים הַיָּבֵר בְּעֻלְמָתָּ בְּעִינָן, וְלֹא הַיִּשְׁטִין
לִינְיָקָה, בִּדְרִתָּנָן לְקֻמָּן בְּשִׁמְעִיתָן גִּבִּי רֹאשׁ
תוֹר, וְגִבִּי ב' שִׁרוֹת - מִיְהוּ הַפֶּרֶשׁ יִרְעוּנִי
עֲרוּגָה דְּלֵא לְהוֹי עֲרֻבּוֹב לִיבָא הַיָּבֵר בְּבִצִּיר
מִשְׁעִירוֹ יִנְקִיָּה, דְּבִי רֹאשׁ תוֹר וְשִׁנִּי שִׁרוֹת
לְדֻלְקָן - אִיבָא הַיָּבֵר, הַלְכָּב ר' רִמְיָן לָן
קָרָא ד' יִרְעוּנָן בְּעֲרוּגָה - כְּשֶׁל ר' טַפְחִים
אִמְרִי: וּבִגְמִי ל' דְּתֵא דְקִים לְהוֹ לְרִבֵּנָן

בשיעור יניקה מילתא היא למיסמך עלה ולומר בקיאן הן החכמים בעבודת אדמה, לידע בקה יונקים, שלא תתמה לומר: מי הודיע לבניות שיעור יניקה, ואיך יוכלו לעמוד על כן: **גבול ירד**, ליעט סמוך למצור, להחזיש קרקעו בשיעור אשר גבול הראשונים, הם הם הראשונים - אמונים וחיים, שהיו בקאים בכר, באשכחן ובני שעיר: **אלא קנה** לו, קנה המדה שבו מוודין הקרקע: **לית**, ראי ראי ויתם, הלא תאמנה, הלא יודעין להפריש את הארץ בין קנה לקנה בריחה וטעמיה, היכן לזיתים והיכן הוא לתאנים, וממילא דבקאים היו בשיעור יניקה: **שפיריחי**, סרס את המיכה ודורשה: **וחי**, לקח נקרא **חי**: **שפועמין את הארץ**, לאיהו דבר ראיה: **החיותא**, כחוש, שואכלו פער: **שנעשין בני חורים מוכסיהם**, שנטרדו מנחלתם, ולא הצרכו לעבוד אדמתן, כדכתיב: **ובני עשו יירשום** (דברים ב): **אמר רב אשי**, ערוגה, שאמרו צריכה להיות ו' חוץ מגבוליה, שהיו מניחין בערוגה קרקע חלק סביבות היריעה למקום דישה, כשהוא משקה הורעים ומחלך בגבולין, ואשמעין רב אשי דאלי תימא ו' חוץ, והגבולין, כשהוא מניח טפח חלק לקל וטפח חלק לכאן לא תהא ערוגה מקום יניקתה אלא ארבע, ואין הפרש בין אמצעי לכשגדו אצל הגבול אלא שפחים: **בכשה**, כמה רחבן להיות ערוגה בחלקתה, תתא עליה תורת הערוגה לכל דבריה, בדלקמן להחיר ראש תור ירק הנכנס לה ויהוצא ממנה דכי ליתא בשיעורא - לא חשיב למיחור לה קולי' שדה: **פירסא**, פרסת רגל: **והשקית ברדל**, להטעין על כתר מים, ולהלך ברדלך סביבותיה להשקותה, למל' למכתב "רדל" - לומר שבמקום מכלול השקיה - בשיעור רגל הוא: **אמר רב ערוגה בחורפה שנינו**, במשנתנו, להחיר בה ו' וירעוני, אבל לא שסביבותיה ערוגות - שהרי לא פירשו לך אלא הפרש וירעונין שבתוכה, ואם תורע ערוגות סביבותיה - לא תוכל להחזיק בין אותן שבתוכה ולתורע אותן שברחות הערוגה סמוך לגבול ההרחיקה מן האמצעי כשיעור, לפי שאתה שוכרבו אצל ירע הנורע בכתבתה אצל גבולה, שאין ביניהן כלי שני, שפחים של גבול הערוגה, ואנן ו' בעינן: **והא אבילא**, מקום **גריטא**, מאי דוחקיה דלא לאוקומיה בערוגה בין הערוגות, מקפת מכל צד ג' ערוגות שכן ח' בזה, ולירוע באמצע, וכן בכולן ד' וירעוני, והא איכא בכל ערוגה מקום קרנות ויויתיה, ואתה יבול להמשיך ירע גרעין שתורע בצד גבולן של ו' לצפון, ושל ו' לדרום, של ו' למזרח, ושל ו' למערב, ולירוע אותן גרעינן אצל הקרנות, ואיך צריך להשימך שנינו: **בממלא את הקרנות**, רב מוכי מתניניה ממלא את כל הרעה של ערוגה לא מוכאן ומקאן, (בזה) הלכך, אי אתה יכול לירוע עוד בערוגה אצל צפון ושל צפון ואת הקרנות שבתוכה לא (מלא), (מאי דוחקיה)

תא לא ינקי מהדרי. ומכל
שא בשׁיתא) מילתא היא
יוחנן: מאי דכתיב "לא
אשונים]" – גבול שגבולו
לו ראשונים? אמר רבי
יפתן: (מאי) דכתיב "אלה
; אטו כולי עלמא וישבי
ין בישובה של ארץ שהו
מלא קנה זה – לנפנים,
–" שמריהם את הארץ,
טועמין את הארץ כחורא.
ר"י – שגנעשו בני חורין
ה תוכה ו', חוץ מגבוליה.
שׁישה, גבוליה בכמה?
רוב כמלא רוחב פרסה.
פר פסא: מ"ט דר' יהודה
גנן הירק" מה רגל טפח
ב: ערוגה בחורבה שנינה.
רב משמיה דרב: בממלא
אי, ולא לימלי מנזא!

גזירה

תסיג גבול", ובפרק "אורו ואת בני
שתיים. משמע בדחד כלאים אינו לו
ממי איירי דרסנת גבול ממש דאין
חור". אור"ת: דלא היינו חיי דשבי
בני שיער גופיה אדאין
מבוליה. כממה. פירש בקטרתס:
דאין ראש תור בערודג
למוקח וממכר
דתנן רבי יהודה אומר כו'. אף
שבין עבודת ירק לירק אחר
ורועה ירק ומבקש לטעם שם ירק
יהודה ירוחב ירוחב כמלא ארוח כ
כלאים.

אמר רב ערגה בחורבה שנינו
באמצע כל רוח טפה ג' חות'
הדשיתא רוחו זה רוחין מרור'
על טפחים וחומש, דהוי ג' ויתור'
שיכול לעלות שס ערונא אע"פ'
שטורב בין רוח הפנימית שבאמצע'
ג' גבולין ומקום שדוא ב' טפח'
מזרח ומערב וברוח צפון ודרום ג'
הרחקתא ג' (כזה), ואם באת לטכבה'
בין רועוני ערונא אמצעי רועוני'
גבולין, אע"פ שיכול עדיין לזרוע'
לא ידקדק ומלאך חורר

וּלְיִזְרְעֵל

דְּהֵכִי לְגַד אוֹתָן שְׁבַחֲבִירוֹ מִבְּפָנִים, אֶלְאִי
מִן הַמִּזְרָח לַמַּעֲרָב, וְכֵן רוּחַ דְּרוֹם
וְדָרוֹם – מִפְּנֵי עִירְבוֹב שֶׁל ב' הַעַנּוֹת
לְאֻקְמִיָּה בַּעֲרוּגָה שְׁבַחֲבִירָה, שֶׁזֶּה

לא ינקי. ואומר ר"ת: דמכל מקום איצטרך קרא.
 2 ינק - איבא עירובו, ואסור, קמ"ל קרא דבב"ג
 3 סגי, ולא הוה דיעבד חמש במה שיר קרא. אבל
 4 תא לא ינק - אית לן לאוקמי קרא בשיתא. וא"ת
 5 אבתי ינק מהדירי, דאין כאן ג' טפחים וזרע
 6 ליער. דחסר טפחים הורעיים שכל הערועה אינה
 7 רק ששה טפחים ואומר ר"ת: דלא קשה מידי,
 8 דאמות של כלאים שוחקות הן, כדמוכת בריש
 9 עירובין (דף ג.) ואומר ר"י: ה"ל גמירי דחמשא
 10 בשיתא לא ינקי עם מקום הורעים. וא"ת: וזרע
 11 ט' מיני בפרוגה, ר"ב דר' קרנות, וד' באמצע כל
 12 דורו, ואחד בערועה דכל דורו ריבוי מהדירי ג'
 13 טפחים: וי"ל: דבכולי האי הוה עירובו; ועוד: דאו
 14 לא היה יכול לזרוע אלא גרעין אחד מכל מין
 15 ומין, אבל במחשבה זרעונים יכול לזרוע מארבע
 16 מינים הרבה לכל דורו. ומיזו קשה לר"י: דבמזל
 17 לאוקמי קרא בפרוגה ר' ור' ז' אפילו פחות ומה
 18 רק שיש באלכסונה ר' ורע ר"ד קרנות ואמת
 19 באמצע, והדשאת נמי לא ינקי מהדירי: וי"ל:
 20 דסברא, דבענין זה אסור - פן לא ידקדק לזרוע
 21 ממש בסוף הקרקע, ויש לחוש לניקה. אבל
 22 השתא אין צריך לדקדק אלא בנרעין
 23 האמצעית. ומדאי טעמא נמי אתי שפיר שאין
 24 זרועה נ' בפרוגה. אבל קשה לרשב"א: דליק
 25 זרועה ג' על ה'; והדשאת ג' באלכסונה (נ) דאין
 26 דכל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי,
 27 באלכסונה ויכול לזרוע בקרנות בלא דקדוק
 28 ותירץ לו ר"י: דאין להצמיח המקרא בענין זה.
 29 שאינו שיעור לא לניקה ולא לשום דבר: **לא**
 30 תסיג גבול רעך. וא"ת: א"כ הוורע כלאים
 31 ילקח שטים, משום "אלא תורע" ומשום "לוקח
 32 (וחולץ) בם" אמרו: הוורע כלאים כלאים - לוקח
 33 אלא אחת: וי"ל: דלא לקי אדאי לאו משום דקרא
 34 ין בלאו דיתן להשבון, ועוד, דהוי לאו שבכללות:
 35 עמקין, שדרי אינו דורש כלום למה שמם כן. אלא
 36 הו, כדכתיב "בת צבעון החור" (בראשית לו):
 37 ונפקא מינה לענין אחר תור. והא דקאמר בסמוך
 38 דהוי מפרוגה לזרועה. וי"ל: אומר. דנפקא מינה
 39 אם מכר לו ערועה וגבוליה:
 40 גב דרבי יודרה לא מיידי גבול בגבול, אלא בהפסק
 41 דאיאתא בפי' דכלאים (משנה ג.) דתנן: היתה שדרו
 42 הו, ר' שמעון אומר: עד שיהא התלם מפולש, ר'
 43 הו. נראה להחיש דבי הכי שדכבש הפסק לענין
 44 ג' נמי לזרועה גבול לזרועה:
 45 וי"ל: דקד' שגוי ממלא כל הרוח, אלא וזרע
 46 ין, ומניח מכל צד לצד קרנות טפחים וחומש חרב.
 47 ורוח האחרת כשיעור אלכסון של טפחים וחומש
 48 ענין חומש חומש. ופירי: והא איבא מקום קרנות,
 49 אי ירדק אלא שיעור ג' הגבולים, והדשאת איבא
 50 ויחוס וכל זרע הקרנות נמשל על דקרקע, והא איבא
 51 וחוסת בכל קרן חומשי: בגמלא את הקרנות של
 52 ין לכל דורו, כאשר תצייר דבאותה ערועה איבא
 53 נרועה, (אפילו) במקום קרנות - לא יהיו ג' טפחים
 54 שבה בקרנות, שאין הפרש ביניהם אלא שיעור שני
 55 ואחד בכל קרן החיצונית - הא מסקי גזרין שמא
 56 הכי נמי גזרין בחיצונית שמא ימלא:
 57 דקרנות האמצעי כדפרשיהו. ולא ימלא הקרנות,
 58 ט' שפי ימלא להרבות בשיעורו: ור"ת:

מזירה

פֶּרֶשׁ טַפַּח. וְאִמָּאֵי אָמַר רַב כְּעֶרְוָה שְׂבָחוּרָה
אָבֵל הַמְזֻרָּה וְהַמְעֻרָּבִי זֹרַע מְעַט, וַיִּנְיחַ הַפֶּרֶשׁ
וְלִיזְרַע מֵאֲבָרָאֵי. וְקִיפְנָה עֲרוּגוֹת מִכָּל צֶדֶד,
שֵׁם אֵלֹא הֵיא:

שבת. פרק תשיעי – אמר רבי עקיבא דף פה עמוד ב – מתוך מזהירות "אבן ישראל – (שטיינזולץ)"
תוספות

גזירה שמא ימלא כו' ולא יהא אלא ראש תור. ואפילו ימלא את הקרנות – אין כן עירוב, דהא קרנות אמצעות הדולכות כנגד ריבוע הערוגות שסביבותיה, והיו בעין ראש תור דשרי אע"ג דאין הרחקה ג' טפחים – כיון שיש בהן חיבר, אין ראש תור בערוגה – לפי שקטנה היא, וליכא חיכירא:

ושמואל (ג) אמר ערוגה בין ערוגות שנינו. ולצד הקרנות, דאפי' מלא הקרנות – אין בכך כלום, דסבר דיש ראש תור בערוגה: **והא** קא מיערבכו אהרדי. שעליהן שלמעלה מערבבים יחד. ואע"ג דאיכא ראש תור מלמטה – אסור, כיון דמערבי למעלה העלין דאירא מבלבל, דאפי' לא ינקי מהרדי – אסר. דהאמרין (כלאים פ"ג משנה ג') המסכך גפנו ע"ג תבואתו – קידש, משום דאירא מבלבל. אבל בערוגה אחת ידיעה, וליכא עירוב. וכולי האי אין סברא להחיר משום ראש תור. (ה) בנוטה שורה לכאן ושורה לכאן בנוטה שער ערוגה זו לתוכה וזו לתוכה, כדתנן במס' (כלאים פ"ד מ"ט) ומיית לה ב"ב" (פ"ב) מעשה בצלמון כו' והיה הופך שער שורה לכאן. ועוד תנן בפ"ג דכלאים (משנה ה') נוטע אדם קישות ודלעת בתוך גומא, ובלבד שתהא זו נוטה לצד זו וזו לצד זו: **אמר** עולא בעו במערבא הפקיע תלם אחד על פני כולה פ"ה. היעמק תלם א' על פני סביבותיה לד' רוחותיה מהו? דבלא העמיק – בין לרב בין לשמואל אסור לעשות ערוגות סביבותיה אבל כשחפר והעמיק כשיעור תלם, דהיינו טפה, בעי אי הוי חיכירא כמו בשדה, דהוי חיכירא, כדתנן בכלאים (פ"ג משנה ג') היתה שדהו וזרעה ירק כו' רש"א: עד שיהיה התלם מפולש. ולעיל הבאתיה, א"ר ששת: בא עירוב וביטל את

השורה. פירוש: מבטל הפסק התלם, ולא הוי חיכירא. ותלם היינו שורה, ובני ארץ ישראל קרו ליה תלם, ובני בבל קרו ליה שורה. רב אשי אמר. אין עירוב מבטל השורה: **אייתיביה** הנוטע שתי שורות כו' מותר. דשתי שורות של דלועין מפסיקין בין קישואין לפול המצרי, דקישואין דלועין לא הוי כלאים, דמיכרי כדתנן כסיפא דחק, ולעיל הבאתיה: נוטע אדם קישות ודלעת בתוך גומא, ובלבד כו'. וכן דלועין ופול המצרי מיכרי. אבל קישואין ופול המצרי – הוי כלאים. אבל שורה של קישואין כו' – אסור, שורה אחת של דלועין לא מפסקת בין קישואין לפול המצרי וכי היכי דקישואין ופול המצרי מבטלין שורה של דלועין שבאמצע – ד"נ עירוב דזרעני הערוגות מבטל תלם שהפקיע. ומשני: שאני התם דאיכא שראבא – שהן גדולים וגסים, והבא בורענים דקין דלא מבטלי עומק התלם ומפסיק: **אמר** ר' יוחנן הרוצה למלאות כל גינתו ירק עושה בה ערוגה ו' על ו' ועוגל כו'. פירוש: עושה ערוגה מרובעת ו' על ו', ובתוכה מרובע עוד ו' על ו', ויהיה הפסק בין האמצעי לחיצון חצי טפה מכל צד. ועוגל בה בתוך הריבוע הפנימי על ו' על ו', ומלא העוגל במין אחד ובקרנות ריבוע הפנימי יזרע מין א' בלב קרן וקרן (כזה). והשתא הוי בריבוע הפנימי ו' מיני, ואע"פ שבין זרע שבתוך העוגל לזרע שבקרנות אין הפסק רק משוה – אין לחוש, דעוגל הוי חיכירא. בלבד שיהא ג' טפחים בין זרע קרן זה לקרן זה, וכן יכול לעשות ערוגות בכל סביבותיה בענין זה, והשתא יש ג'ט בין ערוגה לערוגה, דריבוע החיצון חצי טפה דרב, וכן לאחרי – הרי טפה. וכו' גבולין שהיו ב' טפחים – הרי ג'ט. וא"ת: מאי אירא ששה, אפי' ה' על ה' נמי, ועוגל בה ארבע, כיון דעוגל חשיב חיכירא ויש לומר: דעוגל ה' חשיב חיכירא, אבל ד' לא:

53

והא איכא ביני וביני. ס"ד דממלא כל הקרנות, וזרע בקרנות ריבוע החיצון עד הגבול, והרי אין הפסק בין ערוגה זו לאחרת אלא שני טפחים של שני הגבולים. ומשני: במחריב בין הביניים – שמונח חצי טפה הסובב ריבוע הפנימי הכל חרב, ואינו ממלא אלא קרנות של ריבוע הפנימי – והשתא יש הרחקה שלש טפחים. אי נמי: ידיע לה שפיר דמניח חצי טפה חרב, אלא דפריך אמאי דקאמר למלאות כל גינתו – והשתא אינו ממלא כל גינתו. ומשני: במחריב כו'. ור' יוחנן דקאמר למלאות כל גינתו ירק – לבד מן הביניים קאמר. אייתיביה רבינא לרב אשי: עבודת ירק בירק אחר ששה טפחים. פ"י: ערוגה שהתירו בה חמשה וזרענים, דהיינו עבודת ירק בירק אחר – רואין אותה כטבלא מרובעת. כטבלא מרובעת הוא דשרי, אף על גב דאיכא תערובת ענפים ועלין מלמעלה, הא לאו הכי – אסור, דלא שרי עירובו אלא בערוגה כהלכתא, אבל עוגל ה' – אסור, דלא חשיב תנא חיכירא: ומשני: דלא בא תנא להחמיר אלא להקל, להחיר ראש תור ירק הנכנס לה והיוצא ממנה. דבמרובעת שרי, אבל בעוגל אלא ראש תור ניכר. והא דאמר לעיל אין ראש תור ירק לערוגה – משוונה לערוגה קאמר, אבל משנה גדולה לערוגה – יש ראש תור, כן עיקר פ' השמיעה. ולפי' הקונט' "והא איכא מקום קרנות", "לשון מקום קרנות" – לא משמע כפירוש, וגם מה דמדמה לראש תור. וכל הסוגיא מוישבט כפ' ר"ת. ומה שפירש"י, והא איכא מקום קרנות, ויכול להמשיך של זו לצפון ושל זו לדרום, ואין צריך להמשיכו מכנגד אותו שבחברתה אלא טפה – לא דק, דא"כ אינם מרוחקין אלא כמו שעולה האלכסון של טפחים על טפה, ואינו עולה אפי' לשני טפחים ושני חומשים, שאלכסון של טפה על טפחים פחות מאלכסון של טפה על טפה (כזה):

62

גזירה שפמא ימלא את הקרנות. ולא יהא אלא ראש תור ירק, מי לא תנן: היה ראש תור ירק נכנס לתוך שדה אחר – מותר, מפני שנראה סוף שדה! אין ראש תור פערונה. ושמואל אמר: ערוגה בין הערוגות שנינו. והא קא מיתערבי בהדיד! בנוטה שורה לכאן ושורה לכאן. אמר עולא, בעו במערבא: הפקיע תלם אחד על פני כולה מהו? אמר רב ששת: בא עירוב וביטל את השורה. רב אשי אמר: אין עירובו מבטל את השורה. אייתיביה רבינא לרב אשי: הנוטע שתי שורות של קישואין, שתי שורות של דילועין, שתי שורות של פול המצרי – מותר. שורה אחת של קישואין, ושורה אחת של דילועין, ושורה אחת של פול המצרי – אסור! שאני הכא – דאיכא שראבא. אמר רב פהנא אמר רבי יוחנן: הרוצה למלאות כל גינתו ירק עושה ערוגה ששה על ששה, ועוגל בה חמשה, וממלא קרנותיה כל מה שצריכה. והא איכא דביני וביני! אמרי דבי רבי נאי: במחריב בין הביניים. רב אשי אמר: אם היו זרעין שתי – זורען ערב, ערב – זורען שתי. אייתיביה רבינא לרב אשי: עבודת ירק בירק אחר – ששה טפחים, ורואין אותם כטבלא

גזירה שפמא ימלא. ואחר כך יזרע בחברתה אצל הגבול מתוכה כאשר זרע האמצעי, ולא ישים ללבו עירוב של שתי הערוגות: ולא יהא אלא ראש תור. כלומר: אפילו מלא אותו ואחר כך זרע גרעין אחר בחברתה, ואין הפרש כשיעור בינו לבין זרע שבו – מה בכך, לא יזה נידון אלא בראש תור ירק הנמשך ובא משדה זו לשדה זו, שנראה יפה שאינו מזו שנכנס לה, אלא מזו שיוצא ממנה, ואיכא חיכירא. ולינקיה לא חיישינן. ראש תור קרי ליה, לפי שכן דרך לסוף השדה להיות מתקצרת והחרישה ולימשך באלכסון בראש תור (כזה): אין ראש תור פערונה. אין תורת היתר ראש תור מערוגה לערוגה, אלא משדה גדולה לתוך ערוגה, או מערוגה לתוך שדה גדולה, או משדה גדולה לתוך שדה גדולה. אכל שני ערוגות – לא הוי יחיד, אלא דומה אפילו הן אחת, דלא חשיבא כל פדא באפיה נפשה: והא קא(א) מעריב פהדי. העלין של ערוגה זו בעלין של חברתה מלמעלה, שאין ביניהן אלא שני טפחים של גבולין: בנוטה שורה לכאן ושורה לכאן. ממשך של רוח זו בצד קרן דרומית וצפונה, ושל רוח זו לצד מערבית ודרומית, וכן כולן להחרישן שלא ידעו זה כנגד זה, כמו שפ' גבי אתקפתא דלעיל דמקום קרנות. ולא גזר שמואל שפמא ימלא את הקרנות. כך נראית שיטה זו בעיני, ולא פירשו רבותי כן. שהם פירשו: קרנות – אלו גבולין, ויש לי גמגומים בה דרבה, גם בכל התלמוד לא שמעתי קרנות אלא זריות. ומצאתי לי סמך ביסודו של רבי שמעון הונן אחי אמי מפי רבינו גרשום אבי הגולה, ותשובת רבינו יצחק בן יהודה שהשיבה גבי פנים – לא ישרו בעיני: הפקיע, לשון קריעה, שקורע הקרקע. כמו "מבטל"י מכניס הכהנים היו מבקיעין

(סוכה דף נא). תלם, מענה, שורה: על פני כולה. שהעביר מזרע שבפול לזרע שבפרום דרך האמצעי, וזרעו מאחד המינין או ממין ששי, מהו? לי מבטל תורת שורה הלכות ערוגה בשביל תלם אחד, או לא: **בא עירוב** וביטל את השורה. ואסור: שתי שורות של קישואין. ואצלן שתי שורות של דלועין, ואצלן ב' שורות של פול המצרי. ולא בערוגה, אלא בשדה גדולה: מותר. דשתי שורות חשיבי למיחיה שדה לנפשייהו, והוי חיכירא דכל מין ומין מילתא באפיה נפשה: שורה אחת. מכל אחד הוי עירובו, ודלא חשיבא כל חד שדה לנפשה. אלמא: תלם אחד הוי עירובו: **דאיכא שראבא**. ומזריותן ארובות ומתערבות הרבה מלמעלה, ונראה עירובן במקומות הרבה: כל גתו ירק, של הרבה מינין: עושה. כל ערוגותיה מרובעות ו: ועוגל. בכל ערוגה ה' וזרע בעוגל מין אחד. ויש היפר דרבה לדבר, ואין צריך להרחיב בין ערוגה לחברתה, וזרע חצי טפה הסובב את כל ערוגה וערוגה משאר מינין, לפי שכל אחד ואחד נראה מקומו חלוק לעצמו: **והאיכא דביני וביני**. הן גבולין הערוגה שאמרו למעלה ערוגה חוץ מגבולין – ואותן גבולין כשיוקצו – מתבירים את היקף ריבוע הערוגות, והוי עירובו, שהרי הם של שני מינין: **במחריב** בין הביניים. ואינו זורען. ולמלאות דקאמר ר' יוחנן – לאו דוקא למלאות כל הגנה קאמר, אלא שיהיה כל ערוגותיה מליאות, ולעולם חוץ מגבולותיה: אם היו ריבוע הערוגות וזרעין שתי – וזרע בין הביניים ערב: עבודת ירק בירק אחר. כזה שיעור עבודתו להרחיק חבירו ממנו כדי עבודתו: **טפחים**. לה' וזרעין, כמו ששינוי:

כטבלא

השורה – את הלכות הערוגה ששנינו במשנה ואסור. רב אשי אמר, 54
אין עירובו כמל את השורה, ומותר. 55
הגמרא מקשה על רב אשי: אייתיביה – הקשה רבינא לרב אשי על 56
דברי רב אשי, והלא שנינו (כלאים פ"ג מ"ד), הנוטע בשדהו שתי 57
שורות של קישואין, ולצידם שתי שורות של דילונין, ולצידם שתי 58
שורות של פול המצרי, מותר, ואין זה עירוב, שהואיל וכל מין 59
נטוע בשתי שורות, הרי הוא חשוב כשדה בפני עצמו ויש בכך 60
היכר, אבל הנוטע שורה אחת של קישואין, ולצידה שורה אחת של 61
דילונין ולצידה שורה אחת של פול המצרי, אסור, לפי שאין שורה 62
אחת נחשבת כשדה בפני עצמו, וקשה לרב אשי שאמר שגם 63
בוריעת שורה אחת ישנו היכר. מתרצת הגמרא: לעולם שורה 64
אחת נחשבת היכר, והטעם שלא התירה המשנה בכלאים זריעת 65
שורה אחת, דשאני הכא – שונה הדבר כאן במשנה, דאיכא 66
שפראכא – שהעלים ארוכים ומתערבים זה בזה בהרבה מקומות, 67
ונראה כאילו נזרעו בכלאים, ולכך אין מועילה זריעת שורה ממין 68
זה ושורה ממין זה, אלא אם הם שתי שורות, אולם בסתם זרעים 69
גם בוריעת שורה אחת ישנו היכר. 70
בהמשך לדין משנתנו ששנינו שאפשר לזרוע כמה מינים בערוגה, 71
משמיענו רבי יוחנן כיצד יוכל אדם למלאות גינתו במיני ירק 72
שונים: אמר רב כהנא אמר רבי יוחנן, הרוצה למלאות כל גינתו ירק 73
מהרבה מינים, עושה כל ערוגה וערוגה מערוגות השדה, מרובעת 74
ששה על ששה טפחים, ועושה פה עיגול ברוחב המשה, וזרע אותו 75
ממין אחד, וממלא קרנותיה מכל מה שירצה – בקצה הערוגה זרע 76
ברוחב חצי טפח מסביב, מין אחד של ירק, ואין הנגיעה שבין 77
הזרעים שבגבולי העיגול לחלקת הערוגה שנשארה סביבו חשובה 78
עירוב, לפי שכל מין ניכר בפני עצמו מפני צורת העיגול שזרע 79
אחד המינים, וכמו כן אינו צריך להרחיק בין הערוגות, משום 80
שהזריעה באופן זה יש לה היכר וניכרת כל ערוגה לעצמה. 81
הגמרא מקשה על רבי יוחנן: והא אכא דביי וביי – כיצד אמר 82
רבי יוחנן שיכול למלאות את גינתו במינים שונים, הרי כשזרע 83
את גבולות הערוגות מתערבות הערוגות ביניהן, שהרי כל אחת 84
זרועה מין אחד. מתרצת הגמרא, אמרי דבי רבי ינאי, במהריב בין 85
הביינים ואינו זרע את הגבולות, ומה שרבי יוחנן אמר שממלא את 86
גינתו, הוא לא דווקא, וכונתו שממלא רק את הערוגות בלא 87
גבולותיהן, ומאחר שמניח את גבולן חרב, ניכרות הערוגות ביניהן 88
ואין כאן עירוב. 89
רב אשי אמר, אפשר להעמיד את דינו של רבי יוחנן גם כשזרע את 90
הגבולות וכדלהלן, שאם היו זרועין שתי – אם הזרעים שזרועים 91
בחצי הטפח המרובע שסביב העיגול זרועים שורה אחת ארוכה, 92
כחוטי השתי הארוגים לאורך האריג, וזרועין את גבולי הערוגה ערב 93
– זרע אותם כנגד הראשונים בשורות של צורת רוחב, כחוטי ערב 94
שארונים לרוחב האריג (צ"ל ו), ואם היו ריבועי הערוגות זרועים 95
ערב, וזרועין לגבולים שתי, ועל ידי כך שניכרים גבולות הערוגות 96
ניכרת כל ערוגה לעצמה, ונמצא שאף שהגבולות זרועים אין 97
עירוב בין הערוגות. 98
הגמרא מקשה על רבי יוחנן שאמר שזריעה בעיגול מתירה לזרוע 99
סביבה: אייתיביה – הקשה רבינא לרב אשי על שיטת רבי יוחנן 100
שהתיר זריעת שני מינים על ידי שאחד מהם זרוע בעיגול, ממה 101
ששנינו בברייתא, עבודת ירק בירק אחר – כמה הוא שיעור עבודת 102
ירק, להרחיק ירק אחד ממנו כדי עבודתו, ולא נחשוש עוד 103
לעירוב, ששה טפחים לחמשה זרוענים, כמו ששנינו במשנתנו, 104
ואן רואין אותם – את הזרעים 105

הערוגות המקיפות אותה, ואת הפנימית לא ימלא, אלא יזרע רק 1
חלק מהשורה שבקצה הערוגה, באופן שנתבאר למעלה, ומדוע 2
נדחק רב להעמיד את המשנה בערוגה בחורבה, שאין שם ערוגה 3
אחרת. 4
מתרצת הגמרא: הורה שמה ימלא את הקרנות – רב סובר שאם 5
נתייר לו לזרוע ערוגות סביבה, יש לחשוש שמא בשעה שזרע את 6
האמצעית ישבח וימלא את השורות שבסופה, ואחר כך יזרע את 7
הערוגות שסביבה כפי שזרע את הערוגה האמצעית, ולא ישים 8
לבו לעירוב הזרעים של שתי הערוגות, והרי אין בין הזרעים 9
שבסוף ערוגה זו לאלו שבחבירתה, רק שני טפחים ושל הגבולות 10
של שתי הערוגות. 11
מקשה הגמרא על התיורין: ולא יהא דין הערוגה אלא כדין ראש 12
תור ירק, שהוא כצורת משולש שנמשך ובא משדה לשדה וצויר 13
בן, שהואיל וניכר שאינו מזו שנכנס אליה אלא מזו שיצא ממנה, 14
אין בו משום כלאים, ואף שהם יונקים זה מזה, מי לא תנן – וכי 15
לא כך שנינו (כלאים פ"ג מ"ג), הנה ראש תור ירק – קרן זוית של 16
שדה ירק הנראית כמשולש, נכנס לתוך שדה של ירק אחר, אף על 17
פי שאין רווח ביניהם, מותר, מפני שפירא וניכר שהוא סוף השדה 18
הסמוכה ואין כאן עירוב, וקשה שגם בנידוננו נאמר כן, שהואיל 19
והערוגות ניכרות ביניהן אין לחשוש לעירוב, ומה בכך שיזרע 20
את הערוגות שסביבותיה סמוך לערוגה זו. מתרצת הגמרא: אין 21
ראש תור פצורה – רב סובר שאין היתר של ראש תור מתיר את 22
הראש מערוגה לערוגה, ורק אם הוא יוצא משדה לשדה, או 23
מערוגה לשדה, או משדה לערוגה, שאלו ניכרות ומובדלות זו 24
מזו, אבל שתי ערוגות אינן חשובות דין כדי שתהא ניכרת כל 25
אחת מהן בפני עצמה, ונראה דין כערוגה אחת. 26
שיטת שמואל החולק על רב: ושמואל אמר, צריכה בין הערוגות 27
שנינו – משנתנו מדברת בערוגה הנוטעה בין ערוגות, וחולק על 28
רב שאמר שמדובר בערוגה בחורבה. מקשה הגמרא על שמואל: 29
והא קא מתערבי בתרדי – והלא מתוך שאין בין הערוגות אלא שני 30
טפחים של גבול, מתערבים עלי הערוגות אלו עם אלו. מתרצת 31
הגמרא: בנזקה שורה לבן ושורה לבן – מה ששמואל העמיד 32
את המשנה בערוגה בין ערוגות, לא נתכוין באופן שמילא את כל 33
רוחות הערוגות סביב, רק את חציין, כגון שבערוגה זו זרע את 34
חציה מצד קרן מזרחית צפונית, ובסמוכה לה זרע מצד מערבית 35
דרומית, כמו שנתבאר לעיל (ע"א) בקושיית הגמרא והאיכא 36
מקום קרנות, ונמצא שהזרוע בשתי הערוגות רחוק זה מזה שלשה 37
טפחים ואין העלים מתערבים, ושמואל אינו חושש לישמא ימלא 38
את הקרנות כפי שחשש רב. 39
הגמרא מוסיפה לדון בענין הערוגה השנייה במשנתנו: אמר עולא, 40
קעו במערבא – החכמים שבארץ ישראל נסתפקו, המקיע – מלשון 41
קריעה, שקרע וחפר בקרע תלם אחד – חריץ עמוק טפח ורחב 42
טפח על פני כל הערוגה, והעביר בו שורה של 43
זרעים מהמקום הזרוע שבצפון למקום הזרוע שבדרום, וזרע שם 44
מאחד מהמינים שבצפון או בדרום, או מין חמישי, והרי שורה זו 45
זרועה בפתות משלשה טפחים לזרעים שברוחות הערוגה, שהרי 46
רוחבה טפח וצויר ג', מהו – מה דין הערוגה, האם יש לחשוש שעל 47
ידי השורה שהעביר באמצע נעשה עירוב, שהרי היא פוגעת 48
בתוך שלשה לזרעים שברוחות, ובטל היתיר של זריעת חמישה 49
זרוענים, שלא התירו חכמים רק זריעת זרע יחידי באמצע 50
הערוגה, שבאופן זה ניכר שהזרעים מובדלים, או שמא גם 51
בהעברת שורה שלימה ישנו היכר. אמר רב ששת, פא הערפוב 52
שבין הזרעים שבתלם עם הזרעים שברוחות הערוגה, וביטול את 53

כל אחד, כמה שיהיה מוכשר ובעל חושים, מובן שאין ביכולתו לקלוט ולהבין את כל הדברים שבעולם – שהם גדולים ממנו, והעיקר, שהם נוצרו עלי ידי הקדוש ברוך הוא שהוא אין סוף ואין גבול.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 ו' לפיכך, מחשיבין על התחום כדי לעשות חוץ לתחום צרכי כלל או צרכי מת, דהיינו ארון ותכריכים
- 2 ולהביאם לעיר כדכ"ט, ויכול לומר לחברו שיחשיך על התחום לעשות דברים אלו ולהביאם לו⁶⁵, ויכול
- 3 לומר לו לך למקום פלוני למחר ואם לא [תמצא] במקום פלוני לך למקום פלוני, אף על פי שלדבר הרשות
- 4 אסור לומר לו בלשון זה, מפני שלשון זה מוכיח שמשלחו לקנות⁶² איזה חפץ, שהוא דבר האסור
- 5 בשבת⁶⁹, ויכול לומר לו גם כן בפרוש: קח בְּמִנְהָ, ואם לא [תמצא] בְּמִנְהָ - קח בְּמִנְהָ.
- 6 (שאף שהלוקח מיני מאכל מחנוני בשבת אסור להזכיר לו שם דמים כלל, מפני שבשם הזכיר שם דמים -
- 7 הרי זה מקח וממכר גמור, מה שאין כן בשאינו מזכיר לו שם דמים אינו נראה כמקח וממכר אלא כשאלה,
- 8 כמו שיתבאר בסמ"ג⁷⁰, ואם כן גם שמשלחו בשבת לקנות במוצאי שבת אם מזכיר לו שם דמים
- 9 - הרי הוא משלחו למקח וממכר גמור האסור לו בשבת. אבל אם לא היה מזכיר שם דמים - אזי לא היה
- 10 נראה שמשלחו למקח וממכר גמור, אלא לשאלה, מכל מקום הזכרת דמים כאן הוא לצורך מצוה, שאם
- 11 לא יזכיר לו לא ידע כמה דמים לפסוק, ואפשר שיחזור ריקם אם ייקרו השער וכיון שזכיר לו הדמים
- 12 לקנין שלאחר השבת - התירו לו).
- 13 אבל לא יזכיר לו סכום מקח, כלומר שלא יאמר לו כך ידוע שלא להוסיף עליו, לפי שאמירה זו אינה
- 14 אלא הצלת ממונו ואין בה צורך למצוה. וכן לא יזכיר לו כך דמים, דהיינו שלא יאמר לו: לך לאיש פלוני
- 15 שאני חייב לו כך וכך, וקח ממנו צרכי המצוה הזאת, ואהיה חייב לו כך הכל כך וכך (שצורף כך זה אין
- 16 בו צורך למצוה):

הלכות שבת, חלק ב סימן שו, באיזה חפצים מותר לדבר בשבת סעיף ו

ביאורי הלכה

- התחום, אף שלהחשיך על התחום עצמו לא נאסר משום שבות אלא משום "ממצוא חפצך"⁶⁷.
 [לא] שמשלחו לקנות - כשאומר: "הבא ארון ממקום פלוני" ייתכן שכוונתו לארון השייך לו⁶⁸, אך כשמוסיף: "אם לא תמצא במקום פלוני לך למקום פלוני", נתברר שאין כוונתו להבאה בלבד וכאילו אמר לו בפירוש לקנותו.
- התחום, אף שלהחשיך על התחום עצמו לא נאסר משום שבות אלא משום "ממצוא חפצך"⁶⁷.
 [לא] שמשלחו לקנות - כשאומר: "הבא ארון ממקום פלוני" ייתכן שכוונתו לארון השייך לו⁶⁸, אך כשמוסיף: "אם לא תמצא במקום פלוני לך למקום פלוני", נתברר שאין כוונתו להבאה בלבד וכאילו אמר לו בפירוש לקנותו.

ציונים והוספות

- וראה לעיל הערה ל.
 (68) ומותר לומר לחבירו בשבת שיביאנו לאחר השבת כיון שיש בזה צד היתר כדלעיל סעיף ג.
 (69) כדלעיל סעיף ד (גזירה שמא יכתוב).
 (70) סעיף א: מותר לומר לחבירו בשבת מלא לי כלי זה משקה פלוני והשקני ואשלם לך אחר השבת... ויש מתירין אפילו להזכיר שם דמים ושם מדה רק שלא יזכיר לו סכום דמים או סכום מדה. ובסי' תקיז ס"א: מותר ליקח מן החנוני מיני מאכל ומשקה ביום טוב ובלבד שלא יזכיר לו סכום מנין ולא שם מדה ולא שם דמים כדי שלא יהא נראה כמקח וממכר אלא כשאלה.
- 65) כדלעיל ריש ס"ה, ועד"ז בסי' שכה סכ"א לעניין צרכי המת שנעשה על ידי נכרי בשבת.
 66) שש"כ פכ"ט סי"ג, וראה לעיל אות ד.
 67) אמנם ייתכן שמותר לומר לחבירו להחשיך על התחום לדבר הרשות ("החשך על התחום כדי שתוכל לעשות מלאכתך בערב"), אך בבדן דידן אסור היה לומר לחבירו לעשות לאחר השבת מלאכה ממש לצורכי המת, כיון שאין תועלת באמירה זו (שיכל לומר לו לאחר השבת), ודווקא כשאומר לו להחשיך על התחום (ויש בזה תועלת) כדי שיעשה מלאכה למחר, נחשבת אמירה זו כחפצי שמים, ולכן הוזכר כאן היתר להחשיך על התחום לדבר מצוה.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות ברכת המזון לפי לוח "רב יומי"

אפשר לו לברך ברכת המזון על הכוס אלא א"כ יטעים ממנו
לקטן שהגיע לחינוך אבל לא לגדול שיברך בעצמו לפי
שהמברך ברכת המזון הוא בעצמו צריך לברך ברכת היין
לפי סברא זו והוא אינו רשאי לברך ברכת היין לחבירו אף
להאומרים שברכת המזון טעונה כוס שלדבריהם ברכת היין
היא חובה כברכת המצות שאדם יכול להוציא חבירו ידי
חובתו כמ"ש בס"י קס"ז מכל מקום כיון שחבירו יכול לברך
בעצמו אין לאחר לברך לו (אבל בקידוש והבדלה רשאי
שכיון שצריך לברך ברכת קידוש והבדלה בשביל עצמו
יכול לומר גם ברכת היין שנתקנה קודם ברכת קידוש
והבדלה כמ"ש בסימן ער"ב).

(ומכל מקום מי שבמצותיו חפץ מאד לברך ברכת המזון
בזימון על הכוס יוכל לסמוך על סברא הראשונה להקל
בדברי סופרים.

וכן בהבדלה אם לא טעם כמלא לוגמיו א"צ לחזור ולהבדיל
שספק ברכות של דבריהם להקל כסברא האחרונה):

ה' אע"פ שמצוה מן המובחר שכל המסובים יטעמו מכוס
של ברכה א"צ לטעום מכוס המברך אלא יכול כל אחד
ליתן כוסו לפניו ויותר טוב לעשות כן אם אפשר לפי שכוס
המברך הוא פגום לאחר ששתה ממנו המברך.

ואף שאפשר לתקנו ע"י שיוסיפו בו יין לשתות כל אחד
ואחד מהמסובין מכל מקום יותר טוב שיטעימו מיין של
ברכה שכשיש לפני כל אחד ואחד כוסו בשעת ברכת המזון
הרי כולם הן כוסות של ברכה כמו כוס המברך.

ואם לפני המסובין הן כוסות ריקנים יכול ליתן מכוס הברכה
מעט לכל כוס וכוס שלהם אחר שבירך בורא פרי הגפן
קודם שתייתו כדי שיטעימו מכוס שאינו פגום ואין בזה
משום הפסק בין ברכה לשתיה כיון שהוא לצורך שתיית
המסובים ומה שהוא מברך הוא כאלו הם מברכים שהרי הם
יוצאים בברכתו וכן אם כוסות שלפניהם מלאים אלא שהם
פגומים יכול לשפוך מכוס שלו לתקנם קודם שישתה.

וכיון שהם זקוקים לכוסו אין להם לטעום עד שיטעום הוא
כמו שנתבאר בס"י קס"ז אבל אם אינם זקוקים לכוסו
שכוסות שלהם מלאים ואינן פגומים יכולים לטעום קודם
שיטעום הוא:

* * *

ה' אע"פ שטעימת כוס של ברכה די בכמלא לוגמיו בכוס
של ברכת המזון טוב לשתות רביעית לצאת מידי ספק
ברכה אחרונה שכמלא לוגמיו באדם בינוני הוא רוב רביעית
שהוא יותר מכזית ומכזית עד רביעית יש מסתפקים אם
צריך לברך ברכה אחרונה כמ"ש בס"י ר"ן].

ויותר מרביעית א"צ לשתות אף אם הוא אדם גדול שכמלא
לוגמיו הוא יותר מרביעית.

ומצוה לגמוע גמיעות גסות משום חיבוב מצוה:

ד אע"פ ששתיית כוס של ברכה מעכבת אין מעכב שישתה
המברך בעצמו אלא די בשתיית אחר ואפילו מטעים
ממנו לתינוק (כמלא לוגמיו של תינוק) יצא ידי חובה
(ששיעור מלא לוגמיו הוא בכל אדם לפי מה שהוא הגדול
לפי גדלו והקטן לפי קטנו) אע"פ שהתינוק אינו מחויב
בדבר אין בכך כלום לפי שגם על המברך לא חל החיוב
כלל שלא חייבוהו אלא לומר שירה על היין שישתה ממנו
איזה אדם מישראל שיהיה שתיה שהיא חשובה הנאה לו
(ואפילו תינוק בן יומם).

ומכל מקום לכתחלה צריך להטעים לתינוק גדול קצת
שהגיע לכלל חינוך ברכת הנהנין כדי שיוכל לברך ברכת
היין ולא תהא ברכתו לבטלה מפני שהתינוק שומעה ממנו
ומברך ושותה משא"כ אם יטעים לקטן שלא הגיע לחינוך
יפסיד ברכת היין שלא יוכל לאמרה אע"פ שאינה מעכבת.

(אבל רשאי הוא להטעים לגדול שיברך בעצמו ברכת היין
אם הוא אינו שותה יין מפני ששונא אותו או משום נדר
אבל מי שהוא שותה יין מצוה מן המובחר שיטעום בעצמו
וכן לכל המסובים שזימן עליהם אך א"צ לכל אחד ואחד
כמלא לוגמיו אלא די בטעימה כל שהוא).

ויש אומרים שכל דבר הטעון כוס חוץ מקידוש לא הצריכו
לטעום ממנו אלא משום שלא יהא גנאי לברכת היין
שיאמרו שלא לצורך הוא ברכה זו ונראית כברכה לבטלה
אבל באמת הוא לצורך שכך תקנו חכמים בכל שירה
הנאמרת על היין שיסדרו אותה אצל ברכת היין שהוא עיקר
שירה המיוחדת ליין לפיכך רשאי לברך ברכת היין
ולהטעים לקטן אע"פ שלא הגיע לחינוך ברכות ואפילו אינו
יודע לדבר שכיון שהטעימה אינה אלא משום גנאי דיה
בתינוק קטן כזה.

וכן נוהגין במילה שביום הכיפורים הואיל ואי אפשר בענין
אחר כמ"ש בס"י תרכ"א אבל במקום שאפשר כגון קידוש
שבבית הכנסת בשבת ויום טוב יש לחוש לסברא הראשונה
להטעים לקטן שהגיע לחינוך ברכה כמו שיתבאר בס"י
רס"ט.

(אבל קידוש שבבית שאדם יוצא בו ידי חובתו יש אומרים
אפילו לפי סברא האחרונה שלא די במה שיטעים לתינוק
ולא אפילו שיטעים לגדול אלא המקדש בעצמו צריך לטעום
כמלא לוגמיו ואם לאו לא יצא משום שנאמר זכור את יום
השבת לקדשו ואמרו חכמים זכרוהו על היין כלומר על
שתיית היין לכבוד היום לפיכך המזכירו על היין הוא
המקדש שותה ממנו בעצמו וראוי לחוש לזה לכתחלה
כמ"ש בס"י רע"א).

* * *

ולפי סברא זו שתקנת חכמים הוא בכל דבר הטעון כוס
שיסדרו אותו על ברכת היין א"כ מי שאינו שותה יין אי

ז אם דעתו לשתות עוד לא יברך ברכה אחרונה עד לבסוף
והוא שדעתו לשתות עוד מיד שאל"כ יש לחוש שמא
יתעכל מה ששתה כמו שנתבאר בסימן קפ"ד ואם היה
בדעתו לשתות מיד וטעה וברך ברכה אחרונה א"צ לברך
ברכה ראשונה כיון שהיה בדעתו לשתות עוד וברך בטעות
אבל אם בירך במתכוין אע"פ שדעתו לשתות עוד צריך
לברך ברכה ראשונה שכל ברכה אחרונה היא סילוק והיסח
הדעת למה שלפניה ומפסקת הואיל ואי אפשר לשתות
בעודו מברך כמו שנתבאר למעלה:

ח אע"פ שכל המסובים יוצאים בברכת היין שבירך
המברך ברכת המזון שהוא מתכוין להוציאם ידי חובתן
ואף שיש איזה שהות עד שיגיע הכוס לכל אחד ואחד אין
בזה משום הפסק כל שלא הפסיק בדיבור מכל מקום
בסעודה גדולה שהמסובים רבים ואין יודעים עד היכן יגיע
כוס של ברכת המזון הרי כל אחד מהמסופקים אם יגיע לו
צריך לחזור ולברך בורא פרי הגפן לעצמו מפני שהוא
נמלך מפני שבשעת שמיעתו ברכת המברך לא ידע אם
יגיע לו ואם נתכוין בשמיעתו שאם יגיע לו שיצא ידי חובתו
בשמיעה זו יצא וא"צ לחזור ולברך לעצמו:

חלק א' סימן קצ שתיית היין אחר הברכה ודיניו:

* * *

א פועלים שכירי יום העושים מלאכה אצל בעל הבית
מקצין בברכת המזון כדי שלא לבטל ממלאכת בעל
הבית שבשעת ברכת המזון אי אפשר לעסוק במלאכה
כמ"ש בסי' קפ"ג כיצד ברכה ראשונה כתיקונה שנייה פותח
בברכת הארץ וכולל בה בונה ירושלים וחותרם בברכת הארץ
מפני שברכת הארץ ובונה ירושלים הן דומות לכן כוללן
בברכה אחת שמנין הברכות אינן מן התורה כי בברכה אחת
שכולל בה מעין שלשתן יוצא ידי חובתו מן התורה כמו
שנתבאר בסימן קס"ח אלא משה ויהושע ודוד ושלמה תקנו
מטבע שלשתן ומשום ביטול מלאכת בעל הבית הקילו
וברכה רביעית שעיקרה מדברי סופרים אין הפועלים
אומרים אותה כלל בין שמברכין בין ששומעין מפי אחר
המזמן ומברך ברכת המזון כתיקונה הרי הן עומדין
למלאכתם כשחותם ברכת ירושלים.

במה דברים אמורים כשנוטלים שכר על מלאכתם מלבד
סעודתן אבל אם אין נוטלים שכר אלא הסעודה שאוכלים
לבד מברכין כל הד' ברכות כתיקונן וכן אם בעל הבית
מיסב עמהם בסעודה אף על פי שנוטלים שכר מלבד
הסעודה מברכין כל ד' ברכות.

ועכשיו לעולם מברכין כל ד' ברכות לפי שאין דרך בני אדם
להקפיד בכך ומן הסתם על דעת כן שוכרים פועלים שיברכו
כל הד' ברכות:

חלק א' סימן קצא אם הפועלים מחייבים לברך ובו סעיף אחד:

א כבר נתבאר בסי' קס"ז שברכת הנהנין אינה דומה

לברכת המצות שאחד מוציא חבירו בברכתו אבל בברכת
הנהנין מי שנהנה הוא מברך בעצמו על הנאתו ואין חבירו
פוטרו אלא א"כ נקבעו יחד בדבר שקביעות מועלת בו
שדרכו בכך שקביעותם מצרפתם להיות נחשבים כגוף אחד
וברכה אחת לכולם.

במה דברים אמורים בברכה ראשונה שדעתם להתחבר
ולקבוע עצמן לאכול יחד אבל בברכה אחרונה כיון שכבר
אכלו והם מתפרדים זה מזה אינן מצטרפין זה עם זה
להחשב כגוף אחד שיפטרו בברכה אחת מהם אלא א"כ הם
משלשה ולמעלה שיש שבח וקלוס יותר כשמצטרפין
לברכה אחת לפי שהם ראויים לזמן כלומר להזדמן יחד
לצירוף ברכה בלשון רבים.

ואומר אחד מהם נברך שאכלנו משלו והשנים אומרים ברוך
שאכלנו משלו ובטובו חיינו.

ואם הם ג' בלא המברך יכול לומר ברכו שאכלנו משלו כיון
שהם ראויים לברך בלשון רבים בלעדו ומכל מקום יותר טוב
לומר נברך שלא להוציא עצמו מכלל המברכים ואע"פ
שאמר נברך צריך הוא לחזור ולהכניס עצמו לכלל המברכים
לגמור ולחזור ולומר אחריהם ברוך שאכלנו משלו ובטובו
חיינו ואח"כ מתחיל ברוך א"י אמ"ה וכו'.

ומי שאומר גם בראשונה ובטובו חיינו אין מוחין אותו:

* * *

ב יש נוהגין להוסיף ברוך הוא וברוך שמו קודם
שמתחילין בא"י אמ"ה הן וכו' והוא תוספת על ברכת
הזימון אבל כשמברך ביחיד אין מקום לאמרו (וגם בזימון
אומרו המזמן לבדו ולא המסובין).

(וגם כשהמזמן אומר בא"י אמ"ה כו' אין להם לומר ברוך
הוא וברוך שמו אלא ישתקו וישמעו כמ"ש בסי' קכ"ד או
יאמרו עמו מלה במלה כמ"ש בסי' קפ"ג).

ויש אומרים שאחר שחזר המברך ברוך שאכלנו יענו
המסובין אמן אחריו כי בכאן נשלמה ברכת הזימון.

ויש אומרים שלא אמרו לענות אחר ברוך שאכלנו אלא
באחד מן השוק שנכנס אצל חבורה כשעונין ברוך שאכלנו
והוא שומע מן המסובין ולא אחר ברוך שאכלנו של המברך
וכן כשבא אצלם בשעה שאומר המברך נברך שאכלנו א"צ
לענות אחר ברוך שאכלנו של המסובין אלא די במה שעונה
ברוך ומברך אחר נברך של המברך כמו שיתבאר בסי'
קצ"ח ואע"פ שהשומע ברכה אחת ב' פעמים חייב לענות
ב' פעמים מכל מקום כיון שברוך שאכלנו היא ענייה על
נברך והוא ענה כבר אחר נברך מה שראוי לו לענות שוב
א"צ לענות אחר ענייתם אע"פ שלא ענה כענייתם וגם אינה
ענייה גמורה על אמירת המברך שהוא אומר נברך שאכלנו
וזה אינו עונה ברוך שאכלנו כל שכן שהמסובין שענו ברוך
שאכלנו שאינם צריכים לחזור ולענות אחר המברך שחזר
ועונה כענייתם וכן המנהג.

וועלי"ן בענטשי"ן) והם עונין יהי שם ה' מבורך מעתה ועד
עולם:

חלק א' סימן קצב ברכת זימון בשלשה או בעשרה:

* * *

א שנים שאכלו כאחת אם נקבעו בקביעות המועלת לצרף
לזימון בשלשה אע"פ ששנים אין ראויים לזימון ולכן
צריך כל אחד לברך לעצמו לכתחלה מכל מקום אם אחד
יודע לברך והשני אינו יודע מברך היודע ומוציא מי שאינו
יודע.

וצריך לכון מלה במלה לכל מה שיאמר המברך והמברך
צריך לכון להוציאו ידי חובתו.

ואם צריך שיהיה העם הארץ מבין בלשון הקודש נתבאר
בסימן קפ"ה:

ב איזו היא קביעות המצטרפת לזימון כשהסיבו על
המטות או שישבו בשולחן אחד או בלא שולחן במפה
אחת בזמן הזה שאין לנו הסיבה או שקבעו [חסר]:

חלק א' סימן קצג אם מצטרפין לזימון אם לא:

א שלשה שאכלו כאחת ושכחו ובירך כל אחד לעצמו בטל
מהם הזימון ואין יכולים לחזור ולזמן שאין זימון
למפרע וכן אם בירכו שנים מהם אין השלישי יכול לזמן
עמהם אבל אם אחד מהם שכח ובירך לעצמו יכולים השנים
האחרים לזמן עמו ויכול לענות ברוך שאכלנו אף על פי
שלא אכל כלום אחר שבירך ברכת המזון מפני שכבר
נצטרף עמהם באכילתו קודם שבירך ברכת המזון ואף על
פי שכבר בירך אחר אכילתו אין בכך כלום להאומרים שאם
שנים אכלו פת השלישי מצטרף עמהם לזימון אפילו לא
אכל עמהם פת אלא ירק ולא נתחייב בברכת המזון כלל
כמ"ש בסימן קצ"ו.

ואף על פי שהאוכל ירק ומברך אחריו ברכה אחרונה שוב
אינו מצטרף לזימון מפני שכבר נסתלק מהם מכל מקום כאן
שאל פת ונקבע עמהם לא נסתלק מהם בברכתו לעצמו
לענין שלא יוכלו האחרים לזמן עמו.

ואפי' להאומרים שאין מצטרף לג' אלא א"כ אכל כזית פת
ויש לחוש לדבריהם לכתחלה כמו שיתבאר שם מכל מקום
כאן הרי כבר אכל פת עמהם ונצטרף עמהם לזימון אלא
שמפני שכבר בירך לעצמו בטל הזימון ממנו מפני שאין
זימון למפרע ולכן לא בטל אלא ממנו אבל לא מהאחרים
שלא בירכו עדיין לפיכך הם יוצאים ידי זימון אבל הוא אינו
יוצא.

ואם האחד לא בירך לעצמו אלא זימן עם שנים אחרים אינו
מצטרף עם השנים שאכלו עמו ואין יכולים לזמן עמו:

חלק א' סימן קצד שלשה שאכלו כאחד ונפרדו לענין הזימון ומה
דין:

ולדברי הכל המברך אינו עונה אמן אחר ברוך שאכלנו של
המסובין כיון שחוזר לומר בפיו אחריהם מיד מה שאמרו
הם.

(וכן הדין בכל זה בעניית ברכו בבית הכנסת):

ג אם הם עשרה חייבים להזכיר השם בברכת הזימון
שהמברך אומר נברך אלהינו שאכלנו משלו והם עונין
אחריו ברוך אלהינו שאכלנו משלו ובטובו חיינו.

ואין לומר נברך לאלהינו כי לא מצינו במקרא למ"ד אלא
אצל שיר והודאה כמו שירו לה' הודו לה' אבל בברכה
נאמר במקלות ברכו אלהים וגו' ברכו עמים אלהינו וגו'
ורבים כמותם כולם בלא למ"ד.

ומעשרה ולמעלה אפי' הם אלף או ריבוא כך הם מברכים:

* * *

ד כל המשנה מזה הנוסח כגון שאומר נברך על המזון
שאכלנו משלו או שאומר נברך למי שאכלנו משלו הרי
זה בור שכשאומר נברך על המזון נראה כמברך למזון
וכשאומר למי שאכלנו משמע שמרובים הם זה זן את זה
וזה את זה ולפי דבריו מברך את בעל הבית משא"כ שאכלנו
משלו סתם משמע שהוא יחידי שהכל אוכלים משלו ומה
שואמרים בהגדה למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים
האלו זהו לפי שבנסים אי אפשר לטעות שעושה נסים זולתי
הקב"ה משא"כ בברכה אפשר לטעות שמברך את בעל
הבית וכשהם עשרה כיון שמזכירין את השם אין מקום
לטעות שמברכין המזון ויכול לומר נברך אלהינו על המזון
שאכלנו אבל לא למי שאכלנו כי לא יהיה פירוש לדבריו
כלל ואף אם יאמר מי שאכלנו הרי זה בורות כי מה סימן
צריך לתת:

ה וכן האומר במקום ובטובו חיינו ובטובו חיינו או
ובטובו חיים ה"ז בור שמטובו משמע דבר מועט
וממעט בתגמוליו של מקום ומה שאומרים שבענו מטובך
זהו בשאלה שהשואל שואל דבר מועט כעני בפתח שאינו
מרים ראש לשאל שאלה גדולה ובטובו חיים משמע שאר
העולם חיים ולא הוא ומוציא עצמו מן הכלל:

ו אם טעה המזמן בעשרה והעונים ולא הזכירו את השם
בברכת הזימון אינם יכולים לחזור ולזמן בשם כיון
שכבר יצאו ידי חובת זימון אלא שבטלו מצות הזכרת השם
ומעוות שלא יוכל לתקן הוא אבל אם עדיין לא ענו אחריו
כיון שלא נתקיימה עדיין מצות זימון יחזור המברך ויזמן
בשם ואחר כך יענו אחריו:

ז בזהרה הזהירו לומר בפיו קודם ברכת המזון תן לנו הכוס
ונברך או באו ונברך לפי שכל דבר שבקדושה צריך
הזמנה בפה עובר לעשייתו כדי להמשיך הקדושה ולהעביר
מה שכנגדה ומזה נוהגים לומר בלשון אשכנז (רבותי מי"ר

'לקוטי תורה' פרשת נשא – הפרשה החסידית

נשא את ראש בני גרשון

תחלה בחינת "אתכפיא", בכדי שעל ידי זה יוכל לבא אחר כך
לכחינת ומדרגת "אתהפכא חשוכא לנהורא". ובלי בחינת
אתכפיא תחלה, לא יוכל לבא לבחינת "אתהפכא חשוכא כו".
כמו כן על דרך זה, כדי שלעתידי לבא יהיה גילוי אלקות ממש
בעולם השפל, שיהפך החשך לאור ממש, כמו שכתוב (זכריה יד,
ז): "לעת ערב יהיה אור" – לכך הוצרך להיות תחלה בחינת
הכנעת המדבר כו.

ועיין מה שנתבאר על פסוק "אלה מסעי", בענין אחר –
שעל ידי זה יש פח ביד האדם להכניע הגוף שלו כו).

וענין הגילוי הזה שיהיה לעתידי לבא הוא: כי הנה
באמת הרי קמיה, עצמותו יתברך, אין שום בחינת הסתר
והעלם כלל. כי "קמיה, כולא – כלא חשיבי", ואין שינוי
כלל בין קודם שנברא העולם לאחר הבריאה. כי גם
עתה הוא אחד, יחיד ומיוחד כמו קודם שנברא העולם,
מאחר שכל עיקר התהוות הנבראים יש מאין הוא רק
מבחינת אותיות הדבור – "בדבר ה' שמים נעשו" (תהלים
לג, ו).

ועל-דרך-משל הדבור באדם, שהוא בטל וטפל לגבי
המחשבה, ובולתי תופס מקום כלל וכלל. רק אצל
השומע הוא שהדבור נתפס ליש ודבר. וכך למעלה,
בחינת "אותיות הדבור", "ביו"ד מאמרות" – לגבי
הנבראים מהם "יש מאין" – הם בבחינת "יש". אבל לגבי
עצמותו יתברך הם בטלים כ"לא". ולכך, אף על פי
שמצד בחינת התגלות אותיות הדבור, נראה העולם
לבחינת "יש" ו"דבר" לעינינו, אבל אצלו יתברך אין
הסתר והעלם כלל.

ועל כן, לעתידי לבא שיתגלה כבוד ה', שהוא בחינת
גילוי עצמיות אלקות, אזי ממילא לא יסתיר שום הסתר
כלל, ויהיה גילוי אלקות גם בעשייה, עד שיראו כל
בשר, אפילו בהשגת שכלו הגשמיות, וכדי שיהיה גילוי
זה לעתידי לבא, הוצרך להיות נסיעת המשכן במדבר –
להכניע אותו כו.

ב והנה, זה היה ענין נסיעת המשכן בפועל ממש –
בבחינת "עולם". וכמו כן הוא גם עכשו ברוחניות
בבחינת "נפש". כי יש בחינת משכן בפרט בכל אחד
ואחד. וכל פרטי הענינים שבו – הכל יש בנפש האדם.

דהנה כתיב (שמות כה, ח): "ועשו לי מקדש ושכנתי

"נשא את ראש בני גרשון וגו'" (במדבר ד, כב):
יש להבין, למה נאמר בבני גרשון "גם הם"?
וגם, מה שכתוב בבני גרשון דוקא (במדבר ד, כז): **"על פי
אהרן ובניו תהיה כל עבודת בני הגרשונים"** ולא נאמר כן
בבני קהת ומררי.
אף הנה, תחלה צריך להבין כללות ענין המשכן
ונסיעתם במדבר:

דהנה, שרש טעם נסיעתם במדבר עם המשכן וכליו
היה כדי להכניע פח יניקת החיצונים, ששרש יניקתם
הוא במדבר דוקא. ולכך במדבר אין שם גידול צמח
ודשא כלל אלא שממון בלבד, כי ההשפעה היא
מסטרא דקדושה דוקא, "ואתה מנחיה את פולם" (נחמיה ט,
ו). וכתיב (תהלים יא, ז ועוד): **"צדיק ה'", פירוש "צדיק"**
– שהוא משפיע ובעל צדקה. וכן בכל סטרא דקדושה
יש בחינה זו.

והנה, בהקדוש ברוך-הוא, החסד נמשך מצד
"הגדולה", כמו שכתוב (תהלים קמה, ח): **"אך אפים וגדל
חסד"**. ובכל סטרא דקדושה, החסד נמשך מצד הביטול
שבטל לה' ונחשב לאין ואפס בעיניו, לכן ראוי ליתן
לזולתו שהוא חשוב יותר. וכמו שכתוב באברהם (בראשית
יח, כז): **"ואנכי עפר ואפר"**. ולפיכך היה עושה חסד עם כל
בני אדם כו. מזה שאין-כן מי שהוא 'יש' ו'דבר' ואינו
בטל, צריך הכל לגרמיה, ואינו בחינת משפיע. ולכן
במדבר הם 'נחש, שרף, ועקרב' (דברים ח, טו) – ג' קליפות,
ששם מקור הקליפות, שהם יש ודבר נפרד, ואין בהם
בחינת הביטול, לכן אין ממנו שום השפעה.

והנה לכך היה נסיעת הארון וישראל במדבר, כדי
להכניע את המדבר. ולכך נשא את המשכן במ"ב
מסעות, שהוא בחינת שם מ"ב. והיינו, על ידי גילוי
אלקות שהיה במשכן כשנשאאו אותו במדבר, ממילא
כנענו. וכמו שכתוב (תהלים סח, ג): **"כהמס דונג וגו'".**
ותועלת הכנעה זו היתה ענין הכנה לעתידי לבא, שיוכל
להיות גילוי אלקות בעולם השפל שלנו, כמו שכתוב
(ישעיהו מ, ח): **"ונגלה כבוד ה' וגו'",** שעל ידי שנכנע תחלה
מקור ההסתר והיש, יוכל להיות בו אחר כך הגילוי
לעתידי לבא.

ואפשר לומר, שהוא בענין שבעבודת ה' צריך להיות

מסעות המשכן במדבר - שעל ידי המשכת גילוי אלקות, 37
ממילא נבנעו הקליפות כמו שכתוב (במדבר י, לה): "ויהי בנסע 38
הארון כי ינוסו משנאיך כי". 39
וכך בחינה זו בנפש: שעל ידי המשכת אלקות מלמעלה 40
למטה, במעשה הטוב ובקטק התורה ותפלה, איז ממילא יבנע 41
גשמינות הגוף, ונפשי-הבהמית כי. 42
והנה, במשכן היו ג' דברים: "קרשי המשכן" (שמות כו, 43
יז, ועוד) ו"ריעות המשכן" (במדבר ד, כה); ו"הכלים" - היינו 44
ארון, ומנורה ומזבח כי. 45
והנה, תחלה יש להבין ענין הקרשים שנקראו (שמות 46
כו, טו): "עצי שטים עומדים", שהם על-דרך שהמלאכים 47
נקראים "עומדים", כמו שכתוב (ישעיהו ו, ב) "שרפים 48
עומדים". וכמו שכתוב במדרש שיר השירים רבה, סוף 49
פסוק "צאינה וראינה": למעלה - "שרפים עומדים", אף 50
למטה - "עצי שטים עומדים", ופירוש "שרפים עומדים", 51
היינו במאמר: "ואשר משרתיו כולם עומדים ברום עולם 52
ומשמיעים ביראה כי" 4". 53
והענין הוא: כי "אין עמידה אלא שתיקה" (סוטה לט, א). 54
ופירוש "שתיקה", היינו בחינת ביטול העצמות מכל וכל. 55
והיינו בחינת ביטול-הרצון, שלא יהא לאדם רצון אחר 56
זולת הרצון לה' אחד. וכמו שכתוב (תהלים עג, כה): "ועמך 57
לא חפצתי כי". וכמאמר רז"ל: "בטל רצונך כי" 5". 58
והשטם שנקרא בחינה זו "עמידה" הוא: כי הנה בשיש 59
לו האהבה והדביקות בה' - זהו בחינת "מהלך", וכמו 60
שכתוב באברהם (בראשית יב, ט): "הלוך ונסוע כי". אף 61
קודם שיגיע לבחינת הילוך ואהבה זו, צריך להיות 62
תחלה בחינת עמידה זאת. היינו, לעמוד ולשתוק מן 63
התפשטות והילוך שבלעומת-זה. והן הרצונות ורות, 64
שהאדם רוצה וחפץ ומשתוקק לדברים זרים - זהו נקרא 65
גם כן "הילוך". על-דרך מה שכתוב: "ויבא הלך לאיש 66
העשיר" (בשמואל ב' י"ב, ד), שהוא ההילוך דלעומת-זה. 67
וזהו "הלך" - שהולך ומתחזק. שמתחלה הוא באורח כי. 68
ענין שם בפירוש רש"י 6. וצריך להיות "משלחי רגל, השור 69
והחמור", והיינו למנוע הילוך של היצר הרע. 70
וכדי שיתחזק מהילוך זה להיות ההילוך באלקות - 71
הוא על ידי שיבא תחלה לבחינת עמידה. והוא בחינת 72

בתוכם". ואמרו רז"ל: "בתוכו לא נאמר, אלא בתוכם". 1
לפי שכל אחד ואחד מישראל צריך לעשות בחינת 2
משכן בנפשו. והיינו, להמשיך בחינת גילוי אלקות 3
בנפשו, בעבודה שכלב זו תפלה, כשיהיה לבבו טהור, 4
כמו שכתוב (תהלים נא, יב): "לב טהור ברא לי אלקים כי". 5
וכמו שכתוב (תהלים כד, ד): "ובר לבב כי": דכאשר לבבו 6
טהור מכל סיג, "בלתי לה' לבדו" (שמות כב, יט), איז נקרא 7
משכן - לשכון בו גילוי אור ה'. וכמו שכתוב (תהלים כד, 8
ד-ה): "נקי כפים ובר לבב כי ישא ברכה מאת ה'". דפירוש 9
"ברכה", הוא המשכת גילוי אלקות בנפשו כי. 2. ועל ידי 10
זה, ידחה ויכניע גם כן ההסתר של נפשי-הבהמית 11
המסתיר ומבדיל, ונראה לו העולם לבחינת יש ודבר 12
נפרד, והיינו מפני גסות חומר נפשו הבהמית. 13
אבל בשללבו וך וברור, יראה בעין שכלו איך שאין 14
מסתיר באמת, וכמו שהוא למעלה ד"קמיה - כלל כי", 15
כי על ידי זכות לבו נמשך גילוי אלקות גם בבחינת 16
ההסתר וההעלם שלא יסתיר. 17
וזהו, כמו שהיה נסיעת המשכן בבחינת מדבר, שעל 18
ידי זה היה מכניע את המדבר כי - וכך הוא בנפש עכשיו 19
- הכנעת היצר הרע, שהוא גם כן בחינת מדבר, שהוא 20
"ארץ לא ורועה" (ירמיהו ב, ב), והיינו, המעשים והדבורים 21
והמוחשבות אשר "לא לה' המה כי" (ירמיהו ה, י). 22
וזהו "אשר" "לא ישוב אדם שם" (ירמיהו ב, ו), פירוש: 23
"אדם" הוא מה שכתוב (תהלים א, כו): "ועל דמות הפסא 24
דמות במראה אדם כי" - "לא ישוב שם", כי "ועשו לי 25
מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כה, ח) כתיב, ועל כן צריך 26
להכניע בחינת מדבר זה, שהוא היצר הרע. והיינו, על 27
ידי המשכת גילוי אלקות בנפשו. 28
ובמקום אחר נתבאר, בענין "בית הלל אומרים - בלה נאה 29
וחסודה": שלא יהיה ההמשכה לפי ההעלאה, אלא אדרבה, 30
תחלה יהיה ההמשכה מלמעלה למטה, והיינו שהמעשה 31
הטוב יהיה אפילו קודם ל"סור מרע" בדקות, ולא ימתין 32
ב"עשה טוב" עד שיהיה תחלה "סור מרע" בתכלית. 33
והיינו, משום שעל ידי זה ההמשכה שב"ועשה טוב", איז 34
ממילא יפלו כל החיצונים. כי "מעט אור, דוחה הרבה מן 35
החושך", ויבוא ל"סור מרע" בתכלית כי. ועל דרך זה הוא ענין 36

2. וזהו גם כן מה שאמרו רז"ל "טהרה מביאה לידי קדושה".
עין ב"ראשית חקמה".

3. כמו שנתבאר מזה בדבור המתחיל "אני לדוד".

4. (וענין זה: תרומה, דף קס"ט, עמוד א'. ודף ק"ע, עמוד א').

5. [ענין ב"אגרת הקדש", דבור המתחיל "להשליך בינה".]

6. וידוע את יצר הרע תחלה להלך. שגורבך דרך, ואחר כך לאורו. שעישה
אכסנאי, ואחר כך לאיש, שהוא בעל הבית.

7. (כדאינתא בגמרא, פרק קמא דעבודה זרה, דף ה', עמוד ב'. ובפירוש
רש"י שם. וענין זה, חלק ב'; שמות, דף ה' סוף עמוד ב'. בשלח, דף
ס"ד, סוף עמוד ב'. ובהרמ"ז ריש פרשת מקץ).

ועל-דרך-משל, המחשבה באדם התחתון, שאינה רק
בחינת לבוש לבד לנפש. וכל-שכן למעלה – "כי לא
מחשבותי מחשבותיכם" (ישעיהו נה, ח) כתיב¹¹.

וזהו "ה' מלך גאות לבש" (תהלים צג, א); דהיינו, מה
שעלה במחשבה לפניו להאציל ולברוא העולמות
אצילות-בריאה-יצירה-עשיה, בכדי שיהיה הוא יתברך
מלך על עם, הנה מחשבה זו הוא מה שנתלבש בלבוש.
שאינו כמו הרצון והמחשבה במלך בשר-ודם שרוצה
למלוך על עבדיו – שעבדיו הם מהות ודבר גם בזולת
מלכותו עליהם, על פן שיירצון למלך למלוך עליהם.
מה-שאין-כן למעלה, שהעולמות כולם מתהווים יש
מאין ממנו יתברך על ידי רצון זה. אם כן, כדי שיהיה
רצון זה למלוך עליהם, הוא רק על דרך בחינת לבוש,
שמתלבש ברצון ומחשבה זו. ולכך אמר "ה' מלך גאות
לבש", דהיינו, שהמחשבה עליונה שעלתה לפניו "אנא
אמלוך" הוא רק בחינת "לבוש" בלבד.

וזהו "ויבאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך" (אסתר
ח, ח) – שהמלכות הוא רק בחינת לבוש לבד.

ואף "ויבאו לבוש מלכות" כתיב, דבאתערותא-דלתמא
תליא מילתא, להמשיך רצונו יתברך במחשבה זו. והיינו על
ידי קיום התורה ומצות.

וזהו ענין המשכן – "ושכנתי בתוכם" (שמות כה, ח). וזהו ענין
"הפעם ילזה אישי אלי כו'" (בראשית כט, לד). היינו המשכת אור
אין-סוף – להיות נמשך בבחינת מחשבה זו. כמו שיתבאר לקמן.
וזהו ההתבוננות ב"שמע ישראל ה' אלוקינו" (דברים ו, ד)
– פירושו: שהוא מתלבש במחשבה זו. וזהו "אלוקינו"
בחינת צמצום.

ואחר כך אומרים "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם
ועד" – שמברכים וממשיכים בחינת מלכות, גם
בעולמות בריאה-יצירה-עשיה¹². ומהתבוננות זו נולד
ונמשך בחינת "ואהבת" (דברים ו, ח).

והאהבה הוא ענין ה"יריעות" דרך כלל, כמו
שיתבאר. אבל דרך פרט הן "ששה מדות". כמו שכתוב
במלאכים (ישעיהו ו, ב): "בשתיים יכסה פניו כל, ובשתיים
יעופף". דהיינו "רצוא ושוב" (יחזקאל א, ד). ולכך "שם מ"ב"
– יש בו ד' פסוקים, ובכל אחד ששה תיבות.

ביטול-רצון⁸. וזה היה ענין "קרשים עומדים". ועמידה
וביטול רצון זה נמשך על ידי יראה, וזהו "כולם עומדים
ברום עולם, ומשמיעים ביראה".

וזה היה ענין עבודת בני מררי נושאי הקרשים, שכדי
לבוא לבחינת יראה ועמידה זו – זהו על ידי המיררות.
בהיותו מ"מארי דחושבנא" על ימי חלדו, אשר רובם
ככולם "בחושך ילך כו'" (קהלת ו, ד). ועל ידי זה מעורר
רחמים רבים שיוכל לבוא לבחינת "בשל רצונך"⁹.

והנה, מזה נמשך אחר כך לבא למדרגת האהבה
והרצון לה' בבחינת "כלות הנפש". וזהו ענין היריעות
ה"תכלת וארגמן כו'" (שמות כו, א), כי תכלת הוא לשון כליון
– "כלה שארי ולבבי"¹⁰ (תהלים עג, כו). והוא החופה על
הקרשים שהוא בחינת הביטול-רצון הנ"ל.

והוא גם כן כדמיון שיש באדם עצמות, ויש בשר,
וגידים החופפים עליהם:

ובחינת העצמות זהו היסוד שעליהם נבנה הבשר
והגידים, והוא בחינת "כל עצמותי תאמרנה – ה' מי כמוך
כו'" (תהלים לה, י), בחינת ביטול-רצון. וזה צריך להיות
באדם כל היום.

ומזה יבא אחר כך לבחינת בשר וגידים הוא בחינת
אהבה וכי בשר הוא "יסוד האש", וגידים בחינת "דם ורוח".
וזהו עבודת "בני גרשון".

ג והנה, בעבודת ה' בתפלה, בחינת ביטול-רצון הנ"ל –
צריך להיות על ידי התעוררות יראה-תתאה בפסוקי-
דמרה, וברכת "יוצר אור", בסיפור מיראת וביטול
המלאכים. ולבוא לבחינת הילוך ואהבה, הוא על ידי
התבוננות באמרו "אהבת עולם כו'", "שמע ישראל כו"
שהוא בחינת "היכל האהבה".

פירוש "שמע" – לשון הבנה בידוע. והוא ענין
ההתבוננות בגדולת ה' אף שכל העולמות כולם:
גן-עדן עליון ותחתון, וגם מה שעתיד להיות בא"ל
השביעי לעתיד-לבוא, וגם עד נ' אלפים יובלות – כולם
עלו במחשבה אחת לבד קמיה – עצמותו יתברך.
ובמאמר: "צופה ומביט עד סוף כל הדורות", והבטה
זאת – במחשבה אחת היא לבד. כמו שכתוב בזוהר
ובמדרש – ד' במחשבה אחת ברא הקדוש ברוך-הוא כל
העולמות¹³.

8. וכנ"ל, שעל ידי אתכפיא הוא הדרך לבוא לבחינת
אתהפכא כו'. וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "קחו מאתכם
תיוקוה" – בפרשת וקהל].

9. וכמו שנתבאר מזה על פסוק "קול דוד", בענין "על מצות ומורוים
כו". ענין שם.

10. וענין מה שנתבאר מענין "כלה שארי", בדבור המתחיל "שיר
השירים".

11. [וענין מה שנתבאר בזה בדבור המתחיל "דני ושמי בת" –
בפרשת מקץ].

12. [וענין מה שנתבאר סוף בדבור המתחיל "ביום השמיני שלח").

ועל ידי חכמה נמשך גם כן בחינת יראה'עילאה, 39
כנודע ממאמר "אם אין יראה - אין חכמה, אם אין 40
חכמה - אין יראה": 41
דמתחלה צריך להיות יראה'תתאה, דאם אין יראה' 42
תתאה אי אפשר לבוא לבחינת החכמה - וזהו בחינת 43
ה"קשרים" הנ"ל. ואחר כך "אם אין חכמה - אין יראה' 44
עילאה" שבדי לבוא ליראה'עילאה, וזהו על ידי התורה 45
ד"מחכמה נפקת" 17. נמצא, בחינת "בני קהת" וזהו יראה' 46
עילאה שלאחר אהבה'רבה. וזהו בחינת שמונה'עשרה 47
שאחר "אהבה" דקריאת'שמע. 48
ד ואמנם, מה שהיו בני מררי נושאים הקשרים, היינו 49
להעלות ולחבר יראה'תתאה ביראה'עילאה. דהנה, 50
שם מררי מורה על זה. כי הנה במשכן היו ב' פעמים 51
"מור": אחד - "בשמים ראש מר דרור" (שמות ל, כג) 52
שב"שמן המשחה, הב', בסמני הקטרת - "מור 53
וקציעה". 54
והענין: כי המור נעשה מדם חיה שנקרא 'דוע', 55
כשנקרש הדם ונעשה בושם 18. והוא ענין "אתכפא, 56
ואתהפכא חשוכא לנהורא". וזהו ענין "מור" דסמני 57
הקטרת - שהוא ריח והעלאה ממטה'למעלה. 58
ועל ידי העלאה זו, מעורר המשכה - מלמעלה 59
למטה. והוא "מר דרור" שבשמן המשחה, שנקרא "מירא 60
דכא", שהוא חכמת התורה, שהוא גם כן בחינת יראה' 61
עילאה. 62
והמור שבקטרת - שהוא "אתכפא, ואתהפכא 63
דחשוכא לנהורא" - הוא בחינת יראה'תתאה והוא 64
הגורם המשכת יראה'עילאה. 65
לכן "מררי" היינו פירוש ב' פעמים מור, דהיינו 66
התחברות ב' בחינות מור הנ"ל. ולכן הם נשאו הקשרים, 67
שהוא גם כן ענין חיבור יראה'תתאה ביראה'עילאה. 68
וזהו "על פי אהרן ובניו תהיה כל עבודת בני 69
הגרשוני" (במדבר ד, כו): דדוקא גבי "עבודת בני הגרשוני" 70
נאמר "על פי אהרן", כי עבודת בני גרשון - שנשאו 71
היריעות, שהם בחינת מקיפים, והוא להמשיך בחינת 72
אהבה עליונה' שהיא בחינת מקיף - בששה מדות וגוונין 73
שבמדות הנפש כנ"ל. והמשכה זו היא דוקא על ידי 74
אהרן, שהוא הוא מקור ה'אהבה'רבה, ובחינת "ורב 75
חסד". 76

וזהו שכתוב ביריעות "שש וארגמן כו", שית גוונין, 1
ומכסה עורות תחשים" (שמות כו, יד, לו, יט) שתרגומו 2
"ססגוניא". ואמרו רז"ל [פרק ב' דשבת דף כ"ח]: "ששש 3
בגוונין הרבה". היינו ששה מדות הנ"ל 13.
וענין "רצוא ושוב" באדם: ה'רצוא" הוא האהבה, 5
וה'שוב" הוא המשכת אור אין'סוף ברוך'הוא על ידי 6
מצות מעשיות, שהן "רמ"ח אברין דמלכא" - כמו 7
האבר שהוא כלי לגילוי האור והחיות כו. ועל ידי 8
המשכה זו, שהאדם ממשיך עליו גילוי השראת אור 9
אין'סוף ברוך'הוא על ידי המצות, כמאמר "אשר קדשנו 10
במצותיו", הנה על ידי זה חוזר ומתעורר אהבה'רבה 11
בנפש האדם 14. וזהו "משכני אחריו נרוצה" (שיר השירים א, 12
ד). ובתיב (ירמיהו לא, ב): "אהבת עולם אהבתיך, על כן 13
משכתיך חסד וגו'". ונמצא יש "רצוא - אחר השוב", 14
ו"שוב - אחר הרצוא". 15
וזהו ענין בני גרשון שנשאו היריעות, היינו המשכת 16
אהבה רבה' הנמשך על ידי קיום המצות - ב'אהבת 17
עולם" שהוא ה'רצוא שקודם השוב" כו. וגם היריעות 18
הם מקיפים, כמו שהמצות הם לבושים לנפש. 19
נמצא, עבודת בני מררי נושאי הקשרים, שהן בחינת 20
"עצי שטים עומדים" - וזהו יראה'תתאה, שממנה נמשך 21
בחינת העמידה וביטול'רצון. 22
ואחר כך בחינת בני גרשון נושאי היריעות - היינו 23
התחברות ב' בחינות אהבה: "אהבת'עולם" ו"אהבה' 24
רבה". 25
ועבודת בני קהת נושאי הארון והמזבחות כו - וזהו 26
בחינת יראה'עילאה שהיא למעלה גם מבחינת "אהבה' 27
רבה". 28
כי הנה, בארון היה גנוז הלוחות. כדכתיב (איוב יב, כב): 29
"מגלה עמוקות מני חשך; כמו שכתוב (תהלים צב, ו): "עמקו 30
מחשבותיך". והגילוי היה על ידי המנורה. וכמו שכתוב 31
(משלי ו, כג): "ותורה - אור" - שנמשך בחינת אור וגילוי 32
מבחינת ההעלם ד"ישת חשך סתרו" (תהלים יח, יב) 15.
דהנה, ב"חכמה אתברירו", כי כל התורה היא לברר 34
בירורים. וזהו ענין המזבחות. ולכן היה זה "משא בני 35
קהת" (במדבר ד, טו), שהוא כמו שכתוב (בראשית מט, י) "ולו 36
יקחת עמים" - "יתכבשון עממיא כו" 16, שהוא ענין 37
הבירורים. 38

16. וגרסת האבן צאל בתרגום אונקלוס.

17. (וכמו שנתבאר לעיל בדבור המתחיל "ויזכר אלקים את כל הדברים האלה").

18. (וענין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "חייב אינש לבסומי בפוריא").

13. [וענין מה שנתבאר בענין רצוא ושוב בפסוק "וקבל היהודים כו"].

14. [ענין מה שנתבאר בפסוק "ראשי המטות"].

15. (וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ששת ימים תאכל מצות", בפירוש (שמות יד, כ) "ויהי הענין והחשך ויאר כו").

37 "יָדִיד" - הֵם ג' יְדוּת: "יָד הַגְּדֹלָה" (שְׁמוֹת יד, לא), "יָד
38 הַחֲזָקָה" (דְּבָרִים לז, יב), הַ"יָּד הַרְמָה"²⁰ (שְׁמוֹת יד, ח).
39 "יָד הַגְּדֹלָה", שְׁהִיא בְּחִינַת "וְרַב חֶסֶד" - הוּא עֲנִין
40 עֲבוּדָת "בְּנֵי הַגִּרְשׁוֹנִי".
41 וְ"יָד הַחֲזָקָה", בְּחִינַת "שְׁמָאלוֹ תַּחַת לְרַאשִׁי" (שִׁיר
42 הַשִּׁירִים ב, ו) - הוּא בְּחִינַת "בְּנֵי מֶרְי".
43 וְ"יָד הַרְמָה" - זֶהוּ בְּחִינַת "בְּנֵי קֹהֵת", כִּי "רְמָה" - לְשׁוֹן
44 רוּמָמוֹת, וְהוּא בְּחִינַת "בְּנֵי קֹהֵת" שֶׁהֵיוּ נוֹשְׂאִים הָאָרוֹן
45 וְהַלְלוּתוֹ כִּי.
46 וְהַנֶּה, הַכֹּחַ לְהַעֲלֶאָה זֶה שֶׁעַל יְדֵי הַג' לְוִיִּם, אִי אִפְשָׁר
47 לְהִיטֵב כִּי־אֵם עַל יְדֵי הַמִּשְׁכָּה בְּתַחֲלָה מְלַמֵּעָה, וְזֶהוּ
48 עַל יְדֵי הַכֹּהֲנִים. וְלָכֵן לֹא הָיוּ הַלְוִיִּם מְתַחֲלִים בְּעֲבוּדָתָם
49 כִּי־אֵם עַל יְדֵי הַכֹּהֲנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּמִדְבָּר ד, יט): "וַשְּׁמוֹ"²¹
50 אִישׁ אִישׁ עַל עֲבוּדָתוֹ כִּי"²². וְזֶהוּ עֲנִין "נֶשֶׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי
51 גִרְשׁוֹן גַּם הֵם".
52 וְמֵה שֶׁבְּבְנֵי מֶרְי לֹא נֶאֱמַר "נִשְׂיָאת רֹאשׁ" - עֵינִן
53 בְּרִבּוּת רִישׁ פְּרִשֶׁת נֶשֶׂא, לְפִי שֶׁקֹּהֵת הָיָה מְשׁוּעָנִי הָאָרוֹן
54 - "שֶׁהוּא קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים כִּי". וְגִרְשׁוֹן הָיָה קֹדֶשׁ, דְּהֵיִינוּ
55 שֶׁהָיָה בְּכוֹר, וְכַתִּיב (שְׁמוֹת יג, ב): "קֹדֶשׁ לִי כָּל בְּכוֹר כִּי". מֵה
56 שָׁאִין כֵּן בְּבְנֵי מֶרְי כִּי. עֵינִן שָׁם.
57 וְיֵשׁ לְפָרֶשׁ: דְּהַנֶּה מְבוֹאֵר לְעֵיל בְּפִירוּשׁ "שָׂאוּ אֶת
58 רֹאשׁ", דְּהֵיִינוּ לְקֶשֶׁר בְּחִינַת "רִצּוֹן הַתַּחֲתוֹן", הַנִּמְשָׁךְ
59 מִבְּחִינַת רֹאשׁ וּמוֹחִין הַמְּלוּבָּשִׁים בְּגוּף, וְלַחֲבָרוֹ
60 וְלַהֲעֲלוֹתוֹ לְבַחֲבִינַת "הַרְצוֹן שֶׁלְמַעֲלָה מִן הַשֶּׁכֶּל" - שֶׁהוּא
61 מִבְּחִינַת "מִזְלִיָּה" כִּי. (עֵינִן שָׁם רִישׁ פְּרִשֶׁת בְּמִדְבָּר).
62 וְהַנֶּה, עֵיקַר הַעֲלֶאָה זֶה - זֶהוּ עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה
63 שֶׁהִיא בְּחִינַת "רִצּוֹן הַעֲלִיּוֹן"²³. וְלָכֵן, גְּבִי "בְּנֵי קֹהֵת" שֶׁהֵיוּ
64 טוֹעֲנִין אֶת הָאָרוֹן שָׁבוּ הַלּוּחוֹת נֶאֱמַר "נֶשֶׂא אֶת רֹאשׁ".
65 וְזֶהוּ עֲנִין "קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים"²⁴. אֲלָא שֶׁבְּבְנֵי גִרְשׁוֹן שֶׁהֵיוּ
66 נוֹשְׂאֵי הַיְרִיעוֹת, שֶׁהוּא גַם כֵּן עֲנִין הַתַּחֲבָרוֹת - 'אֶהְיֶה
67 עֲלִיּוֹנָה' בְּ'אֶהְיֶה רַבָּה' - לָכֵן נֶאֱמַר בָּהֶם גַּם כֵּן "נֶשֶׂא אֶת
68 רֹאשׁ בְּנֵי גִרְשׁוֹן גַּם הֵם כִּי". אֲבָל עֲבוּדָת "בְּנֵי מֶרְי" הוּא
69 בְּבַחֲבִינַת יִרְאָה הַנִּמְשָׁכָה מִן הָרֹאשׁ וְהַמוֹחִין, לְכַךְ לֹא
70 נֶאֱמַר בָּהֶם נִשְׂיָאת רֹאשׁ. אֲלָא שֶׁעַל יְדֵי זֶה יָבֹא אַחֵר כֵּךְ
71 לְבַחֲבִינַת וּמַעֲלַת קֹהֵת וְגִרְשׁוֹן, שֶׁהוּא עֲנִין נִשְׂיָאת רֹאשׁ.
72

1 וְלָכֵן נִקְרָא אֶהְיֶה: א', ה', ר': כִּי "הָר" הִיא בְּחִינַת
2 אֶהְיֶה. וְלָכֵן, "אֶבְרָהָם אוֹהֲבִי" (יִשְׁעִיָּהוּ מא, ח) - קִרְאוּ "הָר".
3 אֶף אֶהְיֶה מֵת "בְּהָר הָהָר" (בְּמִדְבָּר לג, לט), שֶׁהִיא אֶהְיֶה
4 עֲלִיּוֹנָה יוֹתֵר מִבְּחִינַת אֶבְרָהָם¹⁹.
5 וְזֶהוּ אֶל"ף - הָר: אֶל"ף הוּא בְּחִינַת פֶּלֶא, שֶׁהוּא
6 מַמְדוּת עֲלִיּוֹנוֹת שֶׁלְמַעֲלָה מִהַשֶּׁכֶּל, וְנִקְרָא בְּזֶהר "טוֹרִי
7 חֲשׂוּכָא".
8 וְנוֹיִן הַפְּשׁוּטָה הִיא בְּחִינַת יְרִידַת וְהַמִּשְׁכָּת אֹר
9 אֶהְיֶה רַבָּה זֶה לְמִטָּה, לְכָל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל. כִּי אֶהְיֶה הוּא
10 מִ"שִׁבְעָה רוּעִים" הַמְּפָרְנִסִּים לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל.
11 וְלָכֵן "בְּנֵי גִרְשׁוֹן" שֶׁנֶּשְׂאוּ יְרִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁהוּא גַם כֵּן
12 הַעֲלֵאת וְהַמִּשְׁכָּת וְחִבּוּר ב' בְּחִינּוֹת אֶהְיֶה - 'אֶהְיֶה
13 עֲלִיּוֹנָה' וְ'אֶהְיֶה רַבָּה' - הִיָּה זֶה דּוּקָא "עַל פִּי אֶהְיֶה
14 וּבְנִי", דְּאֶהְיֶה הוּא מְקוֹר בְּחִינַת 'אֶהְיֶה רַבָּה', 'וְרַב חֶסֶד'.
15 וְלָכֵן נִקְרָא גַם כֵּן "גִּרְשׁוֹן" - בְּנוֹיִן פְּשׁוּטָה דִּיִּקְא, (מֵה
16 שָׁאִין כֵּן "גִּרְשֵׁם" שֶׁהוּא בְּמִ"ם), שִׁישׁ בּוֹ גַם כֵּן מִבְּחִינַת נוֹן
17 פְּשׁוּטָה דְּאֶהְיֶה. כִּי הַנוֹיִן פְּשׁוּטָה רוּמּוֹ עַל הַמִּשְׁכָּה
18 לְמִטָּה מִטָּה. וְכִי שִׁיָּהִי הַמִּשְׁכָּה לְמִטָּה - הִיא עַל יְדֵי
19 בְּחִינַת עֲלִיּוֹנָה יוֹתֵר, כְּנוּדָע מַעֲנִין "וְעִבְרָתִי בְּאֶרֶץ
20 מִצְרַיִם" (שְׁמוֹת יב, יב) - "אֲנִי וְלֹא מִלְּאָךְ", עַל כֵּן דּוּקָא
21 מִבְּחִינַת אֶהְיֶה רַבָּה דְּאֶהְיֶה יוֹכֵל לִימְשֹׁךְ לְמִטָּה בְּכָל
22 נֶפֶשׁ.
23 וְהַנֶּה, גִּרְשׁוֹן הוּא לְשׁוֹן "גִּירוּשִׁין". כִּי "יְמִינָךְ ה'" -
24 דּוּקָא - "תִּרְעֵץ אוֹיֵב" (שְׁמוֹת טו, ו). הוּא בְּחִינַת נֶפֶשׁ
25 הַבְּהִמִּית. מֵה שָׁאִין כֵּן מְקוֹ הַשְּׁמָאל יֵשׁ יְנִיקָה כִּי. גַּם
26 הַיְרִיעוֹת וְהַמִּקְיָף מְסַמָּא עֵינֵי הַחִיצוֹנִים.
27 וְזֶהוּ "מְקֹדֶשׁ אֲדָנִי כּוֹנֵנִי יָדִיד" (שְׁמוֹת טו, יז), פִּירוּשׁ:
28 שֶׁמְדַרְגֵּת הַלְוִיִּם הוּא, שֶׁהֵיוּ מְחַבְּרִים אֹר אִין־סוֹף
29 בְּעוֹלָמוֹת. שֶׁהֵרִי בְּאֵמַת "אִין עֶרוֹךְ לָךְ". וְלָכֵן, כִּדִּי
30 שְׁבֹאֲתָעֵרוֹת־אֲדִלְתַּתָּא הִיָּה אֲתַעֲרוֹת־אֲדִלְעִילָא - זֶהוּ
31 עֲנִין הַלְוִיִּם - שֶׁהוּא לְשׁוֹן חִיבוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "הַפַּעַם
32 יִלְּוֶה אִישִׁי אֵלַי", שֶׁהֵם הַגּוֹרְמִים חִיבוּר זֶה. וְזֶהוּ שֶׁהֵיוּ
33 נוֹשְׂאִים הַמִּשְׁכָּן וְכִלְיוֹ, וְאַחֵר כֵּךְ הִיָּה חֲנִיָּה - הַעֲלֶאָה
34 וְהַמִּשְׁכָּה.
35 וְזֶהוּ "מְקֹדֶשׁ אֲדָנִי כּוֹנֵנִי" - שִׁיָּהִי גִלּוּי אֹר אִין־סוֹף
36 בְּרִיד־הוּא לְמִטָּה - "וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם",

23. וְכֵמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר שָׁם בְּעֵנִין "אֲחֻזָּתִיו כִּי" (שִׁיר הַשִּׁירִים ג, ד). וְנִשְׁאָר
דוּכְתִּי. וְכֵמוֹ שֶׁכָּתוּב לְעֵיל, בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל "וְיִדְבֹּר אֱלֹקִים אֶת כָּל
הַדְּבָרִים", גְּבִי "אֵם אִין חֻקָּה - אִין יִרְאָה".

24. עֵינִן מֵה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל "וְנִשְׁבַּע יַעֲקֹב". וְנִדְבּוּר הַמִּתְחִיל
"שֶׁבַת שְׁבָתוֹן".

19. (כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר עַל פְּסוּק (שְׁמוֹת כח, ב) "וְעִשִׂיתָ כְּדִי קֹדֶשׁ לְאֶהְיֶה
כִּי").

20. וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִצְאִים "בְּיַד רְמָה" (שְׁמוֹת יד, ח).

21. [וְאוֹתָם]

22. וְכֵמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר. (וְעֵינִן מֵה שֶׁנִּתְבָּאָר עוֹד מַעֲנִין ג' יְדוּת,
בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל "חֲזִיב אֵינִשׁ לְכִסּוּמִי בְּפִירוּא").

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

תורת חיים

שנאמר בו כי מן המים משיתיהו ממ"ע הנ"ל. אך מ"מ
יש קצת חבור וקשר לגלוי שבתורה שבא בבחי'
הברורים לבחי' סתום שבה שהוא פנימית התורה רק
שהנסתר בא בבחי' מקיף בהעלם מלמעלה וזהו שהן
שטין ע"פ המים דאורייתא שיקיפו בבחי' מקיף
בשיטה א' בבחי' הסתום דאורייתא כל בחי' ח"ע
דתורה הנגלית לנו וקאי לאחר עילוי שלה ע"י תשלום
הבירורים דוי"ו אלפי שנין כנ"ל שאז יוכל להיות ייחוד
וחבור דסתום בגילוי משא"כ עכשיו אמר הנסתר
להוי' כו' שמפורדין זמ"ז לגמרי. וזהו יחינו מיומים
בעוה"ב ע"י הבירורים שע"י בחי' הנגלה שבתורה
דוקא כמ"ש הנגלות לנו ולבנינו לשמור כו'. ועי"ז
ונחיה לפניו ממש שלמעלה מזה והוא בפנימית התורה.
אבל היינו הן שטין ע"פ המים עליוני' אחר עליה
שיוודי' להתייחד בתורה הנגלית עכ"פ בבחי' מקיף
שהמקיף שורה על הפנימית רק ששט בשיטה. והוא
הרוח אלקים מרחפת רפ"ח כו':

בראשית ברא כו'. יהי רקיע בתוך המים

1 (כה) אך עדיין י"ל דא"כ מה שייכות יש להם לשוט
2 ע"פ המים דמ"ע דתורה אחר שהן אז
3 במדריג' עליונה שלמעלה מבחי' מים דתורה כלל
4 כנ"ל. הענין הוא כידוע דאורייתא סתום וגליא וקוב"ה
5 סתום וגליא וכן"י סתום וגליא והיינו בחי' העלם
6 העצמו' ממש כמו שהוא מתלבש בבחי' סתום
7 דאורייתא שהוא בחי' פנימית סודות התורה כמו שהן
8 בשרשן למעלה בהעלם עצמות א"ס ממש. וזהו כבוד
9 אלקים הסתר דבר וכמ"ש הנסתר להוי"ה אלהינו כו'
10 ונשמות ישראל דלעתיד יבאו לעצם שרשן שעלו במח'
11 העצמית שהוא בחי' סתום יהיו מקושרי' שם בפנימית
12 התורה שהוא בסדכ"ס שבעצמותו. וזהו ונחיה לפניו
13 ממש שלמעלה מחיי העוה"ב שבא האור הנעלם לגלוי
14 אור השגה לקיבול שכר על העבודה כו' וצדיקים
15 דלעתיד ישיגו בפנימית התורה שמתייחד בפנימית
16 ועצמות ממש וע"כ הוא למעלה מבחי' מ"ע דתורה
17 שבא לכלל גילוי וירידה למטה בתו"מ ע"י משה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

דרך מצותיך

12 מצוה שאין בה טעם ודעת מושג, כמו פרה אדומה
13 וישעטנו ש"אומות העולם משיבים עליהם"40. ובאמת כל
14 המצוות נקראים חוקים, כי הטעמים הגלויים לפנינו אינן
15 מספיקים כלל ואינן בערך הטעמים האמיתיים כמו שהן
16 למעלה, ונמצא, שלעינינו הם רק חוקים, גזירת מלך,
17 כלומר שפך רצונו בלי טעם מובן41.
ואמר, שאף על פי כן עריבים עליו עד למאד, להיות
19 כי בחינת הרצון הזה הוא רצונו יתברך, שהוא למעלה
20 מהיות מושג לשום נברא בעולם, ואפילו בעולם
21 האצילות אינו מושג; כמו שכתוב "והחכמה מאין
22 תמצא"42, שהחכמה נקראת "עין"43 שממנו יוצא "נהר"

1 (ג) וביאור ענין פנימיות וחיצוניות התורה, ומה שאמר
2 דוד לחיצוניות התורה "זמירות כו":
3 הנה המצוות נקראים רצון העליון ברוך-הוא, ופנימית
4 הרצון הוא התענוג, ומצד בחינת הרצון שבמצוות, שהוא
5 בחינת חיצוניות לגבי התענוג, הוא השבח הזה ששייב
6 דוד המלך עליו השלום ואמר "זמירות היו לי חוקיך".
7 כי כמו הזמר שיכולים לנגן ולזמר ניגון אחד כמה
8 פעמים, אף על פי שהכל עריבות ומתיקות אחת, מכל
9 מקום כשעבר לו איזה ניגון, מנגן וחוזר ומנגן אותו כמה
10 פעמים ולא תקוץ הנפש בו, ואדרבה, תתענג כל פעם
11 כמקדם מעוצם יפיו, וכך "היו לי חוקיך". "חוק" נקרא

42. איוב כה, יב.

43. בראשית ב, י: "ונהר יצא מעין להשקות את הגן".

40. יומא סו, ב. תורת כהנים פרק יג, ט על הפסוק (אחרי יח, ד) "ואת דקתתי".
פירוש רש"י על הפסוק, תולדות כו, ה. דקת יט, ב.

41. ראה רש"י תולדות שם: "דקתתי" - ... שאין טעם בדבר אלא גזירת המלך".
וברש"י יומא שם: "חוק - משמע שאינו אלא גזירת מלך".

38 כי מעלתה זו הוא רק מצד הרצון שבתורה ומצות כנ"ל,
39 שהוא רק בחינת אחוריים וחיצוניות לגבי פנימיותם, הוא
40 בחינת התענוג העליון ברוך-הוא שיש בכל מצוה
41 ממצות התורה, שהוא סיבת הרצון ופנימיותו ותכליתו
42 וחייתו וקיומו.
43 כי הנה מעלת התענוג על הרצון הוא גבוה מאד
44 נעלה, שהוא בחינת "שעשוע המלך בעצמותו", שאין
45 סוף ברוך-הוא נקרא "מקור התענוגים".
46 ויובן זה על דרך משל, גם בגשמיות אנו רואים
47 שהתענוג הוא הגדול מאד על כל כחות הנפש,
48 ומתפשט במרחב עצום. כמו תענוג שבחוש הראיה ובו
49 כמה רבבות תענוגים פרטיים מינים ממינים שונים,
50 ותענוג שבחוש השמיעה הוא מהות תענוג אחר וגם בו
51 כמה רבבות פרטיים, וכן על דרך זה בריח ודבור וטעם,
52 ומכל שכן בכחות הנפש הפנימיים שיש בכל אחד מהות
53 תענוג אחר נבדל מן התענוג שבזולתו, מה שאין שום
54 כח מכחות הנפש מתפשט במרחב כל כך.
55 ובאשר נעריך ונתבונן להבין ולהשכיל מזה על ענין
56 מקור התענוגים למעלה, הרי נודע שכל בחינת התענוג
57 שבעולם הזה נתהווה מפסולת דפסולת התענוג עליון על
58 ידי שבירת הכלים, אבל בחינת התענוג שבעולמות
59 הרוחניים, אפילו בגן עדן התחתון נעלה הרבה לאין קץ.
60 ואמנם מקור כל התענוגים הוא אין-סוף ברוך-הוא,
61 ואין פירוש "אין-סוף" על עצמותו ממש חס ושלום, כי
62 עצמותו אינו בגדר השפעה כלל, אלא אורו יתברך הוא
63 הנקרא מקור התענוגים;
64 להיות כי התענוג הוא בחינת אין-סוף ממש. והרצון
65 הוא בחינת חיצוניותו ובחינת "אחוריים". וכמו שכתוב
66 "אחור וקדם צרתני"⁵³ – שכל בחינת צורה וגילוי יש בו
67 "אחור וקדם", הוא בחינת הרצון והתענוג.
68 והם בחינת ב' פרצופי הכתר – עתיק ואריה: שבחינת
69 "עתיק" הוא בחינה תחתונה שבאין-סוף ממש, וכמו
70 שנתבאר במצות תשובה⁵⁴. ובחינת "אריה" הוא הרצון,
71 שרש הנאצלים, ובו ועל ידו נמשך הארת התענוג
72 בצמצום עצום להחכמה הנקרא "עדן" דרך המזל
73 הנ"ל, ומזה "נהנים מזיו"⁵⁵ – הנמצאים דאבי"ע כנ"ל.

מצות משא הארון בכתף, פרשת נשא

1 – הוא הדעת, ל"גן" – היא הבינה, שממנה ההתגלות
2 תבונה ודעת בגדולת אין-סוף ברוך-הוא לנשמות שבגן
3 עדן העליון, שהננים ומתענגים תענוג עצום ונפלא
4 בהשגתם זו; שהרי⁴⁴ גם על גן עדן התחתון אמרו⁴⁵
5 "מוטב דלידיניה"⁴⁶, שפדאי המה יסורי גיהנם בשכיל
6 "ליתי לעלמא דאתי"⁴⁷, וקל וחמר בגן עדן העליון; ויש
7 עוד מדריגות רבות, גבוה מעל גבוה, הגם שלא נזכר
8 בספרים רק ב' בחינות.

9 והנה מקור ושרש הראשון הוא בחינת מב, א חכמה,
10 מקור ההשגה, והיא ש"תמצא" מרצונו יתברך העליון,
11 שרוצה לצמצם עצמו להיות "חכים"⁴⁸ בחכמה על ידי
12 צמצום רב ועצום. והוא סוד "מאין" – אין ממש, דכלא
13 חשיביה⁴⁹ הארתו שמאיר בחכמה לגבי עצמות רצונו
14 יתברך הבלתי בעל גבול. וכמו שכתוב בעץ חיים⁵⁰
15 ד"אבא יונק ממזל דאריך"⁵¹. וכמשל השערות, שהם
16 נמשכים מהגלגולת בעין נימא דקה, והם בחינת "מותרי
17 מוחין"⁵² מן המוחין הפנימיים שבתוך הגלגולת, שהיא
18 בחינת הכתר – הוא רצון העליון ברוך-הוא.

19 ואם כן, הרי מה מאד עמק מחשבות ה', שהם
20 המצות, שהם עצמות רצון העליון ברוך-הוא, דכלא
21 חשיביה קמיהו כל חיות העולמות, שהרי מקורם
22 ושרשם הראשון היא החכמה, והיא נמשכת מבחינת
23 שערות לבד. מה שאין כן על ידי המצות, שיתגלה
24 עצמות רצון העליון, הרי כל העולמות עולים על ידי זה
25 בעילוי רב לאין קץ ותכלית על מעלתם הראשונה, ואם
26 כן, הם בטילים ממש לגבי דקדוק אחד מדקדוקי התורה.

27 ואף על פי שהרצון אינו מושג, ואם כן, הרצון
28 שבציצית שנה על דרך משל אל הרצון שבתפילין,
29 מאחר שהכל רצון בלי טעם מושג, הרי זה ב"זמירות",
30 שמנגנים ניגון אחד כמה פעמים כאשר טוב לפניו ויפה
31 בעיניו, כך להפלות מעלת תהלת הרצון שבמצות שהוא
32 רצונו העליון ברוך-הוא, התענוג בו דוד בכל מצוה
33 ומצוה ובכל דקדוק ממנה, כי הוא רצון ה' שלגביו
34 בטילים כל העולמות כנ"ל, עם שהוא ניגון וצורה אחת
35 על דרך משל, אבל מה טוב ומה נעים ומה יפה הוא עד
36 מאד ומאד.

37 ואמר לו הקדוש ברוך-הוא: "דוד! זמירות קרית להו?"

44. ראה באריכות לעיל מצות פריה ורביה פרק א.

45. חגיגה טו, ב.

46. מושב שידונו אותו.

47. שיכנס לעולם הבא.

48. תקוני זהר בהקדמה "פתח אליהו" יו, ב: "אנת הוא חכים".

49. שנחשבת כ"לא".

50. שער הכללים פרק ה.

51. אבא (חכמה) יונק מהמזל של דרגת אריך אנפין (רצון שבכתר).

52. ראה לעיל מצות ציצית פרק ב.

53. תהלים קלט, ה.

54. לעיל מצות ידידי ותשובה פרק ב.

55. סנהדרין כא, ב.

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

כחותיו עד שמגיע לבחי' בטל רצונך כ"כ להיות בבחי' 21
ועמך לא חפצתי כל מה שהוא עמך אפי' בחי' הוא 22
היודע והוא המדע ואיהו וגרמוהי כמשי"ת אי"ה אז 23
יכול להיות אדמה לעליון בחי' כי לא אדם, וצ"ל שלכן 24
הונח שם אדם על האדם להיות כי עיקר מכוון הבריאה 25
הי' בשביל זה כמ"ש כי זה כל האדם שכל העולם לא 26
נברא אלא לצוות לזה כו', ומכוון האדם שיהי' בעבודה 27
בבחי' אדמה לעליון בחי' כי לא אדם (הוא), כי אדם 28
הוא בחי' מדבר שעיקרו הוא מבחי' חכמה, כי דצח"מ 29
הם נגד ד' אותיות שם הוי', ובחי' הרצון הוא קוצו של 30
יו"ד בחי' כתר שלמעלה מבחי' חכמה ובחי' אדם 31
מדבר כו', וכמ"ש ג"כ בביאור דצאנה וראינה שבחי' 32
מצחא נק' אשר לא ישב אדם שם, וכו' וע"י הוא 33
התקשרות בחי' אדם להיות אדמה לעליון להתקשר 34
בא"ס ב"ה ממש כנזכר בד"ה זכור ושמור והיינו דוקא 35
ע"י התעוררות רצון הנ"ל, וכמ"ש עפ"י יונת גבי קומי 36
לך רעייתי. וזהו וייצר הוי' אלקים את האדם ונאמר 37
וייצר בשני יודי"ן אשר יו"ד האחד רומז לבחי' חכמה, 38
ועוד יו"ד רומז לבחי' שלמעלה מן החכ' הוא רצה"ע 39
הנ"ל, כמובן ממ"ש באד"ר קל"ח ב' על וייצר יעו"ש. 40

(קדוב ה' לכל קוראיו כו' (2)

בס"ד, ש"פ פנחס.

וזה נק' בחי' יחידה לשון אחדות שורשינו עם אבינו 1
שבשמים א"ס ב"ה שאינו רוצה לצאת ולהפרד 2
ממנו, ובודאי זה למעלה מן השכל, שבשכל יש ישוב 3
הדעת אם לעשות כך או כך, ואין לומר שמחמת שכלו 4
הרחב משיג אלקות ואוהב אותו כל כך עד שמוסר 5
נפשו (באחד בק"ש) בעד אלקותו ית', זה אינו, שהרי 6
מה שהוא משיג בשכלו באלקות היינו שהוא ית' טוב 7
לכל ומחי' כל העולמות עליונים ותחתונים, וכיון 8
שאינו רוצה ליקח לעצמו כלום מהחיות הנ"ל (שהרי 9
ועמך לא חפצתי כלל כו') כ"א אדרבה למסור נפשו, 10
א"כ אין זה יכול להיות נמשך מחמת השכל שמשיג 11
הוא מחי', ואין שום שכל המושג מחייב ד"ז הנ"ל 12
בפ"מ, אלא ודאי שזהו מבחי' שלמעלה מן השכל 13
שיש בנה"א. והנראה לומר בזה, דענין בחי' הרצון הוא 14
מה שנמשך בבחי' אדם מבחי' כי לא אדם הוא (וי"ל 15
שזהו ענין אדם אדמה לעליון פי' עליון הוא כי לא 16
אדם שהוא עליון על בחי' אדם, אך איך יוכל האדם 17
לדמות א"ע לעליון שהוא כי לא אדם הוא זהו ע"י 18
שיש באדם בחי' הרצון שהוא בחי' מה שנמשך באדם 19
מבחי' כי לא אדם הוא, לכן כשעובר אלקות בכל 20

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

וידוע לפניו יתברך. דכל זה היא השגה גדולה, וצריך 9
להאריך בזה ולהעמיק דעתו בחזק עד שתקבע היראה 10
בלבו, 11
(והיינו שגם "נפש זכה בטבעה" צריך לעתים להתבונן בזה 12
באריכות להתבוננות בכדי שתהיה היראה בהתגלות בלבו. 13
ובפרט מי שהוא "נפש שפלה בטבעה ותולדתה", ובפרט 14
בשנטמא בחטאת נעורים כו"ל, שאין בו בחינת היראה 15
בטבעו, וגם בשנזכר על גדולת ה' ואיך ש"מלא כל 16

והנה, בספר של בינונים פרק מ"ב מבוואר באריכות 1
ההתבוננות המביאה לידי יראה וכתב שם: "ליגע 2
מחשבתו להעמיק כו' שעה גדולה כו'", הרי כתב שם: 3
יש נפש זכה בטבעה שמיד שמתבוננת כו"ל¹², ובודאי 4
שצריך להיות השגת הענין איך שאין שום דבר מעלים 5
ומסתיר לפניו יתברך, ו"לית אתר פנוי מיניה"¹³, ו"מלא 6
כל הארץ כבודו"¹⁴, שעומד עליו ורואה במעשיו, 7
דה"י צר עין הלא יביט¹⁵ בעצמו בבכּוּל, והכל גלוי 8

14. ישעיה ה. ג.

15. תהלים צד, ט.

12. "בגדולת ה' יגיע אליה היראה ופחד ה'".

13. תקניי זתר תקין נו (צא, סוף עמוד ב).

אבל האהבה - אי אפשר שתהיה בלי התבוננות. 40
והתבוננות המביאה לידי אהבה, בכדי שיונחו ויוקלטו 41
הענינים במוחו, ויורגש במוחו ולבו להתפעל בהם באהבה - 42
הוא בזמן המוכשר דתפלה דוקא. 43
(וכל זה הוא מפני שהיראה היא בבחינת עצמות אור אין 44
סוף ברור הוא, וגם ההתבוננות היא במדריגות גבוהות ונעלות 45
באור אין סוף ברור הוא, ואיך שהוא רואה ומביט בעצמו 46
בכובד; ואהבה היא בבחינת אורות וגילויים כו'). 47
ועוד זאת, שאהבה אינה בהתגלות כל היום, רק רשימו 48
בלבד והנשאר מהגדלות דתפלה; ויראה צריכה להיות 49
בהתגלות כל היום (דהיינו ההתגלות דיראה המוסתרת כו') על 50
ידי שיתבונן בהתבוננות קלה כו', שהוא ענין הזכרון כו' בנ"ל, 51
והא בהא תליא וכמו שנתבאר לעיל. 52
ובזה חלק א בהקדמה איתא: "יראה דאיהו עיקרא 53
למדחל בר נש למאריה, בגין דאיהו רב ושלטי, עקרא ושרשא 54
דכולא עלמין, וכולא קמיה כלא חשיב" 18. והיינו היראה 55
מעצם גדולתו יתברך (בלי יצרף לזה איך ש"עומד עליו 56
ורואה במעשיו", כי אם מעצם הגדולה לבד). והרגש 57
גדולתו יתברך זה יכול להיות בזמן המוכשר דתפלה 58
דוקא, כנרגש לעובדי ה'. 59
ונראה, דיראה זו היא בחינת יראה פנימית שמתבושש 60
מגדולתו יתברך המבוארת בספר של בינונים חלק א' פרק ד'. 61
וכן כתב ב"ראשית חכמה" שער היראה פרק א'. והיינו בחינת 62
יראה עילאה, וכמו שכתוב בספר של בינונים פרק מ"ג: "אך 63
היראה עלאה, ירא בשת ויראה פנימית, שהיא נמשכת 64
מפנימיות האלקות שבתוך העולמות כו'"; 65
ובפרק מ"א כתב: "ויראה עילאה הוא ירא בושת כו', שהוא 66
בחינת ביטול ממש, בחינת מה דחכמה, דכולא קמיה כלא 67
חשיב, כביטול זיו השמש בשמש כו'. וכמו שנתבאר שם בפרק 68
מ"ג. ומדריגה זו היא למעלה מענין התפלה שנתבאר לעיל 69
"לקשר ולדבק נפשו כו'", והוא בשמונה עשרה, שהוא ענין 70
ביטול במציאות ממש, וכמו שנתבאר בפרק ל"ט בענין 71
השתחוואות דשמונה עשרה כו' 19. 72
ומה שכתוב "ייראו מה' כל הארץ כו' כי הוא אמר ויהי 73
כו' 20, הנה על פי פשוט היא היראה מבחינת יכולתו 74
יתברך, שהוא בורא העולם ומחיה אותו, וביכולתו 75
יתברך לעשות הכל אין ואפס חס ושלום. ובפרט "שמה 76
יגרום החטא כו' 21, וכענין שכתב ב"ראשית חכמה" 77
שער הנ"ל פרק ג בבחינה ב' וג'. 78

הארץ כבודו" (שזהו מה שכתב "שמיד שמתבוננת כו', 1
בשיתבונן האדם כו'") אינו נופל עליו היראה - צריך 2
לייגע את עצמו ביגיעת בשר ויגיעת נפש המבואר שם. 3
ולפי אופן פחיתותו ושלולתו - כך צריך לייגע עצמו 4
ביגיעה הנ"ל ביותר, עד ש"תקבע בלבו היראה כו'") 5
עד שייספיק לו אחר כך גם מעט ההתבוננות, היינו 6
מה שזוכר כו'. 7
(וגם בקבלת עול מלכות שמים צריך להיות ההתבוננות 8
בגדולת אור אין סוף ברור הוא "דאיהו ממלא כל עלמין וסובב 9
כל עלמין כו', והניח העליונים והתחתונים ומייחד מלכותו על 10
עמו ישראל בכלל ועליו בפרט כו'" - כמו שכתב שם פרק 11
מ"א). 12
ומוכן, דהזמן המסוגל ביותר להתבוננות הנ"ל 13
המביאה לידי יראה - היא בעת התפלה, שהוא הזמן 14
ד"מוחין דגדלות" 21, ומוכשר בכלל להשגה והתבוננות 15
אלקי. אבל מכל מקום היא יכולה להיות גם שלא בזמן 16
התפלה. 17
דהנה השגה זו "איך שהקדוש ברור הוא מלא ממש 18
את העליונים והתחתונים", וממילא הכל גלוי וידוע 19
לפניו יתברך - זה יכול להיות בכל עת ובכל זמן. אמנם 20
מה שנוגע אל היראה בפרט, הוא להיות נרגש בנפש 21
איך ש"צופה ומביט כו' ומבין כל מעשהו כו'", הנה 22
הרגש זה הוא בנקל להרגיש בנפש גם לא בזמן המוכשר 23
דתפלה דוקא, משום דהרגש זה קרוב מאד בכל אחד 24
ואחד מישראל איך ד"לית אתר פנוי מיניה", ו"צופה 25
ומביט ומאזין ומקשיב ומבין כו'". 26
(ומכל מקום, בכדי שיהיה בקיום בנפשו, זהו כאשר כבר 27
היה לו איהו פעמים התעוררות זו בתפלה על ידי התבוננות 28
והרגש הנ"ל, שעל ידי זה נעשה מוכשר בכלל להתעוררות 29
יראה, ויוכל להתעורר אחר כך בכל עת כו'. ואפשר יוכל 30
להיות כן גם כן על ידי השקידה, וכמו שכתוב בספר של 31
בינונים שם: "כשיתבונן בזה שעה גדולה בכל יום כו'"). 32
(ובכללות הענין בזה: 33
דיראת אלקים יכולה להיות בהתגלות גם בלא התבוננות, 34
רק על ידי שיוכר הענינים המביאים לידי יראה, ובפרט בנפש 35
זכה. וגם מי שצריך לזה התבוננות (וכן בכל אחד ואחד טוב 36
להיות לעתים ההתבוננות בענינים המביאים לידי יראה), 37
יכולה להיות ההתבוננות וההרגש פנימי בזה שלא בשעת 38
התפלה (ובודאי בתפלה - הזמן מוכשר יותר). 39

שבת כי היא ענין ביטול באורו יתברך להיות חשיב קמיה כלא ממש.

20. תהלים לג, ח"ט.

21. "כמו שאמרו ביעקב אבינו עליו השלום (בראשית לה, ז) "ויירא יעקב, ופירשו רבותינו ז"ל (ברכות ד, א) שאמרו: שמה יגרום החטא" - ראשית חכמה שער היראה פרק ג בבחינה ב'.

16. "שהעוונות מבדילים כו' וכמו שכתוב בספר חסידים סימן ל"ה"

17. תניא פרק יב.

18. דף יא, ב. היראה שהיא עקר, שאדם יירא מרובו משום שהוא גדול ושלטי, עקר ושרש של כל העולמות, והכל לפניו כלא חשובים.

19. "שכל השתחוואה היא בבחינת אצילות וכמו שכתוב בפרי עץ חיים בקבלת

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – תש"ב

השפעה מרובה מחסד דאצילות, לפעמים מביאה לידי נפילה בקיום תומ"צ. אבל בחסד דאברהם, הרעים נהפכו לטובים, כי הוא מרכבה לאלקות, ולכן עלה ממצרים וגבולים, הלוח ונסוע הנגבה – שהמשיך ספירת החסד עד לעוה"ז הגשמי

הנה עם זה הרי גוף ועצם השפעת החסד נותן כח ועז
בהרעים אשר הם עצמם יתפכו להיות טובים, שכל זה
הוא לפי שעבודת אברהם היתה להעתיק את עצמו מכל
ענינים הגשמיים ולעשותם מרכבה לאלקות, וזהו דכתיב
"ויעל אברהם ממצרים", דעלית אברהם הוא שעלה
מהמצרים והגבולים דעניני עולם הזה, דעם היות דטבע
עצמו הוא אלקות, אבל הוא אלקות המסתתר מה שהוא
יתברך הלביש והסתיר עצמו בטבע, ואברהם השפיל
להפיר את האמת שהטבע עצמו הוא אלקות, ואז נגלה
לו אלקים ועלה מדרגא לדרגא עד שבנה מזבח לה' ו'
הנראה שהוא מקור לעלמין דאתגלגלן, וזהו דעלית
אברהם היא על ידי הציאה מהמצרים וגבולים דעניני
עולם הזה להיות "הלוח ונסוע הנגבה" שהוא ספירת
החסד, וידוע דחסד הוא שירותא דעלמא עלאה עמיקא
וטמירא עד רנא דאין סוף, ופרוש עלמא עלאה היא
ספירת הבינה, וספירת החסד עם היותה מששה קוין
דזעיר אנפין, אבל עם זה היא בחינה ראשונה שמקבלת
מעלמא עלאה, וכדאיתא בזהר "אית מלך לעלא רנא
דקדש הקדשים וכהן משמש תחותיה רנא דאור
קדמאה", פרוש קדש הקדשים הוא ספירת הבינה, ואור
קדמאה היא ספירת החסד, ומפני שהכהן שמדרגתו היא
בספירת החסד משמש בקדש הקדשים לכן נקרא
שירותא דעלמא עלאה"י, דעל ידי השירות נמשכת
ההשפעה מעלמא עלאה, דעל ידי המשכה זו נעשה כפי
מהות אור הנמשך, וזהו דכתיב "ויבדל אהרן להקדישו
קדש קדשים", דלהיות שמשמש בקדש הקדשים
להמשיך משם גלוי אור בעולם, הנה על ידי השמוש
וההמשכה הנה אהרן עצמו נעשה במדרגה זו דקדש
הקדשים. וכן באברהם, דלהיות דעבודתו היא מרכבה
למדת החסד וחסד דאצילות היא שירותא דעלמא
עלאה, הנה על ידי עבודתו שהמשיך הגלוי דשירותא
דעלמא עלאה בעולם הזה הוא עצמו נכלל במדרגה זו
דספירת החסד דאצילות, ועוד במעלה עליונה יותר
מכמו שהוא מעלת ספירת החסד בעצמה מצד בניה.

ג) וזהו שנגלה מדת החסד דאברהם לגבי מדת החסד
דאצילות, דלכך זאת מה שמדת החסד
דאצילות הוא אור נאצל ומדת החסד דאברהם הוא כח
דמדרגת נשמה, דנשמה היא למעלה במדרגה מנאצלים
שלמעלה, הנה לכך זאת הרי ההשפעה דחסד דאצילות
דכשהיא גם לרעים, הנה לא זו בלבד שההשפעה אינה
פועלת בהם להיות טוב, אלא אדרבא גורמת להם ירידה
רחמנא לצלן מדחי אל דחי, וכמו שאנו רואים במוחש
בטבעי בני אדם, דכאשר מתפרנסים בצמצום או אפילו
ברוח לפי ערכם, הנה אז שומרים תורה ומצוות
ומתנהגים בהנהגה טובה להיות בסביבה של בני תורה
יראי אלקים, וכשמשפיעים להם מלמעלה השפעה
מרבה בעשירות ורחמיה, הנה אז מתרחקים מסביבה
של בני תורה ויראי אלקים, וטפס כחלב לבם,
ומתקרבים לכופרים ופוקרים ומזמן לזמן יורדים רחמנא
לצלן מדחי אל דחי, שבתחלה עוברים רק על הזהירות
בגדרים וסיגים באסור והתור ומשתמשים בכל מיני קלות
והתרים ונקשלים גם באסורים כמו בכעין שוגג, עד אשר
נעשים עני פנים ומצח ועוברים על אסורים גמורים
ונעשים כפויי טובה למקום ומבחישים בעזרה של
מעלה, ומעידים פניהם לומר "כחי ועצם ידי עשה לי את
כל החיל הזה", ומתגאים בעשרם ובמצבם החמרי עד
אשר שתי בשמים פיהם לדרב גבה גבה בענינים שאין
להם כל משג כי אנשים פשוטים המה אטומי מח אשר
אין בינות להם, ורק אשר על פי גזרת ההשגחה העליונה
נתעשרו, הנה הם חכמים בעיניהם והולכים בשרירות
לבם להתענג בכל תענוגי העולם, ונמשלו כבהמות נדמו
להתעסק רק בעניני צרכי הגוף וכבוד המדמה, ואינו
עולה בדעתם כלל אשר כל אשרם מאפע (לשון הפסוק
ושעיה מא, כד), ויש מפרשים לשון "אפס" הוא, אשר בן
לילה יאבד הכל מבלי ישאר לו גם שרוף נעל, מה שאין
בן מדת החסד דאברהם אבינו עליו השלום, דעם היות
שגם היא משפיע טוב גם לרעים כמו לטובים, ונתן נפשו
ממש להתפלל בעד הרעים והחטאים דסדום ועמורה,

י. ה' ישמרנו. יא. לעולמות המגולים. יב. שחסד הוא התחילה של העולם העליון העמוק והמוחבא (הנסתר) עד סוד האין סוף. יג. יש מלך למעלה, סוד קודש הקדשים, וכן משמש תחתיו סוד האור הקדמון. יד. תחילת העולם העליון.

ע"י ויבן שם – התבוננות, בא למזבח לה' הנראה אליו, ואח"כ עולה למזבח להוי' דלעילא.
תחלת העבודה – התבוננות בהשגה אלקית. התעוררות המדות – לפי ההשגה האלקית.
כח המעשה – למטה מכח הדיבור והמחשבה, שהם ממעלות האדם

כָּל שָׁבַח מַעֲשֵׂה יְיָדֶיךָ, דְּכָל הַהִתְהוּוּת נִקְרָא בְּשֵׁם
"מַעֲשֵׂה יְיָדֶיךָ", דְּמַעֲשֵׂה הוּא עוֹד לְמִטָּה בְּמִדְרָגָה
מִהֲדַבּוּר, וּכְמוֹ שְׁאֵנוּ רוֹאִים בְּמוֹחַשׁ בְּלִבוֹשֵׁי הַנֶּפֶשׁ
בְּאֶדָם לְמִטָּה שְׂכַח הַמַּעֲשֵׂה הוּא הַיּוֹתֵר חִיצוֹנִי, וּמִתִּיחַס
יּוֹתֵר בְּמַעֲלַת הַבְּעָלִי חַיִּים, דְּמַעֲשֵׂה הֵלֵא עֲקָרוֹ הוּא
הַכַּחַ וְהַגְבוּרָה שֶׁהֵם יּוֹתֵר מִמַּעֲלֹת הַבְּעָלִי חַיִּים
מִבְּאֶדָם, דְּמַעֲלַת הָאֶדָם הֵנָּה הַתַּחֲלִית הוּא מִכַּח הַדַּבּוּר,
וְלִכֵּן הֵנָּה תֵּאָרוּ הַכָּלִלִי הוּא "מִדְּבַר", אָכֵל הַמַּעֲשֵׂה
בְּעֶקֶר מֵהוּתוֹ אֵינוֹ מִמַּעֲלַת הַמִּדְּבַר, וְרַק כְּשֶׁבֶא בְּלִבוֹשֵׁי
הַשִּׁכָּל וְהַמְדוּת, כְּמוֹ קוֹלֵעַ אֶל הַשְּׂעָרָה וְלֹא יַחֲסִיא, אוֹ
שְׂכּוֹתֵב וּמִצְרִי, שְׁאֵז הֵנָּה כַּח הַמַּעֲשֵׂה הוּא לְבוֹשׁ אֶל
הַשְּׂעָרָה בְּקָלִיעָה שְׂתִּהְיֶה זְרִיקָה מְכֻנָּת, אוֹ בְּכִתְיָבָה
וְצִיּוֹר; וְכֵן בְּעֵנֵן הַמַּחֲוֹל וְהַרְקִיד, דְּאֵף שֶׁהַפֶּעַל הוּא עַל
יְדֵי כַח הַתְנוּעָה שֶׁבְּרִגְלָה, אָכֵל אֵינוֹ אֵלֶּא לְבוֹשׁ לְבַד
לְהַשְׁכֵּל שֶׁבְּחֻכְמָה זֹה, מֵה שְׁאֵין בֵּין כַּח הַדַּבּוּר הוּא
מִמַּעֲלַת מִין הַמִּדְּבַר, וּמִכָּל שֶׁכֵּן כַּח הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁהוּא רַק
מִמַּעֲלַת הָאֶדָם, דְּכַח הַדַּבּוּר עִם הַיּוֹתוֹ מִמַּעֲלַת הָאֶדָם
בְּכָל זֶה הָרִי יִשְׁנוּ גַם בְּבְעָלִי חַיִּים, דְּעִם הַיּוֹתוֹ רַק דְּבַר
הַנִּקְנָה שְׁמִלְמִדִּים אוֹתָם, וּכְמוֹ צִפּוֹר הַמִּדְּבָרִת וְלֹא
בְּדַעַת תְּדַבֵּר, בְּכָל זֶה הָרִי גִיף וְעַצֵּם הַדַּבּוּר דְּעֵנִינוּ
הוֹצֵאת הַכּוֹרוֹת הַקּוֹל יֵשׁ אֲצֵלָם גַּם כֵּן, מֵה שְׁאֵין בֵּין כַּח
הַמַּחֲשָׁבָה שְׁאֵינָה בְּבְעָלִי חַיִּים וְהִיא מִמַּעֲלַת הָאֶדָם,

ד) וְזֶהוּ "וַיִּבֶן שֵׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו", פְּרוּשׁ
"וַיִּבֶן" הוּא לְשׁוֹן הִכְנָה וְהִתְבּוֹנְנוּת, וְכִדְאִיתָא
בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (בְּרֵאשִׁית פָּרָשָׁה ל' פִּסְקָא ח) וַיִּבֶן כְּתִיב
נִתְּבוֹנָן, וְהֵינּוּ שֶׁהַמִּזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו בָּא עַל יְדֵי
הִכְנָה וְהִתְבּוֹנְנוּת, וְעַל יְדֵי הַמִּזְבֵּחַ הוּא בָּא לְיַדִּי הִכְנָה
וְהִתְבּוֹנְנוּת גְּדוֹלָה יּוֹתֵר מִכְּמוֹ הַקּוֹדֶם לָהּ, כִּי הָא בְּהָא
תְּלִיאטִי, דְּכֹאֲשֶׁר הִתְבּוֹנְנוּת וְהִתְבּוֹנְנוּת הֵן אֲמַתִּיּוֹת אִזּוֹ
נִבְנָה הַמִּזְבֵּחַ וּמִקְרִיב אֶת קֶרְבָּנוֹ לַהוֹי' כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
"מִכֶּם קֶרְבֵּן לַה'", וְרָזָא דְּקוֹרְבָנָא עוֹלָה עַד רָזָא דְּאֵין
סוּףטִי, הֵנָּה עַל יְדֵי הַקְּרִיבָה קֶרְבָּנוֹ לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו
בְּהִכְנָתוֹ הוּא עוֹלָה בְּעִלּוֹי לְכַנּוּת מִזְבֵּחַ לַה' סְתָם שֶׁהוּא
הוֹי' דְּלַעֲלָא, שֶׁכֵּף הִיא הַמִּדָּה בְּעִבּוּדָה הַרְוִיחִיתִי, דְּכָל
הַקְּרִיב לְעַבֵּד אֶת ה' בְּעִבּוּדָה שְׂבִלֵב, הֵנָּה אַחֵר שֶׁמִּטְטֵהר
עַצְמוֹ מִמַּחֲשָׁבוֹתָיו דְּבּוּרָיו וּמַעֲשָׂיו הֵלֵא טוֹכִים וּמִסִּיר
אֶת מִדּוּחָיו הַרְעוֹת שֶׁהוּא עֵנִין הַטְּבִילָה שֶׁקֶדֶם הַתְּפִלָּה,
הֵנָּה תַּחֲלִית וְרֵאשִׁית הַעֲבֻדָּה הִיא הַהִתְבּוֹנְנוּת בְּהַשְׁגָּה
אֱלֹקִית עַד אֲשֶׁר נִתְעוֹרֵר לְבוֹ בְּאוֹתָהּ הַמִּדָּה דְּאִתְּקַבָּה
וְיִרְאָה הַמַּחֲשָׁבָה מִהַשְׁגָּה הִיא, וּכְמוֹ כֹּאֲשֶׁר מִתְּבוֹנָן
בְּהַשְׁגָּה הָאֱלֹקִית שֶׁבְּ"בְרוּךְ שְׁאֵמֵר וְהִנֵּה הָעוֹלָם",
שֶׁבְּאִמְרָה אַחַת נִכְרָאוּ כָּל הָעוֹלָמוֹת מְרִישׁ כָּל דְּרָגִין עַד
סוּף כָּל דְּרָגִיןטִי, וּמַעֲמִיק דַּעְתּוֹ בְּזֶה אֲשֶׁר בְּאֵמַת הֵנָּה
אִמְרָה זֹה הִיא בְּחִינַת מַעֲשֵׂה, וּכְמוֹ שְׁאֵנוּ אוֹמְרִים "עַל

כח הדיבור משרת את המדות, כח המחשבה משרת את השכל. מהתבוננות שכל
הנבראים הם רק מעשה ידיו, יהיה כל חפצו להבטל לאלקות.

הַעֲלִיּוֹנִים שְׂרָפִים וְאוֹפָנִים, הֵנָּה גַם הֵם הָרִי הַתְּהוּוּתָם
אֵינָה אֵלֶּא מִהֲאֶרָה דְּהֲאֶרָה דְּהֲאֶרָה מִבְּחִינַת שְׁמֶךְ
וַיִּשְׁתַּבַּח שְׁמֶךְ לַעֲד, הָרִי כְּשִׁיתְּבוֹנָן בְּכָל זֶה בְּהַעֲמָקָת
הַדַּעַת, הָרִי בְּהִקְרַח שֶׁיָּבֹא לְיַדִּי הַכְּרָה אֲמַתִּית, דְּלֹא זֹה
בְּלִבְד שְׁיִמָּאס בְּחִמְרֵי הָעוֹלָם וְגִשְׁמִיּוּתוֹ, אֵלֶּא עוֹד
זֹאת שְׁלֹא יַחֲפֹץ גַּם בְּאוֹרוֹת וְגִלּוּיִים שְׁלִמְעָלָה כִּי אִם
כָּל חֲפָצוֹ וְרִצּוֹנוֹ הוּא לְהַכְטִל וְלַהֲכַלֵּל אֵלָיו יִתְבַּרְךָ. וְזֶהוּ
"וַיִּבֶן שֵׁם אֲבִרָהּ מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו", שֶׁהוּא הוֹי'
מְקוֹר עֲלִמִּין דְּאִתְּגַלְגְּלִיטִי, וְעַל יְדֵי עֲבֻדָּה זֹה בְּמִסִּירוֹת
נֶפֶשׁ עֲלָה לְדִרְגָּא עֲלִיּוֹנָה יּוֹתֵר "וַיִּבֶן שֵׁם מִזְבֵּחַ לַה'"
סְתָם, שֶׁהוּא שֵׁם הוֹי' דְּלַעֲלָא, וְ"הַלּוֹף וְנִסּוּעַ הַנִּגְבָּה"
לְהַדְּבִק בְּמִדָּתוֹ מִדַּת הַחֶסֶד שִׁירוּתָא דְּעֲלָמָא עֲלָאָה, עַד
שֶׁהִיא מְרַכְּבָה לְאֱלֹקוֹת מִמֶּשׁ.

דְּכַח הַמַּחֲשָׁבָה בְּעֶקְרָה הִיא מְשַׁרְתַּת הַשִּׁכָּל, דְּדַבּוּר
וּמַחֲשָׁבָה הֵם מְשַׁרְתֵּי הַמְדוּת וְהַשִּׁכָּל, דְּדַבּוּר הוּא
מְשַׁרְתַּת הַמְדוּת וּמַחֲשָׁבָה מְשַׁרְתַּת הַשִּׁכָּל. וְלִהְיוֹת דְּהַמְדוּת
הֵנָּה בְּעֶקְרָם הֵם אֶל הַזִּילָת, לִכֵּן הֵנָּה גַם הַמְגִלָּה אוֹתָם
הוּא כַח גִּלּוֹי; וְהַשִּׁכָּל לְהִיּוֹת שֶׁעֲקָרוֹ לְעַצְמוֹ, לִכֵּן הֵנָּה
גַּם הַכַּח הַמְגִלָּה אוֹתוֹ הוּא כַח נַעֲלָם לְגַבִּי זוֹלָתוֹ;
וְלִהְיוֹת שֶׁהַבְּעָלִי חַיִּים הֵם בְּעָלִי מְדוּת, לִכֵּן הֵנָּה בְּאֶפְשָׁר
לְלַמֶּדֶם לְדַבֵּר, אָכֵל עֵנִין הַמַּחֲשָׁבָה אֵינוֹ שִׁיף לְבְעָלִי
חַיִּים כָּלֵל, וְהִיא רַק מִמַּעֲלַת הָאֶדָם, וְעַקֵּר עֵנִין
הַמַּחֲשָׁבָה הִיא הַהִתְבּוֹנְנוּת בְּכָל דְּבַר חֻכְמָה וְשִׁכָּל,
וּכְשִׁיתְּבוֹנָן דְּכָל מֵה שְׁנִכְרָא אֵינוֹ אֵלֶּא "מַעֲשֵׂה יְיָדֶיךָ",
בְּחִינַת מַעֲשֵׂה לְבַד, וּכְשִׁיעֲמִיק דַּעְתּוֹ לְהִתְבּוֹנָן בְּעֵנִין
"בּוֹרָא קְדוֹשִׁים יִשְׁתַּבַּח שְׁמֶךְ", שֶׁקְדוֹשִׁים הֵם הַמְלָאָכִים

טו. זה תלוי בזה. טז. וסוד הקרבן עולה (מגיע) עד סוד האין סוף. יז. מראש כל המדרגות עד סוף כל המדרגות. יח. מקור העולמות המגולים.

מהתבוננות ב"אני ה' לא שניתי", היה צ"ל כלות הנפש, ומדוע "אתם בני יעקב לא כליתם". והתשובה לזה: כשל בעוני כחי, הכח לסגף היצה"ר, נחלש בגלל דרכים עקומות, והיותנו בני יעקב – נשמות דעקבתא דמשיחא, שצריכות התעוררות יתר, אבל מעלתם בענין מסירות נפש

39 בפעלי דעות פוזבות בשנוי התורה ומצוות לפי שנוי
40 המקום וזמן, וכל כמה שמבארים להם דרכם המענות
41 ומעקם ומסבירים להם דרכי העבודה האמתית אינו
42 מועיל כלל, ועל ידי העוות והעקום נכשל כחם שאינם
43 יכולים לפעל ישועות בנפשם אשר ההבנה בההשגה
44 אלקית ד"אני ה' לא שניתי" תביא לכל הפחות איזה
45 תשובה להדבק בו בתבונה, וזהו "אני ה' לא שניתי ואתם
46 בני יעקב לא כליתם", שטעם וסבת הדבר מה
47 שהתבוננות ד"אני ה' לא שניתי" אינה פועלת
48 התעוררות הלב, הוא מפני "פי אתם בני יעקב" י' עקב
49 נשמות דעקבות משיחא, וכמו בגוף האדם הרי עור
50 העקב הוא עור גס ועב ביותר ואין בו התרגשה כל כך
51 כמו בעור היד והרגל, אבל באמת הנה גם העקב חי הנהו
52 מהנפש כמו חמר הלב והמח, רק דחמר הלב והמח הוא
53 חמר דך ודך ביותר וחמר העקב הוא גס ועב ביותר, וכן
54 הוא ברוחניות בסוד הנשמות, דנשמות דעקבות משיחא
55 צריכות התעוררות יותר עד שיגישו את האמת, והינו
56 דכל הנשמות כלולות באדם הראשון, יש תלויין בראשו
57 ובשאר אבריו, ויש שנכללות בעקב, והן רב הנשמות
58 דעקבות משיחא, ומזה נמשך שייכול להיות "עון עקבי",
59 להיות כי שרש נשמתו הוא מבחינת עקב, לכן יכול
60 להיות עוות ועקום גם בדרך העבודה, ומזה נמשך
61 הפשלות שהוא החלישות כח להתגבר על היצר הרע
62 והנפש הטבעית, אבל באמת הנה יש יתרון בהנשמות
63 דעקבות משיחא בענין המסירות נפש, וכמו בגשמיות
64 הרי עקר עמידת האדם והלוכו בגובה אחר גובה הוא
65 בהרגל דוקא, וזהו יתרון הרגל על הראש מה שמגביה
66 את הראש ומוליכו, הנה כן הוא בעבודה הרוחנית, ויש
67 יתרון בנשמות דעקבות משיחא בענין המסירות נפש,
68 וזהו מה שנתחדש במתן תורה, דצדיקים שלפני מתן
69 תורה הנה מלבד אברהם אבינו עליו השלום לא היה
70 בהם הענין דמסירות נפש, ובמתן תורה נתן הכח לכל
71 ישראל גם לנשמות דעקבות משיחא למסירות נפש על
72 תורה ומצוות, והם יזכו לקבל פני משיח צדקנו בקרוב.

חג השבועות, תש"ב

5 (ה) אמן לא כל אדם יכול להגיע למדרגה זו, והינו
6 דעם היות אשר כל אדם הנה בכחו ויכולתו
7 להבין השפלה אלקית בהסברה והבנה טובה בכל פרטי
8 עניניה דבר דבור על אפניו בטוב טעם, ולהתבונן בה
9 בהעמקת הדעת לפי ערכו עד אשר יתעורר לבבו באמת
10 לאמתו להבטל אליו יתבונן, אבל עם זה הנה לא כל
11 אדם יכול לבא למדרגה זו, דעל זה מתמיה הנביא
12 באמרו "אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם".
13 דבאמת המתבונן בהעמקת הדעת בההשגה ד"אני ה' לא
14 שניתי", הרי הבנה והשגה זו היתה צריכה להביא לידי
15 כלות הנפש שלא לחפץ בשום דבר רק להפיל בו
16 יתבונן, ועל זה הוא מתמיה מדוע אתם בני יעקב לא
17 כליתם, והינו מפני כי "כשל בעוני כחי", פרוש דאותו
18 הכח והעז לסגף את היצר הרע שלא ירצה בתאוה
19 דברים גשמיים, ואותו הכח והעז להכריח את נפש
20 הטבעית שיירצה להבין השגה אלקית וירצה לבא
21 באהבה לה', הנה אותו הכח שהוא בכל אחד ואחד
22 מישאל, דאס איז דער כח פון יעדער אידן, הנה כחו
23 זה הוא כשל בעוני, שהוא נחלש על ידי העונות, שאין
24 בכחו לסגף את היצר הרע ולעצור בעדו שלא ימשך אחר
25 הדברים הגשמיים, ואין בכחו להכריח את נפש הטבעית
26 לעורר בה הרצון להבין השגה אלקית. וענין העונות אין
27 הפונה עניני עברות חס ושלום, כי אם עניני עוות ועקום
28 דרכים עקמים, פארקרימטע וועגן י, וכמו שאנו רואים
29 במוחש בטבעי בני אדם שיש פעלי מישור, מענשען
30 וואס אין אלע זייערע ענינים גייען זיי בדרך מישור,
31 ויש מהם פעלי עקום, מענשען וואס אין אלע זייערע
32 ענינים גייען זיי בדרך עקום אין א קרומען וועג. וכל
33 כך הם מטעים, אשר גם אם מראים להם את הדרך
34 המישור ומסבירים להם את עונותם, אינם מודים בזה
35 והולכים בדרךם המענות ומעקם. וכן הוא בהעבודה
36 האלקית, שישנם פעלי מישור שהולכים בדרך הישר
37 בדרך העבודה, וישנם פעלי עוות ועקום שכל עניני
38 עבודה הולכים בדרך מענות ומעקם, ובכלל זה המה גם

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

42 לו את תוכן ה'יחידות' שלו, וביקש להסביר לו את מה
43 שאמר לו הרבי ב'יחידות'.

44 ר' מרדכי יואל הסביר לו את הענין של "שאו
45 מרום עיניכם", בבית הכנסת עושים חלונות גדולים,
46 והכוונה היא שלא זו בלבד שיהיה אור בבית הכנסת,
47 אלא שיוכלו גם לראות את אויר הרקיע, הדומה
48 לכסא הכבוד, ויש בכך משום סגולה ליראת שמים.
49 זה מה שהרבי אמר לך שביכולתך לקיים תמיד "שאו
50 מרום עיניכם". שכן, אתה נוסע תמיד בדרך ורואה
51 את אויר הרקיע, לא רק בשעה שאתה נמצא בבית
52 הכנסת, אלא תמיד ביכולתך לקיים "שאו מרום
53 עיניכם". שאו מרום עיניכם ר"ת שמענו. וכשישנו
54 ה"שמעו" נמצאים אז בדרגה של "ישראל". ר' מרדכי
55 יואל הסביר לו את הענין של "יעקב וישראל", וסיים:
56 זה מה שהרבי אמר לך "שמע הוא ישראל",
57 כשמקיימים "שאו מרום עיניכם" נמצאים בדרגה של
58 "ישראל".

59 ר' פסח היה בא לליובאוויטש אחת לשנתיים או
60 לשלוש שנים, ואני ראיתי בפעם הראשונה בערב
61 ראש-השנה תרנ"ב בלכתו מהאוהל לבית הכנסת,
62 וסיפר לי באריכות על ה'יחידות' הראשונה שלו אצל
63 הרבי הסבא מהר"ש, ביום ד' תשרי תרכ"ז בין מנחה
64 למערב.

65 כשר' מרדכי יואל - סיפר לי ר' פסח - הסביר לי
66 את דברי ה'יחידות' של הרבי, נהיה אור בלבי
67 והתחלתי לרצות להבין. שכני החסיד ר' הירשל
68 השען, למד אתי מזמן לזמן, עד שבמשך כמה שנים,
69 יכולתי ללמוד בעצמי מספר שורות ב'תניא', ב'תורה
70 אור' וב'לקוטי תורה'. דברי ה'יחידות' של הרבי
71 העמידו אותי על הרגלים.

72 הייתי עדיין צעיר מדי להבין, ומה גם להרגיש,
73 את החוויה שעברה על ר' פסח בשעה שסיפר לי על
74 ה'יחידות' שלו. ברם, החיות והעונג הפנימי ששררו
75 בר' פסח בשעה שסיפר לי - הבנתי היטב. והתמיהה
76 אותי אז מאוד, שאחרי שעברו עשרים וארבע שנים
77 מאז מאורע ה'יחידות' שלו, יהיה מלא חיות ועונג
78 כזה כבשעה שסיפר על כך.

79 כיום, כשאני מדפדף ברשימות האירועים מלפני
80 חמשים ושנים שנה, וקורא את ה'רשימה' מערב
81 ר"ה תרנ"ב, חי בזכרוננו ב"ה ציור האוהל-בית
82 הכנסת, וכאילו אני רואה את כל האנשים - שידעתי

1 פד. לכל רבי מהוד כ"ק אבותינו רבותינו
2 הקדושים, היה סדר מיוחד בענין ה'יחידות'.

3 הסבא אומר שעיקר הקושי ב'יחידות' הוא,
4 ההלבשה וההפשטה התמידית. נוסף על כך שלענין
5 ה'יחידות' מן ההכרח שיהיה לרבי לכל-הפחות רוח-
6 הקודש באופן ש"לא ידע".

7 שכן, השראת רוח-הקודש מתבטאת בשני
8 אופנים:

9 (א) השראת רוח-הקודש שיודעים ומרגישים שזה
10 רוח-הקודש, והרבה דרגות בזה. ברם, בכל הדרגות
11 יודעים ומרגישים שזה רוח-הקודש.

12 (ב) השראת רוח-הקודש שלא ידוע ולא מורגש
13 שזה רוח הקודש, רוח-הקודש ד"לא ידע".

14 ולכל-הפחות "רוח הקודש" ד"לא ידע", מן
15 ההכרח שיהיה לרבי, כדי שיוכל לענות לכנסים אליו
16 ל'יחידות'.

17 נוסף על כך, ההלבשה וההפשטה הרצופה
18 להלביש את עצמו בענייני הזולת ולהפשיטם, היא
19 יגיעת נפש.

20 הסדר של הסבא ב'יחידות', היה שונה מסדרו של
21 אב-הסבא. בעת קריאת הפתק שהגיש לו החסיד
22 בשעת ה'יחידות', היה עונה מיד ונותן לו עצה או
23 ברכה בלוויית מספר מלים בסדר העבודה ובתיקון
24 המדות.

25 לכל אחד מהחסידים, גם לפשוט ביותר, היתה לו
26 לסבא אימרה מיוחדת לומר לו ב'יחידות', ואימרה זו
27 היתה אצל החסיד עמוד האש לכל משך ימי חייו.

28 פה. הכרתי אחד מחסידי הסבא, ור' פסח שמו.
29 אביו, ר' ישראל, בעל חנות בהלוסק, היה מחסידי
30 אב-הסבא ה"צמח צדק". ר' פסח היה אדם פשוט
31 מאד. בהיותו חתן למשפחה מסויימת בהומיל, נעשה
32 לקומיסיונר לסוכן, והעביר סחורות מהומיל לבעלי
33 החנויות בעיירות הסמוכות, ומזה התפרנס בשפע.

34 לראש-השנה תרכ"ז נסע עם עוד חסידים,
35 ובראשם החסיד ר' מרדכי יואל נ"ע, אל הסבא
36 לליובאוויטש. בפתק שלו, כתב ר' פסח אודות עבודת
37 פרנסתו, וציין שהוא בעצמו נוסע עם עגלת הסחורה.
38 הסבא ברכו בשפע ברכה, ואמר:

39 - "ביכולתך לקיים תמיד "שאו מרום עיניכם"
40 "שמע" זה ישראל".

41 בצאתו מה'יחידות', ניגש אל ר' מרדכי יואל לספר

17 אחרי נעילה, אני זוכר את המלים ש"שמע" הוא
18 "ישראל", ובקשתי מהשי"ת שבשעת אמירת "שמע
19 ישראל" האחרון שלי, כשיהיה עלי להחזיר את
20 פקדון-נשמה שלי, תהיה לי דעה צלולה לזכור את
21 דברי הקודש של הרבי: "שמע" הוא "ישראל".
22 אודה ולא אבוש, שבהסתכלי על הקומיסיונר
23 הפשוט מהומיל ר' פסח ב"ר ישראל, בראותי את פני
24 הדרת הזקנה שלו, זקנו הלבן, העדינות השפוכה עליו,
25 ותמימות ההתקשרות שלו לאימרתו של הרבי -
26 קנאתי בו.
27 מיהודי תמים כזה, מבלי הבט על פשטותו
28 בדיעות התורה, יש לרצות לקבל ברכה, כי ברכתו
29 היא בודאי חשובה למעלה.
30 זוהי מהותו של חסיד, יהודי פשוט, של הסבא
31 הרבי מהר"ש.

1 שמותיהם - ואלה שלא ידעתי שמותיהם - שהיו
2 נוכחים אז במקום.
3 עברו שנים, ר' פסח נהיה לעשיר, ועבר לגור
4 בלודז' שבפולין, ונהיה לאחד הסוחרים הגדולים
5 במנופקטוריה. בשנת תרפ"ח, בהיותו זקן מופלג, כבן
6 תשעים לערך, סיפר לי שוב את דברי ה"יחידות"
7 האמורים, וסיפר זאת תוך חוויה מעונגת כזו, כאילו
8 זה אירע רק אתמול. וסיים: מאז הפסיק עבודת
9 הקומיסיונר שלו, השתדל תמיד לגור בדירה בת
10 חלונות גדולים, ומקום מושבו היה תמיד ליד החלון,
11 כדי שיוכל תמיד לקיים את "שאו מרום עיניכם".
12 עברו כבר יותר מששים שנה - אומר לי ר' פסח -
13 מאז זכיתי לשמוע מהרבי, סבכם, ש"שמע" הוא
14 "ישראל", ומאז הנה כל פעם שאני אומר "שמע
15 ישראל", בקריאת שמע, בשעת הוצאת ספר-תורה
16 וקדושת כתר, ב"הוא רחום" הארוך, וביום כיפור

סעודת ליל אחרון של פסח ה'תש"ג

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מלויובאוויטש

פרק ט"ז - תורה ומלאכה

1 הדרך בה ניסה אליעזר ראובן הנפח להשריש יהדות בנפשו של זבולון בנימין הבור והמגושם
2 - עשתה על ברוך רושם רב, והדבר נחרט בעומק נפשו. הוא ראה לפניו את עומק ההדר שבנשמה
3 היהודית. יהודי פשוט לכאורה משתדל בכל כוחו להנחיל את המעט שהוא יודע למי שיודע
4 פחות ממנו. בכך ראה ברוך את הכוח המחזיק את היהדות: אבות מלמדים את בניהם, ויהודי
5 אחד מלמד את משנהו. ואיש אינו נדחה מחוץ למחנה.

6 ברוך התעניין בתולדותיו של זבולון בנימין, ואת שלא הצליח לדעת ממנו עצמו נודע לו
7 מפי מעבדיו:

8 זבולון בנימין נולד וחונך בכפר בין גויים. אביו עסק במלאכות הבזויות והקשות ביותר, בין
9 השאר סחר בסוסים. תוך כדי כך רכש לו ידע וניסיון בבהמות ומחלותיהן, ואיכרים - וגם אצילים
10 - היו מזמינים אותו לרפא את בהמותיהם החולות.

11 עד לגיל בר-מצוה לא למד זבולון בנימין אפילו אות אחת. כשאביו נפטר לא היה מסוגל
12 אפילו לומר קדיש אחריו. זבולון הלך בדרכי אביו וירש מאביו את היכולת לרפא בהמות וסוסים
13 חולים. כאשר נשא אשה, התיישב בקצה העיר והיה לשכנו של אליעזר ראובן. הנפח החל לקרבו
14 ועורר בו תשוקה ליהדות מלאה.

15 בהשפעת אליעזר ראובן נעשה זבולון בנימין ליהודי חרד, למרות שהיה עם הארץ גדול.
16 בשבתות וימים טובים היה עומד בבית המדרש עטוף טליתו על ראשו ומזיל דמעות שליש. כך
17 נהג לאחר שכבר למד קרוא מפי מלמד ששכר לעצמו. לפני כן היה מתפלל, בעזרתו של אותו
18 מלמד, ביחידות בביתו.

1 אליעזר ראובן היה מתפאר ב"תלמידו". אכן, רק תודות לאותו נפח שב זבולון בנימין לחיקו
 2 של עם ישראל. אחרת היה זבולון בנימין נשאר בין הגויים, או שהיה נופל לבין יהודים שהיו
 3 לועגים לבורותו והיו מרחיקים אותו מן היהדות, אך אליעזר ראובן רכש את לב זבולון בנימין
 4 באהבה, והיה מתייחס אליו כאל בן מפונק. כך ראה זבולון בנימין את הנפח כמורה וְרַע גם יחד,
 5 והיה לירא שמים ובעל מדות טובות. הוא אף הִרְבָּה במתן צדקה וגילה חיבה וכבוד לבני תורה.
 6 הוא ואשתו הזמינו כתיבת ספרי תורה והכנסתם לבית הכנסת. כן הכניסו לביתם שלשה ילדים
 7 יתומים על מנת לגדלם. את ילדיו שלו מסר ביד טובי המלמדים, ואכן גדלו ל"בני תורה".

8 זמן ממושך היה ברוך עוזרו של אליעזר ראובן. במשך תקופה זו ראה ברוך את אליעזר
 9 ראובן לא רק כמעביד כי אם גם, מבחינה מסוימת, כמדריך. הוא למד הרבה מן הנפח הפשוט.
 10 החורף חלף וחג הפסח התקרב. אליעזר ראובן פנה לברוך והזמינו לחוג על שולחנו את
 11 החג, באמרו: "כל השנה יכולת להסתדר מבלי לסעוד על שולחני, אך בפסח לא תוכל לעשות
 12 זאת". ברוך הסכים בתנאי שהמארח יקבל תשלום עבור הסעודה. תחילה סירב הנפח בתוקף:
 13 "כיצד אוכל לקחת כסף מנער עני"?!, אך ברוך הסביר לו שיש לו עקרון ליהנות אך ורק מיגיע
 14 כפיו. הוא הסביר זאת תוך השתדלות לא לעורר רושם כי אכן הוא יותר מאדם פשוט, אך אליעזר
 15 ראובן הכיר בכל זאת שאין לו עסק עם בור ועם-הארץ. עם זאת הניעה ההחלטיות שבדבריו את
 16 אליעזר ראובן להסכים לכך.

17 לברוך הייתה ההזדמנות לראות איך מתכונן הנפח הפשוט לקראת חג הקדוש, והדבר
 18 השאיר עליו רושם עצום. ברוך נוכח שוב לדעת כי גם יהודי פשוט מסוגל להיות יהודי נלבב.
 19 שלשה ימים לפני החג הניח אליעזר ראובן את עבודתו בנפחיה והתמסר לעבודה בבית להכנתו
 20 לכבוד החג. גויים שבאו לבית המלאכה להזמין תיקונים ופרזולים הושבו ריקם למרות שהיו
 21 עשויים להכניס בתמורה סכומים נכבדים. אליעזר ראובן טרח להסביר להם כי מתקרב החג, ולכן
 22 אינו יכול לשרתם.

23 כשברוך התבונן מן הצד בכל זה חש הערכה גדלה והולכת כלפי בעל-מלאכה זה, המוותר
 24 על רווחים כשרים ביותר, למרות שמצבו הכלכלי רחוק מלהיות מזהיר. אליעזר ראובן הקריב
 25 את הכל למען משימה שאותה ראה כדחופה יותר - לדאוג שהבית יוכשר ויסודר כראוי לכבוד
 26 חג הפסח.

27 בהכנות אלה לחג לא רצה אליעזר ראובן לסמוך על איש, והעדיף לטפל בפל באופן אישי.
 28 את כל כלי הבית הוציא החוצה, רחץ ושפשף, אָוֶר ואיבק. את הבית סייד וניקה באופן יסודי.
 29 את לבני התנור עקר והכניס במקומם חדשים. שום פינה בבית לא נותרה מבלי שתעבור, לפי
 30 הצורך, ניקוי, שפשוף או הגעלה.

31 בערבו של חג הלך אליעזר ראובן לבית המרחץ, וכשחזר לבש בגדי החג והלך לבית הכנסת.
 32 וכאשר שב, עם ברוך, הביתה ל"סדר" היה הבית לבוש פנים חדשות. החג האיר מכל הפינות.
 33 הקדושה הורגשה באוויר. אליעזר ראובן, אשתו, בנותיו ובנו היחיד, שהיה בגילו של ברוך, נראו
 34 שונים לגמרי. הנשמה היתירה קרנה מעיניהם.

35 בשעת אמירת ה"הגדה" נתכבד ברוך בהסברתה לבני הבית, ברוך עשה זאת בחפץ לב, כיוון
 36 שידע שאין צורך בלמדנות מיוחדת לשם כך. כל המסובים ישבו בפיות פתוחים ושתו בצמא את

- 1 דבריו של ברוך. מעיני אליעזר ראובן זלגו דמעות. לא ברור אם היו אלה דמעות שמחה על
2 המאורע או דמעות צער על כך שבנו שלו היה אז במצב כזה שבקושי ידע פרשה בחומש.
- 3 את בנו יחידו מסר אליעזר ראובן למלמד טוב והדבר עלה לו בשכר לימוד רב, אך, לדאבון
4 לבו, היו לנער כשרונות מצומצמים ולא ראה תועלת בלימודו. צערו של אליעזר ראובן היה גדול,
5 כיוון שרצה בבן למדן, אך לא היה לאל ידו להושיע.
- 6 חג הפסח ההוא לא נשכח עלידי ברוך, ולשנה האחרת, לקראת הפסח, הופיע ברוך שוב
7 בביתו של אליעזר ראובן. ברוך היה אז כבר במקום אחר, אך נסע במיוחד לדוברומיסל כדי לחוג
8 את הפסח אצל מעבידו לשעבר. מובן שגם אז לא היה זה בחינם. אליעזר ראובן, שידע על מנהגו
9 של ברוך, נטל ממנו תשלום עבור הסעודה מבלי שהתווכח על כך.
- 10 בביתו של אליעזר ראובן חש ברוך עצמו כבבית, וספג לתוכו תמימות יהודית ויראת שמים
11 לבבית. לעולם לא שכח את היושר ואת הנאמנות של הנפח הפשוט הזה.
- 12 אין פלא אפוא, שעתה, בליאזנא, לאחר שר' אברהם הגנן - שהיה הראשון שנוכח בלמדנותו
13 של ברוך - הזמינו לחג הפסח, החליט ברוך שוב, לחוג את חג הפסח בדוברומיסל, בביתו של
14 אליעזר ראובן.
- 15 מיד עם בואו לדוברומיסל עשה ברוך דרכו לנפחיה. אליעזר ראובן עמד, חגור סינר עור
16 ופטיש בידו, ליד הסדן. בנו, שמואל נחום, החזיק בצבת חתיכת מתכת לוחטת על גבי הסדן,
17 והנפח הכה עליה בכל כוחו. כבעבר אמר תוך כדי כך תהלים בעל-פה. אך נראה ברוך בבית
18 המלאכה הניח אליעזר ראובן את פטישו, והכריז: "ראה נא, שמואל נחום, איזה אורח יקר
19 הופיע!"
- 20 הנפח מיהר לרחוץ ידיו והושיט לברוך "שלום עליכם" רחב ולבבי. מיד גילה לפניו את
21 לבבו, בדברו אליו כאל בן: "מן הבנות יש לי, ברוך השם, הרבה נחת. השאתי אותן ללמדנים,
22 ובנתי עבורם בית, בו הם יושבים ועוסקים בתורה. רק משמואל נחום אין לי נחת. קיוויתי שיגדל
23 ללמדן, אך אין לו את הכישרונות לכך". אליעזר ראובן סיפר כיצד ניסה את כל האמצעים כדי
24 ששמואל נחום יצליח בלימודיו. הוא התייעץ עם רב העיר אך הלה אמר לו שמוטב שיהפוך את
25 בנו לבעל-מלאכה. "תחילה לא רציתי בכך" - אומר אליעזר ראובן כמתנצל - "אך לא יכולתי
26 לעשות אחרת. הכנסתי, אם כן את שמואל נחום לנפחיה שלי, דבר שהוא ודאי טוב יותר
27 ממסירתו לבעל-מלאכה זר.
- 28 ברוך ניחמו באמרו שהעיסוק במלאכת כפים אינו פחות-ערך, שהרי גם בעל מלאכה יכול
29 להיות יהודי ירא שמים, עסוק במצוות ובעל מידות טובות, והוכחה נאמנה לכך מאליעזר ראובן
30 עצמו.
- 31 ברם, חיבת התורה של אליעזר ראובן הייתה עצומה. הוא היה מאושר הרבה יותר אילו גדל
32 בנו ללמדן.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו סיון תרפ"א

כבוד ידידינו ואוהבינו, מקושרי
ותלמידי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ווי"ח אי"א
יושבי עיר אילנא, ד' עליהם יחיו,
ויתענגו על רוב טוב בגשמיות ורוחניות,

1 הנני בזה להודיעם כי תרומתם לטובת המוסדות
2 הגיעו במועדם כפי הקבלות הנשלחים בכל עת, ובגלל זאת
3 יתברכו העושים והמעשים המנדבים והתומכים הם ביתם
4 וזרעם, בברכה כפולה ומכופלת, כי ימלא השי"ת משאלות
5 לב כל אחד ואחד לטובה ולברכה, ויואיל אלוהים מרום
6 להשפיע למו שפעת חיים אושר ועושר בזמני ונצחי, ויראו
7 פרי טוב בכל מעשי ידם מנפש ועד בשר, ויתן להם השי"ת
8 תשוקת לב להתחזק במעשה הצדקה, הרוממת את ה'גו',
9 והמעדנת את הנפש, ויעלו מעלה מעלה.

10 אמנם לא על הלחם בלבד יחיי האדם, הנה כל אדם
11 באשר הוא אדם עליו לידע להבין ולהשכיל תעודתו עלי
12 אדמות תבל, כי לא לתהו בראה ולהשבצה במשבצות
13 מדות המפוארות, וכשרוני המעש, יצרה. אשרינו מה טוב
14 חלקינו, כי גורלינו עֲלָה עֲלָה במחשבת הוד כ"ק אבותינו
15 רבותינו הקדושים זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע לסלול לפנינו
16 דרך סלולה, בדרך בית אל, אשר גם בדורנו זה אור יהי
17 במושבותינו באחינו בסנסי עץ החיים בדעת חכמת
18 התורה. מה טוב ומה נעים שבת אנשי תום יחדיו, כשתלי
19 זתים, לשמוע בשיעורי לימוד, בקר וערב, הנהוגה בעם
20 קדש, מימים ימימה, בחברת משניות, ובאגודת שומעי
21 אגדה בין מנחה למעריב, אשר בגלל זאת פנינו החכמה
22 ומעלת צחות מדות התרומיות התגלגלו תמיד בלשון העם
23 הישראלי וניב שפתיו, להיות כי כל אחד השתדל עמוד או
24 שוב בעת ההגדה והלימוד, ויהי לו לענג שמוע דברי
25 חכמים וחדת ספוריהם, ואזהרת פקודיהם וציווים,
26 בהנהגת הבית הקנין והמסחר.

בזרוח שמש הוי', בתורת החסידות יסדו כ"ק אבותינו
רבותינו הקדושים, זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, כי ילמדו
נוסף על הלימודים הנזכרים גם תורת החסידות בכתב
ובעל פה, ואשר יתוועדו יחדיו בסוד אוהבים וריעים
אהובים דביבוק חברים, אשר איש את רעהו ידברו
באהבה וחיבת טהרת הלב, מנוקה מכבוד, שנהא תחרות,
וקנאה, ואיש איש התחזקו בכנף רעהו, ללכת שלובי זרוע
במעלת העבודה, בידעינו ברור כי לא המדרש והלימוד
עיקר, כי אם המעשה, מעשה הטוב, בלב פתוחה, ובעין
טובה, אשר יעשו איש איש ככל אשר תשיג יכולתו ולקוות
להאל הטוב, החפץ בטוב עמו ונחלתו, כי ירחיב מצעדיו,
ויתן למו היכולת בוא בשערי העבודה בשמחת לב ישרה.

ועתה זאת עשו וחיו - בטוב ובנעימים בגו"ר - להרים
מצב התורה והעבודה, באגודת לומדי גמרא, ואגדה ודברי
אלקים חיים, תורת החסידות, והחזיקו מעמד תמיכת
לומדי תורה בתו"ת, וקופת הרמב"ן, וקו"ר בסדר מסודר,
וידברו בהטבת עניניהם על יסודי התום היושר והצדק,
ולתתאסף מדי שבת בשבתו, להתענג על נועם פרקי אבות
העולם, ולימוד דא"ח. וכל אדם באשר הוא, הנה רוח
אלקים נוססה בו, ומצא ענג לנפשו השתתף בכל אלה,
מבלי השפיל עצמו לומר מי אני, חכמינו אמרו כי כל אחד
יכול לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק
ויעקב, כי זה כל האדם, לפעול ולעשות בעזרתו ית' הן
בעצמו בביתו, והן לטובת הרבים, וכאמרם (ירוש' פאה)
שאינ אתה יודע מאיזה מצוה יצא לך חיים.

אלקינו ואלקי אבותינו, אשר נתן לנו תורת אמת,
וצונו כי גם בחיי עולם זה, בכל דרכינו נדע אותו ית', הוא
יתן לכם שפעת חיים עושר ואושר, בזמני ונצחי, ואור
התורה והמצוה, העבודה והצדקה, יאיר במושבותיכם,
בתוך כלל אחב"י אשר ירום אלקי מרום קרינו, קרן עמו,
תורתו בכבוד.

והיו ברכה כאוות נפשם וכנפש ידידם הדו"ש בן מורם
ורבם.

אג"ק מוהרי"צ כרך יד

המשך ביאור למס' שבת ליום שלישי עמ' א

1 לְרֵב יוֹפֶה, יָרְדוּ עֲלֵיהָ [על המדוכה] נְשָׁמִים, וְנִשְׁמָשְׁמוּ הָרוּשִׁם
2 שהיה בה, מֶהוּ, האם כיון שאין עליה רושם בטל הייחוד שלה
3 לצורך קינוח ומוקצה היא, או לא. משיבה הגמרא, אֲמַר לִיה רב
4 יוסף, אִם הָיָה עֵדִין רִישׁוֹן נִיבָר קצת, כיון שעדיין מאוסה היא
5 ואינה ראויה לדוך בה בשמים, לא בטל ייחודה לצורך קינוח
6 ומוקצה לטלטלה.
7 הגמרא מסתפקת בענין טלטול אבנים לבית הכסא: בְּעָא מִיָּנִיה -
8 שאל ממנו רַבָּה בְּרַב שִׁילָא מֶרַב,
9

1 תירוץ נוסף: וְאִיבְעִית אִימָא - ואם תרצה תוכל ליישב זאת כך, כָּאן
2 - הבריייתא ששינוי שיש סכנה לקנח בצרור שקינח בו חבריו, היינו
3 מִצַּד אֲחֵה, כלומר, באותו צד שקינח בו חבריו, וְכָאן - מה שאמר
4 רב ששת שמדוכה שיש עליה רושם של קינוח, עומדת לקינוח
5 נוסף, היינו מִשְׁנֵי צִדֵּין, כלומר, שראויה היא לקינוח בצידה השני.
6 תירוץ נוסף: וְאִיבְעִית אִימָא, הָא - רב ששת מדבר כשהקינוח שעל
7 המדוכה הוא יְיָיָה [שלו], וְהָא - הבריייתא מדברת כשהקינוח
8 שעל הצרור הוא יְחִבְרִיה.
9 הגמרא מסתפקת בענין המדוכה שיש עליה קינוח: אֲמַר לִיה אֲבִי

קריאת התורה למנחת שבת קודש
 כ' וידבר יהוה אל־משה לאמר: כ' נשא את־
 ראש בני גרשון גם־הם לבית אבתם
 למשפחתם: כ' מבן שלשים שנה ומעלה עד
 בן־חמשים שנה תפקד אותם כל־הבא לצבא
 צבא לעבד עבדה באהל מועד: כ' זאת עבדת
 משפחת הגרשני לעבד ולמשא: (לוי) כ' ונשא
 את־יריעת המשכן ואת־אהל מועד מכסהו
 ומכסה התחש אשר־עליו מלמעלה ואת־מסך
 פתח אהל מועד: כ' ואת קלעי החצר ואת־
 מסך | פתח | שער החצר אשר על־המשכן
 ועל־המזבח סביב ואת מיתריהם ואת־כל־כלי
 עבדתם ואת כל־אשר יעשה להם ועבדו:
 כ' על־פי אהרן ובניו תהיה כל־עבדת בני

הגרשני לכל־משאם ולכל עבדתם ופקדתם
 עליהם במשמרת את כל־משאם: כ' זאת עבדת
 משפחת בני הגרשני באהל מועד ומשמרתם
 ביד איתמר בן־אהרן הכהן: ס (ישראל) כ' בני מררי
 למשפחתם לבית־אבתם תפקד אתם: כ' מבן
 שלשים שנה ומעלה ועד בן־חמשים שנה
 תפקדו כל־הבא לצבא לעבד את־עבדת אהל
 מועד: כ' וזאת משמרת משאם לכל־עבדתם
 באהל מועד קרשי המשכן ובריחיו ועמודיו
 ואדניו: כ' ועמודי החצר סביב ואדניהם
 ויתדתם ומיתריהם לכל־כליהם ולכל עבדתם
 ובשמות תפקדו את־כלי משמרת משאם:
 כ' זאת עבדת משפחת בני מררי לכל־עבדתם
 באהל מועד ביד איתמר בן־אהרן הכהן:

המשך מעמוד מ

שיחת יום ב' דחג־השבעות, ה'תשט"ו

- ענין זה אינו אלא נסיון גדול: כיון שבקרב צריכה לבוא הגאולה השלימה ע"י משיח צדקנו, שאז
- יתבררו כל הניצוצות – הנה כדי להוציא את כל הניצוצות, הי' צורך להביא להעלם גדול ולנסיון גדול
- נוסף, שבו ייכשלו גם יהודים שומרי תורה ומצוות, כיון שדוקא ע"י נסיון גדול שכזה – אפשר להוציא
- גם את הניצוצות הנסתרים בתכלית העומק¹⁰¹.
- כא. אמנם, מבלי הבט על גודל ההעלם והסתר, יש לדעת, שאדרבה: דוקא משום שההעלם הוא גדול
- בתכלית, ה"ז סימן שלאח"ז תתחיל כבר הגאולה.
- ובדוגמת הגלגל, שכאשר מגיעים להנקודה היותר תחתונה, שאין למטה הימנה – אז מתחילה העלי¹⁰².
- נקודה זו עצמה – היא בפירוש הנקודה היותר תחתונה, ולא התחלת העלי' (כפי שהם מכנים זאת בשם
- "אתחלתא דגאולה"); אלא שלאחרי נקודה זו – תתחיל הגאולה השלימה ע"י משיח צדקנו.
- ויתן השי"ת שיהי' ענין זה באופן ד"בעתה אחישנה"¹⁰³. יש מעלה בגאולה באופן ד"אחישנה", ויש
- מעלה בגאולה באופן ד"בעתה"¹⁰⁴. ויתן השי"ת, שבהגאולה יהיו ב' המעלות – הן המעלה ד"בעתה"
- והן המעלה ד"אחישנה". וכיון ש"כלו כל הקצין"¹⁰⁵ – יכול להיות עתה "בעתה אחישנה".

המשך השיחה יודפס בדבר מלכות לפרשת בהעלותך

(103) ישע"י, ס, כב. וראה סנהדרין צח, א.

(104) ראה שערי אורה שער הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות פצ"ד ואילך.

(105) סנהדרין צז, ב.

(101) באמצע השיחה, הפסיק כ"ק אדמו"ר שליט"א, ואמר: ישנם החושבים שדיבורים אלו זיקוק. אך האמת היא, שלא זו בלבד שלא זיקוק, אלא שתהי' מהם גם תועלת.

(102) ראה גם סה"ש תש"ז ס"ע 126 ואילך. וש"נ.

ב"ה, ה' סיון, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח הווי"ח אי"א נוי"מ עוסק בצ"צ וכו'
מוה"ר אפרים אליעזר שי הכהן

שלום וברכה!

מכתבי כת"ר נתקבלו.

ובמה דשאלנא קדמיכון בפרש"י (סוטה לט, ב) ד"ה מן דכשכלה אמן אחרון כהנים מחזירין פניהם וש"ץ מתחיל ש"ש והכהנים מתפללים רבש"ע כו' - והרי בש"ס אמרו דאין הכהנים מחזירין פניהם עד שיתחיל ש"צ ש"ש (חו"י על הרי"ף סוף מגילה), ולא נמצא בראשונים חבר לרש"י בזה.

יל"פ פירש"י שהוא מוכרח מסברא (עיין תוד"ה איבעית - שבועות כב, סע"ב. שד"ח כללים מע' סברא) ומש"ס.

מש"ס - דאמר לפ"ז דאין הכהנים רשאים להתחיל בברכה אחרת עד שיכלה אמן, משמע דתיכף אח"כ רשאי, וי"ל דלרש"י קאי בברכת רבש"ע, וע"ד מש"כ והכריח בב"י וראה שו"ע או"ח סקכ"ח סוסי"ח.

מסברא :

(א) תפלת הכהנים רבש"ע כו' הוא בהמשך לב"כ, וא"כ צ"ל סמוכה לה (והוא נוסף על הענין שנת' בסק"י ס"ז), ומקודם לזה צריכים להחזיר פניהם כדי שיתפללו לרוח שהשכינה שם,

(ב) אף שיש לקשר אמירת רבש"ע עם ש"ש - דחד עניינא הוא, אבל מה טעם לפא"פ דכהנים והעם - לאחר סיום אמן אחרון, שנגמר ענין דב"כ?

ומה אומר וכל הפוסקים - וגם אדה"ז - פסקו אחרת.

ומי"ש בש"ס דאין רשאים להחזיר עד שיתחיל הש"ץ ש"ש - יפרש רש"י דעכצ"ל כפי' הרש"ל שמביא כת"ר במכתבו. ויש להמתיק, דנקט ר"ח ל' זה דאינו מדויק כ"כ אגב סיפא עד שיגמור - שזהו עיקר חידושו.

* * *

כיון דבתוד"ה וכי (סוטה לט, סע"א) מביא פרש"י מבלי להעיר ע"ז משמע דס"ל כות"י.

מש"כ בלבוש סקכ"ח סט"ו דמחזירים פניהם, כשאומר וטוב בעיניך כו' - כבר הקשה ע"ז בס' כה תברכו מע' תפלה. גם צ"ע מל' הלבוש עצמו שם סט"ז. ואין הזמ"ג להאריך.

ולקראת חג השבועות, זמן מתן תורתנו וקבלתה, הבע"ל, הנני בזה להביע ברכת, בנוסח כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"י:

לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

בברכה.

לוח זמנים לשבוע ב' דחג השבועות בחו"ל (פ' נשא באה"ק) - בערים שונות בעולם רעז

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	05:40	05:38	08:27	08:26	09:07	09:06	10:19	10:18	13:13	13:13	19:36	19:39	20:05	20:09	19:19	20:20
חיפה (ק)	05:36	05:33	08:24	08:22	09:04	09:04	10:17	10:16	13:12	13:13	19:42	19:45	20:08	20:12	19:15	20:24
ירושלים (ק)	05:37	05:35	08:25	08:23	09:05	09:04	10:16	10:16	13:11	13:12	19:40	19:44	20:04	20:08	19:04	20:20
תל אביב (ק)	05:38	05:36	08:26	08:25	09:06	09:05	10:18	10:18	13:13	13:14	19:38	19:41	20:07	20:11	19:21	20:23
אוסטריה, וינה (ק)	05:05	05:00	07:51	07:45	08:56	08:54	10:16	10:15	13:30	13:32	20:39	20:45	21:21	21:28	20:26	21:47
אוסטריה, מלבורן (ח)	07:21	07:25	09:08	09:10	09:47	09:49	10:38	10:40	12:47	12:48	17:14	17:11	17:43	17:41	16:54	17:53
אוקראינה, אודסה (ק)	05:14	05:09	08:02	07:58	09:02	09:00	10:21	10:20	13:32	13:34	20:35	20:41	21:14	21:21	20:22	21:38
אוקראינה, דונייצק (ק)	04:40	04:35	07:26	07:21	08:31	08:29	09:51	09:49	13:04	13:06	20:12	20:19	20:54	21:01	20:00	21:19
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	04:49	04:44	07:35	07:29	08:41	08:39	10:01	10:00	13:16	13:17	20:25	20:32	21:07	21:15	20:13	21:33
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	05:07	05:01	07:49	07:41	09:03	09:00	10:24	10:23	13:42	13:43	20:58	21:05	21:43	21:51	20:46	22:12
אוקראינה, קייב (ק)	04:59	04:53	07:40	07:31	08:55	08:52	10:16	10:15	13:34	13:36	20:52	20:59	21:37	21:45	20:40	22:06
איטליה, מילאנו (ק)	05:44	05:39	08:32	08:29	09:30	09:28	10:48	10:47	13:58	13:59	21:00	21:06	21:36	21:42	20:47	21:59
אקוודור, קיטו (ח)	06:08	06:08	08:37	08:37	09:07	09:08	10:10	10:11	12:41	12:42	18:14	18:15	18:38	18:39	17:57	18:48
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	07:47	07:51	09:40	09:42	10:17	10:19	11:09	11:11	13:21	13:21	17:55	17:52	18:23	18:21	17:35	18:32
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	08:55	09:00	10:35	10:38	11:17	11:19	12:06	12:08	14:12	14:13	18:29	18:26	19:01	18:58	18:08	19:11
ארה"ב, בולטימור (ק)	05:46	05:42	08:35	08:33	09:23	09:21	10:38	10:37	13:40	13:41	20:21	20:26	20:55	21:00	20:07	21:14
ארה"ב, ברוקלין (ק)	05:31	05:28	08:21	08:19	09:10	09:09	10:26	10:25	13:29	13:31	20:15	20:20	20:49	20:54	20:01	21:09
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	05:31	05:28	08:21	08:19	09:10	09:09	10:26	10:25	13:30	13:31	20:15	20:20	20:50	20:55	20:01	21:09
ארה"ב, דטרויט (ק)	06:02	05:59	08:52	08:50	09:44	09:42	11:00	11:00	14:06	14:07	20:56	21:01	21:32	21:37	20:43	21:53
ארה"ב, האוסטון (ק)	06:23	06:21	09:10	09:09	09:49	09:48	11:00	11:00	13:53	13:54	20:14	20:18	20:42	20:46	19:59	20:57
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	05:45	05:43	08:33	08:32	09:15	09:14	10:28	10:27	13:24	13:25	19:53	19:57	20:23	20:28	19:38	20:40
ארה"ב, מיאמי (ק)	06:31	06:30	09:16	09:15	09:53	09:52	11:02	11:02	13:52	13:53	20:05	20:08	20:32	20:35	19:49	20:46
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	05:25	05:22	08:15	08:12	09:05	09:04	10:21	10:20	13:26	13:27	20:13	20:17	20:47	20:53	19:59	21:07
ארה"ב, פייטסבורג (ק)	05:56	05:52	08:46	08:43	09:34	09:33	10:50	10:49	13:54	13:55	20:38	20:43	21:12	21:18	20:24	21:32
ארה"ב, שיקגו (ק)	05:22	05:19	08:12	08:09	09:03	09:01	10:19	10:18	13:25	13:26	20:13	20:18	20:48	20:54	19:59	21:09
בוליביה, לה-פס (ח)	06:52	06:54	09:07	09:08	09:39	09:40	10:37	10:38	12:59	13:00	18:07	18:07	18:32	18:31	17:49	18:41
בלגיה, אנטוורפן (ק)	05:40	05:34	08:18	08:07	09:38	09:35	11:00	10:58	14:19	14:20	21:40	21:47	22:26	22:35	21:28	22:56
בלגיה, בריסל (ק)	05:41	05:36	08:21	08:12	09:39	09:36	11:00	10:59	14:19	14:21	21:38	21:45	22:24	22:33	21:26	22:54
ברזיל, סאן פאולו (ח)	06:38	06:41	08:46	08:47	09:19	09:20	10:15	10:16	12:34	12:34	17:34	17:32	17:55	17:54	17:15	18:04
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	06:25	06:27	08:33	08:35	09:06	09:08	10:03	10:04	12:22	12:22	17:18	17:17	17:44	17:43	16:59	17:53
בריטניה, לונדון (ק)	04:56	04:50	07:33	07:21	08:55	08:52	10:17	10:16	13:37	13:39	21:01	21:08	21:46	21:55	20:52	22:17
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	04:55	04:48	07:06	07:07	08:59	08:56	10:22	10:21	13:47	13:48	21:18	21:26	22:09	22:19	21:09	22:44
גרמניה, ברלין (ק)	04:58	04:51	07:26	07:04	08:59	08:56	10:22	10:20	13:44	13:45	21:12	21:19	21:59	22:08	21:00	22:32
גרמניה, פרנקפורט (ק)	05:28	05:22	08:10	08:02	09:23	09:21	10:44	10:43	14:02	14:03	21:18	21:25	22:02	22:11	21:06	22:31
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:43	06:46	08:48	08:50	09:22	09:24	10:17	10:19	12:34	12:35	17:32	17:30	17:51	17:50	17:12	18:00
הודו, מומבאי (ח)	06:01	06:00	08:43	08:42	09:16	09:16	10:24	10:24	13:08	13:09	19:10	19:12	19:35	19:38	18:54	19:48
הודו, פונה (ח)	05:58	05:57	08:39	08:39	09:13	09:13	10:20	10:21	13:04	13:05	19:05	19:07	19:30	19:33	18:49	19:43
הונגריה, בודפשט (ק)	04:56	04:52	07:44	07:39	08:47	08:45	10:06	10:05	13:19	13:20	20:25	20:31	21:06	21:13	20:13	21:31
טורקיה, איסטנבול (ח)	04:35	04:31	07:25	07:22	08:14	08:13	09:30	09:29	12:34	12:35	19:20	19:25	19:55	20:00	19:06	20:15
יוון, אתונה (ק)	06:08	06:05	08:58	08:56	09:43	09:42	10:57	10:57	13:58	13:59	20:36	20:41	21:09	21:14	20:22	21:27
מלזוביה, קשינב (ק)	05:19	05:15	08:07	08:02	09:09	09:07	10:28	10:26	13:40	13:41	20:44	20:50	21:25	21:32	20:32	21:49

רעה לוח זמנים לשבוע ב' דחג השבועות בחו"ל (פ' נשא באה"ק) - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	05:58	05:57	08:39	08:39	09:13	09:13	10:21	10:21	13:06	13:06	19:08	19:10	19:33	19:36	18:52	19:46
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	07:52	07:57	09:22	09:25	10:07	10:10	10:55	10:57	12:56	12:57	17:00	16:56	17:36	17:32	16:39	17:45
נפאל, קטמנדו (ח)	05:10	05:09	07:56	07:55	08:33	08:33	09:44	09:44	12:35	12:36	18:51	18:54	19:19	19:22	18:36	19:33
סין, בייג'ין (ח)	04:52	04:49	07:42	07:39	08:30	08:28	09:45	09:44	12:48	12:49	19:31	19:35	20:04	20:10	19:15	20:24
סינגפור, סינגפור (ח)	06:56	06:56	09:26	09:26	09:57	09:57	11:00	11:00	13:32	13:33	19:07	19:08	19:31	19:32	18:50	19:41
פולין, ורשא (ק)	04:28	04:22	07:00	06:34	08:29	08:26	09:52	09:50	13:13	13:15	20:38	20:46	21:27	21:36	20:27	21:59
פרו, לימה (ח)	06:20	06:22	08:40	08:41	09:11	09:12	10:10	10:11	12:35	12:36	17:50	17:50	18:14	18:14	17:32	18:24
צרפת, ליון (ק)	06:00	05:55	08:49	08:45	09:47	09:45	11:05	11:04	14:16	14:17	21:16	21:22	21:55	22:01	21:03	22:18
צרפת, פריז (ק)	05:58	05:53	08:43	08:37	09:51	09:49	11:11	11:10	14:27	14:28	21:40	21:46	22:20	22:28	21:27	22:47
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:42	05:43	08:15	08:15	08:46	08:46	09:50	09:50	12:24	12:25	18:04	18:05	18:28	18:29	17:47	18:39
קנדה, טורונטו (ק)	05:44	05:40	08:33	08:30	09:27	09:26	10:44	10:43	13:52	13:53	20:49	20:54	21:22	21:28	20:35	21:44
קנדה, מונטריאול (ק)	05:14	05:10	08:03	07:59	09:01	08:59	10:19	10:18	13:29	13:30	20:30	20:36	21:07	21:14	20:17	21:30
קפריסין, לרנקה (ק)	05:36	05:34	08:25	08:23	09:07	09:06	10:20	10:20	13:18	13:19	19:49	19:53	20:20	20:24	19:34	20:37
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	04:35	04:28	06:53	06:54	08:42	08:39	10:07	10:05	13:35	13:36	21:12	21:21	22:07	22:18	21:01	22:46
רוסיה, מוסקבה (ח)	04:03	03:55	06:26	06:27	08:13	08:09	09:39	09:37	13:08	13:10	20:55	21:04	21:49	22:01	20:45	22:31
רוסיה, ורסטוב על-הדון (ח)	04:35	04:30	07:23	07:18	08:25	08:23	09:44	09:43	12:57	12:58	20:02	20:08	20:42	20:49	19:49	21:07
שווייץ, ציריך (ק)	05:39	05:34	08:26	08:22	09:29	09:27	10:48	10:47	14:01	14:03	21:12	21:18	21:48	21:55	20:59	22:13
תאילנד, בנגקוק (ח)	05:50	05:50	08:28	08:28	09:01	09:01	10:07	10:07	12:47	12:48	18:40	18:42	19:05	19:07	18:24	19:17

עירוב תבשילין

ביום חמישי ערב יום טוב יקח הפת משבת וגם תבשיל חשוב עמו כגון בשר או דג ויתן ביד אחר לזכות על ידו לכל הקהל ואומר:

אֲנִי מְזַכֵּה לְכָל מִי שְׂרוּצָה לְזָכוּת וְלִסְמוּךְ עַל־עֲרוּב זֶה:

ומי שזוכה נוטל בידו ומגביה טפח, וחוזר ונוטל מיד הזוכה והמזכה מברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת עֲרוּב:
בִּדְרִין יְהִי שָׂרָא לָנָא לְאַפּוּי וּלְבִשּׁוּלִי וּלְאַטְמוּנִי וּלְאַדְלוּקִי שְׂרָגָא וּלְתַקְנָא וּלְמַעַבְד
כָּל־צָרְכָנָא מִיּוֹמָא טָבָא לְשִׁפְתָא לָנָא וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדְרִים בְּעִיר הַזֹּאת:
[=בִּזְהָ יְהִיָּה מִתֵּר לָנוּ לְאַפּוֹת וּלְבִשָּׁל וּלְהַטְמִין (אֲכָל) וּלְהַדְלִיק נֵר וּלְתַקֵּן וּלְעֲשׂוֹת
כָּל צָרְכָנוּ מִיּוֹם טוֹב לְשִׁפְת, לָנוּ וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדְרִים בְּעִיר הַזֹּאת]:

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (בחול"ל נותנים בערב החג גם עבור היום השני) אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

ערב חג השבועות

יש להדליק – לפני כניסת החג 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות ביום השני. זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

במידה והתעכבה הדלקת הנרות, והחג כבר נכנס, יש להדליק את הנר על ידי העברה מאש שהודלקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי 'צירת אש חדשה' (גפרור או מצית). מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיָּמָנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

בחול"ל ערב שבת קודש ויום שני של חג השבועות

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

הדלקת הנרות נעשית אך ורק על ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי 'צירת אש חדשה' (גפרור או מצית).

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת וְשֶׁל יוֹם טוֹב:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיָּמָנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

אגרות קודש

בי"ה, א' סיון, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"ח אייר, וכבבקשתו אזכירו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"גמ זי"ע, בכלל ובהנוגע לחלישות שמזכיר במכתבו בפרט.

וימים אלו ימי הכנה למתן תורה וקבלתה שנעשו אז כל ישראל בריאים גם בפשטות בגשמיות כמסופר בשמו"ר הרי ידוע המבואר בחסידות שכל ההמשכות חוזרים ונעורים בכל שנה ושנה, וכמ"ש והימים האלה נזכרים (ואז הם גם) ונעשים, הנה יצליחו השי"ת לבשר טוב בכל הנ"ל.

בברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

נ.ב. בבקשה לפרסם בהנוגע ללימוד במאמרי כ"ק מו"ח אדמו"ר בימי חג השבועות הבע"ל, שהצעתי בזה הוא מאמרי חג השבועות תשי"ד שנמצאים בקופיר והולכים עתה ונדפסים.

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנסוע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם :

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שיי הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרר** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעין חנה**

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00734
24/05/2020

P.P.
שולח
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

